

VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU!

***Luka povjesničar:
Djela apostolska***

DR. BOB UTLEY
UMIROVLJENI PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJE BIBLIJE)

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
MARSHALL, TEXAS
2012.

www.BibleLessonsIntl.com
www.freebiblecommentary.org

Copyright ©2013. od [Bible Lessons International](http://www.BibleLessonsIntl.com). Sva su prava pridržana. Nijedna prijepiska ili nijedan dio ove građe ne smije biti učinjen dostupnim ni na koji način. Za takve prijepiske mora biti zatražena dozvola od dr. Bob Utleyja i mora uključivati reference na www.freebiblecommentaries.org

Osnovni biblijski tekst korišten u ovome komentaru je: *New American Standard Bible* (Ažuriran, 1995.) Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 od *The Lockman Foundation*, P. O. Box 2279, La Habra, CA 90632-2279

SADRŽAJ

Skraćenice korištene u ovome komentaru	i
Riječ autora: Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?	iii
Vodič dobrog biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom	v

Komentari

Uvod u Djela apostolska	1
Djela apostolska 1	10
Djela apostolska 2	66
Djela apostolska 3	127
Djela apostolska 4	147
Djela apostolska 5	171
Djela apostolska 6	200
Djela apostolska 7	209
Djela apostolska 8	239
Djela apostolska 9	255
Djela apostolska 10	273
Djela apostolska 11	299
Djela apostolska 12	307
Djela apostolska 13	317
Djela apostolska 14	337
Djela apostolska 15	349
Djela apostolska 16	365
Djela apostolska 17	379
Djela apostolska 18	394
Djela apostolska 19	405
Djela apostolska 20	417
Djela apostolska 21	431
Djela apostolska 22	442
Djela apostolska 23	451
Djela apostolska 24	460
Djela apostolska 25	467
Djela apostolska 26	474
Djela apostolska 27	487
Djela apostolska 28	496

LUKA POVJESNIČAR: DJELA APOSTOLSKA

POPIS SADRŽAJA POSEBNIH TEMA

<i>Kerygma</i> , Uvod: Svrha i građa	4
Žanr i tumačenje: Starozavjetna pripovijetka, Uvod: Žanr, C.....	6
Uznesenje, 1:2	11
Osobnost Duha, 1:2	12
Monoteizam, 1:2.....	13
Trojstvo, 1:2	13
YHWH-in vječni iskupiteljski naum, 1:2.....	14
Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu, 1:2	15
Tajna, 1:2.....	19
Karta imena apostola, 1:2.....	20
Slati (<i>apostellō</i>), iz čega dolazi “apostol”, 1:2	21
Inspiracija (nadahnuće), 1:2	22
Prosvjetljenje (iluminacija), 1:2	22
Kanon, 1:2	23
On nas je odabrao, 1:2.....	24
Izbor, 1:2	26
Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom, 1:2.....	27
Predestinacija [kalvinizam] nasuprot ljudske slobodne volje [arminijanizam], 1:2	27
Savez, 1:2	30
Istočnjačka književnost (biblijski paradoksi), 1:2.....	31
Pateći Mesija, 1:3	32
Mesija, 1:3	33
Simbolički brojevi u Pismu, 1:3	33
Kraljevstvo Božje, 1:3	35
Očinstvo Boga, 1:4.....	36
Krštenje, 1:5	38
Krštenje Duhom, 1:5	39
Evandjelje, 1:8.....	42
Dolazak na oblacima, 1:9	43
NZ-ni pojmovi za Kristov povratak, 1:11	44
Ovo i dolazeće Doba, 1:11	45
Sabat /Subota (NZ), 1:12.....	46
Petar, čovjek, 1:13	46
Juda Iskariot, 1:13	49
Anđeli i demoni [demonsko - nečisti duhovi] u NZ-u, 1:13	49
Osobno zlo, 1:13.....	51
Lucifer, 1:13	52
Pad Sotone i njegovih anđela, 1:13	53
Sotona, 1:13.....	54
Dan (<i>yom</i>), 1:13.....	55

Apokaliptička književnost, 1:13	56
Žene koje su putovale s Isusom i Njegovim učenicima, 1:14	57
Jakov, Isusov polu-brat, 1:14	58
Hebrejski kanon, 1:16.....	59
Tipologija, 1:16	60
Broj dvanaest, 1:22.....	62
Urim i Tumim, 1:26.....	64
Pedesetnica, 2:1	68
Duh (<i>pneuma</i>) u Novome zavjetu, 2:2	68
Ispunjen Duhom (iz Efežanima 5:18), 2:4	70
Govorenje u jezicima, 2:4	71
Bespriječnost, nevinost, nedužnost, bez prigovora, 2:5.....	72
Biblijski stavovi prema alkoholu (fermentacija) i alkoholizmu (ovisnost), 2:13.....	75
Posljednji dani, 2:17	78
Izliveno (NZ), 2:17.....	79
Žene u Bibliji, 2:18.....	80
Proročanstvo Novoga zavjeta, 2:17	82
Proročanstvo Staroga zavjeta, 2:17	83
Ljudsko starenje, 2:17	86
Pojmovi za Drugi dolazak, 2:20	88
Dan Gospodinov, 2:20.....	89
Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”?, 2:21.....	90
Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja, 2:21	92
Pokajanje u Starome zavjetu, 2:21	92
Pokajanje u Novome zavjetu, 2:21	93
Vjera, povjerenje, ili pouzdanje (<i>pistis</i> [imenica], <i>pisteuō</i> , [glagol], <i>pistos</i> [pridjev]) u NZ-u, 2:21 ...	94
Ustrajnost, 2:21	95
Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu (ἰσχυρία), 2:21	96
Ispovijed /priznanje, 2:21	98
Ime Gospodinovo (NZ), 2:21	99
Spasenje (SZ-ni pojam), 2:21	100
Isus Nazarećanin, 2:22	100
Predznanje, 2:23	102
Raspeće, 2:23.....	103
Bičevan, 2:23.....	103
Uskrsnuće, 2:24	103
Porođajni bolovi, 2:24	104
Nada (<i>elpis</i> , kod Pavla), 2:26	105
Gdje su mrtvi? (<i>Šeol /Hades, Gehena, Tartarus</i>), 2:27	106
Svetac, 2:27	108
Smjelost (<i>parrhēsia</i>), 2:29.....	109
Meso (<i>sarx</i>), 2:31	110
Bog opisan kao čovjek (antropomorfistički jezik), 2:33	110
Imena za Božanstvo, 2:34	112
Krist Isus kao Gospodin (iz 2. Korinćanima 4:5), 2:36.....	115
Srce, 2:37	116
Pravednost, 2:40	119
Primiti (iz 1. Solunjanima 2:13), 2:41	121

<i>Koinōnia</i> (zajedništvo), 2:42	123
Milostinja, 3:3	129
Zavjetna obećanja patrijarsima, 3:13.....	132
Slava (<i>kabod</i>) (SZ), 3:13	132
Moj Sluga, 3:13	134
Poncije Pilat, 3:13.....	135
Začetnik /vođa (<i>archgēos</i>), 3:15.....	137
Svjedoci za Isusa, 3:15	138
Mojsijevo autorstvo Petoknjžja, 3:22.....	141
“Sinovi od ...” (SZ), 3:25.....	144
Saduceji, 4:1	149
Sanhedrin, 4:1.....	150
Ruka (slikovito prikazano iz Ezekijela), 4:3	152
Ugaoni /zaglavni kamen (“kamen” [BDB 6, KB 7] i “ugaoni kamen” [BDB 819, KB 944]), 4:11...	155
Biblija (njena jedinstvenost i nadahnutost), 4:25	159
Božanstvo Krista iz SZ-a (iz Miheja 5:2), 4:26.....	160
Zauvijek (<i>'olam</i>) (grčki idiom), 4:26.....	161
Svet, 4:27.....	162
“Pomazanje” u Bibliji (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603), 4:27	163
Obitelj Heroda Velikog, 4:27	164
Iscjeljenje (je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?), 4:30.....	166
Barnaba, 4:36.....	168
Običaji ukopa, 5:6	173
Kremiranje, 5:6.....	173
Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja, 5:9	175
Vatra (BDB 77, KB 92), 5:9.....	175
“Vrata” u NZ-u, 5:9.....	176
Crkva (<i>ekklesia</i>), 5:11.....	177
Egzorcizam, 5:16.....	179
Demonско u Starome zavjetu, 5:16.....	179
Anđeo Gospodnji, 5:19.....	181
Kamenovati do smrti (iz Ponovljenoga zakona 13:10), 5:26	182
Začetnik /Vođa (<i>archgēos</i>), 5:31	184
Naš Spasitelj (naslov), 5:31	184
Duh (dar od ...), 5:32	185
Čuvati /držati (iz Ponovljenoga zakona 5:10), 5:32	186
Farizeji, 5:34.....	187
Gamaliel, 5:34	188
Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova, 5:39	190
Zašto kršćane trpe?, 5:41	198
Polaganje ruku u Bibliji, 6:6.....	204
Rukopolaganje (iz 1. Timoteju poslanice 4:14), 6:6	204
Kaldejci (BDB 505, KB 501), 7:4.....	204
Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije, 7:4	213
Položaj planine Sinaj, 7:7.....	221
Nadnevak Izlaska, 7:18	223
Štovanje plodnosti u Drevnome Bliskom Istoku, 7:41.....	227
Gospodin Nebeskih vojska, 7:42.....	228

<i>Molek</i> , 7:43	229
Oblik (<i>tupos</i>), 7:43	229
SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg, 7:52	231
Poteškoće i ograničenja ljudskoga govora, 7:55	233
Duh u Bibliji, 7:59.....	235
Dah, vjetar, Duh (SZ), 7:59	236
Isus i Duh, 7:59	236
Magija, 8:9.....	242
Zastupnička molitva, 8:24	246
Tekstualni kriticizam, 8:37.....	250
Gospodin (<i>kurios</i>), 9:5a.....	258
Sveti (<i>hagios</i>), 9:13	260
Svet, 9:13.....	260
NZ-na svetost /posvećenje, 9:13.....	261
Pozvati se na Njegovo Ime, 9:14.....	262
Sin Božji, 9:20	263
Židovi, 9:23	265
Krštenja kućanstva, 10:2	275
Starozavjetni zakoni o hrani, 10:14.....	277
Štovanje, 10:25	280
Rasizam, 10:28	282
Rabinske hermeneutičke tehnike, 10:28.....	284
Mir (<i>eirēnē</i>) (NZ), 10:36	292
Isusovo krštenje, 10:37.....	293
Zli, 10:38	293
Osuda u NZ, 10:42	294
Kristovo sudačko mjesto (iz 2. Poslanice Korinćanima 5:10), 10:42	295
Biskupi /Nadglednici (iz Filipljanima 1:1), 11:30.....	305
Pasha, 12:3.....	309
Žene koje su slijedile Isusa, 12:12.....	312
Post, 13:2	319
Novozavjetni kanon (iz seminarskoga udžbenika dr. Utleya), 13:8.....	321
Strah (SZ), 13:16b	325
Pred-izraelski stanovnici Palestine, 13:19.....	326
Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu, 13:39	331
Mojsijev Zakon i kršćanin, 13:39.....	332
Dvije Knjige Božje, 13:48.....	335
Vjera (NZ) – iz Titu poslanice 1:1, 14:9	341
Prirodna bogatstva, 14:17	343
Tijelo i duh, 14:22	345
Starješina, 14:23	346
Crkveno uređenje (iz 1. Timoteju poslanice 5:17), 15:2	351
Ljudska seksualnost, 15:20.....	355
Homoseksualnost, 15:20	357
Sila /Silvan, 15:22	359
Kršćanska sloboda nasuprot kršćanske odgovornosti, 15:29	360
Mir (<i>shalom</i>) (SZ), 15:33	361
Pozvan, 16:10	369

Sabat /Subota (SZ), 16:13	370
Krštenje kućanstva /ukućana, 16:15	371
Vračar, 16:16	373
Bičevanje, 16:22	374
Pavlova molitva, slavljenje i zahvaljivanje Bogu, 16:25	375
Grad Korint, 18:1	395
Akvila i Priska /Priscila, 18:2	395
Nazirejski zavjet, 18:18	400
Razine anđela u Pavlovim pisanjima, 19:12	409
Posljedice idolopoklonstva (usp. Ponovljeni zakon 11:16-17), 19:26-27	412
Mane i vrline u NZ-u, 20:19	422
Apostazija [otpadništvo] (<i>aphistēmi</i>), 20:30	425
Poučiti /izgrađivati, 20:32	427
Baština vjernika (iz 1. Petrove poslanice 1), 20:32	428
Osobine za crkvene radnice u 1. Timoteju poslanici, 21:9	434
Volja (<i>thelēma</i>) Božja, 21:14	435
Pranje zbog obnove (iz Titu poslanice 3:5), 22:16	446
Obredi žalovanja, 22:23	448
Pisari, 23:9	454
Prokletstvo (<i>anathema</i>), 23:14	456
Pretorijska straža, 23:25	458
Berenika, 25:13	470
Vlast (<i>exousia</i>), 26:18	479
Adopcijanizam (rana hereza), 26:23	482
“Istina” u Pavlovim pisanjima, 26:25	483

Dodaci

Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova	504
Tekstualni kriticizam	512
Povijesne pripovijetke Staroga zavjeta	515
Rječnik	517
Bobova doktrinarna izjava	525

SKRAĆENICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU

- AB *Anchor Bible Commentaries*, izdao William Foxwell Albright i David Noel Freedman
- ABD *Anchor Bible Dictionary* (6 tomova), izdao David Noel Freedman
- ABPS *American Baptist Publication Society*
- AKOT *Analytical Key to the Old Testament*, John Joseph Owens
- ANE Drevni Bliski Istok
- ANET *Ancient Near Eastern Texts*, James B. Pritchard
- ASV Američka standardna verzija
- AV Autorizirana verzija
- BAGD Grčko-engleski leksikon Novoga zavjeta i rane kršćanske literature, Walter Bauer, II. izdanje, od F. W. Gingricha i Fredricka Dankera
- BDB *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
- BHS *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, GBS, 1997.
- DSS Svitci s Mrtvoga mora
- EJ *Encyclopedia Judaica*
- IDB *The Interpreter's Dictionary of the Bible* (4 toma), izdao George A. Buttrick
- ISBE *International Standard Bible Encyclopedia* (5 tomova), izdao James Orr
- JB *Jerusalem Bible* [Jeruzalemska Biblija]
- JPSOA *The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation* (The Jewish Publication Society of America [Židovsko izdavačko društvo Amerike])
- KB *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
- KJV *King James Version*
- LAM *The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts* (Pešita), Georg M. Lamsa
- LUCIAN Iz drugoga stoljeća recenzija LXX iz Antiohije, Sirija
- LXX *Septuagint* ([Septuaginta], grčko-engleska) od Zondervana, 1970.

MOF *A New Translation of the Bible* od Jamesa Moffatta

MT *Masoretic Hebrew Text*

NAB *New American Bible Text*

NASB *New American Standard Bible*

NCV Verzija Novoga stoljeća od Thomas Nelsona, izdavač *HarperCollins Christian Publishing*, 2005.

NEB *New English Bible*

NET *NET Bible: New English Translation*, drugo Beta izdanje

NIDNTT Novi internacionalni rječnik teologije Novoga zavjeta (4. Tom), od Colina Browna

NIDOTTE *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis* (5 tomova), izdao Willem A. VanGemeren

NIV *New International Version*

NJB *New Jerusalem Bible*

NKJV *New King James Version*

NRSV *New Revised Standard Bible*

OTPG *Old Testament Passing Guide*, Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith

REB *Revised English Bible*

RSV *Revised Standard Version*

SEPT *The Septuagint* (grčko-engleska), Zondervan, 1970.

TCNT *The Twentieth Century New Testament* – Novi zavjet dvadesetoga stoljeća

TEV *Today's English Version* od *United Bible Societies*

UBS⁴ od *United Bible Societies* Grčki Novi zavjet, četvrto revidirano izdanje

YLT *Young's Literal Translation of the Holy Bible*, Robert Young

ZPBE *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia* (5 tomova), izdao Merrill C. Tenney

Riječ autora:

Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?

Biblijsko tumačenje jeste razumski (umni) i duhovni postupak koji nastoji shvatiti drevnoga nadahnutog pisca na takav način da Božja poruka može biti razumljiva i primjenjiva u našoj današnjici.

Duhovni postupak od presudne je važnosti ali teško ga je odrediti. On obuhvaća našu podatljivost i otvorenost prema Bogu. Mora postojati glad: (1) za Njim, (2) za spoznajom Njega, i (3) za služenje Njemu. Takav postupak uključuje molitvu, ispovijed i voljnost za promjenom načina života. U postupku tumačenja od presudne je važnosti Duh, ali tajna je zašto iskreni i bogobojazni kršćani različito shvaćaju Bibliju.

Razumski postupak lakše je opisati. Moramo biti dosljedni i nepristrani prema tekstu i ne biti pod utjecajem osobnih, kulturoloških, ili denominacijskih predrasuda. Svi smo mi povijesno uvjetovani. Nitko od nas nije objektivan, neutralan tumač. Ovo tumačenje nudi pomni razumski postupak obuhvaćajući tri načela tumačenja ustrojena tako da nam pomognu nadvladati naše predrasude.

Prvo načelo

Prvo načelo jeste ustanoviti povijesnu pozadinu u kojoj je biblijska Knjiga napisana i posebno povijesne prilike za njeno autorstvo (ili kad je uređena). Izvorni je pisac morao navijestiti svrhu i poruku. Tekst ne može značiti nešto nama što nije nikad značio izvornome, drevnome, nadahnutom piscu. Njegova nakana – ne naša povijesna, emocionalna, kulturološka, osobna ili denominacijska potreba – jeste ključ. Primjena je sastavni sudionik tumačenja, ali primjeni uvijek mora prethoditi ispravno tumačenje. Neprestano mora biti ponavljano da svaki biblijski tekst ima jedno i samo jedno značenje. To značenje je ono što je izvorni biblijski pisac namjeravao kroz vodstvo Duha navijestiti svome vremenu. To jedno značenje može imati više mogućih primjena na različite kulture i okolnosti. Sve te primjene moraju biti povezane sa središnjom istinom izvornoga pisca. Zbog toga razloga, ovaj vodič za tumačenje osmišljen je tako da omogući kratak uvod u svaku Knjigu Biblije.

Drugo načelo

Drugo načelo jeste odrediti književne jedinice. Svaka biblijska Knjiga je jedinstveni spis. Tumači nemaju pravo izdvojiti jedan vid istine isključujući druge. Stoga, prije negoli tumačimo pojedinačne književne jedinice moramo stremiti razumjeti svrhu čitave biblijske Knjige. Pojedinačni dijelovi – poglavlja, odlomci, ili stihovi – ne mogu značiti ono što čitava jedinica ne znači. Tumačenje se mora pomaknuti s deduktivnoga pristupa cjelini na induktivni pristup pojedinim dijelovima. Stoga, ovaj vodič za tumačenje napravljen je da pomogne svakome učeniku raščlaniti građu svake književne jedinice podjelom na odlomke. Odlomak, kao i poglavlje, to jest podjele nisu nadahnuti, ali oni nam pomažu u prepoznavanju kroz jedinice.

Tumačenje na razini poglavlja – ne na razini rečenice, članova, izričaja ili riječi – jeste ključ za slijeđenje nakane biblijskoga pisca. Odlomci su temeljeni na jedinstvenome predmetu, često nazvanome tema ili tematska rečenica. Svaka riječ, izričaj, član i rečenica u odlomku povezani su nekako s tom jedinstvenom temom. Oni je ograničavaju, proširuju je, objašnjavaju, i/ili preispituju. Stvarni ključ za pravilno tumačenje je slijeđenje izvorne piščeve misli od-odlomka-do-odlomka temeljeno na pojedinačnim književnim jedinicama koje čine biblijsku Knjigu. Ovaj vodič za tumačenje osmišljen je da pomogne učeniku to napraviti usporedbom suvremenih engleskih prijevoda. Ovi su prijevodi izabrani jer koriste različite teorije prevođenja:

- A. *The New King James Version* (NKJV) je riječ-po-riječ doslovno prevođenje temeljeno na tradicionalnome grčkom rukopisu (manuskriptu) poznatome kao Textus Receptus. Njihove podjele na odlomke su dulje nego kod drugih prijevoda. Takve dulje jedinice pomažu učenicima uočiti jedinstvenost glavnih tema.
- B. *The New Revised Standard Version* (NRSV) izmijenjeni je prijevod riječ-za-riječ. On oblikuje središnju misao između narednih dviju suvremenih verzija. Njegove podjele na odlomke od velike su pomoći u utvrđivanju subjekata.
- C. *The Today's English Version* (TEV) dinamički je ekvivalent prijevodu izdanome od United Bible Society. On nastoji prevesti Bibliju na takav način da suvremeni engleski čitatelj ili govornik može razumjeti značenje izvornoga teksta.
- D. *The Jerusalem Bible* (JB) - dinamički je ekvivalent prijevoda temeljenog na Francuskome katoličkom prijevodu. S europskoga gledišta on je velika pomoć kod usporedbe podjele na odlomke.

- E. Tiskani tekst ažuriran 1995. je *New American Standard Bible* (NASB), koji je prijevod riječ-za-riječ. Stih po stih komentari slijede ovu podjelu na odlomke.

Treće načelo

Treće načelo jeste čitanje Biblije u različitim prijevodima kako bi se dohvatio najširi mogući smisao (semantičko polje) kojeg mogu imati biblijske riječi ili izričaji. Često se izričaj ili riječ može razumjeti na nekoliko načina. Takvi različiti prijevodi iznose ove mogućnosti te pomažu ustanoviti i objasniti rukopisne razlike. Oni ne utječu na doktrinu, ali pomažu nam da se pokušamo vratiti na izvorni tekst zapisan od nadahnutoga drevnog pisca.

Četvrto načelo

Četvrto načelo mora zabilježiti književni žanr. Izvorno nadahnuti autori odabiru objavu svoje poruke u različitim oblicima (tj. povijesna pripovijetka, povijesna drama, pjesma, proročanstvo, Evanđelje [parabola - usporedba], pisma, apokaliptički). Ovi različiti oblici imaju posebne ključeve za tumačenje (vidi Gordon Fee i Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, D. Brent Sandy i Ronald L. Giese, Jr., *Cracking Old Testament Codes*, ili Robert Stein, *Playing by the Rules*).

Ovaj komentar nudi učenicima brz način provjere njihovih tumačenja. On nije osmišljen kao konačan, nego prije kao obavijestan i onaj koji navodi na razmišljanje. Često, druga moguća tumačenja pomažu nam da ne budemo tako ograničeni, dogmatski, i denominacijski nastrojani. Tumači trebaju imati širi raspon mogućnosti tumačenja da prepoznaju kako drevni tekst može biti višeznačan. Zapanjujuće je kako ima malo suglasja među kršćanima koji Bibliju proglašavaju svojim izvorom istine.

Ova načela pomogla su mi nadvladati mnoge moje povijesne uvjetovanosti tjerajući me boriti se s drevnim tekstom. Nadam se da će i vama to biti blagoslov.

Bob Utley
27. lipanj 1996. god.

Vodič dobroga biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom

Možemo li znati istinu? Gdje je pronaći? Možemo li je logički dokazati? Postoji li konačan autoritet? Postoje li apsoluti [bezuvjetnosti] koji mogu voditi naše živote, naš svijet? Je li tamo smisao života? Zašto smo ovdje? Kuda idemo? Ta pitanja – pitanja o kojima svi razumni ljudi promišljaju – proganjala su ljudski um od početka vremena (Prop 1:13-18; 3:9-11). Mogu se sjetiti vlastite potrage za središnjom poveznicom moga života. Vjernikom u Krista postao sam u mladoj dobi, prvenstveno temeljem svjedoka istaknutih članova obitelji. Kako sam rastao do zrele dobi, tako su rasla i pitanja o meni samome i mome svijetu. Jednostavni kulturološki i religijski obrasci nisu me doveli do iskustava o kojima sam čitao ili bio suočen. Bilo je to vrijeme zbunjenosti, traganja, čežnje, i često osjećaja beznađa u dodiru s bezosjećajnošću, tvrdim svijetom u kojem sam živio.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova konačna pitanja, ali nakon proučavanja i razmatranja otkrio sam da su njihovi odgovori temeljeni na: (1) osobnim filozofijama, (2) drevnim mitovima, (3) osobnim iskustvima, ili (4) psihološkim projekcijama. Trebao sam neki stupanj potvrde, neki dokaz, neku razumnost na kojoj ću temeljiti svoj pogled na svijet, moju središnju poveznicu, moj razlog za život.

To sam pronašao u svome proučavanju Biblije. Započeo sam tražiti dokaz za njenu pouzdanost, što sam pronašao u: (1) povijesnoj oslonjivosti Biblije kao potvrđene arheologijom, (2) u točnosti proročanstava Starog zavjeta, (3) jedinstvenosti biblijske poruke pisane više od tisuću šesto godina, i (4) osobnih svjedočanstava ljudi čiji su životi bili trajno promijenjeni kroz dodir s Biblijom. Kršćanstvo, kao jedinstven sustav vjere i vjerovanja, ima sposobnost baviti se sa složenim pitanjima ljudskoga života. Ne samo da mi je ono dalo razumsku okosnicu, nego mi je iskustveni vid biblijske vjere donio emocionalnu radost i stabilnosti.

Mislio sam da sam pronašao središnju poveznicu za svoj život – Krista, kao što sam razumio kroz Pismo. To je bilo opojno iskustvo, jedno emocionalno oslobođenje. Međutim, još se uvijek mogu prisjetiti zapanjenosti i bola kad mi je počelo svitati kako je zagovarano mnogo različitih tumačenja te Knjige, ponekad čak i unutar istih crkava i škola za proučavanje. Utvrđivanje nadahnutosti i pouzdanosti Biblije nije bio kraj, već samo početak. Kako da dokažem ili osporim raznovrsna i sukobljena tumačenja mnogih teških odlomaka u Pismu od onih koji su svojatali njegov autoritet i pouzdanost?

Taj je zadatak postao moj životni cilj i put kroz život vjere. Znao sam da mi je moja vjera u Krista: (1) donijela velik mir i radost. Moj je um čežnuo za nekim apsolutima u okružju relativnosti moje kulture (postmodernizam); (2) dogmatizam sukobljenih religijskih sustava (svjetske religije); i (3) denominacijsku oholost. U mome traganju za ispravnim pristupima tumačenja drevne književnosti, bio sam iznenađen otkrićem vlastitih povijesnih, kulturoloških, denominacijskih i iskustvenih predrasuda. Često sam čitao Bibliju jednostavno zato da učvrstim svoja vlastita gledišta. Koristio sam je kao izvor dogme da napadnem druge u vrijeme potvrđivanja svoje vlastite nesigurnosti i nedoraslosti. Kako je bolna za mene bila ta spoznaja!

Iako ne mogu nikada biti potpuno nepristran, mogu postati boljim čitateljem Biblije. Svoje predrasude mogu ograničiti prepoznajući ih i spoznajući njihovu prisutnost. Još nisam slobodan od njih, ali sukobio sam se s vlastitim slabostima. Tumač je često najgori neprijatelj dobroga čitanja Biblije!

Dozvolite mi dati vam popis pretpostavki koje sam unio u svoje proučavanje Biblije kako biste ih vi, čitatelji, mogli preispitati zajedno sa mnom.

I. Pretpostavke

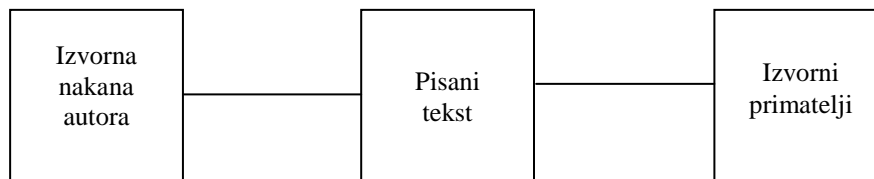
1. Vjerujem da je Biblija nadahnuta isključivo samo-otkrivenjem jednoga istinskog Boga. Prema tome, ona mora biti tumačena u svjetlu nakane izvornoga Božanskog Autora (Duha) posredstvom ljudskoga pisca u osobitoj povijesnoj pozadini.
2. Vjerujem da je Biblija pisana za običnu osobu – za sve ljude! Bog je prilagodio Sâm Sebe kako bi nama jasno govorio unutar povijesnoga i kulturološkog okvira. Bog nije skrio istinu – On želi da je mi razumijemo! Stoga, ona mora biti tumačena u svjetlu toga vremena, a ne našega. Biblija nam ne bi smjela značiti ono što nikad nije značila onima koji su je prvi čitali ili čuli. Ona je razumljiva prosječnome ljudskome umu i koristi uobičajene ljudske komunikacijske oblike i tehnike.

3. Vjerujem da Biblija ima jedinstvenu poruku i svrhu. Ne proturječi sama sebi, iako sadržava teške i paradoksalne odlomke. Tako, najbolji tumač Biblije jeste Biblija sama sebi.
4. Vjerujem da svako poglavlje (isključujući proročanstva) ima jedno i samo jedno značenje, temeljeno na nakani izvornoga, nadahnutog autora. Premda ne možemo nikad biti potpuno sigurni, mi znamo izvornu piščevu nakanu, mnogi pokazatelji ukazuju u njenome smjeru:
 - a. žanr (književna vrsta) odabran kako bi izrazio poruku
 - b. povijesna pozadina i/ili određena okolnost objelodanjena spisom
 - c. književni okvir čitave Knjige kao i svake književne jedinice
 - d. tekstualni dizajn (u osnovnim crtama) književnih jedinica kao što se one odnose prema čitavoj poruci
 - e. posebne gramatičke značajke uporabljene za naviještanje poruke
 - f. riječi odabrane za predstavljanje poruke

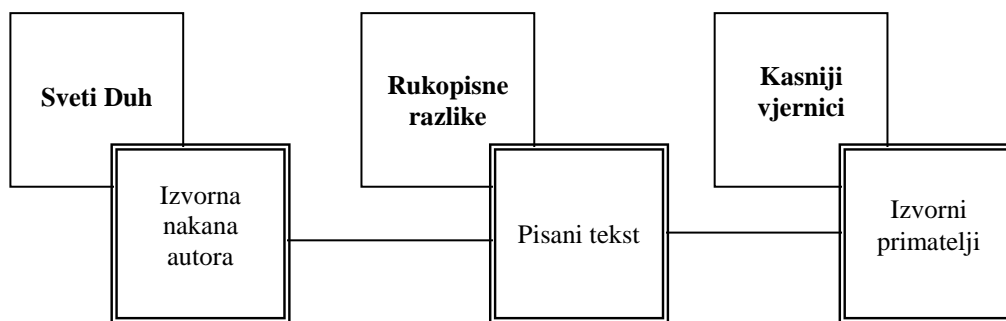
Proučavanje svakoga tog područja postaje predmetom našeg proučavanja poglavlja. Prije negoli objasnim svoju metodologiju dobrog čitanja Biblije, dopustite mi u glavnim crtama opisati neke od neprimjerenih metoda korištenih danas koje uzrokuju tako mnogo različitosti u tumačenju, i čijih se posljedica valja kloniti:

II. Neprimjerene metode

1. Zanemarivanje književnoga okvira biblijske Knjige i uporaba svake rečenice, rečeničnoga dijela, ili čak pojedinačne riječi kao izjave istine koje se ne odnose na piščevu nakanu ili širi okvir. To se često naziva “proof-texting” [dokaz – od riječi do riječi – op.prev].
2. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige zamjenjivanjem pretpostavljene povijesne pozadine koja ima malo ili nema potporu od samoga teksta.
3. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige i njeno čitanje kao jutarnjih gradskih novina pisane prvenstveno za suvremenoga pojedinačnog kršćanina.
4. Zanemarivanje povijesne pozadine Knjige alegoriziranjem teksta pretvarajući ga u filozofijsko/teološku poruku u potpunosti nepovezanu s prvim slušateljima i s izvornom autorovom nakanom.
5. Zanemarivanje izvorne poruke zamjenjivanjem jednim vlastitim teološkim sustavom, omiljenom doktrinom, ili suvremenim rješenjem koje nema veze s izvornom autorovom nakanom i iznesenom porukom. Ova pojava često prati početno čitanje Biblije kao sredstvo uspostavljanja govornikovog autoriteta. To je često određeno kao “odaziv čitatelja” (“što-tekst-znači-meni” tumačenje). Najmanje tri pripadajuće komponente mogu biti nađene u svakome ljudskom pisanom priopćenju:

U prošlosti, različite tehnike čitanja bile su usredotočene na jednu od tri komponente, ali za istinsku potvrdu jedinstvene nadahnutosti Biblije, prikladniji je promijenjeni dijagram:

U postupak tumačenja zapravo moraju biti uključene sve tri komponente. U svrhu potvrde, moje se tumačenje usredotočuje na prve dvije komponente: izvorni autor i tekst. Ja vjerojatno reagiram na zlorabe koje sam opazio: (1) alegoriziranje ili produhovljavanje teksta i (2) “odaziv čitatelja” tumačenja (što-to-znači-meni). Zloraba se može dogoditi na svakoj razini. Uvijek moramo provjeriti naše pobude, predrasude, tehnike, i primjene. Ali kako ih provjeriti kad ne postoje granice tumačenja, nema ograničenja, nema mjerila? Tu mi autorova nakana i tekstualna građa osigurava neko mjerilo za ograničavanje dosega mogućih valjanih tumačenja.

U svjetlu tih neprimjerenih tehnika čitanja, koji su neki mogući pristupi dobrog čitanja i tumačenja Biblije što nude stupanj potvrde i dosljednosti?

III. Mogući pristupi dobrom čitanju Biblije

Na ovoj točki ne raspravljam o jedinstvenim tehnikama tumačenja posebne književne vrste nego o općim načelima hermeneutike što vrijede za sve vrste biblijskih tekstova. Dobra knjiga za posebne pristupe književnoj vrsti je *How to read The Bible For All Its Worth*, od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta, izdavač Zondervan.

Moja metodologija usredotočuje se početno na čitatelja dopuštajući Svetome Duhu osvijetliti Bibliju kroz četiri kruga osobnoga čitanja. To čini Duh, tekst i čitatelj prvenstveno, ne drugotno. Ovo također štiti čitatelja da bude neopravdano pod utjecajem tumača. Čuo sam da je rečeno: “Biblija baca mnogo svjetla na komentare.” To ne znači da je to podcjenjujući komentar o pomagalima za proučavanje, nego radije molba za primjereno vrijeme njihove uporabe.

Moramo biti sposobni podržati naša tumačenja iz sâmog teksta. Pet područja osigurava barem ograničenu potvrdu:

1. povijesna pozadina
2. književni okvir
3. gramatičke građe (sintaksa)
4. suvremena uporaba riječi
5. odgovarajućih usporednih odlomaka
6. žanra

Iza naših tumačenja moramo biti sposobni osigurati razloge i logiku. Biblija je naš jedini izvor vjere i primjene. Nažalost, kršćani se često ne slažu s onim što ona uči ili tvrdi. Četiri kruga čitanja osmišljena su za osiguravanje sljedećih uvida u tumačenje:

1. Prvi krug čitanja:

- a. čitajte Knjigu odjednom. Pročitajte je ponovno u drukčijem prijevodu, po mogućnosti iz različitih teorija prijevoda:
 - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
- b. tražite središnju svrhu cjelokupnoga pisanja. Odredite njegovu temu
- c. izdvojite (ako je moguće) književnu jedinicu, poglavlje, odlomak ili rečenicu što jasno izražava ovu središnju svrhu ili temu

- d. odredite prevladavajuću književnu vrstu:
- (1) Starog zavjeta
 - a) hebrejska pripovijetka
 - b) hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalam)
 - c) hebrejsko proročanstvo (proza, poezija)
 - d) kôdeks Zakona
 - (2) Novoga zavjeta:
 - a) pripovijesti (Evandjelja, Djela apostolska)
 - b) parabole (Evandjelja)
 - c) pisma/poslanice
 - d) apokaliptička književnost.
2. **Drugi krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, tražeći odredbu glavnih tema ili subjekata
 - b. skicirajte glavne teme i u jednostavnome obrazloženju kratko objasnite njihove sadržaje
 - c. provjerite vaše obrazloženje i proširite skicu s pomagalima za proučavanje.
3. **Treći krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, iz same biblijske Knjige tražite odredbu povijesne pozadine i posebne okolnosti za pisanje
 - b. popišite povijesne pojedinosti spomenute u biblijskoj Knjizi:
 - (1) autora
 - (2) nadnevak
 - (3) primatelje
 - (4) posebne razloge za pisanje
 - (5) vidove kulturološke pozadine povezanih sa svrhom pisanja
 - (6) reference na povijesne ljude i događaje
 - c. proširite svoj kratki pregled na razinu odlomka za onaj dio biblijske Knjige što tumačite. Uvijek odredite i skicirajte književnu jedinicu. To može biti nekoliko poglavlja ili odlomaka. To vam pomaže slijediti izvornu autorovu logiku i tekstualnu osmišljenost
 - d. provjerite svoju povijesnu pozadinu uporabom pomagala za proučavanje.
4. **Četvrti krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno određenu književnu jedinicu u nekoliko prijevoda:
 - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
 - b. tražite književnu ili gramatičku građu:
 - (1) ponovljeni izričaji, Poslanica Efežanima 1:6.12.13
 - (2) ponovljena gramatička građa, Poslanica Rimljanima 8:31
 - (3) oprečne zamisli
 - c. popišite sljedeće pojedinosti:
 - (1) značajni pojmovi
 - (2) neuobičajeni pojmovi
 - (3) važne gramatičke građe
 - (4) posebno teške riječi, rečenični dijelovi, i rečenice
 - d. tražite odgovarajuća usporedna poglavlja:
 - (1) potražite najjasniji odlomak za proučavanje vašega subjekta što koristite: a) knjige “sustavne teologije”; b) biblijske reference; c) konkordance
 - (2) tražite moguće paradoksalni par između svojih subjekata. Mnoge biblijske istine predstavljene su u dijalektičkim parovima; mnogi denominacijski sukobi dolaze iz polovičnoga dokazivanja “proof-textinga” biblijske napetosti. Sve je u Bibliji nadahnuto, i mi moramo istražiti njenu potpunu poruku radi osiguravanja ravnoteže Svetoga pisma za naše tumačenje

- (3) tražite usporednice unutar iste Knjige, istoga autora, ili iste književne vrste; Biblija je svoj najbolji tumač jer ima jednoga Autora, Duha
- e. koristite pomagala za proučavanje kako biste provjerili svoja zapažanja o povijesnoj pozadini ili okolnosti:
 - (1) biblijsku studiju
 - (2) biblijske enciklopedije, priručnike i rječnike
 - (3) biblijske uvode
 - (4) biblijske komentare (na ovoj točki vašega proučavanja, dopustite vjerujućoj zajednici, prošloj i sadašnjoj, da pomogne i ispravi vaše osobno proučavanje).

IV. Primjena tumačenja Biblije

Na toj se točki okrećemo primjeni. Morate uzeti vremena kako biste razumjeli tekst u njegovoj izvornoj pozadini; sad ga morate primijeniti na vaš život, vašu kulturu. Ja biblijski autoritet određujem kao “razumijevanje što je izvorni biblijski autor rekao u svoje vrijeme i primjenjivanje te istine na naše vrijeme.”

Primjena mora slijediti tumačenje izvorne autorove nakane i u vremenu i u logici. Ne možemo primijeniti poglavlje Biblije na naše vrijeme dok ne znamo što je bilo rečeno za ondašnje vrijeme! Biblijsko poglavlje ne može značiti ono što nikad nije značilo!

Vaša podrobna skica, na razini odlomka (treći krug čitanja #3), bit će vaš vodič. Primjena bi morala biti napravljena na razini odlomka, ne na razini riječi. Riječi imaju značenje samo u okviru; kratke rečenice imaju značenje samo u okviru; rečenice imaju značenje samo u okviru. Jedina nadahnuti osoba uključena u postupak tumačenja jeste izvorni autor. Mi samo slijedimo njegovo vodstvo prosvjetljenjem Svetoga Duha. Ali prosvjetljenje nije nadahnuće. Za reći “tako je rekao Gospodin”, moramo ostati u izvornoj autorovoj nakani. Primjena se mora odnositi posebno na opću nakanu čitavoga pisanja, na posebnu književnu jedinicu i razinu odlomka misaonog razvoja.

Nemojte dozvoliti da današnje prilike tumače Bibliju; dozvolite Bibliji neka govori! To od nas može zahtijevati izvlačenje načela iz teksta. To je valjano ako tekst podupire načelo. Nažalost, često su naša načela samo to, “naša” načela – ne načela teksta.

U primjenjivanju Biblije, važno je podsjetiti se da je (osim u proročanstvu) valjano jedno i samo jedno značenje za određeni biblijski tekst. To je značenje vezano na nakanu izvornoga autora kako je on naslovio krizu ili potrebu njegovog vremena. Iz toga jednoga značenja mogu biti izvedene mnoge moguće primjene. Primjena će biti temeljena na potrebama primatelja, ali ona mora biti povezana s izvornim autorovim značenjem.

V. Duhovni vid tumačenja

Dosad sam razmatrao logički postupak uključen u tumačenje i primjenu. Sad mi dozvolite kratko razmotriti duhovni vid tumačenja. Od pomoći bio mi je sljedeći popis provjere:

1. Molitva za pomoć Duha (usp. I. Kor 1:26 - 2:16).
2. Molitva za osobno oprostjenje i očišćenje od znanoga grijeha (usp. 1. Iv 1:9).
3. Molitva za većom čežnjom za spoznajom Boga (usp. Ps 19:7-14; 42:1 i dalje; 119:1 i dalje).
4. Trenutačna primjena na svoj vlastiti život svake nove spoznaje.
5. Ostati ponizan i poučljiv.

Tako je teško održati ravnotežu između logičkoga postupka i duhovnoga vodstva Svetoga Duha. Uravnotežiti to dvoje pomogli su mi sljedeći navodi:

1. od Jamesa W. Sireja, *Scripture Twisting*, str. 17-18:

“Prosvjetljenje dolazi do umova ljudi Božjih – ne samo do duhovne elite. U biblijskome kršćanstvu ne postoji razred gurua, niti prosvijetljeni, ni ljudi preko kojih mora doći svo mjerodavno tumačenje. I tako, dok Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i sposobnosti duhovnoga razumijevanja, On neće dati tim darovitim kršćanima da budu jedini autoritativni tumači Njegove Riječi. Do svakoga je pojedinoga Njegovog čovjeka da uči, sudi i raspoznaje pozivajući se na Bibliju koja stoji kao autoritet čak i onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Sažeto, drskost što činim kroz cijelu knjigu je ta da je Biblija Božje istinsko otkrivenje čitavome čovječanstvu, da je ona naš konačan autoritet o svim stvarima o kojima govori, i nije potpuna tajna nego može biti dovoljno razumljiva običnim ljudima u svakoj kulturi.”

2. od Kierkegaarda, nađeno u *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75, od Bernarda Ramma:
 Prema Kierkegaardu gramatičko, leksičko, povijesno proučavanje Biblije bilo je neophodno ali i pripremno za istinsko čitanje Biblije. “Onaj tko čita Bibliju *kao Božju riječ* mora ju čitati sa srcem u svojim ustima, od korice do korice, s gorljivim očekivanjem, u razgovoru s Bogom. Čitanje Biblije bezbrižno ili nemarno ili akademski ili profesionalno nije čitanje Biblije kao Riječi Božje. Kad ju netko čita kao što se čita ljubavno pismo, onda ju taj čita kao Riječ Božju.”
3. H. H. Rowley u *The Relevance of the Bible*, str. 19:
 “Ne tek umno razumijevanje Biblije, koliko god ono bilo potpuno, može posjedovati sva njena bogatstva. Ne prezire se takvo razumijevanje, jer je ono bitno za potpuno razumijevanje. Ali ono mora biti vođeno duhovnim razumijevanjem duhovnih bogatstava te Knjige ako želi biti potpuno. A za takvo duhovno razumijevanje potrebno je nešto više od umnoga opreza. Duhovne stvari duhovno su raspoznatljive, i učenici Biblije trebaju stav duhovnoga shvaćanja, gorljivost za pronalaženje Boga koju će potpuno pokoriti Njemu, ako je prešao iznad svoje znanstvene studije prema bogatijoj baštini te najveće od svih Knjiga.”

VI. Metoda ovog komentara

Vodič *Study Guide Commentary* osmišljen je kao pomoć vašem načinu tumačenja na sljedeće načine:

1. Kratki povijesni pregled uvodi svaku Knjigu. Nakon što ste proveli “treći krug čitanja #3” provjerite tu zabilješku.
2. Na početku svakoga poglavlja napravljeni su tekstualni uvodi. Oni vam pomažu vidjeti postavljenu građu književne jedinice.
3. Na početku svakoga poglavlja ili glavne književne jedinice podijeljenoga odlomka i njihovih opisnih naslova dano je nekoliko suvremenih prijevoda:
 - a. grčki tekst od *The United Bible Society*, četvrto revidirano izdanje (UBS⁴)
 - b. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
 - c. *The New King James Version* (NKJV)
 - d. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
 - e. *Today's English Version* (TEV)
 - f. *The New Jerusalem Bible* (NJB).

Podjele na odlomke nisu nadahnute. One moraju biti utvrđene iz okvira. Usporedbom nekoliko suvremenih prijevoda iz različitih teorija prevođenja i teološkoga stajališta, sposobni smo raščlaniti pretpostavljenu građu izvorne autorove misli. Svaki odlomak ima jednu glavnu istinu. To je nazvano “glavna rečenica” ili “središnja zamisao teksta”. Ta jedinstvena misao je ključ valjanoga povijesnog, gramatičkog tumačenja. Nitko ne bi smio nikad tumačiti, propovijedati ili učiti na manje od odlomka! Također nemojte zaboraviti da je svaki odlomak vezan na okolne odlomke. Zbog toga je pregled čitave Knjige na razini odlomka toliko važan. Moramo biti sposobni slijediti logički tijek subjekta kojeg je odredio izvorni nadahnuti autor.
4. Bobove bilješke slijede stih-po-stih pristup tumačenju. Ovo nas prisiljava slijediti izvornu autorovu misao. Zabilješke osiguravaju izvješća iz nekoliko područja:
 - a. književnog okvira
 - b. povijesnih, kulturoloških uvida
 - c. gramatičke obavijesti
 - d. proučavanja riječi
 - e. odgovarajućih usporednih odlomaka.

5. U određenim točkama komentara, tiskani tekst *New American Standard Version* (ažuriran 1995.) bit će dopunjen prijevodima nekoliko drugih suvremenih verzija:
- a. *The New King James Version* (NKJV), što slijedi tekstualne manuskripte od “Textus Receptus”
 - b. *The New Revised Standard Version* (NRSV), što je riječ-za-riječ revizija od *National Council of Churches of the Revised Standard Version*
 - c. *The Today’s English Version* (TEV), što je dinamički ekvivalent prijevoda od *American Bible Society*
 - d. *The New Jerusalem Bible* (NJB), koja je engleski prijevod temeljen na Francuskome katoličkome dinamičkom ekvivalentnome prijevodu.
6. Za one koji ne čitaju grčki jezik, može pomoći uspoređivanje engleskih prijevoda kako bi se utvrdile poteškoće u tekstu:
- a. rukopisne razlike
 - b. moguća značenja riječi
 - c. gramatički teški tekstovi i građa
 - d. višeznačni tekstovi. Iako engleski prijevodi ne mogu riješiti ove poteškoće, oni ih označuju kao na mjesta za dublje i temeljitije proučavanje
 - e. na kraju svakog poglavlja osigurana su odgovarajuća pitanja za raspru što nastoje ciljati glavne poteškoće za tumačenje toga poglavlja.

UVOD U DJELA APOSTOLSKA

UVODNE IZJAVE

- A. Djela apostolska oblikuju prijeko potrebnu vezu između izvješća o Isusovu životu (Evandjelja) i Njegovih učenika koji su tumačili, propovijedali, i primijenili Njegova djela i riječi u Pismima Novoga zavjeta.
- B. Rana crkva razvila je i dala u opticaj dvije zbirke spisa Novoga zavjeta: (1) Evandjelja (četiri Evandjelja) i (2) apostol (Pavlova pisma). Međutim, s kristološkim herezama drugoga stoljeća, vrijednost Djela apostolskih postala je očevidna. Djela apostolska otkrivaju sadržaj i svrhu apostolskoga propovijedanja (*kerygma*) i zadivljujuće ishode Evandjelja.
- C. Povijesna točnost Djela apostolskih bila je istaknuta i potvrđena od suvremenih arheoloških otkrića, posebice u odnosu na naslove rimskih vladinih dužnosnika:
1. *stratēgoi*, Djela apostolska 16:20.22.35.36 (također korišteno o hramskim zapovjednicima, Lk 22:4.52; Djela 4:1; 5:24-26)
 2. *politarchas*, Djela apostolska 17:6.8; i *prōtō*, Djela 28:7, usp. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*:
Luka zapisuje napetosti unutar Rane crkve, čak svađu između Pavla i Barnabe (usp. Djela 15:39). Ovo odražava iskreno, uravnoteženo, istraženo povijesno /teološko pisanje.
- D. Naslov Knjige nađen je lagano različitih oblika u drevnima grčkim tekstovima:
1. rukopis \aleph (*Sinaiticus*), Tertullian, Didymus, i Euzebijije imaju "Djela" (ASV, NIV)
 2. rukopisi B (*Vaticanus*), D (*Bezae*) u potpisu, Irenej, Tertulijan, Cyrijan, i Atanazije imaju "Djela apostola" (KJV, RSV, NEB)
 3. rukopisi A² (prva ispravka od *Alexandrinusa*), E, G, i Chrysostom imaju "Djela Svetih Apostola".
Moguće je da grčke riječi *praxeis*, *praxis* (djelovanja, putovi /načini, ponašanje, djela, praksa) odražavaju drevni književni žanr Mediterana što opisuje živote i djelovanja glasovitih ili utjecajnih ljudi (npr. Ivan, Petar, Stjepan, Filip, Pavao). Knjiga vjerojatno izvorno nema naslova (kao Lukino Evandjelje).
- E. Postoje dvije različite tekstualne tradicije Djela apostolskih. Kraća je Aleksandrijska (MSS P⁴⁵, P⁷⁴, .C ,B ,A , \aleph Zapadna obitelj rukopisa (P²⁹, P³⁸, P⁴⁸ i D) izgleda uključuje mnogo više pojedinosti. Neizvjesno je ako je ona od autora ili su postojali kasniji umeci pisara, temeljeni na predajama Rane crkve. Većina tekstualnih znanstvenika vjeruje da Zapadni rukopisi imaju kasnije dodatke jer:
1. poravnavaju ili pokušavaju popraviti neuobičajene ili teške tekstove
 2. dodaju dodatne pojedinosti
 3. dodaju posebne izričaje kako bi naglasili Isusa kao Krista
 4. nisu navođeni od ikojega ranokršćanskoga pisca bilo kad u prva tri stoljeća (usp. F. F. Bruce, *Acts: Greek Text*, str. 69-80).
- Za raspru s više pojedinosti savjetovati *A Textual Commentary on the Greek New Testament* od Bruce M. Metzgera, izavač *United Bible Societies*, str. 259-272.
- Zbog velikog broja kasnijih dodataka, ovaj se komentar neće baviti sa svim tekstualnim mogućnostima. Ako je tekstualna varijanta ključna za tumačenje, onda i samo onda bit će obrađena u ovome komentaru.

AUTOR

- A. Knjiga je anonimna, ali Lukino autorstvo je snažno pretpostavljeno:
1. jedinstveni i iznenađujući "mi" odjelci (Djela 16:10-17 [drugo misijsko putovanje u Filipe]; Djela 20:5-15; 21:1-18 [kraj trećega misijskoga putovanja] i Djela 27:1-28:16 [Pavao je poslan kao zatvorenik u Rim]) snažno podrazumijevaju Luku kao autora
 2. veza između trećega Evandjelja i Djela apostolskih očita je kad se usporedi Evandjelje po Luki 1:1-4 s Djelima apostolskim 1:1-2
 3. Luka, poganski liječnik, spomenut je kao pratitelj Pavla u Poslanici Kološanima 4:10-14, Filemonu stih 24, i 2. Timoteju poslanici 4:11. Luka je jedini poganski pisac NZ-a

4. jednodušni svjedok Rane crkve da je Luka bio autor bio je:
 - a. Muratorijev fragment (godine 180.-200. iz Rima kaže: “u skladu s Lukom liječnikom”)
 - b. spisi Ireneja (godine 130.-200.)
 - c. spisi Klementa Aleksandrijskoga (godine 156.-215.)
 - d. spisi Tertulijana (godine 160.-200.)
 - e. spisi Origena (godine 185.-254.)
5. nutarnji dokaz načina pisana i rječnika (posebice medicinski pojmovi) potvrđuju Luku kao autora (*Sir William Ramsay i Adolph Von Harnack*).

B. Imamo tri izvora obavijesti o Luki:

1. tri odlomka u NZ-u (Kol 4:10-4; Flm stih 24; 2. Tim 4:11) i sâma Djela apostolska
2. protu-Marcionov predgovor za Luku drugoga stoljeća (godine 160.-180.)
3. povjesničar Rane crkve četvrtoga stoljeća, Euzebij, u svome *Ecclesiastical History*, 3:4, kaže: “Luka, po rasi, rodом iz Antiohije, i po profesiji, liječnik, prvenstveno povezan s Pavlom i bivajući vrlo blizak suradnik s ostalim apostolima, ostavio nam je primjer onoga iscjeljenja duša što je on usvojio u dvije nadahnute knjige, Evanđelju i Djelima apostolskim.”
4. ovo je složen profil Luke:
 - a. poganin (popisan u Kol 4:12-14 s Epafrom i Demom, ne sa židovskim pomagačima)
 - b. ili iz Antiohije Sirijske (protu-Marcionov predgovor za Luku) ili iz Filipa Makedonskih (*Sir William Ramsay o Djelima 16:19*)
 - c. liječnik (usp. Kol 4:14), ili barem dobro obrazovan čovjek
 - d. postao je obraćenik u srednjoj odrasloj dobi nakon što je Crkva započela u Antiohiji (protu-Marcionov predgovor)
 - e. suputnik Pavla (“mi” odjeljci u Djelima)
 - f. neoženjen
 - g. napisao je treće Evanđelje i Djela apostolska (slični uvodi i sličan način pisanja te rječnik)
 - h. umro je u dobi od 84 godine u Beociji.

C. Izazovi za Lukino autorstvo:

1. Pavlovo propovijedanje na brežuljku Mars u Ateni koristi grčke filozofijske kategorije i pojmove kako bi uobličio zajedničko tlo (usp. Djela 17), ali Pavao, u Poslanici Rimljanima 1 - 2, izgleda promatra ikoje “uobičajeno tlo” (prirodu, nutarnji moralni svjedok) kao uzaludno
2. Pavlovo propovijedanje i osvrti u Djelima apostolskim prikazuju ga kao židovskoga kršćanina koji Mojsija uzima ozbiljno, ali Pavlova pisma obaraju vrijednost Zakona kao problematičnog i prolaznog
3. Pavlovo propovijedanje u Djelima apostolskim nema eshatološko žarište što njegove ranije Poslanice imaju (tj. 1. i 2. Sol)
4. ovo suprotstavljanje pojmova, načina pisanja, i naglasaka zanimljivo je, ali ne odlučujuće. Kad su ista mjerila bila primijenjena na Evanđelje, Isus iz Sinoptika govori vrlo različito od Isusa u Evanđelju po Ivanu. Ipak, samo nekoliko znanstvenika niječu da oba (i Sinoptici i Iv – op.prev.) odražavaju Isusov život.

D. Kad raspravljamo u autorstvu Djela apostolskih ključno je raspravljati o Lukinim izvorima jer mnogi znanstvenici (npr. C. C. Torrey) vjeruju da je Luka koristio aramejske izvore dokumenata (ili usmene predaje) za mnoga od prvih petnaest poglavlja. Ako je to istina, Luka je urednik ove građe, ne autor. Čak u kasnijim Pavlovim propovijedima, Luka nam daje sažetak Pavlovih riječi, ne izvješća u doslovnim riječima. Lukina uporaba izvora ključno je pitanje kao i njegovo autorstvo Djela apostolskih.

NADNEVAK

- A. Postoji velika raspra i nesuglasje o vremenu pisanja Djela apostolskih, ali sami događaji pokrivaju razdoblje od 30. – 63. godine (Pavao je bio oslobođen iz zatvora u Rimu sredinom 60.-ih i ponovno uhićen te pogubljen pod vladavinom Nerona, vjerojatno u progonstvima godine 65.).
- B. Ako se pretpostavi apologetska narav Knjige glede rimske vlade, onda je nadnevak:
 1. prije godine 64. (početak Neronovih progona kršćana u Rimu)
 2. odnosi se na židovsku pobunu godine 66. -73.

- C. Ako se pokušaju povezati Djela apostolska i Lukino Evanđelje u nizu, onda nadnevak za pisanje Evanđelja utječe na nadnevak pisanja Djela apostolskih. Budući je pad Jeruzalema pod Tita godine 70. proročen (tj. Lk 21), ali nije opisan, izgleda kako zahtijeva nadnevak prije 70.-e. Ako je tako, onda Djela apostolska, pisana kao nastavak, moraju biti datirana u neko vrijeme poslije Evanđelja.
- D. Ako nekoga smeta iznenadni završetak (Pavao je još uvijek u zatvoru u Rimu, F. F. Bruce), onda nadnevak što se odnosi na kraj Pavlova prvog zatvora u Rimu, godine 58. – 63., ima prednost.
- E. Neki povijesni datumi odnose se na povijesne događaje zapisane u Djelima apostolskim:
1. vrlo rasprostranjena glad pod Klaudijem (Djela 11:28, godine 44. -48.)
 2. smrt Herod Agripe I. (Djela 12:20-23, godine 44. [proljeće])
 3. bivanje Sergija Pavla prokonzulom (Djela 13:7, imenovan godine 53.)
 4. istjerivanje Židova iz Rima pod Klaudijem (Djela 18:2, godine 49. [?])
 5. bivanje Galiona prokonzulom, Djela apostolska 18:12 (godine 51. ili 52. [?])
 6. bivanje Feliksa prokonzulom (Djela 23:26; 24:27, godine 52. – 56. [?])
 7. bivanje Feliksa zamijenjenim Festom (Djela 24:27, godine 57. – 60. [?])
 8. judejski rimski dužnosnici:
 - a. prokurator /upravitelji:
 - (1) Poncije Pilat, godine 26. – 36.
 - (2) Marcell, godine 36. – 37.
 - (3) Marull, godine 37. – 41.
 - b. godine 41. promijenjena je prokuratora metoda rimskoga upravljanja na empirijski model. Rimski car, Klaudije, imenovao je Heroda Agripu I. godine 41.
 - c. nakon smrti Heroda Agripe I., godine 44., prokuratora metoda bila je ponovno uspostavljena trajajući sve do godine 66.:
 - (1) Antonije Feliks
 - (2) Porcije Fest.

SVRHA I GRAĐA

- A. Jedna svrha Knjige Djela apostolskih bila je dokumentirati nagli rast Isusovih sljedbenika iz židovskih korijena za službu širom svijeta, od zaključane Gornje sobe do careve palače:
1. ovaj zemljopisni uzorak slijede Djela apostolska 1:8, što je Veliko poslanje Djela apostolskih (Mt 28:19-20)
 2. ovo zemljopisno proširenje izraženo je na nekoliko načina:
 - a. korištenjem glavnih gradova i nacionalnih granica. U Djelima apostolskim spomenute su 32 države, 54 grada i 9 mediteranskih otoka. Tri glavna grada su Jeruzalem, Antiohija, i Rim (usp. Djela 9:15)
 - b. korištenjem ključnih osoba. Djela apostolska gotovo bi mogla biti podijeljena na dvije polovice: služba Petra i Pavla. U Djelima apostolskim spomenuto je više od 95 ljudi, ali glavni su: Petar, Stjepan, Filip, Barnaba, Jakov i Pavao
 - c. postoje dva ili tri književna oblika koja se ponavljajuće pojavljuju u Djelima apostolskim što izgleda odražava autorovu svjesnu nakanu glede građe:

(1) sažetak izjava	(2) izjave o rastu	(3) uporaba brojeva
Djela 1:1-6:7 (u Jeruzalemu)	2:47	2:41
Djela 6:8 – 9:31 (u Palestini)	5:14	4:4
Djela 9:32 – 12:24 (do Antiohije)	6:7	5:14
Djela 12:25 – 15:5 (do Male Azije)	9:31	6:7
Djela 16:6 – 19:20 (do Grčke)	12:24	9:31
Djela 19:21 – 28:31 (do Rima)	16:5	11:21. 24
	19:20	12:24
		14:1
		19:20

- B. Djela apostolska očito se odnose na krivo shvaćanje Isusove smrti zbog izdaje. Očevidno, Luka piše poganima (Teofilu, moguće rimskome dužnosniku). On koristi: (1) govore Petra, Stjepana, i Pavla kako bi pokazao intrige Židova i (2) pozitivnost rimskih vladinih dužnosnika prema kršćanstvu. Rimljani se nisu imali čega bojati što se tiče Isusovih sljedbenika:
1. govori kršćanskih vođa:
 - a. Petar, Djela apostolska 2:14-40; 3:12-26; 4:8-12; 10:34-43
 - b. Stjepan, Djela apostolska 7:1-53
 - c. Pavao, Djela apostolska 13:10-42; 17:22-31; 20:17-25; 21:40 - 22:21; 23:1-6; 24:10-21; 26:1-29
 2. doticaji s vladinim dužnosnicima:
 - a. Poncije Pilat, Evanđelje po Luki 23:13-25
 - b. Sergije Pavao, Djela apostolska 13:7.12
 - c. glavni magistrati u Filipima, Djela apostolska 16:35-40
 - d. Galion, Djela apostolska 18:12-17
 - e. Aristarh iz Efeza, Djela apostolska 19:23-41 (posebice stih 31)
 - f. Klaudije Lizija, Djela apostolska 23:29
 - g. Feliks, Djela apostolska 24
 - h. Porcije Fest, Djela apostolska 24
 - i. Agripa II., Djela apostolska 26 (posebice stih 32)
 - j. Publije, Djela apostolska 28:7-10
 3. kad se usporede Petrove propovijedi s Pavlovima onda je očito da Pavao nije uvoditelj novine, nego vjeran navjestitelj apostolskih, evanđeoskih istina. Ako netko kopira nekoga, onda je to Petar (usp. 1. Pt) koji koristi Pavlove izričaje i rječnik. *Kerygma* je ujedinjena!
- C. Luka ne samo da je branio kršćanstvo pred rimskom vlašću, nego je branio i Pavla pred crkvom sastavljenom od pogana. Pavao je opetovano bio napadan od židovskih skupina (judaisti iz Poslanice Galaćanima, “nad-apostoli” iz 2. Korinćanima 10-13); i helenističkih skupina (gnosticizam iz Poslanice Kološanima i Efežanima). Luka pokazuje Pavlovu normalnost jasnim otkrivanjem njegova srca i teologije na njegovim putovanjima i propovijedima.
- D. Iako nakana Djela apostolskih nije da ona budu doktrinarna Knjiga, ona za nas objavljuju elemente ranih apostolskih propovijedi što je C. H. Dodd nazvao *Kerygma* (sržne istine o Isusu). Ovo nam pomaže vidjeti što su oni osjećali glede sržnosti Evanđelja, posebice onih što se odnose na Isusovu smrt i uskrsnuće.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: *Kerygma*.](#)

POSEBNA TEMA: *KERYGMA*

Postoji mnogo opcija o kršćanstvu. Naše vrijeme je vrijeme religijskoga pluralizma, baš kao i u prvome stoljeću. Osobno, ja u potpunosti uključujem i prihvaćam sve skupine koje tvrde da poznaju i pouzdaju se u Isusa Krista. Svi se ne slažemo oko ovoga ili onoga ali u osnovi kršćanstvo je čitavo o Kristu. Međutim, postoje skupine koje tvrde da su kršćanske što izgledaju “slično kao” ili “dolazak-kicoša-u-posljednja vremena”. Kako neka izrečem razliku?

Dakle, postoje dva načina:

- A. korisna knjiga što govori o tome koje suvremene skupine sekta vjeruju (iz njihovih vlastitih tekstova) je *The Kingdom of the Cults* od Waltera Martina
- B. propovijedi Rane crkve, posebice one od apostola Petra i Pavla u Djelima apostolskim, daju nam temeljni pregled o tome kako su nadahnuti autori prvoga stoljeća predstavljali kršćanstvo različitim skupinama. Ova rana “navješćivanja” ili “propovijedi” (od kojih su Djela apostolska sažetak) dolaze od grčke riječi *kerygma*.

Slijede temeljne istine Evanđelja o Isusu u Djelima apostolskim:

1. ispunjava mnoga SZ-na proročanstva – Djela apostolska 2:17-21.30-31.34; 3:18-19.24; 10:43; 13:17-23.27; 33:33-37.40-41; 26: 6-7.22-23
2. poslan od YHWH kao što je obećano – Djela apostolska 2:23; 3:26
3. izvodio je čudesa kako bi potvrdio Svoju poruku i otkrio Božji suosjećaj – Djela apostolska 2:22; 3:16; 10:38
4. predan, nepriznat – Djela apostolska 3:13-14; 4:11

5. razapet – Djela apostolska 2:23; 3:14-15; 4:10; 10:39; 13:28; 26:23
6. uskrsnuo u život – Djela apostolska 2:24.31-32; 3:15.26; 4:10; 10:40; 13:30; 17:31; 26:23
7. uzvišen do Božje desne ruke – Djela apostolska 2:33-36; 3:13.21
8. doći će ponovno – Djela apostolska 3:20-21
9. imenovani Sudac – Djela apostolska 10:42; 17:31
10. poslao je Duha Svetog – Djela apostolska 2:17-18.33.38-39; 10:44-47
11. Spasitelj za sve koji vjeruju – Djela apostolska 13:38-39
12. nitko drugi nije Spasitelj – Djela apostolska 4:12; 10:34-36.

Ovdje su neki načini odaziva na ove stupove apostolske istine:

1. pokajanje – Djela apostolska 2:38; 3:19; 17:30; 26:20
2. vjerovanje – Djela apostolska 2:21; 10:43; 13:38-39
3. biti kršten – Djela apostolska 2:38; 10:47-48
4. primiti Duha – Djela apostolska 2:38; 10:47
5. svi mogu doći – Djela apostolska 2:39; 3:25; 26:23.

Ova shema služila je kao sržno propovijedanje Rane crkve, iako različiti autori Novoga zavjeta mogu ispustiti neki dio ili naglasiti druge pojedinosti u svojim pisanjima. Čitavo Evanđelje po Marku pažljivo slijedi Petrov vid *kerygme*. Marko je tradicionalno viđen kao onaj koji gradi Petrove propovijedi, propovijedane u Rimu, u pisano Evanđelje. I Matej i Luka slijede Markovu osnovnu građu.

- E. Frank Stagg u svome komentaru, *The Book of Acts, the Early Struggle for an Unhindered Gospel*, tvrdi da je prvenstvena svrha pokreta bila poruka o Isusu (Evanđelje) od strogo nacionalističkoga judaizma do sveopće poruke za sve ljude. Staggov komentar usredotočuje se na Lukinu svrhu /svrhe u pisanju Djela apostolskih. Dobar sažetak i raščlamba o različitim teorijama nađena je na stranicama 1-18. Stagg odabire usredotočiti se na pojam “nesmetano /nesprječavano” u Djelima apostolskim 28:31, što je neuobičajen način za kraj Knjige, što je ključ za razumijevanje Lukina naglaska na širenju kršćanstva koje je nadvladalo sve granice.
- F. Iako je Sveti Duh spomenut više od pedeset puta u Djelima apostolskim, ona nisu “Djela Svetoga Duha”. Postoji jedanaest poglavlja gdje Duh nije nikad spomenut. Najčešće je spomenut u prvoj polovici Djela apostolskih, gdje Luka navodi druge izvore (moguće izvorno pisanih na aramejskome). Djela apostolska nisu za Duh ono što su Evanđelja za Isusa! To ne znači podcjenjivanje mjesta Duha, nego čuvanje nas od gradnje teologije o Duhu prvenstveno ili isključivo iz Djela apostolskih.
- G. Djela apostolska nisu oblikovana kako bi učila doktrinu (usp. Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 94-112). Primjer toga bio bi pokušaj temeljenja teologije o obraćenju iz Djela apostolskih što je osuđeno na neuspjeh. Redosljed i elementi obraćenja razlikuju se u Djelima apostolskim; dakle, koji je obrazac mjerodavan? Za doktrinarnu pomoć moramo pogledati Poslanice.
- Međutim, zanimljivo je da su neki znanstvenici (Hans Conzelmann) vidjeli Lukino namjeravano preusmjeravanje prijetećih eshatologija prvoga stoljeća s pristupom strpljive službe zakašnjeljoj *Parusiji*. Kraljevstvo je sad ovdje u sili, mijenjajući živote. Djelovanje Crkve sad postaje žarište, a ne neka eshatološka nada.
- H. Druga moguća svrha Djela apostolskih slična je Poslanici Rimljanima 9 - 11: zašto su Židovi odbacili židovskoga Mesiju i Crkva je postala uglavnom sastavljena od pogana? Nekoliko mjesta u Djelima apostolskim svjetovnu narav Evanđelja jasno naglašavaju. Isus ih šalje diljem čitavoga svijeta (usp. Djela 1:8). Židovi Ga odbacuju, ali pogani Mu se odazivaju. Njegova poruka doseže Rim.
- Moguće Lukina svrha mora pokazati kako židovsko kršćanstvo (Petar) i pogansko kršćanstvo (Pavao) mogu živjeti zajedno i rasti zajedno! Oni se ne natječu, nego se pridružuju u evangelizaciji svijeta.
- I. Što se tiče svrhe slažem se s F. F. Bruceom (*New International Commentary*, str. 18) da budući su Evanđelje po Luki i Djela apostolska bili izvorno jedan svezak, prolog za Evanđelje po Luki (1:1-4) djeluje i kao prolog za Djela apostolska. Luka, iako nije bio očevidac svih događaja, on ih je pažljivo istražio i brižno ih zapisao, koristeći svoj vlastiti povijesni, književni, teološki okvir.

Luka potom, i u Evanđelju i pripovijetki, želi pokazati povijesnu stvarnost i teološku vjerodostojnost (usp. Lk 1:4) Isusa i Crkve. Moguće je žarište Djela apostolskih tema o ispunjenju (nesmetano /bez zapreka, usp. Djela 28:31, gdje je to zadnja riječ Djela). Ova tema prenesena je dalje s nekoliko različitih riječi i izričaja (usp. Walter L. Liefeld, *Interpreting the Book of Acts*, str. 23-24). Evanđelje nije neka zakašnjela misao /primisao, plan B, ili nova stvar. Ono je Božji predodređeni naum (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

ŽANR

- A. Djela apostolska su NZ-u ono što je Knjiga o Jošui do 2. Knjizi o Kraljevima SZ-u: Povijesna pripovijetka ([vidjeti Dodatak](#)). Biblijska povijesna pripovijetka je činjenična, ali žarište nije na kronologiji ili iscrpnome izvješću o događaju. Ona odabire određene događaje što objašnjavaju tko Bog jeste, tko mi jesmo, kako smo učinjeni da budemo u ispravnome odnosu s Bogom, kako Bog želi da mi živimo.
- B. Poteškoća u tumačenju biblijske pripovijetke jeste ta da autori nikad ne stavljaju u tekst: (1) što je njihova svrha, (2) što je glavna istina, ili (3) kako bismo morali oponašati ono što je zapisano. Čitatelj treba promišljati kroz naredna pitanja:
1. Zašto je zapisan taj događaj?
 2. Kako se on odnosi na prijašnju biblijsku građu?
 3. Što je središnja teološka istina?
 4. Postoji li važnost za književni okvir? (Koji događaj prethodi ili slijedi? Bavi li se tom temom negdje drugdje?)
 5. Koliko je velik taj književni okvir? (Ponekad je velik oblik pripovijetke jedna teološka tema ili svrha.)
- C. Povijesna pripovijetka ne smije biti jedini izvor doktrine. Često su objavljene stvari uzgredne svrsi autora. Povijesna pripovijetka može slikovito prikazati istine zapisane negdje drugdje u Bibliji. Samo zato jer se nešto dogodilo ne znači da je to Božja volja za sve vjernike u svim dobima (npr. samoubojstvo, hodočašće, Sveti rat, hvatanje zmijskih rukama, itd.).
- [Vidjeti Posebnu temu dolje: Žanr i tumačenje: Starozavjetna pripovijetka.](#)

POSEBNA TEMA: ŽANR I TUMAČENJE: STAROZAVJETNA PRIPOVIJETKA

I. UVODNE IZJAVE

- A. Odnos između SZ-a i drugi načini bilježenja događaja:
1. ostala književnost Drevnoga Bliskog Istoka je mitološka:
 - a. politeistička (uobičajeno ljudski bogovi koji odražavaju snagu prirode koristeći motive međusobnoga sukoba)
 - b. temeljena na prirodnim ciklusima (umiranje i uskrsavanje bogova)
 2. grčko-rimska je za zabavu i poticaj radije negoli bilježenje povijesnih događaja samo po sebi (Homer na mnogo načina odražava motive Mezopotamije).
- B. Moguće uporaba tri njemačka pojma pokazuje razliku u vrstama ili odredbama povijesti:
1. "Historie", bilježenje povijesti (gole činjenice)
 2. "Geschichte", tumačenje događaja pokazivanjem njihovih važnosti čovječanstvu
 3. "Heilsgeschichte" upućuju jedinstveno na Božji iskupiteljski naum i djelatnost unutar povijesnoga tijeka.
- C. SZ-ne i NZ-ne pripovijetke su "Geschichte", što vodi do razumijevanja Heilgeschichte. One su odabrani teološki-usmjereni povijesni događaji:
1. samo odabrani događaji
 2. kronologija nije važna kao teologija
 3. događaji se navode kako bi otkrili istinu.

- D. Pripovijetka je najuobičajeniji žanr u SZ-u. Procijenjeno je da je 40% SZ-a pripovijetka. Prema tome, ovaj žanr je koristan Duhu u naviještanju Božje poruke i naravi palome čovječanstvu. Ali, ona je napravljeno, ne propozicijski (kao NZ-ne Poslanice), nego implikacijom, sažetkom, ili odabranim dijalogom /monologom. Moramo se nastaviti pitati zašto je zapisana. Što pokušava naglasiti? Što je njena teološka svrha?
Ovaj način ne znači podcjenjivanje povijesti. Nego, to je povijest kao sluga i kanal otkrivenja.

II. BIBLIJSKE PRIPOVIJETKE

- A. Bog je djelatan u Svome svijetu. Nadahnuti biblijski autori odabrali su izvjesne događaje da otkriju Boga. Bog je glavni lik SZ-a.
- B. Svaka pripovijetka djeluje na nekoliko načina:
1. tko je Bog i što On radi u Svome svijetu
 2. čovječanstvo je otkriveno kroz Božje bavljenje s pojedincima i nacionalnim entitetima
 3. kao primjer, posebice zabilježite Jošuinu vojnu pobjedu povezanu s vršenjem Saveza (usp. Jš 1:7-8; 8:30-35).
- C. Pripovijetke su često nanizane jedna za drugom kako bi se stvorila veća književna jedinica što otkriva jednu teološku istinu.

III. NAČELA TUMAČENJA SZ-ih PRIPOVIJETKI

- A. Najbolja rasprava što sam vidio o tumačenju SZ-ih pripovijetki je od Douglasa Stuarta u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 83-84:
1. SZ-na pripovijetka uobičajeno ne uči izravno doktrinu
 2. SZ-na pripovijetka uobičajeno slikovito prikazuje doktrinu ili doktrine što su poučavane propozicijski negdje drugdje
 3. pripovijetke bilježe što se dogodilo – ne neophodno što se trebalo dogoditi ili što bi se moralo dogoditi svaki puta. Prema tome, nema svaka pripovijetka pojedinačni utvrđen moral priče
 4. ono što ljudi rade u pripovijetkama nije neophodno dobar primjer za nas. Vrlo često, upravo je suprotno
 5. većina likova u SZ-nim pripovijetkama su daleko od savršenih, i njihova djelovanja isto tako
 6. nije nam uvijek rečeno na kraju pripovijetke je li ono što se dogodilo dobro ili loše. Očekujemo da ćemo biti kadri prosuditi to na temelju onoga što nas je Bog učio izravno i kategorički negdje drugdje u Pismu
 7. sve pripovijetke su selektivne i nepotpune. Nisu uvijek date sve relevantne pojedinosti (usp. Iv 21:25). Ono što se pojavljuje u pripovijetkama jeste sve što je nadahnuti autor mislio da je važno za nas znati
 8. pripovijetke nisu napisane kako bi odgovorile na sva naša teološka pitanja. One imaju određene, posebne, ograničene svrhe i bave se s određenim problemima, ostavljajući drugima da se bave s tim negdje drugdje, na druge načine
 9. Pripovijetke mogu učiti ili izričito (jasnim izjavljivanjem nečega) ili prešutno (jasnim podrazumijevanjem nečega bez da zapravo to izjave)
 10. u konačnoj analizi, Bog je junak svih biblijskih pripovijetki.
- B. Druga dobra rasprava o tumačenju pripovijetki je u knjizi Waltera Kaisera *Toward Exegetical Theology*:
“Jedinstveni vid pripovjedačkih dijelova Pisma jeste taj da pisac uobičajeno dopušta riječima i djelovanjima ljudi u svojoj pripovijetki da prenose glavnu istinu njegove poruke. Tako, umjesto naslovljavanja nas kroz izravne izjave, takve kao što su nađene u doktrinarnim ili poučavajućim dijelovima Pisma, pisac stremi ostati u zamjenu nečega u pozadini što se tiče izravnoga poučavanja ili procjenjivačkih izjava. Zbog toga, postaje kritički važno shvatiti širi okvir u kojem odgovara pripovijetka i pitati zašto je pisac upotrijebio osobit odabir događaja u preciznome slijedu u koji ih je smjestio. Dvostruke naznake za značenje sad će biti poredak epizoda i odabir pojedinosti iz zbrke mogućih govora, osoba, ili epizoda.
Nadalje, Božanski odabir za i procjena ovih ljudi te događaja moraju često biti određeni iz načina na koji autor dopušta jednoj osobi ili skupini ljudi odazvati se na vrhuncu odabranoga niza događaja; to jest,

ako on nije prekinuo pripovijetku da bi nam dao svoju vlastitu (u ovom slučaju, Božju) procjenu onoga što se dogodilo” (str. 205).

- C. U pripovijetkama istina se nalazi u čitavoj književnoj jedinici a ne u pojedinostima. Budite pozorni od dokaznoga teksta ([proof-text: vidjeti Rječnik u Dodatku](#)) ili uporabe SZ-nih pripovijetki kao presedana za vaš život.

IV. DVA STUPNJA TUMAČENJA

- A. YHWH-ina iskusiteljska, otkrivajuća djela za Abrahamovo sjeme.
B. YHWH-ina volja za život svakoga vjernika (u svakome Dobu).
C. Prvo se usredotočuje na “spoznaju Boga” (spasenje), drugo na “služenje Njemu” (kršćanski život vjete, usp. Rim 15:4; 1. Kor 10:6.11).

- D. Najbolja kratka raspra o tome kako tumačiti povijesnu pripovijetku je od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 78-93 i 94-112.

BIBLIOGRAFIJA POVIJESNE OKOLNOSTI

Novе knjige o smještanju Djela apostolskih u njihovu okolnost prvoga stoljeća proizveli su klasici. Ovaj među-disciplinarni pristup uistinu je pomogao u razumijevanju NZ-a. Serije je izdao Bruce M. Minter:

- A. *The Book of Acts in Its Ancient Literary Setting*
B. *The Book of Acts in Its Graeco-Roman Setting*
C. *The Book of Acts and Paul in Roman Custody*
D. *The Book of the Acts in Its Palestinian Setting*
E. *The Book of Acts in Its Diaspora Setting*
F. *The Book of Acts in Its Theological Setting*

Vrlo korisne su i:

1. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*
2. Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*
3. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World*

ČITANJE KRUGA JEDAN (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte. Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Tema čitave Knjige
2. Vrsta književnosti (žanr).

ČITANJE KRUGA DVA (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte. Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Subjekt prve književne jedinice
2. Subjekt druge književne jedinice
3. Subjekt treće književne jedinice
4. Subjekt četvrte književne jedinice
5. Itd.

DJELA APOSTOLSKA 1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
obećanje Svetoga Duha 1:1-5	prolog 1:1-3 Sveti Duh obećan	uvod: uskrsli Krist 1:1-5	uvod 1:1-5	prolog 1:1-5
uznesenje Isusa 1:6-11	1:4-8 Isus uznesen u Nebo 1:9-11	uznesenje 1:6-11	Isus je podignut na Nebo 1:6 1:7-9 1:10-11	uznesenje 1:6-8 1:9-11
odabir Judinog nasljednika 1:12-14	u Gornjoj sobi molitveni sastanak 1:12-14 odabran Matija	okupljanje Dvanaestorice 1:12-14	Judin nasljednik	skupina apostola 1:12-14 Juda zamijenjen
1:15-26 (20)	1:15-26 (20)	1:15-26 (20)	1:15-17 1:18-19 1:20 (20) 1:21-22 1:23-26	1:15-20 (20) 1:21-22 1:23-26

*Premda nije nadahnuta, podjela odlomaka ključ je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sažeo podjele na odlomke kako ih je razumio. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdava određenu temu na svoj vlastiti način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu slijedeći njegovu logiku i predstavljanje na stupnju odlomka uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnute istine u svome vremenu i svojim životima.

Zabilježite da su svi tehnički izrazi i kratice objašnjeni u DODACIMA: [Kratke odredbe grčke gramatičke građe](#), [Tekstualni kritičizam](#) i [Rječnik](#).

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-5

¹Prvo izvješće što sam sastavio, Teofile, o svemu što je Isus počeo činiti i učiti, ²sve do dana dok je On bio uzet *na nebo*, nakon što je On po Svetome Duhu dao upute apostolima koje je On odabrao. ³Ovima je On također predstavio Sebe živim nakon Svoje patnje, mnogim uvjerljivim dokazima, ukazujući im se u *razdoblju od* četrdeset dana i govoreći o stvarima glede kraljevstva Božjeg. ⁴Okupivši ih zajedno, On im zapovjedi neka ne ostave Jeruzalem, nego čekaju na ono što je Otac obećao: “Koje ste”, *reče On*, “čuli od Mene; ⁵jer Ivan je krstio s vodom, ali vi ćete biti kršteni Svetim Duhom ne za mnogo dana od sad.”

1:1 “Prvo izvješće što sam sastavio” Ovo je AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA, doslovno: “napravih /učinih”. Luka je očiti autor i Evanđelja po Luki i Djela apostolskih (usporediti Lk 1:1-4 i Djela 1:1-2). Pojam “obim /opseg” bio je korišten u grčkome za povijesnu pripovijetku. Tehnički (tj. u klasičnome grčkom) to podrazumijeva jedno od najmanje tri djela. Jamačno je moguće kako neuobičajen završetak Djela apostolskih može biti objašnjen Lukinim naumom da napiše treće izvješće. Neki čak nagađaju da je ono što mi nazivamo Pastoralnim poslanicama (1. Tim, 2. Tim, i Tit) mogao napisati Luka.

▣ **“Teofile”** Ovo je ime oblikovano od “Bog” (*Theos*) i “bratska ljubav” (*philos*). Može biti prevedeno “Božji ljubavnik /obožavatelj”, “prijatelj Boga”, ili “ljubljeni od Boga”.

Naslov “preuzvišeni” u Evanđelju po Luki 1:3 može biti naslov časti za rimskoga vladinog dužnosnika (usp. Djela 23:26; 24:3; 26:25), moguće upotrijebljen o konjaničkome redu u rimskome društvu. On je doslovno mogao biti mecena za pisanje, prijepisku, i dijeljenje Lukine dvije Knjige. Crkvena predaja imenuje ga kao T. Flavije Klement, bratić Domicijana (godine 24. – 96.).

▣ **“o svemu što je Isus počeo činiti”** Ovo upućuje na Evanđelje po Luki. Iznenađujuće je da Luka kaže: “(o) svemu” što je Isus činio, jer je Evanđelje po Luki (kao sva sinoptička Evanđelja) vrlo selektivno u onome što objavljuje o Isusovu životu i učenjima.

1:2 “sve do dana dok je On bio uzet na nebo” Ovo je spomenuto u Evanđelju po Luki 24:51.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Uznesenje.](#)

POSEBNA TEMA: UZNESENJE

Isus je sišao s Neba (usp. Fil 2:6-7; 2. Kor 8:9). Sad On je obnovljen za Svoju pred-postojeću slavu (usp. Iv 1:1-3; 17:5; Ef 4:10; 1. Tim 3:16; 1. Iv 1:2). On sad sjedi s desne strane Boga (usp. Ps 110:1; Lk 22:69; Djela 2:33; Rim 8:34; Ef 1:20; Kol 3:1; Heb 1:3; 8:1; 10:12; 12:2; 1. Pt 3:22). Ovo je potvrda Očeva odobrenja Njegova života i smrti!

Postoje brojne različite grčke riječi upotrijebljene za opis Isusova uznesenja natrag na Nebo:

1. Djela apostolska 1:2,11,22; *analambanō*, uzeti (usp. 1. Tim 3:16)
2. Djela apostolska 1:9, *epairō*, dignuti, podići, uzdići
3. Evanđelje po Luki 9:51, *analēpsis* (oblik #1)
4. Evanđelje po Luki 24:51, *diistēmi*, otići.

Postoji nekoliko smjerenja na Isusov povratak u Nebo u Evanđelju po Ivanu (usp. Iv 7:33; 8:14.21; 12:33-34; 13:3.33.36; 14:4.5.12.28; 16:5.10.17.28; 26:7)

5. Evanđelje po Ivanu 3:13; 20:17, *ana BeBēken*, podignuo se
6. Evanđelje po Ivanu 6:62, *anabainō*, uzdići.

Ovaj događaj nije zabilježen u Evanđelju po Mateju ili Marku. Marko završava u 16:8, ali jedan od tri kasnijih pisarskih dodataka opisuju taj događaj u Marku 16:19 (tj. *analambanō*).

Postoji nekoliko smjerenja na Isusa u Nebu u Djelima apostolskim:

1. Petar – Djela apostolska 2:33; 3:21
2. Stjepan – Djela apostolska 7:55-56
3. Pavao – Djela apostolska 9:3.5; 22:6-8; 26:13-15.

▣ (1:2) “što je On po Svetome Duhu” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Osobnost Duha.](#)

POSEBNA TEMA: OSOBNOST DUHA

U SZ-u “Duh Božji” (tj. *ruach*) bio je sila koja je izvršavala YHWH-in cilj, ali postoji mali nagovještaj da je ona bila osobna (tj. SZ-ni monoteizam, [vidjeti Posebnu temu dolje: Monoteizam](#)). Međutim, u NZ-u otkrivena je puna osobnost i osobnost Duha:

1. On može biti huljen (usp. Mt 12:31; Mk 3:29)
2. On uči (usp. Lk 12:12; Iv 14:26)
3. On svjedoči (usp. Iv 15:26)
4. On dokazuje krivnju, upućuje (usp. Iv 16:7-15)
5. On je nazvan “tko” (tj. *hos*, usp. Ef 1:14)
6. On može biti ožalošćen (usp. Ef 4:30)
7. On može biti gašen (usp. 1. Sol 5:19)
8. On se može oduprijeti (usp. Djela 7:51)
9. On se zalaže za vjernike (usp. Iv 14:26; 15:26; 16:7)
10. On slavi Sina (usp. Iv 16:14).

Trojstveni tekstovi (ovdje su tri od mnogih, [vidjeti Posebnu temu dolje: Trojstvo](#)) također govore o tri Osobe:

1. Evanđelje po Mateju 28:19
2. 2. Poslanica Korinćanima 13:14
3. 1. Petrova poslanica 1:2.

Iako je grčka riječ “duh” (*pneuma*) NEUTRALNOGA RODA, kad upućuje na Duha, NZ često koristi MUŠKI ROD POKAZNOGA PRIDJEVA (usp. Iv 16:8.13-14).

Duh je povezan s ljudskom djelatnošću:

1. Djela apostolska 15:28
2. Poslanica Rimljanima 8:26
3. 1. Poslanica Korinćanima 12:11
4. Poslanica Efežanima 4:30.

Na samome početku Djela apostolskih, naglašena je uloga Duha (kao u Iv). Pedesetnica nije bila početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Isus je uvijek imao Duha. Njegovo krštenje nije bilo početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Duh je učinkovito sredstvo Očevog cilja što je obnova svih ljudi stvorenih u Njegovoj slici ([vidjeti Posebnu temu dolje: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#))!

POSEBNA TEMA: MONOTEIZAM

Zamisao "monoteizma" (jedan i samo jedan Bog), ne samo "visoki bog" politeizma ili dobar bog iranskoga dualizma (zoroastrijanizam), jedinstven je Izraelu (Abraham, 2000. g.pr.Kr.). Samo je jedna rijetka iznimka nakratko u Egiptu (Amenofis IV., također poznat kao Ehnaton, 1367.-1350. ili 1386.-1361. g.pr.Kr.).

Ova je zamisao izražena u SZ-u u nekoliko izričaja:

1. "nitko kao YHWH naš *Elohim*", Knjiga Izlaska 8:10; 9:14; Ponovljeni zakon 33:26; 1. Knjiga o Kraljevima 8:23
2. "nitko drugi osim Njega", Ponovljeni zakon 4:35.39; 32:39; 1. Knjiga o Samuelu 2:2; 2. Samuelova 22:32; Knjiga proroka Izaije 45:21; 44:6.8; 45:6.21
3. "YHWH je jedan", Ponovljeni zakon 6:4; Poslanica Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; 1. Timoteju 2:5; Jakovljeva 2:19
4. "nitko sličan Tebi", 2. Knjiga o Samuelu 7:22; Knjiga proroka Jeremije 10:6
5. "Ti si jedini Bog", Psalam 86:10; Knjiga proroka Izaije 37:16
6. "Prije Mene nijedan Bog nije bio načinjen, i neće biti nijedan poslije Mene", Knjiga proroka Izaije 43:10
7. "nema drugoga; osim Mene... nema drugoga", Knjiga proroka Izaije 45:5.6.22
8. "nema drugoga, nema drugoga Boga", Knjiga proroka Izaije 45:14.18
9. "nema drugoga osim Mene", Knjiga proroka Izaije 45:21
10. "nema drugoga; ...nitko nije kao Ja", Knjiga proroka Izaije 46:9.

Mora biti priznato da se ova ključna doktrina otkrivala na postupne načine. Rane izjave mogu biti razumjete kao "henteizam" ili primjenjiv monoteizam (postoje drugi bogovi, ali samo je jedan Bog za nas, usp. Izl 15:11; 20:2-5; Pnz 3:28; 5:7; 6:4.14; 10:17; 32:12; 1. Kr 8:23; Ps 83:18; 86:8; 136:1-2).

Prvi tekstovi što su počeli naznačavati singularitet (filozofijski monoteizam) su rani (usp. Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35.39; 33:26). Pune i potpune potvrde nađene su u Knjizi proroka Izaije 43 – 46 (usp. 43:11; 44:6.8; 45:7.14.18.22; 46:5.9).

NZ usmjerava na Ponovljeni zakon 6:4 u Poslanici Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; Efežanima 4:6; 1. Timoteju 2:5; i Jakovljevoj 2:19. Isus ga navodi kao prvu zapovijed u Evandelju po Mateju 22:36-37; Marku 12:29-30; Luki 10:27. SZ, kao i NZ, potvrđuju stvarnost drugih duhovnih bića (demoni, anđela), ali samo jednog Stvoritelja /Iskupitelja Boga (YHWH, Post 1:1).

Biblijski monoteizam obilježen je:

1. Bog je jedan i jedinstven (ontologija je pretpostavljena, ne određena)
2. Bog je osoban (usp. Post 1:26-27; 3:8)
3. Bog je moralan (usp. Izl 34:6; Neh 9:17; Ps 103:8-10)
4. Bog je stvorio ljude u Svojoj slici (Post 1:26-27) za zajedništvo (tj. #2). On je ljubomoran Bog (usp. Izl 20:2-3).

Iz NZ-a:

1. Bog ima tri vječna, osobna očitovanja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Trojstvo](#))
2. Bog je savršeno i potpuno otkriven u Isusu (usp. Iv 1:1-14; Kol 1:15-19; Heb 1:2-3)
3. Božji vječni naum za iskupljenje paloga čovječanstva jeste žrtvena ponuda Njegova jedinog Sina (Iz 53; Mk 10:45; 2. Kor 5:21; Fil 2:6-11; Heb).

POSEBNA TEMA: TROJSTVO

Zabilježite djelatnost sve tri Osobe Trojstva u ujedinenim okvirima. Pojam "trojstvo", prvo skovana od Tertulijana, nije biblijska riječ, nego opće prihvaćena zamisao.

- A. Evandelja:
 1. Evandelje po Mateju 3:16-17; 28:19 (i usporednice)
 2. Evandelje po Ivanu 14:26.
- B. Djela apostolska – Djela 2:32-33.38-39.
- C. Pavao:
 1. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
 2. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
 3. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14

4. Poslanica Galaćanima 4:4-6
 5. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
 6. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
 7. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
 8. Poslanica Titu 3:4-6.
- D. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2.
- E. Juda – stihovi 20-21.
Množina u Bogu naviještena je u SZ-u.
- A. Uporaba MNOŽINA za Boga:
1. Ime *Elohim* je MNOŽINA, ali kad je korištena za Boga uvijek ima JEDNINSKI GLAGOL
 2. “Nas” u Knjizi Postanka 1:26-27; 3:22; 11:7.
- B. Anđeo Gospodnji bio je vidljiv predstavnik Božanstva:
1. Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
 2. Knjiga Izlaska 3:2.4; 13:21; 14:19
 3. Knjiga o Sucima 2:1; 6:22-23; 13:3-22
 4. Knjiga proroka Zaharije 3:1-2.
- C. Bog i Njegov Duh su odvojeni, Knjiga Postanka 1:1-2; Psalam 104:30; Knjiga proroka Izaije 63:9-11; Ezekiel 37:13-14.
- D. Bog (YHWH) i Mesija (*Adon*) su odvojeni, Psalam 45:6-7; 110:1; Knjiga proroka Zaharije 2:8-11; 10:9-12.
- E. Mesija i Duh su odvojeni, Knjiga proroka Zaharije 12:10.
- F. Svi Troje spomenuti su u Knjizi proroka Izaije 48:16; 61:1.
- Isusovo Božanstvo i osobnost Duha prouzročili su poteškoće za stroge, monoteističke, rane vjernike:
1. Tertulijanu – podređenost Sina Ocu
 2. Origenu – podređenost Božanske biti Sina i Duha
 3. Ariju – poricao je Božanstvo Sinu i Duhu
 4. monarhijanizmu – vjerovalo se u postupno očitovanje jednoga Boga kao Oca, Sina, onda Duha.
- Trojstvo je povijesno razvijeno sustavno izlaganje uzeto iz biblijske građe:
1. Isusovo puno Božanstvo, jednakovrijedno Ocu, a bilo je potvrđeno godine 325. na Saboru u Niceji (usp. Iv 1:1; Fil 2:6; Tit 2:13)
 2. puna Osobnost i Božanstvo Duha jednakovrijedno Ocu i Sinu bilo je potvrđeno na Saboru u Konstantinopolu godine 381.
 3. doktrina o Trojstvu potpuno je iznesena u Augustinovome djelu *De Trinitate*.

Ovdje uistinu postoji tajnovitost. Ali izgleda da NZ potvrđuje jednu Božansku bit s tri vječna očitovanja kao Osobe.

POSEBNA TEMA: YHWH-in VJEČNI ISKUPITELJSKI NAUM

Moram priznati tebi čitatelju da sam pristran u ovome trenutku. Moja sustavna teologija nije kalvinizam ili dispencionalizam, nego je to Veliko poslanje evangelizacije (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8). Vjerujem da Bog ima vječni naum za iskupljenje čitavoga čovječanstva (npr. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18.19-20.21-31), svih onih stvorenih u Njegovoj slici i sličnost (usp. Post 1:26-27). Savezi su ujedinjeni u Kristu (usp. Gal 3:28-29; Kol 3:11). Isus je Božja tajna, skrivena ali sad otkrivena (usp. Ef 2:11 - 3:13)! Evandjelje NZ-a, ne Izrael, ključ je Pisma.

Ovo pred-razumijevanje daje boju svima mojim tumačenjima Pisma. Ja čitam sve tekstove skroz! To je zasigurno pristranost (svi ih tumači imaju!), ali to je Pisamsko-obavještajna pretpostavka.

Žarište Knjige Postanka 1 - 2 je YHWH-ino stvaranje mjesta gdje On i Njegovo najviše stvaranje, čovječanstvo, mogu imati zajedništvo (usp. Post 1:26.27; 3:8). Fizičko Stvorenje je pozornica za ovaj međuljudski Božanski raspored.

1. Sv. Augustin obilježio je to kao Božanski-oblikovanu cjelinu u svakoj osobi koja može biti ispunjena jedino od Sâmoga Boga.
2. C. S. Lewis nazvao je ovu planetu “dodirnuta planeta” (tj. pripremljena od Boga za ljude).

SZ ima mnoge nagovještaje ovoga Božanskog rasporeda:

1. Knjiga Postanka 3:15 prvo je obećanje da YHWH neće ostaviti čovječanstvo u strahovitome neredu grijeha i pobune. To ne upućuje na Izrael zato jer ni Izraela, niti zavjetnoga naroda nema, sve do poziva upućenog Abrahamu u Postanku 12.
2. Knjiga Postanka 12:1-3 je YHWH-in prvotni poziv i otkrivenje Abrahamu koji će postati zavjetni narod, Izrael. Ali čak i u tome prvotnom pozivu, Bog je imao oči na čitavome svijetu. Zabilježite stih 3!
3. U Knjizi Izlaska 20 (Pnz 5) YHWH daje Svoj Zakon Mojsiju za vođenje Svoga posebnog naroda. Zabilježite da u Izlasku 19:5-6 YHWH otkriva Mojsiju jedinstveni odnos što će Izrael imati. Ali isto tako zabilježite da su oni bili odabrani, kao Abraham, da blagoslove svijet (usp. Izl 19:5, "jer sva je zemlja Moja"). Izrael je morao biti mehanizam za narode da spoznaju YHWH-u i budu privučeni k Njemu. Tragično je to što su oni zakazali (usp. Ez 36:27-38).
4. U Psalmima: 22:27-28; 66:4; 86:9 (Otk 15:4).
5. Kroz proroke YHWH je nastavljao otkrivati Svoje sveopće iskupiteljske naume:
 - a. Izaiju - 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
 - b. Jeremiju - 3:27; 4:2; 12:15-16; 16:19
 - c. Miheja - 4:1-3
 - d. Malahiju 1:11.

Ovaj je sveopći naglasak omogućen nužnošću "Novoga saveza" (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) što se usredotočuje na YHWH-ino milosrđe, ne na izvedbu palih ljudi. Postoji "novo srce", "novi um", i "novi duh". Poslušnost je ključna ali ona je nutarnji, a ne jedino vječni kôd (usp. Rim 3:21-31).

NZ jasno na nekoliko načina pojačava sveopći iskupiteljski naum:

1. Veliko poslanje - Evanđelje po Mateju 28:18-20; Luka 24:46-47; Djela apostolska 1:8
2. Božji vječni naum (tj. predodređeni) – Evanđelje po Luki 22:22; Djela apostolska 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bog želi da svi ljudi budu spašeni - Evanđelje po Ivanu 3:16; 4:42; Djela apostolska 10:34-35; 1. Timoteju poslanica 2:4-6; Titu 2:11; 2. Petrova 3:9; 1. Ivanova 2:2; 4:14
4. Krist ujedinjuje SZ i NZ - Poslanica Galaćanima 3:28-29; Efežanima 2:11 - 3:13; Kološanima 3:11. Sve ljudske prepreke i razlike uklonjene su u Kristu. Isus je "Tajna Božja", skrivena ali sad otkrivena (Ef 2:11 - 3:13).

NZ usredotočuje se na Krista, ne na Izraela. Evanđelje, a ne nacionalna ili zemljopisna regija, jeste središte. Izrael je bio prvo otkrivenje ali Isus je konačno otkrivenje (usp. Mt 5:17-48).

Nadam se da ćete uzeti vremena za pročitati [Posebnu temu dolje: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

POSEBNA TEMA: ZAŠTO OBEĆANJA PREMA SZ-nome SAVEZU IZGLEDAJU TAKO RAZLIČITO OD OBEĆANJA PREMA NZ-nome SAVEZU

Kroz godine moga proučavanja eshatologije naučio sam da većina kršćana nema ili ne želi razvijenu, sustavnu, kronologiju kraja vremena. Postoje neki kršćani koji se usredotočuju ili većinom na ovo područje kršćanstva iz teoloških, psiholoških, ili denominacijskih razloga. Takvi kršćani izgleda postaju opsjednuti time kako će se sve završiti, i nekako promašuju nužnost Evanđelja! Vjernici ne mogu utjecati na Božji eshatološki (kraj vremena) raspored, ali mogu sudjelovati u opunomoćenju Evanđelja (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). Većina vjernika potvrđuje Drugi Kristov dolazak i dovršetak Božjih obećanja na kraju vremena. Poteškoće tumačenja narastaju iz toga kako razumijeti ovaj vremenski dovršetak što proizlazi iz nekoliko biblijskih paradoksa:

1. napetost između proročkih uzoraka Saveza SZ-a i apostolskih uzoraka Saveza NZ-a
2. napetost između biblijskoga monoteizma (jedan Bog za sve) i izbor Izraela (poseban narod)
3. napetost između uvjetovanoga vida biblijskih Saveza i obećanja ("ako ... onda") te neuvjetovane Božje vjernosti za isкупljenje paloga čovječanstva
4. napetost između književnih vrsta Bliskoga Istoka i suvremenih zapadnjačkih književnih obrazaca
5. napetost između Kraljevstva Božjega kao sadašnjost, a ipak budućnost
6. napetost između vjerovanja u skorašnji Kristov povratak i vjerovanja da se prvo moraju dogoditi neki događaji.

Raspravimo ove napetosti jednu po jednu.

PRVA NAPETOST (SZ-ne rasne, nacionalne, i zemljopisne grupacije nasuprot svim vjericima svijeta)

SZ-ni proroci predskazuju obnovu židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje se skupljaju svi narodi Zemlje kako bi slavili i služili Davidovskoga vladara, ali niti Isus ni NZ-ni apostoli nisu se nikad usredotočili na taj raspored. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Kako NZ-ni autori izostavljaju ključne događaje na kraju vremena?

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci (Izaija, Mihej, Malahija)
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12; Zah)
3. međuzavjetni, nekanonski židovski apokaliptički pisci (kao 1. Henokova, na koju se poziva u Judinoj poslanici)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. Pavlova pisanja (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4 - 5; 2. Sol 2)
6. Ivanova pisanja (1. Ivanova poslanica i Otkrivenje).

Uče li svi ovi jasno o rasporedu kraja vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nisu li svi nadahnuti (osim židovskih međuzavjetnih spisa)?

Duh otkriva istine SZ-nim piscima u pojmovima i grupacijama što oni mogu razumijeti. Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je proširio ove SZ-ne eshatološke zamisli na sveopći opseg ("tajna Krista", usp. Ef 2:11 - 3:13; [vidjeti Posebnu dolje: Tajna](#)). Evo nekih mjerodavnih primjera:

1. grad Jeruzalem u SZ-u bio je korišten kao metafora naroda Božjega (Sion), ali prenesen je u NZ kao pojam izražavanja Božje prihvaćenosti svih pokajnika, vjerujućih ljudi (novi Jeruzalem u Knjizi Otkrivenja 21 - 22). Teološko proširenje doslovnoga, fizičkog grada u novi Božji narod (vjerujući Židovi i pogani) bilo je pretkazano u Božjem obećanju o iskupljenju paloga čovječanstva u Knjizi Postanka 3:15, prije nego su čak postojali ikoji Židovi ili židovski glavni grad. Čak je poziv Abrahamu (usp. Post 12:1-3) uključivao pogane (usp. Post 12:3; Izl 19:5)
2. u SZ-u neprijatelji Božjega naroda su okolni narodi Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su bili prošireni na sve nevjerujuće, protu-Božje, sotonističke ljude. Bitka se pomakla od zemljopisnoga, područnoga sukoba na sukob širom svijeta, kozmički sukob (usp. Kol)
3. obećanje zemlje koja je tako cjelovita u SZ-u (patrijarhalna obećanja Postanka, usp. Post 12:7; 13:15; 15:7,15; 17:8) postalo je sada čitava Zemlja. Novi Jeruzalem silazi kako bi ponovno oblikovao Zemlju, ne samo ili isključivo Bliski Istok (usp. Otk 21 - 22)
4. neki ostali primjeri SZ-nih proročkih zamisli što su bila proširena jesu:
 - a. Abrahamovo potomstvo sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29)
 - b. narod po Savezu sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:10; 2:23, navedeno u Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45, navedeno u 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2, navedeno u Tit 2:14)
 - c. Hram je sad Isus (usp. Mt 26:61; 27:40; Iv 2:19-21) i kroz Njega mjesna crkva (usp. 1. Kor 3:16) ili pojedinačni vjernik (usp. 1. Kor 6:19)
 - d. čak Izrael i njegovi posebni opisni SZ-ni izričaji sad upućuju na čitav Božji narod (tj. "Izrael", usp. Rim 9:6; Gal 6:16, tj. "kraljevstvo svećeništva", usp. 1. Pt 2:5,9-10; Otk 1:6).

Proročki uzorak bio je ispunjen, proširen, i sad je više uključujući. Isus i pisci apostoli ne predstavljaju kraj vremena na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Suvremeni tumači koji pokušavaju SZ-ni obrazac učiniti doslovnim ili mjerodavnim uvijaju Otkrivenje u čistu židovsku knjigu te sile značenje u atomizirane, višeznačne Isusove i Pavlove izričaje! NZ-ni pisci ne niječu SZ-ne proroke, nego pokazuju njihov konačan sveopći suzvuk. Nema uređenoga, logičkog sustava za Isusovu ili Pavlovu eshatologiju. Njihova svrha prvenstveno je iskupiteljska ili pastoralna.

Međutim, čak unutar NZ-a postoji napetost. Ne postoji jasna sustavnost eshatoloških događaja. Na mnogo načina Otkrivenje začuđujuće koristi SZ-na smjerenja u opisivanju kraja umjesto Isusovih učenja (usp. Mt 24; Mk 13)! Ono slijedi književnu vrstu započetu Ezekielom, Danielom, i Zaharijom, ali razvijenu tijekom međuzavjetnoga razdoblja (židovska apokaliptička književnost). Ovo je mogao biti Ivanov način povezivanja Staroga i Novoga saveza. To pokazuje stari uzorak ljudske pobune i Božje predanosti iskupljenju! Ali mora biti rečeno da iako Otkrivenje koristi SZ-ni jezik, osobe, i događaje, ono ih ponovno objašnjava u svjetlu prvoga stoljeća Rima (usp. Otk 1:7).

DRUGA NAPETOST (monoteizam nasuprot izabranome narodu)

Biblijski naglasak je na jednome osobnom, duhovnom, stvoritelju-iskupitelju, Bogu (usp. Izl 8:10; Iz 44:24; 45:5-7,14,18,21-22; 46:9; Jer 10:6-7). SZ-na jedinstvenost njegovih vlastitih dana bila je monoteizam. Svi okolni narodi bili su politeisti. Božje jedinstvo je srce SZ-nog otkrivenja (usp. Pnz 6:4). Stvorenje je pozornica sa svrhom zajedništva između

Boga i čovječanstva, stvorenog u Njegovoj slici i sličnosti (usp. Post 1:26-27). Međutim, čovječanstvo se pobunilo, griješi protiv Božje ljubavi, vodstva, i svrhe (usp. Post 3). Božja ljubav i svrha bili su tako snažni i sigurni da je On obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15)!

Napetost izrasta kad Bog odabire uporabiti jednoga čovjeka, jednu obitelj, jedan narod kako bi dosegao ostatak čovječanstva. Božji izbor Abrahama i Židova kao kraljevstvo svećeništva (usp. Izl 19:4-6) prouzročilo je ponos umjesto služenja, isključivost umjesto uključivosti. Božji poziv Abrahamu uključio je namjeravan blagoslov čitavoga čovječanstva (usp. Post 12:3). Mora biti zapamćeno i naglašeno da je SZ-ni izbor bio za služenje, ne za spasenje. Čitav Izrael nikad nije bio u ispravnome odnosu s Bogom, nikad vječno spašen temeljeno isključivo na njegovu pravu prvorođstva (usp. Iv 8:31-59; Mt 3:9), nego osobnom vjerom i poslušnosti (usp. Post 15:6, navedeno u Rim 4). Izrael je izubio svoje poslanje (sad je Crkva kraljevstvo svećenstva, usp. 1:6; 2. Pt 2:5.9), preokrenuta naredba u povlasticu, služenje u poseban stav! Bog odabire jednog kako bi odabrao sve!

TREĆA NAPETOST (uvjetovani Savezi nasuprot neuvjetovanih Saveza)

Postoji teološka napetost ili paradoks između uvjetovanih i neuvjetovanih Saveza. Zasigurno je istinito da je Božja iskupljujuća svrha /naum neuvjetovana (usp. Post 15:12-21). Međutim, naredeni ljudski odaziv uvijek je uvjetovan!

Ovaj “ako ... onda” uzorak pojavljuje se i u SZ-u i NZ-u. Bog je vjeran; čovječanstvo je nevjerno. Ova je napetost prouzročila mnogo zbrke. Tumači su stremili usredotočiti se na samo jedan “rog dvojbe”, Božju potpunu vjernost ili ljudski napor, Božju suverenost ili slobodnu volju čovječanstva. Oboje je biblijski i neophodno.

Ovo se odnosi na eshatologiju, na Božja SZ-na obećanja Izraelu. Ako to Bog obeća, to i odredi! Bog je vezan Svojim obećanjima; uključen je Njegov ugled (usp. Ez 36:22-38). Neuvjetovani i uvjetovani Savezi susreću se u Kristu (usp. Iz 53), ne u Izraelu! Božje konačno ispunjenje vjernosti leži u iskupljenju svih koji će se pokajati i uzvjerovati, ne u tome tko je bio njihov otac /majka! Krist, ne Izrael, jeste ključ za sve Božje Saveze i obećanja. Postoji li teološka parenteza u Bibliji, to nije Crkva, nego Izrael (usp. Djela 7 i Gal 3).

Poslanje navješćivanja Evanđelja svijetu prešlo je na Crkvu (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). To je ipak uvjetovani Savez! Ovo ne podrazumijeva da je Bog potpuno odacio Židove (usp. Rim 9 – 11). Moraju postojati mjesta i svrhe za kraj vremena, za vjerujući Izrael (usp. Zah 12:10).

ČETVRTA NAPETOST (književni obrasci Bliskoga Istoka nasuprot zapadnjačkim obrascima)

Žanr je kritički dio u ispravnome tumačenju Biblije. Crkva se razvijala u zapadnjačkoj (Grčka) kulturološkoj okolini. Istočnjačka književnost više je slikovita, metaforička, i simbolička negoli suvremeni, zapadnjački kulturološki književni obrasci. Usredotočuje se na ljude, sukobe, te događaje više nego na sažete izrečene istine. Kršćani snose krivnju za uporabu svojih povijesnih i književnih obrazaca u tumačenju biblijskoga proročanstva (i SZ-noga i NZ-noga). Svaki naraštaj i zemljopisna zasebna jedinica koristila je svoju kulturu, povijest, i književnost za tumačenje Otkrivenja. Svaki od njih bio je u krivu! Osiono je misliti da je suvremena zapadnjačka kultura žarište biblijskoga proročanstva!

Žanr u kojem je izvorni, nadahnuti autor odabrao pisati jeste književni ugovor s čitateljem. Knjiga Otkrivenja nije povijesna pripovijetka. Ona je složenica pisma (poglavlja 1 – 3), proročanstva, i uglavnom apokaliptičke književnosti. Pogrešno je činiti tako da Biblija kaže više negoli je bila nakana izvornoga autora kao i to da kaže manje negoli je on namjeravao! Drskost i dogmatizam tumača čak su još više neprimjereni u knjizi kao što je Otkrivenje.

Crkva se nije nikad složila o primjerenome tumačenju Otkrivenja. Moja briga je slušati i baviti se čitavom Biblijom, ne samo izdvojenim dijelom (dijelovima). Biblijski istočnjački način razmišljanja predstavlja istinu u parovima punima napetosti. Naše zapadnjačko stremljenje prema izrečenoj istini nije neispravno, nego neuravnoteženo! Mislim da je moguće pomaknuti barem neku mrtvu točku u tumačenju Otkrivenja ne mijenjajući ništa u nakani za naredne naraštaje vjernika. Većini je tumača očito da Otkrivenje mora biti tumačeno u svjetlu njegovih vlastitih dana i njegova žanra. Povijesni pristup Otkrivenju mora se baviti onime što su prvi čitatelji mogli, ili morali, razumjeti. Na mnogo su načina suvremeni tumači izgubili značenje mnogih simbola Knjige. Početni glavni potisak Otkrivenja bio je ohrabivanje progonjenih vjernika. Ono je pokazalo Božji nadzor povijesti (kao što su učinili SZ-ni proroci); ono potvrđuje da se povijest kreće prema imenovanoj krajnjoj točki, osudi ili blagoslovu (kao što su činili SZ-ni proroci). Ono je potvrdilo u prvome stoljeću židovske apokaliptičke pojmove Božje ljubavi, prisutnosti, snage, i suverenosti!

Ono djeluje na ovaj isti teološki način za svaki naraštaj vjernika. Opisuje kozmičku borbu dobra i zla. Pojedini prvoga stoljeća mogu biti izgubljene za nas, ali ne snažne, ohrabrujuće istine. Kad suvremeni, zapadnjački tumači pokušavaju siliti pojedini Otkrivenja u njihovu suvremenu povijest, nastavlja se uzorak krivih tumačenja!

Vrlo je moguće da pojedini Knjige mogu postati doslovno neobične ponovno (kao što je bio SZ u vezi s Kristovim rođenjem, životom, i smrću) za posljednji naraštaj vjernika kad se suoče s napadom protu-Božjega vođe (usp. 2. Sol 2) i kulturom. Nitko ne može znati ovo doslovno ispunjenje Otkrivenja sve dok Kristove riječi (usp. Mt 24; Mk 13; i Lk

21) i Pavlove (usp. 1. Kor 15; 1. Sol 4 - 5; i 2. Sol 2) također ne postanu povijesni dokaz. Pretpostavljanje, nagađanje, i dogmatizam svi su neprikladni. Apokaliptička književnost dozvoljava ovu fleksibilnost. Hvala Bogu za slike i simbole što nadmašuju povijesnu pripovijest! Bog je u nadzoru; On kraljuje; On dolazi!

Većina suvremenih komentatora promašuje svrhu žanra! Suvremeni zapadnjački tumači često traže jasan, logički teološki sustav radije negoli bivanjem otvorenima s višeznačnim, simboličkim, dramatskim žanrom židovske apokaliptičke književnosti. Ova je istina dobro izražena od Ralpa P. Martina u njegovu članku, "Approaches to New Testament Exegesis" ["Pristupi egzegezi Novoga zavjeta" – slobodan prijevod - op.prev.], u knjizi *New Testament Interpretation*, izdanoj od Howarda Marshalla:

"Ukoliko ne prepoznamo dramatsku kakvoću ovog pisanja te opozovemo način na koji je korišten jezik kao pomoćno sredstvo za izražavanje religijske istine, strašno ćemo pogriješiti u našem razumijevanju Apokalipse, te pogriješno pokušavati tumačiti njena viđenja kao da je to bila knjiga književne proze i pobrinula se opisati događaje što je iskusila te odredila vrijeme povijesti. Poduzeti drugi pravac znači uletjeti u sve vrste poteškoća tumačenja. Mnogo ozbiljnije to vodi iskrivljavanju srznoga značenja apokaliptičkoga i tako promašuje ogromnu vrijednost ovoga dijela Novoga zavjeta kao dramatsku tvrdnju u mitsko-poetskome jeziku Božje suverenosti u Kristu i paradoks njegova pravila koji skladno uklapa moć i ljubav (usp. 5:5.6; Lav je Janje)" (str. 235).

W. Randolph Tate u svojoj je knjizi *Biblical Interpretations* rekao:

"Ni jedan drugi žanr Biblije nije bio čitan tako vatreno s toliko ishoda potištenosti kao apokalipsa, posebice knjige Daniela i Otkrivenje. Ovaj je žanr pretrpio od pogubne povijesti pogriješnoga tumačenja zbog temeljnoga nerazumijevanja njegovih književnih oblika, građe, i svrhe. Zbog njegova jasnoga traženja da otkrije što se uskoro mora dogoditi, apokalipsa je bila viđena kao karta ceste u i nacrt budućnosti. Tragična mana u ovome pogledu jeste pretpostavka da je okvir uputa knjige čitateljevo današnje doba radije negoli autorovo. Ovaj pristup apokalipsi što je posljedica pogriješnoga upućivanja (naročito Otkrivenju) razmatra djelo kao da je bilo kriptogram [šifrom pisani tekst – op.prev.] kojim današnji događaji mogu biti korišteni za tumačenje simbola teksta ... Prvo, tumač mora prepoznati da apokaliptik navješćuje svoje poruke putem simbolizma. Tumačiti simbol doslovno kad je on metaforički jednostavno je pogriješno tumačenje. Pitanje nije jesu li događaji u apokalipsi povijesni. Događaji mogu biti povijesni; oni su se uistinu dogodili, ili mogli dogoditi, ali autor predstavlja događaje i navješćuje značenje putem slika i prototipova" (str. 137).

Iz *Dictionary of Biblical Imagery*, izdano od Rykena, Wilhosta i Longmana III:

"Današnji čitatelji često su smeteni i zbunjeni ovim žanrom. Neočekivani slikoviti prikaz i iskustva van-ovoga-svijeta izgledaju čudno i van sklada s većinom Pisma. Shvaćanje ove književnosti doslovno ostavlja mnoge čitatelje u koprcanju određivanja 'što će se dogoditi kad', čime promašuju nakanu apokaliptičke poruke" (str. 35).

PETA NAPETOST (Kraljevstvo Božje kao sadašnjost a ipak budućnost)

Kraljevstvo Božje je sadašnjost, a ipak budućnost. Ovaj teološki paradoks postaje usmjeren na glavnu točku eshatologije. Očekuje li netko doslovno ispunjenje svih SZ-nih proročanstava za Izraela onda Kraljevstvo postaje uglavnom obnova Izraela na zemljopisno određenoj i teološka nadmoćnost! To bi moglo iziskivati da Crkva bude potajice uznesena u poglavlju 5 i da se preostala poglavlja odnose na Izraela (ali promotrite Otk 22:16).

Međutim, ako je žarište na bivanju Kraljevstva ustoličenim od strane obećanoga SZ-nog Mesije, onda je ono sadašnjost s Kristovim prvim dolaskom, i tada žarište postaje Kristovo utjelovljenje, život, učenja, smrt i uskrsnuće. Teološki naglasak je na trenutačnome spasenju. Kraljevstvo je došlo, SZ se ispunio u Kristovoj ponudi spasenja za sve, ne u Njegovome Tisućgodišnjem kraljevstvu za neke!

Zasigurno je istina da Biblija govori o oba Kristova dolaska, ali gdje mora biti stavljen naglasak? Meni izgleda da se većina SZ-nih proročanstava usredotočuje na Prvi dolazak, ustanovljenje Mesijanskoga kraljevstva (usp. Dn 2). Ovo je na mnogo načina slično Božjoj vječnoj vladavini (usp. Dn 7). U SZ-u žarište je na Božjoj vječnoj vladavini, ali mehanizam za to očitovanje vladavine je služba Mesije (usp. 1. Kor 15:26-27). Nije pitanje što je istinito; oboje je istinito, ali gdje je naglasak? Mora biti rečeno da su neki tumači postali toliko usredotočeni na Tisućgodišnje kraljevstvo Mesije (usp. Otk 20) da su promašili biblijsko žarište na Očevoj vječnoj vladavini. Kristova vladavina je uvodni događaj. Kao što Kristova dva Dolaska nisu bila očita u SZ-u, tako nije niti privremena vladavina Mesije!

Ključ Kristova propovijedanja i učenja jeste Božje kraljevstvo. Oboje je sadašnjost (u spasenju i služenju), i budućnost (u ispunjenju i snazi). Otkrivenje, ako se usredotočuje na tisućljetnu vladavinu Mesije (usp. Otk 20), ona je privremena, ne konačna (usp. Otk 21 – 22). Iz SZ-a nije očito da je privremena vladavina neophodnost; ustvari, Mesijanska vladavina iz Knjige Daniela 7 je vječna, ne tisućgodišnja.

ŠESTA NAPETOST (predstojeći Kristov povratak nasuprot odgođenoj Parusiji)

Većina vjernika bila je učena da je Isusov dolazak skori, iznenađan, i neočekivan (usp. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk

9:1; 13:30; Otk 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20). Ali svaki očekujući naraštaj vjernika toliko je bio u krivu! Skorost (neposrednost) Isusova povratka snažno je obećana nada svakoga naraštaja, ali stvarnost za samo jedan (i taj jedan je onaj progonjen). Vjernici moraju živjeti kao da će Njegov dolazak biti sutra, ali predviđati i vršiti Veliko poslanje (usp. Mt 28:19-20) ako On odugovlači.

Neki odlomci u Evanđeljima (usp. Mk 13:10; Lk 17:2; 18:8) te 1. i 2. Poslanica Solunjanima temeljeni su na odgođenoj Drugome dolasku (*Parusiji*). Postoje neki povijesni događaji što se moraju dogoditi prvo:

1. evangelizacija širom svijeta (usp. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. otkrivenje "Čovjeka grijeha" (usp. Mt 24:15; 2. Sol 2; Otk 13)
3. veliki progon (usp. Mt 24:21.24; Otk 13).

Postoji namjeravana višeznačnost (usp. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Živjeti svaki dan kao da vam je zadnji ali predviđati i obučavati se za buduću službu!

POSEBNA TEMA: TAJNA

I. U Starome zavjetu

Ova aramejska riječ (BDB 1112, KB 1980), *raz*, znači "skruti", "čuvati tajnu". Upotrijebljena je nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela (usp. Dn 2:18.19.27.28.29.30.47; 4:9). Ona postaje središnja tema u apokaliptičkoj književnosti i često je spomenuta u Svicima s Mrtvoga mora. Bog otkriva Svoga skrivenog zastupnika Svojim prorocima (usp. Post 18:17; Jer 23:18; Dn 9:22; Am 3:7).

Zajednici u Svitku s Mrtvoga mora Božje je otkrivenje bilo posredovano kroz: (1) poruku SZ-nih proroka (*raz*), ali i kroz (2) tumačenje (*pešer*) o "učitelju pravednosti". Ovaj dvostruki uzorak otkrivenja i tumačenja osobina je apokaliptičke književnosti.

II. U sinoptičkim Evanđeljima "tajna" je korištena o duhovnim uvidima skupljenima iz Isusovih parabola:

1. Evanđelje po Marku 4:11
2. Evanđelje po Mateju 13:11
3. Evanđelje po Luki 8:10.

III. Pavao je koristi na nekoliko različitih načina:

1. djelomično otvrdnuće Izraela da se dopusti poganima biti uključenima. Ovaj dotok pogana djelovat će kao mehanizam za Židove da prihvate Isusa kao Krista proročanstva (usp. Rim 11:25-32)
2. Evanđelje je bilo obznanjeno narodima, kazujući im da su oni svi uključeni u Krista i kroz Krista (usp. Rim 16:25-27; Kol 2:2)
3. nova tijela vjernika pri Drugome dolasku (usp. 1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18)
4. sažimanje svega u Kristu (usp. Ef 1:8-11)
5. pogani i Židovi kao su-nasljednici (usp. Ef 2:11 - 3:13)
6. prisnost odnosa između Krista i Crkve opisana u pojmovima braka (usp. Ef 5:22-33)
7. pogani uključeni u zavjetni narod i ispunjeni Duhom Kristovim kako bi se stvorila Kristo-slična zrelost, to jest, obnovila iskvarena slika Božja u čovjeku (usp. Post 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28)
8. kraj vremena Antikrista (usp. 2. Sol 2:1-11).

IV. Himna rane Crkve ili katekizam o tajni Evanđelja nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:16.

V. U Ivanovoj Knjizi Otkrivenja ona je korištena u značenju Ivanovih apokaliptičkih simbola:

1. Otkrivenje 1:20
2. Otkrivenje 10:7
3. Otkrivenje 17:5.6.

VI. Ovo su istine što ljudi ne mogu otkriti; one moraju biti otkrivene od Boga.

VII. [Vidjeti Posebnu temu gore: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **(1:2) “dao upute”** Ovo upućuje na obavijest objavljenu u Evanđelju po Luki 24:44-49, u Mateju 28:18-20, i u Djelima apostolskim 1:8.

▣ **“upute”** Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) PARTICIPA. Neki znanstvenici vide ovo kao upućivanje na 1:8 (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:45-47 ili Lk 24:49). Crkva ima dvije djelatnosti:

1. evangelizacija i Kristo-slična zrelost; svaki vjernik mora čekati na Božju silu i opremanje kako bi to postigao
2. drugi to vide kao upućivanje na “čekajte u Jeruzalemu na dolazak Duha i osnaživanje (usp. Djela 1:4; Lk 24:49).

▣ **“apostolima”** [Vidjeti Posebne teme: Karta imena apostola](#); i: [Slati \(apostellō\), iz čega dolazi “apostol”](#).

POSEBNA TEMA: KARTA IMENA APOSTOLA

	Matej 10:2-4	Marko 3:16-19	Luka 6:14-16	Djela apostolska 1:12-18
1. skupina	Šimun (Petar) Andrija (Petrov brat) Jakov (sin Zebedeja) Ivan (brat Jakova)	Šimun (Petar) Jakov (sin Zebedeja) Ivan (brat Jakova) Andrija	Šimun (Petar) Andrija (Petrov brat) Jakov Ivan	Petar Ivan Jakov Andrija
2. skupina	Filip Bartolomej Toma Matej (skupljač poreza)	Filip Bartolomej Matej Toma	Filip Bartolomej Matej Toma	Filip Toma Bartolomej Matej
3. skupina	Jakov (sin Alfeja) Tadej Šimun (Kananac) Juda (Iskariotski)	Jakov (sin Alfeja) Tadej Šimun (Kananac) Juda (Iskariotski)	Jakov (sin Alfeja) Šimun (zelot) Juda (sin Jakova) Juda (Iskariotski)	Jakov (sin Alfeja) Šimun (zelot) Juda (sin Jakova)

Iz bilježaka Evanđelja po Luki 6:14:

6:14 “Šimun, kojeg On imenova Petar” Postoji tri druga popisa dvanaestorice apostola. Petar je uvijek prvi; Juda Iskariotski je uvijek zadnji. Postoji tri skupine od četvorice koje ostaju iste, čak premda je redosljed imena unutar skupina obrnut (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Djela 1:13).

▣ **“Andrija”** Grčki pojam znači “hrabar /srčan”. Iz Evanđelja po Ivanu 1:29-42 učimo da je Andrija bio učenik Ivana Krstitelja i da je on doveo svoga brata, Petra, Isusu.

▣ **“Jakov”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov” (BDB 784), što znači “istiskivač” (usp. Post 25:26). Postoje dva muškarca imenom Jakov u ovome popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Mk 3:17) i dio je nutarnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je brat Ivana.

▣ **“Ivan”** Ovo je bio brat Jakova i član nutarnjega kruga učenika. On je napisao pet novozavjetnih Knjiga i živio je dulje od ikoga apostola.

▣ **“Filip”** Grčko ime znači “zaljubljenik konja”. Poziv njega zapisan je u Evanđelju po Ivanu 1:43-51.

▣ **“Bartolomej”** Ime znači “sin Ptolemeja”. On bi mogao biti Natanael iz Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 1:45-49; 21:20).

6:15 “Matej” Hebrejsko ime (iz *Mattithiah*, usp. 1. Ljet 9:31; 15:18.21; 16:5; 25:3.21; Neh 8:4) znači “dar od YHWH”. Ovo upućuje na Levija (usp. Mk. 2:13-17).

▣ **“Toma”** Hebrejsko ime znači “blizanac” ili Didimus (usp. Iv 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **“Jakov sin Alfeja”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov”. Postoje dva muškarca imenom Jakov na popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Lk 6:17) i dio je unutarnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je poznat kao “Jakov manji” (usp. Mk 3:17).

▣ **“Šimun koji bijaše nazvan Zelot”** Grčki tekst Evandjelja po Marku ima “Kananac” (također Mt 10:4). Marko, čije je Evandjelje bilo pisano Rimljanima, moguće nije želi uporabiti političku “vruću tipku” riječ, zelot, što je upućivala na pokret židovske protu-rimske gerile. Luka ga ne naziva tim pojmom (usp. Djela 1:13). Pojam Kananac ima nekoliko izvedenica:

1. iz područja Galileje poznatog kao Kana
2. iz SZ-ne uporabe o Kanaancima kao trgovcima
3. od opće oznake kao domaći iz Kanaana.

Ako je Lukina oznaka ispravna, onda je zelot iz aramejskoga pojma za “entuzijast” (usp. Djela 1:17). Isusovih odabranih dvanaest učenika bilo je iz nekoliko različitih i natjecateljskih skupina. Šimun je bio član nacionalističke skupine koja je bila pobornik nasilnoga rušenja rimske vlasti. Uobičajeno ovaj Šimun i Levi (tj. Matej, skupljač poreza) ne bi mogli biti u istoj prostoriji jedan s drugim.

6:16 “Juda sin Jakova” On je bio zvan i “Lebej” (usp. Mt 10:3) ili “Juda” (usp. Iv 14:22). I Tadej i Lebej znače “ljubljeni dijete”.

▣ **“Juda Iskariotski”** Postoje dva Šimuna, dva Jakova, i dvojica Juda. Ime Iskariot ima dvije moguće izvedenice:

1. čovjek iz Keriota (grad) u Judi (usp. Jš 15:23, što bi značilo da je bio jedini Judejac)
2. ime njegova oca (usp. Iv 6:71; 13:2.26)
3. “čovjek bodež” ili plaćeni ubojica, što bi značilo da je on bio također zelot, kao Šimun.

POSEBNA TEMA: SLATI (APOSTELLŌ), IZ ČEGA DOLAZI “APOSTOL”

To je uobičajena grčka riječ za “slati” (tj. *apostellō*). Ovaj pojam ima nekoliko teoloških uporaba:

1. u klasičnome grčkome i u rabinskome ovaj je pojam korišten za onog koji je pozvan i poslan kao službeni predstavnik drugoga, nešto kao naš engleski “veleposlanik” (usp. 2. Kor 5:20)
2. Evandjelja često koriste ovaj GLAGOL o Isusu kao Onome koji biva poslan od Oca. U Ivanu pojam ima Mesijanski prizvuk (Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48 i posebice Ivan 5:36.38; 6:29.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21 [i “apostol” i njegova istoznačnica *pempō* upotrijebljena u stihu 21]). Korišten je za Isusovo slanje vjernika (usp. Iv 17:18; 20:21 [i *apostellō* i njegova istoznačnica *pempō* u Iv 20:21])
3. NZ koristio je IMENICU “apostol” za učenike:
 - a. prvotnih dvanaest unutarnjega kruga učenika (npr. Mk 6:30; Lk 6:13; Djela 1:2.26)
 - b. posebna skupina apostolskih pomagača i suradnika:
 - (1) Barnaba (usp. Djela 14:4.14)
 - (2) Andronik i Junije (KJV, Junija, usp. Rim 16:7)
 - (3) Apolon (usp. 1. Kor 4:6-9)
 - (4) Jakov Gospodinov brat (usp. Gal 1:19)
 - (5) Silvan i Timotej (usp. 1. Sol 2:6)
 - (6) moguće Tit (usp. 2. Kor 8:23)
 - (7) moguće Epafra (usp. Fil 2:25)
 - c. dar u Crkvi koji traje (usp. 1. Kor 12:28-29; Ef 4:11)

4. Pavao koristi ovaj naslov za sebe u većini svojih pisama kao način potvrđivanja njegove Bogom-dane ovlasti kao Kristova predstavnika (usp. Rim 1:1; 1. Kor 1:1; 2. Kor 1:1; Gal 1:1; Ef 1:1; Kol 1:1; 1. Tim 1:1; 2. Tim 1:1; Tit 1:1)
5. poteškoća s kojom se suočavamo mi kao suvremeni vjernici jeste da ta NZ nikad ne određuje što taj neprekidni dar uključuje ili kako se on identificira u vjernicima. Očito se netko mora razlikovati između izvorne Dvanaestorice (#3a) i kasnije uporabe (#3b). [Vidjeti Posebne teme dolje: Nadahnuće \(inspiracija\) i: Prosvjetljenje \(iluminacija\)](#). Ako suvremeni “apostoli” nisu nadahnuti napisati više Pisma (tj. kanon je zatvoren, usp. Juda 3; [vidjeti Posebnu temu dolje: Kanon](#)), onda što oni čine što je drukčije od NZ-nih proroka ili evanđelista (usp. Ef 4:11)? Ovdje su moje mogućnosti:
 - a. početnici misijske crkve u ne-evangeliziranim područjima (korišteno kao u Didahe)
 - b. vođe pastora u datom području ili denominaciji
 - c. ?.

Ja dajem prednost #1.

POSEBNA TEMA: NADAHNUĆE (INSPIRACIJA)

Ovo je tvrdnja vjere da je Bog bio djelatno uključen Svojim Duhom u objavljivanju Svojih djela, obećanja, i volje za čovječanstvo. To je “to” Božansko samo-objavljenje! Ovo samo-objavljenje nazvano je “otkrivenje”. Njegovo objavljivanje za buduće naraštaje nazvano je “nadahnuće”.

Jedina uporaba riječi “nadahnuće” u Bibliji je u 2. Timoteju poslanici 3:16 i doslovno znači “Bog je izdahnuo /izdisao”. Zabilježite “Pismo” u NZ-u uvijek upućuje na SZ (tj. 2. Tim 2:15 upućuje na Timotejev židovski odgovor). Zabilježite svrha Pisma je dvostruka:

1. mudrost što vodi k spasenju, 2. Timoteju poslanica 2:15
2. vježbanje u pravednosti, 2. Timoteju poslanica 2:16.

Zabilježite kako Evanđelje po Ivanu 5:39; 1. Poslanica Korinćanima 15:3-4; i 1. Petrova poslanica 1:10-12 vide SZ kao usmjeravanje prema Kristu. Osobno Isus potvrđuje to u Evanđelju po Luki 24:25-27! Duh je vodio SZ-ne pisce (usp. 2. Pt 1:20-21). Crkva je prihvatila kanon ([vidjeti Posebnu temu dolje: Kanon](#)) SZ-a. Oni su ga vidjeli kao potpuno nadahnutoga (usp. Mt 5:17-19). Međutim, oni su također shvatili kako je NZ, što sadrži Isusove riječi i djela, bio konačno otkrivenje (usp. Mt 5:21-48; Heb 1:1-2). Isus je puno, konačno, i dovršeno otkrivenje YHWH (usp. Iv 1:1-5.14; Kol 1:15-16). On ispunjava SZ-na obećanja o Mesiji (tj. Mt 26:31.56; 14:27.49; Lk 20:17; Iv 12:14-16; 13:18; 15:25; 17:12; 19:24-36; Djela 1:16; 3:18.21-26; 4:25-28).

Duh mora otvoriti um i srce prije negoli netko može razumjeti (usp. Djela 8:34-35; 13:27). Duh je vodio biblijske pisce da u ljudskim riječima, idiomima, i slikovitim prikazima izraze istine Božje samo-objave u Isusu (usp. Iv 14:26; 15:26-27; 1. Kor 2:10-11.13-16).

Dobra kratka raspra je u *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 224-245 od Millarda J. Ericksona.

Također dobra raspra o književnome postupku “usmeno” utemeljenoga društva prema pisanim spisima nalazi se u *The Lost World of Scripture* (2013) od Johna H. Waltona i D. Brent Sandya.

POSEBNA TEMA: PROSVJETLJENJE (ILUMINACIJA)

Bog je djelovao u prošlosti kako bi jasno otkrio Sebe čovječanstvu (tj. stvaranje, Potop, poziv patrijarsima, Izlazak, osvajanje, itd.). U teologiji je to nazvano “otkrivenje”. On je izdvojio određene ljude kako bi objavio i objasnio ovo samo-otkrivenje (npr. Iv 14:26; 16:12-15). U teologiji je to nazvano “nadahnuće”. On je poslao Svoga Duha da pomogne čitateljima razumjeti Njega i Njegova obećanja i opskrbe, posebice Dolazak Mesije. U teologiji se ovo naziva “prosvjetljenje” (iluminacija). Poteškoća izniče, ako je Duh uključen u razumijevanje Boga – zašto dakle postoji toliko mnogo tumačenja Njega te Njegove volje i načina?

Dio ove poteškoće leži u čitateljevom pred-razumijevanju ili osobnim iskustvima. Često je osobni djelokrug rada određen uporabom Biblije u *proof-textingu* ili atomističkome [sitničavome – op.prev.] načinu [*proof-texting*: [vidjeti Dodatak: Rječnik](#)]. Često je teološka mreža nametnuta iznad Biblije dozvoljavajući joj govoriti samo u izvjesnim područjima i na odabrane načine. Prosvjetljenje jednostavno ne može biti izjednačeno s nadahnućem premda je Sveti Duh uključen u svako.

Nadahnuće ([vidjeti Posebnu temu gore: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)) je bilo završeno s NZ-om (tj. Juda stihovi 3.20). Većina NZ-nih tekstova što se odnose na prosvjetljenje upućuju na spoznaju o Evanđelju i Kristo-sličnome životu (tj. Rim 8:12-17; 1. Kor 2:10-13; Ef 1:17-19; Fil 1:9-11; Kol 1:9-13; 1. Iv 2:20-27). Ovo je, ustvari, jedno od obećanja “Novoga saveza” (usp. Jer 31:31-34, posebice stih 34).

Najbolji pristup dozvoljavanja Svetome Duhu da pomogne vjernicima u razumijevanju otkrivenja može biti pokušaj traženja središnje zamisli odlomka, a ne tumačenje svake pojedinosti teksta. Glavna misao je ona koja izražava izvornu autorovu središnju istinu. Izradba glavnih crta Knjige ili književne jedinice pomaže u slijeđenju nakane izvornoga nadahnutog autora. Nijedan tumač nije nadahnut. Mi ne možemo ponovno stvoriti metodu tumačenja biblijskoga pisca (tj. nadahnuće). Mi možemo i moramo nastojati razumjeti što su oni govorili svome vremenu i potom prenijeti tu istinu u naše vlastito vrijeme. Postoje dijelovi Biblije koji su višeznačni ili skriveni (do određenoga vremena ili razdoblja). Postojat će također neslaganja o nekim tekstovima i subjektima ali mi moramo jasno izjaviti središnje istine i dozvoliti slobodu za pojedinačna tumačenja vjernika unutar granica izvorne autorove nakane. Tumači moraju hodati u svjetlu kojeg imaju, uvijek bivajući otvorenima za više svjetla od Biblije i Duha. Bog će nas suditi temeljem stupnja našeg razumijevanja i kako živimo to što razumijemo.

POSEBNA TEMA: KANON

- A. Protestantски канон садржи све надануте Књиге – Канон је закључен! (Јуда стих 3):
 - 1. прихваћен SZ од Жидова
 - 2. двадесет и седам Књига у NZ-у (напредујући повјесни процес).

- B. Аутори Новог завјета повезани с Исусом или апостоли (напредујући повјесни процес):
 - 1. Јакoв и Јуда с Исусом (Нјегова полу-браћа)
 - 2. Марко с Петром (преокренуо је нјегове проповједи у Риму у Еванђеље)
 - 3. Лука с Павлом
 - 4. традиционални Жидови с Павлом.

- C. Теолошко јединство с апостолским учењем (касније “правило вјере”):
 - 1. због појавка hereze (тј. адopcионизам, гnosticизам, марционизам, и montанизам)
 - 2. због одгођеног Другог доласка
 - 3. због смрти дванаест апостола.

- D. Стално и морално промијенјени животи слушаоца.

- E. Опћа сугласност раних цркава, кроз сугласност ширег земљописног и различитог културолошког оквира, прије неголи су главни црквени концили могли бити виђени у раним пописима канонских Књига:
 - 1. Ориген (185.-254.) тврди како су постојала четири Еванђеља и Посланице апостола
 - 2. Мураторијев фрагмент датан између године 180.-200. из Рима (једина преслика данас доступна оштећена је, касни латински текст). Он пописује истих 27 Књига protestantsкога NZ-а (али додаје Петрову Апокалипсу и Пастир Херме)
 - 3. Еузебије Цезарејски (265.-340.) увео је троstruku ознаку (као што је учинио и Ориген) за опис кршћанских списа: (1) “примљено” те тиме прихваћено; (2) “оспоравано” те тиме разлике међу црквама; и (3) “лажно” те тиме неприхватљиво и не смије бити читано у црквама. One у оспораваним skupinama биле су: Јакoвлјева посланица, Јудина, 2. Петрова, и 2. и 3. Иванова посланица
 - 4. Cheltenhamов попис (на латинском) из Сјеверне Африке (године 360.) има истих 27 Књига (осим Посланице Хебрејима, Јакoвлјева, и Јудине [Хебрејима посланица није посебice споменута, али може бити укључена у Павлова писма]), као protestantsки NZ, али у необичном поретку
 - 5. Атаназјево *Ускршње писмо* из године 367. прво је што пописује истих 27 Књига као protestantsки NZ без података
 - 6. замисао и садржаји ауторитативног пописа о јединствености Књига био је повјесни и теолошки наредак.

- F. Predloženo za čitanje:
1. *The Canon of the New Testament* od Bruca Metzgera, izdavač *Oxford Press*
 2. Članci o Kanonu u *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 1. str. 709-745
 3. *Introduction to the Bible* od Williama E. Nixa i Normana Geislera, izdavač *Moody Press*, 1968. (posebice karta na str. 22)
 4. *Holy Writings - Sacred Text: The Canon in Early Christianity* od Johna Bartona, izdavač *Westminster John Knox Press*, 1997.
- G. Stari i Novi zavjet jedine su književne produkcije Drevnoga Bliskog Istoka što su bile kanonizirane kao posebni Dolazak i otkrivenje Božanskih svrha. Ne postoje nikakvi drugi religijski popisi što se razlikuju između kanonskih (tj. autoritativnih) nasuprot ne-kanonskih religijskih pisanja.
- Kako, zašto, i kad su se ti povijesni procesi dogodili?:
1. Je li to bilo odlukama crkvenih koncila trećega i četvrtoga stoljeća naše ere?
 2. Je li to bilo uporabom kršćanskih pisaca drugoga stoljeća?
 3. Je li to bilo od crkava kasnoga prvog - do četvrtoga stoljeća?

▣ (1:2) “je On odabrao” Pojam “odabrao” (*eklegō*, AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA) upotrijebljen je u dva značenja. Obično u SZ-u to upućuje na služenje, ne na spasenje, ali u NZ-u upućuje na duhovno spasenje. Ovdje izgleda upućuje na obje zamisli (usp. Lk 6:13).

[Vidjeti Posebne teme: On nas je odabrao](#); i: [Izbor](#); i: [Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom](#); i: [Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#); i: [Savez](#); i: [Istočnjačka književnost \(biblijski paradoksi\)](#).

POSEBNA TEMA: ON NAS JE ODABRAO

I. STARI ZAVJET

A. YHWH je odabrao Izraela (**uzeto iz Pnz 14:2**)

GLAGOL (BDB 103, KB 119, *Qal* PERFECT) bio je korišten za Božji suvereni odabir:

1. Abrahamu, Knjiga Postanka 12:1; Nehemija 9:7
2. patrijarha, Ponovljeni zakon 7:8
3. potomstva patrijarha, Ponovljeni zakon 4:37; 10:15
4. Izraela, Ponovljeni zakon 7:6; Psalam 135:4; Knjiga proroka Izaije 44:1.8; 43:10; Ezekiel 20:5
5. Ješurunu (Izrael ili Jeruzalem), Ponovljeni zakon 32:15; 33:5.26; Knjiga proroka Izaije 44:2
6. izraelskoga kralja (simbol YHWH-ine vladavine, kojeg će navijestiti David [usp. 1. Sam 10:24; 16:8.9.10; 2. Sam 6:21], koji je postao mesijanska slika), Ponovljeni zakon 17:14-17
7. mjesta za prebivanje Njegova Imena (tj. središnje svetište), Ponovljeni zakon 12:5.11.14.18.21.26; 14:24; 15:20; 16:2.6.7.11.15; 17:8.10; 31:11.

Božja suverenost i svrha izraženi su u Njegovu odabiru Izraela. Božji “odabir” u SZ-u uvijek se odnosio na služenje, ne neophodno na spasenje, kao što je to u NZ-u. Izrael je morao otkriti YHWH-u čitavome svijetu, tako da čitav svijet može biti spašen (usp. Post 12:3; navedeno u Titu 2:14 i 1. Pt 2:9).

[Vidi Posebnu temu Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

B. Mojsije odabire Vođe /Suce – YHWH ih imenuje (**uzeto iz Pnz 1:13**)

Ovaj GLAGOL (BDB 396, KB 393) je *Qal* IMPERATIV. Zabilježite da je Mojsije zapovijedio narodu (tj. njihovim vođama) da preuzmu odgovornost (oni su odabrali) za zajednicu zajedno s njim (Mojsije ih imenuje). Ovi novi suci (tj. plemenski vođe) morali su biti:

1. “mudr(i)” - (BDB 314) znači sposobni za promišljene i pobožne odabire (npr. Josip, Post 41:33.39; David, 2. Sam 14:20; Salomon, 1. Kr 2:9; 3:12; 5:21)
2. “razborit(i)” - (BDB 106, KB 122, *Niphal* PARTICIP) znači netko tko je razborit, oštrouman, i razuman (npr. Josip, Post 41:33; negativno u Jer 4:22)

3. “iskusn(i)” - (BDB 393, KB 390, *Qal* PASIV PARTICIPA). To je uobičajena riječ sa širokim semantičkim poljem:
 - a. NASB, TEV, NJB, JPSOA – iskusni
 - b. NKJB – obrazovani
 - c. NRSV, REB – na dobru glasu /ugledni
 - d. JB – provjereni
 - e. NIV – poštovani
 - f. NET – poznati.
4. “ja ću ih postaviti” GLAGOL (BDB 962, KB 1321) je *Qal* IMPERFEKT, korišten u smislu KOHORTATIVA [čvrsto povezane skupine ljudi – op.prev]. Mojsije je postavio ili imenovao ove izabrane muškarce na položaje vodstva i sudstva (npr. Izl 1:11; 18:21; Pnz 17:14.15; Suci 11:11). Međutim, u stvarnosti, YHWH je bio taj koji je “uzeo” (BDB 542, KB 534, *Qal* IMPERFEKT, Pnz 1:15 15) njih, što označava Božji odabir (npr. 4:20.34; 1. Kr 11:37). Ljudski postupak slijedio je Božanski naum!

C. YHWH odabire Kralja (**uzeto iz Pnz 17:14**)

1. “**pa kažeš: ‘Postavit ću kralja nada mnoom kao svi narodi koji su oko mene’**” GLAGOL je *Qal* KOHORTATIV (BDB 962, KB 1321). Ponovljen je četiri puta u Ponovljenome zakonu 17:14 i 15. Druga (*Qal* INFINITIVNI APSOLUT) i treća (*Qal* IMPERFEKT) uporaba idu zajedno kao način pojačavanja:
 - a. NASB, NKJV “ti ćeš zasigurno postaviti”
 - b. NRSV “ti možeš doista postaviti”
 - c. TEV “budi siguran”.

Poteškoća nije bio kralj, nego “kralj ‘kao svi narodi koji su oko mene’”! Kralj je morao predstavljati YHWH-u (usp. Pnz 17:8), ne istočnjačke poganske sudove. S ovim posebnim problemom bavi se kad je Izrael molio Samuela za kralja u 1. Knjizi o Samuelu 8.
2. “**kojeg GOSPODIN tvoj Bog odabere**” (**Pnz 17:15**)
 Bog je suveren, On (ne Izrael, usp. Pnz 17:14) odabire čovjeka, ali Izrael potvrđuje Njegov odabir svojom potvrdom (npr. Suci 11:11; Hoš 1:11).
 Zabilježite smjernice za kraljevanje:
 - a. kad Izrael zaposjedne zemlju, Ponovljeni zakon 17:14
 - b. onaj kojeg YHWH odabere, Ponovljeni zakon 17:15
 - c. ne stranac, Ponovljeni zakon 17:15
 - d. on se neće pouzdati u vojnu silu (“umnožiti konje”), Ponovljeni zakon 17:16
 - e. on neće tražiti pomoć od Egipta, Ponovljeni zakon 17:16
 - f. on neće imati pouzdanja u političke vazalske odanosti (“umnožiti žene”), Ponovljeni zakon 17:17
 - g. on neće imati pouzdanja u bogatstvo (“uvećati srebro i zlato”), Ponovljeni zakon 17:17.

Knjiga Brojeva 4 - 7 odražava Salamonove zlouporabe! U zakonu Drevnoga Bliskog Istoka jedinstveno je da kralj ima ograničene moći, ali u Izraelu Bog:

- a. postavlja mjesto i postupke pravde
- b. postavlja uzorak štovanja
- c. postavlja granice kraljevske moći, nasljeđa, i bogatstva
- d. kralj je jedan između mnogih sudionika Saveza (usp. Pnz 17:20)
- e. kralj mora učiti redovito i provoditi (osobno i službeno) Božje zakone (usp. Pnz 17:18-19).

II. NOVI ZAVJET (iz Ef 1)

- A. **Poslanica Efežanima 1:3** – “On nas odabra” je AORIST SREDNJEGA IMDIKATIVA što naglašava subjektov odlučan odabir. Ovo se usredotočilo na Očev odabir prije vremena. Božji odabir ne smije biti shvaćen u islamističkome smislu determinizma niti u ultra kalvinbističkome smislu “Bog odabire neke nasuprot Bog

nije odabrao druge”, nego u smislu Saveza. Bog je odabrao da će iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abeahama kako bi odabrao sve ljude ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Bog je Osobno izabrao sve osobe koje žele iskusiti vjeru u Krista (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog uvijek poduzima prvi korak u spasenju (usp. Iv 6:44.65), ali ljudi se moraju odazvati u pokajanju, vjeri, poslušnosti, i ustrajnosti. Ovaj tekst (Ef 1:4) i Poslanica Rimljanima 8:28-30; 9:1-33 glavni su NZ-ni tekstovi za doktrinu predestinacije što je naglasio Augustin i Calvin ([vidjeti Posebne teme dolje: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom; i: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)).

Bog je odabrao vjernike ne samo za spasenje (opravdanje) nego i za posvećenje (usp. Ef 1:4; 2:8-10; Kol 1:12)! Ovo se odnosi na:

1. naš položaj u Kristu (usp. 2. Kor 5:21)
2. Božju žudnju da stvori Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19; 1. Sol 4:3).

Božja volja za Njegovu djecu je i Nebo jednoga dana i Kristo-sličnost sad!

B. Poslanica Efežanima 1:4 – “da možemo biti sveti i besprijekorni pred Njim”

Cilj predestinacije jeste svetost, ne povlastica. Božji poziv nije za nekoliko odabrane djece Adama, nego za sve! To je poziv da se bude onakvim kakvim je Bog nakanio da čovječanstvo bude, kao On Sâm (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 4:13; 1. Sol 4:7; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15); u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27). Okrenuti predestinaciju u teološko načelo umjesti u sveti život jeste tragedija. Često naši *a priori* sustavni teolozi govore glasnije nego biblijski tekstovi! Pojam “besprijekorni” (*amōmos*) ili “slobodan od srama” korišten je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svima istinskim kršćanima (usp. Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja nepromjenjiva volja za svakog vjernika nije samo Nebo kasnije, nego Kristo-sličnost sad (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Vjernici moraju odražavati Božje osobine izgubljenome svijetu za svrhu evangelizacije.

POSEBNA TEMA: IZBOR

Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv za favoriziranjem /pristranost, nego poziv da ne bude kanalom, alatom ili sredstvom iskupljenja drugih! U Starome zavjetu pojam je prvenstveno bio korišten za služenje; u Novome zavjetu prvenstveno je korišten za spasenje što ishodi u služenju. Biblija nikad ne pomiruje prividnu proturječnost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, ali potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti bila bi Poslanica Rimljanima 9 o Božjemu suverenom odabiru i Rimljanima 10 o neohodnome odazovu čovječanstva (usp. Rim 10:11.13).

Ključ za ovu teološku napetost može biti nađen u Poslanici Efežanima 1:4. Isus je Božji izabrani čovjek i svi su potencijalno izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božje “da” potrebi paloga čovječanstva (Karl Barth). Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti ovu poteškoću tvrdnjom kako cilj predestinacije nije Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). ;Mi smo često privučeni dobrobitima Evanđelja a zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) jeste za ovo vrijeme kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u odnos s drugim istinama, ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija može biti konstelacija nasuprot pojedinačnoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkim, ne zapadnjačkim, žanrovima. Mi ne smijemo ukloniti napetost prouzročenu dijalektičkim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina (Bog kao transcendentan nasuprot Bog kao imanentan. Posebno: Sigurnost nasuprot ustrajnosti; Isus kao jednak s Ocem nasuprot Isus kao podložan Ocu; Kršćanska sloboda nasuprot kršćanske odgovornosti zavjetnome sudioniku, itd.).

Teološka zamisao o “Savezu” sjedinjuje suverenost Boga (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naloženim početnim i neprekidnim odazivom u pokajanju, vjeri od čovječanstva (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21). Budite pozorni od dokaznoga teksta (vidjeti u Rječniku: proof-text) s jedne strane paradoksa i podcjenjivanja druge strane paradoksa! Budite pozorni od tvrdnje samo vaše omiljene doktrine ili sustavne teologije!

[Vidjeti ove Posebne teme dolje:](#)

1. [Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom](#)
2. [Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)
3. [Savez](#)
4. [Istočnjačka književnost \(biblijski paradoksi\).](#)

POSEBNA TEMA: IZBOR /PREDESTINACIJA I POTREBA ZA TEOLOŠKOM RAVNOTEŽOM

Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv na pristranost [favoritizam], nego poziv na bivanje kanalom, oruđem ili sredstvom iskupljenja drugih! U Starome zavjetu pojam je prvenstveno korišten za služenje; u Novome zavjetu prvenstveno je korišten za spasenje što proizlazi iz služenja. Biblija nikad ne usklađuje prividno oprečje između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti o Božjemu suverenom izboru mogao bi biti Poslanica Rimljanima 9 te o potrebi neophodnoga odgovora čovječanstva Rimljanima 10 (usp. 10:11.13).

Ključ ove teološke napetosti može biti nađen u Efežanima 1:4. Isus je Božji izbor čovjeka i svi su mogući izbori u Njemu (Karl Barth). Isus je Božji “da” potrebi palog čovječanstva (Karl Barth). Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti sporno pitanje dokazivanjem da cilj predestinacije nije Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni koristima Evanđelja a zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) jeste za sada kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s drugim istinama, a ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija mogla bi biti zvijezde nasuprot pojedinačnoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkoj, a ne u zapadnjačkoj, književnoj vrsti. Ne moramo pomaknuti napetost uzrokovanu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina:

1. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
2. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću
3. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
4. bezgriješnost (perfekcionizam) nasuprot griješenju manje
5. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju
6. kršćanska sloboda nasuprot kršćanskoj odgovornosti
7. Božja transcendentnost nasuprot Božjoj imanentnosti
8. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot Bogu kao spoznatljivome u Pismu
9. Kraljevstvo Božje kao prisutnost nasuprot budućem dovršetku
10. pokajanje kao dar od Boga nasuprot pokajanju kao neophodnost ljudskoga zavjetnog odaziva
11. Isus kao Božanski nasuprot Isusu kao čovjeku
12. Isus jednakovrijedan s Ocem nasuprot Isusu kao podređenom Ocu.

Teološki okvir “Saveza” ujedinjuje Božju suverenost (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim početnim i neprekinutim pokajanjem, odazivom vjere od ljudi. Budite pozorni u dokazivanju teksta [*proof-texting* – [vidjeti Dodatak: Rječnik](#)] jedne strane paradoksa a zapostavljanju druge strane! Budite pozorni u dokazivanju samo vaše najvažnije doktrine ili sustavne teologije!

POSEBNA TEMA: PREDESTINACIJA (kalvinizam) NASUPROT LJUDSKOJ SLOBODNOJ VOLJI (arminijanizam)

- I. **Poslanica Rimljanima 8:29** – Pavao koristi “predvidi” (*proginōskō*, “znati prije”) dva puta, ovdje i u 11:2. U 11:2 to upućuje na Božju zavjetnu ljubav za Izraela prije početka vremena. Zapamtite da se pojam “(spo)znati” u Poslanici Hebrejima odnosi na prisni, osobni odnos, ne na činjenice o nekome (usp. Post 4:1; Jer 1:5). Ovdje je uključen u lanac vječnih događaja (usp. Rim 8:29-30). Ovaj pojam povezan je s predestinacijom. Međutim, mora biti napomenuto da Božje predznanje nije temelj izbora jer kad bi to bilo tako, onda bi izbor bio temeljen na budućem odazivu paloga čovječanstva, što bi bio ljudska izvedba. Ovaj pojam nađen je također u Djelima apostolskim 26:5; 1. Petrovoj poslanici 1:2.20 i 2. Petrovoj 3:17.

- A. **“predvidi”** (*proginōskō*, “znati prije”) Oba pojma i “predznanje” i “predestinacija” složenice su s PRIJEDLOGOM “prije” i, stoga, moraju biti prevedena “znati prije”, “postaviti granice prije”, ili “označiti prije”. Presudni odlomci o predestinaciji u NZ-u su Poslanica Rimljanima 8:28-30; Efežanima 1:3-14 i Rimljanima 9. Ovi tekstovi očito naglašavaju da je Bog suveren. On je u potpunome nadzoru svega. Postoji unaprijed postavljen Božanski naum koji je djelovao izvan vremena. Međutim, ovaj naum nije proizvoljan ili odabirajući. Temeljen je, ne samo na Božjoj suverenosti i predznanju, nego na Njegovoj nepromjenjivoj naravi ljubavi, milosrđa i nezasluženju milosti. [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)
- Moramo biti pozorni da zbog našega zapadnjačkog (američkog) individualizma ili naše protestantske revnosti ne obojimo ovu čudesnu istinu. Moramo također stražariti protiv toga da idemo smjerom povijesnih, teoloških sukoba između Augustina nasuprot Pelegija ili kalvinizma nasuprot arminijanizma.
- B. **“predodređeni”** (*proorizō*, “postaviti granice prije”) Predestinacija nije doktrina s namjerom ograničavanja Božje ljubavi, milosti, i milosrđa niti isključivanja nekih od njih iz Evandelja. Ona ima namjeru jačanja vjernika oblikovanjem njihova pogleda na svijet. Bog je **za** čitavo čovječanstvo (usp. Iv 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog je u nadzoru svega. Tko ili što nas može odvojiti od Njega (usp. Rim 8:31-39)? Bog vidi čitavu povijest kao sadašnjost; ljudi su vremenski ograničeni. Naša točka gledišta i umne sposobnosti su ograničene. Ne postoji suprotnost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva. To je ustroj Saveza. To je još jedan primjer biblijske istine date u dijalektalnoj napetosti. Biblijske su doktrine predstavljene iz različitih točki gledišta. Često se pojavljuju paradoksalno. Istina je ravnoteža između prividno oprečnih parova. Ne smijemo pomaknuti napetost izabiranjem jedne od istina. Ne smijemo odvojiti ikoju biblijsku istinu u zaseban odjeljak.
- Također je važno dodati da cilj izbora nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Odabrali smo biti “sveti i nedužni”. Bog je odabrao promijeniti nas tako da drugi mogu vidjeti promjenu i odazvati se vjerom Bogu u Kristu. Predestinacija nije osobna povlastica nego zavjetna odgovornost. To je glavna istina odlomka. To je cilj kršćanstva. Svetost je Božja volja za svakoga vjernika. Božji izbor je biti Kristo-sličan (usp. Ef 1:4), ne biti posebnoga stava. Božja slika, što je bila data čovjeku u stvaranju (usp. Post 1:26; 5:1.3; 9:6) mora biti obnovljena.
- C. **“prema slici Svoga Sina”** – Božji konačan cilj jeste obnova slike izgubljene u Padu. Vjernici su unaprijed određeni na Kristo-sličnost (usp. Ef 1:4).

II. Poslanica Rimljanima 9

- A. Poslanica Rimljanima 9 jedan je od najjačih NZ-nih odlomaka o Božjoj suverenosti (drugi je Ef 1:3-14), dok poglavlje 10 navodi kako će ljudska slobodna volja biti jasna i ponovljena (usp. “svatko”, Rim 9:4; “bilo tko”, 9:11.13; “svi”, 9:12 [dva puta]). Pavao nikad ne pokušava pomiriti ovu teološku napetost. Oboje su istina! Većina biblijskih doktrina predstavljena je u paradoksalnim ili dijalektalnim parovima. Većina teoloških sustava je logička polu-istina. Augustinijanizam i kalvinizam nasuprot semi-pelagijanizmu i arminijanizmu imaju elemente istine i pogrješke. Biblijska napetost između doktrina daje prednost *proof-textingu*, dogmatskome, razumskom, teološkom sustavu što sili Bibliju u unaprijed zamišljenu rešetku tumačenja.
- B. Ova ista istina (nađena u Rim 9:23) navedena je u Poslanici Rimljanima 8:29-30 i Efežanima 1:4.11. To poglavlje najjači je izražaj Božje suverenosti u NZ-u. Ne može postojati raspra da Bog u potpunosti upravlja Stvorenjem i iskupljenjem. Ova velika istina ne smije nikad biti smekšana ili smanjena. Međutim, mora biti ravnoteže s Božjim zavjetnim odabirom kao sredstvom odnosa s ljudskim Stvorenjem, stvorenim na Njegovu sliku. Zasigurno je istina kako su neki SZ-ni Savezi, kao Knjiga Postanka 15, bezuvjetni i uopće se ne odnose na ljudski odaziv, ali drugi Savezi su uvjetovani ljudskim odazivom (npr. Eden, Noa, Mojsije, David). Bog ima naum iskupljenja za Svoje Stvorenje; niti jedan čovjek ne može utjecati na taj naum. Bog je odabrao dopustiti pojedincima sudjelovati u Njegovim naumima. Ova prilika za

sudjelovanjem jeste teološka napetost između suverenosti (Rim 9) i ljudske slobodne volje (Rim 10).

Nije primjereno izdvojiti jedan biblijski naglasak a zanemariti drugi. Postoji napetost između doktrina zbog toga jer istočnjački ljudi predstavljaju istinu u dijalektalnim ili napetošću ispunjenim parovima. Doktrine ne smiju odstupati u odnosu prema drugim doktrinama. Istina je mozaik istina.

III. Poslanica Efežanima 1

- A. Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv na pristranost, nego poziv da se bude kanal, oruđe, ili sredstvo iskupljenja drugih! U SZ-u pojam je bio korišten prvenstveno za služenje; u NZ-u korišten je prvenstveno za spasenje što ishodi u služenju. Biblija nikad ne pomiruje prividnu suprotivost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti bio bi Poslanica Rimljanima 9 o Božjemu suverenome odabiru i Rimljanima 10 o neophodnome odazivu čovječanstva (usp. 10:11.13).

Ključ za ovu teološku napetost može biti nađen u 1:4. Isus je Božji izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božje “da” potrebi paloga čovječanstva (Karl Barth). Poslanica Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti pitanje tvrdnjom da cilj predestinacije nije samo Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni dobrobitima Evanđelja i zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) je za ovo vrijeme kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s ostalim istinama, ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija bila bi konstelacija nasuprot jednoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkim, ne zapadnjačkim, književnim vrstama. Mi ne smijemo pomaknuti napetost prouzročenu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina (Bog kao transcendentan nasuprot Bogu kao imanentnome; sigurnost nasuprot ustrajnosti; Isus je jednak s Ocem nasuprot Isus je podložan Ocu; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti prema zavjetnome drugu, itd.).

Teološka zamisao “Saveza” ujedinjuje suverenost Boga (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim čovjekovim početnim i nastavljaćim odazivom pokajničke vjere. Budite pozorni kod *proof-textinga* [vidjeti Dodatak: Rječnik] jedne strane paradoksa i podcjenjivanja drugog! Budite pozorni glede potvrđivanja samo jedne omiljene doktrine ili sustava teologije.

- B. “**On nas odabra**” u Poslanici **Efežanima 1:4** je AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA što naglašava subjekt. Ovo se usredotočuje na Očev odabir prije vremena. Božji odabir ne smije biti razumjet u islamskome smislu determinizma, niti u ultra-kalvinističkome smisli kao neki nasuprot drugih, nego u smislu Saveza. Bog je obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abrahama kako bi odabrao sve ljude (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6). Osobno je Bog izabrao sve osobe koje će primijeniti vjeru u Krista. Bog uvijek poduzima prvi korak u spasenju (usp. Iv 6:44.65). Ovaj tekst i Poslanica Rimljanima 9 biblijski su temelji za doktrinu o predestinaciji naglašenu od Augustina i Kalvina.

Bog je odabrao vjernike ne samo za spasenje (opravdanje), nego i za posvećenje (usp. Kol 1:10-12). Ovo se odnosi na: (1) naš položaj u Kristu (usp. 2. Kor 5:21) ili (2) Božju žudnju za ponovno proizvede Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19). Božja volja za Njegovu djecu je i Nebo jednoga dana i Kristo-sličnost sada!

“**U Njemu**” je ključ zamisli Poslanice Efežanima 1:4. Očevi blagoslovi, milost, i spasenje teku kroz Krista (usp. Iv 14:6). Zabilježite ponavljanje ovoga gramatičkog oblika (LOKATIV SFERE) u Efežanima 1:3, “u Kristu”; 1:4, “u Njemu”; 1:7, “u Njemu”; 1:9, “u Njemu”; 1:10, “u Kristu”, “u Njemu”; 1:12, “u Kristu” i 1:13, “u Njemu” (dva puta). Isus je Božje “da” palome čovječanstvu (Karl Barth). Isus je izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu. Svi blagoslovi Boga Oca teku kroz Krista.

Izričaj “**prije utemeljenja svijeta**” također je upotrijebljeno u Evanđelju po Mateju 25:34; Ivanu 17:24; 1. Petrovoj poslanici 1:19-20 i Otkrivenju 13:8. To pokazuje iskupiteljsku djelatnost Trojedinoga Boga čak prije Knjige Postanka 1:1. Ljudi su ograničeni svojim osjećajem vremena; sve je za nas prošlost, sadašnjost, i budućnost, ali nije za Boga.

Cilj predestinacije je svetost, ne povlastica. Božji poziv nije za nekolicinu izabrane Abrahamove djece, nego za sve! To je poziv da se bude onakvim kakvim je Bog odredio da čovječanstvo bude, kao On Sâm (usp. 1. Sol 5:23; 2. Sol 2:13); na Njegovu sliku (usp. Post 1:26-27). Okrenuti predestinaciju u teološko pravilo umjesto u sveti život jeste tragedija. Često naše teologije govore glasnije od biblijskoga teksta.

Pojam “nedužnost /bespriječnost” (*amōmos*) ili “bez mane” upotrijebljena je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svima istinskim kršćanima (usp. Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja neopoziva volja za svakoga kršćanina nije samo Nebo poslije, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; Gal 4:19; 1. Pt 1:2). Vjernici moraju odražavati Božje osobine izgubljenome svijetu za svrhu evangelizacije.

Gramatički izričaj “**u ljubavi**” u Poslanici Titu 2:2 može ići ili s Titom 2:4 ili 5. Međutim, kad je taj izričaj upotrijebljen na drugim mjestima u Poslanici Efežanima on uvijek upućuje na ljudsku ljubav za Boga (usp. Ef 3:17; 4:2.15.16).

- C. U Poslanici **Efežanima 1:5** izričaj “**On nas predodredi**” je **AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA**. Taj grčki pojam složen je od “prije” i “označen”. To upućuje na Božji predodređeni iskupiteljski naum (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 4:28; 17:31; Rim 8:29-30). Predestinacija je jedna od nekoliko istina povezanih sa spasenjem čovječanstva. Ona je dio teološkoga uzorka ili nizova povezanih istina. To nikad nije značilo naglašavanje da se bude u odvojenosti! Biblijska je istina dana u nizovima napetošću ispunjenih, paradoksalnih parova. Denominacionalizam je težio pomaknuti biblijsku napetost naglašavanjem jedne od dijalektalnih istina (predestinacija nasuprot ljudske slobodne volje; sigurnost vjernika nasuprot ustrajnosti svetih; izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu; bezgriješnost nasuprot grijeshnju manje; trenutačno objavljeno posvećenje nasuprot napredujućemu posvećenju; vjera nasuprot djelima; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti; transcendentnost nasuprot imanentnosti).

Božji odabir nije temeljen na predznanju ljudske izvedbe, nego na Njegovoj milosrdnoj naravi (usp. Ef 1:7.9.11). On želi da svi (ne samo neki posebni kao gnosticici ili suvremeni ultra-kalvinisti) budu spašeni (usp. Ez 18:21-23.32; Iv 3:16-17; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Božja milost (Božja narav) teološki je ključ za ovaj odlomak (usp. Ef 1:6a.7c.9b), kao što je Božje milosrđe ključ za druge odlomke o predestinaciji, Poslanica Rimljanima 9 - 11.

Jedina nada paloga čovječanstva jeste Božja milost i milosrđe (usp. Iz 53:6 i nekoliko drugih SZ-nih tekstova navedenih u Rim 3:9-18). To je ključno u tumačenju ovih prvih teoloških poglavlja kako bi se shvatilo da Pavao naglašava one stvari koje su posve nepovezane s ljudskom izvedbom: predestinacija (Ef 1), milost (Ef 2), i Božji vječni iskupiteljski naum (tajnovitost, Ef 2:11 - 3:13). To je bila protuteža naglasku krivih učitelja na ljudskoj zaslugi i ponosu.

POSEBNA TEMA: SAVEZ

SZ-ni pojam *berith* (BDB 136), savez, nije lako odrediti. Ne postoji odgovarajući GLAGOL u hebrejskome. Svi pokušaji izvođenja etimološke odredbe dokazali su se neuvjerljivima. Međutim, očito središte zamisli prisiljavalo je znanstvenike na preispitivanje uporabe riječi kako bi se pokušalo odrediti njezino djelatno značenje.

Savez je sredstvo kojim se jedan pravi Bog bavi Svojim ljudskim Stvorenjem. Zamisao Saveza, dogovorno, ili sporazuma ključna je za razumijevanje biblijskoga otkrivenja. Napetost između Božje suverenosti te ljudske slobodne volje jasno je vidljiva u zamisli Saveza. Neki su Savezi temeljeni isključivo na Božjoj naravi i djelovanjima:

1. stvaranje sâmo (usp. Post 1 - 2)
2. poziv Abrahama (usp. Post 12)
3. Savez s Abrahamom (usp. Post 15)
4. očuvanje i obećanje Noi (usp. Post 6 - 9).

Međutim, posebna narav Saveza zahtijeva odaziv:

1. vjerom Adam mora poslušati Boga i ne jesti sa stabla usred Edena
2. vjerom Abraham mora ostaviti svoju obitelj, slijediti Boga, i vjerovati u buduće potomstvo
3. vjerom Noa mora izgraditi veliku lađu daleko od vode i skupiti životinje
4. vjerom Mojsije mora izvesti Izraelce iz Egipta na goru Sinaj te primiti posebne smjernice za religijski i društveni život s obećanjima blagoslova i prokletstva (usp. Pnz 27 - 28).

Ova ista napetost koja uključuje Božji odnos prema ljudstvu naslovljena je u “Novome savezu”. Napetost može biti jasno vidljiva u usporedbi Knjige Ezekielia 18 s Ezekielom 36:27-37 (djelovanje JHWH). Je li Savez temeljen na Božjim

milosrdnim djelima ili naređenome ljudskom odazivu? Ovo je goruće pitanje Staroga saveza i Novoga. Ciljevi oba su isti: (1) obnova zajedništva izgubljenog u Postanku 3 i (2) ustroj pravednog naroda koji odražava Božju narav.

Novi savez u Jeremiji 31:31-34 rješava napetost odstranjivanjem ljudskoga vršenja kao sredstva dobivanja prihvaćanja. Božji Zakon postaje unutarnja žudnja umjesto vanjskoga zakonskoga kôda. Cilj pobožnoga, pravednog naroda ostaje isti, ali mijenja se način. Palo čovječanstvo dokazalo je sebe neprikladnim biti Božjom odražavajućom slikom. Poteškoća nije bila Božji Savez, nego ljudska grješnost i slabost (usp. Rim 7; Gal 3).

Ista napetost između SZ-nih neuvjetovanih i uvjetovanih Saveza ostaje u NZ-u. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenome djelu Isusa Krista, ali ono zahtijeva pokajanje i vjeru (oboje i početno i neprekidno). To je pravno proglašenje i poziv Kristo-sličnosti, izrična izjava prihvaćenosti te imperativ na svetost! Vjernici nisu spašeni zbog svoga djelovanja, nego pod poslušnošću (usp. Ef 2:8-10). Pobožno življenje postaje dokaz spasenja, ne sredstvo spasenja. Međutim, vječni život ima vidljive osobine! Ova je napetost jasno vidljiva u Poslanici Hebrejima.

POSEBNA TEMA: ISTOČNJAČKA KNJIŽEVNOST (biblijski paradoksi)

Velika slika – biblijski paradoksi

1. Ovaj uvid bio mi je osobno od velike pomoći kao nekome koji ljubi i vjeruje Bibliji kao Riječi Božjoj. U pokušaju uzimanja Biblije ozbiljno postaje očitim kako različiti tekstovi otkrivaju istinu na odabrane, ne sustavne načine. Jedan nadahnuti tekst ne može poništiti ili podcijeniti drugi nadahnuti tekst! Istina dolazi u poznavanju čitavoga Pisma (čitavo je Pismo, ne samo neko, nadahnuto, usp. 2. Tim 3:16-17), ne navođenju pojedinačnog odlomka (*proof-texting*: [vidjeti Dodatak: Rječnik](#))!
2. Većina biblijskih istina (istočnjačka književnost) predstavljena je u dijalektalnim ili paradoksalnim parovima (zapamtite da su autori NZ-a, osim Luke, hebrejski mislioci, pisali na uobičajenome grčkom). Mudrosna književnost i poetska književnost predstavljaju istinu u usporenim redcima. Oprečan paralelizam djeluje kao paradoks. (Ovaj sintetički paralelizam djeluje kao usporedni odlomci.) Nekako su oboje istiniti! Ti su paradoksi teški /bolni za naše njegovane, pojednostavljene predaje!
 - a. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
 - b. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću
 - c. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
 - d. Isus kao Bog nasuprot Isusu kao čovjeku
 - e. Isus kao jednak Ocu nasuprot Isusu kao podložnome Ocu
 - f. Biblija kao Riječ Božja nasuprot ljudskome autorstvu
 - g. bezgrješnost (perfekcionizam, usp. Rim 6) nasuprot griješenju manje
 - h. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju
 - i. opravdanje vjerom (Rim 4) nasuprot opravdanju potvrđenome djelima (usp. Jak 2:14-26)
 - j. kršćaninova sloboda (usp. Rim 14:1-23; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33) nasuprot kršćaninove odgovornosti (usp. Gal 5:16-21; Ef 4:1)
 - k. Božja transcendentnost nasuprot Njegovoj imanentnosti
 - l. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot spoznatljivosti u Pismu i Kristu
 - m. Pavlove brojne metafore za spasenje:
 - (1) posinjenje
 - (2) posvećenje
 - (3) opravdanje
 - (4) iskupljenje
 - (5) proslavljenje
 - (6) predestinacija
 - (7) izmirenje
 - n. Božje kraljevstvo kao sadašnjost nasuprot budućem dovršenju
 - o. pokajanje kao dar Božji nasuprot pokajanju kao naredbenome odazivu za spasenje (usp. Mk 1:15; Djela 20:21)
 - p. SZ je trajan nasuprot SZ-u koji je prošao te je bez vrijednosti (usp. Mt 3:17-19 nasuprot 5:21-48; Rim 7 nasuprot Gal 3)
 - q. vjernici su sluge /robovi ili djeca /nasljednici.

1:3 “On (je) također predstavio Sebe živim” Ovo vjerojatno upućuje na Isusova tri ukazanja u Gornjoj sobi čitavoj skupini učenika na tri uzastopne nedjeljne noći, ali može upućivati i na druga ukazanja (usp. 1. Kor 15:5-8). Uskrsnuće Isusa ključna je vjerodostojnost Evanđelja (usp. Djela 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:35; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; i posebice 1. Kor 15:12-19.20). Slijedi tablica ukazanja nakon uskrsnuća od Paula Barnetta, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, str. 185.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Isusova ukazanja nakon uskrsnuća.](#)

Ivan	Matej	Luka	1. Korinćanima
		<i>ukazanja u Jeruzalemu</i>	
Marija (Iv 20:15)	žene (Mt 28:9)	Šimun (Lk 24:34) dvojica na cesti za Emaus (Lk 24:15)	Kefa (1. Kor 15:5)
deset učenika (Iv 20:19) jedanaest učenika (Iv 20:26)		učenici (Lk 24:36)	Dvanaestorica (1. Kor 15:5)
		<i>ukazanja u Galileji</i>	
sedam učenika (Iv 21:1)	učenici (Mt 28:16-20)		500+ vjernika (1. Kor 15:6; moguće vezano na Mt 28:16-20) Jakov (1. Kor 15:7)
		<i>ukazanja u Jeruzalemu</i>	
		uznesenje (Lk. 24:50-51)	svi apostoli (1. Kor 15:7)

▣ (1:3)

NASB, NRSV, NIV

NKJV

TEV

NJB

REB

Pešita

“mnogim uvjerljivim dokazima”

“mnogim nepogrješivim dokazima”

“mnogo puta na načine što su nesumnjivo bili dokazani”

“mnogim javnim prikazivanjima”

“dovoljnim dokazima”

“s mnogo čudesa”

Riječ *tekmērion* upotrijebljena je jedino ovdje ju NZ-u. Postoji dobra raspra o pojmovima korištenima u grčkoj književnosti od Moultona i Milligana, u *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 628, gdje ona znači “javno prikazan /predočen dokaz”. Ovaj je pojam korišten i u Mudrosti od Salomona 5:11; 19:3 i 3. Knjizi o Makabejcima 3:24.

▣ “nakon Svoje patnje” S velikom su teškoćom židovski vjernici prihvatili ovaj vid Evanđelja (usp. 1. Kor 1:23). Patnja Mesije spomenuta je u SZ-u (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 53; Zah 10:12; i zabilježite u Lk 24:45-47). To je bila glavna teološka potvrda apostolskoga propovijedanja (*kerygma*).

Luka često koristi AORIST AKTIVNOGA INFINITIVA od *paschō* (patiti /trpjeti) kako bi uputio na Isusovo raspeće (usp. Lk 9:22; 17:25; 22:15; 24:26.46; Djela 1:3; 3:18; 9:16; 17:3). Luka je možda doznao to iz Markova Evanđelja (usp. Djela 8:31).

[Vidjeti Posebnu temu u Uvodu: Svrha i građa: Kerygma;](#) i [Posebnu temu dolje: Pateći Mesija.](#)

POSEBNA TEMA: PATEĆI MESIJA

Patnja je bila vid Mesijine službe što su Židovi promašili (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 52:13 - 53:12; Zah 9 - 14). U židovskoj misli Mesija ([vidjeti Posebnu temu dolje: Mesija](#)) je bio viđen kao potomak Davida, militaristički prvak Izraela. Ali

On bi bio i svećenik, kao u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 3 - 4 (također zabilježite žarište Poslanice Hebrejima na nadmoćnome svećenstvu). Ova dvojna narav odražena je u iščekivanju zajednice dvojice Mesija u Svicima s Mrtvoga mora, jednoga kraljevskog (od Jude) a jednoga svećeničkog (od Levija). To očekivanje uloge dinamičkoga vodstva izgleda potpuno odvojeno od patećega, umirućeg Mesije.

Isus je nekoliko puta pokušavao izvijestiti učenike o Svojoj prorokovanoj patnji (usp. Mt 8:31; 9:12.30-31; 10:33-34), ali oni nisu to mogli razumjeti (usp. Mt 8:32-33; 9:32-34; 10:35-37). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

POSEBNA TEMA: MESIJA

Ovo je uzeto iz moje komentarske bilješke o **Knjizi proroka Daniela 9:6**. Poteškoća u tumačenju ovoga stiha je zbog mogućnosti u značenju povezanosti s Mesijom ili Pomazanikom (BDB 603):

1. bilo je korišteno za židovske kraljeve (npr. 1. Sam 2:10; 12:3)
2. bilo je korišteno za židovske svećenike (npr. Lev 4:3.5)
3. bilo je korišteno za Kira (usp. Iz 45:1)
4. #1 i #2 kombinirane su u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 4
5. bilo je korišteno za Božji poseban Dolazak, Davidovskog Kralja da u Novo doba donese pravедnost:
 - a. plemenu Jude (usp. Post 49:10)
 - b. kući Jišajevoj (usp. 2. Sam 7)
 - c. sveopću kraljevsku vladavinu (usp. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:1-4 i dalje).

Osobno sam privučen poistovjećivanjem “pomazanika” s Isusom iz Nazareta zbog:

1. uvođenja Vječnoga kraljevstva u Knjizi proroka Daniela 2 tijekom Četvrtoga carstva
2. uvođenja “Sina Čovječjega” u Knjizi proroka Daniela 7:13 kojem je dano Vječno kraljevstvo
3. kratke rečenice o iskupljenju iz Knjige proroka Daniela 9:24, što vode prema vrhuncu povijesti paloga svijeta
4. Isusove uporabe Knjige proroka Daniela u NZ-u (usp. Mt 24:15; Mk 13:14).

▣ **(1:3) “ukazujući im se”** Mi imamo deset ili jedanaest izvješća o Isusovim ukazanjima nakon uskrsnuća zapisanih u NZ-u. Međutim, ovo su samo reprezentativni primjeri i nisu konačan popis. Očito Isus je došao i išao tijekom toga razdoblja, ali nije ostao ni s jednom skupinom.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Isusova ukazanja nakon uskrsnuća.](#)

▣ **“četrdeset dana”** Ovo je SZ-ni idiom za dugo razdoblje neodređenoga vremena, dulje od mjesečevog ciklusa. Ovdje se to odnosi na vrijeme između godišnjih židovskih blagdana Pashe i Pedesetnice (što je pedeset dana). Luka je jedini izvor ove obavijesti. Budući nadnevak uznesenja nije glavni problem (nije čak ni zapisan od kršćanskih pisaca sve do četvrtoga stoljeća), mora biti neka druga svrha za taj broj. Može se odnositi na Mojsija na gori Sinaj, na Izraela u pustinji, na Isusovo iskustvo kušnje, ili mi jednostavno ne znamo, ali očito da broj sam po sebi nije problem.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Simbolički brojevi u Pismu, posebno #7.](#)

POSEBNA TEMA: SIMBOLIČKI BROJEVI U PISMU

A. Određeni brojevi djelovali su i kao brojevi i kao simboli:

1. jedan - Bog (npr. Pnz 6:4; Ef 4:4-6)
2. četiri - čitava Zemlja (tj. četiri ugla [kraja Zemlje – op.prev.], četiri vjetra)
3. šest - ljudska nesavršenost (jedan manje od 7, npr. Otk 13:18)
4. sedam - Božansko savršenstvo (sedam dana stvaranja). Zabilježite simboličke uporabe u Knjizi Otkrivenja:
 - a. sedam svijećnjaka, Otkrivenje 1:12.20; 2:1
 - b. sedam zvijezda, Otkrivenje 1:16.20; 2:1
 - c. sedam crkava, Otkrivenje 1:20

- d. sedam Božjih duhova, Otkrivenje 3:1; 4:5; 5:6
 - e. sedam svjetiljka, Otkrivenje 4:5
 - f. sedam pečata, Otkrivenje 5:1.5
 - g. sedam rogova i sedam očiju, Otkrivenje 5:6
 - h. sedam anđela, Otkrivenje 8:2.6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
 - i. sedam truba, Otkrivenje 8:2.6
 - j. sedam gromova, Otkrivenje 10:3.4
 - k. sedam tisuća, Otkrivenje 11:13
 - l. sedam glava, Otkrivenje 13:1; 17:3.7.9
 - m. sedam zala [ili: pošasti – op.prev.], Otkrivenje 15:1.6.8; 21:9
 - n. sedam čaša /kaleža, Otkrivenje 15:7; 21:9
 - o. sedam kraljeva, Otkrivenje 17:10
5. deset – potpunost:
- a. uporaba u Evanđeljima:
 - (1) Evanđelje po Mateju 20:24; 25:1.28
 - (2) Evanđelje po Marku 10:41
 - (3) Evanđelje po Luki 14:31; 15:8; 17:12.17; 19:13.16.17.24.25
 - b. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
 - (1) 2:10: deset dana nevolje
 - (2) 12:3; 17:3.7.12.16: deset rogova
 - (3) 13:1: deset kruna
 - c. umnožak od 10 u Knjizi Otkrivenja:
 - (1) $144.000 = 12 \times 12 \times 1000$, usp. 7:4; 14:1.3
 - (2) $1.000 = 10 \times 10 \times 10$, usp. 20:2.3.6
6. dvanaest – ljudska uredba:
- a. dvanaest sinova Jakova (tj. dvanaest plemena Izraela, Post 35:22; 49:28)
 - b. dvanaest stupova, Knjiga Izlaska 24:4
 - c. dvanaest kamenova naprsnika velikoga svećenika, Knjiga Izlaska 28:21; 39:14
 - d. dvanaest hljebova, za stol u Svetome mjestu (simbolička Božja opskrba za dvanaest plemena), Levitski zakonik 24:5; Knjiga Izlaska 25:30
 - e. dvanaest uhoda, Ponovljeni zakon 1:23; Knjiga o Jošui 3:22; 4:2.3.4.8.9.20
 - f. dvanaest apostola, Evanđelje po Mateju 10:1
 - g. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
 - (1) dvanaest tisuća opečaćenih, 7:5-8
 - (2) dvanaest zvijezda, 12:1
 - (3) dvanaest vrata, dvanaest anđela, dvanaest plemena, 21:12
 - (4) dvanaest temeljnih kamenova, imena dvanaest apostola, 21:14
 - (5) Novi Jeruzalem bio je pravokutnik od dvanaest tisuća stadija, 21:16
 - (6) dvanaest vrata napravljenih od dvanaest bisera, 21:12
 - (7) drvo života s dvanaest vrsta plodova, 22:2
7. četrdeset - broj za vrijeme:
- a. ponekad doslovno (Izlazak i lutanje pustinjom, npr. Izl 16:35); Ponovljeni zakon 2:7; 8:2
 - b. može biti doslovno ili simbolički:
 - (1) Potop, Knjiga Postanka 7:4.17; 8:6
 - (2) Mojsije na brdu Sinaj, Knjiga Izlaska 24:18; 34:28; Ponovljeni zakon 9:9.11.18.25
 - (3) podjele Mojsijeva života:
 - (a) četrdeset godina u Egiptu
 - (b) četrdeset godina u pustinji
 - (c) četrdeset godina vodi Izraela
 - (4) Isus je postio četrdeset dana, Evanđelje po Mateju 4:2; Marko 1:13; Luka 4:2
 - c. zabilježite (pomoću konkordance) koliko se puta taj broj pojavljuje u označavanju vremena u Bibliji!

8. sedamdeset - okrugli broj za ljude:
 - a. Izrael, Knjiga Izlaska 1:5
 - b. sedamdeset starješina, Knjiga Izlaska 24:1.9
 - c. eshatološki, Knjiga proroka Daniela 9:2.24
 - d. misijska grupa, Evanđelje po Luki 10:1.17
 - e. oprost (70x7), Evanđelje po Mateju 18:22.

B. Dobre preporuke

1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*.

▣ (1:3) “govoreći o stvarima glede kraljevstva Božjeg” Gnostici su tvrdili da je Isus otkrio tajnu obavijest njihovoj skupini tijekom vremena između Pashe i Pedesetnice. Ovo je jamačno lažna tvrdnja. Međutim, izvješće o dvojici na cesti za Emaus dobar je primjer o Isusovu naučavanju nakon uskrsnuća. Ja mislim da je Isus, On Sâm, pokazao crkvenim vođama iz SZ-a, navještaje i tekstove što se odnose na Njegov život, smrt, uskrsnuće i Drugi dolazak.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kraljevstvo Božje.](#)

POSEBNA TEMA: KRALJEVSTVO BOŽJE

U SZ-u mislilo se o YHWH-i kao o Kralju Izraela (usp. 1. Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6) i o Mesiji kao o savršenome Kralju (usp. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Rođenjem Isusa u Betlehemu (6.-4. g.pr.Kr.) Kraljevstvo je Božje prodrlo u ljudsku povijest s novom snagom i otkupljenjem (Novi savez, usp. Jer 31:31-34; Ez 36:27-36). Ivan Krstitelj naviještao je blizinu Kraljevstva (usp. Mt 3:2; Mk 1:15). Isus je jasno učio da je Kraljevstvo prisutno u Njemu Sâmome i Njegovim učenjima (usp. Mt 4:17.23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Lk 10:9.11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Ipak Kraljevstvo je i budućnost (usp. Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16.18).

U usporednicama u sinoptičkim Evanđeljima po Marku i Luki nalazimo izričaj, “Kraljevstvo Božje”. Ta uobičajena tema Isusovih učenja uključuje prisutnost Božje vladavine u ljudskim srcima, koja će jednoga dana biti dovršena nad čitavom Zemljom. To je odraženo u Isusovoj molitvi u Mateju 6:10. Matej, pišući Židovima, prvenstveno se izražavao izričajem ne koristeći Ime Božje (Kraljevstvo nebesko), dok su Marko i Luka, pišući ne-Židovima, upotrebljavali uobičajenu oznaku, koristeći Božansko Ime.

To je kao ključni izričaj sinoptičkih Evanđelja. Prva i zadnja Isusova propovijed, a najviše Njegove parabole, bave se ovom temom. Izričaj se odnosi na vladavinu Božju u ljudskim srcima sada! Začuđujuće je da Ivan taj izričaj koristi samo dva puta (i nikad u Isusovim parabolama). U Evanđelju po Ivanu ključna metafora je “vječni život”.

Napetosti s ovim izričajem bile su uzrokovane s dva Kristova dolaska. SZ usredotočen je na jedan dolazak Božjega Mesije – vojni, pravosudni, veličanstveni dolazak – ali NZ pokazuje da je On prvi puta došao kao Pateći Sluga iz Knjige proroka Izaije 53 i kao ponizan Kralj iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Dva se židovska doba, Doba grješnosti i Novo doba pravednosti, preklapaju. Isus trenutačno vlada u srcima vjernika, ali jednoga će dana vladati nad čitavim Stvorenjem. On će doći kao što je predvidio SZ! Vjernici žive u “već” nasuprot “ali ne još” Kraljevstvu Božjem (usp. Gordon D. Fee i Douglas Stuart u *How to Read The Bible For All Its Worth*, str. 131-134).

1:4

NASB

“Okupivši ih zajedno”

NKJV

“bivajući okupljen zajedno s njima”

NRSV

“dok je stajao s njima”

TEV

“kad dođoše zajedno”

TEV^b

“dok on bijaše stajao s njima”

NIV

“dok bijaše jeo s njima”

NJB

“za vrijeme kod stola s njima”

Pešita

“I on je jeo krih s njima”

REB

“dok on bijaše u njihovu društvu”

Stihovi 4-5 koriste jedno ukazanje Isusa kao primjer jednoga od Njegovih nekoliko ukazanja i dokaza. Pojam *sunalizomenos* može biti srican različito. Sricanje mijenja značenje:

1. dugo – okupiti se /skupiti se
2. kratko – jesti s (dosloбно “sa soli”)
3. au (diftong /dvoгlas) – ostati s.

Neizvjesno je što je bilo namjeravano, ali Evanđelje po Luki 24:41-43 (usp. Iv 21) opisuje Isusa kako jede s apostolskom skupinom, što bi bio dokaz Njegova uskrsnuća, fizičko tijelo (usp. Djela 1:3).

▣ **“ne ostave Jeruzalem”** Ovo je zapisano u Evanđelju po Luki 24:49. Prvi dio Djela apostolskih je pregled završetka Lukina Evanđelja, moguće književan način povezivanja ove dvije Knjige.

▣ **“čekaju na ono što je Otac obećao”** U Djelima apostolskim 2:16-21 Petar povezuje to s eshatološkim proročanstvom proroka Knjige proroka Joela 2:28-32. Oni su čekali deset dana sve do Pedesetnice. Luka ima posebno imenovano “Očevo obećanje” kao Sveti Duh (usp. Lk 24:49; Djela 2:33). Isus im je prethodno govorio o dolasku Duha u Evanđelju po Ivanu 14 - 16. Međutim, moguće je da Luka razumije Očevo obećanje ne samo kao jedno što će se dogoditi (tj. Sveti Duh), nego i to da će SZ-no obećano spasenje biti dovedeno u Izrael u jednoj osobi Mesije (usp. Djela 2:39; 13:23.32; 26:6).

▣ **“Otac”** SZ uvodi prisnu obiteljsku metaforu Boga kao Oca:

1. narod Izraela često je opisan kao YHWH-in “sin” (usp. Hoš 11:1; Mal 3:17)
2. u Ponovljenome zakonu upotrijebljena je analogija Boga kao Oca (1:31)
3. u Ponovljenome zakonu 32:6 Izrael je nazvan “njegova djeca” a Bog je nazvan “tvoj Otac”
4. ova analogija izjavljena je u Psalmu 103:13 i razvijena u Psalmu 68:5 (otac siročadi)
5. to je bilo uobičajeno u prorocima je bilo (usp. Iz 1:2; 63:8; Izrael kao sin, Bog kao Otac, 63:16; 64:8; Jer 3:4.19; 31:9)

Isus je govorio aramejski, što znači da mnoga mjesta gdje se “Otac” pojavljuje kao grčki *Pater* mogu odražavati aramejski *Abba* (usp. Djela 14:36). Ovaj prisnan pojam “Tatica” ili “tata” odražava Isusovu prisnost s Ocem; Njegovo otkrivanje toga Njegovim sljedbenicima također ohrabruje našu osobnu prisnost s Ocem. Pojam “Otac” bio je rijetko korišten u SZ-u (i ne često u rabinskoj književnosti) za YHWH-u, ali Isus ga koristi često i prožimajuće. To je glavno otkrivenje vjernikova novog odnosa s Bogom kroz Krista (usp. Mt 6:9).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Očinstvo Boga.](#)

POSEBNA TEMA: OČINSTVO BOGA

I. STARI ZAVJET

A. Postoji smisao da Bog jeste otac putem stvaranja:

1. Knjiga Postanka 1:26-27
2. Knjiga proroka Malahije 2:10
3. Djela apostolska 17:28.

B. Otac je analogija korištena u nekoliko smislova:

1. otac Izraela (pomoću izbora):
 - a. “Sin” – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 3:19; 31:9.20; Hošea 1:10; 11:1; Malahija 1:6
 - b. “prvorodenac” – Knjiga proroka Jeremije 31:9
2. otac kralja Izraela (Mesijanski):
 - a. 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16
 - b. Psalam 2:7; Djela apostolska 13:33; Poslanica Hebrejima 1:5; 5:5
 - c. Knjiga proroka Hošee 11:1; Evanđelje po Mateju 2:15
3. analogija o ljubećem roditelju:
 - a. otac (metafora):
 - (1) zbrinjava svoga sina – Ponovljeni zakon 1:31
 - (2) disciplinira – Ponovljeni zakon 8:5; Izreke 3:12
 - (3) osigurava (tj. Izlazak) – Ponovljeni zakon 32:6.10
 - (4) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
 - (5) ljubi – Psalam 103:13
 - (6) prijatelj /vodič – Knjiga proroka Jeremije 3:4

- (7) ozdravitelj /onaj koji oprašta – Knjiga proroka Jeremije 3:22
- (8) davatelj milosrđa – Knjiga proroka Jeremije 31:20
- (9) onaj koji obučava – Knjiga proroka Hošee 11:1-4
- (10) poseban sin – Knjiga proroka Malahije 3:17
- b. majka (metafora):
 - (1) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
 - (2) ljubav njegujuće majke – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 i Hošee 11:4 (s predloženim tekstulanim popravkom “jaram” u “djetesce”).

II. NOVI ZAVJET

A. Trojstvo (tekstovi gdje su sva Trojica spomenuta):

1. Evanđelja:
 - a. Matej 3:16-17; 28:19
 - b. Ivan 14:26
2. Pavao:
 - a. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
 - c. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14
 - d. Poslanica Galaćanima 4:4-6
 - e. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4
 - f. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
 - g. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
 - h. Titu poslanica 3:4-6
3. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2
4. Juda – stihovi 20-21.

B. Isus:

1. Isus kao “jedinorođeni” – Evanđelje po Ivanu 1:18; 3:16,18; 1. Ivanova poslanica 4:9
2. Isus kao “Sin Božji” – Evanđelje po Mateju 4:3; 14:33; 16:16; Luka 1:32.35; Ivanu 1:34.49; 6:69; 11:27
3. Isus kao Ljubljeni Sin – Evanđelje po Mateju 3:17; 17:5
4. Isusova uporaba *abba* za Boga – Evanđelje po Marku 14:36
5. Isusova uporaba ZAMJENICA kako bi pokazale i Njegov i naš odnos s Bogom:
 - a. “Moj Otac”, npr. Evanđelje po Ivanu 5:18; 10:30.33; 19:7; 20:17
 - b. “vaš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 5:16.45.48; 6:1.4.6.8.14.15.18.26.32; 7:11; 10:20.29; 18:14
 - c. “naš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 6:9.14.26.

C. Jedna od mnogih metafora za opis prisnoga odnosa između Boga i ljudstva:

1. Bog kao Otac
2. vjernici kao:
 - a. sinovi Božji
 - b. djeca
 - c. rođeni od Boga
 - d. ponovno rođeni
 - e. posvojeni
 - f. rođeni
 - g. obitelj Božja.

1:5 “Ivan” Sva četiri Evanđelja (usp. Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lk 3:15-17; Iv 1:6-8.19-28) govore nam o službi Ivana Krstitelja. “Ivan” je bio najkraći oblik hebrejskoga imena Johanan (BDB 220), što je značilo “YHWH je milostiv” ili “dar od YHWH”. Njegovo je ime bilo važno jer, kao i sva biblijska imena, ono je ukazivalo prema Božjoj svrsi za njegov život. Ivan

je bio zadnji od proroka Staroga zavjeta. U Izraelu nije postojao prorok od Malahije, oko 430. g.pr.Kr. Njegova sama prisutnost prouzročila je veliko duhovno uzbuđenje među narodom Izraela.

▣ **“krstio s vodom”** Krštenje je bilo uobičajen inicijacijski običaj među Židovima prvoga i drugog stoljeća, ali samo u vezi s prozelitima. Ako je netko iz poganske pozadine želio postati punopravno dijete Izraela, on je morao izvršiti tri zadatka:

1. obrezanje, ako je bio muško
2. krštenje uranjanjem, u prisutnosti tri svjedoka
3. prinošenje žrtve u Hramu ako je bilo moguće.

U sektaškim skupinama Palestine prvoga stoljeća, takvim kao što su eseni, krštenje je očito bilo zajedničko, posnovljeno iskustvo. Međutim, za glavnu liniju judaizma, prethodni ritualizam mogao bi biti naveden za to obredno pranje:

1. kao simbol duhovnoga očišćenja (usp. Iz 1:16)
2. kao redovit obred izveden od svećenika (usp. Izl 19:10; Lev 15)
3. redovit obredni postupak prije ulaženja u Hram zbog štovanja.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Krštenje.](#)

POSEBNA TEMA: KRŠTENJE

I. KRŠTENJE U ŽIDOVSKOME ŽIVOTU

A. Baptizam je bio zajednički obred među Židovima prvoga i drugog stoljeća:

1. priprema za štovanje u Hramu (tj. obred očišćenja)
2. krštenje prozelita

Ako je netko iz poganske pozadine želio postati punopravno dijete Izraela, morao je izvršiti tri zadatka:

- a. obrezanje, ako je bio muško
 - b. krštenje uranjanjem, u prisutnosti tri svjedoka
 - c. prinošenje žrtve u Hramu
3. čin pročišćenja (usp. Lev 15).

U sektaškim skupinama Palestine prvoga stoljeća, takvim kao što su eseni, krštenje je očito bilo zajedničko, ponovljeno iskustvo. Međutim, za glavnu liniju judaizma, Ivanovo krštenje pokajanja za prirodnu djecu Abrahama bilo je ponižavajuće prolaženje kroz poganski obred prihvaćanja.

B. Neki SZ-ni presedani mogu se navesti iz obrednoga pranja:

1. kao simbol duhovnoga očišćenja (usp. Iz 1:16)
2. kao redovit obred izveden od svećenika (usp. Izl 19:10; Lev 16).

Trebalo bi zabilježiti da su sva druga krštenja u prvome stoljeću židovske kulture bila samorukovodena. Jedino je poziv Ivana Krstitelja za krštenjem uključivao njega kao procjenitelja (usp. Mt 3:7-12) i upravitelja ovoga čina pokajanja (usp. Mt 3:6).

II. KRŠTENJE U CRKVI

A. Teološke svrhe:

1. oprostjenje grijeha – Djela apostolska 2:38; 22:16
2. primanje Svetoga Duha – Djela apostolska 2:38 (Djela 10:44-48)
3. sjedinjenje s Kristom – Poslanica Galaćanima 3:26-27
4. članstvo u crkvi – 1. Poslanica Korinćanima 12:13
5. simbol duhovnoga okretanja – 1. Petrova poslanica 3:20-21
6. simbol duhovne smrti i uskrsnuća – Poslanica Rimljanima 6:1-5.

B. Krštenje je bilo ranocrkvena mogućnost za javnu vjeroispovijed neke osobe (ili ispovijed). Ono nije bilo /nije mehanizam za spasenje, nego prigoda potvrde vjere riječima (tj. vjerojatno, “Isus je Gospodin”). Zapamtite, Rana crkva nije imala zgrade i sastajala se u kućama ili često na tajnim mjestima zbog progonstva.

- C. Mnogi komentatori tvrdili su da je 1. Petrova poslanica propovijed na krštenju. Iako je to moguće, nije jedina mogućnost. Istina je da Petar često koristi krštenje kao ključni čin vjere (usp. Djela 2:38.41;10:47). Međutim, ono nije bilo /nije sakramentalni /svetootajstveni događaj, nego događaj vjere, što simbolizira smrt, ukop, i uskrsnuće dok se vjernik poistovjećuje s Kristovim vlastitim iskustvom (usp. Rim 6:7-9; Kol 2:12). Čin je simboličan, ne sakramentalan; taj je čin prigoda za vjeroispovijed, ne mehanizam spasenja.

III. KRŠTENJE I POKAJANJE U DJELIMA APOSTOLSKIM 2:38

Curtis Vaughan, u Djelima apostolskim u fusnoti na str. 28 ima zanimljiv osvrt što se odnosi na Djela 2:38:

“Grčka riječ za ‘kršten’ je treća osoba imperativa; riječ za ‘pokajanje’, druga je osoba imperativa.

Ova promjena zapovijedi od izravnije druge osobe na manje izravnu treću osobu ‘kršten’ podrazumijeva da je Petrov temeljni prvenstveni zahtjev pokajanje.”

Ovo slijedi naglasak u propovijedi Ivana Krstitelja (usp. Mt 3:2) i Isusa (usp. Mt 4:17). Pokajanje je izgleda moralo biti duhovni ključ a krštenje vanjski izražaj ove duhovne promjene. Novi zavjet nije znao ništa o nekrštenim vjernicima! Za Ranu crkvu krštenje je bilo javno ispovijedanje vjere. To je prigoda za javno ispovijedanje vjere u Krista, a ne mehanizam za spasenje! Treba biti zapamćeno da krštenje nije spomenuto u Petrovoj drugoj propovijedi, iako pokajanje jeste (usp. Djela 3:19; Lk 24:17). Krštenje je bio primjer postavljen od Isusa (usp. Mt 3:13-18). Krštenje je bilo zapovjedbno od Isusa (usp. Mt 28:19). Suvremeno pitanje o neophodnosti krštenja za spasenje nije naslovljeno u Novome zavjetu; od svih se vjernika očekuje da budu kršteni. Međutim, mora se zaštititi od sakramentalnoga /svetootajstvenoga mehanizma! Spasenje je pitanje vjere, a ne pitanje čina na pravome mjestu, s pravim riječima, s pravim obredom!

▣ (1:5) “‘kršteni Svetim Duhom’” Ovo je FUTUR PASIVNOGA INDIKATIVA. To PASIVNO STANJE može upućivati na Isusa zbog Evanđelja po Mateju 3:11; Luke 3:16. PRIJEDLOG *ev* može značiti “u”, “sa”, ili “od” (tj. instrument, usp. Mt 3:11). Taj izričaj može upućivati na dva događaja:

1. postajanje kršćaninom (usp. 1. Kor 12:13)
2. u ovome okvru, obećano ulijevanje duhovne snage za učinkovitu službu.

Ivan Krstitelj često je pričao o Isusovoj službi ovim izričajem (usp. Mt 3:11; Mk 1:8; Lk 3:16-17; Iv 1:33).

Ovo je oprečno Ivanovu krštenju. Mesija će ustoličiti Novo doba Duha. Njegovo krštenje bit će s (ili “u” ili “od”) Duhom. Postojala je velika raspra među denominacijama na koji događaj u kršćanskome iskustvo to upućuje. Neki smatraju kako upućuje na iskustvo osnaživanja poslije spasenja, neku vrstu drugog blagoslova. Osobno mislim da to upućuje na postajanje kršćaninom (usp. 1. Kor 12:13). Ja ne niječen kasnije osjećaje i opremanje, ali vjerujem kako postoji samo jedno početno duhovno krštenje u Krista u kojem se vjernici poistovjećuju s Isusovom smrću i uskrsnućem (usp. Rim 6:3-4; Ef 4:5; Kol 2:12). Ovo početno djelo Duha opisano je u Evanđelju po Ivanu 16:8-11. Po mome shvaćanju djela Svetoga Duha su:

1. uvjeravanje o grijehu
2. otkrivenje istine o Kristu
3. vođenje do prihvaćanja Evanđelja
4. krštenje u Krista
5. uvjeravanje vjernika o nastavljaćem grijehu
6. oblikovanje Kristo-sličnosti u vjerniku.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Krštenje Duhom.](#)

POSEBNA TEMA: KRŠTENJE DUHOM

Prvi puta ovaj je izričaj spomenut u vezi sa službom Ivana Krstitelja (usp. Mt 3:11; Mk 1:8; Lk 3:16; Iv 1:33). Povezan je s “vatrom /ognjem”. Isus krsti Svetim Duhom i vatrom, što označava proces očišćenja, kao i postupak osnaživanja.

Mesija će ustoličiti Novo doba Duha (usp. Joel 2:28-32). Njegovo će krštenje biti s (ili “u” ili “od”) Duhom (tj. Pedesetnica, usp. Djela 1:5; 2:1-4). Postojala je velika raspra među denominacijama na koji događaj u kršćanskome iskustvo to upućuje. Neki smatraju kako upućuje na iskustvo osnaživanja poslije spasenja, neku vrstu drugog blagoslova. Osobno mislim da to upućuje na postajanje kršćaninom (usp. 1. Kor 12:13; ovo je teološki usporedno s “rođen od Duha” u Iv 3:5-6).

Ja ne niječen kasnije i ponavljajuće osjećaje i opremanje (usp. Djela 2:4; 4:8.31; Ef 5:18), ali vjerujem kako postoji samo jedno početno duhovno krštenje u Kristu u kojem se vjernici poistovjećuju s Isusovom smrću i uskrsnućem (usp. Rim 6:3-4; Ef 4:5; Kol 2:12). Ovo početno djelo Duha opisano je u Evanđelju po Ivanu 16:8-11. Po mome shvaćanju djela Svetoga Duha su:

1. uvjeravanje o grijehu
2. otkrivanje istine o Kristu
3. vođenje do prihvaćanja Evanđelja
4. krštenje u Kristu
5. uvjeravanje vjernika o nastavljaućem grijehu
6. oblikovanje Kristo-sličnosti u vjerniku.

Izgleda mi kako je izričaj upotrijebljen o dvije stvari:

1. početak Duhom osnažene Crkve (Djela 1:5)
2. početno spasenje vjernika, koji su osnaženi za službu (1. Kor 12:13).

▣ (1:5) “ne za mnogo dana od sad” Ovo je upućivanje na židovski Blagdan Pedesetnice što se događa sedam tjedana nakon Pashe. To je priznanje Božjega vlasništva žetve žitarica. Dolazio je pedeset dana nakon Pashe (usp. Lev 23:15-31; Izl 34:22; Pnz 16:10).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:6-11

⁶Tako kad su došli zajedno, oni Ga bijahu pitali, govoreći: “Gospodine, je li to ovo vrijeme kad ćeš Ti obnoviti kraljevstvo Izraelu?” ⁷On im reče: “Nije za vas da znate vrijeme ili razdoblja što je Otac odredio Svojom vlastitom vlašću; ⁸ali vi ćete primiti silu kad Sveti Duh side na vas; i vi ćete biti Moji svjedoci i u Jeruzalemu, te u čitavoj Judeji i Samariji, i čak do najudaljenih dijelova zemlje.” ⁹I nakon što je On rekao ove stvari, On bijaše uzdignut dok oni bijahu promatrali, i oblak Ga oduze njihovu pogledu. ¹⁰I dok oni bijahu gledali pomno u nebo dok je On išao, gle, dva čovjeka u bijeloj odjeći stanu pokraj njih. ¹¹Oni također rekoše: “Ljudi iz Galileje, zašto stojite gledajući u nebo? Ovaj Isus, koji je bio uzet od vas u nebo, doći će upravo na isti način kao što ste Ga promatrali da odlazi u nebo.”

1:6 “oni Ga bijahu pitali” Ovo IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME znači ili ponovljeno djelovanje u prošlosti ili počinjanje nekog čina. Očito učenici su pitali ovo često.

▣ “Gospodine” Grčki pojam “Gospodin()” (*kurios*) može biti korišten u općenitome smislu ili u razvijenome teološkom smislu. Može značiti “gospodin”, “sir”, “gospodar”, “vlasnik”, “suprug” ili “potpuni Bog-čovjek” (usp. Iv 9:36.38). SZ-na (hebrejski *adon*) uporaba ovog pojma došla je od sustezanja izgovaranja zavjetnoga Imena za Boga, YHWH, što je bilo oblik hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). Oni su se bojali kršenja Zapovijedi što kaže: “Nemoj uzimati ime Gospodina svoga Boga uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Stoga, oni su mislili da ako ga ne izgovore, neće ga koristiti uzalud. Tako, nadomjestili su hebrejsku riječ *adon*, što ima slično značenje kao grčka riječ *kurios* (Gospodin). Autori NZ-a koristili su ovaj pojam za opis punoga Kristova Božanstva. Izričaj “Isus je Gospodin” bio je javna ispovijed vjere i formula krštenja Rane crkve (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11).

▣ “je li to ovo vrijeme kad ćeš Ti obnoviti kraljevstvo Izraelu” Oni su još uvijek imali potpuno židovsko nacionalno stajalište (usp. Ps 14:7; Jer 33:7; Hoš 6:11; Lk 19:11; 24:21). Moguće su čak pitali o svojim upravnim položajima.

Ovo teološko pitanje još uvijek uzrokuje mnogo raspre. Želim uključiti ovdje dio moga komentara o **Otkrivenju** (vidjeti www.freebiblecommentary.org) što raspravlja o ovome istom problemu.

“SZ-ni proroci naviještali su obnovu židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje će se svi narodi Zemlje skupiti kako bi slavili i služili Davidovskoga vladara, ali NZ-ni apostoli nikad se ne usredotočuju na taj raspored. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Jesu li NZ-ni autori izostavili ključne događaje na kraju vremena?”

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12)
3. među-zavjetni, ne-kanonski židovski apokaliptički pisci (kao 1. Hen)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. pisanja Pavla (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4; 2. Sol 2)
6. pisanja Ivana (Otk).

Naučavaju li svi ovi o rasporedu kraja vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nisu li svi oni nadahnuti (osim židovskih među-zavjetnih pisanja)?

Duh je otkrio istine SZ-nim piscima u pojmovima i kategorijama što su oni mogli razumjeti. Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je proširio ove eshatološke zamisli na sveopći doseg (usp. Ef 2:11 - 3:13). Ovdje su neki relevantni primjeri:

1. grad Jeruzalem korišten je kao metafora o narodu Božjem (Sion) i projiciran u NZ kao pojam izražavanja Božje prihvaćenosti svih pokajanih, vjerujućih ljudi (Novi Jeruzalem iz Otk 20 - 22). Teološko proširenje na doslovni, fizički grad u Božji narod naviješteno je u Božjem obećanju iskupljenja paloga čovječanstva u Knjizi Postanka 3:15 prije negoli je postojao ikoji Židov ili židovski glavni grad. Čak je i poziv Abrahamu (usp. Post 12:3) uključivao pogane
2. u SZ-u neprijatelji su okolni narodi Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su prišireni na sve nevjerujuće, protu-Božje, Sotonom-nadahnute ljude. Bitka se pomakla od zemljopisnoga, regionalnoga sukoba na kozmički sukob
3. obećanje zemlje koje **je** toliko cjelovito u SZ-u (patrijarhalna obećanja) sad je postalo čitava Zemlja. Novi Jeruzalem dolazi kako bi ponovno stvorio Zemlju, a ne samo ili isključivo Bliski Istok (usp. Otk 20 - 22)
4. neki drugi primjeri SZ-nih proširenih proročkih zamisli su: (1) sjeme Abrahama sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29); (2) zavjetni narod sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:9; 2:23; Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45; 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2; Tit 2:14); (3) Hram je sad mjesna Crkva (usp. 1. Kor 3:16) ili pojedinačan vjernik (usp. 1. Kor 6:19); i (4) čak Izrael i njegovi posebni opisni izričaji sad upućuju na čitav narod Božji (usp. Gal 6:16; 1. Pt 2:5.9-10; Otk 1:6).

Proročki model ispunjen je, proširen, i sad je više uključujući. Isus i apostolski pisci ne predstavljaju kraj vremena na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Duvremeni tumači koji pokušavaju napraviti SZ-ni model doslovnim ili mjerodavnim okreću Otkrivenje u samo-židovsku Knjigu i sile značenje u atomizirane, višeznačne izričaje od Isusa i Pavla! NZ-ni pisci ne negiraju SZ-ne proroke, nego pokazuju konačan sveopći dublji smisao.”

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

1:7

NASB

“Nije za vas da znate vrijeme ili razdoblja što je Otac odredio Svojom vlastitom vlašću”

NKJV

“Nije za vas znati vremena ili doba”

NRSV

“Nije za vas znati vremena ili razdoblja”

TEV

“vremena ili prilike”

NJB

“Nije za vas znati vremena ili nadnevke”

Pojam “vremena” (*chronos*) znači “ere” ili “doba” (tj. prolazak vremena), dok pojam “epohe /razdoblja” (*kairos*) znači “vrijeme posebnih događaja ili doba” (usp. Tit 1:2-3). Louw i Nida: *Greek-English Lexicon*, kaže da su to istoznačnice što jednostavno označavaju trajanje vremena (usp. 1. Sol 5:1). Očito je da vjernici ne smiju pokušavati postavljati određene datume; čak ni Isus nije znao vrijeme Svoga povratka (usp. Mt 24:36; Mk 13:32). Vjernici mogu znati opće doba, ali moraju ostati spremni i djelatni za sadašnji događaj u svako vrijeme (usp. Mt 24:32-33). Dvojni naglasci NZ-a o Drugome dolasku moraju ostati **biti djelatani** i **biti spremani**. Ostalo je do Boga!

1:8 “ali vi ćete primiti silu” Zabilježite da je dolazak Svetoga Duha povezan sa snagom i svjedokom. Djela apostolska jesu o “svjedoku” (tj. *martus*). Ova tema prevladava tom Knjigom (usp. Djela 1:8.22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39.41; 13:31; 22:15.20; 26:16). Crkvi je bio dat njen zadatak – svjedočiti za Evanđelje o Kristu (usp. Lk 24:44-49)! Apostoli su bili svjedoci Isusova života i učenja, sad moraju biti svjedoci o Njegovu životu i učenju. Učinkovit svjedok događa se jedino pomoću snage Duha.

Zanimljivo je da *The Jerome Biblical Commentary* (str. 169) bilježi Lukino stremljenje izražavanju “zakašnjele *Parusije*”. Ovdje je navod:

“Duh je nadomjestak *Parusije*. Ovo je sila od *alla*, ‘ali’, veza što spaja dva dijela Isusova očitovanja. Duh je načelo neprekidnoga kršćanskog postojanja u novome dobu svete povijesti, dobu crkve i poslanja. Ove stvarnosti moraju zauzeti mjesto rane *Parusije* kao žarišna točka kršćanske svjesnosti. Duh u Crkvi jeste Lukin odgovor na problem kašnjenja *Parusije* i nastavljanja povijesti.”

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Evanđelje.](#)

POSEBNA TEMA: EVANĐELJE

Evangelje po Marku vjerojatno je prvo pisano Evangelje; ako je tako, to je prva uporaba pojma *euangelion* (usp. Mk 1:14.15; 8:35; 10:29; 13:10; 14:9) od pisca Evangelja (Pavlova uporaba u Gal 2:2 i 1. Sol 2:9 bila bi kronološki ranija).

Zanimljivo je zabilježiti kako Ivan nikad ne koristi IMENICU, niti to čine Poslanica Hebrejima i Jakovljeva poslanica. To je doslovno “dobre vijesti” ili “dobra poruka”. Ovo očito odražava Knjigu proroka Izaije 61:1 i moguće 40:9 i 52:7 (vidjeti LXX-u). Gramatički oblik Evangelja može biti razumjet kao:

1. poruka dana od Isusa
2. poruka o Isusu.

Dictionary of Jesus and the Gospels, izdao IVP, kaže: “Genitiv (‘od’) vjerojatno je i subjektivan i objektiv: Isus navješćuje Evangelje i ono navješćuje Njegovu priču” (str. 285).

Jerome Biblical Commentary kaže: “Markova uporaba riječi ‘Evangelje’ srodna je onoj kod Pavla, gdje može značiti ili čin navješćivanja ili sadržaj o tome što je navješćivano.”

Pojam “Evangelje” uključuje nekoliko vidova:

1. početne loše vijesti o grijehu i pobuni čovječanstva
2. Božje milosrdne odredbe da se bavi ljudskim grijehom (tj. smrt Krista)
3. otvoren poziv za bilo koga ili svima neka prihvate Božju odredbu pokajanjem i vjerom.

Za dobar popis teoloških predmeta o kojima su propovijedali rani apostoli, [vidjeti Posebnu temu u u Djelima apostolskim: Uvod, svrha i grada: *Kerygma*.](#)

Ove dobre vijesti o Isusu uključuju tri vida:

1. osobu kojoj treba dati dobrodošlicu (tj. Isus)
2. istine o toj osobi kojima se mora vjerovati (tj. NZ)
3. život koji oponaša tu osobu (tj. Kristo-sličan život).

Ako je ikoji od ova tri vida podcijenjen onda je Evangelje oštećeno!

▣ (1:8) “**Jeruzalemu ... Judeji ... Samariji ... najudaljenih dijelova zemlje**” Ovo je zemljopisni crct Djela apostolskih:

1. Jeruzalem, Djela apostolska 1 - 7
2. Judeja i Samarija, Djela apostolska 8 - 12
3. krajevi Zemlje (tj. Rim), Djela apostolska 13 – 28.

Ovaj crct može označiti autorovu književnu građu i svrhu. Kršćanstvo nije sekta judaizma, nego svjetski pokret o jednome istinskome Bogu koji ispunjava Svoja SZ-na obećanja o obnovi pobunjeničkoga čovječanstva za zajedništvo s Njim Sâmim (usp. Post 12:3; Izl 19:5; Iz 2:2-4; 56:7; Lk 19:46).

Izričaj “najudaljeniji() dijelova (Zemlje)” ponovno je upotrijebljen u Djelima apostolskim 13:47, gdje je to navod iz Knjige proroka Izaije 49:6, Mesijanskome tekstu što također spominje “svjetlo narodima”. Spasitelj (usp. Post 3:15) za narode (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6; Iz 2:2-4) uvijek je bio Božji naum.

Prvi židovski vođe, poznavajući Septuagintu i mnoga proročka obećanja od YHWH o obnovi Jeruzalema, podizanju Jeruzalema, dovođenja svijeta k Jeruzalemu, očekivali su da ovo bude doslovno ispunjeno. Oni su ostali u Jeruzalemu (usp. Djela 8:1). Ali Evangelje je revolucionaliziralo i proširilo SZ-ne zamisli. Svjetski nalog (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8) rekao je vjernicima neka idu u čitav svijet, a ne da čekaju da svijet dođe k njima. Jeruzalem NZ-a jeste metafora za Nebo (usp. Otk 21:2), a ne grad u Palestini.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

1:9 “On bijaše uzdignut” Ovaj je događaj poznat kao Uznesenje. Uskrsli Isus vratio se u Svoje pred-postojeće mjesto slave (usp. Lk 24:50-51; Iv 6:22; 20:17; Ef 4:10; 1. Tim 3:16; Heb 4:14; i 1, Pt 3:22). Neizrečeni posrednik PASIVNOGA STANJA je Otac.

Zabilježite unačicu u GLAGOLU upotrijebljenome za opis toga uznesenja:

1. “uzet”, Djela apostolska 1:2 – AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA
2. “uzdignut”, Djela apostolska 1:9 – AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA
3. “bio (je) uzet”, Djela apostolska 1:11 (isti GLAGOL kao Djela 1:2) – AORIST PASIVNOGA PARTICIPA
4. “bijaše uznesen u nebo”, Evangelje po Luki 24:51 (tekstualna varijanta) – IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA.

▣ “**oblak**” Oblaci su hili važna eshatološka oznaka.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Dolazak na oblacima.](#)

POSEBNA TEMA: DOLAZAK NA OBLACIMA (nekoliko hebrejskih riječi, ali najčešće *anan*, BDB 777, KB 857)

Ovaj dolazak na oblacima bio je vrlo znakovit eshatološki znak. Koristio se na tri različita načina u SZ-u:

1. pokazivanje Božje fizičke prisutnosti, *Šekina* Oblak Slave (usp. Izl 13:21; 14:19.20.24; 16:10; 19:9; Br 11:25; Neh 9:19)
2. pokrivanje Njegove svetosti tako da Ga čovjek ne može vidjeti i potom umrijeti (usp. Izl 33:20; Iz 6:5)
3. prijevoz Božanstva (usp. Ps 18:9; 104:3; Iz 19:1; Nah 1:3; Djela 1:9; 1. Sol 4:17).

U Knjizi proroka Daniela 7:13 oblaci su bili korišteni kao prijevoz Božanskoga, ljudskoga Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)). Na to proročanstvo u Danielu smjera se više od 30 puta u NZ-u. Ta ista povezanost Mesije s oblacima nebeskim može se vidjeti u Evanđelju po Mateju 24:30; 26:64; Marku 13:26; 14:62; Luki 21:27; Djelima apostolskim 1:9.11; 1. Poslanici Solunjanima 4:17; Otkrivenju 1:7.

1:10 “oni bijahu gledali pomno” Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT. Oni su se neprekidno žestoko naprezali kako bi vidjeli Isusa što je dulje moguće. Čak i nakon što je On nestao s njihova pogleda, oni su nastavili promatrati.

Ovaj je pojam karakterističan u Lukinim pisanjima (usp. Lk 4:20; 22:56; Djela 1:10; 3:4.12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9; 23:1, nađen u NZ-u izvan Lk i Djela samo dva puta, u 2. Kor 3). To podrazumijeva “promatrati pomno”, “zuriti”, ili “prilijepiti oči na nekoga”.

▣ “**u nebo**” Drevnici su vjerovali da je nebo bilo gore, ali u našem vremenu punije spoznaje o svemiru, gore je relativno. U Evanđelju po Luki 24:31, Isus je iščeznuo. To može biti bolji model za našu kulturu. Nebo nije gore i vani negdje, nego moguća druga dimenzija vremena i prostora. Nebo nije smjer, nego Osoba!

▣ “**dva čovjeka u bijeloj odjeći**” NZ često poistovjećuje anđele po njihovoj sjajnoj bijeloj odjeći (usp. Lk 24:4; Iv 20:12). Anđeli su se ukazali kod Njegova rođenja, Njegove kušnje, u Getsemaniji, kod grobnice, i ovdje kod Njegova uznesenja.

1:11 “Ljudi iz Galileje” Nekoliko puta u Djelima apostolskim Luka zapisuje galilejsko podrijetlo učenika (usp. Djela 2:7; 13:31). Svi od Dvanaestorice, osim Jude Iskariotskoga, bili su iz Galileje. Na ovo su područje žitelji Judeje gledali svisoka jer je imala veliku pogansku populaciju i nije bila “košer” (tj. stroga) u svome vršenju Usmenih predaja (Talmud).

Pitamo se je li Luka gradio ovu zamjenu kako bi odgovorio na kasnija pitanja o zakašnjelome Drugome dolasku. Kršćani se ne smiju usredotočiti na *Parusiju* nego na službu, evangelizaciju, i misije!

▣ “**Isus ... doći će**” Neki teolozi nastoje napraviti razliku između “Isus” i “Krist”. Ovi anđeli tvrde da će se Isus kojeg su poznavali vratiti. Proslavljeni, uzneseni Krist još je uvijek proslavljeni Isus iz Nazareta. On ostaje Bog /čovjek.

Isus će ponovno doći kao što je jednom otišao, na oblacima nebeskim (usp. Mt 10:23; 16:27; 24:3.27.37.39; 26:64; Mk 8:38-39; 13:26; Lk 21:27; Iv 21:22; 1. Kor 15:23; 1. Sol 1:10; 4:16; 2. Sol 1:7.10; 2:1.8; Jak 5:7-8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28; Otk 1:7). Taj Drugi dolazak Isusa ponavljana je i glavna tema NZ-a. Jedan od razloga zašto je Evanđelju toliko dugo trebalo da bude stavljeno u pisani oblik bilo je očekivanje Rane crkve vrlo brzoga Kristova povratka. Njegovo iznenađujuće kašnjenje, umiranje apostola, i podizanje hereza sve je to konačno požurilo Crkvu da objavi Isusov život i učenja u pisanome obliku.

▣ “**doći**” [Vidjeti Posebnu temu dolje: NZ-ni pojmovi za Kristov povratak.](#)

POSEBNA TEMA: NZ-ni POJMOVI ZA KRISTOV POVRATAK

Eshatološki naglasak o posebnome dolazećem danu kad će ljudi susresti Isusa (kao Spasitelja i Suca) ide kroz nekoliko oznaka:

1. “dan našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:8)
2. “dan Gospodina” (usp. 1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2)
3. “dan Gospodina Isusa” (usp. 2. Kor 1:14; MS \times ima to u 1. Kor 5:5)
4. “dan Isusa Krista” (usp. Fil 1:6)
5. “dan Krista” (usp. Fil 1:10; 2:16)
6. “Njegov dan (Sina Čovječjega” (usp. Lk 17:24)
7. “dan kad će Sin Čovječji biti otkriven” (usp. Lk 17:30)
8. “otkrivenje našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:7)
9. “kad će Gospodin Isus biti otkriven s neba” (usp. 2. Sol 1:7)
10. “u prisutnosti Gospodina Isusa kod Njegovog dolaska” (usp. 1. Sol 2:19).

Postoji najmanje četiri načina u kojima NZ-ni autori upućuju na Isusov povratak:

1. *epiphaneia*, što upućuje na zasljepljujuću sjajnost što je teološki (iako ne i etimološki) srodno sa “slava”. U 2. Timoteju poslanici 1:10; Titu 2:11 i 3:4 to upućuje na Isusov prvi dolazak (tj. utjelovljenje) i na Njegov drugi dolazak. Pojam je upotrijebljen u 2. Solunjanima 2:8 što uključuje sva tri glavna pojma za Drugi dolazak: 1. Timoteju 6:14; 2. Timoteju 4:1.8; Titu 2:13
2. *parousia*, što podrazumijeva prisutnost i izvorno upućuje na kraljevski posjet. To je najšire korišten pojam (usp. Mt 24:3.27.37.39; 1. Kor 15:23; 1. Sol 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2. Sol 2:1.8; Jak 5:7.8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28)
3. *apokalupsis* (ili *apocalypsis*), što znači skidanje za svrhu otkrivenja. To je ime zadnje Knjige u NZ-u (usp. Lk 17:30; 1. Kor 1:7; 2. Sol 1:7; 1. Pt 1:7; 4:13)
4. *phaneroō*, što znači donijeti na svjetlo ili jasno otkriti ili očitovati. Pojam je često korišten u NZ-u za mnoge vidove Božjega otkrivenja. On, kao i *epiphaneia*, može upućivati na Kristov prvi dolazak (usp. 1. Pt 1:20; 1. Iv 1:2; 3:5.8; 4:9) i Njegov drugi dolazak (usp. Mt 24:30; Kol 3:4; 1. Pt 5:4; 1. Iv 2:28; 3:2)
5. vrlo uobičajen pojam za “dolazak”, *erchomai*, također se koristi povremeno za Kristov povratak (usp. Mt 16:27-28; 23:39; 24:30; 25:31; Djela 1:10-11; 1. Kor 11:26; Otk 1:7.8)
6. također se koristi s izričajem “dan Gospodina” (usp. 1. Sol 5:2), što je SZ-ni naslov za Božji dan blagoslova (uskrsnuće) i osude.

NZ je kao cjelina pisan unutar SZ-noga viđenja svijeta, što je tvrdio:

- a. sadašnje zlo, Doba pobune
- b. dolazak novoga Doba pravednosti
- c. Doba ostvareno posredstvom Duha kroz djelo Mesije (Pomazanik).

Teološka pretpostavka napredujućeg otkrivenja zahtijevana je zbog toga jer NZ-ni autori lagano mijenjaju Izraelovo očekivanje. Umjesto vojnoga, nacionalnog (Izrael) dolaska Mesije, postoje dva Dolaska. Prvi dolazak je utjelovljenje Božanstva u predodžbi i rođenje Isusa iz Narazeta. On je došao kao ne-vojni, ne-sudski “Pateći Sluga” iz Knjige proroka Izaije 53; također i kao nježan jahač na mladome magarcu (ne na ratnome konju ili kraljevskoj muli), iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Prvi dolazak ustoličio je Novo Mesijansko doba, Kraljevstvo Božje na Zemlji ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Kraljevstvo Božje](#)). U jednome smislu Kraljevstvo je ovdje, ali naravno, u drugome je još uvijek daleko. To je ta napetost između dva Dolaska Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)) što je, u smislu, preklapanje dva židovska Doba ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ovo i dolazeće doba](#)) što se nije vidjelo, ili je u najmanju ruku bilo nejasno, u /iz SZ-a. Ustvari, ovaj dvojni Dolazak naglašava YHWH-inu predanost iskupljenju čitavoga ljudstva (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5 i propovijedanje proroka, posebice Izaije i Jone).

Crkva ne čeka na ispunjenje SZ-noga proročanstva jer većina proročanstava upućuje na Prvi dolazak (usp. *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 165-166). Ono što vjernici usvajaju jeste slavan /veličanstven Dolazak uskrsloga Kralja Kraljeva i Gospodara Gospodara, očekivano povijesno ispunjenje Novoga doba pravednosti na Zemlji kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10). SZ-na predstavljanja nisu bila netočna, nego nepotpuna. On će doći ponovno upravo tako kao što su proroci navijestili, u sili i vlasti YHWH.

Drugi dolazak nije biblijski pojam, ali zamisao je svjetonazor i okosnica čitavoga NZ-a. Bog će postaviti sve ispravnim. Zajedništvo između Boga i čovječanstva stvorenog u Njegovoj slici bit će obnovljeno. Zlo će biti osuđeno i uklonjeno. Božje svrhe neće, ne mogu, podbaciti!

Rana crkva štovala je i u subotu i prvoga dana sedmice (tj. nedjelja, dan uskrsnuća). Sinagoga se na rastući kršćanski pokret obraćala tako da je od svojih članova zahtijevala odbacivanje Isusa kao Mesije (tj. Osamnaest blagoslova). U današnjem vremenu (tj. od godine 70.) kršćani se sastaju isključivo u nedjelju.

POSEBNA TEMA: OVO DOBA I DOLAZEĆE DOBA

SZ-ni proroci vidjeli su budućnost kao proširenje sadašnjosti. Za njih će budućnost biti obnova zemljopisnog Izraela. Međutim, čak su i oni to vidjeli kao Novi dan (usp. Iz 65:17; 66:22). Neprestanim voljnim odbijanjem YHWH od Abrahamovih potomaka (čak nakon progonstva) u židovskoj se međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti razvio nov obrazac (tj. 1. Henokova, 4. Ezrina, 2. Baruhova). Ova su pisanja počela činiti razliku između dva Doba: sadašnje Zlo doba pod vlašću Sotone te dolazeće Doba pravednosti pod vlašću Duha i ustoličeno od strane Mesije (često energičan ratnik).

U ovome području teologije (eshatologija) postoji očit razvoj. Teolozi to nazivaju “napredujuće otkrivenje”. NZ potvrđuje ovu novu kozmičku stvarnost dva Doba (tj. vremenski dualizam).

<u>Isus</u>	<u>Pavao</u>	<u>Hebrejima</u>
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22 i 29	1. Korinćanima 1:20; 2:6.8; 3:18	6:5
Marko 10:30	2. Korinćanima 4:4	11:3
Luka 16:8	Galaćanima 1:4	
Luka 18:30	Efežanima 1:21; 2:1.7; 6:12	
Luka 20:34-35	1. Timoteju 6:17	
	2. Timoteju 4:10	
	Titu 2:12	

U NZ-noj teologiji ova su se dva židovska doba preklapala zbog neočekivanoga i previđenog pretkazanja dva Dolaska Mesije. Isusovo utjelovljenje ispunilo je SZ-na proročanstva o ustoličenju Novoga doba (Dn 2:44-45). Doduše, SZ također je vidio Njegov Dolazak kao Suca i Osvajača [Pobjednika], ipak On je prvo došao kao Pateći Sluga (usp. Iz 53; Zah 12:10), ponizan i krotak (usp. Zah 9:9). On će se vratiti u sili kao što je SZ pretkazao (usp. Otk 19). Ovo dvo-stupanjsko ispunjenje uzrokovalo je da Kraljevstvo bude sadašnje (ustoličeno), ali buduće (ne dovršeno u potpunosti). To je NZ-na napetost gotovo, ali ne još!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:12-14

¹²Potom se oni vratiše u Jeruzalem s gore zvane Maslinska, što je blizu Jeruzalema, udaljene subotnji dan putovanja. ¹³Kad su ušli u taj grad, oni odoše u gornju sobu gdje ostadoše; to jest, Petar i Ivan i Jakov i Andrija, Filip i Toma, Bartolomej i Matej, Jakov sin od Alfeja, i Šimun Zelot, i Juda sin Jakova. ¹⁴Oni svi jednoglasno bijahu neprekidno posvećeni molitvi, zajedno s nekim ženama, i Marijom majkom Isusovom, i s Njegovom braćom.

1:12 “vratiše” Evandjelje po Luki 24:52 dodaje “s velikom radošću”.

☐ “gore zvane Maslinska” Ovo se izgleda suproti Evandjelju po Luki 24:50 (tj. Betanija); međutim, usporedite Luku 19:29 i 21:37 s Markom 11:11-12 i 14:3. Greben poznat kao Maslinska gora bio je greben od 2,5 milje iznad Jeruzalema oko 300-400 stopa što je vodio od Betanije nasuprot doline Kidron, preko Hrama. Spomenut je u SZ-nome eshatološkom proročanstvu (usp. Zah 14:4). Isus je tamo često susretao učenike zbog kako bi se molili i možda taborovali.

☐ “udaljene subotnji dan putovanja” Ovu udaljenost što je Židov smio proći u subotu odredili su rabini (usp. Izl 16:29; Br 35: 5). To je bila udaljenost od oko 2.000 lakata (ili koraka), što su rabini odredili kao maksimum što netko smije hodajući proći u subotu a da ne prekrši Mojsijev zakon.

POSEBNA TEMA: SABAT /SUBOTA (NZ)

Ovo je iz hebrejske riječi (BDB 992, KB 1409) što znači “počinak” ili “odmor /obustava”. To je povezano sa sedmim danom stvaranja (vidjeti John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*) kad je Bog prekinuo Svoj rad nakon dovršavanja početnoga stvaranja i odmora (usp. Post 2:1-3). Bog nije počnuo zato što je bio umoran, nego zato jer: (1) stvaranje je bilo dovršeno i dobro (usp. Post 1:31) i (2) kako bi čovječanstvu dao redovit obrazac za štovanje i odmor. Korištenje kao dan štovanja započinje s Knjigom Postanka 2:2-3, gdje YHWH koristi Svoj odmor kao obrazac za životinje (usp. Izl 23:12) i čovječanstvo (ljudi trebaju redovit raspored rada, odmora, i štovanja). Subota započinje kao svi dani Postanka 1, u sumrak; prema tome, od sumraka u petak do sumraka u subotu bio je službeno vremensko razdoblje. Sve pojedinosti o njegovu održavanju date su u Izlasku (posebice poglavlja 16; 20; 31; i 35) i Levitskome zakoniku (posebice poglavlja 23 - 26). Izraelova prva primjena toga dana bila je u Izlasku 16:25-26 u skupljanju mane. To onda postaje dijelom “Deset Riječi” [Deset zapovijedi] (usp. Izl 20:8-11; Pnz 5:12-15). To je jedan primjer gdje su Deset zapovijedi u Izlasku 20 lagano drukčije od Deset zapovijedi u Ponovljenome zakonu 5. Ponovljeni zakon jeste priprema Izraela za trajan, ratarski život u Kanaanu.

Farizeji su uzeli ove propise i, prema svojim usmenim raspravama, tumačili ih (tj. Usmene predaje) kako bi uključili mnoga pravila. Isus je često izvodio čudesa, svjesno kršeći njihova izbirljiva pravila kako bi ušao u teološki razgovor s njima (tj. Mt 12). Nije bila subota ona koju je Isus odacio ili omalovažao, nego je to bio njihov samo-pravedni legalizam i manjak ljubavi (usp. Mk 2:27-28).

Rana crkva štovala je u subotu i prvoga dana sedmice (tj. nedjelja, Dan uskrsnuća, usp. Iv 20:1.19; Djela 20:7; 1. Kor 16:2). Sinagoga je naslovljavala rastući kršćanski pokret zahtijevanjem od članova neka odbace Isusa kao Mesiju (tj. Osamnaest blažensava). U ovome trenutku (tj. godine 70.) kršćani su se započeli sastajati isključivo u nedjelju.

1:13 “gornju sobu” Ovo je vjerojatno bilo isto mjesto gdje se održavala Posljednja večera (usp. Lk 22:12; Mk 14:14-15). Predaja kaže da je to bio gornji dio (2. ili 3. kat) kuće Ivana Marka (usp. Djela 12:12), koji je napisao Petrova sjećanja u Evanđelju po Marku. Morala je to biti velika soba jer je mogla prihvatiti 120 osoba.

▣ **“oni”** Ovo je jedan od četiri popisa apostola (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; i Lk 6:14-16). Popisi nisu podudarni. Imena i redosljed je promijenjen. Međutim, oni su uvijek iste osobe imenovane u četiri skupine po tri. Petar je uvijek prvi a Juda je uvijek zadnji. Ovakve tri skupine po četiri mogu imati svrhu omogućavanja tim ljudima da se povremeno vrate kući kako bi provjerili i opskrbili svoje obitelji.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Karta imena apostola.](#)

▣ **“Petar”** Većina Židova iz Galileje imala je i židovsko ime (npr. Šimun ili Simeon [BDB 1035, usp. Post 29:33], što znači “saslušanje /slušanje”) i grčko ime (što nikad nije navedeno). Isus mu je dao nadimak “stijena”. U grčkome to je *petros* a u aramejskome *cephas* (usp. Iv 1:42; Mt 16:16).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Petar, čovjek.](#)

POSEBNA TEMA: PETAR, ČOVJEK

I. NJEGOVA OBITELJ

- A. Petrova je obitelj živjela u Galileji poganskoj u gradu Bethsaida na sjevernoj obali Galilejskoga mora (ili Tiberijsko more, usp. Iv 1:44), ali očito su u nekome trenutku krenuli prema Kafarnaumu (usp. Mk 1:21.29).
- B. Ime Petrova oca bilo je Jona (usp. Mt 16:17) ili Ivan (usp. Iv 1:42; 21:15-17).
- C. Njegovo dato ime bilo je Šimun (usp. Mk 1:16.29.30.36), što je bilo uobičajeno u Palestini prvoga stoljeća. Bio je to židovski oblik od Simeon (usp. Djela 15:14; 2. Pt 1:1).

Isus ga je preimenovao u Petar (*Petros*, koje znači “stijena”, što je moralo opisati njegovu krajnju snagu i postojanost) u Evanđelju po Mateju 16:18; Marku 3:16; Luki 6:14; i Ivanu 1:42. Aramejski oblik

je *Cephas / Kefa* (usp. Iv 1:42; 1. Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Gal 1:18; 2:9.11.14). Često su u NZ-u ova dva imena navedena zajedno (usp. Mt 16:16; Lk 5:8; Iv 1:40; 6:8.68; 13:6.9.24.36; 18:10.15.25; 20:2.6; 21:2-3.7.11.15).

- D. Ime Petrova brata bilo je Andrija (usp. Mk 1:16). On je bio učenik Ivana Krstitelja (usp. Iv 1:35.40) a kasnije vjernik i sljedbenik Isusa (usp. Iv 1:36-37). On je doveo Šimuna Isusu (usp. Iv 1:41). Nekoliko mjeseci kasnije Isus se suočio s njima kod Galilejskoga mora i pozvao ih da budu Njegovi službeni punovremeni učenici (usp. Mt 4:18-20; Mk 1:16-18; i Lk 5:1-11).
- E. On je bio oženjen (usp. Mk 1:30; 1. Kor 9:5), ali djeca nisu spomenuta.

II. NJEGOVO ZANIMANJE

- A. Petrova obitelj posjedovala je nekoliko ribarskih lađa i čak unajmljene sluge.
- B. Petrova obitelj možda je bila partner s Jakovom, Ivanom, i njihovim ocem, Zebedejem (usp. Lk 5:10).
- C. Petrova obitelj kratko se vratila ribarenju nakon Isusove smrti (usp. Iv 21).

III. NJEGOVA OSOBNOST

- A. Petrove prednosti:
 - 1. on je bio predan sljedbenik, ali vrlo nagao (usp. Mk 9:5; Iv 13:4-11)
 - 2. pokušavao je djela vjere, ali često nije uspio (npr. hodanje po vodi, usp. Mt 14:28-31)
 - 3. bio je hrabar i voljan umrijeti (usp. Mt 26:51-52; Mk 14:47; Lk 22:49-51; Iv 18:10-11)
 - 4. nakon Njegova uskrsnuća, Isus je njega osobno naslovio kao diskreditiranoga vođu Dvanaestorice u Evanđelju po Ivanu 21 i osigurao mogućnost za pokajanje i obnovu vodstva.
- B. Petrova slabost:
 - 1. on je u početku imao sklonosti prema židovskome legalizmu:
 - a. jedenje s poganima (Gal 2:11-21)
 - b. zakoni o hrani (Djela 10:9-16)
 - 2. on, kao i svi apostoli, nije u potpunosti razumio Isusova temeljito nova učenja i njihove primjene:
 - a. Evanđelje po Marku 9:5-6
 - b. Evanđelje po Ivanu 13:6-11; 18:10-11
 - 3. Isus ga je osobno i žestoko izgrdio (Mk 8:33; Mt 16:23)
 - 4. on je spavao umjesto molio u Isusovu teškome trenutku potrebe u Getsemaniji (Mk 14:32-42; Mt 26:36-46; Lk 22:40-60)
 - 5. on je ponovljeno nijekao poznavanje Isusa (Mk 14:66-72; Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Iv 18:16-18.25-27).

IV. NJEGOVO VODSTVO APOSTOLSKE SKUPINE

- A. Postoje četiri popisa apostola (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Lk 6:14-16; Djela 1:13). Petar je uvijek popisan prvi. Dvanaestorica su bila podijeljena u tri skupine po četvero. Vjerujem da im je ovo dopuštalo vratiti se kući kako bi provjerili svoje obitelji.
- B. Petar često služi kao glasnogovornik za apostolsku skupinu (usp. Mt 16:13-20; Mk 8:27-30; Lk 9:18-21). Ovaj odlomak također je bio korišten za potvrdu Petrova autoriteta unutar skupine (usp. Mt 16:18). Međutim, unutar ovoga samog okvira Isus ga je ukorio kao oruđe Sotone (usp. Mt 16:23; Mk 8:33). Isto tako, kad su se učenici prepirali tko je najveći među njima, Petar nije pretpostavio uzeti taj položaj (usp. Mt 20:20-28, posebice stih 24; Mk 9:33-37; 10:35-45).
- C. Petar nije bio vođa Crkve u Jeruzalemu. To je pripalo Jakovu, Isusovu polu-bratu (usp. Djela 12:17; 15:13; 21:18; 1. Kor 15:7; Gal 1:19; 2:9.12).

V. NJEGOVA SLUŽBA NAKON ISUSOVA USKRSNUĆA

- A. Petrova uloga vođe jasno se vidi u prvim poglavljima Djeja apostolskih:
 - 1. on je vodio u izboru zamjene Jude (usp. Djela 1:15-26)
 - 2. on je propovijedao prvu propovijed na Pedeseticu (usp. Djela 2)
 - 3. on je ozdravio hromog čovjeka i propovijedao drugu zapisanu propovijed (usp. Djela 3:1-10; 3:11-26)
 - 4. on je govorio hrabro Sanhedrinu u Djelima apostolskim 4

5. on je predvodio crkvenu stegu nad Ananijom i Safirom u Djelima apostolskim 5
 6. on je govorio na saboru u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:7-11
 7. nekoliko drugih događaja i čudesa pripisana su njemu u Djelima apostolskim.
- B. Petar, međutim, nije uvijek utjelovio primjene Evanđelja:
1. on je zadržao SZ-ni umni sklop (usp. Gal 2:11-14)
 2. on je imao posebno otkrivenje za uključivanje Kornelija (usp. Djela 10) i drugih pogana.

VI. GODINE ŠUTNJE

- A. Postoji malo ili ništa obavijesti o Petru nakon Sabora u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:
1. Poslanica Galaćanima 1:18
 2. Poslanica Galaćanima 2:7-21
 3. 1. Poslanica Korinćanima 1:12; 3:22; 9:5; 15:5.
- B. Predaja Rane crkve:
1. mučeništvo Petra u Rimu spomenuto je u pismu Klementa Rimskog upućenog Crkvi u Korintu godine 95.
 2. Tertulijan (150 - 222.) također bilježi Petrovo mučeništvo u Rimu pod Neronom (godine 54-68.)
 3. Klement Aleksandrijski (godine 200.) kaže da je Petar bio ubijen u Rimu
 4. Origen (godine 252.) kaže da je Petar bio mučenički razapet, s glavom prema dolje, u Rimu.

▣ **(1:13) “Andrija”** Grčki pojam znači “srčan /muževan /junačan”. Iz Evanđelja po Ivanu 1:29-42 učimo da je Andrija bio učenik Ivana Krstitelja te da je doveo svoga brata Petra Isusu.

▣ **“Filip”** Grčki pojam znači “zaljubljenik /ljubimac konja”. Poziv njega opisan je u Evanđelju po Ivanu 1:43-51.

▣ **“Toma”** Hebrejski pojam znači “blizanac” ili Didimus (usp. Iv 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **“Bartolomej”** Pojam znači “sin Ptolemeja”. On je možda Natanael (“dar od Boga”, BDB 681 i 41) iz Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 1:45-49; 21:20).

▣ **“Matej”** Moguće povezano s hebrejskim imenom *Mattennai*, to znači “dar od YHWH” (BDB 683). Ovo je druga oznaka za Levija (usp. Mk 2:14; Lk 5:27).

▣ **“Jakov”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov” (BDB 784, usp. Post 25:26). Postoje dva muškarca imenom Jakov u popisu Dvanaestorice. Jedan je Ivanov brat (usp. Mk 3:17) i dio je nutarnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Taj je poznat kao Jakov Just.

▣ **“Šimun Zelot”** Grčki tekst Evanđelja po Marku ima “Kananac” (također Mt 10:4). Marko, čije je Evanđelje bilo pisano Rimljanima, možda nije želio koristiti političku “vruću-tipku” riječ “zelot”, što je upućivala na pokret židovske protu-rimske gerile. Luka ga naziva tim pojmom (usp. Lk 6:15 i Djela 1:13). Pojam “Kananac”. Pojam može imati nekoliko izvedenica:

1. o području Galileje poznatome kao Kana
2. iz SZ-ne uporabe o Kanaancima kao trgovcima
3. iz opće oznake kao rodnom iz Kanaana.

Ako je Lukina oznaka ispravna, onda je “zelot” iz aramejskoga pojma za “entuzijast /zanesenjak” (usp. Lk 6:15; Djela 1:17). Isusov odabir dvanaest učenika bio je od različitih i natjecateljskih skupina. Šimun je bio član nacionalističke skupine koja se zalagala za nasilno svrgavanje rimske vlasti. Obično ovaj Šimun i Levi (tj. Matej skupljač poreza) nisu bili u istoj sobi jedan s drugim.

▣ **“Tadej”** On je bio zvan i “Lebeus” (“muškarac srca”, usp. Mt 10:3) ili “Juda” (usp. Lk 6:16; Iv 14:22; Djela 1:13). Tadej znači “ljubljeni dijete” (doslovno “iz grudi”).

▣ **“Juda Iskariot”** Postoje dva Šimuna, dva Jakova, i dva Jude. “Iskariot” ima dvije moguće izvedenice: (1) čovjek iz Keriota u Judi (usp. Jš 15:23) ili (2) “čovjek bodež” ili ubojica, što bi značilo da je i on bio zelot, kao Šimun.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Juda Iskariot.](#)

POSEBNA TEMA: JUDA ISKARIOT

Juda je slušao, promatrao, i družio se s Gospodinom Isusom u neposrednoj blizini nekoliko godina, ali očito ipak nije imao osobni odnos s Njim po vjeri (usp. Mt 7:21-23). Petar prolazi kroz istu jačinu iskušenja kao Juda, ali s drastično različitim ishodima (usp. Mt 26:75). Bilo je mnogo raspre o pobudama Judine izdaje:

1. prvenstveno je to bilo zbog novaca (usp. Iv 12:6)
2. prvenstveno je to bilo politički (usp. William Klassen, *Judas Betrayer or Friend of Jesus?*)
3. to je bilo duhovno (usp. Lk 22:3; Iv 6:70; 13:2.27).

O temi utjecaja Sotone ili demonske opsjednutosti ([vidjeti Posebnu temu u dolje: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u](#)) postoji nekoliko dobrih izvora (popisanih po redosljedu onih kojima vjerujem):

1. Merrill F. Unger, *Biblical Demonology, Demons in the World Today*
2. Clinton E. Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*
3. Kurt Koch, *Christian Counseling and Occultism, Demonology Past and Present*
4. C. Fred Dickason, *Demon Possession and the Christian*
5. John P. Newport, *Demons, Demons, Demons*
6. John Warwick Montgomery, *Principalities and Powers*.

Budite pozorni glede kulturoloških mitova i praznovjerja. Sotona utječe na Petra u Evanđelju po Mateju 16:23 kako bi ikusao Isusa na posve isti način – Njegove zamjenske smrti. Sotona je dosljedan. On pokušava na svaki mogući način zaustaviti Isusovo iskupiteljsko djelo u našu korist:

1. iskušava Isusa, Evanđelje po Luki 4
2. koristi Petra
3. koristi Judu i Sanhedrin.

Isus čak opisuje Judu kao zloga u Evanđelju po Ivanu 6:70. Biblija ne raspravlja o temi demonske opsjednutosti i utjecaja kako se to odnosi na vjernike. Ali, vjernici su očividno povrijeđeni osobnim odabirima i osobnim zlom ([vidjeti Posebnu temu dolje: Osobno zlo!](#))

Etimologija pojma "Iskariot" nekako je zamračena; međutim, postoji nekoliko mogućnosti:

1. *Kerioth*, grad Jude (usp. Jš 15:25)
2. *Kartan*, grad u Galileji (usp. Jš 21:32)
3. *Karōides*, datum mladih palmi u Jeruzalemu ili Jerihonu
4. *scortea*, pregača ili kožna torba (usp. Iv 13:29)
5. *ascara*, daviti /gušiti (hebrejski) iz Evanđelja po Mateju 27:5
6. nož ubojice (grčki), znači da je bio zelot kao Šimun (usp. Lk 6:15).

POSEBNA TEMA: ANĐELI I DEMONI (demonsko [nečisti duhovi]) U NZ-u

- A. Drevni narodi bili su animalisti. Oni su dodavali crte ljudske osobnosti silama prirode, životinja, i prirodnih pojava. Život je bio objašnjen kroz uzajamno djelovanje ovih duhovnih entiteta s čovječanstvom.
- B. Vremenom je ova personifikacija postala politeizam (mnogo bogova – mnogoboštvo). Uobičajeno su demoni (*geniji*) bili niži bogovi ili polubogovi (dobro ili zlo) koji su utjecali na pojedinačne ljudske živote:
1. Mezopotamija, kaos i sukob
 2. Egipat, red i djelovanje
 3. Kanaan, vidjeti od W. F. Albrighta *Archaeology and the Religion of Israel*, peto izdanje, str. 67-92.

C. SZ ne počiva na niti razvija predmet nižih bogova, anđela, ili demona, vjerojatno zbog svoga strogoga monoteizma ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Monoteizam](#), usp. Izl 8:10; 9:14; 15:11; Pnz 4:35.39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:8; Iz 46:9; Jer 10:6-7; Mih 7:18). On spominje lažne bogove poganskih naroda (*Šedim*, BDB 993, usp. Pnz 32:17; Ps 106:37) i imenuje ih ili personificira neke od njih:

1. *Se'im* (satiri ili dlakavi demoni, BDB 972 III, KB 1341 III, usp. Lev 17:7; 2. Ljet 11:15; Iz 13:21; 34:14)
2. *Lilit* (ženski rod, zavodnički noćni demon, BDB 539, KB 528, usp. Iz 34:14)
3. *Mavet* (hebrejski pojam za smrt upotrijebljen za kanaanskoga boga Podzemlja, *Mota*, BDB 560, KB560, usp. Iz 28:15.18; Jer 9:21; i moguće Pnz 28:22)
4. *Rešef* (pomor, vatra, ili tuča, BDB 958, KB 958, usp. Pnz 32:24; Ps 78:48; Hab 3:5)
5. *Dever* (kuga, BDB 184, usp. Ps 91:5-6; Hab 3:5)
6. *Azazel ili Hazazel* (ime neizvjesno, ali moguće pustinjaški demon ili ime mjesta, BDB 736, KB 736, usp. Lev 16:8.10.26).

(Ovi su primjeri uzeti iz *Encyclopaedia Judaica*, tom 5, str. 1523.)

Međutim, ne postoji dualizam ili anđeoska neovisnost od YHWH u SZ-u. Sotona je YHWH-in sluga (usp. Job 1 - 2; Zah 3), ne neovisan, samo-upravljan neprijatelj (usp. A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament*, str. 300-306).

D. Judaizam se razvio tijekom babilonskoga izgnanstva (586.-538. g.pr.Kr.). Bio je teološki pod utjecajem perzijskoga personificiranoga dualizma Zorostrijanizma, dobar visoki bog nazvan *Mazda* ili *Ormuzd* i zla imenovanog *Ahriman*. Ovo je omogućilo unutar judaizma nakon izgnanstva personificirani dualizam između YHWH i Njegovih anđela te Sotone i njegovih anđela ili demona.

Judaistička teologija o personificiranome zlu objašnjena je i dobro potkrijepljena spisima u *The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, Dodatak XIII (str. 749-863) i XVI (str. 770-776) od Alfreda Edersheima. Judaizam je personificirao zlo na tri načina:

1. Satan (Sotona) ili *Samael*
2. dobra namjera (*yetzer hara*) unutar čovječanstva
3. Anđeo smrti.

Edersheim ovo karakterizira kao:

1. Optužitelj
2. Zavodnik /Napasnik
3. Kažnjavatelj (tom 2, str. 756).

Postoji primjetna teološka razlika između judaizma nakon izgnanstva te NZ-ne predstave i objašnjenja zla.

E. NZ, posebice Evanđelja, potvrđuju postojanje i protivljenje zlim duhovnim bićima prema ljudstvu i prema YHWH-i (u judaizmu, Sotona je bio neprijatelj čovječanstva, a ne Boga). Oni se protive Božjoj volji, vladavini, i Kraljevstvu.

Isus se suprotstavljao i istjerivao ova demonska bića, nazvana i: (1) nečisti duhovi (usp. Lk 4:36; 6:18) ili (2) zli duhovi (usp. Lk 7:21; 8:2), iz ljudskih bića. Isus je jasno činio razliku između bolesti (fizičke i mentalne) i demonškoga. On je očitovao Svoju snagu i duhovni uvid prepoznavanjem i egzorcizmom tih zlih duhova. Oni su često prepoznali Njega i pokušali Ga nasloviti, ali Isus je odbacio njihovo svjedočenje, zapovijedajući da utihnu, i istjerao ih. Egzorcizam je znak poraza Sotonova kraljevstva.

Postoji iznenađujući manjak obavijesti u NZ-nim apostolskim pismima o tome predmetu. Egzorcizam nikad nije naveden kao duhovni dar, niti je metodologija ili postupak za to dato za buduće naraštaje službujućih ili vjernika.

F. Zlo je stvarno; zlo je osobno; zlo je prisutno. Niti je otkriveno njegovo podrijetlo ni svrha. Biblija potvrđuje njegovu stvarnost i silovito se suprotstavlja njegovu utjecaju. U stvarnosti ne postoji konačan dualizam. Bog je u potpunome nadzoru; zlo je poraženo i osuđeno i bit će uklonjeno iz Stvorenja.

- G. Božji ljudi moraju se oduprijeti zlu (usp. Jak 4:7). Oni ne mogu biti nadzirani od njega (usp. 1. Iv 5:18), ali oni mogu biti kušani i njihovo svjedočenje i utjecaj oštećeno (usp. Ef 6:10-18). Zlo je otkriveni dio kršćanskoga svjetonazora. Suvremeni kršćani nemaju pravo ponovno određivati zlo (demitologiziranje od Rudolfa Baltanna); depersonalizirati zlo (društvene strukture od Paula Tillichia), niti ga nastojati objasniti u potpunosti u psihološkim pojmovima (Sigmund Freud). Njegov utjecaj je prožimajući, ali poražen. Vjernici moraju hodati u Kristovoj pobjedi!

POSEBNA TEMA: OSOBNO ZLO

I. SOTONA JE VRLO TEŠKO PITANJE

- A. SZ ne otkriva izvornog neprijatelja dobru, nego Slugu YHWH koji nudi čovječanstvu drugu mogućnost i optužuje čovječanstvo za nepravdu (A. B. Davidson, *Old Testament Theology*, str. 300-306).
- B. Zamisao osobnoga izvornog neprijatelja Boga razvijala se unutar-biblijske (ne-kanonske) književnosti pod utjecajem perzijske religije (*zoroastrijanizam*). Ova je, zauzvrat, imala veliki utjecaj na rabinski judaizam (tj. izgnanstvo Izraela u Babilon, Perziju).
- C. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim, skupinama.
Ako netko pristupi proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (proučavanje svake Knjige ili pisca ili književne vrste i zasebno opisano) onda su otkrivena vrlo različita gledišta zla.
Ako, međutim, netko pristupi proučavanju zla s ne-biblijskoga ili posebno-biblijskoga pristupa svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama tada je većina NZ-noga razvitka pretkazana u perzijskom dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.
Pod pretpostavkom da je netko odan Božanskome autoritetu Pisma (kao što sam ja!), onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od dopuštajućega židovskog folkloru ili engleske književnosti (tj. Dantea, Milтона) kako bi unaprijedili razjašnjenje zamisli. U ovome području otkrivenja postoje dakako tajnovitosti i dvosmislenosti. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)), njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

II. SOTONA U STAROME ZAVJETU

Izgleda da se u SZ-u pojam Satan [Sotona] (BDB 966, KB 1317) ili "optužitelj" odnosi na tri izdvojene skupine:

- A. ljudski optužitelji (1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.23.25; Ps 109:6.20.29)
- B. anđeoski optužitelji (Br 22:22-23; Zah 3:1):
1. Anđeo Gospodinov – Knjiga Brojeva 22:22-23
 2. Sotona – 1. Knjiga Ljetopisa 21:1; Job 1 - 2; Knjiga proroka Zaharije 3:1
- C. demonski (moguće Sotona) optužitelji (1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Samo je kasnije u međuzavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovječena sa Sotonom (usp. Knjiga mudrosti 2:23-24; 2. Hen 31:3), i čak je kasnije to postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). "Sinovi Božji" iz Knjige Postanka 6 postaju anđeli u 1. Henokovoj 54:6. Oni postaju podrijetlo zla u rabinskoj teologiji. Spominjem ovo, ne da bih branio ovu teološku ispravnost, nego kako bih pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti bile su dodane anđeoskome, utjelovljenom zlu (tj. Sotoni) u 2. Poslanici Korinćanima 11:3; Knjizi Otkrivenja 12:9.

Podrijetlo poosobljenoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za to je Izraelov jak monoteizam (usp. 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori mogućih obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od "sinova Božjih" (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14; Ezekiel 28, gdje su častohlepni bliskoistočni kraljevi (Babilona i Tira) korišteni za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje glede toga pristupa. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaje dobra i zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeosku

pobunu kroz ponos. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone ovo je vrlo neizravan način i mjesto za napraviti to ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)). Moramo se čuvati od stremjenja sustavne teologije da uzme male, višeznačne dijelove različitih svjedočanstava, autora, knjiga, i književnih vrsta te ih spaja kao dio jedne Božanske slagalice.

III. SOTONA U NOVOME ZAVJETU

Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII [str. 748-763] i XVI [str. 770-776]) kaže da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i demonskoga nagađanja. U ovome području rabini nisu dobar izvor za istinu. Isus se korjenito razišao od učenja Sinagoge. Ja mislim da je rabinska zamisao anđeoskog posredovanja (usp. Djela 7:53) i protivljenja davanja Zakona Mojsiju na brdu Sinaj otvorila vrata zamisli o arkandeoskome neprijatelju YHWH-i kao i čovječanstvu. Postoje dva velika boga iranskoga dualizma (Zoroaster):

1. *Ahura Mazda*, kasnije nazvan *Ormuzd*, koji je bio big stvoritelj, dobar bog
2. *Angra Mainyu*, kasnije nazvan *Ahriman*, uništavajući duh, zao bog.

Oni su se borili za vrhovnu vlast sa Zemljom kao bojnim poprištem. Ovaj se dualizam razvio u judaistički ograničeni dualizam YHWH i Sotone.

Sigurno postoji napredujuće otkrivenje u NZ-u kao što je razvitak zla, ali ne kao razrada rabinske tvrnje. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone (đavla) je logička neizbježnost, ali osobitosti nisu date ([vidjeti Posebnu temu dolje: Pad Sotone i njegovih anđela](#)). Čak i ono što je dato prekriveno je apokaliptičkim žanrom (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona (đavao) pobijeden i prognan na Zemlju, on još uvijek djeluje kao sluga YHWH-in (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

U ovome području moramo zauzdati našu radoznalost. Postoje osobne sile kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i čovječanstvo je još uvijek odgovorno za njegove /njene odabire. Postoji duhovna borba, i prije i poslije spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijedeno i ono će biti uklonjeno (usp. Otk 20:10)!

POSEBNA TEMA: LUCIFER (iz Knjige proroka Izaije 14:12)

Pojam hebrejskoga NOMINATIVA MUŠKOGA RODA je הילל (BDB 237, KB 245). Ovaj je oblik nađen jedino ovdje u SZ-u. Korijen GLAGOLA, הלל može značiti:

1. “sjati”, moguće upućivanje na Mlađaka ili Danicu, jutarnju zvijezdu
2. “biti hvastav”, ili “hvaliti”, od čega smo dobili Aleluja psalme (tj. psalme hvaljenja).

KB spominje nekoliko mogućnosti kao podrijetlo ovoga korijena:

1. iz ugaritskoga korijena, *hll*
2. iz arapskoga korijena, polumjesec Mlađaka
3. iz hebrejskoga korijena, neizvjesno, ali vjerojatno upućuje na jutarnju zvijezdu Danicu (“sin osvita”)
4. iz latinskoga, “Lucifer” upućuje na Danicu (tj. doslovno “svjetlonoša”).

Sav naglasak naslova jeste taj da je ovo nebesko svjetlo brzo potisnuto od jutarnjega svjetla. Njegov sjaj je kratkotrajan! Postoji novi, sjajniji, i bolji dolazak svjetla!

Izaija 14:12: “ti” Naredna dva retka stiha Izaije 14:12 očito upućuju na zemaljskoga kralja Asirije ili Babilona (usp. Iz 14:16-17). Slika spjeva (Iz 14:4-21) uzeta je iz kanaanske mitologije (posebice stihovi 13-14), što je poznato iz pločica iz Raš Šamre nadnevka iz petnaestoga stoljeća prije Krista nađenih kod grada Ugarita.

Pojmovi “zvijezdo jutra” (*Helal*) i “osvita” (*Šabar*) oba su imena božanstava u kanaanskoj mitologiji, kao što je planina bogova na sjeveru (planina Safon, usp. Ps 48:2; Iz 14:13). Isto je tako naslov za božanstvo, “Previšnji”, uobičajen u ugaritskim spjevovima i upućuje na *Baal Šamima* (“Gospodar neba”). U kanaanskoj mitološkoj poeziji *Helal*, niži bog, pokušava prigrabiti silu, ali je poražen. Ovo stoji iza Izaijine slike oholosti istočnjačkoga vladodržca.

Ovaj je opis ponosa, oholosti kralja Bliskoga Istoka proširen iz Knjige proroka Izaije 14:8-11. Jedino stih 12, uzet doslovno slijedeći Vulgatu, i manjak znanja o ugaritskoj književnosti može koristiti ovaj okvir kao upućivanje na pobunjenoga anđeoskog vođu. Vidjeti Knjigu proroka Izaije 14, Okvirni uvidi, B.

Izaija 14:13-14 Ova dva stiha pokazuju bahatost i ponos kraljeva Drevnoga Bliskog Istoka:

1. “Ja ću se popeti na...”, BDB 748, KB 828, *Qal* IMPERFEKT
2. “Ja ću podići svoje prijestolje...”, BDB 926, KB 1202, *Hiphil* IMPERFEKT
3. “Ja ću sjesti na...”, BDB 442, KB 444, *Qal* IMPERFEKT
4. “Ja ću se popeti iznad...”, isti GLAGOL kao #1
5. “Ja ću učiniti sebe poput...”, BDB 197, KB 225, *Hiphil* IMPERFEKT.

Bahatost i ponos srž su paloga ljudskog duha. YHWH jedinstveno osuđuje ovo ljudsko samoproglašenje božanstvom!

Postojalo je vrijeme kad sam mislio da su Knjige proroka Izaije 14 i Ezekiel 28 prikrivene reference na pad Sotone. Međutim, Biblija naslovljava oba od ovih poglavlja ljudskim kraljevima Drevnoga Bliskog Istoka (tj. Tir, Babilon). Smjernja i slika uzeti su i iz Knjige Postanka 1 – 3 i iz ugaritske mitologije. To sam vidio jasno kad sam zabilježio kako Ezekiel 31 koristi sliku Postanka za opis faraona kao “stabla spoznaje dobra i zla”.

Mi želimo znati podrijetlo Sotone. Knjiga proroka Izaije 14 nam izgleda govori o njemu ali zabilježite Izaiju 14:9-12.15-20! Svrha i podrijetlo osobnoga zla mora ostati tajnovitost!

POSEBNA TEMA: PAD SOTONE I NJEGOVIH ANĐELA (iz Knjige Otkrivenja 12:4)

Otkrivenje 12:4 “njegov rep pomete trećinu nebeskih zvijezda i baci ih na zemlju” Zato jer je pojam “nebeskih zvijezda” korišten vrlo često u SZ-u kako bi uputio na Božje svete (usp. Post 15:5; Jer 33:22; Dn 12:3), neki su pretpostavili da to upućuje na svete, ali okvir vjerojatno upućuje na anđele (usp. Dn 8:10; 2. Pt 2:4; Juda, stih 6). Padajući anđeli (tj. slika padajućih zvijezda) uobičajeni su motiv u židovskoj međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti (tj. 1. Henokova).

Sotona ([vidjeti Posebnu temu dolje: Sotona](#)) ocrtan je s anđelima u Nebu pred Bogom u Knjizi o Jobu 1 - 2 i Knjizi proroka Zaharije 3. On je moguće bio “pokrivajući kerubin” (usp. Ez 28:12-18). Ovaj opis, koristeći metafore iz Vrta Eden, ne odgovara kralju Tira, nego kraljevu ponosu i oholosti oponašanoga Sotone (ja postajem više i više uznemiren s ovim pristupom jer je u Knjizi proroka Ezekiel 31, kralj Egipta opisan kao stablo spoznaje dobra i zla. Ezekiel redovito koristi pojmove Edena za opis kraljeva). U SZ-u Sotona nije neprijatelj Boga, nego čovječanstva (usp. Otk 12:10). Sotona nije bio stvoren zao nego se razvio u glavnog neprijatelja svega dobrog i svetog (usp. A. B. Davidsonovu *An Old Testament Theology*, str. 300-306). Nekoliko je puta bilo rečeno kako je on zbačen s Neba (usp. Iz 14:12; Ez 28:16; Lk 10:18; Iv 12:31; 2. Pt 2:4; i Otk 12:7-12). Poteškoća je kada. Je li:

1. tijekom SZ-noga razdoblja:
 - a. prije stvaranja čovjeka, (tj. između Post 1:1 i 1:2, nazvanog “teorija jaza”; [vidjeti Posebnu temu dolje: Dan \[yom\]](#))
 - b. neko vrijeme nakon Joba ali prije Knjige proroka Ezekiel 28:16
 - c. tijekom razdoblja nakon izgnanstva, ali nakon Knjige proroka Zaharije 3:1
2. tijekom NZ-noga razdoblja:
 - a. nakon kušnje Isusa (usp. Mt 4:10)
 - b. tijekom misijskoga puta sedamdesetorice (usp. Lk 10:18)
 - c. u času kraja vremena pobune (usp. Otk 12:9).

Pitanje je upućuje li “trećina zvijezda” na anđele koji su se pobunili protiv Boga i odabrali slijediti Sotonu. Ako je tako, ovo može biti jedini temelj Pisma za demonsko NZ-a povezano s palim anđelima (usp. Otk 12:9.12). Broj, “jedna trećina”, može se odnositi na:

1. ograničenje uništenja tijekom osuda truba (usp. Otk 8:7-12; 9:15.18) a ne poseban broj
2. može predstavljati Sotonovo zavođenje dijela anđela
3. može biti mitološko smjernje na Babilonsko izvješće o stvaranju.

Na ovoj točki od koristi može biti zapamtiti da iako je ovaj predmet zanimljiv, on vjerojatno nije bio autorova nakana u tome okviru za raspravu o:

1. podrijetlu demonskoga
2. padu Sotone
3. anđeoskoj pobuni u Nebu.

U apokaliptičkoj književnosti središnja tema viđenja jeste ključna, ali doslovnost predstavljanja, pojedinosti i slike su dramske, simboličke, zamišljene ([vidjeti Posebnu temu dolje: Apokaliptička književnost](#)). Naša je radoznalost i zapadnjačko razmišljanje ono koje motivira naša iscrpna, logička, doktrinarna utvrđivanja ovih simboličkih tekstova. Budite pozorni od guranja pojedinosti; apokaliptička književnost često je istinski teološki predstavljena u maštovitoj okosnici. Ona je istinita, ali simbolički predstavljena!

POSEBNA TEMA: SOTONA

Ovo je vrlo težak predmet iz nekoliko razloga:

1. SZ ne otkriva zakletoga neprijatelja dobru, nego YHWH-inog slugu, koji je ponudio čovječanstvu alternativu i isto tako optužuje čovječanstvo za nepravednost. U SZ-u postoji samo jedan Bog (monoteizam), jedna sila, jedan uzrok – YHWH
2. zamisao osobnoga zakletoga neprijatelja Božjeg razvijala se u među-biblijskoj (ne-kanonskoj) književnosti pod utjecajem perzijskih dualističkih religija (*zoroastrijanizam*). Ovo je, zauzvrat, uvelike utjecalo na rabinski judaizam i esensku zajednicu (tj. Svici s Mrtvoga mora)
3. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim skupinama.

Ako netko pristupa proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (svake Knjige ili autora ili žanra proučavanog i s napravljenim kratkim pregledom odvojeno), onda se otkrivaju vrlo različiti pogledi na zlo. Ako, međutim, netko pristupa proučavanju zla s ne-biblijskoga ili od Biblije izdvojenoga prilaza svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama, onda je većina NZ-noga razvitka naviještena u perzijskome dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Ako je netko pretpostavljeno predan Božanskome autoritetu Pisma, onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od omogućavanja židovskome folkloru ili zapadnjačkoj književnosti (Dante, Milton) daljnji utjecaj zamisli. Zasiurno postoji tajnovitost i višeznačnost u ovome području otkrivenja. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo, njegov razvoj, njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

U SZ-nome pojmu “Sotona” ili “tužitelj” (BDB 966) može se odnositi na tri različite odvojene skupine:

1. ljudski tužitelji (usp. 1 Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.20.29; Ps 109:6)
2. anđeoski tužitelji (usp. Br 22:22-23; Job 1 - 2; Zah 3:1)
3. demonski tužitelji (usp. 1. Ljet 21:1; 1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Jedino poslije u među-zavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovjećena je sa Sotonom (usp. *Knjiga Mudrosti* 2:23-24; 2. *Hen* 31:3), i čak poslije to je postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh*. 29a). “Sinovi Božji” iz Postanka 6 postaju anđeli u 1. *Henokovoj* 54:6. Spominjem ovo, ne kako bih obranio teološku ispravnost, nego pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti pripisane su anđeoskome, personificiranome zlu (usp. 2. Kor 11:3; Otk 12:9).

Podrijetlo personificiranoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za ovo jeste Izraelov jak monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Monoteizam](#); također zabilježite 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori moguće obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14 i Ezekiel 28, gdje su moguće korišteni ponositi blisko-istočni kraljevi (Babilona i Tira) za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje o ovome pristupu. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta, ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaje Dobroga i Zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeoski otpor putem ponosa. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone, ovo je vrlo neizravan način i mjesto za učiniti to. Mi se moramo paziti stremljenja sustavne teologije od uzimanja malih, višeznačnih dijelova različitih zavjeta, autora, Knjiga, i žanrova i slaganja istih kao dijelove jedne Božanske slagalice.

Slažem se s Alfredom Edersheimpom (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII. [str. 748-763] i XVI. [str.770-776]) da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i nagađanja o demonima. Rabini nisu dobar izvor za istinu u tome području. Isus se temeljito razilazi od učenja sinagoge u tome području. Ja mislim da se zamisao o arkanđeoskome YHWH-inome neprijatelju razvijala od dva glavna boga iranskoga dualizma, *Ahrimana* i *Ormuzda* [ili Ahura-Mazde – op.prev.], i potom se razvijala od rabina u biblijski dualizam YHWH i Sotone.

Postoji jamačno napredujuće otkrivenje u NZ-u kao ono prema personifikaciji zla, ali ne tako razrađivano kao kod rabina. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone je logična potrebitost, ali osobitosti nisu dane. Čak ono što je dato prikriveno je u apokaliptičkome žanru (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona poražen u Isusu i izgnan na Zemlju, on ipak djeluje kao YHWH-in sluga (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

Moramo zauzdati našu znatiželju u ovome području. Postoji osobna sila kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i mi smo ipak odgovorni za naše odabire. Postoji duhovna bitka, i prije i nakon spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijeđeno i bit će uklonjeno!

POSEBNA TEMA: DAN (*YOM*)

Teorije o značenju *yom* (dan) uzete i usvojene od dr. Johna Harrisia (dekan Škole kršćanskih proučavanja i profesor SZ-a u Baptističkome sveučilištu istočnoga Teksasa) iz Istraživanja SZ-a udžbenik I.:

1. Teorija doslovno o dvadeset-četverosatnome razdoblju
Ovo je otvoren pristup (usp. Izl 20:9-11). Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
 - a. kako je postojalo svjetlo prvoga dana kad Sunce nije bilo stvoreno sve do četvrtoga dana?
 - b. kako su bile sve životinje (posebice one autohtone drugim dijelovima svijeta) imenovane u manje od jednoga dana (usp. Post 2:19-20)?
2. Teorija dan - doba
Ova teorija nastoji uskladiti znanost (posebice geologiju) s Pismom. Ta teorija kaže da su “dani” bili “geološka doba” u trajanju. Njihovo je trajanje nejednako, i oni se približavaju različitim slojevima opisanima u uniformitarističkoj geologiji. Znanstvenici se nastoje usuglasiti s općim razvojem Knjige Postanka 1: para i vodena masa prethodila je odvajanju kopna i mora prije pojavka života. Biljni život došao je prije životinjskoga života, a čovječanstvo je predstavljalo zadnji i najsloženiji oblik života. Iz ovoga pristupa izniču pitanja:
 - a. kako su biljke preživjele “doba” bez Sunca?
 - b. kako se odvijalo oprašivanje u biljkama ako još kukci i ptice nisu bile stvorene do “doba” kasnije?
3. Teorija o zamjeni doba – dan
Dani su ustvari dvadeset-četverosatna razdoblja, ali svaki je dan odvojen dobima u kojima je nešto stvoreno bilo razvijeno. Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
 - a. iste poteškoće kao u teoriji dan - doba
 - b. označavali li tekst “dan” kao onaj upotrijebljen za oboje i za dvadeset-četiri sata i za neku eru?
4. Napredujuća teorija Stvaranje - Katastrofa
Ova teorija ide kako slijedi: između Postanka 1:1 i 1:2, postojalo je neodređeno vremensko razdoblje u kojem se pojavljuju geološka doba; tijekom toga razdoblja, prapovijesna su stvorenja navedena po redu predloženih okamina koje su se stvorile; prije oko 200.000 godina, pojavila se nadnaravna nepogoda i uništila većinu života na ovoj planeti i prouzročila izumiranje mnogih životinja; onda su se pojavili dani iz Postanka 1. Ovi dani upućuju na ponovno Stvaranje, prije negoli na prvotno Stvaranje.
5. Jedino - Eden teorija
Izješće o stvaranju upućuje jedino na Stvaranje i fizičke vidove Vrta Eden.
6. Teorija jaza
Temeljeno na Postanku 1:1, Bog je stvorio savršeni svijet. Temeljeno na Postanku 1:2, Lucifer (Sotona) je bio postavljen da nadzire svijet i pobunio se. Bog je potom osudio Lucifera i svijet potpunim uništenjem. Milijune godina, svijet je bio ostavljen sâmim i prošla su geološka doba. Temeljeno na Postanku 1:3 - 2:3, u

4004. godini prije Krista, pojavilo se šest doslovnih dvadeset-četverosatnih dana ponovnoga stvaranja. Biskup Ussher (1654. g.) upotrijebio je genealogije Postanka 5 i 11 kako bi izračunao i datirao stvaranje čovječanstva u otprilike 4004.-oj godini prije Krista. Međutim, genealogije ne predstavljaju potpune kronološke sheme.

7. Teorija Svete sedmice

Pisac Knjige Postanka koristio je zamisao dana i tjedna kao književni način kako bi izložio Božansku poruku Božje djelatnosti u Stvaranju. Takva građa slikovito prikazuje ljepotu i sklad Božjega stvaralačkog djela.

8. Svečano uvođenje Kozmičkoga hrama

Ovo je noviji pogled Johna H. Waltona, u *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009., koji vidi šest dana kao “djelatnu ontologiju, ne materijalnu ontologiju”. One opisuju Božje uređenje ili postavljanje djelatnoga svemira za dobro čovječanstva. To potkrepljuje druge drevne kozmologije. Na primjer, prva tri dana predstavljala bi Božje davanje “sezona (tj. vremena)”, “vremena (tj. za usjeve)” i hranu. Ponavljan izričaj “to je dobro” može obilježiti djelotvornost.

Sedmi dan može opisivati Božje uvođenje Njegova potpuna djelatnoga i nastanjenog “Kozmičkoga hrama” kao zakonskoga vlasnika, nadzornika i upravitelja. Knjiga Postanka 1 nema ništa s materijalnim stvaranjem stvari nego s uređivanjem te stvari za djelatno mjesto za Boga i ljude kako bi imali zajedništvo. “Dani” postaju književni način za navješćivanje drevne bliskoistočne opće suglasnosti kako:

1. nema razlike između “prirodnoga” i “natprirodnoga”
2. božanstvo je uključeno u svaki vid života. Izraelova jedinstvenost nije bila njegov opći pogled na svijet nego sljedeće:
 - a. njegov monoteizam
 - b. Stvorenje je bilo za čovječanstvo, a ne za bogove
 - c. nema sukoba između bogova ili bogova i ljudstva u Izraelovu izvješću.

On [Izrael – op.prev.] nije posudio svoje izvješće o stvaranju od drugih nego podijelio njihov opći pogled na svijet.

POSEBNA TEMA: APOKALIPTIČKA KNJIŽEVNOST

(ova Posebna tema uzeta je iz mojih komentara Knjige Otkrivenja)

Otkrivenje je jedinstveni židovski književni žanr, apokaliptički. Često je korišten u vremenima punima-napetosti kako bi izrazio uvjerenje da je Bog bio u nadzoru povijesti i da će donijeti oslobođenje Svome narodu. Ova vrsta književnosti obilježena je:

1. jakim osjećajem sveopće Božje suverenosti (monoteizam i determinizam)
2. borbom između dobra i zla, ovoga Doba i Doba koje mora doći (dualizam)
3. uporabom tajnih kodiranih riječi (uobičajeno iz SZ-a ili među-zavjetne židovske apokaliptičke književnosti)
4. uporabom boja, brojeva, životinja, ponekad životinja /ljudi
5. uporabom anđeoskoga posredovanja putem viđenja i snova, ali uobičajeno kroz anđeosko posredovanje prvenstvenim žarištima na kraj-vremena (Novo doba)
7. uporabom određenog skupa simbola, ne stvarnosti, za navješćivanje poruke o kraju-vremena
8. neki primjeri ove vrste žanra su:
 - a. Stari zavjet:
 - (1) Knjiga proroka Izaije 24 – 27; 56 - 66
 - (2) Knjiga proroka Ezekiel 37 - 48
 - (3) Knjiga proroka Daniela 7 - 12
 - (4) Knjiga proroka Joela 2:28 - 3:21
 - (5) Knjiga proroka Zaharije 1 – 6; 12 - 14
 - b. Novi zavjet
 - (1) Evanđelje po Mateju 24; Marku 13; Luki 21; i 1. Poslanica Korinćanima 15 (na neke načine)
 - (2) 2. Poslanica Solunjanima 2 (uglavnom)
 - (3) Knjiga Otkrivenja (poglavlja 4 - 22)

- c. ne-kanonska (uzeto iz D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, str. 37-38):
- (1) 1. Henokova knjiga, 2. Henokova (Henokove tajne)
 - (2) Knjiga svečanosti
 - (3) Sibilina proroštva III., IV., V.
 - (4) Zavjet dvanaest patrijarha
 - (5) Salomonovi psalmi
 - (6) Mojsijeva pretpostavka
 - (7) Izajjino mučeništvo
 - (8) Mojsijeva apokalipsa (Život Adama i Eve)
 - (9) Abrahamova apokalipsa
 - (10) Abrahamov zavjet
 - (11) 2. Ezdrina knjiga (4. Ezdrina)
 - (12) Baruh 2., 3.

9. postoji osjećaj dvojnosti u ovome žanru. On vidi stvarnost kao nizove dualizama, suprotivosti, ili napetosti (tako uobičajene u Ivanovim pisanjima) između:

- a. Neba - Zemlje
- b. Doba zla (zao čovjek i zli anđeli) – Novo doba pravednosti (pobožan čovjek i pobožni anđeli)
- c. sadašnje postojanje – buduće postojanje.

Sve od ovoga kreće se prema dovršenju prouzročeno Bogom. Ovo nije svijet kakvim je Bog namjeravao da bude, ali On nastavlja igrati, raditi, i prenositi Svoju volju za obnovom prisnoga zajedništva započetog u Vrtu Eden. Kristov događaj je razvođe Božjega nauma, ali dva Dolaska prouzročili su sadašnji dualizam.

1:14 “Oni se svi jednomo” Ovaj pojam je složenica od “ovo isto” (*homo*) i “emocija uma” (*thumos*). To nije bio preduvjet koliko je bila atmosfera iščekivanja. Ovaj stav spominjan je ponovno i ponovno u Djelima apostolskim (tj. o vjernicima, usp. Djela 1:14; 2:46; 4:24; 5:12; 15:25; i o drugima u Djelima 7:57; 8:6; 12:20; 18:12; 19:29).

NASB	“neprekidno posvećeni”
NKJV	“nastavljahu”
NRSV	“stalno posvećivali”
TEV	“okupljahu se često”
NJB	“radovahu se stalno”

Ovaj pojam (*pros* i *kaptereō*) znači biti namjerno ili trajno ili pažljivo uključen. Luka ga često koristi (usp. Djela 1:14; 2:42-46; 6:4; 8:13; 10:7). To je PERIFRASTIČKI PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA.

▣ “*s nekim ženama*” Postojala je skupina žena koje su putovale s i zbrinjavale i skrbile za Isusa i apostole (usp. Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lk 8:2-3; 23:49; i Iv 19:25).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Žene koje su putovale s Isusom i Njegovim učenicima.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE KOJE SU PUTOVALE S ISUSOM I NJEGOVIM UČENICIMA

<u>Matej 27:55-56</u> <u>Marija Magdalena</u>	<u>Marko 15:40-41</u> <u>Marija Magdalena</u>	<u>Luka 8:2-3; 23:49</u> <u>Marija Magdalena</u>	<u>Ivan 19:25</u> <u>Marija, Isusova majka</u>
<u>Marija, majka Jakova i Josipa</u>	<u>Marija, majka Jakova</u> <u>Mlađega, Josipa</u>	<u>Ivana, žena Kuza</u> <u>(Herodova upravitelja)</u>	<u>sestra Njegove majke</u>
<u>Majka sinova Zebedeja</u> <u>(Jakova i Ivana)</u>	<u>Saloma</u>	<u>Suzana i druge</u>	<u>Marija, žena Kleofe</u> <u>Marija Magdalena</u>

Slijede bilješke o ovim ženama iz moga komentara **Evangelja po Marku 15:40-41**:

“Postojale su i žene koje su gledale izdaleka.” Apostolsku skupinu posluživalo je i novčano i fizički nekoliko žena (tj. kuhale su, prale, itd., usp. Mk 15:41; Mt 27:55; Lk 8:3).

“**Marija Magdalena**”. Magdala je bio mali grad na obalama Galilejskoga mora, tri milje sjeverno od Tiberijade. Marija je slijedila Isusa iz Galileje nakon što ju je On oslobodio od sedam demona (usp. Lk 8:2). Ona je nepravedno bila imenovana prostitutkom ali nema NZ-noga dokaza za to.

“**Marija, majka Jakova Mladega i Josipa**”. U Evangelju po Mateju 27:56 ona je nazvana “majka Jakova i Josipa”. U Mateju 28:1 nazvana je “druga Marija”. Stvarno pitanje jeste, za koga je ona bila udana? U Ivanu 19:25 moguće je bila udana za Kleofa, ipak za njenog sina Jakova, rečeno je da je on “sin Alfeja” (usp. Mt 10:3; Mk 3:18; Lk 6:15).

“**Saloma**”. Ovo je bila majka Jakova i Ivana, koji su bili dio nutarnjega kruga Isusovih učenika, i bila je žena Zebedeja (usp. Mt 27:56; Mk 15:40; 16:1-2).

Slijede moje bilješke o ovim ženama iz mojih komentara **Evangelja po Ivanu 19:25**:

“kod Isusova križa stajale su **Njegova majka, i sestra Njegove majke, Marija, žena Kleofa, i Marija Magdalena**.” Postoji toliko mnogo raspre jesu li ovdje navedena četiri imena ili tri imena.

Vjerojatno je navedeno četiri imena jer ne bi mogle biti dvije sestre imenom Marija. Marijina sestra, Saloma, imenovana je u Marku 15:40 i Mateju 27:56. Ako je ovo tako, onda znači da su Jakov, Ivan, i Isus bili bratići. Predaja drugoga stoljeća (Hegesipp) kaže da je Kleofa bio Josipov brat. Marija Magdalena bila je ona iz koje je Isus istjerao sedam zlih duhova, i prva koju je On odabrao da joj se ukaže nakon Svoga uskrsnuća (usp. Iv 20:1-2; 11-18; Mk 16:1; Lk 24:1-10).

▣ (1:14) “**Njegovom braćom**” Mi znamo imena od nekoliko Isusove polu-braće: Juda, Jakov, i Šimun (usp. Mt 13:55; Mk 6:3 i Lk 2:7). Oni su nekad bili nevjernici (usp. Iv 7:5), ali sad su dio nutarnje skupine učenika. Za zanimljivu kratku raspru o povijesnome razvitku doktrine o “trajnome djevičanstvu” Marije, vidjeti F. F. Bruce, *New International Commentary, Acts*, str. 44, fusnota 47.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Jakov, Isusov polu-brat.](#)

POSEBNA TEMA: JAKOV, ISUSOV POLUBRAT

- A. On je bio nazvan “Jakov Just” i kasnije je bio prozvan “devina koljena” jer je neprestano molio na svojim koljenima (od Hegesippusa, navodio Euzebije u *Hist. Eccl.* 2.23-24; 4-18).
- B. Jakov nije bio vjernik sve do nakon Uskrsnuća (usp. Mk 3:21; Iv 7:5). Isus mu se ukazao osobno nakon Uskrsnuća (usp. 1. Kor 15:7).
- C. On je bio prisutan u Gornjoj sobi s učenicima (usp. Djela 1:14) i moguće također tamo kad je Duh došao na Pedeseticu.
- D. On je bio oženjen (usp. 1. Kor 9:5).
- E. Na njega upućuje Pavao kao na stup jeruzalemske Crkve (moguće apostol, usp. Gal 1:19; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Slati \[apostellō\], iz čega dolazi “apostol”](#)) ali nije bio jedan od Dvanaestorice (usp. Gal 2:9; Djela 12:17; 15:13 i dalje; 21:18).
- F. U *Antiquities of the Jews*, 20.9.1, Josip Flavije kaže da je bio kamenovan godine 62. po nalogu saduceja u Sanhedrinu, dok druga predaja (pisci drugoga stoljeća, Klement Aleksandrijski ili Hegesippus) kaže da je bio gurnut sa zida Hrama.
- G. Za mnogo naraštaja nakon Isusove smrti srodnik Isusa bio je imenovani vođa Crkve u Jeruzalemu.
- H. On je bio autor NZ-ne Knjige “Jakova” i brat autora NZ-ne Knjige “Jude” (usp. Juda 1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:15-26

¹⁵U to vrijeme Petar ustade usred braće (okupljenih oko stotinu i dvadeset osoba tamo bijaše zajedno), i reče: ¹⁶“Braćo, Pismo mora biti ispunjeno, što je Sveti Duh prorekao na usta Davida glede Jude, koji bijaše vodič onima koji uhitiše Isusa. ¹⁷Budući je on bio ubrojen među nas i primio svoj dio u službi.” ¹⁸(Sad ovaj čovjek stekao je polje sa svojom pokvarenošću, i padajući naglavce, on se puknuvši rastvorio po sredini i sva njegova utroba izade van. ¹⁹I to postane poznato svima koji bijahu živjeli u Jeruzalemu; tako da u njihovu vlastitome jeziku to polje bijaše nazvano Hakeldama, to jest, Krvna njiva.) ²⁰“Jer pisano je u knjizi Psalama:

‘NEKA NJEGOVO GOSPODARSTVO BUDE OPUSTOŠENO,

I NEKA NITKO NE PREBIVA U NJEMU’; I,

‘NEKA DRUGI ČOVJEK UZME NJEGOVU SLUŽBU.’

²¹Prema tome neophodno je da od ljudi koji su nas pratili čitavo vrijeme kad je Gospodin Isus ulazio i izlazio među nas – ²²počevši s Ivanovim krštenjem sve do dana kad On bijaše uzet od nas – jedan od ovih mora postati svjedok s nama o Njegovu uskrsnuću.” ²³Tako oni izvedu dvojicu, Josipa zvanog Barsaba (koji je bio zvan i Just), i Matiju. ²⁴I oni su molili i rekli: “Ti, Gospodine, koji poznaješ srca svih ljudi, pokaži kojeg od ove dvojice si Ti odabrao ²⁵da zauzme ovu službu i apostolstvo od kojeg se Juda okrenuo kako bi otišao na svoje vlastito mjesto.” ²⁶I oni izvade kocke za njih, i kocka padne na Matiju; i on bijaše dodan jedanaestorici apostola.

1:15 “U to vrijeme” Ovo je doslovno “u ovim danima” (*en tais hēmerais*). Taj izričaj često je korišten u uvodu poglavlja Djela apostolskih (usp. Djela 1:15; 2:18; 5:37; 6:1; 7:41; 9:37; 11:27; 13:41). Luka koristi druge izvore očevidaca. Također koristi “od dana do dana” (*kath hēmeran*) kao uobičajeni, višeznačni pokazatelj vremena u ranim poglavljima Djela apostolskih (usp. Djela 2:46.47; 3:2; 16:5; 17:11.31; 19:9). Nakon Djela apostolskih 15, Luka je osobno upoznat s mnogim događajima što zapisuje. On još uvijek koristi “dan” često, ali ne toliko često kao u ovima višeznačnim, idiomskim izričajima.

▣ **“Petar ustade”** Petar je očito glasnogovornik za apostole (usp. Mt 16). On je propovijedao prvu propovijed o Crkvi nakon dolaska Duha (usp. Djela 2) i drugu propovijed u Djelima apostolskim 3. Isus se ukazao njemu prvome u ukazanjima nakon uskrsnuća (usp. Iv 21 i 1. Kor 15:5). Njegovo hebrejsko ime je “Simeon” (usp. Djela 15:14; 2. Pt 1:1). To je ime u grčkome slovkano “Šimun”. Pojam “Petar” je grčki pojam (*petros*) za “samostojeća /otkinuta stijena”. U aramejskome to je “Kefa” ili “stjenovito tlo” (usp. Mt 16:18).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Petar, čovjek.](#)

▣ **“okupljenih oko stotinu i dvadeset osoba”** Ovaj je izričaj parenteza u UBS⁴ grčkome tekstu (ali ne Djela 1:18-19). Ova skupina mora da je uključivala jedanaest apostola, žene koje su pratile Isusa, i druge učenike iz Isusove službe propovijedanja i iscjeljivanja.

1:16 “Pismo” Sve reference na “Pismo” u NZ-u (osim 2. Pt 3:15-16) upućuju na SZ (posebice Mt 5:17-20; 2. Tim 3:15-17). Ovaj odlomak također potvrđuje nadahnuće Svetim Duhom (usp. 2 Pet. 1:21) kroz Davida. Podrazumijeva i kanonizaciju odjeljka “Spisi” u Hebrejskoj Bibliji.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Hebrejski kanon.](#)

POSEBNA TEMA: HEBREJSKI KANON

Hebrejska Biblija podijeljena je u tri podjele (Engleska Biblija slijedi redosljed Septuaginte):

1. Tora (Pentateuh, Petoknjžje), Knjiga Postanka – Ponovljeni zakon
2. Proroci (*Nevi'im*):
 - a. rani proroci, Knjiga o Jošui – Knjiga o Kraljevima (osim Rute)
 - b. kasniji proroci, Knjiga proroka Izaije – Knjiga proroka Malahije (osim Tužaljki i Knjige proroka Daniela)
3. Spisi (*Kethubim*):
 - a. Mudrosna književnost, Knjiga o Jobu – Izreke
 - b. književnost nakon izgnanstva, Knjiga o Ezri – Knjiga o Esteri
 - c. Megilot (pet svitaka, čitanih u dane Blagdana):
 - (1) Knjiga o Ruti (čitana na Pedesetnicu)
 - (2) Propovjednik (čitana na Blagdan šatora)
 - (3) Pjesma nad Pjesmama (čitana na Pashu)

- (4) Tužaljke (čitana kao sjećanje na pad Jeruzalema godine 586.pr.Kr.)
- (5) Knjiga o Esteri (čitana na Purim)
- d. 1. i 2. Knjiga Ljetopisa
- e. Knjiga proroka Daniela.

Zadnja Knjiga Kanona je 2. Knjiga Ljetopisa. Točan nadnevak je neizvjestan zbog uredničkih dodataka nekim rodoslovljima.

▣ **(1:16) “mora biti”** Ovo je *dei*, što znači neophodnost. To je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA i upućuje na prvi navod u Djelima apostolskim 1:20.

Pojam je karakterističan Lukinom smislu o Isusovu životu i Ranoj crkvi koja je bila proširenje SZ-nih Pisama (usp. Lk 18:31-34; 22:37; 24:44). Luka koristi ovaj pojam često (usp. Lk 2:49; 4:43; 9:22; 11:42; 12:12; 13:14.16.33; 15:32; 17:25; 18:1; 19:5; 21:9; 22:7.37; 24:7.26.44; Djela 1:16.21; 3:21; 4:12; 5:29; 9:6.16; 14:27; 15:5; 16:30; 17:3; 19:21.36; 20:35; 23:11; 24:19; 25:10.24; 26:9; 27:21.24.26). Pojam znači “to je obvezujuće”, “to je neophodno”, “to je neminovno /neizbježno”. Evandjelje i njegov rast nije slučajan pojavak, nego predodređeni naum Boga i ispunjenje SZ-noga Pisma (LXX uporaba).

▣ **“ispunjeno”** Kad netko čita ove SZ-ne navode (Djela 1:20), Judina izdaja nije bila nakana pisca Psalama (tj. Ps 69:25; 109:8). Apostoli su tumačili SZ u svjetlu svoga iskustva s Isusom. To se naziva tipološko tumačenje (usp. Djela 1:20). Sâm Isus moguće je postavio obrazac ovoga pristupa dok je išao i razgovarao s dvojicom na cesti za Emaus (usp. Lk 24:13-35, posebice Djela 1:25-27). Rani kršćanski tumači vidjeli su usporednice između događaja iz SZ-a te Isusova života i naučavanja. Oni su Isusa vidjeli kao proročko ispunjenje čitavoga SZ-a. Vjernici danas moraju biti pozorni glede takvoga pristupa! Ovi nadahnuti NZ-ni autori bili su pod stupnjem nadahnuća i osobno upoznati s Isusovim životom i naučavanjima. Mi potvrđujemo istinu i autoritet njihova svjedočanstva ali ne možemo nanovo izvesti njihovu metodu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tipologija.](#)

POSEBNA TEMA: TIPOLOGIJA

Filonova i ranocrkvena uporaba alegorije te Pavlova uporaba iste tehnike značajno se razlikuju. Ranije su potpuno zanemarivale povijesnu okolnost, razvoj učenja posve stranih izvornoj autorovoj nakani (tj. nađena usporednica u Platonovoj misli). Pavlov pristup je bolje okarakterizirati kao “tipologija”. Pavao je pretpostavljao povijesnu okolnost Knjige Postanka i jedinstvo Staroga i Novog saveza, čime je bio kadar graditi na sličnostima između njih (tj. Saveza – op.prev.) jer oni imaju istog Autora – Boga. U ovome određenome okviru (tj. Gal 3 - 4), Pavao je usporedio Savez s Abrahamom i Savez s Mojsijem te povukao primjenu na Novi savez iz Knjige proroka Jeremije 31:31-34 i NZ-a.

Mogu biti povučene četiri poveznice u Poslanici Galaćanima 4:21-31:

1. dvije majke stoje za dvije obitelji; jedna oblikovana prirodnim sredstvima, druga nadnaravnim obećanjem
2. postojala je napetost između ove dvije majke i njihove djece kao što je postojala napetost između poruke judaista i Pavlova Evandjelja
3. obje skupine tvrdile su da su potomci Abrahama, ali jedna je bila u ropstvu Mojsijevog Zakona a druga slobodna u Kristovu dovršenome djelu
4. dvije planine bile su povezane s ovim različitim Savezima, planina Sinaj s Mojsijem i planina Sion s Abrahamom. Planina Sion, ili planina Morija, bila je ona gdje je Abraham prinio Izaka kao žrtvu (usp. Post 22), što je kasnije postala Jeruzalem. Abraham je tražio Nebeski grad (Heb 11:10; 12:22; 13:14, Novi Jeruzalem, Iz 40 - 66) a ne zemaljski Jeruzalem.

Pavao je mogao koristiti ovu tipologiju zbog:

1. krivih učitelja koji su koristili ovaj isti pristup za svoju prednost, tvrdeći da su pravo Abrahamovo sjeme
2. krivih učitelja koji su moguće koristili alegoriju iz Mojsijevih pisanja kako bi ugurali svoju židovsku zavjetnu teologiju pa Pavao koristi oca židovske vjere, Abrahama
3. Pavao ju je mogao koristiti zbog Knjige Postanka 21:9-10, što je navedena u stihu 30 i kaže: “otjeraj” prirodnoga sina; u Pavlovoj analogiji to bi upućivalo na judaiste
4. Pavao ju je mogao koristiti zbog ekskluzivizma židovskih krivih učitelja, osobito u njihovu prijeziru za pogane; u Pavlovoj tipologiji pogani su prihvaćeni a raso samouvjereni odbačeni su od Boga (usp. Mt 8:11-12)

5. Pavao je mogao koristiti ovu tipologiju zbog toga jer je naglašavao “sinovstvo” i “pravo nasljedstva” u Poslanici Galaćanima 3 i 4. Ovo je bilo srce njegova dokaza: naše posinjenje u Božju obitelj vjerom kroz Krista sâmog, ne po prirodnom potomstvu.

▣ **(1:16) “Jude” [Juda]** Otpadništvo Jude, ne njegova smrt, bilo je ono što je prouzročilo izbor nadomjesnoga apostola. U Djelima apostolskim 1:20b, Judina djelovanja bila su viđena kao ispunjenje proročanstva. NZ ne objavljuje drugi izbor apostola nakon smrti Jakova (usp. Djela 12:2). Postoji velika tajnovitost i tragedija u životu Jude. On je moguće bio jedini apostol koji nije bio Galilejac. Bio je učinjen rizničarem apostolske skupine (usp. Iv 12:6). Bio je optužen za krađu njihova novca za čitavo razdoblje Isusova vremena s njima. Za njega je rečeno da je proročko ispunjenje i objekt napada Sotone. Njegovi porivi nisu nikad izjavljeni, ali njegovo grizodušje ishodilo je u njegovu oduzimanju vlastita života nakon vraćanja mita.

Postoji veliko nagađanje o Judi i njegovim porivima. On je spomenut i ocrnjen često u Evanđelju po Ivanu (Iv 6:71; 12:4; 13:2.26.39; 18:2.3.5). Suvremeni igrokaz “Isus Krist Superstar” prikazuje ga kao vjernog, ali razočaranog, sljedbenika koji je pokušavao prisiliti Isusa u ispunjenje uloge židovskoga Mesije – to jest, da zbací Rimljane, kazni pokvarene, i postavi Jeruzalem glavnim gradom svijeta. Međutim, Ivan prikazuje njegove pobude kao pohlepne i zlonamjerne.

Glavni problem je teološko pitanje o Božjoj suverenosti i ljudskoj slobodnoj volji. Jesu li Bog ili Isus manipulirali Judu? Je li Juda odgovoran za svoja djela ako ga je nadzirao Sotona ili je Bog navijestio i prouzročio da on izda Isusa? Biblija ne naslovljava ova pitanja izravno. Bog je u nadzoru povijesti; On zna buduće događaje, ali čovječanstvo je odgovorno za odabire i djelovanja. Bog je pošten, ne manipulativan.

Postoji nova knjiga što pokušava braniti Judu - *Judas Betrayer or Friend of Jesus?* od Williama Klassena, Fortress Press, 1996. Ja se ne slažem s tom knjigom, ali vrlo je zanimljiva i misaono provokativna.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Juda Iskariot.](#)

▣ **“koji bijaše vodič onima koji uhitíše Isusa”** Ovdje je navod iz mog komentara o **Evanđelju po Mateju 26:47-50** (vidjeti www.freebiblecommentary.org):

“Postoji velika raspra o Judinoj pobudi. Mora biti rečeno kako to ostaje neizvjesnim. Njegov poljubac dat Isusu u Djelima apostolskim 1:49 ili je: (1) bio znak vojnicima da je to taj čovjek kojeg treba uhititi (usp. Mt 26:48); ili (2) daje podršku suvremenoj teoriji da je pokušao prisiliti Isusovu ruku na djelovanje (usp. Mt 27:4). Odlomci drugih Evanđelja izjavljuju da je on bio lopov i nevjernik od početka (usp. Iv 12:6).

Iz Evanđelja po Luki 22:52 znamo sastav ove svjetine. Tamo je bilo rimskih vojnika uključenih jer su oni bili jedini koji su zakonski smjeli nositi mačeve. Isto tako, bila je uključena hramska policija jer su oni obično nosili toljage. Predstavnici iz Sanhedrina također su bili prisutni kod uhićenja (usp. Mt 26:47.51).”

1:17 Juda je bio odabran od Isusa, slušao je Isusov govor, vidio je Isusova čudesa, bio je poslan na misiju od i za Isusa, bio je prisutan u Gornjoj sobi i sudjelovao je u tim zbivanjima a, ipak, idao je Isusa!

1:18

**NASB, NKJV, NRSV, NJB, NIV, Pešita, REB
TEV**

“padajući naglavce, on se puknuvši rastvorio”

“gdje je pao nasmrt i puknuvši se otvorio”

Moguće je “padajući naglavce” bio medicinski pojam za “oteklinu” (usp. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 535-536), što je nađeno u nekima engleskim prijevodima (npr. Phillips, Moffatt i Goodspeed). Za dobru raspru o različitim verzijama o Judinoj smrti (Mt 27:5 nasuprot Djelima 1:18) vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 511-512.

▣ **“ovaj čovjek stekao je polje”** Djela apostolska 1:18-19 su umetnuta (u zagradi) (usp. NASB, NKJV, NRSV, NJB, NIV). Autor je osigurao obavijest za čitateljevo razumijevanje. Iz Evanđelja po Mateju 27:6-8 učimo da su svećenici kupili ovaj komad zemlje zbog ispunjenja SZ-noga proročanstva (usp. Mt 27:9). To je bio Judin novac, što su svećenici smatrali nečistim i upotrijebili ga za kupnju polja za ukop trupala koja nitko nije tražio. Djela apostolska 1:18-19 govore nam da je to bilo ono polje na kojem je Juda umro. Ova obavijest o Judinoj smrti nije ponovljena nigdje drugdje.

1:19 “u njihovu vlastitome jeziku” Mnogi Židovi Isusova vremena nisu čitali niti govorili hebrejski, nego sličan semitski jezik, aramejski, što su naučili kad su godinama bili pod perzijskom vlašću. Obrazovani ljudi mogli su govoriti i čitati hebrejski. Isus ga je koristio kad je On čitao Pismo u sinagogama.

Mnogi ljudi u Palestini bili su dvojezični (*koine* grčki i aramejski) ili trojezično (*koine* grčki, aramejski, i hebrejski). Isus je govorio aramejski većinu vremena. Izričaji i riječi u Evanđeljima što su prepisivani drugom azbukom svi su aramejski.

NASB, NRSV	“Hakeldama, to jest, Krvna njiva”
NKJV	“Akel dama, to jest, Krvnja njiva”
TEV	“Akeldama, što znači Krvna njiva”
NJB	“Krvavo jutro zemlje ... Hakel-dama”
Pešita	“Korijat-dem, krvava njiva”
REB	“Akeldama, što znači ‘Krvavo jutro zemlje’”

Ovo je grčki prijevod aramejske riječi. Uvijek je teško podjednako prenijeti iz jednoga jezika u drugi. Usprkos grčkim varijantama sricanja, aramejski znači “krvava njiva”. Ovo može značiti:

1. polje kupljeno s krvavim novcem (usp. Mt 27:7a)
2. polje gdje je bila prolivena krv (usp. Djela 1:18)
3. polje gdje su bili ukopani ubojice ili stranci (usp. Mt 27:7b).

1:20 Ovo su dva navoda iz Psalama. Prvi je Psalam 69:25. Izvorno to je bila MNOŽINA. To djeluje kao odredba prokletstva što se odnosi na Judu. Drugi navod je iz Psalma 109:8 (LXX). To predviđa proročki slučaj za zamjenu Jude raspravljeno u Djelima apostolskim 1:21-26.

Suvremeni vjernici ne mogu reproducirati ovu metodu tipološke hermeneutike jer nitko od nas u ovome razdoblju povijesti nije nadahnut. Duh je vodio ove biblijske autore /pisare na stupnju na kojem On nije radio s kasnijim vjernicima. Mi jesmo prosvijetljeni Njime ali ponekad se ne slažemo.

NASB, NKJV, NJB	“službu”
NRSV	“položaje nadzornika”
TEV	“mjesto službe”
Pešita	“službu”
REB	“gospodarstvo”

U Septuaginti pojam *episkopē* nosi suzvuk dužnosti ili služba nekog dužnosnika (usp. Br 4:16; Ps 109:8). To je postalo označavanje službe u rimokatoličkome klerikalnom sustavu, ali u grčkome to je jednostavno bio gradsko-državni pojam za vođu (usp. NIV), kao što je “starješina” (*presbuteros*) bio židovski pojam za vođu (posebice Post 50:7; Izl 3:16.18; Br 11:16.24.25.39; Pnz 21:2.3.4.6.19.20 i drugi). Zato s mogućom iznimkom Jakovljeve poslanice, “nadzornik” i “starješina” nakon smrti apostola upućuju na pastora (usp. Djela 20:17.28; Tit 1:5.7; Fil 1:1).

1:21 “**neophodno je**” Ovo je riječ *dei* (vidjeti punu bilješku u Djelima 1:16). Očito je Petar osjećao kako je dvanaest apostola nekako predstavljalo dvanaest plemena ili neki simbolizam što ne smije biti izgubljen.

1:21-22 Ovo su osobine za apostolstvo. Zabilježite kako to pokazuje prisutnost drugih vjernika uz Dvanaestoricu koja su slijedila Isusa kroz Njegovu zemaljsku službu. Ovo mjerilo bilo je jasnije korišteno od nekih kako bi odbacili Pavlovo apostolstvo.

Luka očito uključuje ova dva stiha kako bi pokazao prvenstvo apostolskoga svjedočanstva, a ne izbor Matije, o kojem više ništa ne čujemo. Crkva i NZ-no Pismo bit će građeno na Isusovu životu i učenjima, ali to je posredovano putem očevica, autoritativnoga svjedoka, odabranoga teološkog svjedoka, putem NZ-a. To je teološko pitanje, ne simbolizam broja “dvanaest”!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Broj dvanaest; i Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Slati \(*apostellō*\), iz čega dolazi “apostol”.](#)

POSEBNA TEMA: BROJ DVANAEST

Dvanaest je uvijek bio simbolički ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Simbolički brojevi u Pismu](#)) broj uredbe.

- A. Izvan Biblije:
1. dvanaest znakova Zodijaka
 2. dvanaest mjeseci godine.

- B. U SZ-u (BDB 1040 plus 797):
1. sinovi Jakova (židovska plemena)
 2. odraženo u:
 - a. dvanaest stupova žrtvenika u Knjizi Izlaska 24:4
 - b. dvanaest dragulja na naprsniku velikoga svećenika (što stoji za plemena) u Knjizi Izlaska 28:21
 - c. dvanaest hljebova kruha u Svetinji u Šatoru sastanka u Levitskome zakoniku 24:5
 - d. dvanaest uhoda poslanih u Kanaan u Knjizi Brojeva 13 (po jedan iz svakoga plemena)
 - e. dvanaest štapova (plemenska mjerila) kod pobune Koraha u Knjizi Brojeva 17:2
 - f. dvanaest Jošuinih kamenova u Knjizi o Jošui 4:3.9.20
 - g. dvanaest upravnih okruga u Salamonovoj upravi u 1. Knjizi o Kraljevima 4:7
 - h. dvanaest kamenova Ilijinoga žrtvenika YHWH-i u 1. Knjizi o Kraljevima 18:31.
- C. U NZ-u:
1. dvanaest odabranih apostola
 2. dvanaest košarica kruha (po jedan za svakog apostola) u Evanđelju po Mateju 14:20
 3. dvanaest prijestolja na kojima sjede NZ-ni učenici (upućivanje na 12 plemena Izraela) u Evanđelju po Mateju 19:28
 4. dvanaest legija anđela za izbavljenje Isusa u Evanđelju po Mateju 26:53
 5. simbolizam Knjige Otkrivenja:
 - a. 24 starješine na 24 prijestolja u 4:4
 - b. 144.000 (12x12.000) u 7:4; 14:1.3
 - c. dvanaest zvijezda na ženinoj kruni u 12:1
 - d. dvanaest vrata, dvanaest anđela što odražaju dvanaest plemena u 21:12
 - e. dvanaest temeljnih kamenova Novoga Jeruzalema i na njima imena dvanaest apostola u 21:14
 - f. dvanaest tisuća stadija u 21:16 (veličina novoga grada, Novoga Jeruzalema)
 - g. zid je 144 lakata u 21:17
 - h. dvanaest vrata od biserja u 21:21
 - i. stabla u Novome Jeruzalemu s dvanaest vrsta ploda (po jedan za svaki mjesec) u 22:2.

1:23 “oni izvedu dvojicu” Postoji grčka rukopisna varijanta što pokazuje teološku poteškoću u ovome izričaju:

1. *estēsan* (“oni izvedu”) u MSS D ,C ,B ,A ,¹, E
2. *estesēn* (“on izvede”) u MS D* (peto stoljeće), Rječnik 156 (deseto stoljeće), dva staro-latinska rukopisa (peto i trinaesto stoljeće), i Augustin (godine 354. – 430.).

Ako se radi o točki jedan, ovo je primjer čitave skupine učenika koji glasuju o mogućoj zamjeni Jude (oblik kongregacijskoga uređenja [usp. Djela 15:22]), ali ako se radi o točki 2, onda je ovo dokaz za vrhovništvo Petra (usp. Djela 15:7-11.14). Što se tiče grčkoga rukopisnog dokaza, sricanje točke jedan je izvjesno (UBS⁴ daje mu ocjenu “A”).

▣ **“Josipa ... Matiju”** Iz NZ-a mi ne znamo ništa o ovim ljudima. Moramo zapamtiti da Evanđelja i Djela apostolska nisu zapadnjačke povijesti, nego odabrani teološki spisi što predstavljaju Isusa i pokazuju kako je Njegova poruka pogodila svijet.

1:24

NASB	“koji poznaješ srca svih ljudi”
NKJV	“koji poznaješ srca svih”
NRSV	“ti poznaješ svačije srce”
TEV	“ti poznaješ misli svakoga”
NJB	“ti možeš čitati svačije srce”

Ovo je složena riječ, “srca” i “poznaješ” (usp. Djela 15:8). To odražava SZ-nu istinu (usp. 1. Sam 2:3; 16:7; 1. Kr 8:39; 1. Ljet 28:9; 2. Ljet 6:30; Ps 7:9; 17:3; 26:2; 44:21; Izr 15:11; 16:2; 21:2; 24:12; Jer 11:20; 17:9-10; 20:12; Lk 16:15; Djela 1:24; 15:8; Rim 8:27). Bog nas poznaje u potpunosti i ipak nas ljubi (usp. Rim 8:27).

Učenici potvrđuju da YHWH poznaje njihove pobude kao i živote kandidata. Oni žele Božju volju u ovome odabiru (AORIST SREDNJI). Isus je odabrao Dvanaesticu, ali On je sad s Ocem.

1:25 “na svoje vlastito mjesto” Ovo je eufemizam /ublaženi izraz za “prokletstvo”. Sotona ga je iskoristio za svoje svrhe (usp. Lk 22:3; Iv 13:2.27), ali Juda je odgovoran za svoje odabire i djelovanja (usp. Gal 6:7).

1:26 “oni izvade kocke za njih” Ovo je SZ-na pozadina što se odnosi na velikog svećenika koji je koristio Urim i Tumim u Levitskome zakoniku 16:8, ili na pojedince koji koriste neke slične vrste metoda (usp. Izr 16:33; 18:18). Rimski vojnici također su bacali kocke za Isusovu odjeću (usp. Lk 23:34). Međutim, ovo je zadnji puta da je ta metoda spoznaje Božje volje spomenuta u NZ-u. Ako netko teži dokaznome tekstu, ova metoda može postati normativ za donošenje duhovnih odluka, što može biti vrlo nepovoljno (npr. otvoriti Bibliju i staviti nečiji prst na stih kako bi se odredila Božja volja). Vjernici moraju živjeti po vjeri, ne po mehaničkim sredstvima određivanja Božje volje (npr. ovčje runo, usp. Suci 6:17.36-40).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Urim i Tumim.](#)

POSEBNA TEMA: URIM I TUMIM

Ove dvije riječi prvi se puta pojavljuju u Knjizi Izlaska 28:30, gdje upućuju na fizičko sredstvo određivanja volje Božje za narod, kasnije za kraljeve, kroz velikoga svećenika (usp. Lev 8:8; Br 27:21; Pnz 33:8; 1. Sam 28:6; Ezra 2:63; Neh 7:65).

Nije postojalo suglasje o semitskim korijenima iz kojih su izvedene. Tradicionalno one su povezane sa:

1. svjetlom – BDB 22, KB 25
2. savršenstvom – BDB 1070, KB 1743.

Čuvale su se u torbici iza naprsnika velikoga svećenika. Vjerojatno su bile neka vrsta kockica za proricanje (tj. kameni na kojima je bilo ugravirano “da” ili “ne”, usp. LXX 1 Sam 14:41).

▣ **(1:26) “Matiju” [Matija]** Euzebije kaže da je on bio uključen u misiju sedamdesetorice (usp. Lk 10). Kasnije predaje tvrde da je bio mučenik u Etiopiji.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Isus ostao s učenicima 40 dana?
2. Što je “krštenje Duhom”?
3. Zašto su Djela apostolska 1:7 toliko važna?
4. Zašto je uznesenje važno?
5. Zašto je Petar osjećao kako mora popuniti Judino mjesto?
6. Kako može Pavao biti apostol kad nije ispunio zahtjeve za bivanje apostolom? (Djela 1:21-22)

DJELA APOSTOLSKA 2

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
dolazak Svetoga Duha	dolazak Svetoga Duha	dan Pedesetnice	dolazak Svetoga Duha	Pedesetnica
2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4
	svjetina se odaziva			
2:5-13	2:5-13	2:5-13	2:5-13	2:5-13
Petrov govor na Pedesetnicu	Petrova propovijed	Petrova propovijed	Petrova propovijed	Petar se obraća svjetini
2:14-21 (17-21)	2:14-39 (17-21)	2:14-21 (17-21)	2:14-21 (17-21)	2:14-21 (17-21)
2:22-28 (25-28)	(25-28)	2:22-28 (25-28)	2:22-28 (25-28)	2:22-28 (25-28)
2:29-36 (31b) (34b-35)	(34b-35)	2:29-36 (31b) (34b-35)	2:29-36 (31b) (34b-35)	2:29-35 (34b-35)
		poziv na pokajanje	2:36	2:36
2:37-42		2:37-42	2:37	2:37-41
	živa Crkva raste		2:38-39	
	2:40-47		2:40-42	rana kršćanska obraćenja
život među vjericima			život među vjericima	2:42
2:43-47		2:43-47	2:43-47	2:43
				2:44-45
				2:46-47

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo je prva propovijed Novoga doba. Zabilježite SZ-ne navode i smjerenja u Djelima apostolskim 2. Petar propovijeda Židovima iz čitavoga svijeta Mediterana. Pisma što odabire odražavaju Isusova učenja koja je On govorio dvojici na cesti za Emaus (usp. Lk 24:21-32) i Njegova pohađenja učenika nakon uskrsnuća (usp. Lk 24:45):
1. Djela apostolska 2:16-21 – Knjiga proroka Joela 2:28-32
 2. Djela apostolska 2:25-28 – Psalam 16:8-11
 3. Djela apostolska 2:30 – smjerenje na 2. Knjigu o Samuelu 7:11-16 i Psalam 89:34 ili 132:11
 4. Djela apostolska 2:34-35 – Psalam 110:1.
- B. Ispunjenje Joelova eshatološkog proročanstva fizičko je očitovanje da je osuda Boga koji povlači Svoga Duha od Izraela nakon Malahije (ili autora Ljetopisa) završena! Duh se vratio u Velikome poslanju sile i svrhe!
- C. Zbrka jezika od Kule babilonske (usp. Post 11) sad je preokrenuta (u najmanju ruku simbolički). Novo doba je počelo.
- D. Zasad su “jezici” iz Djela apostolskih drukčiji od jezika u Korintu. Nema potrebe za tumačem. Poruka je isključivo evangelizacijska.
- Jezici u Djelima apostolskim su za vjerujuće Židove kako bi shvatili da je Bog prihvatio novu rasnu /zemljopisnu skupinu ljudi u Kraljevstvo (tj. Samarijance, Rimljane, itd.).
- Korintski jezici odgovaraju kulturološkome modelu Proročanstva iz Delfa. Oni su upućeni Bogu a ne ljudima (usp. 1. Kor 14:2). Oni izgrađuju govornika (usp. 1. Kor 14:4). Molim vas nemojte uzimati ova zapažanja kao negativna ni u kom smislu što se tiče korintskoga modela (usp. 1. Kor 14:5.18). Ja vjerujem da je to još uvijek duhovni dar koji traje. Međutim, zbog pitanja u 1. Poslanici Korinćanima 12:28-29, što očekuju “ne” odgovor, oni nisu za svakog vjernika! Vidjeti pune bilješke o toj temi u 1. Korinćanima 12 i 14 na www.freebiblecommentary.org.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-4

¹Kad je došao dan Pedesetnice, oni su svi bili zajedno na jednome mjestu. ²I iznenada tamo dođe s neba buka kao silovit jureći vjetar, i ispuni čitavu kuću gdje su oni sjedili. ³I tamo su im se ukazali jezici kao od vatre koji su se razdijelili nad njih, i oni su ostali na svakome od njih. ⁴I oni su svi bili ispunjeni Svetim Duhom i započeli su govoriti drugim jezicima, kako im je Duh davao da se izražavaju.

2:1 “Pedesetnice” [Pedesetnica /Pentekost] Ovaj godišnji židovski Blagdan također je nazvan “Blagdan Sedmica” (usp. Izl 34:22; Pnz 16:10). Pojam “Pedesetnica” znači “pedeseti”. Ovaj se Blagdan održavao pedeset dana (sedam sedmica) nakon Pashe (tj. brojenje od drugoga dana Blagdana Beskvasnoga kruha). U Isusovu vremenu imao je tri svrhe:

1. sjećanje na davanje Zakona Mojsiju (usp. *Jubliees* 1:1)
2. zahvaljivanje Bogu za žetvu
3. prinos prvih plodova (tj. znak YHWH-ina vlasništva čitave žetve) žetve žitarica. SZ-na pozadina je u Knjizi Izlaska 23:16-17; 34:22; Levitskome zakoniku 23:15-21; Knjizi Brojeva 28:26-31 te Ponovljenome zakonu 16:9-12.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pedesetnica.](#)

POSEBNA TEMA: PEDESETNICA

Ovaj godišnji židovski Blagdan također je nazvan “Blagdan Sedmica” (usp. Izl 34:22; Pnz 16:10). Pojam “Pedesetnica” znači “pedeseti”. Ovaj se Blagdan održavao pedeset dana (sedam sedmica) nakon Pashe (tj. brojenje od drugoga dana Blagdana Beskvasnoga kruha). U Isusovu vremenu imao je tri svrhe:

1. sjećanje na davanje Zakona Mojsiju (usp. *Jubliees* 1:1)
2. zahvaljivanje Bogu za žetvu
3. prinos prvih plodova (tj. znak YHWH-ina vlasništva čitave žetve) žetve žitarica. SZ-na pozadina je u Knjizi Izlaska 23:16-17; 34:22; Levitskome zakoniku 23:15-21; Knjizi Brojeva 28:26-31; te Ponovljenome zakonu 16:9-12.

NASB, NRSV, REB

“je došao”

NKJV

“došao je u potpunosti”

TEV

“dode”

NJB

“dode uokolo”

Pešita

“bijaše ispunjen”

Ovo je doslovno “ispunjeno je”. To je PREZENT PASIVNOGA INFINITIVA. To je bila Božanska odredba i ispunjenje Božanske svrhe. Korišeno je jedino u Lukinim pisanjima (usp. Lk 8:23; 9:51; ovdje; i slična metafora u Lk 2:6). Ljudsku povijest kalendarski je odredio YHWH.

M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 224, podsjeća nas da su Židovi taj dan vidjeli kao spremnik što mora biti ispunjen. Vrijeme Pedesetnice došlo je u potpunosti! To je bilo i vrijeme Božjega posebnog ustoličenja Doba Duha, početak Crkve.

▣ **“oni su svi bili zajedno na jednome mjestu”** Ovaj izričaj podrazumijeva jedinstvo i mjesta i uma (usp. Djela 1:14). Nije izvjesno gdje se to dogodilo. Vjerojatno u “Gornjoj sobi” (usp. Djela 1:13; “kući”, Djela 2:2), ali u nekom trenutku Hram je bio uključen u ovaj događaj (usp. Lk 24:53; veličina skupine u Djelima 2:47).

2:2 “dode s neba buka kao silovit jureći vjetar” U ovome čitavom odjeljku naglasak je na zvuku, ne na vjetru ili ognju. Ovo je slično Knjizi Postanka 3:8. U SZ-u riječ *ruah* (BDB 924) koristila se za dah, vjetar, i Duh (usp. Ez 37:9-14); u NZ-u *pneuma* se koristila o vjetru i Svetome Duhu (usp. Iv 3:5-8). Pojam vjetar u ovome stihu je *pnoē*. Upotrijebljen je jedino ovdje i u Djelima apostolskim 17:25. Pojam *pneuma* korišten je u Duhu u Djelima apostolskim 2:4.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: DUH (*pneuma*) U NOVOME ZAVJETU

Grčki pojam za “duh” korišten je na nekoliko načina u NZ-u. Ovdje je nekoliko značajnih skupina i primjera:

- A. o Trojedinome Bogu ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Trojstvo](#))
1. o Ocu (usp. Iv 4:24)
 2. o Sinu (usp. Rim 8:9-10; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pt 1:11)
 3. o Svetome Duhu (usp. Mk 1:11; Mt 3:16; 10:20; Iv 3:5.6.8; 7:39; 14:17; Djela 2:4; 5:9; 8:29.35; Rim 1:4; 8:11.16; 1. Kor 2:4.10.11.13.14; 12:7)
- B. o sili ljudskoga života:
1. o Isusu (usp. Mk 8:12; Iv 11:33.38; 13:21)
 2. o čovječanstvu (usp. Mt 22:43; Djela 7:59; 17:16; 20:22; Rim 1:9; 8:16; 1. Kor 2:11; 5:3-5; 7:34; 15:45; 16:18; 2. Kor 2:13; 7:13; Fil 4:23; Kol 2:5)
 3. ono što stvara Duh u i kroz ljudske duhove:
 - a. ne duh ropstva nasuprot duha posinjenja – Poslanica Rimljanima 8:15
 - b. duh ljubaznosti /nježnosti – 1. Poslanica Korinćanima 4:21
 - c. duh vjere – 2. Poslanica Korinćanima 4:13
 - d. duh mudrosti i otkrivenja u spoznaji Njega – Poslanica Efežanima 1:17

- e. ne duh plahosti nasuprot sile, ljubavi, i stege – 2. Timoteju poslanica 1:7
- f. duh zablude nasuprot duha istine – 1. Ivanova poslanica 4:6

C. o duhovnoj kraljevini:

1. duhovna bića:
 - a. dobra (tj. anđeli, usp. Djela 23:8-9; Heb 1:14)
 - b. zla (tj. demonsko, usp. Mt 8:16; 10:1; 12:43.45; Djela 5:16; 8:7; 16:16; 19:12-21; Ef 6:12)
 - c. duhovi (usp. Lk 24:37)
2. duhovna moć rasuđivanja (usp. Mt 5:3; 26:41; Iv 3:6; 4:23; Djela 18:25; 19:21; Rim 2:29; 7:6; 8:4.10; 12:11; 1. Kor 14:37)
3. duhovne stvari (usp. Iv 6:63; Rim 2:29; 8:2.5.9.15; 15:27; 1. Kor 9:11; 14:12)
4. duhovni darovi (usp. 1. Kor 12:1; 14:1)
5. nadahnuće Duha (usp. Mt 22:43; Lk 2:27; Ef 1:17)
6. duhovno tijelo (usp. 1. Kor 15:44-45)

D. daje osobinu:

1. stavu svijeta (usp. Rim 8:15; 11:8; 1. Kor 2:12)
2. misaonim procesima ljudi (usp. Djela 6:10; Rim 8:6; 1. Kor 4:2)

E. o fizičkoj kraljevini:

1. vjetar (usp. Mt 7:25.27; Iv 3:8; Djela 2:2)
2. dah (usp. Djela 17:25; 2. Sol 2:8).

Očito je kako ovaj pojam mora biti tumačen u svjetlu trenutačnoga okvira. Postoje razne nijanse značenja na koje može upućivati: (1) fizički svijet; (2) nevidljiv svijet; (3) kao i na osobu fizičkoga svijeta ili duhovne kraljevine.

Sveti Duh je dio Trojedinoga Boga koji je u potpunosti djelatan na ovome stupnju povijesti. Novo doba Duha je došlo. Sve ono što je dobro, sveto, ispravno, i istinito odnosi se na Njega. Njegova prisutnost, darovi, i služba ključni su u promicanju Evanđelja i uspjehu Kraljevstva Božjeg (usp. Iv 14 i 16). On ne privlači pozornost na Sebe, nego na Krista (usp. Iv 16:13-14). On osuđuje, uvjerava, vabi, krsti, i razvija u zrelost sve vjernike (usp. Iv 16:8-11).

2:3 “jezici kao od vatre koji su se razdijelili nad njih” Ovaj se tekst pojavljuje kako bi opisao događaj zvuka i svjetla. Svjetlo kao vatra bilo je prvo jedinstveno, ali se razlomilo u odvojena očitovanja i skupilo na svakoga vjernika. Svaka osoba u Gornjoj sobi – apostoli, članovi Isusove obitelji, i učenici – imali su vidljivu potvrdu svoga uključivanja. Crkva je bila jedno!

Blagdan Pedesetnice razvio se u judaizmu kao svečana proslava davanja Zakona Mojsiju na planini Sinaj (kad se predaja razvila neizvjesno je, bilo je definitivno do drugoga stoljeća, ali vjerojatno mnogo ranije). Prema tome, glasan vjetar i vatra mogu biti podsjetnik na strašan YHWH-in silazak na Horeb (usp. Izl 19:16).

U SZ-u vatra simbolizira:

1. prisutnost Božanstva
2. osudu (usp. Iz 66:15-18)
3. pročišćenje (usp. Izl 3:2; Pnz 5:4 i Mt 3:11).

Luka koristi analogiju pokušavajući izraziti jedinstvenost pojavka fizičkoga očitovanja Duha.

▣ **“svakome od njih”** Nije napravljena razlika između apostola ili učenika; muškaraca ili žena (usp. Joel 2:28-32; Djela 2:16-21).

2:4 “oni su svi bili ispunjeni Svetim Duhom” Ovaj događaj spomenut je u Evanđelju po Luki 24:49 i nazvan “obećanje Moga Oca”. “Punjenje” je ponavljano (usp. Djela 2:4; 4:8.31; 6:3.5; 7:55; 9:17; 11:24; 13:9). To podrazumijeva dnevnu Kristo-sličnost (usp. Ef 5:18 usporediti s Kol 3:16). Ovo je drukčije od krštenja Duhom, što označava početno kršćansko iskustvo ili utjelovljenje u Krista (usp. 1. Kor 12:13; Ef 4:4-5). Punjenje je duhovno osnaživanje za učinkovitu službu (usp. Ef 5:18-20), ovdje evangelizaciju! Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 3:10.

Na mnogo načina neki segmenti evanđeoskoga protestantizma reagirali su na ono što su vidjeli kao pretjeranost u području duhovnoga iskustva i podcijenili su NZ-ni naglasak na Svetome Duhu. Dvije knjige što su mi pomogle u prolaženju kroz ovu poteškoću su od Gordona Feeja:

1. *Gospel and Spirit*
 2. *Paul, the Spirit, and the People of God*
- Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

POSEBNA TEMA: ISPUNJEN DUHOM (iz Efežanima 5:18)

Ovo je PREZENT PASIVNOGA IMPERATIVA u značenju “morate nastaviti biti ispunjeni Duhom” ili “uvijek budite ispunjeni Duhom”. To je zapovijed, ne mogućnost! To je normalno stanje za sve vjernike, ne iznimka. Ovaj izričaj podrazumijeva da vjernici moraju biti dostupni Duhu, osjećajno osjetljivi, i poslušni oblikovanju Krista u svojim dnevnim životima (usp. Rim 8:28-29; 2. Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; Kol 1:28; 1. Sol 3:13; 4:3.7; 5:23; 1. Pt 1:15).

Vjericima ne mogu ispuniti sami sebe, već moraju dopustiti Duhu neka ima slobodu i utjecaj (PASIVNO STANJE). Ljudsko vršenje nije ključ učinkovitoga življenja nego Duh (usp. Gal 3:1-3). Međutim, vjernici moraju dragovoljno otvoriti sebe za vodstvo Duha i nadzor na dnevnoj osnovi.

Pojam “ispunjen” često je korišten u NZ-u za ono što pobuđuje i karakterizira nečiji život. Vjernici imaju odabir u onome što ispunjava njihove živote. U Djelima apostolskim bivanje “ispunjenim” Duhom povezano je s evangelizacijom. Petar je bio “ispunjen” nekoliko puta u Djelima apostolskim 2:4; 4:8.31. Ispunjenje je bila neprekidna potreba i iskustvo.

Srukturnalna usporednica (Kol i Ef temeljene su gotovo na istoj zamisli) u Poslanici Kološanima 3:16 promijenila je “uvijek biti ispunjen Duhom” na “neka riječ Kristova obilno obitava u vama”. Oboje upućuje na dnevnu, nakanjenu podčinjenost Duhu što proizvodi Kristo-sličnost, posebice kad se radi o odnosima s ljudima. Isus je umro za ljude. Ljudi su prvenstvo; samo su ljudi vječni.

▣ (2:4)

NASB, NKJV

“započeli su govoriti drugim jezicima”

NRSV

“započeli su govoriti u drugim jezicima”

TEV

“pričati u drugim jezicima”

NJB

“započeli su govoriti u različitim jezicima”

Pešita

“započeli su govoriti u raznovrsnim jezicima”

REB

“započeli su govoriti u drugim jezicima”

Doslovno to je “drugim jezicima” (*heterais glōssais*). Prijevod “drukčijim jezicima” odražava razumijevanje ovoga pojma temeljenog na okviru Djela apostolskih 2:6 i 11. Drugi moguć prijevod je “zaneseno /pomahnitalo izražavanje”, temeljeno na 1. Poslanici Korinćanima 12 - 14 i moguće Djelima apostolskim 2:13. Neizvjesno je koliko je različitih jezika bilo govoreno, ali bilo ih je mnogo. Ako pokušate zbrojiti sve zemlje i regije u Djelima apostolskim 2:9-11 mora da ih je bilo više od dvadeset. Nekoliko od 120 vjernika mora da je govorilo istim jezikom.

Bog je učinio nešto jedinstveno i snažno kako bi nadahnuo ovu malu skupinu prestrašenih muškaraca i žena koji su čekali u zaključanoj Gornjoj sobi da postanu hrabri navjestitelji Evanđelja (i muškarci i žene). Štoga bio znak dolazećega obećanog Svetog Duha, Bog je to koristio i za potvrdu Svoga prihvaćanja drugih skupina (npr. Samarijaca, rimskih vojnih službenika, i pogana). “Jezici(“ u Djelima apostolskim uvijek su bili znak vjernicima da je Evanđelje prevladalo druge etničke, zemljopisne prepreke. Postoji posebna razlika između jezika iz Djela apostolskih i Pavlove kasnije službe u Korintu (usp. 1. Kor 12 - 14).

Teološki je moguće da je Pedesetnica izravno oprečna kuli u Babelu (usp. Post 10 - 11). Dok su ponosni, buntovni ljudi tvrdili svoju neovisnost (tj. odbijanje raspršivanja i punjenja Zemlje), Bog je ugradio Svoju volju umetanjem mnogostrukih jezika. Sad, u Novome dobu Duha, nacionalizam što sprječava ljudima ujedinjenje (tj. jedna svjetska vlada eshatona) za vjernike je obrnuta. Kršćansko zajedništvo koje prelazi svaku ljudsku zapreku (tj. starost, spol, stalež, zemljopis, jezik) obrat je posljedica Knjige Postanka 3.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Govorenje u jezicima.](#)

POSEBNA TEMA: GOVORENJE U JEZICIMA

I. JEZICI U DJELIMA APOSTOLSKIM

- A. Pojam u Djelima apostolskim 2:4 je “drugim jezicima” (*heterais glōssais*). Ovaj prijevod “različitim jezicima” odražava razumijevanje toga pojma temeljeno na okviru Djela apostolskih 2:6 i 11. Drugi mogući prijevod je “pomahnitalo izražavanje”, temeljeno na 1. Poslanici Korinćanima 12 - 14 i moguće Djelima apostolskim 2:13. Neizvjesno je koliko je različitih jezika bivalo govoreno kod ovoga iskustva na Pedesetnicu. Ali bilo ih je mnogo. Ako pokušate zbrojiti sve zemlje i regije u Djelima apostolskim 2:9-11 bilo ih je više od dvadeset. Mora da je nekoliko od 120 vjernika govorilo istima jezikom.

Bog je učinio nešto jedinstveno i snažno kako bi nadahnuo ovu malu skupinu prestrašenih muškaraca i žena koji su čekali u zaključanoj Gornjoj sobi da postanu hrabri navjestitelji Evanđelja (i muškarci i žene). Štoga bio znak dolazećega obećanog Svetog Duha, Bog je to koristio i za potvrdu Svoga prihvatanja drugih skupina (npr. Samarijaca, rimskih vojnih dužnosnika, i pogana). “Jezici” u Djelima apostolskim uvijek su bili znak vjernicima da je Evanđelje prevladalo druge etničke, zemljopisne prepreke. Postoji posebna razlika između jezika iz Djela apostolskih i Pavlove kasnije službe u Korintu (usp. 1. Kor 12 - 14).

Teološki je moguće da je Pedesetnica izravno oprečna kuli u Babelu (usp. Post 10 - 11). Dok su ponosni, buntovni ljudi tvrdili svoju neovisnost (tj. odbijanje raspršivanja i punjenja Zemlje), Bog je ugradio Svoju volju umetanjem mnogostrukih jezika. Sad je, u Novome dobu Duha, nacionalizam što sprječava ljude od ujedinjenja (tj. jedna svjetska vlada eshatona) bila, za vjernike, obrnuta. Kršćansko zajedništvo koje prelazi svaku ljudsku zapreku (tj. starost, spol, stalež, zemljopis, jezik) obrat je posljedica Knjige Postanka 3.

- B. “kako im je Duh davao da se izražavaju” (Djela 2:4) GLAGOL je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, u značenju Duh im je započeo davati. Riječ “izražavaju” (*apophtheggomai*) je PREZENT PASIVNOGA (deponent) INFINITIVA. Ovaj pojam koristi jedino Liuka u Djelima apostolskim (usp. 2:4.14; 26:25). Korišten je u Septuaginti za govorenje proroka (tj. Duhom nadahnut govor, usp. Pnz 32:2; 1. Ljet 25:1; Ez 13:9.19; Mih 5:11; Zah 10:2).

Ja dajem prednost ovome tumačenju klasične grčke etimologije u značenju “podići jačinu zvuka”, “strastveno govorenje”, ili “povišeno retoričko govorenje”. Luka je poznao Septuagintu i bio je pod utjecajem njene etimologije. Septuaginta je bila židovska Biblija svijeta Mediterana i postala je Biblija Crkve.

II. JEZICI U KORINTU

- A. Grčki pojam upotrijebljen u 1. Poslanici Korinćanima 12:10 za “jezike” je *glōssa*.

U SZ-u bio je korišten kao sinonim za “narod”. U grčkome koristio se za govorenje jezika naroda. Ovo bi podrazumijevalo da je imao suzvuk poznatoga ljudskog jezika. Međutim, potreba za tumačem, što je također duhovni dar, umjesto prevoditelja, zajedno s Pavlovom punijom rasprom u poglavlju 14, vodi do razmišljanja kako je to bilo zaneseno /pomahnitalo izražavanje u Korintu.

Točno kako se “jezici” u Korintu odnose na Pedesetnicu zapisano u Djelima apostolskim neizvjesno je. Čudo Djela apostolskih 2 je o slušanju (usp. Djela 2:6.8.11), ne jeziku. Ovo iskustvo “jezika” iz Djela apostolskih naviještalo je Evanđelje izravno Židovima iz dijaspore koji su bili prisutni. Također je djelovalo kao način prepoznavanja prisutnosti, sile, i volje Božje za uključivanje drugih skupina, kao što su Samaritanac (usp. Djela 8) i Kornelije, rimski vojni časnik (usp. Djela 10). Jezici u Djelima apostolskim bili su znak vjerujućim Židovima kako je Bog otvorio vrata poganima za bivanje uključenima (usp. Djela 15:8). Zabilježite kako nema potrebe za tumačem u Djelima apostolskim!

Jezik u Korintu sličan je zanesenom /pomahnitalome jeziku grčkih religija (npr. Delfi). Korintski jezici očito su bili pogrješno primijenjeni /zlorabljani ili pretjerano slavljani (usp. 1. Kor 13:1 i 14:1-33). Jezici su bili način za pojedinačnoga vjernika da prisno razgovara s Bogom, ali bez razumijevanja. To je bio vrijedan dar (usp. 1. Kor 14:39), ali nije za sve vjernike (usp. 1. Kor 12:29-30, što ima nizove pitanja koja očekuju “ne” odgovor). To nije dar što dokazuje da je netko spašen ili pokazuje kako je netko duhovna osoba. Jezici plus tumačenje bilo je još jedno sredstvo naviještanja Evanđelja i njegove važnosti.

B. **“tumačenje jezika”** (1. Kor 12:10)

Zapamtite, Korint je bio kozmopolitski grad, rimski u kulturi, grčki u zemljopisu. Položaj grada, kombinirano s opasnošću plovidbe oko rta Grčke zimi, činilo ga je trgovačkom raskrscnicom istočnih i zapadnih carstava. Svaka nacionalnost bila je u Korintu, ali jezici su trebali duhovni dar za naviještanje svoje poruke za crkvu, ne samo za prevoditelja. Jezici u Korintu nisu bili poznat jezik.

Prva Poslanica Korinćanima 12:11 naglašava istinu da Duh daje svakome vjerniku dar za službu (usp. 1. Kor 12:7.18); isto tako, taj je dar odabir Duha, a ne vjernika. Ne postoji hijerarhija darova. Svi darovi moraju služiti Kristovu Tijelu, Crkvi (usp. 1. Kor 12:7). Oni nisu znakovi zasluga, nego služeći ubrusi.

III. ZAKLJUČAK

A. Ja jamačno tvrdim da je govorenje u jezicima duhovni dar što se nastavlja. Niti jedan od darova nije prestao s NZ-om (nadahnuće jeste, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Inspiracija \[nadahnuće\]](#)). Uporaba 1. Poslanice Korinćanima 13:8 kao dokaz o jezicima loše je egzegetsko razmišljanje. Svrha 1. Korinćanima 13:8-13 jeste ta da će sve prestati osim ljubavi. Molim vas razmotrite 1. Korinćanima 14:39!

B. Međutim, zbog pitanja 1. Poslanice Korinćanima 12:29-30, koja su označena kao ona što očekuju “ne” odgovor, ja ne mislim da svaki vjernik nema nekakav dar. Gordon Fee, karizmatički komentator, pomogao mi je razumjeti bolje ovu temu. Vidjeti od Gordona Feeja:

1. *Gospel and Spirit*
2. *How to Read the Bible For All Its Worth*
3. *The Disease of the Health, Wealth Gospel.*

▣ (2:4) **“kako im je Duh davao da se izražavaju”** GLAGOL je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, u značenju da im je Duh počeo davati. Riječ “izražavaju” (*apophtheggomai*) je PREZENT PASIVNOGA (deponent) INFINITIVA. Ovaj pojam koristi jedino Luka u Djelima apostolskim (usp. Djela 2:4.14; 26:25). Korišten je u Septuaginti za govorenje proroka (tj. Duhom-nadahnuti govor, usp. Pnz 32:2; 1. Ljet 25:1; Ez 13:9.19; Mih 5:11; Zah 10:2).

Ja dajem prednost ovome tumačenju klasične grčke etimologije u značenju “podići jačinu zvuka”, “strastveno govorenje”, ili “povišeno retoričko govorenje”. Luka je poznao Septuagintu i bio je pod utjecajem njene etimologije. Septuaginta je bila židovska Biblija svijeta Mediterana i postala je Biblija Crkve.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:5-13

⁵Sad tamo bijahu Židovi koji su živjeli u Jeruzalemu, pobožni ljudi od svakoga naroda pod nebom. ⁶I kad se ovaj zvuk dogodi, mnoštvo dođe zajedno, i bijahu zbunjeni jer svaki od njih čuo je kako govore njegovim vlastitim jezikom. ⁷Oni bijahu začudeni i zapanjeni, govoreći: “Zašto, nisu li svi ovi koji govore Galilejci? ⁸I kako je to da *ih* svaki od nas čuje u svome vlastitu jeziku u kojem smo rođeni? ⁹Parti i Medani i Elamiti, i stanovnici Mezopotamije, Judeje i Kapadocije, Ponta i Azije, ¹⁰Frigije i Pamfilije, Egipa i okruga Libije oko Cirene, i posjetitelji iz Rima, i Židovi i prozeliti, ¹¹Krećani i Arapi – mi ih čujemo u svojim *vlastitim* jezicima kako govore o silnim Božjim djelima.” ¹²I oni svi nastaviše u zapanjenosti i velikoj zbunjenosti, govoreći jedan drugome: “Što ovo znači?” ¹³Ali drugi se bijahu izrugivali i govorili: “Oni su puni slatkoga vina.”

2:5 **“pobožni”** Ovaj pojam znači “uzimajući nešto dobro” (usp. LXX Lev 15:31; Mih 7:2). U ovome slučaju prvoga stoljeća judaizma, to podrazumijeva poštovanje prema Bogu i tradicijama Starješina (tj. Usmene predaje, što su postale Talmud). Ovi su bili pobožni, religijski ljudi (usp. Djela 8:2; 22:12; Lk 2:25). To je u značenju slično “nedužni” što je upotrijebljeno o Noi i Jobu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Bespriječnost, nevinost, nedužnost, bez prigovora.](#)

POSEBNA TEMA: BESPRIJEKORNOST, NEVINOST, NEDUŽNOST, BEZ PRIGOVORA

A. UVODNE IZJAVE

1. Ova zamisao teološki opisuje izvorno stanje čovječanstva (tj. Post 1, Vrt Eden).
2. Grijeh i pobuna desetkovali su ovu okolnost savršenoga zajedništva (tj. Post 3).

3. Ljudi (muško i žensko) teže za obnovom zajedništva s Bogom jer su oni stvoreni na Njegovu sliku i sličnost (tj. Post 1:26-27).
4. Bog se bavio grješnim čovječanstvom na nekoliko načina:
 - a. pobožnim vođama (tj. Abraham, Mojsije, Izaija)
 - b. žrtvenim sustavom (tj. Lev 1 - 7)
 - c. pobožnim primjerima (tj. Noa, Job).
5. Konačno Bog je osigurao Mesiju (usp. Iv 1:1-14; Kol 1:13-17; Heb 1:2-3):
 - a. kao puno otkrivenje Sebe Sâmog
 - b. kao savršenu žrtvu za grijeh.
6. Kršćani su učinjeni besprijekornima:
 - a. zakonito kroz Kristovu pripisanu pravednost (usp. Rim 4 – 6)
 - b. napredujuće kroz djelo Duha
 - c. cilj kršćanstva je Kristo-sličnost (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 1. Pt 1:15), koja u stvarnosti, jeste obnova Božje slike izgubljene u Padu Adama i Eve.
7. Nebo je obnova savršenoga zajedništva Vrta Eden. Nebo je Novi Jeruzalem što silazi iz Božje prisutnosti (usp. Otk 21:2) kako bi pročistio Zemlju (usp. 2. Pt 3:10). Biblija započinje i završava na istim temama:
 - a. prisno, osobno zajedništvo s Bogom
 - b. u okolnosti Vrta (Post 1 - 2 i Otk 21 - 22)
 - c. proročkom izjavom, prisutnost i društvo životinja (usp. Iz 11:6-9).

B. STARI ZAVJET

1. Postoji toliko mnogo različitih hebrejskih riječi što prenose zamisao savršenstva, besprijekornosti, nevinosti tako da će biti teško imenovati i pokazati sve zamršene odnose.
2. Glavni pojmovi što prenose zamisao savršenstva, nedužnosti, ili nevinosti (prema Robertu B. Girdlestonu, *Synonyms of the Old Testament*, str. 94-99) su:
 - a. *shalom* (BDB 1022)
 - b. *thamam* (BDB 1070)
 - c. *calah* (BDB 478).
3. Septuaginta (tj. Biblija Rane crkve) prevodi mnoge od ovih zamisli u koine grčkim pojmovima korištenima u NZ-u.
4. Ključna zamisao povezana je sa žrtvenim sustavom:
 - a. *amōmos* (usp. Izl 29:1; Lev 1:3.10; 3:1.6; Br 6:14)
 - b. *amiantos* i *aspilus* također imaju suzvučja kulta.

C. NOVI ZAVJET

1. Zakonska zamisao:
 - a. hebrejski zakonski suzvuk kulta preveden je s *amōmos* (usp. Ef 5:27; Fil 2:15; 1. Pt 1:19)
 - b. grčki zakonski suzvuk (usp. 1. Kor 1:8; Kol 1:22).
2. Krist je Bezgrješan, Besprijekoran, Nevin Bog (*amōmos*, usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19).
3. Kristovi sljedbenici moraju oponašati Njega (*amōmos*, usp. Ef 1:4; 5:27; Fil 2:15; Kol 1:22; 2. Pt 3:14; Juda stih 24; Otk 14:5).
4. Ova zamisao također je korištena za crkvene vođe:
 - a. *aneglētōs*, “bez optužbe” (usp. 1. Tim 3:10; Tit 1:6-7)
 - b. *anepileptos*, “iznad kritičizma” ili “bez mogućnosti prigovora” (usp. 1. Tim 3:2; 5:7; 6:14; Tit 2:8).
5. Zamisao “neokaljan” (*amiantos*) korištena je za:
 - a. Krista Sâmog (usp. Heb 7:26)
 - b. kršćansku baštinu (usp. 1. Pt 1:4).
6. Zamisao “cjelovitosti” ili “ispravnosti” (*holoklēria*) (usp. Djela 3:16; 1. Sol 5:23; Jak 1:4).
7. Zamisao “bez mane”, nedužna nevinost prenesena je s *amemptos* (usp. Lk 1:6; Fil 2:15; 3:6; 1. Sol 2:10; 3:13; 5:23).
8. Zamisao “bez predmeta za ukor” prenesena je s *amōmētos* (usp. 2. Pt 3:14).

9. Zamisao “neokaljan”, “bez ljage” često je korištena u odlomcima što imaju također jedan od gornjih pojmova (usp. 1. Tim 6:14; Jak 1:27; 1. Pt 1:19; 2. Pt 3:14).
- D. Broj riječi u hebrejskome i grčkome što prenose ovu zamisao pokazuje njenu važnost. Bog je osigurao naše potrebe kroz Krista i sad nas poziva da budemo kao On.
- Vjernici su položajno, forenzički objavljeni “pravima”, “ispravnima”, “besprijeleknima” djelom Krista. Sad vjernici moraju zaposjesti svoj položaj. “Hodati u svjetlu kao što je On u svjetlu” (usp. 1. Iv 1:7). “Hodati dostojno poziva” (usp. Ef 4:1.17; 5:2.15). Isus je obnovio sliku Božju. Priso zajedništvo sad je moguće, ali upamtite Bog želi ljude koji odražavaju Njegovu narav, kao što je učinio Njegov Sin. Mi smo pozvani na ništa manje negoli na svetost (usp. Mt 5:20.48; Ef 1:4; 1. Pt 1:13-16). Božju svetost, ne samo zakonsku (opravdanje), nego živuću (dnevna Kristo-sličnost)!

▣ (2:5) “od svakoga naroda pod nebom” Svi Židovi muškoga spola bili su snažno poticani da prisustvuju na tri glavna godišnja Blagdana (usp. Lev 23) u Hramu (usp. Pnz 16:16). Tamo su bili:

1. vjerojatno hodočanci iz čitavoga područja Mediterana koji su došli u Jeruzalem za Pashu i ostali sve do Pedesetnice
2. stalni žitelji koji su došli od negdje izvan Jeruzalema (usp. uporaba riječi u Djelima 4:16; 7:24; 9:22.32).

Ovo ima velike teološke suzvuke (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

2:6 “kad se ovaj zvuk dogodi” Ovo može upućivati na: (1) buku jurećeg vjetra (usp. Djela 2:2) ili (2) vjernike koji govore drugim jezicima (usp. Djela 2:4).

NASB, NRSV, NJB, REB	“zbunjeni”
NKJV, Pešita	“smeteni”
TEV	“uzbuđeni”

Ovaj isti pojam upotrijebljen je u Septuaginti u Knjizi Postanka 11:7.9, odnoseći se na pobrkanošć jezika u kuli u Babelu. Ja mislim da je Pedesetnica simbolički obrat nacionalizma što je započeo kod babelske kule, prvo u kazni na raspršivanje za grješno obacivanje Božje volje od strane čovječanstva drugo za zašćitu čovječanstva od jedne Svjetske vlade. *Jerome Biblical Commentary*, tom 2, str. 172, dodatno pojačava ovo gledište uporabom *diamezizō* u Djelima apostolskim 2:3, što je rijedak pojam, ali korišten je i u Septuaginti u Ponovljenom zakonu 32:8 za raspršivanje kod kule u Babelu. Vjernici nisu više odvojeni nacionalnošću! Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 9:22.

▣ “mnoštvo dođe zajedno” Ovo podrazumijeva kako se ovo dogodilo u području Hrama jer veliko mnoštvo ne bi moglo stajati u maloj Gornjoj sobi ili na kratkim ulicama Jeruzalema.

▣ 2:8 “I kako je to da ih svaki od nas čuje u svome vlastitu jeziku u kojem smo rođeni” Ovo je moglo biti čudo čujenja, ne neophodno govorenja (usp. Djela 2:8 i 11). Ako su ovi mnogi ljudi, svi govoreći drukčijim jezikom, govorili istovremeno to bi bila zbrka. Ovo je teološki obrat od kule u Babelu (usp. Post 11).

Ovo je grčki pojam *dialektos* (usp. Djela 2:8), iz kojeg dobivamo engleski pojam “dijalekt /narječje”. Luka koristi ovaj pojam često u Djelima apostolskim (usp. Djela 1:19; 2:6.8; 21:40; 22:2; 26:14). Upotrijebljen je u smislu “jezik”. Međutim, u ovome okviru, narječje može biti namjeravano značenje. Ovi su Židovi čuli o Isusu na svome materijnjem narječju. To je morao biti potvrdni znak njima o vjerodostojnosti ove nove poruke o Bogu i njenome sveopćem uključivanju!

2:7.12 Zabilježite sve različite pojmove što izražavaju jake osjećaje u ovome okviru:

1. *sunechō*, “zbunjeni” (Djela 2:6)
2. *existēmi*, “začuđeni” (Djela 2:7)
3. *thaumazō*, “zapanjeni” (Djela 2:7)
4. *diaporeō*, zbunjeni (Djela 2:12).

2:7 “Zašto, nisu li svi ovi koji govore Galilejci” Ovo je retoričko pitanje (što očekuje “da” odgovor) bilo postavljeno zbog njihova sjevernjačkog naglaska (tj. narječja, usp. Mt 26:73). Riječ “zašto” odražava grčki pojam *idou* (vidjeti), upotrijebljen dvadeset i tri puta u Djelima apostolskim i Evanđelju po Luki.

2:9 “Parti i Medani i Elamiti, i stanovnici Mezopotamije” Sve ove skupine bile su iz Plodnoga Mjeseca (Mezopotamija), gdje je Abraham bio pozvan iz Ura Kaldejskoga (usp. Post 11:28) i odakle su Izrael i Juda bili izgnani (Asirijci, Babilonci).

▣ **“Judeje”** Zašto je Judeja popisana između dvije druge nepovezane države? Zašto je popisana bez ČLANA, što bi bilo gramatički ispravno? Zašto bi iznenadilo ljude iz Judeje da Galilejci govore aramejski? Zbog ovih pitanja mnogi su pretpostavili kako se dogodila pogreška ranih pisara te da ovaj pojam upućuje na drugi narod:

1. Tertulijan, Augustin – Armenija
2. Jeronim – Sirija
3. sv. Ivan Zlatousti, Erazmo – Indija
4. za nekoliko suvremenih prijedloga vidjeti Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 293.

2:9-10 “Kapadocije, Ponta i Azije, Frigije i Pamfilije” Ove su skupine bile iz današnje Turske.

2:10 “Egipa i okruga Libije oko Cirene” Ove su skupine bile iz Sjeverne Afrike.

▣ **“iz Rima”** Židovski hodočasnici koji su bili obraćeni ovom prigodom bili su podrijetlo Crkve u Rimu.

▣ **“prozeliti”** Ovo upućuje na poganske obraćenike na judaizma od kojih je bilo zahtijevano:

1. obdržavanje Mojsijevog zakona
2. obrezanje muških
3. krštenje pred svjedocima
4. kad je moguće prinos žrtve u Hramu.

Oni su bili prisutni u Jeruzalemu jer je od svih muških Židova bilo zahtijevano prisutnost na tri glavna godišnja blagdana (usp. Izl 23 i Lev 23).

2:11 “Krećani” Ovo je bio veliki otok u Mediteranu blizu Turske. On možda stoji kao skupni pojam za sve otoke Egejskoga mora.

▣ **“Arap”** Ovo bi upućivalo na potomstvo Ezava. Postojala su brojna plemena raširena diljem južnoga Bliskog Istoka. Ovaj popis predstavljao je židovskome narodu prvoga stoljeća čitav poznati svijet. To može biti metafora slična za sedamdeset svjetskih jezika kao židovski simbol sveukupnoga ljudstva (usp. Lk 10). Ova je ista zamisao izražena u Ponovljenome zakonu 32:8 u LXX-i.

2:12 Ovi hodočasnici shvatili su ovaj poseban događaj kao znak od važnosti. Petar je iskoristio trenutak kako bi odgovorio na njihova pitanja.

2:13 “Oni su puni” Ovo je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što tvrdi kako su se ovi učenici doveli u stanje pijanosti i ostali su pod utjecajem alkohola.

▣ **“slatkoga vina”** Jedno objašnjenje ove situacije bilo je da su ovi sljedbenici Isusa bili pijani (usp. Ef 5:18a). Kako je pijanost objasnila jezične sposobnosti? Ja sam siguran da je tamo bila atmosfera i uzbuđenosti i radosti.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Biblijski stavovi prema alkoholu \(fermentacija\) i alkoholizmu \(ovisnost\).](#)

POSEBNA TEMA: BIBLIJSKI STAVOVI PREMA ALKOHOLU (FERMENTACIJA) I ALKOHOLIZMU (OVISNOST)

I. BIBLIJSKI POJMOVI

A. Stari zavjet

1. *Yayin* - to je općeniti pojam za vino (BDB 406), upotrijebljen 141 puta. Etimologija je neizvjesna zato što ne potječe iz hebrejskoga korijena. Uvijek znači fermentirani voćni sok, uobičajeno grožđe. Neki posebni odlomci su Knjiga Postanak 9:21; Izlazak 29:40; Brojevi 15:5.10
2. *Tirosh* - to je “novo vino” (BDB 440). Zbog klimatskih uvjeta na Bliskome Istoku, fermentacija započinje najmanje šest sati nakon izlučivanja soka. Taj pojam upućuje na vino u tijeku

fermentacije. Vidjeti neke posebne odlomke u Ponovljenome zakonu 12:17; 18:4; Knjizi proroka Izaije 62:8-9; Hošei 4:11

3. *Asis* - to je očito alkoholno piće (“slatko vino”, BDB 779, tj. Joel 1:5; Iz 49:26)
4. *Sekar* - to je pojam za “jako piće” (BDB 1016). Hebrejski korijen korišten je u pojmu “pijan” ili “pijanica”. Ima nekakve dodatke da bude više opojno. Usporedno je s *yayin* (usp. Izr 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Novi zavjet

1. *Oinos* - grčki ekvivalent pojmu *yayin*
2. *Neos oinos* (novo vino) - grčki ekvivalent pojmu *tirosh* (usp. Mk 2:22)
3. *Gleuchos vinos* (slatko vino, *asis*) - vino u ranome stupnju fermentacije (usp. Djela 2:13).

II. BIBLIJSKA UPORABA

A. Stari zavjet

1. Vino je dar od Boga (Post 27:28; Ps 104:14-15; Prop 9:7; Hoš 2:8-9; Joel 2:19.24; Am 9:13; Zah 10:7).
2. Vino je dio žrtvenoga prinosa (Izl 29:40; Lev 23:13; Br 15:7.10; 28:14; Pnz 14:26; Suci 9:13).
3. Vino je upotrebljavano kao lijek (2. Sam 16:2; Izr 31:6-7).
4. Vino može biti stvarna poteškoća (Noa - Post 9:21; Lot - Post 19:33.35; Nabal - 1. Sam 25:36; Urija - 2. Sam 11:13; Amnon - 2. Sam 13:28; Eli - 1. Kr 16:9; Ben Hadad - 1. Kr 20:12; vladari - Am 6:6; i žene - Am 4).
5. Vino može biti zlorabljeno (Izr 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Hoš 4:11).
6. Vino je bilo zabranjeno određenim skupinama (svećenicima na dužnosti, Lev 10:9; Ez 44:21; nazirejima, Br 6; i vladarima, Izr 31:4-5; Iz 56:11-12; Hoš 7:5).
7. Vino je korišteno u eshatološkoj okolnosti (Am 9:13; Joel 3:18; Zah 9:17).

B. Međubiblijski

1. Umjerenost u vinu od velike je pomoći (Prop 31:27-30).
2. Rabini kažu: “Vino je najveće od svih medicina, a tamo gdje vino nije dovoljno, potrebni su lijekovi.” (BB 58b).

C. Novi zavjet

1. Isus je promijenio veliku količinu vode u vino (Iv 2:1-11).
2. Isus je pio vino (Mt 11:18-19; Lk 7:33-34; 22:17 i dalje).
3. Na dan Pedesetnice Petar je bio okrivljen za pijanstvo zbog “novoga vina” (Djela 2:13).
4. Vino može biti korišteno kao medicina (Mk 15:23; Lk 10:34; 1. Tim 5:23).
5. Vođe ga ne smiju zlorabiti. To ne znači potpuna apstinencija (1. Tim 3:3.8; Tit 1:7; 2:3; 1. Pt 4:3).
6. Vino je korišteno u eshatološkim okolnostima (Mt 22:1 i dalje; Otk 19:9).
7. Pijanstvo je za žaliti (Mt 24:49; Lk 12:45; 21:34; 1. Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; 1. Pt 4:3; Rim 13:13-14).

III. TEOLOŠKI UVID

A. Dijalektička napetost

1. Vino je dar od Boga.
2. Pijanstvo je najveća poteškoća.
3. Vjernici u nekim kulturama moraju ograničiti svoje slobode radi Evanđelja (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1. Kor 8 – 10; Rim 14).

B. Stremljenje da se ide preko datih granica

1. Bog je izvor svih dobrih stvari.
2. Palo čovječanstvo zlorabilo je sve Božje darove uzimajući ih preko Bogom-danih granica.

C. Zloropaba je u nama, ne u stvarima. Nema ničega zloga u fizičkome Stvorenju (usp. Mk 7:18-23; Rim 14:14.20; 1. Kor 10:25-26; 1. Tim 4:4; Tit 1:15).

IV. PRVO STOLJEĆE ŽIDOVSKJE KULTURE I FERMENTACIJA

- A. Fermentacija započinje vrlo rano, otprilike 6 sati nakon tiskanja grožđa.
- B. Židovska predaja kaže da kad se pojavi neznatna pjena na površini (znak fermentacije), tada se obvezno mora izdvojiti desetina vina (*Maaseroth* 1:7). To se naziva “mlado vino” ili “slatko vino”.
- C. Prvotna burna fermentacija bila je dovršena nakon tjedan dana.
- D. Druga fermentacija traje otprilike 40 dana. Na tome stupnju ono se smatra “zrelim vinom” i moglo bi biti ponuđeno na žrtvenik (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Vino što je odležalo na svome talogu (staro vino) smatralo se dobrim, ali moralo je biti dobro procijeđeno prije uporabe.
- F. Vino se smatralo primjerene starosti obično nakon jedne godine fermentacije. Tri godine bilo je najdulje vremensko razdoblje unutar kojeg je vino moglo biti sigurno uskladišteno. Ono se nazivalo “staro vino” i moralo se razrijediti vodom.
- G. Fermentacija se odgađa samo u zadnjih 100 godina i to sa sterilnom sredinom i kemijskim dodacima. Stari svijet nije mogao zaustaviti tijek fermentacije.

V. ZAVRŠNE IZJAVE

- A. Budite sigurni da vaše iskustvo, teologija, i biblijsko tumačenje ne podcjenjuju Isusa i prvo stoljeće židovsko /kršćanske kulture! Oni očigledno nisu bili potpuni apstinenti.
- B. Ja ne zagovaram društvenu uporabu alkohola. Štoviše, mnogi su pretjerali biblijski stav o tome predmetu i sad zahtijevaju vrhunsku pravednost temeljenu na kulturološko /denominacijskoj predrasudi.
- C. Za mene, poslanice Rimljanima 14 i 1. Korinćanima 8 – 10 osigurale su uvid i nit vodilju temeljeno na ljubavi i poštovanju braće vjernika te objavu Evanđelja u našoj kulturi, a ne na osobnoj slobodi ili osuđujućem kriticismu. Ako je Biblija jedini izvor vjere i primjene, onda možda svi moramo ponovno razmisliti o tome predmetu.
- D. Ako proguramo potpunu apstinenciju kao Božju volju, kako ćemo razumjeti ono što se odnosi na Isusa, kao i sve suvremene kulture koje redovito koriste vino (npr. Europa, Izrael, Argentina)?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:14-21

¹⁴Ali Petar, zauzimajući svoj položaj s jedanaesticom, podigne svoj glas i reče im: “Ljudi iz Judeje i svi vi koji živite u Jeruzalemu, neka ovo bude znano vama i obratite pozornost mojim riječima. ¹⁵Jer ovi ljudi nisu pijani, kao što mislite, jer *tek* je treći sat dana; ¹⁶nego ovo je što je bilo rečeno kroz proroka Joela:

¹⁷‘I BIT ĆE U POSLJEDNJIM DANIMA’, Bog reče,
‘DA ĆU IZLITI OD SVOGA DUHA NA SVE ČOVJEČANSTVO;
I VAŠI SINOVI I VAŠE KĆERI PROROKOVAT ĆE,
I VAŠI MLADI LJUDI VIDJET ĆE VIĐENJA,
I VAŠI STARI LJUDI SANJAT ĆE SNE;

¹⁸ČAK I NA SVOJE SLUGE, I MUŠKE I ŽENSKE
JA ĆU U ONE DANE IZLITI OD SVOGA DUHA
I ONI ĆE PROROKOVATI.

¹⁹I JA ĆU DATI ČUDESA NA NEBU GORE
I ZNAKOVE NA ZEMLJI DOLJE,
KRV, I VATRU, I MAGLU OD DIMA.

²⁰SUNCE ĆE SE OKRENUTI U TMINU
A MJESEC U KRV,
PRIJE NEGO ĆE VELIKI I SLAVAN DAN GOSPODINOV DOĆI.

²¹I BIT ĆE DA SVATKO TKO ZAZOVE IME GOSPODINOVO BUDE SPAŠEN.’”

2:14“Petar” Samo misao, od svih učenika, Petar je bio jedini koji je propovijedao prvu kršćansku propovijed! Onaj koji je tri puta zaniijekao da poznaje Isusa (usp. Lk 23)! Petrova promjena od kukavičluka i nijekanja na srčanost i duhovni uvid još je jedan znak da je Doba Duha osvanulo sa snagom koja mijenja život. Ovo je njegova prva zabilježena propovijed u Djelima apostolskim. To nam pokazuje sadržaj i naglasak na propovijedanje apostola. Ove apostolske propovijedi uobličuju važan dio Djela apostolskih.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

☐ **“s jedanaesticom”** Ovo pokazuje dvije stvari:

1. Petar je glasnogovornik, ali ipak dio apostolske skupine. On ne govori sam niti svojim vlastitim autoritetom. Duh govori jedinstveno kroz ovu čitavu skupinu pozvanih, očevice
2. Matija, iako ne znamo ništa o njegovoj službi, službeno je postao dio apostolske skupine.

☐ **“Ljudi iz Judeje i svi vi koji živite u Jeruzalemu”** Ljudi naslovljeni ovdje izgleda da su različiti od hodočasnika označenih nacionalnošću u Djelima apostolskim 2:7-11.

☐ **“neka ovo bude znano vama i obratite pozornost”** Ovo su oba IMPERATIVI. Prvi je PREZENT AKTIVNI a drugi je AORIST SREDNJI (deponent). Petar želi njihovu nepodijeljenu pozornost.

Ovaj izričaj očito je semitski idiom. Upotrijebljen je dva puta kako bi uveo Petrovu propovijed (usp. Djela 2:14; 4:10) i dva puta s Pavlom (usp. Djela 13:38; 28:28). Luka je bio poganski obraćenik kao odrasla osoba. Ovaj trag semitskoga idioma pokazuje da propovijed ne stvara Luka u Djelima apostolskim za svoje vlastite teološke svrhe, nego vjerno sažima svoje izvore.

2:15 “ovi ljudi nisu pijani” Petar, odgovarajući na optužbu u Djelima apostolskim 2:13, kaže kako je bilo prerano za ortodoksne Židove da piju vino. Ovo slijedi rabinsko tumačenje Knjige Izlaska 16:8 (usp. E. M. Blaiklock, *Tyndale NT Commentary Series*, Djela apostolska, str. 58).

☐ **“treći sat”** Ovo bi bilo 9 sati prije podne. To je bilo vrijeme dnevne jutarnje žrtve u Hramu. To je postalo posebno vrijeme molitve za Židove. Ovaj “treći sat” je židovski pokazatelj vremena. Autori Novoga zavjeta (posebice Ivan) koriste i židovske i rimske pokazatelje vremena.

2:16 “ovo je što je bilo rečeno kroz proroka Joela” Ovo je navod iz Knjige proroka Joela 2:28-32 iz Septuaginte. Isus Sâm je bio izvor identifikacije ovoga proročkog odlomka kao bivanje ispunjenim (usp. Lk 24:27.45).

2:17 “U POSLJEDNJIM DANIMA” Ovaj je izričaj Lukina alteracija /preinaka Septuagintina teksta i ne bi trebao biti pisan velikim slovima. U SZ-u taj izričaj upućivao je na kraj vremena i dolazak Mesijanskoga doba. U NZ-u “posljednji dani” upućivali su na preklapanje dva židovska Doba. Novo doba započelo je kod Isusova utjelovljenja u Betlehemu i trajat će sve do Njegova drugog dolaska. Mi živimo u napetosti između “već” i “ne još” Kraljevstva Božjeg.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:1: Ovo i dolazeće Doba.](#)

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Posljednji dani.](#)

POSEBNA TEMA: POSLJEDNJI DANI

Ovaj izričaj upućuje na budući vidokrug određenoga biblijskog pisca (vidjeti G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, poglavlje 14, “*The Language of Eschatology*”, str. 243-271). Označava vrijeme ispunjenja Božjih obećanja i svrha:

1. Mesijansko kraljevstvo, Knjiga Postanka 49:1-27 (posebice 49:10); Brojevi 24:14-25 (posebice 24:17); Knjiga proroka Izaije 2:2; Jeremija 48:47; 49:39; Ezekiel 38:8.16
2. Izraelova pobuna, Ponovljeni zakon 31:29
3. Izraelov povratak YHWH-i u pokajanju i vjeri, Ponovljeni zakon 4:30; Knjiga proroka Hošee 3:5; Jeremija 23:19-22 (posebice 23:20)
4. napad na kraju vremena na zavjetni narod, Knjiga proroka Ezekiel 38:16; Daniel 2:28; 10:14 (moguće Ps 2)
5. izgnanstvo, Knjiga proroka Amosa 4:2.

Jedino okvir može razjasniti koje je to razdoblje. Budite pozorni od dopuštanja vašoj sustavnoj teologiji da unosi sve pojedinosti!

Ovo vremensko razdoblje naziva se s nekoliko imena:

1. kraj dana, Knjiga Brojeva 24:14; Ponovljeni zakon 8:16; Knjiga proroka Daniela 2:28; 10:14
2. u posljednjim danima, Knjiga proroka Jeremije 23:20; 30:24; 49:39; Ezekiel 38:8.16; Hošea 3:5; Joel 2:28 (Djela 2:17); Evanđelje po Ivanu 6:39.40.44.54; 11:24; 12:48; 2. Timoteju poslanica 3:1; Jakovljeva poslanica 5:3
3. u Posljednje vrijeme, 1. Petrova poslanica 1:5

4. na kraju vremena, 1. Petrova poslanica 1:20
5. tijekom posljednjih dana, 2. Petrova poslanica 3:3
6. posljednji sat, 1. Ivanova poslanica 2:18.

Na kraju posljednjih dana je "Dan Gospodinov" (tj. "dovršenje", Mt 13:39.40; 24:3; 28:20; Heb 9:26).

Židovi ovoga vremenskog razdoblja vidjeli su dva doba: sadašnje zlo Doba pobune i grijeha (počevši s Post 3) i dolazeće Doba pravednosti ustoličeno dolaskom Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)) u sili Duha. SZ naglašava dolazak Mesije zbog osude i u sili kako bi uspostavio Novo doba. Međutim, propustio je jasno vidjeti Prvi dolazak Isusa kao:

1. "Patećeg Sluge" u Knjizi proroka Izaije 53
2. Poniznoga koji jaše na magaretu u Knjizi proroka Zaharije 9:9
3. Probodenog iz Knjige proroka Zaharije 12:10.

Iz NZ-noga napredujućeg otkrivenja znamo da je Bog naumio dva Dolaska Mesije. Razdoblje između Utjelovljenja (Prvi dolazak) i Drugi dolazak uključuje preklapanje dva židovska Doba. Ovo je opisano u NZ-u izričajem "posljednji dani". Mi smo u ovome razdoblju više od 2000 godina ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:1: Ovo i dolazeće Doba](#)). Posljednji dani su sada (usp. Djela 2:16-17; Heb 1:2; 1. Pt 1:20; 4:7; 1. Iv 2:18).

▣ (2:17) "Bog reče" Kodeks Bezae, MS D, ima *kurios* (Gospodin). Upućuje li *Kurios* na SZ-noga YHWH-u ili na Isusa, Mesiju? Zasiurno je moguće kako je *Theos* (Bog) bio pisarska nakana da objasni što je rekao govornik.

▣ "(DA) ČU IZLITI OD SVOGA DUHA NA SVE ČOVJEČANSTVO" Zabilježite sveopći element (usp. Djela 2:39). Sve prepreke predaje srušene su u Kristu (usp. 1. Kor 12:13; Gal 3:28; Ef 3:6; Kol 3:11). Iako nije spomenuta razlika Židov-poganin u Knjizi proroka Joela 2, zabilježite Djela apostolska 2:38, koja podrazumijeva kako nema nikakvih razlika. YHWH dijeli Svoga Duha sa svim ljudima stvorenima u Njegovoj slici (doslovno, "sve meso"), što je izjavljeno u Knjizi Postanka 1:26-27.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Izliveno \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: IZLIVENO (NZ)

Klasičan grčki pojam *cheō* znači "(iz)lijevati" (obično u doslovnome smislu). Pojačani oblik, *ekcheō*, zauzeo je njegovo mjesto i razvio dva suzvuca:

1. proliti nedužnu krv, usp. Knjiga Postanka 9:6; 37:22; Ponovljeni zakon 19:10; Evanđelje po Mateju 23:35; Djela apostolska 22:20; Poslanica Rimljanima 3:15
2. dati žrtvu, usp. Knjiga o Sucima 6:20; 1. Knjiga o Samuelu 7:6; 2. Samuelova 23:16; Evanđelje po Mateju 26:28; Marko 14:24; Luka 22:20.

U Isusu ova su se dva značenja srela na Golgoti (usp. Colin Brown, izd., *The New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 853-855).

Biblija također koristi taj GLAGOL u vezi sa:

1. Svetim Duhom koji biva izliven (usp. Joel 2:28-29; Ez 39:29; Zah 12:10; Djela 2:17-18.33; 10:45; Tit 3:6)
2. ljubavlju Božjom (usp. Rim 5:5; zabilježite teološku usporednicu u Gal 4:6)
3. gnjevom Božjim (usp. Otk 16, GLAGOL upotrijebljen osam puta).

▣ "SINOVI I VAŠE KĆERI PROROKOVAT ĆE ...
I MUŠKE I ŽENSKE

JA ČU U ONE DANE IZLITI OD SVOGA DUHA" Ovo može biti posebno ispunjenje Knjige Brojeva 11:29. Zabilježite kako ne postoji razlika u spolovima.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Žene u Bibliji.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE U BIBLIJI

I. STARI ZAVJET

- A. Kulturološki žene su se smatrale imovinom:
1. bile su uključene u popis imovine (Izl 20:17)
 2. postupanje s ropkinjom (Izl 21:7-11)
 3. ženska prisega poništiva je od društveno odgovornih muškaraca (Br 30)
 4. žena kao ratni plijen (Pnz 20:10-14; 21:10-14).
- B. U primjeni je postojala uzajamnost:
1. muško i žensko stvoreni su na Božju sliku (Post 1:26-27)
 2. poštuju oca i majku (Izl 20:12 [Pnz 5:16])
 3. poštovanje majke i oca (Lev 19:3; 20:9)
 4. muškarci i žene mogli su biti nazireji (Br 6:1-2)
 5. kćeri su imale pravo nasljedstva (Br 27:1-11)
 6. dio naroda Saveza (Pnz 29:10-12)
 7. pridržavanje pouke oca i majke (Izr 1:8; 6:20)
 8. sinovi i kćeri Hemana (levitske obitelji) vodili su glazbu u Hramu (1. Ljet 25:5-6)
 9. sinovi i kćeri prorokovat će u Novome dobu (Joel 2:28-29).
- C. Žene su bile u ulozi vođa:
1. Mojsijeva sestra, Mirjam, nazvana proročicom (Izl 15:20-21; također zabilježite Mih 6:4)
 2. žene su bile nadarene od Boga za tkanje prediva za Šator (Izl 35:25-26)
 3. udana žena, Debora, također proročica (usp. Suci 4:4), vodila je sva plemena (Suci 4:4-5; 5:7)
 4. Hulda je bila proročica koju je kralj Jošija pozivao da čita i tumači novonađenu "Knjigu Zakona" (2. Kr 22:14; 2. Ljet 34:22-27)
 5. kraljica Estera, pobožna žena, spasila je Židove u Perziji.

II. NOVI ZAVJET

- A. Kulturološki žena je i u judaizmu i u grčko-rimskome svijetu bila drugorazredni građanin s malo prava ili povlastica (iznimka je Makedonija).
- B. Žene u vodećim ulogama:
1. Elizabeta i Marija, pobožne žene na raspolaganju Bogu (Lk 1 - 2)
 2. Ana, proročica koja je služila u Hramu (Lk 2:36)
 3. Lidija, vjernica i voditeljica kućne crkve (Djela 16:14.40)
 4. Filipove četiri kćeri djevice bile su proročice (Djela 21:8-9)
 5. Feba, đakonica crkve u Kenhreji (Rim 16:1)
 6. Priska (Priscila), Pavlova suradnica i učiteljica Apolonova (Djela 18:26; Rim 16:3)
 7. Marija, Trifena, Trifoza, Persida, Julija, Nerejeva sestra, nekoliko žena Pavlovih suradnica (Rim 16:6-16)
 8. Junija (KJV), moguće ženski apostol (Rim 16:7)
 9. Evodija i Sintiha, Pavlove suradnice (Fil 4:2-3).

III. KAKO SUVREMENI VJERNIK URAVNOTEŽUJE RAZLIČITE BIBLIJSKE PRIMJERE?

- A. Kako netko određuje povijesne i kulturološke istine, koje primjenjuje samo na izvorni okvir, od vječnih istina koje vrijede za sve crkve, sve vjernike svih doba?
1. Moramo vrlo ozbiljno uzeti nakanu izvorno nadahnutog autora. Biblija je Riječ Božja i jedini izvor za vjeru i primjenu.
 2. Moramo se baviti očitim povijesno-uvjetovanim nadahnutim tekstovima:
 - a. vjerski obredi (tj. obred i liturgija) Izraela (usp. Djela 15; Gal 3)
 - b. judaizam prvog stoljeća
 - c. Pavlove očito povijesno-uvjetovane izjave u 1. Poslanici Korinćanima:
 - (1) zakonski sustav poganskog Rima (1. Kor 6)
 - (2) ostajanje robom (1. Kor 7:20-24)

- (3) celibat (1. Kor 7:1-35)
- (4) djevice (1. Kor 7:36-38)
- (5) hrana žrtvovana idolima (1. Kor 8; 10:23-33)
- (6) nedostojno ponašanje na Večeri Gospodnjoj (1. Kor 11).

3. Bog je potpuno i jasno otkrio Sâm Sebe određenoj kulturi, određenog vremena. Moramo uzeti ozbiljno otkrivenje, ali ne svaki vid njegova povijesnog smještaja. Riječ Božja napisana je ljudskim riječima, naslovljena na određenu kulturu u određeno vrijeme.

B. Biblijska tumačenja moraju tražiti izvornu autorovu nakanu. Što je on govorio svome vremenu? Ovo je temeljno i ključno za pravilno tumačenje. Ali to onda moramo primijeniti u naše vrijeme. Sad, ovdje je poteškoća sa ženama u vodstvu (stvarna poteškoća tumačenja može biti određivanje pojma. Je li postojalo više službi negoli pastori koji su viđeni kao vodstvo? Jesu li đakonice ili proročice viđene kao vođe)? Prilično je jasno da Pavao, u 1. Poslanici Korinćanima 14:34-35 i 1. Timoteju 2:9-15, tvrdi da žene ne bi smjele uzeti vođenje u javnome štovanju! Ali kako to primijeniti danas? Ne želim da Pavlova kultura ili moja kultura utišavaju Riječ i volju Božju. Moguće da je Pavlovo vrijeme bilo previše ograničavajuće, ali isto tako moje vrijeme može biti previše otvoreno. Osjećam se vrlo nelagodno govoreći da su Pavlove riječi i učenja uvjetovani, prvim stoljećem, istinama mjesnih prilika. Tko sam ja da bih mogao dozvoliti svome umu ili svojoj kulturi negirati nadahnutog autora?!

Međutim, što moram učiniti kad postoje biblijski primjeri žena kao vođa (čak u Pavlovim pisanjima, usp. Rim 16)? Dobar primjer ovoga je Pavlova rasprava o javnome štovanju u 1. Poslanici Korinćanima 11 - 14. U 11:5 čini se da on dozvoljava propovijedanje i molitvu u javnom štovanju ženama s pokrivenim glavama, ipak u 14:34-35 on zahtijeva da one ostanu tiho! Postojale su đakonice (usp. Rim 16:1) i proročice (usp. Djela 21:9). To je ta raznolikost koja mi dopušta slobodu poistovjećivanja Pavlovih osvrta (kao odnosi prema sputavanju žena) kao ograničene na prvo stoljeće Korinta i Efeza. U obje crkve postojale su poteškoće sa ženskim ostvarivanjem njihove novopronađene slobode (usp. Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*), što je moglo prouzročiti poteškoće za crkvu u dosizanju njihovog društva za Krista. Njihova sloboda morala je biti ograničena kako bi Evanđelje bilo djelotvornije.

Moje vrijeme potpuno je suprotno od Pavlovog. U moje vrijeme Evanđelje može biti ograničeno ako rječitoj, učenoj ženi nije dozvoljeno dijeljenje Evanđelja, nije joj dozvoljeno voditi! Što je krajnji cilj javnog štovanja? Nije li evangelizacija i učenje? Može li Bog biti počašćen i zadovoljan sa ženama vođama? Čini se da Biblija kao cjelina kaže "da"!

Želim se prikloniti Pavlu; moja teologija prvenstveno je Pavlovska. Ne želim biti pod pretjeranim utjecajem ili upravljani suvremenim feminizmom! Doduše, osjećam da je crkva bila spora odgovoriti na očite biblijske istine, kao što je neprimjerenost ropstva, rasizma, pobožnjaštva, i seksizma. Bila je i spora u primjerenom odazivu na zlostavljanje žena u suvremenome svijetu. Bog je u Kristu oslobodio roba i ženu. Usušujem se ne dozvoliti kulturološkim granicama teksta ponovno ih okovati.

Još jedna točka: kao tumač znam da je crkva u Korintu bila vrlo razbijena. Karizmatički darovi bili su cijenjeni i njima se dičilo. Žene su mogle biti zahvaćene time. Također vjerujem da je Efez bio zahvaćen lažnim učiteljima koji su iskorištavali žene i koristili ih kao nadomjesne govornike u kućnim crkvama u Efezu.

C. Prijedlozi za daljnje čitanje

How to Read the Bible For All Its Worth od Gordona Feeja i Douga Stuarta (str. 61-77)

Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics od Gordona Feeja

Hard Sayings of the Bible od Waltera C. Kaisera, Petera H. Davidsa, F. F. Brucea, i Manfreda T. Brancha (str. 613-616; 665-667).

▣ **“PROROKOVAT ĆE”** Postoji najmanje dva načina razumijevanja ovoga pojam: (1) u pismima Korinćanima ovaj pojam upućuje na dijeljenje ili naviještanje Evanđelja (usp. Djela 14:1; Djela 2:17); (2) Djela apostolska spominju proroke (usp. Djela 12:27; 13:1; 15:32; 22:10, čak proročice, 21:9), koji će proricati budućnost.

Problem s ovim pojmom jeste, kako se NZ-ni dar prorokovanja odnosi na SZ-ne proroke? U SZ-u proroci su pisci Pisma. U NZ-u ovaj je zadatak dat izvornim dvanaestorici apostola i njihovim pomagačima. Kao što je pojam “apostol” zadržan kao neprekidni dar (usp. Ef 4:11) ali s promijenjenim zadacima nakon smrti Dvanaestorice, tako je također, služba proroka. Nadahnuće je završilo, ne postoji daljnje nadahnuće Pismo (usp. Juda stihovi 3,20). Prvenstveni zadatak

novozavjetnih proroka je naviještanje Evanđelja, ali i različit zadatak, moguće kako primijeniti NZ-ne istine na sadašnje stanje i potrebe.

[Vidjeti Posebne teme dolje: Proročanstvo Novoga zavjet; i: Prodočanstvo Staroga zavjeta.](#)

POSEBNA TEMA: PROROČANSTVO NOVOGA ZAVJETA

- I. Nije isto kao SZ-no proročanstvo (BDB 611, KB 661; [vidjeti Posebnu temu dolje: Proročanstvo Staroga zavjeta](#)), što ima rabinsku konotaciju primanja i zapisivanja od YHWH nadahnutih otkrivenja (usp. Djela 3:18.21; Rim 16:26). Jedino proroci mogu pisati Pismo.
- A. Mojsije je bio nazvan prorokom (usp. Pnz 18:15-21).
 - B. Povijesne knjige (Jošua – Kraljevi [osim Rute]) bile su nazvane “rani proroci” (usp. Djela 3:24).
 - C. Proroci su zauzeli mjesto Velikog svećenika kao izvora obavijesti od Boga (usp. Izaija – Malahija).
 - D. Druga podjela Hebrejskoga kanona je “Proroci” (usp. Mt 5:17; 22:40; Lk 16:16; 24:25.27; Rim 3:21).

- II. U NZ-u zamisao je korištena na nekoliko načina:
- A. upućivanje na SZ-ne proroke i njihovu nadahnutu poruku (usp. Mt 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Rim 1:2)
 - B. upućivanje na poruku za pojedinca radije negoli za skupinu (tj. SZ-ni proroci govorili su prvenstveno Izraelu)
 - C. upućivanje i na Ivana Krstitelja (usp. Mt 11:9; 14:5; 21:26; Lk 1:76) i na Isusa kao navjestitelje Kraljevstva Božjeg (usp. Mt 13:57; 21:11.46; Lk 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Isus je također tvrdio da je veći od proroka (usp. Mt 11:9; 12:41; Lk 7:26)
 - D. ostali proroci u NZ-u:
 - 1. rani Isusov život kao što je zapisano u Evanđelju po Luki (tj. Marijina sjećanja):
 - a. Elizabeta (usp. Lk 1:41-42)
 - b. Zaharija (usp. Lk 1:67-79)
 - c. Šimun (usp. Lk 2:25-35)
 - d. Ana (usp. Lk 2:36)
 - 2. ironička naviještanja (usp. Kaifa, Iv 11:51)
 - E. upućivanje na onoga koji navješćuje Evanđelje (uključeno u popise o navođenju darova u 1. Kor 12:28-29; Ef 4:11)
 - F. upućivanje na neprekidni dar u Crkvi (usp. Mt 23:34; Djela 13:1; 15:32; Rim 12:6; 1. Kor 12:10.28-29; 13:2; Ef 4:11). Ponekad ovo može upućivati na žene (usp. Lk 2:36; Djela 2:17; 21:9; 1. Kor 11:4-5)
 - G. upućivanje na dijelove apokaliptičke Knjige Otkrivenja (usp. Otk 1:3; 22:7.10.18.19).

III. NZ-ni PROROCI

- A. Oni ne daju nadahnuće otkrivenje u istome smislu kao što su davali SZ-ni proroci (tj. Pismo). Ova je izjava moguća zbog uporabe izričaja “vjera” (tj. smisao u potpunome Evanđelju korištenog u Djelima apostolskim 6:7; 13:8; 14:22; Poslanici Galaćanima 1:23; 3:23; 6:10; Filipljanima 1:27; Judinoj poslanici 3.20).

Ova zamisao jasna je iz punoga izričaja upotrijebljenog u Judinoj poslanici 3: “vjer(a) koja bijaše jednom za uvijek predana svetima”. Ovaj “jednom za uvijek” vjera upućuje na istine, doktrine, zamisli, kršćanska učenja o svjetonazoru. Taj jednom-dati naglasak biblijska je osnova za teološko ograničavanje nadahnutosti pisaca NZ-a i ne dopuštanje kasnijim ili drugim piscima da budu smatrani otkrivajućima ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Postoje mnoga višeznačna, neizvjesna, i siva područja u NZ-u ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)), ali vjernici potvrđuju vjerom da je sve “potrebno” za vjeru i vršenje uključeno s dostatnom jasnoćom u NZ. Ova je zamisao predstavljena u onome što se naziva “otkrivajući trokut”:

- 1. Bog je otkrio Sâm Sebe u povijesti u vremenu-prostoru (OTKRIVENJE)
- 2. On je odabrao određene ljudske pisce da dokumentiraju i objasne Njegova djela (NADAHNUĆE /INSPIRACIJA)
- 3. On je dao Svoga Duha da otvori umove i srca ljudi kako bi razumjeli ova pisanja, ne konačna, nego odgovarajuća za spasenje i učinkovit kršćanski život (PROSVJETLJENJE /ILUMINACIJA, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Prosvjetljenje \[iluminacija\]](#)). Naglasak jeste taj da je nadahnuće

ograničeno na pisce Pisma. Ne postoje daljnja autoritativna pisanja, viđenja, ili otkrivenja. Kanon je završen. Mi imamo svu istinu potrebnu za primjeren odaziv Bogu. Ova se istina najbolje vidi u suglasnosti biblijskih pisaca nasuprot nesuglasja iskrenih, pobožnih vjernika. Niti jedan suvremen pisac ili govornik nema stupanj Božanskoga vodstva kao što su imali pisci Pisma.

- B. Na neke načine NZ-ni proroci slični su SZ-nim prorocima:
 - 1. naviještanje budućih događaja (usp. Pavao, Djela 27:22; Agab, Djela 11:27-28; 21:10-11; ostali neimenovani proroci, Djela 20:23)
 - 2. naviještanje Suda (usp. Pavao, Djela 13:11; 28:25-28)
 - 3. simbolička djela što živopisno oslikavaju neki događaj (usp. Agab, Djela 21:11).
- C. Oni naviještaju istine Evandjelja, ponekad na proročke načine (usp. Djela 11:27-28; 20:23; 21:10-11), ali to nije prvenstveno žarište. Prorokovanje u 1. Poslanici Korinćanima u osnovi je naviještanje Evandjelja (usp. 1. Kor 14:24.39).
- D. Oni su od Duha privremena sredstva otkrivanja privremenih i praktičkih primjena Božje istine za svako novo stanje, kulturu, ili vremensko razdoblje (usp. 1. Kor 14:3).
- E. Oni su bili djelatni u ranima Pavlovskim crkvama (usp. 1. Kor 11:4-5; 12:28.29; 13:2.8.9; 14:1.3.4.5.6.22.24.29.31.32.37.39; Ef 2:20; 3:5; 4:11; 1. Sol 5:20) i spomenuti su u *Didahama* (pisanima u kasnome prvom stoljeću ili u drugome stoljeću, nadnevak neizvjestan) te u montizmu drugoga i trećeg stoljeća u Sjevernoj Africi.

IV. JESU LI NZ-ni DAROVI ZAVRŠENI?

- A. Na ovo je pitanje teško odgovoriti. Za razjašnjavanje pitanja pomaže određivanje svrhe darova. Znače li oni potvrđivanje početnoga propovijedanja Evandjelja ili su neprekidni načini za sâmoga crkvenog službenika i izgubljeni svijet?
- B. Promatra li netko na povijest Crkve kako bi odgovorio na to pitanje ili odgovara sâm NZ? Nema naznake u NZ-u da su duhovni darovi bili privremeni. Oni koji pokušavaju koristiti 1. Poslanicu Korinćanima 13:8-13 za naslovljavanje ovoga pitanja zlorabe autorske nakane odlomka, koji tvrdi kako će sve osim ljubavi proći.
- C. Bio sam u kušnji reći kako budući je NZ, a ne povijest Crkve, autoritet, vjernici moraju utvrditi da se darovi nastavljaju. Međutim, vjerujem da kultura utječe na tumačenje. Neki vrlo jasni tekstovi više nisu primjenljivi (tj. sveti poljubac, to da žene nose pokrivala, sastajanje crkava kod kuće, itd). Ako kultura utječe na tekstove, onda zašto ne i crkvena povijest?
- D. Ovo je jednostavno pitanje što ne može biti konačno odgovoreno. Neki će vjernici braniti "prestanak" a drugi "ne-prestanak". U tome području, kao i u mnogim pitanjima za tumačenje, ključ je srce vjernika. NZ je višeznačan i kulturološki. Poteškoća je bivanje kadrim odlučiti koji su tekstovi pod utjecajem kulture /povijesti a koji su za sva vremena i za sve kulture (usp. od Feeja i Sturta *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 14-19 i 69-77). To je gdje su raspre o slobodi i odgovornosti, što su nađene u Poslanici Rimljanima 14:1 - 15:13 i 1. Korinćanima 8 - 10, ključne. Kako odgovaramo na pitanje važno je na dva načina:
 - 1. svaki vjernik mora hodati u svjetlu što ima. Bog gleda na naše srce i pobude
 - 2. svaki vjernik mora dopustiti drugim vjernicima da hodaju u svome razumijevanju vjere. Mora postojati snošljivost unutar biblijskih granica. Bog želi da ljubimo jedan drugog kao što On ljubi nas.
- E. Da sažmemo pitanje, kršćanstvo je život vjere i ljubavi, a ne život savršene teologije. Odnos s Njim što utječe na naš odnos s drugima važniji je negoli konačna obavijest ili vjeroispovijedno savršenstvo.

POSEBNA TEMA: PROROČANSTVO STAROGA ZAVJETA

I. UVOD

- A. Uvodne izjave
 - 1. Vjerujuća zajednica ne slaže se time kako tumačiti proročanstvo. Druge su istine bile ustanovljene kao ortodoksno stanje tijekom stoljeća, ali ne i ova.
 - 2. Postoji nekoliko dobro određenih stupnjeva SZ-noga proročanstva:
 - a. predmonarhijsko:
 - (1) pojedinci nazvani prorocima:
 - (a) Abraham – Knjiga Postanka 20:7

- (b) Mojsije – Knjiga Brojeva 12:6-8; Ponovljeni zakon 18:15; 34:10
- (c) Aron – Knjiga Izlaska 7:1 (govornik za Mojsija)
- (d) Mirjam – Knjiga Izlaska 15:20
- (e) Medad i Eldad – Knjiga Brojeva 11:24-30
- (f) Debora – Knjiga o Sucima 4:4
- (g) neimenovan – Knjiga o Sucima 6:7-10
- (h) Samuel – 1. Knjiga o Samuelu 3:20
- (2) upućivanja na proroke kao skupinu – Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:20-22
- (3) proročka skupina ili ceh – 1. Knjiga o Samuelu 10:5-13; 19:20; 1. Kraljevima 20:35.41; 22:6.10-13; 2. Kraljevima 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
- (4) Mesija nazvan prorok – Ponovljeni zakon 18:15-18
- b. monarhijski koji nisu pisali (oni oslovljavaju kralja):
 - (1) Gad – 1. Knjiga o Samuelu 22:5; 2. Samuelova 24:11; 1. Ljetopisa 29:29
 - (2) Natan – 2. Knjiga o Samuelu 7:2; 12:25; 1. Kraljevima 1:22
 - (3) Ahija - 1. Knjiga o Kraljevima 11:29
 - (4) Jehu - 1. Knjiga o Kraljevima 16:1.7.12
 - (5) neimenovan - 1. Knjiga o Kraljevima 18:4.13; 20:13.22
 - (6) Ilija - 1. Knjiga o Kraljevima 18 - 2. Kraljevima 2
 - (7) Mihej - 1. Knjiga o Kraljevima 22
 - (8) Elizej – 2. Knjiga o Kraljevima 2:8.13
- c. klasični proroci koji su pisali (oni oslovljavaju narod kao i kralja): Izaija - Malahija (osim Daniela).

B. Biblijski pojmovi

1. *Ro'eh* = “vidjelac”, 1. Knjiga o Samuelu 9:9. Ova uputa pokazuje svoju pretvorbu u pojam *Nabi*. *Ro'eh* je od općenitoga pojma “vidjeti”. Ova osoba razumije Božje načine i naume i bila je savjetovana za potvrdu Božje volje u određenoj stvari.
2. *Hozeh* = “vidjelac”, 2. Knjiga o Samuelu 24:11. U osnovi to je istoznačnica *Ro'eh*. To je iz rjeđega pojma “vidjeti”. Participni oblik bio je najčešće korišten za upućivanje na proroke (tj. “gle”).
3. *Nabi'* = “prorok”, srodan akadskome GLAGOLU *Nabu* = “pozvati” i arapskome *Naba'a* = “objaviti”. Ovo je najuobičajeniji pojam u Starome zavjetu za označavanje proroka. Upotrijebljen je više od 300 puta. Točna etimologija je neizvjesna ali “pozvati” sada izgleda najbolja mogućnost. Moguće najbolje razumijevanje dolazi od YHWH-ina opisa Mojsijeva odnosa s faraonom posredstvom Arona (usp. Izl 4:10-16; 7:1; Pnz 5:5). Prorok je netko tko govori za Boga Njegovu narodu (Am 3:8; Jer 1:7.17; Ez 3:4).
4. Sva su tri pojma bila korištena za proročku službu u 1. Knjizi Ljetopisa 29:29; Samuel - *Ro'eh*; Nathan - *Nabi'* i Gad – *Hozeh*.
5. Izričaj, *'ish ha - 'elohim*, “Božji čovjek”, također je šira oznaka za govornika za Boga. Korišten je oko 76 puta u SZ-u u smislu “prorok”.
6. Pojam “prorok” grčkoga je podrijetla. Dolazi od: (1) *pro* = “pred” ili “za” i (2) *phemi* = “govoriti”.

II. ODREDBA PROROČANSTVA

- A. Pojam “proročanstvo” imalo je šire semantičko polje u hebrejskome negoli u engleskome. Povijesna knjiga o Jošui do Knjige o Kraljevima (osim Knjige o Ruti) označene su od Židova kao “rani proroci”. I Abraham (Post 20:7; Ps 105:5) i Mojsije (Pnz 18:18) označeni su kao proroci (i Mirjam, Izl 15:20). Prema tome, pazite se pretpostavljenih engleskih odredbi!
- B. “Proroštvo može valjano biti određeno kao takvo razumijevanje povijesti koje prihvaća značenje jedino u pojmovima Božanske brige, Božanske svrhe, Božanskoga sudjelovanja”, *Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 3, str. 896.
- C. “Prorok nije niti filozof ni sustavni teolog, nego posrednik Saveza koji predaje Božju riječ Njegovu narodu zato da oblikuje njihovu budućnost preoblikujući njihovu sadašnjost”, “Proroci i proročanstvo”, *Encyclopedia Judaica* tom 13, str. 1152.

III. SVRHA PROROČANSTVA

- A. Proročanstvo je način za Boga da govori Svojim ljudima, osiguravajući vodstvo u njihovoj trenutačnoj okolnosti i nadi u Njegov nadzor njihovih života te zbivanja u svijetu. Njihova je poruka načelno bila zajednička. Misli se na prijekor, ohrabrenje, produbljenje vjere i pokajanja, te na objavu Božjim ljudima o Njemu Sâmome i Njegovim naumima. Oni su održavali Božje ljude u vjernosti Božjim Savezima. Ovome se mora dodati da se često koristilo za jasnu objavu Božjega izbora govornika (Pnz 13:1-3; 18:20-22). Ono bi, u konačnici, usmjeravalo na Mesiju.
- B. Često, prorok je uzimao povijesne ili teološke krize svojih dana i prenosio ih u eshatološku okolnost. Taj uvid u kraj povijesnoga vremena jedinstven je u Izraelu te njegovo shvaćanje Božanskoga izbora i obećanja temeljem Saveza.
- C. Izgleda da je proročka služba bila ravnoteža (Jer 18:18) i prisvajanje službe velikoga svećenika kao načina da se dozna Božja volja. Urim i Tumim prešli su u govornu poruku Božjega govornika. Nakon Malahije izgleda da je služba proroka također prošlost u Izraelu. Nije se poslije ponovo pojavljivala više od 400 godina do Ivana Krstitelja. Nesigurno je kako se dar "proroštva" Novoga zavjeta odnosi na Stari zavjet. Proroci Novoga zavjeta (Djela 11:27-28; 13:1; 15:32; 1. Kor 12:10.28-29; 14; 29.32.37; Ef 4:11) nisu objavitelji novoga otkrivenja ili Pisma, nego pripovjedači-daljnijega i pred-pripovjedači Božje volje u zavjetnim prilikama.
- D. Proročanstvo nije isključivo ili prvenstveno predvidljivo u prirodi. Predvidljivost je jedan način potvrde njegove službe i njegove poruke, ali mora biti zabilježeno "manje od 2% SZ-noga proročanstva je mesijansko. Manje od 5% posebice opisuje Doba Novoga saveza. Manje od 1% povezuje se s događajima koji će tek doći." (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str 166).
- E. Proroci predstavljaju Boga ljudima, dok svećenici predstavljaju ljude Bogu. To je općenita izjava. Postoje iznimke kao Habakuk, koji usmjerava pitanja Bogu.
- F. Jedan razlog je poteškoća u razumijevanju proroka zato jer ne znamo kako su bile ustrojene njihove Knjige. One nisu kronološke. Izgleda da su tematske ali ne uvijek na način na koji bi se očekivalo. Često nema očite pozadine, vremenske okosnice ili jasne podjele između proroštava. Te su Knjige teške za: (1) čitanje odjednom; (2) isticanje teme; i (3) potvrdu središnje istine ili autorove nakane u svakome proroštvu.

IV. OSOBINE PROROČANSTVA

- A. U Starome zavjetu izgleda postoji razvitak okvira "prorok" i "proročanstvo". U ranome Izraelu razvijalo se udruženje proroka, vođeno jakim karizmatičkim vođom kao Ilija ili Elizej. Ponekad je izričaj, "sinovi proroka", bio korišten za označavanje takvih skupina (2. Kr 2). Proroci su bili obilježeni oblicima zanosa (1. Sam 10:10-13; 19:18-24).
- B. Doduše, ovo je razdoblje brzo prešlo u pojedinačne proroke. Bilo je takvih proroka (i istinskih i lažnih) koji su se poistovjetili s kraljem, i živjeli u palači (Gad, Natan). Također, bilo je i onih neovisnih, ponekad posve nepovezanih sa stvarnim stanjem izraelskoga društva (Amos). Bilo ih je i muških i ženskih (2. Kr 22:14).
- C. Prorok je često bio objavitelj budućnosti, uvjetovanog ljudskim trenutačnim odgovorom. Često je prorokov zadatak bio razotkrivanje Božjega sveopćeg nauma za Njegovo Stvorenje što nije ovisilo o ljudskome odgovoru. Taj sveopći eshatološki naum jedinstven je među drevnim blisko-istočnim prorocima. Dvostruko žarište proročkih poruka je proricanje i Savez vjernosti (usp. Fee i Stuart, str. 150). To ukazuje da su proroci prvenstveno imali zajedničko žarište. Uobičajeno, ali ne isključivo, obraćali su se narodu.
- D. Najviše proročke građe bilo je preneseno usmeno. Poslije je bilo usklađeno značenje tema, kronologija ili drugi obrasci blisko-istočne književnosti koji su za nas izgubljeni. Zato što je bilo usmeno ono nije građeno kao pisana proza. To čini Knjige teškima za glatko čitanje i teškima za razumijevanje izvan određene povijesne okolnosti.
- E. Za prenošenje svojih poruka proroci koriste nekoliko obrazaca:
 - 1. sudište – Bog uzima ljude na Sud, često je to slučaj rastave kad YHWH odbija Svoju ženu (Izrael) zbog njene nevjere (Hoš 4; Mih 6)
 - 2. posmrtna naricaljka – posebna metrička stopa ove vrste poruke i njenoga osobitog "jao" postavlja ju odvojeno kao poseban oblik (Iz 5; Hab 2)
 - 3. izricanje blagoslova Saveza – naglašena uvjetna narav Saveza i posljedice, i pozitivno i negativno, sročene od slova do slova za budućnost (Pnz 27 – 28).

- V. KORISNI VODIČI ZA TUMAČENJE PROROČANSTVA
- A. Nađite nakanu izvornoga proroka (uređivača teksta) bilježeći povijesnu okolnost i književni okvir svakoga proroštva. Uobičajeno će ono na neki način uključiti Izraelov raskid s Mojsijevim Savezom.
 - B. Čitajte i tumačite čitavo proroštvo, ne samo jedan dio; napravite kratki pregled kao njegov sadržaj. Vidite kako se ono odnosi prema okolnim proročanstvima. Pokušajte napraviti kratki pregled čitave Knjige.
 - C. Pretpostavite doslovno tumačenje odlomka sve dok vam se ne istakne nešto u tekstu samo po sebi prikazano slikovito; potom stavite slikovit jezik u prozu.
 - D. Raščlanite simboličko djelovanje u svjetlu povijesne okolnosti i usporednih odlomaka. Budite sigurni da ste zapamtili kako ova drevna književnost Bliskoga Istoka nije zapadnjačka ili suvremena književnost.
 - E. Odnosite se prema pretkazivanju pažljivo.
 1. Je li ono isključivo za autorovo vrijeme?
 2. Jesu li ona naknadno ispunjena u povijesti Izraela?
 3. Jesu li ona tek budući događaji?
 4. Imaju li ona ispunjenje u današnjici i još u budućnosti?
 5. Dopustite autorima Biblije, ne suvremenim autorima, voditi vaše odgovore.
 - F. Posebne pozornosti
 1. Je li pretkazivanje pobliže označeno uvjetovanim odgovorom?
 2. Je li nedvojbeno kome je proročanstvo upućeno (i zašto)?
 3. Postoji li mogućnost višestrukoga i biblijskog i/ili povijesnoga ispunjenja?
 4. NZ-ni su autori pod nadahnućem bili sposobni vidjeti Mesiju na mnogim mjestima u SZ-u što za nas nije vidljivo. Oni su izgleda koristili tipologiju ili igru riječi. Budući da mi nismo nadahnuti bolje je ostaviti njima takav pristup.
- VI. KORISNE KNJIGE
- A. *A Guide to Biblical Prophecy* od Carla E. Amendinga i W. Warda Basqueja
 - B. *How to Read the Bible for All Its Worth* od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta
 - C. *My Servants the Prophets* od Edwarda J. Younga
 - D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* od D. Brenta Sandyja
 - E. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 4, str. 1067-1078

(2:17) “MLADI LJUDI ...

STARI LJUDI” Zabilježite kako ne postoji razlika glede starosne dobi.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ljudsko starenje.](#)

POSEBNA TEMA: LJUDSKO STARENJE

I. UVOD

- A. Navod iz *Christian Life Commission* o “Budućnosti za obitelj”, 1973., str. 16, od L. D. Johnsona, naslovljen Hebrejsko-kršćanska gerijatrija”:

“Naš odnos prema starenju, što se odražava u našem ponašanju oprečnome našem sentimentalnom razgovoru, nagovještava da Bibliju predlažemo gorljivije nego što smo joj poslušni. Vjerojatno nijedno društvo među civiliziranim ljudima ne pokazuje manje brige za ostarjele ljude nego naša društva. Mi smo obožavatelji mladih. Mi hranimo mlade, ugađamo im i previše ih štitimo, popuštamo im, zavidimo im, i radimo budale sami od sebe pokušavajući ih oponašati. Naša najveća vrijednost je mladost, naša najniža starosna dob.

Ipak besmismila takvoga naglavačke-okrenutoga vrijednosnog sustava treba biti očigledna. Jedan od nas šestorice u zapadnome svijetu star je više od šezdeset godina, i taj omjer raste.”

- B. Kulture su se znatno razlikovale u tome kako su postupale sa svojim dobnim skupinama:
 1. istočnjačke kulture pokazale su veliko poštoivanje i brigu za svoje ostarjele
 2. američka indijanska kultura ostavljala je svoje ostarjele neka umru.

C. Postoje neke biblijske smjernice što će nam pomoći u ovome području.

II. BIBLIJSKA GRAĐA

A. Stari zavjet:

1. starost je Božanski blagoslov za hodaње prema Savezu:
 - a. Izreke 16:31
 - b. Knjiga Postanka 15:15
 - c. Knjiga Izlaska 20:12; Ponovljeni zakon 6:2; 22:6-7; 25:15
 - d. Knjiga o Jobu 5:17-26 (posebice stih 26)
 - e. Psalam 91:14-16
 - f. Psalam 92:1-15 (posebice stihovi 14-15)
2. čak blagoslovljena starost ima jedinstvene poteškoće:
 - a. grafički opis stare dobi nađen je u Propovjedniku 12:1-5
 - b. Izak je imao slabi vid, Knjiga Postanka 27:1
 - c. Jakov je imao slabi vid, Knjiga Postanka 48:10
 - d. Eli je imao slabi vid, 1. Knjiga o Samuelu 3:2
 - e. Barzilaj je imao slabi sluh i osjet okusa, 2. Knjiga o Samuelu 19:31-35
 - f. David je imao slabu cirkulaciju, 1. Knjiga o Kraljevima 1:1-4
 - g. Ahija je imao slabi vid, 1. Knjiga o Kraljevima 14:1
3. Bog nas nikad ne ostavlja, čak ni u staroj dobi:
 - a. Psalam 37:23-26
 - b. Psalam 71:9.18
 - c. Psalam 73:24
4. starost se, budući je ona znak Božjega blagoslova, mora poštivati:
 - a. Levitski zakonik 19:32
 - b. Knjiga o Ruti 4:15
 - c. Izreke 23:22
 - d. manjak poštovanja jeste i bit će osuđeno:
 - (1) Ponovljeni zakon 28:50
 - (2) 1. Knjiga o Samuelu 2:31-32
 - (3) Knjiga proroka Izaije 3:5
 - (4) Tužaljke 4:16; 5:12
 - e. Mudrost Salomonova, 2:10
 - f. Mudroist Ben Siraha (Prop) 8:6
5. blagoslovljena starost donosi mudrost i razbor /moć rasuđivanja:
 - a. 1. Knjiga o Kraljevima 12:8
 - b. Knjiga o Jobu 12:12.20
 - c. Knjiga o Jobu 15:10
 - d. (Prop 25:6)
 - e. postoji nekoliko iznimaka:
 - (1) Knjiga o Jobu 32:6 i dalje
 - (2) Propovjednik 4:13
6. što se smatra starošću?:
 - a. Levitski zakonik 27:1-8, 60 godina
 - b. Psalam 90:10, uobičajeno – 70 godina, dobro – 80 godina
 - c. Knjiga proroka Izaije 65:20, 100 godina
 - d. Propovjednik 18:9 - 100 godina.

B. Novi zavjet – 1. Timoteju poslanica:

1. uloga udovica, 5:3 i dalje (tj. udovice iznad 60 godina angažirane u crkvi)
2. stav prema starijim osobama, 3:1-2
3. vjernici su odgovorni za svoje obitelji, 3:8.

III. NEKI PRAKTIČNI PRIJEDLOZI

- A. Učiti svoju djecu poštivati starije ljude (vi ćete osobno to trebati jednoga dana!).
- B. Učiniti obiteljskim projektom kontaktiranje sa starim članovima svoje obitelji. Ako je moguće, osobno, ako ne, zvati ili pisati starijim rođacima, posebice u dane blagdana.
- C. Ići na izlet k starom susjedu ili u starački dom. Ohrabriti svoju crkvu da odabere dom i redovito ga posjećuje.
- D. Osigurati vrijeme za našu mlađu djecu da budu s djedama i bakama, bilo prirodnima bilo “usvojenima”.
- E. Ohrabriti svoje crkve da razviju Službe za seniore. Odrediti člana koji će koordinirati.
- F. Osobno početi sad planirati i pripremati se za umirovljenje.

2:18 “ČAK I NA SVOJE SLUGE” Zabilježite da ne postoji društveno-ekonomska diskriminacija. Petar je dodao pojam “proročanstvo” Joelovu proroštvu. Nema ga ni u Masoretskome hebrejskome tekstu ni u grčkoj Septuaginti, ali je podrazumijevan u Djelima apostolskim 2:17.

Kao što Evanđelje po Luki 24 (Djela 2:3.6.12.17.32.36.40.51) ima nekoliko tekstualnih varijanti, tako također, imaju Djela apostolska (tj. 2:11.18.37.44). Ove varijante često se odnose na kraći tekst nađen u MS D (*Bezae* iz V. st.) i u nekloliko Staro-latinskih verzija (iz V. st.). Obično ova zapadnjačka obitelj grčkih rukopisa dodaje izričaje, ali u Luki /Djelima apostolskim ima kraće čitanje. Većina engleskih prijevoda uključuje Aleksandrijsku obitelj rukopisnih dužih verzija.

[Vidjeti Uvod u Djela apostolska, “Uvodne izjave”, E.](#)

2:19-20 Ovo je apokaliptički jezik, što je očito jer Petar tvrdi kako je to bilo ispunjeno, ipak još se niti jedan od ovih posebnih prirodnih fenomena nije dogodio, osim moguće tame dok je Isus bio na križu. U slikovitome jeziku govori se o Dolasku Stvoritelja i Suca. U SZ-u Njegova dva Dolaska mogu biti za blagoslov ili za osudu. Čitavo Stvorenje drhti kod Njegova pristupa (usp. Iz 13:6 i dalje te Am 5:18-20). U SZ-nome proročanstvu ne postoji očevidna razlika između Utjelovljenja (Prvi dolazaka) i *Parusije* (Drugi dolazak). Židovi su očekivali samo jedan Dolazak i to dolazak snažnoga Suca /Osloboditelja. Vrlo korisna knjiga o apokaliptičkome jeziku je D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking Prophetic and Apocalyptic Language*.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Apokaliptička književnost.](#)

2:20 “VELIKI I SLAVAN DAN GOSPODINOV” Pojam “slavan” je iz istoga korijena kao *epiphaneia*, što je često korišten o Isusovu drugome dolasku (usp. 1 Tim 6:14; 2 Tim 4:1; Tit 2:13).

[Vidjeti Posebne teme dolje: Pojmovi za Drugi dolazak; i: Dan Gospodinov.](#)

POSEBNA TEMA: POJMOVI ZA DRUGI DOLAZAK

Postoji nekoliko pojmova i izričaja što upućuju na Isusov dolazak:

- 1. *parousija* (tj. Jak 5:7), što znači “prisutnost”, i bilo je korišteno za kraljevski posjet (usp. Mt 24:3.27.37.39; 1. Kor 15:23; 1. Sol 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2. Sol 2:1.8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28)
- 2. *epiphaneia*, “pojavljivanje licem i lice” (tj. 1. Tim 6:14; 2. Tim 1:10; 4:1.8; Tit 2:13)
- 3. *apokalupis*, “razotriranje” ili “otkrivanje” (tj. 1. Kor 1:7; 2. Sol 1:7; 1. Pt 1:5.13; 4:13; 5:1)
- 4. “Dan Gospodinov” i različnosti ovoga izričaja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Dan Gospodinov](#)).

NZ kao cjelina pisan je unutar SZ-noga pogleda-na-svijet, što potvrđuje:

- 1. trenutačno zlo, Doba pobune
- 2. dolazeće Novo doba pravednosti
- 3. ovo će biti doneseno posredstvom Duha kroz djelo Mesije (Pomazanika; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)).

Teološka pretpostavka napredujućeg otkrivenja zahtijevana je jer su NZ-ni autori blago promijenili Izraelovo očekivanje. Umjesto vojnoga, nacionalistički-usredotočenog (Izrael) dolaska Mesije, postoje dva Dolaska. Prvi dolazak bio je utjelovljenje Božanstva u začecu i rođenju Isusa iz Nazareta. On je došao kao ne-vojni, ne-pravni "Pateći Sluga" iz Knjige proroka Izaije 53; također i kao blagi jahač na mladomu magaretu (ne vojnome konju ili kraljevskoj mazgi), iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Prvi dolazak ustoličio je Novo mesijansko doba, Kraljevstvo Božje na Zemlji ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Kraljevstvo Božje](#)). U jednu ruku Kraljevstvo je ovdje, ali naravno, u drugu ruku ono je ipak daleko. Ovo je ta napetost između dva Dolaska Mesije koja je, u neku ruku, preklapanje dva židovska Doba što nisu bila vidljiva, ili barem nejasna, iz SZ-a ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:11: Ovo doba i dolazeće doba](#)). U stvarnosti, ovaj dvostruki Dolazak naglašava YHWH-inu predanost iskupljenju čitavoga ljudstva (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5 i propovijedanje proroka, posebice Izaije i Jone; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)).

Crkva ne očekuje ispunjenje SZ-noga proročanstva jer većina proročanstava upućuju na Prvi dolazak (usp. *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 165-166). Ono što vjernici očekuju jeste slavan Dolazak uskrsloga Kralja kraljeva i Gospodara gospodara, očekivano povijesno ispunjenje Novoga doba pravednosti na Zemlji kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10). SZ-ni prikazi nisu bili neispravni, nego nepotpuni. On će ponovno doći upravo tako kao što su proroci navijestili, u YHWH-inoj sili i vlasti ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanju prema NZ-nome Savezu?](#)).

Drugi dolazak nije biblijski pojam, nego oblici zamisli pogleda-na-svijet i okosnica čitavoga NZ-a. Bog će postaviti sve na pravo mjesto. Zajedništvo između Boga i čovječanstva stvorenog na Njegovu sliku bit će obnovljeno (usp. Otk 21 – 22). Zlo će biti osuđeno i uklonjeno (usp. Otk 20:11-15). Božje svrhe neće, ne mogu, ne uspjeti!

POSEBNA TEMA: DAN GOSPODINOV

Ovo se odnosi na SZ-ni izričaj što upućuje na Boga ili Njegovog Mesiju koji prodire u povijest kako bi uspostavio Novo doba pravednosti (usp. Iz 2:12; Joel 1:15; 2:11,31; Am 5:18; Zah 14). U SZ-u Božji je dolazak bio za blagoslov ili za osudu. Za vjernike to će biti vrhunac spasenja (tj. uskrsnuće) ali za nevjernike dokončanje osude.

Eshatološki naglasak o posebnome Danu dolaska kad će svi ljudi sresti Isusa (kao Spasitelja ili Suca) teče kroz nekoliko oznaka u Pavlovim pisanjima:

1. "dan našega Gospodina Isusa Krista" (usp. 1. Kor 1:8)
2. "dan Gospodina" (usp. 1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2)
3. "dan Gospodina Isusa" (usp. 2. Kor 1:14)
4. "dan Isusa Krista" (usp. Fil 1:6)
5. "dan Krista" (usp. Fil 1:10; 2:16)
6. "Njegov dan (Sina Čovječjega" (usp. Lk 17:24)
7. "dan kad će Sin Čovječji biti otkriven" (usp. Lk 17:30)
8. "otkrivenje našega Gospodina Isusa Krista" (usp. 1. Kor 1:7)
9. "kad će Gospodin Isus biti otkriven s neba" (usp. 2. Sol 1:7)
10. "u prisutnosti Gospodina Isusa kod Njegova dolaska" (usp. 1. Sol 2:19).

U SZ-u pisci su vidjeli dva Doba, Doba zla i dolazeće Doba pravednosti, Doba Duha ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:11: Ovo doba i dolazeće doba](#)). Bog će se uplesti u povijest kroz Svoga Mesiju ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:3: Mesija](#)) kako bi uspostavio ovo Novo doba. Taj je događaj bio poznat kao "Dan Gospodina". Zabilježite da NZ-ni pisci to pripisuju Kristu. Njegov prvi dolazak, Utjelovljenje, bilo je naviješteno u mnogim SZ-nim tekstovima. Židovi nisu očekivali Božansku Osobu, nego samo Božansko posredovanje. Dva dolaska Mesije, jedan kao Patećeg Sluge, jedan kao Suca i Gospodina, nisu bila očita SZ-nim ljudima.

2:21 "SVATKO" Ovdje je sveopći element ponovno (usp. Djela 2:17 i 39). Isus je umro za grijeh /grijehe čitavoga svijeta (usp. Iv 1:12; 3:16; 4:42; 1. Tim 2:4; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:1; 4:14). Zabilježite da je Duh izliven na čitavo čovječanstvo (usp. Djela 2:17).

▣ **"TKO ZAZOVE"** Ovo je AORIST SREDNJEGA KONJUNKTIVA. Ljudski odaziv dio je Božjega nauma za spasenje (usp. Joel 2:32; Iv 1:12, 3:16; i Rim 10:9-13). Ljudska bića pojedinačno su pozvana (usp. Djela 2:39) da se pokaju (usp. Djela 2:38) i

vjeruju u Evanđelje, te da uđu u osobni odnos s Bogom kroz Krista (usp. Djela 3:16.19; 20:21; Mk 1:15). Isus je umro za čitav svijet; tajnovitost jeste zašto se neki odazovu na vabljenje Duha (usp. Iv 6:44.65) a neki ne (usp. 2. Kor 4:4).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”?](#)

POSEBNA TEMA: ŠTO ZNAČI “PRIMITI”, “VJEROVATI”, “ISPOVJEDITI SE /PRIZNATI”, I “POZVATI SE”?

Kao evanđeoski Veliki nalog uskrsloga Gospodina, Evanđelje po Mateju 28:18-20 ima za mene prvenstvenu važnost. Moje protestantstvo zahtijeva osobni susret s Bogom kroz Krista. Uvijek sam razmišljao što “učiniti učenicima” znači. Obično one kršćanske skupine koje naglašavaju model početnoga osobnog susreta govore o:

1. “primanju” – Evanđelje po Ivanu 1:12
2. “vjerovanju” – Evanđelje po Marku 1:15; Ivanu 3:16.18.36; 6:40; 11:25-26; Djela apostolska 10:43
3. “ispovjediti se” /“priznati” – Evanđelje po Mateju 10:32; Luki 12:8; Ivanu 9:22; 12:42; 1. Timoteju poslanica 6:12; 1. Ivanova 2:23; 4:15
4. “pozvati se” – Poslanica Rimljanima 10:9-13

ali Veliki nalog koristi “učiniti učenicima” i “učiti ih vršiti sve što sam Ja učio vas”. Isusova raspra o vratima (početni osobni susret) i uskome putu (dnevno pobožno življenje) u Evanđelju po Mateju 7:13-14; Luki 13:24 dala mi je ključnu teološku zamisao – spasenje je proces ([vidjeti Posebnu temu dolje: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja](#)). Ono započinje s mehanizmom “susreta” ali nije točno jasno kako je to učinjeno! Zasiurno to je početno vabljenje Duha (Iv 6:44.65) i osjećaj osobnoga grijeha i duhovne potrebe, sastavljeno od voljnosti za pokajanjem i vjerovanjem (usp. Mk 1:15; Djela 2:38; 3:16.19; 20:21; 26:20). Ovaj početni susret (aha trenutak) mora potom ishoditi u Kristo-sličnome životu (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Opravdanje i posvećenje ne mogu, ne smiju, biti odvojeni! Došao sam do uvjerenja da zrelo spasenje mora uključivati:

1. pokajanje, početno i stalno ([vidjeti Posebne teme dolje: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Pokajanje u Novome zavjetu](#))
2. vjeru /pouzdanje /uvjerenje, početno i stalno ([vidjeti Posebnu temu dolje: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \(pistis limenical, pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\] u NZ-ul\)](#))
3. ustrajnost kroz život ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Kao što to ja vidim, postoje dvije opasnosti:

1. pre naglašeno početno spasenje što vidi spasenje kao kartu za Nebo na kraju života ili policu osiguranja nepovezanu s odabirima dnevnoga načina života
2. pre naglašeni put kao proces gdje pitanje postaje “hoće li moja dobra djela prevagnuti moja loša djela?” (oblik djela pravednosti).

Spasenje je:

1. osoba kojoj se daje dobrodošlica (Isus)
2. istine o toj osobi kojima se mora vjerovati (Biblija)
3. život kao što živi ta osoba (Kristo-sličnost).

Spasenje je besplatni dar (Rim 3:24; 6:23) Božjega milostivoga, Kristom dovršenoga djela, i vodstvo Duha. Kršćanski život također je dar milosti koji mora biti priman dnevno. Ovdje je teološko pitanje: “Kako netko prima /vjeruje /poziva se /ispovijeda se ili priznaje?”. Molim vas pogledajte sljedeće bilješke i Posebne teme:

1. primiti – [vidjeti bilješku u Evanđelju po Ivanu 1:12](#)
2. vjerovati – [vidjeti Posebnu temu dolje: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#)
3. ispovijed /priznanje – [vidjeti Posebnu temu dolje: Ispovijed /Priznanje](#)
4. pozvati se – [vidjeti bilješke u Poslanici Rimljanima 10:9-13](#).

Spasenje su “vrata” (početni osobni susret) i put (dnevno pobožno življenje). Ovo ne može biti odvojeno ili okrenuto u vremenu! Uobičajen ishod spasenja je:

1. Kristo-sličnost (usp. Rim 7:1; 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:15; 1. Pt 1:15)
2. služenje (usp. Mt 25:31-46).

“Samo vjeruj, samo vjeruj” ili “čini bolje” su neprimjerene izjave.

Ja procjenjujem kako je razlog za ovu Posebnu temu moj sukob u evangeliziranju među pravoslavnom ili katoličkom populacijom. Susreo sam toliko mnogo ljudi koji očito poznaju i ljube Isusa ali ne odgovaraju na “moja pitanja” na način za koji osjećam da je zadovoljavajući. Ali mislim kako je poteškoća s mojim predajama. Tvrditi kako netko mora moliti “molitvu grješnika”, kad to nije naglasak u NZ-u, pokazuje teološku predrasudu. Ja vjerujem u neophodnost mehanizma susreta, ali moram proširiti svoje vlastito razumijevanje što to uključuje. Izjava osobe o vjeri i plodu načina života uzima prednost nad izvjesnom metodologijom ili teološkom građom.

Samo teološka strana o “plodu”. Moje razumijevanje toga dolazi od Isusova dva odlomka:

1. Propovijedi na gori – Evanđelje po Mateju 7:13-23
2. usporedbi o tlima – Evanđelje po Mateju 13:1-24; Marku 4:1-20; Luki 8:4-15.

“Plod” nije način da se bude spašen nego dokaz istinskoga preobraćenja (usp. Jak 2:14-26). Nema ploda, nema korijena! Vječni život ima vidljive osobine!

Još jedna teološka strana nekih od neprimjerenih proof-text metoda korištenih od evangelizatora:

1. korištenje Knjige Otkrivenja 3:20 kao poziva na početno spasenje kad je to dio pisama sedmerim crkvama (Otk 2 - 3)
2. korištenje “rimske ceste” kao “toga” puta da se bude spašen. Prva tri stiha:
 - a. Poslanica Rimljanima 3:23
 - b. Poslanica Rimljanima 6:23
 - c. Poslanica Rimljanima 5:8

sažimaju poruku Evanđelja, ali ne postoji stih o “susretu” u književnoj jedinici Poslanice Rimljanima, poglavljima 1 – 8, tako da skačemo na sljedeću književnu jedinicu o “zašto Izrael nije povjerovao Evanđelju?” (Rim 9 - 11) i navodima u Rimljanima 10:9-13 kao zaključnome činu u “tome” naumu spasenja.

Neki čak tvrde da zbog Rimljanima 10:9-13, to mora biti izgovorena molitva (tj. Rim 10:9).

3. ili kao što sam spomenuo u ovoj Posebnoj temi, mi činimo “molitvu grješnika” (što vjerojatno dolazi iz usporedbe o farizeju i grješniku, usp. Lk 18:9-14) “tim” modelom za spasenje svih.

Ponovno, ja želim potvrditi neophodnost mehanizma “susreta” ali mislim da postoje mnogi načini:

1. poseban trenutak otkrivenja (tj. navođenje vjerovanja)
2. poseban trenutak štovanja (tj. slušanje svjedočanstva ili pjevanje himne)
3. životne krize
4. susret u snu
5. jamačno je molitva pravovaljani način
6. i mnogu drugi načini.

Bog gleda na najmanji odaziv kako bi nas preplavio Svojom milošću i spasenjem!

Spasenje je volja Božja za sve ljude (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14) stvorene u Njegovoj slici za zajedništvo ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Isusov život, učenja, i smrt platili su kaznu za ljudski grijeh i pobunu (usp. Rim 1 - 3). Sad “čija god želja, “itko tko”, “svi”, “koliko god” postaje otvoreni poziv! Vabljenje Duha dozvoljava palim ljudima shvatiti njihovu potrebu, shvatiti Božju opskrbu u Isusu, a to isto tako zahtijeva: (1) osobnu, konačnu odluku (tj. dragovoljni odabir) i (2) promjenu načina života.

Evanđelje nije teško, zamršeno, ili zbunjujuće nego dostupno, razumljivo, i otvoreno za sve! Učenici su oni koji:

1. slušaju
2. razumiju
3. odazivaju se
4. poslušaju
5. nastavljaju ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Neka bi Bog oprostio denominacijskoj oholosti i ograničenjima što su stvorili ljudi, ali isto tako neka bude “ekskluzivistički skandal” Evanđelja po Ivanu 10:1-8; 14:6; Djela apostolskih 4:12; 1. Timoteju poslanice 2:5 naviješten

svima! Svi mogu doći i oni mogu doći na različite načine, ali oni svi moraju doći kroz Isusa i živjeti za Njega (tj. biti promijenjeni, usp. Mt 28:20)! Postoje samo jedna vrata ali ona su širom otvorena (usp. Djela 14:27; Kol 4:3; Otk 3:7-8) – “koliko god”, “čija god želja”, “svi koji” žele ući!

POSEBNA TEMA: GRČKA GLAGOLSKA VREMENA UPOTRIJEBLJENA ZA OPIS SPASENJA

Spasenje nije proizvod, već međusobni odnos. Nije završeno kad netko povjeruje Kristu; ono je tek počelo! To nije policaj za osiguranje protiv požara, niti karta za Nebo, već život rastuće Kristo-sličnosti.

SPASENJE JE DOVRŠENO DJELOVANJE (AORIST)

- Djela apostolska 15:11
- Poslanica Rimljanima 8:24
- 2. Timoteju poslanica 1:9
- Titu poslanica 3:5
- Poslanica Rimljanima 13:11 (spaja AORIST s FUTUROM /BUDUĆIM USMJERENJEM)

SPASENJE KAO STANJE POSTOJANJA (PERFEKT)

- Poslanica Efežanima 2:5.8

SPASENJE KAO STALNI TIJEK (PREZENT)

- 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2
- 2. Poslanica Korinćanima 2:15

SPASENJE KAO BUDUĆE DOKONČANJE (FUTUR u GLAGOLSKOME VREMENU ILI OKVIRU)

- Poslanica Rimljanima 5:9.10; 10:9.13 (podrazumijevano u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13)
- 1. Poslanica Korinćanima 3:15; 5:5
- Poslanica Filipljanima 1:28
- 1. Poslanica Solunjanima 5:8-9
- Poslanica Hebrejima 1:14; 9:28
- 1. Petrova poslanica 1:5.9

Prema tome, spasenje započinje s početnom odlukom vjere (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali ono mora proizlaziti u tijeku načina života vjere (usp. Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10), koje će jednog dana biti vidljivo dovršeno (usp. I. Iv 3:2). Ovo konačno stanje nazvano je proslavljenje. Može ga se prikazati kao:

1. početno spasenje - opravdanje (spašeni od kazne grijeha)
2. napredujuće spasenje - posvećenje (spašeni od sile grijeha)
3. konačno spasenje - proslavljenje (spašeni od prisutnosti grijeha).

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U STAROME ZAVJETU

Ova je zamisao ključna ali teška za odredbu. Većina od nas ima odredbu što proizlazi iz naše denominacijske pripadnosti. Međutim, uobičajeno je “postavljena” teološka odredba nametnuta od nekoliko hebrejskih (i grčkih) riječi koje ne podrazumijevaju posebno ovu “postavku” odredbe. Mora biti zapamćeno da su NZ-ni autori (osim Luke) bili hebrejski mislioci koji su koristili pojmove *koine* grčkog, tako da su mjesto za početak hebrejski pojmovi sami za sebe, od kojih prvenstveno postoje dva:

1. *nhm* (נחם, BDB 636, KB 688)
2. *swb* (שב, BDB 996, KB 1427).

Prvi, *nhm*, koji je izgleda izvorno morao značiti duboko udahnuti, bio je korišten u nekoliko značenja:

- a. “odmor” ili “udobnost” (npr. Post 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:12; često korišteno u imenima, usp. 2. Kr 15:14; 1. Ljet 4:19; Neh 1:1; 7:7; Nah 1:1)
- b. “žaliti” (npr. Post 6:6.7)

- c. “promijenjeno mišljenje” (npr. Izl 13:17; 32:12.14; Br 23:19)
- d. “sućut” (npr. Pnz 32:36).

Zabilježite da sve od ovoga uključuje dubok osjećaj! Ovo je ključ: duboki osjećaji što vode djelovanju. Ova promjena djelovanja često je usmjerena na druge osobe, ali i prema Bogu. To je ona promjena stava i djelovanja prema Bogu što natapa ovaj pojam s toliko teološke znakovitosti. Ali ovdje se mora biti pozoran. Bog je rekao da se treba “pokajati” (usp. Post 6:6.7; Izl 32:14; Suci 2:18; 1. Sam 15:11.35; Ps 106:45), ali to ne ishodi iz žalosti nad grijehom ili zabludom, nego je to doslovan način pokazivanja Božje sućuti i brige (usp. Br 23:19; 1. Sam 15:29; Ps 110:4; Jer 4:27-28; Ez 24:14). Dug kazne za grijeh i pobunu je oprošten ako se grješnik istinski okrene od njegova /njena /njihovih grijeha i okrene se k Bogu.

Ovaj pojam ima široko semantičko polje. Okvir je ključan u određivanju njegova namjeravanog značenja.

Drugi pojam, *swb*, znači “okrenuti se” (okrenuti se od, okrenuti se natrag, okrenuti se prema /k). Ako je istinito da su dva zahtjeva Saveza “pokajanje” i “vjera” (npr. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:4.15; 2:17; Lk 3:3.8; 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3), onda *nhm* upućuje na jake osjećaje prepoznavanja nečijeg grijeha i okretanje od grijeha, dok bi *swb* mogao upućivati na okretanje od grijeha do okretanja k Bogu (jedan primjer ova dva duhovna djelovanja je Knjiga proroka Amosa 4:6-11: “niste se okrenuli Meni” [pet puta] te Amos 5:4.6.14: “tražite Me ...tražite Gospodina ... tražite dobro a ne zlo”).

Prvi veliki primjer snage pokajanja je Davidov grijeh s Bat-Šebom (usp. 2. Sam 12; Ps 32; 51). Bilo je neprekidnih posljedica za Davida, njegovu obitelj, i Izraela, ali David je bio obnovljen za zajedništvo s Bogom! Čak se je grješan Manaše mogao pokajati i bilo mu je oprošteno (usp. 2. Ljet 33:12-13).

Oba od ovih pojmova korištena su usporedno u Psalmu 90:13. Mora biti prepoznavanje grijeha i namjeravano, osobno okretanje od njega, kao i čežnja za traženjem Boga i Njegove pravednosti (usp. Iz 1:16-20). Pokajanje ima spoznajni vid, osobni vid, i moralni vid. Sva su tri zahtijevana, i započeti novi odnos s Bogom i nastaviti novi odnos. Dubok osjećaj žaljenja okreće se u trajnu privrženost Bogu i za Boga!

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U NOVOME ZAVJETU

Pokajanje (zajedno s vjerom) zavjetni je zahtjev oba i Staroga zavjeta (*Nacham*, BDB 636, npr. Joel 2:13-14; *Shuv*, BDB 996, npr. 1. Kr 8:47.48; Ez 14:6; 18:30; Joel 2:12-14; Zah 1:3-4) i Novoga zavjeta:

1. Ivan Krstitelj (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3.8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; Lk 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3)
3. Petar (Djela 2:38; 3:19; 8:22; 11:18; 2. Pt 3:9)
4. Pavao (Djela 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4).

Ali što je pokajanje? Je li to tuga? Je li to prestanak grijeha? Najbolje poglavlje u NZ-u za razumijevanje različitih suzvučja ove zamisli jeste 2. Poslanica Korinćanima 7:8-11, gdje su upotrijebljena tri povezana, ali različita, grčka pojma:

1. “tuga” (*lupē*, usp. stihove 8 [dva puta].9 [tri puta].10 [dva puta].11). To znači žalovanje ili jad i ima teološki neutralni suzvuk
2. “pokajanje” (*metanoē*, usp. stihove 9.10). To je složenica od “nakon /poslije” i “um”, što podrazumijeva novi um, novi način razmišljanja, novi stav prema životu i Bogu. To je istinsko pokajanje
3. “žaljenje” (*metamelomai*, usp. stihove 8 [dva puta].10). To je složenica od “nakon /poslije” i “briga /skrb”. Upotrijebljena je za Judu u Evanđelju po Mateju 27:3 i Ezava u Poslanici Hebrejima 12:16-17. Podrazumijeva žaljenje nad posljedicama, ne nad djelovanjima.

Pokajanje i vjera zahtijevana su zavjetna djelovanja (usp. Mk 1:15; Djela 2:38.41; 3:16.19; 20:21). Postoje neki tekstovi što podrazumijevaju kako Bog daje pokajanje (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25). Ali većina tekstova vidi ovo kao neophodnost ljudskoga zavjetnoga odaziva Božjoj ponudi besplatnoga spasenja.

Odredbe i hebrejskoga i grčkoga pojma zahtijevaju shvaćanje punoga značenja pokajanja. Hebrejski zahtijeva “promjenu djelovanja”, dok grčki zahtijeva “promjenu uma”. Spašena osoba prima novi um i srce. Ona misli drukčije i živi drukčije. Umjesto: “Što je u tome za mene?” pitanje je sad: “Što je Božja volja?” Pokajanje nije emocija što se gubi ili potpuna bezgrješnost, nego novi odnos sa Svetim Bogom koji mijenja vjernika napredujuće u svetoga.

POSEBNA TEMA: VJERA, POVJERENJE, ILI POUZDANJE (*Pistis* [IMENICA], *Pisteuō*, [GLAGOL],

Pistos [PRIDJEV] U NZ-U

- A. To je veoma važan pojam u Bibliji (usp. Heb 11:1.6). Bio je subjekt Isusova ranoga propovijedanja (usp. Mk 1:15). Postoje najmanje dva zahtjeva Novoga saveza: pokajanje i vjera (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21).
- B. Njegova etimologija
1. Pojam “vjera” u SZ-u znači odanost, vjernost, ili pouzdanost i bio je opis Božje naravi, ne naše.
 2. Dolazi iz hebrejskoga pojma (*emun, emunah*, BDB 53, tj. Hab 2:4), što znači “biti siguran ili trajan”. Spasavajuća vjera je:
 - a. osoba kojoj se daje dobrodošlica (tj. osobno pouzdanje, vjera, usp. E.1., dolje)
 - b. istine koje se vjeruju o toj osobi (tj. Pismo, usp. E.5., dolje)
 - c. življenje života kao ta osoba (tj. Kristo-sličnost).
- C. Njegova SZ-na uporaba
- Mora biti naglašeno da Abrahamova vjera nije bila u budućega Mesiju, nego u Božje obećanje da će imati dijete i potomstvo (usp. Post 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Rim 4:1-5). Abraham se odazvao tome obećanju pouzdavajući se u Boga ([vidjeti Posebnu temu gore: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \[887\]](#)) i u Njegovu riječ. On je ipak imao sumnje i poteškoće s ovim obećanjem, koje je uzelo trinaest godina da bude ispunjeno. Njegova je nesavršena vjera, međutim, bila prihvaćena od Boga. Bog je voljan raditi s neispravnima ljudskim bićima koji se odazivlju Njemu i Njegovim obećanjima u vjeri, čak iako je ta vjera veličine gorušičinog sjemena (usp. Mt 17:20) ili mješovita vjera (usp. Mk 9:22-24).
- D. Njegova NZ-na uporaba
- Pojam “povjerovala” iz grčkoga je pojma (*pisteuō*) koji također može biti preveden “povjerenje”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Primjerice, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali GLAGOL je korišten često. U Evanđelju po Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenosti predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri ove površne uporabe pojma “povjerenje” su u Ivanu 8:31-59 te Djelima apostolskim 8:13.18-24. Istinska biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena tijekom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32; 28:19-20).
- E. Njegova uporaba s PRIJEDLOGOM
1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava da vjernici stavljaju svoje pouzdanje /vjeru u Isusa:
 - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
 - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 17:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
 - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
 - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
 - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
 - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
 - g. u Boga (Iv 14:1)
 2. *en* znači “u” kao u Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
 3. *epi* znači “u” ili na, kao u Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj 2:6
 4. PADEŽ DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
 5. *hoti*, što znači “povjеровати da”, daje sadržaj u što povjеровати:
 - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
 - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
 - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
 - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
 - e. Isus je Božji Sin (Iv 11:27; 20:31)
 - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
 - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
 - h. Isus je došao od Oca (Iv 16:27.30)

- i. Isus je Sebe poistovjetio u Očevu zavjetnome Imenu, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
- j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
- k. Isus je umro i ponovo bio uzdignut (1. Sol 4:14).

POSEBNA TEMA: USTRAJNOST

Teško je objasniti odnos biblijske doktrine prema životu kršćanina zato jer su iznesene u tipičnim istočnjačkim dijalektalnim parovima. Ovi parovi izgledaju oprečni, iako su oba pola biblijska. Zapadnjački kršćani imaju stremljenje odabiru jedne istine i zanemarivanju ili podcjenjivanju oprečne istine. Neki primjeri:

1. Je li spasenje početna odluka o pouzdanju u Isusa ili doživotna obaveza za učenje?
2. Je li spasenje izbor pomoću milosti suverenoga Boga ili vjerujućeg čovječanstva i opetovani odgovor na Božansku ponudu?
3. Je li spasenje, jednom primljeno, nemoguće izgubiti, ili postoji potreba za neprekidnom pozornošću?

Pitanje o ustrajnosti bilo je prijeporno kroz crkvenu povijest. Poteškoća započinje s prividno sukobljavajućim odlomcima u NZ-u.

1. Tekstovi o jamstvu:
 - a. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 6:37; 10:28-29)
 - b. Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
 - c. Petrove izjave (1. Pt 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi ustrajnosti:
 - a. Isusove izjave u sinoptičkim Evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9.24-30; 24:13; Mk 13:13)
 - b. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 8:31; 15:4-10)
 - c. Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
 - d. izjave autora Poslanice Hebrejima (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
 - e. Ivanove izjave (1. Iv 2:6; 2. Iv 9; Otk 2:7.17.20; 3:5.12.21; 21:7).

Biblijsko spasenje proizlazi iz ljubavi, milosrđa, i milosti suverenoga Trojedinog Boga. Nijedan čovjek ne može biti spašen bez početnoga podstreka Duha. Božanstvo dolazi prvo i postavlja raspored, ali zahtijeva ljudski odaziv u vjeri i pokajanju, oboje i početno i neprekidno. Bog radi s čovječanstvom u zavjetnom odnosu. Postoje povlastice i odgovornosti!

Spasenje je ponuđeno svim ljudima. Isusova smrt bavi se s poteškoćom grijeha paloga Stvorenja! Bog je osigurao način i želi sve ovo učiniti prema Svojoj slici kako bi se odgovorilo na Njegovu ljubav i opskrbu u Isusu.

Želite li više čitati o tome predmetu vidjeti:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981. (str. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969.
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

U ovome području Biblija naslovljava dvije različite poteškoće: (1) uzimanje jamstva kao dozvolu da se živi besplodan, sebičan život i (2) ohrabrivanje onih koji se bore sa službom i osobnim grijehom. Poteškoća je ta što krive skupine uzimaju krivu poruku i grade teološke sustave na ograničenim biblijskim odlomcima. Neki kršćani očajnički trebaju poruku o jamstvu, dok drugi trebaju stroga upozorenja o ustrajnosti! U kojoj ste vi skupini?

Postoji povijesna teološka borba mišljenja što uključuje Augustina nasuprot Pelagija te Calvina nasuprot Arminija (semi-pelagijanizam). Predmet uključuje pitanje spasenja: ako je netko uistinu spašen, mora li on ustrajati u vjeri i plodnosti?

Kalvinisti se postavljaju iza onih biblijskih tekstova koji potvrđuju Božju suverenost i držanje-moći (Iv 10:27-30; Rim 8:31-39; 1. Iv 5:13.18; 1. Pt 1:3-5) i GLAGOLSKIH VREMENA poput PERFEKTA PASIVNIH PARTICIPA Poslanice Efežanima 2:5.8.

Arminijanisti se postavljaju iza biblijskih tekstova koji upozoravaju vjernike na “izdržati”, “odoljeti”, ili “nastaviti” (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Iv 15:4-6; 1. Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Ja osobno ne vjerujem kako je Poslanica Hebrejima 6 i 10 primjenjiva, ali mnogi je arminijanisti koriste kao upozorenje protiv otpada [apostazija – op.prev.]. Parabola o sijaču u Evanđelju po Mateju 13 i Marku 4 naslovljava pitanje prividnoga uvjerenja, kao što čini Evanđelje po Ivanu 8:31-59. Kao što kalvinisti navode GLAGOLE u PERFECT GLAGOLSKOME VREMENU koristeći ih za opis spasenja, arminijanisti navode odlomke u PREZENT GLAGOLSKOME VREMENU kao 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15.

Ovo je savršen primjer kako teološki sustavi zlorabe proof-texting metodu tumačenja. Uobičajeno je vodeće načelo ili glavni tekst korišten za gradnju teološke mreže kroz koju su viđeni svi ostali tekstovi. Budite pozorni od mreža iz ikojeg izvora. One dolaze iz zapadnjačke logike, ne otkrivenja. Biblija je istočnjačka Knjiga. Ona predstavlja istinu u napetošću-ispunjenim, naizgled paradoksalnim parovima. Kršćanima je namijenjeno potvrđivanje obojeg i življenje unutar napetosti. NZ predstavlja oboje i sigurnost vjernika i zahtjev za nastavljajućom vjerom i pobožnošću. Kršćanstvo je početni odaziv pokajanja i vjere slijeđen neprekidnim odazivom u pokajanju i vjeri. Spasenje nije proizvod (ulaznica za Nebo ili polica osiguranja protiv požara), nego odnos. Ono je odluka i učeništvo. U NZ-u to je opisano u svim GLAGOLSKIM VREMENIMA:

AORISTU (dovršeno djelovanje), Djela apostolska 15:11; Poslanica Rimljanima 8:24; 2. Timoteju 1:9; Titu 3:5

PERFEKTU (dovršeno djelovanje s nastavljajućim ishodima), Poslanica Efežanima 2:5.8

PREZENTU (neprekinuto djelovanje), 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15

FUTURU (budući događaji ili izvjesni događaji), Poslanica Rimljanima 5:8.10; 10:9; 1. Poslanica Korinćanima 3:15; Poslanica Filipljanima 1:28; 1. Solunjanima 5:8-9; Hebrejima 1:14; 9:28.

POSEBNA TEMA: POVJERENJE, POUZDANJE, VJERA, I VJERNOST U STAROME ZAVJETU [872]

I. UVODNE IZJAVE

Treba biti izjavljeno da uporaba ove teološke zamisli, tako ključne za NZ, nije jasno određena u SZ-u. Ona je zasigurno tamo, ali prikazana u ključu izabranih odlomaka i osoba.

SZ spaja:

A. pojedinca i zajednicu

B. osobni susret i poslušnost Savezu.

Vjera je oboje i osobni susret i svakodnevni način života! Lakše ju je opisati u osobi nego u leksičkom obliku (tj. proučavanje riječi). Ovaj osobni vid najbolje je slikovito opisan u:

A. Abrahamu i njegovu potomstvu

B. Davidu i Izraelu.

Ovi ljudi susreli su Boga i njihovi životi bili su trajno promijenjeni (ne savršeni životi, već neprekidna vjera). Kušnja je otkrila slabost i snagu njihove vjere u susretu s Bogom, ali prisran, odnos pouzdanja nastavio se kroz vrijeme! Bila je iskušana i pročišćena, ali je nastavljena kao svjedočenje njihove pobožnosti i načina života.

II. UPORABA GLAVNOG KORIJENA

A. אָמַן (BDB 52)

1. GLAGOL

a. *Qal* osnova – poduprijeti, ojačati (tj. 2. Kr 10:1.5; Est 2:7, ne teološka uporaba)

b. *Niphal* osnova – učiniti sigurnim ili čvrstim, ustanoviti, potvrditi, biti vjeran ili pouzdan:

(1) o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 8:2; 53:1; Jeremija 40:14

(2) o stvari, Knjiga proroka Izaije 22:23

(3) o Bogu, Ponovljeni zakon 7:9; Knjiga proroka Izaije 49:7; Jeremija 42:5

c. *Hiphil* osnova – stajati čvrsto, vjerovati, pouzdati se:

(1) vjerova Abraham Bogu, Knjiga Postanka 15:6

(2) Izraelci u Egiptu su vjerovali, Knjiga Izlaska 4:31; 14:31 (nijekano u Pnz 1:32)

(3) Izraelci su vjerovali YHWH-i koji je govorio kroz Mojsija, Knjiga Izlaska 19:9; Psalam 106:12.24

(4) Ahaz nije vjerovao u Boga, Knjiga proroka Izaije 7:9

(5) tkogod vjeruje u to /njega, Knjiga proroka Izaije 28:16

(6) vjerovati istine o Bogu, Knjiga proroka Izaije 43:10-12.

2. IMENICA (MUŠKI ROD) – vjernost (tj. Pnz 32:20; Iz 25:1; 26:2).

3. PRILOG – zaista, uistinu, slažem se, moglo bi biti tako (usp. Pnz 27:15-26; 1. Kr 1:36; 1. Ljet 16:36; Iz 65:16; Jer 11:5; 28:6). Ovo je obredno korištenje “amen” u SZ-u i NZ-u.

B. אָמַן (BDB 54) IMENICA ŽENSKOG RODA, nepokolebljivost, odanost, istina:

1. o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 10:20; 42:3; 48:1

2. o Bogu, Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 117:2; Knjiga proroka Izaije 38:18.19; 61:8

- 3 o istini, Ponovljeni zakon 32:4; 1. Knjiga o Kraljevima 22:16; Psalam 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Knjiga proroka Jeremije 9:5; Zaharija 8:16.
- C. אמונה (BDB 53), nepokolebljivost, postojanost, čestitost:
1. o rukama, Knjiga Izlaska 17:12
 2. o vremenima, Knjiga proroka Izaije 33:6
 3. o ljudima, Knjiga proroka Jeremije 5:3; 7:28; 9:2
 4. o Bogu, Psalam 40:11; 88:12; 89:1.2.5.8; 119:138.

III. PAVLOVA UPORABA OVE SZ-ne ZAMISLI

- A. Pavao temelji svoje novo razumijevanje YHWH i SZ-a na svome osobnom susretu s Isusom na putu za Damask (usp. Djela 9; 22; 26).
- B. Pronašao je SZ-nu potporu za svoje novo razumijevanje u dva ključna SZ-na odlomka što koriste korijen נאם:
1. Knjiga Postanka 15:6 – Abramov osobni susret potaknut od Boga (Post 12) ishodio je u poslušnome životu vjere (Post 12 - 22). Pavao na ovo cilja u Poslanici Rimljanima 4 i Galaćanima 3.
 2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – onima koji vjeruju u to (tj. Božji prokušani i čvrsto postavljeni ugaoni kamen) nikad neće biti:
 - a. Poslanica Rimljanima 9:33, “posramljeni” ili “razočarani”
 - b. Poslanica Rimljanima 10:11, isto kao gore.
 3. Knjiga proroka Habakuka 2:4 – oni koji poznaju vjernog Boga trebali bi živjeti vjerne živote (usp. Jer 7:28). Pavao je koristio ovaj tekst u Poslanici Rimljanima 1:17 i Galaćanima 3:11 (također zabilježite Heb 10:38).

IV. PETROVA UPORABA SZ-ne ZAMISLI

- A. Petar usklađuje:
1. Knjiga proroka Izaije 8:14 – 1. Petrova poslanica 2:8 (kamen spoticanja)
 2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – 1. Petrova poslanica 2:6 (ugaoni kamen)
 3. Psalam 118:22 – 1. Petrova poslanica 2:7 (odbačeni kamen).
- B. On okreće jedinstven jezik što opisuje Izraela, “izabrani rod, kraljevstvo svećeništva, sveti narod, narod za Božju vlastitu svojinu” iz:
1. Ponovljenog zakona 10:15; Knjige proroka Izaije 43:21
 2. Knjige proroka Izaije 61:6; 66:21
 3. Knjige Izlaska 19:6; Ponovljenog zakona 7:6
- i sada to upotrebljava za vjeru Crkve u Krista.

V. Ivanova uporaba zamisli

- A. Njena NZ-na uporaba
- Pojam “povjerova” dolazi od grčkog pojma (*pisteuō*) koji se može prevesti i “povjerovati”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Na primjer, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali je česta uporaba GLAGOLA. U Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenoj predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri površne uporabe ovog pojma “povjerovati” nalaze se u Ivanu 8:31-59 i Djelima apostolskim 8:13.18-24. Prava biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena postupkom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32).
- B. Njena uporaba s PRIJEDLOZIMA
1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava vjernikovo stavljanje njihova pouzdanja /vjere u Isusa:
 - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
 - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
 - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
 - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
 - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
 - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
 - g. u Boga (Iv 14:1)

2. *ev* znači “u” kao u Evanđelju po Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
3. *epi* znači “u” ili “iznad /nad”, kao u Evanđelju po Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj poslanici 2:6
4. DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
5. *hoti*, što znači “vjerovati da”, daje sadržaj kako što vjerovati:
 - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
 - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
 - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
 - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
 - e. Isus je Sin Božji (Iv 11:27; 20:31)
 - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
 - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
 - h. Isus dolazi od Oca (Iv 16:27.30)
 - i. Isus poistovjećuje Sebe u zavjetnom imenu Oca, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
 - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
 - k. Isus je umro i ponovo ustao (1. Sol 4:14).

VI. ZAKLJUČAK

Biblijska vjera je čovjekov odaziv na Božansku riječ /obećanje. Bog uvijek započinje (tj. Iv 6:44.65), ali dio ovoga Božanskog naviještanja je potreba čovjekova odaziva:

- A. pouzdanje
- B. zavjetna poslušnost.

Biblijska vjera je:

1. osobni odnos (početna vjera)
2. potvrda biblijske istine (vjera u Božje otkrivenje)
3. prikladan odgovor u poslušnosti (svakodnevna vjera).

Biblijska vjera nije karta za Nebo ili polica osiguranja. To je osobni odnos. To je svrha stvaranja i ljudi stvorenih na sliku i sličnost Boga (usp. Post 1:26-27). Ishod je “prisnost”. Bog zahtijeva zajedništvo, a ne određeno teološko stajalište! Ali zajedništvo sa svetim Bogom zahtijeva da djeca pokazuju “obiteljske” osobine (tj. svetost, usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:15-16). Pad (usp. Post 3) povrijedio je našu sposobnost ispravnoga odaziva. Stoga,

Bog je djelovao za naše dobro (usp. Ez 36:27-38), dajući nam “novo srce” i “novog duha”, koji nam kroz vjeru i pokajanje omogućava zajedništvo s Njim i poslušnost Njemu!

Svo troje je ključno. Svo troje mora se držati. Cilj je upoznati Boga (hebrejski i grčki smisao) i odražavati Njegovu narav u svojim životima. Cilj vjere nije Nebo jednoga dana, nego Kristo-sličnost svakoga dana!

Čovjekova vjernost je ishod (NZ), ne temelj (SZ) odnosa s Bogom: čovjekova vjera u Njegovu vjernost; čovjekovo pouzdanje u Njegovu pouzdanost. Srce NZ-nog gledišta na spasenje jeste da se ljudi moraju početno i neprekidno odazivati na početnu Božju milost i milosrđe pokazanu u Kristu. On je ljubio, On je poslao, On je providio; mi moramo odgovoriti u vjeri i vjernosti (usp. Ef 2:8-9 i 10)!

Vjeran Bog želi vjerne ljude kako bi otkrio Sâm Sebe nevjernome svijetu i dovede ga u osobnu vjeru u Njega.

POSEBNA TEMA: ISPOVIJED /PRIZNANJE

- A. Postoje dva oblika istoga grčkog korijena upotrijebljenog za ispovijed ili priznanje, *homolegeō* i *exomologō*. Složeni pojam što koristi Jakov je iz *homo*, isto; *legō*, govoriti; i *ex*, iz. Temeljno značenje je reći isto, složiti se s(a). *Ex* je dodan zamisli javnog očitovanja.
- B. Engleski prijevodi ove skupine riječi su:
 1. veličati
 2. slagati se
 3. proglasiti (usp. Mt 7:23)

4. priznati
5. ispovjediti (usp. Heb 4:14; 10:23).

C. Ova skupina riječi imala je naizgled dvije oprečne uporabe:

1. veličati (Boga)
2. priznati grijeh.

Možda se ovo razvilo od osjećaja čovječanstva o Božjoj svetosti i vlastite grješnosti čovječanstva. Spoznati jednu istinu jeste spoznati obje.

D. NZ-ne uporabe skupine riječi su:

1. obećati (usp. Mt 14:7; Djela 7:17)
2. složiti se ili pristati na nešto (usp. Iv 1:20; Lk 22:6; Djela 24:14; Heb 11:13)
3. veličati (usp. Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9)
4. prihvatiti:
 - a. osobu (usp. Mt 10:32; Lk 12:8; Iv 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; 1. Iv 2:23; Otk 3:5)
 - b. istinu (usp. Djela 23:8; 2. Kor 11:13; 1. Iv 4:2)
5. javno očitovati (legalan osjećaj razvijen u religijsku potvrdu, usp. Djela 24:14; 1. Tim 6:13):
 - a. bez priznanja krivnje (usp. 1. Tim 6:12; Heb 10:23)
 - b. s priznanjem krivnje (usp. Mt 3:6; Djela 19:18; Heb 4:14; Jak 5:16; 1. Iv 1:9).

▣ (2:21) “**IME GOSPODINOVO**” Ovo upućuje na Isusovu narav i učenja o Njemu. To ima i osobni i doktrinarni element. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: IME GOSPODINOVO (NZ)

Ovo je bio uobičajen izričaj za osobnu prisutnost i djelatnu snagu Trojedinoga Boga u Crkvi. To nije bila magična formula, nego obraćanje na Božju narav kao što je bila vidljiva u Isusu.

Često ovaj izričaj upućuje na Isusa kao Gospodina (usp. Fil 2:11):

1. kod priznavanja nečije vjere u Isusa (usp. Rim 10:9-13; Djela 2:21.38; 8:12.16; 10:48; 19:5; 22:16; 1. Kor 1:13.15; Jak 2:7)
2. kod egzorcizma (usp. Mt 7:22; Mk 9:38; Lk 9:49; 10:17; Djela 19:13)
3. kod iscjeljivanja (usp. Djela 3:6.16; 4:10; 9:34; Jak 5:14)
4. kod čina službe (usp. Mt 10:42; 18:5; Lk 9:48)
5. u vremenu crkvene stege (usp. Mt 18:15-20)
6. tijekom propovijedanja poganima (usp. Lk 24:47; Djela 9:15; 15:17; Rim 1:5)
7. u molitvi (usp. Iv 14:13-14; 15:7.16; 16:23; 1. Kor 1:2)
8. način upućivanja na kršćanstvo (usp. Djela 26:9; 1. Kor 1:10; 2. Tim 2:19; Jak 2:7; 1. Pt 4:14).

Što god mi činili kao navjestitelji, službujući, pomoćnici, iscjelitelji, egzorcisti, itd., mi činimo u Njegovoj naravi, Njegovoj sili, Njegovim odredbama – u Njegovo Ime (tj. Fil 2:9-10)!

▣ (2:21) “**BUDE SPAŠEN**” U ovome okviru, to upućuje na duhovno spasenje, dok u Knjizi proroka Joela to vjerojatno znači fizičko oslobođenje od Božjega gnjeva (usp. Djela 2:40). Pojam “spašen” korišten je u SZ-u o fizičkome oslobođenju (usp. Mt 9:22; Mk 6:56; Jak 5:14.20). Međutim, u NZ-u koristi se metaforički o duhovnome spasenju ili oslobođenju od Božjega gnjeva (posebice Jak 1:21; 2:14; 4:12). Božje srce kuca za spasenje svih muškaraca i žena stvorenih u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27); stvorenih za zajedništvo!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Spasenje \(SZ-ni pojam\).](#)

POSEBNA TEMA: SPASENJE (SZ-ni pojam)

Ovaj pojam (BDB 447) ima nekoliko suzvuka:

1. dobrobit, napredak, Knjiga o Jobu 30:15
2. Božansko spasenje koje obuhvaća oba vida i fizički i duhovni:
 - a. Knjiga Postanka 49:18
 - b. Ponovljeni zakon 32:15
 - c. Psalam 3:2.8; 22:1; 35:3; 62:2; 69:29; 70:5; 78:22; 80:3; 89:26; 91:16; 106:4; 140:7
 - d. Knjiga proroka Izaije 12:2; 33:2; 51:6.8; 52:7.10; 56:1; 59:11; 60:18; 62:1
3. zamisao fizičkoga i duhovnoga oslobođenja jasno je predstavljena u Knjizi o Joni 2:9-10
4. često je “radost” povezana s YHWH-inim spasenjem, 1. Knjiga o Samuelu 2:1; Knjiga proroka Izaije 25:9; 26:1; Psalam 9:14; 13:5; 35:9.

Spasenje uključuje provedbu YHWH-ina izvorno nakanjenoga zajedništva i društva s Njegovim ljudskim stvorenjima. Ono uključuje pojedinačnu i društvenu čitavost!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:22-28

²²“Ljudi Izraela, čujte ove riječi: Isus Nazarećanin, čovjek dokazan vama od Boga sa čudesima i čudima i znacima što Bog izvede kroz Njega u vašoj sredini, baš kao što sami znate – ²³toga Čovjeka, predanog prema unaprijed određenome naumu i predznanju Boga, vi pribiste na križ rukama bezbožnih ljudi i ubiste Ga. ²⁴Ali Bog Ga ponovno uskrisi, stavljajući kraj agoniji smrti, budući je bilo nemoguće za Njega da bude zadržan u njenoj moći.

²⁵Jer David reče o Njemu:

‘JA VIDJEH GOSPODINA UVLJEK U SVOJOJ PRISUTNOSTI;

JER ON MI JE S MOJE DESNE STRANE, JA NEĆU BITI UZDRMAN.

²⁶ZBOG TOGA MOJE JE SRCE RADOSNO I MOJ JEZIK KLIČE OD VESELJA;

ŠTOVIŠE MOJE ĆE TIJELO ISTO TAKO ŽIVJETI U NADI;

²⁷JER TI NEĆEŠ OSTAVITI MOJU DUŠU HADESU;

NITI DOPUSTITI SVOME SVETOME ISKUSITI TRULJENJE.

²⁸TI SI MI UČINIO ZNANIM PUTOVE ŽIVOTA;

TI ĆEŠ ME NAPUNITI RADOŠĆU SA SVOJIM PRISUTNOŠĆU.”

2:22 “Ljudi Izraela” Ovi su slušatelji bili očevici događaja zadnje sedmice Isusova zemaljskog života. Oni su imali spoznaju iz prve ruke o tome što Petar govori. Oni koji su imali duhovnu pronicljivost odazvali su se Evanđelju, njih oko tri tisuće na prvoj propovijedi (usp. Djela 2:41).

▣ **“čujte”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Fizičko očitovanje Duha dobilo je njihovu pozornost; sad dolazi poruka Evanđelja.

▣ **“Isus Nazarećanin”** Često se pretpostavlja da je ovo samo usporednica s “Isus iz Nazareta”. Ali, ovo je radije neuobičajen način izražavanja toga. Jednostavno je moguće da ovaj izričaj odražava Mesijanski naslov, “Mladica /Izdanak” (BDB 666, usp. Iz 4:2; 6:13; 11:1.10; 14:19; 53:2; Jer 23:5; 33:15-16; Zah 3:8; 6:12-13). Hebrejski pojam za “mladica /izdanak” je *nezer*.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Isus Nazarećanin.](#)

POSEBNA TEMA: ISUS NAZAREĆANIN

Postoji nekoliko različitih grčkih pojmova što koristi NZ kad govori o Isusu.

A. NZ-ni POJMOVI

1. Nazaret – grad u Galileji (usp. Lk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Djela 10:38). Taj grad nije spomenut u suvremenim izvorima, ali nađen je u kasnijim natpisima. To što je Isus bio iz Nazareta nije bio kompliment (usp. Iv 1:46). Znak nad Isusovim križem što je uključivao ime ovoga mjesta bio je znak židovskoga prijezira.
2. *Nazarēnos* – izgleda kako također upućuje na zemljopisni položaj (usp. Lk 4:34; 24:19).

3. *Nazōraios* – može upućivati na grad, ali isto tako može biti igra hebrejskoga Mesijanskoga pojma “Mladica /Izdanak” (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, usp. Iz 11:1; SINONIM, BDB 855, Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; na to se smjera u Otk 22:16). Luka koristi ovo o Isusu u 18:37 i Djelima apostolskim 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Vezano na #3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), što znači “posvećen sredstvom svečane prisege”.

B. POVIJESNA UPORABA POJMA VAN NZ-a

1. Označava židovsku (pred-kršćansku) heretičku skupinu (aramejski *nāsōrayyā*).
2. Bio je korišten u židovskim krugovima za opis vjernika u Krista (usp. Djela 24:5.14; 28:22, *nosri*).
3. Postao je uobičajen pojam za obilježavanje vjernika u sirijskim (aramejskim) crkvama. “Kršćanin” se koristilo u grčkim crkvama za označavanje vjernika.
4. U neko vrijeme nakon pada Jeruzalema, farizeji su se reorganizirali u Jamniji i poticali formalno odvojenje između sinagoge i Crkve. Primjer vrste pravila prokletstva protiv kršćana nađen je u “Osamnaest blagoslova” iz Berakota 28b-29a, što vjernike naziva “Nazarenima”:
 “Neka Nazareni i heretici nestanu u trenutku; oni će biti izbrisani iz knjige života i neće biti upisani s vjernima.”
5. Bio je upotrebljavan od Justina Mučenika, *Dial.* 126:1, koji je koristio Izaijin *netzer* (Iz 11:1) o Isusu.

C. MIŠLJENJE AUTORA

Ja sam iznenađen s toliko mnogo sricanja pojma, iako znam kako nije nepoznato da u SZ-u “Jošua” ima nekoliko različitih slovanja u hebrejskome. Sljedeće stavke uzrokovale su mi ostati u neizvjesnosti o njegovu točnome značenju:

1. bliska povezanost s Mesijanskim pojmom “Mladica /Izdanak” (*netzer*) ili sličan pojam *nāzir* (netko posvećen sredstvom prisege)
2. negativan suzvuk regije Galileje poganske
3. malo ili ništa suvremenoga književnog dokaza za grad Nazaret u Galileji
4. to dolazi iz usta demona u eshatološkome smislu (tj. “Jesi li došao uništiti nas?”).

Za punu bibliografiju o proučavanjima ove skupine riječi, vidjeti Colin Brown (urednik), *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 346 ili Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah*, str. 209-213, 223-225.

▣ **(2:22) “čovjek dokazan vama od Boga”** Isus je jamačno ljudski (tj. Djela 2:23; Rim 1:3), kao i Božanski (usp. 1. Iv 4:1-3).

Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Pojam znači “pokazan javnim prikazivanjem”. Bog je jasno i opetovano otkrio Sebe u Isusovim riječima, djelima, i načinom života. Ovi su jeruzalemski slušatelji vidjeli i čuli!

▣ **“sa čudesima i čudima i znacima”** Ovi slušatelji bili su očevici svega što je Isus učinio u Jeruzalemu zadnjega tjedna Svoga života.

Pojam “čudima” (*teras*) znači neuobičajen znak, što se obično pojavljuje na nebesima, kao u Djelima apostolskim 2:19-20.

Pojam “znacima” (*sēmeion*) označava poseban događaj što prenosi značenje ili važnost. Ovo je ključan pojam u Evanđelju po Ivanu (sedan posebnih znakova, usp. Djela 2:1-11; 4:46-54; 5:1-18; 6:1-15.16-21; 9:1-41; 11:1-57). Znaci nisu uvijek viđeni u pozitivnome svjetlu (usp. Iv 2:18; 4:48; 6:2). Ovdje je pojam upotrijebljen kao nizovi snažnih očitovanja što otkrivaju da je Novo doba Duha započelo!

Zanimljivo je da Petar ne troši uopće vrijeme u prvoj propovijedi (barem ne u sažetku u Djelima 2) o Isusovu ranijem životu i učenjima. Ispunjenje SZ-noga proročanstva, Njegova predodređena žrtvena smrt, i Njegovo slavno uskrsnuće glavne su točke.

2:23 “toga Čovjeka” Ovo može biti idiom o prijeziru (usp. Djela 5:28; 6:13; Lk 23:14; Iv 9:16; 18:29), ali u Djelima apostolskim 23:9 i 20:31-32 to nije negativan idiom. Ponovno je naglašena Isusova ljudskost (usp. Djela 2:22).

▣ **“predanog prema”** Ovaj pojam (*ekdotos*) nađen je jedino ovdje u NZ-u.

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB, REB

“unaprijed određenome naumu”
“unaprijed određenome savjetu”
“određenome naumu”
“Božjemu vlastitome naumu”
“promišljenoj nakani”

Ovaj je pojam *horizō* u svome obliku PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Njegovo temeljno značenje je odrediti, propisati, ili utvrditi. U SZ-u korišten je o postavljanju granica zemlje ili željama. Luka ga često koristi (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 10:42; 11:29; 17:26.31). Križ nije bio iznenađenje Bogu, nego je uvijek bio Njegov odabrani mehanizam (tj. žrtveni sustav iz Lev 1 - 7) za donošenje iskupljenja pobunjeničkome ljudstvu (usp. Post 3:15; Iz 53:10; Mk 10:45; 2. Kor 5:21).

Isusova smrt nije bila slučajna. Ona je bila vječni, iskupiteljski naum Boga (usp. Lk 22:22; Djela 3:18; 4:28; 13:29; 26:22-23). Isus je došao umrijeti (usp. Mk. 10:45)! Križ nije bio slučajnost!

▣ **“predznanju Boga”** Ovaj je pojam *prognosis* (znati prije), upotrijebljen jedino ovdje i u 1. Petrovoj poslanici 1:2. Ta zamisao o Božjem poznavanju svega od ljudske povijesti teško je za nas uskladiti s ljudskom slobodnom voljom. Bog je vječno, duhovno Biće koje nije ograničeno vremenskim slijedom. Iako On nadzire i oblikuje povijest, ljudi su odgovorni za svoje porive i djela. Predznanje ne utječe na Božju ljubav i izbor. Ako bi utjecalo, onda bi ono bilo uvjetovano na budućemu ljudskom naporu i zasluži. Bog je suveren i On je odabrao da Njegovi sljedbenici temeljem Saveza imaju slobodu odabrati odazivati se Njemu (usp. Rim 8:29; 1. Pt 1:20).

Postoje dvije krajnosti u ovome području teologije:

1. sloboda pogurana predaleko; neki kažu da Bog ne zna buduće odabire i djelovanja ljudi (Otvoreni teizam, što je filozofijsko proširenje Processa misli)
2. suverenost pogurana predaleko, što postaje time da Bog odabire neke za Nebo a neke za Pakao (supralapsarizam, kalvinizam s dvije oštrice).

Ja dajem prednost Psalmu 139!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Predznanje.](#)

POSEBNA TEMA: PREDZNANJE (iz Djela apostolskih 2:23)

Ovaj je pojam *prognosis* (znati prije), upotrijebljen jedino u Djelima apostolskim 2:23 i 1. Petrovoj poslanici 1:2. Ta zamisao o Božjem poznavanju svega od ljudske povijesti ispred vremena teško je za nas uskladiti s ljudskom slobodnom voljom. Bog je vječno, duhovno Biće koje nije ograničeno vremenskim slijedom. Iako On nadzire i oblikuje povijest, ljudi su odgovorni za svoje porive i djela ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Savez](#)). Predznanje ne utječe na Božju ljubav i izbor. Ako bi utjecalo, onda bi ono bilo uvjetovano na budućemu ljudskom naporu i zasluži. Bog je suveren i On je odabrao da Njegovi sljedbenici temeljem Saveza imaju slobodu odabrati odazivati se Njemu (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 8:29; 1. Pt 1:20).

Postoje dvije krajnosti u ovome području teologije:

1. sloboda pogurana predaleko; neki kažu da Bog ne zna buduće odabire i djelovanja ljudi (Otvoreni teizam, što je filozofijsko proširenje Processa misli)
2. suverenost pogurana predaleko, što postaje time da Bog odabire neke za Nebo a neke za Pakao (supralapsarizam, kalvinizam s dvije oštrice)
3. Ja dajem prednost Psalmu 139!

▣ (2:23) **“vi”** Petar potvrđuje krivnju i dvoličnost za Isusovu smrt ovima jeruzalemskim slušateljima (usp. Djela 3:13-15; 4:10; 5:30; 10:39; 13:27.28). Oni su bili dio ove rulje što je zazivala Njegovo raspeće; oni nisu bili članovi Sanhedrina koji Ga je doveo Pilatu; oni nisu bili rimski službenici ili vojnici koji su Ga razapeli, ali oni jesu odgovorni, kao što smo mi odgovorni. Ljudski grijeh i pobuna prisilili su Ga na smrt!

▣ **“pribiste na križ”** Doslovno ovo je pojam “vezanje” (*prospēgnumi*). Upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u. Podrazumijeva i pribijanje čavlima i vezanje na križ. U Djelima apostolskim 5:30 isti je proces opisan kao “vješanje na drvo”. Židovski vođe nisu htjeli Isusa kamenovati za blasfemiju kao što su kamenovali Stjepana kasnije (usp. Djela 7), nego su Ga željeli razapeti (Louw i Nida kažu da ovaj *hapax legomenon* može biti istovjetan sa *stauroō*, razapeti [str. 237 fusnota 9]). To je vjerojatno bilo povezano na prokletstvo Ponovljenoga zakona 21:23. Izvorno ovo se prokletstvo odnosilo na javno

nabijanje na kolac i neprimjeren ukop, ali u Isusovo vrijeme rabini su to povezali na raspeće. Isus je podnio prokletstvo SZ-noga zakona za sve vjernike (usp. Gal 3:13; Kol 2:14).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Raspeće.](#)

POSEBNA TEMA: RASPEĆE

Ovo je bio oblik javnoga, produljenoga mučenja razvijen ili od Feničana ili u Mezopotamiji kako bi se odvratilo od pobune i kriminala. Bio je usavršen (tj. gdje je trajao nekoliko dana) od Rimljana. Prema zakonu nijedan rimski građanin nije smio biti razapet. To je uključivalo javno svlačenje, premlaćivanje ([vidjeti Posebnu temu dolje: Bičevan](#)), i pribijanje na križ. Oblik križa mogao je biti veliko slovo “T” ili malo slovo “t” ili “X”. Čak je moguće da je bila korištena skela kad se razapinjalo nekoliko osoba zajedno. Smrt je konačno nastupila zbog gušenja. Osuđena osoba morala se gurati s pribijenim stopalima prema gore kako bi mogla disati. To je razlog zašto je razbijanje nogu onih kriminalaca razapetih s Isusom prouzročilo njihovu bržu smrt (usp. Iv 19:32).

POSEBNA TEMA: BIČEVAN

Ovo je bila okrutna kazna! Često smrtonosna. Uvijek je prethodila rimskome raspeću (vidjeti Livije, 33,36), ali čini se u početku iz Evanđelja po Luki 23:16,22; Ivanu 19:1,12 kako je moguće da je to bila još jedna Pilatova nakana za dobivanje naklonosti od svjetine za Isusa.

Evanđelja koriste različite riječi za opis ovoga okrutnog udaranja:

1. *phragelloō* u Evanđelju po Mateju 27:26; Marku 15:15, NASB prevodi kao “bičevan”
2. *derō* u Evanđelju po Luki 22:63, NASB prevodi kao “udaranje”
3. *mastigoō* u Evanđelju po Ivanu 19:1, NASB prevodi kao “batinjanje /udaranje” (usp. Mt 20:19; Mk 10:34; Lk 18:33; Djela 22:24).

Osobe su bile nage (tj. Djela 16:22) a njihove ruke zavezane na kolac u zemlji (tj. Djela 22:25). Tada se šibom od kožnih bičeva s komadima kamena, metala, ili kosti upleteno u krajeve devet bičeva udaralo preko izloženih leđa. Zapisano je da su ovi bičevi često:

1. oslijepili žrtvu
2. otvorili rebra do kosti
3. izbili zube
4. čak prouzročili smrt.

Nije postojao ograničen broj udaraca što su zadala dva rimska vojnika, svaki s jedne strane (kao što je bilo u židovskim šibanjima, tj. 39, usp. Pnz 25:1-3; 2. Kor 11:24).

▣ (2:23) “bezbožnih ljudi” Doslovno ovo je “bezakoniti ljudi” i upućuje na Rimljane.

2:24 “Bog Ga ... uskrisi” NZ tvrdi da su sve tri Osobe Trojstva bile djelatne u Isusovu uskrsnuću:

1. Duh (usp. Rim 8:11)
2. Sin (usp. Iv 2:19-22; 10:17-18)
3. najčešće Otac (usp. Djela 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 6:4,9).

Očeva djelovanja bila su potvrda Njegova prihvaćanja Isusova života, smrti, i naučavanja. To je glavni vid ranoga propovijedanja apostola.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa; Kerygma; i Posebnu temu dolje: Uskrsnuće.](#)

POSEBNA TEMA: USKRSNUĆE

U Bibliji bivanje vraćenim iz smrti ima tri očitovanja.

- A. Oni koji nisu umrli nego su otišli kako bi bili s Bogom (tj. Henok, usp. Post 5:24; Ilija, usp. 2. Kr 2:11), što se zove “biti preveden”.

- B. Neki, kroz Božju snagu, dovedeni su natrag od vrata smrti do fizičkoga zdravlja. To se zove “oživljavanje”. Oni će umrijeti u nekome trenutku u budućnosti.
- C. Postoji samo jedno uskrsnuće (tj. Isus). On je umro ali vraćen je od smrti (tj. *hades*) i dato Mu je novo tijelo pripremljeno za vječni život s Bogom. On je od prvih plodova smrti (usp. 1. Kor 15:20.23; “prvorodeni od umrlih”, usp. Kol 1:15.17). Zbog Njega, vjernici će biti uskrsnuti kod Drugoga dolaska (usp. Ps 49:15; 73:24; Iz 26:19; Dn 12:2; Mt 22:31-32; Mk 12:26-27; Iv 5:25.28-29; 6:39-40.44.54; Rim 8:11; 1. Kor 15; 1. Sol 4:13-18; 1. Iv 3:2).

DOKAZ ZA USKRSNUĆE

- A. Pedeset (50) dana na Pedeseticu, uskrsnuće je postalo ključna poruka Petrove propovijedi (usp. Djela 2). Tisuće koji su živjeli u području gdje se to dogodilo povjerovali su!
- B. Životi učenika bili su temeljito promijenjeni od obeshrabrenosti (oni nisu očekivali uskrsnuće) do smjelosti, čak mučeništva.
- C. Pavao popisuje mnoge očevice u 1. Poslanici Korinćanima 15:5-8, uključujući sebe (usp. Djela 9).

VAŽNOST USKRSNUĆA

- A. Ono pokazuje da je Isus bio Onaj za kojeg je tvrdio da On jeste (usp. Mt 12:38-40, navještaj smrti i uskrsnuća).
- B. Bog je stavio Svoje odobrenje na Isusov život, učenje, i nadomjesnu smrt! (usp. Rim 4:25).
- C. Ono nam pokazuje obećanje svim kršćanima (tj. uskrsnuće tijela, usp. 1. Kor 15).

Tvrdnje od Isusa kako će On uskrsnuti od mrtvih:

- A. Evanđelje po Mateju 12:38-40; 16:21; 17:9.22.23; 20:18-19; 26:32; 27:63
- B. Evanđelje po Marku 8:31; 9:1-10.31; 14:28.58
- C. Evanđelje po Luki 9:22-27
- D. Evanđelje po Ivanu 2:19-22; 12:34; poglavlja 14 – 16.

I Petar i Pavao tvrde da Psalam 16 upućuje na Isusa, Mesiju:

- A. Petar u Djelima apostolskim 2:24-32
- B. Pavao u Djelima apostolskim 13:32-37.

DALJNJE PROUČAVANJE

- A. *Evidence That Demands a Verdict* od Josha McDowella
- B. *Who Moved the Stone?* od Franka Morrisona
- C. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, “Uskrsnuće”, “Uskrsnuće Isusa Krista”.

▣ (2:24) “stavljajući kraj agoniji smrti” Ovaj pojam može značiti:

1. doslovno, porođajni bolovi (klasičan grčki, usp. Rim 8:22)
2. metaforički poteškoće prije Drugoga dolaska (usp. Mt 24:8; Mk 13:8; 1. Sol 5:3).

Moguće to upućuje na hebrejske pojmove “zamka” ili “klopka” u Psalmu 18:4-5 i 116:3, što su bile SZ-ne metafore za osudu (usp. Iz 13:6-8; Jer 4:31).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Porođajni bolovi.](#)

POSEBNA TEMA: POROĐAJNI BOLOVI

Puni idiom je “porođajni bolovi Novoga doba” (usp. Iz 13:8; 26:17; Jer 30:6-7; Mih 4:9-10; Mt 24:8; Mk 13:8; Djela 2:24; 1. Sol 5:3). Ovo odražava židovsko vjerovanje u pojačavanje zla prije Novoga doba pravednosti (usp. Mk 13:19-20)

i *Book of Jubilees* 23:18 zajedno s *Apocalypse of Baruch* 27-29). Židovi su vjerovali u dva Doba: sadašnje Doba zla, karakterizirano grijehom i pobunom protiv Boga, i “Doba koje mora doći”. Novo doba bit će ustoličeno dolaskom Mesije (usp. Ps 2). To će biti vrijeme pravednosti i odanosti Bogu. Iako je židovsko stajalište bilo djelomično istinito, ono nije uzelo u obzir dva dolaska Mesije. Mi živimo u preklapanju ova dva Doba: “već” i “ne još” Kraljevstva Božjeg! [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:11: Ovo i dolazeće Doba.](#)

▣ (2:24) “**budući je bilo nemoguće za Njega da bude zadržan u njejoj moći**” Evandjelje po Ivanu također povezuje Isusovo uskrsnuće sa SZ-nim proročanstvom (usp. Djela 2:25-28). Isus je otišao u Hades sa svrhom (usp. 1. Pt 3:19; 4:6). Kad je otišao On je uzeo pravedne vjernike sa Sobom (usp. 2. Kor 5:6.8)!

2:25 “Jer David reče o Njemu” Ovo je navod iz Psalma 16:8-11. Petar tvrdi da je Psalam 16 Mesijanski (kao što tvrdi Pavao u Djelima 13:36; postoje samo dva navoda Ps 16 u NZ-u) i da upućuje izravno na Isusa. Isusovo uskrsnuće jeste psalmistova nada i nada NZ-nih vjernika.

2:26 “NADI” [nada] Ovaj pojam nije upotrijebljen u Evandeljima, ali je korišten u Djelima apostolskim za opis vjere vjernika u buduće dovršenje obećanja Evandjelja (usp. Djela 23:6; 24:15; 26:6.7; 28:20). Često se koristi u Pavlovim pisanjima, ali u nekoliko značenja povezanih na Božji vječni iskupiteljski naum.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Nada.](#)

POSEBNA TEMA: NADA (*elpis*, kod Pavla)

Pavao je koristio ovaj pojam često u nekoliko različitih ali povezanih značenja. Često je bio povezan s dovršenjem vjernikove vjere (npr. 1. Tim 1:1). Može biti izražen kao slava, vječni život, konačno spasenje, Drugi dolazak, itd. Dovršenje je izvjesno, ali vremenski element je budućnost i nepoznat je. Nada je često bila povezana s pojmovima “vjera” i “ljubav” (usp. 1. Kor 13:13; 1. Sol 1:3; 2. Sol 2:16). Djelomičan popis Pavlovih uporaba:

1. Drugi dolazak, Poslanica Galaćanima 5:5; Efežanima 1:18; 4:4; Titu poslanica 2:13
2. Isus je naša nada, 1. Timoteju poslanica 1:1 (Bog je naša nada, 1. Tim 5:5; 1. Pt 3:5)
3. vjernik biva predstavljen Bogu, Poslanica Kološanima 1:22-23; 1. Solunjanima 2:19
4. nada je položena u Nebu, Poslanica Kološanima 1:5
5. pouzdanje u Evandjelje, Poslanica Kološanima 1:23; 1. Solunjanima 2:19
6. konačno spasenje, Poslanica Kološanima 1:5; 1. Solunjanima 4:13; 5:8
7. slava Božja, Poslanica Rimljanima 5:2, 2. Korinćanima 3:12; Kološanima 1:27
8. spasenje pogana po Kristu, Poslanica Kološanima 1:27
9. sigurnost spasenja, 1. Poslanica Solunjanima 5:8
10. vječni život, Titu poslanica 1:2; 3:7
11. ishodi kršćanske zrelosti, Poslanica Rimljanima 5:2-5
12. iskupljenje čitavoga Stvorenja, Poslanica Rimljanima 8:20-22
13. dovršenje posinjenja, Poslanica Rimljanima 8:23-25
14. naslov za Boga, Poslanica Rimljanima 15:13
15. Pavlova žudnja za vjernike, 2. Poslanica Korinćanima 1:7
16. SZ kao vodič NZ-nim vjernicima, Poslanica Rimljanima 15:4.

2:27 “HADESU” [Hades] Ovo je grčki pojam za zadržavajuće mjesto umrlih. On je ekvivalent hbrejskome pojmu *Šeol* u SZ-u. U SZ-u život nakon smrti bio je opisan kao svjesno postojanje s nečijom obitelji, ali tu nije bilo radosti ili zajedništva. Samo napredujuće otkrivenje NZ-a jasnije određuje život nakon smrti (tj. Nebo i Pakao).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gdje su mrtvi? \(*Šeol/Hades, Gehena, Tartarus*\).](#)

POSEBNA TEMA: GDJE SU MRTVI? (Šeol /Hades, Gehena, Tartarus)

I. STARI ZAVJET

- A. Svi ljudi idu u *Šeol* (etimologija neizvjesna, BDB 982), što je način upućivanja na smrt ili grob, uglavnom u Mudrosnoj književnosti i Knjizi proroka Izaije. U SZ-u to je sjenovito, svjesno, ali postojanje bez radosti (usp. Job 10:21-22; 38:17).
- B. *Šeol* obilježava:
1. povezanost s Božjim Sudom (vatra), Ponovljeni zakon 32:22
 2. povezanost s kaznom čak prije Sudnjega dana, Psalam 18:4-5
 3. povezanost s *abaddonom* (uništenje), u kojem je Bog također prisutan, Knjiga o Jobu 26:6; Psalam 139:8; Knjiga proroka Amosa 9:2
 4. povezanost s "Jamom" (grobom), Psalam 16:10; Knjiga proroka Izaije 14:15; Ezekiel 31:15-17
 5. grješni silaze živi u *Šeol*, Knjiga Brojeva 16:30.33; Psalam 55:15
 6. često poosobljen sa životinjom velikih ustiju, Knjiga Brojeva 16:30; Knjiga proroka Izaije 5:14; Habakuk 2:5
 7. ljudi su tamo zvani *Repha'im* (tj. "duhovi umrlih"), Knjiga proroka Izaije 14:9-11.

II. NOVI ZAVJET

- A. Hebrejski *Šeol* preveden je grčkim *Hadom* (*Hades*) (nevidljivi svijet).
- B. *Had* ima osobine:
1. upućuje na smrt, Evanđelje po Mateju 16:18
 2. povezan je sa smrću, Otkrivenje 1:18; 6:8; 20:13-14
 3. često sličan mjestu stalne kazne (*Gehena*), Evanđelje po Mateju 11:23 (SZ-ni navod); Luka 10:15; 16:23-24
 4. često sličan grobu, Evanđelje po Luki 16:23.
- C. Moguće podijeljen (rabini):
1. dio za pravednike nazvan raj (pravo drugo ime za Nebo, usp. 2. Kor 12:4; Otk 2:7), Evanđelje po Luki 23:43
 2. dio za grješne nazvan *Tartarus*, 2. Petrova poslanica 2:4, gdje je mjesto zadržavanja za zle anđele (usp. Post 6; 1. Henokova).
- D. *Gehena*:
1. odražava SZ-ni izričaj, "dolina sinova Hinnoma", (južno od Jeruzalema). To je bilo mjesto gdje je fenički bog vatre, *Molek* (BDB 574), bio štovan žrtvovanjem djece (usp. 2. Kr 16:3; 21:6; 2. Ljet 28:3; 33:6), što je bilo zabranjeno Levitskim zakonikom 18:21; 20:2-5.
 2. Jeremija ga mijenja iz mjesta poganskoga štovanja u mjesto YHWH-ina Suda (usp. Jer 7:32; 19:6-7). To postaje mjesto vatre, vječnoga suda u 1. Henokovoj 90:26-27 i Sib. 1:103.
 3. Židovi Isusovih dana bili su toliko užasnuti sudjelovanjem svojih predaka u poganskome štovanju žrtvovanjem djece, da su ovo područje pretvorili u smetlište za Jeruzalem. Mnoge od Isusovih metafora za Vječni sud proizašle su iz ovoga odlagališta (vatra, dim, crvi, smrad, usp. Mk 9:44.46). Pojam *Gehena* koristio je samo Isus (osim u Jak 3:6).
 4. Isusova uporaba riječi *Gehena*:
 - a. vatra, Evanđelje po Mateju 5:22; 18:9; Marko 9:43
 - b. bez kraja [neprekidno], Evanđelje po Marku 9:48 (Mt 25:46)
 - c. mjesto uništenja (oboje i duše i tijela), Evanđelje po Mateju 10:28
 - d. usporedivo sa *Šeolom*, Evanđelje po Mateju 5:29-30; 18:9
 - e. označava grješnog kao "sin pakla", Evanđelje po Mateju 23:15
 - f. ishod sudske presude, Evanđelje po Mateju 23:33; Luka 12:5
 - g. zamisao *Gehene* usporediva je s drugom smrću (usp. Otk 2:11; 20:6.14) ili ognjenim jezerom (usp. Mt 13:42.50; Otk 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Moguće da ognjeno jezero postaje trajno stanište ljudi (iz *Šeola*) i zlih anđela (iz *Tartarusa*, 2. Pt 2:4; Juda stih 6 ili Abis, usp. Lk 8:31; Otk 9:1-11; 20:1.3)
 - h. nije bila određena za ljude, nego za Sotonu i njegove anđele, Evanđelje po Mateju 25:41.

- E. Moguće je, zbog preklapanja *Šeola*, *Hada*, i *Gehene* da:
1. prvotno su svi ljudi išli u *Šeol* /*Had*
 2. njihovo tamošnje iskustvo (dobro /zlo) pogoršano je nakon Sudnjeg dana, ali mjesto za grješne ostaje isto (to je zašto je KJV *hades* [grob] preveo kao *gehena* [pakao])
 3. jedini NZ-ni tekst što spominje muku prije Suda jeste parabola u Evanđelju po Luki 16:19-31 (Lazar i bogataš). *Šeol* je također opisan kao mjesto kazne sada (usp. Pnz 32:22; Ps 18:1-5).
Međutim, doktrina se ne može postaviti na parabolli.

III. MEĐUSTANJE IZMEĐU SMRTI I USKRSNUĆA

- A. NZ ne uči o "besmrtnosti duše", što je jedan od nekoliko drevnih pogleda na život poslije smrti:
1. ljudske duše postojale su prije njihova fizičkog života
 2. ljudske duše su vječne prije i poslije fizičke smrti
 3. često je ljudsko tijelo viđeno kao zatvor a smrt kao oslobođenje za povratak u pred-postojeće stanje.
- B. NZ nagovještuje bestjelesno stanje između smrti i uskrsnuća:
1. Isus govori o diobi između tijela i duše, Evanđelje po Mateju 10:28
 2. Abraham može imati tijelo sada, Evanđelje po Marku 12:26-27; Luka 16:23
 3. Mojsije i Ilija imaju fizičko tijelo kod preobraženja, Evanđelje po Mateju 17
 4. Pavao tvrdi da će kod Drugoga dolaska prvo duše s Kristom dobiti svoja nova tijela, 1. Poslanica Solunjanima 4:13-18
 5. Pavao tvrdi da će vjernici svoja nova duhovna tijela dobiti na Dan uskrsnuća, 1. Poslanica Korinćanima 15:23-52
 6. Pavao tvrdi da vjernici ne idu u *Had*, nego su u smrti s Isusom, 2. Poslanica Korinćanima 5:6.8; Filipljanima 1:23. Isus je pobijedio smrt i uzeo je pravednike na Nebo sa Sobom, 1. Petrova poslanica 3:18-22.

IV. NEBO

- A. U Bibliji je ovaj pojam korišten u tri značenja:
1. atmosfera iznad Zemlje, Postanak 1:1.8; Knjiga proroka Izaije 42:5; 45:18
 2. zvjezdana nebesa, Postanak 1:14; Ponovljeni zakon 10:14; Psalam 148:4; Poslanica Hebrejima 4:14; 7:26
 3. mjesto Božjega prijestolja, Ponovljeni zakon 10:14; 1. Knjiga o Kraljevima 8:27; Psalam 148:4; Poslanica Efežanima 4:10; Hebrejima 9:24 (treće nebo, 2. Kor 12:2).
- B. Biblija ne otkriva mnogo o životu poslije smrti, vjerojatno zato što palo čovječanstvo nema načina ili sposobnost to razumjeti (usp. 1. Kor 2:9).
- C. Nebo je oboje i mjesto (usp. Iv 14:2-3) i Osoba (usp. 2. Kor 5:6.8). Nebo može biti obnovljeni Edenski vrt (Post 1 - 2; Otk 21 - 22). Zemlja će biti očišćena i obnovljena (usp. Djela 3:21; Rim 8:21; 2. Pt 3:10). Slika Boga (Post 1:26-27) obnovljena je u Kristu. Sad je ponovno moguće prisno zajedništvo Edenskoga vrta. Međutim, ovo može biti metaforički (Nebo kao ogromni, kockasti grad iz Otk 21:9-27) a ne doslovno. Prva Korinćanima 15 opisuje razliku između fizičkoga tijela i duhovnoga tijela kao sjeme pa do zrele biljke. Ponovo, 1. Poslanica Korinćanima 2:9 (navod iz Iz 64:4 i 65:17) jeste veliko obećanje i nada! Ja znam da kad ćemo Ga vidjeti bit ćemo kao On (usp. 1. Iv 3:2).

V. KORISNI IZVORI

- A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*
B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door*.

▣ (2:27) "NITI DOPUSTITI SVOME SVETOME ISKUSITI TRULJENJE" Ovo je očito bila Mesijanska referenca što se odnosi na smrt, ali ne na kvarenje Obećanoga, Pomazanoga, Svetoga (usp. Ps 49:15 i 86:13; vidjeti bilješke *online*).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Svetac.](#)

POSEBNA TEMA: SVETAC

I. “Svetac Izraelov” omiljeni je naslov za Božanstvo u Knjizi proroka Izaije (usp. Iz 1:4; 5:19; 10:17.20; 12:6; 17:7; 29:19.23; 30:11.12.15; 31:1; 37:23; 40:25; 41:14.16.20; 43:3.14.15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 54:5; 55:5; 60:9.14). Zato jer je On “svet”, Njegov narod mora biti svet (usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:16).

Ovaj naslov, u stanovite smislu, izražava nemoguću napetost da grješni, pali ljudi budu u skladu s mjerilom svetosti. Mojsijevski Savez nije bilo moguće održati (usp. Jš 24:19; Djela 15; Gal 3; Heb). Stari zavjet bio je način pokazivanja nemogućnosti ljudi da se prilagode Božjem mjerilu (Gal 3), ipak On je bio s njima, za njih, pripremajući ih za Svoj odgovor njihovu palome stanju (tj. “Novi savez u Isusu”). On ne spušta Svoje mjerilo, nego ga osigurava kroz Svoga Mesiju. Novi savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) jeste Savez vjere i pokajanja, ne ljudskog vršenja, što ishodi u Kristo-sličnosti (usp. Jak 2:14-26). Bog želi ljude koji odražavaju Njegovu narav narodima (usp. Mt 5:48).

II. “Svetac” može upućivati na:

1. Boga Oca (usp. brojne SZ-ne odlomke o “Svecu Izraelovu”)
2. Boga Sina (usp. Mk 1:24; Lk 4:34; Iv 6:69; Djela 3:14; 1. Iv 2:20)
3. Boga Duha (Njegov naslov, “Sveti Duh”, usp. Iv 1:33; 14:26; 20:22).

Djela apostolska 10:38 ona su gdje su sve tri Osobe Boga uključene u pamazanje. Isus je bio pomazan (usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38). Zamisao je proširena na uključivanje svih vjernika (usp. 1. Iv 2:27). Pomazanik je postao pomazani! Ovo može biti usporedno s Antikristom ili antikristima (usp. 1. Iv 2:18). SZ-ni simbolički čin fizičkoga pomazanja s uljem (usp. Izl 29:7; 30:25; 37:29) odnosi se na one koji su bili pozvani i opremljeni od Boga za poseban zadatak (tj. proroci, svećenici, i kraljevi). Riječ “Krist” jeste prijevod hebrejskoga pojma “pomazanik” ili Mesija.

2:28 “TI ĆEŠ ME NAPUNITI RADOŠĆU SA SVOJIM PRISUTNOŠĆU” Ovaj izričaj podrazumijeva osobno, radosno iskustvo s Ocem (Djela 2:22-28) u Nebu posredstvom smrti Mesije (usp. Iz 53:10-12). To isto pozitivno viđenje osobnoga zajedništva s Ocem u životu nakon smrti zapisano je u Knjizi o Jobu 14:14-15; 19:25-27.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:29-36

²⁹“Braćo, ja vam mogu pouzdano reći glede patrijarha Davida da je on umro i bio pokopan, i njegov je grob s nama do ovoga dana. ³⁰I tako, zato jer je on bio prorok i znao je da MU SE BOG ZAKLE PRISEGOM DA ĆE JEDAN OD NJEGOVIH POTOMAKA BITI NA NJEGOVU PRIJESTOLJU, ³¹on je gledao unaprijed i govorio o uskrsnuću Krista, da ON NE BIJAŠE NI OSTAVLJEN U HADESU, NITI JE NJEGOVO MESO TRPJELO TRULJENJE.

³²Toga Isusa Bog podigne ponovno, čemu smo svi mi svjedoci. ³³Zato bivajući uzvišen k desnoj ruci Boga, i primivši od Oca obećanje o Svetome Duhu, On je izlio ovo što i vidite i čujete. ³⁴Jer nije bio David taj koji bijaše uznesen na nebo, nego on sam kaže:

‘GOSPODIN REČE GOSPODINU MOME,

“SJEDI KOD MOJE DESNE RUKE,

³⁵SVE DOK NE UČINIM TVOJE NEPRIJATELJE PODNOŽJEM ZA TVOJE NOGE.”

³⁶Stoga neka sva kuća Izraelova zna sa sigurnošću da je Bog Njega učinio i Gospodinom i Kristom – toga Isusa kojeg ste vi razapeli.”

2:29-31 Za suvremene zapadnjačke čitatelje nije lako slijediti Petrovu analizu ovoga Psalma jer on koristi rabinske hermeneutičke postupke (ovo je isto tako za Poslanicu Hebrejima). Petar je moguće čuo ovu činjenicu u sinagogi za dolazak Mesije i sad zna kako to upućuje na Isusa iz Nazareta.

2:29 Petar pokazuje da Psalam 16, iako na neke načine upućuje na Davida (posebice 16:10b), ne može u potpunosti upućivati na Davida.

▣ “ja ... mogu pouzdano reći” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Smjelost \(parrhēsia\).](#)

POSEBNA TEMA: SMJELOST (*parrhēsia*)

Ovaj grčki pojam složena je od “svi” (*pan*) i “govor” (*rhēsis*). Ta sloboda ili smjelost u govoru često je imala suzvuk smjelosti usred suprotstavljanja ili odbacivanja (usp. Iv 7:13; 1. Sol 2:2).

U Ivanovim pisanjima (upotrijebljen 13 puta) često označava javno objavljivanje (usp. Iv 18:20, također u Pavlovim pisanjima, Kol 2:15). Međutim, ponekad to naprosto znači “jasno /otvoreno” (usp. Iv 10:24; 11:14; 16:25.29).

U Djelima apostolskim apostoli govore poruku o Isusu na isti način (sa smjelošću) kao što je Isus govorio o Ocu te Njegovim naumima i obećanjima (usp. Djela 2:29; 4:13.29.31; 9:27-28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8; 26:26; 28:31). Pavao je i molio za molitvu kako bi mogao smjelo propovijedati Evanđelje (usp. Ef 6:19; 1. Sol 2:2) i živjeti Evanđelje (usp. Fil 1:20). Pavlova eshatološka nada u Krista dala mu je smjelost i pouzdanje da propovijeda Evanđelje u ovome sadašnjem Dobu zla (usp. 2. Kor 3:11-12). On je također imao pouzdanje da će Isusovi sljedbenici djelovati primjereno (usp. 2. Kor 7:4).

Postoji još jedan vid za ovaj pojam. Poslanica Hebrejima koristi ga na jedinstven način o vjernikovoј smjelosti, u Kristu, da pristupi Bogu i govori Mu (usp. Heb 3:6; 4:16; 10:19.35). Vjernici su u potpunosti prihvaćeni i dobrodošli u prisnost s Ocem kroz Sina (usp. 2. Kor 5:21)!

Korišten je na nekoliko načina u NZ-u:

1. pouzdanje, smjelost, ili sigurnost vezana na:
 - a. ljude (usp. Djela 2:29; 4:13.31; 2. Kor 3:12; Ef 6:19)
 - b. Boga (usp. 1. Iv 2:28; 3:21; 4:12; 5:14; Heb 3:6; 4:16; 10:19)
2. govoriti otvoreno, jasno, ili nedvojbeno (usp. Mk 8:32; Iv 7:4.13; 10:24; 11:14; 16:25; Djela 28:31)
3. govoriti javno (usp. Iv 7:26; 11:54; 18:20)
4. povezan oblik (*parrhēsiāzomai*) korišten je za propovijedanje smjelo usred teških okolnosti (usp. Djela 18:26; 19:8; Ef 6:20; 1. Sol 2:2).

2:30 “on (je) bio prorok” Židovi su vjerovali da Bog govori kroz proroke. Mojsije je nazvan prorokom (usp. Pnz 18:18). SZ-ne Knjige o Jošui, Sucima, te 1. i 2. o Samuelu, i 1. i 2. o Kraljevima bile su u židovskome kanonu poznate kao “raniji proroci”. Nakon smrti zadnjega proroka, Malahije, rabini su smatrali da je otkrivenje završilo. U tome židovskom smislu pojma (tj. pisac Pisma) David je smatran prorokom. Ranije u SZ-u Bog je otkrio Mojsiju (usp. Post 49) da će Mesija biti iz plemena Jude. U 2. Knjizi o Samuelu 7 Bog je otkrio da će On biti iz kraljevske loze Davida. U Psalmu 110 Bog nadalje otkriva da će On biti i iz svećeničke loze Melkisedeka (usp. Djela 2:34-35).

▣ **“BOG (MU SE) ZAKLE PRISEGOM DA ĆE JEDAN OD NJEGOVIH POTOMAKA BITI NA NJEGOVU PRIJESTOLJU”** Ovo je sažetak ili složena referenca na 2. Knjigu o Samuelu 7:11-16; Psalm 89:3-4; ili 132:11. To pokazuje da Božja drevna nakana mora biti ispunjena u Isusu iz Nazareta. Njegova smrt i uskrsnuće nisu bili plan B, nego Božji predodređeni, pred-stvaralački naum iskupljenja (usp. Ef 2:11 - 3:13).

2:31 “Krista” [Krist] Ovo je grčki prijevod “Mesija” ili doslovno “Pomazanik”. Ne samo da je Isus bio sin Davida, kralja Izraela, nego i Sin Božji i sjeo je na nebesko prijestolje (usp. Ps 110).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Mesija.](#)

▣ **“ON NE BIJAŠE NI OSTAVLJEN U HADESU, NITI JE NJEGOVO MESO TRPJELO TRULJENJE”**

Ovo nije označeno kao SZ-ni navod u NASB (ažuriranome) tekstu 1995. To je očito upućivanje na Psalm 16.

[Za “meso” vidjeti Posebnu temu dolje: Meso \(*sarx*\); i: Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:27: Gdje su mrtvi? \(*Šeol/Hades, Gehena, Tartarus*\).](#)

POSEBNA TEMA: MESO (*sarx*)

Ovaj je pojam vrlo često korišten od Pavla u Poslanici Galaćanima a njegov teološki razvoj je u Poslanici Rimljanima. Znanstvenici se ne slažu u tome kako okarakterizirati različita suzvučja pojma. Zsigurno postoji preklapanje u značenjima. Slijedi tek jednostavno nastojanje bilježenja širine semantičkoga polja toga pojma:

- A. ljudsko tijelo, Evanđelje po Ivanu 1:14; Poslanica Rimljanima 2:28; 1. Korinćanima 5:5; 7:28; 2. Korinćanima 4:11; 7:5; 12:7; Galaćanima 1:16; 2:16.20; 4:13; Filipljanima 1:22; Kološanima 1:22.24; 2:5; 1. Timoteju 3:16
- B. ljudsko potomstvo, Evanđelje po Ivanu 3:6; Poslanica Rimljanima 1:3; 4:1; 9:3.5.8; 11:14; 1. Korinćanima 10:18; Galaćanima 4:23.29
- C. ljudska osoba, Poslanica Rimljanima 3:20; 7:5; 8:7-8; 1. Korinćanima 1:29; 2. Korinćanima 10:3; Galaćanima 2:16; 5:24
- D. ljudsko govorenje, Evanđelje po Ivanu 8:15; 1. Poslanica Korinćanima 1:26; 2. Korinćanima 1:12; 5:16; 10:2; Galaćanima 6:12
- E. ljudska slabost, Poslanica Rimljanima 6:19; 7:18; 8:5-6.9; 2. Korinćanima 10:4; Galaćanima 3:3; 5:13.16.19-21; Kološanima 2:18
- F. neprijateljstvo ljudi prema Bogu, povezano s posljedicama Pada, Poslanica Rimljanima 7:14; 13:14; 1. Korinćanima 3:1.3; Efežanima 2:3; Kološanima 2:18; 1. Petrova 2:11; 1. Ivanova 2:16.

Mora biti naglašeno da “meso” nije viđeno kao zlo u NZ-u, kao što je to u grčkoj misli. Za grčke filozofe, “meso” je bilo izvor ljudskih poteškoća; smrt je oslobodila osobu od njegova utjecaja. Ali u NZ-u, “meso” je bojno tlo duhovnoga sukoba (usp. Ef 6:10-18), ipak ono je neutralno. Netko može koristiti fizičko tijelo za dobro ili za zlo.

2:32-33 “Isusa Bog ... Svetog Duha” Iako riječ “trojstvo” nikad nije upotrijebljena u Bibliji, zamisao o trojedinome Bogu zahtijevana je: (1) Božanstvom Isusa i (2) osobnošću Duha. Biblija komunicira ovu zamisao spominjanjem tri Osobe Trojstva u jednostrukome okviru (usp. Djela 2:32-33; Mt 28:19; 1. Kor 12:4-6; 2. Kor 1:21-22; 13:14; Ef 4:4-6 i 1. Pt 1:2).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Trojstvo.](#)

2:32 “Toga Isusa Bog podigne ponovno” Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 2:24.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

▣ **“čemu smo svi mi svjedoci”** Ovo upućuje na one koji su vidjeli uskrsloga Krista. Vidjeti kartu ukazanja nakon uskrsnuća od Paula Barnetta, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, str. 185, u Djelima apostolskim 1:3 (str. 9).

2:33 “bivajući uzvišen” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Uznesenje.](#)

▣ **“k desnoj ruci Boga”** Ovo je antropomorfistička metafora za mjesto snage, autoriteta, i posredovanja (usp. 1. Iv 2:1), što je uzeto iz Psalma 110:1 (naveden u NZ-u više od ikojega drugog Psalna) ili Psalma 118:16. Bog je vječan Duh, prisutan kroz fizičko i duhovno Stvorenje. Ljudi moraju koristiti ograničen zemaljski jezik i zamisli kako bi govorili o Njemu, ali to su sve:

1. negacije
2. analogije
3. metafore.

Čak su i riječi “Otac” za opis Boga ili “Sin” za opis Isusa metaforičke. Sve se metafore ruše u nekom trenutku. One su morale prenijeti istinu ili zamisao o Božanstvu. Budite pozorni glede doslovnosti! Jamačno kad dođete u Nebo vi ne očekujete vidjeti nekoga starog čovjeka, mladog čovjeka na prijestolju i bijelu pticu kako kruži iznad glave.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Bog opisan kao čovjek \(antropomorfistički jezik\).](#)

POSEBNA TEMA: BOG OPISAN KAO ČOVJEK (antropomorfistički jezik)

I. OVA VRSTA JEZIKA VRLO JE UOBIČAJENA U SZ-u (neki primjeri)

A. Dijelovi fizičkoga tijela:

1. oči – Knjiga Postanka 1:4.31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakon 11:12; Knjiga proroka Zaharije 4:10

2. ruke – Knjiga Izlaska 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakon 2:15
 3. ruka – Knjiga Izlaska 6:6; 15:16; Ponovljeni zakon 4:34; 5:15; 26:8
 4. uši – Knjiga Brojeva 11:18; 1. Samuelova 8:21; 2. Kraljevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
 5. lice – Knjiga Izlaska 33:11; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakon 34:10
 6. prst – Knjiga Izlaska 8:19; 31:18; Ponovljeni zakon 9:10; Psalam 8:3
 7. glas – Knjiga Postanka 3:8.10; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakon 26:17; 27:10
 8. noge – Knjiga Izlaska 24:10; Knjiga proroka Ezekiel 43:7
 9. ljudsko obličje – Knjiga Izlaska 24:9-11; Psalam 47; Knjiga proroka Izaije 6:1; Ezekiel 1:26
 10. anđeo Gospodnji – Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlazak 3:4.13-21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-23; 13:3-22.
- B. Fizičko djelovanje:
1. govorenje kao mehanizam stvaranja – Knjiga Postanka 1:3.6.9.11.14.20.24.26
 2. šetanje (tj. zvuk) u Edenu – Knjiga Postanka 3:8; 18:33; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14
 3. zatvaranje vrata Noine arke – Knjiga Postanka 7:16
 4. mirisanje žrtava – Knjiga Postanka 8:21; Izlazak 29:18.25; Levitski zakonik 26:31
 5. silaženje – Knjiga Postanka 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11.18.20
 6. ukapanje Mojsija – Ponovljeni zakon 34:6.
- C. Ljudski osjećaji (neki primjeri):
1. kajanje /žaljenje – Knjiga Postanka 6:6.7; Izlazak 32:14; Suci 2:18; I. Samuelova 15:29.35; Knjiga proroka Amosa 7:3.6
 2. gnjev – Knjiga Izlaska 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3.4; 32:10.13.14; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 29:20
 3. ljubomora – Knjiga Izlaska 20:5; 34:14; Ponovljeni zakon 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Jošua 24:19
 4. gađenje /zgražanje – Levitski zakonik 20:23; 26:30; Ponovljeni zakon 32:19.
- D. Obiteljski pojmovi (neki primjeri):
1. Otac:
 - a. Izraela – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 31:9; Hošea 11:1
 - b. kralja – 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16; Psalam 2:7
 - c. metafore očinskog djelovanja – Ponovljeni zakon 1:31; 8:5; 32:6-14; Psalam 27:10; Izreke 3:12; Knjiga proroka Jeremije 3:4.22; 31:20; Hošea 11:1-4; Malahija 3:17
 2. Roditelj – Knjiga proroka Hošea 11:1-4
 3. Majka – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 (analogija majke koja doji)
 4. Mladi odan ljubavnik – Knjiga proroka Hošee 1 - 3.

II. RAZLOZI UPORABE OVE VRSTE JEZIKA

- A. Za Boga je bilo nužno otkriti Sâmoga Sebe ljudskom stvorenju. Vrlo prošireni okvir Boga kao muške osobe je antropomorfizam jer je Bog duh!
- B. Bog uzima najznačajnije vidove ljudskoga života i koristi ih kako bi otkrio Sâm Sebe palome čovječanstvu (otac, majka, roditelj, ljubavnik).
- C. Iako neophodno tada (tj. Post 3:8), Bog ne želi biti ograničen ikakvim fizičkim obličjem (usp. Izl 20; Pnz 5).
- D. Konačni antropomorfizam je utjelovljenje Isusa! Bog je postao fizički, opipljiv (usp. 1. Iv 1:1-3). Božja poruka postala je Riječ Božja (usp. Iv 1:1-18).

▣ (2:33)“**obećanje o Svetome Duhu**” SZ obećao je Novi dan Duhom-vođene pravednosti, učinjene učinkovitim djelom Mesije:

1. Evanđelje po Ivanu 7:39, Novi dan stigao je
2. Poslanica Galaćanima 3:14, blagoslov Abrahamu (usp. Post 12:3) sad je dostupan čitavome svijetu
3. Poslanica Efežanima 1:13, vjernici u tome Novom dobu zapečaćeni su Duhom.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim, Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

▣ “On je izlio” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:17: Izliveno \(NZ\)](#).

▣ “ovo što i vidite i čujete” Ovo je nastavljaajući naglasak u toj propovijedi o naravi ovih slušatelja kao o očevcima (usp. 2:14.22.32.33.36). Oni su znali da je ono što Petar govori istina jer su bili tamo. Odvjetnici to nazivaju primarnim izvorom dokaza.

2:34 “GOSPODIN REČE GOSPODINU MOME” Ovo je navod iz Psalmu 110:1 (YHWH ... Adon). Isus ga koristi u Evanđelju po Mateju 22:41-46. U NZ-u to pokazuje dvojni vid Kraljevstva; Isus je već kod Božje desne ruke, ali Njegovi neprijatelji nisu ipak još Njegovo podnožje.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Imena za Božanstvo – posebice točku D.](#)

POSEBNA TEMA: IMENA ZA BOŽANSTVO

- A. *El* (BDB 42, KB 48)
1. Izvorno značenje općenitoga drevnog pojma za božanstvo je neizvjesno, iako mnogi znanstvenici vjeruju da dolazi od akadskega korijena, “biti jak” ili “biti moćan” (usp. Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
 2. U kanaanskom panteonu najviši bog je *El* (tekstovi iz Ras Šamre).
 3. U Bibliji *El* je uobičajeno složenica s drugim pojmovima. Ove su složenice postale način davanja osobina za Boga:
 - a. *El-Elyon* (“Bog Previšnji”, BDB 42 i 751 II), Knjiga Postanka 14:18-22; Ponovljeni zakon 32:8; Knjiga proroka Izaije 14:14
 - b. *El-Roi* (“Bog koji vidi” ili “Bog koji otkriva Sâm Sebe”, BDB 42 i 909), Knjiga Postanka 16:13
 - c. *El-Shaddai* (*El Šadaj*) (“Bog Svemogući” ili “Bog svakoga milosrđa” ili “Bog planine”, BDB 42 i 994), Knjiga Postanka 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
 - d. *El-Olam* (“Vječan Bog”, BDB 42 i 761), Knjiga Postanka 21:33. Ovaj je pojam teološki povezan na Božje obećanje Davidu, 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16
 - e. *El-Berit* (“Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Knjiga o Sucima 9:46.
 4. *El* je istovjetno s:
 - a. YHWH u Psalmu 85:8; Knjizi proroka Izaije 42:5
 - b. *Elohim* u Knjizi Postanka 46:3; Jobu 5:8, “Ja Jesam *El*, *Elohim* vašeg Oca”
 - c. *Shaddai* (*Šadaj*) u Knjizi Postanka 49:25
 - d. “ljubomoran” u Knjizi Izlaska 34:14; Ponovljenome zakonu 4:24; 5:9; 6:15
 - e. “milosrdan” u Ponovljenome zakonu 4:31; Knjizi Nehemije 9:31
 - f. “velik i strašan” u Ponovljenome zakonu 7:21; 10:17; Knjizi Nehemije 1:5; 9:32; Knjizi proroka Daniela 9:4
 - g. “spoznaja /znanje” u 1. Knjizi o Samuelu 2:3
 - h. “moje jako utočište” u 2. Knjizi o Samuelu 22:33
 - i. “moj osvjetnik” u 2. Knjizi o Samuelu 22:48
 - j. “svet” u Knjizi proroka Izaije 5:16
 - k. “moćan” u Knjizi proroka Izaije 10:21
 - l. “moje spasenje” u Knjizi proroka Izaije 12:2
 - m. “velik i silan” u Knjizi proroka Jeremije 32:18
 - n. “odmazda” u Knjizi proroka Jeremije 51:56.
 5. Složenice svih glavnih SZ-nih imena za Boga nađene su u Knjizi o Jošui 22:22 (*El*, *Elohim*, *YHWH*, ponavljano).
- B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)
1. Osnovno značenje je “visok”, “uzvišen” ili “uzdignut” (usp. Post 40:17; 1. Kr 9:8; 2. Kr 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
 2. Korišteno je u usporednome smislu za nekoliko drugih imena /naslova Božjih:
 - a. *Elohim* – Psalm 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *YHWH* – Knjiga Postanka 14:22; 2. Knjiga o Samuelu 22:14

- c. *El-Shaddai (El Šadaj)* – Psalam 91:1.9
 - d. *El* – Knjiga Brojeva 24:16
 - e. *Elah* – korišteno često u Knjizi proroka Daniela 2 - 6 i Knjizi Ezre 4 - 7, povezano s *illair* (aramijski za “Previšnji Bog”) u Knjizi proroka Daniela 3:26; 4:2; 5:18.21.
3. Često je korišten od ne-Izraelaca:
- a. Melkisedek, Knjiga Postanka 14:18-22
 - b. Balaam, Knjiga Brojeva 24:16
 - c. Mojsije, govoreći o narodima u Ponovljenome zakonu 32:8
 - d. Evanđelje po Luki u NZ-u, pisano za pogane, također koristi grčku istoznačnicu *Hupsistos* (usp. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Djela 7:48; 16:17).
- C. *Elohim* (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), prvenstveno korišten u poeziji (BDB 43, KB 52)
1. Ovaj pojam nije nađen izvan Staroga zavjeta.
 2. Ova riječ može označavati Boga Izraelovog ili bogove naroda (usp. Izl 3:6; 20:3). Abrahamova obitelj bila je mnogobožačka (usp. Jš 24:2).
 3. Može upućivati na izraelske suce (usp. Izl 21:6; Ps 82:6).
 4. Pojam *elohim* korišten je i za druga duhovna bića (anđele, demone) kao u Ponovljenome zakonu 32:8 (LXX); Psalmu 8:5; Knjizi o Jobu 1:6; 38:7.
 5. U Bibliji to je prvi naslov /ime za Božanstvo (usp. Post 1:1). Isključivo je korišten do Knjige Postanka 2:4, gdje je složenica s YHWH-om. U osnovi (teološki) upućuje na Boga kao Stvoritelja, Održavatelja, i Davatelja svega života na ovoj planeti (usp. Ps 104).
To je istoznačnica s *El* (usp. Pnz 32:15-19). Može se također usporediti YHWH kao što je Psalam 14 (*Elohim*, stihovi 1.2.5; *YHWH*, stihovi 2.6; čak *Adon*, stih 4).
 6. Iako je MNOŽINA i korištena je za druge bogove, ovaj pojam često označava Boga Izraela, ali uobičajeno ima JEDNINSKI GLAGOL za označavanje jednobožačke uporabe.
 7. Neobično je da je uobičajeno ime za monoteističkoga Boga Izraela MNOŽINA! Premda ne postoji izvjesnost, evo teorija:
 - a. hebrejski ima mnogo MNOŽINA, često korištenih za naglašavanje. Usko vezano na ovo je kasniji hebrejski gramatički član nazvan “množina Veličanstva”, gdje je MNOŽINA korištena za veličanje poimanja
 - b. ovo može upućivati na anđeosko Vijeće, s kojim se Bog susreće u Nebu i koje vrši Njegove zapovijedi (usp. 1. Kr 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5.7)
 - c. čak je i moguće da ono odražava NZ-no otkrivenje jednoga Boga u tri Osobe. U Knjizi Postanka 1:1 Bog stvara; u Postanku 1:2 Duh lebdi, a iz NZ-a Isus je posrednik Boga Oca u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; Rim 11:36; 1. Kor 8:6; Kol 1:15; Heb 1:2; 2:10).
- D. YHWH (BDB 217, KB 394)
1. Ovo je Ime koje odražava Božanstvo kao Boga koji sklapa Savez; Bog kao Spasitelj, Iskupitelj! Ljudi su prekršili Saveze, ali Bog je vjeran Svojoj riječi, obećanju, Savezu (usp. Ps 103).
Ovo je Ime prvi puta spomenuto u složenici s *Elohim* u Postanku 2:4. U Knjizi Postanka 1 – 2, ne postoje dva izvješća, nego dva naglasaka: (1) Bog kao Stvoritelj svemira (fizički) i (2) Bog kao poseban Stvoritelj čovječanstva. Postanak 2:4 – 3:24 počinje posebnim otkrivenjem o povlaštenome položaju i svrsi čovječanstva, kao i s poteškoćom grijeha te pobunom povezanom s jedinstvenim položajem.
 2. U Knjizi Postanka 4:26 rečeno je “čovjek je počeo zazivati ime GOSPODINOVO” (YHWH). Međutim, Knjiga Izlaska 6:3 daje naslutiti da su rani zavjetni ljudi (patrijarsi i njihove obitelji) poznali Boga jedino kao *El Šadaj*. Ime YHWH objašnjeno je samo jednom u Izlasku 3:13-16, posebice u stihu 14. Međutim, Mojsijeva pisanja često tumače riječi narodnom igrom riječi, ne etimološki (usp. Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju toga imena (uzeto iz IDB, tom 2, str. 409-411):
 - a. iz arapskog korijena, “pokazati vatrenu ljubav”
 - b. iz arapskog korijena “puhati” (YHWH kao olujni Bog)
 - c. iz ugaritskoga (kanaanskoga) korijena “govoriti”
 - d. slijedeći fenički natpis, UZROČNI PARTICIP znači “Onaj koji održava” ili “Onaj koji uspostavlja”

- e. iz hebrejskoga *Qal*-oblika “Onaj koji jeste”, ili “Onaj koji je prisutan” (u budućem smislu, “Onaj koji će biti”)
 - f. iz hebrejskoga *Hiphil*-oblika “Onaj koji uzrokuje biti”
 - g. iz hebrejskoga korijena “živjeti” (npr. Post 3:21), što znači “uvijek živi, jedini živi Bog”
 - h. iz okvira Izlaska 3:13-16 igra s oblikom IMPERFEKTA korištenim u smislu PERFEKTA, “Ja ću nastaviti biti što Ja moram biti” ili “Ja ću nastaviti biti što sam uvijek bio” (usp. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Puno ime YHWH često je izraženo u kraticama ili moguće u izvornome obliku:
 - (1) *Yah* (npr. Hallelu – yah, BDB 219, usp. Izl 15:2; 17:16; Ps 89:8; 104:35)
 - (2) *Yahu* (“iah” završetak imena, npr. Isaiah [Izaija – op.prev.]
 - (3) *Yo* (“Jo” početak imena, npr. Jošua ili Joel).
3. U kasnijem je judaizmu ovo zavjetno Ime postalo tako sveto (četveroslovno) da su ga se Židovi bojali izreći kako ne bi prekršili zapovijed iz Izlaska 20:7; Ponovljenoga zakona 5:11; 6:13. Tako su zamijenili hebrejski oblik za “vlasnik”, “gospodar”, “suprug /muž”, “gospodin” – *adon* ili *adonaj* (moj gospodin). Kad su u svojim čitanjima SZ-nih tekstova došli na YHWH oni su izgovarali “gospodin”. Zato se YHWH u engleskim prijevodima piše GOSPODIN.
4. Kao s *El*, YHWH je često složen s drugim pojmovima kako bi se naglasile određene osobine Izraelovog Boga Saveza. Budući postoji mnogo mogućih složenih pojmova, evo nekih:
- a. *YHWH – Yireh* (YHWH će providjeti, BDB 217 i 906), Knjiga Postanka 22:14
 - b. *YHWH – Rophekha* (YHWH je tvoj iscjelitelj, BDB 217 i 950, *Qal* PARTICIP), Knjiga Izlaska 15:26
 - c. *YHWH – Nissi* (YHWH je moj stijeg, BDB 217 i 651), Knjiga Izlaska 17:15
 - d. *YHWH – Meqaddishkem* (YHWH Onaj koji te posvećuje, BDB 217 i 872, *Piel* PARTICIP), Knjiga Izlaska 31:13
 - e. *YHWH – Shalom [Šalom]* (YHWH je Mir, BDB 217 i 1022), Knjiga o Sucima 6:24
 - f. *YHWH – Sabbaoth [Sabaot]* (YHWH Nebeskih vojska, BDB 217 i 878), 1. Knjiga o Samuelu 1:3.11; 4:4; 15:2; često u Prorocima
 - g. *YHWH – Ro’I* (YHWH je moj pastir, BDB 217 i 944, *Qal* PARTICIP), Psalam 23:1
 - h. *YHWH – Sidqenu* (YHWH je naša pravednost, BDB 217 i 841), Knjiga proroka Jeremije 23:6
 - i. *YHWH – Shammah* (YHWH je tamo, BDB 217 i 1027), Knjiga proroka Ezekielia 48:35.

2:36 “neka sva kuća Izraelova” Ovo upućuje na židovsko vodstvo i narod, one koje posebno Petar naslovljava. On tvrdi da je SZ-no proročanstvo ispunjeno i doseglo je vrhunac u Isusu iz Nazareta.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje.](#)

NASB	“zna sa sigurnošću”
NKJV, Pešita	“zna sigurno”
NRSV	“zna sa sigurnošću”
TEV	“zna sigurno”
NJB	“može biti sigurna”

Ovo odražava dvije grčke riječi, PRIDJEV *aphalōs* što znači “zavezati čvrsto” (metaforički sa sigurnošću, usp. Djela 16:23) i PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA od *ginōskō*, “znati”. Ovi očevici Isusova zadnjeg tjedna, smrti, i uskrsnuća nisu mogli sumnjati o istinitosti Petrovih riječi.

▣ “Gospodinom i Kristom” Pojam “gospodin” (*kurios*) može biti korišten u općemu smislu ili u posebnome teološkom smislu (usp. Djela 2:21). Može značiti “gospodinm”, “sir”, “vlasnik”, “suprug”, ili “puni Bogo-čovjek”. SZ-na uporaba ovoga pojma (*adon*) došla je od židovskoga ustezanja izgovaranja zavjetnoga Imena za Boga, YHWH, od hebrejskoga

GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). Oni su se bojali kršenja zapovijedi što kaže: “Ne uzimaj ime Gospodina svoga Boga uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Mislili su da ako ga ne izreknu, neće ga uzimati uzaludno. Tako, zamijenili su ga hebrejskom riječju *adonai*, što je imala slično značenje kao grčka riječ, *Kurios* (Gospodin). NZ-ni autori koristili su ovaj pojam za opis punoga Kristova Božanstva. U Ranoj crkvi izričaj “Isus je Gospodin” bio je javna ispovijed vjere i formula kod krštenja (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

“Krist” je bio grčki ekvivalent hebrejskoga pojma *messiah*, što znači “pomazanik” (usp. Djela 2:31.36; 3:18.20; 4:26; 5:42; 8:5; 9:22; 17:3; 18:5.28; 26:23). To podrazumijeva “netko pozvan i opremljen od Boga za poseban zadatak”. U SZ-u postojale su tri skupine vođa: svećenici, kraljevi, i proroci, koji su bili pomazani. Isus je ispunio sve tri ove pomazane službe (usp. Heb 1:2-3). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Mesija.](#)

Uporabom oba ova SZ-na naslova za Isusa iz Nazareta, Luka potvrđuje Njegovo Božanstvo (usp. Fil 2:6-11, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:34: Imena za Božanstvo](#)) i Njegovo Mesijanstvo (usp. Lk 2:11). Ovo jamačno postavlja pozornicu za naviještanje (*kerygma*) drugih propovijedi u Djelima apostolskim! [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim. Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

POSEBNA TEMA: KRIST ISUS KAO GOSPODIN (iz 2. Korinćanima 4:5)

Ovaj izričaj bio je ispovijed vjere Rane crkve kod krštenja (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:9-11). Sva tri glavna pojma korištena u NZ-u za opis Obećanoga, Patećeg Sluge, upotrijebljena su u ovome izričaju:

1. Krist – ovo je grčki ekvivalent hebrejskoga pojma *messiah*, što znači “pomazanik” ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)). To podrazumijeva “netko pozvan i opremljen od Boga za poseban zadatak”. U SZ-u su tri skupine vođa (svećenici, kraljevi, i proroci) bili pomazani. Isus je ispunjava sve tri ove pomazane službe (usp. Heb 1:2-3).
2. Isus – ovo aramejsko ime znači “YHWH spašava” ili “YHWH donosi spasenje”. Anđeo ga je otkrio Njegovim roditeljima (usp. Mt 1:21). “Isus” je povučeno iz hebrejske riječi za “spasenje”, *hosea*, sufiks kratici zavjetnoga Imena za Boga, “YHWH”. To je isto kao hebrejsko ime Jošua ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:34: Imena za Božanstvo](#)).
3. Gospodin – Pojam “gospodin” (*kurios*) može biti korišten u općemu smislu ili u posebnome teološkom smislu. Može značiti: (1) “gospodinm”, “*sir*”, “gospodar”, “vlasnik”, “suprug”, ili (2) “puni Bogo-čovjek”. SZ-na uporaba ovoga pojma (*adon*) došla je od židovskoga ustezanja izgovaranja zavjetnoga Imena za Boga, YHWH, što je bilo od hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). Oni su se bojali kršenja zapovijedi što kaže: “Ne uzimaj ime Gospodina svoga Boga uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Mislili su da ako ga ne izreknu, neće ga uzimati uzaludno. Tako, zamijenili su ga hebrejskom riječju, *Adonai* (“moj Gospodin”), što je imala slično značenje kao grčka riječ, *Kurios* (tj. značenje #1, usp. Iv 4:11). NZ-ni autori koristili su ovaj pojam za opis punoga Kristova Božanstva.

Postoji nekoliko ispovijednih izričaja korištenih o Isusu:

- a. Isus je Mesija /Krist – Djela apostolska 5:42; 9:22; 17:3; 18:5.28; 1. Poslanica Korinćanima 1:23
- b. Isus je Sin Božji – Djela apostolska 9:20; Poslanica Rimljanima 1:3-4; Hebrejima 4:14
- c. Isus je Gospodin – Djela apostolska 2:36; 10:36; 11:20; Poslanica Rimljanima 10:9; 2. Korinćanima 4:5; Filipljanima 2:11; Kološanima 2:6.

U određenome smislu ovi izričaji sažimlju ranocrkveno razumijevanje Isusa iz Nazareta.

☐ **“toga Isusa kojeg ste vi razapeli”** Petar optužuje ove žitelje Jeruzalema za dvoličnost u Isusovoj smrti. Svi pali ljudi jednako su uključeni u krivnju. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:23.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Pateći Mesija.](#)

☐ **“toga Isusa”** Oznaka “toga Isusa” (usp. Djela 2:23.32.36) povezuje Petrovo naviještanje povijesnoga Isusa s uskrslim, uzvišenim Kristom. Obje zamisli su istinite. Ne postoji biblijska razlika između ranoga Isusa i Isusa vjere!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:37-42

³⁷Sad kad čuše to, oni bijahu probodeni do srca, i rekoše Petru i ostalim apostolima: “Braćo, što ćemo činiti?”

³⁸Petar im reče: “Pokajte se, i svaki od vas neka bude kršten u ime Isusa Krista za oproštenje svojih grijeha; i primit

ćete dar Svetoga Duha. ³⁹Jer obećanje je za vas i vašu djecu i za sve one koji su daleko, koliko god mnogo će ih Gospodin naš Bog pozvati k Sebi.” ⁴⁰I s mnogima drugim riječima on je svečano svjedočio i nastavio ih opominjati, govoreći: “Budite spašeni od ovoga pokvarenog naraštaja!” ⁴¹Tako potom, oni koji su primili njegovu riječ bili su kršteni; i toga dana bilo je pridruženo oko tri tisuće duša. ⁴²Oni su neprekidno bili posvećeni učenju apostola i zajedništvu, lomljenju kruha i molitvi.

2:37 “oni bijahu probodeni do srca” Ovo je grčki pojam *kata plus nussō*. Korijen riječi upotrijebljen je u Evanđelju po Ivanu 19:34 za Isusa pribijenog na križ. Petrova propovijed pribila je ove slušatelje na istinu Evanđelja. Ovo očito upućuje na neophodnost uvjeravanja Svetoga Duha što prethodi spasenju (usp. Iv 16:8-11; Rim 3:21-31).

▣ “srca” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Srce.](#)

POSEBNA TEMA: SRCE

Grčki pojam *kardia* korišten je u Septuaginti i NZ-u kako bi odrazio hebrejski pojam *lēb* (BDB 523). Korišten je na nekoliko načina (usp. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 403-404):

1. središte fizičkoga života, metafora za osobu (usp. Djela 14:17; 2. Kor 3:2-3; Jak 5:5)
2. središte duhovnog života (tj. moral):
 - a. Bog poznaje srce (usp. Lk 16:15; Rim 8:27; 1. Kor 14:25; 1. Sol 2:4; Otk 2:23)
 - b. korišteno za duhovni život čovječanstva (usp. Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1. Tim 1:5; 2. Tim 2:22; 1. Pt 1:22)
3. središte misaonog života (tj. um, usp. Mt 13:15; 24:48; Djela 7:23; 16:14; 28:27; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2. Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2. Pt 1:19; Otk 18:7; srce je istoznačnica razuma u 2. Kor 3:14-15 i Fil 4:7)
4. središte htijenja (tj. volja, usp. Djela 5:4; 11:23; 1. Kor 4:5; 7:37; 2. Kor 9:7)
5. središte osjećaja (usp. Mt 5:28; Djela 2:26.37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2. Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. jedinstveno mjesto djelatnosti Duha (usp. Rim 5:5; 2. Kor 1:22; Gal 4:6 [tj. Krist u našim srcima, Ef 3:17])
7. srce je metaforički način upućivanja na čitavu osobu (usp. Mt 22:37, navod Pnz 6:5). Misli, pobude, i djelovanja pripisane su srcu koje potpuno otkriva vrstu pojedinca. SZ ima neke upadljive uporabe pojma:
 - a. Knjiga Postanka 6:6; 8:21: “Bog je bio ožalošćen u Svome srcu”, također zabilježite Knjigu proroka Hošee 11:8-9
 - b. Ponovljeni zakon 4:29; 6:5: “sa svim svojim srcem i svom svojom dušom”
 - c. Ponovljeni zakon 10:16: “neobrezano srce” i Poslanica Rimljanima 2:29
 - d. Knjiga proroka Ezekielu 18:31-32: “novo srce”
 - e. Knjiga proroka Ezekielu 36:26: “novo srce” nasuprot “kamenom srcu”.

2:38 “Pokajte se” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA što znači učiniti odlučnu odluku. Taj hebrejski pojam za pokajanje znači promjenu djelovanja. Grčki pojam znači promjenu uma. Pokajanje jeste voljnost da se promijeni. To ne znači potpun prijekid s grijehom, nego žudnja da se ugodi Bogu, ne sebi. Kao palo ljudstvo mi živimo za sebe, ali kao vjernici mi živimo za Boga! Pokajanje i vjera Božji su zahtjevi za spasenje (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21). Isus je rekao: “Osim ako se ne pokajete, izginut ćete” (usp. Lk 13:3.5). Pokajanje jeste Božja volja za palog čovjeka (usp. 2. Pt 3:9, Ez 18:23.30.32). Tajnovitost Božje suverenosti i ljudske slobodne volje može jasno biti predložena pokajanjem kao zahtjevom za spasenje. Međutim, paradoks ili dijalektički par jeste to da je ono također dar Božji (usp. Djela 5:31; 11:18 i 2. Tim 2:25). Uvijek postoji napetost u biblijskoj predstavi Božje početne milosti i potrebe ljudstva za zavjetnim odgovorom. Novi savez, kao i Stari savez, ima “ako ... onda” građu. Postoji nekoliko pojmova korištenih u NZ-u što se odnose na zamisao o pokajanju.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Pokajanje u Novome zavjetu](#).

▣ “bude kršten” Ovo je još jedan AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

▣ “u ime Isusa Krista” Ovo je hebrejski idiom (odražen u Joelu 2:32) što upućuje na osobu ili narav Isusa. Može biti da je formula Rane crkve kod krštenja, što su vjerojatno kandidati ponavljali, bila: “Ja vjerujem Isus je Gospodin” (usp. Rim 10:9-10).

13; 1. Kor 1:13.15). To je bila i teološka potvrda i osobna potvrda pouzdanja. U Velikome poslanju iz Evanđelja po Mateju 28:19-20 trojedino Ime jeste formula kod krštenja. Opetovano mi se moramo čuvati od mehaničkoga sakramentalizma! Naslov ili formula nije ključ, nego srce onoga koji biva kršten.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\); i Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

NASB, NJB, NIV

“za oprostjenje svojih grijeha”

NKJV, Pešita

“za otpust grijeha”

NRSV

“tako da vaši grijesi mogu biti oprostjeni”

TEV

“tako da vaši grijesi budu oprostjeni”

REB

“onda će vaši grijesi biti oprostjeni”

Teološko pitanje jeste kako “za” (*eis*) djeluje? Je li oprostjenje povezano s “pokajte se” ili “bude kršten”? Je li oprostjenje ovisno o pokajanju i /ili krštenju?

Moguće uporabe riječi *eis* su mnogostruke. Najuoobičajenija uporaba je “s pogledom k” ili “za ovu svrhu”. Većina baptističkih znanstvenika odabrala je “zbog” za teološke svrhe, ali to je mala magućnost. Često naše pretpostavke djeluju čak na ovome stupnju gramatičke analize. Moramo dopustiti Bibliji neka govori u okviru; onda provjeriti usporednice; potom uobličiti svoje sustavne teologije. Svi tumači su povijesno, denominacijski, i iskustveno uvjetovani.

Oprostjenje kroz Krista ponavljajuća je tema u ovim propovijedima u Djelima apostolskim (tj. Petar 2:38; 3:19; 5:31; 10:43; i Pavao 13:38).

▣ “**primit ... dar Svetoga Duha**” Ovo je FUTUR SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. Dar Duha bio je:

1. osigurano spasenje
2. obitavajuća prisutnost
3. opremanje za službu
4. razvitak Kristo-sličnosti.

Ne smijemo siliti stavke ili redosljed događaja spasenja jer su oni često različiti u Djelima apostolskim. Djela apostolska nisu bila namijenjena učenju standardne formule ili teološkoga slijeda (usp. *How To Read the Bible for All Its Worth*, str. 94-112), nego bilježe što se dogodilo.

Smije li tumač koristiti ovaj tekst kao potvrdu redosljeda djelovanja za spasenje: pokajanje, bivanje krštenim, oprostjenje, i potom dar Duha? Moja teologija traži da Duh bude djelatna od samoga početka (usp. Iv 6:44.65) i ključan kroz čitav tijek uvjeravanja (usp. Iv 16:8-12), pokajanja (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25), i vjere. Duh je prvobitno i neophodno (usp. Rim 8:9) od početka do završetka. On jamačno ne može biti zadnji u nizovima!

Jedna od knjiga što mi je pomogla u skidanju moje denominacijske indoktrinacije i puštanju Bibliji neka govori sa silom je od F. F. Brucea, *Answers to Questions*. U njoj on daje nekoliko dobrih osvrtu o Djelima apostolskim 2:38. Jedan koji me je dohvatio je:

“Ovo primanje duha može biti doživljeno prije krštenja (Djela 10:44), nakon krštenja (Djela 2:38), ili nakon krštenja *plus* polaganja ruku apostola (Djela 8:16; 19:54)” (str. 167).

Suvremenici žele jasne doktrinarnе izjave što mogu biti potvrđene, ali obično reaguju na “dokazni-tekst” metodu tumačenja i izdvajaju samo one tekstove što odgovaraju njihovim pred-razumijevanjima, predrasudama (vidjeti seminar Biblijsko tumačenje, www.freebiblecommentary.org).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha.](#)

2:39 “obećanje je za vas i vašu djecu” Ovo je bila SZ-na skupna, za mnoge naraštaje, obiteljska zamisao (usp. Izl 20:5-6 i Pnz 5:9-10; 7:9). Vjera djece bila je pod utjecajem roditelja i bila je odgovornost roditelja (usp. Pnz 4:9; 6:6-7; 20-25; 11:19; 32:46). Ovaj skupni utjecaj imao je strašan vid u svjetlu Evanđelja po Mateju 27:25 (“Njegova krv neka bude na nama i našoj djeci”).

Obećanje o utjecaju vjere na mnoge naraštaje pomaže mi imati pouzdanja da će Bog koristiti moju vjeru da utječe, blagoslivlja, i štiti moje potomstvo (usp. Pnz 7:9). Ovo ne poriče osobnu odgovornost, nego dodaje element skupnog utjecaja. Moja vjera i vjernost služenja u Kristu utječe na moju obitelj i njihovu obitelj i tako nadalje (usp. Pnz 7:9). Kakva utješna nada i motivirajuće obećanje. Vjera ide kroz obitelji!

U Djelima apostolskim Božje obećanje (2:39) uključuje nekoliko stavki povezanih sa SZ-om:

1. oprostjenje grijeha – Djela apostolska 2:38; 3:19; 5:31; 10:43; 13:38-39; 26:18
2. spasenje – Djela apostolska 2:21; 4:12; 11:14; 13:26; 16:31

3. Duh – Djela apostolska 2:38-39; 3:19; 5:32; 8:15-18; 10:44-48; 19:6
4. vrijeme okrepe – Djela apostolska 3:19.

▣ **“za sve one koji su daleko”** Petar naslovljava židovski narod. Ovaj izričaj prvotno je upućivao na izgnane Židove koji će biti dovedeni natrag u Obećanu zemlju (usp. Iz 57:19). Međutim, isto tako, u nekim odlomcima, čini se da upućuje na pogane koji su bili vrlo daleko od spoznaje YHWH (usp. Iz 49:1; Zah 6:15). Dobre vijesti Evanđelja jesu da jedan istinski Bog (tj. monoteizam) koji je stvorio sve ljude u Svojoj slici (usp. Post 1:26-27), žudi imati zajedništvo sa svima njima (usp. 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9). To je nada jedinstva svih ljudi u Kristu. U Njemu ne postoji više Židovi-pogani, robovi-slobodnjaci, muškarci-žene, nego su svi jedno (usp. Ef 2:11-3:13). Pavao koristi taj isti navod naslovljavajući pogane u Poslanici Efežanima 2:13 i 17. Novo doba Duha donijelo je neočekivano jedinstvo!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Monoteizam.](#)

▣ **“koliko god mnogo će ih Gospodin naš Bog pozvati k Sebi”** Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) KONJUNKTIVA. Izvorno je upućivao na raspršeni judaizam. Bog uvijek poduzima prvi korak (SREDNJE STANJE, usp. Iv 6:44.65). Iz Knjige proroka Ezekijela 18:32; Evanđelja po Ivanu 3:16; 1. Timoteju poslanice 2:4; 2. Petrove poslanice 3:9 znamo da On poziva sve ljude, na nekome stupnju, k Sebi. Ali, oni se moraju odazvati (tj. KONJUNKTIVNI NAČIN).

Pojmovi “mnogi” i “svi” biblijska je usporednice (usporediti Iz 53:6: “svi” s Iz 53:11.12: “mnogi” ili Rim 5:18: “svi” s Rim 5:19: “mnogi”). Božje srce tuče za izgubljeno ljudstvo stvoreno u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27), stvoreno za zajedništvo s Njim (usp. Post 3:8)!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Izbor; i: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

2:40 “s mnogima drugim riječima” Ovo je tekstualni dokaz da su propovijedi zapisane u Djelima apostolskim sažeci. To je tako i o Isusovim učenjima i propovijedanjima u Evanđeljima. Mi pod pretpostavkom potvrđujemo nadahnutost i točnost ovih sažetaka. Svijet prvoga stoljeća bio je naviknut na usmeno predstavljanje i njihovo čuvanje /zadržavanje.

▣ **“svečano svjedočio”** Ovaj grčki pojam (*dia plus marturomai*) popularan je kod Luke (usp. Djela 2:40; 8:25; 10:42; 18:5; 20:21.23.24; 23:11; 28:23; Lk 16:28). Evanđelje ima žurnost i konačnost što ne može biti zanemareno niti u naviještanju ni u slušanju.

▣ **“nastavio ih opominjati”** Čovjek se mora odazvati Božjoj ponudi u Kristu (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13). Ovo je paradoks Božje suverenosti i ljudske slobodne volje (usp. Fil 2:12-13).

▣

NASB, NKJV “Budite spašeni”

NRSV, TEV, NJB, Pešita, REB “Spasite se”

Spregnuti oblik ovoga pojma je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA, ali kao što možete reći, NRSV, TEV, i NJB prevode ga kao SREDNJE STANJE. To je teološka napetost glede spasenja (usp. Fil 2:12-13). Je li ono posve od Boga, ili mora li slušatelj dopustiti Bogu raditi u njegovu /njenom životu?

Grčki pojam “spašeni” (*sōsō*) odražava hebrejsku zamisao (*yasha*, BDB 446, usp. Izl 14:30) o fizičkome oslobođenju (usp. Jak 5:15.20), dok u NZ-noj uporabi uzima suzvuk duhovnoga oslobođenja ili spasenja (usp. Jak 1:21; 2:14; 4:12).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

▣ **“ovoga pokvarenog naraštaja”** Ovo može biti smjerenje na Ponovljeni zakon 32:5 i Psalam 78:8. SZ-ni korijen za pojmove “pravo”, “pravednost”, “pravično”, “pravda” bio je “riječna trska”. Ona je postala gradbena metafora, mjerena trska, ili mjerilo za ravno. Bog je odabrao ovu metaforu za opis Svoje vlastite naravi. Bog jest mjerilo! Većina riječi za grijeh u hebrejskome i grčkome upućuje na odstupanje od ovoga mjerila (tj. krivo, izopačeno). Svi ljudi trebaju biti spašeni i obnovljeni.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pravednost.](#)

POSEBNA TEMA: PRAVEDNOST

“Pravednost” je tako ključna tema da učenik Biblije mora napraviti osobno prošireno proučavanje zamisli.

U SZ-u Božja je osobina opisana kao “pravičan” ili “pravedan” (BDB 841). Sâm mezopotamijski pojam dolazi od riječne trstike koja je bila upotrebljavana kao gradbeno oruđe za procjenu vodoravno točnih zidova i bedema. Bog odabire pojam da bude korišten metaforički za Njegovu osobnu narav. On je ravna oštrica (ravnalo) kojom su sve stvari procijenjene. Ova zamisao potvrđuje Božju pravednost kao i Njegovu pravo na suđenje.

Čovjek je bio stvoren u slici Božjoj (usp. Post 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Čovječanstvo je bilo stvoreno za zajedništvo s Bogom. Čitavo je Stvorenje pozornica ili pozadina za uzajamno djelovanje Boga i čovječanstva. Bog je želio da Ga Njegovo vrhunsko Stvorenje, čovječanstvo, poznaje, ljubi Ga, služi Mu, i bude kao On! Odanost čovječanstva bila je ispitana (usp. Post 3) i prvotni par pao je na ispitu. To je ishodilo raskolom međusobnoga odnosa Boga i ljudstva (usp. Post 3; Rim 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti zajedništvo (usp. Post 3:15). On to čini kroz Svoju vlastitu volju i Svoga vlastitog Sina. Ljudi su bili nesposobni obnoviti prijelom (usp. Rim 1:18 - 3:20).

Nakon Pada, Božji prvi korak prema obnovi bila je zamisao Saveza temeljena na Njegovu pozivu te pokajničkome, iskrenome, pokornome odazivu čovječanstva. Zbog Pada, ljudi su bili nesposobni primjereno djelovati (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Osobno je Bog morao poduzeti početni korak kako bi obnovio ljude koji su prekršili Savez. On je to učinio:

1. objavljujući čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. sudska pravednost)
2. besplatno dajući čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. pripisana pravednost)
3. osiguravajući obitavajućeg Duha koji proizvodi pravednost (tj. Kristo-sličnost, obnova Božje slike) u čovječanstvu.
4. obnavljanjem zajedništva Vrta Eden.

Međutim, Bog zahtijeva zavjetni odgovor. Bog određuje (tj. besplatno daje) i osigurava, ali ljudi se moraju odazvati i nastavljati se odazivati u:

1. pokajanju
2. vjeri
3. načinom života poslušnosti
4. ustrajnosti.

Pravednost je, stoga, ugovoreno, uzajamno djelovanje između Boga i Njegova vrhunskog Stvorenja, temeljena na Božjoj naravi, Kristovom djelu, i ovlaštenju Duha, kome se svaki pojedinac mora osobno i neprestano primjereno odazivati. Zamisao je nazvana “opravdanje po vjeri”. Zamisao je otkrivena u Evanđeljima, ali ne u ovim pojmovima. Prvenstveno ju je odredio Pavao, koji koristi grčki pojam “pravednost” u njegovim raznovrsnim oblicima više od 100 puta.

Pavao, koji je bio školovan rabin, koristi pojam *dikaionē* u njegovu hebrejskome smislu pojma *SDQ* uporabljenog u Septuaginti, a ne iz grčke književnosti. U grčkim pisanjima pojam je povezan s nekim tko se prilagodio očekivanjima božanstva i društva. U hebrejskome smislu uvijek je građen u pojmovima Saveza. YHWH je pravičan, etičan, moralan Bog. On želi da Njegov narod odražava Njegovu narav. Iskupljeno čovječanstvo postaje novo stvorenje. Ova novina ishodi novim načinom života pobožnosti (rimski katolicizam usredotočuje se na opravdanje). Otkad je Izrael bio teokracija nije bilo jasnog obrisa između svjetovnog (društvena mjerila) i svetog (Božja volja). Ova razlika izražena u hebrejskim i grčkim pojmovima prevodila se u engleskome kao “pravda” (u odnosu na društvo) i “pravednost” (u odnosu na religiju).

Isusovo Evanđelje (Radosna vijest) jeste to da je palo čovječanstvo bilo obnovljeno za zajedništvo s Bogom. Ono je bilo potpuno dovršeno kroz Očevu ljubav, milosrđe, i milost; Sinov život, smrt, i uskrsnuće; snubljenje te privlačenje Duha Evanđelju. Opravdanje je besplatno Božje djelo, ali ono mora biti posljedica pobožnosti (Augustinov stav, koji odražava oboje i naglasak Reformacije na slobodi Evanđelja te naglasak Rimokatoličanstva na promijenjenom životu ljubavi i vjernosti). Za reformatore je pojam “Božja pravednost” padež OBJEKTA GENITIV (tj. djelo činjeno od grješnog čovječanstva prihvatljivo Bogu [položajno posvećenje], dok je za katolike padež SUBJEKTA GENITIV, koji je postupak postajanja sve sličniji Bogu [iskustveno napredujuće posvećenje]. U stvarnosti je to zasigurno oboje!!).

Prema mome stajalištu sve u Bibliji od Knjige Postanka 4 – Otkrivenja 20 jest objava Božjeg obnavljanja edenskoga zajedništva. Biblija započinje s Bogom i čovječanstvom u zajedništvu u zemaljskoj okolnosti (usp. Post 1 – 2) i Biblija završava s istom okolnošću (usp. Otk 21 – 22). Božja slika i cilj bit će obnovljeni!

Za potkrepu gornjih rasprava zabilježite sljedeće odvojene NZ-ne odlomke što slikovito prikazuju grčku skupinu riječi:

1. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao Sućem):
 - a. Poslanica Rimljanima 3:26

- b. 2. Poslanica Solunjanima 1:5-6
 - c. 2. Timoteju poslanica 4:8
 - d. Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan:
- a. Djela apostolska 3:14; 7:52; 22:14 (naslov Mesije)
 - b. Evanđelje po Mateju 27:19
 - c. 1. Ivanova poslanica 2:1.29; 3:7
3. Božja volja za Njegovo Stvorenje je pravednost:
- a. Levitski zakonik 19:2
 - b. Evanđelje po Mateju 5:48 (usp. Mt 5:17-20)
4. Božja sredstva osiguravanja i stvaranja pravednosti:
- a. Poslanica Rimljanima 3:21-31
 - b. Poslanica Rimljanima 4
 - c. Poslanica Rimljanima 5:6-11
 - d. Poslanica Galaćanima 3:6-14
 - e. dano od Boga:
 - 1) Poslanica Rimljanima 3:24; 6:23
 - 2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30
 - 3) Poslanica Efežanima 2:8-9
 - f. primljeno vjerom:
 - 1) Poslanica Rimljanima 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
 - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
 - g. kroz Sinova djela:
 - 1) Poslanica Rimljanima 5:21
 - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
 - 3) Poslanica Filipljanima 2:6-11
5. Božja volja je pravednost Njegovih sljedbenika:
- a. Evanđelje po Mateju 5:3-48; 7:24-27
 - b. Poslanica Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c. Poslanica Efežanima 1:4; 2:10
 - d. 1. Timoteju poslanica 6:11
 - e. 2. Timoteju poslanica 2:22; 3:16
 - f. 1. Ivanova poslanica 3:7
 - g. 1. Petrova poslanica 2:24
6. Bog će suditi svijetu pravednošću:
- a. Djela apostolska 17:31
 - b. 2. Timoteju poslanica 4:8.

Pravednost je osobina Boga, besplatno dana grješnom čovječanstvu kroz Krista. To je:

1. Božja odluka
2. Božji dar
3. Kristovo djelo
4. život koji se mora živjeti.

Ali to je isto tako postupak postajanja pravednim što se mora odlučno i postojano njegovati, i koji će jednog dana biti dovršen pri Drugome dolasku. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno spasenjem ali napreduje kroz čitav život da dođe do susreta licem-u-lice kod smrti ili *Parusije!*

Ovdje je dobar navod za zaključak ove rasprave. Uzet je iz *Dictionary of Paul and His Letters* od IVP:

“Calvin, toliko više negoli Luther, naglašava odnosni vid Božje pravednosti. Lutherov pogled na Božju pravednost izgleda sadrži vid odrješenja [oslobađanja od osude – op.prev]. Calvin naglašava čudesnu narav navješćivanja ili kazivanja Božje pravednosti nama” (str. 834).

Za mene vjernikov odnos s Bogom ima tri vida:

1. Evanđelje je Osoba (naglasak Istočne crkve i Calvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Augustina i Luthera)
3. Evanđelje je promijenjen život (katolički naglasak).

Svi su oni istiniti i moraju se držati zajedno za zdravo, ispravno, biblijsko kršćanstvo. Ako je bilo koji od njih prenaplašen ili podcijenjen, nastaju poteškoće.

Moramo dati dobrodošlicu Isusu!
Moramo vjerovati Evanđelju!
Moramo težiti Kristo-sličnosti!

2:41

NASB

“primili”

NKJV

“radosno primili”

NRSV

“dobrodošli”

TEV

“povjerovali”

NJB, REB

“prihvatili”

Pešita

“spremno prihvatili”

Ovo je AORIST SREDNJEGA PARTICIPA od *apodechomai*. Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, popisuju tri uporabe ovoga pojma (usp. tom 2, str. 28):

1. dati dobrodošlicu osobi
2. prihvatiti nešto ili nekoga kao istinito(g) i odazvati se primjereno
3. spoznaja istine ili vrijednosti nečega ili nekog.

Luka koristi ovu riječ često (usp. Lk 8:40; 9:11; Djela 2:41; 18:27; 24:3; 28:30). Evanđelje je Osoba koja mora biti dobrodošla, istina o toj Osobi što treba vjerovati, i život kao život te Osobe kojeg treba živjeti. Sve tri točke su ključne.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Primiti \(iz 1. Solunjanima 2:13\).](#)

POSEBNA TEMA: PRIMITI (iz 1. Solunjanima 2:13)

“Primiti” u 1. Poslanici Solunjanima 2:13 je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA. To pokazuje neophodnost našega osobnog odaziva. Ovdje, to upućuje na poruku; u Evanđelju po Ivanu 1:12 upućuje na Osobu Krista; u 1. Poslanici Solunjanima 4:1, upućuje na način života. Evanđelja se usredotočuju oko tri naglaska:

1. osobni odnos (usp. Kol 2:6)
2. doktrinarna istina (usp. 2. Sol 3:6; 1. Kor 15:1-4)
3. način života Kristo-sličnosti (usp. Fil 4:9).

Vjernik se za zrelost mora odazvati na sva tri naglaska.

Izričaj “primili Riječ Božju” postaje idiomom za “primiti Evanđelje” (“on tko čuje Moju riječ i povjeruje u Njega koji Me posla”, Iv 5:24):

1. *dechomai* – Evanđelje po Luki 8:13; Djela apostolska 8:14; 11:1; 17:11; 1. Poslanica Solunjanima 1:16
2. *paralambanō* - 1. Poslanica Solunjanima 2:13
3. *paradechomai* - Evanđelje po Marku 4:20
4. *apolambanō* - Jakovljeva poslanica 1:21.

Zabilježite kako postoji spoznajni element i voljni element.

NZ ima nekoliko stvari povezanih s GLAGOLOM prevedenom “primiti”:

A. negativne stvari:

1. Poslanica Rimljanima 8:15 – ne primiti (*lambanō*) duha ropstva
2. 1. Poslanica Korinćanima 2:14 – naravni čovjek ne prima (*apolambanō*) stvari od Duha Božjeg

3. 1. Poslanica Korinćanima 2:12 – ne primiti (*lambanō*) duh svijeta
 4. 2. Poslanica Korinćanima 6:1 – ne primiti (*apolambanō*) milost Božju uzalud
 5. 2. Poslanica Solunjanima 2:10 – oni nisu primili (*apolambanō*) ljubav istine tako da budu spašeni
- B. pozitivne stvari:
1. Djela apostolska 1:8 – primiti (*lambanō*) snagu
 2. Djela apostolska 2:33 – primiti (*lambanō*) Očevo obećanje
 3. Djela apostolska 2:38; 8:15.17.19; 10:47; 19:2 – primiti (*lambanō*) dar Svetoga Duha
 4. Djela apostolska 10:43; 26:18 – primiti (*lambanō*) oprostjenje
 5. Poslanica Rimljanima 5:11 – primiti (*lambanō*) pomirenje
 6. Poslanica Rimljanima 5:17 – primiti (*lambanō*) obilje milosti i dar pravедnosti
 7. Poslanica Rimljanima 8:15 – primiti (*lambanō*) duh posinjenja
 8. Poslanica Galaćanima 3:14 – primiti (*lambanō*) obećanje Duha kroz vjeru
 9. Poslanica Kološanima 2:6 – primiti (*paralambanō*) Isusa Krista
 10. Poslanica Hebrejima 10:36 – primiti (*komizō*) obećane stvari
 11. Poslanica Hebrejima 11:17 – primiti (*anadechomai*) obećanja
 12. Poslanica Hebrejima 12:28 – primiti (*paralambanō*) Kraljevstvo koje ne može biti uzdrmano
 13. Jakovljeva poslanica 1:21 – primiti (*apolambanō*) riječ usađenu koja je kadra spasiti duše
 14. 1. Petrova poslanica 5:4 – primiti (*komizō*) besmrtnu krunu slave
 15. 1. Ivanova poslanica 2:27 – primiti (*lambanō*) pomazanje.

Vau, kakav opseg predivnih stvari dolazi s Evanđeljem!

“primiti prihvatili” - ovi sinonimni pojmovi opisuju potrebu za ljudskim odazivom na Božansku ponusu Evanđelja! Palo čovječanstvo mora se pokajati i vjerovati Evanđelje (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21), i nastaviti kajati se, vjerovati, i živjeti Evanđelje.

Prethodna riječ je složenica nađena u Evanđelju po Ivanu 1:12. Kasnije znači dati dobrodošlicuz nekome kao gostu. U oroke okviru, netko mora dati dobrodošlicu Evanđelju. NZ opisuje Evanđelje i kao Osobu i kao poruku.

“riječ Božju” Pavlovo propovijedanje (poruka Evanđelja) bilo je otkrivenje nadahnuto od Boga (usp. 2. Tim 3:15-17; 1. Pt 1:23-25; 2. Pt 1:20-21; 3:15-16). U 1. Poslanici Solunjanima 2:13 to ne upućuje na Bibliju, nego na apostolsku objavu i učenje. NZ zapisuje samo izdvojeni dio Isusovih riječi i djela te poruku apostola.

Nedugo sam razmišljao o ovome problemu o “primanju” Krista. Molim vas [pogledajte Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”?](#).

▣ **“bili su kršteni”** Krštenje je bilo religijsko očekivanje za Židove dok su ulazili u Hram. Prozeliti su bili kršteni. To je bio očekivan religijski događaj za ove slušatelje ali s novim značenjem. Isus je bio kršten (Mt 3:13-17); Isus je zapovjedio nama da krstimo (Mt 28:19)—to nas određuje! NZ ne zna ništa o nekrštenim vjernicima. Meni izgleda da je to bio jasan raskid s judaizmom i početak novoga naroda Božjeg (tj. Crkva, usp. Gal 6:16).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

▣ **“tri tisuće duša”** Ovo je okrugli broj, ali velik broj. Petrova poruka pogodila je dom ovih očevidaca. Oni su bili spremni napraviti skok vjere potreban za vjerovanje:

1. Isus je bio Mesija
2. Mesija je morao trpjeti
3. vjera u Njega bila je jedini put do oprostjenja
4. krštenje je bilo primjereno.

Ovo zahtijeva odlučnu, trenutačnu, životno-mijenjajuću odluku (kao i danas)!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim, Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

2:42 “Oni su neprekidno bili posvećeni” Luka koristi ovu zamisao često (usp. Djela 1:14; 2:42.46; 6:4; 8:13; 10:7). Zabilježite što su oni radili kad su bili zajedno:

1. učili (usp. Djela 2:42; 4:2.18; 5:21.25.28.42)
2. imali zajedništvo

3. lomili kruh (tj. ovo vjerojatno upućuje na Gospodnju večeru, vidjeti bilješku u Djelima 2:46)
4. molili (usp. Djela 2:43-47).

Ovo su stvari kojima moramo učiti nove vjernike! Ovi novi obraćenici bili su gladni istine i zajednice.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: *Koinōnia* \(zajedništvo\).](#)

POSEBNA TEMA: *KOINŌNIA* (zajedništvo)

Pojam “zajedništvo” (*koinōnia*) znači:

1. usko povezano s osobom:
 - a. sa Sinom (usp. 1. Kor 1:9; 1. Iv 1:6)
 - b. s Duhom (usp. 2. Kor 13:14; Fil 2:1)
 - c. s Ocem i Sinom (usp. 1. Iv 1:3)
 - d. s drugom zavjetnom braćom /sestrama (usp. Djela 2:42; 2. Kor 8:23; Gal 2:9; Fil stih 17; 1. Iv 1:3.7)
 - e. ne sa zlom (usp. 2. Kor 6:14)
2. usko povezano sa stvarima ili skupinama:
 - a. s Evanđeljem (usp. Fil 1:5; Flm stih 6)
 - b. s krvlju Krista (usp. 1. Kor 10:16)
 - c. ne s tamom (usp. 2. Kor 6:14)
 - d. s patnjom (usp. 2. Kor 1:7; Fil 3:10; 4:14; 1. Pt 4:13)
3. dar ili doprinos učinjen na velikodušan način (usp. Rim 12:13; 15:26; 2. Kor 8:4; 9:13; Fil 4:15; Heb 13:16)
4. Božji dar milosti kroz Krista, što obnavlja zajedništvo čovječanstva s Njim te s braćom i sestrama.

Ovo potvrđuje horizontalni odnos (čovjek prema čovjeku) što je ostvaren vertikalnim odnosom (čovjek prema Stvoritelju). To također naglašava potrebu za i radost kršćanske zajednice (tj. Heb 10:25).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:43-47

⁴³Svatko je imao osjećaj strahopoštovanja; i mnoga čudesa i znakovi događali su se kroz apostole. ⁴⁴I svi oni koji su povjerovali bili su zajedno i imali sve stvari zajednički; ⁴⁵i oni *započehše* prodavati svoju imovinu i posjede i bijahu ih dijelili sa svima, kako je itko imao potrebu. ⁴⁶Dan za danom nastavljajući jednodušno u hramu, i lomeći kruh od kuće do kuće, oni su uzimali svoju hranu zajedno s radošću i iskrenošću srca, ⁴⁷hvaleći Boga i imajući naklonost svih ljudi. A Gospodin je dodavao njihovu broju dan za danom one koji bijahu spašeni.

2:43-47 Ovo je čini se Lukin prvi od mnogih uredničkih komentara (tj. Djela 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20). [Vidjeti Uvod: Svrha i grada, A.](#)

2:43 “Svatko je imao osjećaj strahopoštovanja” Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA (deponent) INDIKATIVA. Iz ovoga pojma “strahopoštovanje” ili “strah” dobivamo englesku riječ “fobija”. Božja prisutnost i sila izazvali su sveto ozračje, čak su nespašeni grješnici bili svjesni svetosti vremena i mjesta.

2:44 “svi oni koji su povjerovali” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“i imali sve stvari zajednički”** Ovaj rani opit u “zajednici” nije bio uspješan (usp. Djela 4:32 - 5:11). To nije moralo biti sveopće načelo, nego pokušaj ljubeće, uzajamno podupirajuće zajednice ili vjere. To je dobar primjer da sve što je zapisano u Bibliji ne znači bivanje toga sveopće primjenjivim! Ovi rani vjernici imali su veliku ljubav jedan za drugog. O, kad bismo mogli dohvatiti ovu ljubav te osjećaj prisutnosti i sile Božje među nama (usp. Iv 17:11.21.22.23)!!

2:46 “jednodušno” Osobina Rane crkve bila je ova jedinstvenost svrhe (usp. Djela 1:14; 2:46; 4:24; 5:12). Ovo ne govori kako su se oni slagali u svemu, nego da su njihova srca i umovi bili upleteni zajedno u prvenstva Kraljevstva umjesto u osobne povlastice ili rasporede.

▣ **“u hramu”** Oni su se vjerojatno susretali u “Salamonovu trijemu” (usp. Djela 3:11; 5:12). Isus je poučavao tamo (usp. Iv 10:23). Salamonov trijem ili predvorje u Herodovu Hramu bilo je pokrivena kolonada uz istočnu stranu vanjskoga dvorišta za pogane (usp. Josip Flavije *Antiq.* 15.11.3). Rabini su poučavali tamo. Ljudi su se redovito skupljali tamo kako bi slušali učenje.

Zabilježite Rana crkva pohađala je Hram i vjerojatno mjesne sinagoge sve dok rabini nisu uspostavili formulu prokletstva (oko godine 70.), što je prisiljavala članove sinagoge da prokunu Isusa. To je prouzročilo prijekid između Crkve i judaizma. Vjernici Rane crkve održavali su svoja tjedna štovanja, ali sastajali su se i u nedjelju kako bi se sjećali Isusova uskrsnuća. Zapamtite, Sâm Isus susretao se s učenicima, tri nedjeljne večeri za redom.

▣ **“lomeći kruh od kuće do kuće”** Ako je “lomeći kruh” bila tehnička oznaka za Gospodnju večeru (usp. Lk 22:19 i posebice u okviru o agape jelima [1. Kor 11:17-22; 2. Pt 2:13-14; Juda stih 12] u Ranoj crkvi, posebice Djela 20:7), onda ovo upućuje na dnevno druženje u mjesnim domovima (ali mora pridodano da se to također koristilo o redovitome jelu u Lk 24:30.35). Budite pozorni od svojih dogmatskih denominacijskih predaja o tome kad, gdje, kako učestalo, i koji je oblik Gospodnje večere. Srce jeste ključ!

▣	
NASB	“radošću i iskrenošću srca”
NKJV	“radošću i jednostavnošću srca”
NRSV	“radosnih i darežljivih srca”
TEV	“radosnih i poniznih srca”
NJB	“radošću i darežljivošću”
REB	“s neusiljenom radošću”
Pešita	“s radošću i čistim srcem”

Varijacija prijevoda drugog pojma pokazuje poteškoću prevođenja *aphelotēs*. Doslovno to znači glatko ili čisto, ali metaforički je bilo korišteno za “jednostavno”, “iskreno”, ili “ponizno” (Louw i Nida).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:37: Srce.](#)

2:47

NASB, NKJV	“imajući naklonost svih ljudi”
NRSV	“imajući dobar ugled kod svih ljudi”
TEV	“uživajući dobar ugled svih ljudi”
NJB	“bijahu gledani od svakoga”

Ovaj izričaj upućuje na prihvaćanje Rane crkve od strane ljudi u Jeruzalemu. Sve različite vrste i stupnjevi društva mislili su dobro o ovima prvim vjernicima. Kršćani nisu bili prijatna rimskoj vlasti ili rimskome miru (jedna svrha Djela). Na početku Crkve nije bilo prijekida s rabinskim judaizmom.

▣ **“Gospodin je dodavao”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Biblija naglašava suverenost Boga. Ništa se ne događa van Božje volje. Ništa ne iznenađuje Boga. Međutim, ovaj SZ-ni način potvrđivanja monoteizma (tj. jedna uzročnost, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Monoteizam](#)) krivo je bio shvaćen. Želio bih umetnuti dvije Posebne teme, jednu o potrebi za ravnotežom i jednu o Savezu. Vjerujem da ovo donosi svjetlo, a ne vrućinu!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom; i: Savez.](#)

▣	
NASB, NRSV, REB	“njihovu broju”
NKJV	“crkvi”
TEV	“njihovoj skupini”
NJB	“njihovoj zajednici”
Pešita	“kongregaciji crkve”

Izričaj *epi to auto* korišten je u klasičnome grčkom i *koine* grčkom (Septuaginta i Djela 1:15; 2:1.47; 1. Kor 11:20; 14:23), u značenju “doći zajedno” (Metzger, *Textual Commentary*, str. 305). Ovdje u NZ-u to upućuje na crkveno sastajanje. Prema tome, Gospodin je dodavao Crkvi (tj. skupljanju) dnevno. To pokazuje način života evangelizacije ovoga prvog naraštaja vjernika!

▣ **“one koji bijahu spašeni”** Izričaj “Gospodin (Bog ili Krist) je dodavao”, upotrijebljen ranije u Djelima apostolskim 2:46, jeste IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, ali ovaj izričaj je PREZENT PASIVNOGA PARTICIPA. Izraženi posrednik PASIVNOGA

STANJA je Gospodin. Ovdje “spašeni” su u procesu. Spasenje počinje s uvjerenjem /pouzdanjem /vjerom (tj. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13). Spasenje je odnos pokrenut od Boga /Duha (usp. Iv 6:44.65), ali to mora biti neprekidno iskustvo. To nije karta za Nebo ili životna polica osiguranja; to je dnevni, rastući, odnos vjere.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Napravite kratki pregled Petrove propovijedi.
2. Što je bila svrha Pedesetnice?
3. Kako se Joelovo proročanstvo odnosi na ovaj okvir?
4. Opišite Petrovu uporabu odlomaka iz Staroga zavjeta.

DJELA APOSTOLSKA 3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
hrom čovjek iscijeljen na Vratima Hrama 3:1-10 Petrov govor u Salamonovu trijemu 3:11-26	hrom čovjek iscijeljen 3:1-10 propovijedanje u Salamonovu trijemu 3:11-26	iscjeljenje na Krasnim vratima 3:1-10 Petrovo propovijedanje 3:11-16 3:17-26	hrom prosjak je iscijeljen 3:1-10 Petrova poruka u Hramu 3:11-16 3:17-26	izlječenje hromog čovjeka 3:1-10 Petar se obraća ljudima 3:11-16 3:17-24 3:25-26

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

U Djelima apostolskim 3 – 5 postoji napetost u Jeruzalemu zbog Isusova učenja i apostolskih čudesa. Vremenski okvir za prvih pet poglavlja je oko jedne godine:

- A. Petar i Ivan iscjeljuju hromog čovjeka, Djela apostolska 3:1-4:31 (primjer Djela 2:43):
 1. samo iscjeljenje
 2. Petrova druga propovijed objašnjava iscjeljenje
 3. odaziv i sudski proces (Petrova treća propovijed, pred Sanhedrinom)
 4. progonstvo počinje.
- B. Pokušaj zajedničkog života, Djela apostolska 4:32 - 5:11:
 1. rano jedinstvo vjernika (primjer Djela 2:43-47)
 2. problemi s Ananijom i Safirom.
- C. Ranocrkveni odnosi s rabinskim judaizmom, Djela apostolska 5:12-42:
 1. život Crkve
 2. ljubomora Sanhedrina
 3. posredovanje anđela

4. Petrova četvrta propovijed
5. odaziv i kazna.

NASLOVI ZA ISUSA U POGLAVLJIMA 3 – 4

- A. Isus Krist Nazarećanin, Djela apostolska 3:6; 4:10
- B. Njegov Sluga Isus, Djela apostolska 3:13,26; 4:27
- C. Svetac i Pravednik, Djela apostolska 3:14 (usp. Djela 2:27)
- D. Knez Života, Djela apostolska 3:15
- E. Krist, Djela apostolska 3:18.20; 4:10 (usp. “Gospodina i Krista”, Djela 2:36)
- F. Prorok, Djela apostolska 3:22
- G. Moguće smjeranje na naslov “Sjeme Abrahamovo”, Djela apostolska 3:25-26
- H. Zaglavni kamen, Djela apostolska 4:11

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-10

¹Sad Petar i Ivan krenuli su u hram u deveti sat, sat molitve. ²A čovjek koji bijaše hrom od maternice svoje majke bijaše nošen pokraj, kojega su postavljali svakoga dana kod vrata hrama što se zovu Krasna, zato da prosi milostinju od onih koji bijahu ulazili u hram. ³Kad on vidje Petra i Ivana kako ulaze u hram, on započe prositi kako bi dobio milostinju. ⁴Ali Petar, zajedno s Ivanom, uperi svoj pogled na njega i reče: “Pogledaj nas!” ⁵I on započe davati svoju pozornost, očekujući da će primiti nešto od njih. ⁶Ali Petar reče: “Ja ne posjedujem srebro i zlato, ali što imam dajem ti: U ime Isusa Krista Nazarećanina – hodaj!” ⁷I uzevši ga za desnu ruku, on ga uspravi; i odmah njegova stopala i njegovi gležnjevi bijahu očvrsnuti. ⁸Sa skokom on stane uspravno i započe hodati; i on uđe u hram s njima, hodajući i poskakujući i hvaleći Boga. ⁹I svi ljudi vidješe ga kako hoda i hvali Boga; ¹⁰i oni bijahu zabilježili o njemu kao bivanje onim koji je bio postavljen kod Prekrasnih vrata hrama da prosi milostinju, i bijahu ispunjeni s čuđenjem i zapanjenošću zbog onoga što mu se dogodilo.

3:1 “Petar i Ivan krenuli su u hram” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Običaj svih ranih učenika bio je ići u Hram dnevno (usp. Lk 24:53; Djela 2:46). Prvotni sljedbenici Isusa u Palestini štovali su:

1. u Hramu (barem na dan Blagdana ako ne dnevno)
2. u mjesnoj sinagogi (svake subote)
3. s vjernicima u nedjelju.

Ovo je bio obrazac dugoga vremenskog razdoblja. Ovi vjernici nisu vidjeli podjelu između svoje vjere u Isusa kao Obćanog Mesije i judaizma. Sebe su vidjeli kao “narod ili kongregaciju Izraela”. To je razlog zašto su odabrali ime *ekkllesia* za svoju skupinu. U Septuaginti ovo je bilo prevedeno kao hebrejski zavjetni izričaj: “kongregacija /zajednica (*qahal*) Izraela”.

Židovi su poduzeli službeni postupak nakon pada Jeruzalema i ustrojili formulu prisege (odbacivanje Isusa kao Mesije) kako bi ograničili članove u mjesnim sinagogama. To je bilo vrijeme kad je Crkva odredila dan svoga štovanja nedjelju (dan sjećanja na Isusovo uskrsnuće; dan kad se Isus tri puta ukazao učenicima u Gornjoj sobi).

Ivan je često poistovjećen s Petrom u Djelima apostolskim (usp. Djela 1:13; 3:1.3.4.11; 4:13.19; 8:14). Jamačno je moguće da je Rana crkva u Jeruzalemu imala skupine vođa koji su predstavljali različita stajališta i naglaske Evanđelja. Moguće su Petar i Ivan bili otvoreniji za evangelizaciju pogana (usp. Djela 3:8.10), dok je Jakov (Isusov polu-brat) više bio poistovjećivan s konzervativnim židovskim elementom. Sve se to promijenilo u određenoj mjeri nakon Sabora u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15.

▣ **“u deveti sat, sat molitve”** Ovo označava devet sati nakon izlaska Sunca. Židovi (tj. farizeji) su tradicionalno molili u 9 sati, u 12 sati, i u 15 sati (moguće temeljeno na Ps 55:17). Ovaj tekst upućuje na vrijeme večernje žrtve, što je bilo u 15 sati (jutarnja žrtva bila je u 9 sati). U tome vremenu mnogi su ljudi bili u Hramu (usp. Djela 10:30).

3:2 “čovjek koji bijaše hrom od maternice svoje majke” Svi redoviti polaznici Hrama poznali su stanje ovoga čovjeka (“bijaše nošen [u nekoliko navrata]” je IMPERFEKT PASIVNI); prema tome, nije bilo prigode za bivanje obmane uključene u iscjeljenje (usp. 3:10; 4:22). To je bilo ispunjenje SZ-noga Mesijanskoga proročanstva (usp. Iz 35:6). Židovi su željeli znak; Isus im je dao mnoge, sad imaju još jedan samo ako imaju oči da vide.

Ovdje je šokantan paradoks o bolesnima koji dnevno sjede u kući Božjoj. Zapravo, postojala je čak zabrana djelatnoga sudjelovanja u štovanju za ovu vrstu ljudi (tj. služenje kao svećenici, usp. Lev 21:16-24). Evanđelje nudi Novi dan. Čak je etiopski (nema rasnih prepreka) eunuh (nema fizičkih prepreka) dobrodošao u Novo kraljevstvo (usp. Djela 8:26-40).

▣ **“vrata hrama što se zovu Krasna”** Točno mjesto ovih vrata je neizvjesno. Možda su to bila Nikanorova vrata izrađena od korintske mjedi (Josip Flavije, *Antiq.* 15.11.3; *Wars* 5.5.3). Ona su vodila od dvorišta za pogane do dvorišta za žene. Bila su na istočnoj strani Hrama, okrenuta prema Maslinskoj gori, blizu Salamonova trijema.

▣ **“prosi milostinju od onih koji bijahu ulazili u hram”** Milostinja, ili davanje siromašnima, bilo je zahtijevani dio židovske vjere (usp. Mt 6:1-4; Lk 11:41; 12:33; Djela 10:2.4.31; 24:17). Obično se u mjesnim sinagogama novac skupljao tjedno i onda se dijelila hrana, ali očito su neki prosili dnevno u samome području Hrama.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Milostinja.](#)

POSEBNA TEMA: MILOSTINJA

I. POJAM

- A. Ovaj se pojam razvio unutar judaizma.
- B. Upućuje na davanje siromašnima /ili potrebitima.
- C. Engleska riječ, milostinja, dolazi od skraćenoga grčkog pojma *eleēmosunē*.

II. STAROZAVJETNA ZAMISAO

- A. Zamisao o pomaganju siromašnih bila je izražena ranije u Tori:
 - 1. tipičan okvir, Ponovljeni zakon 15:7-11
 - 2. “skupljati /pabirčiti”, ostavljajući dio žetve za siromašne, Levitski zakonik 19:9; 23:22; Ponovljeni zakon 24:20
 - 3. “subotnja godina”, dopuštajući siromašnima jesti proizvode sedme, godine ugara, Knjiga Izlaska 23:10-11; Levitski zakonik 25:2-7.
- B. Zamisao se razvila u Mudrosnoj književnosti (izdvojeni primjeri):
 - 1. Knjiga o Jobu 5:8-16; 29:12-17 (poročni opisani u 24:1-12)
 - 2. Psalmi, 11:7
 - 3. Izreke 11:4; 14:21.31; 16:6; 21:3.13.

III. RAZVITAK U JUDAIZMU

- A. Prva podjela Mišne bavi se s time kako postupati sa siromašnima, potrebitima, i mjesnim levitima.
- B. Izdvojeni navodi:
 - 1. Knjiga Propovjednika (također poznata kao Mudrost Ben Siraha) 3:30: “kao što voda gasi razbuktalu vatru, tako milostinja okajava grijeh” (NRSV)
 - 2. Knjiga Tobije 4:6-11: ⁶“Jer ako činiš po istini, uspijevat ćeš u djelima svojim, kao svi oni koji čine pravdu. ⁷Dijeli milostinju od svoga dobra: kad dijeliš milostinju, neka ti ne bude oko stisnuto. Ne okreći lica od siromaha, pa ni Bog neće okrenuti lica od tebe. ⁸Od onoga što imaš i prema tome koliko imaš dijeli milostinju: Imaš li malo, daj malo, ali ne oklijevaj dati milostinju. ⁹Jer dobar polog spremaš sebi za dan potrebe. ¹⁰Udijeljena milostinja oslobađa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak. ¹¹Jer milostinja je mio dar pred licem Svevišnjega.” (KS, Zagreb, 1994.)
 - 3. Knjiga Tobije 12:8-9: ⁸“Dobra je molitva s postom, s milostinjom i s pravednošću. Bolje je malo s pravednošću nego mnogo s nepravdom. Bolje je dijeliti milostinju nego sabirati u hrpe zlato. ⁹Milostinja oslobađa od smrti, ona čisti od svakoga grijeha. Koji dijele milostinju i čine pravednost, napunit će se života.” (KS, Zagreb, 1994.)
- C. Zadnji navod iz Tobije 12:8-9 pokazuje razvijajuću poteškoću. Ljudska djela /ljudske zasluge bile su viđene kao mehanizam i za oprost i za obilje.

Ova se zamisao dalje razvijala u Septuaginti gdje je grčki pojam za “milostinju” (*eleēmosunē*) postao istoznačnica za “pravednost” (*dikaïosunē*). One mogu biti nadomještene jedna za drugu u prijevodu hebrejske riječi “pravednost” (BDB 842, Božja zavjetna ljubav i odanost, usp. Pnz 6:25; 24:13; Iz 1:27; 28:17; 59:16; Dn 4:27).

- D. Ljudska djela sućuti postala su ciljem u njima samima kako bi postigli nečije osobno obilje ovdje i spasenje kod smrti. Sâm čin, umjesto poriva iza čina, postao je teološko vodeći. Bog gleda na srce, onda sudi djelo ruku. To je bilo učenje rabina, ali ono se nekako izgubilo u samo-pravednosti pojedinca (usp. Mih 6:8).

IV. NOVOZAVJETNO OČITOVANJE

- A. Pojam je nađen u:
1. Evanđelju po Mateju 6:1-4
 2. Evanđelju po Luki 11:41; 12:33
 3. Djelima apostolskim 3:2-3.10; 10:2.4.31; 24:17.
- B. Isus naslovljava tradicionalno razumijevanje pravednosti kao (usp. 2. Klementova 16:4):
1. milostinju
 2. post
 3. molitvu.
- C. U Isusovoj Propovijedi na gori (usp. Mt 5 - 7), On temeljito preusmjerava tradicionalno gledište o pravednosti (tj. pouzdanje u nečija djela). "Novi savez" Knjige proroka Jeremije 31:31-34 postaje novo mjerilo bivanja pravednim pred Bogom (usp. Rim 3:19-31). Bog daje novo srce, novi um, novi duh. Žarište nije ljudsko vršenje /izvedba nego Božansko vršenje /izvedba (tj. Ez 36:26-27).

3:3 Čovjekov poriv prvotno je bio samo novčani (usp. Djela 3:5).

3:4 "uperi svoj pogled na" Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:10.

▣ **"Pogledaj nas"** Oni su željeli njegovu nepodijeljenu pozornost (*blepō* je oblik AORISTA AKTIVNOG IMPERATIVA).

3:5 Apostoli nisu bili novčano bogati ljudi, ali oni su imali pristup Božjim duhovnim sredstvima (usp. Djela 3:6).

3:6 "U ime Isusa Krista" "Ime" je hebrejski idiom što govori o nečijoj naravi (usp. Lk 9:48.49; 10:17; 21:12.17; 24:47). Ovo je moralo tome čovjeku biti šokantno. Isus je nedugo bio osuđeni i razapeti kriminalac, kojeg je ovaj stranac (tj. Petar) nazivao "Mesijom" (tj. "Krist", što je grčki prijevod).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\); i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

▣ **"Nazarećanina"** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2: 22: Isus Nazarećanin.](#)

▣ **"hodaj"** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Petar i Ivan, kao i Isus, koristili su slučajan susret kako bi očitovali Božju ljubav i snagu i kako bi isto tako potvrdili poruku Evanđelja (usp. Djela 3:9). Ovo iscjeljenje privuklo je pozornost židovskih štovatelja (usp. Djela 3:12 i dalje).

3:7 Ovo je izvješće očevica o nekoliko povezanih događaja. Netko tko je bio tamo pričao je Luki o ovome u živopisnim, detaljnim pojmovima.

▣ **"odmah"** Ovo je grčki pojam *parachrēma*. Luka ga koristi deset puta u svome Evanđelju i šest puta u Djelima apostolskim (usp. Djela 3:7; 5:10; 12:23; 13:11; 16:26.33). Upotrijebljen je samo dva puta u Evanđelju po Mateju i nigdje drugdje u NZ-u. Upotrijebljen je nekoliko puta u Septuaginti. Luka često koristi idiome i pojmove iz grčkih prijevoda hebrejskoga SZ-a. On je morao dobro poznavati SZ, moguće iz njegova kontakta s apostolom Pavlom ili uključenosti u kršćanski katekizam /vjeronauk s novim vjernicima.

3:8 "Sa skokom on stane uspravno" Ovo je PREZENT SREDNJEGA PARTICIPA (usp. Djela 3:9). Ovaj je čovjek počeo hodati sve okolo ovoga područja Hrama. Kakva prigoda za dijeljenje Dobrih vijesti!

3:10 Oni su poznavali ovoga čovjeka (IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, oni ga započeh prepoznavati). On nije bio stranac ili posjetitelj. Vidjeli su ga na vratima dan za danom, i prolazili! Međutim, Isusovi predstavnici nisu jednostavno prošli, oni su djelovali u sili Pedesetnice!

▣ **“bijahu ispunjeni”** Luka koristi ovaj pojam često (vidjeti punu bilješku u Djelima 5:17). Ljudi mogu biti “ispunjeni” s mnogim stvarima (tj. okarakterizirani):

1. Svetim Duhom, Evanđelje po Luki 1:15.41.67; Djela apostolska 2:4; 4:8.31; 9:17; 13:9
2. gnjevom, Evanđelje po Luki 4:28; 6:11
3. strahom, Luke 5:26
4. čuđenjem i zapanjenošću, Djela apostolska 3:10
5. ljubomorom, Djela apostolska 5:17; 13:45
6. zbrkom, Djela apostolska 19:29.

Petar i Ivan željeli su da ovi koji su bili zapanjeni (on je dobio njihovu pozornost) budu ispunjeni s Evanđeljem! Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

▣ **“čuđenjem i zapanjenošću”** Ovo je također uobičajeno u Lukinim pisanjima:

1. čuđenje, *thambos*, Evanđelje po Luki 3:6; 5:9; Djela apostolska 3:10 i *ekthambos* u Djelima apostolskim 3:11
2. zapanjenost:
 - a. *ekstasis*, Evanđelje po Luki 5:26; Djela apostolska 3:10; 10:10; 11:5; 22:17
 - b. *existēmi*, Evanđelje po Luki 2:47; 8:56; 24:22; Djela apostolska 2:7.12; 8:9.11; 9:21; 10:45; 12:16.

Božja ljubav i djelovanje uvijek izazivaju zapanjenost (ove grčke riječi bile su korištene u Septuaginti za strah i strahopoštovanje Boga, usp. Post 15:12; Izl 23:27; Pnz 28:28).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:11-16

¹¹Dok on bijaše prilijepljen za Petra i Ivana, svi su ljudi trčali zajedno k njima na takozvan Salamonov trijem, puni zapanjenosti. ¹²Ali kad Petar vidje *to*, on odgovori ljudima: “Ljudi Izraela, zašto ste zapanjeni s ovim, ili zašto zurite u nas, kao da smo mu mi svojom vlastitom snagom ili pobožnošću učinili da hoda? ¹³Bog Abrahama, Izaka i Jakova, Bog naših očeva, proslavio je Svoga slugu Isusa, *onoga* kojeg ste vi predali i odrekli se u prisutnosti Pilata, kad je on odlučio osloboditi Ga. ¹⁴Ali vi ste se odrekli Sveca i Pravednika i molili da vam bude dat ubojica, ¹⁵a ubiste Kneza života, *onoga* kojeg Bog uskrisi od mrtvih, *činjenica* kojoj smo mi svjedoci. ¹⁶I na osnovu vjere u Njegovo ime, *to je* ime Isus koje je očvrstnulo ovoga čovjeka kojeg vidite i poznajete; i vjera što *dolazi* kroz Njega dala mu je savršeno zdravlje u prisutnosti svih vas.”

3:11 “Dok on bijaše prilijepljen za Petra” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA. Mogu zamisliti kako se on držao Petra kao Marija Isusa u vrtu (usp. Iv 20:16-17).

▣ **“Salamonov trijem”** Ovo je bilo dugo prekriveno područje duž istočne strane dvorišta za pogane (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 20.9.7). Krov su podržavali mnogi stupovi. Svoje je ime dobio iz činjenice da je držao temelje Salamonova Hrama što su bili smješteni u istome općem području. Isus je tamo naučavao često (usp. Iv 10:23).

3:12 “kad Petar vidje *to*” Oni su vidjeli začuđenost i znatiželju mnoštva i iskoristili prednost (usp. Kol 4:3; 2. Tim 4:2) prigode da podijele Evanđelje (tj. druga propovijed Nove crkve).

▣ **“Ljudi Izraela”** Petar ih naziva tako u Djelima apostolskim 2:22. Petar još uvijek naslovljava Židove.

▣ **“zašto ... zašto”** Petar ih je pitao zašto su bili iznenađeni čudesnim iscjeljenjem. Nije li Isus izvodio ovu vrsta čudesa dijekom zadnjega tjedna Svoga života?

Isto tako, zašto su gledali Petra i Ivana toliko zadivljeno, kao da su oni to učinili? Ovo je bio znak vjerodostojnosti Evanđelja i sile Imena uskrslog Mesije.

Duh je izvršio ovo čudo iz nekoliko razloga:

1. kako bi potvrdio vodstvo Petra i Ivana
2. kako bi pomogao potrebitome čovjeku
3. kako bi svjedočio Židovima u Hramu.

3:13 “Bog Abrahama, Izaka i Jakova” Ovo pokazuje da su Isusova služba i Evanđelje bili životno povezani na Boga Saveza i narod Saveza Staroga zavjeta (usp. Izl 3:6.15; Lk 20:37).

Kršćanstvo mora biti okarakterizirano kao istinsko ispunjenje judaizma (usp. Mt 5:17-19). Mnogi Židovi vidjet će to kao izopačenost. Ovi sljedbenici Isusa jesu obećano ostvarenje “Novoga saveza” Knjige proroka Jeremije 31:31-34 (usp. Gal 6:16). Izrael nije dovršio svoj misijski zadatak bivanja kraljevstvom svećeništva za svijet (usp. Izl 19:5-6; 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6). Crkvi je bio dat nalog (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8). Božji cilj jeste obnova Njegove slike u čovječanstvu, tako da Njegova prvotna svrha za zajedništvo može biti dovršena. Ako postoji samo jedan Bog (tj. monoteizam), onda ne može postojati poseban narod, samo sluge kako bi služili Božjim sveopćim svrhama s čitavim ljudstvom.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Zavjetna obećanja patrijarsima](#); te [Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Monoteizam](#); i: [YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#).

POSEBNA TEMA: ZAVJETNA OBEĆANJA PATRIJARSIMA

Ovo prvotno obećanje o posebnome saveznom odnosu bilo je dato:

1. Abrahamu, Knjiga Postanka 12:1-3:
 - a. zemlja, Knjiga Postanka 12:7; 13:4-15; 15:18-21
 - b. narod, Knjiga Postanka 13:16; 15:4-5; 17:2-6; 22:18
 - c. blagoslov svijetu, Knjiga Postanka 18:18; 22:18
2. Izaku, Knjiga Postanka 26:2-4:
 - a. zemlja
 - b. narod
 - c. blagoslov svijetu
3. Jakovu, Knjiga Postanka 28:2-4.13; 35:9-12; 48:3-4:
 - a. zemlja
 - b. narod
4. narod Izrael (zemlja), Knjiga Izlaska 3:8.17; 6:8; 13:5; 33:1-3; Ponovljeni zakon 1:7-8.35; 4:31; 9:3; 11:25; 31:7; Knjiga o Jošui 1:6.

▣ (3:13) “proslavio je” Ovaj pojam može biti razumjet na nekoliko načina:

1. trenutačni okvir za iscjeljenje hromog čovjeka u Njegovo Ime
2. širi okvir Petrove propovijedi o Isusu koji je bio uskrsnut i time proslavljen
3. SZ-ni okvir o Isusu kao dolazećem Mesiji
4. u Evanđelju po Ivanu ovaj pojam uvijek je koristio Sâm Isus o Svome raspeću (usp. Djela 7:39; 12:10.23; 13:31-32; 16:14; 17:1).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Slava \(*kabod*\) \(SZ\)](#).

POSEBNA TEMA: SLAVA (*kabod*) (SZ)

I. NJENO TEMELJNO ZNAČENJE

Postoji više od dvadeset hebrejskih riječi prevedenih kao “slava” (*doxa*) od LXX-e, ali najznakovitija je hebrejska riječ *kabod* (BDB 458-459, KB, 455-458). Njeno temeljno značenje je ono što je teško. To je trgovački pojam korišten u obavljanju kupovina (tj. vaganja). Ona je postala pojam što ima široko semantičko polje gdje se zamisao teškoga razvila u vrijednost, štovanje osoba, mjesta, i stvari.

II. KORIŠTENA O YHWH-i

- A. Postalo je načinom opisivanja YHWH-ine osobne prisutnosti. Povezuje Njegovu snagu, veličanstvo (tj. transcendentnost) s Njegovom osobnošću i prisutnošću u fizičkoj stvarnosti (imanentnost).
- B. Obilježava YHWH-u u stvaranju, usp. Psalam 19:1; 29:3.9; 104:31.

- C. Bila je korištena o Njegovim teofanijama povezanim s ustrojem Njegova zavjetnog naroda. On je “slava Izraela”, usp. 1. Knjiga o Samuelu 15:29:
1. izlazak iz Egipta, usp. Knjiga Brojeva 14:22 (naviješteno u Post 15:12-21)
 2. u posebnome Oblaku Slave koji je vodio i pratio narod, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10
 3. davanje Njegova Zakona na gori Sinaj, usp. Knjiga Izlaska 24:16.17
 4. Njegova djela opskrbe i osude tijekom razdoblja lutanja pustinjom:
 - a. početna pobuna povezana s izvješćem dvanaest uhoda, usp. Knjiga Brojeva 14:9-10
 - b. Mojsijevo posredovanje u njihovu korist, usp. Knjiga Brojeva 14:20-21
 - c. Korahova pobuna, usp. Knjiga Brojeva 16:19
 - d. krize kad nije bilo vode, usp. Knjiga Brojeva 26:6.
- D. Mojsijev zahtjev da vidi YHWH-u, usp. Knjiga Izlaska 33:18-23.
- E. Bila je korištena o Sámome YHWH-i (tj. Njegovoj biti):
1. 1. Knjiga Ljetopisa 29:11
 2. Psalam 106:20; Knjiga proroka Jeremije 2:11; Hošea 4:7; Poslanica Rimljanima 1:23
 3. Knjiga proroka Izaije 42:8; 45:7; 48:11; 58:8; 60:1-2.19 (Otk 21:23; 22:5)
 4. Knjiga proroka Zaharije 2:5.10.
- F. Bila je korištena u vezi s YHWH-inom prisutnošću kod /u:
1. Šatoru sastanka, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10; 29:43; 40:34-35; Levitski zakonik 9:6.23
 2. Hramu, usp. 1. Knjiga o Kraljevima 81:1; 2. Ljetopisa 5:14; 7:1-3; Knjiga proroka Izaije 6:3; Hagaj 2:3.9
 3. Kovčegu saveza, usp. 1. Knjiga o Samuelu 4:22; Psalam 63:2; 78:61.
- G. Bila je korištena o YHWH-inu kraljevskome dostojanstvu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12-13; Psalam 24:7-10; 45:3.
- H. Bila je korištena o YHWH-inoj etičkoj naravi (tj. pravednost), usp. Psalam 29:3; 97:6; Knjiga proroka Izaije 42:8; 48:11; 58:8; Habakuk 2:14.

III. KORIŠTENJA O LJUDIMA I NARODIMA

- A. Ljudi:
1. usporedno s “duša” (tj. *nefes*), usp. Knjiga Postanka 49:6; Psalam 16:9; 108:1
 2. bogatstvo, usp. Knjiga Postanka 31:1; Psalam 49:16.17; Knjiga proroka Izaije 10:3; 61:6; 66:11-12
 3. čast, usp. Knjiga Postanka 45:13; Psalam 8:6; Knjiga proroka Hagaja 2:7
 4. ugled, usp. Knjiga o Jobu 19:9; 29:20; Psalam 4:2; 49:17
 5. sjaj, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12.28; 2. Ljetopisa 17:5; 18:13; 32:27.
- B. Narodi:
1. Egipat
 2. Efrajim, usp. Knjiga proroka Hošee 9:11
 3. Samarija, usp. Knjiga proroka Hošee 10:5.
- C. Kraljevi:
1. Ahasver, usp. Knjiga o Esteri 1:4
 2. Izrael, usp. Psalam 21:6
 3. Antioh IV. [Epifan – op.prev.], usp. Knjiga proroka Daniela 11:39.
- D. Narodne vojske:
1. Asirija, usp. Knjiga proroka Izaije 8:7
 2. Izrael, usp. Knjiga proroka Izaije 17:4
 3. Kedar, usp. Knjiga proroka Izaije 21:16.

IV. BILA JE KORIŠTENJA O OPISU ZADNJIH DANA (ESHATOLOGIJA)

- A. YHWH će se vratiti u Svoj Novi hram, usp. Knjiga proroka Ezekielu 43:2.4.5; 44:4.
- B. YHWH će dovesti svijet k Sebi, usp. Knjiga proroka Izaije 40:5; 59:19; 60:1-3; 66:18-19.
- C. YHWH će dovesti “Novi” Jeruzalem”, usp. Knjiga proroka Izaije 66:10; Zaharija 12:7.

V. SVRHA STVORENJA JE SLAVLJENJE YHWH

- A. Stvorenog za Njegovu slavu, usp. Knjiga proroka Izaije 43:7.
- B. Slava je dužna Njemu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 16:29.
- C. Pjevati o /hvaliti Njegovu slavu, usp. Psalam 66:2; 96:8; 115:1.
- D. Sve što činimo mi činimo za Njega, za Njegovu slavu, usp. 1. Poslanica Korinćanima 10:31; 2. Korinćanima 4:15; Efežanima 5:22; 6:5; 1. Petrova 2:12.
- E. Prva izjava u Westminsterškome kraćemu katekizmu.

▣ (3:13) “Svoga slugu” Pojam “sluga” (*pais* redovito korišten u LXX-i):

- 1. počasni naslov u SZ-u korišten za Jakova, Mojsija, Jošuu, i Davida (usp. Ps 105; Lk 1:69)
- 2. u Izaijinim Pjesmama o Sluzi (tj. Iz 42:1-5; 49:1-7; 50:4-11; 52:13 - 53:12)
- 3. narod Izraela (usp. Djela 41:8-9; 42:19; 43:10; 44:1.21; isto tako LXX je vidjela u Lk 1:54)
- 4. Božji Mesija (usp. Djela 42:1; 52:13; 53:11)
- 5. *Pais* je korišteno o Isusu kao Sluzi /Mesiji u Djelima apostolskim 3:13.26; 4:27.30.

Ne postoji jasna razlika između skupnoga i pojedinačnog vida, posebice u zadnjoj Pjesmi (tj. Iz 52:13 - 53:12). U okviru to ne može upućivati na Izrael:

- 1. narod ne može biti nedužan koji donosi iskupljenje jer narod zaslužuje osudu (usp. Iz 41:18-22; 53:8d)
- 2. Septuaginta mijenja “vi” u Knjizi proroka Izaije 52:14 na “Njega” (također u Djelima 3:15). Židovski prevoditelji prije Isusova rođenja (moguće 250.-150. g.pr.Kr.) vidjeli su taj tekst kao Mesijanski i o pojedincu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Moj Sluga.](#)

POSEBNA TEMA: MOJ SLUGA

Ovo je bio naslov poštovanja i poziva (BDB 713).

- 1. Bio je korišten u skupnome smislu:
 - a. patrijarski kao skupina – Ponovljeni zakon 9:27
 - b. proroci – 2. Knjiga o Kraljevima 9:7; 17:13; Ezra 9:11; Knjiga proroka Jeremije 7:25; 26:5; 29:19; 35:15; 44:4
 - c. Izrael - Psalam 105:6; 136:22; Knjiga proroka Izaije 41:8-9; 42:18-19; 44:1.2.21; 45:4; 48:20; 49:3; Jeremija 30:10; 46:27.28
 - d. Septuaginta dodaje izričaj Knjizi proroka Izaije 42:1, što čini da upućuje na narodni Izrael (“Jakov je moj sluga, Ja ću mu pomoći; Izrael moj odabrani”).
- 2. Bio je korišten u pojedinačnome smislu:
 - a. Abraham – Knjiga Postanka 26:24; Psalam 105:6
 - b. Job – Knjiga o Jobu 1:8; 2:3; 42:7.8
 - c. Izak – Knjiga Postanka 24:14
 - d. Jakov – 1. Knjiga Ljetopisa 16:13; Psalam 105:6; Knjiga proroka Ezekielu 28:25
 - e. Mojsije – Knjiga Izlaska 14:31; Brojevi 12:7-8; Ponovljeni zakon 34:5; Knjiga o Jošui 1:1-2.7.13.15
 - f. Jošua - Knjiga o Jošui 24:29; Suci 2:8
 - g. Kaleb – Knjiga Brojeva 14:24
 - h. David – Knjiga proroka Ezekielu 37:25

- i. Zerubabel – Knjiga proroka Hagaja 2:23
- j. Salomon – 1. Knjiga o Kraljevima 3:8
- k. Izaija – Knjiga proroka Izaije 20:3; 44:26
- l. Isus – Evanđelje po Mateju 12:15-21 navodi Knjigu proroka Izaije 42:1-4.

Ovo je častan naslov upotrijebljen o Mesiji u Izaijinim “Pjesmama o Sluzi” (usp. Iz 42:1-4; 49:1-6; 50:4-9; 52:13-53:12). Neki su sve ovo vidjeli kao upućivanje na Izrael (usp. Iz 41:8-9; 42:19; 43:10; 44:21), ali Knjiga proroka Izaije 52:13 - 53:12 upućuje na pojedinca, savršenog Izraelca (zabilježite Iz 53:8). Sluga ne može umrijeti za grijeha sluge! Zabilježite Evanđelje po Mateju 27:38.59. Bog je u nadzoru povijesti, ljudi, naroda, čak i Sotone; svi mogu biti korišteni za izvršenje Njegovih iskupiteljskih svrha ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#))! On je upotrijebio Krista (usp. Iz 53:10).

Fusnota u *Expositor's Bible Commentary*, tom 6, str. 545, vrlo je korisna dok daje kratki pregled uporabe naslova “Moj Sluga”:

- 1. sluga Božji kao prorok, usp. Knjiga Brojeva 12:7-8; Nehemija 1:7; Knjiga proroka Daniela 9:11:
 - a. Mojsije
 - b. Daniel, usp. Knjiga proroka Daniela 9:17
- 2. sluga Božji kao vojni vođa (tj. Jošua), usp. Knjiga o Jošui 24:29; Suci 2:8
- 3. sluga Božji kao kralj (tj. David), usp. 2. Knjiga o Samuelu 7:5.8; Psalam 18; 36; Knjiga proroka Ezekiel 34:24; 37:24
- 4. sluga Božji kao upravitelj:
 - a. Nehemija, usp. Knjiga o Nehemiji 1:6
 - b. Zerubabel, usp. Knjiga proroka Hagaja 2:23
- 5. čitav Izrael (ili Jakov), usp. Knjiga proroka Izaije 41:8.9; 42:1.19; 43:10; 44:1.21; 49:3; Ezekiel 28:25; 37:25
- 6. Ostatak Izraela, usp. Knjiga proroka Izaije 41:8-10
- 7. pobožan pojedinac, usp. Knjiga o Jobu 1:8; 2:3; 42:8
- 8. nevjerujući vladari koji sluće YHWH-inim svrhama:
 - a. Kir, Knjiga proroka Izaije 44:28; 45:1
 - b. Nabukodonozor, Knjiga proroka Jeremije 25:9; 27:6; 43:10.

▣ (3:13) “Isusa” Kad je upotrijebljeno samo ime Isus, ono obično naglašava Njegovu čovječnost (usp. Djela 3:6).

▣ “kojeg ste vi predali i odrekli se” Ovdje “vi” je istaknuto! Nisu samo židovski vođe bili odgovorni za Isusovu smrt (usp. Djela 3:17; 2:23). Peter čini posebnu referencu na odazive svjetine pred Pilatom (usp. Lk 23:18-25). Moguće je da su neki od njih bili tamo, ali Petar naslovljava ovo mnoštvo kao da su oni bili odgovorni kao skupina (usp. Djela 3:15). Božji odabrani narod (Židovi) “predali su” i “odrekli se” Božjega Mesije (usp. Iv 1:11).

▣ “Pilata” [Pilata] [Vidjeti Posebnu temu dolje: Poncije Pilat.](#)

POSEBNA TEMA: PONCIJE PILAT

- I. ČOVJEK
 - A. Mjesto i vrijeme rođenja nepoznato
 - B. Iz Konjičkoga reda (gornji srednji razred rimskoga društva).
 - C. Oženjen, ali djeca nisu poznata.
 - D. Ranija upravna imenovanja (od kojih je moralo biti nekoliko) nepoznata.

II. NJEGOVA OSOBNOST

A. Dva različita stajališta:

1. Philo (*Legatio and Gaium*, 299-305) i Josip Flavije (*Antiq.* 18.3.1 i *Jewish Wars* 2.9.2-4) opisuju ga kao okrutnog i bezosjećajnog diktatora
2. NZ (Evangelja, Djela) predstavljaju slabog, lako manipuliranoga rimskog prokuratora /upravitelja.

B. Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, str. 143-148, daje prihvatljivo objašnjenje ova dva stajališta:

1. Pilat je bio imenovan prokuratorom godine 26. za vrijeme Tiberija, koji je bio pro-židovski (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 160-161) prema savjetu Sejana, Tiberijevog protu-židovskoga, glavnog savjetnika
2. Tiberije je trpio od gubitka političke moći prema Luciju Elije Sejanu, njegovu pretorijskome prefektu koji je postao stvarno moćan iza prijestolja i koji je mrzio Židove (Philo, *Legatio land Gaium*, 159-160)
3. Pilate je bio ljubimac Sejana i pokušao je dojmiti ga se:
 - a. uvođenjem rimskih standarda u Jeruzalem (26. g.), što nisu napravili prijašnji prokurator. Ovi simboli rimskih bogova raspalili su Židove (usp. Josephus' *Antiq.* 18.3.1; *Jewish Wars* 2.9.2-3)
 - b. kovanicama (29-31. g.) što su imale sliku rimskoga štovanja ugraviranu na sebi. Josip kaže da je on svrhovito namjeravao zbaciti židovske zakone i običaje (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.4.1-2)
 - c. uzimajući novac iz hramske riznice kako bi izgradio vodovod u Jeruzalemu (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.3.2; *Jewish Wars* 2.9.3)
 - d. ubivši nekoliko Galilejaca dok se prinosila žrtva na Pashu u Jeruzalemu
 - e. uvodeći rimske štitove u Jeruzalemu godine 31. Sin Heroda Velikog pozvao ga je neka ih ukloni, ali on to nije želio, tako oni su pisali Titu, koji je naredio da budu vraćeni u Cezareju morem (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 299-305)
 - f. ubijanjem mnogih Samaritanaca na planini Gerizimo (36/37. g.) kad su tražili svete predmete svoje religije, što su bili izgubljeni. To je prouzročilo da ga Pilatov mjesni poglavar (Vitelije, prefekt Sirije) ukloni iz službe i pošalje ga u Rim (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.4.1-2)
4. Sejan je bio pogubljen godine 31. i Tiberiju je bila vraćena puna politička moć; prema tome, #a, b, c, i d bile su moguće napravljene od Pilata kako bi stekao Sejanovo povjerenje; #e i f mogu biti napori da se stekne Tiberijevo povjerenje, ali možda se osvetio
5. očito je s pro-židovskim Carem bio obnovljen, plus službeno pismo prokuratorima od Tiberija da bude ljubazan prema Židovima (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 160-161), da je židovsko vodstvo u Jeruzalemu iskoristilo Pilatovu političku ranjivost s Tiberijem i izmanipuliralo ga da mora razapeti Isusa. Ova Barnettova teorija dovodi dva gledišta o Pilatu zajedno na uvjerljiv način.

III. NJEGOVA SUDBINA

- A. On je bio opozvan i stigao je u Rim netom poslije smrti Tiberija (37. g.).
- B. On nije bio ponovno imenovan.
- C. Njegov život nepoznat je nakon toga. Postoje mnoge kasnije teorije, ali ne postoje sigurni dokazi.

▣ **“kad je on odlučio osloboditi Ga”** Ovo upućuje na Evangelje po Luki 23:4.14.22, gdje Pilat tri puta kaže: “Ja ne nalazim krivnje na Njemu.”, kao što je i tri puta pokušavao osloboditi Ga (usp. Lk 23:16.20.22). Mnogi znanstvenici vjeruju da su Djela apostolska bila pisana kako bi pokazala kako rimski dužnosnici nisu našli da je Isus izdajnik. Pilat je bio prisiljen od židovskih vođa učiniti ono što je bilo protiv njegove volje.

3:14 “Sveca i Pravednika” Ovo jasno izriče nedužnost i bezgrješnost Isusa. Suđenje je bilo lakrdija. Ovo je još jedan SZ-ni Mesijanski naslov (usp. Iz 53:11; Djela 7:52; 22:14; Iv 6:69). Demoni su nazvali Isusa Svecem Božjim u Evangelju po Marku 1:24; i Luki 4:34.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:27: Svetac;](#) i u [2:40: Pravednost.](#)

▣ **“i molili da vam bude dat ubojica”** Ironično je da je Baraba bio kriv za točno isti zločin za kojeg su optužili Isusa - za pobunu (usp. Lk 23:18-19.23-25).

3:15 “ubiste” Iznenađujuće je da se u mnogim tekstovima što spominju Isusovu smrt (usp. Djela 2:23.36; 3:15; 4:10; 5:30; 7:52; 10:39; 13:28) u Djelima apostolskim vrlo malo razvijala usporedno s recima Knjige Postanka 3:15 ili Knjige proroka Izaije 53.

Također postoji raznolikost u tome kako je Njegova smrt izrečena:

1. pribijen na križ – Djela apostolska 2:23
2. razapet – Djela apostolska 2:36; 4:10
3. ubijen – Djela apostolska 3:15; 13:28
4. ubijen tako da su Ga objesili na križ – Djela apostolska 5:30; 10:39.

Uskrsnuće je naglašeno ali nije nadomjesno izmirenje.

▣

NASB, NKJV, NJB, Pešita, REB “Kneza života”

NKJV, NIV “Začetnika života”

TEV “onoga koji vodi u život”

Moffatt “pionira života”

Ovaj naslov odražava jedno od moguća tri značenja pojma *archēgos*:

1. začetnik ili tvorac (usp. NRSV, Heb 2:10; 12:2)
2. posrednik stvaranja (usp. Iv 1:3; 1. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2)
3. onaj tko ide prvi, pionir (usp. TEV, NEB, Moffatt, Djela 5:31).

Pojam je očito oprečje s pojmom “ubojica” (Djela 3:14). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Začetnik /vođa \(*archgēos*\).](#)

POSEBNA TEMA: ZAČETNIK /VOĐA (*archgēos*)

Pojam “začetnik” ili “vođa” grčki je pojam *archēgos*. Dolazi od grčkoga korijena “početak” (*archē*) i “ići” ili “voditi” (*agō*). Ova složenica došla je do uporabe za vladara, kneza, ili vođu (ljudskog ili anđeoskog). Taj je pojam upotrijebljen samo četiri puta u NZ-u kao upućivanje na Isusa:

1. Knez ili začetnik života u Djelima apostolskim 3:15
2. Knez ili vođa i Spasitelj u Djelima apostolskim 5:31
3. Začetnik njihova spasenja u Poslanici Hebrejima 2:10
4. Začetnik (ili pionir) i dovršitelj vjere u Poslanici Hebrejima 12:2.

Isus je začetnik, davatelj, i dovršitelj spasenja.

▣ **(3:15) “Bog uskrisi od mrtvih”** Obično u NZ-u Otac jeste taj koji je podigao Sina od mrtvih kao znak Svoga odobravanja Isusova života, učenja, i nadomjesne smrti. Isto tako NZ potvrđuje da su sve tri Osobe Trojstva bile djelatne u Isusovu uskrsnuću:

1. Duh (usp. Rim 8:11)
2. Sin (usp. Iv 2:19-22; 10:17-18)
3. Otac (usp. Djela 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rim 6:4.9).

Ovo je glavni teološki vid *Kerygme*. Ako to nije istina, onda ni sve ostalo nije istina (usp. 1. Kor 15:12-19).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Trojstvo; u 2:24: Uskrsnuće; i u: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

▣ **“činjenica kojoj smo mi svjedoci”** Ovo je ili:

1. naglasak na primarnome izvoru građe; ovi su slušatelji bili očevici (usp. Djela 2:22)
2. ili referenca na apostole i učenike u Gornjoj sobi (usp. Djela 1:22; 2:32).

U okviru broj 2 čini se najboljim.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Svjedoci za Isusa.](#)

POSEBNA TEMA: SVJEDOCI ZA ISUSA (u Evanđelju po Ivanu)

IMENICA (*marturia*) i njen GLAGOL (*martureō*) “svjedok” ključni su pojmovi u Evanđelju po Ivanu. Postoje mnogi svjedoci za Isusa:

1. Ivan Krstitelj (usp. Iv 1:7.8.15; 3:26.28; 5:33)
2. osobno Isus (usp. Iv 3:11; 5:31; 8:13-14)
3. Samarijanka (usp. Iv 4:39)
4. Bog Otac (usp. Iv 5:32.34.37; 8:18; 1. Iv 5:9)
5. Pismo (usp. Iv 5:39)
6. mnoštvo kod Lazarova uskrsnuća (usp. Iv 12:17)
7. Duh (usp. Iv 15:26-27; 1. Iv 5:10.11)
8. učenici (usp. Iv 15:27; 19:35; 1. Iv 1:2; 4:14)
9. osobno autor (usp. Iv 21:24).

3:16 “na osnovu vjere” Ovaj se isti izričaj pojavljuje u Poslanici Filipljanima 3:9. Grčki pojam “vjer(a)” (*pistis*) može biti preveden u engleski kao “vjera”, “pouzdanje”, ili “uvjerenje”. To je uvjetovani odaziv ljudstva na Božju neuvjetovanu milost (usp. Ef 2:8-9). U osnovi je to vjernikovo pouzdanje u Božju pouzdanost (tj. Njegovu narav, Njegova obećanja, Njegovog Mesiju) ili vjerovanje u Božju vjernost! Teško je u izvješćima o iscjeljenju u Evanđeljima i Djelima apostolskim dokumentirati duhovnu (tj. zavjetnu) stranu događaja. Ovi izliječeni nisu uvijek “spašeni” (usp. Iv 5). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenical\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

Grčki PRIJEDLOG upotrijebljen u ovome izričaju, *eis* (usp. Fil 3:9), rijedak je kad je korišten o nečijoj vjeri u Krista (slično izricanju u Djelima 2:38). Obično je korišten jedan od nekoliko PRIJEDLOGA:

1. *dia* – Poslanica Rimljanima 3:22.25.30; Galaćanima 2:16; 3:14.26; Efežanima 2:8; 3:12.17; Kološanima 2:12; 2. Timoteju poslanica 3:15; 1. Petrova 1:5
2. *ek* – Poslanica Rimljanima 9:30; 14:23; Galaćanima 3:8.9.22; 5:5; Jakovljeva poslanica 2:24
3. *en* – 1. Poslanica Korinćanima 16:13; 2. Korinćanima 13:5; Galaćanima 2:20; 1. Timoteju poslanica 3:13
4. i *eis* i *ek* upotrijebljeni su u Poslanici Rimljanima 1:17.

Ne postoji standardizirani izričaj za izricanje “spasavajuća vjera”.

▣ Drugi dio stiha 16 izražen je u istoznačenome paralelizmu, toliko svojstvenome hebrejskoj književnosti:

1. a. “ime Isus” ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Ime Gospodinovo \[NZI\]](#))
b. “očvrsnulo (je) ovoga čovjeka”
c. “kojeg vidite i poznajete”
2. a. “vjera što dolazi kroz Njega”
b. “dala mu je savršeno zdravlje”
c. “u prisutnosti svih vas”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:17-26

¹⁷“I sad, braćo, ja znam da ste djelovali u neznanju, baš kao što su činili i vaši vladari. ¹⁸Ali stvari koje Bog unaprijed objavi ustima svih proroka, da će Njegov Krist trpjeti, On je tako ispunio. ¹⁹Stoga pokajte se i povratite se, tako da vaši grijesi mogu biti izbrisani, zato da vremena okrijepe mogu doći iz prisutnosti Gospodina; ²⁰i da On može poslati Isusa, Krista imenovanog za vas, ²¹kojeg nebo mora primiti *sve do* razdoblja obnove svih stvari o kojima je Bog govorio ustima Svojih svetih proroka od davnoga vremena. ²²Mojsije reče: ‘GOSPODIN BOG PODIĆI ĆE ZA VAS PROROKA POPUT MENE OD VAŠE BRAĆE; NJEMU ĆETE DATI POZORNOST za sve što vam On kaže. ²³I bit će da svaka duša koja ne daje pozornost tome proroku bude posve istrijebljena iz naroda.’ ²⁴I isto tako, svi proroci koji su govorili, od Samuela i *njegovih* nasljednika dalje, također navijestite ove dane. ²⁵Vi ste sinovi proroka i zavjeta što Bog učini s vašim očevima, govoreći Abrahamu: ‘I U TVOME SJEMENU SVE OBITELJI ZEMLJE BIT ĆE BLAGOSLOVLJENE.’ ²⁶Za vas prvo, Bog je podignuo Svoga Slugu i poslao Ga da vas blagoslovi okrećući svakoga *od vas* od njegovih grješnih putova.”

3:17 “ja znam da ste djelovali u neznanju” Ovo odražava Isusove riječi s križa (usp. Lk 23:34). Međutim, čak u svome neznanju, ljudi su ipak duhovno odgovorni! Na neke načine ova je isprika bila način da se pomogne ljudima prihvatiti

njihovu vlastitu odgovornost (usp. Djela 13:27; 17:30; 26:9; 1. Kor 2:8). Za dobru raspru o ovoj zamisli vidjeti Millard Erickson, *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 583-585.

▣ **“baš kao što su činili i vaši vladari”** Luka često čini razliku između ljudi i njihovih vladara (usp. Lk 7:29-30; 23:35; Djela 13:27; 14:5). Stvarni problem u pokušavanju činjenja ovog može biti uzajamna odgovornost obje skupine. Često se tvrdi kako Isus ne optužuje Židove kao cjelinu, nego njihove zakonske (tj. ne-Aronovsko podrijetlo) vođe. Zasiurno je teško znati jesu li proklinjanje smokvina stabla (usp. Mk 11:12-14.20-24) i parabola o nepravdnim vinogradarima (usp. Lk 20:9-18) osude judaizma prvoga stoljeća ili njegovih vođa. Luka tvrdi da je to oboje!

3:18 “unaprijed objavi” Evanđelje nije bila zakašnjela Božja misao, nego Njegov vječni, namjeravani naum (usp. Post 3:15; Mk 10:45; Lk 22:22; Djela 2:23; 3:18; 4:28; Rim 1:2). Rane propovijedi u Djelima apostolskim (*kerygma*) predstavljaju Isusa kao ispunjenje SZ-nih obećanja i proročanstava.

Postoji nekoliko vidova *Kerygme* (tj. glavnih teoloških vidova propovijedi u Djelima) izraženih u ovim stihovima:

1. vjera u Isusa jeste sržnost
2. Isusova Osoba i djelo bili su prorečeni od SZ-nih proroka
3. Mesija mora trpjeti
4. oni se moraju pokajati
5. Isus dolazi ponovno.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Predznanje.](#)

▣ **“Bog unaprijed objavi ustima svih proroka”** Isus je ispunio SZ-no proročanstvo (usp. Djela 3:34, Mt 5:17-48). Ja mislim da je Sâm Isus pokazao dvojici na cesti za Emaus (usp. Lk 24:13-35) SZ-na proročanstva što su se odnosila na Njegovo trpljenje, smrt, i uskrsnuće. Oni su to podijelili s apostolima, koji su to učinili dijelom svojih propovijedanja (usp. Lk 24:45).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:178: Proročanstvo Staroga zavjeta.](#)

▣ **“Krist”** Ovo je grčki prijevod hebrejske riječi “Mesija”, što znači Pomazanik. To upućuje na Božjega posebnog posrednika čiji će život i smrt ustoličiti Novo doba pravednosti, Novo doba Duha.

Potvrda da je Isus bio /jeste Krist /Mesija kojeg je obećao YHWH postaje ponavljajuće tema propovijedanja u Djelima apostolskim:

1. Petar – 2:31; 3:18; Djela apostolska 5:42; 8:5
2. Pavao – 9:22; 17:3; Djela apostolska 18:5.28.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Mesija.](#)

▣ **“trpjeti”** Ovo je bilo smjerenje na nekoliko SZ-nih tekstova (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 53; Zah 12:10). Taj vid o patnji Mesije jeste to što je iznenadilo Židove (usp. 1. Kor 1:23). Oni su očekivali osvajačkoga vojskovođu (usp. Otk 20:11-16). To je bila ponavljajuća tema propovijedi u Djelima apostolskim:

1. Pavao (usp. Djela 17:3; 26:23)
2. Petar (usp. Djela 3:18; 1. Pt 1:10-12; 2:21; 3:18).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Pateći Mesija.](#)

3:19 “pokajte se i povratite se” Grčki pojam “pokajati se” znači promjena uma. Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA od *metanoēō*. Hebrejski pojam za pokajanje znači “promjena djelovanja” (“povratite se” [*emistrephō*] može odražavati hebrejski “okrenuti se” *shub*, usp. Br 30:36; Pnz 30:2.10) u Septuaginti. Pokajanje je neophodnost zavjetnoga zahtjeva u spasenju zajedno s vjerom (usp. Mk 1:15 i Djela 3:16.19; 20:21). Djela apostolska spominju to često (usp. Petar – 2:38; 3:19.26 i Pavao – 14:15; 17:30; 20:21; 26:20). Pokajanje je prijeko potrebno (usp. Lk 13:3 i 2. Pt 3:9). U osnovi to je voljnost da se promijeni. Ono je i ljudski voljni čin i dar Božji (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu; i: Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

▣ **“grijesi mogu biti izbrisani”** Ovaj pojam znači “brisati”; “obrisati”; ili “izbrisati” (usp. Kol 2:14; Otk 3:5; 7:17; 21:4). Kakvo obećanje! U drevnome svijetu tinta je bila kiselina i bilo ju je, stoga, nemoguće brisati. To je istinsko čudo Božje milosti (usp. Ps 51:1; 103:11-13; Iz 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Jer 31:34; Mih 7:19). Kad Bog oprosti, Bog zaboravi (izbriše)!

▣ **“vremena okrjepe”** Grčki pojam (*anapsuchō, anapsuxis*) u osnovi znači “prostor za disanje, opuštanje, olakšanje” (Baker, Arndt, Gingrich, i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 63), “osvježiti zrakom”, ili “liječiti ranu zrakom”

(Kittle, *Theological Dictionary of the New Testament*, tom 9, str. 663). Metaforičko proširenje jeste fizičko ili duhovno osvježenje /okrjepa ili obnova.

U Septuaginti korišten je o ponovnome stjecanju fizičke snage nakon bitke (usp. Izl 23:12; Suci 15:19; 2. Sam 16:14) ili emocionalna okrjepa kao u 1. Knjizi o Samuelu 16:23.

Petrova referenca čini se da je SZ-no obećanje, ali ovaj izričaj nije upotrijebljen u SZ-u. Za pustinjske ljude prostor je bio poistovjećen sa slobodom i radošću, dok je zatvoreni prostor bio znak čemera i nevolje. Bog će donijeti šire, osvježujuće razdoblje duhovne djelatnosti. Ova Mesijanska djelatnost došla je u Evandjelju. Ta “vremena okrjepe” došla su u Isusu iz Nazareta. Međutim, dolazeće dovršenje donosi Novo doba Duha. U ovome posebnom okviru Petar upućuje na Drugi dolazak. Ovaj je izričaj izgleda uspoređan s “razdoblja obnove” (Djela 3:21).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

3:20 “On može poslati Isusa” Ovo je AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA, što naznačava element moćbitnosti. Djelovanja Petrovih slušatelja, na neki su način, odredila vrijeme duhovnoga dovršenja (usp. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, gdje povezuje Djela 3:19-21 s Rim 11:25-27, str. 201).

Juksapozicija /nizanje od “Isusa” dalje do “Krista /Mesije” čini se podrazumijeva kako Petar posebno potvrđuje Mesijanstvo Isusa iz Nazareta. Poslije u NZ-u, “Gospodin”, “Isus”, i “Krist” pojavljuju se često, više kao složena referenca na Isusa (tj. Gospodin Isus Krist) nego naglasak na naslovu Mesija. Ovo je moguće tako u crkvama gdje prevladavaju pogani.

▣ **“Krista imenovanog za vas”** Ovaj GLAGOL je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Taj isti pojam upotrijebljen je o Božjemu pred-odabiru u Djelima apostolskim 10:41; 22:14; 26:16; Isusov dolazak i smrt uvijek je bio Božji vječni iskupiteljski naum (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

U Septuaginti ovaj pojam izražava odabir, ali bez predznanja (tj. za Luku “za” znači prije, usp. Izl 4:13 i Jš 3:12), što je očito u uporabi ove riječi u Djelima apostolskim. On prenosi da je slanje Isusa bilo Božji odabir blagoslova i iskupljenja!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

3:21

NASB, NKJV, Pešita

“kojeg nebo mora primiti”

NRSV

“koji mora ostati u nebu”

TEV, NIV

“On mora ostati u nebu”

NJB

“kojeg nebo mora zadržati”

SUBJEKT ovoga izričaja je “nebo”; OBJEKT je “kojeg” (tj. Isus). Postoje dva GLAGOLA u ovome izričaju. Prvi je *dei*, od *deō*, što znači “to je neophodno” ili “to je primjereno /prigodno”. Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 1:16.

Drugi je AORIST SREDNJEGA (deponent) INFINITIVA od *dechomai*. Harold K Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised* kaže da to u ovome okviru znači “primiti i zadržati” (str. 88). Možete vidjeti kako engleski prijevodi uzimaju od okvirnoga uvida. Luka koristi ovaj pojam više negoli ikoji drugi NZ-ni pisac (13 puta u Lk i 8 puta u Djelima). Riječi moraju biti određene u svjetlu okvirne uporabe i dubljega smisla, ne etimologije. Leksikoni (rječnici) samo opisuju uporabu. Oni ne postavljaju odredbu!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Uznesenje.](#)

▣

NASB

“sve do”

NKJV, NRSV, TEV, Pešita, REB

“sve do”

NJB

“sve (do)”

Ovaj riječ nalazi se u grčkome UBS⁴ tekstu. Ja ne znam zašto ga NASB, izdanje 1995., stavlja u kurziv, što je način pokazivanja kako to nije u grčkome tekstu, nego je to osigurano kako bi engleski čitatelji razumjeli.

U izdanju NASB iz 1970., riječ “toga (razdoblja)” je u kurzivu a ne “sve do”, što je ispravno.

▣ **“razdoblja obnove svih stvari”** Ovo upućuje na ponovno stvaranje (usp. Mt 17:11; i posebice Rim 8:13-23). Zlo ljudske pobune u Knjizi Postanka 3 je poništeno i Stvorenje obnovljeno; zajedništvo s Bogom je ponovno uspostavljeno. Prvotna svrha Stvorenja konačno je ispunjena.

▣ **“o kojima je Bog govorio ustima Svojih svetih proroka od drevnoga vremena”** Evandjelje po Marku započinje s navodom iz Knjige proroka Malahije 3:1. Matej 1:22-23 upućuje na proročanstvo iz Knjige proroka Izaije 7:14. Luka koristi ovaj isti izričaj u Evandjelju po Luki 1:70. Jedan vid *Kerygme* (tj. ponavljajuće teološke istine u propovijedima u Djelima) jeste taj da je Isusovo rođenje, život, smrt, i uskrsnuće ispunilo SZ-no proročanstvo (usp. Mt 5:17-19). Isusova služba nije

bila zakašnjela misao ili plan B. To je bio predodređeni naum Božji (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Sve stvari djeluju na ispunjenju potpune obnove Božje volje za Stvorenje.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma; i u 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

3:22 “Mojsije reče” Naslov “prorok(a)” bio je korišten za Dolazak Mesije (usp. Pnz 18:14-22; posebice 15.18; Iv 1:21.25). Ova dokumentacija o Isusu iz Mojsijeva Zakona (tj. najautoritativniji dio SZ-noga Kanona za Židove, i saduceje i farizeje) bio je vrlo važan ovima židovskim slušateljima. Isus je uvijek bio Božji naum iskupljenja (tj. Post 3:15). On je došao kako bi umro (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Mojsijevo autorstvo Petoknjžja.](#)

POSEBNA TEMA: MOJSIJEVO AUTORSTVO PETOKNJŽJA

A. Sama Biblija ne imenuje autora (kao što to ne čine mnoge SZ-ne Knjige). Knjiga Postanka nema “ja” odjeljaka kao Knjiga o Ezri, Nehemiji, ili “mi” odjeljke kao Djela apostolska.

B. ŽIDOVSKA PREDAJA

1. Drevni židovski pisci kažu da ga je napisao Mojsije:
 - a. Ben Sirahov *Ecclesiasticus* (Propovjednik), 24:23, pisan oko 185. g.pr.Kr.
 - b. *Baba Bathra* 14b, dio Talmuda što daje autorstvo SZ-nim Knjigama
 - c. Filon Aleksandrijski, Egipat, židovski filozof, živio oko 20. g.pr.Kr. do 42. g.po.Kr.
 - d. Josip Flavije, židovski povjesničar, živio oko 37.-70. g.
2. YHWH otkriva istinu Mojsiju:
 - a. Mojsiju je rečeno da mora pisati za narod:
 - (1) Knjiga Izlaska 17:14
 - (2) Knjiga Izlaska 24:4.7
 - (3) Knjiga Izlaska 34:27.28
 - (4) Knjiga Brojeva 33:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:9.22.24-26
 - b. Bog je rekao da je kroz Mojsija govorio narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 5:4-5.22
 - (2) Ponovljeni zakon 6:1
 - (3) Ponovljeni zakon 10:1
 - c. Mojsije je rekao da je govorio riječi Tore narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 1:1.3
 - (2) Ponovljeni zakon 5:1
 - (3) Ponovljeni zakon 27:1
 - (4) Ponovljeni zakon 29:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:1, 30
 - (6) Ponovljeni zakon 32:44
 - (7) Ponovljeni zakon 33:1
3. SZ-ni autori pripisuju ga Mojsiju:
 - a. Knjiga o Jošui 8:31
 - b. 2. Knjiga o Kraljevima 14:6
 - c. Knjiga o Ezri 6:18
 - d. Knjiga o Nehemiji 8:1; 13:1-2
 - e. 2. Knjiga Ljetopisa 25:4; 34:12; 35:12
 - f. Knjiga proroka Daniela 9:11
 - g. Knjiga proroka Malahije 4:4.

C. KRŠĆANSKA PREDAJA

1. Isus pripisuje navode iz Tore Mojsiju:
 - a. Evanđelje po Mateju 8:4; 19:8
 - b. Evanđelje po Marku 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
 - c. Evanđelje po Luki 5:14; 16:31; 20:37; 24:27.44
 - d. Evanđelje po Ivanu 5:46-47; 7:19.23
2. drugi NZ-ni autori pripisuju navode iz Tore Mojsiju:

- a. Evanđelje po Luki 2:22
 - b. Djela apostolska 3:22; 13:39; 15:1.15-21; 26:22; 28:23
 - c. Poslanica Rimljanima 10:5.19
 - d. 1. Poslanica Korinćanima 9:9
 - e. 2. Poslanica Korinćanima 3:15
 - f. Poslanica Hebrejima 10:28
 - g. Otkrivenje 15:3
3. većina ranocrkvenih očeva prihvatilo je Mojsijevo autorstvo. Međutim, Irenej, Klement Aleksandrijski, Origen, i Tertulijan svi su oni imali pitanja o Mojsijevu odnosu sa sadašnjim kanonskim oblikom Knjige Postanka (usp. D. 2. na str. 3).

D. SUVREMENA ZNANOST

1. Očito su postojali neki urednički dodaci Tori (izgleda zato da se drevni tekst napravi više razumljivim za suvremene čitatelje, što je bila osobina egipatskih pisara):
 - a. Knjiga Postanka 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 - b. Knjiga Izlaska 11:3; 16:36
 - c. Knjiga Brojeva 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33 i dalje
 - d. Ponovljeni zakon 3:14; 34:6.
2. Drevni pisari bili su visoko obučeni i obrazovani. Njihove tehnike, međutim, razlikovale su se od zemlje do zemlje:
 - a. u Mezopotamiji, oni su bili pozorni kako ne bi mijenjali išta, i čak su zbog sigurnosti provjeravali svoje vlastite riječi. Ovdje je fusnota drevnoga sumerskog pisara iz oko 1400. g.pr.Kr.: “rad je gotov od početka do kraja, prepisan je, uređen, uspoređen, i ovjeren znak po znak.”
 - b. u Egiptu oni su slobodno uređivali drevne tekstove kako bi ih poboljšali za suvremene čitatelje. Pisari u Kumranu (tj. Svici s Mrtvoga mora) slijedili su taj pristup.
3. Znanstvenici XIX. st. teoretizirali su kako je Tora sastavljen spis iz mnogih izvora tijekom duljega vremenskog razdoblja (Graff-Wellhausen). Ova je teorija bila temeljena na:
 - a. različitim imenima za Boga
 - b. različitim dubletama u tekstu
 - c. književnome obliku izvješća
 - d. teologiji izvješća.
4. Pretpostavljeni izvori i nadnevc:
 - a. J izvor (uporaba YHWH iz južnoga Izraela) – 950. g.pr.Kr.
 - b. E izvor (uporaba Elohim iz sjevernoga Izraela) – 850. g.pr.Kr.
 - c. JE kombiniran – 750. g.pr.Kr.
 - d. D izvor – 621. g.pr.Kr. (Knjiga Zakona, 2. Kr 22:8, otkrivena tijekom Jošijine obnove dok se popravljao Hram bila je vjerojatno Knjiga Ponovljenoga zakona, koju je napisao nepoznati svećenik Jošijina vremena kako bi podupro njegovu obnovu)
 - e. P izvor (svećenički prijepis SZ-a, posebice obreda i postupaka) – 400. g.pr.Kr.
5. Očito su postojali urednički dodaci Tori. Židovi tvrde kako je to bio:
 - a. veliki svećenik (ili netko drugi iz njegove obitelji) u vremenu pisanja
 - b. Jeremija prorok
 - c. Ezra pisar – IV. Ezdre kaže kako ju je on ponovno napisao jer su izvornici bili uništeni u padu Jeruzalema 586. g.pr.Kr.
6. Međutim, J. E. D. P. teorija govori više o našim suvremenim književnim teorijama i kategorijama nego dokaz iz Tore (R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 495-541 i *Tyndale's Commentaries*, “Levitski zakonik”, str. 15-25).
7. Osobine hebrejske književnosti:
 - a. dublete, kao što je Knjiga Postanka 1 i 2, uobičajene su u hebrejskome. Obično je dat opći opis, kojeg slijedi posebno izvješće. To je mogao biti način naglašavanja istina ili pomoć usmenome pamćenju
 - b. drevni rabini rekli su kako dva najuobičajenija imena za Boga imaju teološku važnost:
 - (1) YHWH – Zavjetno ime za Božanstvo dok je On povezan s Izraelom kao Spasitelj i Iskupitelj (usp. Ps 19:7-14; 103)

(2) Elohim – Božanstvo kao Stvoritelj, Osiguravatelj, i Održavatelj čitavoga života na Zemlji (usp. Ps 19:1-6; 104)

c. u ne-biblijskoj blisko-istočnoj književnosti čest je slučaj pojavka različitih stilova i rječnika u općim književnim radovima (usp. R. K. Harrison, str. 522-526).

8. Postoji teorija u nastajanju da su pisari (u različitim dijelovima Izraela) radili na različitim dijelovima Petoknjižja istovremeno pod upravljanjem Samuela (usp. 1. Sam 10:25). Ovu teoriju prvi je predložio E. Robertson u *The Old Testament Problem*.

E. Dokaz iz književnosti Drevnoga Bliskog Istoka pretpostavlja da je Mojsije koristio spise pisane klinastim pismom ili mezopotamijski stil (patrijarhalni) usmenih predaja kako bi napisao Knjigu Postanka. To ni u kom slučaju ne pretpostavlja manjak nadahnuća, nego nakanu da se objasni književni fenomen Knjige Postanka (usp. P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis*). Početak u Postanku 37, upadljiv egipatski utjecaj stila, oblika, i rječnika čini se da pokazuje kako je Mojsije koristio ili književne radove ili usmene predaje iz vremena kad je Izrael bio i u Egiptu i u Mezopotamiji. Mojsijevo formalno obrazovanje bilo je u potpunosti egipatsko! Točno književno oblikovanje Petoknjižja neizvjesno je. Ja vjerujem da je Mojsije sastavljač i autor velike većine Petoknjižja, premda je možda koristio pisare i /ili pisane i usmene (patrijarhalne) predaje. Njegova pisanja ažurirali su kasniji pisari. Povjesnost i istinitost ovih prvih nekoliko Knjiga SZ-a objasnila je suvremena arheologija.

3:23 Ovo je bila ozbiljna riječ upozorenja. To je smjeranje na Ponovljeni zakon 18:19. Odbacivanje Isusa bilo je, i još uvijek jeste, ozbiljan, vječni problem.

Ovo smjeranje na Ponovljeni zakon 18:14-22 ima i neke važne teološke uvide:

1. zabilježite i pojedinačni i skupni vid. Svaka pojedinačna duša mora se osobno odazvati Mesiji. Nije dovoljno biti dijelom skupnoga tijela Izraela
2. izričaj “posve istrijebljena” smjeranje je na “Sveti rat”. Bog će obrezati Svoju vlastitu lozu (tj. Izraela, usp. Iv 15; Rim 9 - 11). Oni koji odbace “proroka” odbačeni su od Boga. Pravi problem spasenja jeste nečiji odaziv u vjeri na Božjega Mesiju. Obitelj, rasa, etika, i sitničava izvedba pravila nije mjerilo spasenja Novoga saveza, nego vjera u Krista (usp. 1. Iv 5:12).

3:24 “**Samuela**” [Samuel] U židovskome kanonu on je (tj. 1. Sam) smatran jednim od “Ranijih proroka”, dio druge podjele Hebrejskoga kanona. Samuel je bio nazvan prorokom u 1. Knjizi o Samuelu 3:20 i vidiocem (tj. još jedan pojam za proroka) u 1. Samuelovoj 9:9; 1. Ljetopisa 29:29.

▣ “**ove dane**” Ova “vremena okrjepe” (Djela 3:20) i “(do) razdoblja obnove svih stvari” (Djela 3:21) upućuje na dovršenje Kraljevstva Božjeg kod povratka Krista, ali ovaj izričaj upućuje na ustoličenje Mesijanskoga kraljevstva, što se dogodilo kod utjelovljenja Isusa iz Betlehema ili barem u čitavome razdoblju zadnjih dana, što je vrijeme između Kristova dva pojavka na planeti Zemlji. SZ je prvenstveno razumio samo jedan dolazak Mesije. Njegov prvi dolazak kao “Patećeg Sluge” (Djela 3:18) bio je iznenađenje; bio je očekivan Njegov slavni povratak kao vojnoga vođe i suca.

3:25 Petar naslovljava ove Židove kao djecu Abrahama, zavjetnoga naroda. Međutim, ovaj zavjetni narod mora se odazvati u vjeri i pokajanju Isusu i Evanđelju ili će biti odbačeni (Djela 3:23)!

NZ (Novi savez) usredotočen je na osobu, ne na rasnu skupinu. U sânome pozivu upućenome Abram u postojao je sveopći element (usp. Post 12:3). Sveopća ponuda došla je u Kristu i dostupna je svima (tj. Luka je pisao prvenstveno poganima. Njegovo Evanđelje i Djela čine ovaj poziv ponavljajućim i izričitim).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:8: Evanđelje.](#)

▣ “**sinovi**” [Vidjeti Posebnu temu dolje: “Sinovi od ...” \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: "SINOVI OD ..." (BDB 119, KB 137)

Pojam "sin" (ili "djeca od ...") često je korišten kako bi okarakterizirao skupinu (ili pojedinca) ili pokazao nečije uključivanje u skupinu.

A. STARI ZAVJET

Hebrejska riječ za "sin" (BDB 119, KB 137) je tečna. Hebrejski *ben* (BDB 119-122) može značiti:

1. sin rođen od oca
2. djeca (čak bratíci, npr. Br 36:11)
3. unuk (npr. Post 31:28.55)
4. član profesionalnoga ceha
5. predak /potomak (rodoslovlja)
6. član plemena /naroda (npr. "sinovi Izraela")
7. obični ljudi (sinovi zemlje)
8. član religije (sin od [ime boga]). Hebrejski kralj, Psalam 2; 2. Knjiga o Samuelu 7:14
9. anđeli (usp. Post 6:2.4; Job 1:6; 2:1)
10. idiom karakterizacije (npr. "sinovi Beliala", "sinovi mudrosti", "sinovi junaka").

U Knjizi o Jošui 21 pojam je upotrijebljen nekoliko puta:

1. o pojedincu – sin Nuna, Jošua 21:1
2. o plemenu /narodnoj skupini – sinovi Izraela, Jošua 21:1.3.8.31
3. o profesionalnome cehu (tj. svećenici /leviti):
 - a. sinovi Arona, Jošua 21:4.10.13.19
 - b. sinovi Levija, Jošua 21:10 (usp. stih 27)
4. o članovima pojedinačnih plemena:
 - a. sinovi Jude, Jošua 21:9
 - b. sinovi Šimuna, Jošua 21:9
5. o članovima obiteljskih skupina:
 - a. sinovi Kehata, Jošua 21:5.20.26
 - b. sinovi Geršona, Jošua 21:6,27
 - c. sinovi Merarija, Jošua 21:34.

Ova vrsta tečnosti čini nemogućim dodati pretke i nači rješenje na nadnevak stvaranja (tj. Ušurovi 4004. g.pr.Kr.). Često, samo su značajni nadnevcí (ili zla ili dobrog ili nečije zapamćeno djelovanje) popisani. Nekoliko naraštaja često je izostavljeno (npr. rodoslovlja Isusa).

B. NOVI ZAVJET

Pojam "sin" (ili "djeca od ...") često je korišten za karakterizaciju skupine (ili pojedinca) ili pokazuje nečije uključivanje u skupinu.

1. Karakterizacija skupine:
 - a. pozitivno:
 - (1) sinovi Kraljevstva, Evanđelje po Mateju 8:12; 13:38
 - (2) sinovi ljudski, Evanđelje po Marku 3:28; Poslanica Efežanima 3:5
 - (3) sinovi svjetla, Evanđelje po Luki 16:8; Ivan 12:36; Poslanica Efežanima 5:8; 1. Solunjanima 5:5
 - (4) sinovi uskrsnuća, Evanđelje po Luki 20:36
 - (5) sinovi proroka, Djela apostolska 3:25
 - (6) sinovi Saveza, Djela apostolska 3:25
 - (7) djeca Božja, 1. Ivanova poslanica 3:10
 - b. negativno:
 - (1) sinovi Zloga, Evanđelje po Mateju 13:38; Ivan 8:44; 1. Ivanova poslanica 3:10
 - (2) sin Pakla, Evanđelje po Mateju 23:15

- (3) sinovi ovoga Doba, Evanđelje po Luki 16:8; 20:34
 - (4) sinovi đavla, Djela apostolska 13:10; 23:6
 - (5) sinovi neposlušnosti, Poslanica Efežanima 2:2; 5:6.
2. Karakterizacija pojedinca:
- a. pozitivno:
 - (1) sin ohrabrenja (tj. Barnaba), Djela apostolska 4:36
 - (2) sin farizeja (tj. Pavao), Djela apostolska 23:6
 - b. negativno:
 - (1) sinovi groma (tj. Jakov i Ivan), Evanđelje po Marku 3:17
 - (2) sin propasti (tj. Juda Iskariotski), Evanđelje po Ivanu 17:12
 - (3) sin uništenja /propasti (Antikrist), 2. Poslanica Solunjanima 2:3.

▣ (3:25) **“zavjeta”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Savez.](#)

▣ **“SVE OBITELJI ZEMLJE BIT ĆE BLAGOSLOVLJENE”** Ovo je referenca na Božje obećanje dato Abrahamu u Knjizi Postanka 12:1-3. Zabilježite sveopći element i u Postanku 22:18. Bog je odabrao Abrahama kako bi odabrao ljude, odabrao svijet (usp. Izl 19:5-6; Ef 2:11 - 3:13).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

3:26 “Za vas prvo” Židovi, zbog njihova zavjetnoga nasljeđa, imaju prvi mogućnost čuti i razumjeti poruku Evanđelja (usp. Rim 1:16; 9:5). Međutim, oni se moraju odazvati na isti način kao i svatko drugi: u pokajanju, vjeri, krštenju, poslušnosti, i ustrajnosti.

▣ **“podignuo (je) Svoga Slugu i poslao Ga”** Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:24 i 3:13.

[Vidjeti Posebne teme: u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće; i u 1:2: Slati \(apostellō\), iz čega dolazi “apostol”.](#)

▣ **“da vas blagoslovi”** To je ono što Bog želi za čitavo čovječanstvo (usp. Post 12:3). Ali ipak, On je poslao Isusa izgubljenim ovcama Izraela prvo!

▣ **“okrećući svakoga od vas od njegovih grješnih putova”** Spasenje uključuje promjenu mišljenja o grijehu s ishodom promjene djelovanja i prvenstava. Ova je promjena dokaz istinskoga obraćenja! Vječni život ima vidljive osobine!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu; i: Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je “neprekidnost”?
2. Zašto je ovo iscjeljenje toliko snažno?
3. Zašto je pateći Mesija bio toliko šokantan Židovima?
4. Zašto Luka navodi Knjigu Postanka 12:3?
5. Jesu li Židovi spašeni na drukčiji način od pogana?

DJELA APOSTOLSKA 4

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Petar i Ivan pred Vijećem	Petar i Ivan uhićeni	uhićenje i oslobađanje Petra i Ivana	Petar i Ivan pred Vijećem	Petar Petar i Ivan pred Sanhedrinom
4:1-4	4:1-4	4:1-4	4:1-4	4:1-4
	naslovljavanje Sanhedrina			
4:5-22	4:5-12	4:5-12	4:5-7	4:5-12
(11)	Ime Isus zabranjeno	(11)	4:8-12 (11)	(11)
	4:13-22	4:13-22	4:13-17	4:13-17
			4:18-22	4:18-22
vjernici mole za hrabrost	molitva za hrabrost		vjernici mole za hrabrost	molitva apostola pod progonoštvom
4:23-31 (25b-26)	4:23-31 (25b-26)	4:23-31 (25b-26)	4:23-30 (25b-26)	4:23-26 (25b-26)
				4:27-31
			4:31	
sve stvari zajedničke	dijeljenje svih stvari	dijeljenje dobara (4:32 - 5:6)	vjernici dijele svoje imetke	rana kršćanska zajednica
4:32-37	4:32-37	4:32 - 5:11	4:32-35	4:32
				4:33
				4:34-35
				velikodušnost Barnabe
			4:36-37	4:36-37

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Očito je da su podjele na poglavlja neprikladne u Djelima apostolskim. Zapamtite, podjele na poglavlja, podjele na stihove, velika slova, podjele na odlomke, i rečenična znakovlja nisu izvorno u grčkome tekstu i, stoga, svi su oni rad suvremenih prevoditeljskih odbora.
- B. Stihovi 1-31 bave se s iscjeljenjem hromoga čovjeka u Djelima apostolskim 3 i posljedicama.
- C. Stihovi 32-37 trebali bi ići zajedno s Djelima apostolskim 5:1-11.
- D. Poteškoće Rane crkve nastavljaju se i umnožavaju, ali tako i milost i sila Duha.
- E. U bavljenju s Lukinim naglaskom na ljubećoj, dajućoj naravi Rane crkve u Jeruzalemu, suvremeni zapadnjački tumači moraju se čuvati “kapitalističkih” predrasuda. Luka čini se potvrđuje dragovoljnu uzajamnost. Djela apostolska ne mogu poduprijeti ni komunizam niti kapitalizam jer ni jedno nije bilo poznato u to vrijeme. Tekst mora biti tumačen u svjetlu svoga vremena, autorove nakane, i svijeta slušatelja.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-4

¹Dok oni bijahu govorili narodu, svećenici i zapovjednik hramske straže i saduceji dođoše do njih, ²bijavajući uvelike uznemireni jer oni su učili narod i naviještali da je u Isusu uskrsnuće od mrtvih. ³I oni polože ruke na njih i stave ih u zatvor do narednoga dana, jer već bijaše večer. ⁴Ali mnogi od onih koji su čuli poruku povjerovali; i broj ljudi koji pristupiše bijaše oko pet tisuća.

4:1 “svećenici” Ova je riječ upotrijebljena u drevnim uncijalnih grčkim rukopisima hikilev“ ami C SM ila ,E i ,D ,A ,N svećenika” (*archiereis*). UBS⁴ daje riječi “svećenici” ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Okvir Djela apostolskim 4 pokazuje da oporba nije došla od velikih svećenika (usp. Djela 4:6).

U SZ-u pleme Levija (tj. Mojsijevo i Aronovo pleme) bilo je odabrano za služenje YHWH umjesto “prvorodenca” (usp. Izl 13). Unutar toga plemena bilo je određenih obitelji koje su služile kao:

1. mjesni učitelji Zakona
2. poslužnici u Hramu
3. svećenici koji su služili u Hramu, posebice uključeni u obrede žrtvovanja (usp. Lev 1 - 7).

Posebna obitelj iz koje je morao doći veliki svećenik bila je obitelj Mojsije i Arona. To čitavo pleme nije primilo udio zemlje kao ostala plemena Jakova /Izraela. Oni su imali posebna mjesta što su im bila dana (tj. 48 levitskih gradova, usp. Jš 20). Ove levitske obitelji ovisile su o podržavanju drugih plemena kroz hramsku desetinu i mjesnu trogodišnju desetinu.

Sve od toga promijenilo se kad je Rim zauzeo Palestinu. Služba velikoga svećenika kupovala se od Rima. To više nije bila SZ-na duhovna služba, nego trgovačka, služba političke moći.

Veliki svećenik u to vrijeme bio je Kaifa (usp. Mt 26:3; Lk 3:2; Iv 18), ali stvarna moć iza te službe bio je raniji veliki svećenik Ana (usp. Lk 3:2; Iv 18:13.24; Djela 4:6). Ova je obitelj bila iz saducejske sljedbe judaizma.

▣ **“zapovjednik hramske straže”** Ovo je bila posebna levitska služba po moći do velikoga svećenika (usp. Josip Flavije, *Wars* 6.5.3). On je morao nadzirati policiju Hrama (usp. 1. Ljet 9:11; Neh 11:11; Lk 22:4.52; Djela 5:24.26). U hebrejskome bio je nazvan “čovjek planine od kuće”.

▣ **“saduceji”** Ovo su bili bogati, politički vođe Sanhedrina.

[Vidjeti Posebne teme dolje: Saduceji](#); i: [Sanhedrin](#).

POSEBNA TEMA: SADUCEJI

I. PODRIJETLO SKUPINE

- A. Većina znanstvenika vjeruje da ime dokazi od Sadoka, jednoga od Davidovih velikih svećenika (usp. 2. Sam 8:17; 15:24). Kasnije, Salamon je izгнаo Ebjataru zbog podupiranja pobune Adonija (usp. 1. Kr 2:26-27) i priznao Sadoka kao jedinoga velikog svećenika (usp. 1. Kr 2:35). Nakon babilonskoga izgnanstva ova je svećenička loza bila ponovno uspostavljena u Jošui (usp. Hag 1:1). Ova levitska obitelj bila je odabrana kao upravitelj Hrama. Kasnije su ovi koji su bili iz te svećeničke predaje i njihovi pristaše bili nazvani zadokiti [ili sakoditi] ili saduceji.
- B. Rabinska predaja devetoga stoljeća poslije Krista (*Aboth* Rabbi Nathana) kaže da je Sadok bio učenik Antigona Sokha (2. st.pr.Kr.). Sadok je krivo shvatio slavnu izreku svoga mentora: “nakon smrti nagrade”, i razvio teologiju što niječe život nakon smrti i, time isto tako uskrснуće tijela.
- C. Kasnije su unutar judaizma saduceji poistovječeni s Boethusijanima. Boethus je također bio učenik Antigona Sokha. On je razvio teologiju sličnu Sadokovoj, što također niječe život nakon smrti.
- D. Ime saducej ne pojavljuje se sve do vremena Ivana Hirkana (135.-104. g.pr.Kr.), što je navodio Josip Flavije (usp. *Antiquities* 13.10.5-6). U *Antiquities* 13.5.9 Josip Flavije kaže kako su postojale “tri škole mišljenja”, farizeji, saduceji, i eseni.
- E. Postoji suparnička teorija kako su oni došli iz vremena nastojanja vladara Seleukovića da heleniziraju svećenstvo pod Antiohom IV. Epifanom (175.-163. g.pr.Kr.). Tijekom makabejskoga ustanka novo je svećenstvo započelo u Šimunu Makabejcu (142.-135. g.pr.Kr.) i njegovim potomcima (usp. 1. Mak 14:41). Ovi novi hasmonejski veliki svećenici moguće su bili početak aristokratskih saduceja. Farizeji su se razvili tijekom ovoga istog vremena od Hasidima (tj. “odvojeni”, usp. 1. Mak 2:42; 7:5-23).
- F. Postoji suvremena teorija (tj. T. W. Manson) kako je “saducej” transliteracija grčkoga pojma *sundikoi*. Ovaj je pojam upućivao na mjesne vlasti koje su se povezale s rimskom vlašću. To može objasniti zašto neki saduceji nisu bili aristokratski svećenici, nego su bili članovi Sanhedrina.

II. RAZLIČITA VJEROVANJA

- A. Postojala je svećenička konzervativna frakcijska (prihvaća jedino Toru kao nadahnutu) sekta židovskoga života tijekom razdoblja Hasmonejaca i Rima.
- B. Oni su se posebno brinuli za hramske postupke, protokole, obrede, i liturgiju.
- C. Oni su se držali pisane Tore (tj. Post - Pnz) kao autoritativne, ali odbacili su Usmenu predaju (tj. Talmud).
- D. Oni su, time, odbacili mnoge njegovane razvijene doktrine farizeja:
1. uskrснуće tijela (usp. Mt 22:23; Mk 12:18; Lk 20:27; Djela 4:1-2; 23:8)
 2. besmrtnost duše (usp. *Antiquities* 18.1.3-4; *Wars* 2.8.14)
 3. postojanje složene hijerarhije anđela (usp. Djela 23:8)
 4. oni su na “oko-za-oko” (tj. *lex talionis*) uzimali doslovno i podržavali fizičku kaznu i smrtnu osudu (umjesto novčane nagodbe).
- E. Još jedno područje teološkoga spora bila je predestinacija nasuprot slobodne volje. Od tri skupine spomenute od Josipa Flavija:
1. eseni su tvrdili neku vrstu determinizma
 2. saduceji su stavili naglasak na ljudsku slobodnu volju (usp. *Antiquities* 13.5.9; *Wars* 2.8.14)
 3. farizeji su nekako držali uravnotežen položaj između njih [esena i saduceja – op.prev.].

- F. U jednu ruku sukobi između dviju skupina (tj. saduceji – farizeji) odražavali su napetost između svećenika i proroka u SZ-u.

Još jedna napetost izniče iz činjenice da su saduceji predstavljali društveno plemstvo i veleposjednike. Oni su bili aristokrati (usp. Josip Flavije *Antiquities* 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1), dok su farizeji i pisari /književnici bili znanstvenici i pobožni ljudi među ljudima zemlje. Ova napetost može biti okarakterizirana kao Hram u Jeruzalemu nasuprot mjesnih sinagoga diljem države.

Druga napetost mogla je predstavljati saducejsko odbacivanje utjecaja zoroastrijanizma na farizejsku teologiju. Primjeri njihove teologije su: (1) visoko razvijena angeologija; (2) dualizam između YHWH i Sotone; i (3) razrađeno gledište o životu nakon smrti u vatrenim fizičkim pojmovima. Ovi sukobi esena i farizeja uzrokovali su teološki odaziv saduceja. Oni su se okrenuli konzervativnome položaju jedino-Mojsijeve teologije u nastojanju da spriječe nagađanja ostalih židovskih skupina.

III. IZVORI OBAVIJESTI

- A. Josip Flavije glavni je izvor obavijesti o saducejima. On je bio pristran jednima i drugima svojom predanošću farizejima i svojim interesima u ocrtavanju pozitivne slike židovskoga života Rimljanima.
- B. Drugi izvor obavijesti je rabinska literatura. Međutim, ovdje je, također, vidljiva jaka pristranost. Saduceji niječu važnost i ovlast Usmene predaje Starješina (tj. Talmud). Ovi farizejski spisi očito opisuju svoje protivnike na negativne, moguće pretjerane (tj. čovjek slame, taktike) načine.
- C. Ne postoje poznati spisi o samim saducejima koji su preživjeli. S uništenjem Jeruzalema i Hrama godine 70. svi su spisi i utjecaj svećeničke elite bili uništeni.
Oni su željeli zadržati regionalni mir a jedini način da se to napravi u prvome stoljeću bila je suradnja s Rimom (usp. Iv 11:48-50).

POSEBNA TEMA: SANHEDRIN

I. IZVORI OBAVIJESTI

- A. Novi zavjet
- B. Josip Flavije: *Antiquities of the Jews*
- C. Mišna odjeljak Talmuda (tj. traktat “Sanhedrin”)
Nažalost NZ i Josip Flavije ne slažu se s rabinskim pisanjima, što izgleda potvrđuju dva Sanhedrina u Jeruzalemu, jedan svećenički (tj. saducejski), nadziran od velikoga svećenika i koji se bavio građanskim i kriminalističkim pravom te drugi nadziran od farizeja i književnika, koji se bavio religijskim i problemima predaje. Međutim, rabinska pisanja datirana su 200.-te godine i odražavaju kulturološko stanje nakon pada Jeruzalema pod rimskog vojskovođu, Tita, godine 70. Židovi (tj. farizejsko vodstvo) ponovno je uspostavilo sjedište za svoj religijski život u gradu zvanome Jamnija i kasnije (tj. 118. g.) preseljeno u Galileju.

II. TERMINOLOGIJA

Poteškoća s identifikacijom ovoga pravosudnog tijela uključuje različita imena pod kojim je poznato. Postoji nekoliko riječi korištenih za opis pravosudnih tijela unutar židovske zajednice Jeruzalema.

- A. *Gerousia* – “senat” ili “vijeće”. Ovo je najstariji pojam što je bio korišten prema kraju razdoblja Perzije (usp. od Josipa Flavija *Antiquities* 12.3.3 i 2. Mak 11:27). Koristio ga je Luka u Djelima apostolskim 5:21 zajedno s pojmom “Sanhedrin”. To je mogao biti način objašnjavanja pojma čitateljima koji govore grčki (usp. 1. Mak 12:35).
- B. *Synedrion* – “Sanhedrin”. Ovo je složenica od *syn* (zajedno s) i *hedra* (sjedalo). Iznenađujuće jeste to da je taj pojam korišten u aramejskome, ali on odražava grčku riječ. Krajem razdoblja Makabejaca postao je prihvaćen pojam za označavanje Vrhovnoga suda Židova u Jeruzalemu (usp. Mt 26:59; Mk 15:1; Lk 22:66; Iv 11:47; Djela 5:27). Poteškoća dolazi kad se ista terminologija koristi o mjesnim pravosudnim vijećima van Jeruzalema (usp. Mt 5:22; 10:17).

- C. *Presbyterion* – “vijeće starješina” (usp. Lk 22:66). Ovo je SZ-na oznaka za plemenske vođe. Međutim, pojam je postao onaj što upućuje na za Vrhovni sud u Jeruzalemu (usp. Djela 22:5).
- D. *Boulē* – Ovaj je pojam “vijeće” koristio Josip Flavije (tj. *Wars* 2.16.2; 5.4.2, ali ne NZ) za opis nekoliko pravosudnih tijela:
1. Senat u Rimu
 2. mjesni rimski sudovi
 3. židovski Vrhovni sud u Jeruzalemu
 4. mjesni židovski sud.
- Josip iz Arimateje opisan je kao član Sanhedrina u obliku ovoga pojma (tj. *bouleutēs*, što znači “vijećnik”, usp. Mk 15:43; Lk 23:50).

III. POVIJESNI RAZVITAK

Izvorno je za Ezru bilo rečeno kako je on uspostavio Veliku sinagogu (usp. Targum za Pjesmu nad pjesmama 6:1) u razdoblju nakon izgnanstva, što je čini se postalo Sanhedrinom u Isusovo vrijeme.

- A. Mišna (tj. Talmud) zapisuje kako su postojala dva glavna suda u Jeruzalemu (usp. Sanh. 7:1):
1. jedan sastavljen od 70 (ili 71) članova (Sand. 1:6 čak izjavljuje da je Mojsije uspostavio prvi Sanhedrin u Knjizi Brojeva 11, usp. Br 11:16-25)
 2. jedan sastavljen od 23 člana (ali ovo može upućivati na mjesne sinagoške sudove)
 3. neki židovski znanstvenici vjeruju kako je u Jeruzalemu postojalo tri Sanhedrina od 23 člana. Kad su se trojica skupila, zajedno s dvojicom vođa, bio je sastavljen “Veliki Sanhedrin” s 71 članom (tj. *Nasi* i *Av Bet Din*):
 - a. jedan svećenički (tj. saduceji)
 - b. jedan zakonski (tj. farizeji)
 - c. jedan aristokratski (tj. starješine).
- B. U razdoblju nakon izgnanstva, povratak Davidovskoga sjemena bio je Zerubabel a povratak Aronovskoga sjemena bio je Jošua. Nakon Zerubabelove smrti, nije bilo Davidovskoga potomka, tako je pravosudni ogrtač ekskluzivno prešao na svećenike (usp. 1. Mak 12:6) i mjesne starješine (usp. Neh 2:16; 5:7).
- C. Ova svećenička uloga u pravosudnim odlukama dokumentirana je od Diodora 40:3:4-5 tijekom helenističkoga razdoblja.
- D. Ova svećenička uloga u vlasti bila je nastavljena tijekom razdoblja Seleukovića. Josip Flavije navodi Antioha “Velikog” III. (223.-187. g.pr.Kr.) u *Antiquities* 12.138-142.
- E. Ova se svećenička moć nastavljala tijekom razdoblja Makabejaca prema Josipu Flaviju u *Antiquities* 13.10.5-6; 13.15.5.
- F. Tijekom razdoblja Rima upravitelj Sirije (tj. Gabinije od 57.-55. g.pr.Kr.) uspostavio je pet regionalnih “Sanhedrina” (usp. Josip Flavije *Antiquities* 14.5.4; i *Wars* 1.8.5), ali to je kasnije Rim poništio (tj. 47. g.pr.Kr.).
- G. Sanhedrin je imao politički sukob s Herodom (tj. *Antiquities* 14.9.3-5) koji se, godine 37. pr.Kr., osvetio i pobio većinu Visokoga suda (usp. Josip Flavije *Antiquities* 14.9.4; 15.1.2).
- H. Pod rimskim prokuratorima (tj. 6.-66. g.) Josip Flavije govori nam (usp. *Antiquities* 20.200,251) da je Sanhedrin ponovno skupio znatnu snagu i utjecaj (usp. Mk 14:55). U NZ-u zapisana su tri suđenja gdje je Sanhedrin, pod vodstvom obitelji velikoga svećenika, proveo pravdu:
1. suđenje Isusu (usp. Mk 14:53 - 15:1; Iv 18:12-23.28-32)
 2. Petar i Ivan (usp. Djela 4:3-6)
 3. Pavao (usp. Djela 22:25-30).

- I. Kad su se Židovi pobunili godine 66., Rimljani su nakon toga uništili židovsko društvo i Jeruzalem godine 70. Sanhedrin je trajno bio razriješen, iako su farizeji u Jamniji pokušavali dovesti Vrhovni sud (tj. *Beth Din*) natrag u židovski religijski (ali ne građanski ili politički) život.

IV. ČLANSTVO

- A. Prvo biblijsko spominjanje Visokoga suda u Jeruzalemu nalazi se u 2. Knjizi Ljetopisa 19:8-11. Bio je sastavljen od:
1. levita
 2. svećenika
 3. čelnika obitelji (tj. starješina, usp. 1. Mak 14:20; 2. Mak 4:44).
- B. Tijekom razdoblja Makabejaca njime su prevladavale: (1) saducejske svećeničke obitelji i (2) mjesna aristokracija (usp. 1. Mak 7:33; 11:23; 14:28). Kasnije u tome razdoblju bili su “pisari /književnici” (Mojsijevski odvjetnici, uobičajeno farizeji) dodani, očito od Salome (76.-67. g.pr.Kr.), žene Aleksandra Janeja. Ona je čak rekla kako je farizeje učinila prevladavajućom skupinom (usp. Josip FLavije, *Wars of the Jews* 1.5.2).
- C. U Isusovo vrijeme sud je bio sastavljen od:
1. obitelji velikih svećenika
 2. mjesnih ljudi bogatih obitelji
 3. pisara /književnika (usp. Lk 19:47).

V. SAVJETOVANI IZVORI

- A. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP, str. 728-732
- B. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 268-273
- C. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, tom 10, str. 203-204
- D. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 214-218
- E. *Encyclopedia Judaica*, tom 14, str. 836-839.

4:2

NASB, NKJV

“bijavajući uvelike uznemireni”

NKJV

“vrlo ljutiti”

TEV

“bijahu ljutiti”

NJB

“izuzetno ljutiti”

Pešita

“bivajući razbješnelima”

Ovaj rijedak grčki pojam (ovdje PREZENT SREDNJEGA [deponent] PARTICIPA) znači “teško raditi na nečemu”. Nađen je na samo jednome drugome mjestu u Djelima apostolskim (16:18). Nije nađen u Septuaginti, niti u *koine* papirusu iz Egipta.

Saducejsko vodstvo bilo je uzrujano jer su kršćanski vođe učili svjetinu u Hramu u Isusovo Ime i navješćivali Njegovo uskrsnuće (što saduceji niječu, kao i teološku zamisao o uskrsnućima uopće). Također je moguće iz sricanja Djela apostolskih 4:2 da apostoli nisu tvrdili samo Isusovo uskrsnuće, nego pune implikacije uskrsnuća vjernika (usp. 1. Kor 15).

4:3 “oni” U Djelima apostolskim 4:2 prethodnik je bio Petar, Ivan, i čak moguće iscijeljeni hromi čovjek. U Djelima apostolskim 4:3 prethodnik su svećenici i policija Hrama.

▣ **“polože ruke na njih”** Ovaj grčki GLAGOL ima široko semantičko polje, ali Luka ga često koristi u ovome smislu o uhićenju (usp. Lk 20:19; 21:12; Djela 5:18; 12:1; 21:27).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ruka \(slikovito prikazano iz Ezekiela\).](#)

POSEBNA TEMA: RUKA (slikovito prikazano iz Ezekiela)

Riječ “ruka” (BDB 388, KB 386) ima nekoliko konotacija i uporaba:

1. doslovno (tj. ljudska ruka):
 - a. simbol čitave osobe, Knjiga proroka Ezekiela 3:18; 18:8,17; 33:6.8
 - b. simbol ljudske slabosti, Knjiga proroka Ezekiela 7:17.27; 21:7; 22:14

- c. simbol tuđinskih neprijatelja, Knjiga proroka Ezekielu 7:21; 11:9; 16:39; 21:31; 23:9.28; 28:10; 30:12; 34:27; 38:12; 39:23
 - d. doslovno ruka, Knjiga proroka Ezekielu 8:11; 12:7; 16:11; 37:17.19.20
 - e. simbol snazi krivih vođa, Knjiga proroka Ezekielu 13:21.22.23; 34:10
 - f. simbol naroda, Knjiga proroka Ezekielu 23:31.37.42.45; 25:14; 27:15; 28:9; 30:10.22.24.25; 31:11; 39:3
2. antropomorfički o Božanstvu:
- a. YHWH-ino davanje otkrivenja, Knjiga proroka Ezekielu 1:3; 3:14.22; 8:1; 33:22; 37:1; 40:1 (2:9 je druga slika otkrivenja – svitak na ruci)
 - b. YHWH-ina sila u osudi, Knjiga proroka Ezekielu 6:14; 13:9; 14:9.13; 16:27; 20:33; 25:7.13.16; 35:3; 39:21
 - c. YHWH Osobno (Njegova osobna Prisutnost), Knjiga proroka Ezekielu 20:22
 - d. YHWH-ina snaga da oslobodi, 20:34 (moguće ključna uporaba iz Izl, usp. 3:20; 4:17; 6:1; 7:19; 13:3)
3. antropomorfički o *kerubinima*, Knjiga proroka Ezekielu 1:8; 8:3; 10:7.8.12.21
4. antropomorfički o uništavajućim anđelima, Knjiga proroka Ezekielu 9:1-2; 21:11
5. simbol jamstva ili prisege, Knjiga proroka Ezekielu 17:18; 20:5 (dvaput).6.15.23.28; 36:7; 44:12; 47:14
6. simbol radosti, Knjiga proroka Ezekielu 25:6
7. antropomorfički o anđelu, Knjiga proroka Ezekielu 40:3.5; 47:3.

▣ (4:3) “do narednoga dana” Židovski zakon zabranjivao je da se sudski proces održava poslije sumraka. Ovi vođe željeli su to propovijedanje /naučavanje zaustaviti i zaustaviti odmah. Tako oni su ih utamničili preko noći negdje kod temelja Hrama, za razliku od javnog zatvora (usp. Djela 5:18).

4:4 “mnogi od onih koji su čuli ... povjerovahu” Oba ova GLAGOLA su AORIST GLAGOLSKO VRIJEME. Vjera započinje slušanjem (usp. Rim 10:17). Slušanje Evanđelja ishodi (uz pomoć Duha, usp. Iv 6:44.65; 16:8-11) u vjerujuće Evađelje.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja](#); i u [1:8: Evanđelje](#).

▣ “broj ljudi koji pristupiše bijaše oko pet tisuća” Zabilježite da ovaj broj ne uključuje žene i djecu. Često se u NZ-u podrazumijeva da je vjerovanje oca prošireno na i uključuje čitavu obitelj (usp. Djela 11:14; 16:15.31.33). Skupina u Gornjoj sobi brojila je oko 120 ljudi. Na Pedeseticu je ih bilo pribrojeno 3.000 (usp. Djela 2:41); sad je broj vjernika bio više od 5.000! Crkva u Jeruzalemu naglo je rasla!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:5-12

⁵Narednoga dana, njihovi vladari i starješine i pisari bijahu se skupili u Jeruzalemu; ⁶i Ana veliki svećenik bijaše tamo, i Kaifa i Ivan i Aleksandar, i svi koji bijahu od veliko-svećeničkoga potomstva. ⁷Kad su ih smjestili u središte, oni ih *započeše* ispitivati: “Kojom ste silom, ili u čije ime, napravili ovo?” ⁸Onda im Petar, ispunjen Svetim Duhom, reče: “Vladari i starješine naroda, ⁹ako smo mi na sudenju danas zbog dobrobiti učinjenje bolesnome čovjeku, zbog toga kako je ovaj čovjek bio ozdravljen, ¹⁰neka to bude znano svima vama i čitavome narodu Izraela, da u ime Isusa Krista Nazarećanina, kojeg vi razapeste, kojeg Bog podigne od mrtvih – tim *imenom* ovaj čovjek stoji ovdje pred vama u dobroj zdravlju.

¹¹On je ONAJ KAMEN KOJI BIJAŠE ODBAČEN od vas, GRADITELJA,

Ali KOJI POSTADE GLAVNI ZAGLAVNI kamen.

¹²I nema spasenja ni u kome drugome; jer ne postoji drugo ime pod nebom koje je bilo dano među ljudima po kome moramo biti spašeni.”

4:5 “njihovi vladari i starješine i pisari” Sanhedrin (tj. Vijeće, 5:21, iz područja Jeruzalema; Sabor starješina, 22:5) sastavljen je od sedamdeset židovskih vođa. U Isusovo vrijeme to je bilo najviše političko /religijsko tijelo (kojeg je odobravao Rim) unutar judaizma. Zamisao je započeo (tj. židovska tradicija) Ezra i “čovjek Velike sinagoge”. U NZ-u uobičajeno je poistovjećen s izričajem “pisari, starješine i veliki svećenici” (usp. Lk 23:13; Djela 3:17; 4:5.8; 13:27).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin](#).

4:6 “Ana” Njegovo ime u grčkome je Hannas; Josip Flavije naziva ga Hannanos (Jonatan). Ime čini se dolazi od hebrejskoga “milosrdan” ili “milostiv” (*hānān*, BDB 336).

U SZ-u veliko svećeništvo bilo je za vrijeme života i ostalo je u lozi Arona. Međutim, Rimljani su njegovu službu okrenuli u političku ligu, što je kupovala levitska obitelj. Veliki svećenik nadzirao je i upravljao mehanizmom na Sudu za žene. Isusovo čišćenje Hrama razbjesnilo je ovu obitelj.

Prema Josipu Flaviju, Ana je bio veliki svećenik od 6. - 14. godine. Imenovao ga je Kvirinije, upravitelj Sirije a uklonio ga je Valerije Grat. Njegovi su ga rođaci (5 sinova i 1 unuk) naslijedili. Kaifa (18. - 36. g.), njegov zet (usp. Iv 18:13), bio je izravni nasljednik. Ana je bio stvarna moć iza službe. Ivan ga označava kao prvu osobu kojoj je Isus bio doveden (usp. Iv 18:13.19-22).

▣ **“Kaifa”** Njega je za vekikoga svećenika imenovao Valerije Grat, prokurator Judeje (usp. MS D, *’Iōnathas*, usp. NEB, NJB) od 18. - 36. godine.

▣ **“Ivan”** Ovo može upućivati na “Jonatana”, koji je prema riječima Josipa Flavija bio također jedan od Aninih sinova što je postao veliki svećenik godine 36. nakon Kaife. Međutim, UBS⁴ ima *’Iōannēs* (tj. Ivan) kao ocjenu “A” (izvjesno); čak i REB ide natrag na “Ivan”.

▣ **“Aleksandar”** Ništa nije poznato o ovome čovjeku, ali on je, kao i Ivan, vjerojatno bio član obitelji Ane ili vodeći član saducejske stranke.

4:7 “Kad su ih smjestili u središte” Članovi Sanhedrina sjedili su u polukrugu na povišenome podiju.

▣ **“oni ... započeše ispitivati”** Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME, što znači ili: (1) neprekidno djelovanje u prošleme vremenu ili (2) početak djelovanja.

▣ **“Kojom ste silom, ili u čije ime”** Oni su insinuirali da je iscjeljenje bilo učinjeno pomoću sile magije (usp. Djela 19:13). Ovu istu prijevartu pokušavali su na Isusu (usp. Lk 11:14-26; Mk 3:20-30). Nisu mogli nijekati čudesa pa su pokušavali pobiti način ili izvor sile.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

4:8 “ispunjen Svetim Duhom” Duh je bio izvor mudrosti i smjelosti za apostole (usp. Lk 12:11-12; 21:12-15). Zapamtite ovo je bio isti čovjek koji je samo nekoliko dana ranije nijekao Gospodina iz straha (usp. Djela 4:13). Zabilježite da je Petar bio “ispunjen” (usp. Djela 2:4; 4:8.31). To pokazuje kako je ovo bilo ponovljivo iskustvo (usp. Ef 5:18). Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

4:9 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito za autorovu svrhu.

▣ **“ako smo mi na suđenju danas”** Ovaj grčki pojam doslovno znači “pregledano od suda” (usp. Djela 12:19; 24:8; 28:18; Lk 23:14). Bio je upotrijebljen o berejskim Židovima koji isputuju Pisma kako bi vidjeli ako im ih je Pavao točno tumačio (usp. Djela 17:11).

▣ **“zbog dobrobiti učinjenje bolesnome čovjeku”** Petar tvrdi neprimjerenost ovoga sudskog procesa s takvim neprijateljskim okruženjem glede predivnoga čuda iscjeljenja i milosrđa. Oni su umjesto toga morali slaviti Boga!

▣ **“bio ozdravljen”** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA što znači potpuno iscjeljenje i obnova njegovih nogu.

4:10 “neka to bude znano svima vama i čitavome narodu Izraela” Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Duh je hrabrio Petra. On nije zastrašen sudskim okruženjem. Ovi vođe nisu mogli zadržati Krista u grobnici i oni ne mogu nijekati da iscijeljen čovjek stoji pred njima!

▣ **“u ime Isusa Krista Nazarećanina”** Petar uzima njihovo pitanje i odgovara posebice kako se čudo dogodilo.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin; i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

☐ **“kojeg vi razapeste”** Ovo je bila očevidna istina. Oni su nahuškali Njegovu smrt. Zabilježite “od vas” u Djelima apostolskim 4:11, što također potvrđuje njihovu krivnju.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Raspeće.](#)

☐ **“kojeg Bog podigne”** NZ tvrdi da su sve tri Osobe Trojstva bile djelatne u uskrsnuću:

1. Duh, Poslanica Rimaljanima 8:11
2. Isus, Evanđelje po Ivanu 2:19-22; 10:17-18
3. Otac, Djela apostolska 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Poslanica Rimaljanima 6:4.9.

Ovo je bila potvrda istine o Isusovu životu i učenjima o Bogu i također Očevo puno prihvaćanje Isusove nadomjesne smrti. To je bio glavni vid *Kerygme* (tj. propovijedi u Djelima).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*; i u 2:24: Uskrsnuće.](#)

☐ **“ovaj čovjek stoji ovdje”** Ovo igra riječi “stoji”. Hromi čovjek se dignuo i stoji pred njima.

4:11 Ovo je navod iz Psalma 118:22, ali ne iz Masoretskoga teksta ili Septuaginte (usp. Ef 2:20; 1. Pt 2:4 i dalje). Isus koristi ovo o Sebi u Evanđelju po Marku 12:10 i Luki 20:17, uzimajući iz Septuaginte. To označava ispunjenje SZ-noga proročanstva o odbačenome Mesiji koji je postao samo srce Božjega vječnog nauma za iskupljenje Izraela i svijeta. To je bila šokantna izjava za ove židovske vođe (usp. 1. Tim 2:5).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

☐

NASB	“GLAVNI ZAGLAVNI kamen”
NKJV	“glavni zaglavni kamen”
NRSV, NJB, Pešita, REB	“zaglavni kamen”
TEV	“kamen ... važniji od svih”

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Zaglavi /ugaoni kamen.](#)

POSEBNA TEMA: UGAONI /ZAGLAVNI KAMEN (“KAMEN” [BDB 6, KB 7] i “UGAONI KAMEN” [BDB 819, KB 944])

I. SZ-ne UPORABE

- A. Zamisao kamena kao čvrstoga trajnog predmeta koji čini dobar temelj korišten je za opis YHWH (usp. Job 38:6; Ps 18:2 koristi riječi za “stijenu”, BDB 700, 849).
- B. Potom se razvila u Mesijanski naslov (usp. Post 49:24; Ps 118:22; Iz 28:16).
- C. Postala je onom koja predstavlja osudu od YHWH putem Mesije (usp. Iz 8:16 [BDB 6 GRAĐA BDB 103]; Dn 2:34-35.44-45 [BDB 1078]).
- D. Ovo se razvilo u metaforu građenja (posebice Iz 28:16):
 1. temeljni kamen, prvi stavljen, koji je bio siguran i postavio uglove za ostatak građevine, nazvan “ugaoni kamen”
 2. može također upućivati na završni kamen stavljen na mjesto, koji drži zidove zajedno (usp. Zah 4:7; Ef 2:20.21), nazvan “zaglavni kamen”, iz hebrejskoga *ruš* (tj. glava)
 3. može upućivati na “glavni kamen”, koji je u središtu glavnoga ulaza s lukovima i drži težinu čitavoga zida.

II. NZ-ne UPORABE

- A. Isus je nekoliko puta naveo Psalam 118 kako bi uputio na Sebe (usp. Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Lk 20:17).

- B. Pavao koristi Psalam 118 u vezi s YHWH-inim odbacivanjem nevjernoga, pobunjeničkog Izraela (usp. Rim 9:33).
- C. Pavao koristi zamisao “zaglavnoga kamena” u Poslanici Efežanima 2:20-22 u upućivanju na Krista.
- D. Petar koristi ovu zamisao za Isusa u 1. Petrovoj poslanici 2:1-10. Isus je ugaoni kamen i vjernici su živo kamenje (tj. vjernici kao hramovi, usp. 1. Kor 6:19), izgrađeni na Njemu (tj. Isus je novi Hram, usp. Mk 14:58; Mt 12:6; Iv 2:19-20). Židovi su odbacili glavni temelj svoje nade kad su odbacili Isusa kao Mesiju.

III. TEOLOŠKE IZJAVE

- A. YHWH je dozvolio Davidu /Salamonu gradnju Hrama. Rekao im je da ako će držati Savez On će ih blagosloviti i biti s njima, ali ako neće Hram će biti razrušen (usp. 1. Kr 9:1-9)!
- B. Rabinski je judaizam bio usredotočen na oblik i obred a zanemario je osobni vid vjere (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Bog traži dnevni, osobni, bogobožan odnos s onima stvorenima u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27). Evanđelje po Luki 20:17-18 sadržava zastrašujuće riječi o Sudu, kao što čini Evanđelje po Mateju 5:20, usmjereno na judaizam.
- C. Isus je koristio zamisao hrama za prikaz Njegova fizičkog tijela (usp. Iv 2:19-22). Ova zamisao osobne vjere u Isusa kao Mesiju što se nastavlja i širi jeste ključ za međusobni odnos s YHWH-om (tj. Iv 14:6; 1. Iv 5:10-12).
- D. Spasenje je značilo obnovu oštećene Božje slike u ljudskim bićima (Post 1:26-27 i poglavlje 3) tako da zajedništvo s Bogom bude moguće. Cilj kršćanstva je Kristo-sličnost sada. Vjernici postaju živo kamenje (tj. mali hramovi građeni na /prema uzorku po Kristu).
- E. Isus je temelj naše vjere i zaglavni kamen naše vjere (tj. Alfa i Omega). Ipak je i kamen spoticanja i Stijena Sablazni (Iz 28:16). Promašiti Njega jeste promašiti sve. Ovdje ne može postojati neodređenost [srednji temelj]!

4:12 “nema spasenja ni u kome drugome” Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA. Ne postoji spasenje ni u Abrahamu niti u Mojsiju (usp. Iv 14:6; 1. Tim 2:5; 1. Iv 5:10-12). Kakva šokantna tvrdnja! Vrlo je ograničavajuća ali i vrlo očito kako je Isus vjerovao da samo kroz osobni odnos s Njim Sâmim netko može spoznati Boga. Petar hrabro to navješćuje ovome elitnom vodstvu. Ovo se je često nazivalo ekskluzivističkim skandalom kršćanstva. Ovdje nema srednjega puta. Ova je izjava istinita ili je kršćanstvo krivo /lažno!

▣ **“ne postoji drugo ime pod nebom koje je bilo dano među ljudima”** PARTICIP “bilo dano” je PERFEKT PASIV. Bog je tako dosudio! Isus je Njegov odgovor na duhovnu potrebu čovječanstva. Ne postoji Naum B!! Za dobru knjigu o ekskluzivističkim tvrdnjama kršćanstva vidjeti H. A. Netland, *Dissonant Voices: Religious Pluralism and the Question of Truth*.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

▣ **“među ljudima”** Zabilježite sveopći element (usp. Iv 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9).

▣ **“po kome moramo biti spašeni”** Ovaj izričaj ima dva GLAGOLA:

1. *dei*, PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA, “moramo” (vidjeti punu bilješku o *dei* u Djelima 1:16)
2. *sōthēnai*, AORIST PASIVNOGA INFINITIVA od *sōzō*, “biti spašen”.

Riječ za “spasenje” ima dvije uporabe u NZ-u:

1. fizičko oslobođenje (SZ-ni smisao, usp. Mt 9:22; Mk 6:56; Lk 1:71; 6:9; 7:50; Djela 27:20.31; Jak 1:21; 2:14; 4:12; 5:20)
2. duhovno spasenje (NZ-ne uporabe, usp. Lk 19:10; Djela 2:21.40.47; 11:14; 15:11; 16:30-31).

Hromi čovjek iskusio je oboje. Religijske vođe trebali su se pouzdati u Isusa kao njihovoj jedinoj nadi za prihvaćanje i oprostjenje! Ljudi trebaju biti spašeni (usp. Rim 1:18-3:20) i Isus je jedini način za to da bude ostvareno (usp. Rim 3:21-31). SZ-ni navod u Djelima apostolskim 4:12 pokazuje da je On uvijek bio Božji naum (usp. Iz 8:14-15; 28:14-19; 52:13 - 53:12).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:13-22

¹³Sad dok su promatrali smjelost Patra i Ivana i shvatili kako su oni neobrazovani i nepodučeni ljudi, bijahu začuđeni, i počеше shvaćati da oni bijahu s Isusom. ¹⁴I promatravši čovjeka koji je bio iscjeljen kako stoji s njima, nisu imali ništa za odgovoriti. ¹⁵Ali kad su im naredili neka napuste Vijeće, oni počеше vijećati jedan s drugim, govoreći: “Što ćemo učiniti s ovim ljudima? Jer činjenica da se vrijedno pozornosti čudo dogodilo kroz njih očevidna je svima koji žive u Jeruzalemu, i mi to ne možemo nijekati. ¹⁷Ali tako da se ovo ne proširi dalje među narodom, hajdemo ih upozoriti da više ne govore ikojem čovjeku u tome imenu.” ¹⁸I kad su ih pozvali, zapovjediše im da ne govore niti uče uopće u imenu Isusa. ¹⁹Ali Petar i Ivan odgovoriše i rekoše im: “Je li pravo u pogledu Boga dati pozornost vama radije nego Bogu, vi ćete prosuditi; ²⁰jer mi ne možemo prestati govoriti o onome što smo vidjeli i čuli.” ²¹Kad su im zaprijetili dodatno, oni ih pustiše neka idu (ne pronasavši nikakvu osnovu na kojoj bi ih kaznili) zbog ljudi, jer su oni svi veličali Boga za ono što se dogodilo; ²²jer čovjek na kojem bijaše izvršeno ovo čudo iscjeljenja bijaše više od četrdeset godina star.

4:13 “smjelost” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“neobrazovani”** Pojam je *agrammatos*, što je pojam “pisanje” s ALFA PRIVATIVOM. Ovo može značiti da su oni bili:

1. neuki ili neobrazovani (usp. Moulton, Milligan, *Vocabulary*, str. 6)
2. nepodučeni u rabinskim školama (usp. A. T. Robertson, *Word Pictures in the Greek New Testament*, tom 3, str. 52 te Louw i Nida, *Lexicon*, tom 1, str. 328).

▣ **“nepodučeni”** Ovo je pojam *idiōtēs*, što se obično prevodi “hromi čovjek” ili “nepodučen u određenome području”. Izvorno to je upućivalo na normalnu osobu kao suprotnost vođi ili govorniku. Postao je pojam s uporabom za vanjskoga člana nasuprot članu skupine (usp. 1. Kor 14:16.23-24; 2. Kor 11:6).

Zabilježite kako se engleski prijevodi različito bave s tim izričajem:

1.	NASB, NKJV	–	“neuki i nepodučeni ljudi”
2.	NRSV	–	“nepodučeni i obični ljudi”
3.	TEV	–	“obični ljudi bez obrazovanja”
4.	NJB, REB	–	“neobrazovan hromi čovjek”
5.	Pešita	–	“neučeni i neuki ljudi”.

▣ **“bijahu začuđeni”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA (kao što su dva sljedeća GLAGOLA). Oni podrazumijevaju ili početak nekog djelovanja ili ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme (INDIKATIVNI NAČIN). Luka koristi ovu riječ često (18 puta u Lk i Djelima); ona uobičajeno, ali ne uvijek, ima pozitivan suzvuk (usp. Lk 11:38; 20:26; Djela 4:13; 13:41).

▣ **“počese shvaćati da oni bijahu s Isusom”** Ovo je zapravo bio kompliment. Židovi su također bili nepodučeni u rabinskim školama, ipak On je poznavao SZ dobro. On je pohađao sinagošku školu kao što se od židovske djece (kao i Petar i Ivan) tražilo.

Ovi vođe shvatili su smjelost i silu Petra i Ivana. Oni su to isto vidjeli u Isusu.

4:14 Svatko je poznavao hromoga čovjeka jer je on redovito sjedio kod vrata Hrama dnevno. Ali on nije više sjedio! Svjetina u Hramu nije to mogla nijekati (usp. Djela 4:16.22).

4:15 Oni su rekli trojici od njih neka odu dok su oni raspravljali o svojim mišljenjima i planirali svoju strategiju nijekanja i prijevare (usp. Djela 4:17-18).

4:17-18 Ovo je bio njihov plan! Zaustaviti govorenje o Isusu i zaustaviti pomaganje ljudima u Njegovo Ime! Što sa svim ljudima koji su slavili Boga zbog iscjeljenja (usp. Djela 3:8-9; 4:16)?

4:19 “Je li” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što se ne koristi o stvarnosti, nego u korist dokaza. Petar i Ivan nisu razmišljali jesu li njihove zapovijedi bile važeće (usp. Djela 5:28).

▣ **“vi ćete prosuditi”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ovi vođe osudili su sebe svojim riječima, pobudama, i djelovanjima.

4:20 Petar i Ivan tvrde kako oni ne mogu nijekati ono što su iskusili i da neće prestati dijeliti to!

4:21 “Kad su im zaprijetili dodatno” Pitam se što su oni zaprijetili da će napraviti. Isus je uskrsnuo od mrtvih. Čovjek se je podigao sa svoga kreveta; što su ovi vođe htjeli učiniti Petru i Ivanu?

▣ **“(ne pronašavši nikakvu osnovu na kojoj bi ih kaznili)”** Ovo može pokazati jednu od Lukinih svrha u pisanju. Kršćanstvo nije bila prijetnja Rimu ili miru u Jeruzalemu. Čak ni Sanhedrin ne može naći osnove za optužbu vođe kršćana.

▣ **“zbog ljudi”** Očevidi događaja u Jeruzalemu držali su Ranu crkvu na visokoj cijeni (usp. Djela 2:47). Ovi židovski vođe bili su ugroženi tom popularnošću (usp. Djela 5:13.26).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:23-31

²³Kad su bili oslobođeni, oni odoše sa svojima vlastitim *suradnicima* i izvjestiše sve o tome što su im svećenički glavari i starješine rekli. ²⁴I kad oni čuše *to*, podignuše svoje glasove Bogu jednodušno i rekoše: “O Gospodine, Ti si taj koji STVORI NEBO I ZEMLJU I MORE, I SVE ŠTO JE U NJIMA, ²⁵koji Svetim Duhom, *kroz usta našega oca Davida Tvoga sluge*, reče:

‘ZAŠTO SE BUNE POGANI,

A NARODI SMIŠLJAJU ISPRAZNE STVARI?

²⁶KRALJEVI ZEMLJE ZAUZEŠE SVOJE POLOŽAJE,

I VLADARI SE BIJAHU SKUPILI ZAJEDNO

PROTIV GOSPODINA I PROTIV NJEGOVA KRISTA.’

²⁷Jer uistinu u ovome gradu bijahu se skupili zajedno protiv Tvoga svetog slugu Isusa, kojeg Ti pomaza, i Herod i Poncije Pilat, zajedno s poganima i s ljudima Izraela, ²⁸kako bi učinili što god je Tvoja ruka i Tvoja svrha predodredila da se dogodi. ²⁹I sad, Gospodine, zabilježi njihove prijetnje, i omogući da Tvoji robovi-sluge mogu govoriti Tvoju riječ s potpunom smjelošću, ³⁰dok Ti pružiš Svoju ruku kako bi iscijelio, da se dogode i znakovi i čudesa po imenu Tvoga svetog slugu Isusa.” ³¹I dok su oni molili, mjesto gdje se oni bijahu skupili zajedno potreslo se je, i svi bijahu ispunjeni Svetim Duhom i počеше govoriti riječ Božju sa smjelošću.

4:23 Oni su se vratili u Gornju sobu kako bi se susreli s učenicima.

4:24 “jednodušno” Ovo jedinstvo srca i uma karakterizirala je Ranu crkvu (usp. Djela 1:14; 2:46; 4:24; 5:12; 15:25). Postoji duhovna sila i usredotočeno djelovanje u ovome ozračju jedinstvenosti svrhe.

▣ **“Gospodine”** Ovo je grčki pojam *despota*, od kojeg smo dobili englesku riječ despot. Ona označava nekog s potpunim autoritetom! Ovdje to upućuje na Boga Oca (usp. Lk 2:29 i Otk 6:10). Također je korišten o Isusu (usp. 2. Pt 2:1 i Juda; Djela 4:4).

▣ **“koji STVORI NEBO I ZEMLJU I MORE, I SVE ŠTO JE U NJIMA”** Ovo može biti smjeranje na Knjigu Izlaska 20:11. Također je navedeno u Djelima apostolskim 14:15 i istina je izjavljena u Djelima apostolskim 17:24. YHWH je Stvoritelj!

4:25 Postoje mnoge varijante čitanja prvoga dijela ovog stiha. Najstariji rukopisi P⁷⁴, učančešiv ujučujlku čev B i ,A ,x varijantu. Iako je točno sricanje neizvjesno, potisak stiha ovoga teksta je očevidan. Za dobro izvješće o poteškoći i teorijama onoga što se dogodilo, vidjeti Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 321-323.

▣ **“koji Svetim Duhom, kroz usta našega oca Davida”** Ovo potvrđuje nadahnostost Staroga zavjeta (usp. Mt 5:17-19). To je navod iz Septuaginte od Psalma 2:1-2, kraljevskoga Mesijanskog Psalma. Kršćanstvo nije nešto novo, nego je ispunjenje Staroga zavjeta (usp. Mt 5:17-48). Oprijetka svijeta je očekivana, ali isto tako, očekivana je i pobjeda YHWH.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Biblija \(njena jedinstvenost i nadahnutost\).](#)

POSEBNA TEMA: BIBLIJA (njena jedinstvenost i nadahnutost)

Iako je izjava: "Biblija je jedinstvena i nadahnuta", pretpostavljena, kao što je i sve ljudsko znanje, to ne znači da ne postoji vjerodostojan podupirajući dokaz. Na ovoj točki hajdemo istražiti nešto od toga dokaza.

- A. Biblija sadrži vrlo točne navještaje (povijesne, ne tipološke [tj. Hoš 11:1] ili apokaliptičke [tj. Zah 9]) o budućim događajima, ne u neodređenim formulacijama, nego u određenim i često šokantnim točnostima. Slijede dva dobra primjera:
1. bilo je naviješteno da će područje Isusove službe biti u Galileji, Knjiga proroka Izaije 9:1. To je bilo vrlo neočekivano od judejskih Židova jer Galileja se nije smtrala baš *košer* /istinski čista zbog svoje fizičke udaljenosti od Hrama. Ipak, većina Isusove službe odvijala se u ovome zemljopisnom području
 2. mjesto Isusova rođenja posebno je zapisano u Knjizi proroka Miheja 5:2. Betlehem je bio vrlo malo selo što je bilo slavno zato jer je obitelj Jišaja živjela tamo. Ipak, 750 godina prije rođenja Isusa Biblija ga posebice naglašava kao mjesto rođenja Mesije. Čak su i rabinski učenjaci na Herodovu dvoru to znali (Mt 2:4-6). Netko može sumnjati da je VIII. st.pr.Kr. bilo nadnevak rođenja i Izaije i Miheja, međutim, zbog Septuaginte (što je grčki prijevod hebrejskoga Pisma, započet oko 250.-200. g.pr.Kr.), čak i s najmanjom mogućnošću ova su proročanstva bila dana više od 200 godina prije svoga ispunjenja.
- B. Drugi dokaz odnosi se na suvremenu znanstvenu disciplinu arheologije. Nekoliko zadnjih desetljeća vidjelo se vrlo mnogo arheoloških otkrića. Prema mome znanju ne postoji niti jedan nalaz što bi odbacio biblijske povijesne točnosti (Nelson Glueck, *Rivers in the Desert*, str. 31: "Nije utvrđeno niti jedno arheološko otkriće što se suproti ili osporava povijesnim izjavama Pisma"), nego upravo suprotno. Arheologija potiče povjerenje u povijesnost Biblije iznova i iznova:
1. jedan primjer je uporaba mezopotamijskih imena na Pločicama iz Nuze i Mare u drugome tisućljeću pr.Kr., što se isto tako pojavljuju u Knjizi Postanka. Sad to nisu isti ljudi, nego ista imena. Imena su karakteristična za određeno vrijeme i mjesto. Imena "Terah" i "Nahor" zajednička su biblijskome zapisu i ovim drevnim pločicama
 2. postojanje uljudbe Hetita u Maloj Aziji još je jedan primjer. Mnogo godina (XIX. st.) svjetovna povijest nema reference na stabilnu, visoko razvijenu kulturu poznatu pod time imenom. Međutim, Knjiga Postanka 10 i povijesne Knjige Biblije spominju ih često (2. Kr 7:6.7; 2. Ljet 1:17). Arheologija je nedugo potvrdila, ne samo njihovo postojanje, nego njihovu dugovječnost i snagu (tj. 1950. g., arheolozi su pronašli kraljevsku knjižnicu s 2.000 *kuneiformnih* /pisanih klinastim pismom pločica gdje je narod nazvan i Anatolija i Hetiti)
 3. postojanje Baltazara, zadnjega babilonskog kralja (Dn 5), često je bilo poricano. Postoji deset popisa babilonskih kraljeva u svjetovnoj povijesti uzetih iz babilonskih dokumenata, ali niti jedan ne sadrži ime Baltazar. S daljnjim arheološkim nalazima postalo je očevidno da je Baltazar bio suvladar i nadležni dužnosnik tijekom toga razdoblja. Njegov otac, Nabonid, čija je majka bila velika svećenica boginje, *Sin*, toliko je bila uključena u štovanje *Sina* (Nana) da je morala biti sklonjena u Temu (Arabija), njen sveti grad, za vrijeme deseto-godišnje vojne kampanje protiv Egipta. On je ostavio svoga sina, Baltazara, neka vlada u gradu Babilonu u njegovoj odsutnosti.
- C. Daljnji dokaz za nadnaravnost Biblije jeste dosljednost njene poruke. Ovo ne govori kako Biblija ne sadrži neku paradoksalnu građu, ali ona se isto tako ne suproti sama sebi. To je zadivljujuće kad se promatra kako je ona bila pisana u vremenskoj razdoblju više od 1600 /1400 godina (ovisi o nadnevku Izlaska, tj. 1495., 1290. g.pr.Kr.) od autora radikalno različitoga obrazovanja i kulturoloških pozadina od Mezopotamije do Egipta. Sastavljena je od različitih književnih žanrova i pisana je na tri različita jezika (hebrejski, aramejski, i *koine* grčki). Ipak, čak sa svima ovim varijantama, predstavljena je jedinstvena poruka (tj. shematska crta).
- D. Konačno, jedan od najčudesnijih dokaza za jedinstvenu nadahnutost Biblije su trajno moralno promijenjeni životi muškaraca i žena iz različitih kultura, različitih stupnjeva obrazovanja, i različitih društveno-ekonomskih stupnjeva kroz povijest. Bilo da je Biblija prosto samo čitana, događaju se radikalne, trajne promjene načina života. Biblija je svoj nabolji apologet /branitelj.

E. Vidjeti tri službe proučavanja od dr. Utleyja o ovome *online* na www.freebiblecommentary.org u prvome odlomku početne stranice.

4:25-26 “POGANI ...

NARODI ...

KRALJEVI ...

VLADARI”

To izgleda kao da učenici čine rabinsku vezu s riječju “vladari”. U određenome smislu, oni su nazvani Sanhedrin *Goyim* (tj. pogani) ili se barem ova SZ-na imena vežu na suvremene skupine (tj. Pilat, Herod, Sanhedrin, i židovska svjetina) koje su sudjelovale u Isusovu suđenju i raspeću.

▣ “BUNE” Ovo je doslovno “dahtati kroz nečiji nos”. Ovo podrazumijeva nabusitu bahatost.

4:26 “GOSPODINA ... NJEGOVA KRISTA” Zabilježite da i YHWH i Mesija govore o zajedničkom. Iznenađen sam da nisu naveli Psalam 110:1.

Toliko je teško biti monoteist i tvrditi puno Božanstvo Krista i osobnost Duha (usp. Djela 4:25). Ipak, ove tri Božanske, vječne Osobe pojavljuju se u ujedinjenim okvirima nekoliko puta u NZ-u. Zapamtite da su svi pisci osim Luke monoteistički židovski kršćani. Nešto je radikalno prouzročilo da oni potvrđuju trojedinost (tj. Evanđelje).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Trojstvo](#); i: [Monoteizam](#); i: [Osobnost Duha; te Posebnu temu dolje: Božanstvo Krista iz SZ-a \(iz Miheja 5:2\)](#).

POSEBNA TEMA: BOŽANSTVO KRISTA IZ SZ-a (Mihej 5:2)

Dva retka iz Knjige proroka Miheja 5:2: “Njegov je iskon od davnina” i “Od vječnosti”, usporednice su. GLAGOL, “ići naprijed” (BDB 422, KB 425, *Qal* IMPERATIV) vrlo je uobičajen. U Miheju je korišten osam puta:

1. o Gospodinovu dolasku u Miheju 1:3
2. o Gospodinovu zakonu što izlazi u Miheju 4:2
3. o pokajanju Izraela koji biva obnovljen u Miheju 7:9 (tj. Novi izlazak, 7:15). To može upućivati na podrijetlo Mesije (Genenius, NRSV, NJB) ili djelovanja (usp. Mih 4:4.5a).

Ova dva lirska retka mogu upućivati na:

1. pred-postojanje Mesaije (usp. Izr 8:22-31; Iv 1:1.14-15.30; 8:56-59; 16:28; 17:5.24; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Heb 1:3; 10:5-9)
2. način upućivanja na slavno potomstvo iz prošlosti (tj. Noa, Abraham, ili vjerojatnije, David).

Ovaj čitavi stih smjera na Davidovskoga Kralja, iz Davidove loze, iz Davidove domovine. David je bio viđen savršenim kraljem.

Pojam “od vječnosti” (BDB 761) je *'olam*. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Zauvijek \('olam\) \(grčki idiom\)](#).

NIDOTTE, tom 3, str. 347, što raspravlja o *'olam*, daje osvrt:

“Iako je primamljivo vidjeti ovdje referencu na vječno postojanje Mesije, takva zamisao nije nađena u biblijskoj ili post-biblijskog književnosti prije ‘Sličnosti Henoka’ (prvo stoljeće pr.Kr – prvo stoljeće po.Kr.; vidjeti 1. Hen 48:2-6).”

Ja mislim, iako u SZ-u postoje navještaji utjelovljenja, židovski vođe Isusova vremena bili su iznenađeni Njegovim tvrdnjama o jednakosti s Bogom (npr. Mk 2:5-7; Iv 1:1-14; 8:58 i Pavao, 2. Kor 4:4; Kol 1:15; Fil 2:6; Tit 2:13). Slijedi djeloomičan popis SZ-nih tekstova korištenih kao potvrda Isusova punog Božanstva:

1. Psalam 2:7, naveden u Poslanici Hebrejima 1:5 (vidjeti posebice 1:2-3)
2. Psalam 45:6-7 naveden u Poslanici Hebrejima 1:8-9
3. Psalam 110:1 naveden u Poslanici Hebrejima 1:13
4. Knjiga proroka Izaije 9:6; Jeremije 23:5-6; Miheja 5:2 na koje se smjera u Evanđelju po Luki 1:32
5. Knjiga proroka Daniela 7:13 navedena u Evanđelju po Mateju 26:64; Marku 14:62
6. Knjiga proroka Zaharije 13:7 navedena u Evanđelju po Mateju 26:31; Marku 14:27
7. Knjiga proroka Malahije 3:1 navedena u Evanđelju po Marku 1:1-3; Luki 2:26-27.

POSEBNA TEMA: ZAUVIJEK ('*olam*) (grčki idiom)

Etimologija hebrejskoga pojma 'olam, עולם (BDB 761) je neizvjesna (NIDOTTE, tom 3, str. 345). Korišten je u nekoliko značenja (uobičajeno određenih okvirom). Sljedeće su samo izdvojeni primjeri:

1. drevno:
 - a. ljudi, Knjiga Postanka 6:4; 1. Samuelova 27:8; Knjiga proroka Jeremije 5:15; 28:8
 - b. mjesta, Knjiga proroka Izaije 58:12; 61:4
 - c. Bog, Psalam 93:2; Izreke 8:23; Knjiga proroka Izaije 63:16
 - d. stvari, Knjiga Postanka 49:26; Job 22:15; Psalam 24:7.9; Knjiga proroka Izaije 46:9
 - e. vrijeme, Ponovljeni zakon 32:7; Knjiga proroka Izaije 51:9; 63:9.11
2. buduće vrijeme:
 - a. nečiji život, Knjiga Izlaska 21:6; Ponovljeni zakon 15:17; 1. Samuelova 1:22; 27:12
 - b. hiperbola za kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:31; Psalam 61:7; Knjiga Nehemije 2:3
 - c. neprekidno postojanje:
 - (1) Zemlja, Psalam 78:69; 104:5; Propovjednik 1:4
 - (2) nebesa, Psalam 148:5
 - d. postojanje Boga:
 - (1) Knjiga Postanka 21:33
 - (2) Knjiga Izlaska 15:18
 - (3) Ponovljeni zakon 32:40
 - (4) Psalam 93:2
 - (5) Knjiga proroka Izaije 40:28
 - (6) Knjiga proroka Jeremije 10:10
 - (7) Knjiga proroka Daniela 12:7
 - e. Savez:
 - (1) Knjiga Postanka 9:12.16; 17:7.13.19
 - (2) Knjiga Izlaska 31:16
 - (3) Levitski zakonik 24:8
 - (4) Knjiga Brojeva 18:19
 - (5) 2. Knjiga o Samuelu 23:5
 - (6) Psalam 105:10
 - (7) Knjiga proroka Izaije 24:5; 55:3; 61:8
 - (8) Knjiga proroka Jeremije 32:40; 50:5
 - f. poseban Savez s Davidom:
 - (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
 - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 2:33.45; 9:5
 - (3) 2. Knjiga Ljetopisa 13:5
 - (4) Psalam 18:50; 89:4.28.36.37
 - (5) Knjiga proroka Izaije 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
 - g. Božji Mesija:
 - (1) Psalam 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
 - (2) Knjiga proroka Izaije 9:6
 - h. Božji zakoni:
 - (1) Knjiga Izlaska 29:28; 30:21
 - (2) Levitski zakonik 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
 - (3) Knjiga Brojeva 18:8.11.19
 - (4) Psalam 119:89.160
 - i. Božja obećanja:
 - (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25; 22:51
 - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 9:5
 - (3) Psalam 18:50
 - (4) Knjiga proroka Izaije 40:8

- j. Abrahamovo potomstvo i Obećana zemlja:
 - (1) Knjiga Postanka 13:15; 17:19; 48:4
 - (2) Knjiga Izlaska 32:13
 - (3) 1. Knjiga Ljetopisa 16:17
- k. Blagdani prema Savezu:
 - (1) Knjiga Izlaska 12:14; 17:24
 - (2) Levitski zakonik 23:14; 21:41
 - (3) Knjiga Brojeva 10:8
- l. vječna vječnost:
 - (1) 1. Knjiga o Kraljevima 8:13
 - (2) Psalam 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - (3) Knjiga proroka Izaije 26:4; 45:17
 - (4) Knjiga proroka Daniela 9:24
- m. ono što Psalmi kažu vjernici će činiti zauvijek:
 - (1) zahvaljivanje, Psalam 30:12; 79:13
 - (2) prebivanje u Njegovoj prisutnosti, Psalam 41:12; 61:4.7
 - (3) pouzdanje u Njegovo milosrđe, Psalam 52:8
 - (4) slavljenje GOSPODINA, Psalam 52:9
 - (5) pjevanje hvala, Psalam 61:8; 89:1
 - (6) izricanje Njegove pravde, Psalam 75:9
 - (7) slavljenje Njegovog Imena, Psalam 86:12; 145:2
 - (8) blagoslivljanje Njegovog Imena, Psalam 145:1
- 3. unatrag i unaprijed u vremenu (“od vječnosti do vječnosti”):
 - a. Psalam 41:13 (slavljenje Boga)
 - b. Psalam 90:2 (Sâm Bog)
 - c. Psalam 103:17 (dobrota GOSPODINOVA).

Upamtite, okvir određuje širinu značenja pojma. Vječni Savezi i obećanja su uvjetovani (tj. Jer 7). Kod svake uporabe SZ-a o ovoj veoma tečnoj riječi budite pozorni kod čitanja vaših suvremenih gledišta o vremenu ili vašoj NZ-noj sustavnoj teologiji. NZ su opće primjenjiva SZ-na obećanja.

4:27 “Tvoga svetog slugu Isusa, kojeg Ti pomaza” Zabilježite ove Mesijanske naslove:

1. “svetog” (usp. Djela 3:14; 4:30)
2. “slugu” (*pais*, usp. Djela 3:13.26; 4:25.27.30. Vidjeti bilješku u Djelima 3:13)
3. “pomaza” (*chriō*, iz čega je izveden pojam Krist, usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38).

Ovaj stih tvrdi na nekoliko različitih kako je Isus bio poslan i autoriziran od YHWH. Isus je Božji vječni naum i način iskupljenja i obnove (usp. Djela 4:28).

[Vidjeti Posebne teme dolje: Svet; i: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\); i Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

POSEBNA TEMA: SVET

I. UPORABA U STAROME ZAVJETU

- A. Etimologija pojma (*kadosh*, BDB 872) je neizvjesna, moguće kanaanska. Moguće da dio korijena (tj. *kds*) znači “podijeliti”. Ovo je izvor popularne odredbe “odvojen (iz kanaanske kulture, usp. Pnz 7:6; 14:2.21; 26:19) za Božju uporabu”.
- B. Odnosi se na kultne stvari, mjesta, vremena, i osobe. Uobičajen u Knjizi Izlaska, Levitskome zakoniku, i Brojevima.
- C. U proročkoj književnosti (posebice Izaija i Hošea) osobni dio prethodno prisutan, ali nenaglašen, dolazi naprijed. To postaje načinom označavanja Božje biti (usp. Iz 6:3). Bog je svet; Njegovo Ime koje predstavlja Njegovu narav je Svet; Njegov narod koji je otkrio Njegovu narav jadnome svijetu je svet (ako su poslušni Savezu u vjeri).

- D. Božje milosrđe i ljubav neodvojivi su od teoloških zamisli zavjetne, pravedne, i sržne naravi. U tome je napetost u Bogu prema nesvetome, palome, pobunjenom čovječanstvu. U *Synonyms of the Old Testament*, str. 112-113 od Roberta B. Girdlestonea, postoji zanimljiv članak o odnosu između Boga kao "milosrdnoga" i Boga kao "svetoga".

II. NOVI ZAVJET

- A. Pisci NZ-a (osim Luke) su hebrejski mislioci, ali bili su pod utjecajem koine grčkog (tj. Septuaginte). To je grčki prijevod SZ-a, ne klasična grčka književnost, umovanje, ili religija koja nadzire njihov rječnik.
- B. Isus je svet zato jer je došao od Boga i On je kao Bog i On je Bog (usp. Lk 1:35; 4:34; Djela 3:14; 4:27.30). On je Svetac i Pravednik (usp. Djela 3:14; 22:14). Isus je svet jer je On bezgrješan (usp. Iv 8:46; 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 1:19; 2:22; 1. Iv 3:5).
- C. Zato jer je Bog svet, Njegova djeca postaju sveta (usp. Lev 11:44-45; 19:2; 20:7.26; Mt 5:48; 1. Pt 1:16). Zato jer je Isus svet, Njegovi sljedbenici postaju sveti (usp. Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Kršćani su spašeni kako bi služili u Kristo-sličnosti.

POSEBNA TEMA: "POMAZANJE" U BIBLIJI (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603)

- A. Korišteno za uljepšavanje (BDB 691 I, usp. Pnz 28:40; Ruta 3:3; 2. Sam 12:20; 14:2; 2. Ljet 28:15; Dn 10:3; Mih 6:15).
- B. Korišteno za goste (BDB 206, usp. Ps 23:5; Lk 7:38.46; Iv 11:2).
- C. Korišteno za iscjeljenja (BDB 602, usp. Iz 61:1; Mk 6:13; Lk 10:34; Jak 5:14; [korišteno u higijenskome smislu u Ez 16:9]).
- D. Korišteno u pripravi za ukop (usp. Mk 16:1; Iv 12:3.7; 19:39-40; zabilježite 2. Ljet 16:14, ali bez GLAGOLA "pomazati").
- E. Korišteno u religijskome smislu (o objektu, BDB 602, usp. Post 28:18; 31:13 [stup]; Izl 29:36 [žrtvenik]; Izl 30:26; 40:9-16; Lev 8:10-13; Br 7:1 [Svetište]).
- F. Korišteno za postavljanje vođa:
1. svećenici:
 - a. Aron (Izl 28:41; 29:7; 30:30)
 - b. Aronovi sinovi (Izl 40:15; Lev 7:36)
 - c. standardni izričaj ili naslov (Br 3:3; Lev 16:32)
 2. kraljevi:
 - a. od Boga (usp. 1. Sam 2:10; 2. Sam 12:7; 2. Kr 9:3.6.12; Ps 45:7; 89:20)
 - b. od proroka (usp. 1. Sam 9:16; 10:1; 15:1.17; 16:3.12-13; 1. Kr 1:45; 19:15-16)
 - c. od svećenika (usp. 1. Kr 1:34.39; 2. Kr 11:12)
 - d. od starješina (usp. Suci 9:8.15; 2. Sam 2:7; 5:3; 2. Kr 23:30)
 - e. o Isusu kao Mesijanskoga Kralja (usp. Ps 2:2; Lk 4:18 [Iz 61:1]; Djela 4:27; 10:38; Heb 1:9 [Ps 45:7])
 - f. Isusovi sljedbenici (usp. 2. Kor 1:21; 1. Iv 2:20.27 [krizma])
 3. moguće o prorocima (usp. 1. Kr 19:16; Iz 61:1)
 4. nevjerujući posrednici Božanskoga oslobođenja:
 - a. Kir (usp. Iz 45:1)
 - b. kralj Tira (usp. Ez 28:14, gdje on koristi metafore Vrta Eden)
 5. pojam ili naslov "Mesija" znači "Pomazanik" (BDB 603), usp. Psalam 2:2; 89:38; 132:10.

Djela apostolska 10:38 stih je gdje su uključene sve tri Osobe Božanstva u pomazanje. Isus je bio pomazan (usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38). Zamisao je proširena na uključivanje svih vjernika (usp. 1. Iv 2:27). Pomazanik je postao

pomazanicima! To može biti usporedno s Antikristom i antikristima (usp. 1. Iv 2:18). SZ-ni simbolički čin fizičkoga pomazanja s uljem (usp. Izl 29:7; 30:25; 37:29) odnosi se na one koji su bili pozvani i opremljeni od Boga za poseban zadatak (tj. proroci, svećenici, i kraljevi). Riječ “Krist” prijevod je hebrejskoga pojma “pomazanik” ili Mesija.

▣ (4:27) “bijahu se skupili zajedno protiv Tvoga svetog slugu” Ovdje je popis Isusovih oponenta u Jeruzalemu:

1. Herod, rimski imenovani edumejski vladar Palestine ([vidjeti Posebnu temu dolje: Obitelj Heroda Velikog](#))
2. Poncije Pilat, rimski upraviteljski vođa Palestine ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 3:13: Poncije Pilat](#))
3. pogani, što može upućivati na rimsku vojsku ili Židove prozelite
4. “narod Izraela”, što upućuje na židovske vlasti i židovsku svjetinu koja je tražila neka se oslobodi Baraba a Isus bude razapet.

POSEBNA TEMA: OBITELJ HERODA VELIKOG

A. Herod Veliki

1. Kralj Judeje (37.-4. g.pr.Kr.), Idumejac (iz Edoma), koji se je, političkim manevriranjem i potporom Marka Antonija, doveo da bude od rimskoga Senata imenovan vladarom velikoga dijela Palestine (Kanaana) godine 40. prije Krista.
2. Spomenut je u Evanđelju po Mateju 2:1-19 i Luki 1:5.
3. Njegovi sinovi:
 - a. Herod Filip (sin Marijamne Šimunove):
 - (1) muž Herodijade (4. g.pr.Kr. – 34.)
 - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 14:3; Marku 6:17
 - b. Herod Filip I. (sin Kleopatre):
 - (1) tetrah sjevernoga područja i zapadnoga Galilejskog mora (4. g.pr.Kr. – 34.)
 - (2) spomenut u Evanđelju po Luki 3:1
 - c. Herod Antipa:
 - (1) tetrah Galileje i Pereje (4. g.pr.Kr. – 39.)
 - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 14:1-12; Marku 6:14,29; Luki 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Djelima apostolskim 4:27; 13:1
 - d. Arhelaj, Herod Etnarh:
 - (1) vladar Judeje, Samarije, i Idumeje (4. g.pr.Kr. – 6.)
 - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 2:22
 - e. Aristobul (sin Marijamne):
 - (1) spomenut kao otac Heroda Agripe I. koji je bio:
 - (a) kralj Judeje (37. - 44.)
 - (b) spomenut u Djelima apostolskim 12:1-24; 23:35
 - (i) njegov sin bio je Herod Agripa II.:
 - tetrah sjevernoga područja (50. - 70.)
 - (ii) njegova kćer bila je Bernika:
 - družica svoga brata
 - spomenuta u Djelima apostolskim 25:13-26:32
 - (iii) njegova kćer bila je Druzila:
 - žena Feliksa
 - spomenuta u Djelima apostolskim 24:24.

B. Biblijske reference na Heroda:

1. Herod Tetrah, spomenut u Evanđelju po Mateju 14:1 i dalje; Luki 3:1; 9:7; 13:31, i 23:7, bio je sin Heroda Velikog. Kod smrti Heroda Velikog, njegovo je kraljevstvo bilo podijeljeno između nekoliko njegovih sinova. Pojam “tetrah” znači “vođa četvrtoga dijela”. Ovaj Herod bio je poznat kao Herod Antipa, što je skraćeni oblik od Antipater. On je nadzirao Galileju i Pereju. To znači da je većina Isusove službe bila u području ovoga idumejskoga vladara drugoga naraštaja

2. Herodijada je bila kći brata Heroda Antipe, Aristobula. Ona je također prethodno bila udana za Filipa, polubrata Heroda Antipe. Ovo nije bio tetrah Filip koji je nadzirao samo područje sjeverna Galileje, nego drugi brat Filip, koji je živio u Rimu. Herodijada je imala jednu kći s Filipom. Kod posjete Heroda Antipe Rimu on je susreo i bio zaveden od Herodijade, koja je tražila političko napredovanje. Stoga, Herod Antipa razveo se je od svoje žene, koja je bila nabatejska princeza, i Herodijada se razvela od Filipa tako da se ona i Herod Antipa mogu oženiti. Ona je bila i sestra Heroda Agripe I. (usp. Djela 12)
3. ime Herodijadine kćeri, Saloma, doznajemo iz knjige Josipa Flavija, *The Antiquities of the Jews* 8:5:4. Ona je bila u dobi između dvanaest i sedamnaest godina u tome trenutku. Očito je bila nadzirana i manipulirana od svoje majke. Kasnije se je udala za Filipa tetrah, ali ubrzo je postala udovica
4. oko deset godina poslije kad je Ivanu Krstitelju bila odrubljena glava, Herod Antipa otišao je na poticaj svoje žene, Herodijade, u Rim tražiti naslov kralja jer je Agripa I., njen brat, morao primiti taj naslov. Ali Agripa I. pisao je u Rim i optužio Antipu za spletkarenje s Partima, omraženim neprijateljem Rima iz Plodnoga Polumjeseca (Mezopotamija). Car je izgleda povjerovao Agripi I. i Herod Antipa, zajedno sa svojom ženom Herodijadom, bio je izgnan u Španjolsku
5. kako bi se učinilo lakšim za upamtiti ove razlike između Heroda kao što su oni predstavljeni u Novome zavjetu dobro je zapamtiti da je Herod Veliki dao pobiti djecu u Betlehemu; Herod Antipa dao je ubiti Ivana Krstitelja; Herod Agripa I. dao je ubiti apostola Jakova; a Herod Agripa II. slušao je Pavlovu žalbu zapisanu u Djelima apostolskim.

C. Za pozadinsku obavijest o obitelji Heroda Velikog, savjetovati indeks Josipa Flavija u *Antiquities of the Jews*.

▣ (4:27) “**Tvoga svetog slugu**” [Vidjeti Posebnu temu gore: Svet](#); i [Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Moj Sluga](#).

4:28 “Tvoja ruka i Tvoja svrha predodredila da se dogodi” Čak prije stvaranja Bog je imao Svoj naum iskupljenja (usp. Mt 25:34; Iv 17:24; Ef 1:4; 1. Pt 1:20; Otk 13:8; Djela 2:13; 3:18; 13:29; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Ovi neprijatelji Krista samo su izvršili ono što je Bog želio da oni izvrše. Isus je došao umrijeti (usp. Mk 10:45). Pojam preveden ovdje “predodredila” složenica je od PRIJEDLOGA “prije” i “postaviti granice” (usp. Rim 8:29.30; 1. Kor 2:7; Ef 1:5.11).

Odlučujući odlomci o predestinaciji u NZ-u su Poslanica Rimljanima 8:28-30; i 9; te Efežanima 1:3-14. Ovi tekstovi očevitno naglašavaju da je Bog suveren. On je u potpunome nadzoru svega, uključujući ljudsku povijest. Postoji unaprijed postavljen iskupiteljski naum što biva djelotvoran izvan vremena. Međutim, taj naum nije proizvoljan niti selektivan. On je temeljen ne samo na Božjoj suverenosti i predznanju, nego i na Njegovoj nepromjenjivoj naravi ljubavi, milosrđa, i nezaslužene milosti.

Moramo biti pozorni od našega zapadnjačkog (američkog) individualizma ili od našega evangelističkog cilja obojenog s ovom predivnom istinom. Također se moramo čuvati od bivanja polariziranim u povijesne, teološke sukobe između Augustina i Pelagija ili kalvinizma i arminijanizma.

Predestinacija nije doktrina što ograničava Božju ljubav, milost, i milosrđe, niti isključuje ikoga iz Evandjelja. Ona je namijenjena jačanju vjernika oblikovanjem njihova svjetoznazora. Božja ljubav jest za čitavo čovječanstvo (usp. 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9). Bog je u nadzoru svega. Tko ili što nas može odvojiti od Njega (usp. Rim 8:31-39)? Predestinacija oblikuje jedan od načina gledanja na život. Bog vidi čitavu povijest kao sadašnjost. Ljudi su ograničeni vremenom. Naša točka gledišta i mentalne sposobnosti su ograničeni. Ne postoji suprotivost između suverenosti Boga i slobodne volje čovječanstva. To je građa Saveza. Ovo je još jedan primjer biblijske istine date u paradoksalnim, dijalektičkim, napetošću ispunjenim parovima. Biblijske doktrine predstavljene su s različitih točaka gledišta. Često se pojavljuju paradoksalno. Istina je ravnoteža između naizgled oprečnih parova. Ne smijemo otkloniti napetost odabirom jedne od istina. Ne smijemo izdvojiti niti jednu biblijsku istinu u odjeljak sam za sebe.

Isto je toliko važno dodati da cilj izbora nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sad (usp. Ef 1:4; 2:10)! Mi smo odabrani da budemo “sveti i bez mane”. Bog odabire promijeniti nas kako bi drugi mogli vidjeti tu promjenu i odazvati se vjerom Bogu u Kristu. Predestinacija nije osobna povlastica, nego zavjetna odgovornost! Mi smo spašeni kako bismo služili!

4:29 “govoriti Tvoju riječ” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA INFINITIVA. Ovo je molitva za neprekidnu smjelost (usp. Ef 6:19 i Kol 4:3) i potvrda o nadahnuću (usp. 2. Tim 3:15-17).

NASB “s potpunom smjelošću”
NKJV, NRSV, TEV, REB “sa svom smjelošću”
NJB “sa svom neustrašivošću”
Pešita “slobodno”

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

4:30 “dok Ti pružiš Svoju ruku kako bi iscijelio” Ovo je bio antropomorfički izričaj korišten za opis Božjeg otkrivenja Njegova milosrđa i snage. Znakovi su bili način potvrde poruke Evanđelja. To je bila temeljito različita poruka od onog što su slušali čitavoga svog života u sinagogi.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:33: Bog opisan kao čovjek \(antropomorfički jezik\); i Posebnu temu dolje: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\).](#)

POSEBNA TEMA: ISCJELJENJE (je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?)

Za mene je potresno da svi koji su bili iscijeljeni u NZ-u nisu bili istovremeno “spašeni” (tj. pouzdanje u Krista i imanje vječnoga života). Fizičko iscjeljenje slab je nadomjestak za duhovno spasenje. Čudesa su samo istinski korisna ako nas dovode k Bogu. Svi ljudi žive u palome svijetu. Događaju se loše stvari. Bog često odabire ne posredovati, ali to ne govori ništa o Njegovoj ljubavi i skrbi. Budite pozorni od zahtijevanja da Bog djeluje čudesno za svaku potrebu u ovome sadašnjem Doba zla. On je suveren i mi ne znamo potpune suzvučke ikojeg datog stanja.

Na ovoj točki želio bih dodati svoje bilješke iz komentara **2. Timoteju poslanice 4:20** o Pavlu i fizičkome iscjeljenju (vidjeti www.freebiblecommentaries.org):

“Postoji toliko mnogo pitanja što bismo htjeli postaviti NZ-nim piscima. Jedno pitanje jeste to što svi vjernici razmišljaju o fizičkome iscjeljenju. U Djelima apostolskim (usp. 19:12; 28:7-9) Pavao je kadar iscijeliti, ali ovdje i u 2. Poslanici Korinćanima 12:7-10 i Filipljanima 2:25-30, on izgleda nemoćan. Zašto su neki iscijeljeni a ne svi, i postoji li vremenski prozor povezan s iscjeljenjem koji se zatvorio?”

Ja jamačno vjerujem u nadnaravnoga, milosrdnoga Oca koji je iscjeljivao i iscjeljuje fizički kao i duhovno, ali zašto je ovaj iscjeljujući vid naizgled prisutan i potom upadljivo izostaje? Ja ne mislim kako je to povezano s ljudskom vjerom, jer Pavao je zasigurno imao vjeru (usp. 2. Kor 12). Osjećao sam da iscjeljujuća i vjerujuća čudesa potvrđuju vjerodostojnost i pravovaljanost Evanđelja, koja se još uvijek događaju u područjima svijeta gdje su prvo naviještena. Međutim, osjećam kako Bog želi da mi hodamo sukladno vjeri a ne znaku. Isto tako, fizičko oboljenje često je dopušteno u životima vjernika:

1. kao privremena kazna za grijeh
2. kao životne posljedice u palome svijetu
3. da pomognu vjernicima biti duhovno zrelima.

Moja poteškoća jeste ta da nikad nisam znao što je uključeno! Moja molitva da bude vršena Božja volja u svakome slučaju nije manjak vjere nego iskrena nakana dopuštanja milostivome, milosrdnome Bogu da vrši Svoju volju u životu svakoga.”

Ovdje su moji zaključci:

1. iscjeljenje je bio važan vid službe Isusa i apostola
2. prvenstveno je bilo namjeravano potvrditi temeljito novu poruku o Bogu i Njegovu Kraljevstvu
3. ono pokazuje Božje srce za ljude koji pate
4. Bog se nije promijenio (Mal 3:6) i On još uvijek djeluje u ljubavi, u iscjeljenju (svi se duhovni darovi nastavljaju, usp. 1. Kor 12:9.28.30)
5. postoje primjeri gdje se iscjeljenje onih s velikom vjerom nije dogodilo (brošura što mi je pomogla u ovome području je od Gordona Feeja, *The Disease of the Health, Wealth Gospel*):
 - a. Pavao, 2. Poslanica Korinćanima 12:7-10
 - b. Trofim, 2. Timoteju poslanica 4:20
6. grijeh i bolest bili su povezani u rabinskoj misli (usp. Iv 9:2; Jak 5:13-18)
7. iscjeljenje nije jamstvo Novoga saveza. Ono nije dio pomirenja opisanog u Knjizi proroka Izaije 53:4-5 i Psalmu 103:3, gdje je iscjeljenje slika za oprostjenje (vidjeti Iz 1:5-6, gdje je bolest metafora za grijeh)
8. postoji istinska tajnovitost o tome zašto neki jesu a neki nisu iscijeljeni

9. moguće da iako je iscjeljenje prisutno u svakome dobu, postojalo je znakovito povećanje tijekom Isusova života; ovo povećanje ponovno će se dogoditi netom prije Njegova povratka.

Suvremeni autor koji mi je pomogao shvatiti kako je moja vlastita denominacijska predaja podcijenila djelo Duha, posebice ono čudesno, jeste Gordon Fee. On ima nekoliko knjiga, ali dvije što se bave s ovim područjem su:

1. *Paul, the Spirit, and the People of God*
2. *God's Empowering Presence: The Holy Spirit and the Letters of Paul.*

Kao i s većinom biblijskih pitanja, postoje dvije krajnosti. Mi moramo hodati u svjetlu što imamo u ljubavi, ali uvijek biti otvorenima za više svjetla iz Biblije i od Duha.

4:31 “mjesto gdje se oni bijahu skupili zajedno potreslo se je” Bog je ohrabrio ove očevice još jednim fizičkim očitovanjem Svoje snage i prisutnosti, baš kao što On napravio na Pedesetnicu. Riječ je korištena o vjetru što puše nad plovećom lađom.

▣ **“svi bijahu ispunjeni Svetim Duhom”** Zabilježite kako su ovdje opetovano svi bili ispunjeni (usp. Djela 2:4; 4:8.31; 9:17; 13:9.52, vidjeti punu bilješku u Djela 5:17). Ovo ispunjenje bilo je za hrabro navješćivanje Evanđelja. Također zabilježite da jezici nisu spomenuti. U Djelima apostolskim kad su spomenuti jezici, to je obično u evangelističkome okviru Evanđelja koje nadilazi kulturološko- etničke i /ili zemljopisne granice.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

▣ **“riječ Božju”** *The Jerome Biblical Commentary* (str. 180) ima dobru bilješku o ovome izričaju: “ovo je omiljen Lukin način izricanja kršćanske poruke (vidjeti Djela 6:2.7; 8:14; 11:1; 13:5.7.44.46.48; 16:32; 17:13; 18:11). Varijante su ‘riječ Gospodinova’ (Djela 8:25; 13:49; 15:35.36; 19:10.20; 20:35) ili jednostavno ‘riječ’ (Djela 4:29; 6:4; 8:4; 10:44; 11:19; 14:25; 16:6).”

Ovo je središnje pitanje vjere: “Je li Evanđelje predstavilo u NZ-u Riječ Božju?” Vjera osnažena Duhom kaže “da”!!

▣ **“sa smjelošću”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(parrhēsia\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:32-35

³²I zajednica onih koji su povjerovali bila je jednoga srca i duše; i niti jedan *od njih* nije tvrdio da išta što je bilo njegovo vlastito pripada njemu, nego su im sve stvari bile zajedničke. ³³I s velikom silom apostoli bijahu davali svjedočanstvo o uskrsnuću Gospodina Isusa, i obilna milost bijaše nad njima svima. ³⁴Jer nije bilo potrebite osobe među njima, jer svi koji bijahu vlasnici zemlje ili kuća prodavali bi ih i donosili prihode od prodaja ³⁵i polagali ih kod apostolovih nogu, i oni su ih raspodjeljivali svakome kako je netko imao ikoju potrebu.

4:32 “onih koji su povjerovali bila je jednoga srca i duše” Duh jedinstva među vjernicima (usp. Djela 1:14) odražavao je jedinstvo Trojedinoga Boga (usp. Iv 17:11.21.23; Ef 4:4-6). Ove su iste riječi upotrijebljene u Evanđelju po Marku 12:30 za odražavanje prve zapovijedi u Ponovljenome zakonu 6:4-5.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u; i u 2:37: Srce.](#)

▣ **“nego su im sve stvari bile zajedničke”** Oni su se osjećali i djelovali su kao obitelj. Ovo je bilo prvo crkveno nastojanje financiranja službe. Bilo je dragovoljno i uzajamno, ne naređeno. Ljubav i skrb, ne vladino ili društveno poravnanje, bila je pobuda!

4:33 “bijahu davali svjedočanstvo o uskrsnuću” Ovo je bila središnja istina njihove poruke (usp. 1. Kor 15). Isus je bio živ!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

▣ **“i obilna milost bijaše nad njima svima”** Iz Pavlovih pisama učimo da je u kasnijim vremenima ova Crkva bila vrlo siromašna (usp. Rim 15:3; Gal 2:10). Obilna milost, kao i život u obilju (usp. Iv 10:10) ima malo toga s materijalnim

stvarima. Zabilježite kako je ovo obilje bilo nad svima njima, ne samo nad vođama, posjedovateljima određenih darova, ili nad onima određenoga društveno-ekonomskoga stupnja.

4:34 Crkva je osjećala odgovornost jednih prema drugima. Oni koji su imali, dragovoljno su davali onima koji su bili u potrebi (usp. Djela 4:35). To nije komunizam, nego ljubav na djelu.

4:35 “polagali ih kod apostolovih nogu” Ovo je kulturološki idiom o davanju nečega drugome. Oni su polagali svoja dobra i novac kod apostolovih nogu jer su položili svoje živote kod Isusovih nogu.

▣ **“oni su ih raspodjeljivali”** Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što pokazuje neprekidno djelovanje u prošlo vrijeme. To slijedi sinagoški obrazac o pomaganju siromašnima i potrebitima.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

▣ **“kako je netko imao ikoju potrebu”** Postoji zanimljiv osvrt u *Introduction to Biblical Interpretation* od Kleina, Blomberga, i Hubbarda, str. 451-453, kako Marksov manifest sadrži dva navoda iz Djela apostolskih:

1. “svaki prema svojoj mogućnosti” - Djela apostolska 11:29
2. “svakome prema njegovoj potrebi”.

Hermeneutički problem jeste taj da suvremeni ljudi pokušavaju koristiti Bibliju kako bi podržali ono što sama Biblija nikad nije naslovlila niti predočila. Biblija ne može značiti nama ono što nikad nije značila izvornome autoru ili slušatelju. Mi možemo primijeniti tekst na različite načine sukladno našem kulturološkome i egzistencijalnome stanju, ali naša primjena mora biti nedjeljivo povezana s nakanjenim značenjem izvornog autora. Svaki biblijski tekst ima samo jedno značenje, ali mnoge primjene ili važnosti. (Vidjeti moj *Biblical Interpretation Seminar* na www.freebiblecommentary.org.)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:36-377

³⁶Sad Josip, levit rodom s Cipra, koji bijaše nazvan i Barnaba od apostola (što prevedno znači Sin Ohrabrenja), ³⁷i koji je posjedovao zemljište, proda ga i donese novac i položi ga kod apostolovih nogu.

4:36 “Josip, levit” Stari zavjet zabranio je svećenicima imati zemlju, ali rimske vlasti promijenile su mnogo toga u Palestini.

▣ **“nazvan i Barnaba od apostola (što prevedno znači Sin Ohrabrenja)”** Ovo je popularno značenje imena “Barnaba”. U aramejskome može značiti “sin proročanstva” ili u hebrejskome moguće “sin (boga) Neba” (AB, tom 1). On je bio rani vođa u jeruzalemskoj Crkvi te Pavlov prijatelj i misijski pratitelj. Euzebij, rano-crkveni povjesničar, kaže da je on bio jedan od sedamdesetorice iz Evanđelja po Luki 10.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Barnaba.](#)

POSEBNA TEMA: BARNABA

I. ČOVJEK:

- A. izvorno nazvan Josip (usp. Djela 4:36)
- B. rođen na Cipru (usp. Djela 4:36)
- C. iz Levijevog plemena (usp. Djela 4:36)
- D. nadimak “sin ohrabrenja” (usp. Djela 4:36; 11:23)
- E. nazvan “dobar čovjek” (usp. Djela 11:24)
- F. član jeruzalemske Crkve (usp. Djela 11:22) i poslan kao njen predstavnik kako bi provjerio rast Crkve u Antiohiji, Sirija (usp. Djela 11:19-28)
- G. rečeno je kako je pun Svetoga Duha (usp. Djela 11:24)
- H. rečeno je kako je pun vjere (usp. Djela 11:24)
- I. imao je duhovne darove proroka i učitelja (usp. Djela 13:1)
- J. nazvan apostolom (usp. Djela 14:14).

- II. NJEGOVA SLUŽBA:
- A. u Jeruzalemu:
1. prodao je svoje imanje i dao novac apostolima kao pomoć za siromašne (usp. Djela 4:37)
 2. vođa u jeruzalemskoj Crkvi (usp. Djela 11:22)
- B. s Pavlom:
1. bio je jedan od prvih koji su povjerovali Savlovom /Pavlovom obraćenju (usp. Djela 9:27)
 2. otišao je u Tarz kako bi našao Savla /Pavla i pomogao mu s novom crkvom u Antiohiji (usp. Djela 11:24-26)
 3. crkva iz Antiohije poslala je Barnabu i Savla u Crkvu u Jeruzalem s prilogom za siromašne (usp. Djela 11:29-30)
 4. Barnaba i Pavao idu na prvo misijsko putovanje (usp. Djela 13:1-3)
 5. Barnaba je bio vođa tima na Cipru (svojoj domovini), ali uskoro je bilo prepoznato Pavlovo vodstvo (usp. Djela 13:13)
 6. oni su se prijavili Crkvi u Jeruzalemu kako bi objasnili i dokumentirali svoj misijski rad među poganima (usp. Djela 15:1-21, nazvan Sabor u Jeruzalemu)
 7. Barnaba i Pavao imali su nesuglasje glede zakona o židovskoj hrani i poganskome štovanju što je zapisano u Poslanici Galaćanima 2:11-14
 8. Barnaba i Pavao planirali su drugo misijsko putovanje, ali došlo je do razlaza zbog Barnabinog bratića, Ivana Marka (usp. Kol 4:10), koji je napustio rad na prvome misijskome putovanju (usp. Djela 13:13). Pavao je odbio uzeti ga sobom na drugo misijsko putovanje, tako se tim razišao (usp. Djela 15:36-41). Ovo je ishodila u dva tima (tj. Barnaba i Ivan Marko, te Pavao i Sila).
- III. CRKVENA PREDAJA (Euzebije)
- A. Barnaba je bio jedan od sedamdesetorice koje je odaslao Isus (usp. Lk 10:1-20).
- B. Umro je kao kršćanski mučenik u svojoj domovini, Cipru (iz *Acts of Barnabas*).
- C. Tertulijan kaže da je Barnaba napisao Poslanicu Hebrejima.
- D. Klement Aleksandrijski kaže da je Barnaba napisao ne-kanonsku knjigu Poslanica Barnabe.

4:37 “koji je posjedovao zemljište” On je bio čovjek bogat čovjek (kao Nikodem i Josip iz Arimateje). Djela apostolska 5 pokazuju mogućnost zlorabe u takvoj metodi financiranja službe (npr. ljubomora, laganje, i smrt).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Tko su saduceji? Zašto su bili toliko bijesni?
2. Što je Sanhedrin?
3. Što je značajnost Psalma 118?
4. Zašto su Djela apostolska 4:12 toliko važna?
5. Upućuje li predestinacija iz Djela apostolskih 4:28 na pojedince ili na Božji naum iskupljenja? Zašto?
6. Pokušava li Luka postaviti presedan za Crkvu u Djelima apostolskim 4:32 - 5:11?

DJELA APOSTOLSKA 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Ananija i Safira	laganje Svetom Duhu	dijeljenje dobara (4:32 - 5:11)	Ananija i Safira	prijevara Ananije i Safire
5:1-11	5:1-11	4:32 - 5:6	5:1-6	5:1-6
		5:7-11	5:7-8	5:7-11
			5:9-11	
izvedeni mnogi znakovi i čudesa	nastavljajuća sila u Crkvi	drugo uhićenje apostola	čudesa i čuda	općenito stanje
5:12-16	5:12-16	5:12-21a	5:12-16	5:12-16
progon apostola	zatvoreni apostoli oslobođeni		apostoli su progonjeni	apostoli uhićeni i oslobođeni
5:17-26	5:17-21		5:17-21a	5:17-18
				5:19-21a
				poziv na pojavljivanje pred Sanhedrinom
	apostoli na suđenju ponovno	5:21b-26	5:21b-26	5:21b-26
5:27-32	5:22-32	5:27-32	5:27-28	5:27-33
	Gamalielov savjet	Gamaliel	5:29-32	
5:33-42	5:33-42	5:33-39a	5:33-39a	Gamalielovo uplitanje
		5:39b-42	5:39b-42	5:34-39a
				5:39b-41
				5:42

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-6

¹Ali čovjek imenom Ananija, sa svojom ženom Safirom, proda dio posjeda, ²i zadrži nešto od cijene za sebe, s punim znanjem svoje žene, i donese dio toga, položi to kod apostolovih nogu. ³Ali Petar reče: “Ananija, zašto je Sotona ispunio tvoje srce da lažeš Svetome Duhu i zadržiš nešto od cijene od zemlje? ⁴Da je ostalo neprodano, ne bi li to zadržao za sebe? I nakon što je bilo prodano, nije li bilo pod tvojim nadzorom? Zašto si naumio ovo djelo u svome srcu? Ti nisi lagao ljudima nego Bogu.” ⁵I kad je čuo ove riječi, Ananija padne i izdahne svoj zadnji dah; i velik strah padne na sve koji su čuli o tome. ⁶Mladi ljudi ustanu i pokriju ga, i nakon što su ga iznijeli van, oni ga ukopaše.

5:1 “Ananija” Puno hebrejsko ime bilo bi Hananija, što znači “YHWH je milostivo dao” ili “YHWH je milostiv” (BDB 337).

▣ **“Safirom” [Safira]** Ovo je bila žena Ananije. Ime u aramejskome znači “predivna”. Oni su oboje bili vjernici.

5:2 “zadrži” Ovaj isti rijedak GLAGOL (*nosphizomai*) upotrijebljen je u Septuaginti (LXX) u Knjizi o Jošui 7:1 za opis grijeha Akana. F. F. Bruce, u svome komentaru Djela apostolskih (NIC) napravio je osvrt da je Ananija bio Ranog crkvi to što je Akan bio Osvajanju. Ovaj grijeh imao je mogućnost povrijediti čitavu Crkvu. Taj pojam također je upotrijebljen u Titu poslanici 2:10 o robovima koji krađu od svojih gospodara.

▣ **“donese dio toga, položi to kod apostolovih nogu”** Ovo oponaša ono što je Barnaba učinio u Djelima apostolskim 4:37. Ovaj par imao je slobodu prodati ili ne prodati svoj vlastiti posjed (usp. Djela 5:4). Oni su imali slobodu dati nešto ili sve od toga za Gospodnje djelo. Oni nisu imali pravo dati dio, a tvrditi da su dali sve. Njihove pobude i dvostruka djelovanja otkrila su njihovo srce (usp. Djela 5:4c; Lk 21:14). Bog gleda na srce (usp. 1. Sam 16:7; 1. Kr 8:39; 1. Ljet 28:9; Izr 21:2; Jer 17:10; Lk 16:15; Djela 1:24; Rim 8:27).

5:3 “Sotona ... Svetome Duhu” Ovo pokazuje prisutnost dvije duhovne sile što su djelatne u našem svijetu i našim životima. U Poslanici Efežanima 2:2-3 (usp. Jak 4) popisana su tri neprijatelja ljudstva nakon Postanka:

1. pali svjetski sustav
2. osobni kušač
3. naša pala narav.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:13: Sotona](#); i: [Osobno zlo](#).

▣ **“ispunio”** Ovo je ista riječ korištena o Duhu (usp. Ef 5:18). Osjećaji zahtijevaju suradnju! Mi smo ispunjeni nečim (vidjeti punu bilješku u Djelima 5:17)! Sotona je uključen, ali mi smo odgovorni (usp. Lk 22:3-6). Preporučujem knjigu *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, od Clintona E. Arnolda. Iznenađujuće postoji nastavljajući sotonski utjecaj u životima vjernika (usp. Ef 6:10-19; 1. Iv 5:18-19). Vidjeti punije bilješke u Djelima apostolskim 2:4 i 3:10.

Ovaj izričaj (tj. “ispunio tvoje srce”) može biti hebrejski idiom (usp. Ester 7:5; Prop 8:11; 9:3). Mnogi znanstvenici pretpostavljaju aramejski izvornik za rana poglavlja Djela apostolska.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\)](#).

▣ **“lažeš Svetome Duhu”** Oni su lagali Petru i Crkvi, ali zapravo oni su lagali Duhu. Teološki ovo je vrlo slično kad je Isus pitao Pavla na cesti za Damask: “Zašto Me progoniš?” (usp. Djela 9:4). Pavao je progonio vjernike pojedince, ali Isus je to uzeo osobno, kao što to čini Duh ovdje. Ovo mora biti riječ upozorenja suvremenim vjernicima.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha](#); i u [2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu](#).

5:4 Ovaj stih ima dva pitanja što očekuju “da” odgovore. Ovo je gramatička osobina, ne predmet za tumačenje.

▣ **“Ti nisi lagao ljudima nego Bogu”** Nije se radilo samo o tome što su oni zadržali dio novca, nego su lagali kako bi učinili da izgledaju duhovno. Zabilježite da čak mali, opći čin, učinjen s lošim porivom, jeste grijeh (usp. Rim 14:23c). Zabilježite da je Sveti Duh spomenut u Djelima apostolskim 5:3 ovdje nazvan Bog.

5:5 “padne i izdahne svoj zadnji dah” U drevnome svijetu nečiji zadnji dah bio je dokaz da je duh osobe otišao (usp. Suci 4:2; Ez 21:7 u LXX-i). Ovaj je pojam u NZ-u nađen jedino u Djelima apostolskim (usp. Djela 5:4.10; 12:23). To je primjer privremene osude. Ovo je slično Božjoj osudi Aronovih sinova u Levitskome zakoniku 10. Grijeh je ozbiljan Bogu. Košta života (usp. 2. Kr 14:6; Ez 18:4.20).

▣ **“velik strah padne na sve”** Ovo je moguće bila svrha ove privremene osude. To može biti analogno SZ-nim smrtima Nadaba i Abihua iz Levitskoga zakonika 10 i Uzije iz 2. Knjige o Samuelu 6. Temeljeno na 1. Poslanici Korinćanima 11:30; Jakovljevoj poslanici 5:20; i 1. Ivanovoj poslanici 5:16-17, moguće je pretpostaviti kako neki grijesi vjernika ishode u ranoj smrti. Teško je održati ravnotežu između svetosti Boga (transcendentnost) i Očinstva Boga (immanentnost).

5:6 “oni ga ukopaše” Židovi prvoga stoljeća nisu vršili balzamiranje (još uvijek to ne čine), vjerojatno zbog Knjige Postanka 3:19 (usp. Ps 103:14; 104:29). Osoba se morala brzo pokopati, obično unutar jednoga dana.

Zbog prekršaja nije postojala služba za ukope ili drugi kršćanski običaji za ukop.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Običaji ukopa.](#)

POSEBNA TEMA: OBIČAJI UKOPA

I. MEZOPOTAMIJA

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan za sretan život nakon smrti, koji je često bio viđen kao produžetak ovoga života ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:27: Gdje su mrtvi \[Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\]?](#)).
- B. Primjer prokletstva iz Mezopotamije je: “Neka zemlja ne primi vaša tjelesa”.

II. STARI ZAVJET

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan (usp. Prop 6:3).
- B. Bio je proveden vrlo brzo (usp. Sara u Post 23 i Rahela u Post 35:19 te zabilježite Pnz 21:23).
- C. Neprimjeren ukop bio je znak odbacivanja i grijeha:
 - 1. Ponovljeni zakon 28:26
 - 2. Knjiga proroka Izaije 14:20
 - 3. Knjiga proroka Jeremije 8:2; 22:19.
- D. Pokop je bio izvršen, ako je bilo moguće, u obiteljskim grobnicama u području kuće (tj. “spava s očevima”).
- E. Nije postojalo balzamiranje, kao u Egiptu. Ljudski rod došao je iz praha i mora se vratiti u prah (npr. Post 3:19; Ps 103:14; 104:29). Također [vidjeti Posebnu temu dolje: Kremiranje](#).
- F. U rabinskome judaizmu teško je bilo uravnotežiti primjeren vid i obradu tijela sa zamisli o obrednome oskrnuću povezanome s mrtvim tijelima.

III. NOVI ZAVJET

- A. Pokop je brzo uslijedio nakon smrti, obično unutar dvadeset-četiri sata. Židovi su često čuvali grob tri dana, vjerujući da se duša može vratiti u tijelo unutar toga vremenskoga okvira (usp. Iv 11:39).
- B. Pokop je uključivao čišćenje i omatanje tijela s mirodijama (usp. Iv 11:44; 19:39-40).
- C. Ne postoje različiti židovski ili kršćanski ukopni obredi (ili predmeti stavljeni u grob) u prvome stoljeću Palestine.

POSEBNA TEMA: KREMIRANJE

I. STARI ZAVJET

- A. Kremiranje (spaljivanje) bio je jedan od četiri načina zadanih za smrtnu kaznu u Levitskome zakoniku (usp. Lev 20:14; 21:9, primjeri: Post 38:24 i Jš 7:15.25).
- B. Ljudi koji su bili prijatelji Šaula, vratili su njegovo tijelo i tijela njegova tri sina od Filistejaca i spalili (BDB 976, LXX) ih prije ukapanja njihovih kostiju u zemlji Benjamina (usp. 1. Sam 31:12-13, izostavljeno u usporednici u 1. Ljet 10:12). Ovaj tekst samo je naizgled pozitivno kremiranje u SZ-u (usp. *Encyclopedia Judaica*, tom 5, str. 1074). To također može upućivati na goruće mirodije na grobnome mjestu (usp. 2. Ljet 16:14; 21:19; Jer 34:5).
- C. Goruća tjelesa bila su simbol osude:

1. judejski prorok prorokuje spaljivanje svećenika u Betelu na žrtvenome oltaru (usp. 1. Kr 13:2)
 2. u eshatonu će tuđinski upadači Kanaana biti spaljeni i pokopani (usp. Ez 39:11-16)
 3. u vezi s kugom kao osudom u Knjizi proroka Amosa 6:10 (tj. težak tekst).
- D. Pitanje kremiranja ponekad je bilo krivo povezano sa SZ-nom uporabom vatre kao metafore za osudu (usp. Iz 30:33). Metafore kremiranja (tj. “lomača”) korištene su zbog naglašavanja eshatološke osude.
- E. Kremiranje je bilo viđeno kao poniženje (usp. Am 2:1).
- F. Pokop je bio provoden u svim zemljama Drevnoga Bliskog Istoka (usp. Roland deVaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 57).

II. RABINSKI JUDAIZAM

- A. Većina ranih rabina tvrdi da je spaljivanje zapovjedbno u Ponovljenome zakonu 21:23.
- B. Kremiranje je zabranjeno u Talmudu (Sanh. 7:2.24b) i Mišni ('Abodiah Zarah 1.3).
- C. Suvremeni judaizam dopušta da oni koji su bili kremirani budu stavljeni na židovska groblja (usp. *Encyclopedia Judaica*, tom 5, str. 1074), moguće pod utjecajem kremiranja Židova što su provodili nacisti.

III. GRČKA I RIM

- A. Obje ove uljudbe provodile su kremiranje:
 1. Grčka redovito (Sofoklo, *Electra*, 1136-1139)
 2. Rim kao održiva, ali ne uobičajena, mogućnost (Ciceron, *Deleg* 2,22,56).
- B. Kulture Mediterana imale su različite stavove prema kremiranju od kultura Drevnoga Bliskog Istoka. Tacit spominje da su Židovi ukapali, ne spaljivali (*Hist.* 5.5).

IV. NOVI ZAVJET

Ne postoji raspra ili spominjanje ove teme u NZ-u. Fizičko tijelo viđeno je kao privremeno okrilje (usp. 2. Kor 5). Nešto od starog tijela bit će ponovno sjedinjeno s vjernikom kod Drugoga dolaska, ali nema pojedinosti ili objašnjenja (usp. 1. Sol 4:13-18). To jednostavno nije pitanje “vjere i vršenja” za kršćane. Kao Židovi SZ-a, i vjernici NZ-a tvrde kako će biti tjelesno uskrsnuće. Postoji tjelesnost u eshatologiji, ali kako i zašto nije posebno navedeno! Stanje ili mjesto fizičkih ostataka ne utječe na ponovno sjedinjenje vjernika s Isusom. Vjera u Krista jeste ključ, a ne fizički ostaci!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:7-11

⁷Sad prošlo je razdoblje od oko tri sata, i dođe njegova žena, ne znajući što se dogodilo. ⁸I Petar joj odgovori: “Reci mi jeste li prodali zemlju za tu i tu cijenu?” I ona reče: “Da, to je bila cijena.” ⁹Onda joj Petar reče: “Zašto je to da se ste složili zajedno staviti Duha Gospodinova na ispit? Gle, noge onih koji su pokopali tvoga muža su na vratima, i oni će tebe odnijeti *isto tako*.” ¹⁰I isti čas ona padne na svoje noge i izdahne svoj zadnji dah, i uđu mladi ljudi i nađu ju mrtvu, i odniješe ju van i pokopaše uz njenog muža. ¹¹I velik strah dođe nad čitavu crkvu, i nad sve koji su čuli ove stvari.

5:7 “oko tri sata” Ovo pokazuje živopisnost izvješća od očevidaca. Lukina pisanja imaju osobinu davanja pozornosti pojedinostima. To odražava i njegov način pisanja i načine istraživanja (tj. razgovori s očevicima).

5:8 Laž. Varka se nastavlja!

5:9 “ispit” Sve se vrti oko ovoga smisla, to je bio ispit prisutnosti i sile Svetoga Duha, osobne prisutnosti Boga Oca na Zemlji. Postoje privremene posljedice, kao i vječne posljedice za izazivanje Duha! Ovo dvoje umrlo je ne shvaćajući kako je Duh bio taj kome su lagali, ali Petar je shvatio.

Postoje dva grčka pojma upotrijebljena za označavanje ispita. Ovaj ima suzvuk “ispitivati s pogledom prema uništenju”. On vjerojatno odražava Knjigu Izlaska 17:2 i Ponovljeni zakon 6:16, gdje ovi tekstovi upozoravaju da se ne iskušava /ispituje YHWH-u (usp. Ps 78:18.41.56).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja.](#)

POSEBNA TEMA: GRČKI POJMOVI ZA PREISPITIVANJE I NJIHOVA SUZVUČJA

Postoje dva grčka pojma što imaju zamisao suzvuka ispitivanja nekoga zbog neke svrhe:

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Ovaj je pojam metalurški pojam za preispitivanje čistoće nečega (tj. metaforički nekoga) vatrom ([vidjeti Posebnu temu dolje: Vatra](#)). Vatra otkriva čistu kovinu i spaljuje (tj. očisti) šljaku /nečistoću. Taj fizikalni postupak postao je snažan idiom za Božje i/ili Sotonino i/ili ljudsko preispitivanje drugih. Ovaj je pojam korišten samo u pozitivnome smislu preispitivanja s gledišta prihvatanja.

U NZ-u korišten je za preispitivanje:

- a. volova – Evanđelje po Luki 14:19
- b. nas samih – 1. Poslanica Korinćanima 11:28
- c. naše vjere – Jakovljeva poslanica 1:3
- d. čak Boga – Poslanica Hebrejima 3:9.

Ishodi tih ispitivanja bili su pretpostavljeno pozitivni (usp. Rim 1:28; 14:22; 16:10; 2. Kor 10:18; 13:3.7; Fil 2:27; 1. Pt 1:7), stoga, pojam prenosi zamisao ispitivanja nekoga i dokazivanja da je:

- a. vrijedan truda
- b. dobar
- c. iskren
- d. dragocjen
- e. poštovan.

2. *Peirazō, Peirasmus*

Ovaj pojam često ima prizvuk ispitivanja sa svrhom nalaženja grješke ili odbacivanja. Često je bio korišten u vezi s Isusovom kušnjom u pustinji:

- a. provodi napad kako bi Isusa uhvatio u zamku (usp. Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18.35; Mk 1:13; Lk 4:38; Heb 2:18)
- b. ovaj pojam (*peirazōn*) korišten je kao naziv za Sotonu u Evanđelju po Mateju 4:3; 1. Poslanici Solunjanima 3:5
- c. korišten je kod Isusova upozorenja nama da ne kušamo Boga (usp. Mt 14:7; Lk 4:12) [ili Krista, usp. 1. Kor 10:9]. Također označava pokušaj da se učini nešto što je bilo propušteno (usp. Djela 9:20; 20:21; Heb 11:29). Korišten je u vezi s kušnjom i iskušenjima vjernika (usp. 1. Kor 7:5; 10:9.13; Gal 6:1; 1. Sol 3:5; Heb 2:18; Jak 1:2.13.14; 1. Pt 4:12; 2. Pt 2:9). Bog dozvoljava očitovanje tri neprijatelja čovječanstva (tj. svijet, tijelo, i đavao) u određeno vrijeme i mjestu.

POSEBNA TEMA: VATRA (BDB 77, KB 92)

Vatra ima i pozitivna i negativna suzvučja u Pismu.

A. Pozitivno:

1. grije (usp. Iz 44:15; Iv 18:18)
2. svijetli (usp. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. kuha (usp. Izl 12:8; Iz 44:15-16; Iv 21:9)
4. pročišćava (usp. Br 31:22-23; Izr 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3)
5. Božja svetost (usp. Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Ez 1:27; Heb 12:29)
6. Božje vodstvo (usp. Izl 13:21; Br 14:14; 1. Kr 18:24)
7. Božje opunomoćenje (usp. Djela 2:3)
8. Božja zaštita (usp. Zah 2:5).

B. Negativno:

1. spaljuje (usp. Još 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. uništava (usp. Post 19:24; Lev 10:1-2)
3. bijes /ljutnja (usp. Br 21:28; Iz 10:16; Zah 12:6)
4. kažna (usp. Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Još 7:15)
5. lažni /krivi eshatološki znak (usp. Otk 13:13).

C. Božji bijes protiv grijeha često je izražen u slici vatre:

1. Njegov bijes spaljuje (usp. Hoš 8:5; Sef 3:8)
2. On izlijeva vatru (usp. Nah 1:6)
3. vječna vatra (usp. Jer 15:14; 17:4; Mt 25:41; Juda 7)
4. eshatloška osuda (usp. Mt 3:10; 5:22; 13:40; Iv 15:6; 2. Sol 1:7; 2. Pt 3:7-10; Otk 8:7; 16:8; 20:14-15).

D. Vatra se često pojavljuje u teofanijama:

1. Knjiga Postanka 15:17
2. Knjiga Izlaska 3:2
3. Knjiga Izlaska 19:18
4. Psalam 18:7-15; 29:7
5. Knjiga proroka Ezekielia 1:4.27; 10:2
6. Poslanica Hebrejima 1:7; 12:29.

E. Kao toliko mnogo metafora u Bibliji (tj. kvasac, lav) vatra može biti blagoslov ili prokletstvo ovisno o okviru.

▣ (5:9) “vratima” [Vidjeti Posebnu temu dolje: “Vrata” u NZ-u.](#)

POSEBNA TEMA: “VRATA” U NZ-U

NZ koristi “vrata” u nekoliko značenja:

1. doslovno:
 - a. od domova /kuća, Evanđelje po Mateju 6:6; Marko 1:33; 2:2; 11:7, Gornja soba, Ivan 20:19.26
 - b. od Hrama, Djela apostolska 3:2; 21:30
 - c. od zatvora /tamnice, Djela apostolska 5:19.23; 12:6; 16:26-27
 - d. od grobnice, Evanđelje po Mateju 27:60; 28:2; Marko 15:46; 16:3
 - e. od tora za ovce, Evanđelje po Ivanu 10:1.2
 - f. od dvorišta, Evanđelje po Ivanu 18:16; Djela apostolska 12:13
2. metaforički:
 - a. blizina vremena, Evanđelje po Mateju 24:33; Marko 13:29; Djela apostolska 5:9; Jakovljeva poslanica 5:9
 - b. ograničenje ulaska k pravoj vjeri, Evanđelje po Mateju 7:13-14; Luka 13:24; Otkrivenje 3:20
 - c. mogućnost spašavanja izgubljene vjere, Evanđelje po Mateju 25:10; Luka 13:25; Otkrivenje 3:7
 - d. mogućnost spašavanja vjere, Djela apostolska 14:27; Otkrivenje 3:7
 - e. mogućnost za službu, 1. Poslanica Korinćanima 16:9; 2. Korinćanima 2:12; Kološanima 4:3; Otkrivenje 3:8
 - f. otkrivenje, Otkrivenje 4:1; 19:11
3. naslov za Isusa, Evanđelje po Ivanu 10:7.9.

5:10 Pojam upotrijebljen za opis “mladi ljudi” (*neōteroi*) u Djelima apostolskim 5:6 različit je od pojma *neanikoi* u Djelima apostolskim 5:10. Neizvjesno je ako je to samo autorova inačica ili različita skupina mladih ljudi u Crkvi. Obje grčke riječi dolaze iz istoga korijena riječi (*neos*).

5:11 “velik strah ... nad sve koji su čuli ove stvari” Luka koristi uobičajenu riječ *phobos* nekoliko puta u ovome istom općenitome smislu (usp. Lk 1:69; 3:37; Djela 19:17). Za vjernike to je smisao naklonosti, poštovanja, i strahopoštovanja, ali za vjernike to je smisao zle slutnje, straha, i zastrašivanja (usp. Lk 12:4-5; Heb 10:31).

▣ “crkvu” Ovo je prva uporaba toga pojma u Djelima apostolskim, iako se u *Textus Receptusu* [[vidjeti Rječnik](#) – op.prev.] nalazi u Djelima apostolskim 2:47.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Crkva \(eklesija\).](#)

POSEBNA TEMA: CRKVA (*ekklesia*)

Ovaj je grčki pojam, *ekklesia*, sastavljen iz dvije riječi, “iz” i “pozvan”. Ta riječ ima sekularnu /svjetovnu uporabu (tj. građani pozvani na susret, usp. Djela 19:32.39.41) i zbog uporabe u Septuaginti ovoga pojma za “kongregacija /skupština” Izraela (*Qahal*, BDB 874, KB 1078, usp. Br 16:3; 20:4; Pnz 31:30), ima religijsku uporabu. Rana crkva vidjela je sebe kao nastavak SZ-noga naroda Božjeg. Oni su bili novi Izrael (usp. Rim 2:28-29; Gal 3:29; 6:16; 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6), ispunjenje Božje misije diljem svijeta (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)).

Ovaj je pojam korišten u nekoliko značenja u Evanđeljima i Djelima apostolskim:

1. svjetovno gradsko okupljanje, Djela apostolska 19:32.39.41
2. sveopći narod Božji u Kristu, Evanđelje po Mateju 16:18 i Poslanica Efežanima
3. mjesna kongregacija vjernika u Kristu, Evanđelje po Mateju 18:17; Djela apostolska 5:11 (u ovim stihovima, crkva u Jeruzalemu); Djela apostolska 13:1; Poslanica Rimljanima 16:5; 1. Korinćanima 16:19; Kološanima 4:15; Filemonu stih 2
4. narod Izraela skupno, Djela apostolska 7:38, u Stjepanovu govoru
5. narod Božji u regiji, Djela apostolska 8:3; Poslanica Galaćanima 1:2 (Judeja ili Palestina).ž

Crkva su okupljeni ljudi, ne zgrada. Nisu postojale crkvene zgrade stotinama godina. U Jakovljevoj poslanici (jedna od najranijih kršćanskih Knjiga) na Crkvu se upućuje pojmom “*synagōgē*” (skupština /zajednica). Taj se pojam za Crkvu pojavljuje samo u Jakovljevoj poslanici (usp. Jak 2:2; 5:14).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:12-16

¹²Po rukama apostola događali su se mnogi znakovi i čudesa među ljudima; i oni svi bijahu jednodušni u Salamonovu trijemu. ¹³Ali nitko od ostalih nije im se usudio pridružiti; međutim, ljudi su ih visoko cijenili. ¹⁴I sve više vjernika u Gospodina, mnoštvo muškaraca i žena, bijaše neprekidno dodavano *njihovu broju*, ¹⁵u tolikoj mjeri da su čak donosili bolesne na ulice i polagali ih na poljske krevete i slamnjače, tako da kad je Petar prolazio da barem njegova sjena može pasti na nekoga od njih. ¹⁶Isto tako ljudi iz gradova u blizini Jeruzalema dolazili su zajedno, donoseći ljude koji bijahu bolesni ili su patili od nečistih duhova, i oni svi bijahu iscijeljeni.

5:12-16 Ovo je kratak sažetak, što je vrlo karakterističan za Djela apostolska (usp. Djela 2:43-47 i 4:32-35).

5:12 “mnogi znakovi i čudesa” Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA (deponent) INDIKATIVA. Ova dva pojma pojavljuju se u Petrovu navođenju Knjige proroka Joela 2 u Djelima apostolskim 2:19. Čudesa su se neprekidno događala (usp. Djela 2:43; 4:30; 5:12; 6:8; 7:36; 14:3; 15:20). Zapamtite da natprirodno nije automatski znak Božanstva (usp. Mt 24:24; i 2. Sol 2:9), ali bilo je i jeste način potvrde kršćanske poruke, što je bilo temeljito različita od žarišta i naglasaka judaizma.

▣ **“svi bijahu jednodušni”** Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:14. Za Luku je važno reći da on naglašava to opet i opet. To je bio uzor što nije trajao dugo!

▣ **“u Salamonovu trijemu”** Ovo je bila otvorena kolonada unutar područja Hrama duž istočnoga zida dvorišta za pogane. Isus je često naučavao tamo također (usp. Iv 10:23). Ovo je bilo mjesto prvoga uhićenja Petra i Ivana.

5:13

NASB

NKJV, NRSV

TEV

NJB

“nitko od ostalih nije im se usudio pridružiti”

“nitko od ostalih nije se usudio pridružiti im se”

“Nitko van skupine nije se usudio pridružiti im se”

“Nitko drugi nije im se usudio pridružiti”

Ovo je neuobičajen izričaj. Čini se da opisuje negativnu stranu “straha”. Postoji nekoliko skupina naznačenih u ovome okviru (usp. Djela 5:12-16). Jer većinom, ovi su događaji privlačili k vjeri u Krista (usp. #5 i moguće #6 i #7) ili su bili potvrda vjere u Krista (tj. #3):

1. apostoli, Djela apostolska 5:12
2. ljudi, Djela apostolska 5:12.13

3. vjernici (tj. jednodušni u Salamonovu trijemu), Djela apostolska 5:12
4. ostali (tj. židovsko vodstvo), Djela apostolska 5:13
5. novi vjernici, Djela apostolska 5:14
6. bolesni iz Jeruzalema, Djela apostolska 5:15
7. bolesni i opsjednuti iz okolnih sela, Djela apostolska 5:16.

PREZENT SREDNJEGA INFINITIVA “pridružiti se” doslovno je “prilijepiti”. Luka koristi taj pojam često, ali u širokome rasponu značenja. Ovdje to upućuje na njihovo ne bivanje dijelom nove skupine (tj. vjernika u Isusa kao obećanog Mesije).

5:14 “vjernika” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA, što podrazumijeva neprekidno djelovanje.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

NASB, TEV, NJB, NIV “u Gospodina”
NKJV, NRSV “Gospodinu”

Ovaj gramatički oblik (tj. osmerosustavni slučaj) može biti razumjet kao DATIV (“k”) ili LOKATIV (“u”). Ja mislim da je to način pokazivanja da vjernici pripadaju Gospodinu. Mi smo Njegovo vlasništvo, i On je naše!

▣ **“žena” [žene]** Luka posebno daje naglasak na “žene”, i u Evanđelju i u Djelima apostolskim (tj. Djela 1:14; 8:12; 16:1.13; 17:4.12.34; 18:2; 21:5). Isus donosi novi smisao dostojanstva i poštovanja za žene i djecu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Žene u Bibliji.](#)

▣ **“bijaše neprekidno dodavano njihovu broju”** Luka često koristi sažete izjave o rastu Crkve (usp. Djela 2:47; 5:14; 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20).

5:15 “kad je Petar prolazio da barem njegova sjena” Čudesa na ovome stupnju bila su uobičajen način potvrđivanja Evanđelja. Petar je očito bio glasnogovornik za apostole. Ova ista vrsta potvrđivanja, iscjeljenja također se dođagalo kroz Pavla (usp. Djela 19:12).

Kao tumači mi moramo zapamtiti da su ovi čudesni znakovi bili dati kako bi:

1. pokazali Božje milosrđe
2. pokazali istinu Evanđelja
3. pokazali tko su Bogom-pozvani vođe.

Ovi znakovi bili su dati u određenoj kulturi, za posebnu svrhu. Zbog toga što je Bog to napravio tamo, ne znači automatski da će On napraviti isto u svakome razdoblju povijesti u svakoj kulturi. To ne znači da Bog nije djelatan u svakome dobu niti je manje milosrdan, nego da Božji narod mora hodati u vjeri a ne prema viđenju! Čudesa se nastavljaju, ali spasenje vjernika mora biti najveći cilj, a ne fizičko iscjeljenje za one koji će ipak umrijeti!

Meni izgleda da se Bog nije promijenio. Njegova narav, sila, milosrđe, i žudnja za sve da budu spašeni ostaje isto, ali gledajući na povijest teološki, postoje dva glavna razdoblja pojačanih, nadnaravnih znakova, i od Boga i od Sotone:

1. oko vremena utjelovljenja i razvoja Rane crkve
2. prethodjući događaji na kraju vremena kad će vjernici biti pod strahovitim progonstvom.

Želim navesti A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom III., str. 62:

“Nije postojala, naravno, nikakva moć ili sila u Petrovoj sjeni. To je bila vjera s praznovjerjem, naravno, baš kao slični slučajevi u Evanđeljima (Mt 9:20; Mk 6:56; Iv 9:5) i uporaba Pavlove maramice (Djela 19:12). Bog poštuje čak i vjeru u praznovjerje ako je to prava vjera u njemu. Samo je nekoliko ljudi lišeno praznovjerja.”

5:16 “oni svi bijahu iscijeljeni” Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što tvrdi da je svatko bio iscijeljen (posrednik je neizrečen, ali vjerojatno je to Duh) jedan po jedan, iznova i iznova i iznova, sve dok nitko nije ostao!

Ovo je vrsta izjave nazvane sažetak. Hoćemo li ga uzeti doslovno (tj. svakog pojedinog)? Isus je zahtijevao vjeru ili je koristio iscjeljenje kako bi:

1. obučio učenike
2. prouzročio mnoštvima da slušaju.

Šokantno mi je da svi oni koji su bili iscijeljeni u NZ-u nisu istodobno bili “spašeni” (tj. pouzdaju se u Krista i imaju vječni život). Fizičko iscjeljenje jadan je nadomjestak za duhovno spasenje. Čudesa su istinski korisna samo ako nas dovedu Bogu. Svi ljudi žive u palome svijetu. Loše se stvari događaju. Bog često odabire da se neće uplitati, ali to ništa ne govori o

Njegovoj ljubavi i brizi. Budite pozorni od zahtijevanja da Bog djeluje na čudesne načine svaki put u ovome sadašnjem Doba. On je suveren i mi ne znamo pune implikacije ikoje date situacije.

Na ovoj točki želim dodati bilješke iz svoga komentara o **2. Timoteju poslanici 4:20** o Pavlu i fizičkome iscjeljenju (vidjeti www.freebiblecommentary.org):

“Postoji toliko mnogo pitanja što bismo željeli postaviti NZ-nim piscima. Jedna tema svih vjernika jeste razmišljanje o fizičkome iscjeljenju. U Djelima apostolskim (usp. Djela 19:12; 28:7-9) Pavao je kadar iscijeliti, ali ovdje i u 2. Poslanici Korinćanima 12:7-10 i Filipljanima 2:25-30, on čini se nije kadar. Zašto su neki iscijeljeni a ne svi, i postoji li vremenski prozor povezan s iscjeljenjem koji se zatvorio?

Ja zasigurno vjerujem u nadnaravnoga, milosrdnoga Oca koji jeste i iscjeljuje fizičko kao i duhovno, ali zašto je taj vid iscjeljenja prisutan a onda upadljivo odsutan? Ja ne mislim kako je to povezano s ljudskom vjerom, jer Pavao je jamačno imao vjeru (usp. 2. Kor 12). Osjećam da iscjeljenje i čuda učinjena vjerom potvrđuju istinitost i nepobitnost Evanđelja, što još uvijek djeluje u području svijeta gdje je prvo naviješteno. Međutim, osjećam kako Bog želi od nas da hodamo po vjeri a ne po viđenju. Isto tako, fizičko je oboljenje često dopušteno u životima vjernika: (1) kao privremena kazna za grijeh; (2) kao posljedica života u palome svijetu; i (3) da pomogne vjernicima biti duhovno zrelima. Moja poteškoća jeste ta što nikad ne znam što je od toga uključeno! Moja molitva da bude Božja volja u svakome slučaju nije manjak vjere nego iskreni pokušaj dopuštanja veličanstvomome, milosrdnome Bogu da čini Svoje djelo u svačijem životu.”

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:30: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\).](#)

▣ “nečistih duhova” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u](#); i [Posebnu temu dolje: Egzorcizam](#).

POSEBNA TEMA: EGZORCIZAM

Egzorcizam je bio uobičajen u Isusovo vrijeme, ali Isusove metode bile su temeljito drukčije (usp. Mt 8:16; Mk 1:27). Njegovi egzorcizmi bili su znak Novoga doba (usp. Lk 9:1). Rabini su (usp. Mt 12:27; Djela 19:13) koristili magične formule (vidjeti Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus, The Messiah*, tom 2, Dodatak XIII., str. 748-763; XVI., str. 770-776), ali Isus je koristio Svoj vlastiti autoritet. Postoji toliko mnogo pomutnje i loše obavijesti što kruže danas o egzorcizmu i demonskome. Dio toga problema jeste taj da NZ ne raspravlja o tome pitanju. Kao pastor želio bih imati više obavijesti o tome predmetu. Ovdje su neke knjige kojima vjerujem:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt E. Koch
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger
3. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger
4. *Principalities and Powers*, John Warwick Montgomery
5. *Christ and the Powers*, Hendrik Berkhof
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Clinton Anton.

Iznenaduje me da egzorcizam nije popisan kao jedan od duhovnih darova i da taj predmet nije naslovljen u apostolskim pismima. Ja vjerujem u biblijski svjetonazor što uključuje duhovnu kraljevinu (tj. dobro i zlo), prisutnu i djelatnu u fizičkoj kraljevini (tj. Job 1 - 2; Dn 10; Ef 6:10-18). Međutim, Bog je odabrao ne otkriti te osobitosti. Kao vjernici mi imamo svu obavijest što trebamo za živjeti pobožne, plodne živote za Njega! Ali neke teme nisu u potpunosti otkrivene niti razvijene. Vjernici trebaju zapamtiti da je egzorcizam vidljiv dokaz Isusove pobjede nad zlom (usp. Lk 10:17-20). NZ čini jasnu razliku između egzorcizma i iscjeljenja (usp. Mt 8:16; Mk 1:32; Lk 4:40-41).

[Vidjeti sljedeće Posebne teme:](#)

1. u Djelima apostolskim 1:13: [Sotona](#)
2. u Djelima apostolskim 1:13: [Osobno zlo](#)
3. u Djelima apostolski 1:13: [Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u](#)
4. dolje: [Demonsko u Starome zavjetu](#).

POSEBNA TEMA: DEMONSKO U STAROME ZAVJETU

- A. Točan odnos između palih anđela i demonskoga neizvjestan je. Prva knjiga Henokova tvrdi da su *Nefili* iz Knjige Postanka 6:1-8 izvor zla (većina rabina također se usredotočuje na Post 6 a ne na Post 3). Prva Henokova kaže da su ta polu-anđeoska /polu-ljudska bića bila ubijena Potopom (čak tvrdi da su njihove smrti bile svrha Potopa), i sad njihovi bestjelesni duhovi traže tjelesnoga domaćina. Ovo je zanimljivo, ali nije objelodanjeno (tj. nadahnuo).
- B. Postoji nekoliko neprijateljskih duhova ili demona imenovanih u SZ-u:
1. *satiri* ili “dlakavi”, moguće kozji demoni (BDB 972 III, KB 1341 III) – Levitski zakonik 17:7; 2. Knjiga Ljetopisa 11:15; Knjiga proroka Izaije 13:21; 34:14
 2. *šedimi* (BDB 993, KB 1417) – Ponovljeni zakon 32:17; Psalam 106:37, kojima su bile prinošene žrtve (slično Moleku)
 3. *Lilit*, ženski noćni demon (BDB 539, KB 528) – Knjiga proroka Izaije 34:14 (dio mita Babilona i Ugarita)
 4. *Azazel*, demon pustinje (ime glavnoga demona u 1. Hen, usp. 8:1; 9:6; 10:4-8; 13:1-2; 54:5; 55:4; 69:2) – Levitski zakonik 16:8.10.26 (BDB 736, KB 806)
 5. Psalam 91:5-6 je personifikacija kuge (usp. Ps 91:10), ne duhovnih bića (usp. Pjesma 3:8)
 6. Knjiga proroka Izaije 13:21 i 34:14 popisuje nekoliko pustinjačkih demona kao način pokazivanja opustošenosti uništenih mjesta. Neki pretpostavljaju da popis uključuje demonsko kako bi se slikovito prikazalo da su ta uništena mjesta i ukleta (usp. Mt 12:43; Lk 11:24; Otk 18:2).
- C. SZ-ni monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Monoteizam](#)) štiti i mijenja legende o poganskim narodima, ali ponekad upućuje na njihova imena i naslove njihovih praznovjerja (posebno lirske tekstovi). Stvarnost zlih duhova dio je napredujućega otkrivenja i razvijena je u NZ-u kao osoba /anđeo Sotone ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:13: Sotona](#)) i duh njegovih sljedbenika (tj. demoni).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:17-26

¹⁷Ali veliki svećenik se digne, zajedno sa svima svojim suradnicima (to je sljedba saduceja), i oni bijahu ispunjeni ljubomorom. ¹⁸Oni položiše ruke na apostole i staviše ih u javni zatvor. ¹⁹Ali tijekom noći anđeo Gospodinov otvori vrata tamnice, i izvodeći ih van on reče: ²⁰“Idite, stanite i govorite ljudima u hramu čitavu poruku o ovome Životu.” ²¹Nakon što su čuli *ovo*, oni udoše u hram oko osvita i *započeše* poučavati. Sad kad veliki svećenik i njegovi suradnici dodoše, oni dozvaše Vijeće zajedno, čak čitav Senat sinova Izraelovih, i poslaše *naredbe* u zatvorsku kuću za njih da budu privedeni. ²²Ali službenici koji su došli ne nadoše ih u tamnici; i oni se okrenuše te izvjestiše, ²³govoreći: “Mi smo našli zatvorsku kuću posve sigurno zaključanu i stražare kako stoje na vratima; ali kad smo ih otvorili, nismo našli nikoga unutra.” ²⁴Sad kad su zapovjednik hramske *straže* i svećenički poglavari čuli ove riječi, oni bijahu uvelike zbunjeni o njima kao što bi moglo proizaći od toga. ²⁵Ali netko dođe i izvjesti ih: “Ljudi koje ste stavili u zatvor stoje u hramu i uče narod!” ²⁶Onda zapovjednik ode zajedno sa službenicima i *uputiše se* da ih dovedu *natrag* bez nasilja (jer oni su se bojali naroda, da bi mogli biti kamenovani).

5:17 “oni bijahu ispunjeni ljubomorom” Grčka riječ jednostavno znači “kipjeti /vreti”. Prema tome, okvir nam mora reći je li to vatrenost ili ljubomora. Ovo pokazuje istinski poriv religijskih vođa, ljubomora! U Evanđelju po Luki Isusovi glavni neprijatelji bili su farizeji, ali u Djelima apostolskim glavni neprijatelji Njegovih sljedbenika bili su saduceji.

GLAGOL “ispunjeni” korišten je na različite načine od Luke kako bi pokazao što karakterizira ili opisuje osobu ili poosobljeni entitet:

1. Ivan Krstitelj, čak i prije rođenja, bio je ispunjen Svetim Duhom – Evanđelje po Luki 1:15
2. Elizabeta je bila ispunjena Svetim Duhom – Evanđelje po Luki 1:41
3. Zaharija je bio ispunjen Svetim Duhom – Evanđelje po Luki 1:61
4. svi u sinagogi koji su čuli Isusa kako govori bili su ispunjeni bijesom – Evanđelje po Luki 4:28
5. oni u kući gdje je bio spušten paralizirani kroz krov bili su ispunjeni strahom – Evanđelje po Luki 5:26
6. farizeji i pisari koji su putovali s Isusom u subotu bili su ispunjeni bijesom – Evanđelje po Luki 6:11
7. oni u Gornjoj sobi na Pedesetnicu bili su ispunjeni Svetim Duhom – Djela apostolska 2:4
8. oni koji su čuli Petra kako govori u Hramu bili su ispunjeni začuđenošću – Djela apostolska 3:10
9. kad je Petar govorio pred Sanhedrinom bio je ispunjen Svetim Duhom – Djela apostolska 4:8
10. svi u Gornjoj sobi bili su ispunjeni Svetim Duhom – Djela apostolska 4:31

11. Sotona je ispunio srca Ananija i Safire – Djela apostolska 5:3
12. Petar i Ivan ponovno su govorili Sanhedrinu i njegovi su članovi bili ispunjeni ljubomorom – Djela apostolska 5:17
13. Jeruzalem je bio ispunjen Evanđeljem – Djela apostolska 5:28
14. sedmorica punih Duha i mudrosti – Djela apostolska 6:3
15. Stjepan pun vjere i Svetoga Duha – Djela apostolska 6:5.8; 7:55
16. Ananija je položio ruke na Savla /Pavla i on je bio ispunjen Svetim Duhom – Djela apostolska 9:17
17. Pavao je propovijedao ispunjen Duhom – Djela apostolska 13:9
18. Židovi u svjetini kojima je Pavao propovijedao bili su ispunjeni ljubomorom – Djela apostolska 13:45
19. učenici su neprekidno bili ispunjeni radošću i Svetim Duhom – Djela apostolska 13:5
20. Efez je bio ispunjen zbrkom – Djela apostolska 19:29.

U prisutnosti Evanđelja čime ste vi “ispunjeni”?

5:18 Ova prva poglavlja u Djelima apostolskim pokazuju probleme s kojima se suočavala Rana crkva. Problem se razlikuju od doba do doba, kulture do kulture, ali Bog je za nas, i osnažuje nas da prevladamo. Ništa – zatvor, pokušavano poniženje, prijetnje, itd. – ne može otetiti vjernike iz Kristove prisutnosti i mira (usp. Rim 8:31-39).

5:19 “anđeo Gospodinov” Ovaj izričaj korišten je na dva načina u SZ-u:

1. anđeo (usp. Post 24:7.40; Izl 23:20-23; 32:34; Br 22:22; Suci 5:23; 1. Sam 24:16; 1. Ljet 21:15 i dalje; Zah 1:28)
2. kao način upućivanja na YHWH-u (usp. Post 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izl 3:2.4; 13:21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-24; 13:3-23; Zah 3:1-2).

Luka koristi ovaj izričaj često (usp. Lk 1:11.13; 2:9; Djela 5:19; 7:30; 8:26; 12:7.11.23; 10:3; 27:23), ali u smislu #1 gore. NZ ne koristi smisao #2, osim u Djelima apostolskim 8:26 i 29, gdje je “anđeo Gospodinov” uspoređan sa Svetim Duhom.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Anđeo Gospodnji.](#)

POSEBNA TEMA: ANĐEO GOSPODNJI

Očito da Božanstvo u SZ-u objavljuje Sâmo Sebe fizički u ljudskome obliku. Pitanje do kojeg trinitarijanci dolaze jeste koja Osoba Trojstva ispunjava ovu ulogu. Budući da su Bog Otac (YHWH) i Njegov Duh dosljedno netjelesni, čini se mogućim predložiti kako su ova ljudska očitovanja pred-utjelovljeni Mesija.

Kako bi prikazali poteškoće na koje pojedinac nailazi u pokušaju poistovjećivanja teofanije s anđelima sastavljena je sljedeća lista objašnjenja:

1. Anđeo Gospodnji kao anđeo
 - a. Knjiga Postanka 24:7.40
 - b. Knjiga Izlaska 23:20-23; 32:34
 - c. Knjiga Brojeva 22:22
 - d. Knjiga o Sucima 5:23
 - e. 2. Knjiga o Samuelu 24:16
 - f. 1. Knjiga Ljetopisa 21:15-30
 - g. Knjiga proroka Zaharije 1:12-13
2. Anđeo Gospodnji kao teofanija:
 - a. Knjiga Postanka 16:7-13; 18:1 - 19:1; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
 - b. Knjiga Izlaska 3:2.4; 14:19 (13:21)
 - c. Knjiga o Sucima 2:15; 6:22-24; 13:3-23
 - d. Knjiga proroka Hošee 12:3-4
 - e. Knjiga proroka Zaharije 3:1-5.

▣ **(5:19) “otvori vrata tamnice”** Ovo je slično iskustvu Pavla i Sile u Filipima (usp. Djela 16:26). Na mnoge načine život Petra uspoređan je s Pavlovim. To je moguće bila Lukina književna nakana.

5:20 “Idite, stanite i govorite” Ovo djeluje kao tri IMPERATIVA:

1. “Idite”, PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA
2. “stanite”, AORIST PASIVNOGA PARTICIPA upotrijebljenog kao IMPERATIV (Friberg, *Analytical Greek New Testament*, str. 379)
3. “govorite”, PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA.

Anđeo je imao evangelizacijsku misiju za Ranu crkvu (i za današnju Crkvu).

▣ **“govorite ljudima”** Ovo je bio glavni potisak službe apostola. Smjelost, ne strah, karakterizira njihov novi duhom-ispunjen život.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣

NASB	“čitavu poruku o ovome Životu”
NKJV, Pešita	“sve riječi ovoga života”
NRSV	“čitavu poruku o ovome životu”
TEV, REB	“sve o ovome novom životu”
REB	“sve o ovome novom Životu”

Ovaj izričaj govori o novome životu (*zōe*, vječni život) nađenome jedino o Evandjelju Isusa Krista. Oni su bili oslobođeni i duhovno (spasenje) i fizički (iz tamnice). Sad oni moraju govoriti sve svima (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8)!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

5:21 Zabilježite kako bivanje nadnaravno oslobođenim nije podrazumijevalo da oni neće opet biti utamničeni. Čak Božja opskrba ne znači kako će sve poteškoće biti riješene ili otklonjene u službi (usp. Mt 5:10-12; Rim 8:17; 1. Pt 4:12-16).

▣ **“Vijeće ... Senat sinova Izraelovih”** Na koga upućuje “Senat”? Curtis Vaughan, u *Acts*, str. 39-40, kaže da su to bile stariješine Jeruzalema koji nisu bili članovi Sanhedrina u to vrijeme (usp. M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 234), ali NASB i NIV prijevodi pretpostavljaju da su Vijeće i Senat istoznačnice.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

5:23 “zaključanu” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Zamisao je bila kako su vrata tamnice osigurana i straža je postavljena (PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA), ali utamničenicima su otišli.

5:24 “oni bijahu uvelike zbunjeni” Luka koristi ovaj pojam nekoliko puta. To je pojačan oblik od *aporeō* (usp. Lk 24:4; Djela 25:20) s *dia* (usp. Lk 9:7; Djela 2:12; 5:24; 10:17). Njegovo temeljno značenje je sumnja, neizvjesnost, ili zbunjenost.

▣ **“kao što bi moglo proizaći od toga”** Gramatički oblik izričaja je nekompletan ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (*an* plus AORIST SREDNJEGA [deponent] OPTATIVA). OPTATIVNI NAČIN izražava zbunjenost (usp. Lk 1:61-62; 3:15; 8:9; 15:26; 22:23; Djela 5:24; 8:31; 10:17; 21:33, vidjeti James Allen Hewett, *New Testament Greek*, str. 195).

5:26 “oni su se bojali naroda, da bi mogli biti kamenovani” Ovo pokazuje popularnost Rane crkve (usp. Djela 5:13; 2:47; 4:21) i izvor neprekidne ljubomore ovih židovskih vođa.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kamenovati do smrti \(iz Ponovljenoga zakona 13:10\).](#)

POSEBNA TEMA: KAMENOVATI DO SMRTI (iz Ponovljenoga zakona 13:10)

MT ima GLAGOL za “kamenovanje do smrti” (BDB 709, KB 768, *Qal* PERFEKT) i pojam za “kamen” (BDB 6), što bi doslovno bilo “kamenujte ga s kamenjem”. Kamenovanje je bilo smrtna kazna koju je izvršila čitava zavjetna zajednica (usp. Lev 20:2,27; 24:13-23; Br 15:32-36; Pnz 13:10; 21:21; Jš 7:22-26) kako bi se izbacila od zla.

Ovo nije pravilan pojam korišten za sudsku smrtnu kaznu. Ovaj pojam govori o hitnosti trenutačnoga, temeljitoga očišćenja od zla (usp. Izl 32:27; Lev 20:15,16; Br 25:5; Pnz 13:10; Ez 9:6).

Osobe su bile kamenovane od zajednice zbog:

1. idolatrije, Levitski zakonik 20:2-5 (također moguće 6-8); Ponovljeni zakon 13:1-5; 17:2-7
2. blasfemije, Levitski zakonik 24:10-23; 1. Knjiga o Kraljevima 11 - 14; Evanđelje po Luki 4:29; Djela apostolska 7:58 (oboje odražava Izl 22:28); također zabilježite Evanđelje po Ivanu 8:59; 10:31; 11:8
3. odbacivanja roditeljskoga autoriteta, Ponovljeni zakon 21:18-21 (moguće Lev 20:9)
4. supružničke nevjere, Ponovljeni zakon 22:22.23-27 (moguće Lev 20:10-16)
5. izdaje (poznata neposlušnost prema YHWH-i), Knjiga o Jošui 7.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:27-32

²⁷Kad su ih doveli, oni stadoše pred Vijeće. Veliki svećenik upita ih, ²⁸govoreći: “Mi smo vam dali stroge naredbe da ne nastavljate poučavati u to ime, a ipak, vi ste ispunili Jeruzalem s vašim učenjem i nakanili dovesti krv toga čovjeka na nas.” ²⁹Ali Petar i apostoli odgovoriše: “Mi moramo slušati Boga više nego ljude. ³⁰Bog naših očeva podignuo je Isusa, kojeg ste vi usmrtili objesivši Ga na križ. ³¹On je taj kojeg je Bog uzvisio k Svojoj desnoj ruci kao Kneza i Spasitelja, da daruje pokajanje Izraelu, i oprostjenje grijeha. ³²I mi smo svjedoci ovih stvari; i *tako je* i Sveti Duh, kojeg je Bog dao onima koji Ga slušaju.”

5:28

NASB, NRSV, TEV

“stroge naredbe”

NKJV, Pešita

“strogu zapovijed”

NJB

“strogo upozorenje”

REB

“izričite naredbe”

NKJV ima: “Nismo li vam strogo zapovjedili da ne poučavate u to ime”, što je grčka rukopisna varijanta nađena u grčkim tekstovima \aleph^2 , D, i E, ali ne u MSS P⁷⁴, \aleph^* , A, ili B. UBS⁴ stavlja NKJV mogućnost u tekst, ali “ne” u zagrade. Ovo pitanje očekuje “da” odgovor. Apostoli su bili upozoreni!

Građa je semitski idiom (usp. Lk 22:15) sličan KOGNITIVNOME AKUZATIVU u *koine* grčkom, gdje su GLAGOL (*parangellō*) i DIREKTAN OBJEKT (*parangelia*) iz istoga korijena. Ta građa pojačava osnovno značenje pojmova. Zanimljivo je da je taj pojam u *koine* papirusu nađenome u Egiptu značio službeni poziv na sud ili naredbu od suda (usp. Moulton i Milligan, *Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 481).

▣ “toga čovjeka” Ovo izricanje pokazuje prijezir židovskih vođa. Oni nikad ne spominju Isusovo ime. Talmud Ga čak naziva “toga /tako i toga /tako” (usp. M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 234).

▣ “krv ... na nas” Petar i Ivan nastavili su tvrditi kako su ovi židovski vođe planirali Isusovu smrt (usp. Djela 5:30; 2:33; 3:14-15; 4:10). To je bila i optužba za Stjepana u Djelima apostolskim 7:52.

5:29 “moramo” Ova riječ *dei* znači moralnu neophodnost. To pokazuje obvezu apostola da propovijedaju istinu, bez obzira na posljedice (usp. Djela 4:19). Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 1:16.

5:30 “Bog naših očeva” Ovi rani kršćani vjerovali su da su istinski baštinici i potomci SZ-noga naroda Božjeg (usp. Djela 3:13; Rim 2:28-29; Gal 6:16; 1. Pt 3:5.9; Otk 1:6).

▣ “podignuo je Isusa” NZ tvrdi da je Otac podignuo Isusa (usp. Djela 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rim 6:4.9) kako bi potvrdio istinu o Isusovu životu i učenjima. To je glavni vid *Kerygma* (usp. 1. Kor 15).

Također mora biti zabilježeno da NZ tvrdi kako su i Sin i Duh bili uključeni u ovaj veliki događaj potvrde:

1. Sin – Evanđelje po Ivanu 2:19-22; 10:17-18
2. Duh – Poslanica Rimljanima 8:11.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrnuće.](#)

▣ “kojeg ste vi usmrtili objesivši Ga na križ” Ovo se odnosi na prokletstvo Ponovljenoga zakona 21:23. Ovi religijski vođe željeli su Isusa, Mesijanskoga dvoičnjaka, da nosi YHWH-ino prokletstvo. Isus je podnio prokletstvo SZ-noga zakona (tj. duša koja griješi zasigurno će umrijeti [usp. Ez 18:4.20] i svi ljudi su zgriješili, usp. Rim 3:9-18.23) za nas (usp. Gal 3:13; Kol 1:14). Isus je bio nedužno Janje Božje koje je dalo Sebe za otuđeni svijet (usp. Iv 1:29; 2. Kor 5:21).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Raspeće.](#)

5:31 “Bog (je) uzvisio k Svojoj desnoj ruci” Pojam “uzvisio” preveden je u Evanđelju po Ivanu 3:14 kao “podignuo” i u Poslanici Filipljanima 2:9 kao “visoko uzvisio”. Križ je bio Kristovo sredstvo uzvišenja i pobjede (usp. Kol 1:15; 2. Kor 2:14).

Antropomorfistički izričaj “desnoj ruci” bila je metafora za mjesto snage i autoriteta (usp. Mt 26:64). Bog je vječan Duh. On nema fizičko tijelo.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:33: Bog opisan kao čovjek \(antropomorfistički jezik\).](#)

▣ **“Kneza”** Ovaj stih jasno i posebice tvrdi Mesijanstvo Isusa. Taj isti pojam upotrijebljen je o Isusu u Djelima apostolskim 3:15, gdje može biti preveden kao “Začetnik” (NRSV). Može značiti “poglavar”, “pionir”, ili “knez”. Također je korišten o utemeljitelju škole ili obitelji (usp. Heb 2:10; 12:2).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Začetnik /Vođa \(archēōs\).](#)

POSEBNA TEMA: ZAČETNIK /VOĐA (archēōs)

Pojam “začetnik” ili “vođa” je grčki pojam *archēōs*. Došao je iz grčkoga korijena “početak” (*archē*) i “ići” ili “voditi” (*agō*). Ova se složenica koristi za vladara, kneza, ili vođu (ljudskog ili anđeoskog). Pojam je upotrijebljen samo još četiri puta u NZ-u kao upućivanje na Isusa:

1. Knez ili Začetnik života u Djelima apostolskim 3:15
2. Knez ili Vođa ili Spasitelj u Djelima apostolskim 5:31
3. Začetnik njihova spasenja u Poslanici Hebrejima 2:10
4. Začetnik (ili pionir) i Usavršitelj vjere u Poslanici Hebrejima 12:2.

Isus je Onaj koji započinje, osigurava i dovršava spasenje.

▣ **(5:31) “Spasitelja”** Ovaj pojam bio je korišten u prvome stoljeću grčko-rimskoga svijeta za Cezara /Cara. On je tvrdio da je spasitelj kulture i mira. Drugi pojam kojeg su cezari tvrdili za sebe, ali kršćani su ga koristili jedinstveno za Isusa, bio je Gospodin (*kurios*).

Ovaj pojam “Spasitelj()” bio je u SZ-u korišten kao pojam za YHWH-u (usp. 2. Sam 22:3; Ps 106:21; Iz 43:4.11; 45:15.21; 49:26; 60:16; 63:8). NZ-ni pisci često tvrde Božanstvo Isusa pripisujući Mu naslove od YHWH. Zabilježite kako Pavao čini to u svome pismu Titu:

1. Titu poslanica 1:3: “Bog naš Spasitelj”
2. Titu poslanica 1:4: “Krist Isus naš Spasitelj”
3. Titu poslanica 2:10: “Bog naš Spasitelj”
4. Titu poslanica 2:13: “naš veliki Bog i Spasitelj, Krist Isus”
5. Titu poslanica 3:4: “Bog naš Spasitelj”
6. Titu poslanica 3:6: “Isus Krist naš Spasitelj”.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Naš Spasitelj \(naslov\).](#)

POSEBNA TEMA: NAŠ SPASITELJ (naslov)

“Spasitelj” je SZ-ni naslov za YHWH-u (uzeto iz mojih bilježaka u 2. Tim 1:10, usp. Ps 106:21; Iz 19:20; 43:3.11; 45:15.21; 49:26; 60:16; 63:8; Hoš 13:4; Lk 1:47). U NZ-u pripisan je Isusu kao Božjem Mesiji (usp. Lk 2:11; Iv 4:42; 13:23; Ef 5:23; Fil 3:20; 1. Iv 4:14). Zabilježite Njegovo Ime i objašnjenje u Evanđelju po Mateju 1:21. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Spasenje \(SZ-ni pojam\).](#)

Samo su u pastoralnim pismima oba naslova korištena u neposrednoj blizini i za Boga Oca i Boga Sina.

- A. Bog:
1. Bog naš Spasitelj (1. Tim 1:1)
 2. Bog naš Spasitelj (1. Tim 2:3)
 3. Spasitelj svih ljudi (1. Tim 4:10)
 4. Bog naš Spasitelj (Tit 1:3)
 5. Bog naš Spasitelj (Tit 2:10)
 6. Bog naš Spasitelj (Tit 3:4).

- B. Krist:
1. naš Spasitelj Krist Isus (2. Tim 1:10)
 2. Krist Isus naš Spasitelj (Tit 1:4)
 3. naš veliki Bog i Spasitelj, Krist Isus (Tit 2:13)
 4. Isus Krist naš Spasitelj (Tit 3:6).

Pastoralna pisma, pisana sredinom kasnih šezdesetih, bila su i reakcija na tvrdnje rimskih careva o bivanju Bogom i spasiteljem (kao i ovih naslova korištenih u Misterijskim religijama). Za kršćane ovi su naslovi bili pridržani za YHWH-u i Njegovog Mesiju i ne mogu biti korišteni za Cezara (također zabilježite 1. Pt 1:11; 2. Pt 2:20; 3:18).

▣ (5:31) “**daruje pokajanje Izraelu, i oproštenje grijeha**” Ovo pokazuje svrhu Isusove smrti (usp. Lk 24:47 i Djela 2:38). Za NZ-ne autore neuobičajeno je da upućuju na pokajanje kao dar od Boga (usp. Djela 11:18 [poganima]; 2. Tim 2:25; i moguće Rim 2:4). Uobičajeno je primanje Evanđelja od strane ljudi jedan od zahtjeva Novoga saveza (usp. Mk 1:15 i Djela 3:16.19; 20:21). Ja mislim da je to književan način pokazivanja kako Bog želi da svi ljudi stvoreni u Njegovoj slici budu spašeni. To nije pitanje povezano s Božjom suverenosti.

Često oni čije je žarište isključivo na Božem dijelu u Novome savezu koriste ovaj stih kao dokaz da je spasenje u potpunosti Božje i ne uključuje ikoje sudjelovanje u dijelu čovječanstva. Međutim, ovo je dobar primjer odlomka kao dokazni tekst ([vidjeti Rječnik – proof-texting – op.prev.](#)) što podupire nečiji unaprijed stvoreni sustav teologije. Biblija jasno tvrdi prvenstvo i neophodnost Božjega prvog koraka, ali i otkriva da zamisao o “savezu” najbolje opisuje Njegov odabrani način kako se povezati s nevoljnim ljudstvom. Sloboda je dar što je Bog dao u stvaranju. Bog ne krši ovaj dar /odgovornost (usp. Rim 2:4; 2. Kor 7:10). On nas privlači, vabi, radi s nama, i osigurava način iskupljenja (usp. Iv 6:44.65). Ali pali ljudi moraju se odazvati i nastavljati se odazivati u pokajanju, vjeri, poslušnosti, i ustrajnosti.

Ovdje je zanimljiv navod Franka Stagga, *New Testament Theology*, str. 119:

“Ljudi ne mogu steći nego samo primiti pokajanje, ipak oni ga moraju primiti. Vjerom čovjek prima Krista u najunutarniji dio osobe; i Krist, kao preobražavajuća prisutnost preokreće prokletstvo ovoga života od samo-pouzdanja u pouzdanje u Boga, od samo-dokazivanja do samo-odricanja. Ovo obraćenje obrat je od Pada, u kojem čovjek traži kako bi našao puno značenje svoga postojanja unutar sebe samog.”

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu; i: Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

5:32 Nekoliko puta u Djelima apostolskim Petar je upućivao na činjenicu da su apostoli i učenici svjedoci Isusova života i smrti i uskrsnuća. U ovome okviru on dodaje: “Sveti Duh” kao svjedok. Ovo može biti SZ-ni način potvrđivanja neophodnosti dvojice svjedoka kako bi se tvrdnja potvrdila (usp. Br 35:30; Pnz 17:6).

Evanđelje po Luki /Djela apostolska govore o daru Duha:

1. kod krštenja – Djela apostolska 2:38
2. kod poslušnosti Evanđelju – Djela apostolska 5:32
3. ne može biti kupljen – Djela apostolska 8:19-20
4. za pogane – Djela apostolska 10:45; 11:17
5. od Oca – Evanđelje po Luki 11:13 (usp. Jak 1:17).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Duh \(dar od ...\).](#)

POSEBNA TEMA: DUH (dar od ...)

Djela apostolska 2:38 – “primit ćete dar Svetoga” je FUTUR SREDNJEGA (deponet) INDIKATIVA. Dar Duha bio je:

1. osigurano spasenje
2. obitavajuća prisutnost
3. opremanje za službu
4. razvoj Kristo-sličnosti.

Ne smijemo gurati stavke ili redosljed događaja spasenja jer su oni često različiti u Djelima apostolskim. Djela apostolska nisu namijenjena učenju standardnog pravila ili teološkog redosljeda (usp. *How To Read the Bible for All Its Worth*, str. 94-112), nego su zapis o onome što se događalo.

Smije li tumač koristiti ovaj tekst kako bi potvrdio redosljednost čina spasenja: pokajanje, biti kršten, oprostjenje, i onda dar Duha? Moja teologija zahtijeva da Duh bude djelotvoran od samoga početka (usp. Iv 6:44.65) i ključan kroz sve procese uvjeravanja /proglašavanja krivim (usp. Iv 16:8-12), pokajanja (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25), i vjere (Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21). Duh je primaran i neophodan (usp. Rim 8:9) od početka do kraja. On zasigurno ne može biti zadnji u nizovima!

Jedna od knjiga što mi je pomogla skinuti moju denominacijsku indoktrinaciju i pustiti Bibliji da govori sa silom jeste od F. F. Brucea, *Answers to Questions*. U njoj on daje nekoliko dobrih komentara o Djelima apostolskim 2:38. Jedan što me dohvatio je:

“Ovo primanje Duha može biti doživljeno prije krštenja (Djela 10:44), nakon krštenja (Djela 2:38), ili nakon krštenja *plus* polaganja apostolovih ruku (Djela 8:16; 19:54)” (str. 167).

▣ (5:32) “**onima koji Ga slušaju**” Poslušnost je odabir način života! Mi moramo biti poslušno vjerovanjem u Evanđelje. Moramo nastaviti u poslušnosti kako bismo uživali u njenim plodovima (usp. Mt 7:24-27; Lk 6:46-48). Rijedak pojam “poslušati” (*peithomai* plus *archē*, usp. Djela 27:21; Tit 3:1), upotrijebljen je u Djelima apostolskim 5:29 i 32, složenica je pojmovna “vladar” (*archē*) i poslušati.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\).](#)

POSEBNA TEMA: ČUVATI /DRŽATI (iz Ponovljenoga zakona 5:10)

Za Ponovljeni zakon karakteristično je vezanje poslušnosti na YHWH-in Savez na ljubav za YHWH-u (usp. 6:5; 7:9; 10:12; 11:1.13.22; 13:3; 19:9; 30:6.16.20).

YHWH-ina ljubav nije hirovita, nego jasno određena. On ne pokazuje djelomičnost. Njegovo poticanje zavjetne ljubavi podržano je poslušnošću Savezu.

“Čuvati /držati” (BDB 1036, KB 1581) ključna je zamisao u ovome poglavlju (usp. Pnz 5:1.10.12.29.32 i mnogo češće u Pnz). SZ bio je temeljen na YHWH-inoj milosti i poslušnosti /vršenju ljudi. YHWH je želio ljudima pokazati nesposobnost primjerenoga odaziva (usp. Gal 3). NZ (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) temeljen je na Božjemu milosrdnom započinjanju i iskupljenju u Kristu. Vjernici su još uvijek određeni da budu pravedni (usp. Ef 1:14; 2:10), ali oni su prihvaćeni i oprosteno im je milošću kroz vjeru (usp. Ef 2:8-9). Sad su poslušni /vrše iz osjećaja zahvalnosti i obiteljske ljubavi (tj, “oni koji Me ljube”). Cilj je isti, pravedni (Kristo-slični) ljudi, ali mehanizam se promijenio od ljudskoga vršenja do Kristova vršenja (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21).

Drugi hebrejski korijen upotrijebljen u Ponovljenome zakonu 6:4, “čuj” (BDB 1033, KB 1581), također znači “čuti tako kao i djelovati /poslušati”. Poslušnost je dokaz da vjerni sljedbenici jesu vjerni sljedbenici. Zabilježite Isusove riječi u Evanđelju po Luki 6:46! Jedan od najtužnijih odlomaka u Knjizi proroka Izaije opisuje Izraelovu nemogućnost da budu poslušni (usp. Iz 6:9-13)! Također zabilježite Isusove riječi u Evanđelju po Mateju 7:21-23.24-27.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:33-39

³³Ali kad oni čuše to, bijahu vrlo srditi i nakaniše ih ubiti. ³⁴Ali farizej imenom Gamaliel, učitelj Zakona, poštovan od svih ljudi, ustane u Vijeću i dade naredbe da se izvedu ovi ljudi na kratko vrijeme. ³⁵I on im reče: “Ljudi Izraela, pazite što je vaša svrha činiti s ovim ljudima. ³⁶Jer prije nekog vremena Teuda se digne, tvrdeći da je netko, i skupina od oko četiri stotine ljudi pridruži mu se. Ali on bijaše ubijen, a svi koji su ga slijedili bili su raspršeni i postali su ništa. ³⁷Nakon ovoga čovjeka, Juda Galilejac ustane u dane popisa stanovnika i povuče *neke* ljude za sobom; on je isto tako propao, a svi oni koji su ga slijedili bijahu raspršeni. ³⁸Tako u ovome slučaju, kažem vam, ostanite podalje od ovih ljudi i pustite ih na miru, jer ako je ovaj naum ili djelo od ljudi, ono će biti srušeno; ³⁹ali ako je od Boga, nećete biti sposobni oboriti ih; ili čak se možete naći kako se borite protiv Boga.”

5:33

NASB

NKJV

NRSV, Pešita

TEV

NJB

REB

“bijahu vrlo srditi”

“bijahu bijesni”

“bijahu razjareni”

“bijahu tako bijesni”

“to ih toliko razbjesni”

“dotače ih na ranjivo mjesto”

Ovaj pojam doslovno znači “izrezati s pilom” ili “škrgutati zubima”. Taj isti pojam u istome obliku upotrijebljen je i u Djelima apostolskim 7:54, gdje dodani izričaj: “izrezati srce”, pokazuje pun metaforički smisao (vidjeti i Lk 2:35). Ovaj jak pojam (tj. *diaprō*) sličan je u značenju s 2:37a.

▣ “nakaniše ih ubiti” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA, što podrazumijeva da:

1. u tome trenutku oni su počeli s pokušajem da ih ubiju
2. ovo je bio opetovan naum i želja.

Iz našega poznavanja rasta Rane crkve iz Djela apostolskih, #1 najbolje odgovara. Zabilježite da su saduceji bili oni koji su iskazivali taj gnjev i ubilačku nakanu. Vrlo je moguće da su farizeji (tj. Gamaliel) Ranu crkvu vidjeli kao koristan trn za podbadanje saducejskoga odbacivanja uskrsnuća općenito. Farizeji nisu željeli potvrditi uskrsnuće Isusa, ali su željeli potvrditi zamisao o uskrsnuću slijeđenu budućim životom s Bogom.

Suvremenim čitateljima Biblije zanimljivo je da su religijske vođe mogli planirati ubojstvo. Zapamtite ovi su bili saduceji predani Mojsijevim pisanjima, što su zahtijevala da onaj koji huli Boga mora biti kamenovan do smrti. Ovi su vođe mislili kako djeluju u korist Boga i u skladu s Njegovom riječi (usp. Lev 24:10-16).

5:34 “farizej” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Farizeji.](#)

POSEBNA TEMA: FARIZEJI

- I. Pojam ima jedno od sljedećega mogućeg podrijetla:
- A. “biti odvojen” - ova skupina razvila se tijekom razdoblja Makabejaca (to je najšire prihvaćeno stajalište), i odvojili su se od naroda zato da održe usmene predaje Mojsijevskoga Zakona (tj. *hasidim*)
 - B. “podijeliti” - ovo je još jedno značenje istoga hebrejskog korijena (BDB 827, BDB 831 I, KB 976); oba znače “dijeljenje”. Neki znanstvenici kažu da znači tumač (usp. Neh 8:8; 2. Tim 2:15)
 - C. “Perzijanac” - ovo je još jedno značenje istoga aramejskog korijena (BDB 828, KB 970). Neke od doktrina farizeja imaju puno zajedničkoga s dualizmom perzijskoga zoroastrijanizma ([vidjeti Posebnu u Djelima 1:13: Osobno zlo](#)).
- II. Postojalo je nekoliko teorija tko je osnovao farizeje:
- A. teološka sekta ranoga judaizma (tj. Josip Flavije)
 - B. politička skupina iz razdoblja Hasmonejaca i Herodijanaca
 - C. znanstvena skupina Mojsijevskih tumača koji su pomagali običnoj osobi razumjeti Mojsijevski Savez i usmene predaje što ga okružuju
 - D. pokret ureda pisara, kao Ezra i Velika sinagoga, u natjecanju sa svećeničkim vodstvom Hrama. Oni su nastali iz sukoba s:
 1. ne-židovskom vladarskom gospodom (posebice Antioh IV. Epifan)
 2. plemstvom protiv laika
 3. onima predanima življenju sukladno Savezu nasuprot običnoga Židova Palestine.
- III. Naša obavijest o njima dolazi od:
- A. Josipa Flavija, koji je bio farizej:
 1. *Antiquities of the Jews*
 2. *Wars of the Jews*
 - B. Novoga zavjeta
 - C. kasnijih židovskih izvora.
- IV. Njihove glavne doktrine

- A. Vjerovanje u dolazećeg Mesiju, što je bilo pod utjecajem među-biblijske židovske apokaliptičke književnosti kao što je 1. Henokova knjiga.
 - B. Vjerovanje da je Bog djelatan u dnevnome životu. Ovo je bilo izravno oprečno od saduceja (usp. Djela 23:8). Mnoge farizejske doktrine bile su teološki kontrapunkti doktrinama saduceja.
 - C. Vjerovanje u fizičko-usmjereni život nakon smrti temeljen na zemaljskome životu, što je uključivalo nagradu i kaznu (usp. Dn 12:2).
 - D. Vjerovanje u autoritet SZ-a kao i usmenih predaja (Talmud). Oni su bili uvjereni u bivanje poslušnim SZ-nim Božjim zapovijedima kako su bile tumačene i primijenjene od škola rabinskih znanstvenika (Shammai, konzervativac i Hillel, liberal). Rabinsko tumačenje bilo je temeljeno na dijalogu između rabina dvije različite filozofije, jedne konzervativne i jedne liberalne. Ove usmene raspre o značenju Pisma konačno su bile napisane u dva oblika: Babilonski Talmud i nepotpun Palestinski Talmud. Oni su vjerovali da je Mojsije primio ova usmena tumačenja na planini Sinaj. Povijesni početak ovih raspri započeo je s Ezrom i ljudima “Velike sinagoge” (kasnije nazvane Sanhedrin).
 - E. Vjerovanje u visoko razvijenu angeologiju. To je uključivalo i dobra i zla duhovna bića. Ono se razvilo iz perzijskoga dualizma i među-biblijske židovske književnosti.
 - F. Vjerovanje u Božju suverenost, ali isto tako primjena ljudske slobodne volje (*yetzers*).
- V. Snaga farizejskoga pokreta
- A. Oni su voljeli, poštivali, imali pouzdanja u Božje otkrivenje (tj. sve od toga, uključujući Zakon, Proroke, Spise, u usmene predaje).
 - B. Oni su bili predani bivanju pravednim sljedbenicima (tj. dnevna vjera i život) Božjega otkrivenja. Željeli su da “pravedan Izrael” ispuni proročka obećanja novoga, uspješnog dana.
 - C. Oni su zagovarali jednakost sa judaističkim društvom, što je uključivalo sve stupnjeve ljudi. U tom smislu, odbacili su svećeničko (tj. saducejsko) vodstvo i teologiju (usp. Djela 23:8).
 - D. Oni su bili zaštitnici valjane ljudske sastavnice Mojsijeuskoga Saveza. U potpunosti su tvrdili Božju suverenost, ali isto tako zadržali su potrebu za primjenom ljudske slobodne volje (tj. dva *yetzera*).
 - E. NZ spominje nekoliko cijenjenih farizeja (tj. Nikodem, Bogat Mladi Vladar, i Josip iz Arimateje).
- VI. Oni su bili jedina sekta prvoga stoljeća judaizma koji su preživjeli uništenje Jeruzalema i Hrama što su izvršili Rimljani godine 70. Prerasli su u moderni judaizam.

▣ “Gamaliel” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Gamaliel.](#)

POSEBNA TEMA: GAMALIEL

- I. IME
 - A. Ime znači “Bog je moj nagraditelj”.
 - B. Poznat je kao “starješina” ili Gamaliel I. kako bi ga se razlikovalo od kasnijega rođaka, također vrlo aktivnoga u židovskome vodstvu.

II. ČOVJEK

- A. Predaja kaže da je bio unuk Hillela.
- B. Druge tradicije kažu da je imao vezu s kraljevskom obitelji Heroda (tj. Agripom I.).
- C. Predaja kaže da je bio predsjedavajući Sanhedrina, ali to vjerojatno upućuje na Gamaliela II.
- D. On je bio jedan od sedam visoko cijenjenih rabina kojem su dali naslov *Rabban*.
- E. Umro je prije godine 70.

III. NJEGOVA TEOLOGIJA

- A. Bio je visoko cijenjen rabin Isusova vremena (usp. Djela 5:34).
- B. Bio je poznat po skrbi za i bivanje u nadzoru raspršenih Židova u dijaspori.
- C. Također je bio poznat za brigu o društveno obespravljenima (njegov *Takkanot* često je započinjao s “za dobrobit ljudstva”):
 - 1. siročadi
 - 2. udovica
 - 3. žena.
- D. Bio je rabinski mentor apostolu Pavlu u Jeruzalemu (usp. Djela 22:3).
- E. U Djelima apostolskim 5:34-39 on daje mudru izjavu o tome kako se odnositi prema Ranoj crkvi u Palestini.
- F. Ovaj je rabin toliko duboko razmišljao da je kod njegove smrti bilo rečeno: “Kad je Rabban Gamaliel starješina umro slava Tore je prestala a čistoća i svetost su (doslovno “odvojenje”) nestali” (Sot. 9:15), uzeto iz *Encyclopedia Judaica*, tom 7, str. 296.
- G. Mora biti izjavljeno da je Gamalielova pobuda u Djelima apostolskim 5:34-39 neizvjesna. Moguće je potvrdio mudrost farizeja protiv impulzivnosti saduceja. Ove dvije snažne židovske sljedbe iskorištavale su jedna drugu pri svakoj prigodi!

5:36-37 “Teuda ... Juda Galilejac” Josip Flavije spominje ova ista dva imena (usp. *Antiq.* 20.5.1). Međutim, on ih popisuje obrnutim redom. Daljnja povijesna obavijest pokazuje da su postojale dvije osobe istoga imena koji su bile židovski zeloti protiv Rima. Prema tome, i NZ i Josip Flavije mogu biti ispravni. Onaj kojeg je spomenuo Gamaliel pobunio se godine 6., dok se onaj kojeg spominje Josip Flavije pobunio 44. godine.

5:37 “u dane popisa stanovnika” Josip Flavije (usp. *Antiq.* 18.1.1; *Wars* 2.8.1) govori nam da je August naredio porez što se morao platiti na Židove, ubrzo nakon što je Arhelaj bio zbačen s prijestolja a Kvirinije bio postavljen za nasljednika Sirije (tj. oko godine 6-7). Ovaj popis stanovništva u svrhe poreza događao se svakih četrnaest godina, ali trebao je godina i godina da se u potpunosti sredi.

▣ **“Juda Galilejac”** Njega nekoliko puta spominje Josip Flavije (usp. *Antiq.* 18.1.1-6; 20.5.2 i također u *Wars* 2.8.1; 2.17.8-9). Njegova buna dogodila se oko 6. ili 7. godine. On je bio utemeljitelj zelotskoga pokreta. Zeloti (Josip Flavije naziva ih “četvrta filozofija”) i sikariji (tj. ubojice) moguće su isti politički pokret.

5:38 “ostanite podalje od ovih ljudi i pustite ih na miru” Kakav iznenađujući savjet! Ovaj izričaj ima dva AORISTA AKTIVNIH IMPERATIVA:

- 1. *aphistēmi*, odvojiti, skloniti
- 2. *aphiēmi*, otposlati, raspustiti.

▣ **“ako”** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što znači moguće djelovanje.

5:39 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što uobičajeno označava potvrdu istine, ali ovdje to ne može biti ispravno. To pokazuje književnu uporabu ovoga gramatičkog oblika.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova.](#)

POSEBNA TEMA: KRATKE ODREDBE GRČKIH GRAMATIČKIH POJMOVA

Koine grčki, često nazvan helenistički grčki, bio je zajednički jezik mediteranskoga svijeta počevši od osvajanja Aleksandra Velikoga (336.-323. g.pr.Kr.) i trajao je oko osam stotina godina (300. g.pr.Kr. – 500. g.po.Kr.). To nije bio samo pojednostavljen, klasičan grčki, nego na mnogo načina noviji oblik grčkoga što je postao drugim jezikom drevnoga Bliskog Istoka i mediteranskoga svijeta.

Grčki Novoga zavjeta bio je jedinstven na neke načine zbog njegovih korisnika, osim Luke i autora Poslanice Hebrejima, koji su vjerojatno koristili aramejski kao svoj prvenstveni jezik. Prema tome, njihova su pisanja bila pod utjecajem idioma i gradbenih oblika aramejskoga. Isto tako, oni su čitali i navodili Septuagintu (grčki prijevod SZ-a) koji je također bio pisan u *koine* grčkom. Ali Septuaginta je isto tako bila pisana od židovskih znanstvenika čiji materinji jezik nije bio grčki.

Ovo služi kao podsjetnik da ne možemo gurati Novi zavjet u zbijenu gramatičku građu. On je jedinstven a ipak ima mnogo zajedničkoga s: (1) Septuagintom; (2) židovskim pisanjima kao onima od Josipa [Flavija – op.prev.]; i (3) papirusima nađenima u Egiptu. Kako onda pristupamo gramatičkoj raščlambi Novoga zavjeta?

Gramatičke osobine *koine* grčkog i *koine* grčkoga Novoga zavjeta su isprepletene. Na mnogo načina to je bilo vrijeme pojednostavljenja gramatike. Okvir će biti naš glavni vodič. Riječi jedino imaju značenje u širem okviru, prema tome, gramatička građa može biti jedino razumljiva u svjetlu: (1) određenoga autorova stila; i (2) određenoga okvira. Nisu moguće ikakve zaključne odredbe grčkih oblika i građa.

Koine grčki bio je prvenstveno govorni jezik. Često ključ za tumačenje jeste vrsta i oblik GLAGOLA. U većini glavnih kratkih rečenica GLAGOL će se pojaviti prvi, pokazujući svoju nadmoćnost. U raščlanjivanju grčkoga GLAGOLA moraju biti zabilježena tri dijela obavijesti: (1) temeljni naglasak GLAGOLSKOGA VREMENA, STANJA i NAČINA (akcidencija ili morfologija); (2) temeljno značenje određenoga GLAGOLA (leksikografija); i (3) tijek okvira (sintaksa).

I. GLAGOLSKO VRIJEME

A. Glagolsko vrijeme ili vid uključuje odnos GLAGOLA s dovršenim djelovanjem ili nedovršenim djelovanjem. To se često naziva “SVRŠENI GLAGOL” i “NESVRŠENI GLAGOL”.

1. SVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na okolnost nekog djelovanja. Nije dana daljnja obavijest osim da se nešto dogodilo! Njen početak, nastavak ili vrhunac nije naslovljen.
2. NESVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na nastavljavajući tijek nekog djelovanja. Ono može biti opisano u pojmovima pravocrtnoga djelovanja, trajnoga djelovanja, napredujućega djelovanja, itd.

B. Glagolska vremena mogu se grupirati po tome kako autor vidi djelovanje kao napredovanje:

1. to se dogodi = AORIST
2. to se dogodilo i ishodi ostaju = PERFEKT
3. to se bijaše dogodilo u prošlosti i ishodi su ostali, ali ne sad = PLUSKVAMPERFEKT
4. to se događa = PREZENT
5. to se dogodiše = IMPERFEKT
6. to će se dogoditi = FUTUR

Jasan primjer o tome kako ova GLAGOLSKA VREMENA pomažu u tumačenju mogao bi biti pojam “spasiti”. Bio je korišten u nekoliko različitih glagolskih vremena kako bi pokazao oboje i njegov tijek i vrhunac:

1. AORIST – “bijasmo spašeni” (usp. Rim 8:24)
2. PERFEKT – “bili smo spašeni i ishod se nastavlja” (usp. Ef 2:5.8)
3. PREZENT – “spašeni smo” (usp. 1. Kor 1:18; 15:2)
4. FUTUR – “bit ćemo spašeni” (usp. RIm 5:9.10; 10:9).

C. Usredotočujući se na GLAGOLSKA VREMENA, tumači traže razlog izvornoga autorovog izbora za izražavanjem sâmoga sebe u određenome VREMENU. Mjerilo “ne natrpanog” vremena bio je AORIST. On je bio redovito “neodređen”, “neoznačen”, ili “bez dodataka” oblik GLAGOLA. Mogao se koristiti na mnogostruke načine koje mora odrediti okvir. Jednostavno je bilo navedeno da se nešto dogodilo. Vid prošloga vremena bio je jedino namjeravan u INDIKATIVNOM NAČINU. Ako je bilo upotrijebljeno ikoje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, bilo je naglašeno nešto više određeno. Ali što?

1. PERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o dovršenome djelovanju s trajnim ishodima. Na neki je način to bila složenica AORISTA i PREZENTA GLAGOLSKIH VREMENA. Uobičajeno je žarište na trajnim ishodima ili dovršetku nekog djelovanja (primjer: Ef 2:5 i 8: “vi ste bili i nastavljacki biti spašeni”).

2. PLUSKVAMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ovo je kao PERFEKT osim što su trajni ishodi završeni. Primjer: Evanđelje po Ivanu 18:16: “Petar bijaše stajao na vratima s vanjske strane”.
3. PREZENT GLAGOLSKO VRIJEME. On govori o nekome nepotpunome ili nedovršenome djelovanju. Žarište je uobičajeno na nastavljanju događaja. Primjer: I. Ivanova poslanica 3:6 i 9: “Svatko tko prebiva u Njemu ne nastavlja grijehiti.” “Svatko tko je rođen od Boga ne nastavlja činiti grijeh.”
4. IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. U ovome glagolskom vremenu odnos s GLAGOLSKIM VREMENOM PREZENTA analogan je odnosu između PERFEKTA i PLUSKVAMPERFEKTA. IMPERFEKT govori o nedovršenome djelovanju koje se dogodilo ali sad je završeno ili o početku nekog djelovanja u prošlosti. Primjer: Evanđelje po Mateju 3:5: “tada sav Jeruzalem nastavljaše uzlaziti k njemu” ili onda sav Jeruzalem počeo uzlaziti k njemu”.
5. FUTUR GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o nekom djelovanju koje je uobičajeno preneseno u okvir budućega vremena. Usredotočuje se na mogućnost za neki događaj prije negoli na sadašnji događaj. Često govori o izvjesnosti događaja. Primjer: Evanđelje po Mateju 5:4-9: “Blagoslovljeni su oni oni će...”

II. STANJE

- A. STANJE opisuje međusobni odnos između djelovanja GLAGOLA i njegova SUBJEKTA.
- B. AKTIVNO STANJE bilo je uobičajeno, očekivano, nenaglašen način potvrde da je subjekt izvršio djelovanje GLAGOLA.
- C. PASIVNO STANJE znači da je subjekt primio djelovanje GLAGOLA proizvedenog od vanjskog posrednika. Vanjski posrednik koji proizvodi djelovanje bio je naznačen u grčkome NZ-u sljedećim PRIJEDLOZIMA i padežima:
 1. osobni izravni posrednik s *hupo* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22; Djela 22:30)
 2. osobni prijelazni posrednik s *dia* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22)
 3. neosobni posrednik s *en* s INSTRUMENTALOM
 4. ponekad ili osobni ili neosobni posrednik sa sâmim INSTRUMENTALOM.
- D. SREDNJE STANJE znači da subjekt proizvodi djelovanje GLAGOLA i također je izravno uključen u djelovanje GLAGOLA. To je često nazvano stanje povećanoga osobnog zanimanja. Ovakva građa naglašavala je subjekt kratke rečenice ili rečenicu na neki način. U engleskome takva građa nije nađena. U grčkome ima široke mogućnosti značenja i prevođenja. Neki primjeri oblika su:
 1. POVRATNO – izravno djelovanje subjekta na samog sebe. Primjer: Evanđelje po Mateju 27:5: “objesio se”.
 2. KOJE POJAČAVA – subjekt proizvodi djelovanje za samoga sebe. Primjer: 2. Poslanica Korinćanima 11:14: “Sâm se Sotona pretvara u anđela svjetla”.
 3. RECIPROČNO (UZAJAMNO) – uzajamno djelovanje dva glagola. Primjer: Evanđelje po Mateju 26:4: “oni se savjetovahu jedan s drugim”.

III. NAČIN (ili “OBLIK”)

- A. U *koine* grčkom postoje četiri NAČINA. Oni označavaju odnos GLAGOLA sa stvarnošću, barem u okviru autorova vlastitog mišljenja. NAČINI su podijeljeni u dvije široke skupine: onu koja označava stvarnost (INDIKATIV) i onu koja označava mogućnost (KONJUNKTIV, IMPERATIV i OPTATIV [željni način– op.prev.]).
- B. INDIKATIVNI NAČIN bio je uobičajen način za izražavanje djelovanja koje se pojavilo ili se pojavljivalo, barem u autorovom razmišljanju. To je bio jedini grčki način koji je izražavao konačno vrijeme, ali čak i ovdje je njegov vid bio drugotan [sporedan].
- C. KONJUNKTIVNI NAČIN izražavao je moguće buduće djelovanje. Nešto se još nije dogodilo, ali prilike su bile pogodne da se bude dogodilo. On ima mnogo zajedničkoga s FUTUROM INDIKATIVA. Razlika je bila ta da KONJUNKTIV izražava neki stupanj sumnje. U engleskome to je često izraženo pojmovima “moći”, “htjeti”, “smjeti” ili “može biti”.
- D. OPTATIVNI NAČIN izražavao je želju teorijski moguću. Smatrao se jednim korakom dalje od stvarnosti nego KONJUNKTIV. OPTATIV je izražavao mogućnost pod određenim uvjetima. OPTATIV je bio rijedak u Novome zavjetu. Najučestalija uporaba je Pavlov čuveni izričaj: “Daleko od toga” (KJV “Bože sačuvaj”), korišten pedeset puta (usp. Rim 3:4.6.31; 6:2.15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1. Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Ostali primjeri nađeni su u Evanđelju po Luki 1:38; 20:16, Djelima apostolskim 8:20, i 1. Poslanici Solunjanima 3:11.

- E. IMPERATIVNI NAČIN naglašavao je moguću zapovijed, ali naglasak je bio na nakani govornika. On potvrđuje samo voljnu mogućnost i bio je uvjetovan izborom drugoga. Postojala je posebna uporaba IMPERATIVA u molitvama i zahtjevima treće osobe. Ove su zapovijedi u NZ-u nađene jedino u PREZENTU i AORIST GLAGOLSKOME VREMENU.
- F. Neke gramatičke skupine razvrstavaju PARTICIPE kao još jednu vrstu načina. U grčkome NZ-u vrlo su zajednički, uobičajeno određeni kao GLAGOLSKI PRIDJEVI. Oni su prevedeni zajedno s glavnim GLAGOLOM s kojim su u odnosu. Bila je moguća široka mogućnost prevođenja PARTICIPA. Najbolje se savjetovati s nekoliko engleskih prijevoda. *The Bible in Twenty Six Translations* izdan od Bakera ovdje je od velike pomoći.
- G. AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA bio je uobičajen ili “neoznačen” način za bilježenje događaja. Bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE ili NAČIN imali su neko osobito značenje tumača koje je izvorni autor želio prenijeti.

IV. Za osobu koja nije osposobljena za grčki sljedeća će pomagala za proučavanje osigurati potrebne obavijesti:

- A. Friberg, Barbara i Timothy: *Analytical Greek New Testament*; Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred: *Interlinear Greek-English New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D.: *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray: *Essentials of New Testament Greek*; Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akademski ovlašten dopisni tečaj *koine* grčkog dostupan je preko *Moody Bible Institute* u Chicagu, IL.

V. IMENICE

- A. Prema sintaksi, IMENICE su razvrstane prema PADEŽU. PADEŽ je bio onaj sklanjajući oblik IMENICE koji je pokazivao njen odnos s GLAGOLOM i ostalim dijelovima rečenice. U *koine* grčkom mnoga od djelovanja PADEŽA bila su naznačena PRIJEDLOZIMA. Budući da je oblik PADEŽA bio sposoban odrediti nekoliko različitih međusobnih odnosa, PRIJEDLOZI su se razvili kako bi dali jasnije razdvajanje ovih mogućih djelovanja.
- B. Grčki PADEŽI razvrstani su na sljedećih osam načina:
 1. NOMINATIV je bio korišten za imenovanje i to je uobičajeno bio SUBJEKT rečenice ili kratke rečenice. Bio je također korišten za PREDIKATNE IMENICE i PRIDJEVE s povezivanjem GLAGOLA “biti” ili “postati”.
 2. GENITIV je bio korišten za opis i uobičajeno pridružen dodatku ili vrsnoći riječi na koju se odnosio. Odgovarao je na pitanje: “Koje vrste?” Često se izražavao uporabom engleskog PRIJEDLOGA “of” (iz, kod, na, o, od, po, s(a), u, za, zbog).
 3. ABLATIV je koristio iste oblike sprezanja kao GENITIV, ali bio je korišten za opis odvajanja. Uobičajeno je poricao odvajanje od točke u vremenu, prostoru, izvoru, podrijetlu ili stupnju. Često je bio izražen uporabom engleskoga PRIJEDLOGA “from” (iz, kod, od, odakle, po, s(a), u).
 4. DATIV je bio korišten za opis osobnoga zanimanja. Ovaj bi mogao obilježavati pozitivni ili negativni vid. Često je to bio INDIRECTAN OBJEKT. Često je bio izražen engleskim PRIJEDLOGOM “to” (do, k, kako, na, prema, u [mjesto], za).
 5. LOKATIV je bio isti oblik sprezanja kao DATIV, ali on je opisivao položaj ili mjesto u prostoru, vremenu ili logičkim granicama. Često je izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “in” (iz, kod, među, na, po, pri, u, za), “on” (iz, iznad, k, kod, na, o, po, pod, pri, u), “at” (do, k, kod, na, oko, pored, pri, u, uz, za), “among” (između, među, pored), “during” (dok, po, prilikom, tijekom, u toku, u vrijeme, za, za vrijeme), “by” (blizu, dalje, iz, kod, kraj, od, ovdje, po, pomoću, pored, prije, uz, za), “upon” (gore, na, nakon, o, po, odozgo, po, pri, prilikom, na temelju čega), i “beside” (blizu, do, kraj, mimo, okolo, osim, pokraj, pored, uz).
 6. INSTRUMENTAL je bio isti oblik sprezanja kao DATIV i LOKATIV. Izražava sredstvo ili pridruživanje. Često je bio izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “by” [vidi #5 – op.prev.] ili “with” (kod, kraj, od, pomoću, protiv, s(a), uz, za).
 7. AKUZATIV je bio korišten za opis zaključka nekog djelovanja. Izražavao je ograničenja. Njegova glavna uporaba bila je DIREKTNI/ZRAVNI OBJEKT. Odgovara na pitanje: “Kako daleko?” ili “Do koje granice?”
 8. VOKATIV je bio korišten za izravno oslovljavanje.

VI. VEZNICI I POVEZNICE

- A. Grčki je vrlo točan jezik zato jer ima tako mnogo veznika. Oni povezuju misli (KRATKE REČENICE, REČENICE, i ODLOMKE). Toliko su uobičajeni da je njihov nedostatak (asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.]) često egzegetski [koji tumači – op.prev.] značajan. Činjenica jeste, ovi VEZNICI i POVEZNICE pokazuju smjer autorove misli. Oni su često ključni u određivanju što se točno pokušava prenijeti.
- B. Ovdje je popis nekih VEZNIKA i POVEZNICA te njihova značenja (ova je obavijest skupljena uglavnom iz *A Manual Grammar of the Greek New Testament* od H. E. Dana i Juliusa K. Manteyja).
1. Vremenske POVEZNICE
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (veznik) – “kad”
 - b. *heōs* – “dok”
 - c. *hotan, epan* (VEZNIK) – “bilo kad”
 - d. *heōs, achri, mechri* (VEZNIK) – “dok (ne), sve dok”
 - e. *priv* (BESKONAČAN) – “prije”
 - f. *hōs* – “budući da, otad,” “kad” “i, kad”
 2. Logičke POVEZNICE
 - a. Svrha
 - (1) *hina* (VEZNIK), *hopōs* (VEZNIK), *hōs* – “zato da”, “da”
 - (2) *hōste* (ARTIKULARNI [zglobni] AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - (3) *pros* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) ili *eis* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - b. Ishod (postoji bliska veza između gramatičkih oblika svrhe i ishoda)
 - (1) *hōste* (INFINITIV, najuobičajeniji, najčešći) – “zato da”, “dakle”
 - (2) *hiva* (VEZNIK) – “tako da”
 - (3) *ara* – “tako”
 - c. Uzročni ili povod
 - (1) *gar* (uzrok/učinak ili povod/zaključak) – “budući da, jer” “stoga, jer, zbog”
 - (2) *dioti, hotiy* – “stoga, jer, zbog”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – “budući da, jer”
 - (4) *dia* (s akuzativom) i (s artikularnim infinitivom) – “budući da, jer”
 - d. Izveden zaključivanjem
 - (1) *ara, poinun, hōste* – “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (2) *dio* (najjače izveden zaključivanjem VEZNIKA) – “zbog čega”, “čemu, zašto”, “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (3) *oun* – “dakle, zato”, “tako”, “dakle, nego”, “otuda, prema tome, stoga”
 - (4) *toinoun* – “prema tome”
 - e. Suprotno ili oprečno
 - (1) *alla* (jako SUPROTNO) – “ali”, “osim, osim ako, ako ne”
 - (2) *de* – “ali”, “ionako, kakogod, doduše, međutim”, “ali, bez obzira na, iako, dapače”, “u drugu ruku”
 - (3) *kai* – “ali”
 - (4) *mentoi, oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - (5) *plēn* – “ništa-manje” (najčešće u Luki)
 - (6) *oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - f. Usporedba
 - (1) *hōs, kathōs* (uvodi USPOREDNE KRATKE REČENICE)
 - (2) *kata* (u složenicama, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (Hebrejima poslanica)
 - (4) *ē* – “nego, od, onda”
 - g. Neprekidno ili niz
 - (1) *de* – “i”, “sad”
 - (2) *kai* – “i”
 - (3) *tei* – “i”

- (4) *hina, oun* – “budući da”
 (5) *oun* – “onda, potom” (u Ivanu)
3. Posebno naglašene uporabe
- a. *alla* – “jamačno, izvjesno”, “jest, tako”, “zapravo, uistinu”
 - b. *ara* – “zaista, naravno”, “jamačno, izvjesno”, “doista, stvarno, ustvari, zapravo”
 - c. *gar* – “ali stvarno”, “jamačno, izvjesno”, “zaista, naravno”
 - d. *de* – “zaista, naravno”
 - e. *ean* – “čak, dapače, pače čak”
 - f. *kai* – “čak, dapače, pače čak”, “zaista, naravno”, “doista, stvarno, ustvari”
 - g. *mentoi* – “doista, stvarno, ustvari”
 - h. *oun* – “doista, stvarno, ustvari”, “svakako, na svaki način”

VII. KONDICIONALNE REČENICE

- A. KONDICIONALNA REČENICA jeste ona koja sadrži jednu ili više kondicionalnih kratkih rečenica. Ova gramatička građa pomaže tumaču jer osigurava uvjete, razloge ili uzroke zašto se pojavljuje ili se ne pojavljuje djelovanje glavnoga GLAGOLA. Postojale su četiri vrste KONDICIONALNIH REČENICA. One pomiču oblik od onoga koji je zamišljen da bude istinit s autorove točke gledišta ili za njegovu svrhu na onaj koji je bio samo želja.
- B. PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE izražavao je djelovanje ili postojanje koje je bilo istinito s pišćeve točke gledišta ili za njegove svrhe čak iako je bio izražen s “ako”. U nekoliko okvira mogao bi biti preveden kao “budući da, otad, jer” (usp. Mt 4:3; Rim 8:31). Doduše, to ne znači podrazumijevanje da su svi PRVI RAZREDI istiniti do zbilje. Često su korišteni za isticanje u nekoj činjenici ili isticanje obmane (usp. Mt 12:27).
- C. DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE često je nazvan “oprečno činjenici”. On izjavljuje nešto što je bilo neistinito do istinitosti da se naglasi. Primjeri:
1. “Ako je On uistinu bio prorok, što On nije, On bi znao tko i kakve je naravi žena koja Ga se dotiče, ali On ne zna” (Lk 7:39)
 2. “Ako ste stvarno vjerovali Mojsiju, što ne vjerujete, vjerovali biste Meni, što ne vjerujete” (Iv 5:46)
 3. “Ako bih ipak pokušavao svidjeti se čovjeku, što ne radim, ne bih bio rob Kristov uopće, što ja jesam” (Gal 1:10).
- D. TREĆI RAZRED govori o mogućemu budućem djelovanju. Često pretpostavlja vjerojatnost toga djelovanja. Uobičajeno podrazumijeva možebitnost. Djelovanje glavnoga GLAGOLA ovisno je o djelovanju u kratkim “ako” rečenicama. Primjeri iz 1. Ivanove poslanice: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. ČETVRTI RAZRED najviše je odmaknut od mogućnosti. Rijedak je u NZ-u. Činjenica jeste, ne postoji potpun ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE u kojem oba dijela uvjeta odgovaraju odredbi. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je početna rečenica u 1. Petrovoj poslanici 3:14. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je zaključna kratka rečenica u Djelima apostolskim 8:31.

VIII. ZABRANE

- A. PREZENT IMPERATIVA s MĚ PARTIKULOM [ČESTICOM –op.prev.] često (ali ne isključivo) ima naglasak na zaustavljanju djela koje je već u tijeku. Neki primjeri: “prestanite skupljati vaša blaga na zemlji...” (Mt 6:19); “prestanite se brinuti o vašem životu...” (Mt 6:25); “prestanite davati za griješenje dijelove vaših tijela kao oruđa prijestupa...” (Rim 6:13); “morate prestati vrijeđati Božjega Svetog Duga...” (Ef 4:30); i “prestanite se opijati vinom...” (5:18).
- B. AORIST KONJUNKTIVA s MĚ PARTIKULOM ima naglasak na “nemoj čak ni početi ili započeti neko djelo”. Neki primjeri: “Nemojte čak početi pretpostavljati da ...” (Mt 5:17); “nemojte nikad započeti brinuti se ...” (Mt 6:31); “ne smijete nikad biti posramljeni...” (2. Tim 1:8).
- C. DVOSTRUKA NEGACIJA s KONJUNKTIVNIM NAČINOM vrlo je naglašena negacija. “Nikad, ne nikad” ili “ni pod kojim okolnostima”. Neki primjeri: “on neće nikad, ne nikad iskusiti smrt” (Iv 8:51); “Ja neću nikad, ne, nikad...” (1. Kor 8:13).

IX. ČLAN

- A. U *koine* grčkom ODREĐENI ČLAN “the [taj]” ima sličnu uporabu u engleskom. Njegova osnovna djelatnost bila je “naglašavanje”, način privlačenja pozornosti na riječ, ime ili izričaj. Uporaba u Novome zavjetu razlikuje se od autora do autora. ODREĐENI ČLAN može također djelovati:
1. suprotno sredstvo kao pokazna ZAMJENICA;
 2. kao znak upućivanja na prethodno uvedeni SUBJEKT ili osobu;
 3. kao način poistovjećivanja SUBJEKTA u rečenici s veznim GLAGOLOM. Primjeri: “Bog je Duh” (Iv 4:24); “Bog je svjetlo” (1. Iv 1:5); “Bog je ljubav” (1. Iv 4:8.16).
- B. *Koine* grčki nije imao NEODREĐENI ČLAN kao engleski “a” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.] ili “an” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.]. Izostanak ODREĐENOG ČLANA može značiti:
1. žarište na osobinama ili kakvoći nečega
 2. žarište na stupnju nečega.
- C. NZ-ni autori vrlo su se razlikovali u tome kako je ČLAN bio upotrijebljen.

X. NAČINI POKAZIVANJA NAGLASKA U GRČKOME NOVOM ZAVJETU

- A. Tehnike pokazivanja naglaska u NZ-u razlikuju se od autora do autora. Najdosljedniji i najpravilniji pisci bili su Luka i autor Hebrejima poslanice.
- B. Ranije smo ustanovili da je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA mjerilo i nenaznačen za naglasak, ali bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE, ili NAČIN imaju značajku tumačenja. To ne podrazumijeva da AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA nije često upotrebljavan u znakovitome gramatičkom smislu. (Primjer: Rim 6:10 [dva puta]).
- C. Redosljed riječi u *koine* grčkom
1. *Koine* grčki bio je jezik sa spregom koji nije ovisio, kao engleski, o redosljedu riječi. Stoga, autor bi mogao promijeniti uobičajeno očekivani redosljed kako bi pokazao:
 - a. što je autor želio naglasiti čitatelju
 - b. što je autor mislio da bi bilo iznenađujuće za čitatelja
 - c. što je autor duboko osjećao o tome.
 2. Uobičajeni redosljed riječi u grčkome još je uvijek neriješeno pitanje. Doduše, pretpostavljeni uobičajeni redosljed je:
 - a. za povezivanje GLAGOLA
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) DOPUNA
 - b. za PRIJELAZNE GLAGOLE
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) OBJEKT
 - (4) POSREDNI OBJEKT
 - (5) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ
 - c. za IMENIČNE IZRIČAJE
 - (1) IMENICA
 - (2) RIJEČ KOJA ODREĐUJE DRUGU
 - (3) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ.
 3. Redosljed riječi može biti krajnje važan za ezegetske svrhu. Primjeri:
 - a. “dadnu desnicu meni i Barnabi u znak zajedništva”. Izričaj “desnica zajedništva” je podijeljen i smješten naprijed za pokaz njegovog značaja (Gal 2:9)
 - b. “s Kristom” je bilo smješteno na prvo mjesto. Njegova je smrt bila središnjica (Gal 2:20)
 - c. “Bilo je malo pomalo i na mnogo različitih načina” (Heb 1:1) bilo je na prvome mjestu. Onako kako je Bog otkrio Sâmoga Sebe bila je srž razlikovanja, ne činjenica otkrivenja.
- D. Uobičajeno su neki stupnjevi naglaska bili pokazani:
1. ponavljanjem ZAMJENICE koja je bila već prisutna u GLAGOLSKOM obliku sprezanja. Primjer: “Ja, osobno, sigurno ću biti s vama...” (Mt 28:20)

2. izostankom očekivanog KONJUNKTIVA, ili nekoga drugog poveznog sredstva između riječi, izričaja, kratkih rečenica ili rečenica. Ovo je nazvano asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.] (“nepovezan”). Povezujuće sredstvo bilo je očekivano, tako bi njegov izostanak privukao pozornost. Primjeri:
 - a. blaženstva, Evanđelje po Mateju 5:3 i dalje (naglašen popis)
 - b. Evanđelje po Ivanu 14:1 (nova tema)
 - c. Poslanica Rimljanima 9:1 (novi dio)
 - d. 2. Poslanica Korinćanima 12:20 (naglašava popis)
 3. ponavljanje riječi ili izričaja prisutno u datom okviru. Primjeri: “na hvalu Njegove slave” (Ef 1:6.12 i 14). Ovaj je izričaj bio korišten za pokaz djela svake Osobe Trojstva
 4. uporaba idioma ili riječi (zvuk) djeluje između pojmova kao:
 - a. eufemizmi [ublaženi izraz – op.prev.] – zamjenske riječi za tabu [zabrana– op.prev.] subjekte, kao “spavanje” za smrt (Iv 11:11-14) ili “stopala” za muške genitalije (Rut 3:7-8; 1. Sam 24:3)
 - b. potanka opisivanja [ili okolišanja] – zamjenske riječi za Božje Ime, kao “Nebesko kraljevstvo” (Mt 3:21) ili “glas s neba” (Mt 3:17)
 - c. SLIKOVIT GOVOR
 - (1) nemoguće preuveličavanje (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) blago preuveličavanje (Mt 3:5; Djela 2:36)
 - (3) personifikacije (1. Kor 15:55)
 - (4) ironija (Gal 5:12)
 - (5) lirski odlomci (Fil 2:6-11)
 - (6) igra glasa između riječi:
 - (a) “crkva”:
 - (i) “crkva” (Ef 3:21)
 - (ii) “poziv” (Ef 4:1.4)
 - (iii) “pozvani” (Ef 4:1.4)
 - (b) “slobodno”:
 - (i) “slobodna žena” (Gal 4:31)
 - (ii) “sloboda” (Gal 5:1)
 - (iii) “slobodno” (Gal 5:1)
 - d. idiomski jezik – jezik koji je uobičajeno kulturološki i jezično osobit:
 - (1) slikovita uporaba “hrane” (Iv 4:31-34)
 - (2) slikovita uporaba “Hrama” (Iv 2:19; Mt 26:61)
 - (3) hebrejski idiom za suosjećaj, “mržnja” (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Iv 12:25; Rim 9:13)
 - (4) “Sve” nasuprot “mnogo”. Usporedi Knjigu proroka Izaija 53:6 (“svi”) s 53:11 i 12 (“mnoge”). Pojmovi su istoznačni kao što pokazuju Poslanica Rimljanima 5:18 i 19.
 5. Uporaba potpunoga jezičnog izričaja umjesto jedne riječi. Primjer: “Gospodin Isus Krist”.
 6. Posebna uporaba *autos*:
 - a. kad je s ČLANOM (atributni položaj) preveden je kao “jednak, isti sličan”
 - b. kad je bez ČLANA (predikatni položaj) preveden je kao POJAČANA POVRATNA ZAMJENICA—“on sâm”, “ona sâma” ili “ono sâmo”.
- E. Učenici Biblije koji ne čitaju grčki mogu odrediti naglasak na nekoliko načina:
1. uporabom analitičkog leksikona i grčko/engleskoga teksta koji je napisan između redaka
 2. usporedbom engleskih prijevoda, posebice iz različitih teorija prevođenja. Primjer: uspoređivanje “riječ-za-riječ” prijevoda (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) s “dinamičkim ekvivalentom” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Ovdje dobra pomoć može biti *The Bible in Twenty-Six Translations*, izdao Baker
 3. uporabom *The Emphasized Bible* od Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994.)

4. uporabom potpuno doslovnog prijevoda:
 - a. *The American Standard Version* iz 1901.
 - b. *Young's Literal Translation of the Bible* od Roberta Younga (Guardian Press, 1976.).

Učenje gramatike je zamorno ali neophodno za pravilno tumačenje. Ove kratke odredbe, osvrti i primjeri namijenjeni su ohrabriranju i osposobljavanju ne-grčkih čitatelja za korištenje gramatičkih zabilješki omogućenih u ovoj knjizi. Svakako ove su odredbe pojednostavljene. One ne smiju biti upotrebljavane u dogmatskom, nepopustljivome načinu, nego kao stepenica naprijed ka većem razumijevanju sintakse Novoga zavjeta. Nadam se kako će ove odredbe također omogućiti čitateljima razumjeti osvrte drugih pomagala za proučavanje kao što su tehnički komentari Novoga zavjeta.

Moramo biti sposobni provjeriti svoje tumačenje temeljeno na dijelovima izvješća nađenog u tekstu Biblije. Gramatika je jedna od najveće pomoći u ovim predmetima; drugi predmeti mogu uključiti povijesnu pozadinu, književni okvir, suvremenu uporabu riječi, i usporedne odlomke.

▣ (5:39) “ili čak se možete naći kako se borite protiv Boga” Mora se zapamtiti da ovi religijski vođe misle kako djeluju u Božju korist. Sâma činjenica da Gamaliel izriče mogućnost njihova bivanja u krivu iako govore iskreno jeste šokantna izjava (usp. Djela 11:17).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:40-42

⁴⁰Oni su prihvatili njegov savjet; i nakon što su pozvali apostole unutra, oni ih išibaše i narediše im da ne govore u ime Isusa, i onda ih oslobodiše. ⁴¹Tako oni odoše svojim putom iz prisutnosti Vijeća, radujući se da su bili smatrani dostojnima trpjeti sramotu za Njegovo ime. ⁴²I svakoga dana, u hramu i od kuće do kuće, oni su nastavili poučavati i propovijedati Isusa kao Krista.

5:40 “Oni su prihvatili njegov savjet” Ovaj izričaj uključen je u Djela apostolska 5:39 u nekim prijevodima (usp. NRSV) i u Djelima apostoslim 5:40 u drugima (usp. NASB, NKJV). TEV i NJB imaju ga u Djelima apostolskim 5:39, ali započinju novi odlomak.

▣ “išibaše” Ovo nije bilo isto kao rimsko šibanje (*mastix*, usp. Djela 22:24-25), što je podnio Isus. Ovo upućuje na židovsko batinanje sa šibama (usp. Pnz 25:3; tj. *derō*, Lk 12:47-48; 20:10-11; 22:63). Ono je bilo vrlo bolno, ali ne po život opasno.

Problem za tumačenje jeste taj što su ova dva grčka pojma često korištena naizmjenično. Septuaginta u Ponovljenome zakonu 25:3 ima *mastix*, ali to upućuje na židovsku kaznu. Luka redovito koristi *derō* za ovo židovsko sinagosko batinanje (doslovno “oderati životinju”).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Bičevan.](#)

▣ (5:40) “i narediše im da ne govore u ime Isusa” Ovo isto Vijeće učinilo je to isto ranije (usp. Djela 4:17.21). Ovaj put su ih išibali i ponovili upozorenje.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

5:41 Isus je preokao ovu vrstu postupanja (usp. Mt 10:16-23; Mk 13:9-13; Lk 12:1-12; 21:10-19; Iv 15:18-27; 16:2-4).

▣ “radujući se da su bili smatrani dostojnima trpjeti sramotu za Njegovo ime” Ovo izgleda iznenađujuće nama danas jer mi živimo u društvu gdje su fizička progonstva vrlo rijetka, ali to nije bio slučaj za veliku većinu vjernika kroz stoljeća.

Isus je jasno rekao da će Njegovi sljedbenici trpjeti. Molim vas pročitajte Evanđelje po Mateju 5:10-12; Ivanu 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Djela apostolska 14:22; Poslanicu Rimljanima 5:3-4; 8:17; 2. Korinćanima 4:16-18; Filipljanima 1:29; 1. Solunjanima 3:3; 2. Timoteju poslanicu 3:12; Jakovljevu poslanicu 1:2-4. Također zabilježite kako u 1. Petrovoj poslanici Isuso trpljenje (usp. Djela 1:11; 2:21.23; 3:18; 4:1.13; 5:1) oponašaju Njegovi sljedbenici (usp. Djela 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1.12-19; 5:9-10).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Zašto kršćane trpe?.](#)

POSEBNA TEMA: ZAŠTO KRŠĆANI TRPE?

1. Zbog osobnoga grijeha (privremena osuda). Ovo ne podrazumijeva kako su sve poteškoće i negativne okolnosti ishod grijeha (usp. Job; Ps 73; Lk 14:1-5; Neh 9; Iv 9; Djela 5:1-11; 1. Kor 11:29-30; Gal 6:7).
2. Kako bi razvili Kristo-sličnost (Heb 5:8). Čak je i Isus, po ljudski govoreći, morao postajati zrelijim, i isto tako, Njegovi sljedbenici (usp. Rim 5:3-4; 8:28-29; 2. Kor 12:7-10; Fil 3:10; Heb 12:5-12; Jak 1:2-4; 1. Pt 1:7).
3. Kako bi se razvilo snažno, učinkovito svjedočanstvo (usp. Mt 5:10-12; Iv 15:18-22; 1. Pt 2:18-21; 3:13-17).
4. Kao znak porođajnih bolova Novoga doba (usp. Mt 24:6; Mk 13:8).

Dvije knjige što su mi pomogle baviti se s nepoštenjem i zlom ovoga palog svijeta su od Hannah Whithall Smith, *The Christian's Secret of a Happy Life* i Johna W. Wenhama, *The Goodness of God*.

Vjernici moraju zapamtiti kako poteškoće i patnja nisu neophodno znak Božje ljutnje ili odbacivanja. Loše stvari događaju se vjernim sljedbenicima u palome svijetu (usp. 1. Pt 4:12-19). Božja obećanja i Kristova samo-dajuća smrt znakovi su Božje ljubavi (usp. Rim 5:8). Pismo mora imati prednost nad ovozemaljskim okolnostima!

5:42 “svakoga dana, u hramu” Ovi rani Isusovi svjedoci odbili su biti ušutkanima, čak u sâmome srcu judaizma, u Hramu u Jeruzalemu.

▣ **“od kuće do kuće”** Rana crkva imala je svoje sastanke u privatnim kućama raširenima po gradu (usp. Djela 2:46). Nisu postojale crkvene zgrade do nekoliko stotina godina poslije.

NASB, NKJV

“Krista”

NKJV, TEV, REB

“Mesiju”

U ovoj židovskoj okolnosti naslov “Mesija” primjereniji je (usp. Djela 2:31; 3:18; 5:42; 8:5; 9:22), kao što ga Petar koristi u Evandelju po Mateju 16:16. Kad je Pavao propovijedao Židovima on je također koristio to kao upućivanje na Obećanoga, Pomazanika (usp. Djela 17:3; 18:5.28).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:3: Mesija; i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto su apostoli ostali unutar judaizma toliko dugo?
2. Popišite naslove o Isusu i njihova značenja što su upotrijebljeni u Djelima apostolskim 3.
3. Što su dva minimalna zahtjeva u spasenju?
4. Zašto se Mojsije toliko često navodi u Novome zavjetu?
5. Koja je važnost Saveza s Abrahamom za NZ-nu Crkvu?
6. Zašto su Petar i Ivan bili uhićeni?
7. Napravite kratki pregled Petrove treće propovijedi.
8. Što je važnost glede molitve u Djelima apostolskim 4:24-31?
9. Kako bi Novi zavjet bio pravi mora li se biti komunist? (usp. Djela 4:32)
10. Popišite razloge zašto Luka uključuje izvješće o Ananiji i Safiri.
11. Je li Ananija shvatio da je bio ispunjen Sotonom? Je li shvatio da je lagao Bogu?
12. Zašto je Bog naizgled bio toliko okrutan?
13. Što s čudesima (posebice iscjeljenjima) u našem vremenu?
14. Zašto su saduceji bili toliko ljutiti?
15. Zašto je anđeo oslobodio apostole iz tamnice?
16. Napravite kratak pregled Petrove četvrte propovijedi. Popišite zajedničke elemente njegovih drugih propovijedi zapisanih u Djelima apostolskim.
17. Tko je bio Gamaliel?
18. Zašto bi se kršćani trebali radovati u trpljenju?

DJELA APOSTOLSKA 6

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Sedmorica imenovani	Sedmorica odabrani za služenje	odabir sedmorice	Sedamorica pomoćnika	ustroj sedmorice
6:1-6	6:1-7	6:1-7	6:1-4 6:5-6	6:1-6
6:7			6:7	6:7
uhićenje Stjepana	Stjepan optužen za blasfemiju	propovijedanje i mučeništvo Stjepana (6:8 - 7:2a)	uhićenje Stjepana	Stjepanovo uhićenje
6:8-15	6:8-15	6:8 - 7:2a	6:8-15	6:8-15

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Djela apostolska 6 i 7 su Lukin književni /povijesni način počinjanja raspre o misiji među poganima.
- B. Crkva u Jeruzalemu brzo je rasla do toga vremena (usp. Djela 6:1).
- C. Crkva je bila sastavljena od Židova koji su govorili aramejski iz Palestine i Židova koji su govorili grčki iz dijaspore.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-6

¹Sad u vrijeme dok su se učenici povećavali u broju, podiže se pritužba u dijelu helenističkih Židova protiv domaćih Židova, jer njihove udovice bile su zanemarene u dnevnome posluživanju hrane. ²Tako dvanaestorica pozvaše zajednicu učenika i rekoše: “Nije poželjno za nas zanemariti riječ Božju zato da služimo za stolovima. ³Stoga, braćo, odaberite među sobom sedam muškaraca dobrog ugleda, punih Duha i mudrosti, koje možemo zadužiti za taj zadatak. ⁴A mi ćemo se posvetiti molitvi i službi svijetu.” ⁵Ta izjava naišla je na odobravanje čitave zajednice; i oni odabraše Stjepana, čovjeka punog vjere i Svetoga Duha, i Filipa, Prokora, Nikanora, Timona, Parmena i Nikolu, prozelita iz Antiohije. ⁶I ove dovedu pred apostole; i nakon molitve, oni položise ruke na njih.

6:1 “učenici” Ovo je doslovno “naučnici” iz GLAGOLA *manthanō*. Važno je shvatiti da NZ naglašava “postajanje učenicima” (usp. Mt 28:19; Djela 14:21), ne puko donošenje odluke. Ova oznaka za vjernike jedinstvena je Evandeljima i Djelima apostolskim. U Poslasticama, pojmovi “braća” i “sveti” korišteni su za označavanje sljedbenika Isusa.

▣ **“povećavali u broju”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA. Rast uvijek uzrokuje napetost.

▣ **“pritužba”** Ovaj pojam znači “govoriti privatno niskim glasom” (tj. privatni razgovori između pojedinaca, Moulton, *Analytical Lexicon*, str. 81). Pojavljuje se nekoliko puta u LXX-i u Knjizi Izlaska opisujući razdoblje lutanja pustinjom (usp. Izl 16:7.8; 17:3; također Br 11:1; 14:27). Ova ista riječ nađena je u Evandelju po Luki 5:30 i nekoliko puta u Ivanu (usp. Iv 6:41.43.61; 7:12.32).

▣ **“helenističkih Židova protiv domaćih Židova”** Ovo upućuje na vjerujuće Židove, one koji su bili iz Palestine i prvenstveno su govorili aramejski i one koji su izrasli u dijaspori i prvenstveno su govorili *koine* grčki. U ovoj situaciji zasigurno je bilo određenih kulturoloških i rasnih prizvuka.

▣ **“dnevnome posluživanju hrane”** Rana crkva slijedila je obrasce sinagoge. Svaki tjedan skupljala su se novčana sredstva (tj. milostinja) za hranu za siromašne. Ovaj se novac koristio za kupnju hrane, koja se tjedno davala iz sinagoge a Rana crkva davala ju je dnevno. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

Čini se iz povijesti da su se mnoge židovske obitelji koje su živjele i radile u drugim zemljama vraćale u Palestinu u kasnijim očevim godinama kako bi on mogao biti pokopan u Obećanoj zemlji. Stoga, bilo je mnogo udovica u Palestini, posebice u području Jeruzalema.

Judaizam je imao institucionalnu (tj. Mojsijevski Savez) skrb za siromašne, strance, i udovice (usp. Izl 22:21-24; Pnz 10:18; 24:17). Lukina pisanja pokazuju da je Isus, također, brinuo za udovice (usp. Lk 7:11-15; 18:7-8; 21:1-4). Normalno je, dakle, da je Rana crkva, uzevši obrazac i od skrbi sinagoga za društvo i iz Isusovih učenja, morala imati jasnu brigu za crkvene udovice.

6:2 “dvanaestorica” Ovo je u Djelima apostolskim bio skupni naslov za apostole. Ovi su bili prvi posebno odabrani Isusovi pratitelji tijekom Njegove zemaljske službe, što je započela u Galileji.

▣ **“pozvaše zajednicu učenika”** Točno što ovo znači ovdje neizvjesno je u tome smislu budući je Crkva bila sastavljena od nekoliko tisuća ljudi u tome trenutku, tako da nijedna kuća ili poslovni prostor nisu bili dovoljno veliki za ovo okupljanje. To se moralo dogoditi u Hramu, vjerojatno u Salamonovu trijemu (usp. Djela 3:11; 5:12).

Ovo je prvi primjer onoga što se nazvalo skupština (usp. Djela 6:3.5; 15:22). To je jedan od tri biblijskih načina o uredbi suvremene crkve:

1. episkopalni (tj. jedan glavni vođa)
2. prezbitarijanski (tj. skupina vođa)
3. kongregacijski (tj. čitavo tijelo vjernika).

Sva su tri načina prisutna u Djelima apostolskim 15.

▣ **“Nije poželjno za nas zanemariti riječ Božju zato da služimo za stolovima”** Ovo nije omalovažavajuća riječ o služenju, nego početak osjećaja potrebe za podjelom pastoralnih odgovornosti među Božjim narodom. To nisu bili službe, nego povjerene dužnosti. Naviještanje Evandelja mora zauzeti prvenstvo nad nekim potrebnim službama. Apostoli su jedinstveno bili pozvani i osposobljeni za svoj zadatak. Ništa se ne smije uzeti od toga zadatka. To nije bila “ili /ili”, nego “oboje /i” situacija.

Riječ “služimo” uobičajen je grčki pojam za službu, *diakonia*. Nažalost mnogi suvremeni komentatori, tražeći smjernice za kasniju službu đakona (usp. Fil 1:1; 1. Tim 3:8-10,12-13), koristili su ovaj tekst za određivanje toga zadatka za službu. Međutim, ovo nisu “đakoni”; oni su bili postavljeni poslanici /propovjednici. Samo eizegeza može naći đakone u Djelima apostolskim 6.

Meni je zanimljivo kako je ova Rana crkva obavljala svoju službu bez zgrada:

1. kad su se sastajali to je moralo biti u Hramu
2. u subotu zasigurno su se sastajali u svojim mjesnim sinagogama a u nedjelju vjerojatno u kućnim crkvama
3. tijekom tjedna (dnevno) apostoli su išli od kuće do kuće vjernika (usp. Djela 2:46).

6:3

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“odaberite”
“potražite”
“odaberite”
“morate odabrati”

Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. Nešto je moralo biti napravljeno za obnovu jedinstva i duha jednodušnosti. Ovaj pastoralni problem mogao je utjecati na promicanje Evanđelja. Crkva se morala organizirati za službu. Svaki vjernik je pozvan, darovit, puno-vremeni službenik (usp. Ef 4:11-16).

▣ “**sedam muškaraca**” Ne postoji razlog za ovaj broj osim što je to često bio simbolički broj savršenstva u SZ-u zbog svoje povezanosti sa sedam dana stvaranja (usp. Post 1; Ps 104). U SZ-u postoji presedan za ovaj isti postupak razvijanja drugoga reda vodstva (usp. Br 18). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

NASB, NJB
NKJV
NRSV
TEV

“dobroga ugleda”
“dobroga ugleda”
“dobroga stanja”
“koji su poznati da su”

Razlike u ovima engleskim prijevodima odražavaju dvije različite uporabe ovoga pojma:

1. “svjedočiti za” ili osigurati obavijest o (usp. TEV, NIV)
2. “govoriti dobro o nekome” (usp. Lk 4:22).

▣ “**punih Duha**” Ispunjavanje Duhom spomenu je nekoliko puta u Djelima apostolskim, obično u vezi s Dvanaesticom i njihovim službama propovijedanja /poučavanja /dohvaćanja. To označava silu za službu. Prisutnost Duha u životu osobe je dokazivo. Postoji dokaz u stavu, djelovanjima, i učinkovitostima. Udovice su važne, ali naviještanje Evanđelja je prvenstvo (usp. Djela 6:4). Vidjeti punu bilješku o “ispunjeni” u Djelima apostolskim 5:17.

▣ “**i mudrosti**” U SZ-u postoje dvije vrste mudrosti:

1. doseći znanje (akademski)
2. mudro življenje (praktički).

Ova sedmorica imala su oboje!

▣ “**koje možemo zadužiti za taj zadatak**” Imali su zaduženje usmjereno na zadatak. Ovaj odlomak ne može biti korišten za potvrdu da su se đakoni bavili s poslovnim stvarima (KJV, “ovaj posao”) crkve! Riječ “zadatak” (*chraomai*) znači “potreba”, a ne “služba” (Alfred Marshall, *RSV Interlinear*, str. 468).

6:4 “**mi ćemo se posvetiti**” Ovaj grčki pojam korišten je u nekoliko značenja:

1. usko povezan s nekim, Djela apostolska 8:13
2. osobno služiti nekoga, Djela apostolska 10:7
3. biti odlučno predan nečemu ili nekome:
 - a. rani učenici jedan drugome i molitvi, Djela apostolska 1:14
 - b. rani učenici apostolskome naučavanju, Djela apostolska 2:42
 - c. rani učenici jedan drugome, Djela apostolska 2:46
 - d. apostoli službi molitve i Riječi, Djela apostolska 6:4 (Pavao koristi istu riječ za poziv vjericima na postojanost u molitvi, Rim 12:12; Kol 4:2).

▣ **“molitvi i službi svijetu”** Ovaj izričaj nalazi se na čelu (tj. smješten na prvo mjesto) u grčkoj rečenici za naglasak. Nije li paradoksalno da su ova “sedmorica” bili prvi koji su imali viđenje misije svijeta s Evandeljem, a ne apostoli? Ova “sedmorica” bili su oni čije je propovijedanje tjeralo na prijekid s judaizmom, ne apostoli.

Šokantno je da nisu apostoli bili inicijatori Velikoga poslanja, nego ovi Židovi koji su govorili grčki. Djela apostolska nikad ne zapisuju kako su oni ispunili zadatak što im je bio povjeren od apostola nego umjesto toga opisuju ih kao propovjednike Evandelja. Njihova osposobljenost izgleda kako je više u skladu s ovim zadatkom nego upravljanje i pastoralna skrb potrebna u Crkvi u Jeruzalemu..

Umjesto dovođenja mira, njihove službe donijele su sukob i progonstvo!

6:5 “Stjepana” [Stjepan] Njegovo ime znači “pobjednička kruna”. Sva sedmorica imala su grčka imena, ali većina Židova u dijaspori imala su i hebrejsko ime i grčko ime. Ime samo po sebi ne znači da su oni bili svi Židovi koji su govorili grčki. Razlog govori kako su možda bile prisutne obje skupine.

▣ **“punog vjere”** Pojam “vjere” dolazi od SZ-ne riječi (tj. *emeth*) što izvorno znači osobu čije su noge bile čvrsto na zemlji. Pojam je došao do metaforičke uporabe za nekoga tko je bio vjerodostojan, vjeran, pouzdan, i odan. U NZ-u ovaj pojam koristi se za odaziv vjernika na Božje obećanje kroz Krista. Mi se pouzdajemo u Njegovu vjerodostojnost! Mi vjerujemo Njegovoj vjernosti. Stjepan se pouzdao u Božju vjerodostojnost; dakle, one je bio okarakteriziran Božjom naravi (tj. pun vjere, vjernosti).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \(אמנה\).](#)

▣ **“punog ... Svetoga”** Postoje mnogi različiti izričaji što opisuju službu Duha za vjernike:

1. vabljenje Duha (usp. Iv 6:44.65)
2. krštenje Duhom (usp. 1. Kor 12:13)
3. plod Duha (usp. Gal 5:22-23)
4. darovi Duha (usp. 1. Kor 12)
5. ispunjenje Duhom (usp. Ef 5:18).

Biti pun Duha podrazumijeva dvije stvari: (1) da je osoba spašena (usp. Rim 8:9) i (2) da je osoba vođena Duhom (usp. Rim 8:14). Izgleda kako se nečija “ispunjenost” odnosi na neprekidno bivanje ispunjenim te osobe (PREZENT PASIVNOGA IMPERATIVA iz Ef 5:18). Za “ispunjen” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

▣ **“Filipa” [Filip]** Postoji nekoliko Filipa u NZ-u. Ovaj je bio jedan od Sedmorice. Njegovo ime znači “ljubitelj konja”. O njegovoj službi rečeno nam je u Djelima apostolskim 8. Poslužio je kao instrument obnove u Samariji i osoban svjedok vladinom službeniku iz Etiopije. Nazvan je “evanđelist” u Djelima apostolskim 21:8 a njegove kćeri bile su također djelatne u službi (tj. proročice, usp. Djela 21:9, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:18: Žene u Bibliji](#)).

▣ **“Prokora” [Prokor]** Malo je poznato o ovoj osobi. U *The International Standard Bible Encyclopedia*, tom 4, James Orr (izd.) kaže da je on postao biskup Nikomedije i bio mučenik u Antiohiji (str. 2457).

▣ **“Nikanora” [Nikanor]** Ništa se ne zna o ovoj osobi u crkvenoj povijesti. Njegovo ime je grčko i znači “osvajач”.

▣ **“Timona” [Timon]** Ništa se ne zna o ovoj osobi u crkvenoj povijesti. Njegovo ime je grčko i znači “cijenjen /častan”.

▣ **“Parmena” [Parmen]** Ovo je skraćeno od *Parmenides*. Crkvena predaja kaže da je bio mučenik u Filipima tijekom vladavine Trajana (usp. *The International Standard Bible Encyclopedia*, tom 4, str. 2248).

▣ **“Nikolu, prozelita iz Antiohije”** O ovome čovjeku dato je više obavijesti jer je njegov grad bio rodno mjesto Luke. Bivanje židovskim prozelitom uključivalo je tri obreda čina:

1. osoba se krstila u nazočnosti svjedoka
2. osoba je, ako je muško, bila obrezana
3. osoba je, ako je imala priliku, prinijela žrtvu u Hramu.

Postojala je neka pomutnja o ovome čovjeku u crkvenoj povijesti jer postoji skupina sličnoga imena spomenuta u Otkrivenju 2:14-15. Neki rani crkveni oci (tj. Irenej i Hipolit) mislili su da je on bio utemeljitelj ove heretičke skupine. Većina crkvenih očeva koji uopće ne spominju tu vezu misli kako je ta skupina pokušavala koristiti njegovo ime da bi potvrdila kako je njihov utemeljitelj bio vođa Crkve u Jeruzalemu.

6:6 “oni položise ruke na njih” Gramatika podrazumijeva da je čitava crkva položila ruke na njih (usp. Djela 13:1-3), iako je referent na ZAMJENICU višeznačan.

Rimsko-katolička crkva koristila je tekstove kao što je ovaj za potvrdu apostolskoga nasljeđivanja. U baptističkome životu mi koristimo tekstove kao ovaj za potvrdu redovitosti (tj. predanost ljudi određenoj službi). Ako je istina da su svi vjernici pozvani, daroviti službenici (usp. Ef 4:11-12), onda ne postoji razlika u NZ-u između “svećenstva” i “laika”. Elitizam je postavljen i promican biblijskim nepodupirajućim crkvenim predajama što mora biti preispitano u svjetlu NZ-noga Pisma. Polaganje ruku može označavati funkciju, ali ne poseban položaj ili autoritet. Mnoge od naših denominacijskih predaja povijesno su ili denominacijski utemeljene ali nisu jasno biblijsko učenje ili nalog. Predaja nije problem sve dok se ona ne podigne na stupanj Svetopisamskoga autoriteta.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Polaganje ruku u Bibliji](#); i [Posebnu temu dolje: Polaganje ruku \(iz 1. Timoteju poslanice 4:14\)](#).

POSEBNA TEMA: POLAGANJE RUKU U BIBLIJI

Ova gesta osobnoga sudjelovanja koristila se na nekoliko različitih načina u Bibliji:

1. uzimanje prisege (tj. ruka ispod stegna [usp. Post 24:2.9; 47:29])
2. prijelaz na obiteljsko vodstvo (usp. Post 48:14.17.18)
3. poistovjećivanje sa smrću žrtvene životinje kao zamjena:
 - a. svećenika (usp. Izl 29:10.15.19; Lev 16:21; Br 8:12)
 - b. laika (usp. Lev 1:4; 3:2.8; 4:4.15.24; 2. Ljet 29:23)
4. izdvajanje osoba da služe Bogu u posebnom zadatku ili službi (usp. Br 8:10; 27:18.23; Pnz 34:9; Djela 6:6; 13:3; 1. Tim 4:14; 5:22; 2. Tim 1:6)
5. sudjelovanje u sudskome kamenovanju grješnika (usp. Lev 24:14)
6. ruka na nečijim ustima označava tišinu ili pristanak (usp. Suci 18:19; Job 21:5; 29:9; 40:4; Mih 7:16)
7. ruka na nečijoj vlastitoj glavi znači žalost /tugu (2. Sam 13:19)
8. primanje blagoslova za zdravlje, sreću, i pobožnost (usp. Mt 19:13.15; Mk 10:16)
9. povezano s fizičkim iscjeljenjem (usp. Mt 8:3; 9:18.20; Mk 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Lk 4:40; 13:13; Djela 9:17; 28:8)
10. primanje Svetoga Duha (usp. Djela 8:17-19; 9:17; 19:6, zabilježiti Pnz 34:9).

Postoji iznenađujući manjak obavijesti jednoznačnih odlomaka što su bili povijesno korišteni za podršku crkvenome postavljanju vođa (tj. rukopolaganje, [vidjeti Posebnu temu dolje: Rukopolaganje \[iz 1. Timoteju poslanice 4:14\]](#)).

1. U Djelima apostolskim 6:6 apostoli su oni koji polažu ruke na sedmoricu za mjesnu službu.
2. U Djelima apostolskim 13:3 proroci i učitelji su oni koji polažu ruke na Barnabu i Pavla za misijsku službu.
3. U 1. Timoteju poslanici 4:14 mjesni vođe su oni koji su uključeni u Timotejev prvotni poziv i postavljanje.
4. U 2. Timoteju poslanici 1:6 Pavao je onaj koji polaže ruke na Timoteja.

Ova raznolikost i višeznačnost slikovito prikazuje manjak uredbe u prvome stoljeću Crkve. Rana crkva bila je mnogo dinamičnija i redovito je koristila duhovne darove vjernika (usp. 1. Kor 12; 14). NZ jednostavno nije pisan za obranu ili ocrtavanje upravnoga modela (vidjeti raznovrsnost u Djelima 15) ili način rukopolaganja. Predaje crkvene uredbe jesu potrebne ali nisu biblijske. Pobožnost vodstva daleko je važnija od obrasca vodstva (tj. politike).

POSEBNA TEMA: RUKOPOLAGANJE (iz 1. Timoteju poslanice 4:14)

Moram priznati da sam unio neku pomutnju u ovu temu. Imam teološku predrasudu protiv dihotomije /račvanja “svećenstvo /laici” što se razvila u kršćanstvu. Ja vjerujem da su svi vjernici pozvani i daroviti za zrelost i službu (usp. 1. Kor 12; Ef 4:11-12). Vjernici su sveti i službenici su! Oni su spašeni kako bi služili!

Zamisao Reformacije o “svećenstvu vjernika” [jednina: vjernik – op.prev.], prvo rasčlanjeno od Martina Luthera, promašila je biblijski naglasak – svi vjernici moraju djelovati kao svećenici (usp. Izl 19:5-6; Br 16:3). Biblijski to mora biti “svećeništvo vjernika” (množina: vjernici – op.prev.)!

Sad govoreći to shvatio sam također kako Bog poziva vjernike da vode vjernike (usp. Br 16:11). Nema sumnje da su neki pozvani i opremljeni za usmjeravanje, vođenje, poticanje, i organiziranje Božjega naroda /Božjih ljudi (tj. Ef 4:11). Međutim, ovi vođe nisu posebni vjernici, ili povlašteni vjernici, nego vođe koji služe (usp. Mt 18:1-4; 20:20-28; 23:11).
Suvremena stremjenja polaganja ruku podcjenjuju nekoliko biblijskih istina:

1. svi su vjernici službenici koji služe
2. svi su vjernici daroviti za službu.

Polaganje ruku razvilo se iz neslužbene potvrde o darovitosti i molitvenoj predanosti za poseban zadatak službe (tj. Djela 13:1-3) u razrađeni, s visokim zidom ograđeni elitizam! Ova zamisao mora biti promijenjena; ovaj obrazac mora biti ponovno procijenjen; ovaj nebiblijski razvitak mora biti promijenjen! Suvremeno kršćanstvo temelji se na toliko velikoj predaji i elitizmu na tako maloj biblijskoj podlozi (tj. Djela 13:1-3; 1. Tim 4:14; 5:22; 2. Tim 1:6). Dakle, gdje je nalog /ovlaštenje, u jasnim NZ-nim odlomcima ili u denominacijskim predajama?

Ova raznolikost i višeznačnost pokazuju manjak organizacije u prvom stoljeću Crkve. Rana crkva bila je mnogo dinamičnija i redovito je koristila duhovne darove vjernika (usp. 1. Kor 14). NZ naprosto nije pisan za obranu ili predstavljanje upravljačkoga modela (tj. politike) ili obreda polaganja ruku.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:7

⁶Riječ Božja nastavila se širiti; a broj učenika nastavio se uvelike širiti u Jeruzalemu, i vrlo mnogo svećenika postajali su poslušni vjeri.

6:7 “Riječ Božja” Ovo upućuje na Evanđelje Isusa Krista. Njegov život, smrt, uskrsnuće, u učenje o Bogu oblikuju novi način viđenja Staroga saveza (usp. Mt 5:17-48). Isus jeste ta Riječ (usp. Iv 1:1; 14:6). Kršćanstvo je Osoba! Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 4:31.

▣ **“nastavila se širiti”** Sva tri GLAGOLA u Djelima apostolskim 6:7 su IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ovo je središnja tema Djela apostolskih. Božja riječ se širi od ljudi koji imaju pouzdanje u Krista i postaju dio Božjega novog zavjetnog naroda (usp. Djela 6:7; 12:24; 19:20).

Ovo može biti smjerenje na Božje obećanje Abrahamu o brojnome rastu njegove obitelji, koja je postala Božji starozavjetni narod (usp. Djela 7:17; Post 17:4-8; 18:18; 28:3; 35:11).

▣ **“vrlo mnogo svećenika postajali su poslušni vjeri”** Ovo je bio jedan od uzroka nemira židovskoga vodstva (tj. saduceji) nad kršćanstvom. Oni koji su poznavali SZ dobro bivali su uvjerenima da je Isus iz Nazareta istinski obećani Mesija. Nutarnji krug judaizma pucao je!

Sažete izvaje o rastu mogu biti ključ za građu Knjige Djela apostolskih (usp. Djela 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

▣ **“vjeri”** Ovaj pojam može imati nekoliko različitih suzvuka:

1. njegova SZ-na pozadina znači “vjernost” ili “vjerodostojnost”; prema tome, koristi se za našu vjeru u vjernost Božju ili naše pouzdanje u Boga ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \[827\]](#))
2. naše prihvaćanje ili primanje Božje besplatne ponude oprostjenja u Kristu
3. vjerno, pobožno življenje
4. skupni smisao o kršćanskoj vjeri ili doktrinatnoj istini o Kristu (usp. Rim 1:5; Gal 1:23; i Juda stihovi 3 i 20). U nekoliko odlomaka, kao što je 2. Poslanica Solunjanima 3:2, teško je znati koji smisao ima

Pavao na

umu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:8-15

⁸A Stjepan, pun milosti i snage, bijaše činio velika čudesa i znakove među ljudima. ⁹Ali neki ljudi iz takozvane Sinagoge Slobodnjaka, uključujući i Cirence i Aleksandrince, i neki iz Cilicije i Azije, dignu se i prepirahu se sa Stjepanom. ¹⁰Ali oni bijahu nesposobni izaći na kraj s mudrošću i Duhom kojim je on govorio. ¹¹Onda oni potajice

pobude ljude neka kažu: “Mi smo ga čuli kako govori bogohulne riječi protiv Mojsija i protiv Boga.”¹²I oni potakoše narod, starješine i pisare, i dodoše k njemu i odvukoše ga i dovedoše ga pred Vijeće.¹³Oni proguraše lažne svjedoke koji rekoše: “Ovaj čovjek neprekidno govori protiv ovoga svetog mjesta i Zakona;¹⁴jer mi smo ga čuli kako kaže da će taj Nazarećanin, Isus, uništiti ovo mjesto i promijeniti običaje što nam je predao Mojsije.”¹⁵I uprijevši svoj pogled na njega, svi koji su sjedili u Vijeću vidješe da je njegovo lice kao lice anđela.

6:8 “pun milosti i snage” Ovaj “pun milosti i snage” upućuje na Božji blagoslov njegova života i službe. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

Ovaj pojam “snage” odnosi se na sljedeći izričaj, “bijaše činio velika čudesa i znakove”.

▣ **“bijaše činio velika čudesa i znakove”** Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME (kao Djela 6:7). To se vjerojatno dogodilo prije odabira njega kao jednoga od Sedmorice. Stjepanova poruka Evanđelja neprekidno je bila potvrđivana njegovom osobom (tj. pun milosti) i snagom (tj. znakovi i čudesa).

6:9 “neki ljudi iz ... neki iz” Postoji pitanje kako netko tumači koliko se je skupina diglo protiv Stjepana:

1. jedna sinagoga (ljudi iz svih popisanih zemalja)
2. dvije sinagoge:
 - a. Židovi iz Cirene i Aleksandrije
 - b. Židovi iz Cilicije i Azije (Pavao je bio iz Cilicije)
3. jedna sinagoga, ali dvije skupine
4. pet odvojenih sinagoga.

Grčki GENITIV MUŠKOGA MNOŽINSKOGA ČLANA (*tōn*) ponovljen je dva puta.

▣ **“iz takozvane”** Razlog za ovaj izričaj jeste taj da je pojam “slobodnjak” latinska riječ; prema tome, on mora biti tumačen zbog jasnoće. Očito ovi su Židovi bili odvedeni u strane zemlje kao robovi (vojni ili ekonomski), ali sad su se vratili u Palestinu kao slobodnjaci, no *koine* grčki bio je još uvijek njihov prvi jezik.

6:10 Ne samo da je Stjepanova poruka Evanđelja bila potvrđena silnim znacima, nego je ona bila logički poticajna. Djela apostolska 7 primjer je njegova propovijedanja.

▣ **“Duhom”** U grčkome tekstu nema načina razlikovanja velikih pisanih slova; stoga, ovo je tumačenje prijevoda. Veliko slovo “D” upućivalo bi na Svetoga Duha, a malo slovo “d” na ljudski duh (KJV, NRSV fusnota, REB, usp. Djela 7:59; 17:16; 18:25; Rim 1:9; 8:16; 1. Kor 2:11; 5:4; 16:18; 2. Kor 2:13; 7:13; 12:18; Gal 6:18; Fil 4:23). Ovo može biti smjeranje na Izreke 20:27.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

6:11 “oni potajice pobude ljude neka kažu” Pojam “pobude” može značiti: (1) podmititi (usp. Louw i Nida, *Lexicon*, tom 1, str. 577-578) ili (2) potajice planirati (usp. Bauer, Arndt, Gingrich, i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 843). Ovo je ista tehnička korištena protiv Isusa (usp. Mt 26:61) i Pavla (usp. Djela 21:28). Njihova osuda bila je kršenje Knjige Izlaska 20:7, što je zahtijevalo smrtnu kaznu.

▣ **“Mi smo ga čuli kako govori bogohulne riječi protiv Mojsije”** Stjepanov govor u Djelima apostolskim 7 odgovara ovoj optužbi. Ako su Djela apostolska 7 bila tipično Stjepanovo propovijedanje Evanđelja ili posebna propovijed što je morala odgovoriti na ovu posebnu optužbu neizvjesno je, ali Stjepan je vjerojatno često koristio SZ kako bi potvrdio Isusovo Mesijanstvo.

▣ **“i protiv Boga”** Ovi Židovi stavljaju Boga nakon Mojsija! Sâma građa njihove rečenice otkriva percepciju problema. Mojsijeva Zakon postao je krajnji cilj.

6:12 “starješine i pisare ... Vijeće” Izričaj “starješine i pisare” često je kraća oznaka za članove Sanhedrina, na kojeg se upućuje u ovome okviru pojmom “Vijeće”. Ovo je bilo religijski autoritet židovskoga naroda u rimskome razdoblju prije godine 70. Vjerojatno je bilo sastavljeno od:

1. velikoga /velikih svećenika i njegove obitelji

2. mjesnih bogatih posjednika zemlje i građanskih vođa
3. mjesnih pisara.

Brojio je sedamdeset vođa iz područja Jeruzalema. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

6:13 “Ovaj čovjek” Ovo je semitski način pokazivanja prijezira. Taj je izričaj često korišten o Isusu.

▣ **“govori protiv ovoga svetog mjesta i Zakona”** Ovaj izričaj je proširena optužba iz Djela apostolskih 6:11. To može upućivati na Stjepanovu potvrdu Isusovih riječi o uništenju Hrama zapisanih u Evanđelju po Luki 19:44-48 (i Mk 13:2), ili Isusovu prijetnju u Mateju 26:61; 27:40; Marku 14:58; 15:29; Ivanu 2:19 (usp. Djela 6:14). Isus je Sebe vidio kao “novi Hram”, novo središte štovanja, novo sastajalište Boga i ljudstva (usp. Mk 8:31; 9:31; 10:34). Božja osuda dolazila je na Herodovu građevinu.

Stjepanovo propovijedanje o punove i besplatnome oprost u Isusu vjerojatno je bilo izvor za “govori protiv ... Zakona”. Poruka Evanđelja reducira “Mojsijevski Savez” na povijesnog svjedoka umjesto na sredstva spasenja (usp. Gal 3 i Heb).

Za Židove prvoga stoljeća ovo je bilo radikalno učenje, blasfemija! Ovo istinski odstupa od tipičnoga SZ-nog razumijevanja monoteizma, spasenja, i jedinstvenoga mjesta Izraela. NZ ima temeljito preusmjereno žarište (tj. Isus, a ne Izrael, milost a ne ljudska zasluga).

6:14 U određenome smislu njihove su optužbe bile istinite! Ove dvije optužbe bile su osmišljene kako bi potaknule i saduceje (tj. “uništiti ovo mjesto”) i farizeje (tj. “promijeniti običaje što nam je predao Mojsije”).

▣ **“taj Nazarećanin, Isus”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin.](#)

6:15 “uprijevi svoj pogled na njega” Ovo je književno sredstvo često korišteno od Luke. Označava neprekidnu pozornost (usp. Lk 4:20; 22:56; Djela 1:10; 3:4.12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9; 23:1).

▣ **“njegovo lice kao lice anđela”** Ovo može biti slično s:

1. Mojsijevim licem koje je sjalo nakon što je bio s YHWH-om (usp. Izl 34:29-35; 2. Kor 3:7)
2. Isusovim licem i tijelom koje je sjalo tijekom Njegova preobraženja (usp. Mt 17:2; Lk 9:29)
3. anđelom glasnikom u Knjizi proroka Daniela 10:5-6.

To je bio način metaforičkoga označavanja nekoga tko je bio u prisutnosti Boga.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Rana crkva odabrala svoje najbolje duhovne ljude za posluživanje za stolovima?
2. Zašto postoji napetost što je u stalnome porastu?
3. Što je svrha polaganja ruku?
4. Zašto je Stjepan bio napadnut?

DJELA APOSTOLSKA 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Stjepanovi govori	Stjepan naslovljava: poziv Abrahama	propovijedanje i mučeništvo Stjepana (6:8 - 8:1a)	Stjepanov govor	Stjepanov govor
7:1-8	7:1-8		7:1 7:2-8	7:1-8
	patrijarsi u Egiptu	7:2b-8		
7:9-16	7:9-16	7:9-16	7:9-16	7:9-16
7:17-22	7:17-36	7:17-22	7:17-22	7:17-22
7:23-29		7:23-29	7:23-29	7:23-29
7:30-43		7:30-34	7:30-34	7:30-34
	Izrael se buni protiv Boga	7:35-43	7:35-38	7:35-43
	7:37-43			
	Božje istinsko Svetište		7:39-43	
7:44-50	7:44-50	7:44-50	7:44-47	7:44-50
	Izrael se opire Svetome Duhu		7:48-50	
7:51-53	7:51-53	7:51-53	7:51-53	7:51-53
kamenovanje Stjepana	Stjepan mučenik		kamenovanje Stjepana	kamenovanje Stjepana, Savao kao progonitelj
7:54 - 8:1a	7:54-60	7:54 - 8:1a	7:54 - 8:1a	7:54 - 8:1

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Stjepanov govor u Djelima apostolskim 7 najdulji je govor zapisan u Djelima apostolskim. On lomi teološko tlo za Pavlovo (i crkveno) razumijevanje odnosa Evanđelja prema Starome zavjetu. Stjepanova propovijed odgovara na optužbe podignute protiv njega, pokazujući da:
1. Bog je djelovao izvan Hrama
 2. Bog radi s poganima
 3. Židovi su uvijek odbacivali Božju poruku, ljude, i sad su odbacili Mesiju!
- B. Stjepanova obrana utjecala je na srce Savla iz Tarza i Pavlovu teologiju.
- C. Stjepan otkriva neprekidnu zavjetnu nevjeru židovskoga naroda i Božja otkrivenja izvan Obećane zemlje i neovisna od Hrama u Jeruzalemu, što je postalo žarište židovskoga štovanja prvoga stoljeća.
- D. Židovski narod redovito je odbacivao Božje glasnogovornike i sad su to učinili ponovno. Oni su žestoko odbili Isusa iz Nazareta i sad nasilnički odbijaju Stjepana, Njegovog svjedoka.
- E. Stjepan je optužen od iste skupine za slične blasfemije kao što je Isus bio optužen. Kad je bivao kamenovan Stjepan je rekao nekoliko stvari što su oponašale Isusove riječi i djelovanja na križu. Je li to bio nakanjeno sredstvo korišteno od Luke? Čini se da jeste!
- F. Stjepanovo stajalište o odnosu između Židova i kršćana postaviti će pozornicu za progonstvo (usp. Djela 8:1-3) i konačno dijeljenje (tj. godine 70 formule prokletstva) ove dvije skupine. Zsigurno je moguće da je Bog koristio Stjepana, kao što je On koristio Samsona u SZ-u, kako bi započeo borbu prisiljavajući time širenje Evanđelja izvan Palestine.
- G. Stjepanov govor /obrana /propovijed ima nekoliko pojedinosti što se razlikuju od hebrejskoga SZ-a (on navodi iz Septuaginte). Trebaju li znanstvenici pokušati obraniti Stjepanova govorenja ili im dopustiti bivanje židovskim predajama ili čak povijesnim pogriješkama? Ovo pitanje otkriva emocionalne i intelektualne predrasude tumača. Ja vjerujem da je Biblija istinita povijest, da kršćanstvo stoji ili pada na događajima iz Biblije. Međutim, sâm početak Biblije (tj. Post 1 - 11) i kraj Biblije (tj. Otk) nisu "tipična povijest"! Što se tiče izvješća u koja se interveniralo mislim da su ona točna i istinita. Ovo uzima u obzir kako ponekad postoje:
1. razlike u brojevima
 2. razlike u žanru
 3. razlike u pojedinosti
 4. rabinske tehnike tumačenja (posebice kombiniranje dva ili više tekstova).
- Ovo ne utječe na moju tvrdnju o povijesnoj točnosti ili vjerodostojnosti biblijskih pripovijetki. Stjepan je moguće prepričao ono što je naučio u sinagoškoj školi ili je moguće promijenio tekstove kako bi odgovarali njegovoj svrsi! Promašiti njegovu poruku usredotočujući se na jednu ili dvije pojedinosti pokazuje naš suvremeni smisao historiografije a ne smisao povijesti prvoga stoljeća.
- H. Osnovni pregled Stjepanova povijesnog gledanja o Božjem bavljenju s Izraelom u Djelima apostolskim 7:
1. patrijarsi, Djela apostolska 7:2-16
 2. izlazak i lutanja pustinjom, Djela apostolska 7:17-43
 3. Šator i Hram, Djela apostolska 7:44-50
 4. primjena na njih njegova sažetka SZ-ne povijesti, Djela apostolska 7:51-53.
- I. Stjepan koristi nekoliko SZ-nih referenci (navodi i smjerenja):
1. Djela apostolska 7:3 – Knjiga Postanka 12:1
 2. Djela apostolska 7:5 – Knjiga Postanka 12:7 ili 17:8
 3. Djela apostolska 7:6-7a – Knjiga Postanka 15:13-14
 4. Djela apostolska 7:7b – Knjiga Izlaska 3:12
 5. Djela apostolska 7:8a – Knjiga Postanka 17:9-14

6. Djela apostolska 7:8b – Knjiga Postanka 21:2-4
7. Djela apostolska 7:8c – Knjiga Postanka 25:26
8. Djela apostolska 7:8d – Knjiga Postanka 35:22-26
9. Djela apostolska 7:9 – Knjiga Postanka 37:10.28; 45:4
10. Djela apostolska 7:10 – Knjiga Postanka 39:21; 41:40-46
11. Djela apostolska 7:11 – Knjiga Postanka 41:54-55; 42:5
12. Djela apostolska 7:12 – Knjiga Postanka 42:2
13. Djela apostolska 7:13 – Knjiga Postanka 45:1-4
14. Djela apostolska 7:14 – Knjiga Postanka 45:9-10
15. Djela apostolska 7:15 – Knjiga Postanka 46:5; 49:33; Izlazak 1:6
16. Djela apostolska 7:16 – Knjiga Postanka 23:16; 50:13
17. Djela apostolska 7:17 – Knjiga Izlaska 1:7-8
18. Djela apostolska 7:18 – Knjiga Izlaska 1:8
19. Djela apostolska 7:19 – Exod. 1:10-11
20. Djela apostolska 7:20 – Knjiga Izlaska 2:2
21. Djela apostolska 7:21 – Knjiga Izlaska 2:5.6.10
22. Djela apostolska 7:22 – Knjiga Izlaska 2:10
23. Djela apostolska 7:23 – Knjiga Izlaska 2:11-12
24. Djela apostolska 7:26 – Knjiga Izlaska 2:13
25. Djela apostolska 7:27-28 – Knjiga Izlaska 2:14
26. Djela apostolska 7:30 – Knjiga Izlaska 3:1-2
27. Djela apostolska 7:29a – Knjiga Izlaska 2:15
28. Djela apostolska 7:29b – Knjiga Izlaska 2:22; 4:20; 18:3-4
29. Djela apostolska 7:32 – Knjiga Izlaska 3:6
30. Djela apostolska 7:33-34 – Knjiga Izlaska 3:5.7-10
31. Djela apostolska 7:36 – Knjiga Izlaska 12:41; 33:1
32. Djela apostolska 7:37 – Ponovljeni zakon 18:15
33. Djela apostolska 7:38 – Knjiga Izlaska 19:17
34. Djela apostolska 7:39 – Knjiga Brojeva 14:3-4
35. Djela apostolska 7:40 – Knjiga Izlaska 32:1.23
36. Djela apostolska 7:41 – Knjiga Izlaska 32:4.6
37. Djela apostolska 7:42-43 – Knjiga proroka Amosa 5:25-27
38. Djela apostolska 7:44 – Knjiga Izlaska 25:31.36-40
39. Djela apostolska 7:45 – Knjiga o Jošui 3:14 i dalje; 18:1; 23:9
40. Djela apostolska 7:46 – 2. Knjiga o Samuelu 7:8 i dalje
41. Djela apostolska 7:47 – 1. Knjiga o Kraljevima 6 - 8; 2. Ljetopisa 1 - 6
42. Djela apostolska 7:49-50 – Knjiga proroka Izaije 66:1-2

Drugi dobar Svetopisamski sažetak Izraelove povijesti je Knjiga o Nehemiji 9:

1. Nehemija 9:6 – Knjiga Postanka 1 - 11
2. Nehemija 9:7-8 – Knjiga Postanka 12 - 50
3. Nehemija 9:9-14 – Knjiga Izlaska (izlazak)
4. Nehemija 9:15-21 – Knjiga Brojeva (razdoblje lutanja pustinjom)
5. Nehemija 9:22-25 – Knjiga o Jošui (osvajanje)
6. Nehemija 9:26-31 – Knjiga o Sucima
7. Nehemija 9:32-38 – Knjiga o Samuelu, Kraljevi, Ljetopisi (Kraljevina).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-8

¹Veliki svećenik reče: “Jesu li ove stvari takve?” ²A on reče: “Čujte me, braćo i očevi! Bog slave ukazao se je našem ocu Abrahamu kad je bio u Mezopotamiji, prije nego što je živio u Haranu, ³i rekao mu: ‘OSTAVI SVOJU ZEMLJU I SVOJE ROĐAKE, I UDI U ZEMLJU ŠTO ĆU TI POKAZATI.’ ⁴Onda on ostavi zemlju Kaldejsku i nastani se u

Haranu. Od tamo, nakon što je njegov otac umro, Bog ga dovede u ovu zemlju u kojoj vi sad živite. ⁵Ali On mu nije dao baštinu u njoj, niti čak stopu zemlje, a ipak, čak kad nije imao djeteta, On obeća da ON ĆE JE DATI NJEMU KAO POSJED, I NJEGOVI POTOMCIMA NAKON NJEGA. ⁶Ali Bog je govorio o ovome ishodu, da će njegovi POTOMCI BITI TUDINCI U STRANOJ ZEMLJI, I DA ĆE BITI POROBLJENI I ZLOSTAVLJANI ČETIRI STOTINE GODINA. ⁷I SVAKOME NARODU U KOJEM ĆE ONI BITI U ROPSTVU JA OSOBNO ĆU SUDITI', reče Bog, 'i NAKON TOGA ONI ĆE IZIĆI I SLUŽITI MENI NA OVOME MJESTU.' ⁸I On mu dade savez obrezanja; i tako Abraham postade otac Izaka, i obreza ga osmi dan; i Izak postade ocem Jakova, a Jakov od dvanaest patrijarha."

7:1 "Veliki svećenik" Ovo je bio Kaifa. Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 4:6.

7:2 "A on reče" Stjepanova obrana vrlo je slična Poslanici Hebrejima. On je na optužbe odgovorio na dva načina: (1) židovski narod neprekidno je odbacivao Mojsija u prošlosti i (2) Hram je bio samo jedan od nekoliko načina što je Bog koristio kad je govorio s Izraelom. Ovo je izravan odgovor na optužbe podignute protiv njega u Djelima apostolskim 6:13.

▣ **"Čujte"** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA od grčke riječi *akouō*. Koristi se u Septuaginti za prijevod čuvene molitve judaizma, *Shema* (usp. Pnz 6:4-5). Također je korištena u prorocima za odražavanje značenja o "čuti tako kao i odazvati se" (usp. Mih 1:2; 6:1). Teško je biti siguran da je ovaj tehnički suzvuk prezent kad ovi židovski ljudi izražavaju svoje hebrejske misli u *koine* grčkim riječima, ali u nekim okvirima kao što je ovaj to može biti istinito.

▣ **"Bog slave"** Ovaj Bog slave (usp. Ps 29:3) ukazao se patrijarhu Abrahamu (usp. Post 12:1; 15:1.4; 17:1; 18:1; 22:1), tako započevši židovski narod. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Slava \(kabod\) \(SZ\)](#).

▣ **"Abrahamu"** Abraham se smatrao ocem židovskoga naroda. On je bio prvi patrijarh. Njegov poziv i kasniji hod s Bogom opisano je u Knjizi Postanka 12:1 - 25:11. U Poslanici Galaćanima 3 i kasnije u Rimljanima 4 Pavao ga koristi kao obrazac opravdanja milošću kroz vjeru.

▣ **"kad je bio u Mezopotamiji, prije nego što je živio u Haranu"** Knjiga Postanka 11:31 naznačava da je Abraham bio u gradu Haran kad mu je YHWH govorio. Međutim, vrijeme Božjega kontakta s Abrahamom nije izričito izjavljeno. Abraham je bio iz Ura Kaldejskoga (usp. Post 11:28.31), ali kasnije se preselio u Haran (usp. Post 11:31.32; 29:4) slijedeći Božju zapovijed. Naglasak jeste da je Bog govorio Abrahamu izvan zemlje Kanaan. Abraham nije bio vlasnik niti je posjedovao ikoji dio Svete zemlje (usp. Djela 7:5) tijekom svoga života (osim spilje za ukop svoje obitelji, usp. Post 23:9).

Pojam "Mezopotamiji" može upućivati na različite etničke skupine:

1. narodna skupina u sjevernome području Tigrisa i Eufrata (tj. "Sirija između rijeka")
2. narodna skupina blizu izvora Tigrisa i Eufrata.

7:3 "OSTAVI SVOJU ZEMLJU I SVOJE RODAKE, I UDI U ZEMLJU ŠTO ĆU TI POKAZATI" Ovo je navod iz Knjige Postanka 12:1. Teološko pitanje uključeno u ovaj navod jeste kad Bog to govori Abram:

1. dok je bio u Uru prije nego je uzeo svoga oca Teraha i nećaka Lotu u Haran
2. dok je bio u Haranu i čekao dok njegov otac umre kako bi slijedio Boga prema jugu u Kanaan?

7:4 "on ostavi zemlju Kaldejsku" Kaldeja (BDB 505) može biti ime okruga blizu izvora rijeka Tigris i Eufrat (vidjeti bilješku u Djelima 7:2). Kasnije je to postalo upućivanje na narod koji se razvio u tome području, također poznato kao Babilon (BDB 93). Iz ovoga su naroda potekli i mnogi znanstvenici koji su razvili matematičke formule povezane s kretanjem noćnih svjetlila (tj. planeta, zvijezda, kometa, itd.). Ta skupina mudrih ljudi (tj. astrolozi) bila je poznata i pod imenom Kaldejci (usp. Dn 2:2; 4:7; 5:7-11).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kaldejci.](#)

POSEBNA TEMA: KALDEJCI (BDB 505, KB 501)

- I. Prvo su spomenuti kao semitska skupina koja nadzire "Ur" u drugome tisućljeću prije Krista (usp. Post 11:28.31; 15:7; Djela 7:4). Postojalo je mnogo semitskih skupina koje su se selile prema jugu ili jugozapadu kroz Drevni Bliski Istok tijekom ovoga vremenskog okvira.

- II. Knjiga proroka Izaije 23:13 upućuje na uništenje naroda Babilona (ne Neo-Babilona) od Asirije (usp. Iz 13 - 14). U hebrejskim su prorocima spomenuta dva "Babilona":
- A. mala semitska autonomna regija blizu ušća rijeka Tigris i Eufrat koja se pobunila protiv Asirije i bila je napadnuta a njihov glavni grad "Babilon" bio je uništen od Sargona II. (722-705. g.pr.Kr.), koji je uzeo babilonsko ime prijestolnika "kralj Babilona". Onda bi to moglo upućivati na babilonske kraljeve:
1. Merodak-Baladan, kraljevaio od 721-710., i ponovno od 703-702. g.pr.Kr. (on je poslao glasnike Ezekiji godine 712. pr.Kr., usp. 2. Kr 20:12-21; Iz 39)
 2. Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin], sin Asar-Hadona, 681-669. g.pr.Kr. i brat suparnik Asurbanipala [669-633. g.pr.Kr.] koji je bio učinjen kraljem Asirije.
- B. Novi (tj. "Neo") Babilon pojavljuje se na pozornici godine 626. pr.Kr. s usponom Nabopalasara (626-605. g.pr.Kr.), ocem Nebukadnezara II. (605-562. g.pr.Kr.). Nabopalar je pripomogao u padu Ašura (jedan asirijski glavni grad) godine 614.pr.Kr. i Ninive (glavni grad Asirije) godine 612. pr.Kr. ([vidjeti Posebnu temu dolje: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije](#)).
- II. Klasa savjetnika Knjige proroka Daniela 9
- Herodot (450. g.pr.Kr.), *Hist. I:181*, koristi ovaj pojam kao upućivanje na etničku skupinu (usp. 2. Kr 24:1-4; Dn 5:30) kao i na svećeničku klasu (usp. Dn 2:2; 3:8; 4:7; 5:7.11) čija se uporaba vraća na Kira II. Čak prije ovih asirijskih zapisa bio je korišten ovaj pojam (BDB 505) u etničkome smislu (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 1113). Također pročitati dobru raspru o mogućnosti brkanja dva slična pojma (tj. Kal-du nasuprot Kasdu) u *The Expositors Bible Commentary*, tom 7, str. 14-15 ili od Roberta Dick Wilsona, *Studies in the Book of Daniel*, serija 1).

POSEBNA TEMA: KRATKI POVIJESNI PREGLED SILA MEZOPOTAMIJE

(korištenje nadnevakâ prvenstveno temeljeno na *A History of Israel*, str. 462 i dalje, John Bright)

I. Asirsko Carstvo (Post 10:11)

A. Religija i kultura bile su pod velikim utjecajem Sumersko/Babilonskoga Carstva.

B. Provizorni popis vladara i približni nadnevcî:

	[g.pr.Kr.]		
1.	1354.-1318.	-	Asshur-Uballit I. [Aššur-uballit I.]: (a) osvojio hetitske gradove Karkemiša (b) započeo je odstranjivati utjecaj Hetita i dozvolio razvitak Asirije
2.	1297.-1266.	-	Adad-Nirari I. (moćni kralj)
3.	1265.-1235.	-	Salmanasar I. (moćni kralj)
4.	1234.-1197.	-	Tukulti-Ninurta I. - prvi osvajač Babilonskoga Carstva na jugu
5.	1118.-1078.	-	Tiglat-Pileser I. - Asirija postaje najveća sila u Mezopotamiji
6.	1012.- 972.	-	Ashur-Rabi II.
7.	972.- 967.	-	Ashur-Resh-Isui II. [Ashur-Reš-Isui II.]
8.	966.- 934.	-	Tiglat-Pileser II.
9.	934.- 912.	-	Ashur-Dan II.
10.	912.- 890.	-	Adad-Nirari II.
11.	890.- 884.	-	Tukulti-Ninurta II.
12.	883.- 859.	-	Ashur-Nasir-Apal II. [Ašur-Nasir II.-Apal]
13.	859.- 824.	-	Salmanasar III. - bitka kod Karkara 853. g.pr.Kr.
14.	824.-811.	-	Shamashi-Adad V.
15.	811.-783.	-	Adad-Nirari III.
16.	781.-772.	-	Salmanasar IV.
17.	772.-754.	-	Ashur-Dan III.

18.	754.-745.	-	Ashur-Nirari V.
19.	745.-727.	-	Tiglat-Pileser III.:
		a.	u 2. Knjizi o Kraljevima 15:19 nazvan njegovim babilonskim kraljevskim imenom Pul
		b.	vrlo moćan kralj
		c.	započeo politiku izgnanstva osvojenog naroda
		d.	735. g.pr.Kr. postojala je postrojba "siro-efrajimske legije" čija je nakana bila ujediniti sve dostupne vojne izvore transjordanijskih naroda od gornjih voda Eufrata do Egipta u svrhu neutraliziranja rastuće vojne sile Asirije. Kralj Ahaz Judejski odbio je pridružiti se te bio napadnut od Izraela i Sirije. Pisao je Tiglat-Pileseru III. za pomoć protivno savjetu Izaije (usp. 2. Kr 16; Iz 7-12)
		e.	732. g.pr.Kr. Tiglat-Pileser III. napada i osvaja Siriju i Izrael te postavlja vazalnog kralja na prijestolje Izraela, Hošu (732.-722.). Tisuće Židova iz Sjevernoga Kraljevstva bilo je prognano u Mediju (usp. 2. Kr 15).
20.	727.-722.	-	Salmanasar V.
		a.	Hoša sklapa savez s Egiptom i biva napadnut od Asirije (usp. 2. Kr 17)
		b.	opsjeda Samariju 724. g.pr.Kr.
21.	722.-705.	-	Sargon II.:
		a.	nakon tri godine opsade započete od Salmanasara V., njegov nasljednik Sargon II. osvaja glavni grad Izraela, Samariju. Više od 27.000 bilo je prognano u Mediju
		b.	Hetitsko Carstvo također je bilo osvojeno
		c.	714.-711. g.pr.Kr. pobunilo se drugo združenje transjordanijskih naroda i Egipta protiv Asirije. To je združenje poznato kao "Asdadska pobuna". Čak je Ezekija Judejski prvotno bio uključen. Asirija je napala i uništila nekoliko filistejskih gradova.
22.	705.-681.	-	Senherib:
		a.	705. g.pr.Kr. pobunilo se još jedno združenje transjordanijskih naroda i Egipta nakon smrti Sargona II. Ezekije je u potpunosti podupro ovu pobunu. Sanherib je 701. g.pr.Kr. napao. Pobuna je bila ugušena ali Jeruzalem je bio pošteđen Božjim djelovanjem (usp. Iz 36-39 i 2. Kr 1819)
		b.	Sanherib je isto tako ugušio pobunu u Elamu i Babilonu.
23.	681.-669.	-	Asar-Hadon:
		a.	prvi vladar Asirije napao je i zauzeo Egipat
		b.	imao je veliku podršku od Babilona i ponovo izgradio njegov glavni grad.
24.	669.-633.	-	Asurbanipal:
		a.	bio je zvan i Osnapar u Knjizi Ezre 4:10
		b.	njegov brat Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin] bio je postavljen za kralja Babilona (kasnije smijenjen i postavljen na mjesto potkralja). Ovo je donijelo nekoliko godina mira između Asirije i Babilona, ali postojala je tajna struja za neovisnošću koja je buknila 652. g.pr.Kr. vođena njegovim bratom (koji je bio smijenjen i postavljen za potkralja)
		c.	pad Tebe, 663. g.pr.Kr.
		d.	poražen Elam, 653., 645. g.pr.Kr.
25.	633.-629.	-	Asur-Etil-Ilani [Ashur-etil-ilani]
26.	629.-612.	-	Sin-Sar-Iskun [Sin-shar-ishkun]
27.	612.-609.	-	Asshur-Uballit II. [Aššur-uballit II.]:
		a.	ustoličeni kralj u izgnanstvu u Haranu
		b.	pad Ašura 614. g.pr.Kr. i Ninive 612. g.pr.Kr.

II. Neo-Babilonsko Carstvo:

[g.pr.Kr.]

- A. 703. - ? Merodak-Baladan
- započeo nekoliko ustanaka protiv asirijske vladavine.
- B. 652. Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin]:
1. sin Asar-Hadona i brat Asurbanipala
2. započeo je ustanak protiv Asirije ali bio je poražen.
- C. 626.-605. Nabopolasar:
1. bio je prvi monarh Neo-Babilonskoga Carstva
2. napao je Asiriju s juga dok je Kijaksar Medijski napao sa sjeveroistoka
3. stari asirijski glavni grad Ašura pao je 614. g.pr.Kr. a snažan novi glavni grad Niniva pao je 612. g.pr.Kr.
4. ostatak asirijske vojske povukao se u Haran. Oni su čak postavili kralja
5. 608. g.pr.Kr. faraon Neko II. (usp. 2. Kr 23:29) prodro je sjeverno kako bi pomogao ostatku asirijske vojske sa svrhom uspostave tampon zone protiv jačajuće sile Babilona. Jošija, bogobojažni kralj Jude (usp. 2. Kr 23), suprotstavio se pokretu egipatske vojske kroz Palestinu. Tamo se dogodio neznatan okršaj kod Megida. Jošija je bio ranjen i podlegao ranama (2. Kr 23:29-30). Njegov je sin, Joahaz, bio postavljen za kralja. Faraon Neko II. došao je prekasno kako bi zaustavio uništenje asirijskih vojnih snaga u Haranu. On je uključio babilonske vojne snage pod vodstvom prijestolonasljednika Nebukadnezara II. i bio teško poražen 605. g.pr.Kr. kod Karkemiša na rijeci Eufratu. Na njegovu povratku u Egipat faraon Neko zaustavio se kod Jeruzalema i opljačkao grad. On je smijenio i prognao Joahaza nakon samo tri mjeseca. Postavio je drugoga Jošijina sina, Jojakima, na prijestolje (usp. 2. Kr 23:31-35).
6. Nebukadnezar II. progonio je egipatsku vojsku južno kroz Palestinu ali primio je obavijest o smrti svoga oca te se vratio u Babilon da bude okrunjen. Poslije, iste godine, vratio se u Palestinu. Ostavio je Jojakima na prijestolju Jude ali je izgnao nekoliko tisuća vodećih građana i nekoliko članova kraljevske obitelji. Daniel i njegovi prijatelji bili su dio toga izgnanstva.
- D. 605.-562. Nebukadnezar II.:
1. od 597.-538. g.pr.Kr. Babilon je bio u potpunome nadzoru Palestine
2. 597. g.pr.Kr. dogodilo se još jedno izgnanstvo iz Jeruzalema zbog Jojakimova saveza s Egiptom (2. Kr 24). On je umro prije dolaska Nebukadnezara II. Njegov sin Jojakin bio je kralj samo tri mjeseca kad je bio prognan u Babilon. Deset tisuća žitelja, uključujući Ezekielu, bili su ponovno naseljeni blizu grada Babilona kod prokopa Kebara
3. 586. g.pr.Kr., nakon nastavljenog koketiranja s Egiptom, grad Jeruzalem bio je potpuno uništen od Nebukadnezara II. (2. Kr 25) i dogodilo se masovno izgnanstvo. Sidkija, koji je zamijenio Jojakina, bio je izgnan te postavljen Gedalija za vladara.
4. Gedalija je bio ubijen od židovskih odmetnutih vojnih snaga. Te su snage pobjegle u Egipat i prisilile Jeremiju da ide s njima. Nebukadnezar je upadao četiri puta (605., 596., 586., 582. g.pr.Kr.) te prognao sav ostatak Židova koje je mogao naći.
- E. 562.-560. - Evil-merodak, Nebukadnezarov sin, također poznat kao Amel-Marduk (akadski, "Čovjek [ili: sluga – op.prev.] od Marduka") ["Amil-Marduk" ili "Avel-Marduk" – op.prev.]
- on je oslobodio Jojakima iz zatvora ali morao je ostati u Babilonu (usp. 2. Kr 25:27-30; Jer 52:31).
- F. 560.-556. – Neriglissar [Nergal-sharezer ili Neriglissar; u akadscome: Nergal-šar-ušur – op.prev.]
- on je ubio Evil-merodaka, koji je bio njegov djever
- on je prethodno bio Nebukadnezarov vojskovođa koji je razorio Jeruzalem (usp. Jer 39:3.13).

- G. 556. - Labaski-Marduk
- on je bio Neriglissarov sin koji je preuzeo kraljevstvo kao dječak, ali bio je ubijen nakon samo devet mjeseci (Berossos).
- H. 556.-539. - Nabonid (u akadskome: "Nabu je uzvišen"):
1. Nabonid nije povezan s kraljevskom kućom pa se oženio s Nebukadnezarovom kćerkom
 2. većinu vremena potrošio je na gradnju hrama bogu Mjeseca "Sinu" u Temi. On je bio sin velike svećenice ove boginje. To mu je donijelo neprijateljstvo svećenika Marduka, glavnoga boga Babilona
 3. većinu svoga vremena pokušavao je suzbiti pobune (u Siriji i sjevernoj Africi) te ustaliti kraljevstvo
 4. povukao se u Temu te ostavio državne poslove svome sinu, Baltazaru, u glavnome gradu, Babilonu (usp. Dn 5).
- I. ? – 539. - Baltazar (suvladar)
- grad Babilon bio je vrlo brzo zauzet od perzijske vojske pod Gobriasom od Gutiuma [Gobryas (Gaubaruva) Arstibarus (upravitelj Gutiuma) – op.prev.] preusmjeravanjem voda Eufrata i nesmetanim ulaskom u grad. Svećenici i žitelji grada vidjeli su Perzijance kao Mardukove osloboditelje i obnovitelje. Gobryas je bio postavljen vladarom Babilona od Kira II. Gobryas bi mogao biti Darije Medijac iz Knjige Daniela 6:1.2. "Darije" znači "kraljevski" [dinastički naziv sa značenjem: Krotitelj – op.prev.].
- III. **Medo-Perzijsko Carstvo:** pregled napredovanja Kira II. (Iz 41:2.25; 44:28-45:7; 46:11; 48:15):
[g.pr.Kr.]
- A. 625.-585. – Kijaksar je bio kralj Medije koji je pomogao Babilonu poraziti Asiriju.
- B. 585.-550. – Astijag je bio kralj Medije (glavni grad bio je Ekbatana). Kir II. bio je unuk Kambiza I. (600.559. g.pr.Kr., Perzijac) i Mandane (Astijagove kćeri, Medijke).
- C. 550.-530. – Kir II. od Anašana (istočni Elam) bio je kralj vazal koji je pobunio:
1. Nabonida, babilonskoga kralja, koji je podupirao Kira
 2. Astijagova vojskovođu, Harpagusa, pustivši njegovu vojsku neka se pridruži Kirovoj pobuni
 3. Kir II. svrgnuo je s prijestolja Astijaga 4. Nabonid, kako bi obnovio ravnotežu moći, sklopio je savez s:
 - a. Egiptom
 - b. Kresom, kraljem Lidije (Mala Azija).
 5. 547. Kir II. išao je protiv Sarda (glavnoga grada Lidije) i grad je pao 546. g.pr.Kr.
 6. 539. sredinom listopada vojskovođa Ugbar i Gobryas, obojica iz Gutiuma, s Kirovom vojskom, zauzeli su Babilon bez otpora. Ugbar je postavljen za vladara, ali umro je od ratnih rana unutar tjedan dana, i potom je za vladara Babilona bio postavljen Gobryas
 7. 539. Kasno u listopadu Kir II. "Veliki" osobno je ušao kao osloboditelj. Njegova politika dobrostivosti prema narodnim skupinama preokrenula je godine izgnanstva kao narodnu politiku
 8. 538. Židovima i ostalima (usp. Kirov valjak) bio je dozvoljen povratak doma i ponovna gradnja njihovih hramova u domovini (usp. 2. Ljet 36:22,23; Ezr 1:1-4). On je obnovio i posude iz YHWH-ina Hrama koje je uzeo Nebukadnezar za Mardukov hram u Babilonu (usp. Ezr 1:7-11; 6:5)
 9. 530. Kirov sin, Kambiz II., kratko ga je naslijedio kao suvladar, ali kasnije iste godine Kir je umro za vrijeme vojnog pohoda.
- D. 530.-522. Kraljevanje Kambiza II.
1. Egipatsko Carstvo pripojio je 525. g.pr.Kr. Medo-Perzijskome Carstvu
 2. vladao je kratko:
 - a. neki kažu da je počinio samoubojstvo;

- b. Herod je rekao da je porezao sam sebe svojim vlastitim mačem dok se penjao na svoga konja i umro od posljedica infekcije;
 - c. kratko prisvajanje prijestolja od Pseudo-Smerdisa (Gaumata [tvrdio je da je on Bardija Smerdis – op.prev.] – 522. g.pr.Kr.
- E. 522.-486. Darije I. (Histasp) došao je na vlast:
- 1. on nije bio iz kraljevske loze nego vojni general
 - 2. uredio je Perzijsko Carstvo koristeći Kirove naume za satrape (usp. Ezer 5 – 6; također za vrijeme Hagaja i Zaharije)
 - 3. osnovao je kovanje novca kao Lidija
 - 4. namjeravao je zauzeti Grčku, ali bio je pobijen.
- F. 486.-465. Kraljevanje Kserksa I.:
- 1. suzbio je egipatski ustanak
 - 2. namjeravao je zauzeti Grčku i ispuniti perzijski san ali bio je poražen u bitci kod Termopila 480. g.pr.Kr. i Salamine 479. g.pr.Kr.
 - 3. Esterin suprug, u Bibliji nazvan Ahasver, bio je ubijen 465. g.pr.Kr.
- G. 465.-424. Kraljevao je Artakserkso I. (Dugoruki) (usp. Ezer 7 – 10; Neh; Mal):
- 1. Grci su nastavili napredovati sve do suočavanja s građanskim ratovima na Peloponezu
 - 2. Grčka se dijeli (atenska – peloponeska)
 - 3. grčki građanski ratovi trajali su oko 20 godina
 - 4. tijekom toga razdoblja židovska je zajednica ojačala
 - 5. kratka vladavina Kserksa II. i Sekydanosa – 423. g.pr.Kr.
- H. 423.-404. Kraljevao je Darije II. (Notos [Perzijanac – op.prev.]
- I. 404.-358. Kraljevao je Artakserkso II. (Mnemon)
- J. 358.-338. Kraljevao je Artakserkso III. (Ohos)
- K. 338.-336. Kraljevao je Arso
- L. 336.-331. Kraljevao je Darije III. (Kodoman) sve do bitke kod Isa 331. g.pr.Kr. i bio poražen od Grčke
- IV. **Pregled Egipta:** [g.pr.Kr.]
- A. Hiksos (vodeći kraljevi – semitski vladari) – 1720./1710. – 1550.
- B. XVIII. dinastija (1570.-1310.):
- 1. 1570.-1546. Amasis [Ahmes, ili Ahmose I. – op.prev.]:
 - a. Tebu učinio glavnim gradom
 - b. upao u južni Kanaan
 - 2. 1546.-1525. Amenofis I. (Amenhotep I.)
 - 3. 1525.-1494. Tutmosis I.
 - 4. 1494.-1490. Tutmosis II. - oženio kćer Tutmosisa I., Hatšepsut
 - 5. 1490.-1435. Tutmosis III. (Hatšepsutin nećak)
 - 6. 1435.-1414. Amenofis II. (Amenhotep II.)
 - 7. 1414.-1406. Tutmosis IV.
 - 8. 1406.-1370. Amenofis III. (Amenhotep III.)
 - 9. 1370.-1353. Amenofis IV. (Ahnaton [ili Ehnaton – op.prev.]):
 - a. štovao Sunce, [boga] Atona

- b. ustrojio oblik šovanja glavnoga-boga (monoteizam)
 - c. pisma iz Tell el-Amarna iz toga su razdoblja
 - 10. ? Smenkar
 - 11. ? Tutankamun (Tutankaten)
 - 12. ? Ay (Aye-Eye)
 - 13. 1340.-1310. Haremhab [ili: Horemhab – op.prev.]
- C. XIX. dinastija (1310.-1200.):
- 1. ? Ramezes I. (Ramzes I.)
 - 2. 1309.-1290. Seti I. (Set)
 - 3. 1290.-1224. Ramezes II. (Ramzes II.):
 - a. prema arheološkome dokazu najvjerojatnije faraon Izlaska
 - b. izgradio gradove Avaris, Pitom i Ramzes s robovima Habiru (moguće semitski ili hebrejski robovi [Habiru ili apiru – etničke skupine koje se od početka II. tisućljeća spominju u Egiptu, Maloj Aziji, Siriji i Palestini kao potlačeni sloj, tj. kao robovi ili plaćenici; prijeporno je kakva je veza između Habiru s imenom Ibrim, tj. Hebrej – op.prev.]
 - 4. 1224.-1216. Marniptah (Merenptah [Merneptah ili Meneptah – op.prev.]
 - 5. ? Amenmesses
 - 6. ? Seti II.
 - 7. ? Siptah
 - 8. ? Tewosret
- D. XX. dinastija (1180.-1065.):
- 1. 1175.-1144. Ramzes III.
 - 2. 1144.-1065. Ramzes IV. – XI.
- E. XXI. dinastija (1065.-935.):
- 1. ? Smendes
 - 2. ? Herihor
- F. XXII. dinastija (935.-725. libijska):
- 1. 935.-914. Šišak (Šošek I. ili Šešong I. [Šešonik I. – op.prev.]
 - a. zaštitio Jeroboama I. sve do Salomonove smrti
 - b. osvojio Palestinu oko 925. (usp. 1. Kr 14 - 25; 2. Ljet 12)
 - 2. 914.-874. Osorkon I.
 - 3. ? Osorkon II.
 - 4. ? Šošnek II.
- G. XXIII. dinastija (759.-715. - libijska)
- H. XXIV. dinastija (725.-709.)
- I. XXV. dinastija (716./715.-663. - etiopska/nubijska):
- 1. 710./709.-696./695. Šabako (Šabaku) [Shabaka: kraljevsko ime: Nefer-ka-re: Lijepa je duša Raa – op.prev.]
 - 2. 696./695.-685./684. Šebteko (Šebitku) [Shebitku: kraljevsko ime: Djed-ka-re: Vječna je duša Raa – op.prev.]
 - 3. 690./689., 685./684.-664. Tirhaka (Taharka)
 - 4. ? Tantamun
- J. XXVI. dinastija (663.-525. – egipatska):
- 1. 663.-609. Psametik I. (Psamtik)
 - 2. 609.-593. Neko II. (Nekao)

- 3. 593.-588. Psametik II. (Psamtik)
- 4. 588.-569. Apries (Hofra)
- 5. 569.-525. Amasis
- 6. ? Psametik III. (Psamtik)

K. XXVII. dinastija (525.-401. - perzijska):

- 1. 530.-522. Kambiz II. (sina Kira II.)
- 2. 522.-486. Darije I.
- 3. 486.-465. Kserkso I.
- 4. 465.-424. Artakserkso I.
- 5. 423.-404. Darije II.

L. Nekoliko kratkih dinastija (404.-332.):

- 1. 404.-359. Artakserkso II.
- 2. 359./538. – 338./337. Artakserkso III.
- 3. 338./337. – 336./337. Arses
- 4. 336./335. – 331. Darije III. * za drukčiju kronologiju vidjeti *Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 2, str. 231., Zondervan

V. **Pregled Grčke:** [g.pr.Kr.]

A. 359.-336. Filip II. Makedonski:

- 1. izradio Grčku
- 2. ubijen 336. g.pr.Kr.

B. 336.-323. Aleksandar II. "Veliki" (Filipov sin):

- 1. potpuno uništio Darija III., perzijskoga kralja, u bitci kod Isa
- 2. umro 323. g.pr.Kr. u Babilonu od vrućice u starosti od 32/33 godine
- 3. Aleksandrovi generali podijelili su Carstvo nakon njegove smrti:
 - a. Kasandar - Makedonija i Grčka
 - b. Lizimah - Trakija
 - c. Seleuković I. - Sirija i Babilon
 - d. Ptolemej - Egipat i Palestina
 - e. Antigon - Mala Azija (nije dugo trajao).

C. Seleukovići nasprot Ptolemejevića borili su se za nadzor nad Palestinom:

- 1. Sirija (vladari Seleukovići):
 - a. 312.-280. Seleuković I.
 - b. 280.-261. Antioh I. Soter
 - c. 261.-146. Antioh II. Theos [Božanstveni – op.prev.]
 - d. 246.-226. Seleuković II. Kalinik
 - e. 226.-223. Seleuković III. Keraun
 - f. 223.-187. Antioh III. Veliki
 - e. 187.-175. Seleuković IV. Filopator
 - f. 175.-163. Antioh IV. Epifan
 - i. 163.-162. Antioh V. [Eupator – op.prev.]
 - j. 162.-150. Demetrije I.
- 2. Egipćani (vladari Ptolemejevići):
 - a. 327.-285. Ptolemej I. Soter
 - b. 285.-246. Ptolemej II. Filadelf
 - c. 246.-221. Ptolemej III. Evergeta

	d.	221.-203.	Ptolemej IV. Filopator
	e.	203.-181.	Ptolemej V. Epifan
	f.	181.-146.	Ptolemej VI. Filometor
3.	Kratki pregled:		
	a.	301.	Palestina pod vladavinom Ptolemejevića 181 godinu
	b.	175.-163.	Antioh IV. Epifan, osmi vladar Seleukovića, želio je helenizirati Židove silom, ako je potrebno: (1) izgradio je vježbaonice (2) izgradio je poganske oltare Zeusu s Olimpa u [jeruzalemskome – op.prev.] Hramu
	c.	168.	13. prosinca – Antioh IV. Epifan zaklao svinju na oltaru u Jeruzalemu. Neki smatraju da je to bila “grozota pustoši” iz Knjige Daniela 8
	d.	167.	Matatija, svećenik u Modinu, i sinovi pobunjenici. Najbolje poznat od njegovih sinova bio je Juda Makabejac, “Juda Hamer”
	e.	165.	25. prosinca – Hram ponovo posvećen. To je nazvano Hanuka ili “Blagdan svjetla”.

Za dobru raspravu o poteškoćama oko nadnevaka, postupcima te pretpostavkama vidjeti *The Expositors Bible Commentary*, tom 4, str. 10-17.

▣ **(7:4) “Haranu” [Haran]** Haran (BDB 357) je grad u kojeg su se preselili Terah, Abraham, i Lot (usp. Post 11:31-32). Drugi Abrahamov brat nastanio se tamo i mjesto je nazvano po njegovu imenu (tj. grad Nahora, usp. Post 24:10; 27:43). Ovaj grad na gornjem dijelu Eufrata (tj. prtok rijeke, Balikh) započeo je u trećem tisućljeću pr.Kr. i zadržao je svoje ime sve do danas. Samo zanimljiva bilješka, Abrahamov brat, Haran (BDB 248), nije slovan isto u hebrejskome kao taj grad.

▣ **“nakon što je njegov otac umro”** Mnogi su ovdje vidjeli suprotivost između Knjige Postanka 11:26.32 i 12:4. Postoje barem dvije mogućnosti:

1. Abraham moguće nije bio najstariji sin, nego najpoznatiji sin (tj. popisan prvi)
2. Samarijsko Petoknjžje navodi da je Terah umro sa 145, a ne 105 godina, kao što ima i hebrejski tekst.

Vidjeti Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 378.

7:5 “On obeća da ON ĆE JE DATI NJEMU KAO POSJED, I NJEGOVIM POTOMCIMA NAKON NJEGA” Ovo je smjerenje na Knjigu Postanka 12:7 ili 17:8. Teološki ključ nije samo Božje obećanje, nego Abrahamova vjera u Boga koji mu daje i potomstvo i zemlju. Ova vjera naglašena je u Postanku 15:6 (usp. Gal 3:6; Rim 4:3).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3.13: Zavjetna obećanja patrijarsima.](#)

7:6 Ovo pretkazujuće proroštvo objavljeno je u Knjizi Postanka 15:13.14 i ponovno potvrđeno u Knjizi Izlaska 3:12. Međutim, Izlazak 12:40 ima “430 godina” umjesto “400 godina”. Septuaginta (LXX) prevodi Izlazak 12:40 kao “i boravak djece Izraela, dok je boravak u zemlji Egipat i zemlji Kanaan bio 430 godina”.

Rabini su govorili kako broj “400 godina” započinje s prinosom Izaka u Postanku 22. Jean Calvin je 400 godina nazvao okruglim brojem. To se može odnositi na četiri naraštaja od po 100 godina svakog (usp. Post 15:16).

7:7 “I SVAKOME NARODU” Ovo je navod iz Septuaginte u Knjizi Postanka 15:14. Ovo nije značilo bivanje ograničenim, nego općenita izjava. Taj je narod očito bio Egipat. Drugi narodi, međutim (tj. Filisteja, Sirija, Asirija, Babilon), postat će Izraelovi tlačitelji i Bog će i njima suditi.

▣ **“i NAKON TOGA”** Ovaj puni izričaj navod je iz Knjige Izlaska 3:12. Stjepan nabroja izgublenu, propuštenu povijest Izraela.

Ovaj tekst tvrdi da će Kanaan i Jeruzalem jedinstveno postati YHWH-in posebna mjesta. To odgovara naglasku Ponovljenoga zakona.

▣ **“NA OVOME MJESTU”** U okviru navoda iz Knjige Izlaska 3:12, ovo upućuje na planinu Sinaj, koja se također nalazi izvan Obećane zemlje i ona je mjesto jednoga od glavnih događaja u životu Izraela (davanje Zakona Mojsiju).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Položaj planine Sinaj.](#)

POSEBNA TEMA: POLOŽAJ PLANINE SINAJ

- A. Ako je Mojsije govorio doslovno a ne slikovito o “tri dana putovanja” što je zahtijevao od faraona (Izl 3:18; 5:3; 8:27), to nije bilo dovoljno vrijeme za njih da dođu u tradicionalno mjesto sjevernoga Sinajskog poluotoka. Prema tome, neki znanstvenici smještaju planinu blizu oaze Kadeš-Barnee (vidjeti video na *History Channel*, “*The Exodus Decoded*”).
- B. Tradicionalno mjesto nazvano “Džebel Musa”, u pustinji *Sin*, ima nekoliko stvari u svoj prilog:
1. velika ravan prije planine
 2. Ponovljeni zakon 1:2 kaže kako je ona bila udaljena jedanaest dana putovanja od planine Sinaj do Kadeš-Barnee
 3. pojam “Sinaj” (BDB 696, KB 751) nije hebrejski pojam. On može biti povezan s pustinjom *Sin*, što upućuje na mali pustinjski grm. Hebrejsko ime za planinu je Horeb (tj. pustinja /divlja pustoš, BDB 352, usp. Izl 3:1; 17:6; 33:6)
 4. planina Sinaj bila je tradicionalno mjesto sve do četvrtoga stoljeća naše ere. Ona je u “zemlji Midjan”, što uključuje veliko područje poluotoka Sinaj i Arabiju
 5. izgleda kako je arheologija potvrdila položaj nekih gradova spomenutih u izvješću u Knjizi Izlaska (*Elim, Dofka, Refidim*) kao njihovo bivanje na zapadnoj strani Sinajskoga poluotoka.
- C. Židovi nikad nisu imali zanimanje za zemljopisni položaj planine Sinaj. Oni su vjerovali kako im je Bog dao Zakon i ispunio Svoja obećanja iz Knjige Postanka 15:12-21. “Gdje” nije bilo pitanje i oni se nisu namjeravali vratiti u to mjesto (tj. nema godišnjega hodočašća).
- D. Tradicionalno mjesto planine Sinaj nije bilo ustanovljeno sve do *Pilgrimage of Silvia*, pisanog oko godine 385.-388. (usp. F. F. Bruce, *Commentary on the Book of the Acts*, str. 151).

Drugo ime korišteno u SZ-u za mjesto gdje je YHWH dao Svojih “Deset Riječi” bilo je Horeb (BDB 352, KB 350, usp. Izl 3:1; 17:6; 33:6; Pnz 1:2.6.19; 4:10.15; 5:2; 9:8; 18:16; 29:1; 1. Kr 8:9; 19:8; 2. Ljet 5:10; Ps 106:19; Mal 4:4). Ovaj korijen može biti povezan s ista tri hebrejska suglasnika što znače “pustoš”, “opustošenje”, ili “ruševina” (BDB 352, KB 349). Izgleda kako “Horeb” upućuje na raspon planina i “Sinaja” do jednoga od njegovih vrhova.

7:8 “savez” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Savez.](#)

▣ “**obrezanja**” Ovo su radili svi Izraelovi susjedi, osim Filikstejaca (grčko-egejski narod). Za većinu kultura to je bio uobičajen obred prelaznja u mušku dob, ali ne za Izraela, gdje je to bio inicijacijski obred uvođenja u zavjetni narod. To je bio znak posebnoga odnosa vjere s YHWH-om (usp. Post 17:9-14). Svaki patrijarh obrezao je svoje vlastite sinove (tj. djelovao je kao svećenik za svoju vlastitu obitelj). Robert Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 214, kaže da je običaj obrezanja povezan s običajem prolijevanja krvi s činom obrezanja. Krv je bila povezana s uobličavanjem Saveza (usp. Post 15:17), prijekidom Saveza (usp. Post 2:17), i zavjetnim iskupljenjem (usp. Iz 53).

▣ “**dvanaest patrijarha**” Ovo uobičajeno upućuje na Abrahama, Izaka, i Jakova, ali ovdje upućuje na Jakovljevih dvanaest sinova, koji će postati plemena Izraela.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3.13: Zavjetna obećanja patrijarsima.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:9-10

⁹Patrijarsi POSTADOŠE LJUBOMORNI NA JOSIPA I PRODAŠE GA U EGIPAT. **Ipak Bog bijaše S NJIM, ¹⁰i izbavi ga iz svih njegovih nesreća, i DAROVA MU NAKLONOST i mudrost U POGLEDU FARAONA, KRALJA EGIPTA, I ON GA UČINI UPRAVITELJEM NAD EGIPTOM I ČITAVIM SVOJIM KUĆANSTVOM.**

7:9 “(na) **JOSIPA**” Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 37:11.28; 45:4. Stjepan nastoji pokazati da su židovski narod i njegove vođe često odbacivali Božjega odabranog vođu (usp. Mojsija u Djelima 7:35).

7:10 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 39:21; 41:40-46.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:11-16

¹¹Sad GLAD DOĐE NAD ČITAV EGIPAT I KANAAN, i velika nesreća s njom, i naši očevi nisu mogli naći hranu. ¹²Ali kad Jakov ču da tamo bijaše žito u Egiptu, on posla naše očeve tamo prvi puta. ¹³Kod druge posjete Josip se obznani svojoj braći, i Josipova obitelj bijaše obznanjena faraonu. ¹⁴Onda Josip posla riječ i pozva Jakova svoga oca i sve svoje rođake da dodu k njemu, sedamdeset-pet osoba sveukupno. ¹⁵I Jakov ODE DOLJE U EGIPAT i tamo on i naši očevi umru. ¹⁶Od tamo oni bijahu premješteni u Šekem i položeni u grobnicu što je Abraham kupio za iznos novca od sinova Hamora u Šekemu.

7:11 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 41:54-55; 42:5.

7:12 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 42:4.

7:13 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 45:1-4.

7:14 “sedamdeset-pet” Ovo slijedi Septuagintu i rukopise Svitaka s Mrtvog mora, dok Masoretski tekst ima “sedamdeset” (usp. Post 46:27; Izl 1:5; Pnz 10:22). Na prvu ovo izgleda kao rukopisni problem između LXX-u, što Stjepan navodi, i hebrejskoga teksta Knjige Izlaska 1:5. U razmišljanju mogu biti dva načina računanja svih potomaka Jakova. Poteškoća izniče između Knjige Postanka 46:26 i 27:

1. MT u stihu 27 ima dva sina rođena Josipu u Egiptu, dok LXX-a ima devet, što znači da je su Efrajim i Manaše kasnije imali više djece rođenih između njih
2. u hebrejskome tekstu Jakov i njegova žena su brojeni, ali nisu brojena posebno djeca Efrajima i Manaša.

U grčkome tekstu (LXX) Jakov i njegova žena nisu brojeni, ali brojena su posebno djeca Efrajima i Manaša. Oboje je točno, ali oni dodaju potomke na različite načine u različita vremena u Jakovljevu životu. Hebrejski tekstovi poznati kao Svici s Mrtvoga mora također imaju “sedamdeset-pet osoba” u Postanku 46:27 i Izlasku 1:5. Filonu Aleksandrijskome bila su poznata oba broja.

Mi smo svi dobročinitelji suvremene znanosti kad ona dolazi do teških tekstova ili problema s brojevima kao što je ovaj. Postoji nova vrsta biblijskoga izvora dostupna danas što cilja ove teške tekstove. Preporučan:

1. *Hard Sayings of the Bible*, IVP
2. *More Hard Sayings of the Bible*, IVP
3. *Encyclopedia of Bible Difficulties*, Gleason Archer.

Za raspru o Djelima apostolskim 7:14-15 vidjeti #1 str. 521-522.

7:15 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Postanka 46:5; 49:33; Izlasku 1:6.

7:16 “u Šekem” Iz izvješća u Knjizi Postanka o: (1) ukopu Josipa zapisanome u Knjizi o Jošui 24:32 i (2) ukopu Jakova zapisanome u Postanku 50:13, postoji izgleda nesuglasje u Stjepanovu govoru. Poteškoća je: (1) grad; to bi trebao biti Hebron, a ne Šekem, ili (2) patrijarh; to bi trebao biti Jakov, a ne Abraham. Međutim, i Abraham i Jakov kupili su zemlju (usp. Post 23:16; 33:19). Sara i Abraham bili su pokopani u Hebronu (usp. Post 23:19; 25:9), kao što su bili i Izak i Rebeka (usp. Post 49:29-31) te Jakov (usp. Post 50:13). Iako je neizvjesno glede ukopne čestice u Šekemu, moguće je Abraham prije kupio polje kad se zaustavio tamo u Postanku 12:6-7. Kasnije je Jakov otkupio ovaj isti komad zemlje (usp. Post 33:19; Jš 24:32). Ovo je očito nagađanje, ali čini se kako je Stjepan bio vrlo dobro upoznat sa SZ-nom poviješću i ovo bi bio jedini način za usklađivanje različnosti u izvješćima.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:17-29

¹⁷Ali dok se vrijeme obećanja približavalo što je Bog obećao Abrahamu, narod se povećao i umnožio u Egiptu, ¹⁸SVE DOK SE TAMO NE DIGNE DRUGI KRALJ NAD EGIPATOM KOJI NIJE NIŠTA ZNAO O JOSIPU. ¹⁹To je bio on koji je iskoristio prednost naše rase i zlostavljao naše očeve tako da su oni morali izlagati svoju dojenčad i oni ne bi preživjeli. ²⁰U to vrijeme bijaše rođen Mojsije; i on bijaše ljubak u pogledu Božjem, i bijaše njegovan tri mjeseca u kući svoga oca. ²¹I nakon što je stavljen van, faraonova kći ga je uzela i njegovala ga kao svoga vlastitog sina. ²²Mojsije bijaše obrazovan u čitavu učenju Egipćana, i on bijaše čovjek snage u riječima i djelima. ²³Ali kad bijaše pristupao dobi od četrdeset, ude mu u njegov um da posjeti svoju braću, sinove Izraela. ²⁴I kad on vidje da s jednim od njih biva postupano nepravedno, on ga obrani i osveti za tlačenje udaranjem Egipćanina. ²⁵I on pretpostavi kako njegova braća razumiju da im je Bog dodijelio oslobođenje kroz njega, ali oni nisu razumjeli. ²⁶Narednoga dana on im se pokaza kad

se bijahu borili zajedno, i pokuša ih pomiriti u miru, govoreći: “Ljudi, vi ste braća, zašto štetite jedan drugome?”²⁷ Ali onaj koji je štetio svome bližnjemu odgurne ga, govoreći: “TKO TE UČINIO VLADAROM I SUCEM NAD NAMA? ²⁸ŽELIŠ LI MENE UBITI KAO ŠTO SI UBIO EGIPĆANINA JUČER, JE LI?”²⁹ Na ovu primjedbu, Mojsije POBJEGNE I POSTANE STRANAC U ZEMLJI MIDIAN, gdje postade otac dvojice sinova.

7:17 Ovo bi trebalo upućivati na Knjigu Postanka 15:12-16 (obećanje) i Izlaska 1:7 (njihov veći broj).

7:18 “SVE DOK SE TAMO NE DIGNE DRUGI KRALJ” Ovo je navod iz Knjige Izlaska 1:8. Postojala i nastavlja se raspra među znanstvenicima o nadnevku Izlaska. Identite ovoga egipatskoga kralja ne slaže se. Netko ga poistovjećuje kao egipatskoga kralja iz XVIII. dinastije (1445. g.pr.Kr.) ili iz XIX. dinastije (1290. g.pr.Kr.). Jedna teorija povezala je ovoga egipatskog kralja s prvom izvorno /domaćom egipatskom dinastijom koju su zbacili s prijestolja egipatski vladari (semitski) Hiksa. To bi objasnilo uporabu *heteros* u Djelima apostolskim 7:18. Domaći Egipćanin ne bi želio Semite, kao što su Hebreji, u velikome broju na svome području, bojeći se još jedne invazije kao što je bila od Hiksa.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Nadnevak Izlaska.](#)

POSEBNA TEMA: NADNEVAK IZLASKA

Postoji nekoliko znanstvenih mišljenja o nadnevku Izlaska.

- A. Iz 1. Knjige o Kraljevima 6:1: “480 godina od Izlaska do gradnje Salamonova Hrama”:
1. Salamon je počeo vladati godine 970. pr.Kr. To je izračunato uporabom bitke kod Karkara (853. g.pr.Kr.) kao izvjestan početni nadnevak
 2. Hram je bio izgrađen u njegovoj četrdesetoj godini (965. g.pr.Kr.), a Izlazak se dogodio oko 1445. /1446. g.pr.Kr.
 3. ovo bi se trebalo dogoditi u vrijeme XVIII. egipatske dinastije:
 - a. faraon ugnjetavanja bio bi Tutmozis III. (1490. – 1436. g.pr.Kr.)
 - b. faraon Izlaska mogao bi biti Amenhotep II. (1436. – 1407. g.pr.Kr.):
 - (1) neki vjeruju da je dokaz iz Jerihona temeljen na činjenici kako se nije pojavila ikakva diplomatska prijepiska između Jerihona i Egipta tijekom vladavine Amenhotepa III. (1413. – 1377. g.pr.Kr.)
 - (2) tekstovi iz Amarne zapisuju diplomatsku prijepisku pisanu na komadu keramike (ostraka) o Habiru koji osvajaju zemlju Kanaan za vrijeme vladavine Amenhotepa III. Prema tome, Izlazak se dogodio u vladavini Amenhotepa II.
 - (3) razdoblje Sudaca nije dovoljno dugo ako je XIII. st.pr.Kr. nadnevak Izlaska
 4. mogući problemu s ovim nadnevcima:
 - a. Septuaginta (LXX) ima 440 godina, ne 480
 - b. moguće da ovih 480 godina predstavlja dvanaest naraštaja od četrdeset godina za svaki, stoga, to je slikovit broj
 - c. postoji dvanaest naraštaja svećenika od Arona do Salamona (usp. 1. Ljet 6), onda dvanaest od Salamona do Drugoga Hrama. Židovi, kao i Grci, računali su naraštaj kao četrdeset godina. Dakle, postoji 480 godina unatrag i unaprijed (simbolička uporaba brojeva, usp. Bimson, *Redating the Exodus and Conquest*)
 5. postoje tri druga teksta što spominju nadnevke:
 - a. Knjiga Postanka 15:13.16 (usp. Djela 7:6), 400 godina ropstva
 - b. Knjiga Izlaska 12:40-41 (usp. Gal 3:17):
 - (1) MT – 430 godina privremenoga boravišta u Egiptu
 - (2) LXX – 215 godina privremenoga boravišta u Egiptu:
 - c. Knjiga o Sucima 11:26 – 300 godina između vremena Jiftaha i osvajanja (podupire nadnevak 1445. g.pr.Kr.)
 - d. Djela apostolska 13:19 – izlazak, lutanje pustinjom, i osvajanje – 450 godina
 6. autor Knjige o Kraljevima koristi posebne povijesne reference a ne okrugle brojeve (Edwin Thiele, *A Chronology of the Hebrew Kings*, str. 83-85).

- B. Provizorni dokaz iz arheologije čini se daje naglasak prema nadnevku 1290. g.pr.Kr. ili XIX. egipatska dinastija:
1. Josip je mogao posjetiti svoga oca i faraona istoga dana. Prvi domaći faraon koji je započeo premještanje glavnoga grada Egipta iz Tebe natrag u Deltu Nila, mjesto zvano Avaris /Soan /Tanis, koji je bio nastariji glavni grad Hiksa, bio je Seti I. (1309. – 1290. g.pr.Kr.). On bi mogao biti faraon tlačenja:
 - a. ovo se izgleda podudara s dva komada obavijesti o vladavini Hiksa u Egiptu:
 - (1) steli nađenoj iz vremena Ramzesa II. što slavi nalaženje Avarisa četiri stotine godina ranije (1700. g.pr.Kr. nađen od Hiksa)
 - (2) proročanstvo iz Knjige Postanka 15:13 govori o 400 godina tlačenja
 - b. ovo podrazumijeva da je Josip došao na vlast pod faraonom (semitskim) Hiksa. Na novu egipatsku dinastiju upućuje se u Knjizi Izlaska 1:8
 2. Hiksi, egipatska riječ što znači “vladari tuđinskih zemalja”, bili su skupina ne-egipatskih semitskih vladara, koji su nadzirali Egipat tijekom XV. i XVI. dinastije (1720. – 1570. g.pr.Kr.). Neki ih žele povezati s Josipovim dolaskom na položaj moći. Ako oduzmemo 430 godina iz Izlaska 12:40 od 1720. g.pr.Kr., dobivamo nadnevak otprilike 1290. g.pr.Kr.
 3. sin Setija I. bio je Ramzes II. (1290. – 1224. g.pr.Kr.). Ovo ime spomenuto je kao jedno od gradova skladišta što su izgradili hebrejski robovi, Izlazak 1:11. Ovo je okružje u Egiptu blizu Gošena nazvano i Ramzes. Postanak 47:11. Avaris /Soan/Tanis bio je poznat kao “Kuća Ramzesa” od 1300. – 1100. g.pr.Kr.
 4. Tutmozis III. bio je poznat kao veliki graditelj, kao što je bio i Ramzes II.
 5. Ramzes II. imao i četrdeset i sedam kćeri koje su živjele u odvojenim palačama
 6. arheologija je pokazala da je većina velikih obzidanih gradiva Kanaanu (Hasor, Debir, Lakiš) bila uništena i naglo ponovno izgrađena oko 1250. g.pr.Kr. Dopuštajući trideset i osam godina razdoblja lutanja pustinjom, ovo odgovara nadnevku 1290. g.pr.Kr. Arheologija je našla referencu za bivanje Izraelaca u južnome Kanaanu na memorijalnoj steli Ramzesova nasljednika, Merneptaha (1224. – 1214. g.pr.Kr., usp. *The Stele of Merneptah*, nadnevak 1220. g.pr.Kr.)
 7. Edom i Moab su izgleda dosegli jak nacionalni identitet u kasnim 1300.-im g.pr.Kr. Ove zemlje nisu bile organizirane u XV. st.pr.Kr. (Glueck)
 8. knjiga, *Redating the Exodus and Conquest* od Johna J. Bimsona, izdavač *University of Sheffield*, 1978., dokazuje protiv čitavoga arheološkog dokaza za raniji nadnevak.
- C. Postoji nova teorija što se može vidjeti na *History Channel*, nazvanome “Izlazak dekodiran”, što potvrđuje izravnu sjevernu rutu (tj. “put Filistejaca”), čak prije 1445. g.pr.Kr., u razdoblju Hiksa (tj. “Pastiri Kraljevi”, 1630. – 1523.g.pr.Kr.).

7:19 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 1:10 i dalje.

7:20 “bijaše rođen Mojsije” Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2.

▣ **“bijaše ljubak u pogledu Božjem”** Ovo je hebrejski idiom za ljepotu (usp. Izl 2:2). Čak i Josip Flavije komentira Mojsijevu ljepotu (usp. *Antiq.* 2.9.6).

7:21 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2:5-6.10.

▣ **“stavljen van”** Ovo je grčki pojam *ektithēmi*, što znači “izložiti” (usp. Djela 7:19) ili “mjesto izvana”. Egipćani su prisiljavali Hebreje da prepuste svoju djecu stihijama i divljim zvijerima tako da mogu nadzirati njihov nagli rast populacije.

▣

NASB, NKJV

“faraonova kći ga je uzela”

NRSV, NJB

“faraonova kći ga je posvojila”

TEV

“kraljeva kći ga je posvojila”

Pojam *anaireō* doslovno znači “podići”. Mojsije je doslovno bio “podignut” iz rijeke i tim činom, od je postao posvojeni sin faraonove kćeri.

7:22 Mojsije je imao najbolju akademsku i vojnu obuku dostupnu u njegovu vremenu na faraonovu dvoru.

▣ **“on bijaše čovjek snage u riječima i djelima”** Ovo mora biti sažetak Mojsijeva kasnijeg života jer kod njegova susreta s YHWH-om kod gorućega grma on je tvrdio kako ne može dobro govoriti (usp. Izl 4:10-17).

7:23-24 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2:11-12.

7:23 “bijaše pristupao dobi od četrdeset” Mislim da je D.L. Moody rekao kako Mojsijev život može biti podijeljen u tri skupine po četrdeset:

1. četrdeset godina on je mislio da je netko (tj. obrazovan na faraonovu dvoru)
2. drugih četrdeset godina on je mislio kako je postao nitko (tj. izgnan u zemlju Midian i učio je načine te o tlu pustinje Sinaj)
3. trećih četrdeset godina on je pronašao što Bog može učiniti s onim tko se osjeća da je nitko (tj. vodio je narod Božji u Obećanu zemlju).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Simbolički brojevi u Pismu, # 7.](#)

7:25 Ovaj stih su Stjepanove pretpostavke (moguće židovske predaje); one nisu izjavljene u Knjizi Izlaska.

7:26-29 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2:13-14.

7:28 Pitanje očekuje “ne” odgovor.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:39: Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova.](#)

7:29 “Na ovu primjedbu, Mojsije POBJEGNE” Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2:15.22. Mojsijev strah kod ubijanja Egipćanina pokazuje da faraon nije bio potpora zbog njegova bivanja posvojenim od jedne faraonove kćeri. Čak i da je tako, Poslanica Hebrejima 11:27 je jasna!

▣ **“I POSTANE STRANAC U ZEMLJI MIDIAN”** Bog se ukazao Mojsiju kod gorućega grma u zemlji Midian (usp. Izl 3 - 4) i otkrio mu Svoj Zakon na Sinaju u zemlji Midian (usp. Izl 19 - 20), što pokazuje da Bog nije bio ograničen na to gdje je On otkrivao Sebe. Ovaj isti naglasak o Bogu koji otkriva Sebe odvojeno od Hrama u Jeruzalemu vidi se u Djelima apostolskim 7:36.44.48, i 53.

▣ **“postade otac dvojice sinova”** Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 2:22; 4:20; 18:3-4.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:30-34

³⁰Nakon što je prošlo četrdeset godina, anđeo mu se ukaza u pustinji planine Sinaj, u plamenu gorućega trnovitog grma. ³¹Kad Mojsije vidje to, on se začudi kod viđenja; i kad se on približi da pogleda поближе, tamo iziđe glas Gospodinov. ³²“Ja sam Bog tvojih otaca, Bog Abrahama i Izaka i Jakova.” Mojsije se strese od straha i ne usudi se pogledati. ³³Ali Gospodin mu reče: “Izuj sandale sa svojih nogu, jer mjesto na kojem stojiš je sveto tlo. ³⁴Ja sam jamačno vidio tlačenje Moga naroda u Egiptu, i čuo sam njihove jecaje, i Ja sam sišao da ih izbavim; dođi sad, Ja ću te poslati u Egipat.”

7:30 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska, poglavlja 3 i 4.

▣ **“anđeo”** U SZ-u ovaj anđeo u stvarnosti je YHWH. Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:19. Zabilježite kako je ovaj anđeo okarakteriziran:

1. Knjiga Izlaska 3:2: “anđeo GOSPODNI ukaza mu se u gorućoj vatri”
2. Knjiga Izlaska 3:4: “kad GOSPODIN (tj. YHWH) vidje kako se on okrenu da promotri”
3. Knjiga Izlaska 3:4: “Bog (tj. *Elohim*) ga zazva usred grma”.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:34: Imena za Božanstvo; i u 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

▣ **“planine Sinaj”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 7:7: Položaj planine Sinaj.](#)

7:32 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 3:6.

▣ **“otaca”** I u hebrejskome tekstu i grčkome prijevodu (tj. Septuaginti) riječ je JEDNINA. U svakome drugom pojavku toga izričaja je MNOŽINA. Bog je poznao Mojsijevog oca roba.

7:33 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 3:5. Mojsije je pristupio grmu iz znatiželje, ne iz religijske predanosti.

Točan razlog skidanja njegove obuće neizvjestan je:

1. obuća je mogla biti prljava (tj. životinjski izmet)
2. skidanje obuće može biti znak prisnosti ili obiteljstva (tj. kod kuće)
3. kulturološka praksa patrijarha ili egipatski običaj.

7:34 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 3:7. Za mene ovaj je stih toliko teološki važan iz ovog razloga: YHWH je čuo njihove molitve, vidio njihovu nevolju, i odazvao se. On je sišao kako bi ih spasio, ali zabilježite da je Njegovo izbavljenje bilo kroz čovjeka kao oruđe. Bog je poslao Mojsija protiv njegove volje. Bog je odabrao baviti se s ljudima kroz ljude!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:35-43

³⁵Taj Mojsije kojeg su se oni odrekli, govoreći: “TKO TE UČINI VLADAROM I SUCEM?” jeste onaj kojeg Bog posla da bude i vladar i osloboditelj pomoću anđela koji mu se ukaza u trnovitome grmu. ³⁶Ovaj čovjek izvede ih, čineći čudesa i znakove u zemlji Egipat i na Crvenome moru i u pustinji četrdeset godina. ³⁷To je Mojsije koji reče sinovima Izraela: “BOG ĆE PODIĆI ZA VAS PROROKA KAO ŠTO SAM JA OD VAŠE BRAĆE.” ³⁸To je onaj koji bijaše u zajednici s anđelom koji mu je govorio na planini Sinaj, i koji bijaše s našim očevima; i on primi živa pretkazanja da ih prenese na vas. ³⁹Naši očevi nisu bili voljni biti poslušni njemu, nego su ga odbacili a svoja srca okrenuli natrag u Egipat, ⁴⁰REKAVŠI ARONU: “UČINI ZA NAS BOGOVE KOJI ĆE IĆI ISPRED NAS; JER OVAJ MOJSIJE KOJI NAS IZVEDE IZ ZEMLJE EGIPAT – MI NE ZNAMO ŠTO SE DOGODILO S NJIM.” ⁴¹U to vrijeme oni napraviše tele i donesoše žrtvu k idolu, i bijahu se radovali u djelima svojih ruku. ⁴²Ali Bog se okrene i preda ih neka služe nebeskoj vojsci; kao što je pisano u knjizi proroka: “NE BIJASTE MENI PRINOSILI ŽRTVE I ŽRTVOVANJA ČETRDESET GODINA, NE BIJAŠE LI TAKO, O KUĆO IZRAELOVA? ⁴³VI UZESTE SOBOM I ŠATOR MOLEKA I ZVIJEZDU ROMFA, KIPOVE KOJE STE NAPRAVILI ZA ŠTOVANJE. JA ĆU VAS ISTO TAKO UDALJITI S ONU STRANU BABILONA.”

7:35 **“Taj Mojsije kojeg su se oni odrekli”** Božji narod redovito je odbacivao Božje glasnogovornike (usp. Djela 7:51-52). Ovo može biti čak svrha Djela apostolskim 7:27!

▣ **“pomoću anđela koji mu se ukaza u trnovitome grmu”** Ponovno Bog je došao k Izraelcima izvan Obećane zemlje. Božja djelatnost nije bila ograničena na ikoju lokaciju. Većina povijesti Izraela događa se izvan Kanaana i prije Hrama u Jeruzalemu. Kroz svu povijest Izraela Božji vođe bili su odbacivani od svojih sunarodnjaka (usp. Djela 7:9.27-28.35.39). Ovo je ponavljajuća tema.

Ovaj anđeo opisan je kao Božanstvo (usp. Izl 3:2.4). Ovo Božansko fizičko očitovanje također se može vidjeti u Knjizi Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlasku 13:21; 14:19; Sucima 2:1; 6:22-23; 13:3-22; Knjizi proroka Zaharije 3:1-2. Međutim, mora biti izjavljeno da “anđeo Gospodnji” nije uvijek Božansko fizičko očitovanje; ponekad je to naprosto anđeo, glasnik (usp. Post 24:7.40; Izl 23:20-23; 32:34; Br 22:22; Suci 5:23; 2. Sam 24:16; 1. Ljet 21:15 i dalje; Zah 1:11; 12-13).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

7:36 Ovo je sažetak Božje čudotvorne sile (tj. Mojsijev štap) kroz Mojsija i Arona.

7:37-38 Ovo je Mesijanski navod iz Ponovljenoga zakona 18:15. Stjepan identificira Božju prisutnost tijekom Izlaska i razdoblja lutanja pustinjom i kao Božjeg anđela i kao Božjega posebnog baštinika Mojsija (tj. Mesija, Prorok). Stjepan ne podcjenjuje Mojsija, nego istinski sluša Mojsija!

7:38 **“zajednici”** Ovo je grčki pojam *ekklesia*, ali upotrijebljen je u smislu skupštine, a ne Crkve. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(ekklesia\).](#)

▣ **“anđelom koji mu je govorio na planini Sinaj”** Rabinska teologija tvrdila je da su anđeli bili posrednici između YHWH i davanja Zakona (vidjeti bilješku u Djelima 7:53). Također je moguće da anđeo upućuje na YHWH-u Sámog (usp. Izl 3:21 usporediti s 14:19; i također Izl 32:34; Br 20:16; Suci 2:1).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji; i u 7:7: Položaj planine Sinaj.](#)

7:39 “Naši očevi nisu bili voljni biti poslušni njemu” Stjepan povezuje točke SZ-ne pobune. Njegova implikacija jeste da su Židovi uvijek odbacivali Božje vođe, i sad su odbacili Mesiju.

▣ **“su ga odbacili”** Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Brojeva 14:3-4.

7:40-41 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska 32. To nije bilo idolopoklonstvo, nego izrada fizičke slike Boga. Kasnije se to okrenulo u štovanje plodnosti.

7:41 Stjepan tumači zlatno tele kao idol i koristi ovaj povijesni događaj kao uvod u navod iz Knjige proroka Amosa 5, što podrazumijeva da je Izrael, čak toliko unatrag kao što je Izlazak i razdoblje lutanja pustinjom, bio idolopoklonički i pobunjenički.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Štovanje plodnosti u Drevnome Bliskom Istoku.](#)

POSEBNA TEMA: ŠTOVANJE PLODNOSTI U DREVNOME BLISKOM ISTOKU

I. RAZLOZI ZA

- A. Drevni ljudi započeli su kao lovci-skupljači, ali kad je nomadski život postao sjedilački, razvila se potreba za usjevima i stadima.
- B. Žitelji Drevnoga Bliskog Istoka bili su osjetljivi prema silama prirode. Kao što su se uljudbe razvijale oko velikih područja gdje je bila slatka voda oni su postali ovisni o redovitoj smjeni godišnjih doba.
- C. Sile prirode postale su bogovi koji su trebali biti zaklinjani i nadzirani.

II. GDJE I ZAŠTO

- A. Religije plodnosti razvile su se u:
 - 1. Egiptu (Nil)
 - 2. Mezopotamiji (Tigris i Eufrat)
 - 3. Kanaanu (Jordan).
- B. Postoji temeljna istovjetnost među kultovima plodnosti Drevnoga Bliskog Istoka.
- C. Promjenjiva i nepredvidiva godišnja doba i vremenski uvjeti prouzročili su razvitak mitova koristeći ljudske /božanske podudarnosti kao temelj života u duhovnoj kraljevini i na Zemlji.

III. TKO I KAKO

- A. Tko (bogovi i boginje):
 - 1. Egipat:
 - a. *Izida* (žensko)
 - b. *Oziris* (muško)
 - 2. Mezopotamija:
 - a. *Ištar /Inana* [ili Inani – op.prev.] (žensko)
 - b. *Tamuz /Dumuzi* (muško)
 - 3. Kanaan:
 - a. *Baal* (muško)
 - b. *Ašera, Aštarta, Anat* (žensko).
- B. Svaki od ovih parova bio je pretvoren u mit na slične načine:
 - 1. jedan umire
 - 2. drugi se obnavlja
 - 3. uzorak umiranja i uskrsavanja bogova oponaša godišnje cikluse prirode.
- C. Oponašanje čarolije vidjelo je ljudska seksualna sjedinjenja (tj. ženidba bogova) kao način osiguravanja plodnosti usjeva, stada, i ljudi.

IV. IZRAELCI

- A. YHWH-in narod bio je upozoren (tj. Lev i Pnz) neka se kloni kultova plodnosti (posebice kanaanskih).
- B. Ovi su kultovi bili vrlo popularni zbog praznovjerja ljudskih bića i dodatne pobude seksualne djelatnosti.
- C. Idolatrija uključuje blagoslov života da bude viđen na kultne ili obredne načine umjesto osobne vjere i pouzdanja u YHWH-u.

- V. PREPORUKA ZA ČITANJE
- A. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*
 - B. J. H. Breasted, *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt*
 - C. James G. Frazer:
 1. *Adonis, Attis, Osiris*
 2. *Folklore in the Old Testament*
 3. *The Worship of Nature*
 - D. C. H. Gordon, *Before the Bible*
 - E. S. N. Kramer, *Mythologies of the Ancient World*

7:42 “Bog se okrene i preda ih neka služe” Stihovi 42 i 43 navodi su iz Knjige proroka Amosa 5:25-27 gdje Amos tvrdi da je Izrael uvijek prinio žrtve tuđinskim bogovima. To je bio redovit, i rani, obrazac njihove povijesti (usp. Jš 24:20). To podsjeća na drastične izjave o odbacivanju u Poslanici Rimljanima 1:24.26.28.

▣ **“nebeskoj vojsci”** Ovo upućuje na astralno štovanje u Asiriji i Babilonu (usp. Pnz 17:3; 2. Kr 17:16; 27:3; 2. Ljet 33:3.5; Jer 8:2; 19:13). Postoji nekoliko tekstualnih poteškoća između hebrejskoga teksta (MT) Knjige proroka Amosa 5:25-27, grčkog teksta (LXX) i Stjepanova navoda:

1. ime boga zvijezde. MT ima *kywn* ili *kaiwann*, asirijsko ime za planet Saturn. LXX ima *rypn* ili *raiphan*, što može biti *repa*, egipatsko ime za planetarnoga boga Saturna
2. hebrejski tekst (MT) i grčki tekst (LXX) imaju “s onu stranu Damaska”, dok Stjepan prevodi “s onu stranu Babilona”.

Ne postoji poznat Amosov rukopis što ima ovo čitanje. Stjepan je moguće kombinirao izganstvo u Asiriju, o kojem Amos govori, s kasnijim izganstvom Jude u Babilon, ali zamjenjujući mjesta izgnanstva.

Štovanje astralnih božanstava započinje u Mezopotamiji, ali proširilo se u Siriju i Kanaan (usp. Job 31:26.27). Arheološko otkriće u Tell El-Amarni, što uključuje stotine pisama iz Kanaana u Egipat u XIV. st.pr.Kr. također koristi ova astralna božanstva kao imena mjesta.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gospodin Nebeskih vojska.](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODIN NEBESKIH VOJSKA

Ovaj naslov, “GOSPODIN nebeskih vojska” (usp. 1. Sam 1:3.11 kao prva uporaba od nekoliko stotina pojava) napravljen je od:

- A. zavjetnoga imena za Boga, YHWH. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:34: Imena za Božanstvo](#)
- B. vojni pojam “vojske” (BDB 838, KB 994) može označavati:
 1. anđele općenito (usp. Neh 9:6)
 2. nebesku vojsku anđela (usp. 1. Sam 17:45; Dn 8:10; Lk 2:13)
 3. anđeosko Vijeće (usp. 1. Kr 22:19; Dn 7:10)
 4. narod YHWH-in (usp. Izl 12:41, što odražava Izl 3:8.10 kao upućivanje na sav Izrael, usp. 2. Sam 7:27)
 5. ljudsku vojsku (tj. Post 21:22.32; Br 2:4.6; Suci 8:6; 9:29)
 6. svjetla na noćnome nebu (tj. “vojske”, Post 2:1; Iz 45:12), mislilo se da su duhovne sile (tj. babilonsko astralno štovanje, usp. Pnz 4:19; 17:3; 2. Kr 17:16; 21:3.5; 23:4-5; 2. Ljet 33:3.5; Jer 8:2; 19:13)
 7. naslov za YHWH-u postao je u Knjizi proroka Amosa 4:13; 5:27 (s ČLANOM u Am 3:13; 6:14; 9:5 i bez ČLANA u Am 5:14.15.16; 6:8; 1. Kr 19:10.14). Označava YHWH-inu borbu u korist Izraela
 8. postoji posebna uporaba u Knjizi o Jošui 5:14-15 što može upućivati na Mihaela, anđeoskoga stražara Izraela. To je nekako usporedno s Anđelom Gospodnjim kao predstavnikom Sámoga Božanstva (moguće pred-utjelovljeni Krist).

▣ **(7:42) “u knjizi proroka”** Ovo upućuje na svitak što je sadržavao dvanaest malih proroka (usp. Djela 13:40). Navod u Djelima apostolskim 7:42-43 je iz Septuaginte Knjige proroka Amosa 5:25-27.

Naredni izričaj u Djelima apostolskim 7:42 pitanje je što očekuje “ne” odgovor.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:16. Hebrejski kanon.](#)

7:43 “MOLEKA” [Molek] Hebrejski suglasnici za riječ kralj su *mlk* (BDB 574). Postoji nekoliko kanaanskih bogova čija su imena igra na ova tri suglasnika, *Milkom*, *Molek*, ili *Molok*. *Molok* je bio glavni bog plodnosti Amorejaca kojem su bila prinošena djeca kako bi se osiguralo zdravlje i napredak zajednice ili naroda (usp. Lev 20:2-5; Pnz 12:31; 1. Kr 11:5.7.33; 2. Kr 23:10.13.14; Jer 7:31; 32:35). A. T. Robertson, *Word Pictures In the New Testament*, tom 3, str. 93, kaže: *Molok* je bio “kip s glavom bika s ispruženim rukama u koje su bila stavljena djeca i ispod je bila udubina tako da je vatra mogla gornjeti od ispod.” Spominjanje pojma Molek u Levitskome zakoniku 18:21 u okviru neprimjerenoga seksualnog sjedinjenja, nekim je znanstvenicima prouzročilo pretpostaviti kako djeca nisu bila žrtvovana Moleku, nego su mu bila posvećena kao prostitutke hrama, i muške i ženske. Zamisao odgovara općim praksama štovanja plodnosti.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Molek.](#)

POSEBNA TEMA: MOLEK

Pojam (BDB 574, KB 592) neizvjestan je. Postoji nekoliko teorija:

1. povezan s božanstvom podzemnoga svijeta:
 - a. “*Malik*” iz pločica iz Eble (± 2.300. g.pr.Kr. iz sjeverne Sirije)
 - b. “*Maliku*” ili “*Muluk*” iz pločice iz Mare (± 1800.-1750. g.pr.Kr. iz sumerskoga grada smještenoga na rijeci Eufrat)
2. povezano s vrstom žrtve iz uporabe kartaškoga pojma “*molk*” iz stele iz Sjeverne Afrike iz IV. do I. st.pr.Kr. Ona je mogla uključiti nadomjesno janje koje je bilo spaljeno umjesto djeteta (*Eissfeldt*). N. H. Snaith teoretizira kako je to značilo da su djeca bila dana za javnu prostituciju, temeljeno na:
 - a. Levitskome zakoniku 18:19-23 koji govori o seksualnim grijesima, tako isto može biti i stih 18
 - b. ovo je način na koji to isto tako vidi Talmud
3. moguća zbrka s *Milkomom* (usp. *Molek* u 1. Kr 11:7, ali zabilježite da je *Milkom* spomenut u 1. Kr 11:5.33. Međutim, na oba boga upućivalo se u Ps. 106:35-39)
4. riječ je hebrejska igra riječi iz suglasnika za “kralj” (MLK, BDB 591) složena sa samoglasnicima iz pojma “sram” (BDB 101 ili 102). Čak i ako je to istina, to ne poistovjećuje boga ili kult.

Kult *Moleka* opisan je kao ljudsko žrtvovanje djece, vatrom (ili su spaljena živa ili prinošena kao prinijeti paljeni prinos nakon što su bila ubijena na drugi način što je neizvjesno). Ako je ovo istina onda je to bila:

1. vrsta kulta plodnosti
2. kult što štuje boga podzemnoga svijeta.

Ovaj je bog bio štovan u Jeruzalemu u dolini sinova Hinoma, koja je postala poznata kao “Tofet” (usp. Iz 30:33; 57:5; Jer 7:31; 32:35). Štovanje je bilo obilježeno uzrokovanjem da njihovi sinovi i kćeri prođu kroz vatru (usp. Pnz 12:31; 18:10; 2. Kr 16:3; 17:17.31; 21:6; Ps 106:37; Jer 7:31; 19:5; Ez 16:20-21). Sama riječ pojavljuje se u Levitskome zakoniku 18:21; 20:2.3.4.5; 1. Knjizi o Kraljevima 11:7; 2. Kraljevima 23:10; Knjizi proroka Jeremije 32:35; moguće u Amosu 5:26; Djelima apostolskim 7:43. Kult je više usvojen od judejskih kraljeva, Ahaba i Manašea, iako se pojavljuje ranije u židovskim dodirima s okolnim poganskim štovanjem plodnosti.

▣ (7:43) “KIPOVE” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Oblik \(tupos\).](#)

POSEBNA TEMA: OBLIK (tupos)

Pojam *tupos* ima široko semantičko polje.

1. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, str. 645:
 - a. uzorak
 - b. plan /naum
 - c. oblik ili način pisanja
 - d. ukaz ili uredba
 - e. presuda ili odluka

- f. oblik ljudskoga tijela kao zavjetni prinosi bogu iscjeljenja
 - g. GLAGOL korišten u smislu provođenja zakonskih odredaba
2. Louw i Nida, Greek-English Lexicon, tom 2, str. 249:
- a. rana (usp. Iv 20:25)
 - b. kip /slika (usp. Djela 7:43)
 - c. uzorak (usp. Heb 8:5)
 - d. primjer (usp. 1. Kor 10:6; Fil 3:17)
 - e. arhetip /praslika (usp. Rim 5:14)
 - f. vrsta (usp. Djela 23:25)
 - g. sadržaji (usp. Djela 23:25)
3. Harold K. Moulton, The Analytical Greek Lexicon Revised, str. 411:
- a. bura, dojam, oznaka /znak (usp. Iv 20:25)
 - b. opisivanje
 - c. kip /slika (usp. Djela 7:43)
 - d. pravilo /odredba, shema (usp. Rim 6:17)
 - e. oblik, smisao (usp. Djela 23:25)
 - f. slika, dvojnik (usp. 1. Kor 10:6)
 - g. iščekujuća slika, vrsta (usp. Rim 5:14; 1. Kor 10:11)
 - h. model uzorka (usp. Djela 7:44; Heb. 8:5)
 - i. model uzorka (usp. Fil 3:17; 1. Sol 1:7; 2. Sol 3:9; 1. Tim 4:12; 1. Pt 5:3).

Zapamtite, leksikoni ne postavljaju značenje; samo uporaba riječi u rečenicama /odlomcima postavlja značenje (tj. okvir). Budite pozorni od određivanja postavljene odredbe riječi i korištenja iste na svakome mjestu gdje se riječ pojavljuje u Bibliji. Okvir, okvir, okvir određuje značenje!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:44-50

⁴⁴Naši očevi imali su šator svjedočanstva u pustinji, upravo kao što je On rekao Mojsiju usmjerivši *ga* neka učini to prema uzorku što je vidio. ⁴⁵I primivši *ga* na svome povratku, naši očevi donijeli su *ga* s Jošuo nakon izvlaštenja naroda koje je Bog istjerao ispred naših očeva, sve do vremena Davida. ⁴⁶*David* nade naklonost u Božjem pogledu, i upita ako može naći obitavajuće mjesto za Boga od Jakova. ⁴⁷Ali to bijaše Salamon koji izgradi kuću za Njega. ⁴⁸Međutim, Previšnji ne obitava u *kućama* napravljenima *ljudskim* rukama; kao što prorok kaže: ⁴⁹“NEBO JE MOJE PRIJESTOLJE, A ZEMLJA JE PODNOŽJE MOJIM NOGAMA; KAKVU VRSTU KUĆE ČEŠ IZGRADITI ZA MENE?” kaže Gospodin: ⁵⁰“ILI KOJE MJESTO POSTOJI ZA MOJ POČINAK? ⁵⁰NIJE LI TO BILA MOJA RUKA KOJA JE UČINILA SVE OVO?”

7:44 Ovo izvješće nađeno je u Knjizi Izlaska, poglavlja 25 - 31; 36 - 40. Ovi detaljni planovi za Šator bili su otkriveni Mojsiju na planini Sinaj. Poslanica Hebrejima govori o nebeskome Šatoru ili Svetišću (usp. Djela 8:5-6; 9:11.23) od kojeg je ovaj zemaljski bio preslika. Kao što se Stjepan prije u ovome poglavlju bavio s optužbom iz poglavlja 6 kako je on bio protiv Mojsija (usp. Djela 6:11), sad se počinje baviti s drugom optužbom da je on bio protiv Hrama (usp. Djela 6:13).

▣ “uzorku” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 7:43: Oblik \(*tupos*\)](#).

7:45 Ovo pokriva vremensko razdoblje od osvajanja (ili 1400. ili 1250. g.pr.Kr.) do Davidova vremena (+ 1011. g.pr.Kr. do 971 /970. g.pr.Kr., Harrison; 973. g.pr.Kr., Young; 961. g.pr.Kr., Bright).

7:46 Ovo odražava 2. Knjigu o Samuelu 7, što je toliko važan odlomak. To je Božansko ustoličenje Davidovskoga kraljevstva.

7:47 “Salamon koji izgradi kuću za Njega” Ovo izvješće nađeno je u 1. Knjizi o Kraljevima 6 - 8 i 2. Ljetopisa 1 - 6.

7:48 Ova izjava slična je Salamonovoj izjavi u 1. Knjizi o Kraljevima 8:27 i 2. Ljetopisa 6:18.

7:49-50 Ovaj navod uzet je iz Septuaginte Knjige proroka Izaije 66:1-2. Naglasak jeste da je čak i Salamon shvatio kako zgrada ne može sadržavati Boga stvaranja!

Podrazumijevaju li ovi stihovi čimbenik o uključivanju pogana? Ako je tako, to izgleda nekako prekriveno velom. Međutim, sâm je Salamon vidio Hram kao mjesto dolaska svijeta YHWH-i (usp. 1. Kr 8:41-43). Židovi koji su govorili grčki (tj. sedmorica u Djelima 6) bili su oni koji su vidjeli i navješćivali misiju širom svijeta čak prije negoli su apostoli shvatili ovaj vid Isusovih učenja (usp. Mt 28:18-20; Djela 1:8). Stjepan je ovo potvrdio implikacijom u Djelima apostolskim 7:50.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:51-53

⁵¹“Vi ljudi koji ste tvrde šije i neobrezani u srcu i ušima uvijek se protivite Svetome Duhu; vi činite upravo tako kao što su vaši očevi činili. ⁵²Kojeg od proroka nisu vaši očevi progonili? Oni su ubijali one koji su prethodno navješćivali dolazak Pravednika, kojeg ste vi postali sad izdajnici i ubojice; ⁵³vi koji ste primili zakon što su odredili anđeli, a ipak niste ga se držali.”

7:51 “Vi ljudi” Stjepan se vraća od pobune židovskih vođa i naroda u prošlosti na sadašnje vođe i narod u Hramu koji slušaju njegovu poruku. Oni su se bunili i bune se protiv YHWH!

▣ **“tvrde šije”** Ovo su Stjepanova smjerenja na Mojsijevu karakterizaciju djece Jakova /Izraela (usp. Izl 32:9; 33:3.5; 34:9; Pnz 9:6).

▣ **“neobrezani u srcu”** Ovaj hebrejski idiom znači nevjerno, neodano, i nevjerodostojno (usp. Lev 26:41; Jer 9:25-26; Ez 44:7). To je oprečno Ponovljenome zakonu 10:16; Knjizi proroka Jeremije 4:4!

▣ **“i ušima”** Ovaj idiom upućuje na njihovu nevoljnost skušanja i odaziva Božjim glasnicima (usp. Jer 6:10).

▣ **“uvijek se protivite Svetome Duhu”** Ovo je vrlo slično Knjizi proroka Izaije 63:10. Božja ljubav i vjernost bili su veličani u Izaiji 63:9.11-14, ali reakcija naroda bila je nevjernost!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha.](#)

7:51b-52 Ovo je jaka optužba sadašnjega židovskog vodstva, baš kao i drevnoga izraelskog vodstva! Drevni Božji narod ubijao je Božje glasnike i sad oni su ubili Mesiju (usp. Djela 3:14; 5:28).

7:52 “Pravednika” Ovo je upotrijebljeno kao naslov za Isusa u Djelima apostolskim 3:14 i 22:14. Vidjeti puniju bilješku u Djelima apostolskim 3:14.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:27: Svetac;](#) i u [2:40: Pravednost;](#) i [Posebnu temu dolje: SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg.](#)

POSEBNA TEMA: SZ-ni NASLOVI ZA POSEBNOGA DOLAZEĆEG

- A. Prorok – Ponovljeni zakon 18:15.18.
- B. Kralj:
 - 1. iz plemena Jude, Knjiga Postanka 49:10; Psalam 60:7; 108:8
 - 2. iz obitelji Davida, 2. Knjiga o Samuelu 7 (od Jišaja, Iz 11:1)
 - 3. iz drugih tekstova, 1. Knjiga o Samuelu 2:10; Psalam 89:3-4; Knjiga proroka Izaije 9,11; Jeremija 30:8-9; Ezekiel 37:21-22; Zaharija 9:9-10.
- C. Kralj /Svećenik:
 - 1. Psalam 110 (kralj, stihovi 1-3; svećenik, stih 4)
 - 2. Knjiga proroka Zaharije 4:14 (dva maslinova stabla, dva pomazanika, Zerubabel [loza Davida] i Jošua [loza Arona]).
- D. Pomazanik (Mesija):
 - 1. Božji Kralj, Psalam 2:2; 45:7
 - 2. prisutnost Duha, Knjiga proroka Izaije 11:2; 61:1

3. Dolazeći /Onaj koji dolazi, Knjiga proroka Daniela 9:26
 4. trojica SZ-nih vođa bili su pomazani kao znak Božjega poziva i opunomoćenja: kraljevi (usp. Suci 9:8.15; 1. Sam 2:10; 9:16; 24:10; 2. Sam 19:21; 23:1; Ps 18:50), svećenici (usp. Izl 28:41; Lev 4:3; 6:22) i proroci (usp. 1. Kr 19:16).
- E. Kraljev Sin:
1. Psalam 2:7.12
 2. Izraelov kralj kao simbol Božje kraljevine (usp. 1. Sam 8).
- F. Sin Čovječji (Dn 7:13):
1. čovjek, Psalam 8:4; Knjiga proroka Ezekiel 2:1
 2. Božanski, Knjiga proroka Daniela 7:13.
- G. Posebni iskupiteljski naslovi:
1. Pateći Sluga, Knjiga proroka Izaije 52:13 - 53:12
 2. Pateći Pastir, Knjiga proroka Zaharije 12 - 14
 3. Ugaoni kamen, Psalam 118; Knjiga proroka Izaije 8:14-15; 28:16
 4. Posebno Dijete, Knjiga proroka Izaije 7:14; 9:6-7; Mihej 5:2
 5. Mladica, Knjiga proroka Izaije 4:2; 11:5; 53:2; Jeremija 23:5-6; 33:15; Zaharija 3:8; 6:12.
- NZ uzima ove razbacane reference o Božjemu posebnome iskupiteljskome posredniku i objašnjava ih i razvija u razumijevanje Isusa kao Božjega Obećanog Dolazećeg (npr. Mt 16:13-20; Iv 11:25-27). Dva dolaska Mesije su sredstvo kojim su ove dvije različite djelatnosti i naslovi ujedinjeni.

Za dobru raspru o raznolikosti u Evanđeljima između Sina Čovječjega kao autoritativne osobe nasuprot Patećega Sluge, vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 149-158.

7:53 “što su odredili anđeli” Ovo upućuje na rabisnko tumačenje Ponovljenoga zakona 33:2 iz Septuaginte u kojem je Bog dao Zakon Mojsiju kroz anđeosko posredovanje što je izgleda potvrđeno Poslanicom Galaćanima 3:19 i Hebrejima 2:2.

▣ “ipak niste ga se držali” Stjepan je otvorio svoju obranu sa “slušajte” (BDB 1033) što može odražavati hebrejski *Shema*, “čuti tako kao i obratiti pozornost” (usp. Pnz 6:4). Stjepan i kasnije Jakov (Isusov polu-brat) tvrde “budite vršitelji riječi a ne puki slušatelji” (usp. Jak 1:22-23 slijedi Isusa, Mt 7:24-27; Lk 11:48; Iv 13:17; kao što je i Pavao, Rim 2:13).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 5:32: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\); i u 1:2: Savez.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:54-60

⁵⁴Sad kad su čuli to, oni prekinuše nabrzinu, i počеше škrgutati svojim zubima na njega. ⁵⁵Ali bivajući pun Svetoga Duha, on upre pogled pozorno na nebo i vidje slavu Božju, i Isusa kako stoji kod desne ruke Boga; ⁵⁶i on reče: “Gle, ja vidim nebesa otvorena i Sina Čovječjega kako stoji kod desne ruke Boga.” ⁵⁷Ali oni povikaše jakim glasom, i pokriše svoje uši i jurnuše na njega s jednom pobudom. ⁵⁸Kad su ga izvukli iz grada, oni ga započеше kamenovati; a svjedoci su položili sa strane svoju odjeću kod nogu mladoga čovjeka zvanog Savao. ⁵⁹Oni odoše kamenovati Stjepana dok se on pozvao na *Gospodina* i reкао: “Gospodine Isuse, primi moj duh!” ⁶⁰Onda padnuvši na svoja koljena, on poviče jakim glasom: “Gospodine, nemoj zadržati ovaj grijeh protiv njih!” Rekavši to, on zaspi.

7:54 “oni” Ovo mora upućivati na članove Sanhedrina (usp. Djela 6:15).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

▣

NASB	“prekinuše nabrzinu”
NKJV	“odrežu do srca”
NRSV, Pešita	“oni postadoše razjareni”
TEV	“oni postadoše bijesni”
NJB	“oni bijahu bijesni”

Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. To je doslovno “odrežu do srca” (usp. Djela 5:33). Stjepanova poruka uistinu je došla do ovih vođa, ali umjesto pokajanja, oni su se okrenuli, kao i uvijek, odbacivanju i ubojstvu (usp. Djela 5:33).

▣ “škrgutati svojim zubima” Ovo je znak bijesa (usp. Job 16:9; Ps 35:16; 37:12; Tuž 2:16).

7:55 “Svetoga Duha ... Božju ... Isusa” Zabilježite spominjanje Trojedinoga Boga.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Trojstvo.](#)

▣ “bivajući pun Svetoga Duha” Zamisao o bivanju ispunjenim s Duhom za navješćivanje Evanđelja jedinstvena je Djelima apostolskim (tj. *plēroō*, usp. Djela 2:4; 4:8.31; *plērēs*, usp. Djela 6:3.5.8; 7:55; 11:24). Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17.

Biblijske istine povezane s Duhom karakterizirane su kao:

1. osoba Duha (usp. Iv 14-16)
2. krštenje Duhom (usp. 1. Kor 12:13)
3. plod Duha (usp. Gal 5:22-23)
4. darovi Duha (usp. 1. Kor 12)
5. ispunjenje Duhom (usp. Ef 5:18).

Od svih ovih, Djela apostolska usredotočuju se na #5. Vođe Rane crkve bili su osnaženi, očito ponovno i opetovano, za smjelo i snažno navješćivanje Evanđelja Isusa Krista. U Stjepanovu slučaju učinkovitost njegove propovijedi koštala ga je života.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

▣ “upre pogled pozorno” Luka je veoma volio ovaj pojam (usp. Lk 4:20; 22:56; Djela 1:10; 3:4.12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9; 23:1). Stjepan je pogledao prema gore, kao što je bio tipičan židovski način molitve, ali umjesto moljenja, Bog mu je dopustio vidjeti u sâmo Nebo.

▣ “vidje slavu Božju” Zabilježite kako Stjepan nije rekao da je vidio Boga, nego Njegovu slavu. Nitko ne može vidjeti Boga i ostati živ (usp. Izl 33:20-23). Job je vjerovao da će vidjeti Boga (usp. Job 19:25-27; Djela 7:55). Isus obećava da će jednoga dana čisti u srcu vidjeti Boga (usp. Mt 5:8).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Slava \(*kabod*\) \(SZ\).](#)

▣ “Isusa kako stoji kod desne ruke Boga” Isusovo bivanje kod Božje desne ruke jeste antropomorfički idiom ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:33: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfički jezik\]](#)) za mjesto Božanske sile i autoriteta. Činjenica da je Isus stajao pokazuje Njegovu zanimanje i brigu za prvoga kršćanskog mučenika.

Bog je otkrio Sebe Stjepanu u obliku i načinu što je Stjepan mogao primiti. To ne znači kako to podrazumijeva:

1. da je Nebo “gore”
2. da Bog sjedi na prijestolju.

To znači prenositi Isusovu brigu i skrb. Mi moramo biti pozorni od kulturološko uvjetovanog antropomorfičkoga jezika kao izvora doktrine. Pokušavanje suvremenih zapadnjačkih čitatelja da uzimaju svaki odlomak doslovno kao način pokazivanja pouzdanja ili posvećenosti Bibliji jeste nažalost kulturološki trend. Bog uistinu otkriva Sebe Svome Stvorenju, ali On to čini na ovozemaljske načine i oblike koje oni mogu razumjeti. Jamačno postoji element prilagodbe. Pala, ograničena, ljudska stvorenja nisu kadra u potpunosti shvatiti duhovnu kraljevinu. Bog odabire stvari u našoj kulturi i iskustveni svijet za uporabu analogija i metafora kako bi komunicirao s nama. Ove su zasigurno istinite, ali ne iscrpne.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Poteškoće i ograničenja ljudskoga govora.](#)

POSEBNA TEMA: POTEŠKOĆE I OGRANIČENJA LJUDSKOGA GOVORA

A. Naš jezik je ograničen, pali, usmjeren na ovu planetu, i prema tome, nije iscrpan:

1. antropomorfizmi (Bog opisan u ljudskim pojmovima; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:33: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfički jezik\]](#)):
 - a. Bog s ljudskim tijelom:
 - (1) hoda, Knjiga Postanka 3:8; 18:33; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14
 - (2) oči, Knjiga Postanka 6:8; Izlazak 33:17
 - (3) Čovjek na tronu, Knjiga proroka Izaije 6:1; Daniel 7:9
 - b. Bog kao muško:
 - (1) Knjiga Postanka 1:2, Duh kao ženka ptica
 - (2) Knjiga Postanka 17:1 (*El Šadaj*)
 - (3) Ponovljeni zakon 32:18, Bog kao majka
 - (4) Knjiga Izlaska 19:4, Bog kao majka orla

- (5) Knjiga proroka Izaije 49:14-15; 66:9-13 (i moguće Hoš 11:4), Bog kao njegujuća majka
- c. Bog kao onaj koji zagovara laganje, 1. Knjiga o Kraljevima 22:19-23
 - d. NZ-ni primjeri o “Božjoj desnoj ruci”, Evanđelje po Luki 22:69; Djela apostolska 7:55-56; Poslanica Rimljanima 8:34; Efežanima 1:20; Kološanima 3:1; Hebrejima 13:1; 8:1; 10:12; 12:2; 1. Petrova poslanica 3:22
2. ljudski naslovi korišteni za opis Boga:
 - a. Pastir, Psalam 23
 - b. Otac, Knjiga proroka Izaije 63:16; Psalam 103:13
 - c. *Go'el*, Rođak iskupitelj, Knjiga Izlaska 6:6
 - d. ljubavnik /muž, Knjiga proroka Hošee 1- 3
 - e. roditelj, otac, i majka, Knjiga proroka Hošee 11:3-4
 3. fizički predmeti za opis Boga:
 - a. stijena, Psalam 18
 - b. utvrda i uporište, Psalam 18
 - c. štit, Knjiga Postanka 15:1; Psalam 18
 - d. rog spasenja, Psalam 18
 - e. stablo, Knjiga proroka Hošee 14:8.
- B. Jezik je dio slike Božje u čovječanstvu, ali grijeh je utjecao na sve vidove našeg postojanja, uključujući jezik.
- C. Bog je vjeran i komunicira nam na odgovarajući način, ako ne i iscrpno, spoznaju o Sebi. To je uobičajeno u obliku negacije, analogije, ili metafore.

7:56 “Sina Čovječjega” Stjepan očito poistovjećuje Isusa s “Pravednikom” iz Djela apostolskih 5:52. Njegovi slušatelji ne bi trebali promašiti ovu Mesijansku potvrdu. Pojam “sin čovječji” ima dvije SZ-ne uporabe:

1. bio je to uobičajen izričaj za osobu (usp. Ez 2:1; Ps 8:4)
2. bio je korišten o Božanskoj uglednoj osobi (tj. Mesiji) u Knjizi proroka Daniela 7:13-14 i Psalmu 110:1.

Prema tome, ima suzvuke i čovječstva i Božanstva. Ovo je zašto ga Isus koristi kao samo-oznaku i također jer nije bio korišten od rabina koji su stremili koristiti SZ-ne naslove u ekskluzivističkim, nacionalističkim, i vojnim načinima. Ova referenca od Stjepana jedna je od samo dvije uporabe ovoga izričaja van Isusovih riječi (usp. Iv 12:34).

7:57-58 Ovi slušatelji vjerovali su da je Stjepan bogohulio tvrdeći kako je Isus bio dolazeći Sin Čovječji (usp. Dn 7:13). Za ove monoteističke Židove to je jednostavno bilo previše! Oni su napravili Stjepanu ono što je Mojsije naredio neka se napravi za blasfemiju (usp. Lev 24:14-16; Pnz 13:9; 17:7). Stjepanova potvrda je ili istinita ili je on bogohulnik vrijedan smrti! Ne postoji srednji teren o tvrdnjama o Isusu (usp. Iv 14:6-9).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Monoteizam.](#)

7:57 “jurnuše na njega s jednom pobudom” Ovo je taj pojam što Luka često koristi za opis jedinstva ranih učenika (usp. Djela 1:14; 2:46; 5:12; 15:25). Sanhedrin je bio ujedinjen u svome bijesu i odbacivanju Stjepana (vidjeti također Djela 18:12, gdje Židovi iz Ahaje odbacuju Pavla i 19:29 o bijesu pogana u Efezu protiv kršćana).

7:58 “su ga izvukli iz grada” Nitko nije smio biti ubijen unutar Jeruzalema jer to bilo “sveto” tlo!

▣ **“ga kamenovati”** Često je izjavljeno kako Židovi pod rimskom okupacijom nisu imali pravo smrtno kazne. Ovo pokazuje da to nije uvijek tako. Nasilje svjetine ne može se zaustaviti brzo.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:26: Kamenovati do smrti \(iz Ponovljenoga zakona 13:10\).](#)

▣ **“mladoga čovjeka zvanog Savao”** U židovskim krugovima, netko je bio smatran mladim sve do 40 godina starosti. Ovo je naš prvi susret sa Savlom iz Tarza, koji je kasnije postao Pavao apostol. Pavao je čuo SZ-ni pregled i moguće ga je čuo ranije u sinagogi od Cilicijaca u Jeruzalemu (6:9). Postavlja se pitanje je li ovo početak Savlova razdoblja sumnje, s kojom se bavio proganjajući kršćane.

7:59 “Gospodine Isuse, primi moj duh” Ovo je AORIST SREDNJEGA IMPERATIVA. Zabilježite da je Stjepan vjerovao da ide u Nebo kako bi bio s Isusom (usp. 2. Kor 5:6.8) a ne u *Hades* (tj. zadržavajuće mjesto umrlih kao što je hebrejski *Šeol*).

Stjepan bi mogao biti svjedok Isusova raspeća, ili u najmanju ruku čuo je to sa svim pojedinostima jer on koristi dva slična izričaja (tj. Djela 7:59 i 60, usp. Lk 23:34.46).

Zanimljivo je zabilježiti da se Stjepan moli Isusu, kao što su činili učenici u Djelima apostolskim 1:24. Međutim, u ostatku NZ-a molitva se upućuje Ocu u Ime Sina.

[Vidjeti Posebne temu u Djelima apostolskim: 2:27: Gdje su mrtvi? \(Šeol /Hades, Gehena, Tartarus\);](#) i u [5:3: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu;](#) i [Posebnu temu dolje: Duh u Bibliji.](#)

POSEBNA TEMA: DUH U BIBLIJI

- I. STARI ZAVJET (*ruah*, BDB 924, KB 1197; [vidjeti Posebnu temu dolje: Dah, vjetar, Duh \[SZ\]](#))
- A. Djelovanja monoteističkoga Boga (tj. Duh, upotrijebljeno oko 90 puta u SZ-u):
 - 1. pozitivno, Knjiga Postanka 1:2
 - 2. negativno, 1. Knjiga o Samuelu 16:14-16.23; 1. Kraljevima 22:21-22; Knjiga proroka Izaije 29:10.
 - B. Bogom-dana životna snaga u ljudstvu (tj. Božji dah, usp. Post 2:7).
 - C. Septuaginta prevodi *ruah* riječju *pneuma* (upotrijebljeno oko 100 puta u LXX-i).
 - D. U kasnijim rabinskim pisanjima, apokaliptičkome pisanju i Svicima s Mrtvoga mora, pod utjecajem zoroastrijanizma, *pneuma* je korišteno o anđelima i demonima.
- II. GRČKI POJMOVI:
- A. *pneō*, puhati
 - B. *pnoē*, vjetar, dah
 - C. *pneuma*, duh, vjetar
 - D. *pneumatikos*, koji se odnosi na duha
 - E. *pneumatikōs*, duhovno.
- III. GRČKA FILOZOFIJSKA POZADINA (*pneuma*)
- A. Aristotel je koristio pojam kao životnu snagu koja se razvija od rođenja sve do samo-stege.
 - B. Stoici su koristili pojam kao istoznačnicu za *psuchē*, (duša) čak *nous* (um) u smislu o pet fizičkih osjetila i ljudskoga intelekta.
 - C. U grčkoj misli pojam je postao ekvivalent za božansko djelovanje (tj. gatanje, magiju, okultno, proročanstvo, itd.).
- IV. NOVI ZAVJET (*pneuma*; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:2: Duh \[pneuma\] u Novome zavjetu](#))
- A. Božja posebna prisutnost, sila /snaga, i opremanje.
 - B. Duh je povezan s Božjom djelatnošću u Crkvi (uglavnom u Iv):
 - 1. proročanstvo
 - 2. čudesa
 - 3. smjelost navješćivanja Evandelja
 - 4. mudrost (tj. Evandelje)
 - 5. radost
 - 6. dovodi Novo doba
 - 7. obraćenje (tj. vabljenje i obitavanje)
 - 8. Kristo-sličnost
 - 9. posebni darovi za službu
 - 10. molitve za vjernike.Duh budi čežnju čovječanstva za zajedništvo s Bogom, za koje je ono bilo stvoreno. To je zajedništvo moguće zbog Osobe i djela Isusa, Božjega Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)). Novo duhovno buđenje vodi Kristu – kao življenje, služenje, i pouzdavanje.
 - C. Najbolje se može razumjeti kao duhovni kontinuum sa Svetim Duhom s jedne strane, i čovječanstvom kao fizičkim stvorenjem ovoga planeta, ali i duhovnim stvorenjem u Božjom slici, s druge strane.

- D. Pavao je NZ-ni autor koji razvija teologiju Duha /duha:
1. Pavao koristi Duh kao suprotivost mesu /tijelu (tj. narav grijeha)
 2. Pavao koristi duh kao suprotivost fizičkome
 3. Pavao koristi Duh /duh kao suprotivost ljudskome razmišljanju, znanju, i bivanju.
- E. Neki primjeri iz 1. Poslanice Korinćanima:
1. Sveti Duh, 1. Korinćanima 12:3
 2. Božja sila /snaga i mudrost prenesena kroz Svetoga Duha, 1. Korinćanima 2:4-5
 3. Božja djelovanja u vjerniku:
 - a. novi način razmišljanja, 1. Korinćanima 2:12; 14:14.32
 - b. novi Hram, 1. Korinćanima 3:16; 6:19-20
 - c. novi život (tj. ćudorednost), 1. Korinćanima 6:9-11
 - d. novi život simboliziran u krštenju, 1. Korinćanima 12:13
 - e. jedno s Bogom (tj. obraćenje), 1. Korinćanima 6:17
 - f. Božja mudrost, ne svjetovna mudrost, 1. Korinćanima 2:12-15; 14:14.32.37
 - g. duhovna nadarenost svakoga vjernika za službu, 1. Korinćanima 12 i 14
 4. duhovno u suprotivosti s fizičkim, 1. Korinćanima 9:11; 10:3; 15:44
 5. duhovna kraljevina u suprotivosti s fizičkom kraljevinom, 1. Korinćanima 2:11; 5:5; 7:34; 15:45; 16:18
 6. način upućivanja na ljudski duhovni /unutrašnji život kao razlika od nečijega fizičkog tijela, 1. Korinćanima 7:34.
- F. Ljudi žive u dvije kraljevine stvaranjem (tj. fizičkoj i duhovnoj). Čovječanstvo je otpalo od prisnosti s Bogom (Post 3). Kroz Kristov život, učenja, smrt, uskrsnuće, i obećani Povratak, Duh vabi pale ljude da iskuse vjeru u Evanđelje (tj. Iv 6:44.65), u tome su trenutku obnovljeni za zajedništvo s Bogom. Duh jeste taj osobni dio Trojstva koji je osobina Novoga doba pravednosti. Duh je posrednik Boga Oca i Branitelj dan od Sina u ovome “dodu” ([vidjeti Posebnu temu dolje: Isus i Duh](#)). Poteškoća postoji zbog Novoga doba koje se mora dogoditi u vremenu, dok staro Doba grješne pobune još uvijek postoji. Duh preobražava staro u novo, čak i dok oboje postoji.

POSEBNA TEMA: DAH, VJETAR, DUH (SZ)

Hebrejski pojam *ruah* (BDB 924) i grčki pojam *pneuma* može značiti “duh”, “dah” ili “vjetar” ([vidjeti Posebnu temu gore: Duh u Bibliji](#)). Duh je često povezan sa Stvorenjem (usp. Post 1:2; Job 26:13; Ps 104:30). SZ ne određuje jasno odnos između Boga i Njegovog Duha ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Trojstvo](#)). U Knjizi o Jobu 28:26-28; Psalmu 104:24 i Izrekama 3:19; 8:22-23 Bog koristi “Mudrost” (BDB 315, IMENICA ŽENSKOGA RODA, usp. Izr 8:12) kako bi stvorio sve. U NZ-u za Isusa je rečeno da je Božji posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:1-3; 1. Kor 8:6; Kol 1:15-17; Heb 1:2-3). Kao i u iskupljenu, tako i u stvaranju, uključene su bile sve tri Osobe Boga. Knjiga Postanka 1 ne naglašava ikoji drugotni uzrok (usp. Iz 45:5-7).

POSEBNA TEMA: ISUS I DUH

Postoji tečnost između djela Duha i Sina. G. Campbell Morgan rekao je kako je najbolje ime za Duha “drugi Isus” (međutim, oni su različite, vječne Osobe). Slijedi kratak pregled usporedbe djela i naslova Sina i Duha:

1. Duh je nazvan “Duh Isusa” ili sličnim izričajima (usp. Rim 8:9; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pt 1:11)
2. obojica su nazvani istim pojmovima:
 - a. “istina”:
 - 1) Isus (Iv 14:6)
 - 2) Duh (Iv 14:17; 16:13)
 - b. “zagovornik”:
 - 1) Isus (1. Iv 2:1)
 - 2) Duh (Iv 14:16.26; 15:26; 16:7)

- c. "Svet":
 - 1) Isus (Mk 1:24; Lk 1:35; Djela 3:14; 4:27.30)
 - 2) Duh (Lk 1:35)
- 3. obojica su uvijek prisutni u vjericima:
 - a. Isus (Mt 28:20; Iv 14:20.23; 15:4-5; Rim 8:10; 2. Kor 13:5; Gal 2:20; Ef 3:17; Kol 1:27)
 - b. Duh (Iv 14:16-17; Rim 8:9.11; 1. Kor 3:16; 6:19; 2. Tim 1:14)
 - c. Otac (Iv 14:23; 2. Kor 6:16)
- 4. zadatak Duha je dovoditi svjedoke Isusu (usp. Iv 15:29; 16:13-15).

7:60 "padnuvši na svoja koljena" Kamenovanje nije uvijek bilo brzo iskustvo. Tekst podrazumijeva da je trajalo nekoliko minuta.

▣ **"on poviče jakim glasom"** Ovo također oponaša Isusovo iskustvo. Ove riječi bile su više za svjetinu nego za YHWH-u. Te su riječi morale imati odjek u Savlovim ušima.

▣ **"on zaspi"** Ovo je biblijska metafora za smrt (posebice Job 3:13; 14:12; Ps 76:5; 2. Sam 7:12; 1. Kr 2:10; Jer 51:39.57; Dn 12:2; Mt 27:52; Iv 11:11; Djela 7:60; 13:36; 1. Kor 15:6.18.20; 1. Sol 4:13; 2. Pt 3:4). Ovo ne potvrđuje doktrinu o "spavanju duše".

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je bila svrha Stjepanove izjave?
Što je ona pokazivala o Židovima?
Zašto su oni bili toliko bijesni?
2. Kako je Isus bio kao Mojsije, Djela apostolska 7:37?
3. Zašto je navod iz Knjige proroka Izaije 66:1-2 u Djelima apostolskim 7:49-50 toliko važan?
4. Što je bilo toliko važno o Stjepanovu viđenju Isusa?

DJELA APOSTOLSKA 8

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Savao progoni Crkvu	Savao progoni Crkvu	širenje Evanđelja u Samariju i obalne zemlje	Savao progoni Crkvu	kamenovanje Stjepana, Savao kao progonitelj
8:1b-3	8:1-3	8:1b-3	8:1b-2	(7:55 - 8:3)
				8:2
			8:3	8:3
Evanđelje propovijedano u Samariji	Krist je propovijedan u Samariji		Evanđelje propovijedano u Samariji	Filip u Samariji
8:4-8	8:4-8	8:4-8	8:4-8	8:4-8
	zanimanje vrača o vjeri			Šimun mag
8:9-13	8:9-13	8:9-13	8:9-13	8:9-13
	vračarev grijeh			
8:14-24	8:14-24	8:14-24	8:14-17	8:14-17
			8:18-19	8:18-24
			8:20-24	
8:25	8:25	8:25	8:25	8:25
Filip i etiopski eunuh	Krist je propovijedan Etiopljaninu		Filip i etiopski dužnosnik	Filip krsti eunuha
8:26-33	8:26-40	8:26-40	8:26-30	8:26-33
			8:31-33	
8:34-40			8:34-37	8:34-40
			8:38-40	

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepuštiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1a

^{1a}Savao je u srcu bio suglasan s ubojstvom.

8:1 “Savao je u srcu bio suglasan s ubojstvom” Ovaj izričaj zaključuje Djela apostolska 7. To je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT AKTIV. Pavao se sjećao toga iskustva s velikim sramom (usp. Djela 22:20; 1. Kor 15:9; Gal 1:13.23; Fil 3:6; 1. Tim 1:13). Neki povezuju ovaj odlomak s 26:10, gdje se pretpostavlja kako je Pavao glasovao u Sanhedrinu za ubijanje kršćana.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1b-3

^{1b}I toga dana veliki progon započe protiv crkve u Jeruzalemu, i oni bijahu svi raspršeni diljem područja Judeje i Samarije, osim apostola. ²Neki pobožni ljudi pokopaše Stjepana, i glasno naricahu nad njim. ³Ali Savao započe pustošiti crkvu, ulazeći u kuću za kućom, i izvlačeći muškarce i žene, on bi ih stavlja u tamnicu.

▣ **“toga dana veliki progon započe protiv crkve u Jeruzalemu”** Ovo vjerojatno predstavlja djelovanje židovskih vođa (uglavnom saduceja) zbog naglog rasta i promicanja Rane crkve u Jeruzalemu. Međutim, to je bio i Božji način prisiljavanja Crkve na ostvarenje Djela apostolskih 1:8! Ako ne 1:8 onda 8:1!

Nije slučajno da Luka koristi pojam *ekklesia* za novo Tijelo vjernika. Ovi muškarci i žene nisu sebe vidjeli kao nešto odvojeno od Božjih SZ-nih obećanja, nego kao ispunjenje! Pojam je korišten u Septuaginti za prijevod “zajednica /kongregacija” (MT – *qahal*) Izraela (usp. Djela 7:38); sad je upotrijebljeno o zajedništvu vjernika u Jeruzalemu.

Luka je vrlo naklonjen korištenju pojma “veliki” (*megas*). Upotrijebio ga je dvadeset-pet puta u svome Evanđelju i dvadeset-devet puta u Djelima apostolskim. U Djelima apostolskim 8 koristi ga za:

1. veliki progon, Djela apostolska 8:1
2. veliku pogrebnu tužaljku /naricaljku, Djela apostolska 8:2
3. jak glas, Djela apostolska 8:7
4. nešto veliko, Djela apostolska 8:9
5. najveći, Djela apostolska 8:10
6. velika čudesa, Djela apostolska 8:13.

▣ **“oni bijahu svi raspršeni diljem područja ... osim apostola”** Neizmjereno je zanimljivo da je progonošтво zaobišlo apostole i spustilo se izravno na helenističke židovske kršćane. Očito su apostoli na ovome stupnju još bili zadovoljni ostati unutar judaizma. Ovaj događaj dogodio se neko vrijeme nakon njihova susreta s Isusom u Galileji (usp. Mt 28:18-20) prije Pedesetnice a ipak apostolsko vodstvo bilo je zadovoljno ostati i propovijedati samo Židovima ili prozelitima i jedino u području Jeruzalema.

▣ **“raspršeni diljem područja Judeje i Samarije”** Ovo je ispunjenje Lukina Velikog poslanja spomenutog u Djelima apostolskim 1:8. Prošlo je neko vrijeme otkad je Isus govorio ove riječi i očividno je progonošтво bilo jedino sredstvo dobivanja Crkve da ide u čitav svijet. Crkva se još uvijek opire!

8:2 “Neki pobožni ljudi pokopaše Stjepana” Pojam “pobožni ljudi” uobičajeno je korišten o duhovnoj osjetljivosti Židova (usp. Lk 2:25). Moguće ovo upućuje na židovske kršćane ili jednostavno na Židove koji se nisu slagali s nezakonskim postupcima (tj. nasilje svjetine) i pogubljenjem Stjepana. *Mišna* dopušta ukop bogohulnika, ali bez glasnih naricaljki od onih koji ih ukopavaju. Ovi pobožni ljudi tugovali su otvoreno:

1. iz inata prema onome što se dogodilo
2. u odnosu na činjenicu da ono što se dogodilo nije bilo službeno dozvoljeno.

8:3 “Savao započe pustošiti crkvu” Ovaj GLAGOL je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA. To može značiti početak djelovanja u prošlo vrijeme (usp. NASB, NJB) ili sadašnje djelovanje (usp. NKJV, NRSV, TEV).

Pojam “pustošiti” znači “kidanje /cijepanje tijela životinje”. Upotrijebljen je u Septuaginti o životinjama u Knjizi Izlaska 22:13; Psalmu 74:13 te o vojnome porazu u Knjizi proroka Jeremije 28:2 i 31:18. Pavao se očito mučio s istinom Stjepanovih izjava, i moguće je želio prikriti svoju nutarnju napetost nasilničkim proganjanjem Crkve (usp. Djela 9:1.13.21; 22:4.19; 26:10-11; 1. Kor 15:9; Gal 1:13; Fil 3:6; 1. Tim 1:13).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(*ekklesia*\).](#)

▣ **“ulazeći u kuću za kućom”** Ovaj izričaj može se razumjeti na dva načina:

1. Pavao je otkrio gdje su se apostoli posjećivali (usp. Djela 5:42)
2. postojalo je nekoliko kućnih crkava već u to rano vrijeme u Jeruzalemu gdje su se vjernici redovito sastajali.

Rani kršćani sastajali bi se u:

1. mjesnim sinagogama svake subote
2. Hramu na posebne dane ili čak uglavnom po danu
3. na posebnim mjestima ili brojnim kućama nedjeljama.

▣ **“izvlačeći muškarce i žene”** Ovo je GLAGOL što je upotrijebljen za Sotonovo brisanje trećine zvijezda s neba u Otkrivenju 12:4. Nekoliko puta upotrijebljen je u Djelima apostolskim (usp. Djela 8:3; 14:19; 17:6). Savao je bio pakostan u svome progonstvu (usp. Djela 26:10). To je dokazano izričajem “muškarce i žene”. On je razdvojio obitelji iskrenih vjernika i utamničio ih a neke čak i ubio (usp. Djela 9:1.13.21; 22:4.19; 26:10.11; Gal 1:13.23; 1. Tim 1:13). To je razlog zašto on sebe kasnije naziva “najmanji od svetih” (usp. 1. Kor 15:9; Ef 3:8).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:4-8

⁴Stoga, oni koji su bili raspršeni išli su propovijedati riječ. ⁵Filip side u grad Samarije i *započe* im navješćivati Krista. ⁶Svjetina jednodušno bijaše davala pozornost onome što je Filip rekao, dok su slušali i vidjeli znakove što je on izvodio. ⁷Jer u slučaju mnogih koji su imali nečiste duhove, oni su izlazili iz njih vičući jakim glasom; i mnogi koji su bili oduzeti i hromi bili su iscijeljeni. ⁸Tako bilo je veliko radovanje u tome gradu.

8:4 “oni koji su bili raspršeni išli su propovijedati riječ” Zabilježite da to nisu bili apostoli, jer su oni ostali u Jeruzalemu, nego helenistički židovski kršćani raspršeni diljem regije koji su postali rani evangelizatori. Začuđujuće je da je misija Crkve diljem svijeta bila poticana, ne od apostola, nego od Stjepana i Filipa.

Za “propovijedati” vidjeti [Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma](#).

Ova “riječ” ovdje mora jamačno značiti Evanđelje, ali i dodana Stjepanovu diljem svijeta, ne-židovskome žarištu (Veliko poslanje, 1:8; Mt 28:18-20; Lk 24:47).

8:5 “Filip” On je jedan od “Sedmorice” spomenute u Djelima apostolskim 6:5 (usp. Djela 21:8-9). Opisan je u tri evangelizacijske okolnosti: (1) Samarija; (2) etiopski eunuh; i (3) služba u palestinskome obalnome području. Ova “Sedmorica” imala su srce za evangelizaciju.

▣ **“side u grad Samarije”** Postoji rukopisno pitanje o tome čita li ovaj tekst “grad Samarije” ili “neki grad Samarije”. Rukopisna ovjera ide u korist ODREĐENOGA ČLANA (usp. MSS, P⁷⁴, x, A, B). Međutim, ovaj grad nije poznat po imenu Samarija u ovo vrijeme, nego kao Sebasta. Tijekom ovoga rimskog razdoblja pojam Samarija koristio se o okružju. Glavni grad Samarije bio je Šekem, onda zvan Neapolis a danas Nablus. Teoretiziralo se kako bi ovaj grad mogao biti Gitta jer je to tradicionalni rodni grad maga Šimuna. Ova teorija je od Justina Mučenika, jer je i on bio iz toga područja.

▣ **“i *započe* im navješćivati Krista”** Židovi su mrzili Samarijance jer su ih smatrali polu-rasom (usp. Ezra 4:1-3). Ovo je bilo povezano s izgnanstvom u Asiriju godine 722. pr.Kr. tijekom kojeg je bilo ponovno naseljeno područje sjevernih Deset plemena s poganima koji su se međusobno ženili s malobrojnim preostalim židovskim žiteljstvom (usp. 2. Kr 17:24-41).

Ovoj skupini ljudi Isus je također održavao službu. Isus je otkrio Svoje Mesijanstvo ženi iz Samarije i njenom selu (usp. Iv 4). Sad Filip propovijeda o “tome Kristu” (ODREĐENI ČLAN), što je grčki prijevod od “taj Mesija”. SZ-ni naslovi odnose se na YHWH-ino obećanje o slanju Onoga koji će uspostaviti Novo kraljevstvo, ustoličiti Novo doba Duha. Ovaj događaj naviješten je u Isusovoj službi i posebno je dat nalog za njega u Isusovim završnim riječima (Djela 1:8).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Mesija](#).

8:6 “Svjetina jednodušno” Izričaj “jednodušno” vrlo je popularan kod Luke. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:14.

▣ **“dok su slušali i vidjeli znakove što je on izvodio”** Ovo upućuje na čudesa što su potvrđivala Filipovu poruku (usp. Djela 8:7). Ova ista očitovanja Duha pratila su Isusa, Dvanaesticu, te Petrovo i Ivanovo propovijedanje.

8:7 Opsjednutost demonima stvarnost je u našem svijetu (usp. od Merrill F. Ungera dvije knjige: [1] *Biblical Demonology* i [2] *Demons in the World Today*).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:9-13

⁹Sad tamo bijaše čovjek imenom Šimun, koji je prije provodio magiju u tome gradu i zapanjivao ljude Samarije, tvrdeći da je netko velik; ¹⁰i oni svi, od najmanjeg do najvećeg, davahu mu pozornost, govoreći: “Ovaj čovjek jeste ono što se zove Velika Sila Božja.” ¹¹I oni mu bijahu davali pozornost jer ih je on dugo vremena zapanjivao s velikim magičnim činima. ¹²Ali kad povjerovahu Filipovu propovijedanju dobrih vijesti o kraljevstvu Božjem i imenu Isusa Krista, oni bijahu kršteni, muškarci i žene podjednako. ¹³Čak je sâm Šimun povjerovao; i nakon bivanja krštenim, on je nastavio s Filipom, i kad je promatrao znakove i velika čuda što se događaju, on je bio neprekidno zaprepašten.

8:9 “čovjek imenom Šimun” Ili je ovaj čovjek istinski povjerovao (usp. Djela 8:13.18) ili je jednostavno bio varalica koji traži silu neizvjesno je. Želio bih reći u njegovu korist zbog njegove dvojbe temeljeno na Djelima apostolskim 8:24. Začuđujuće je koliko se predaja Rane crkve razvijala oko ovoga čovjeka, ali sve je to nagadanje (usp. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 442-444).

NASB, NRSV, Pešita

“magiju”

NKJV, TEV

“vračanje”

NJB, REB

“magične vještine”

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Magija.](#)

POSEBNA TEMA: MAGIJA

U drevnim vremenima čini se kako je postojalo nekoliko vrsta pojedinaca i skupina uključenih u različite vrste magije. Magija je oblik religijskoga postupka.

1. Prvi pojavak magije nađen je u prvoj pisanoj kulturi (tj. Sumer) u izvješćima o stvaranju:
 - a. vrhovno božanstvo, *Ea-enki*, nazvano je “Gospodin bakanja” jer je ubio *Apsua* pomoću čarolije
 - b. njegov sin, *Marduk*, porazio je *Tiamat* zbog magičnih čarolija i moći svoga oca
 - c. vidjeti Erica Reiner, *Surpu: A Collection of Sumerian and Akkadian Incantations*.
2. Magija je bila vrlo značajna u Egiptu, uključujući *Tota* i *Izis*. Nije postojala razlika između dobre i zle magije, kao u #1 i #3. Uobičajeno je bila povezana s:
 - a. iscjeljenjima
 - b. tumačenjem sna
 - c. političkom djelatnošću
 - d. prijelazom u kraljevinu smrti.
3. Magija u Anatoliji (kultura Hetita) bila je slična #1. Postojala je dobra magija i zla magija. Prva je bila podržavana a druga osuđivana. Često su je koristile starije žene zajedno sa svećenicima. Ona je, kao i svi narodi Drevnoga Bliskog Istoka, vidjela magiju kao valjan dio svakoga vojnog pohoda.
4. Postoji svećenička kasta iz Medeje /Medije uključena u astrologiju nazvana “Kaldejci” (usp. Dn 1:20; 2:2,10.27; 4:7.9; 5:11; Mt 2:1.7.16). Herodot ih naziva “Medejski /Medijski svećenici”. Oni su bili uključeni u pretkazivanje i nadziranje budućih događaja temeljeno na kretanju i konfiguraciji astralnih bogova (tj. planeta, zvijezda, konstelacija, kometa).
5. Postoji vrlo malo preživjele pripovijetke o magiji Kanaana (tj. ugaritske). Očito je *El* imao veliku snagu i iscijelio je ugaritskoga kralja magijom (vidjeti “Legenda kralja Kereta”, ANET. 148b).
6. Većina magičnih skupina bila je sastavljena od osoba koje su tvrdile kako su sposobne manipulirati nadnaravnim ili naravnim silama prirode (usp. Post 41:8.24; Izl 7:11.22; 8:7.19; 9:11). Često su ove sile (ili bogovi) bile viđene kako su u sukobu s ljudstvom i uzimajući stranu te sile ili one sile posjednik znanja može nadzirati sile za osobnu korist

(usp. magijski papirus trećega i četvrtoga stoljeća naše ere). Ovi pojedinci bi:

- a. pretkazali buduće događaje
- b. nadzirali buduće događaje
- c. tumačili buduće događaje i snove
- d. prokleli ili štitili druge pojedince, gradove, narode, vojske, itd.

7. Magi su, kao u Djelima apostolskim 8:9.11, tvrdili kako su sposobni rukovati s neosobnim silama prirode ili osobnim (demonskim) silama da izvrše njihovu volju. Ovo je često uključivalo magične obrede i bajanje. “Pravi” magi često su napadali druge mage koji nisu ispravno izvodili obrede i liturgije. Ovi su bili nazivani varalicama ili obmanjivačima (usp. Djela 13:6.8; 19:13).
8. Sila Evanđelja vidi se u Pavlovoj službi u Efezu gdje su se prijašnji magi obratili na vjeru u Krista, i javno spalili svoje skupe magijske knjige (tj. kako ispravno izvoditi bajanja, obrede, i liturgije, usp. Djela 19:19) umjesto da ih prodaju.
9. Za daljnja čitanja vidjeti:
 - a. Susan Garrett, *The Demise of the Devil*, Fortress Press, 1989.
 - b. Merrill Unger, *Biblical Demonology*, Scripture Press, 1967.
 - c. Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers*, Herald Press, 1977.
 - d. Waller Wink, *Naming the Powers*, Fortress Press, 1984.
 - e. Clinton Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Baker, 1997.
10. Sve ove magijske, okultne izvedbe odvratnost su YHWH-i i zabranjene Njegovu narodu (vidjeti bilješke u Pnz 18:10-14, *online*).

8:10 “Ovaj čovjek jeste ono što se zove Velika Sila Božja” Ovo je bio naslov za glavnoga boga grčko-rimskog panteona (tj. Zeus). U aramejskome to bi bilo: “Ovo je sila boga koji je nazvan velik”. Ovaj čovjek savršeno je varao mještane. On je čak varao i sâm sebe (usp. Djela 8:9.13).

8:12 “povjerovahu” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imena\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

NASB	“propovijedanju dobrih vijesti”
NKJV	“propovijedanim stvarima”
NRSV	“bijaše navješćivao dobre vijesti”
TEV	“poruka o dobrim vijestima”

Ovo je grčki GLAGOL *euangelizō*, što je složenica od dobro (*eu*) i poruka (*angelizō*). Iz ovoga grčkog pojam dobili smo engleske riječi evanđeosko, evangelizirati, i evangelizacija. Filip je predstavio pripovijetku o Isusu ovim Samarijancima i oni su se odazvali u spasavajućoj vjeri.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:8: Evanđelje.](#)

▣ “o kraljevstvu Božjem” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ “imenu Isusa Krista” [Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\); i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

▣ “oni bijahu kršteni” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

▣ “muškarci i žene podjednako” Okvirno mogu postojati dvije znakovitosti za ovaj izričaj:

1. Pavao je progonio “muškarce i žene” (usp. Djela 8:3), ali Evanđelje je spašavalo i “muškarce i žene”
2. u judaizmu samo su muškarci sudjelovali u židovskome početnome običaju obrezanja, ali sad u Evanđelju, oba spola sudjeluju u početnome obredu krštenja.

8:13 “Šimun (je) povjerovao” Većina evanđelista koriste ovaj pojam “povjerovao je” u vrlo različite smislu, ali postoje mjesta u NZ-u (npr. Iv 8:31) gdje to označava nešto manje od obraćenja (usp. Iv 8:59).

Početna vjera nije samo mjerilo (usp. Mt 13:1-9.10-23; 24:13). Trajnost i poslušnost također su dokaz istinskoga odnosa s Kristom.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u; i: Ustrajnost.](#)

▣ **“on je nastavio s Filipom”** Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT. Zabilježite slijed:

1. on je čuo, Djela apostolska 8:6-7.12
2. on je vidio, Djela apostolska 8:6-7.13
3. on je povjerovao, Djela apostolska 8:13
4. on je bio kršten, Djela apostolska 8:13
5. on je išao s Filipom, Djela apostolska 8:13.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:14-24

¹⁴Sad kad su apostoli u Jeruzalemu čuli da je Samarija primila riječ Božju, oni su im poslali Petra i Ivana, ¹⁵koji su sišli i molili se za njih kako bi primili Svetog Duha. ¹⁶Jer On još nije sišao na ikojeg od njih; oni su jednostavno bili kršteni u ime Gospodina Isusa. ¹⁷Onda su *započeli* polagati svoje ruke na njih, i oni su primili Svetog Duha. ¹⁸Sad kad je Šimun vidio da je Duh bio dat kroz polaganje ruku apostola, on im ponudi novac, ¹⁹govoreći: “Dajte i meni tu vlast, tako da svatko na koga položim svoje ruke može primiti Svetog Duha.” ²⁰Ali Petar mu reče: “Neka tvoje srebro propadne s tobom, jer si mislio kako možeš zadobiti dar Božji s novcem! ²¹Ti nemaš dijela niti udjela u ovome, jer tvoje srce nije ispravno pred Bogom. ²²Stoga pokaj se zbog ove svoje pokvarenosti, i moli Gospodina da ti, ako je moguće, nakana tvoga srca bude oproštena. ²³Jer ja vidim da si u žuč gorčine i ropstvu bezakonja.” ²⁴Ali Šimun odgovori i reče: “Molite se Gospodinu za mene, tako da ništa od onoga što ste rekli ne padne na mene.”

8:14 “kad su apostoli u Jeruzalemu čuli da je Samarija primila riječ Božju, oni su im poslali Petra i Ivana” Služba Samarijancijama bila je zabranjena učenicima tijekom Isusova života (usp. Mt 10:5). Očito su apostoli željeli dati svoje odobrenje ovome radikalnome i neuobičajenom kretanju Svetoga Duha između ove tradicionalno omražene rasne skupine.

Ovo područje bilo je posebice spomenuto u Djelima apostolskim 1:8. Kao i obično, Filip je uhvatio Isusov suzvuk o evangelizaciji diljem svijeta brže od Dvanaestorice.

Zabilježite da je vjerovanje u Isusa usporedno s “primila riječ Božju”. Riječ Božja može stajati za nekoliko stvari:

1. Božja potpuna komunikacija ljudskim bićima
2. Božja zapisana komunikacija ljudskim bićima (tj. Pismo)
3. Božji Sin (tj. Riječ, usp. Iv 1:1) koji je konačno Božje otkrivenje Boga (usp. Heb 1:3).

Zabilježite da su bili poslani Petar i Ivan. Petar je bio potvrđeni vođa apostolske skupine a Ivan je bio onaj koji je prije želio pozvati vatru da siđe na Samarijance (usp. Lk 9:54).

Za “primila” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”?](#).

8:15 “koji su sišli i molili se za njih kako bi primili Svetog Duha” Postoje ogromni problemi kod pokušavanja gradnje teologije o spasenju iz Djela apostolskim iz sljedećeg razloga: redosljed događaja i sami događaji što su se događali oko spasenja razlikuju se od odlomka do odlomka. Sveti Duh u ovome odlomku upućuje na potvrdu, kao na Pedesetnicu, pokazujući da je Bog prihvatio i spasio ove Samarijance. Oni prvenstveno nisu mogli biti spašeni (tj. primili je PERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA) bez djela Svetoga Duha (usp. Rim 8:9).

Ja mislim kako je obrazac postavljen u iskustvu na Pedesetnicu, što je Bog ponovno obnovio u iskustvu različitih rasnih i zemljopisnih skupina ljudi, morao pokazati i potvrditi vjerujućoj židovskoj Crkvi kako je Sâm Bog u potpunosti i posve prihvatio novu skupinu. Očitovanje Duha u Djelima apostolskim (tj. Pedesetnica) na taj je način teološki različito od korinških jezika.

Ovaj tekst ne može se koristiti kao zahtjev za imanjanje korinškoga iskustva kako bi se potvrdilo spasenje (usp. 1. Kor 12:29-30, što su nizovi pitanja koja očekuju “ne” odgovor). Luka zapisuje što se dogodilo, a ne što bi se trebalo dogoditi svaki put.

Za “primili” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”?](#).

8:16-17 Ovo je različito od izrečenoga redosljeda događaja u Djelima apostolskim 2:38. Odstupanje je obzirom na posebno djelovanje Svetoga Duha: (1) u Djelima apostolskim 2:38 u vezi sa spasenjem i (2) u Djelima apostolskim 8:16 u vezi s vrstom iskustva na Pedesetnicu. Isti “događaj sa Svetim Duhom” iz Djela apostolskim 2 sad se događa sa Samarijancima. Ovo nije bilo jedino za njihovu korist, nego uglavnom za židovsku kršćansku zajednicu. To im je pokazalo da je Bog u potpunosti prihvatio Samarijance! Ovo ne znači potvrdu početnoga iskustva spasenja u dva koraka.

Molim vas zabilježite kako su Petar i Ivan bili oni koji su zapazili odsutnost posebnoga očitovanja Duha što su oni iskusili na Pedesetnicu. Ovo ne podrazumijeva kako čudesni znakovi što su pratili Filipovo propovijedanje nisu bili istinska očitovanja Duha (usp. Djela 8:13). Petar i Ivan željeli su samarijsku Pedesetnicu! To je važno jer kad je Kornelije imao isto iskustvo (tj. Djela 10), Petar je znao da je Bog u potpunosti prihvatio rimskoga vojnog čovjeka i njegovu obitelj. Evanđelje je za sve ljude. To je velika istina što ovo iskustvo otkriva u Djelima apostolskim!

8:16 Ovo se može nazvati samarijska Pedesetnica.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Govorenje u jezicima.](#)

8:17 Ovo ne može biti dokazni tekst za neophodnost polaganja ruku. Ovaj postupak, za ovu svrhu, ne događa se ponovno u Djelima apostolskim. To izražava silu i autoritet apostola.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

8:20 Teološko pitanje za nas jeste soteriološko pitanje za Šimuna. Je li on bio spašen ili ne? Petrova riječ može biti uzeta kao prokletstvo ili kao upozorenje. Svi novi vjernici imaju pogrješnu i netočnu obavijest o Evanđelju, ali označava li Šimun dodatni element egotizma? Mogu li ljudi biti spašeni sa proturječnim prvenstvima u svojim životima?

▣ **“dar Božji”** Ovdje Duh stoji za čitavo Božje djelo u korist grješnoga pobunjeničkog ljudstva (usp. Iz 55:1-2; Jer 31:31-34; Ez 36:22-38; Lk 11:13; Djela 2:38).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:32: Duh \(dar od ...\).](#)

8:21 **“Ti nemaš dijela niti udjela u ovome”** Prvi pojam “dijela” (tj. *meris*) znači zajednički dio. On ima negativan prizvuk ovdje i u 2. Poslanici Korinćanima 6:15.

Drugi pojam “udjela” (tj. *klēros*) jeste SZ-na riječ za “kocka”, što je bio način određivanja Božje volje (tj. *Urim* i *Tumim*). One su se koristile za podjelu Obećane zemlje među plemenima (usp. Jš 12 - 19). Prema tome, pojam je korišten u smislu baštine. Ovaj pojam u engleskome se koristi za “svećeništvo”, ali u NZ-u upućuje na sve vjernike.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:26: Urim i Tumim.](#)

▣ **“tvoje srce nije ispravno pred Bogom”** Ovo može biti smjerenje na Psalam 78:37. Pojmovi “ispravno” i “pravda” i njihovi različiti oblici, dolaze od pojma za riječnu trsku nađenu u Mezopotamiji. Bila je visoka oko petnaest do dvadeset stopa i bila je ravna. Bog je uzeo ovu riječ, što se koristila u gradnji (provjeravanje vodoravne ravnine zidova), za opis Svoje vlastite etičke naravi. Bog je mjerilo, vladar, ravnalo po kojem su svu ljudi suđeni. U svjetlu ovoga, svi padaju na testu (usp. Rim 3:9-18.23).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:40: Pravednost.](#)

8:22 **“pokaj se”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava žurnost.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

▣ **“moli”** Ovo je AORIST PASIVNOGA (deponent) IMPERATIVA. Govorenje Bogu dokaz je osobnoga odnosa, kao što je proglašavanje krivim, što vodi do pokajanja, dokaz obitavajućeg Duha!

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito za autorove književne svrhe ili s njegove točke gledišta. U ovoj rečenici to označava možebitnost temeljenu na Šimunovoj voljnosti da se pokaje i moli za oprost. Njegov način razmišljanja i djelovanja ozbiljna su odstupanja od mjerila kršćanstva.

▣ **“nakana tvoga srca”** Grijeh započinje u misaonom životu. Rabini kažu kako je um kao izorani vrt spreman za sjeme. Ono što dopuštamo da ulazi kroz naše oči i uši uzima korijen. Ako počivamo na tome, ove misli postaju djelovanja. Ovo je zašto NZ tvrdi da moramo opasati bedra naših umova - “opašite svoje bokove” (usp. 1. Pt 1:13) ili obnovite svoj um - “preobličavajte se obnovom svoga uma” (usp. Rim 12:2; Ef 4:23).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:37: Srce.](#)

8:23
NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“žuč(gorčine)”
“otrovan gorčinom”
“pun gorke zavisti”
“gorčine žuči”

Pojmovi “žuč()”(*cholē*) i “gorčin(a)” (*pikros*) upućuju na gorak duh, obično povezan s bijesom i otpadom (usp. Pnz 29:18; 32:28-33; Heb 12:15). Pavao koristi pojam “gorčina” nekoliko puta u popisu stvari što treba izbjegavati (usp. Rim 3:14; Ef 4:31).

NASB
NKJV, Pešita
NRSV
TEV
NJB, REB

“ropstvu bezakonja”
“okovan bezakonjem”
“lancima grješnosti”
“zatvorenik grijeha”
“lancima grijeha”

Ovo može biti smjerenje na djelo Mesije (usp. Iz 58:6). Isus može osloboditi Šimuna od ovoga ropstva zla vezanog na njegovu osobnu moć kao što ga je oslobodio od smrtne kazne za grijeh. Grijeh ima dva vida:

1. smrt i fizička i duhovna
2. koji je u nadzoru grješnikova života (to može utjecati i na spašenost i na izgubljenost, usp. 1. Kor 3:1-3).

S grijehom se mora rješavati i u vremenu i u vječnosti; mora se baviti s njegovom kaznom i snagom, ali jedino Krist i Duh mogu to učiniti, ali mi kao vjernici moramo dozvoliti Njima učiniti to!

8:24 “Molite se Gospodinu za mene” Ovo je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA (MNOŽINA, što može upućivati na čitav misijski tim). Šimun ponavlja Petrove riječi iz Djela apostolskim 8:22. Petrove riječi su ga prestrašile. Ja vjerujem da je Šimun vjernik, ali novi, vjernik beba.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Zastupnička molitva.](#)

POSEBNA TEMA: ZASTUPNIČKA MOLITVA

I. UVOD

- A. Molitva je značajna zbog Isusova primjera:
1. osobna molitva, Evanđelje po Marku 1:35; Luka 3:21; 6:12; 9:29; 22:29-46
 2. čišćenje Hrama, Evanđelje po Mateju 21:13; Marko 11:17; Luka 19:46
 3. uzorak molitve, Evanđelje po Mateju 6:5-13; Luka 11:2-4.
- B. Molitva je stavljanje u opipljivo djelo našeg povjerenja u osobnoga, brižnog Boga koji je prisutan, voljan i sposoban djelovati na našu i dobrobit drugih, kroz naše molitve.
- C. Bog je osobno ograničio Sebe da djeluje na molitve Svoje djece u mnogo područja (usp. Jak 4:2).
- D. Najvažnija svrha molitve je naše zajedništvo i vrijeme s Trojedinim Bogom.
- E. Doseg molitve je bilo što ili bilo tko što se odnosi na vjernike. Možemo moliti jednom, vjerujući, ili opet i opet ponovo kao razmišljanje ili promišljeno vraćanje.
- F. Molitva može uključiti nekoliko dijelova:
1. slavljenje i obožavanje Trojedinoga Boga
 2. zahvaljivanje Bogu za Njegovu prisutnost, zajedništvo, i zaštite
 3. ispovijedanje naše grješnosti, oboje i prošle i sadašnje
 4. molba za naše osjetljive potrebe ili čežnje
 5. zastupanje kad donosimo potrebe drugih pred Oca.
- G. Zastupnička molitva je tajnovitost. Bog ljubi one za koje molimo više nego što ih mi ljubimo, ali naše molitve često utječu na promjene, odaziv, ili potrebu, ne samo u nama samima, nego i u njima.

II. BIBLIJSKA GRAĐA

- A. Stari zavjet
1. neki primjeri zastupničke molitve:
 - a. Abrahamovo zauzimanje za Sodomu, Knjiga Postanka 18:22 i dalje

- b. Mojsijeve molitve za Izrael:
 - (1) Knjiga Izlaska 5:22-23
 - (2) Knjiga Izlaska 32:31 i dalje
 - (3) Ponovljeni zakon 5:5
 - (4) Ponovljeni zakon 9:18.25 i dalje
 - c. Samuel moli za Izrael:
 - (1) 1. Knjiga o Samuelu 7:5-6.8-9
 - (2) 1. Knjiga o Samuelu 12:16-23
 - (3) 1. Knjiga o Samuelu 15:11
 - d. David za svoje dijete, 2. Knjiga o Samuelu 12:16-18
 - 2. Bog traži zastupnike, Knjiga proroka Izaije 59:16
 - 3. poznati, neispovjeđeni grijeh ili stav nepokajivosti štetno djeluje na naše molitve:
 - a. Psalam 66:18
 - b. Izreke 28:9
 - c. Knjiga proroka Izaije 59:1-2; 64:7.
- B. Novi zavjet
- 1. zastupnička služba Sina i Duha
 - a. Isus:
 - (1) Poslanica Rimljanima 8:34
 - (2) Poslanica Hebrejima 7:25
 - (3) 1. Ivanova poslanica 2:1
 - b. Sveti Duh, Poslanica Rimljanima 8:26-27
 - 2. Pavlova zastupnička služba
 - a. molitve za Židove:
 - (1) Poslanica Rimljanima 9:1 i dalje
 - (2) Poslanica Rimljanima 10:1
 - b. molitve za crkve:
 - (1) Poslanica Rimljanima 1:9
 - (2) Poslanica Efežanima 1:16
 - (3) Poslanica Filipljanima 1:3-4.9
 - (4) Poslanica Kološanima 1:3.9
 - (5) 1. Solunjanima poslanica 1:2-3
 - (6) 2. Solunjanima poslanica 1:11
 - (7) 2. Timoteju poslanica 1:3
 - (8) Poslanica Filemonu, stih 4
 - c. Pavao je molio crkve neka mole za njega:
 - (1) Poslanica Rimljanima 15:30
 - (2) 2. Poslanica Korinćanima 1:11
 - (3) Poslanica Efežanima 6:19
 - (4) Poslanica Kološanima 4:3
 - (5) 1. Solunjanima poslanica 5:25
 - (6) 2. Solunjanima poslanica 3:1
 - 3. zastupnička služba Crkve
 - a. molitva jedan za drugoga:
 - (1) Poslanica Efežanima 6:18
 - (2) 1. Timoteju poslanica 2:1
 - (3) Jakovljeva poslanica 5:16
 - b. molitva zahtijevana za posebne skupine:
 - (1) naše neprijatelje, Evanđelje po Mateju 5:44
 - (2) kršćanske radnike, Poslanica Hebrejima 13:18
 - (3) vladare, 1. Timoteju poslanica 2:2
 - (4) bolesne, Jakovljeva poslanica 5:13-16
 - (5) otpadnike, 1. Ivanova poslanica 5:16.

III. UVJETI ZA ODGOVORENU MOLITVU

- A. Naš odnos prema Kristu i Duhu:
1. prebivati u Njemu, Evanđelje po Ivanu 15:7
 2. u Njegovu Imenu, Evanđelje po Ivanu 14:13.14; 15:16; 16:23-24
 3. u Duhu, Poslanica Efežanima 6:18; Judina poslanica 20
 4. prema Božjoj volji, Evanđelje po Mateju 6:10; 1. Ivanova poslanica 3:22; 5:14-15.
- B. Pobude:
1. ne kolebljive, Evanđelje po Mateju 21:22; Jakovljeva poslanica 1:6-7
 2. poniznost i pokajanje, Evanđelje po Luki 18:9-14
 3. moljenje s pogrješnom nakanom, Jakovljeva poslanica 4:3
 4. sebičnost, Jakovljeva poslanica 4:2-3.
- C. Ostali vidovi:
1. ustrajnost:
 - a. Evanđelje po Luki 18:1-8
 - b. Poslanica Kološanima 4:2
 2. zadržati se na moljenju:
 - a. Evanđelje po Mateju 7:7-8
 - b. Evanđelje po Luki 11:5-13
 - c. Jakovljeva poslanica 1:5
 3. nesloga u kući, 1. Petrova poslanica 3:7
 4. oslobođenost od znanog grijeha:
 - a. Psalam 66:18
 - b. Izreke 28:9
 - c. Knjiga proroka Izaije 59:1-2
 - d. Knjiga proroka Izaije 64:7.

IV. TEOLOŠKI ZAKLJUČAK

- A. Kakva povlastica. Kakva prilika. Kakva dužnost i odgovornost.
- B. Isus je naš primjer. Duh je naš vodič. Otac nestrpljivo čeka.
- C. Mogla bi promijeniti vas, vašu obitelj, vaše prijatelje, i svijet.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:25

²⁵Tako, kad su oni svečano posvjedočili i govorili riječ Gospodnju, krenuli su natrag u Jeruzalem, i propovijedali evanđelje mnogim selima Samarijanaca.

8:25 “svečano posvjedočili” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:40.

▣ “i propovijedali evanđelje mnogim selima Samarijanaca” Ovo pokazuje ozbiljnu promjenu stava u dijelu apostola prema Samarijancima.

Čini se da su “riječ Gospodnju” i “evanđelje” istoznačnice.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:8: Evanđelje](#); i u [Uvodu: Svrha i građa: Kerygma](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:26-40

²⁶Ali anđeo Gospodnji kaza Filipu govoreći: “Ustani i idi južno na cestu što se spušta iz Jeruzalema u Gazu.” (To je pustinjska *cesta*.) ²⁷Tako on ustane i ode; i tamo bijaše neki Etiopljanin eunuh, dvorski dužnosnik Kandake, kraljice Etiopljana, koji je bio zadužen za sva njena blaga; i on je došao u Jeruzalem kako bi štovao, ²⁸i bijaše se vraćao i sjedio u svojoj kočiji, i čitao proroka Izaiju. ²⁹Onda Duh reče Filipu: “Idi gore i pridruži se toj kočiji.” ³⁰Filip je potrčao i čuo ga kako čita Izaiju proroka, i reče: “Razumiješ li što čitaš?” ³¹I on reče: “Dakle, kako bih mogao, osim ako me netko ne uputi?” I on pozva Filipa neka dođe gore i sjedne s njim. ³²Sad odlomak Pisma što je on čitao bio je ovaj:

“ON BIJAŠE VOĐEN KAO OVCA NA KLANJE;

KAO ŠTO JE JANJE PRED SVOJIM STRIGAČEM NIJEMO,

TAKO ON NE OTVARA SVOJA USTA.

³³ZBOG NJEGOVA PONIŽENJA DIGNUTA MU JE OSUDA;

TKO ĆE PRIPOVIJEDATI NJEGOVU NARAŠTAJU?

JER NJEGOV ŽIVOT JE UKLONJEN SA ZEMLJE.”

³⁴Eunuh odgovori Filipu i reče: “Molim te *reci mi*, o kome govori prorok ovo? O sebi ili o nekom drugom?” ³⁵Onda Filip otvori svoja usta, i započevši od ovoga Pisma on mu je propovijedao Isusa. ³⁶Dok su išli duž ceste došli su do neke vode; i eunuh reče: “Gle! Voda! Što me sprječava od bivanja krštenim?” ³⁷A Filip reče: “Ako vjeruješ sa svim svojim srcem, možeš biti.” I on mu odgovori i reče: “Ja vjerujem da Isus Krist jeste Sin Božji.” ³⁸I on naredi kočiji neka stane; i oni obojica odoše dolje u vodu, i Filip i eunuh, i on ga krsti. ³⁹Kad su izašli iz vode, Duh Gospodinov odnese Filipa; i eunuh ga više ne vidje, nego ode svojim putom radujući se. ⁴⁰Ali Filip se nađe u Azotu, i prođe diljem gdje je propovijedao evanđelje svim građanima sve dok ne dođe u Cezareju.

8:26 “anđeo Gospodnji kaza Filipu” Ovdje su čini se “anđeo Gospodnji” i “Sveti Duh” istoznačnice (usp. Djela 8:29). To je uobičajeno u Djelima apostolskim. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 5:19.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

▣ **“Ustani i idi južno”** Ovo su oba IMPERATIVI. To može upućivati na jednu od dvije ceste za Egipat. Ova poruka vjerojatno je bila čujna zbog njene osobitosti. Ovo je očito Božanski pripremljen evangelizacijski susret (kao Pavlov).

▣

NASB, REB

“(To je pustinjska cesta)”

NKJV

“To je pustinja”

NRSV

“(To je pustinjska cesta)”

TEV

“(Ova cesta ne koristi se danas)”

NJB

“pustinjska cesta”

Pešita

“putem pustinje”

Ako je ovo Lukin komentar, pojašnjava li Luka svoj izvor, ili je ovo osvrt od Lukina izvora (moguće Filipa, usp. Djela 21:8)? Ovo pitanje ne može biti odgovoreno sa sigurnošću. Nadahnuće pokriva biblijsku obradu bez obzira o koliko je odvojenih osoba uključeno.

8:27 “dvorski dužnosnik” Pojam “dužnosnik” doslovno je pojam “eunuh”. Međutim, neizvjesno je ako je on bio fizički eunuh ili jednostavno dužnosnik na dvoru (izvedeno značenje). U SZ-u, Potifar je nazvan eunuhom a ipak je bio oženjen (usp. Post 39:1). U SZ-u, Ponovljeni zakon 23:1 zabranjuje eunuhu postajanje dijelom židovske zajednice; međutim, u Knjizi proroka Izaije 56:3-5, ova je zapreka uklonjena. To jasno pokazuje kako je Novo doba Duha osvanulo. Je li ovaj čovjek bio bogobožan ili prozelit prosto nije izvjesno, ali vjerojatno je. Opisni izričaj podrazumijeva da je on bio visok državni dužnosnik.

▣ **“Kandake, kraljice Etiopljana”** Kandaka je naslov kao “faraon” ili “cezar /car”. Razlog zašto je spomenuta kraljica jeste zato jer je kralj u Etiopiji bio smatran božanstvom i, stoga, za njega bi bilo ispod razine baviti se s jednostavnom upravom ili političkim spletkama.

8:28 “čitao proroka Izaiju” Izgleda kako je ovaj čovjek kupio skupi kožni svitak proroka Izaije, što je mogao biti dug više od 29 stopa (tj. jedan pronađen u Svicima s Mrtvoga mora). Upravljanjem Duha, on ga je otvorio na Mesijanskome odlomku Izaije 53:7-8 i čitao ga.

8:29 “Duh reče Filipu: ‘Idi gore i pridruži se toj kočiji’” Ovo je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA. Doslovno znači “biti zalijepljen”. Duh Filipu daje svaku posebnu smjernicu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha.](#)

8:30 “Filip je potrčao i čuo ga kako čita Izaiju proroka” Svi drevnici čitali su glasno čak i kad su bili sami.

▣ **“Razumiješ li što čitaš”** Kakvo veliko pitanje! Moguće je čitati Pismo a ne jasno vidjeti njegovu nakanu. Duh usmjerava Filipa na “Božanski susret” što će:

1. pokazati da je Novo doba osvanulo
2. dati snažnoga svjedoka drugoj narodnoj skupini.

8:31 A. T. Robertson u *Word Pictures in the New Testament* daje komentar na ovaj stih: “Ovo miješani kondicional, zaključak dolazi prvo zajedno s četvrtim razredom ... s ‘an’ i optativom, ali kondicional ... je od prvoga razreda ... dovoljno uobičajen fenomen u *koine*” (str. 110). Ovaj PRVI RAZRED KONDICIONALA, kao Evanđelje po Luki 19:40 koristi *ean* umjesto *ei*. KONDICIONAL je određen načinom, ne građom (usp. Lk 19:40).

8:32-33 Ovaj je navod iz Mesijanskoga odlomka u Septuaginti iz Knjige proroka Izaije 53:7-9. Iznenađen sam što su ovi stihovi naglašeni a ne drugi Mesijanski stihovi u ovome SZ-nom okviru. Međutim, Filip počinje upravo tamo gdje je on čitao i objašnjava čitav odlomak u svjetlu života, službe, smrti, i uskrsnuća Isusa iz Nazareta. SZ-no proročanstvo ispunjeno je i oprost kroz Krista ponuđen je svima!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

8:35 “**Filip otvori svoja usta**” Ovo pokazuje središnju ulogu SZ-noga odlomka glede “Patećeg Sluge” za naviještanje Evanđelja. Ja vjerujem da je Isus, Sâm, pokazao Ranoj crkvi da se ova drevna proročanstva odnose na Njega (usp. Lk 24:27).

8:36 “**Gle! Voda! Što me sprječava od bivanja krštenim**” Filipova poruka Evanđelja uključivala je krštenje (usp. Mt 3; 28:19; Djela 2:38; Rim 6:1-11; Kol 2:12)! Zabilježite on nije trebao odobrenje od apostola u Jeruzalemu za kršenje obraćenika. Krštenje nije denominacijsko pitanje, nego pitanje Kraljevstva. Moramo biti pozorni od denominacijskih predaja što su toliko mutile biblijske vode što se tiče očekivanih obreda u današnje vrijeme!

Je li eunuh bio zabrinut od bivanja prihvaćenim?:

1. rasno pitanje
2. fizičko pitanje
3. društveno-ekonomsko pitanje
4. pitanje katekizma.

Sve zapreke srušene su u Isusu Kristu (usp. Ef 2:11 - 3:13). Tko god želi može doći (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13)!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

8:37 Ovaj stih, što bilježi eunuhovu vjeroispovijed, nije uključen u drevne grčke papirusne rukopise P⁴⁵ (*Chester Beatty Papyri*), P⁷⁴ (*Bodmer Papyri*), niti u drevne uncijalne grčke rukopise \aleph , A, B, ili C. Niti je prisutan u nekim drevnim prijevodima Vulgate, Sirijskim, Koptskim, ili Etiopskim prijevodima. Stih 37 nije izvornik Djela apostolskih. UBS⁴ daje njegovu ispuštanju ocjenu “A”, što znači izvjesno. Nije čak ni uključen u tekst NASB (1970.) izdanja, ali uključen je u tekst ažuriran 1995. sa zagradama.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tekstualni kriticizam.](#)

TEKSTUALNI KRITICIZAM

Ovaj će se predmet baviti time kako objasniti tekstualne bilješke nađene u ovome osvrtu. Bit će korišteni sljedeći opći pregledi:

I. Tekstualni izvori naše engleske Biblije

- A. Stari zavjet
- B. Novi zavjet

II. Kratko objašnjenje poteškoća “niže kritike” nazvane također “tekstualna kritika”.

III. Predloženi izvori za daljnje čitanje.

I. TEKSTUALNI IZVORI NAŠE ENGLJSKE BIBLIJE

A. Stari zavjet

1. Masoretski tekst (MT) – Hebrejski suglasnički tekst bio je postavljen od strane Rabbi Aquiba godine 100.-te. Mjesta samoglasnika, naglasci, rubne zabilješke, umetanje samoglasnika i pomoćne točke počele su biti dodavane u šestome stoljeću i bile dovršene u devetome stoljeću. To je bilo učinjeno od strane obitelji židovskih znanstvenika znanih kao Masoreti. Oblik teksta što su koristili bio je isti kao onaj u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti, i Vulgati.

2. Septuaginta (LXX) – Predaja kaže da je Septuagintu napravilo 70 židovskih znanstvenika u 70 dana za Aleksandrijsku knjižnicu pod pokroviteljstvom kralja Ptolomejevića II. (285.-246. g.pr.Kr). Prijevod je vjerojatno zatražen od židovskih vođa koji su živjeli u Aleksandriji. Ova predaja dolazi od “Aristejevog pisma”. LXX je često bila temeljena na različitoj tekstualnoj predaji iz teksta Rabbi Aquiba (MT).
3. Svici s Mrtvoga mora (DSS) – Svici s Mrtvoga mora bili su pisani u razdoblju Rimljana prije Krista (200. g.pr.Kr. do 70. g.p.Kr.) od izdvojene židovske sekte nazvane “eseni”. Hebrejski rukopisi, pronađeni u nekoliko gradova u okolici Mrtvoga mora, pokazuju neku razliku hebrejske tekstualne obitelji u pozadini oba i MT i LXX.
4. Neki posebni primjeri o tome kako je usporedba ovih tekstova:
 - a. LXX je pomogla prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) LXX u Izaiji 52:14: “Kao što će mnogi biti začuđeni nad njim”.
 - (2) MT u Izaiji 52:14: “Kao što su mnogi bili zapanjeni nad tobom”.
 - (3) u Izaiji 52:15 razlike zamjenice u LSS potvrđena je:
 - (a) LXX: “tako će se mnogi narodi diviti nad njim”
 - (b) MT: “tako on pošćropi mnoge narode”.
 - b. DSS pomogli su prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) DSS u Izaiji 21:8: “tada vidioc viknu, Gore na stražarskoj kuli ja stojim...”
 - (2) MT u Izaiji 21:8: “a ja viknuh kao lav! Moj Gospodine, ja uvijek danju stojim na stražarskoj kuli. . .”
 - c. Oba i LXX i DSS pomogli su pojasniti Izaiju 53:11:
 - (1) LXX i DSS: “nakon muka njegove duše neće vidjeti svjetlo, on će biti zadovoljan”
 - (2) MT: “on će vidjeti. . .u mucij njegove duše, On će biti zadovoljan”.

B. Novi zavjet

1. Postoji više od 5.300 rukopisa čitavoga ili dijelova grčkoga Novog zavjeta. Njih oko 85 pisano je na papirusima i 268 rukopisa koji su svi pisani velikim slovima (uncijali). Poslije, oko devetoga stoljeća, bilo je razvijeno pismo s malim slovima (minuskula). Ima oko 2.700 grčkih rukopisa u pisanome obliku. Imamo također i oko 2.100 prepiska listova teksta Pisma korištenih za šćtovanje koje nazivamo zbirka odlomaka iz Biblije.
2. Oko 85 grčkih rukopisa koji sadržavaju dijelove Novoga zavjeta pisanih na papirusima pohranjeno je u muzejima. Neki su datirani iz drugoga stoljeća, ali većina ih je iz trećega i četvrtoga stoljeća. Ni jedan od ovih MSS ne sadržava čitavi Novi zavjet. Samo zato jer su ovo najstarije prepiske Novoga zavjeta samo po sebi ne znači da sadržavaju manje inačica. Mnogi su se od njih brzo prepisivali za uporabu u nekome mjestu. U tome se postupku nisu njegovali. Stoga, oni sadržavaju mnogo inačica.
3. *Codex Sinaiticus*, poznat iz hebrejskoga pisma \aleph (*aleph*) ili (01), našao je Tischendorf u samostanu Sv. Katarine na brdu Sinaj. Datiran je iz četvrtoga stoljeća i sadržava oboje i LXX SZ-a i grčki NZ. On je vrsta “Aleksandrijskoga teksta”.
4. *Codex Alexandrinus*, poznat kao “A” ili (02), grčki je rukopis petoga stoljeća nađen u Aleksandriji u Egiptu.
5. *Codex Vaticanus*, poznat kao “B” ili (03), nađen je u rimskoj knjižnici Vatikana i datiran je iz sredine četvrtoga stoljeća. Sadrži oboje i LXX SZ-a i grčki Novi zavjet. On je vrsta “Aleksandrijskoga teksta”.
6. *Codex Ephraemi*, poznat kao “C” ili (04), grčki rukopis iz petoga stoljeća koji je bio djelomično uništen.
7. *Codex Bezae*, poznat kao “D” ili (05), grčki je rukopis petoga ili šestoga stoljeća. On je glavni predstavnik onoga što se naziva “Zapadni tekst”. Sadržava mnogo dopuna i bio je glavno grčko svjedočanstvo za prijevod kralja Jamesa (King James).
8. NZ MSS može biti grupiran u tri, moguće četiri, obitelji koje dijele određene osobine.
 - a. Aleksandrijski tekst iz Egipta
 - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (oko godine 200.-te), koji bilježi Evandjelja
 - (2) P⁴⁶ (oko godine 225.), koji bilježi Pavlova pisma
 - (3) P⁷² (oko godine 225.-250.), koji bilježi Petrova i Judina pisma

- (4) *Codex B, Vaticanus* [Vatikanski] (oko godine 325.), koji uključuje čitavi SZ i NZ
- (5) Origenovi navodi iz ovih vrsta tekstova
- (6) ostali MSS koji pokazuju ove vrste tekstova su \aleph , C, L, W, 33
- b. Zapadni tekst iz sjeverne Afrike
 - (1) navodi iz crkvenih otaca sjeverne Afrike, Tertulijana, Ciprijana, staro-latinskoga prijevoda
 - (2) navodi iz Ireneja
 - (3) navodi iz Tacijana i staro-sirijskoga prijevoda
 - (4) Kodeks D "Bezae" slijedi ove vrste tekstova
- c. Istočni Bizantinski tekst iz Konstantinopola
 - (1) ova vrsta teksta izražena je u više od 80% od 5.300 MSS
 - (2) navedeni su crkveni oci iz Antiohije sirijske, Kapadocena, Krisostoma, i Terodoreta
 - (3) Kodeks A, samo u Evanđeljima
 - (4) Kodeks E (osmo stoljeće) za čitavi NZ
- d. četvrta moguća vrsta je "Cezarejski" iz Palestine
 - (1) prvenstveno je viđen samo u Marku
 - (2) neka svjedočanstva za njega su P⁴⁵ i W.

II. POTEŠKOĆE I TEORIJE "NIŽE KRITIKE" ILI "TEKSTUALNE KRITIKE"

- A. Kako su se pojavile inačice
 - 1. nenamjerno ili slučajno (velika većina pojavaka)
 - a. previd prepisivača koji čita drugu pojavu sličnih riječi i pritom ispušta sve riječi u sredini (homoioteleuton):
 - (1) previd u ispuštanju dvostruke riječi pisma ili izričaja (haplografija)
 - (2) previd uma u ponavljanju izričaja ili reda grčkoga teksta (ditografija)
 - b. previd u uhu prepisivača kod usmenoga kazivanja u pero kad se događa pogrješno pisanje (itacizam). Pogrješno pisanje često miješa ili slovka grčke riječi koje zvuče slično
 - c. najraniji grčki tekstovi nemaju podjele na poglavlje ili stih, malo ili ništa interpunkcija i nema razmaka između riječi. Moguće je podijeliti pisma na različitim mjestima oblikujući različite riječi.
 - 2. namjerno
 - a. promjene su bile napravljene kako bi se poboljšao gramatički oblik prepisanog teksta
 - b. promjene su bile napravljene kako bi uskladile tekst s ostalima biblijskim tekstovima (usklađivanje usporednica)
 - c. promjene su bile napravljene spajanjem dva ili više različita štiva u jedan dugi usklađen tekst (konflacija)
 - d. promjene su bile napravljene kako bi ispravile uočenu poteškoću u tekstu (usp. I. Kor 11:27 i I. Iv 5:7-8)
 - e. neke dodatne obavijesti o povijesnoj okolnosti ili primjerenome tumačenju teksta jedan je prepisivač stavio na marginu a drugi u tekst (usp. Iv 5:4).
- B. Temeljna načela tekstualne kritike (logičan vodič za određivanje izvornoga štiva teksta kad postoje inačice)
 - 1. najmučniji ili gramatički najneobičniji tekst vjerojatno je izvornik
 - 2. najkraći tekst je vjerojatno izvornik
 - 3. stariji tekst daje veću težinu zbog njegove povijesne bliskosti s izvornikom, sve drugo je podjednako
 - 4. MSS koji je zemljopisno različit obično ima izvorno štivo
 - 5. doktrinarno slabijim tekstovima, posebice onima koji se odnose na glavne teološke rasprave o razdoblju rukopisnih promjena, kao o Trojstvu u I. Ivanovoj 5:7-8, mora se dati prednost

6. tekst koji najbolje može objasniti izvornik ostalih inačica
7. dva navoda koji pomažu pokazati ravnotežu u ovim inačicama koje stvaraju poteškoće:
 - a. knjiga J. Harolda Greenleeja, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68: “Ni jedna kršćanska doktrina ne visi iznad spornoga teksta; i znanstvenici NZ-a moraju se čuvati želje da njihov tekst bude ortodoksni ili doktrinarno jači od nadahnutog izvornika.”
 - b. W. A. Criswell rekao je Gregu Garrisonu u *The Birmingham News* da on (Criswell) ne vjeruje da je svaka riječ u Bibliji nadahnuta: “u najmanju ruku ne svaka riječ koja je dana suvremenoj javnosti kroz stoljeća prevođenja.” Criswell je rekao: “Ja sam veliki pobornik kritike teksta. Kao takav, mslim, posljednja je polovica 16.-toga poglavlja Marka hereza: nije nadahnuta, jednostavno je izmišljena ... Kad usporedite ove rukopise vrativši se na ondašnje, ne postoje takve stvari kao što je zaključak Markove knjige. To je netko dodao”

Patrijarh SBC-a nepogrešivo je također tvrdio da je “interpolacija” [umetnuta riječ, rečenica ili tekst – op.prev.] također vidljiva u Ivanu 5, Isusova izjava na rubnjaku Bethesda. I on se osvrće na dva različita izvješća o samoubojstvu Jude (usp. Mt 27 i Djela 1): “To je jednostavno različit prikaz samoubojstva”, rekao je Criswell. “Ako je u Bibliji, za to postoji objašnjenje. A dva izvješća o samoubojstvu Jude jesu u Bibliji.” Criswell je dodao: “Tekstualna kritika je predivna znanost sama po sebi. Nije kratkotrajna, nije nevezana na predmet. Ona je dinamička i središnja...”

III. POTEŠKOĆE S RUKOPISOM (TEKSTUALNA KRITIKA)

A. Za daljnje čitanje predlažem izvore:

1. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, od R.H. Harrisona
2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* od Bruce M. Metzgera
3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, od J. H Greenleeja.

8:38-39 “odoše dolje u vodu ... izašli iz vode” Ovo nije dokazni tekst za uranjanje. Okvir podrazumijeva da su ušli u vodeno tijelo, a ne način krštenja. Budite pozorni od svojih unaprijed stvorenih predrasuda!

8:39 “Duh Gospodinov odnese Filipa” Je li to čudesni događaj sličan Ilijinome (usp. 1. Kr 18:12; 2. Kr 2:16) ili Ezekielovome (usp. Ez 3:14; 8:3) ili je jednostavno upućivanje na njegov trenutačni odlazak neizvjesno je. Duh je bio blisko uključen u ovo obraćenje. Također zabilježite kako se očito nije dogodio daljnje praćenje ni vjeronauk, nego je obraćenik imao svitak Izaije i obitavajućega Duha!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

▣ **“ode svojim putim radujući se”** Radosna vijest uvijek je praćena radošću (usp. Djela 8:8). Irenej zapisuje predaju da je ovaj eunuh postao misionar Evanđelja za svoj vlastiti narod. Duh Sâm morao je napraviti nastavak učenja!

8:40 Filip je nastavio (IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA) svoju evangelizacijsku službu u palestinskome gradu Ašdodu (tj. *Azot*) na svome putu prema kući u Cezareji uz more. Očevidno je Filip razumio sveopću evangelističku implikaciju Samarijanaca i Etiopljana. Evanđelje je uključilo čak i Filistejce!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Bog dopustio da dođe do progonstva Rane crkve?
2. Zašto propovijedanje Evanđelja Samarijancima biva toliko važnim?
3. Je li Šimun bio vjernik?
4. Zašto Samarijanci nisu primili Svetoga Duha kad su uzvjerovali?
5. Koju vrstu osoba predstavlja eunuh?
6. Zašto stih 37 nije u svim Biblijama?

DJELA APOSTOLSKA 9

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
obraćenje Savla	cesta za Damask: Savao obraćen	obraćenje Savla iz Tarza	obraćenje Savla	obraćenje Savla
9:1-9	9:1-9	9:1-9	9:1-2 9:3-4 9:5a 9:5b-6 9:7-9	9:1-2 9:3-9
9:10-19a	Ananija krsti Savla 9:10-19	9:10-19a	9:10a 9:10b 9:11-12 9:13-14 9:15-16 9:17-19a	9:10-12 9:13-19a
Savao propovijeda u Damasku	Savao propovijeda Krista		Savao propovijeda u Damasku	Savlovo propovijedanje u Danasku
9:19b-22	9:20-22	9:19b-22	9:19b-20 9:21 9:22	9:19b-22
Savao bježi od Židova	Savao izbjegava smrt	Savlova prva posjeta Jeruzalemu		
9:23-25	9:23-25	9:23-25	9:23-25	9:23-25
Savao u Jeruzalemu	Savao u Jeruzalemu		Savao u Jeruzalemu	Savlov posjet Jeruzalemu
9:26-30	9:26-30 Crkva napreduje	9:26-30	9:26-30	9:26-30 zatišje
9:31	9:31	9:31	9:31	9:31
iscjeljenje Eneja	Eneja iscijeljen	Petrovo putovanje u Lidu i Jopu	Petar vidi Lidu i Jopu	Petar liječi paralitika u Jopi
9:32-35	9:32-35	9:32-35	9:32-35	9:32-35
Dorkas vraćena u život	Dorkas vraćena u život			Petar podiže ženu u život u Jopi
9:36-43	9:36-43	9:36-43	9:36-43	9:36-38 9:39-42 9:43

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Naglasak u Djelima apostolskim započinje se pomicati od:
1. apostola Petra na apostola Pavla
 2. od Palestine na svijet Mediterana
 3. od Židova na pogane.
- B. Pavlovo obraćenje je tako važna točka u povijesti Crkve da je zapisana tri put u Djelima apostolskim:
1. Lukino izvješće, Djela apostolska 9:1-30
 2. Pavlovo izvješće pred skupom u Jeruzalemu, Djela apostolska 22:3-16
 3. Pavlovo izvješće pred Agripom II. u Cezareji, Djela apostolska 26:4-18
 4. Pavao također kratko spominje ovo isto razdoblje u Poslanici Galaćanima 1:13-17 i 2. Korinćanima 11:32-33.
- C. Sličnosti između Stjepanove poruke i Pavlovih poruka očevidne su. Pavao započinje službu istim helenističkim Židovima kojima je Stjepan propovijedao. Pavao je čuo Stjepanovu propovijed u Djelima apostolskim 7 (usp. Djela 7:58; 8:1; 22:20). Čak je moguće da je Pavao bio jedan od vođa helenističkih sinagoga u Jeruzalemu koje su raspravljale sa Stjepanom i izgubile!
- D. Neki mogući čimbenici što su utjecali na Pavlovo obraćenje:
1. neuspjeh judaizma u osiguravanju nutarnjega mira i radosti
 2. Isusov život i učenja bili su dobro poznati i raspravljani u rabinskim krugovima (posebice u Jeruzalemu)
 3. on je čuo Stjepanovu propovijed i svjedočio njegovoj smrti (moguće je čak i raspravljao sa Stjepanom)
 4. on je vidio držanje i vjeru kršćana pod progonstvom
 5. njegov osobni susret s uskrslim Gospodinom promijenio je sve.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-9

¹Sad Savao, još uvijek dišući prijetnjama i ubojstvom protiv učenika Gospodinovih, ode velikom svećeniku, ²i zamoli za pisma od njega za sinagogu u Damasku, tako da ako nađe da itko pripada Putu, i muškarce i žene, može dovesti svezane u Jeruzalem. ³Dok je putovao, dogodi se dok je prilazio Damasku, i iznenada svjetlo s neba bljesne oko njega; ⁴i on padne na zemlju i ču glas kako mu govori: "Savle, Savle, zašto Me progoniš?" ⁵I on reče: "Tko si Ti,

Gospodine?” I On reče: “Ja sam Isus kojeg progoniš, ⁶ali ustani i uđi u grad, i bit će ti rečeno što moraš činiti.” ⁷Ljudi koji su putovali s njim stajali su bez riječi, čuvši glas ali ne vidjevši nikoga. ⁸Savao se digno sa zemlje, i iako su njegove oči bile otvorene, on nije mogao vidjeti ništa; i vodeći ga za ruku, oni ga uvedoše u Damask. ⁹I on bijaše tri dana bez vida, i niti je jeo niti pio.

9:1 “Savao, još uvijek dišući prijetnjama i ubojstvom” Ovo je doslovno “dahtanje”. U Djelima apostolskim 26:11, Pavao govori o sebi, kako je on bio bijesno ljutit na njih. Očito je Pavao čak ubio neke kršćane (usp. Djela 8:1).

▣ **“učenika Gospodinovih”** Ovaj pojam znači naučnici /oni koji uče. Pojavljuje se jedino u Evanđeljima i Djelima apostolskim. Taj pojam brzo je nadomješten pojmom “sveti”. Zabilježite broj pojmova korištenih u ovome poglavlju za opis ljudi Božjih:

1. učenici, Djela apostolska 9:1.10.19.25.26.36.38
2. Put, Djela apostolska 9:2
3. sveti, Djela apostolska 9:13.32.41
4. braća, Djela apostolska 9:17.

▣ **“ode velikom svećeniku”** Ovo je očito referenca na Sanhedrin (usp. Djela 26:10). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

9:2 “za pisma od njega za sinagogu u Damasku” Rimska vlada dala je ograničenu vlast Sanhedrinu kako bi provodio i nadzirao događaje u sinagogama ili vezano na židovski život u Carstvu (usp. 1. Mak 15:16-21 ili Josip Flavije, *Antiq.* 14.10.2). Judaizam je bio priznata, zakonska religija grčko-rimskoga svijeta.

Očito su ova pisma bila o izručenju židovskih kršćana koji su pobjegli iz Jeruzalema zbog židovskog progonstva (usp. Djela 9:14.21; 22:5; 26:10).

▣ **“ako”** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE u značenju mogućeg djelovanja.

▣ **“Putu” [Put]** Ovo je bila rana oznaka za vjernike (usp. Djela 19:9.23; 22:4; 24:14.22 i moguće 18:25.26). Ona ima SZ-nu pozadinu, govori o načinu života vjere (usp. Ps 1:1; 16:11; 119:105; 139:24; Izr 4:10-19). Isus koristi ovu zamisao u Evanđelju po Mateju 7:14 i koristi naslov Za Sebe u Ivanu 14:6. Kršćanstvo je osobni susret slijeđen dnevnim odnosom.

▣ **“žene”** Spominjanje žena tri puta usred skupine koju progoni Pavao način je pokazivanja jačine Pavlovih djelovanja (usp. Djela 8:3; 22:4). Luka ima posebnu skrb za žene!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Žene u Bibliji.](#)

9:3 “Damasku” [Damask] Ovo je bio drevni grad i glavni grad rimske provincije Sirije pravo sjeverno /sjeveroistočno od Galileje. Bio je od Jeruzalema udaljen 150 milja.

▣ **“i iznenada”** Ovaj pojam također ima suzvuk “neočekivano”.

▣ **“svjetlo s neba”** Pavao povezuje svoje iskustvo sa svjetlom drukčije u svoja tri izvješća o svome iskustvu u Djelima apostolskim:

1. “svjetlo s neba bljesne oko njega” (Djela 9:3)
2. “vrlo jaka svjetlost iznenada bljesne s neba svuda oko mene” (Djela 22:6)
3. “ja vidjeh na putu svjetlos s neba, jače od sunca, kako sjaji svuda oko mene” (Djela 26:13).

Pavao se živopisno sjeća ovoga događaja! Vrlo je moguće da je ovo svjetlo teološki /fizički povezano sa *Šekina* slavom od YHWH-ine prisutnosti s Izraelom tijekom razdoblja lutanja pustinjom. Hebrejska zamisao o “slavi” uzima vid jakoga svjetla iz toga povijesnog događaja. Ovo svjetlo pokazalo je rabinu Savlu da je to osobna prisutnost Boga.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Slava \(kabod\) \(SZ\).](#)

9:4 “ču glas” Ovaj nebeski glas bilo je nešto s čime je judaizam bio upoznat. Poznat je kao *bath kol*. To osigurava sredstvo Židovima za primanje obavijesti i /ili potvrde od Boga (tijekom među-biblijskoga razdoblja između završetka Malahije [ili Ljetopisa] i početka službe Ivana Krstitelja). Ovaj oblik otkrivenja neophodan je bio zato jer nije postojalo nadahnutih proroka tijekom toga razdoblja.

▣ **“Savle, Savle”** U hebrejskome ovo ponavljanje imena bio je način pokazivanja jačine.

▣ **“zašto Me progoniš”** Ovo je krajnje važno teološki jer pokazuje trajnost i prisnost Isusa i Njegove Crkve (usp. Mt 10:40; 25:40.45). Pavao je progonio Crkvu, ali Isus je to uzeo osobno. Iz Djela apostolskih 26:14 znamo da je Isus govorio Pavlu na aramejskome.

Isto je tako teološki važno da je kršćanstvo oboje i Osoba (Isus) i skupina (Crkva). Skupne metafore upotrijebljene u NZ-u za Crkvu su:

1. Tijelo
2. obitelj
3. građevina
4. sveti.

Svi naglašavaju skupnu narav vjere (usp. 1. Kor 12:7). Započinje pojedinačno, ali kreće se do skupine (savjesnost i zabrinutost). Ova pojedinačna skupnost može se vidjeti u Pavlovoj raspi o Adamu i Kristu u Poslanici Rimljanima 5:12-21.

Taj Jedan je dio svih; taj Jedan može utjecati na sve (usp. Jš 7).

9:5a “Tko si Ti, Gospodine” Što je Pavao podrazumijevao s uporabom “Gospodine”:

1. *sir* /gospodin, naslov poštovanja (posebice Iv 4:11)
2. YHWH, prevedeno GOSPODIN u SZ-u (posebice Post 2:4).

Ako je iznenađenje žarište, onda se moguće primjenjuje #1, ali ako svjetlo s neba označava djelovanje Boga, onda je #2 slučaj. Ako je #2, onda se odjednom osporava Pavlova rabinska teologija. Kakvo je to zbunjujuće i zastrašujuće vrijeme moralo biti!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gospodin \(*kurios*\).](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODIN (*kurios*)

Grčki pojam “Gospodin” (*kurios*) može biti korišten u općem smislu ili u razvijenome teološkom smislu. Može značiti “gospodin /*mister*”, “gospodin /*sir*”, “gospodar”, “vlasnik”, “suprug /muž” (usp. Iv 4:11) ili “potpuni Bogo-čovjek” (usp. Iv 9:36.38).

SZ-na (hebrejski, *adon*, BDB 10, KB 12) uporaba ovoga pojma došla je od kasnijega židovskog ustezanja od izricanja zavjetnoga Imena za Boga, YHWH, što je bio oblik hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:34: Imena za Božanstvo](#)). Oni su se bojali kršenja Zapovijedi što kaže: “ne uzimaj Ime Gospodinovo uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Stoga, oni su mislili da ako ga ne izgovaraju, neće ga uzimati uzalud. Tako kad su čitali Pismo, oni su ga nadomjestili s hebrejskom riječju *adon*, što ima slično značenje kao grčka riječ *kurios* (Gospodin).

NZ-ni autori koristili su ovaj pojam za označavanje punoga Kristova Božanstva (usp. Djela 2:36; 10:36; 11:20; 2. Kor 4:5; Kol 2:6). Izričaj “Isus je Gospodin” bila je javna ispovijed vjere i formula krštenja u razdoblju Rane crkve (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11).

9:5b-6b Ovi stihovi nisu nađeni ni u kojima ranim grčkim rukopisima. Nađeni su u samo jednoj latinskoj obitelji rukopisa. Erazmo, prevodeći iz Vulgate, stavio ih je u svoje prvo izdanje grčkoga Novog zavjeta godine 1516. Ove riječi nađene su u Djelima apostolskim 26:14. Njihovo uključivanje ovdje pokazuje stremljenje pisara za ujednačavanjem usporednica i svih pojedinosti.

9:5 “Ja sam Isus kojeg progoniš” Pavao tvrdi da je vidio Proslavljenog Krista (usp. Djela 22:14; 1. Kor 9:1; 15:8-9). Pavao će kasnije shvatiti ovo iskustvo kao sastavni dio svoga poziva za bivanje apostolom poganima.

Razapeti tesar iz Nazareta jeste proslavljeni Mesija!

9:6 Ovaj je stih u pojedinosti objašnjen u Djelima apostolskim 9:10-19.

▣ **“moraš činiti”** Vidjeti punu bilješku o *dei* u Djelima apostolskim 1:16.

9:7 “Ljudi koji su putovali s njim” Ovo moguće upućuje na:

1. hramsku policiju koja je pratila Pavla
2. druge židovske zelote, moguće iz helenističkih sinagoga
3. druge učenike teologije iz Jeruzalema.

▣ **“čuvši glas ali ne vidjevši nikoga”** Naizgled postoji nepodudarnost između Djela apostolskih 9:7 i 22:9 u pojedinostima ovog događaja. Postoji nekoliko teorija kako se s njima baviti:

1. stvar je sintakse. GLAGOL “čuti” može uzeti GENITIV (Djela 9:7) ili AKUZATIV (Djela 22:9). Ovi različiti oblici imaju različite domašaje ili suzvučja. NRSV, u fusnoti, ima: “Grčki predlaže da njegovi pratitelji čuju zvuk glasa, ali ne izgovorene riječi”
2. drugi kažu da je to slično Evanđelju po Ivanu 12:29-30 o Isusovu ulasku u Jeruzalem i glasu s Neba
3. ostali kažu da je to Pavlov glas na koji se upućuje, a ne Isusov. Oni su čuli Pavla kako govori, ali nisu čuli Isusa kako govori
4. drugi kažu da je to slično problemu Sinoptika. Pisci različitih Evanđelja zapisuju Isusove iste događaje, govore, i djelovanja na različite načine, što su različita izvješća očevidaca.

9:8 “iako su njegove oči bile otvorene, on nije mogao vidjeti ništa” Pavao je očito imao problema s očima od ovoga trenutka nadalje (usp. Gal 4:13-15; 6:11). Ja, osobno, vjerujem kako je Pavlov “trn u tijelu” (usp. 2. Kor 12:7-10; Gal 4:13-15; 6:11) bila istočnjačka oftalmija, moguće prouzročena ovim iskustvom. Ovdje postoji ironija; Pavao doživljava preusmjerenje. On je mislio da može vidjeti (fizički i duhovno, usp. Iv 9), ali otkriva da je slijep. Nakon ovoga susreta s Kristom on je određeno razdoblje bio slijep, ali njegove duhovne oči bile su širom otvorene!

9:9 “I on bijaše tri dana bez vida” Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT. Neki komentatori vide ovo kao povod za Pavlovo viđenje Neba zapisano u 2. Poslanici Korinćanima 12:1-4.

▣ **“i niti je jeo niti pio”** Pavao je postio i molio (usp. Djela 9:11). Kakvo preusmjerenje se moralo dogoditi u Pavlovu umu (teološki) i srcu (žudnja)! On se započeo mijenjati od progonitelja Evanđelja do navjestitelja Evanđelja!

NASB (AZURIRANI) TEKST: 9:10-19a

¹⁰Sad tamo je bio učenik iz Damaska imenom Ananija; i Gospodin mu reče u viđenju: “Ananija.” I on reče: “Ovdje sam, Gospodine.” ¹¹I Gospodin mu reče: “Ustani i idi u ulicu zvanu Prava, i raspitaj se u kući Jude za čovjeka iz Tarza imenom Savao, jer on moli, ¹²i on je vidio u viđenju čovjeka imenom Ananija kako ulazi i polaže ruke na njega, tako da može pobovno dobiti vid.” ¹³Ali Ananija odgovori: “Gospodine, ja sam od mnogih čuo o tome čovjeku, koliko je zla učinio Tvojim svetima u Jeruzalemu; ¹⁴a ovdje on ima ovlast od glavnih svećenika da sveže sve koji se pozivaju na Tvoje ime.” ¹⁵Ali Gospodin mu reče: “Idi, jer on je Moje izabrano oruđe, da nosi Moje ime pred pogane i kraljeve i sinove Izraela; ¹⁶jer Ja ću mu pokazati sad koliko mnogo mora trpjeti za dobro Moga imena.” ¹⁷Tako Ananija ode i uđe u kuću, i nakon polaganja svojih ruku na njega reče: “Brate Savle, Gospodin Isus, koji se ukazao tebi na cesti kojom si dolazio, poslao me kako bi ti ponovno dobio vid i bio ispunjen sa Svetim Duhom.” ¹⁸I istoga trenutka tamo padne s njegovih očiju nešto kao ljsuske, i on ponovno dobije svoj vid, i ustane i bijaše kršten; ¹⁹i on uzme hranu i bijaše ojačan.

9:10 “Ananija” Ovo ime znači “YHWH je milostiv”. Očito je on bio vjerujući Židov dobrog ugleda, a ne bjegunac (usp. Djela 22:12).

▣ **“Ovdje sam, Gospodine”** Ovo je židovski idiom o dostupnosti (usp. Iz 6:8). Djela apostolska 9:11 očito su bila dana usmenim putem jer je to bila vrlo posebna uputa.

9:12 “on je vidio u viđenju čovjeka imenom Ananija” Ovdje “u viđenju” nije u drevnima grčkim rukopisima P⁷⁴, s, i A, nego u MSS B i C. UBS⁴ stavlja kraće čitanje u tekst ali daje mu ocjenu “C” (s poteškoćama u odlučivanju). Ovaj stih pokazuje kako su dolazak, djelovanje, i poruka Ananije bili potvrda Isusovih prijašnjih riječi Pavlu (usp. Djela 9:6).

▣ **“polaže ruke na njega”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

9:13 “ja sam od mnogih čuo” Očito je Ananija od židovskih izbjeglica čuo loša izvješća o Pavlovome opakom progibanju vjernika iz Jeruzalema.

▣ **“Tvojim svetima”** Pojam *hagioi* odnosi se na grčku riječ “svet” (*hagios*). SZ-na pozadina (*kadosh*) odnosi se na istu stvar, neku osobu, ili neko mjesto što je Bog odvojio za poseban zadatak. Pojam “sveti” uvijek je MNOŽINA, osim jednom u Poslanici Filipljanima 4:21, ali čak je i tamo u okviru množina. Biti kršćanin znači biti dio obitelji, zajednice. U vjeri nema osamljenika.

POSEBNA TEMA: SVETI (*hagios*)

Ovo je grčki ekvivalent hebrejskoga *kadosh* (IMENICA, BDB 871; GLAGOL, BDB 872, KB 1066-1067; [vidjeti Posebnu temu dolje: Sveti](#)), što ima temeljno značenje smjestiti nekoga, neku stvar, ili neko mjesto odvojeno za YHWH-inu ekskluzivnu uporabu. On označava englesku zamisao “sveto”. Izrael je bio YHWH-in “sveti narod” (usp. 1. Pt 2:9, što je navod iz Izl 19:6). YHWH je odvojen od ljudstva Svojom naravi (vječna, ne-stvorena Svetost) i Svojom prirodom (moralno savršenstvo). On je mjerilo po kojem je sve ostalo mjereno i suđeno. On je transcendentan, Sveti Bog, Sveti Drukčiji.

Bog je stvorio ljude za zajedništvo, ali Pad je (Post 3) prouzročio odnosnu i moralnu granicu između Svetoga Boga i grješnoga ljudstva. Bog je odabrao obnoviti Svoje svjesno Stvorenje; prema tome, On poziva Svoj narod da bude “svet” (usp. Lev 11:44; 19:2; 20:7.26; 21:8). Odnosom vjere s YHWH-om Njegov narod postaje svet svojim zavjetnim položajem u Njemu, ali narod Božji isto je tako pozvan živjeti svete živote ([vidjeti Posebnu temu dolje: NZ-na svetost /posvećenje](#), usp. Mt 5:48; Ef 4:1.17; 5:2-3.15; 1. Pt 1:15).

Ovo sveto življenje moguće je jer su vjernici potpuno prihvaćeni i oprosteno im je kroz: (1) Isusov život i (2) djelo i prisutnost Svetoga Duha u njihovim umovima i srcima. To učvršćuje paradoksalno stanje vjernika:

1. bivanje svetim zbog Kristove pripisane pravednosti (tj. Rim 4)
2. pozvani živjeti sveto zbog prisutnosti Duha ([vidjeti Posebnu temu dolje: NZ-na svetost /Posvećenje](#)).

Vjernici su “sveci /sveti” (*hagioi*) zbog:

1. volje Svetoga Boga (Oca, usp. Iv 6:29.40; 1. Pt 1:15-16)
2. djela Svetoga Sina (Isusa, usp. 2. Kor 5:21; 1. Pt 1:18-21)
3. prebivajuće prisutnosti Svetoga Duha (usp. Rim 8:9-11.27).

NZ uvijek upućuje na svete kao MNOŽINU (osim jednom u Fil 4:21, ali čak onda okvir to čini MNOŽINOM). Biti spašen znači biti dijelom obitelji, tijela, građevine! Biblijska vjera započinje s osobnim primanjem, ali ishodi u skupnome zajedništvu. Mi smo svi obdareni (usp. 1. Kor 12:11) za zdravlje, rast, i dobrobit u Tijelu Kristovu - Crkvi (usp. 1. Kor 12:7). Mi smo spašeni kako bismo služili! Svetost je obiteljska osobina!

To je postalo naslovom za vjernike (usp. Djela 9:13.32.41; 26:10; Rim 1:7; 1. Kor 1:2; 2. Kor 1:1; Ef 1:1; Fil 1:1; Kol 1:2) i način označavanja služenja drugima (usp. Rim 12:13; 16:2; Ef 1:15; Kol 1:4; 1. Tim 5:10; Heb 6:10). Pavao je uzeo jednokratni prinos od ne-židovskih crkava za siromašne u majci-Crkvi u Jeruzalemu (usp. Rim 15:25-26; 1. Kor 16:1; 2. Kor 8:4; 9:1).

POSEBNA TEMA: SVET

I. UPORABA U STAROME ZAVJETU

- A. Etimologija pojma (*kadosh*, BDB 872) je neizvjesna, moguće kanaanska. Moguće da dio korijena (tj. *kds*) znači “podijeliti”. Ovo je izvor popularne odredbe “odvojen (iz kanaanske kulture, usp. Pnz 7:6; 14:2.21; 26:19) za Božju uporabu”.
- B. Odnosi se na kultne stvari, mjesta, vremena, i osobe. Uobičajen u Knjizi Izlaska, Levitskome zakoniku, i Brojevima.
- C. U proročkoj književnosti (posebice Izaija i Hošea) osobni dio prethodno prisutan, ali nenaglašen, dolazi naprijed. To postaje načinom označavanja Božje biti (usp. Iz 6:3). Bog je svet; Njegovo Ime koje predstavlja Njegovu narav je Svet; Njegov narod koji je otkrio Njegovu narav jadnome svijetu je svet (ako su poslušni Savezu u vjeri).
- D. Božje milosrđe i ljubav neodvojivi su od teoloških zamisli zavjetne, pravedne, i sržne naravi. U tome je napetost u Bogu prema nesvetome, palome, pobunjenom čovječanstvu. U *Synonyms of the Old Testament*, str. 112-113 od Roberta B. Girdlestonea, postoji zanimljiv članak o odnosu između Boga kao “milosrdnoga” i Boga kao “svetoga”.

II. NOVI ZAVJET

- A. Pisci NZ-a (osim Luke) su hebrejski mislitelji, ali bili su pod utjecajem *koine* grčkog (tj. Septuaginte). To je grčki prijevod SZ-a, ne klasična grčka književnost, umovanje, ili religija koja nadzire njihov rječnik.
- B. Isus je svet zato jer je došao od Boga i On je kao Bog i On je Bog (usp. Lk 1:35; 4:34; Djela 3:14; 4:27.30). On je Svetac i Pravednik (usp. Djela 3:14; 22:14). Isus je svet jer je On bezgrješan (usp. Iv 8:46; 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 1:19; 2:22; 1. Iv 3:5).
- C. Zato jer je Bog svet, Njegova djeca postaju sveta (usp. Lev 11:44-45; 19:2; 20:7.26; Mt 5:48; 1. Pt 1:16). Zato jer je Isus svet, Njegovi sljedbenici postaju sveti (usp. Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Kršćani su spašeni kako bi služili u Kristo-sličnosti.

POSEBNA TEMA: NZ-na SVETOST /POSVEĆENJE

NZ tvrdi da kad se grješnici okrenu k Isusu u pokajanju i vjeri (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21), oni su trenutačno opravdani i posvećeni. To je njihov novi položaj u Kristu. Bila im je pripisana Njegova pravednost (usp. Post 15:6; Rim 4). Oni su proglašeni pravednima i svetima (Božje forenzičko djelo).

Ali NZ bodri /poziva vjernike na svetost ili posvećenje. Oboje je teološki položaj u dovršenome djelu Isusa Krista te poziv bivanjem Kristo-sličnim u stavu i djelovanjima u svakodnevnome životu. Kao što je spasenje besplatni dar a košta svega u načinu života, tako je također, posvećenje.

početni odaziv

Djela apostolska 26:18
Rimljanima 15:16
1. Korinćanima 1:2-3; 6:11
2. Solunjanima 2:13
Hebrejima 2:11; 10:10,14; 13:12
2. Petrova 1:2

napredujuća Kristo-sličnost

Rimljanima 6:19
2. Korinćanima 7:1
Efežanima 1:4; 2:2.10
1. Solunjanima 3:13; 4:3-4.7; 5:2
1. Timoteju 2:15
2. Timoteju 2:21
1. Petrova 1:15-16
Hebrejima 12:14

9:14 “glavnih svećenika” U SZ-u visoko svećenstvo bilo je za vrijeme života i prelazilo je na posebnu obitelj Levijevog sina (usp. Lev 8 - 10). Međutim, tijekom razdoblja Rima taj je položaj bio kupljen od rimskih dužnosnika. Prema tome, postojalo je nekoliko velikih svećenika unutar saducejske obitelji Ane.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Saduceji.](#)

▣ **“koji se pozivaju na Tvoje ime”** Ovaj izričaj ima važne teološke implikacije. Luka ga koristi nekoliko puta u Djelima apostolskim za:

1. nekoga tko naslovljava Isusa (usp. Djela 7:59)
2. nekoga tko je prihvatio Isusa kao Spasitelja (usp. Djela 9:14.21)
3. SZ-ni navod iz Knjige proroka Amosa 9:12, gdje upućuje na nekoga nad kim je zazvano YHWH-ino Ime (tj. vjernici, usp. Djela 15:17)
4. način za nekoga da javno potvrdi svoju vjeru u Isusa (usp. Djela 22:16).

Ovaj izričaj jeste i dio Pavlove molbe za Izrael iz Knjige proroka Joela 2:32 u Poslanici Rimljanima 10:9-13 (usp. 2. Tim 2:22). Petar koristi taj isti odlomak (Joel 2:28-32) u svojoj propovijedi na Pedeseticu i prisutne poziva neka se “pozovu na ime Gospodinovo” iz Joela 2:32.

Ime stoji za osobu. Pozivajući se na ime grješnika zaklinje se Isusa da djeluje u njihovu korist i uključi ih u Svoju obitelj.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\);](#) i [Posebnu temu dolje: Pozvati se na Njegovo Ime.](#)

POSEBNA TEMA: POZVATI SE NA NJEGOVO IME

Ovaj izričaj podrazumijeva sudjelovanje u okolnosti štovanja (BDB 894, KB 1128, usp. Post 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Izl 34:5; Iz 12:4; Joel 2:32; Djela 2:21; 7:59; 22:16; Rim 10:9-13; također zabilježite Ps 50:15; Iz 55:6; Jer 33:3). Ime predstavlja Njegovu osobu, Njegovu narav! Pozivajući se na Njega mi spoznajemo svoju potrebu za Njim i svoju žudnju da budemo kao On i ugodimo Mu. Taj izričaj označava duboku želju za zajedništvom (usp. Iz 43:1; 45:3.4)!

NIDOTTE, tom 4, str. 150, ima dobar popis što se odnosi na YHWH-ino Ime:

1. ono može biti hvaljeno /slavljeno, Knjiga proroka Joela 2:26
2. ono može biti ljubljeno, Psalam 5:11
3. ono može biti obznanjeno, Psalam 22:22
4. njega se može bojati, Knjiga proroka Malahije 4:2
5. na njega se može čekati, Psalam 52:9
6. ono može biti naviješteno, Knjiga proroka Izaije 12:4
7. u njemu se može hodati, Knjiga proroka Miheja 4:5
8. ono može biti huljeno, Knjiga proroka Izaije 52:5
9. ono može biti okaljano, Knjiga proroka Jeremije 34:16
10. ono može biti oskvrnuto, Knjiga proroka Ezekiel 36:21-23.

Božji narod može odražavati Njega pozitivno ili negativno, ali mi odražavamo Njega (usp. Mt 5:13-16)!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati" i "Pozvati se"?](#)

9:15 "Idi" Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. Isus autoritativno šalje Savlu Ananiju koji se opire.

▣ **"jer on je Moje izabrano oruđe"** O, veličina milosti i izbora Božjeg! Pavao se ne uklapa u evanđeoski model dragovoljnoga, voljnoga obraćenja. On je bio dramatično regrutiran!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: On nas je odabrao.](#)

▣

NASB, NKJV

"pred pogane"

NRSV, NJB

"da donese Moje ime pred pogane"

TEV

"da Moje ime učini poznatim poganima"

REB

"pred narode"

Kakva potresna izjava za Židove što je morala biti izrečena (usp. Ef 3:7)! Ipak, to je uvijek bio Božji naum (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6; Ef 2:11 - 3:13, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Izrael je bio samo oruđe kako bi se dohvatio svijet, stvoren u Božjoj slici (usp. Post 1:26-27), ali palo oruđe (usp. Post 3:15).

▣ **"i kraljeve"** Pavao je govorio vladinim vođama, malim i velikim, i konačno Caru!

▣ **"i sinove Izraela"** Pavlov redovit misijski obrazac bio je prvo propovijedati u mjesnoj sinagogi (usp. Rim 1:16) u svakome mjestu. To je omogućavalo Židovima i Bogo-bojazznima koji su poznavali SZ prigodu da se prvi odazovu Evanđelju. Onda se on okrenuo poganima.

9:16 "jer Ja ću mu pokazati sad koliko mnogo mora trpjeti za dobro Moga imena" Trpljenje nije očekivanje, nego obrazac za kršćane u palome svijetu (usp. Mt 5:10-12; Iv 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Djela 14:22; Rim 5:3-4; 8:17-18; 2. Kor 4:7-12; 6:3-10; 11:24-33; Fil 1:29; 1. Sol 3:3; 2. Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1. Pt 4:12-16).

Postoji teološki odnos između Kristovih patnji i patnji Njegovih sljedbenika u ovoj paloj kraljevini. Petrova prva poslanica pokazuje tu usporednicu:

1. Isusova patnja, 1. Petrova poslanica 1:11; 2:21.23; 3:18; 4:1.13; 5:1
2. patnja Njegovih sljedbenika, 1. Petrova poslanica 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1.12-19; 5:9-10.

Ako je svijet odbacio Njega odbacit će i Njegove (usp. Iv 7:7; 15:18-19; 17:14).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:41: Zašto kršćane trpe?](#)

9:17 “i nakon polaganja svojih ruku na njega” Ne postoji temelj u Pismu za zamisao o “apostolskoj ovlasti” za davanje duhovnih darova. Ananija je nepoznati svjetovni vjernik u Damasku koji postaje:

1. Božji govornik i posrednik u
2. Pavlovu postajanju ispunjenim Svetim Duhom (usp. Djela 9:17)
3. Pavlovu fizičkome ozdravljenju (usp. Djela 9:18)
4. Pavlovu krštenju (usp. Djela 9:18).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

▣ **“Brate Savle”** Kakav velik primjer poslušnosti i ljubavi!

▣ **“bio ispunjen sa Svetim Duhom”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

9:18 “tamo padne s njegovih očiju nešto kao ljuske” Ovo je tehnički medicinski pojam za ljuštenje kože s rane što Luka koristi za opis onoga što se dogodilo Pavlovim očima u tome trenutku njegova iscjeljenja. Riječ “ljuske” koristi se za riblje ljuske u Septuaginti (usp. Lev 11:9.10.12; Pnz 14:9). Metaforičko proširenje može se vidjeti u Knjizi Brojeva 16:38, gdje je korištena o plosnatima metalnih pločama. U ovome okviru to su vjerojatno bile kožne krljušti ili kora što je nestajala s Pavlovih očiju.

▣ **“bijaše kršten”** Ananija je očito krstio i Pavla (usp. Djela 8:36.38). NZ-no krštenje bio je čin poslušnosti Isusovu primjeru (usp. Mt 3:13-17; Mk 1:9-11; Lk 3:21-22) i zapovijedi (usp. Mt 28:19.). Ono označava promjenu vlasništva i odanost.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

9:19a “on uzme hranu i bijaše ojačan” Pavao je postio i molio otkad ga je svjetlost pribila za tlo (usp. Djela 9:9). Nakon tri dana potpunoga posta (bez hrane i vode), on mora da je bio vrlo slab.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:19b-22

^{19b}Sad za nekoliko dana on je bio s učenicima koji su bili u Damasku, ²⁰i odmah je *započeo* navješćivati Isusa u sinagogama, govoreći: “On je Sin Božji.” ²¹Svi oni koji su ga slušali nastavljali biti iznenađenima, i govorili su: “Nije li to on koji je u Jeruzalemu uništavao one koji su se pozivali na to ime, i *koji* je došao sa svrhom dovođenja njih vezanih pred glavne svećenike?” ²²Ali Savao je nastavljao rasti u snazi i zbunjivanju Židova koji su živjeli u Damasku dokazivanjem da ovaj *Isus* jeste Krist.

9:20 “(on) je započeo navješćivati Isusa u sinagogama” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. To može značiti: (1) početak djelovanja ili (2) ponovljeno djelovanje. Kakva ironija! On je ranije došao s pismom od velikih svećenika iz Jeruzalema k sinagogama u Damasku kako bi progonio Isusove sljedbenike a sad dolazi u iste sinagoge kako bi propovijedao Isusa kao Mesiju (usp. Djela 9:21).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

▣ **“On je Sin Božji”** Ovo je jedina uporaba naslova “Sin Božji” u Djelima apostolskim (osim navoda Ps 2:7 u Djelima 13:33). Njegova SZ-na pozadina odražava njegovu važnost:

1. narod Izraela (usp. Hoš 11:1)
2. Kralj Izraela (usp. 2. Sam 7:14)
3. Mesija (usp. Mt 2:15).

Pavlov strog monoteizam biva redefiniran!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Monoteizam; i Posebnu temu dolje: Sin Božji.](#)

POSEBNA TEMA: SIN BOŽJI

Ovo je jedan od glavnih NZ-nih naslova za Isusa. Zasigurno ima Božanska suzvučja. Uključuje Isusa kao “Sin” ili “Moj Sin”, također oslovljava Boga kao “Oca” ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:4: Očinstvo Boga](#)). Pojavljuje se u NZ-u više od 124 puta. Čak Isusova samo-oznaka kao “Sin Čovječji” ima Božanski suzvuk iz Knjige proroka Daniela 7:13-14.

U SZ-u oznaka “sin” može upućivati na četiri posebne skupine ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 3:25: “Sinovi od ...” \[SZI\]](#)):

- A. anđele (uobičajeno u MNOŽINI, usp. Post 6:2; Job 1:6; 2:1)
- B. kralj Izraela (usp. 2. Sam 7:14; Ps 2:7; 89:26-27)
- C. narod Izraela kao cjelina (usp. Izl 4:22-23; Pnz 14:1; Hoš 11:1; Mal 2:10)
- D. izraelske suce (usp. Ps 82:6).

To je druga uporaba što je vezana na Isusa. Na ovaj način i “sin Davidov” i “sin Božji” odnose se na 2. Knjigu o Samuelu 7; Psalam 2 i 89. U SZ-u “sin Božji” nikad nije posebice upotrijebljen o Mesiji, osim kao eshatološki Kralj kao jedan od “pomazanih službujućih” Izraela. Međutim, u Svicima s Mrtvoga mora naslov s Mesijanskim suzvicima je uobičajen (vidjeti posebne reference u *Dictionary of Jesus and the Gospels*, str. 770). Također “Sin Božji” je Mesijanski naslov u dva među-biblijska židovska apokaliptička djela (usp. 2. Ezdre 7:28; 13:32.37.52; 14:9 i 1. Hen 105:2).

Njegova NZ-na pozadina dok upućuje na Isusa najbolje je sažeta u nekoliko skupina:

1. Njegovo pred-postojanje (usp. Iv 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Heb 1:3; 10:5-8)
2. Njegovo jedinstveno (djevičansko) rođenje (usp. Iz 7:14; Mt 1:23; Lk 1:31-35)
3. Njegovo krštenje (usp. Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22. Božji glas s Neba ujedinjuje kraljevskoga kralja iz Ps 2 s Patećim slugom iz Iz 53)
4. Njegova sotonska kušnja (usp. Mt 4:1-11; Mk 1:12.13; Lk 4:1-13). On je kušan neka posumnja u Svoje sinovstvo ili u najmanju ruku izvrši svrhe različitim sredstvima od križa)
5. Njegova potvrda od nepoželjnih ispovjednika:
 - a. demona (usp. Mk 1:23-25; Lk 4:31-37.41; Mk 3:11-12; 5:7; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:13: Anđeli i demoni \[nečisti duhovi\] u NZ-u](#))
 - b. nevjernika (usp. Mt 27:43; Mk 14:61; Iv 19:7)
6. Njegova potvrda od Njegovih učenika:
 - a. Evanđelje po Mateju 14:33; 16:16
 - b. Evanđelje po Ivanu 1:34.49; 6:69; 11:27
7. Njegova samo-potvrda:
 - a. Evanđelje po Mateju 11:25-27
 - b. Evanđelje po Ivanu 10:36
8. Njegova uporaba obiteljske metafore o Bogu kao Ocu:
 - a. Njegova uporaba *abba* za Boga:
 - 1) Evanđelje po Marku 14:36
 - 2) Poslanica Rimljanima 8:15
 - 3) Poslanica Galaćanima 4:6
 - b. Njegova ponavljajuća uporaba Otac (*patēr*) za opis Njegova odnosa s Božanstvom.

U sažetku, naslov “Sin Božji” ima veliko teološko značenje za one koji su poznavali SZ i njegova obećanja i skupine, ali NZ-ni pisci bili su uznemireni o njegovoj uporabi s poganima zbog njihove poganske pozadine o “bogovima” koji uzimaju žene s ishodištem potomaka koji bivaju “titani” ili “giganti”.

9:21 Ovaj stih oblik je pitanja što očekuje “da” odgovor.

▣ **“uništavao”** Ovo je rijetka i jaka riječ u značenju razoriti, ostaviti da propada, ili potpuno uništiti. Nađena je jedino ovdje i u Poslanici Galaćanima 1:13.23 u NZ-u i u 4. Knjizi Makabejaca 4:23. Pavao je bio opasan progonitelj!

9:22

NASB

“Savao je nastavljao rasti u snazi”

NKJV

“Savao je rastao sve više u snazi”

NRSV, Pešita

“Savao je postajao sve moćniji”

TEV

“Savlovo propovijedanje postalo je čak snažnije”

NJB

“Savlova snaga stalno je rasla”

REB

“Savao je išao od snage do snage”

Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Trebalo je neko vrijeme kako bi se razvili Savlovi darovi i vještine. U okviru ovo upućuje na Pavlovo propovijedanje i vještine raspravljanja (usp. TEV).

▣ **“zbunjivanju”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA što označava ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme. To je složen pojam od “zajedno” (*sun*) i “izlijevati” (*cheō*). Ova je riječ nađena jedino u Djelima apostolskim:

1. Djela apostolska 2:6, zbunjeni
2. Djela apostolska 9:22, zbunjivanje
3. Djela apostolska 19:32, zbrka
4. Djela apostolska 21:27, uskomešati
5. Djela apostolska 21:31, zbrka.

Židovi nisu mogli objasniti Pavlovo obraćenje niti njegovo snažno propovijedanje o Isusu kao obećanome SZ-nom Mesiji.

▣ **“dokazivanjem”** Ova riječ znači zaključiti (usp. Djela 16:10; 19:33) i prošireno, dokazati. Pavlova metoda sličila je Stjepanovoj. Obojica su koristili SZ-ne odlomke i njihovo ispunjenje u životu Isusa iz Nazareta kako bi dokazali da je On bio Mesija obećan u SZ-u.

▣ **“Krist”** Ovo je način upućivanja na Mesiju (Pomazanik, Obećani koji dolazi). Često u Djelima apostolskim ODREĐENI ČLAN prethodi IMENICI (posebice Djela 2:31.36; 3:18.20). Savao je tvrdio sa silom i uvjerenjem da je Isus iz Nazareta, ubijen u Jeruzalemu, uistinu bio Božji Sin, Mesija. Ako je ovo bilo istinito, to je sve promijenilo za Židove (i pogane)! Oni su krivo razumjeli i odbacili Ga. Oni su promašili Božji dar i ostali u duhovnoj tmimi i potrebi.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:3: Mesija;](#) i u [2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:23-25

²³Kad je prošlo mnogo dana, Židovi su naumili zajedno da ga uklone, ²⁴ali njihov naum postade poznat Savlu. Oni su isto tako promatrali vrata danju i noću kako bi ga mogli ubiti; ²⁵ali njegovi učenici uzeše ga noću i spuste kroz otvor u zidu, spustivši ga u velikoj košari.

9:23 “Kad je prošlo mnogo dana” Moramo uzeti u obzir Pavlovo osobno izvješće nađeno u Poslanici Galaćanima 1:15-24, gdje on provodi dugo razdoblje u Arabiji. U ovome okviru Arabija upućuje na Nabatejsko kraljevstvo (vladao je Areta IV., koji je kraljevaio od 9. g.pr.Kr. do 40.g.) točno jugoistočno od Damaska. Razdoblje od tri godine vjerojatno odražava otprilike osamnaest mjeseci. Židovi su računali dio dana kao čitav dan (usp. Mt 26:61; 27:40.63); ovo računanje koristilo se i za računanje godina.

▣ **“Židovi su naumili zajedno da ga uklone”** Židovi su vjerojatno uzbunili građanske vlasti (usp. 2. Kor 11:32-33). Ovo je moralo biti ponižavajuće za Pavla jer on sam taj događaj spominje u svojoj raspi o slabosti u 2. Poslanici Korinćanima 11.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Židovi.](#)

POSEBNA TEMA: ŽIDOVİ

U Evandjelju po Ivanu ovo ime upućuje na:

1. ljude Judeje koji su bili neprijateljski prema Isusu
2. židovske religijske vođe samo (neki srodni primjeri: Iv 1:19; 2:18; 5:10.15.16.18; 6:41.52; 7:13; 9:22; 12:42; 18:12; 19:38; 20:19).

Neki su znanstvenici tvrdili kako Židov ne bi trebao upućivati na druge Židove u ovome pogrdnom smislu. Međutim, židovsko oprečje kršćanstvu bilo je pojačano nakon Sabora u Jamniji godine 90.

Riječ “Židov” u osnovi dolazi od “netko iz plemena Jude”. Nakon što se dvanaest plemena podijelilo godine 922. pr.Kr., Juda je postala ime za južna tri plemena (tj. Juda, Benjamin, i leviti /svećenici iz plemena Levija; i pleme Šimuna vrlo rano stopilo se s plemenom Jude). Oba židovska kraljevstva, Izrael i Juda, bili su odvedena u izgnanstvo, ali samo nekolicina, uglavnom iz plemena Jude, vratila se prema proglasu Kira godine 538. pr.Kr. (tj. vidjeti Ezru i Neh). Pojam je potom postao naslov za potomke Jakova koji su živjeli u Palestini i bili raspršeni diljem svijeta Mediterana.

U Evandjelju po Ivanu pojam je uglavnom negativan, ali njegova opća uporaba može se vidjeti u Ivanu 2:6 i 4:22.

9:25 “kroz otvor u zidu” Ovo mora upućivati na prozor u privatnoj kući čiji je stražnji zid bio dio zidina što su okruživale grad (usp. 2. Kor 11:33; Jš 2:15; 1. Sam 19:12).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:26-30

²⁶Kad je došao u Jeruzalem, on se pokušavao povezati s učenicima; ali oni su ga se bojali, ne vjerujući da je on učenik. ²⁷Ali Barnaba ga primi i dovede ga k apostolima i opiše im kako je on vidio Gospodina na cesti, i da mu je On govorio, i kako je u Damasku hrabro kazivao u imenu Isusa. ²⁸I on je bio s njima, krećući se slobodno u Jeruzalemu, govoreći smjelo u ime Gospodinovo. ²⁹I on je razgovarao i raspravljao s helenističkim Židovima; ali oni su ga pokušavali ubiti. ³⁰Ali kad su braća doznala o tome, odvedoše ga u Cezareju i otpoše u Tarz.

9:26 “došao (je) u Jeruzalem” Ovo je izgleda osamnaest do trideset i šest mjeseci poslije (usp. Gal 1:15-24). Ovaj stih pokazuje stupanj skepticizma s kojim su jeruzalemski vjernici gledali na svoga prijašnjeg progonitelja. Čini se kako Djela apostolska zapisuju nekoliko Pavlovih posjeta Jeruzalemu nakon njegova dramatičnog obraćenja:

1. Djela apostolska 9:26, prva posjeta
2. Djela apostolska 11:30, posjeta zbog pomoći
3. Djela apostolska 12:25, nakon misije
4. Djela apostolska 15:2, Sabor u Jeruzalemu
5. Djela apostolska 18:22, kratka posjeta Crkvi
6. Djela apostolska 21:17, posjeta Jakovu i starješinama te ishodujući nazarejski zavjet i uhićenje.

9:27 “Barnaba” Popularno značenje, iako nije etimološki, bilo je “sin ohrabrenja”. Ovo je bio pravi sveti spomenut prije u Djelima apostolskim 4:36 koji je kasnije postao Pavlov prvi misijski pratitelj.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(parrhēsia\).](#)

▣ **“dovede ga k apostolima”** Jedino drugo izvješće nalazi se u Poslanici Galaćanima 1:18.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Slati \(apostellō\), iz čega dolazi “apostol”.](#)

▣ **“i opiše im”** Barnaba je znao i dijelio Savlovo svjedočanstvo. Ono je otvorilo vrata za prihvaćanje njega (usp. Djela 9:28).

▣ **“hrabro kazivao”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(parrhēsia\).](#)

▣ **“u imenu Isusa”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

9:28

NASB, REB

“krećući se slobodno”

NKJV

“ulazeći i izlazeći”

NRSV, Pešita

“dolazeći i izlazeći”

TEV

“prolazio svuda”

NJB

“ići uokolo”

Ovo je SZ-ni idiom o svakodnevnom životu ili djelatnosti (usp. Br 27:17; 1. Kr 3:7).

9:29 “on je razgovarao i raspravljao s helenističkim Židovima” Ovo upućuje na istu skupinu (sinagoge od Židova u Jeruzalemu koji govore grčki) koja je ubila Stjepana; sad planiraju ubiti Savla, koji je također bio Židov iz dijaspore. Mora da su mislili kako se Stjepan vratio!

9:30 “kad su braća doznala o tome” Iz Djela apostolskih 22:17-21 doznajemo da se Isus ukazao Pavlu u ovo vrijeme da mu kaže neka bježi iz Jeruzalema. Isus se ukazao Pavlu nekoliko puta tijekom njegove službe kako bi ga ohrabrio i vodio (usp. Djela 18:9-11; 22:17-21; i anđeo Gospodinov u Djelima 27:23).

▣ **“Cezareju” [Cezareja]** Ovo upućuje na rimsku pomorsku luku na mediteranskoj obali Palestine. To je bila glavna službena uprava rimske vlade u Palestini.

▣ “Tarz” Pavao će daljnjih nekoliko godina odlaziti u svoj rodni grad kako bi se sklonio. Tarz je bio slobodan grad. Bio je i treće po veličini središte učenja u drevnome svijetu, nakon Aleksandrije i Atene. Učilišta u Tarzu stavljala su naglasak na filozofiju, retoriku, i zakon. Pavao je očito bio obučavan i u grčkoj retorici i filozofiji kao i u rabinskome judaizmu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:31

³¹Tako crkva je diljem čitave Judeje i Galileje i Samarije uživala mir, bivajući izgrađivana; i u strahu Gospodnjem i utjesi Svetoga Duha, ona je nastavljala rasti.

9:31 Ovo je sažetak stiha što zaključuje izvješće o Pavlovu obraćenju i uvodi Petrova putovanja. Luka koristi ove sažete stihove često u Djelima apostolskim. [Vidjeti Uvod 4: Svrha i građa, A.](#)

▣ “**crkva**” Zabilježite kako JEDNINA “crkva” upućuje na mnoge pojedinačne zajednice. Pojam “crkva” može označavati mjesnu crkvu (posebice Kol 1:18.24; 4:15.16), sve crkve u nekome području (posebice Ef 1:22; 3:10.21; 5:23.24.25.27.29.32), i sve crkve općenito (posebice Mt 16:18).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(*ekklesia*\).](#)

▣ Zabilježite stavke što je Luka odabrao spomenuti:

1. mir u svim crkvama
2. rast i povećanje
3. utjeha od Duha.

Kakva promjena od progonstva u Djelima apostolskim 8:1! Još su uvijek postojale poteškoće, ali Bog je znao svaku potrebu!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Pavao bio toliko žestok u proganjanju Crkve?
2. Zašto postoje tri izvješća o Pavlovu obraćenju u Djelima apostolskim?
3. Što je važno o Pavlovu bivanju opunomoćenim, polaganju ruku na njega, i njegovu krštenju od Ananije?
4. Što je važno o Pavlovoj uporabi Isusa kao “Sina Božjeg”?
5. Zašto Luka ne zapisuje Pavlova tri odlaska u Arabiju?

OKVIRNI UVIDI U 9:32-10:48

- A. Iako Djela apostolska započinju s prelaskom od Petra na Pavla, Djela apostolska 9:32 - 12:25 pokazuju Petrovu putujuću službu.
- B. Ovaj odjeljak bavi se s Petrom u Lidi, Djela apostolska 9:32-35; Jopi, Djela apostolska 9:36-43, 10:9-23; Cezareji, Djela apostolska 10:1-8.23-48; i Jeruzalemu, Djela apostolska 11:1-18; 12:1-17.
- C. Ovaj odjeljak izuzetno je važan jer se bavi neprekidnom borbom u misiji kod pogana i Petrovu udjelu (kao člniku apostolske skupine) u toj borbi. Luka izvješće o Korneliju smatra toliko važnim da ga ponavlja tri puta u ovome dijelu.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:32-35

³²Sad dok je Petar putovao kroz sva ona područja, sišao je k svetima koji su živjeli u Lidi. ³³Tamo je našao čovjeka imenom Eneja, koji je bio prikovan za krevet osam godina, jer je bio oduzet. ³⁴Petar mu reče: “Eneja, Isus Krist te iscjeljuje; ustani i složi svoj krevet.” On odmah ustane. ³⁵I svi koji su živjeli u Lidi i Šaronu vidjeli su ga, i okrenuli su se Gospodinu.

9:32 “Petar (je) putovao” Izgleda da su apostoli propovijedali diljem Palestine i susjednih zemalja.

▣ **“svetima”** Ovaj pojam korišten je u Djelima apostolskim za opis Crkve. Pojam “učenici” postupno je zamijenjen pojmom “sveti”. Pojam se odnosi na SZ-nu riječ “svet” i znači: “odvojen” za Božju službu. Nikad nije korišten u JEDNINI osim jednom u Poslanici Filipljanima 4:21, što je skupni okvir. Ovo znači da bivanje svetim jeste bivanje “u zajednici”. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: Sveti \(hagios\)](#). Svi vjernici nazvani su “svetima” u NZ-u! Naš položaj u Kristu jeste to što biva naglašeno.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: Sveti \(hagios\); i Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:14: NZ-na svetost /posvećenje.](#)

▣ **“Lidi” [Lida]** Grad Lida bio je smješten na trgovačkoj ruti od Babilona prema Egiptu. U SZ-u poznat je kao “Lod” (usp. 1. Ljet 8:12). Bio je oko jedanaest milja u unutrašnjosti od Mediteranskoga mora. To je isto područje što je posjetio Filip u Djelima apostolskim 8:40.

9:33 “čovjeka imenom Eneja” Njegovo grčko ime znači “hvala /slava”. Je li on bio vjernik ili nevjernik neizvjesno je, ali vjerojatno ga je Petar ponovno posjetio kako bi učvrstio crkve što je započeo Filip.

▣ **“koji je bio prikovan za krevet osam godina, jer je bio oduzet”** Ovaj prijevod najčešće je tumačenje ovoga grčkog izričaja (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB). Međutim, grčki izričaj može značiti “od osme godina starosti” (usp. Newman i Nida, *A Translator's Handbook on The Acts of the Apostles*, str. 199).

9:34 “Isus Krist te iscjeljuje” Ovdje je postoji ČLAN, što podrazumijeva kako su ova dva pojma postala uobičajena oznaka. To je književni oblik poznat kao AORIST PREZENT što znači “ovaj tren Mesija te ozdravlja”.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\); i Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:30: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\).](#)

▣ **“ustani i složi svoj krevet”** Ovo su dva AORISTA AKTIVNIH IMPERATIVA što pokazuju jačinu i žurnost!

▣ **“On odmah ustane”** Ovo pokazuje čovjekovu vjeru u odazivu Petrovoj poruci o Isusu.

9:35 “svi koji su živjeli u Lidi” Ovo je dobar primjer hiperboličke uporabe pojma “svi” u Bibliji (usp. Post 41:37; Pnz 2:25; Lk 2:1; Rim 11:26).

▣ **“Šaronu” [Šaron]** Ovo upućuje na sjevernu obalnu ravan u Palestini. Ona je oko trideset milja u dužini idući od Jope u Cezareju.

▣ **“i okrenuli su se Gospodinu”** Riječ “okrenuti se k” može odražavati SZ-nu riječ za pokajanje (*shub*). Ona podrazumijeva okretanje od grijeha i sebičnosti (pokajanje) i okretanje s (vjera) Gospodinu (usp. Djela 11:21).

Ova kratka sažeta izjava uključena je nekoliko puta u ovaj odjeljak, pokazujući veliko kretanje Duha Božjeg kroz Petra i kasnije kroz Pavla. Ovaj čudesan događaj otvorio je vrata za naviještanje Evanđelja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:36-43

³⁶Sad u Jopi je postojala učenica imenom Tabita (koja se prevedeno u grčkome naziva Dorkas); ova žena obilovala je s djelima ljubaznosti i dobročinstva što je neprekidno radila. ³⁷I dogodi se u to vrijeme da se ona razboli i umre; i kad su oni oprali njeno tijelo, položise ga u gornju sobu. ³⁸Budući je Lida bila blizu Jope, učenici, čuvši da je Petar tamo, poslaše k njemu dva čovjeka, koji su ga zaklinjali: “Nemoj kasniti s dolaskom k nama.” ³⁹Tako Petar se digne i ode s njima. Kad je stigao, oni su ga odveli u gornju sobu; i sve udovice stale su pokraj njega, plačući i pokazujući sve tunike i odjeću što je Dorkas napravila kad je bila s njima. ⁴⁰Ali Petar ih je sve poslao van i kleknuo i molio se, i okrenuvši se k tijelu, reče: “Tabita, ustani.” I ona otvori svoje oči, i kad je vidjela Petra, ona sjedne. ⁴¹I on joj pruži ruku i digne ju; i pozvavši svete i udovice, on ju pokaza živu. ⁴²To je postalo poznato po čitavoj Jopi, i mnogi uzvjerovaše u Gospodina. ⁴³I Petar je ostao mnogo dana u Jopi sa štaviteljem kože imenom Šimun.

9:36 1Jopi” [Jopa] Danas je ovaj grad poznat kao Jafa (*Yafa*). To je bila drevna pomorska luka za Jeruzalem. Danas je dio modernoga grada Tel Aviva -*Yafa*.

▣ **“učenica”** Pojam “učenik” vrlo je često korišten u ovome odjeljku Djela apostolskih. Doslovno znači “naučnik”, ali korišten je u smislu vjernik.

▣ **“Tabita ... Dorkas”** Ime ove žene na aramejskome bilo je *Tabita*; njeno grčko ime bilo je *Dorkas*. Većina Židova koja je imala društvene ili trgovačke kontakte s ne-Židovima imala je dva imena, aramejsko i grčko. Oba od ovih znače “gazela”, simbol ljupkosti i ljepote (usp. Pjesma 2:9.17; 4:5; 7:3).

▣ **“s djelima ljubaznosti i dobročinstva”** Ovo upućuje na židovsku milostinju. To je bila židovska zamisao tjednoga dragovoljnog darivanja što se razvilo u sinagogi za skrb potrebitih židovskih ljudi u zajednici. To su Židovi Isusova vremena smatrali duhovno važnim. Crkva je slijedila ovaj obrazac (usp. Djela 6).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

▣ **“što je neprekidno radila”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Ovo govori o uobičajenom djelovanju u prošlom vremenu.

9:37 “oni (su) oprali njeno tijelo, položise ga u gornju sobu” Pranje tijela bilo je tipično za židovsku pripremu za ukop. U Jeruzalemu tijelo se moralo pokopati istoga dana kad je netko umro, ali van Jeruzalema, ukop je mogao kasniti i tri dana.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:6: Običaji ukopa.](#)

9:38 “poslaše k njemu dva čovjeka” Ovi su vjernici čuli u velikim čudima što je Bog činio preko Petra i vjerovali su kako mogu učiniti nešto za ovu veliku židovsku kršćansku.

9:39 “i sve udovice stale su pokraj njega” Očito one su nosile odjeću dvije različite vrste što im je napravila Dorkas:

1. donja odjeća
2. gornje haljine.

9:40 “Ali Petar ih je sve poslao van” Ovo je doslovno “izbacio ih je”. To je točno ono što je Isus učinio u Evanđelju po Marku 5:40. Ustvari, postoje velike sličnosti između učinjenih u ovome odjeljku i čudesa učinjenih za vrijeme Isusova života. Isusova služba bio je jedini obrazac što su apostoli imali.

Pitanje je: “Zašto je Petar želio da svi oni napuste sobu?” Isus je to učinio jer On nije želio biti poznat jedino kao iscjelitelj a Evanđelje nije još bilo potpuno. Ali zašto je Petar učinio to isto? Čini se kako su ova čudesa otvarala vrata vjere, pa bi se činilo kako je on želio da to vidi što je više moguće njih.

▣ **“kleknuo”** Uobičajen položaj za židovskog molitelja bilo je stajanje s rukama i očima podignutima prema nebu. Međutim, u Djelima apostolskim, nekoliko je puta zabilježeno da su učenici kleknuli kako bi molili. Ovo je očito bilo za naglasak (usp. Djela 7:60; 20:36; 21:5), kao što je bilo i s Isusom u Getsemaskome vrtu (usp. Lk 22:41).

▣ **“Tabita, ustani”** Očito je on govorio aramejski. Isus i svi Židovi u Palestini prvoga stoljeća govorili su aramejski, ne hebrejski. Ovo vrijedi čak unatrag sve do Ezre - Nehemije (usp. Neh. 8:4-8).

9:41 “svete” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: Sveti \(*hagios*\).](#)

9:42 “i mnogi uzvjerovaše u Gospodina” Ovo je još jedna sažeta izjava što pokazuje velike ishode Petrovih čudesa i službe propovijedanja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

9:43 “Petar je ostao mnogo dana u Jopi sa štaviteljem kože imenom Šimun” Mora da je Petrov židovski legalizam već bio prekinut jer je on ostao s nečistim štaviteljem kože (koji se bavio s kožama uginulih životinja) kao što je bio Šimun.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Pavlovo obraćenje zapisano tri puta u Djelima apostolskim?
2. Zašto se tri izvješća o Pavlovu obraćenju lagano razlikuju?
3. Koliko je izbira Pavao inao u svome obraćenju? Mora li njegovo iskustvo biti viđeno kao mjerilo?
4. Zašto su helenistički Židovi pokušavali ubiti Pavla?
5. Ako su Petar i Pavao koristili čudesa kako bi otvorili vrata Evanđelju, zašto Bog ne koristi više taj obrazac i danas?

DJELA APOSTOLSKA 10

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Petar i Kornelije	Kornelije šalje izaslanstvo	obraćenje Kornelija	Petar i Kornelije	Petar posjećuje rimskoga stotnika
10:1-8	10:1-8	10:1-8	10:1-3	10:1-2
			10:4a	10:3-8
	Petrovo videnje		10:4b-8	
10:9-16	10:9-16	10:9-16	10:9-13	10:9-16
			10:14	
	poziv u Cezareju		10:15-16	
10:17-23a	10:17-23	10:17-23a	10:17-18	10:17-23a
			10:19-21	
			10:22-23a	
10:23b-33	Petar susreće Kornelija	10:23b-29	10:23b-29	10:23b-33
	10:24-33			
		10:30-33	10:30-33	
Petar govori u Kornelijevoj kući	propovijedanje Kornelijevim ukućanima		Petrov govor	Petrova besjeda u Kornelijevoj kući
10:34-43	10:34-43	10:34-43	10:34-43	10:34-35
				10:36-43
pogani primaju Svetog Duha	Sveti Duh pada na pogane		pogani dobrodošli Svetome Duhu	krštenje prvih pogana
10:44-48	10:44-48	10:44-48	10:44-48	10:44-48

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Evanđelje izlazi iz svoga židovskog podrijetla:
1. Kornelije – rimski vojnik koji se boji Boga
 2. etiopski eunuh – poganin koji se boji Boga.
- B. Djelo Židova koji govore grčki (Sedmorica iz Djela 6) imaju utjecaj.
- C. Ponavljanje iskustva iz Pedesetnice pokazuje Božje prihvaćanje svih ljudi:
1. Samarijanaca (Djela 8)
 2. Rimljana (Djela 10)
 3. Etiopljanina (Djela 8).
- [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Govorenje u jezicima.](#)
- D. Postavljena je teološka pozornica za Sabor u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15. Dosegnuto je područje dostupnosti sveopćega Evanđelja!

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1-8

¹Sad *tamo bijaše* neki čovjek u Cezareji imenom Kornelije, stotnik od onoga što bijaše zvano Italska kohorta, ²pobožan čovjek i koji se bojao Boga s čitavim svojim kućanstvom, i davao mnoge milostinje *židovskome* narodu i molio se Bogu stalno. ³Oko devetoga sata dana on jasno vidje u viđenju anđela Božjeg koji je *upravo* ušao i rekao mu: “Kornelije!” ⁴I zureći u njega i bivajući vrlo uzburan, on reče: “Što je to, Gospodine?” I on mu reče: “Tvoje molitve i milostinje uzdignute su kao spomen pred Bogom. ⁵Sad otpremi *neke* ljude u Jopu i pošalji po čovjeka *imenom* Šimun, koji se zove i Petar; ⁶on boravi s kožarom *imenom* Šimun, čija je kuća kod mora.” ⁷Kad je anđeo koji mu je govorio otišao, on dozva dvojicu od svojih slugu i bogobojažnog vojnika od onih koji bijahu njegovi osobni čuvari, ⁸i nakon što im je sve objasnio, on ih posla u Jopu.

10:1 “*tamo bijaše neki čovjek u Cezareji*” Obraćanje Kornelija bio je glavni događaj. Međutim, mora se zapamtiti da on nije bio prva društvena zapreka koju je Evanđelje nadvladalo:

1. prvi je bio Samarijanac
2. onda je bio Etiopljanin eunuh koji je također moguće bio čovjek što se bojao Boga
3. potom Kornelije, koji ne samo da je bio poganin, nego i rimski vojni dužnosnik koji je dio vojne okupacije Obećane zemlje.

Naglasak ovoga izvješća nije toliko na Kornelijevu obraćenju jer je on već bio bogobojažan čovjek, slično kao Etiopljanin eunuh, nego na velikom broju rođaka i prijatelja, spomenutih u Djelima apostolskim 10:1.24.27.44.48, koji su također bili spašeni. Petar upućuje na ovo izvješće na Saboru u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:7-9 i postavlja pozornicu za misiju Crkve k poganima.

▣ “**Kornelije**” Fusnota 1 u F. F. Bruceovu *Commentary on the Book of the Acts*, str. 214, ima: “Kornelije je bilo posebice uobičajeno ime u Rimu otkad je Publije Kornelije Sula godine 82. pr.Kr. oslobodio 10.000 robova koji su bili upisani u *rodove Kornelija*, kojima je on pripadao.” *Rodovi* su bili klan ili skupina obitelji koji su dijelili zajedničko ime i vjerovali u pretke ili junake (kao ovdje).

▣ “**stotnik**” Stotnici su spomenuti nekoliko puta u NZ-u i uvijek u pohvalnome smislu (usp. Mt 8:5; Lk 7:2; 23:47; Djela 10:1; 22:5; 27:3; itd.). Tehnički oni su bili vođe stotinu muškaraca; međutim, oni su bili podčasnici, nešto kao narednici.

▣ “**zvano Italska kohorta**” Uobičajeno je kohorta bila sastavljena od 600 muškaraca. Ova određena bila je sastavljena od tisuću rimskih dragovoljaca koji su bili stacionirani u Siriji. Iz povijesnoga dokaza znamo da su bili nazvani pomoćna kohorta. Moguće su oni bili strijelci. Rimske trupe morale su biti stacionirane u Palestini zbog buntovništva Židova.

10:2 “pobožan čovjek” Postoji trostruki opis pobožnosti ovog čovjeka:

1. on je štovao Boga (vidjeti bilješku u Djelima 10:22) s čitavim svojim kućanstvom
2. uvijek je bio darežljiv u svojim mnogim djelima dobročinstava prema narodu
3. imao je običaj moliti se Bogu (usp. Djela 10:22; 13:16.26).

Ovaj čovjek bio je religijski, emocionalno, i društveno povezan sa sinagogom, iako nije bio u potpunosti obraćenik.

Kako bi netko bio potpuni obraćenik on je morao:

1. biti obrezan ako je muško
2. kršten u prisutnosti svjedoka
3. ako je moguće, prinijeti žrtvu u Hramu.

Ovi zahtjevi spriječili su mnoge zainteresirane pogane od postajanja potpunih prozelita.

▣ **“s čitavim svojim kućanstvom”** Ovo je prvo spominjanje obitelji kao religijske jedinice što često nalazimo u Djelima apostolskim (usp. Djela 10:2; 11:14; 16:15.31; 18:8). To pokazuje kulturološki okvir kako je vjera oca uvijek bila vjera kućanstva i čak od proširene obitelji koja je uključivala sluge.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Krštenja kućanstva.](#)

POSEBNA TEMA: KRŠTENJA KUĆANSTAVA

U NZ-u postoji nekoliko “krštenja kućanstva”:

1. Djela apostolska 10:2, Kornelije
2. Djela apostolska 16:15, Lidija
3. Djela apostolska 16:33, tamničar iz Filipa.

Teološko pitanje što izniče iz ovoga stiha je: “Jesu li djeca bila uključena u ove primjere obraćenja kućanstava u Djelima apostolskim?” Ako je tako, onda postoji biblijski presedan za krštenje djece u ovim “obiteljskim spasenjima”. Oni koji tvrde to kao dokaz također naglašavaju SZ-nu praksu uključivanja djece kao dojenčadi u narod Izraela (tj. obrezanje osmoga dana starosti novorođenčeta, vidjeti James D. G. Dunn).

Iako je zasigurno moguće da vjera u Krista odmah utječe na čitavu obitelj (usp. Pnz 5:9 i 7:9) u ovoj društvenoj okolnosti, ostaje pitanje: “Je li ovo sveopća istina što se mora provoditi u svakoj kulturi?” Ja bih tvrdio da je NZ otkrivenje o osobnim dragovoljnim odabirima povezanim s probuđenim osjećajem krivnje. Netko mora shvatiti svoju potrebu za Spasiteljem. Ovo vodi do daljnjega pitanje: “Jesu li ljudi rođeni grješni u Adamu, ili su oni grješni kad odaberu neposluh prema Bogu?” Judaizam dopušta razdoblje nedužnosti djetinjstva sve do znanja o Zakonu i obveze da ga se pridržava; za dječake, to je dob od 13 godina, za djevojčice, to je dob od 12 godina. Rabini ne naglašavaju Knjigu Postanka 3 toliko koliko to čini Crkva.

NZ je Knjiga za zrele osobe. On tvrdi Božju ljubav za djecu, ali njegova poruka usmjerena je prema zrelim osobama! Međutim, moramo dopustiti da mi živimo u demokratskome društvu, u društvu koje je usredotočeno na pojedinca, a kultura Biblije je plemensko, klansko, obiteljsko društvo!

▣ **(10:2) “mnoge milostinje”** Ovo upućuje na davanje milostinje. Židovskome narodu to je pokazalo da je Kornelije bio djelatan dio mjesne sinagoge i očito čovjek koji se bojao Boga.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

▣ **“molio se Bogu stalno”** Ovdje postoje tri PREZENTA PARTICIPA, koji označavaju neprekidno djelovanje što pokazuje Kornelijeovu pobožnost:

1. boji se, PREZENT SREDNJEG (deponent)
2. daje milostinje, PREZENT AKTIVNI
3. moli, PREZENT SREDNJEG (deponent).

Predanost ovoga čovjeka bila je dnevna i osobna. On je činio dvije stvari što je rabinski judaizam najviše cijenio – milostinja i molitva.

10:3 “Okolo devetoga sata” Ovo upućuje na vrijeme večernje žrtve (tj. 15 h, usp. Izl 29:39.41; Br 28:3-31; 1. Kr 18:29-36; Ps 55:17; 141:2; Dn 6:10; Josip Flavije *Antiq.* 11.4.1; *Wars* 1.1.1). To je bilo tradicionalno vrijeme za molitvu.

NASB, NRSV, TEV, REB “jasno vidje”
 NKJV “vidje jasno”
 NJB, NIV “izrazito jasno vidje”

U Evanđeljima PRILOG *phanerōs* znači otvoreni ili javni pojavak (usp. Mk 1:45; Iv 7:10). Ovo viđenje došlo je u dnevnim satima i bilo je vrlo osobito i različito.

▣ “u viđenju anđela Božjeg” Na neke načine ovo obraćenje je kao Savlovo. Ova osoba bila je pobožan religiozan čovjek. Bog šalje nadnaravnog posrednika da ga usmjeri k vjeri. Tko bi mogao reći “Ne”? Ova obraćenja znak su Božjega odabira, ne ljudske slobodne volje. Ovi ljudi odazivaju se silnome dokazu i iskustvu o stvarnosti Evanđelja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

10:4 Poruka anđela sadrži dva žrtvena pojma: “uzdignute su” i “spomen pred Bogom”. Očevidno Bog je prihvatio štovanje ovoga čovjeka (tj. molitve i milostinju) čak prije negoli je čuo Evanđelje.

▣ “zureći u njega” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:10.

▣ “Što je to, Gospodine” Vrlo je teško znati kako prevesti ovaj pojam “Gospodine”. To može značiti: “gospodar /*master*” ili “gospodin /*sir*” ili (2) “Gospodin” u teološkome smislu gospodar /vlasnik /suveren. Drugi dobar NZ-ni odlomak što pokazuje višeznačnost je Evanđelje po Ivanu 4:1.11.15.19.49.

U Djelima apostolskim postoji čak dodana mogućnost. Kornelije naslovljava anđela kao Gospodin (usp. Otk 7:14) i Petar naslovljava “glas” (usp. Djela 10:13.15) kao Gospodin (usp. Djela 10:14). Prema tome, pojam može upućivati na ikoje nadnaravno, osobno očitovanje, s referencom posebno na Isusa. U Djelima apostolskim 8:26 i 29 anđeo Gospodnji poistovjećen je s Duhom. Ova ista tečnost i prijenos pojavljuje se između “glasa” i Duha u Djelima apostolskim 10:13.14.15 i 19.20.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:5a: Gospodin \(*kurios*\).](#)

10:5 “Sad otpremi neke ljude u Jopu” Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. Zabilježite anđeo ne dijeli Evanđelje, nego šalje Petra. Bog koristi ljudske instrumente (usp. Izl 3:7-10). Ovaj čovjek, iako pobožan, iskren religiozan čovjek (kao Savao), trebao je čuti i odazvati se Evanđelju Isusa Krista.

10:7 “on dozva dvojicu od svojih slugu i bogobožnog vojnika” Ovo čini skupinu od trojice; međutim, u stihu 19 spomenuta su samo dvojica od njih. Moguće je vojnik bio stražar i govorio je dvojici kućnih slugu.

10:8 Kornelije je uključio svoju obitelj i prijatelje u svoju vjeru. Ovaj čovjek živio je što je vjerovao. Čitava zajednica doći će k vjeri u Krista kroz njega.

Ova trojica muškaraca mora da su hodali noću i čudili se i raspravljali o poruci anđela i svome gospodaru i o vjeri prijatelja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:9-16

⁹Narednoga dana, kad su oni bili na svome putu i približavali se gradu, Petar uzide na krov kuće oko šestoga sata kako bi molio. ¹⁰Ali on postade gladan i želio je jesti; ali dok su oni radili pripreme, on padne u zanos; ¹¹i on vidje nebo otvoreno, i neki predmet kao velika plahta kako silazi, spuštana na četiri roga na tlo, ¹²i tamo u njoj bijahu sve vrste četveronožnih životinja i zemaljskih puzećih stvorenja i ptica iz zraka. ¹³Glas dođe k njemu: “Ustani, Petre, ubij i jedi!” ¹⁴Ali Petar reče: “Ni pod koju cijenu, Gospodine, jer ja nikad nisam jeo ništa nesveto i nečisto.” ¹⁵Ponovno glas dođe k njemu drugi put: “Što je Bog očistio, ne smatraj više nesvetim.” ¹⁶Ovo se dogodi tri puta, i odmah predmet bijaše uzet u nebo.

10:9 “oko šestoga sata kako bi molio” Iako je rabinski judaizma odredio 9 sati i 15 sati za molitvu (vremena dnevnih žrtvovanja u Hramu), farizeji su dodali podne kao još jedno prikladno vrijeme. Očito Petar je djelovao prema predajama starijina moleći se u podne ili možda si je jednostavno uzeo kratko vrijeme za drijemež prije ručka.

10:10 “on postade gladan” Okolnost Petrova viđenja je u okviru njegove gladi i promatranja Mediteranskoga mora s krova Šimunove kuće.

Riječ za “gladan” upotrijebljena je jedino ovdje u čitavoj poznatoj grčkoj literaturi. Njen točan suzvuk nemoguće je znati, ali s dodanim PRIJEDLOGOM *pros*, mogla bi značiti “izuzetna glad”, ali to je iznenađujuće u ovome okviru. Ovaj *hapax legomenon* (riječ upotrijebljena samo jednom u NZ-u) morat će ostati neizvjesna sve dok se ne otkrije više leksičke obavijesti. Ona mora ostati neizvjesna kao i to zašto je Luka odabrao upotrijebiti taj rijedak pojam, ali opći smisao okvira je očit.

▣ **“on padne u zanos”** Ovo je doslovno “izvan sebe” ili “pored sebe”, često korišteno o čuđenju /zaprepaštenju (usp. Mk 5:42; 16:8; Lk 5:26; i nekoliko tekstova u LXX-i). Iz ove grčke riječi dobivamo englesku riječ “ekstaza”. U ovome stihu te u 11:5 i 22:17 to znači polu-svjesno mentalno stanje što dopušta da Bog govori podsvijesti. Ovo je drukčija riječ od one upotrijebljene u stihu 3 za opis Kornelijeve viđenja.

▣	
NASB	“nebo otvoreno”
NKJV, TEV, REB	“nebesa otvorena”
NRSV, Pešita	“nebesa otvorena”
NJB	“nebesa otvorena”

Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, doslovno “nebesa su bila i nastavljaju biti otvorena”. U SZ-u nebesa su MNOŽINA. Ovo otvaranje atmosfere jeste idiom za duhovnu, nevidljivu dimenziju što prodire u fizičku stvarnost (usp. Ez 1:1; Mt 3:16; Mk 1:10; Lk 3:21; Iv 1:51; Djela 7:56; 10:11; Otk 4:1; 19:11).

▣ **“kao velika plahta”** Ovo je isti pojam korišten za jedra na brodu.

10:12 “sve vrste četveronožnih životinja i zemaljskih puzećih stvorenja i ptica iz zraka” Ovo je ista trostruka podjela životinja nađena u Knjizi Postanka 1 i 6:20. Očito one su se sastojale od čistih i nečistih životinja prema židovskim zakonima o hrani u Levitskome zakoniku 11.

10:13 “Glas dođe k njemu” Od zaključivanja Knjige proroka Malahije do dolaska razdoblja NZ-a postojao je autoritativni proročki glas od Boga među Židovima. Tijekom toga razdoblja kad su Židovi htjeli potvrditi nešto što je bivalo otkriveno od Boga oni su ovisili o nečemu poznatome kao *bath kol*. To vidimo u NZ-u u Evanđelju po Mateju 3:17; 17:5, također u Djelima apostolskim 9:7, i ovdje.

10:14 “Ni pod koju cijenu, Gospodine, jer ja nikad nisam jeo ništa nesveto i nečisto” “Ni pod koju cijenu” jak je grčki izričaj upotrijebljen nekoliko puta u Septuaginti za prijevod hebrejskih idioma. Petar se još uvijek borio sa svojim židovskim pravovjerjem. On je svoja djelovanja temeljio na Levitskome zakoniku 11. Međutim, Isus se izgleda posebice bavio s ovim problemom u Evanđelju po Marku 7:14 i dalje, osobito stih 19. Zanimljivo je zabilježiti kako su u Evanđelju po Marku kasnija sjećanja ili govori apostola Petra iz Rima.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Starozavjetni zakoni o hrani.](#)

POSEBNA TEMA: STAROZAVJETNI ZAKONI O HRANI

Prema mome mišljenju, ovi zakoni o hrani (Lev 11; Pnz 14) nisu prvenstveno bili dati za zdravlje ili iz higijenskih razloga (tj. Maimonides, Guide 3:48; Kiddushin 49b [Talmudski traktat]), nego iz teoloških razloga. Izraelci nisu smjeli imati dodira s Kanaancima (usp. Iz 65:4; 66:3.17). Mnoge od odredaba datih Izraelu kroz Mojsija odnose se na jedenje, kretanja u društvu, i prakse štovanja Kanaanaca (npr. Izl 8:23).

Na pitanje, “jesu li ovi zakoni o hrani obvezujući ili čak korisni za NZ-ne vjernike”, ja bih rekao: “Ne!” Evo mojih razloga:

1. Isus je odbacio zakone o hrani kao način pristupa i ugađanja Bogu, Evanđelje po Marku 7:14-23 (zasigurno je urednički dodataka Petra ili Ivana Marka u stihu 19 jednako nadahnut)
2. ovo važno pitanje bilo je predmet Sabora u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15, gdje je odlučeno da pogani ne moraju slijediti SZ-ne zakone kulta (usp. posebice Djela 15:19). Djela apostolska 15:20 nije zakon o hrani, nego pogodnost zajedništva za vjerujuće Židove koji mogu štovati u crkvama sastavljenima od pogana

3. Petrovo iskustvo u Djelima apostolskim 10 u Jopi nije obzirom na hranu, nego o prihvaćenosti svih ljudi, ipak Duh je koristio beznačajnost zakona o hrani kao simbol kako bi poučio Petra!
4. Pavlova raspra o “slabim” i “jakim” vjernicima upozorava nas da ne silimo naša osobna tumačenja, posebice glede SZ-nih zakona, na sve druge vjernike (usp. Rim 14:1-15:13; 1. Kor 8 - 10)
5. Pavlova upozorenja o legalizmu i osudi u vezi s gnostičkim krivim učiteljima zapisano u Poslanici Kološanima 2:16-23 moralo bi biti upozorenje svim vjernicima u svakome dobu! Budite pozorni od NZ-ne farizejštine!

10:15 “Što je Bog očistio, ne smatraj više nesvetim” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno podrazumijeva zaustaviti djelovanje što je već u tijeku. Bog jasno izjavljuje prestanak Mojsijevskih zakona o hrani (tj. Lev 11). Oni više nisu primjereni za novo-zavjetne vjernike. Ovdje su upotrijebljeni na analogan način kako bi pokazali prihvaćanje svih ljudi!

10:16 “Ovo se dogodi tri puta” U Bibliji nije uobičajeno da tri puta bivaju ponovljene važne molitve, veličanja, ili djelovanja:

1. Isusova molitva u Getsemanskome vrtu (usp. Mk 14:36.39)
2. Isusova raspra s Petrom nakon uskrsnuća (usp. Iv 21:17)
3. Pavlova molitva o “trnu u tijelu” (usp. 2. Kor 12:8).

To je bio semitski način naglašavanja (usp. Iz 6:3; Jer 7:4). U ovome slučaju to pokazuje Petrovo opiranje da poslušaj ovaj nebeski glas!

A. T. Robertson, *Word Pictures In the New Testament* ima snažnu riječ na ovoj točki:

“Ovdje je upečatljiv slikovit prikaz o svojevoljivosti nekoga tko prepoznaje glas Božji upućen njemu kad zapovijed Gospodinova prelazi njegove sklonosti i predrasude. Danas postoji vrlo mnogo primjera točno o tome. U pravome smislu Petar se držao stava pobožnosti izvan Gospodinove volje” (str. 137).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:17-23a

¹⁷Sad dok je Petar bio uvelike zbunjen u umu o tome što bi videnje koje je imao moglo biti, gle, ljudi koji su bili poslani od Kornelija, pitajući o smjeru za Šimunovu kuću, pojavili su se na vratima; ¹⁸i doznavši, oni upitaju je li Šimun, koji je zvan i Petar, stoji tamo. ¹⁹Dok je Petar razmišljao o videnju, Duh mu reče: “Gle, trojica muškaraca traže te. ²⁰Nego ustani, idi dolje i pridruži im se bez bojazni, jer sam ih Ja Sâm poslao.” ²¹Petar siđe k ljudima i reče: “Gle, ja sam onaj kojeg tražite; što je razlog zbog kojeg ste došli?” ²²Oni rekoše: “Kornelije, stotnik, pravedan i Bogobožan čovjek o kojem se dobro govori u čitavome narodu Židova, bio je *božanski* upućen od svetoga anđela neka pošalje po tebe *do dodeš* u njegovu kuću i čuje poruku od tebe.” ²³Tako on ih pozove unutra i dadne im konačište.

10:17 “Petar (je) bio uvelike zbunjen” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA što ovdje označava početak nekog djelovanja u prošlom vremenu.

Luka je upotrijebio taj pojam nekoliko puta kako bi pokazao mentalnu zbunjenost (usp. Lk 9:7; Djela 2:12; 5:24; 10:17). Petar nije odmah razumio svrhu toga videnja.

▣ **“videnje”** Riječ upotrijebljena ovdje za opis Petrova iskustva, *horama*, ista je kao ona upotrijebljena o Kornelijevu videnju u Djelima apostolski 10:3 (usp. Djela 10:19).

10:19 “Duh mu reče” Točan odnos između “Duh” (Djela 10:19) koji govori i “anđela” (Djela 10:3.22) koji govori kroz ovaj okvir neizvjesno je (usp. Djela 10:20, “[jer] sam ih Ja Sâm poslao”). Očito anđeo govori u korist Svetoga Duha ili su ova dvojica identificirani kao SZ-na teofanija (usp. Izl 3:2.4; Djela 8:26.29).

10:20 Ovaj stih vrlo je istaknut:

1. ustani, PARTICIP upotrijebljen kao IMPERATIV
2. idi dolje, AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA
3. pridruži im se, PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA
4. bez bojazni, PARTICIP upotrijebljen kao IMPERATIV
5. Ja sam ih Ja Sâm poslao, *ego* s PERFECTOM AKTIVNOGA INDIKATIVA.

Za Petra nije postojala druga mogućnost nego ići! To je bio Božanski nalog. Duh je bio odgovoran za Kornelijevo viđenje, Kornelijevo slanje ljudi, Petrovo viđenje, i sad Petrov odaziv na njihov zahtjev.

10:22 Oni se sa strahopoštovanjem odnose prema onome što se dogodilo.

NASB	“pravedan ... čovjek”
NKJV	“pravičan čovjek”
NRSV, NJB	“čestit”
TEV	“dobar čovjek”

Ovaj pojam mora biti upotrijebljen u SZ-nome smislu “nedužnosti”. On ne upućuje na bezgrješnost (usp. Post 6:1; Job 1:1; Lk 1:6; 2:25) ili na pripisanu Kristovu pravednost (usp. Rim 4). Ovaj čovjek živio je prema svemu što je razumio o Božjoj volji.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:5: Besprijeekornost, nevinost, nedužnost, bez prigovora](#); i u [2:40: Pravednost](#).

NASB, NRSV, NJB, Pešita	“Bogo-bojazan”
NKJV	“onaj koji se boji Boga”
TEV	“koji štuje Boga”

Ovaj izričaj (ili sličan ovome) često se koristi za opis Kornelija (usp. Djela 10:2.22.35). U Djelima apostolskim 13:16.26.43.50 upotrijebljen je za one koji nisu rasni Židovi i ne posve prozeliti, nego za one koji su redovito pohađali sinagoge. Bili su nazivani “Bogo-bojaznima /oni koji se boje Boga” (usp. Djela 16:14; 17:4.17; 18:7).

10:23 “Tako on ih pozove unutra i dadne im konačište” Ovo je još jedan primjer Petrova neprekidnog odvajanja od njegova židovskog legalizma. Sigurno je prateći vojnik bio Rimljanin a ipak Petar ga je pozvao na ručak i druženje. Zabilježite kako će u Djelima apostolskim 10:48 Petar ostati u rimskoj kući nekoliko dana.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:23b-29

^{23b}I narednoga dana on se digne i ode s njima, i neki od braće iz Jope pridruže mu se. ²⁴Sljedećega dana on uđe u Cezareju. Sad Kornelije je čekao njih i pozvao je zajedno svoje rodake i bliske prijatelje. ²⁵Kad je Petar ušao, Kornelije ga sretne, i padne na svoje noge i pokloni mu se. ²⁶Ali Petar ga digne, rekavši: “Ustani; ja sam isto tako samo čovjek.” ²⁷Dok je govorio s njim, on uđe i nađe mnogo ljudi okupljeno. ²⁸I on im reče: “Vi sami znate koliko je nezakonito za čovjeka koji je Židov družiti se sa strancem ili posjetiti ga; a ipak Gospodin mi je pokazao da nijednog čovjeka ne smijem nazivati nesvetim ili nečistim. ²⁹To je zašto sam došao čak bez ijednoga prigovora dok bijah poslan. Zato sam pitao iz kojeg razloga ste poslali po mene.”

10:23b “neki od braće iz Jope pridruže mu se” Djela apostolska 11:12 kažu da ih je bilo šestoro. Petar je znao da će ovaj slučaj izazvati probleme među nekim židovskim sljedbenicima Isusa. Zato, on je sobom uzeo nekoliko svjedoka (usp. Djela 11:12).

10:24 “Cezareju” [Cezareja] Cezareja je bila prelijepi grad kod mora. Ime je dobila u čast rimskoga Cara. Bila je palestinska četvrt za rimsku okupacijsku silu. Rimljani su je pretvorili u malu luku.

▣ “pozvao je zajedno svoje rodake i bliske prijatelje” Kornelije, očekujući govornika od Boga, pozvao je svu svoju blisku obitelj, prijatelje, sluge, i moguće druge vojnike. Možda su svi oni čekali satima i satima. Kakav duh predviđanja i iščekivanja vjerojatno je ispunio ovu kuću! Svi su ovi raspravljali o viđenju i njegovoj poruci.

Ono što je šokiralo crkveni dio židovskih vođa, jeste to što je velik broj pogana, mnogi od njih koji se nisu bojali Boga, bio uključen u ispunjenje Duhom i krštenje (usp. Djela 10:27).

10:25.27 “Kad je Petar ušao ... on uđe” Postoji očito nesuglasje u grčkome tekstu ovdje. Međutim, prvo “ulaženje” spomenuto u Djelima apostolskim 10:25 mogu biti gradska vrata u dvorištu kuće, a drugo “ulaženje” u Djelima apostolskim 10:27 može biti Kornelijeva kuća. Što god da jeste, Petar je opetovano kršio židovski obredni ritualizam ulaženjem u dom pogana.

10:25 “padne na svoje noge i pokloni mu se” Ovo je redovit idiom u Septuaginti i Evanđeljima za štovanje. Ali, u ovome okviru “iskazivanje poštovanja” može bolje dohvatiti zamisao (usp. NJB). Anđeo je pripremio Petrov dolazak; naravno Kornelije će dati čast i iskazati poštovanje ovome glasniku (usp. Otk 19:10; 22:8-9).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Štovanje.](#)

POSEBNA TEMA: ŠTOVANJE

I. UVOD

- A. Neka važna pitanja:
1. Što je štovanje?
 2. Kad i kako je štovanje počelo?
 3. Što je sadržaj štovanja?
 4. Tko sudjeluje u štovanju?
 5. Gdje i kad se štovanje provodi?
- B. Ova pitanja oblikovat će glavne stavke za naše proučavanje. Mora biti zapamćeno da ne postoji konačan odgovor na ova pitanja, ali postoji nekoliko svetopisamskih suzvuka i povijesnih razvitaka.

II. ŠTO JE ŠTOVANJE?

- A. Engleski pojam dolazi d saksonskog pojma “*weorthscipe*”, što označava nekoga kome se dalo čast i poštovanje.
- B. Glavni SZ-ni pojmovi su:
1. *'Abodah*, što je iz hebrejskoga korijena u značenju “služiti /truditi se”. Uobičajeno je preveden “služba Božja”
 2. *Hishtahawah*, što je iz hebrejskoga korijena u značenju “pokloniti se” ili “oboriti nekoga” (usp. Izl 4:30).
- C. Glavni NZ-ni pojmovi slijede hebrejske pojmove:
1. za *'abodah* ima *latreia*, što je izjava o unajmljenome radniku ili robu
 2. za *hishtahawah* je *proskuneo*, što znači “oboriti nekoga”, “obožavati”, ili “štovati”.
- D. Zabilježite kako postoje dva područja što utječu na štovanje:
1. naš stav poštovanja
 2. naša način života djelovanja.
- Ovo dvoje mora ići zajedno ili će ishod biti veliki problemu (usp. Pnz 11:13).

III. KAD I KAKO JE ŠTOVANJE POČELO?

- A. SZ ne izjavljuje specificirano podrijetlo štovanja, ali postoji nekoliko nagovještaja u Knjizi Postanka:
1. Božji ustroj subote u Postanku 2:1-3 kasnije je razvijen u glavni tjedni dan štovanja. U Postanku se izjavljuje da je Bog postavio presedan za počinak čovječanstva i štovanje Njegovim djelovanjima i stavovima prema ovome tjednom vremenskom isječku
 2. Božje ubijanje životinja kako bi osigurao palome paru odjeću zato da mogu podnijeti svoj novi pali okoliš u Knjizi Postanka 3:21. Ovo čini se postavlja pozornicu za korištenje životina za potrebe čovječanstva, što će se razviti u žrtveni sustav
 3. Kajinova i Abelova žrtva u Knjizi Postanka 4:3 i dalje izgleda kako je redovito događanje, a ne jednokratni događaj. Ovo nije omalovažavajući odlomak o prinosu povrća ili propis za žrtvovanje životinje, nego živopisan primjer potrebe za primjeren stav prema Bogu. To pokazuje da je Bog nekako priopćio Svoje prihvaćanje i odbacivanje žrtve
 4. pobožna Mesijanska loza od Šeta razvijena je u Knjizi Postanka 4:25 i dalje. Spominje se zavjetno Božje Ime, YWHW, u Postanku 4:26, u očitoj okolnosti štovanja (ovaj odlomak mora biti usklađen s Izl 6:3)
 5. Noa izjavljuje razliku između čistih i nečistih životinja u Knjizi Postanka 7:2. Ovo postavlja pozornicu za njegovo prinošenje žrtava u Postanku 8:20-21. Ovo podrazumijeva kako su žrtve bile jasno utvrđene u ranome razdoblju
 6. Abraham je dobro poznao žrtvovanje, što je očito iz Knjige Postanka 12:7.8; 13:18; 22:9. Ono oblikuje njegov odaziv na Božju prisutnost i obećanja. Očevidno njegovi su potomci nastavili ovu praksu

7. Knjiga o Jobu je u patrijarhalnoj okolnosti (tj. 2000. g.pr.Kr.). On je bio upoznat sa žrtvovanjem kao što se vidi u Jobu 1:5
8. biblijska građa izgleda objelodanjuje kako se žrtvovanje razvilo iz ljudskoga strahopoštovanja i poštovanja za Boga i Božjih otkrivenih obreda o tome kako to izraziti:
 - a. Deset zapovijedi i Propis o svetosti
 - b. kult Šatora.

IV. ŠTO JE SADRŽAJ ŠTOVANJA?

- A. Očito je stav čovječanstva ključ u žrtvovanju (usp. Post 4:3 i dalje). Ovaj osobni element uvijek je bio stup u otkrivenoj biblijskoj vjeri (usp. Pnz 6:4-9; 11:13; 30:6; Jer 31:31-34; Ez 36:26-27; Rim 2:28-29; Gal 6:15).
- B. Međutim, pun poštovanja stav čovječanstva bio je kodificiran u ritual vrlo rano:
 1. običaji očišćenja (odnosi se na osjećaj grijeha)
 2. običaji služenja (blagdani, žrtvovanje, darovi, itd.)
 3. običaji osobnoga štovanja (javne i osobne molitve i veličanje).
- C. Kad naslovljavamo pitanje o sadržaju važno je da zabilježimo tri izvora otkrivenja (usp. Jer 18:18):
 1. Mojsije i kult (svećenici)
 2. mudraci Mudrosne književnosti
 3. proroci.

Svaki od ovih dodali su našem razumijevanju štovanja. Svaki se usredotočuje na dosljedan i životan vid štovanja:

 1. oblik (Izl – Br)
 2. način života (Ps 40:1 i dalje; Mih 6:6-8)
 3. poriv (1. Sam 15:22; Jer 7:22-26; Hoš 6:6).
- D. Isus slijedi SZ-ni obrazac štovanja. On ga nikad nije podvrgnuo ruglu (usp. Mt 5:17 i dalje), nego je odbacio Usmenu predaju kakvom se ona razvila u prvome stoljeću.
- E. Rana crkva nastavila je s judaizmom neko vrijeme (tj. do rabinske ponovne obnove i reformi godine 90.) i onda započela razvijati svoje vlastite jedinstvenosti, ali općenito na obrascu sinagoge. Središnjost Isusa, Njegovog života, Njegovih učenja, Njegova raspeća, i Njegova uskrsnuća zauzeli su mjesto SZ-noga kulta. Propovijedanje, krštenje, i Večera Gospodnja postali su središnja žarišta. Subota je bila zamijenjena Gospodnjim danom.

V. TKO SUDJELUJE U ŠTOVANJU?

- A. Patrijarhalna kultura Drevnoga Bliskog Istoka postavlja pozornicu za ulogu čovjekova vodstva u svim životnim područjima, uključujući i religiju.
- B. Patrijarh je djelovao kao svećenik u svojoj obitelji i u žrtvenim i religijskim uputama (Job 1:5).
- C. Za Izrael svećenik je preuzeo na sebe religijske zadatke u javnoj, skupnoj okolnosti štovanja, dok je otac to mjesto ostavio u okolnostima privatnoga štovanja. S babilonskim sužanjstvom (586. g.pr.Kr.) Sinagoga i rabini razvili su se u središnji položaj što se tiče obuke i štovanja. Nakon uništenja Hrama godine 70., rabinski judaizma, što su razvili farizeji, postao je dominantan.
- D. U okolnosti Crkve patrijarhalni obrazac je očuvan, ali s dodanim naglaskom na darovitost i jednakost žena (usp. 1. Kor 11:5; Gal 3:28; Djela 21:9; Rim 16:1; 1. Tim 3:11). Ta je jednakost vidljiva u Knjizi Postanka 1:26-27; 2:18. Ova jednakost oštećena je pobunom u Postanku 3, ali obnovljena je kroz Krista. Djeca su uvijek bila pridružena okolnosti štovanja kroz svoje roditelje, međutim, Biblija je Knjiga usmjerena prema zrelim osobama.

VI. GDJE I KAD SE ŠTOVANJE PROVODI?

- A. U Knjizi Postanka ljudi štuju mjesta gdje su se susreli s Bogom. Ova mjesta postaju žrtvenici. Nakon prelaska rijeke Jordan nekoliko se mjesta razvija (Gilgal, Betel, Šekem), ali Jeruzalem je bio odabran kao obitavajuće mjesto Boga povezano s Kovčegom saveza (usp. Pnz).
- B. Zemljoradnička vremena uvijek su postavljala pozornicu za zahvalnost ljudi Bogu za Njegovu opskrbu. Druge posebne potrebe što su se osjećale, kao što je oprost, razvile su se u posebne dane kulta (tj. Lev 16, Dan pomirenja). Judaizam je razvio niz blagdanskih dana – Pasha, Pedesetnica, i Blagdan sjenica (usp. Lev 23). Također je dopustio i posebne mogućnosti za pojedince (usp. Ez 18).

- C. Razvitak sinagoge osigurao je građu za zamisao štovanja subotom. Crkva je promijenila to u Gospodnji dan (prvi dan sedmice) očito na Isusovu ponavljanome obrascu kad im se ukazivao nedjeljama navečer nakon uskrsnuća.
- D. U prvo vrijeme Rana crkva sastajala se dnevno (Djela 2:46), ali očito je to bilo brzo prekinuto zbog privatnoga štovanja tijekom tjedna i skupnoga štovanja nedjeljama.

VII. ZAKLJUČAK

- A. Štovanje Boga nije nešto su izumili ili ustrojili ljudi. Štovanje je osjećaj potrebe.
- B. Štovanje je odaziv tko Bog jeste i što je On učinio za nas u Kristu.
- C. Štovanje uključuje čitavu osobu. Ono je i oblik i stav. Ono je i javno i osobno. Ono je i redovito i neredovito /izvanredno.
- D. Istinsko štovanje jeste izdanak osobnoga odnosa.
- E. Najkorisniji NZ-ni teološki odlomak o štovanju vjerojatno je Evanđelje po Ivanu 4:19-26.

10:28 “Vi sami znate koliko je nezakonito za čovjeka koji je Židov družiti se” Petar navodi svoju rabinsku obuku ili sinagošku školu; međutim, ovo nije nađeno u SZ-u, nego samo u rabinskim tumačenjima.

[Vidjeti Posebne teme dolje: Rasizam](#); i: [Rabinske hermeneutičke tehnike](#).

POSEBNA TEMA: RASIZAM

I. UVOD

- A. Ovo je sveopći izraz paloga čovječanstva unutar njegova društva. To je ego čovječanstva, koji podupire samo sebe na leđima drugih. Rasizam je, na mnogo načina, suvremena pojava, dok je nacionalizam (ili pripadnost plemenu) više drevni izraz.
- B. Nacionalizam je započeo u Babelu (Post 11) i prvotno se odnosio na tri Noina sina od kojih su se razvile takozvane rase (Post 10). Doduše, iz Pisma je vidljivo da je čovječanstvo iz jednoga ishodišta (usp. Post 1 – 3; Djela 17:24-26).
- C. Rasizam je samo jedna od mnogih predrasuda. Neke druge su: (1) obrazovni snobizam; (2) društveno-gospodarska oholost; (3) samo-pravedni religijski legalizam; i (4) dogmatsko političke skupine.

II. BIBLIJSKA GRAĐA

- A. Stari zavjet
 1. Postanak 1:27 – Ljudski rod, muško i žensko, bio je stvoren na sliku i sličnost Bogu, koji ih je stvorio jedinstvenima. To također pokazuje njihovu osobnu vrijednost i dostojanstvo (usp. Iv 3:16).
 2. Postanak 1:11-25 – Deset je puta zabilježen izričaj: “... po njihovim vrstama ...”. To se koristilo kako bi se podržala rasna segregacija. Doduše, očito je ovo izvan okvira zato jer izričaj upućuje na životinje i biljke a ne na ljudstvo.
 3. Postanak 9:18-27 – Ovo se koristilo kako bi se poduprla rasna prevlast. Mora biti zapamćeno da Bog nije prokleo Kanaana. Noa, njegov djed, prokleo ga je nakon što se probudio iz pijane omamljenosti. Biblija nikad ne navodi da je Bog potvrdio tu kletvu/prokletstvo. Čak i ako bi On to učinio, to ne utječe na crnu rasu. Kanaan je bio otac onih koji su naseljavali Palestinu i egipatske zidne umjetnine pokazuju da oni nisu bili crni.
 4. Brojevi 12:1 – Mojsije se ženi s crkinjom
 5. Jošua 9:23 – Ovo je bilo korišteno kako bi se dokazalo da će jedna rasa služiti drugoj. Doduše, u okviru, Gibeonci su od istoga rasnog podrijetla kao Židovi.
 6. Ezra 9 – 10 i Nehemija 13 – Ovo je često bilo korišteno u rasnome smislu, ali okvir pokazuje da su brakovi bili osuđeni, ne zbog rase (oni su bili od istoga Noinog sina, Post 10), nego zbog religijskih razloga.

- B. Novi zavjet
1. Evanđelja
 - a. Isus je iskoristio mržnju između Židova i Samarijanaca na nekoliko mjesta, koja pokazuju da je rasna mržnja neprimjerena:
 - (1) parabola o dobrome Samarijancu (Lk 10:25-37)
 - (2) žena na izvoru (Iv 4)
 - (3) zahvalni gubavac (Lk 17:7-19)
 - b. Evanđelje je za svo čovječanstvo:
 - (1) Ivan 3:16
 - (2) Luka 24:46-47
 - (3) Hebrejima 2:9
 - (4) Otkrivenje 14:6
 - c. Kraljevstvo će uključiti svo čovječanstvo:
 - (1) Luka 13:29
 - (2) Otkrivenje 5
 2. Djela apostolska
 - a. Djela apostolska 10 odlučujuće je poglavlje o Božjoj sveopćoj ljubavi i sveopćoj poruci Evanđelja
 - b. Petar je bio napadnut zbog njegovih činidaba u Djelima apostolskim 11 i ta poteškoća nije bila riješena do sabora u Jeruzalemu kad su se u Djelima apostolskim 15 sreli i došli do rješenja. Ova napetost između Židova i ne-Židova u prvome stoljeću bila je vrlo žestoka.
 3. Pavao
 - a. nema prepreka u Kristu:
 - (1) Galaćanima 3:26-28
 - (2) Efežanima 2:11-22
 - (3) Kološanima 3:11
 - b. Bog ne pravi razliku među osobama:
 - (1) Rimljanima 2:11
 - (2) Efežanima 6:9
 4. Petar i Jakov
 - a. Bog ne pravi razliku među osobama, 1. Petrova 1:17
 - b. budući da Bog ne pokazuje pristranost, ne smiju ga pokazivati ni Njegovi ljudi, Jakov 2:1
 5. Ivan
 - a. jedna od najjačih izjava o odgovornosti vjernika nađena je u 1. Ivanovoj 4:20.

III. ZAKLJUČAK

- A. Rasizam, ili što se toga tiče, predrasuda ikoje vrste, potpuno je neprimjeren za Božju djecu. Evo navoda Henleeja Barnetteja, koji je 1964. godine na skupu u Gloriet, New Mexico, govorio za Komisiju za kršćanski život:

“Rasizam je heretički zato jer je nebiblijski i nekršćanski, da ne kažem neznanstveni.”
- B. Ova poteškoća daje kršćanima priliku pokazati njihovu Kristo-sličnu ljubav, praštanje i razumijevanje prema izgubljenome svijetu. Kršćaninovo odbijanje u tome području pokazuje nezrelost a to je mogućnost Zlome da uspori vjernikovu vjeru, sigurnost, i rast. To će također djelovati kao prepreka dolaženju izgubljenih ljudi Kristu.
- C. Što mogu ja učiniti? (Ovaj dio uzet je iz proglasa Komisije za kršćanski život naslovljenog “Rasni odnosi”):

“NA OSOBNOME STUPNJU”

- ★ Prihvati vlastitu odgovornost u rješavanju poteškoća vezanih s rasom.
- ★ Molitvom, proučavanjem Biblije, i druženjima s onima druge rase, nastoj osloboditi svoj život od rasnih predrasuda.
- ★ Izrazi svoja uvjerenja o rasi, posebice tamo gdje su neosporeni oni koji potiču rasnu mržnju.

“U OBITELJSKOME ŽIVOTU”

- ★ Prepoznaj važnost obiteljskoga utjecaja na razvitak stavova prema drugim rasama.
- ★ Nastoj razviti kršćanske stavove raspravljajući o tome što djeca i roditelji izvan doma čuju o rasnim pitanjima.
- ★ Roditelji bi morali biti pozorni u davanju kršćanskog primjera vezanog na ljude drugih rasa.
- ★ Nastoj omogućiti stvaranje obiteljskih prijateljstava preko rasnih pravaca.
- ★

“U VAŠOJ CRKVI”

- ★ Propovijedanjem i učenjem biblijske istine vezane na rasu, kongregacija može biti potaknuta davanjem primjera za čitavu zajednicu.
- ★ Budite sigurni da je slavljenje, druženje, i služenje preko crkve otvoreno svima, jednako kao što NZ-ne crkve nisu vidjele rasne prepreke (Ef 2:11-22; Gal 3:26-29).

“U SVAKODNEVNOME ŽIVOTU”

- ★ Pomozi nadvladati sve rasne diskriminacije u poslovnome svijetu.
- ★ Radi preko svih vrsta društvenih organizacija da osiguraju ista prava i mogućnosti, znajući da je rasni problem onaj koji bi morao biti napadnut, a ne ljudi. Cilj je promicanje razumijevanja, a ne stvaranje ogorčenja.
- ★ Ako se čini mudrim, organiziraj poseban odbor zabrinutih građana u svrhu otvaranja načina za razgovor u zajednici za poduku opće javnosti i za poboljšanje međurasnih odnosa.
- ★ Podupri donošenje zakona i zakonodavce u pronalasku promidžbe zakona o rasnoj pravедnosti i suprotstavi se onima koji iskorištavaju pristranost za političku korist.
- ★ Preporučite službenu provedbu zakona za provođenje zakona bez diskriminacije.
- ★ Izbjegavajte nasilje, i promičite poštovanje zakona, radeći kao kršćanski građanin sve moguće za osiguranje da zakonski sadržaji ne postanu oruđa u rukama onih koji bi željeli promicati diskriminaciju.
- ★ Primijeni Kristov duh i um u svim ljudskim međudodnosima.

POSEBNA TEMA: RABINSKE HERMENEUTIČKE TEHNIKE

- I. Pismo se mora razumjeti u svome vlastitom povijesnom i književnom okviru i onda biti primijenjeno na svaku novu situaciju.
- A. Jedan primjer potrebe za tumačenjem odlomka poruke Pisma na novu situaciju nalazi se u laganoj promjeni Deset zapovijedi:
1. Knjigu Izlaska 20 pisao je Mojsije za nomadsku zajednicu
 2. Ponovljeni zakon 5 jeste Mojsijeva prilagodba istih otkrivajućih istina, ali na zajednicu koja se naselila.
- B. U 2. Knjizi o Kraljevima 22 zapisano je izvješće o prepravljanju i popravku Hrama pod vodstvom Jošije. Hilkija je našao prijepis Zakona i Šafan je to pročitao kralju Jošiji. Očito za Jošijino razumijevanje nije bilo potrebno ikakvo tumačenje.

- C. Još jedan primjer nakane povezivanja ranijeg otkrivenja na novo vrijeme i situaciju nađen je u Knjizi proroka Jeremije. Lažni proroci njegova vremena bili su dokazni tekstovi za Božja obećanja Izaiji (Iz 36) i njihovu doslovnu primjenu na njihovo vrijeme bez ičega drukčijeg obzirom na njihove različite okolnosti, usp. Knjiga proroka Jeremije 23 – 28.
- D. Najpoznatiji biblijski primjer potrebe za hermeneutikom vidljiv je u Ezrinu prevođenju Pisma s hebrejskoga na aramejski i tumačenje njihova značenja kako je on osjetio potrebu, usp. Knjiga Nehemije 8:8.
- E. Iz ovoga istog razdoblja nakon izgnanstva dolazi razvitak službe pisara, što je izgleda zamijenilo središnje mjesto svećenika u židovskome društvu. Učenje sinagoge, ne kultova, postalo je središtem židovskoga života. Pisar je bio neophodan za tumačenje drevnih zakona u novoj perzijskoj situaciji. Predaja tvrdi kako je Ezra započeo službenu skupinu pisara, poznatu kao Velika sinagoga, za ovu svrhu (Osbornove neobjavljene bilješke, str. 4).

II. TEMELJNA POTREBA ZA NAČELIMA TUMAČENJA

- A. Pisan ljudski jezik, u najboljem je slučaju, višeznačan. Ljudska komunikacija, čak i ako se čuje zvuk, često je teško razumljiva. Dajući novu povijesnu okolnost, zadatak tumačenja Pisma novome vremenu postaje ključan.
- B. Hermeneutika je nakana primjene ljudske logike i gramatičkih pravila na pisani tekst, zato da se razumije nakana izvornoga autora i njegova postupna primjena.
- C. Unutar judaizma razvilo se nekoliko različitih metodologija što su utjecale na apostolsko razdoblje:
 1. *pešat* – obično, očito značenje riječi teksta
 2. *remez* – alegoričan smisao temeljen na nekom vidu teksta (nagovještaj)
 3. *deraš* – metaforički smisao što koristi usporedbe ili slikovite prikaze (propovijedano)
 4. *sod* – skrivena značenja temeljena na tajnome znanju (Kabala).

III. RAZVITAK RABINSKE HERMENEUTIKE

- A. Babilonski i palestinski Židovi borili su se s povezanim sustavom smjernica za tumačenje drevnih Pisama, posebice Tore, za njihovo vrijeme. Ovo je bilo učinjeno na dva načina:
 1. Tora je bila tumačena na dva načina:
 - a. doslovna metoda nazvana *pešat*
 - b. nakana proširenja primjene drevnih tekstova različitim metodama tumačenja nazvanih *midraš*
 2. oko Tore razvila se zamisao o “zaštiti /ivici” poznatoj kao Usmena predaja. Vjerovalo se kako je ona bila dana Mojsiju usmeno na planini Sinaj (Mishua Abot 1.1). Kasnije je bila šifrirana u babilonski i palestinski (nikad dovršen) Talmud. Ova je literatura imala nakanu primjene Tore na dnevni život. To je često bilo činjeno žalbom na vlast, navođenjem autoritativnih rabina za različita pitanja tumačenja i primjene.
- B. Parovi:
 1. razvio se niz učitelja koji su uzimali različite mogućnosti u tumačenju (tj. Shammai, konzervativna, i Hillel, liberalna škola). Ovi parovi slijedili su metodu dijaloga u raspru kao sredstvo dolaženja na značenje Tore (Gilbert, str. 7). Ti su parovi pristupali tekstu sa suprotstavljenih strana. Uobičajeno je jedan vidio smisao zaštite a drugi moguće propovjedničke implikacije (usporedbe i slikoviti prikazi)
 2. ovi parovi razvili su načela tumačenja *midraš*koga pristupa Tori (halakički tekstovi [Halakhijevi tekstovi]). Ovi su se ljudi nastojali baviti sa samim Pismom, ali obično bježeći u nalaženje skrivenih značenja u svakome tekstu (*Sod*). To im je omogućavalo primijeniti drevne tekstove na njihovo vrijeme i odgovoriti na pitanja s kojima se sama Biblija nikad ne bavi
 3. postoje tri temeljna vodeća razloga za rabinsku hermeneutiku:
 - a. smjernice za primjenu Tore na svakodnevni život
 - b. smjernice za zaštitu nekog od gnjeva Božjeg (Pnz 27 - 28)
 - c. smjernice za uvođenje u Novo doba.

C. Neke rane metodologije:

1. aramejski prijevodi s hebrejskoga, što su bili nazvani Targumi (Gilbert, str. 16-17; Osborne, str. 5; Patte, str. 55-58):
 - a. razvidne smjernice za prijevode bile su:
 - (1) razjasniti nejasnoće
 - (2) uskladiti proturječnosti
 - (3) identificirati predviđanja
 - (4) ukloniti antropomorfizam
 - b. razvidna načela za prijevode (Patte, str. 65-81) bila su:
 - (1) sve u tekstu ima važnost za tumačenje (numerologija, razna sricanja, itd.)
 - (2) jedno nepovezano Pismo korišteno je za objašnjenje drugog Pisma
 - (3) s poviješću se ne postupa u kronološkome smislu, nego se ona skraćuje u izvjesne glavne događaje (poziv Abrahamu, Izlazak, Šator /Hram, Izgnanstva, Novo doba); ovo je uklonilo povijesni element od teksta što se morao tumačiti
 - (4) naglasak nije bio na teološkoj istini, nego na praktičnoj, egzistencijalnoj primjeni svake stavke teksta
2. saduceji koji su osnovali bogatu, svećeničku klasu u Isusovo vrijeme odbacili su Usmenu predaju koja je toliko mnogo značila farizejima. Oni su odbacili i duhovnu kraljevinu i gledišta što se tiče života nakon smrti. Ova skupina bila je uništena u židovskoj pobuni što je vrhunac dosegla u padu Jeruzalema godine 70. Njihova temeljna načela bila su (Patte, str. 125-128):
 - a. Pismo se moralo razumijevati u svjetlu zavjetnih obećanja i prokletstava (Pnz 27 - 28)
 - b. nadahnuto Pismo bilo je završeno s Torom (Post - Pnz)
 - c. tumačenje Pisma za njih je bilo vrlo pragmatično. Oni su željeli znati kako biti blagoslovljen od Boga i kako izbjeći svaku Božansku sankciju
 - d. oni su izgleda podijelili svoje živote na svjetovno i sveto. Njihova hermeneutika utjecala je jedino na njihove religijske živote
 - e. zanimljivo je da je ovaj naglasak na Savezu bio razvijen odvojeno u religijski separatistički pokret esena od njihova "Učitelja Pravednosti"
3. esenska ili kumranska metoda hermeneutike:
 - a. uključuje suvremenost svega proročanstva u njihovu egzistencijalnu okolnost (*pešer*). Oni su reagirali na normativne židovske institucije njihova vremena. Sebe su vidjeli kao izabranu zajednicu kraja vremena koja se pripremala za Novo doba
 - b. njihova hermeneutička načela bila su (Brownlee, str. 60-62):
 - (1) svi drevni proroci koji su pisali imali su eshatološku referencu na njihovu zajednicu
 - (2) budući su drevni proroci pisali tajnovito, njihova su značenja morala biti utvrđena od posebnoga dolazećeg učitelja
 - (3) značenje drevnog proroka može se naći u različitim prijepisima njegovih tekstova (tekstualne ili pravopisne nepravilnosti)
 - (4) tekstualne varijante također su bile trag za tumačenje
 - (5) primjena se može napraviti na temelju sličnih okolnosti u drugome stihu
 - (6) primjena se može napraviti na temelju alegorije
 - (7) značenje drevnoga proroka može se utvrditi s više od jedne odredbe ili etimologije pojmova
 - (8) ponekad je pravo značenje toliko skriveno da se koristi jedino značenje izvedeno iz sinonima
 - (9) ponekad se pravo značenje nalazi u preuređenju suglasnika hebrejske riječi
 - (10) ponekad se pravo značenje nalazi zamjenjivanjem sličnih slova u hebrejsku riječ
 - (11) ponekad se pravo značenje nalazi dijeljenjem riječi u dijelove i tumačenjem tih dijelova
 - (12) ponekad je pravo značenje skriveno uporabama skraćenica od strane proroka i samo druge skraćenice mogu otkriti značenje
 - (13) često su bili korišteni drugi odlomci Pisma kako bi se rasvijetlio upitni odlomak

4. prvi skupljač posebnih hermeneutičkih smjernica bio je Hillel, babilonski starješina (30. g.pr.Kr. – 9.). Hillel je bio liberalniji tumač svoga rabinskog para. Shammai je bio drugi, konzervativniji, tumač (Longenecker, str. 6). Hillelovo čuveno načelo bilo je (Strack, str. 94) u osnovi uporaba Pisma kako bi se tumačilo Pismo:
- a. nađeni su u Abothu, de Rab. Nathan XXXVII i Tosefta Sanhedrin c 7 (Talmud):
 - (1) “Lagano i teško” – ovo je bila temeljna uporaba niže istine kako bi se dalo opće načelo
 - (2) utjecaj analogije – ovo je bila žalba na slično sricanje ili rječnik kako se povezalo tumačenje dva odlomka zajedno
 - (3) građenje tumačenja mnogih tekstova na jedan ključni tekst
 - (4) građenje tumačenja mnogih tekstova na dva ključna teksta
 - (5) kretanje od općeg načela na poseban primjer ili obratno
 - (6) korištenje trećeg odlomka kako bi se vodilo do tumačenja dva naizgled suprotna ili višeznačna teksta
 - (7) korištenje općeg okvira kako bi se tumačio jedan stih
 - b. ovaj automatski tekstualni pristup proširili su Jišmael i Rashi (Farrar, str. 67).
5. Filon glavni židovski alegorist (tj. neo-platonist, 20. g.pr.Kr. – 54.?):
- a. Filon je bio židovski filozof iz Aleksandrije, Egipat. Bio je pod velikim utjecajem ranijeg alegoriste imenom Aristobul. On je nastojao stvoriti Mojsijevo Pismo sukladno svojoj filozofijskoj postavci uporabom alegoričnog, ne-povijesnog tumačenja temeljenog na neo-platonizmu i stoicizmu (Grant, str. 52; Farrar, str. 22)
 - b. Filon je imao hermeneutički presedan unutar judaizma u tehnici nazvanoj *sod* ili tajno značenje teksta što se može vidjeti i u esenskoj zajednici. To je uključivalo:
 - (1) igre riječi
 - (2) gematrija (numerologija)
 - (3) analogija
 - c. njegova načela bila se izvedena iz njegovih “*Quod Deus Immutabilis, II.*” i “*De Somniis, 1:40*” (Farrar, str. 22-23, 149-151; Mickelsen, str. 29):
 - (1) alegorizirati kad je izjava nedostojna Boga
 - (2) alegorizirati kad postoji mogućnost proturječja
 - (3) alegorizirati kad je alegorija očevidna
 - (4) alegorizirati kad je izričaj ili riječ udvostručena
 - (5) alegorizirati kad postoji izlišan pojam u rečenici
 - (6) alegorizirati kad postoji ponavljanje poznatih činjenica
 - (7) alegorizirati kad je izričaj promijenjen
 - (8) alegorizirati kad se koristi sinonim
 - (9) alegorizirati kad postoji moguća igra riječi
 - (10) alegorizirati kad se sricanje riječi lagano promijeni
 - (11) alegorizirati kad ne postoji ništa nepravilno u gramatičkome rodu, broju, ili glagolskome vremenu gramatičkih osobina
6. od rabina Jišmaela (60. – 121.) trinaest čuvenih načela uzeto iz *Sifra*, Uvod:
- a. ona su proširenje Hillelovih sedam načela Jišmael je zapisao za svoju izjavu: “Pismo koristi običan ljudski jezik”, Berakat, 31b
 - b. njegova načela bila su:
 - (1) zaključak se može povući iz manje pretpostavke do glavne pretpostavke i obrnuto
 - (2) zaključak se može povući iz sličnosti riječi ili izričaja nađenih u odvojenim odlomcima
 - (3) opća istina u jednome tekstu odnosi se na sve srodne tekstove
 - (4) kad je generalizacija slijeđena specifikacijom, primjenjuje se samo ono što je specifično
 - (5) kad je specifikacija slijeđena generalizacijom, primjenjuje se sve što se podrazumijeva u generalizaciji
 - (6) ako je prvo generalizacija, onda specifikacija slijeđena drugom generalizacijom, jedna mora biti vođena onim što ta specifikacija podrazumijeva

- (7) kad zbog jasnoće, generalizacija zahtijeva specifikaciju ili obrnuto, onda se ne primjenjuju pravila 4 i 5
 - (8) što god se prvo podrazumijeva u generalizaciji i kasnije je specificirano kako bi nas naučilo nešto novo, izričito je navedeno ne samo sebe radi, nego kako bi učilo nešto dodatno glede svih slučajeva podrazumijevanih u generalizaciji
 - (9) ono što je prvo podrazumijevano u općem zakonu i kasnije specificirano kako bi se dodala još jedna odredba slična općem zakonu, specificirano je zato da ublaži, a ne poveća, jačinu te odredbe
 - (10) što god se prvo podrazumijeva u općem zakonu i poslije specificira kako bi se dodala još jedna odredba što nije slična općem zakonu, specificirana je zato da ublaži u nekim vidovima, a u drugima da uveća jačinu te određene odredbe
 - (11) što god se prvo podrazumijeva u općem zakonu i poslije specificira kako bi se odredila nova tema, pojmovi općeg zakona ne mogu se više primijeniti na to, osim ako Pismo izričito navodi da se oni primjenjuju
 - (12) dvojbena riječ ili odlomak objašnjen je iz svoga okvira ili iz kasnijega izričaja
 - (13) ako dva biblijska odlomka proturječe jedan drugom, oni mogu biti usklađeni jedno trećim odlomkom (Jacobs, str. 367-369)
7. rabin Eliezer ben Yose Ha-gelili (130. – 160.):
- a. kao što su načela rabina Jišmaela bila korištena za Toru, načela od rabina Eliezera primjenjuju se na druge dijelove Staroga zavjeta (hagadni tekstovi)
 - b. ova su načela više sukladna s homilijama /propovijedima, pripovijetkama, i folklorom.
Prvi ih je navodio Abulwalid ibn Gorrah. Kasnije ih je Samson iz Chinona uključio u *Sepher Kerithuth* [potvrda o razvodu – op.prev.]
 - c. trideset i dva načela su (Starck, str. 96-98):
 - (1) čestice *'af, gam, eth* označavaju uključivanje
 - (2) čestice *'ak, rak, min* ukazuju na ograničenje, isključivanje, ili smanjenje
 - (3) kad su dvije od gore imenovanih ČESTICA pridružene, postoji dodatak
 - (4) kad su ograničavajuće ili isključujuće ČESTICE pridružene postoji pojačanje
 - (5) izričit zaključak od manjeg prema većem i obrnuto (Hillelova #11)
 - (6) kad se takav zaključak naprosto predložen
 - (7) isto kao Hillelova #2
 - (8) isto kao Hillelova #3
 - (9) skraćena ili eliptična frazeologija zahtijeva dodavanje izostavljenih pojmova
 - (10) ponavljanje se koristi za izvođenje naglaska
 - (11) okvir što je poremećen, to jest od Soph pasuk ili ikojim disjunktivnim naglaskom može biti pridružen drugom odlomku
 - (12) nešto je navedeno za usporedbu, ali u ovome procesu osvježeno je to samo (isto kao Hillelova #7)
 - (13) kad je Opća izjava slijeđena djelovanjem, onda je to određeno od prethodne (isto kao Hillelova #5)
 - (14) nešto važno uspoređeno je s nečim nevažnim što može olakšati jasnije razumijevanje (nije primjenjivo na Halakhu)
 - (15) isto kao Jišmaelova #13
 - (16) važna uporaba izričaja
 - (17) okolnost što nije jasno izrečena u načelnome odlomku upućuje na drugi odlomak, posebice s pogledom prema razumijevanju odlomak Tore iz odlomaka što nisu iz Tore (usp. Post 2:8 dopunjeno s Ez 28:13)
 - (18) spomenut je poseban slučaj neke vrste pojavaka, iako je značajna čitava vrsta izjava je dana s referencom na jedan subjekt, ali to je istinito i za drugi
 - (19) izjava se ne slaže dobro s odlomkom u kojem se pojavljuje, ali je u skladu s drugim odlomkom i može se primijeniti na taj odlomak
 - (20) nešto je uspoređeno s dvije stvari i tako su samo dobra svojstva od obje stvari pripisane tome
 - (21) pripisane tome
 - (22) prijedlog što zahtijeva biti dopunjen iz usporednoga prijedloga
 - (23) prijedlog služi za dopunu usporednoga prijedloga

- (24) ova raspra o prijedlozima primjenjuje se jedino na hadadičko tumačenje
- (25) izmijenjeno iz Jišamelove #8
- (26) uporaba parabole
- (27) odgovarajući važan broj
- (28) paronomazija, što je igra na riječi u kojima je upotrijebljen ista riječ u različitim značenjima ili su riječi slične u zvuku postavljene suprotno kako bi dale antitetičku snagu
- (29) gematrija:
 - (a) izračun numeričke vrijednosti slova
 - (b) tajni alfabet ili zamjena slova za druga slova
- (30) notarikon, što je kidanje riječi u dvije ili više manjih riječi, obrazloženje pojedinačnih slova kako bi što je više moguće riječi započelo s njima – slično akrostihu
- (31) nešto što prethodi smješteno je na drugo mjesto
- (32) mnogi biblijski odjeljci upućuju na kasnije razdoblje negoli onaj što prethodi i obrnuto.

IV. PROCJENA RABINSKIH METODOLOGIJA

A. Prednosti:

1. one pokazuju nakanu za standardiziranjem tumačenja
2. one nastoje biti tekstualno usredotočene
3. one nastoje dopustiti Pismu tumačiti Pismo
4. one pokazuju ograničenu uporabu okvira kao alatke u tumačenju.

B. Slabosti:

1. one imaju neka logička i zvučna načela, ali streme uzeti ih do krajnosti
2. one su tekstualno usredotočene, ali ne u običnome značenju izvornoga autora
3. one posve osporavaju povijesnu okolnost odlomka (Gilbert, str. 14)
4. one često propuštaju glavnu istinu odlomka a maksimaliziraju najmanje točke
5. one veličaju pisanje Mojsija, ali podcjenjuju preostala Pisma na drugo mjesto i isto ih tako tumače na mnogo lakši način (Gilbert, str. 20)
6. one stavljaju Usmenu predaju u par s Pismom
7. one koriste alegorične i mistične pristupe (tj. *Kabbalah*) na tekstu:
 - a. notarikon (razvijanje akronima ili inicijala na zadnje slovo hebrejske riječi)
 - b. gematrija (svako hebrejsko slovo daje numeričku vrijednost i slova što su dodana istome broju mogu biti uključena u tekstovima)
 - c. paronomazija (korištenje zvučnih igra kako bi se zamijenile različite riječi u tekstu)
 - d. temurah (preinačivanje riječi u tekstu kako bi se razvilo novo značenje).

V. NJIHOV UTJECAJ NA HERMENEUTIKU RANE CRKVE

A. Aleksandrija, Egipat (Farrar, str. 11,12):

1. alegorijski kršćanski pristup Klementa i Origena bio je očito pod utjecajem Filona i ozračjem aleksandrijskoga intelektualizma
2. ovo traženje skrivenoga značenja Pisma ishodilo je u četverostrukoj metodi hermeneutike, što je utjecala na Crkvu kroz Srednji vijek do Reformacije

B. u reakciji na alegorizaciju Aleksandrije, pristup što je više usmjeren na tekst razvio se u trećem stoljeću u Antiohiji, Sirija. Teško je odrediti je li tekstualni pristup bio pod utjecajem načela rabinskoga judaizma ili jednostavno reakcija na Aleksandriju. Oni nikad nisu u potpunosti koristili načela Hillela, ali izvjesni vidovi njegovih kodificiranih načela logički su odbitci o shvaćanju drevnog teksta. Neki bi primjeri bili:

1. okvir vodi značenje
2. Pismo tumači Pismo
3. uporaba usporednih odlomaka
4. nakana da se nađu odlomci što jasno određuju pojmove.

- C. To je van dosega ovoga proučavanja, ali mora se kratko izreći kako su židovske egzegeze Europe u Srednjem vijeku, takve kao što su Kimchi i Rashi, imale pozitivan utjecaj na hermeneutiku reformatora, kao što je Nikola Lyra.

VI. BIBLIOGRAFIJA

- Brownlee, W. H. “Biblical Interpretation Among the Sectaries of the Dead Sea Scrolls”; *Biblical Archaeology* 14 (1951): 60-62.
- Farrar, Frederic W., *History of Interpretation*. Macmillan, 1886.
- Gilbert, George Holley, *Interpretation of the Bible—A Short History*. Macmillan, 1908.
- Longenecker, Richard N. “Can We Reproduce the Exegesis of the New Testament?” *Tyndale Bulletin* 28 (1969.).
- Longenecker, Richard N., *Biblical Exegesis in the Apostolic Period* (II. izd.; Grand Rapids, MI; Vancouver: W.B. Eerdmans; Regent College Pub., 1999.), 2.
- Mickelsen, A. Berkeley, *Interpreting the Bible*; Grand Rapids, Eerdmans, 1963.
- Osborne, Grant, “Hermeneutics”; Deerfield, Illinois: Trinity Evangelical Divinity School. Fotokopirano.
- Patte, Daniel, *Early Jewish Hermeneutics in Palestine*; Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975.
- Ramm, Bernard, *Protestant Biblical Interpretation*; Grand Rapids: Baker, 1970.
- Roth, Cecil, izd. *Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem: Keter. S. V. “Hermeneutics” od Louisa Jacobsa.
- Strack, Hermann L., *Introduction to the Talmud and Midrash*; Philadelphia: Jewish Publication Society of America, 1931.

▣ (10:28) “**strancem**” Ovaj pojam još je jedan jedinstveni tekst nađen jedino ovdje u NZ-u. Luka je odabrao nekoliko vrlo rijetkih riječi u ovome poglavlju:

1. *eusebēs*, Djela apostolska 10:2.7, pobožan (usp. 2. Pt 2:9)
2. *prospeinos*, Djela apostolska 10:10, gladan
3. *dienthumeomai*, Djela apostolska 10:19, razmišljao
4. *sunomileō*, Djela apostolska 10:27, govorio
5. *athemiton*, Djela apostolska 10:28, nezakonito
6. *allopulō*, Djela apostolska 10:28, strancem
7. *anantirrētos*, Djela apostolska 10:29, čak bez ikakvih prigovora (usp. Djela 19:36)
8. *prosōpolēmpēs*, Djela apostolska 10:34, poštovatelj osoba (slično kao Rim 2:11; Ef 6:9; Jak 2:19)
9. *katadunastēuō*, Djela apostolska 10:38, tlačiti /ugnjetavati (usp. Jak 2:6)
10. *procheirotoneō*, Djela apostolska 10:41, izbor prije.

Neizvjesno je je li Luka prepisao neke od ovih ranih propovijedi i događaja u Djelima apostolskim iz drugih izvora ili zapisuje usmene intervju s onim koji su bili prisutni.

▣ “**ipak Gospodin mi je pokazao da nijednog čovjeka ne smijem nazivati nesvetim ili nečistim**” Petar je dobio poruku! Životinje u plahiti predstavljale su sva ljudska bića stvorena u slici Božjoj (usp. Post 1:26-27). Božja ljubav za Kornelija i njegovu obitelj i prijatelje pokazala je Petru doseg Evanđelja diljem čitavoga svijeta! Ovo bi potvrdilo svjedočanstvo Stjepana i propovijedanje Filipa.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:30-33

³⁰Kornelije reče: “Prije četiri dana ovoga sata, bijah molio u svojoj kući tijekom devete ure; i gle, čovjek stane pred mene u sjajnoj odjeći, ³¹i on reče: ‘Kornelije, tvoje molitve su se čule i tvoje milostinje upamćene su pred Bogom. ³²Zato pošalji u Jopu i pozovi Šimuna, koji se naziva i Petar, neka dođe k tebi; on stoji u kući Šimuna *kožara* kod mora.’ ³³Tako ja poslah po tebe odmah, i ti si bio ljubazan dovoljno da dođeš. Sad dakle, mi smo svi ovdje prisutni pred Bogom kako bismo čuli sve što ti je zapovjedbano od Gospodina.”

10:30 “u sjajnoj odjeći” Anđeli se često pojavljuju u ovome obliku (usp. Djela 1:10; Mt 28:3; Mk 16:5; Iv 20:12; Lk 24:4).

10:31 Ovo je treći puta u ovome poglavlju da je potvrđena Kornelijeve pobožnost (usp. Djela 10:4.22). Kornelije nije iznenađen; njegovi prijatelji, sluge, i obitelj također se pouzdaju u Krista. To je jedan od nekoliko primjera u Djelima apostolskim o “spasenjima kućanstava”.

Oni od nas koji smo odrastali s zapadnjačkim evangelističkim modelima evangelizacije što naglašavamo dragovoljni odaziv pojedinca iznenađeni smo ovom vrstom skupnih odaziva, ali većina svijeta ima plemenski, obiteljski, skupni ustroj. Bog je kadar raditi kroz mnoge modele kako bi dosegnuo ljude stvorene u Njegovoj slici. Ne postoji model evangelizacije!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

10:33 Ovi ljudi bili su spremni slušati! Shvatili su da su usred Božanskoga trenutka s glasnikom kojeg je Bog poslao.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:34-43

³⁴Otvorivši svoja usta, Petar reče: “Sad zasigurno najviše razumijem da Bog ne pokazuje pristranost, ³⁵nego u svakome narodu čovjek koji se boji Njega i čini što je pravo dobrodošao je k Njemu. ³⁶Riječ koju je On poslao sinovima Izraela, propovijedajući mir kroz Isusa Krista (On je Gospodin svega) – ³⁷vi sami znate stvar što se dogodila diljem čitave Judeje, započevši od Galileje, nakon krštenja što je Ivan proglasio. ³⁸Vi znate o Isusu iz Nazareta, kako Ga je Bog pomazao sa Svetim Duhom i sa silom, i kako je On hodao čineći dobro i iscjeljujući sve koji su bili tlačeni od zloga, jer Bog bijaše s Njim. ³⁹Mi smo svjedoci svega što je On učinio i u zemlji Židova i u Jeruzalemu. Oni su Ga i ubili objesivši Ga na križ. ⁴⁰Bog Ga je podignuo treći dan i dopustio Mu da bude vidljiv, ⁴¹ne svim ljudima, nego svjedocima koji bijahu odabrani unaprijed od Boga, to jest, nama koji smo jeli i pili s Njim nakon što je On uskrsnuo od mrtvih. ⁴²I On nam je zapovjedio da propovijedamo ljudima, i svečano svjedočimo da to jeste Onaj koji je bio imenovan od Boga Suce m živih i mrtvih. ⁴³O Njemu svi proroci svjedoče da kroz Njegovo ime svatko tko vjeruje prima oprostjenje grijeha.”

10:34 “da Bog ne pokazuje pristranost” Ovo je početak Petrove propovijedi Korneliju. To je dobar primjer propovijedanja Rane crkve ne-Židovima. U SZ-u ovaj sudski izričaj karakterizirao je Boga (usp. Pnz 10:17; 2. Ljet 19:7) i bio je zahtijevan od Njegova naroda (usp. Pnz 1:17; 16:19). To je također uobičajena karakterizacija Boga u NZ-u (usp. Rim 2:11; Gal 2:6; Ef 6:9; Kol 3:24-25; 1. Pt 1:17). U SZ-u ovaj izričaj doslovno znači “podići lice”. Na hebrejskim sudovima okrivljeni su držali svoje glave pognutima tako da sudac ne može prepoznati osobu i time biti pristran.

Bog nama miljenike (narode, rase, ili pojedince)! Ako je ovo istinito onda kako djeluje predestinacija? Ili kako je Izrael poseban? Budite pozorni od suvremenih sustavnih teologija!

10:35 “u svakome narodu čovjek koji se boji Njega i čini što je pravo dobrodošao je k Njemu” Ovaj opis ne upućuje na zamisao o duhovnome spasenju, nego očito na zamisao o davanju milostinje, molitvi, i pobožnosti. Taj izričaj mora biti teološki uravnotežen s nalogom o primanju Evanđelja (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13).

Glavna istina jeste ta da Bog prihvaća pogane bez njihova postajanja prozelitskim Židovima. Ovo postavlja teološku pozornicu za Djela apostolska 15, za Sabor u Jeruzalemu.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja; i u 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

10:36-39 *The Jerome Biblical Commentary* (tom 2, str. 188) ima dobre komentare o ovim imenima:

1. ona čine Petrov sažetak Evanđelja (tj. *Kerygma*)
2. ona imaju siromašnu sintaksu, što pokazuje da Luka brižno zapisuje svoje izvore i ne izmišlja ih niti mijenja.

10:36 “Riječ koju je On poslao sinovima Izraela” Ovo ne upućuje na SZ, nego na propovijedanje Isusa i apostola.

▣ “propovijedajući mir kroz Isusa Krista” Ovo može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 52:7. Pojam “mir” u NZ-u korišten je na tri načina:

1. mir između Boga i ljudstva (usp. Kol 1:20)
2. subjektivan mir pojedinačnoga vjernika (usp. Iv 14:27; 16:33, Fil 4)
3. mir između skupina ljudi koji se odazivaju Kristu (usp. Ef 2:14-3:6; Kol 3:16).

Sve ljudske zapreke pale su u Kristu (usp. Gal 3:28; Kol 3:11)!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\); i Posebnu temu dolje: Mir \(eirēnē\) \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: MIR (*eirēnē*) [NZ]

Ovaj grčki pojam upućivao je na odsutnost sukoba, ali u LXX-i, postao je pojam što označava nutrašnji mir s Bogom i s nekim suradnikom (tj. Lk 2:14; 10:6). NZ, kao i SZ, koristi to kao pozdrav, “Mir vama” (tj. Lk 10:5; Iv 20:19.21.26; Rim 1:7; Gal 1:3) ili “zbogom, idi u miru” (usp. Mk 5:34; Lk 2:29; 7:50; 8:48; Jak 2:16).

Ovaj grčki pojam korišten je za “spajanje zajedno odnosa što su bili prekinuti” (tj. Rim 5:10-11). Postoje tri teološka načina kako NZ govori o miru:

1. objektivni vid, naš mir s Bogom kroz Krista (usp. Rim 5:1; Kol 1:20)
2. subjektivni vid, naše bivanje pravednima s Bogom (usp. Iv 14:27; 16:33; Fil 4:7)
3. Bog je ujedinio u jedno novo tijelo, kroz Krista, i vjerujućeg Židova i poganina (usp. Ef 2:14-17; Kol 3:15).

Jednom kad imamo mir s Bogom, to mora ishoditi u miru s drugima! Vertikala mora postati horizontala.

Newman i Nida, *A Translator's Handbook on Paul's Letter to the Romans*, str. 92, imaju dobar komentar o “miru”:

“I u Starome zavjetu i u Novome zavjetu pojam mir ima široki opseg značenja. U osnovi opisuje bivanje nečijeg života u potpunome dobru /blagostanju; čak je bio usvojen među Židovima kao formula pozdrava (*šalom*). Ovaj pojam ima toliko dubinsko značenje da može biti korišten i od Židova kao opis Mesijanskoga spasenja. Zbog ove činjenice, postoje vremena kad je korišten gotovo istoznačno s pojmom ‘biti u ispravnome odnosu s Bogom’. Ovdje se pojam pojavljuje kao uporaba za opis skladnoga odnosa učvršćenog između čovjeka i Boga na temelju toga što je Bog stavio čovjeka u ispravan odnos sa Sobom” (str. 92).

▣ (10:36) ““(On je Gospodin svega)”” Ovo je urednički /autorov komentar. Ovdje je sveopći element poruke i poziva Evanđelja Isusa Krista što još uvijek zvuči vrlo radikalno u ustima ortodoksnog Židova (usp. Djela 2:36; Mt 28:18; Rim 10:12; Ef 1:20-22; Kol 2:10; 1. Pt 3:22). On je Gospodin svih rasa i svega (tj. kozmičko Gospodstvo)!

10:37.39 “vi sami znate stvar što se dogodila” Petar koristi isti oblik kao u svojoj propovijedi na Pedesetnicu (usp. Djela 2:22.33). Oni su čuli o Isusu u onome što se Njemu dogodilo u Jeruzalemu.

Pitamo se kako bi svi ovi ljudi mogli imati svu ovu obavijest. Koristi li Petar hiperbolu? Jesu li ovi ljudi nekako bili uključeni u neke od događaja u Jeruzalemu? Jesu li ovi Židovi bili kućne sluge? Tekst je prekratak i mi jednostavno ne znamo.

Neki su koristili ovaj govor kako bi tvrdili:

1. kako je Luka napisao sve govore u Djelima apostolskim (ali Luka je dobar pisac u *koine* grčkom a Djela 10:36-38 nisu dobar, prihvatljiv grčki)
2. kako je Luka bio vjeran svojim izvorima i navodio ih je točno bez ispravljanja njihove slabe gramatike
3. ovaj izričaj moraju razumjeti kasniji čitatelji Djela apostolskih (usp. *The Jerome Commentary*, tom 2, str. 189).

10:37 “nakon krštenja što je Ivan proglasio” Zašto je Isus bio kršten uvijek je predstavljalo zabrinutost za vjernike jer Ivanovo krštenje bilo je krštenje pokajanja. Isus nije trebao pokajanje ili oprost, jer je On bio bezgrješan (usp. 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 2:22; 1. Iv 3:5). Teorije su bile:

1. to je bio primjer za vjernike što moraju slijediti
2. to je bilo Njegovo poistovjećivanje za potrebu vjernika
3. to je bila Njegov nalog i opremanje za službu
4. to je bio simbol Njegova iskupiteljskog zadatka
5. to je bila Njegova potvrda službe i poruke Ivana Krstitelja
6. to je bio proročki navještaj Njegove smrti, ukopa, i uskrsnuća (usp. Rim 6:4; Kol 2:12).

Na Ivanovo krštenje gledalo se kao na početak Isusove Duhom ispunjene, javne službe. Sva tri sinoptička Evanđelja zapisuju ovaj događaj ustoličenja. Marko započinje svoje Evanđelje (Petrovo izvješće kao očevice) s ovim događajem. Ovo je od Rane crkve bilo viđeno kao poseban početak Novoga doba Duha jer se odnosi na Isusovu javnu službu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Isusovo krštenje.](#)

POSEBNA TEMA: ISUSOVO KRŠTENJE

Zašto je Isus bio kršten uvijek je predstavljalo zabrinutost za vjernike jer Ivanovo krštenje bilo je krštenje pokajanja (usp. Mt 3:11; Mk 1:4; Lk 3:3; Djela 13:24). Isus nije trebao oprost jer je On bio bezgrješan (usp. 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 2:22; 1. Iv 3:5).

Teorije su bile:

1. to je bio primjer za vjernike što moraju slijediti (usp. Mt 28:19; Djela 2:38)
2. to je bilo Njegovo poistovjećivanje s potrebom vjernika
3. to je bila Njegov nalog i opremanje za službu
4. to je bio simbol Njegova iskupiteljskog zadatka
5. to je bila Njegov potvrda službe i poruke Ivana Krstitelja
6. to je bio proročki navještaj Njegove smrti, ukopa, i uskrsnuća (usp. Rim 6:4; Kol 2:12).

Koji god razlog bio, to je bio određeni trenutak u Isusovu životu.

10:38 “Isusu iz Nazareta, kako Ga je Bog pomazao sa Svetim Duhom i sa silom” Zabilježite što Petar tvrdi o Isusu:

1. Bog Ga je pomazao (pomazati je hebrejski korijen riječi Mesija)
2. sa Svetim Duhom (Novo doba je Doba Duha)
3. sa silom (učinkovita služba):
 - a. činiti dobro
 - b. iscjeljenje svih koji su opsjednuti Zlim (snaga zla i Satan /Sotona)
4. Bog je bio s Njim (On je govorio i djelovao u korist YHWH, usp. Iv 3:2; 9:33; 10:38; 14:10-11).

Očito ovo upućuje na Isusovo krštenje (usp. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, pp. 171-172).

Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, ima zanimljivu izjavu:

“Glagol *χρίειν* upotrijebljen je pet puta u NZ-u. U četiri od ovih odlomaka to upućuje na Kristovo pomazanje od Njegova Oca, naime: Luka 4:18, što je navod iz Izaije 61:1; Hebrejima 1:9, navedeno iz Psalma 45:7; Djela apostolska 4:27, gdje je upotrijebljen s posebnom referencom na navođenje iz drugoga Osalma, što mu trenutačno prethodi; i Djela apostolska 10:38, gdje nam je rečeno da je Bog pomazao Isusa s Duhom” (str. 183).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma;](#) i u [2:22: Isus Nazarećanin.](#)

▣ **“iscjeljujući sve koji su bili tlačeni od zloga”** [Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 4:30: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\)](#); i u [5:16: Egzorcizam;](#) i [Posebnu temu dolje: Zli.](#)

POSEBNA TEMA: ZLI

Pojam “zli” grčka je složenica (*dia-bolos*) što znači “baciti preko” (usp. Djela 13:10; Ef 4:27; 6:11; 1. Tim 3:6.7; 2. Tim 2:26). To je bio metaforički način upućivanja na Satana optužitelja ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:13: Sotona](#)). Pavao je upućivao na Sotonu u nekoliko odlomaka (usp. Djela 26:18; Rim 10:20; 1. Kor 5:5; 7:5; 2. Kor 2:11; 11:14; 12:7; 1. Sol 2:18; 2. Sol 2:9; 1. Tim 1:20; 5:15). Satan je očito bio anđeosko biće koji je služio Bogu ali očividno se pobunio protiv Njega (usp. Post 3; Job 1 - 2; Zah 3). Biblijski je teško govoriti o Sotoni jer:

1. Biblija nikad konačno ne govori o podrijetlu ili svrsi zla
2. SZ-ni tekstovi što su obično viđeni kao moguće povezane s pobunom Satana posebice su usmjerene na osudu oholih zemaljskih vladara (Kralj Babilona, Iz 14 i Kralj Tira, Ez 28) a ne na Sotonu ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:13: Osobno zlo](#)).

Iz nekoliko NZ-nih odlomaka očito je kako je postojao sukob u duhovnoj kraljevini (Mt 4:10; 12:26; 16:23; Iv 13:27; 14:30; 16:11; Djela 5:3; 2. Kor 4:4; Ef 2:2; 1. Iv 5:19; Otk 2:9.13.24; 3:9; 12:9; 20:2.7). Gdje, kad, i kako su misterije. Vjernici imaju anđeoskoga neprijatelja (usp. Ef 2:2)!

Odnos između Boga i Satana /Sotone razvijao se od službe do antagonizma. Satan nije stvoren zao. Njegovo suparničko djelo u Knjizi Postanka 3, Jobu 1 - 2 i Knjizi proroka Zaharije 3 bilo je unutar Božje volje (usp. od A. B. Davidsona *An Old Testament Theology*, str. 300-306, za razvitak zla u Bibliji). On je provodio test za ljudsku odanost i pouzdanost. Čovječanstvo je podbacilo!

10:39 “Oni su Ga i ubili objesivši Ga na križ” “Oni” upućuje na židovsko vodstvo, svjetinu, i rimske vlasti. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:23. Ova zamisao o vješanju na stablo spomenuta je u Djelima apostolskim 5:30 i odražava Ponovljeni zakon 21:23 (što je izvorno upućivalo na nabijanje na kolac nakon smrti kako bi se nekoga ponizilo, ali rabini Isusova vremena tumačili su to kao rimsko raspeće na križ), čime je Isus ponio prokletstvo SZ-noga zakona (usp. Iz 53) za nas (usp. Gal 3:13).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Raspeće.](#)

10:40 “Bog Ga je podignuo” Teološki je zanimljivo da Knjiga proroka Izaije 53:4-6.10 tvrdi kako je bila YHWH-in volja i svrha da Isus pati i umre (usp. Post 3:15). YHWH je koristio posredništvo:

1. Sotone
2. zloga židovskog vodstva
3. izmanipulirano rimsko vodstvo
4. bijes židovske svjetine.

Zlo je u Božjoj volji! On ga odabire kako bi izvršio Svoju konačnu svrhu za ljudstvo stvoreno u Njegovoj slici /sličnosti. Vau! Kakva teologija o suverenosti! On dopušta smrt, onda donosi uskrslu život Isusu i svima!

NZ tvrdi da su sve tri Osobe Trojstva bile djelatne u Isusovu uskrsnuću:

1. Duh (Rim 8:11)
2. Isus (Iv 2:19-22; 10:17-18)
3. Otac (Djela 2:24.32; 3:15.25; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 27:31; Rim 6:4.9).

Ovo je bila potvrda o istini Isusova života, smrti, i učenjima o Bogu. To je bio glavni vid *Kerygme* (tj. propovijedi /govori u Djelima).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma;](#) i u [2:24: Uskrsnuće.](#)

▣ **“treći dan”** Zbog 1. Poslanice Korinćanima 15:4, ovo se odnosi na Psalam 16:10 ili Knjigu proroka Hošee 6:2, ali vjerojatnije na Jonu 1:17 zbog Evanđelja po Mateju 12:40.

10:40-41 “dopustio Mu da bude vidljiv, ne svim ljudima” Isus se ukazao nekolikim odabranim skupinama (usp. Iv 14:19.24; 15:27; 16:16.22; 1. Kor 15:5-9).

10:41 “koji smo jeli i pili s Njim nakon što je On uskrsnuo od mrtvih” Iako Isusovo uskrslo tijelo nije trebalo fizičku prehranu, On je jeo i pio kako bi pokazao Svojim posebnim svjedocima da je to uistinu On i izrazio Svoje zajedništvo s njima (usp. Lk 24:35.41-43; Iv 21:9-13).

10:42 “On nam je zapovjedio da propovijedamo ljudima” ZAMJENICA upućuje ja Isusa (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47-48; Iv 15:27). Ovo svjedočenje moralo je započeti u Jeruzalemu ali dosegnuti čitav svijet (usp. 1:8).

▣ **“Sucem živih i mrtvih”** Krist je Očev posrednik u osudi (usp. Dn 7:13-14; Iv 5:22.27; Djela 17:31; 2. Kor 5:10; 2. Tim 4:1; 1. Pt 4:5) kao što je On bio Očev posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:3; Kol 1:16; Heb 1:2). Isus nije došao suditi, nego spasiti (usp. Iv 3:17-19).

Izričaj “živih i mrtvih” upućuje na eshatološki Sud, Drugi dolazak. Neki vjernici bit će živi (usp. 1. Sol 4:13-18).

[Vidjeti Posebne teme dolje: Osuda u NZ;](#) i: [Kristovo sudačko mjesto \(iz 2. Kor 5:10\).](#)

POSEBNA TEMA: OSUDA U NZ-u

Osuda je izvjesna (usp. Mt 12:36; Heb 9:27; 10:27; 2. Pt 2:4.9; 3:7).

- A. Onaj tko sudi je:
1. Bog (usp. Rim 2:2-3; 14:10.12; 1. Pt 1:17; 2:23; Otk 20:11-15)
 2. Krist (usp. Iv 9:39; Mt 16:27; 25:31-46; Djela 10:42; 17:31; 2. Kor 5:10; 2. Tim 4:1)
 3. Otac kroz Sina (usp. Iv 5:22-27; Djela 17:31; Rim 2:16).

Osuda je neugodan subjekt, ali to je ponavljajuća tema u Bibliji. Temeljena je na nekoliko nepobitnih biblijskih istina:

1. ovaj moralan svemir stvorio je etičan Bog (mi žanjemo što smo posijali, usp. Gal 6:7)

2. Ljudstvo je palo; mi smo se pobunili
 3. ovo nije svijet kakav je Bog nakanio da bude
 4. sva svjesna stvorenja (anđeli i ljudi) dat će račun svome Stvoritelju za dar života. Mi smo upravitelji
 5. vječnost će biti trajno određena našim djelovanjima i odabirima napravljenima u ovome životu.
- B. Budu li kršćani sudili jedni druge? S ovim se pitanjem valja baviti na dva načina:
1. vjernici su upozoreni da ne sude jedan drugog (usp. Mt 7:1-5; Lk 6:37-42; Rim 2:1-11; Jak 4:11-12)
 2. vjernici su upozoreni da procjenjuju vođe (usp. Mt 7:6.15-16; 1. Kor 14:29; 1. Sol 5:21; 1. Tim 3:1-13; i 1. Iv 4:1-6).

Neko mjerilo za primjerenu procjenu može biti korisno:

1. procjena bi trebala biti za svrhu potvrde (usp. 1. Iv 4:1 – “ispitati” s pogledom prema odobrenju; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 5:9: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja \[peirazō i dokimazō\]](#))
2. procjena bi trebala biti učinjena u poniznosti i blagosti (usp. Gal 6:1)
3. procjena se ne smije usredotočiti na osobne probleme sklonosti (usp. Rim 14:1-23; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33)
4. procjena bi morala poistovjetiti one vođe koji se ne “bave kritizicizmom” unutar Crkve ili zajednice (usp. 1. Tim 3).

POSEBNA TEMA: KRISTOVO SUDAČKO MJESTO (iz 2. Poslanice Korinćanima 5:10)

Trenutačni okvir pisan je vjernicima; Čak će i vjernici stati pred Boga (usp. Rim 14:10; 1. Kor 3:10-17). Očito, mi ćemo biti suđeni /nagrađeni za naše porive, korisnost, i uporabu duhovnih darova. S grijehom i grijesima bavi se Kristova nadomjesna smrt (tj. 2. Kor 5:21; 1. Iv 1:7; 2:1-2), ali učenje je problem!

Glede zamisli Isusa kao Suca, ovdje je kratka bilješka iz mojih komentara Evanđelja po Ivanu 3:17 (vidjeti *online* na www.freebiblecommentary.org):

“U Ivanu postoji nekoliko odlomaka što tvrde da je Isus došao kao Spasitelj, ne kao Sudac (usp. Iv 3:17-21; 8:15; 12:47). Međutim, u Ivanu ima i drugih odlomaka što tvrde da je Isus došao suditi, suditi će (usp. Iv 5:22-23.27; 9:39; kao i drugi dijelovi NZ-a: Djela 10:42; 17:31; 2. Tim 4:1; 1. Pt 4:5).

Nekoliko teoloških osvrta su kako slijedi:

1. Bog je predao Sud Isusu, kad je napravio djelo stvaranja i iskupljenja, kao znak časti (usp. Iv 5:23)
2. Isus nije prvotno došao kako bi sudio, nego spasio (usp. Iv 3:17), ali činjenicom da su Ga ljudi odbacili, oni sude sami sebe
3. Isus će se vratiti kao Kralj Kraljeva i Sudac (usp. Iv 9:39).”

10:43 “O Njemu svi proroci svjedoče” Isus je pokazao dvojici učenika na cesti za Emaus (zapisano samo u Lk 24:13-35) gdje i kako je SZ upućivao na Njega. Ovi su to pokazali učenicima u Gornjoj sobi i ta je obavijest postala standardni pristup svjedočenja Židovima (usp. Djela 3:18). Isus je otvorio umove učenika (usp. Lk 24:45).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:26: Božanstvo Krista iz SZ-a \(iz Miheja 5:2\).](#)

☐ **“kroz Njegovo ime”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\)](#); (usp. Joel 2:32 i Lk 24:47).

☐ **“svatko tko vjeruje prima oproštenje grijeha”** Ovo je poruka Evanđelja:

1. svakome
2. kroz Njegovo Ime
3. tko vjeruje u Njega
4. prima oproštenje grijeha (usp. Lk 24:46-47).

Ono je usredotočeno na Isusa, ne usmjereno na vršenje (tj. Novi savez iz Jer 31:31-34, usp. Ez 36:22-38). Sve što je trebalo biti napravljeno za svakoga, ikoga, kako bi bio spašen učinjeno je! Bog je odabrao raditi s palim ljudstvom kroz Savez. On ga je započeo i postavio raspored, ali On isto tako zahtijeva da se ljudi odazovu pokajanjem, vjerom, poslušnošću, i ustrajnošću. Ljudi moraju primiti Božji dar u Kristu (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13). To nije automatski prijenos.

Frank Stagg, *New Testament Theology*, ima zanimljiv komentar o oprost i njegovu pretpostavljenome odnosu prema pokajanju:

“Oprost poziva na novu svjesnost o grijehu i okretanju od njega. Dato je osiguranje da će oprost i očišćenje jamačno slijediti nakon ispovijedanja grijeha (1. Iv 1:9), ali nije dato obećanje gdje se ispovijed ne priznaje. U domu Kornelija, Petar dovodi u odnos oprost s vjerom, obznajući da su za ovog (Isusa) svjedočili svi proroci: ‘da će kroz njegovo ime svatko tko se pouzda u njega primiti oprostjenje od grijeha’ (Djela 10:43). U tom pouzdanju, s njegovim pokajanjem i priznanjem, jedan i ‘posjeduje i odbacuje’ svoj grijeh. Ovo ne znači da pokajanje *zadobiva* oprostjenje; čak ni pokajanje ne čini nekoga dostojnim oprostjenja. Dok ga je drugi odbacio, grješnik mora prihvatiti njegovo odbijanje i prihvatiti njegovo prihvaćanje, iako zna da je neprihvatljiv. Grješniku se ne oprašta sve dok on ne bude voljan prihvatiti Božji *ne* zato kako bi čuo njegov *da*” (str. 94).

Za “vjeruje u Njega” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u](#), a za “prima” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:41: Primiti \(iz 1. Solunjanima 2:13\)](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:44-48

⁴⁴Dok je Petar još uvijek govorio ove riječi, Sveti Duh spusti se na sve one koji bijahu slušali poruku. ⁴⁵Svi obrezani vjernici koji su došli s Petrom bijahu začuđeni, jer se dar Svetoga Duha izlio na pogane isto tako. ⁴⁶Jer oni su ih čuli kako govore u jezicima i uzvisuju Boga. Onda Petar odgovori: ⁴⁷“Zasigurno nitko ne može uskratiti vodu za ove da budu kršteni koji su primili Svetoga Duha baš kao što smo mi *primili*, može li?” ⁴⁸I on im naredi neka se krste u ime Isusa Krista. Onda ga oni zamoliše neka ostane nekoliko dana.

10:44 Zabilježite kako Petar još nije završio svoju besjedu kad se Duh spustio (usp. Djela 8:16-17; 10:44; 11:15).

▣ **“na sve one koji bijahu slušali poruku”** Stvarna teološka napetost bio je Kornelije. On je bio u potpunosti prihvaćen od mjesne sinagoge. Bili su mu svi prijatelji! Oni nisu imali očiti prijašnji dodir, čak ni s judaizmom, a sad ih je Bog u potpunosti prihvatio. Ovo prihvaćanje bilo je očitovano i potvrđeno istim očitovanjem duhovne sile i prisutnosti pokazanim na Pedeseticu.

Također zabilježite kako se redosljed događaja mijenja. Duh dolazi prije krštenja, ne zajedno s njim (usp. Djela 2:38) ili nakon njega (usp. Djela 8:17). Luka bilježi što se dogodilo, ne što “bi ste trebalo dogoditi”. Budite pozorni od pokušavanja okretanja ovih susreta s Evanđeljem zapisanima u Djelima apostolskim u “taj” susret e Evanđeljem!

10:45 Isto nadnaravno očitovanje Duha (usp. Djela 10:46) što se dogodilo na Pedeseticu, dogodilo se opetovano uključujući Rimljane! Ovaj poseban znak nije bio samo za Kornelija i njegove prijatelje, nego prvenstveno za obrezane vjernike (usp. Djela 10:47). U snažnome, nedvojbenome načinu pokazano je da je Bog prihvatio pogane (usp. Djela 11:17), čak i Rimljane!

Luka postavlja književnu pozornicu za Djela apostolska 15, Sabor u Jeruzalemu. I Petar i Pavao bili su uvjereni zajedno s vjerujućim helenističkim Židovima da je Bog u potpunosti prihvatio pogane kroz Krista.

▣ **“dar Svetoga Duha”** Služba Duha može se jasno vidjeti u Evanđelju po Ivanu 16:8-14. U jednome smislu, uvjerenje o grijehu jeste dar Duha. Ovo je Novo doba Duha (usp. Djela 2:38; 8:20; 11:17). Ništa trajno i učinkovito ne događa se bez prisutnosti i sile Duha.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:4: Govorenje u jezicima](#); i u [5:32: Duh \(dar od ...\)](#).

▣ **“izlio (se)”** Ovo je PERIFRASTIČKI PASIVNI INDIKATIV. Izlivanje je bilo dio SZ-noga žrtvenog sustava. Bilo je pretkazano od Duha u Knjizi proroka Joela 2:28 i navedeno od Petra u njegovu govoru na Pedeseticu (usp. Djela 2:17.33). Duh je u potpunosti i trajno dat od Boga vjernicima.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:17: Izliveno \(NZ\)](#).

10:47 Ovo je retoričko pitanje što očekuje “ne” odgovor. To pitanje moralo je dobiti suglasnost židovskih vjernika koji su pratili Petra iz Jope.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje](#).

10:48 “on im naredi neka se krste u ime Isusa Krista” Zabilježite krštenje je bilo bez odgode. Isto tako, zabilježite kako je ono bilo učinjeno u Isusovo Ime kao u Djelima apostolskim 2:38 i 19:5. Formula krštenja u Djelima apostolskim bila je “u Ime Isusa”, dok je u Evanđelju po Mateju 28:19 bila u Ime Trojedinoga Boga. Formula nije ključ, nego je ključ ime onoga koji se krsti!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\); i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je spasenje Kornelija toliko važno?
2. Kako je Kornelijevo iskustvo spasenja slično Pavlovu?
3. Kakvu je teološku važnost imala plahta puna životinja i Petrovi komentari u odnosu na Kornelija?
4. Zašto je obraćenje Kornelijeve "prijatelja" bio takav problem?
5. Napravite kratak pregled Petrova govora i usporedite ga s drugim događajima spasenja u Djelima apostolskim. Oni su svi drukčiji, ali ipak isti.

DJELA APOSTOLSKA 11

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Petrovo izvješće Crkvi u Jeruzalemu 11:1-18	Petar brani Božju milost 11:1-18	Petrova obrana 11:1-18	Petrovo izvješće Crkvi u Jeruzalemu 11:1-4 11:5-17	Jeruzalem: Petar opravdava svoje ponašanje 11:1-10
Crkva u Antiohiji 11:19-26	Barnaba i Savao u Antiohiji 11:19-26	misija Grcima u Antiohiji 11:19-26	Crkva u Antiohiji 11:18 11:19-26	temelj Crkve u Antiohiji 11:11-14 11:15-17 11:18 11:19-21 11:22-24 11:25-26
11:27-30	pomoć Judeji 11:27-30	pomoć zbog oskudice poslana u Jeruzalem 11:27-30	11:27-30	Barnaba i Savao poslani kao zastupnici Jeruzalema 11:27-30

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnutna, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:1-18

¹Sad apostoli i braća koji su bili diljem Judeje čuli su da su pogani također primili riječ Božju. ²I kad je Petar došao u Jeruzalem, oni koji bijahu obrezani razgovarali su s njim, ³govoreći: “Ti si išao neobrezanima i jeo si s njima.” ⁴Ali Petar započe govoriti i nastavi im objašnjavati po redu, govoreći: ⁵“Ja sam bio u gradu Jopi moleći; i u zanosu vidio sam viđenje, predmet silazi kao velika plahta spuštana na četiri roga s neba; sišla je ravno pred mene, ⁶i

kad sam uperio svoj pogled na nju i promatrao je vidio sam četveronožne životinje zemaljske i divlje zvijeri i gmižuća stvorenja i ptice iz zraka. ⁷I također sam čuo glas što mi govori: ‘Ustani, Petre; ubij i jedi.’ ⁸Ali ja rekoh: ‘Ni u kom slučaju, Gospodine, jer ništa nesveto ili nečisto nikad nije ušlo u moja usta.’ ⁹Ali glas s neba odgovori drugi put: ‘Što je Bog očistio, nemoj više smatrati nesvetim.’ ¹⁰Ovo se dogodilo tri puta, i sve je bilo povučeno natrag u nebo. ¹¹I gle, u tome trenutku tri su se muškarca pojavila u kući u kojoj bijah *ostao*, koji su bili poslani po mene iz Cezareje. ¹²Duh mi je rekao neka idem s njima bez bojazni. Ova šestorica braće također su išla sa mnom i mi smo ušli u kuću toga čovjeka. ¹³I on nas je izvijestio da je vidio anđela kako stoji u njegovoj kući, i govori: ‘Pošalji u Jopu i dovedi Šimuna, koji je također nazvan Petar, ovdje; ¹⁴i on će vam reći riječi po kojima ćete biti spašeni, ti i sve tvoje kućanstvo.’ ¹⁵I dok sam počeo govoriti, Sveti Duh sišao je na njih baš kao što je On *sišao* na nas u početku. ¹⁶I sjećam se riječi Gospodinovih, kako je On rekao: ‘Ivan je krstio s vodom, ali vi ćete biti kršteni sa Svetim Duhom.’ ¹⁷Stoga ako je Bog dao njima isti dar kao što je On *dao* nama također nakon što smo povjerovali u Gospodina Isusa Krista, tko sam bio ja da bih mogao stajati na Božjem putu?’ ¹⁸Kad su to čuli, oni su se smirili i slavili su Boga, govoreći: “Dobro onda, Bog je dao poganima također pokajanje što vodi životu.”

11:1 Ovaj stih podrazumijeva da je vodstvo Crkve u Jeruzalemu bilo iznenađeno ovim tijekom događaja. Bili su šokirani i ne baš oni koji daju punu potporu! Oni nisu razumjeli da Veliko poslanje (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8) uključuje pogane. Ovaj isti izričaj pojavljuje se u Djelima apostolskim 8:14 kad su Samarijanci primali Evanđelje.

▣ **“braća”** Ovo je rani naslov za vjernike koji su naglašavali naš skupni obiteljski identitet (usp. Djela 1:15; 6:3; 9:30; 10:23; 11:1.12.29; 12:17; 14:2; 15:1.3.22.23.32-33.40; 16:2.40; 17:6.10.14; 18:18.27; 21:7.17; 22:5; 28:14-15). Biti kršćanin jeste biti dijelom obitelji (usp. 1. Kor 12:13; Gal 3:28; Kol 3:11).

▣ **“diljem Judeje”** Ovo pokazuje zemljopisne ograničenosti Crkve toga vremena. Čak i nakon mnogo godina Crkva se nije pomakla iza svojih kulturoloških granica. Isusova zapovijed u Djelima apostolskim 1:8 nije se poslušala! To je “gotovo” usporedno s Knjigom Postanka 10 - 11.

▣ **“pogani također primili riječ Božju”** Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. To pokazuje neophodnost osobnoga prihvata poruke Evanđelja (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13; Ef 2:8-9).

Izričaj “riječ Božju” usporedan je s “Evanđelje”. SZ-na sveopća obećanja /proročanstva ispunjena su.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod; Svrha i građa; Kerygma; i u 2:41; Primiti \(iz 1. Solunjanima 2:13\).](#)

11:2 “kad je Petar došao u Jeruzalem” Očito je poteškoća s misijom pogana što se nastavlja u Djelima apostolskim 15 bila opetovani problem za jeruzalemsko vodstvo Rane crkve. Mnogi preobraćenici na kršćanstvo još su uvijek bili vrlo nacionalistički (usp. Djela 15:5; 21:18-26).

▣	
NASB	“oni koji bijahu obrezani”
NKJV	“oni od obrezanja”
NRSV, NJB	“obrezani vjernici”
TEV	“oni koji su bili za obrezanje pogana”
Williams	“prvaci obrezanja”
REB	“oni koji su bili židovskoga rođenja”
Pešita	“oni koji su zagovarali obrezanje”

Ovaj izričaj koristi se u nekoliko značenja:

1. u Djelima apostolskim 10:45 za opis Petrovih šest židovskih pratitelja
2. ovdje, to upućuje na skupinu vjernika u Crkvi u Jeruzalemu (usp. Djela 11:18 ili 15:5)
3. u Poslanici Galaćanima to upućuje na vjernike iz jeruzalemske Crkve (usp. Djela 2:12) kao i na židovske nevjernike (usp. Djela 1:7; 2:4; 5:10.12).

Ne postavlja se pitanje o odanosti /iskrenosti ovih vjernika, niti logika njihova položaja. Međutim, radikalna narav Evanđelja otvorila je vrata svim ljudima potpuno nepovezanim s Mojsijevskim Zakonom (tj. Rim 3:21-31). Ovo je poruka (milost, ne vršenje, donosi spasenje) što mnogi suvremenu vjernici trebaju čuti i obratiti pozornost na nju!

Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 7:8 o obrezanju.

NASB, REB	“razgovarali su s njim”
NKJV, Pešita	“tvrdili su”
NRSV, TEV	“zamjerali su”
NJB	“negodovali su”

Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA. Ovaj gramatički oblik označava ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme ili početak nekog djelovanja. Zabilježite ovi vjerujući tradicionalisti razgovarali su s Petrom, a ne s Evanđeljem. Oni nisu vidjeli da je to bio problem Evanđelja.

11:3 “Ti si išao neobrezanima i jeo si s njima” Očito Petar nije neosporavan vođa. Gramatički ovaj stih može biti izjava ili pitanje (NRSV).

Ovo pitanje zajedništva za stolom bilo je veoma važno židovskome narodu. To može biti taj isti problem što se krije iza zakona o hrani iz Levitskoga zakonika 11. Židovi nisu htjeli dijeliti ikoji društveni događaj s Kanaancima. Jedenje u Drevnome Bliskom Istoku bilo je vrsta zavjetnoga zajedništva. Isus je bio optužen za slično kršenje tradicije u Evanđelju po Mateju 9:11; 11:19; Luki 5:30; 15:2.

Petar se borio s ovim problemom u svojoj službi (usp. Gal 2:12). Ovo je bilo vrlo osjetljivo pitanje za ove prve vjernike. Vrlo je teško promišljati o tradicijama, kulturi, i osobnim prioritetima, ali Evanđelje zahtijeva da to činimo (usp. 1. Kor 12:13; Gal 3:23-29; Kol 3:11). SZ-ni model Židov nasuprot poganu potpuno je zamijenjen s modelom vjernik nasuprot nevjerniku!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

11:4-18 Petar ponovno izvješćuje židovske vođe u Jeruzalemu o svome iskustvu u Šimunovoj i Kornelijevoj kući (Djela 10). Ovo ponavljanje (usp. Sabor u Jeruzalemu u Djelima 15) Lukin je način pokazivanja koliko je taj problem bio važan (evangelizacija svijeta) za život Crkve. Ovo je bio trenutak razvoda!

11:4	
NASB	“po redu”
NKJV	“po redu od početka”
NRSV	“korak po korak”
TEV	“potpuno izvješće”
NJB	“pojedinu točku po točku”
REB	“kako su se dogodili”
Pešita	“jedan za drugim”

Riječ *kathexēs* koristio je u NZ-u jedino Luka (usp. Lk 1:3; 8:1; Djela 3:24; 11:4; 18:23). Ona ima suzvuk objašnjavanja nečeg u logičnome, vremenskom, ili dosljednome redosljedju. To odgovara Lukinoj istraživačkoj metodi (usp. Lk 1:1-4), osobnoj, i profesionalnoj obuci (liječnik).

11:6 “uperio svoj pogled na nju” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:10.

11:12	
NASB	“bez bojazni”
NKJV, Pešita	“ne sumnjajući išta”
NRSV	“bez činjenja razlike”
TEV	“bez oklijevanja”
NJB	“ne oklijevajući”

Postoji nekoliko grčkih rukopisnih varijanti vezanih na GLAGOSLKO VRIJEME ovoga PARTICIPA (PREZENT SREDNJEGA iz Djela 10:20 ili AORISTA SREDNJEGA u MSS P⁷⁴, s², B). Čak je izostavljen u grčkim rukopisima P⁴⁵, D, i nekima Starolatinskim i jednoj Sirijskoj verziji. Pisari su stremili napraviti usporedno suglasje. Kao i s većinom tekstualnih varijanti u NZ-u, ove ne utječu na značenje izričaja. UBS⁴ stavlja AORIST SREDNJEGA PARTICIPA u tekst ali daje mu ocjenu “C” (poteškoća u odlučivanju).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

11:14 “biti spašeni” Kornelijevo pobožnost i velikodušnost učinila ga je kršćaninom! On i njegova obitelj i prijatelji spašeni su vjerom u Krista!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

11:15 Ovaj stih teološki je ključan u viđenju svrhe ponovljenoga iskustva na Pedesetnicu u Djelima apostolskim. Bog je upotrijebio iskustvo ustoličenja u Jeruzalemu kako bi pokazao Svoje prihvaćanje drugih rasnih, zemljopisnih, i kulturoloških skupina (usp. Djela 11:17). Ovo iskustvo nije bilo samo za Kornelija nego za:

1. Petra
2. židovske vjernike koji su bili u pratnji
3. Crkvu u Jeruzalemu.

11:16 “sjećam se riječi Gospodinovih” Ovo je smjerenje na Isusove riječi u Djelima apostolskim 1:5. To pokazuje obrazac ranog pristupa apostola teologiji:

1. navode Isusa
2. koriste Isusov primjer
3. navode SZ (usp. Mt 3:11; Djela 1:5).

Petar utvrđuje kako je Sâm Gospodin prorekao ovaj razvitak (tj. znak).

11:17 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

▣ **“Bog (je) dao njima isti dar”** Ovi, kao i Djela apostolska 11:15, upućuje na iskustvo na Pedesetnicu (usp. Djela 2:1-4; 8:15; 10:46; 15:8). Spasenje, kao u Duh, također je dano od Boga (usp. Rim 3:24; 5:15-17; 6:23; Ef 2:8).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:4: Govorenje u jezicima; i u 5:32: Duh \(dar od ...\).](#)

▣ **“nakon što smo povjerovali u Gospodina”** To se mora primiti (usp. Djela 11:1; Iv 1:12; Ef 2:8-9). Zabilježite kako Djela apostolska 11:17 tvrde i suverenost Boga i naloženi ljudski odaziv. Postoji nekoliko PRIJEDLOGA u NZ-u upotrijebljenih za opis vjere u Isusa:

1. *epi* = u (ovdje)
2. *eis* = u
3. *en* = u
4. *hoti* = izjava o Isusu
5. PADEŽ DATIV bez PRIJEDLOGA.

Ova raznolikost čini se podrazumijeva kako nije postojao određen gramatički oblik povezan s “povjerenje /povjerovati” (*pisteuō*). Obično je naglašen osobni, dragovoljni vid (osim za *hoti*, što znači sadržaj Evandjelja ili doktrina). Isus je Osoba koja mora biti dobrodošla!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

11:18 “oni su se smirili i slavili su Boga” Petrovo svjedočanstvo ne samo da je zaustavilo negativno ozračje, nego je potaknulo slavljenje! Većina ovih ranih vođa i vjernika bila je poučljiva i fleksibilna. Oni su bili voljni dotjerati svoju teologiju i slijediti Božje vodstvo.

▣ **“Bog je dao poganima također pokajanje što vodi životu”** Postoji nekoliko odlomaka u NZ-u što podrazumijevaju da je suvereni Bog izvor pokajanja kao i milosti (usp. Djela 5:31; 8:22; 2. Tim 2:25).

Teološko pitanje povezano s ovim izričajem je: “Kako se suverenost Boga povezuje sa spasenjem odnosi na zahtijevani ljudski odaziv?” Jesu li vjera i pokajanje (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21) ljudski odazivi ili darovi od Boga? Postoje tekstovi što snažno podrazumijevaju da su oni dar od Boga (usp. Djela 5:31; 11:18; Rim 2:4; i 2. Tim 2:25). Budući vjerujem kako je čitavo Pismo nadahnuto (usp. 2. Tim 3:16) onda se moraju usporediti svi tekstovi što se odnose na ikoje teološko pitanje a ne podvrgnuti ih metodi dokaznoga teksta ili denominacijskoj metodi. Očito je kako je istinski Bog u nadzoru svega! Djela apostolska naglašavaju to opet i opet. Međutim, On je odabrao dovesti u odnos Svoje najviše stvorenje posredstvom Saveza. Bog uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored, ali čovječanstvo se mora odazvati i nastaviti odazivati se. To nikad nije i /ili pitanje. To je uvijek oboje /i odnos.

Michael Magill, *NT TransLine* (str. 435, #24) ima dobru sažetu izjavu o tome što su rani vjerujući Židovi u Jeruzalemu mislili da će se dogoditi:

“Ovi židovski vjernici znali su da je poruka za svijet. Ali spasenje što je moralo doći poganima odvojeno od judaizma, sa svim implikacijama što ono ima, bila je nova misao za njih. Oni su pretpostavljali kako će spasenje biti naviještano svijetu kao dio od i kroz istinski, duhovni judaizam; da će judaizam vladati i svi će ljudi postati Židovi kao dio nalaženja života u Kristu; da će izraelska kultura slavno postati kulturom svijeta.”

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Savez](#); u [2:21: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Pokajanje u Starome zavjetu](#); i u [1:2: Istočnjačka književnost \(biblijski paradoksi\)](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:19-26

¹⁹Tako onda oni koji bijahu raspršeni zbog progonstva što se dogodilo u vezi sa Stjepanom napraviše svoj put do Fenicije i Cipra i Antiohije, ne govoreći riječ nikome osim samo Židovima. ²⁰Ali postojahu neki od njih, ljudi s Cipra i Cirene, koji dodoše u Antiohiju i počеше govoriti Grcima također, propovijedajući Gospodina Isusa. ²¹I ruka Gospodinova bijaše s njima, i velik broj onih koji povjerovaše okrenuše se Gospodinu. ²²Novosti o njima došle su do ušiju crkve u Jeruzalemu, i oni poslaše Barnabu u Antiohiju. ²³Onda kad je on stigao i svjedočio o milosti Božjoj, on se razveseli i počne ohrabrivati sve njih s odvažnošću srca da ostanu vjerni Gospodinu; ²⁴jer on bijaše dobar čovjek, i pun Svetoga Duha i vjere. I znatan broj bijaše pridružen Gospodinu. ²⁵I on ode za Tarz potražiti Savla; ²⁶i kad ga je našao, on ga dovede u Antiohiju. I čitavu godinu oni su se sastajali s crkvom i poučavali priličan broj; a učenici su prvi put bili nazvani kršćani u Antiohiji.

11:19-30 Ovi su stihovi izgleda povijesni pogled unatrag i teološki sažetak. Oni se vežu na Djela apostolska 8:4.

11:19 “oni koji bijahu raspršeni zbog progonstva” Imamo nekoliko ranih primjera ovih progonstava u Djelima apostolskim (usp. Djela 5:17 i dalje; 6:8-15; 8:1-3; 9:1-2). Stjepanovo razumijevanje radikalne implikacije Evanđelja prisililo je sve židovske vjernike u Palestini na preispitivanje svoje vjere i svrhe Evanđelja (tj. Djela 1:8; Lk 24:6-7; Mt 28:19-20).

▣ **“Antiohije” [Antiohija]** Antiohija je bila treći najveći grad Rimskoga Carstva nakon Rima i Aleksandrije. Bila je glavni grad Sirije i imala je velik broj židovskoga stanovništva. Bila je dobro poznata po svome učilišnom životu i svojoj seksualnoj nemoralnosti. Također je širom svijeta bila slavna po utrci s kočijama. Postat će glavno središte kršćanstva!

▣ **“ne govoreći riječ nikome osim samo Židovima”** Ovo pokazuje kako nije sigurno za Ranu crkvu je li njeno propovijedanje poganima bilo primjereno. Konzervativci navode Isusove riječi iz Evanđelja po Mateju 10:5, dok vizionari navode Evanđelje po Mateju 28:18-20 ili Djela apostolska 1:8. Ovaj teološki problem ponovno će isplivati na površinu u Djelima apostolskim 15.

11:20 “ljudi s Cipra i Cirene” Ovo su isti židovski vjernici što govore grčki kao u Djelima apostolskim 6 - 8, koji su propovijedali sveopće implikacije kršćanskoga Evanđelja u Jeruzalemu. Barnaba je također iz ovoga zemljopisnog područja.

▣ **“Grcima”** Ova riječ (*Hellēn*) obično upućuje na pogane (usp. Djela 14:1; 16:1.3; 18:4; 19:10.17; 20:21; 21:28). Međutim, u Djelima apostolskim 17:4 to upućuje na pogane koji su bili vezani na sinagoge (ljudi koji su se bojali Boga), ali nisu bili članovi (tj. prozeliti).

Pitanje je: “Na koga Luka upućuje da mu se propovijedalo”:

1. Židovima koji su govorili grčki kao u Djelima apostolskim 6:1 i 9:29 (*Hellēnists*)
2. poganima koji su bili povezani sa sinagogom (*Hellēn*)
3. potpunim poganima (usp. TEV, NJB).

Sa svime što je to izazvalo, moguće pojam upućuje na one koji govore grčki; neki Židovi mogu biti iz dijaspore, a drugi potpuni pogani.

▣ **“propovijedajući Gospodina Isusa”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA PARTICIPA GLAGOLA iz kojeg dobivamo engleski pojam “evanđeosko” i “evangelizacija”. Njihova poruka nije bila o SZ-nim zakonima i obredima, nego o Isusu iz Nazareta kao Mesije.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:3: Mesija](#); i u [2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\)](#).

11:21 “ruka Gospodinova bijaše s njima, i velik broj onih koji povjerovaše okrenuše se Gospodinu” Ovo je još jedna sažeta izjava o velikome Božjem pokretu kroz evangeličko propovijedanje. Konačno Djela apostolska 1:8 bivaju ispunjena (usp. Djela 11:24b).

Ovo je SZ-ni idiom za potvrdu YHWH-ine prisutnosti i sile za vršenje Njegove svrhe u ljudskoj djelatnosti (usp. 2. Sam 3:12).

Zanimljivo je zabilježiti kako pojam “Gospodin” (*Kurios*) upotrijebljen prvi u ovome stihu mora upućivati na YHWH-u (usp. LXX Izl 3:14; 2. Sam 3:12; Iz 59:1, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 9:5a: Gospodin \[kurios\]](#)). Međutim, u kasnijem dijelu ovoga stiha upotrijebljen je kao upućivanje na Isusa Krista. Ovo prenošenje naslova zajednička je književna tehnika SZ-nih tekstova što upućuju na YHWH-u i primjenjuju se na Isusa (tj. Rim 10:13; 1. Kor 2:16; Fil 2:10-11).

Riječ “ruka Gospodinova” je SZ-ni antropomorfički idiom ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:33: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfički jezik\]](#)). YHWH je vječan duh prisutan kroz vrijeme i Stvojenje. On nema fizičko tijelo. Međutim, jedini rječnik što ljudi imaju govori o tome da je sve što je osobno fizičko, to govori u ljudskim pojmovima. Mi moramo zapamtiti ograničenja paloga, privremenoga, zemaljski-vezanoga ljudskog jezika. On govori o duhovnoj kraljevini u metaforama, analogijama, i negacijama. Izražava istinu, ali na neiscrpne načine. Bog je daleko veći od naše sposobnosti spoznaje i izričaja. On nam navješćuje istinito, ali ne iscrpno. Mi možemo vjerovati Bibliji kao Božjem samo-otkrivenju, ali moramo shvatiti da je Bog još veći! Ljudski jezik i otkriva i ograničava!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:3: Ruka \(slikovito prikazano iz Ezekijela\).](#)

11:22 “Barnabu” [Barnaba] Barnaba je glavni lik u Djelima apostolskim (usp. Djela 4:36-37; 9:27). Njegovo ime koristio se u smislu ohrabrenja, što je očevidno u Djelima apostolskim 11:23. Crkva u Jeruzalemu još uvijek se nije osjećala ugodno zbog uključivanja pogana!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:36: Barnaba.](#)

11:23 Zanimljivo je zabilježiti da kad je Barnaba vidio djelatnu prisutnost Božje milosti kroz Duha, on ih je sve ohrabrivao neka ostanu u vjeri (usp. Djela 14:22). To jasno pokazuje potrebu za pozornošću u dijelu Božjega naroda za odlučnu ustrajnost. Židovi i Crkva bili su vrlo zabrinuti zbog nemoralnoga kulturološkog okvira poganstva. Evanđelje nije bilo samo besplatan dar spasenja, nego poziv na pobožnost (usp. Mt 5:48; Rim 8:28-29; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 4:1; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Bog želi ljude koji će odražavati Njegovu narav izgubljenome svijetu. Cilj kršćanstva nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sad kako bi mnogi mogli doći k vjeri u Krista!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ustrajnost.](#)

11:24 “on bijaše dobar čovjek, i pun Svetoga Duha i vjere” Ovaj opis vrlo je sličan židovskim vjernicima koji govore grčki (Sedmorica) iz Djela apostolskih 6:3.5. Rana crkva bila je puna ljudi kao što je ovaj! O kad bi to mogla biti istina za naše vrijeme, našu crkvu! Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

11:25 “I on ode za Tarz potražiti Savla” Ovaj GLAGOL u egipatskome *koine* papirusu (ali ne u LXX-i) podrazumijeva da Savla nije bilo lako naći. Jedino Luka koristi ovaj pojam u NZ-u (usp. Lk 2:44.45; Djela 11:25). Na te godine tišine očito se upućuje u Poslanici Galaćanima 1:21. Točan vremenski okvir neizvjestan je, ali radi se otprilike o deset godina.

11:26 “crkvom” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(ekkllesia\).](#)

▣ **“on ga dovede u Antiohiju ... učenici su prvi put bili nazvani kršćani u Antiohiji”** Isprva je “kršćanin” bila pogrdna referenca na vjernike što su skovali pogani. Iznenadujuće ovo je rijedak pojam u NZ-u. Tvorba riječi (završava s *ianos*) slijedi uzorak tvorbe pojma za one koji podupiru i slijede; Herod (i njegova obitelj) nazvani su “Herodijevci” (usp. Mk 3:6; 12:13; Mt 22:16). Njegova uporaba u ovome helenističkom okružju pokazuje kako je naslov za Mesiju (hebrejski) preveden Krist u grčkome postao ime za Isusove sljedbenike (kršćani).

U ovoj helenističkoj okolnosti, moguće je ovaj pojam bio dat od vladinih dužnosnika kako bi se razlikovali Židovi od vjernika.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:27-30

²⁷Sad u to vrijeme neki proroci sidu iz Jeruzalema u Antiohiju. ²⁸Jedan od njih imenom Agab ustane i počne naviještati od Duha da će zasigurno biti velika glad po čitavome svijetu. I ovo se dogodi u vladavini Klaudija. ²⁹I prema omjeru kako je svaki učenik imao sredstva, svaki od njih odredi poslati *prilog* za pomoć braći koji žive u Judeji. ³⁰I oni su to napravili, zaduživši Barnabu i Savla poslali su to starješinama.

11:27 “proroci” Proroci su spomenuti nekoliko puta u NZ-u (usp. Djela 13:1; 15:32; 21:10; 1. Kor 12:28; 14:1-5.29-33; Ef 2:20; 4:10). Nije uvijek izvjesno je li njihova djelatnost prvenstveno naviještanje, kao ovdje, ili govorenje unaprijed, kao u 1. Poslanici Korinćanima 14 i Djelima apostolskim 2:17 (usp. Djela 13:6; 15:32; 1. Kor 12:28; 14:1-5.29-33; Ef 2:20; 4:10).

U SZ-u proroci su viđeni kao Božji govornici, koji su objašnjavali Njegovo otkrivenje; međutim, NZ-ni proroci nisu posrednici Božjega otkrivenja. To je rezervirano za NZ-ne autore, od kojih su većina bili apostoli ili oni povezani s nekim apostolom (Marko, Luka). NZ-ni dar proricanja mora biti ograničen. Nadahnuto otkrivenje je završeno (usp. Juda 3 i 20).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

11:28 “velika glad po čitavome svijetu ... Klaudija” Ovaj zemljopisni izričaj upućuje na Rimsko Carstvo (usp. Djela 17:6.31; 19:27; 24:5). Klaudije je vladao od 41. – 54. godine. Naslijedio je Kaligulu i prethodio Neronu. Bilo je nekoliko velikih gladi tijekom njegove vladavine (usp. Suetonije, *Life of Caludius* 18:2) u Palestini otprilike između godine 44. – 48., prema Josipu Flaviju, *Antiq.* 20.5.2.

11:29 “prema omjeru kako je svaki učenik imao sredstva, svaki od njih odredi poslati *prilog*” Ovo je jedna od glavnih strategija crkava sastavljenih od pogana, kako bi se promicalo zajedništvo s njihovom sestrinskom Crkvom u Jeruzalemu. Ovo će postaviti uzorak u Pavlovim crkvama (usp. Djela 24:17; Rim 15:2-28; 1. Kor 16:1-4; 2. Kor 8-9; Gal 2:10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 10:25: Štovanje.](#)

11:30 “poslali su to starješinama” Ovo je prvo spominjanje crkvenih “starješina” (usp. Djela 14:23; 15:2.4.6.22.23; 16:4; 20:17; 21:18). Pojam “starješine” istoznačan je s pojmovima “nadglednici”, “biskupi”, i “pastori” (usp. Djela 20:17.28 i Tit 1:5.7). Pojam starješina (*presbuteros*) ima SZ-nu plemensku pozadinu, dok nadglednik (*episkopos*) ima državnu pozadinu grčkoga grada-države. Očito ovo upućuje na posebnu skupinu vođa u jeruzalemskoj Crkvi (usp. Djela 15:2.6.22.23). Više židovskih dijelova NZ-a, kao što su Jakovljeva poslanica i Poslanica Hebrejima, još uvijek koristi židovskome razumijevanju starijih, mjesnih vođa, ali ne neophodno pastora.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Biskupi /Nadglednici \(iz Filipljanima 1:1\).](#)

POSEBNA TEMA: BISKUPI /NADGLEDNICI (iz Filipljanima 1:1)

Svi naslovi: (1) “pastor”, (2) “starješina”, (3) “biskup”, ili (4) “nadglednik” upućuju na istu službu /djelatnost u Ranoj mjesnoj crkvi (usp. Djela 20:17.28 i Tit 1:5.7). Pojam “nadglednici” (*episkopoi*) imao je pozadinu grčkoga grada-države, dok je “starješine” (*presbuteroi*) imao SZ-nu židovsku pozadinu. Moguće da “nadglednik” također ima židovsku pozadinu iz uporabe u Svitcima s Mrtvoga mora *mebaqquerim* (1QS 6:11,20) . Isto tako zabilježite MNOŽINU (usp. Djela 20:17; Ef 4:21). Filipi je imao mnogo kućnih crkava.

Poslanica Filipljanima 1:1 proglašava kako su dvije službe /djelatnosti vodstva u Ranoj crkvi: pastor i đakon. Biskup i starješina različiti su pojmovi za ovu istu osobu /službu /djelatnost.

▣ **“Barnabu i Savla”** Postoji velika raspra o tome je li posjeta spomenuta u Poslanici Galaćanima 2:2.10 upućuje na ovu posjetu ili Sabor u Jeruzalemu što je spomenut u Djelima apostolskim 15. Vrlo malo znamo o Pavlovu ranom životu i službi.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je primanje Krista od strane pogana bio takav teološki problem?
2. Je li pokajanje dar od Boga (Djela 11:18) ili zahtjev Saveza (Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21)?
3. Zašto je Barnaba išao i tražio Savla (Pavla)?

DJELA APOSTOLSKA 12

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Jakov ubijen a Petar utamničen 12:1-5	Herodovo nasilje prema Crkvi 12:1-5	progonstvo od Heroda Agripe 12:1-5	više progonstva 12:1-5	Petrovo uhićenje i čudesno oslobođenje 12:1-5
Petar oslobođen iz tamnice 12:6-17	Petar oslobođen iz tamnice 12:6-19	12:6-11 12:12-17	Petar oslobođen iz tamnice 12:6-10 12:11 12:12-15 12:16-17	12:6-11 12:12-17
12:18-19		12:18-19	12:18-19a 12:19b	12:18-19
Herodova smrt 12:20-23	Herodova nasilna smrt 12:20-24	smrt Heroda Agripe 12:20-23	Herodova smrt 12:20 12:21-23	smrt progonitelja 12:20-23
12:24-25	Barnaba i Saul imenovani 12:25 - 13:3	Barnaba i Saul u Cipru (12:24 - 13:12) 12:24-25	12:24 12:25	Barnaba i Saul vraćaju se u Antiohiju 12:24 12:25

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

Loza Heroda Velikog (za više obavijesti pogledati indeks Josipa Flavija u *Antiquities of the Jews*):

- I. Herod Veliki:
 - A. kralj Judeje (37. – 4. g.pr.Kr.)
 - B. Evanđelje po Mateju 2:1-19; Luka 1:5.

- II. Njegovi sinovi:
 - A. Herod Filip (sin Marijamne Šimunova)
 - 1. muž Herodijade
 - 2. tetararh Itureje (4. g.pr.Kr. – 34.)
 - 3. Evanđelje po Mateju 14:3; Marko 6:17.
 - B. Herod Filip I. (sin Kleopatre):
 - 1. tetararh sjevernoga područja i zapadnoga Galilejskog mora (4. g.pr.Kr. – 34.)
 - 2. Evanđelje po Luki 3:1.
 - C. Herod Antipa:
 - 1. tetararh Galileje i Pereje (4. g.pr.Kr. – 39.)
 - 2. pogubio Ivana Krstitelja
 - 3. Evanđelje po Mateju 14:1-12; Marko 6:14.29; Luka 3:19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12.15; Djela apostolska 4:27; 13:1.
 - D. Arhelaj, Herod Etnarh:
 - 1. vladar Judeje, Samarije i Idumeje (4. g.pr.Kr. – 6.)
 - 2. Evanđelje po Mateju 2:22.
 - E. Aristobul (sin Marijamne):
 - 1. njegov jedini sin bio je Herod Agripa I.
 - 2. vladao je čitavom Palestinom (41. – 44.)
 - 3. ubio je Jakova i utamničio Petra
 - 4. Djela apostolska 12:1-24; 23:35:
 - (a) njegov sin bio je Herod Agripa II., tetararh sjevernoga područja (50. - 70.)
 - (b) njegova kćer bila je Berenika:
 - (1) družica svoga brata
 - (2) Djela apostolska 25:13 - 26:32
 - (c) njegova kćer bila je Druzila:
 - (1) žena Feliksa
 - (2) Djela apostolska 24:24.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:1-5

¹Sad oko toga vremena Herod kralj položi ruke na neke koji su pripadali crkvi zato da ih zlostavlja. ²I on je Jakova brata Ivana ubio mačem. ³Kad je vidio kako je to drago Židovima, on je nastavio uhićivati i Petra. Sad to bijaše tijekom dana Beskvasnoga kruha. ⁴I kad ga je uhvatio, on ga stavi u tamnicu, predajući ga četvorici stražara vojnika da ga straže, namjeravajući ga nakon Pashe izvesti pred narod. ⁵Tako Petar bijaše zatvoren u tamnicu, ali molitva za njega bijaše žarka od crkve Božje.

12:1 “Herod” Ovo upućuje na Heroda Agripu I. On je vladao različitim područjima Palestine od 37. – 44. godine. Odgojen je u Rimu i postao prijatelj s Gajem, koji je slijedio cara Tiberija i koji je kasnije postao car Kaligula. Židovi su brzo prihvatili Heroda kao vođu jer je njegova baka (Marijamna) bila kneginja Hasmonejka /Makabejka (tj. židovska patriotkinja). On je bio strog sljedbenik judaizma (ali moguće iz političkih razloga). Za punu raspru o ovome Herodu, vidjeti od Josipa Flavija *Antiq.* 19.7.3; 19.8.2.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:27: Obitelj Heroda Velikog.](#)

▣ **“crkvi”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(ekklezia\).](#)

▣ **“zato da ih zlostavlja”** Herod je činio to kako bi dobio podršku i odobrenje židovskoga vodstva (usp. Djela 12:3,11). Rimski vođe činili su isto to (usp. Djela 24:27; 25:9).

Luka koristi ovaj pojam nekoliko puta (usp. Djela 7:6.19; 12:1; 14:2; 18:10). Bio je to uobičajen pojam u Septuaginti za maltretiranje. Lukin rječnik je pod velikim utjecajem Septuaginte.

12:2 “Jakova brata Ivana ubio mačem” Ovo upućuje na apostola Jakova, koji je bio brat Ivana (usp. Lk 5:10; 6:14; 8:51; 9:28.54). On je bio član nutarnjega kruga učenika (usp. Mt 17:1; 26:37; Mk 5:37; 9:2; 14:33; Lk 9:28). Zašto je Jakov morao umrijeti a Petar biti pošteđen Božja je tajna. Odrubiti glavu mačem bila je uobičajena metoda smrtne kazne za rimske građane, ali ona je očito bila ogavna Židovima.

Zanimljivo je da u ovo vrijeme Rana crkva nije imala osjećaj potrebe za zamjenu Jakova kao što je to bio slučaj s Judom (usp. Djela 1:15-20). Razlozi su nejasni, ali moguće je Judina izdaja ne smrt, ona što je prouzročila zamjenu (usp. Djela 1:15-26).

Neki mogu tvrditi da Pavlovo nazivanje Jakova, Isusova polubrata i vođe jeruzalemske Crkve, apostolom (usp. Gal 1:19) predstavlja zamjenu. Pitanje se odnosi na službeni položaj izvorne Dvanaestorice nasuprot nastavljajećem daru apostolstva (usp. Ef 4:11).

Čitanje James D. G. Dunna, *Unity and Diversity in the New Testament* prouzročilo mi je razmišljati o mogućoj različitoj strukturi vlasti u prvome stoljeću Crkve:

1. jeruzalemski apostoli
2. nutarnji krug (Petar, Jakov, Ivan) apostola
3. Jakov, Gospodinov polu-brat, koji je vodio jeruzalemsku Crkvu
4. Sedmorica (Djela 6) koji su bili vođe Židova što su govorili grčki
5. kasnije Pavao i Barnaba i njihovo slanje u crkvu u Antiohiju u Siriji.

Na ovo se mogu dodati sekte što su bile vezane uz kršćanstvo, judaisti, gnostici, i ebioniti. Svaka od njih također je imala svoje vodstvo. Jedinstvo među kršćanima na koje Luka često upućuje bilo je teško održati. Propovijedanje Isusa i Pisma bilo je dovoljno višeznačno da se omoguće mnogostruka tumačenja. Ovo je razlog da se “vladavina vjere” razvila u prvim stoljećima. To je moralo biti mjerilo za procjenu teologije skupine. Dinamički Duhom-vođeni naglasak NZ-a okrenuo se u organiziranu građu istočnjačkih i zapadnjačkih crkvenih središta. Pravoslavlje je važan problem za one naraštaje što su bili maknuti od Osnivača i svjedoka.

12:3 “uhićivati ... Petra” Ovo je treće uhićenje Petra (usp. Djela 4:3; 5:18). Kršćani nisu pošteđeni od progonstva.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Petar, čovjek.](#)

▣ **“tijekom dana Beskvasnoga kruha”** Ovo upućuje na Blagdan Pashe (usp. Djela 12:4), kombiniran s Blagdanom Beskvasnog kruha, što je trajao osam dana (usp. Izl 12:18; 23:15; Lk 22:1). I jedan i drugi slavili su oslobođenje iz egipatskoga ropstva. Slavilo se od 14.-21. u mjesecu nisanu, što bi bio naš ožujak ili travanj, ovisno o židovskome lunarnom kalendaru.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pasha.](#)

POSEBNA TEMA: PASHA

I. UVODNE IZJAVE

- A. Božanski čin osude Egipćana i oslobođenje za Izrael mjerilo je za YHWH-inu ljubav i uspostavu Izraela kao naroda (tj. posebice za Proroke).
- B. Izlazak je posebno ispunjenje YHWH-ina obećanja Abrahamu u Knjizi Postanka 15:12-21. Pasha se sjeća izlaska.
- C. Ovo je posljednja, najšira (zemljopisno, tj. Egipat i Gošen) i najrazornija (ljudski prvorođenci i stoke ubijeni) od deset pošasti što je YHWH poslao na Egipat kroz Mojsija.

II. POJAM (BDB 820, KB 947)

- A. Značenje IMENICE je neizvjesno:
 1. vezana na “pošast”, time “udariti nesrećom” (tj. Izl 11:1); YHWH-in andeo udara prvorođence ljudi i stoke.
- B. Značenje GLAGOLA:

1. "hramati" ili "šepati" (usp. 2. Sam 4:4), korišteno u smislu "preskočiti označene domove" (tj. Izl 12:13.23.27, BDB 619, popularna etimologija)
2. "plesati" (usp. 1. Kr 18:21)
3. akadski – "umiriti"
4. egipatski – "udariti"
5. usporedni GLAGOLI u Knjizi proroka Izaije 31:5, "stajati na straži" (usp. REB u Izl 12:13)
6. rana kršćanska popularna igra zvuka između hebrejskoga *pasah* na grčki *paschō*, "patiti".

C. Mogući povijesni prethodni slučajevi:

1. pastirska žrtva za novu godinu
2. beduinska žrtva i zajedničko jelo u vrijeme selidbe šatora na proljetnu pašu kako bi se obranilo od zla
3. žrtva za obranu od zla od nomadskoga naroda.

D. Razlozi zbog kojih je toliko teško biti siguran o značenju same riječi, ali i njenome podrijetlu jesu ti da ima vrlo mnogo različitih značajki o Pashi nađenih u drugim drevnim obredima:

1. nadnevak proljeća
2. etimologija IMENICE neizvjesna
3. povezano s noćnim promatranjima
4. uporaba krvi
5. slika /kip anđela /demoni
6. posebno jelo
7. ratarski elementi (beskvasni kruh)
8. bez svećenika, bez oltara, određeno mjesto.

III. DOGAĐAJ

A. Događaj je zapisan u Knjizi Izlaska 11 - 12.

B. Godišnji Blagdan opisan je u Knjizi Izlaska 12 i kombiniran s osmodnevnim Blagdanom beskvasnoga kruha:

1. izvorno to je bio mjesni događaj, usp. Knjiga Izlaska 12:21-23; Ponovljeni zakon 16:5 (usp. Br 9):
 - a. bez svećenika
 - b. bez posebnoga žrtvenika
 - c. posebne uporabe krvi
2. postao je događaj u središnjem svetištu
3. ova kombinacija mjesnoga žrtvovanja (tj. krv janjeta kao sjećanje na prolaženje Anđela smrti) i Blagdan žetve u središnjem svetištu bilo je vršeno otprilike u mjesecu abibu ili nisani 14. i 15-21. dana.

C. Simboličko vlasništvo svih prvorođenaca ljudi i stoke i njihovo iskupljenje opisano je u Knjizi Izlaska 13.

IV. POVIJESNA IZVJEŠĆA O NJENOME ODRŽAVANJU:

A. prva Pasha slavila se u Egiptu, Knjiga Izlaska 12

B. na gori Horeb /Sinaj, Knjiga Brojeva 9

C. prva Pasha slavila se u Kanaanu (u Gilgalu), Knjiga o Jošui 5:10-12

D. u vrijeme Salamonova posvećenja Hrama, 1. Knjiga o Kraljevima 9:25 i 2. Ljetopisa 8:12 (vjerojatno, ali nije posebno navedeno)

E. jedna u vrijeme vladavine Ezekije, 2. Knjiga Ljetopisa 30

F. jedna u vrijeme Jošijine obnove, 2. Knjiga o Kraljevima 23:21-23; 2. Ljetopisa 35:1-18

G. zabilježite 2. Knjigu o Kraljevima 23:22 i 2. Ljetopisa 35:18 gdje se navodi Izraelovo negodovanje zbog održavanja toga godišnjeg Blagdana.

V. VAŽNOST

- A. Ovo je jedan od tri zahtijevana godišnja Blagdana (usp. Izl 23:14-17; 34:22-24; Pnz 16:16):
1. Pasha /Beskvasni kruh
 2. Blagdan sedmica
 3. Blagdan sjenica.
- B. Mojsije naviješta kako će taj dan biti promatran iz središnjega svetišta (kao što su bila druga dva Blagdana) u Ponovljenome zakonu.
- C. Isus je koristio prigodu godišnjega Pashalnog jela (ili dan prije) kako bi otkrio Novi savez u simbolu kruha i vina, ali nije koristio janje:
1. zajedničko jelo
 2. iskupiteljska žrtva
 3. neprekidna važnost za kasnije naraštaje.

12:4 “četvorici stražara vojnika” Ovo bi značilo četiri skupine vojnika četiri puta dnevno, ili šesnaest ljudi. Broj pokazuje Herodovu brigu zbog Petrova mogućeg bijega (usp. Djela 5:19).

12:5 “molitva za njega bijaše žarka od crkve Božje” Crkva moli (usp. Djela 12:12), ali bit će iznenađena kad Bog odgovara! Pojam “žarka” vrlo je jak PRIDJEV (usp. Lk 22:44). Upotrijebljen je samo tri puta u NZ-u (usp. 1. Pt 1:22).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:24: Zastupnička molitva.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:6-17

⁶Negdje te iste večeri kad ga je Herod kanio izvesti, Petar je spavao između dva vojnika, svezan lancima, a stražari ispred vrata promatrali su tamnicu. ⁷I gle, anđeo Gospodnji iznenada se pojavi i svjetlo zasvijetli u ćeliji; i on udari Petrov bok i probudi ga, govoreći: “Ustani brzo.” I njegovi lanci spadoše s njegovih ruku. ⁸I anđeo mu reče: “Opaši se i obuj svoje sandale.” I on učini tako. I on mu reče: “Omotaj svoj ogrtač oko sebe i slijedi me.” ⁹I on izađe i nastavi ga slijediti, i on nije znao da je ono što je bivalo napravljeno od anđela stvarno, nego je mislio da je vidio videnje. ¹⁰Kad su oni prošli prvu i drugu stražu, došli su do željeznih vrata što vode u grad, što su se sama od sebe otvorila za njih; i oni su izašli i hodali po ulici, i odmah se anđeo odvoji od njega. ¹¹Kad je Petar došao sebi, reče: “Sad znam jamačno da je Gospodin poslao Svoga anđela i izbavio me od ruke Heroda i od svega što židovski narod bijaše očekivao.” ¹²I kad on to shvati, ode u kuću od Marije, majke Ivana koji se također zvao Marko, gdje su se mnogi skupili zajedno i bijahu molili. ¹³Kad je pokucao na vanjska vrata, sluškinja imenom Roda dođe odgovoriti. ¹⁴Kad je prepoznala Petrov glas, zbog svoje radosti ona nije otvorila vrata, nego otrčala unutra i obznanila da Petar stoji ispred vrata. ¹⁵Oni joj rekoše: “Ti si poludjela!” Ali ona nastavi navaljivati da je to tako. Oni nastaviše govoriti: “To je njegov anđeo.” ¹⁶A Petar nastavi kucati; i kad su oni otvorili vrata, oni ga vidješe i bijahu začuđeni. ¹⁷Ali pokazavši im sa svojom rukom da budu tiho, on im opiše kako ga je Gospodin izveo iz tamnice. I on reče: “Izvijestite o ovim stvarima Jakova i braću.” Onda ih ostavi i ode na drugo mjesto.

12:6 “te iste večeri” Lukina pisana karakterizirana su vremenskim pokazateljima (usp. Djela 12:3.4.5.6.7.8.10.18). Ali budite pozorni od tumačenja ove zapadnjačke, redosljedne, kronološke povijesti. Luka ima teološki evangelistički cilj.

▣ **“između dva vojnika”** Ovaj stih pokazuje nemogućnost Petrova bijega. To je gotovo kao kad bi oni očekivali pokušaj da ga se oslobodi (usp. Djela 5:19).

12:7 “anđeo Gospodnji iznenada se pojavi” Neuobičajeno je da se nadnaravna posredovanja anđela Gospodnjeg (usp. Djela 5:19; 7:30.35.38.53; 8:26; 10:3.7.22) i Svetoga Duha (usp. Djela 8:29.39; 10:19) izmjenjuju kroz Djela apostolska. Očito Duh govori intuitivno, ali anđeo je vidljivo fizičko očitovanje. Zanimljivo je vidjeti kombinaciju prirodnog i nadnaravnog u ovome izvješću (slično pošastima u Izlasku).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

▣ **“Ustani brzo”** Ovo je AORIST AKTIVNOG IMPERATIVA što označava hitnost. Zašto je anđeo u žurbi? Nije li on u nadzoru događaja?

12:8 “Opaši se i obuj svoje sandale” Ovo su oba AORISTI SREDNJIH IMPERATIVA.

▣ **“Omotaj svoj ogrtač oko sebe i slijedi me”** Ovo je AORIST SREDNJEGA IMPERATIVA slijeden PREZENTOM AKTIVNOGA IMPERATIVA. Anđeo je stvarno u žurbi kako bi izvršio svoj zadatak! Ovo je jedan nervozan anđeo!

12:9 Petar je bio nesiguran je li to bilo viđenje, san, ili stvarnost (usp. Djela 12:11-12; 10:17.19; 11:5).

12:11 “Kad je Petar došao sebi” Luka koristi sličan izričaj u opisivanju razmetnoga sina (usp. Lk 15:17). Iznenada mu je sinula stvarnost iskustva i domašaji toga iskustva (usp. Djela 12:12).

12:12 “kuću od Marije” Marija je bilo vrlo uobičajeno ime. Postoji nekoliko Marija spomenutih u Evanđeljima:

1. Isusova majka (usp. Lk 1:27)
2. Marija iz Magdale, učenica iz Galileje (usp. Lk 8:2; 24:10)
3. majka Jakova i Ivana (usp. Lk 24:10)
4. sestra Marte i Lazara (usp. Lk 10:39.42)
5. žena Kleofe (usp. Iv 19:25)
6. majka Ivana Marka (ovdje).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE KOJE SU SLIJEDILE ISUSA

- A. Prvo spominjanje Isusovih žena sljedbenica koje su pomogle Njemu i apostolskom skupini nalazi se u Evanđelju po Luki 8:1-3:
1. Marija, koja je nazvana i Magdalena (Lk 8:2):
 - a. Evanđelju po Mateju 27:56.61; 28:1
 - b. Evanđelju po Marku 15:40.47; 16:1.9
 - c. Evanđelju po Luki 8:2; 24:10
 - d. Evanđelju po Ivanu 19:25; 20:1.11.16.18
 2. Ivana, žena Kuza (Herodovog sluga, Lk 8:3) popisana je i u Luki 24:10
 3. Suzana (Lk 8:3)
 4. “i mnoge druge koje bijahu doprinjele njihovoj potpori od svojih vlastitih sredstava” (Lk 8:3)
- B. skupina žena koje su spomenute kao bivanje prisutnima kod raspeća:
1. Matejev popis:
 - a. Marija Magdalena (Mt 27:56)
 - b. Marija majka Jakova i Josipa (Mt 27:56)
 - c. majka sinova Zebedeja (Mt 27:56)
 2. Markov popis:
 - a. Marija Magdalena (Mk 15:40)
 - b. Marija majka Jakova Mlađega i Josipa (Mk 15:40)
 - c. Saloma (Mk 15:40)
 3. Luka samo kaže: “žene koje su Ga pratile iz Galileje” (23:49)
 4. Ivanov popis:
 - a. Marija, Isusova majka (Iv 19:25)
 - b. sestra Njegove majke (Iv 19:25)
 - c. Marija od Klopa (KJ, Kleofa, ovo može značiti žena od Klope ili kćeri od Klope, Iv 19:25)
 - d. Marija Magdalena (Iv 19:25)
- C. spomenuta skupina žena koje su promatrale mjesto Isusova ukopa:
1. Mateje popis:
 - a. Marija Magdalena (Mt 27:61)
 - b. druga Marija (Mt 27:61)

2. Markov popis:
 - a. Marija Magdalena (Mk 15:47)
 - b. Marija majka od Josipa (Mk 15:47)
3. Luka samo kaže: “žena koja je došla s Njim iz Galileje” (Lk 23:55)
4. Ivan nema zapis žena koje su bile viđene kod grobnice

D. skupina žena koje su došle do grobnice u rano nedjeljno jutro:

1. Matejev popis:
 - a. Marija Magdalena (Mt 28:1)
 - b. druga Marija (Mt 28:1)
2. Markov popis:
 - a. Marija Magdalena (Mk 16:1)
 - b. Marija majka Jakova (Mk 16:1)
 - c. Saloma (Mk 16:1)
3. Lukin popis:
 - a. “one dođoše na grob” (24:1-5.24):
 - (1) Marija Magdalena (Lk 24:10)
 - (2) Ivana (Lk 24:10)
 - (3) Marija majka Jakova (Lk 24:10)
4. Ivan popisuje samo Mariju Magdalenu (Iv 20:1.11)

E. spomenute žene kao bivanje prisutnima u Gornjoj sobi (Djela 1:14)

1. “žene” (Djela 1:14)
2. Marija majka Isusa (Djela 1:14)

F. točan odnos između različitih žena u ovim popisima neizvjestan je. Marija Magdalena očito ima prevladavajuću ulogu. Dobar članak o “ženama” u Isusovu životu i službi nalazi se u *Dictionary of Jesus and the Gospels*, izdao IVP, str. 880-886.

▣ (12:12) “majke Ivana” Ovo upućuje na majku Ivana Marka. Rana crkva sastajala se u kući ove obitelji u Jeruzalemu (usp. Djela 12:12). To je bilo i mjesta Gospodinova trećega ukazanja nakon uskrsnuća i dolazak Duha na Pedeseticu.

Ivan Marko pridružio se Pavlu i svome bratiću Barnabi (usp. Kol 4:10) na prvome misijskom putovanju (usp. Djela 12:25 - 13:13). Iz nekoga je razloga napustio tim i vratio se kući (usp. Djela 15:38). Barnaba ga je želio uključiti na drugo misijsko putovanje, ali Pavao je to odbio (usp. Djela 15:36-41). To je ishodilo u Pavlovu i Barnabinu razilaženju. Barnaba je uzeo Ivana Marka na Cipar (usp. Djela 15:39). Kasnije, dok je Pavao bio u zatvoru, on spominje Ivana Marka na pozitivan način (usp. Kol 4:10) i još kasnije kad je Pavao bio u drugome zatvoru u Rimu, netom prije svoje smrti, on ponovno spominje Ivana Marka (usp. 2. Tim 4:11).

Očito je Ivan Marko postao dijelom Petrove misijske skupine (usp. 1. Pt 5:13). Euzebije u *Eccl. His.* 3.39.12 daje nam zanimljivo izvješće o odnosu Ivana Marka s Petrom:

“U svojoj vlastitoj knjizi Papija [Hierapolski – op.prev.] nam daje izvješća o Gospodinovim govorima dobivenima od Aristiona ili naučenima izravno od prezbitera Ivana. Nakon što su ona privukla pozornost znanstvenika, ja sad moram slijediti izjave što su već navedene od njega s dijelom obavijesti što je dao glede Marka, pisca evanđelja:

To je, isto tako, govorio prezbiter: ‘Marko, koji je bio tumač Petra, pozorno je zapisao, ali ne po redu, svega što se sjetio od Gospodinovih govora i djela. Jer on nije čuo Gospodina niti je bio jedan od Njegovih sljedbenika, nego kasnije, kao što sam rekao, jedan od Petrovih. Petar je prilagodio svoje učenje sukladno prigodi, bez da je činio sustavno uređenje Gospodinovih govora, tako da je Marko bio posve opravdan što se tiče zapisivanja stvari onakvima kakvima se sjećao. Jer on je imao samo jedan cilj – ne izostaviti ništa što je čuo, i ne dati krivu tvrdnju o tome’” (str. 152).

U ovome navodu Papija upućuje na “Ivana starješinu”. Irenej kaže: “o ovim stvarima svjedoči se u pisanju Papija, Ivanovog slušatelja, i pratitelja Polikarpa”. Ovo podrazumijeva kako je Papija to čuo od Ivana apostola.

▣ **“(gdje) su se mnogi skupili zajedno i bijahu molili”** Gramatički oblici ovih riječi otkrivaju da se Crkva skupila i namjeravala ostati u molitvi (PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA slijeđenog PREZENTOM SREDNJEGA [deponent] PARTICIPA).

12:13 “vanjska vrata” Ovo su bila mala vrata na ulici. Postojala su veća vrata na katu.

▣ **“Roda”** Njeno ime znači “ruža”. Neizvjesno je ako je ona radila za vlasnike kuće ili je bila član molitvenoga sastanka.

12: “Ti si poludjela” Crkva je molila za Božje djelovanje, ali oni su bili krajnje iznenađeni (usp. Djela 12:16) kad je On djelovao.

▣ **“Oni nastaviše govoriti”** Postoje dva IMPERFEKT AKTIVNA INDIKATIVA u ovome okviru, što podrazumijevaju Rodinu potvrdu i da se odgovor onih koji su bili na molitvenome sastanku dogodio više nego jednom.

▣ **“To je njegov anđeo”** Anđeli igraju istaknutu ulogu u Lukinim pisanjima. Očito su Židovi vjerovali kako nečiji anđeo čuvar može uzeti fizičko tijelo (za dobru raspru o židovskim izvorima i uvjerenjima o anđelima čuvarima, vidjeti *Encyclopaedia Judaica*, tom 2, str. 963). Ne postoji svetopisamska osnova za to vjerovanje. Ovaj razvoj angeologije mogao bi doći iz zamisli o *fravashi* u zoroastrijanizmu. Mnogo od rabinske angeologije može biti povučeno od ovoga perzijskog utjecaja. Postoji neki svetopisamski dokaz za anđele čuvare za nove vjernike (usp. Mt 18:10). Anđeli su sluge iskupljenih (usp. Heb 1:14).

12:17 “pokazavši im sa svojom rukom da budu tiho” Ovo je očito pojedinost očevica (usp. Djela 13:16). Luka zapisuje ovaj pokret nekoliko puta (usp. Djela 13:16; 19:33; 21:40).

▣ **“Izvijestite o ovim stvarima Jakova i braću”** Ovo pokazuje da je Jakov, Isusov polu-brat, već bio vođa jeruzalemske Crkve (usp. Djela 15:13-21).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:14: Jakov, Isusov polu-brat.](#)

▣ **“ode na drugo mjesto”** Nitko ne zna kamo je Petar otišao, ali očito nije išao u Rim kao što su neki pretpostavljali jer je on bio prisutan na Saboru u Jeruzalemu zapisanome u Djelima apostolskim 15.

Čak premda je Bog nadnaravno oslobodio Petra, to ne podrazumijeva kako on može biti nemaran ili očekivati ovu čudesnu intervenciju svaki put. Zapamtite Jakov je bio ubijen! Petar isto tako šalje riječ Crkvi neka očekuje više fizičkoga progonstva zbog njegova oslobođenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:18-19

¹⁸Sad kad je došao dan, postojala je ne mala uznemirenost među vojnicima o onome što bi moglo postati od Petra. ¹⁹Kad ga je Herod tražio i nije ga našao, on je ispitao stražare i naredio da budu odvedeni na pogubljenje. Onda side iz Judeje u Cezareju i tamo bijaše provodio vrijeme.

12:18 “postojala je ne mala uznemirenost” Zanimljivo je da Luka izjavljuje stvari u negativnome smislu, često ublaženom izjavom (usp. Djela 12:18; 15:2; 19:11.23.24; 20:12; 26:19.26; 27:30; 28:2, vidjeti fusnotu #8, str. 134, od G. B. Cairda, *The Language and Imagery of the Bible*). Ova književna osobina poznata je u hebrejskoj književnosti, ali često je korištena u grčkoj književnosti. Luka je bio visoko obrazovani Grk!

12:19 “on je ispitao stražare i naredio da budu odvedeni na pogubljenje” Ovo je zaplet teksta (usp. NKJV, NRSV, TEV), ali nije izjavljen izričito (usp. NJB). Neki prijevodi koriste kurziv kako bi identificirali riječi što nisu u grčkome tekstu. Ako stražar izgubi svog zatvorenika, on mora snositi kaznu toga zatvorenika (usp. Djela 16:27; 27:42, Justinijanov kôd 9.4.4).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:20-23

²⁰Sad on je bio vrlo bijesan na ljude Tira i Sidona; i s jednim dogovorom oni dođu k njemu, i pridobivši Blasta kraljevog komornika, oni su tražili mir, jer se njihova zemlja hranila kraljevskom zemljom. ²¹Određenoga dana Herod, odjeven u svoju kraljevsku odoru, zauzme mjesto za govornicom i započe ih oslovljavati. ²²Ljudi su vikali: “Glas boga a ne čovjeka!” ²³I trenutačno ga udari anđeo Gospodnji jer on nije dao Bogu slavu, i on bijaše pojeden od crva i umre.

12:20 “Sad on je bio vrlo bijesan na ljude Tira i Sidona” Herod je bio vrlo ljutit i nastavio je biti takav (PERIFRASTIČKI IMPERFEKT). Određeni povijesni slučaj i osoba nisu poznati u povijesti, ali regija Tira i Sidona ovisila je o ratarskome proizvodu iz područja Galileje (usp. 1. Kr 5:11; Ezra 3:7; i moguće Ez 27:17).

12:21 “Određenoga dana Herod, odjeven u svoju kraljevsku odoru” Ovo se dogodilo godine 44. Za potpunije izvješće o ovome događaju vidjeti od Josipa Flavija *Antiq.* 19.8.2 (preveo William Whiston, Kregal):

“U kojem blagdanu, veliko mnoštvo glavnih osoba došlo je zajedno, dostojanstveno kao što su bili dostojanstveni u njegovoj provinciji. Drugi dan pokazuje da stavlja na sebe odjeću u potpunosti napravljenu od srebra, i uistinu predivno sastavljenu, i ulazi u kazalište rano ujutro; u kojem vremenu je srebro njegove odore bilo osvijetljeno odsjajem sunčevih zraka, isijavajući na iznenađujući način, i bio je toliko sjajan da se širila strava nad onima koji su ga netremice promatrali: i oni koji su mu laskali vikali su, jedan s jednoga mjesta, a drugi s drugog, (iako ne za njegovo dobro), da je on bog: i dodali su, — ‘Neka nam bog bude milostiv; jer iako smo te dosad štivali kao čovjeka, ipak mi ćemo te odsad držati nadmoćnim nad smrtnom prirodom.’ Nakon ovoga kralj ih nije niti ukorio, ni odbacio njihovo bezbožno laskanje. Ali, dok je ubrzo poslije toga pogledao, vidio je sovu kako sjedi na izvjesnome užetu iznad njegove glave, i odmah shvatio da je ova ptica bila glasnik loših vijesti, kao što mu je jednom bila glasnik dobrih vijesti; i pao je u najdublju tugu. Oštra bol pojavila se i u njegovu trbuhu, i započela na najstrašnji način. On je stoga pogledao na svoje prijatelje, i rekao,—‘Meni je, kojeg zovete bogom, zapovjeđeno neka trenutno ostavim svoj život; jer Providnost tako kori lažljive riječi što ste mi upravo rekli; i ja, kojeg ste nazvali besmrtnim, odmah moram pohititi u smrt’” (str. 412).

Herodova narav i fizičko stanje što ju je pratilo također je opisano do jezivih pojedinosti u *Antiq.* 17:6:5.

Jerome Biblical Commentary (tom 2, str. 191) obavještava nas kako su ove jezive pojedinosti o smrti neke osobe bile način pokazivanja drevnoga pisca što se događalo onima koji vrijeđaju Boga:

1. Antioh IV. Epifan – 2. Knjiga o Makabejcima 9:5-18
2. Herod Veliki – Josip Flavije, *Antiq.* 17.6.5.

12:23 “anđeo Gospodnji” Ovo upućuje na Anđela smrti (usp. Izl 12:23; 2. Sam 24:16; 2. Kr 19:35). Smrt je u rukama Boga, ne Sotone. Ovo je primjer ovozemaljske osude.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:19: Anđeo Gospodnji.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:24

²⁴Ali riječ Gospodinova nastavila je rasti i umnažati se.

12:24 Ovo je karakteristična Lukina sažeta izjava (usp. Djela 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:25

25A Barnaba i Savao vratili su se iz Jeruzalema kad su ispunili svoj zadatak, uzevši sa *sobom* Ivana, koji je također bio zvan Marko.

12:25 Ovo započinje izvješće o Pavlovim misijskim putovanjima. Postoji tekstualna varijanta u ovome stihu povezana s izričajem da su se oni ili vratili “u” Jeruzalem (usp. *eis*, MSS κ i B) ili “iz” Jeruzalema (usp. *apo*, MS D ili *ek*, MSS P⁷⁴, A). Djela apostolska 13 započinju s Barnabom i Savlom u Antiohiji (“iz Jeruzalema u Antiohiju”, usp. MS E i Starolatinska, Sirijska, i Koptska verzija).

▣ **“Marko”** Vidjeti bilješku “Spomenute osobe”, Djela apostolska 16, Uvod.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Bog poštedio Petra a ne Jakova?
2. Je li okupljena Crkva bila iznenađena kad su njihove molitve bile odgovorene? Objasnite implikaciju.
3. Trebaju li vjernici anđele ako imaju obitavajućega Svetog Duha?

DJELA APOSTOLSKA 13

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Barnaba i Savao opunomoćeni	Barnaba i Savao imenovani (12:25 - 13:3)	Barnaba i Savao na Cipru (12:23 - 13:12)	Barnaba i Savao su odabrani i poslani	misija otposlana
13:1-3	13:1-3	13:1-3	13:1-2 13:3	13:13
apostoli propovijedaju na Cipru	propovijedanje na Cipru		na Cipru	Cipar: vračar Elim
13:4-12	13:4-12	13:4-12	13:4-5 13:6-11a 13:11b-12	13:4-5 13:6-12
Pavao i Barbana u Antiohiji Pizidije	u Antiohiji Pizidije	putovanje u Antiohiju Pizidije i Ikonij	u Antiohiji u Pizidiju	dsolazak u Antiohiju u Pizidiji
13:13-16a	13:13-41	13:13-16a	13:13-16a	13:13-16a
13:16b-25		14:16b-25	13:16b-20a 13:20b-25	13:16b-25
13:26-41		13:26-41	13:26-41	13:26-31 13:32-37 13:38-39 13:40-41
13:42-43	blagoslov i sukob u Antiohiji 13:42-52	13:42-43	13:42-43	13:42-43
13:44-52		13:44-47 13:48-52	13:44-47 13:48 13:49-52	Pavao i Barnaba propovijedaju poganima 13:44-47 13:48-49 13:50-52

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo je izvješće o Pavlovu i Barnabinu prvome misijskom putovanju. Ostatak Djela apostolskih bit će predan Pavlovoj službi.
- B. Bilo bi vrlo korisno otvoriti kartu na koricama vaše Biblije ili atlas i slijediti zemljopisne lokacije spomenute u Djelima apostolskim 13 i 14.
- C. Postoji očevidan prijenos u Djelima apostolskim 13 i 14 od vodstva Barnabe na vodstvo Pavla.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:1-3

¹Sad u Antiohiji su bili, u crkvi što bijaše *tamo*, proroci i učitelji: Barnaba, i Šimun koji je bio zvan Niger, i Lucije iz Cirene, i Manaem koji je bio odgojen s Herodom tetrarhom, i Savao. ²Dok su oni služili Gospodinu i postili, Sveti Duh reče: “Odvojite za Mene Barnabu i Savla za djelo za koje sam ih Ja pozvao.” ³Onda, dok su postili i molili i položili svoje ruke na njih, oni ih otposlaše.

13:1 “Antiohiji” [Antiohija] Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 11:19.

▣ “crkvi” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

▣ “proroci i učitelji” Ovi darovi Duha popisani su u 1. Poslanici Korinćanima 12:28 i Efežanima 4:11. Gramatička građa je takva da je neizvjesno jesu li popisana petorica muškaraca bili i proroci i učitelji ili jesu li prva trojica proroci a zadnja dvojica učitelji.

Poteškoća s ovim pojmom je: “Kako se NZ-ni dar prorokovanja odnosi na SZ-ne proroke?” U SZ-u proroci su pisci Pisma. U NZ-u ovaj je zadatak bio dat izvornoj dvanaestorici apostola i njihovim pomagačima. Kao što je pojam “apostol” zadržan kao neprekinuti dar (usp. Ef 4:11), ali s promijenjenim zadatkom nakon smrti Dvanaestorice, tako je isto, služba proroka. Nadahnuće se završilo; ne postoji daljnje nadahnuto Pismo. Prvenstveni zadatak proroka Novoga zavjeta je naviještanje Evanđelja, ali i drukčiji zadatak, moguće kako primijeniti NZ-ne istine na tekuća stanja i potrebe.

Dar poučavanja spomenut je u Djelima apostolskim 13:1 u kombinaciji s prorokovanjem, ali u Poslanici Efežanima 4:11 povezan je s pastorima. U 2. Timoteju poslanici 1:11 Pavao kaže da je on propovjednik, apostol, i učitelj. Ovdje to čini se stoji neovisno, kao i u Rimljanima 12:7. O tome se odvojeno raspravlja i u Jakovljevoj poslanici 3:1 i dalje. Ovo podrazumijeva kako ovi darovi vodstva mogu biti kombinirani na različite načine u različitim vjernicima kako bi se zadovoljila potreba Crkve u tome vremenu ili području. Svaki od ovih nadarenih vođa (usp. Ef 4:11) navješćivao je Evanđelje, ali na različite načine (rukopolaganjem, propovijedanjem, upućivanjem).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta; u 1:2: Inspiracija \(nadahnuće\); i Prosvjetljenje \(iluminacija\).](#)

▣ “Barnaba” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:36: Barnaba.](#)

▣ “Šimun koji je bio zvan Niger” Pojam *niger* je latinski za tamno ili crno. Neki komentatori pokušavaju povezati ovoga Šimuna s Evanđeljem po Marku 15:21.

▣ “Lucije iz Cirene” Moguće je ovaj jedan od helenističkih Židova koji su propovijedali poganima u Antiohiji (usp. Djela 11:20). On vjerojatno nije Lucije spomenut u Djelima apostolskim 16:21.

▣ “Manaem koji je bio odgojen s Herodom tetrarhom” *Manaem* je grčki oblik od hebrejskoga *Manahem*, što znači “tješitelj”. Ovaj je čovjek bio ili polu-brat (grčka književnost) Heroda Antipe (vidjeti Uvod u Djela 12) ili je odrastao s njim (*koine* papirus). Luka je vjerojatno dobio mnogo obavijesti o Herodu Antipi (tetrarhu) iz razgovora s ovim čovjekom.

13:2	
NASB	“služili”
NKJV	“pomagali”
NRSV	“štovali”
TEV	“služili”
NJB, REB	“prinosili štovanje”
Pešita	“molili”

Ovo je grčki pojam *leitourgia* (složenica od “javno” i “rad”) od kojeg smo dobili grčki pojam liturgija. Izvorno je to upućivalo na nekoga tko je javno služio o svome osobnom trošku. U ovome okviru to podrazumijeva razdoblje traženja Božje volje tijekom službe štovanja. GLAGOL može upućivati na čitavu Crkvu ili samo na petoricu popisanih muškaraca.

▣ **“postili”** U SZ-u postoji samo jedan dan u godini za post, Dan pomirenja, Levitski zakonik 16. Međutim, tijekom prvoga stoljeća, rabinski judaizam razvio je dva posta u tjednu. Iako post nije zahtijevan od vjernika, često je koristan za uviđanje Božje volje (usp. Djela 14:23).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Post.](#)

POSEBNA TEMA: POST

Post, iako nikad nije zapovjeden u NZ-u, bio je očekivan u prigodno vrijeme za Isusove učenike (usp. Mt 6:16-17; 9:15; Mk 2:19; Lk 5:35). Primjereni post opisan je u Knjizi proroka Izaije 58. Isus je Sâm postavio presedan (usp. Mt 4:2). Rana crkva je postila (usp. Djela 13:2-3; 14:23; 2. Kor 6:5; 11:27). Pobuda i način su ključni; određivanje vremena; trajanje i učestalost su proizvoljni. SZ-ni post nije zahtjev za NZ-ne vjernike (usp. Djela 15:19-29). Post nije način pokazivanja nečije duhovnosti (usp. Iz 58; Mt 6:16-18), nego približavanje Bogu i traženje Njegovog vodstva (tj. Isusova, Mt 4:2). Post može biti duhovno koristan.

Stremljenja Rane crkve prema asketizmu bilo je uzrokom što su pisari umetnuli “post” u nekoliko odlomaka (tj. Mt 17:21; Mk 9:29; Djela 10:30; 1. Kor 7:5). Za daljnju obavijest o ovima dvojbenim tekstovima savjetovati Bruce Metzgera *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, izdavač *United Bible Societies*.

▣ **(13:2) “Sveti Duh reče”** Ovo je još jedan biblijski dokaz za osobnost Svetoga Duha. Je li to bilo zvučno ili intuitivno neizvjesno je (usp. Djela 8:29; 10:19; 11:12; 20:23; 21:11). Očito je ovo bila vrlo posebna poruka (usp. Djela 16:6-7), vjerojatno dana kroz jednoga od proroka.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha.](#)

▣ **“Odvojite”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Pojam *aphorizō* ima isti suzvuk kao “svet” (*hagiazō*). Podrazumijeva odvojenost i opremljenost za označen Božanski zadatak (usp. Rim 1:1; Gal 1:15).

▣ Nakon “odvojite” u grčkome je tekstu PARTICIP *dē* što označava jačinu (usp. Lk 2:15; 1. Kor 6:20). On daje ozbiljnost pozivu što je uputio Duh. Postoji usporednica u Pavlovoj izjavi u Djelima apostolskim 15:36.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Rukopolaganje \(iz 1. Timoteju poslanice 4:14\).](#)

▣ **“za djelo za koje sam ih Ja pozvao”** Ovo je PERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. Duh je Onaj koji poziva i oprema za zadatke službe (usp. 1. Kor 12:7.11).

13:3 Ovaj stih ima tri AORIST PARTICIPA što opisuju duhovne pripreme za slanje prvih misionara iz crkve u Antiohiji:

1. postili
2. molili
3. položili ruke na njih.

Ovo su čini se jedinstvena djelovanja čitave zajednice, ne samo ostalih proroka i učitelja. Čitava crkva mora biti uključena u djelatnosti Velikoga poslanja!

▣ **“položili svoje ruke na njih”** Ovaj određeni stih jedan je od višeznačnih tekstova na kojima je temeljena suvremena praksa rukopolaganja. Međutim, to je neprikladan biblijski temelj za naše suvremene denominacijske prakse. Postoje mnogi fizički primjeri “polaganju ruku” u Bibliji:

1. u SZ-u u svrhu:
 - a. žrtvenog poistovjećivanja (usp. Lev 1:4; 3:2; 4:4; 16:21)
 - b. blagoslova (usp. Post 48:13 i dalje; Mt 19:13.15)
 - c. postavljanje nasljednikathe (usp. Br 27:23; Pnz 34:9)
2. u NZ-u pozadina je jednako raznovrsna:
 - a. iscjeljenje (usp. Lk 4:40; 13:13; Djela 9:17; 28:8)
 - b. posvećenost ili predanost zadatku (usp. Djela 6:6; 13:3)
 - c. povezano s primanjem Svetoga Duha ili duhovnim darovima (usp. Djela 8:17; 19:6; 1. Tim 4:14; 2. Tim 1:6)
 - d. referenca na temeljna učenja judaizma ili Crkve (usp. Heb 6:2).

Ovo polaganje ruku nije bilo iskustvo ustoličenja. Ovi su ljudi bili već pozvani, daroviti, djelatni vođe. To nije bila nova služba u koju su pozvani, nego proširenje onoga što su već radili.

Rukopolaganje stremi ohrabriti razlike među vjernicima. Ono daje povjerenje u dihotomiju svećenstvo-laici. Grčka riječ *cleros* (baštiniti kockom) i *laos* (grčka riječ za narod), kad je korištena u NZ-u, uvijek upućuje na čitavu skupinu vjernika. Svi su vjernici pozvani, daroviti, puno-vremenski službenici Evanđelja (usp. Ef 4:11-12). Nema biblijskoga dokaza za odvajanje vjernika u hijerarhijske skupine. Svi vjernici daroviti su za službu Tijelu Kristovu (usp. 1. Kor 12:7.11).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:4-12

⁴Tako, bivajući poslani od Svetoga Duha, oni sidoše u Seleuciju i od tamo otploviše za Cipar. ⁵Dok su stigli u Salaminu, oni *započeše* navješćivati riječ Božju u sinagogama Židova; i oni su imali i Ivana kao svoga pomagača. ⁶Kad su prošli kroz čitav otok sve do Pafa, oni nadoše vračara, židovskoga lažnog proroka kojemu ime bijaše Barjesus, ⁷koji bijaše s prokonzulom, Sergijem Pavlom, umnim čovjekom. Ovaj čovjek pozvao je Barnabu i Savla i nastojao čuti riječ Božju. ⁸Ali Elim vračar (jer njegovo ime je prevedeno) suprotstavi im se, tražeći da odvrati prokonzula od vjere. ⁹Ali Savao, koji također bijaše *poznat kao Pavao*, ispunjen Svetim Duhom, uperi svoj pogled u njega, ¹⁰i reče: “Ti koji si pun svega lukavstva i prijevare, ti sine davla, ti neprijatelju sve pravednosti, nećeš li prestati činiti krivima ravne putove Gospodinove?” ¹¹Sad, gle, ruka Gospodinova je nad tobom, i ti ćeš biti slijep i nećeš vidjeti sunca neko vrijeme.” I odmah magla i tama padne na njega, i on ode tražiti one koji bi ga vodili rukom. ¹²Onda prokonzul povjerova kad vidje što se dogodilo, bivajući začuden učenjem Gospodinovim.

13:4 “bivajući poslani od Svetoga Duha” Ovaj okvir ne potvrđuje autoritet mjesne crkve, nego autoritet Duha. On je taj naglašeni dio Trojstva u Djelima apostolskim. To “novo Mesijansko doba” bilo je poznato kao “Doba Duha”. On poziva, daje darove, usmjerava, dokazuje krivicu, i osnažuje (usp. Iv 14:16-17.26; 15:26; 16:7-15). Ne može postojati trajna niti učinkovita služba bez Njegove prisutnosti i blagoslova.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Trojstvo.](#)

▣ **“Seleuciju” [Seleucija]** Ovo je bio lučki grad Antiohije u Siriji. Bio je oko petnaest milja sjeverozapadno. Njegovo ime ide unatrag do generala (Seleuković) Aleksandra Velikog, koji je vladao ovim područjem nakon Aleksandrove smrti.

▣ **“Cipar”** Ovo je bio Barnabin dom (usp. Djela 4:36) gdje je postojala velika židovska populacija. U SZ-u poznat je kao *Kitim*. To nije bilo prvo kršćansko svjedočenje na ovome otoku (usp. Djela 11:19-20).

13:5 “Salaminu” [Salamina] Ovo je bio lučki grad na istočnoj obali otoka Cipra. Bila je trgovačko središte otoka.

▣ **“oni započehše navješćivati riječ Božju u sinagogama”** Razlog za ovo je očit:

1. ovi Židovi poznavali su već SZ
2. Židovi su bili odabrani narod (usp. Post 12:1-3) i imali su prvi mogućnost za odaziv (usp. Djela 3:26; 13:46; 17:2; 18:4.19; 19:8; Rim 1:16)
3. u sinagoškim službama bili su pogani koji: [a] već bili privučeni jedinome istinskom Bogu i [b] poznavali su SZ.

Ovo je postala redovita Pavlova misijska metoda tamo gdje je postojala sinagoga.

▣ **“Ivana” [Ivan]** Ovo upućuje na Ivana Marka u čijem su se domu sastajali učenici (usp. Djela 12:12). On je prema predaji pisac Evanđelja po Marku, što čini se bilježi svjedočanstvo očevica apostola Petra. On je bio i uzrokom velike svađe između

Pavla i Barnabe što je razdijelila misijski tim (usp. Djela 15:36-41). Međutim, kasnije Pavao spominje Ivana Marka u pozitivnome smislu (usp. Kol 4:10; 2. Tim 4:11 i Flm stih 24). Vidjeti puniju bilješku u Uvodu u Djela apostolska 16, A.

13:6 “Kad su prošli kroz čitav otok” Ovo vjerojatno znači da su se zaustavili i propovijedali u svakoj sinagogi na otoku.

▣ **“Pafa” [Paf]** Ovo upućuje na novi Paf, u suprotnosti od starijega fenicijskog grada udaljenog sedam milja. Oba ova grada imenovana su prema fenicijskoj boginji *Paphian*. Ona je bila boginja ljubavi poznata također kao *Afrodita*, *Aštarta*, *Venera*, itd. Ovaj grad bio je službeni politički glavni grad Cipra.

▣ **“Barjesus”** Ovaj čovjek bio je židovski lažni prorok. Njegovo ime znači “sin Jošue”. Iz Djela apostolskim 13:8 učimo da je on išao po odredbi Elima vračara. Ovaj pojam vračar odražava grčki ekvivalent aramejskoga korijena što znači “čarobnjak” (usp. Djela 13:10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:9: Magija.](#)

13:7 “prokonzulom, Sergijem Pavlom” Postojala je velika raspra o povijesnosti Lukinih izvješća. Ovdje je dobar primjer preciznosti Luke povjesničara. On ovoga čovjeka naziva “prokonzul”, što znači da je Cipar bio rimska senatorska provincija. Učimo kako se to dogodilo godine 22. dekretom od Augusta. Iz latinskog natpisa u Soloi također učimo da je Sergije Pavao započeo kao prokonzul godine 53. Što više informacije otkriva arheologija o svijetu Mediterana, to je više potkrijepljena Lukina povijesna točnost.

▣ **“umnim čovjekom”** Ovaj pojam korišten je sa širokom raznolikošću suzvuka. U ovome okviru podrazumijeva da je on bio kadar vladati učinkovito. Također karakterizacija njega na ovaj način kako Evanđelje nije pogodilo samo siromašne i neobrazovane, nego i bogate i obrazovane (usp. *Manaen* 13:1). Također je moguće da je jedna od Lukinih nakana pisanja Djela apostolskih bila pokazati kako Evanđelje nije bilo prijatna rimskoj vladavini.

13:8 “Elim” Izgleda kako je ovo grčko ime transliteracija:

1. arapskoga pojma za mudrog čovjeka (mudrac, vračar, netko tko može unaprijed vidjeti i nadzirati budućnost manipuliranjem nevidljivim snagama /silama nevidljive kraljevine, AB, tom 2, str. 487)
2. aramejske riječi za nekoga tko tumači snove.

▣ **“vračar”** Ovo se odnosi na pojam “mag”, što znači kaldejsko-midjanski mudraci, kao što je bio Daniel (usp. Dn 2:2; 4:9; Mt 2:1). Međutim, od Pavlova vremena, korišten je o putujućim magima i lutajućim nadriliječnicima u grčko-rimskome svijetu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:9: Magija.](#)

▣ **“vjere”** Ovaj pojam korišten je na tri posebna načina u NZ-u:

1. osobno pouzdanje u Isusa Krista kao Spasitelja
2. vjerno, pobožno življenje
3. teološki sadržaj Evanđelja (tj. doktrina, usp. Juda stihovi 3 i 20).

Ista višeznačnost vidi se u Djelima apostolskim 6:7. Ovdje to čini se upućuje na #3 zbog određenoga člana i okvira. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 3:16.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Novozavjetni kanon \(iz seminarskoga udžbenika dr. Utleja\); i Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[fimenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

POSEBNA TEMA: NOVOZAVJETNI KANON (iz seminarskoga udžbenika dr. Utleja)

Budući je ovaj Seminarski udžbenik (vidjeti Seminar biblijskoga tumačenja *online* na www.freebiblecommentary.org) u osnovi uvod u okvirna i tekstualna načela za tumačenje Biblije, čini se očitim kako mi trebamo kao prvo promotriti samu Bibliju. U svrhu ovoga proučavanja pretpostavit ćemo vodstvo Duha u kanonizaciji.

A. Autorove općenite pretpostavke:

1. Bog postoji i On želi da Ga mi spoznamo

2. On nam se Sâm otkrio:
 - a. On je djelovao u povijesti (otkrivenje)
 - b. On je odabrao određene ljude kako bi zapisali i objasnili Njegova djelovanja (nadahnuće)
 - c. Njegov Duh pomaže čitatelju (slušatelju) ovog pisanog otkrivenja razumjeti njegove glavne istine (prosvjetljenje).
3. Biblija je jedini vjerodostojan izvor istine o Bogu (ja znam o Isusovu životu i učenjima samo putem Biblije). Ona je naš zajednički izvor za vjeru i vršenje. Knjige SZ-a i NZ-a pisane su za određene prilike i vremena sad su nadahnuti vodiči za sve prilike i doba. Međutim, one sadrže neke kulturološke istine što ne prekoračuju svoje vlastito vrijeme i kulturu (tj. poligamija, Sveti rat, ropstvo, celibat, mjesto žene, nošenje vela, sveti poljubac, itd.).

B. Ja razumijem da je kanonizacija povijesni proces s nekim nesretnim incidentima i događajima, ali moja je pretpostavka da Bog vodi njen razvitak. Rana crkva prihvatila je priznate Knjige SZ-a što su bile prihvaćene unutar judaizma. Iz povijesnoga istraživanja čini se kako su rane crkve, ne samo rani sabori, zaključile kanon Novoga zavjeta. Očito su bila uključena naredna mjerila, ili svjesno ili podsvjesno:

1. Protestantски канон садржи све надахнуте Књиге; канон је закључен! (тј. “(та) вјера”, Дјела 6:7; 13:8; 14:22; Гал 1:23; 6:10; Јуда стихови 3 и 20):
 - a. прихваћен SZ од Жидова
 - b. двадесет седам Књига у NZ-у (напредујући повјесни процес)
2. аутори Новог завјета били су повезани с Исусом или с апостолом (напредујући повјесни процес):
 - a. Јаков и Јуда на Исуса (Нјегова полу-браћа)
 - b. Марко на Петра (окренуо његове проповједи у Риму у Еванђеље)
 - c. Лука на Павла (мисијски партнер)
 - d. Посланца Хебрејима традиционално упućује на Павла
3. теолошко јединство с апостолском обуком (касније названо “владавина вјере”); Еванђеља су била писана након већине осталих NZ-них Књига:
 - a. због успона hereze (тј. адопцијанизма, гностичизма, марционизма, и монанизма)
 - b. због закашњелог Другог доласка
 - c. због смрти дванаесторике апостола
4. трајно и морално промијенјени животи слушајтеља гдје су се те Књиге слушале и биле прихваћене
5. опћа сугласност раних цркава и касније црквених sabora може се видјети у раним popisима канонских Књига:
 - a. Ориген (185.-254.) тврди како су постојала четири Еванђеља и Посланце апостола што су кружили међу црквима
 - b. Мураторијев фрагмент датан између године 180.-200. из Рима (једина копија што је данас доступна оштећена је, касни латински текст). Пописује истих 27 Књига као и protestantsки NZ (али додаје Петрову Апокалипсу и Пастир Herma)
 - c. Еузебије из Цезареје (265.-340.) увео је троstruku ознаку (као што је учинио и Ориген) за описивање кршћанских spisa:
 - (1) “primljeni” и time прихваћени
 - (2) “osporavani” и time значење неких цркава, али не свих, прихватиле су их
 - (3) “lažni” и time неприхватљиви у великој већини цркава и нису се читали. Они у osporavanoj skupini што су касније били коначно прихваћени били су: Јаковљева посланица, Јудина посланица, 2. Петрова посланица, те 2. и 3. Иванова посланица
 - d. Cheltenhamски popis (на латинском) из Сјeverне Африке (360. г.) има истих 27 Књига (осим за Хебрејима, Јаковљеву, и Јудину [Посланца Хебрејима није посебиче споменута, али може бити укључена у Павлова писма]), као и protestantsки NZ, али у неубичајеном редоследу
 - e. Атаназјево Ускрсно писмо из 367. године први је popis точно истих 27 Књига (ни више, ни мање) као и protestantsки NZ
 - f. замисао и садржај ауторитативног popisa јединствених Књига било је повјесни и теолошки развитак.
6. Приједлози за читање:
 - a. *The Canon of the New Testament*, Bruce Metzger, издavaч Oxford Press
 - b. чланци о канону у *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*, том 1, стр. 709-745

c.	<i>Introduction to the Bible</i> , William E. Nix i Norman Geisler, izdavač Moody Press, 1968. (posebice karta na str. 22)
d.	<i>Holy Writings – Sacred Text: The Canon in Early Christianity</i> , John Barton, izdavač Westminster John Knox Press.

13:9 “Pavao” Ovo je prva uporaba njegova rimskoga nadimka u Djelima apostolskim. Pavao je iz grčkoga pojma što znači “mali”. Neki misle kako to upućuje na Pavlovu fizičku visinu, drugi na njegovu vlastitu procjenu sebe kao “najmanji od apostola” jer je on proganjao Crkvu. To je vjerojatno bilo drugo ime što su mu njegovi roditelji dali kod rođenja.

▣ **“Pavao, ispunjen Svetim Duhom”** Snaga Duha što je vodila Ranu crkvu opisana je pojmom “punjenje” (usp. Djela 2:4; 4:8.31; 6:3; 7:55; 9:17; 13:9.52; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:4: Ispunjen Duhom \[iz Efežanima 5:18\]](#)). Neprekidno, dnevno punjenje što daje Duh uobičajeno je stanje svih vjernika (usp. Ef 5:18). U Djelima apostolskim to je obično povezano sa smjelošću za navješćivanje Evandjelja.

▣ Za “**ispunjen**” vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:17 i [Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\)](#).

▣ **“uperi svoj pogled”** Vidjeti puniju bilješku u Djelima apostolskim 1:10.

13:10 Pavao karakterizira ovoga židovskog lažnog proroka s nekoliko pojmova:

1. “pun svega lukavstva”, u značenju uhvatiti u klopku pomoću mamca (ovo je jedina uporaba toga pojma u Lukinim pisanjima)
2. “pun sve ... prijevara”, ovo je od grčke riječi što znači učiniti nešto olako ili lakomisleno, ali to je dobilo zao suzvuk (usp. Djela 18:14). Ovaj pojam nađen je jedino u Djelima apostolskim (usp. Djela 13:10; 18:14)
3. “sine đavla”, ovo je semitski idiom (usp. Djela 3:25; 4:36) za nekoga koji je okarakteriziran djelovanjima đavla (usp. Mt 13:38; Iv 8:38.41.44, vidjeti [Posebnu temu u Djelima :13: Sotona](#)) i [Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:25: “Sinovi od ...” \(SZ\)](#).
4. “neprijatelju sve pravednosti” - ovaj pojam upotrijebljen je nekoliko puta u Lukinim pisanjima uključujući SZ-ne navode (usp. Lk 1:71.74; 20:43; Djela 2:35). Sve ono što je kao Bog, ovaj čovjek je protiv. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:40: Pravednost](#)
5. Pavao koristi uključujući pojam “sve” tri puta kako bi pokazao potpunu voljnu grješnost ovoga čovjeka.

▣ **“činiti krivima ravne putove Gospodinove”** Ovo pitanje očekuje “da” odgovor. Riječ “prave” ili “ravne” u NZ-u odražava SZ-nu zamisao o pravednosti, što je značilo standardna ili mjerna trska. NZ-ni pojmovi “krivima” ili “razvratnima” odražava SZ-ne pojmove za grijeh, što je bilo odstupanje od standarda, a to je Sâm Bog. Ovaj čovjek činio je sve krivo (tj. oprečno pravednosti).

[Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:40: Pravednost.](#)

13:11 “ruka Gospodina” Ovo je semitski antropomorfistički izričaj što upućuje na silu i prisutnost YHWH (usp. Lk 1:66; Djela 11:21). U SZ-u to često upućuje na Božju osudu (usp. Izl 9:3; 1. Sam 5:6; Job 19:21; 23:2; Ps 32:4; 38:2; 39:10), kao i ovdje.

[Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:3: Ruka \(slikovito prikazano iz Ezekijela\).](#)

▣ **“ti ćeš biti slijep”** Ovi snažni opisni pojmovi zla i pobune kojima Pavao karakterizira toga čovjeka i oblik njegove privremene Božanske kazne može odražavati Pavlov prijašnji život. On sad gleda unatrag i sebe vidi i ovome židovskom krivom učitelju i njegovoj manipulaciji (usp. Djela 9:8).

Sljepoća se često koristila u paraboličkome smislu o manjku duhovne osjetljivosti (usp. Iv 9; Djela 9; također zabilježite Pnz 28:28-29).

13:12 “povjerova kad vidje što se dogodilo” Ovo je ista grčka riječ (*pisteuō*, IMENICA može biti prevedena kao povjerenje, vjera, ili pouzdanje) korištena kroz NZ za iskreno vjerovanje. Ovaj upravitelj odazvao se poruci Evandjelja. Oči jednoga čovjeka bile su zatvorene (doslovno); oči jednoga čovjeka bile su otvorene (metaforički). Ovo je misterija vjerovanja i nevjerovanja (usp. Iv 9).

[Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:13-16a

¹³Sad Pavao i njegovi pratitelji otplovili su morem iz Pafa i došli u Pergu u Pamfiliji; ali Ivan ih ostavi i vrati se u Jeruzalem. ¹⁴I idući iz Perge, oni stigoše u Pizidiju u Antiohiju, i u subotnji dan udoše u sinagogu i sjedoše. ¹⁵Nakon čitanja Zakona i Proroka sinagoški dužnosnici pošalju po njih, govoreći: “Braćo, ako imate riječ poticaja za narod, recite.” ¹⁶Pavao ustane, i mahnuvši svojom rukom reče:

13:13 “Pavao i njegovi pratitelji” Očito vodstvo se promijenilo. Od sada u Djelima apostolskim Pavlovo će ime biti prvo popisano.

▣ **“u Pergu u Pamfiliji”** Perga je bila najveći grad male rimske priobalne provincije Pamfilije (srednjo-sjeverna Turska). Bila je smještena nekoliko milja u unutrašnjosti kako bi odvrtila napade s mora.

Očito Pavao nije propovijedao ovdje u ovo vrijeme, ali propovijedao je kasnije (usp. Djela 14:25). Ne postoji povijesni dokaz o kršćanskoj skupini u ovome području nekoliko stotina godina. On je samo prošao kroz ovu priobalnu regiju.

▣ **“Ivan ih ostavi i vrati se u Jeruzalem”** Luka zapisuje ovaj događaj, ali ne navodi trag zašto je bilo tako (niti ikoji drugi NZ-ni autor). Vidjeti Uvod u Djela apostolska 16, on se vratio službi Gospodinovoj!

13:14 “u Pizidiju u Antiohiju” Ovo doslovno znači “Antiohija prema Pizidiji” jer je bila smještena u etničkome području Frigije, rimske provincije Galacije. To je bila različita etnička skupina, vjerojatno iz Europe.

▣ **“u subotnji dan”** Ovo označava vrijeme od sunčeva zalaska u petak do sunčeva zalaska u subotu. Židovi su brojili vrijeme od večeri do večeri, slijedeći Knjigu Postanka 1.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:12: Sabat /Subota \(NZ\).](#)

▣ **“sjedoše”** Ovo može biti idiom što označava nekoga tko je morao govoriti u sinagogi. Rabini su uvijek poučavali sjedeći (usp. Mt 5:1; Lk 4:20). Sinagoge su redovito dopuštale govoriti putujućim posjetiteljima ako su željeli (usp. Djela 13:15).

13:15 “čitanja Zakona i Proroka” Ovo je bio dio tipičnog rasporeda službe u sinagogi u Isusovo vrijeme. Izvorno se čitao samo Mojsijev Zakon, ali Antioh IV. Epifan zabraio je to godine 163. pr.Kr. Židovi su potom zamijenili čitanje Proroka. Tijekom pobune Makabejaca, judaizam je bio obnovljen te su se nastavili čitati i Zakon i Proroci zajedno kao osnovni obrazac službi u sinagogama (usp. Djela 13:27).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:16: Hebrejski kanon.](#)

▣ **“sinagoški dužnosnici”** Ovo su bili ljudi zaduženi za održavanje zgrade i redosljed štovanje (usp. Lk 8:41.49). Oni su često pozivali goste neka govore.

▣ **“ako imate riječ poticaja”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe. Ovo je bio normalan vid štovanja u sinagogi. Pavao je u potpunosti iskoristio ovu prednost.

13:16 “Pavao ustane” Uobičajeno su židovski učitelji sjedili dok su poučavali; međutim, grčko-rimski običaj bio je stajanje dok se poučavalo. Pavao je promijenio način i predstavljanje slušateljstvu.

▣ **“mahnuvši svojom rukom”** Pavao je dao znak da bude tišina. Luka spominje ovu pojedinost očevica često (usp. Djela 12:17; 13:16; 19:33; 21:40).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:16b-25

^{16b}“Ljudi Izraela, i vi koji se bojite Boga, slušajte: ¹⁷Bog ovoga naroda Izraela odabra naše očeve i učini narod velikim tijekom njihova boravka u zemlji Egipat, i s uzdignutom rukom On ih je izveo otamo. ¹⁸U razdoblju od

oko četrdeset godina On ih je podnosio u pustinji. ¹⁹I kad je On uništio sedam naroda u zemlji Kanaan, On podijeli njihovu zemlju kao baštinu – *sve je ovo trajalo* oko četiri stotine i pedeset godina. ²⁰Nakon ovih stvari On *im* dade suce sve do Samuela proroka. ²¹Onda su oni tražili kralja, i Bog im dade Šaula sin Kiša, čovjeka od plemena Bemjaminova, za četrdeset godina. ²²Nakon što ga je On uklonio, On podigne Davida da bude njihov kralj, o kojem je On također svjedočio i rekao: “NAŠAO SAM DAVIDA sina Jeseja, ČOVJEKA PO MOME SRCU, koji će činiti Moju volju.” ²³Od potomaka ovoga čovjeka, prema obećanju, Bog izvede Izraelu Spasitelja, Isusa, ²⁴nakon što je Ivan navješćivao prije Njegova dolaska krštenje pokajanja svim ljudima Izraela. ²⁵I dok je Ivan dovršavao svoje putovanje, govorio je: ‘Što mislite tko sam ja? Ja nisam On. Ali evo, jedan dolazi poslije mene čije sandale na nogama ja nisam dostojan odriješiti.’”

13:16b “Ljudi Izraela, i vi koji se bojite Boga, slušajte” Bile su prisutne dvije skupine ljudi, Židovi i pogani “koji su se bojali Boga” (usp. Djela 13:26; 10:2.22.35). Ovaj govor vrlo je sličan Stjepanovu govoru u Djelima apostolskim 7. Na mnogo načina Pavao je bio pod dubokim utjecajem Stjepanova razumijevanja SZ-a i Evanđelja.

[Za “bojite” vidjeti Posebnu temu dolje: Strah \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: STRAH (SZ)

I. Bilješke iz **Knjige Postanka 22:12:**

Ovaj pojam (BDB 431, KB 432) pojavljuje se često u SZ-u u dva značenja. On može značiti “strah” (usp. Post 3:10; 18:15; 20:8; 28:17; 32:8; 42:35; 43:18), ali u određenim okvirima on se mijenja u “strahopoštovanje”, “uvažavanje”, ili “čas” kad opisuje ljudski stav prema Božanstvu. Zabilježite sljedeće tekstove: Knjiga Postanka 42:18; Izlazak 1:17; 9:30; 18:21; Levitski zakonik 19:14.32; 25:17.36.43; Ponovljeni zakon 6:2.24; 10:12.20; 14:23; 17:19; 25:18; 28:58; 31:12-13; Psalam 33:8. Ovaj “strah” mora ishoditi u štovanju i poslušnosti (usp. Izl 20:20; Pnz 6:13.24; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 5:32: Čuvati /održavati \[iz Ponovljenoga zakona 5:10\]](#)). To je odnos načina života, ne skup zasebnih događaja, mjesta, vjeroispovijedi, ili pravila. Poslušnost teče iz poštovanja i ljubavi, ne iz straha od odmazde. Neposlušnost je prvenstveno protiv ljubavi, kao i protiv Zakona! Nečiji odnos s Bogom postaje prvenstvo života! To što “Abraham povjerova Bogu” (Post 15:56) bilo je pokazano u njegovu životu njegovim djelovanjima u Knjizi Postanka 22!

II. Bilješke iz **Knjige proroka Izaije 41:10**

To je vrlo uobičajena riječ od YHWH prema Njegovu narodu (usp. Iz 41:13.14; 43:1.5; 44:2.8; 51:7.12; 54:4.14). Zabilježite zašto se oni ne bi smjeli bojati:

1. YHWH je osobno s njima (tj. Ps 23:4)
2. YHWH je njihov Bog Saveza (tj. Post 15:1; Izl 14:13; Suci 6:23; Iz 41:10)
3. On će ih ojačati
4. On će im pomoći (Iz 41:10.14)
5. On će ih poduprijeti (Iz 41:10.13)
6. svi koji im se suprotstave će:
 - a. biti posramljeni
 - b. biti osramočeni
 - c. biti dovedeni do ničega (Iz 41:11-12)
 - d. izginuti.

13:17 Pavao započinje svoj prikaz povijesti SZ-a s pozivom upućenim patrijarsima (Abrahamu, Izaku, i Jakovu u Post) te zarobljeništvom i oslobođenjem iz Egipta (Izl - Pnz).

▣ “**s uzdignutom rukom On ih je izveo otamo**” Ovo je tipična SZ-na slika (usp. LXX u Izl 6:1.6) o YHWH-u i fizičkim pojmovima. To je slično antropomorfičkom izričaju: “Njegova desna ruka”. Biblija govori o Bogu koristeći ljudski rječnik (tj. antropomorfizmi) premda je On vječan, ne-fizički, sveprisutan Duh. Ove biblijske analogije izvorom su mnogih krivih razumijevanja i doslovnih pretjerivanja. Biblija govori o Bogu u analogijama, metaforama, i negacijama. Bog je daleko veći negoli što pali, vremenski-ograničeni, ovozemaljski ljudi mogu obuhvatiti ili izraziti!

13:18 “U razdoblju od oko četrdeset godina On ih je podnosio u pustinji” Ovo odražava Ponovljeni zakon 1:31 i može biti prevedeno: “hranio kao njegovateljica” (usp. MSS A, C). To odražava SZ-ne Knjige Izlaska i Brojeva.

Pojam “četrdeset” često je okrugli broj. Doslovno je vrijeme od Horeba do Šitima bilo trideset i osam godina s razdobljem od dvije godine na Horebu (Sinaj).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Simbolički brojevi u Pismu, #7.](#)

13:19 “uništio sedam naroda” Narodi Palestine mogu se okarakterizirati na nekoliko načina:

1. skupni pojmovi, Kanaanac (tj. stanovnik nizine, usp. Post 10:18-29; Suci 1:1) ili Amorejci (tj. stanovnik visinske zemlje, usp. Post 15:16)
2. dva naroda (Kanaanci, Perizani, usp. Post 13:7; 34:30; Suci 1:4-5)
3. tri naroda (Hivijci, Kanaanci, Hetiti, usp. Izl 23:28)
4. šest naroda (Kanaanci, Hetiti, Amorejci, Perizani, Hivijci, Jebusejci, usp. Izl 3:8.17; 33:2; 34:11; Pnz 20:17; Jš 9:1; 12:8)
5. sedam naroda (Hetiti, Girgašani, Amorejci, Kanaanci, Perizani, Hivijci, Jebusejci, usp. Pnz 7:1; Jš 3:10; 24:11)
6. deset naroda (Kenijci, Kenižani, Kadmonci, Hetiti, Perizani, Refaimci, Amorejci, Kanaanci, Girgašani, Jebusejci, usp. Post 15:19-21).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pred-izraelski stanovnici Palestine.](#)

POSEBNA TEMA: PRED-IZRAELSKI STANOVNICI PALESTINE

A. Postoji nekoliko popisa ljudi:

1. Knjiga Postanka 15:19-21 (10):

a. Kenijci	d. Hetiti	g. Amorejci	j. Jebusejci
b. Kenižani	e. Perizani	h. Kanaanci	
c. Kadmonci	f. Refaimci	i. Girgašani	
2. Knjiga Izlaska 3:17 (6):

a. Kanaanci	d. Perizani
b. Hetiti	e. Hivijci
c. Amorejci	f. Jebusejci
3. Knjiga Izlaska 23:28 (3):

a. Hivijci
b. Kanaanci
c. Hetiti
4. Ponovljeni zakon 7:1 (7):

a. Hetiti	d. Kanaanci	g. Jebusejci
b. Girgašani	e. Perizani	
c. Amorejci	f. Hivijci	
5. Knjiga o Jošui 24:11 (7):

a. Amorejci	d. Hetiti	g. Jebusejci
b. Perizani	e. Girgašani	
c. Kanaanci	f. Hivijci	

B. Podrijetlo imena je nejasno zbog pomanjkanja povijesnog podatka. Knjiga Postanka 10:15-19 uključuje nekoliko srodnih Kanaanu, sinu Hama.

C. Kratki opisi iz najduljeg popisa u Knjizi Postanka 15:19-21:

1. Kenijci - BDB 884
 - ne-Izraelci
 - imena srodna s “izmišljač” ili “kovač”, što može upućivati na obradu kovina ili glazbu (usp. Post 4:19-22)
 - povezano s područjem Sinaja sjeverno prema Hebronu
 - ime povezano s Jitrom, Mojsijevim tastom (usp. Suci 1:16; 4:11)
2. Kenižani - BDB 889

- 3. Kadmonci
 - srodnici Židova
 - klan Edoma (usp. Post 15:19)
 - živjeli u Negebu
 - moguće stopljeni u Judu (usp. Br 32:12; Jš 14:6.14)
 - BDB 870 II
 - ne-Izraelci, moguće potomak Jišmaela (usp. Post 25:15)
 - ime srodno s “istočnjak”
 - živjeli u Negebu
 - moguće se odnosi na “čovjek s istoka” (usp. Job 1:3)
- 4. Hetiti
 - BDB 366
 - ne-Izraelci
 - potomak Heta
 - iz Kraljevstva Anatolije (Mala Azija, Turska)
 - bili prisutni vrlo rano u Kanaanu (usp. Post 23; Jš 11:3)
- 5. Perizani
 - BDB 827
 - ne-Izraelci, moguće Huriti
 - živjeli u šumovitome području Jude (usp. Post 34:30; Suci 1:4; 16:10)
- 6. Refaimci
 - BDB 952
 - ne-Izraelci, moguće divovi (usp. Post 14:5; Br 33:33; Pnz 2:10-11.20)
 - živjeli na istočnoj obali Jordana (usp. Post 15:20; Jš 12:4; 13:12; Pnz 2:8-11.20; 3:13) ili zapadnoj obali (usp. Jš 15:8; 17:15; 2. Sam 5:18.22; 23:13; 1. Ljet 20:4)
 - loza ratnika /junaka
- 7. Amorejci
 - BDB 57
 - sjeverno-zapadna semitska skupina naroda od Hama (usp. Post 10:16)
 - postali općenita oznaka za stanovnike Kanaana (usp. Post 15:16; Pnz 1:7; Jš 10:5; 24:15; 2. Sam 21:2)
 - ime može značiti “zapad”
 - ISBE, tom 1, str. 119, kaže da pojam obilježava:
 - a. stanovnike Palestine općenito
 - b. žitelje brdovite zemlje kao oprečje primorskoj ravnici
 - c. posebnu skupinu ljudi sa svojim vlastitim kraljem
- 8. Kanaanci
 - BDB 489
 - od Hama (usp. Post 10:15)
 - općenito oznaka svih plemena u Kanaanu zapadno od Jordana
 - značenje Kanaana neizvjesno, moguće “trgovac” ili “crveno-purpurna boja”
 - kao skupina ljudi obitavali su diljem primorske ravnice (usp. Br 13:29)
- 9. Girgašani
 - BDB 173
 - od Hama (usp. Post 10:16) ili barem “od sina [tj. iz zemlje] Kanaana”, ISBE, tom 2, str. 1232)
- 10. Jebusejci
 - BDB 101
 - od Hama (usp. Post 10:16)
 - iz grada Jebusa /Šalema /Jeruzalema (usp. Jš 15:63; Suci 19:10)
 - Knjiga Ezekielia 16:3.45 tvrdi da su bili miješana rasa od Amorejaca i Hetita
- 11. Hivijci
 - BDB 295
 - od Hama (usp. Post 10:17)
 - LXX ih prevodi kao Horijci (usp. Post 34:2; 36:20-30; Jš 9:7)
 - moguće od hebrejske riječi “pećina”, dakle obitavaoci pećina
 - živjeli su u brdovitim krajevima Libanona (usp. Jš 11:3; Suci 3:3). U 2. Knjizi o Samuelu 24:7 popisani su odmah do Tira i Sidona.

▣ **(13:19) “baštinu”** Trostruka složenica pojma *kata + klēros + nemō* uobičajena je u Septuaginti, ali upotrijebljena je jedino ovdje u NZ-u (ostali tekstovi imaju *kata + klēros + didōmi*). To podrazumijevanje bacanje kocki kao sredstvo podjele Obećane zemlje među plemenima (usp. Jš 13 - 19). Riječ *klēros* jeste ona od koje smo dobili englesku riječ “kler /svećenstvo”, ali u NZ-u ona uvijek upućuje na Tijelo vjernika, ne na elitnu skupinu!

▣ **“četiri stotine i pedeset godina”** Ovaj broj čini se proizlazi od:

1. 400 godina rospstva u Egiptu (usp. Post 15:13)
2. 40 godina razdoblja lutanja pustinjom (usp. Izl 16:35; Br 14:33-34; 32:13)
3. 7-10 godina osvajanja (usp. Jš 14:7.10).

Textus Receptus (KJV) pomiče broj na Djela apostolska 13:20 i izgleda kako uključuje Suce (slijedeći Josipa Favija, *Antiq.* 8.3.1), ali ovo sricanje nisu najstariji i najbolji uncijalni grčki rukopisi (usp. ⱼ, A, B, C), što najbolje odgovara s datiranjem 1. Knjige o Kraljevima 6:1. Crtica nađena u NASB mora naglasiti pravilno mjesto broja.

13:20 Ovo upućuje na razdoblje od Knjige o Sucima do 1. Knjige o Samuelu 7.

13:21 Ovo upućuje na 1. Knjigu o Samuelu 8 - 10.

▣ **“četrdeset godina”** Ovaj put izričaj nije nađen u SZ-u osim ako SZ-ni rukopisni problem povezan s 1. Knjigom o Samuleu 13:1 uključuje “četrdeset” (NIV). Josip Flavije, *Antiq.* 6.14.9 također spominje da je Šaul vladao “četrdeset” godina. Septuaginta naprosto izostavlja čitavu rečenicu i započinje s 1. Samuelovom 3:2. “Četrdeset” je očito rabinska predaja.

13:22 “NAŠAO SAM DAVIDA sina Jeseja, ČOVJEKA PO MOME SRCU” Ovo nije izravan navod iz SZ-a nego je izgleda kombinacija Psalma 89:20 i 1. Knjige o Samuelu 13:14. Mora biti zapamćeno da Pavlov govor slijedi osnovni obrazac Stjepanova povijesnog prikaza u Djelima apostolskim 7. Kako David može biti nazvan čovjekom po Božjem srcu, kad je on bio takav ozloglašen grješnik (usp. Ps 32; 51; 2. Sam 11), veliko je ohrabrenje svim vjernicima.

Ovaj kombinirani navod podrazumijeva nekoliko stvari:

1. ovo je bila standardna praksa rabina, što objašnjava mnoge neuobičajene SZ-ne navode u NZ-u
2. ovo je već bio dio kršćanskoga katekizma /vjeronauka. Pavao često navodi iz ranokršćanskih himni i moguće iz druge literature
3. ovaj navod jedinstven je Pavlu i pokazuje kako je Luka morao dobiti svoj sažetak ove prve zapisane Pavlove poruke u Djelima apostolskim osobno od Pavla.

▣

NASB, NKJV

“koji će činiti Moju volju”

NRSV

“koji će ispuniti sve moje želje”

TEV

“koji će činiti sve što želim da čini”

NJB

“koji će izvršiti moju volju u potpunosti”

REB

“on će ispuniti sve moje svrhe”

Pešita

“činiti moju volju”

Ovaj stih je kombinacija SZ-noga smjermanja. Ovaj dio rečenice nije u SZ-nim odlomcima. U SZ-nome okviru Šaul je bio neposlušan i odbačen. Ali i Davidov je život imao neposlušnost. Bog radi s nesavršenim ljudima kako bi izvršio Svoj iskupiteljski naum.

13:23 Ovo je usporedno s Djelima apostolskim 7:52. To se sve vraća na SZ-na obećanja:

1. iskupljenje kroz sjeme žene, Knjiga Postanka 3:15
2. vladar od Jude, Knjiga Postanka 49:10
3. dolazeći vođa kao Mojsije, prorok, Ponovljeni zakon 18:15.18
4. vođa od Davida, 2. Knjiga o Samuelu 7; Psalam 132:11; Knjiga proroka Izaije 11:1.10; Evanđelje po Mateju 1:1
5. Pateći sluga, Knjiga proroka Izaije 52:13 - 53:12
6. Spasitelj, Evanđelje po Luki 2:11; Matej 1:21; Ivan 1:29; 4:42; Djela apostolska 5:31.

Za Luku #4 je istaknuto (usp. Lk 1:32.69; 2:4; 3:31; Djela 2:29-31; 13:22-23). Mesija će biti iz loze Jeseja /Jišaja (usp. Iz 9:7; 11:1.10; 16:5).

13:24 Služba i poruka Ivana Krstitelja opisane su u Evanđelju po Marku 1:1-8; Mateju 3:1-11; Luki 3:2-17; Ivanu 1:6-8.19-28. Ivan je ispunio proročanstva iz Mateja 3:1; 4:5-6. Njegovo propovijedanje o pokajanju također postavlja obrazac za Isusovo rano propovijedanje (usp. Mt 4:17; Mk 1:14-15).

Ivan je govorio o Dolazećem, većem od sebe (usp. Mt 3:11; Mk 1:7; Lk 3:16; Iv 1:27.30; Djela 13:25).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 10:37: Isusovo krštenje.](#)

13:25 “dok je Ivan dovršavao svoje putovanje” Bog je imao poseban zadatak za Ivana što je morao izvršiti. Ivanova javna služba trajala je samo osamnaest mjeseci. Ali, kakva je to godina i pol dana bila, ispunjena sa silom Duha i ona koja je pripremala put za Mesiju.

Pavao je poznao SZ od svoje mladosti iz sinagoške škole i svoje obuke kao rabin kod Gamaliela u Jeruzalemu. On je čuo Evanđelje:

1. od Stjepana
2. od vjernika koje je proganjao
3. u posebnome viđenju od Isusa
4. od vjerujućega židovskog laika iz Damaska
5. od Isusa u Arabiji
6. kad je posjećivao s ostalim apostolima.

On pokušava navoditi Isusa kad god to može. Ovdje navodi izvješća iz Evanđelja o Njegovu životu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:26-41

²⁶“Braćo, sinovi Abrahamove obitelji, i oni među vama koji se boje Boga, nama je poruka o ovome spasenju bila poslana. ²⁷Jer oni koji žive u Jeruzalemu, i njihovi vladari, nisu prepoznali niti Njega ni iskaze proroka što se čitaju svake subote, ispunivši *ove* osudivši Ga. ²⁸I iako nisu našli temelj da Ga osude na smrt, oni su tražili od Pilata da On bude pogubljen. ²⁹Kad su oni ispunili sve što je bilo napisano o Njemu, oni su Ga skinuli s križa i položili Ga u grob. ³⁰Ali Bog Ga je podignuo od mrtvih; ³¹i mnogo dana On se ukazivao onima koji su došli gore s Njim iz Galileje u Jeruzalem, isti oni koji su sada Njegovi svjedoci ljudima. ³²I mi vam propovijedamo dobre novosti o obećanju datome očevima, ³³da je Bog ispunio ovo *obećanje* vašoj djeci u tome što je On podignuo Isusa, kao što je pisano u drugome Psalmu: ‘TI SI MOJ SIN; JA SAM TE DANAS RODIO.’

³⁴*Obzirom na činjenicu da Ga je On podignuo od mrtvih, više se neće vratiti truljenju, On je rekao na ovaj način:*

‘JA ĆU VAMA DATI SVETE i SIGURNE *blagoslove* OD DAVIDA.’

³⁵Stoga On također kaže u nekom drugom Psalmu:

‘TI NEĆEŠ SVOME SVECU DOPUSTITI DA ISKUSI TRULJENJE.’

³⁶Jer David, nakon što je poslužio Božjoj svrsi u svome vlastitom naraštaju, padne u san, i bijaše položen među svoje očeve i iskusi truljenje; ³⁷ali On kojeg je Bog podignuo nije iskusio truljenje. ³⁸Stoga neka vam bude znano, braćo, da je kroz Njega oprostjenje grijeha navješćivano vama, ³⁹i kroz Njega svatko tko vjeruje slobodan je od svih stvari, od kojih niste mogli biti oslobođeni kroz Zakon Mojsija. ⁴⁰Zato pazite, tako da stvari o kojima se govori u Prorocima ne padnu na vas:

⁴¹‘GLEDAJTE, PODRUGLIVCI, I ČUDITE SE, I NESTANITE;

JER JA IZVODIM DJELO U VAŠIM DANIMA,

DJELO KOJE NEĆETE NIKAD VJEROVATI, MAKAR VAM GA NETKO OPISAO.’”

13:26 “sinovi Abrahamove obitelji, i oni među vama koji se boje Boga” Ovo upućuje i na židovske vođe (ili prozelite) i na pogane (ljudi koji se boje Boga) vezane na judaistički monoteizam i moral.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:16b: Strah \(SZ\).](#)

▣ **“ovome spasenju”** Ovo je upućivanje na Božje obećanje o iskupljenju paloga ljudstva kroz Mesiju (usp. Post 3:15). Ono uključuje pogane (usp. Post 12:5; Izl 19:5-6; i Djela 28:28 i 13:46).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

13:27 Ovo je toliko tragičan stih. Jezgrovito sažima sljepoću Židova u Jeruzalemu o Pismima iako su ih neprekidno čitali. Propuštanjem proročkih znakova (usp. Ps 22; Iz 53; Zah; Mal) i proročanstava (Iz; Jona) oni su postali taj proročki znak! On je došao Svojima vlastitima, ali Njegovi vlastiti nisu Ga primili (usp. Iv 1:11-12).

13:28 Djela apostolska zapisuju ponovno i ponovno duhovnu odgovornost Židova u Jeruzalemu (usp. Djela 2:23.36; 3:13-15; 4:10; 5:30; 7:52; 10:39; 13:27-28).

13:29 “oni ... oni” Ovi bi morali upućivati na različite skupine. Prvi su bili oni koji su tražili Njegovu smrt (tj. židovsko vodstvo, svjetina pred Pilatom). Drugi uključuju one koji su željeli primjeren ukop. Ovo bi moglo uključivati iskren dio židovskoga naroda koji su vidjeli nepravdu (slično Djelima 8:2, uključujući ukop Stjepana) ili tajne učenike kao što su bili Josip iz Arimateje i Nikodem (usp. Iv 19:38-42).

▣ **“sve što je bilo napisano o Njemu”** Isusov život bilo je jedno od ispunjenih proročanstva. Snažan dokaz za nadahnutost Biblije i Mesijanstva Isusa iz Nazareta jeste pretkazujuće proročanstvo (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 10:43; 13:29; 24:14; 26:22).

Zasigurno je istina da je mnogo pojedinosti Isusova života, što danas u crkvi nazivamo proročanstvo, u određenome smislu tipologija. Mnogi događaji dogodili su se u životu Izraela što se kasnije čini kako se pojavljuju i u Isusovu životu (jedan primjer, Hoš 11:1). Često višeznačni, prikriiveni odlomci, što se u okviru ne razumijevaju kao proročki, čini se kako skaču na život kao što se vidi u Isusovu ovozemaljskome iskustvu (posebice Ps 22; Iz 53). Potrebno je nadahnuće i protok povijesti iskupljenja kako bi se shvatilo pretkazanje Isusa. Također bih želio dodati da premda nadahnuti NZ-ni pisci koriste tipologiju, čak alegoriju, suvremeni učitelji i propovjednici ne bi smjeli koristiti tu metodu tumačenja! Vidjeti Bobov seminar tumačenja Biblije *online* na www.freebiblecommentary.org.

▣ **“križa”** Vidjeti bilješke u Djelima apostolskim 5:30 i 10:29.

13:30.33.34.37 “Ali Bog Ga je podignuo od mrtvih” NZ potvrđuje da su sve tri Osobe Trojstva bile djelatne u Isusovu uskrsnuću:

1. Duh (usp. Rim 8:11)
2. Sin (usp. Iv 2:19-22; 10:17-18)
3. Otac (usp. Djela 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rim 6:4.9; 10:9; 1. Kor 6:14; 2. Kor 4:14; Gal 1:1; Ef 1:20; Kol 2:12; 1. Sol 1:10).

Ovo je bila Očeva potvrda istinitosti Isusova života i naučavanja. To je glavni vid *Kerygme* (tj. sadržaj propovijedi /govora u Djelima).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*; i u 2:24: Uskrsnuće.](#)

13:31 “mnogo dana” Djela apostolska kažu “četrdeset dana”. Međutim, četrdeset je uobičajen SZ-ni okrugli broj.

▣ **“On se ukazivao”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Isusova ukazanja nakon uskrsnuća.](#)

13:32 “obećanju datome očevima” Ovo upućuje na prvotno obećanje YHWH Abrahamu o zemlji i sjemenu /potomstvu (usp. Post 12:1-3; Rim 4). To isto obećanje o Božjoj prisutnosti i blagoslovu bilo je ponovljeno patrijarsima i njihovoj djeci (usp. Iz 44:3; 54:13; Joel 2:32). SZ usredotočuje se na zemlju, dok se NZ usredotočuje na “sjeme /potomstvo”. Pavao smjera na ovo isto obećanje u Poslanici Rimljanima 1:2-3.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Zavjetna obećanja patrijarsima.](#)

13:33 Ovaj je navod iz Psalma 2:7, što je Kraljevski Mesijanski Psalm o sukobu i pobjedi Božjega Obećanog Mesije (vidjeti bilješku *online*). Isus je bio ubijen od zlih sila (ljudskih i demonskih), ali Bog Ga je uskrsnuo za pobjedu (usp. Rim 1:4).

Ovaj stih i Poslanicu Rimljanima 1:4 koristili su rani heretici (adopcijanisti) za potvrdu da je Isus postao Mesija kod uskrsnuća. Zasigurno postoji NZ-ni naglasak na Isusu koji biva potvrđen i proslavljen zbog Svoje poslušnosti, ali to se ne smije uzimati odvojeno od Njegove pred-postojeće slave i Božanstva (usp. Iv 1:1-5.9-18; Fil 2:6-11; Kol 1:13-18; Heb 1:2-3).

Ovaj isti GLAGOL, “podignuo” (*anistēmi*), upotrijebljen je u Djelima apostolskim 3:26 o Božjem podizanju “Svoga Slugu”; u Djelima apostolskim 3:22 o Božjem podizanju Proroka (usp. Djela 7:37; Pnz 18:19). Ovo je čini se drukčija uporaba od “podigne” od mrtvih (usp. Djela 13:30.34.37). Isus je bio “podignut” prije nego je On umro!

13:34 “više se neće vratiti truljenju” Ova izjava upućuje na Isusovu smrt i uskrsnuće. On je bio prvi koji je uskrsnuo (prvi plod umrlih, usp. 1. Kor 15:20) prije negoli oživljen. Mnogi ljudi u Bibliji bili su vraćeni u fizički život, ali svi su oni ponovno umrli. Henok i Ilija bili su preneseni na Nebo bez da su umrli, ali oni nisu uskrsnuli.

▣ **“JA ĆU VAMA DATI SVETE i SIGURNE blagoslove OD DAVIDA”** Ovo je navod iz Knjige proroka Izaije 55:3 iz LXX-e. Navod uključuje množinu “sigurne blagoslove”, ali ne specificira na što to upućuje. To je nešto što je prolazilo od Boga k Davidu, k Isusu, onda k Njegovim sljedbenicima (MNOŽINA - “vama” u navodu). SZ-ni okvir pokazuje važnost toga “vama”

(usp. Iz 55:4-5 u LXX-i, "Gle, Ja sam ga učinio svjedočanstvom među poganima, knezom i zapovjednikom pogana. Narodi koji te ne poznaju, pozvat će se na tebe, i ljudi koji nisu upoznati s tobom, bježit će k tebi zbog utočišta, zbog Gospodina tvoga Boga, Sveca Izraelova, jer on je proslavljen", Septuagint, Zondervan, 1976., str. 890).

Blagoslovi i obećanja Davidu (tj. Židovima) sad su blagoslov i obećanja poganima (tj. čitavoj ljudskoj rasi).

13:35-37 Ovo je isti dokaz upotrijebljen ranije u Petrovu govoru na Pedesetnicu (usp. Djela 2:24-32), također uzet iz Psalma 16. Ove rane propovijedi u Djelima apostolskim odražavaju rani kršćanski katekizam /vjeroispovijed. Nekoliko SZ-nih Mesijanskih tekstova bilo je spojeno. Prema tome, često izgleda kako ZAMJENICE i pojedinosti nisu odgovarajuće središnjoj svrsi NZ-noga autora, a to je bila potvrda Isusova fizičkoga uskrsnuća i Davidova truljenja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

13:38 Pavao koristi SZ-ni proširen dokaz, kao što čini Petar (Djela 2) i Stjepan (Djela 7) kako bi dosegnuo ove sinagoške slušatelje.

Pavao obećava u potpunosti i sveukupno oprostjenje grijeha, što judaizam nije mogao osigurati (usp. Djela 13:39), svima koji se pouzdaju u Isusa kao Krista (tj. "Njega", Djela 13:38.39).

13:39 "i kroz Njega svatko" Zabilježite sveopći element. Bog ljubi sve ljude i svi ljudi imaju mogućnost odazvati Mu se u vjeri (usp. Djela 10:43; Iz 42:1.4.6.10-12; 55; Ez18:23.32; Joel 2:28.32; Iv 3:16; 4:42; Rim 3:22.29.30; 10:9-13; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:1; 4:14).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ "tko vjeruje" [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenical, pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣

NASB, NKJV

"slobodan je od svih stvari" (Djela 13:39)

NRSV

"osloboden je od svih onih grijeha" (Djela 13:39)

TEV

"osloboden je od svih grijeha" (Djela 13:39)

NJB

"opravdan od svih grijeha" (Djela 13:38)

REB

"osloboden je svega"

Pešita

"opravdani su od svih stvari"

Ovo je doslovno "opravdan" (PRESENT PASIVNOGA INDIKATIVA). To je pravni pojam što opisuje naš položaj pred Bogom kroz pravednost Isusa Krista (usp. 2. Kor 5:21). U hebrejskome to izvorno znači "riječna trska". To odražava SZ-ni gradbeni pojam korišten metaforički za Boga kao standard ili vladara koji daje presudu.

▣ "od kojih niste mogli biti oslobođeni kroz Zakon Mojsija" Ovo je bio Pavlov glavni teološki naglasak (usp. Rim 3:21-30). Mojsijev zakon bio je odgajatelj koji nam je morao donijeti razumijevanje našega osobnog grijeha i prouzročiti nam želju za Kristom (usp. Gal 3:23-29). SZ-ni Zakon nije sredstvo spasenja, jer su svi zgriješili (usp. Rim 3:9-18.23; Gal 3:22). On je postao smrtna kazna, prokletstvo (usp. Gal 3:13; Kol 2:14).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu.](#)

POSEBNA TEMA: PAVLOVO GLEDIŠTE O MOJSIJEVSKOME ZAKONU

Dobar je i od Boga je (usp. Rim 7:12.16):

- A. to nije put pravednosti i prihvaćanja od strane Boga (čak može biti i prokletstvo, usp. Gal 3). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Mojsijevski Zakon i kršćanin.](#)
- B. još uvijek je on Božja volja za vjernike zato što je to Božja samo-objava (Pavao često navodi SZ kako bi presvjedočio i /ili ohrabrio vjernike)
- C. vjernici su upoznati kroz SZ (usp. Rim 4:23-24; 15:4; 1. Kor 10:6.11), ali nisu spašeni kroz SZ (usp. Djela 15; Rim 4; Gal 3; Heb). On djeluje u posvećenju ali ne u opravdanju
- D. on djeluje u Novome savezu kako bi:
 1. pokazao grješnost (usp. Gal 3:15-29)
 2. vodio iskupljeno čovječanstvo u društvu
 3. obavijestio kršćane o etičkim odlukama.

On je taj teološki spektar vezan na Zakon, od prokletstva (usp. Gal 3:10-13) i smrti do blagoslova i trajnosti što uzrokuje poteškoću u pokušavanju razumijevanja Pavlova gledišta o Mojsijevskome Zakonu. U *A Man in Christ*, James Stewart pokazuje Pavlovo paradoksalno razmišljanje i pisanje:

“Očekivali biste čovjeka koji se postavlja kao onaj koji gradi sustav razmišljanja i doktrine kako bi što je moguće točnije odredio značenje pojmova što je upotrijebio. Očekivali biste da on smjera na točnost u frazeologiji svojih vodećih zamisli. Mogli biste zahtijevati da bi riječ, što je pisac jednom upotrijebio na određen način, trebala nositi taj smisao diljem čitavog teksta. Ali očekivati to od Pavla znači biti razočaran. Većina frazeologije je tečna, ne stroga... ‘Zakon je svet’ on piše: ‘Uživam u Božjem zakonu u unutarnjem čovjeku’ (usp. Rim 7:12.22) ali jasan je i drugi pogled na *nomos* zbog čega na drugom mjestu kaže: ‘Krist nas je otkupio od prokletstva zakona’ (usp. Gal 3:13)” (str. 26).

POSEBNA TEMA: MOJSIJEV ZAKON I KRŠĆANIN

- A. Zakon je nadahnuto Pismo i vječan je (usp. Mt 5:17-19).
- B. Zakon kao način spasenja je ništavan i uvijek je bio, ali čovječanstvo je moralo vidjeti da su njegovi /njeni napori uzaludni (usp. Mt 5:20.48; Rim 7:7-12; Gal 3:1 i dalje; Jak 2:10).
- C. Evanđelje Kristovo jedini je put do Boga (usp. Iv 14:6; Rim 3:21; Gal 2:15-21; Heb 8:12).
- D. Stari zavjet još je uvijek koristan vjernicima kao Božja volja za ljude u društvu (posebice “Deset riječi” [Deset zapovijedi]), ali ne kao put /način spasenja (tj. djeluje u posvećenju ali ne u opravdanju). Vjerski obredi Izraela (žrtveni sustav, sveti dani, građanski i religijski zakoni) prošli su ali Bog još uvijek govori kroz SZ. Odredbe spomenute u Djelima apostolskim 15:20 upućuju samo na pitanje zajedništva, ne spasenja.
- E. Ključni tekstovi o SZ-u i njegovu odnosu prema NZ-nim vjernicima su:
 - 1. Sabor u Jeruzalemu iz Djela apostolskih 15
 - 2. teološki sažetak poruke Evanđelja u Poslanici Galaćanima 3
 - 3. usporedba Mojsijevskoga Saveza (SZ) s Isusovim Novim Savezom (NZ) u Poslanici Hebrejima. Ona koristi nekoliko skupina za slikoviti prikaz nadmoćnosti NZ-a
 - 4. [vidjeti Posebnu temu u gore: Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu.](#)

13:40-41 Pavao poziva svoje slušatelje (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA) neka se odazovu s pouzdanjem u Isusa kao Obećanoga Mesije, kao jedinome putu za primanje oprostjenja (usp. Iv 14:6; Djela 4:12; 1. Tim 2:5).

On navodi Knjigu proroka Habakuka 1:5 iz Septuaginte kao upozorenje. Na drugim mjestima u Pavlovim pisanjima on navodi Habakuka 2:4 kao primjeren odaziv (usp. Rim 1:17; Gal 3:11). Pavao propovijeda o odluci. Intelektualni pristanak nije dovoljan; zahtijevana je osobna predanost Isusu kao jedina nada. Ova početna vjera i odaziv u pokajanju moraju biti usklađeni s dnevnim Kristo-sličnim življenjem.

Stih 41 opisuje šokantnu novu metodologiju spasenja Novoga saveza u Kristu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:42-43

⁴²Kad su Pavao i Barnaba izašli, ljudi su nastavili moliti da im ove stvari budu govorene naredne subote.

⁴³Sad kad je *sastanak* u sinagogi bio raspušten, mnogi Židovi i bogobožni prozeliti slijedili su Pavla i Barnabu, koji su ih, razgovarajući njima, pozivali neka nastave u milosti Božjoj.

13:42 Ovo pokazuje silu /snagu Duha:

- 1. koristeći Pavlovu propovijed
- 2. glad za oprostom i obnovom s Bogom u srcima ljudi stvorenih u slici Božjoj.

13:43

NASB, Pešita

NKJV

NRSV

TEV

“bogobožni prozeliti”

“pobožni prozeliti”

“pobožni obraćenici na judaizam”

“pogani koji su se obratili na judaizam”

NJB
REB

“pobožni obraćenici”
“poganski štovatelji”

Ovaj izričaj je doslovno “štujući prozeliti”. To je drukčija skupina od “onih koji se boje Boga” u Djelima apostolskim 13:16.26 (usp. Djela 10:2.22.35).

Stih 43 upućuje na one pogane koji su službeno postali Židovi. To je zahtijevalo:

1. krštenje u prisutnosti svjedoka
2. obrezanje za muške
3. prinos žrtve u Hramu u Jeruzalemu kad je moguće.

Postoji nekoliko referenci na židovske prozelite u NZ-u (usp. Mt 23:15; Djela 2:11; 6:5; 13:43).

▣ “pozivali (ih) neka nastave u milosti Božjoj” Iz okvira teško je odrediti ovaj izričaj:

1. neki od ovih slušatelji već su se odazvali Evanđelju u svojim srcima
2. oni koji su bili vjerni onome što su razumjeli o mislosti Božjoj u SZ-u bili su pozvani neka nastave tražiti Boga i slušati Pavla ponovno (usp. Djela 13:44).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:44-47

⁴⁴Naredne subote gotovo čitav grad skupi se kako bi čuli riječ Gospodinovu. ⁴⁵Ali kad su Židovi vidjeli svjetinu, oni bijahu ispunjeni ljubomorom i započehše se suprotstavljati stvarima govorenima od Pavla, i bijahu bogohulni. ⁴⁶Pavao i Barnaba govorili su smjelo i rekoše: “Bilo je neophodno da riječ Božja bude govorena vama prvo; budući je vi odbacujete i sami sebe osuđujete da ste nedostojni vječnoga života, evo, mi se okrećemo poganima.

⁴⁷Jer tako nam je zapovjedio Gospodin:

‘JA SAM VAS POSTAVIO KAO SVJETLO ZA POGANE,
DA VI MOŽETE DONIJETI SPASENJE DO KRAJA ZEMLJE.’”

13:44 Pavlova poruka imala je očit učinak. Ovo je i hiperbola. Nije svatko u gradu bio prisutan.

▣

NASB, NRSV, TEV “riječ Gospodinovu”
NKJV, NJB, REB, Pešita “riječ Božju”

Na ovoj točki postoji grčka rukopisna varijanta:

1. Gospodin je u MSS P⁷⁴, κ, A, B²
2. Bog je u MSS B, C, E.

UBS⁴ stavlja “Gospodinovu” u tekst, ali ocjenjuje to s ocjenom “C” (teško odlučiti). Kao i s toliko mnogo varijanti, ova ne mijenja smisao teksta. Evanđelje je Božansko otkrivenje o Isusu, Mesiji /Kristu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

13:45 “kad su Židovi vidjeli svjetinu ... ljubomorom” Je li to bio velik odaziv ili velik broj pogana u svjetini što je uzrokovalo ljubomoru neizvjesno je u ovome okviru. Ljubomora je pripisana židovskome vodstvu i u Jeruzalemu i u dijaspori (usp. Mt 27:18; Mk 15:10; Djela 17:5).

Kasnije u Poslanici Rimljanima Pavao razvija teološki problem židovske nevjere (usp. Rim 9 - 11). On tvrdi da je Bog privremeno oslijepio Izraela kako bi pogani mogli biti spašeni. Međutim, Bog će upotrijebiti spasenje pogana kao sredstvo (tj. ljubomoru) što će prouzročiti Izraelu da se odazove Kristu, tako da će svi vjernici biti sjedinjeni kroz Evanđelje (usp. Ef 2:11 - 3:13).

Problem je kad će se to dogoditi? Isto pitanje može se postaviti i za Knjigu proroka Zaharije 12:10. Odnosi li se to proročanstvo na Ranu crkvu, što je bilo dato za vjerujuće Židove, ili na buduće razdoblje? Ljubomora je sredstvo za iskupiteljsku svrhu (usp. Rim 10:19; 11:11.14), ali ljubomora u ovome tekstu uzrokuje nevjeru!

▣ “oni bijahu ispunjeni ljubomorom” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 3:10. Za “ispunjeni” vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 5:17 i [Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\).](#)

▣ “bijahu bogohulni” Dok su ovi Židovi branili svoje predaje i napadali Pavlovo propovijedanje, oni sami bili su krivi za blasfemiju. Ne postoji srednji teren ovdje. Ili je judaizam ili je kršćanstvo istinski odraz Božje volje. Oni su isključivi!

13:46 “govorili su smjelo” Ovo je jedan od znakova u Djelima apostolskim o bivanju ispunjen Duhom.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“Bilo je neophodno da riječ Božja bude govorena vama prvo”** Ovo je bio uzorak ranoga misijskog propovijedanja. Židovi su imali prvenstvo (usp. Rim 9 - 11), ali Bog je uključio pogane. Oni u sinagogi poznavali su svoj SZ i mogli su provjeriti proročanstva. Djela apostolska imaju nizove tekstova o ovoj zamisli i obrascu (usp. Djela 3:26; 9:20; 13:5.14; 16:13; 17:2.10.17).

▣ **“vi (je) odbacujete”** Ovo je snažan GLAGOL (PREZENT SREDNJEGA INDIKATIVA) upotrijebljen nekoliko puta u Septuaginti. Njegovo temeljno značenje je “otjerati /odgurnuti”. Bio je korišten o Izraelcima u Stjepanovu govoru (usp. Djela 7:39). Vjerojatno ga je koristio i Pavao u Poslanici Rimljanima 11:1-2 za tvrdnju da Bog nije odbacio Svoj narod, nego su oni odbacili Njegovog Sina, Njegovo jedino sredstvo spasenja, Njegovo puno otkrivenje.

▣ **“sami sebe osuđujete da ste nedostojni vječnoga života”** Teško je držati zamisao o predestinaciji, što je vrlo često naglašavana u Djelima apostolskim, sa zamisli o datom nalogu osobnoga odaziva pojedinca. Nitko ne može doći k vjeri bez vabljenja Duha (usp. Iv 6:44.65), ali mi smo suđeni po tome jesmo li se odazvali ili ne. Njihovim odbacivanjem Pavlova propovijedanja Evandjelja, oni su otkrili svoju istinsku suštinu (usp. Iv 3:17-21). Krivnja za manjak odaziva ne može biti stavljena na Boga. On je osigurao put, Svoga Sina, ali On je jedini put! To je tajnovitost “nevjere”!

▣ **“mi se okrećemo poganima”** Ovo postaje redovit obrazac naviještanja Evandjelja (usp. Djela 18:6; 22:21; 26:20; 28:28; Rim 1:16).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

13:47 Ovo je navod iz Knjige proroka Izaije 49:6 (usp. Djela 42:6) iz Septuaginte. Šimun koristi ovaj navod kod blagoslivljanja Isusa u Evandelju po Luki 2:32 kako bi potvrdio Njegov Mesijanski zadatak o sveopćem iskupljenju. Čak je moguće da “svjetlo” u ovome okviru upućuje na Pavlovo i Barnabino propovijedanje Evandjelja ovim poganima (usp. “Uporaba Staroga zavjeta u Novom”, Darrell Boch, str. 97 u *Foundations for Biblical Interpretation*, Broadman & Holman Publishers, 1994.). Sad Pavao koristi to kako bi pokazao sveopće naviještanje sveopćega Evandjelja!

Završni izričaj: “do kraja zemlje”, može biti smjeranje na 1:8. To naglašava sveobuhvatnost Evandjelja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:48-52

⁴⁸Kad su pogani čuli to, oni se *započеше* radovati i slaviti riječ Gospodinovu; i mnogi koji su bili određeni za vječni život povjerovaše. ⁴⁹I riječ Gospodinova širila se kroz čitavu regiju. ⁵⁰Ali Židovi su poticali pobožne žene od izuzetnoga značaja i vodeće ljude grada, i nahuškali progonstvo protiv Pavla i Barnabe, i izvukli ih iz svoga područja. ⁵¹Ali oni su otresli prašinu sa svojih nogu u znak *prosvjeda* protiv njih i išli u Ikonij. ⁵²A učenici su bili neprekidno ispunjeni radošću i sa Svetim Duhom.

13:48 “Kad su pogani čuli to, oni se *započеше* radovati i slaviti riječ Gospodinovu” Mnogi od ovih bili su u sinagogi godinama i nikad nisu čuli uključujuću, sveopću poruku Božje ljubavi i prihvaćenosti svega ljudstva po vjeri u Mesiju. Kad su to čuli oni su je oduševljeno primili (usp. Djela 28:28) i prenijeli je drugima (usp. Djela 13:49).

▣ **“mnogi koji su bili određeni za vječni život povjerovaše”** Ovo je jasna izjava o predestinaciji (toliko uobičajena u rabinskoj i među-zavjetnoj židovskoj literaturi), ali u istome višeznačnom odnosu kao i svi NZ-ni odlomci što se odnose na paradoks o Božjem odabiru i ljudskoj slobodnoj volji (usp. Fil 2:12.13). To je PLUSKVAMPERFEKT PASIVNI PERIFRASTIČKI što dolazi od vojnoga pojma (*tassō*) koji znači “upisati” ili “imenovati /odrediti”.

Ova zamisao o upisivanju upućuje na dvije metaforičke Knjige što Bog čuva (usp. Dn 7:10; Otk 20:12). Prva je Knjiga o djelima ljudi (usp. Ps 56:8; 139:16; Iz 65:6; i Mal 3:16). Druga je Knjiga života (usp. Izl 32:32; Ps 69:28; Iz 4:3; Dn 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Heb 12:23; Otk 3:5; 13:8; 17:8; 20:12-15; 21:27).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Dvije Knjige Božje; i Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

POSEBNA TEMA: DVIJE KNJIGE BOŽJE

- A. U jednome smislu naslov ove Posebne teme može opisati:
1. prirodu (tj. Stvorenje, usp. Ps 19:1-6)
 2. Pismo (usp. Ps 19:7-14).
- To je zašto ja ne mislim da bi konačno trebao postojati sukob između znanosti i vjere, jer sva istina je Božja istina. Molim vas pogledajte moj komentar o Knjizi Postanka 1 – 11 *online* besplatno na www.freebiblecommentary.org.
- B. Postoje dvije Knjige spomenute u Bibliji (usp. Dn 7:10; Otk 20:12):
1. Knjiga što sadržava sva ljudska djela, i dobra i loša. U stanovitome smislu to je metafora o Božjem pamćenju te da će jednoga dana svi ljudi dati račun svome Stvoritelju o njihovu upravljanju darom života:
 - a. Psalam 56:8; 139:16
 - b. Knjiga proroka Izaije 65:6
 - c. Knjiga proroka Malahije 3:16
 - d. Knjiga Otkrivenja 20:12-13.
 2. Knjiga što popisuje one koji imaju odnos vjere /pokajanja /poslušnosti s YHWH-om /Isusom. To je metafora Božjega sjećanja o onima koji su isкупljeni i nebesko-određeni:
 - a. Knjiga Izlaska 32:32-33
 - b. Psalam 69:28
 - c. Knjiga proroka Izaije 4:3
 - d. Knjiga proroka Daniela 12:1
 - e. Poslanica Filipljanima 4:3
 - f. Poslanica Hebrejima 12:23
 - g. Knjiga Otkrivenja 3:5; 13:8; 17:8; 20:12.15; 21:27
 - h. također spomenuta u 1. Henokovoj knjizi 47:3; 81:1-2; 103:2; 108:3.
- Ove Knjige predstavljaju Božju vjernost Njegovoj Riječi. Za one koji se bune i odbacuju, On se sjeća njihovih grijeha; za one koji se kaju, vjeruju, slušaju, služe, i ustraju, On oprašta njihove grijeha (usp. Ps 103:11-13; Iz 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Mih 7:19). Postoji obilna sigurnost i povjerenje u Božju nepromjenjivu, milosrdnu narav, obećanja, i zaštite. Bog je pouzdanja dostojan!

13:50 “Ali Židovi su poticali pobožne žene od izuzetnoga značaja” Ovaj tekst daje povijesnu i kulturološku okolnost uzvišenoga mjesta žena u Maloj Aziji u prvome stoljeću (usp. Djela 16:14; 17:4).

U ovome okviru to upućuje na prozelite u judaizmu koji su također bili vođe u zajednici ili su bili oženjeni s građanskim vođama. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 3, str. 201, naglašava kako su poganske žene bile uvelike privučene judaizmu (usp. *Strabo* 7:2 i *Juvenal* 6:542) zbog njegovog morala.

▣ **“nahuškali progonstvo protiv Pavla”** Na ovo upućuje Pavao u 2. Timoteju poslanici 3:11.

13:51 “oni su otrešli prašinu sa svojih nogu” Ovo je židovski znak odbacivanja (usp. Mt 10:14; Mk 6:11; Lk 9:5; 10:11). Neizvjesno je upućuje li to na: (1) prašinu od hodanja s njihovih nogu i sandala ili (2) prašinu s njihove odjeće što je bila okrenuta kad su radili.

▣ **“Ikonij”** Ovo je bio glavni grad Likaonije, smještene u rimskom provinciji Galaciji. Bio je oko osamdeset milja istočno, jugo-istočno od Antiohije Pizidijske i ravno sjeverno od Listre.

13:52 “neprekidno ispunjeni radošću” Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA što može značiti početak nekog djelovanja ili njegovo ponavljanje u prošlo vrijeme. NASB, ažuriran 1995., uzima to u drugome smislu. Jedino Sveti Duh može dati radost usred progonstva (usp. Rim 5:3; Jak 1:2 i dalje; 1. Pt 4:12 i dalje).

Izričaj “učenici” je višeznačan. Upućuje li na nove vjernike, misijski tim, ili na oboje?

Za “ispunjeni” vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 5:12 i [Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:4: Ispunjen Duhom \(iz Efežanima 5:18\)](#).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se Djela apostolska 13:2-3 ne mogu koristiti kao dokazni tekst o rukopoložanju izdvojene skupine?
2. Zašto je Pavao propovijedao u sinagogi prvo?
3. Zašto je Ivan Marko napustio misijski tim? (usp. Djela 13:13)
4. Kako se Djela apostolska 13:39 odnose na Poslanicu Galaćanima 3?
5. Objasnite Djela apostolska 13:48b u vezi s predestinacijom i ljudskom slobodnom voljom.

DJELA APOSTOLSKA 14

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao i Barnaba u Ikoniju 14:1-7	u Ikoniju 14:1-7	služba u području Ikonija i povratak 14:1-7	u Ikoniju 14:1-4	evangelizacija u Ikoniju 14:1 14:2 14:3 14:4-7
Pavao i Barnaba u Listri 14:8-18	idolatrija u Listri 14:8-18	14:8-18	14:5-7 u Listri i Derbi 14:8-13 14:14-18	iscjeljenje hromoga 14:8-10 14:11-18
14:19-20 povratak u Antiohiju u Siriji 14:21-28	kamenovanje, bijeg iz Derbe 14:19-20 osnaživanje obraćenika 14:21-28	14:19-20 14:21-23 14:24-28	14:19-20 povratak u Antiohiju u Siriji 14:21-23 14:24-26 14:27-28	kraj misije 14:19-20 14:21-23 14:24-26 14:27-28

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

Kako se Pavlova misija odnosi na Poslanicu Galaćanima?

- A. S ova dva vida pozadinske građe mora se baviti zajedno zbog dvije oprečne teorije o primateljima što utječe na datiranje pisma. Obje teorije imaju logičnu težinu i ograničen biblijski dokaz.
- B. Dvije teorije
1. Tradicionalna teorija što je bila jednodušna sve do osamnaestoga stoljeća:
 - a. naziva se “Teorija sjeverne Galacije”
 - b. ona pretpostavlja da “Galacija” upućuje na etničke Galaćane sjeverne središnje visoravni Turske (usp. 1 Pt 1:1). Ovi etnički Galaćani bili su Kelti (grčki *Keltoi* ili latinski *Gall*) koji su zauzeli to područje u trećem stoljeću pr.Kr. Bili su nazvani “Galo-Grci” kako bi ih se razlikovalo od njihove zapadno-europske braće. Bili su poraženi godine 230. pr.Kr. od Atala I., kralja Pergama. Njihov zemljopisni utjecaj bio je ograničen na sjevernu središnju Malu Aziju ili suvremenu Tursku
 - c. ako jeste ta pretpostavljena skupina, onda bi nadnevak trebao biti sredina 50.-ih tijekom Pavlova drugoga ili trećeg misijskog putovanja. Pavlovi pratitelji na putovanju bili bi Sila i Timotej
 - d. neki su povezali Pavlovu bolest u Poslanici Galaćanima 4:13 s malarijom. Tvrde da je Pavao išao sjeverno u brdovite krajeve kako bi izbjegao močvarne, malarijom zaražene, nizinske obalne zemlje.
 2. Druga teorija zagovarana je od *Sir Wm. M. Ramsaya, St. Paul the Traveler and Roman Citizen*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1896.:
 - a. obzirom da tradicionalna teorija određuje “Galaciju” kao etničku, ova teorija određuje ju kao upravnu. Čini se kako je Pavao često koristio rimska provincijska imena (usp. 1. Kor 16:19; 2. Kor 1:1; 8:1, itd.). Rimska provincija “Galacija” uključivala je šire područje od etničke “Galacije”. Ovi etnički Kelti podupirali su Rim vrlo rano i bili su nagrađeni s više mjesne samostalnosti i proširenom teritorijalnom ovlasti. Ako je ovo široko područje bilo poznato kao “Galacija”, onda je moguće da je Pavlovo prvo misijsko putovanje k ovim sjevernim gradovima u Antiohiju u Pizidiji, Listru, Derba i Ikonij, zapisano u Djelima apostolskim 13 – 14, lokacija ovih crkava
 - b. ako se pretpostavi ova “Južna teorija”, nadnevak bi bio vrlo rani – blizu, ali prije, “Sabora u Jeruzalemu” iz Djela apostolskih 15, što naslovljava isti predmet kao Poslanica Galaćanima. Sabor se održao 48.-49. godine i pismo je vjerojatno bilo pisano tijekom toga istog razdoblja. Ako je to tako, Poslanica Galaćanima je prvo pismo od Pavla u Novome zavjetu
 - c. neki dokazi za Teoriju južne Galacije:
 - (1) Pavlovi pratitelji se ne spominju po imenu, ali Barnaba je spomenut tri puta (usp. Djela 2:1.9.13). To odgovara Pavlovu prvome misijskom putovanju
 - (2) spomenuto je da Tit nije bio obrezan (usp. Djela 2:1-5). To odgovara bolje vremenu prije Sabora u Jeruzalemu iz Djela apostolskih 15
 - (3) spominjanje Petra (usp. Djela 2:11-14) i problem zajedništva s poganima bolje odgovara vremenu prije Sabora u Jeruzalemu
 - (4) kad je bio uzet novac za Jeruzalem bilo je nekoliko Pavlovih pratitelja iz različitih područja (Djela 20:4) popisano. Nijedan, međutim, nije popisano iz gradova sjeverne Galacije, iako znamo da su ove etničke galacijske crkve sudjelovale (usp. 1. Kor 16:1). Za detaljno predstavljanje ovih različitih čimbenika glede ovih teorija, savjetovati tehnički komentar. Svaka od njih ima valjane točke. U ovome trenutku nema suglasja, ali “Južna teorija” čini najbolje odgovora svim činjenicama.
- C. Odnos Poslanice Galaćanima prema Djelima apostolskim
1. Pavao je pet puta posjetio Jeruzalem, što je Luka zapisao u Djelima apostolskim:
 - a. 9:26-30, nakon svoga obraćenja
 - b. 11:30; 12:25, kako bi donio prilog zbog gladi od poganskih crkava
 - c. 15:1-30, Sabor u Jeruzalemu
 - d. 18:22, kratka posjeta
 - e. 21:15 i dalje, još jedno objašnjenje rada s poganima.
 2. Postoje dvije posjete Jeruzalemu zapisane u Poslanici Galaćanima:
 - a. 1:18, nakon tri godine
 - b. 2:1, nakon četrnaest godina.

3. Čini se najvjerojatnijim da su Djela apostolska 9:26 povezana s Poslanicom Galaćanima 1:18. Djela apostolska 11:30 i 15:1 i dalje okolnosti su nezapisanih sastanaka što su spomenuti u Poslanici Galaćanima 2:1.
4. Postoje neke razlike između izvješća Djela apostolskih 15 i Poslanice Galaćanima 2 ali one su vjerojatno obzirom na:
 - a. različite točke gledišta
 - b. različite svrhe Luke i Pavla
 - c. činjenicu da se Poslanica Galaćanima 2 mogla pojaviti u neko vrijeme prije sastanka opisanog u Djelima apostolskim 15 ali vezana na njega.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:1-7

¹U Ikoniju oni su ušli u židovsku sinagogu zajedno, i govorili o takvoj temu da je velik broj ljudi povjerovao, i Židovi i Grci. ²Ali Židovi koji nisu povjerovali uzbunili su umove pogana i ogorčili ih protiv braće. ³Stoga oni su proveli mnogo vremena *tamo* govoreći hrabro *s oslanjanjem* na Gospodina, koji je svjedočio riječ o Svojoj milosti, odobravajući da znaci i čudesa budu učinjeni njihovim rukama. ⁴Ali ljudi grada bijahu podijeljeni; i neki su stali na stranu Židova, a neki na stranu apostola. ⁵Ali kad bijaše nakanjeno i od pogana i Židova s njihovim upraviteljima, da ih zlostavljaju i kamenuju, ⁶oni postadoše svjesni toga i pobjegoše u gradove Likaonije, Listru i Derbu, i okolno područje; ⁷i tamo nastaviše propovijedati evanđelje.

14:1 “Ikoniju” [Ikonij] Postoji nekanonska knjiga iz drugoga stoljeća poznata kao *Djela Pavla i Tekle*, što izvješćuje o Pavlovim djelatnostima u Ikoniju. Ova knjiga možda sadrži jedini fizički opis Pavla što je ikad zapisan: nizak, ćelav, krivonog, jakih obrva, i izbočenih očiju. To je gotovo nevjerojatno ali ipak odražava utjecaj apostola Pavla što je imao u regiji Mala Azija. Većina toga područja bila je u rimskoj provinciji Galacija.

▣ **“oni su ušli u ... sinagogu”** Ovo je bio Pavlov i Barnabin redovit obrazac. Ovi slušatelji, i Židovi i Grci, bili su upoznati s proročanstvima i obećanjima SZ-a.

▣ **“(da je) velik broj ljudi povjerovao, i Židovi i Grci”** Ovaj izričaj pokazuje svrhu Djela apostolskih. Evanđelje se širi snažno među različitim skupinama ljudi. Suzvuci o obećanjima SZ-a svim ljudima (usp. Post 3:15; 12:3) sad su ostvareni. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

Za “povjerovao” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

Ove sažete izjave što se odnose na rapidan rast Crkve osobina je Lukinih pisanja.

14:2 “Židovi koji nisu povjerovali” Spasenje je karakterizirano riječju “povjerovali su” (usp. Djela 14:1), duhovna sljepoća i nepokornost karakterizirani su riječima “neposlušnost” ili “nevjera”. Nečije odbijanje odaziva Evanđelju osuđuje ga na sljepoću i izgubljenost!

Luka dokumentira zarazno neprijateljstvo židovske nevjere i aktivnoga progona. Njihovo odbacivanje jeste ono što otvara vrata vjere poganima (usp. Rim 9 - 11).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

▣ **“uzbunili”** Ovo je uobičajen GLAGOL u Septuaginti za pobunu (usp. 1. Sam 3:12; 22:8; 2. Sam 18:31; 22:49; 1. Ljet 5:26), ali upotrijebljen je u NZ-u jedino u Djelima apostolskim 13:50 i ovdje.

▣ **“ogorčili”** Ovo je još jedan uobičajen pojam u Septuaginti za opis zlih, okrutnih ljudi koji zlostavljaju druge. Luka koristi ovaj pojam često u Djelima apostolskim (usp. Djela 7:6.19; 12:1; 14:2; 18:10).

14:3 Bog koristi čudesa kako bi potvrdio Svoju milosrdnu narav i vjerodostojnost Evanđelja Isusa Krista u ovome novom području (usp. Djela 4:29-30; Heb 2:4).

▣ **“govoreći hrabro”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\)](#).

14:4 “Ali ljudi grada bijahu podijeljeni” Riječ o istini uvijek dijeli (usp. Djela 17:4-5; 19:9; 28:24; Mt 10:34-36). Neki Židovi u sinagogi su povjerovali, ali drugi su postali ratoborni protiv Evanđelja.

▣ **“na stranu apostola”** Ovo upućuje i na Pavla i na Barnabu. U ovome poglavlju (tj. Djela 14:4 i 14) jedini put Luka koristi taj pojam kako bi uputio na bilo koga osim na izvornu Dvanaestoricu. Barnaba je bio nazvan apostolom (usp. Djela 14:14). To se podrazumijeva i u 1. Poslanici Korinćanima 9:5-6. Ovo je očito šira uporaba pojam “apostol” od Dvanaestorica. Jakov Just (Isusov polu-brat) nazvan je apostolom u Galaćanima 1:19; Silvan i Timotej bili su nazvani apostolima u 1. Solunjanima 1:1 kombinirano s 2:6; Andronik i Junije (Junija u KJV), bili su nazvani apostolima u Rimljanima 16:6-7; i Apolon je nazvan apostolom u 1. Korinćanima 4:6-9.

Dvanaestorica apostola bili su jedinstveni. Kad su oni umrli nitko ih nije nadomjestio (osim Matije za Judu, usp. Djela 1). Međutim postoji neprekidni dar apostolstva spomenut u 1. Korinćanima 12:28 i Efežanima 4:11. NZ ne osigurava dovoljnu obavijest za opis djelovanja toga dara.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Slati \(*apostellō*\), iz čega dolazi “apostol”](#).

14:5 “s njihovim upraviteljima” Ovo može upućivati na gradske vođe ili na vođe sinagoge. Neki rani pisari i suvremeni komentatori tvrde kako su postojala dva progonstva: (1) Djela apostolska 14:2 i (2) Djela apostolska 14:5, ali okvir podrazumijeva samo jedno.

▣	
NASB, NRSV, TEV	“zlostavljalju”
NKJV	“vrijedahju”
NJB	“napadaju”
REB	“loše postupaju”
Pešita	“prijetili su”

Grčki pojam *hubrizō* jači je od “zlostavljahu”, moguće “pokrenuše pobunu”, ili “činiše nasilna djela”. Vrlo je uobičajen u Septuaginti. Luka koristi taj pojam često u tri smisla:

1. vrijeđati, Evanđelje po Luki 11:45
2. nasilan čin, Evanđelje po Luki 18:32; Djela apostolska 14:5
3. gubitak fizičke imovine, Djela apostolska 27:10.21.

▣ **“kamenuju”** Ovaj drugi opisni pojam pokazuje koliko je nasilnički oporba naumila napasti vjernike. Vjerojatno je židovski element odabrao ovo posebno sredstvo zbog njegove SZ-ne veze s blasfemijom (tj. Lev 24:16; Iv 8:59; 10:31-33).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:26: Kamenovati do smrti \(iz Ponovljenoga zakona 13:10\)](#).

14:6 “i pobjegoše u gradove Likaonije, Listru i Derbu” Ikonij je bio u Frigiji. Bio je blizu granice rasno različite skupine. Ta pojedinost pokazuje povijesnost Djela apostolskih.

14:7 GLAGOL je PERIFRASTIČKI PERFEKT SREDNJI, u značenju da su oni ponovno i opetovano propovijedali. To je tema Pavlovih misijskih putovanja (usp. Djela 14:21; 16:10). Oni koji su se pouzdali u Gospodina temeljem njegova propovijedanja također su osjetili hitnost i nalog predstavljanja Evanđelja drugima. To je bilo /jeste prvenstvo (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:8-18

⁸U Listri neki čovjek bijaše sjedio koji nije imao snage u svojim nogama, hrom od maternice svoje majke, koji nije nikad hodao. ⁹Ovaj čovjek slušao je Pavla dok je govorio, koji, kad uperi svoj pogled na njega vidje kako on ima vjere da bude ozdravljen, ¹⁰reče jakim glasom: “Uspravi se na svoje noge.” I on skoči gore i *započe* hodati. ¹¹Kad svjetina vidje što Pavao učini, oni podigoše svoje glasove, govoreći na likaonskom jeziku: “Bogovi su postali kao ljudi i sišli su među nas.” ¹²I oni *započeše* nazivati Barnabu, Zeus, a Pavla, Hermes, jer on bijaše glavni govornik. ¹³Svećenik Zeusa, čiji *hram* bijaše pred gradom, dovede volove i vijence do vrata, i želio je prinijeti žrtvu sa svjetinom. ¹⁴Ali kad su apostoli Barnaba i Pavao čuli to, oni razderu svoje haljine i jurnu u svjetinu, vičući ¹⁵i govoreći: “Ljudi, zašto radite ove stvari? Mi smo također ljudi iste prirode kao vi, i propovijedamo evanđelje vama kako biste se odvratili od ovih ispraznih stvari k živome Bogu, KOJI STVORI NEBO I ZEMLJU I MORE I SVE ŠTO JE U NJIMA. ¹⁶U prošlim naraštajima

On je dopuštao da svi narodi idu svojim vlastitim putovima; ¹⁷ali ipak On nije nikad ostavio Sebe bez svjedočanstva, u tome što je On činio dobro i davao vam kiše s neba i plodna godišnja doba, zadovoljavajući vaša srca s hranom i radošću.” ¹⁸Iako su im govorili ove stvari, s teškoćom su obuzdali svjetinu od prinošenje žrtve njima.

14:8 “U Listri” Ovaj grad bio je Timotejev dom (usp. Djela 16:1). To je bila rimska kolonija osnovana od Augusta 6.-e godine. Tamo vjerojatno nije postojala sinagoga, tako da su Pavao i Barnaba propovijedali na ulici.

▣ Tako nije postojala mogućnost trika ili obmane (usp. Djela 3:2). Postoje tri posebna opisna izričaja što opisuju trajno stanje ovoga čovjeka:

1. “nije imao snage u svojim nogama”
2. “hrom od maternice svoje majke”
3. “nije nikad hodao”.

▣ **“nije imao snage”** Pojam *adunatos* obično znači “nemoguće” ili doslovno “nesposoban” (usp. Lk 18:27; Heb 6:4.18; 10:4; 11:6), ali ovdje ga Luka koristi kao medicinski pisac u smislu nemoćnosti ili slabosti (usp. Rim 8:3; 15:1).

Zanimljivo je da Luka, na mnogo načina, uspoređuje Petrovu i Pavlovu službu. Petar i Ivan iscijelili su hromog čovjeka u Djelima apostolskim 3:1-10 i sad isto tako, Pavao i Barnaba.

14:9 “kad uperi svoj pogled na njega” Luka koristi ovaj izričaj često (usp. Djela 3:4; 10:4). Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 1:10. Pavao je vidio kako ovaj čovjek sluša vrlo pozorno. Stoga, on mu je zapovjedio neka ustane i hoda (usp. stih 10) i on je to učinio!

▣ **“kako on ima vjere da bude ozdravljen”** Ovo je upotrijebljeno u SZ-nome smislu pojma “spašen”, u značenju fizičkoga oslobođenja. Zabilježite kako je Pavlova sposobnost iscjeljivanja bila temeljena na vjeri toga čovjeka. To je čest, ako ne isključiv, slučaj u NZ-u (usp. Lk 5:20; Iv 5:5-9). Čudesa djeluju na nekoliko načina:

1. pokazuju ljubav Boga
2. pokazuju silu i istinu Evanđelja
3. obučavaju i ohrabruju druge prisutne vjernike.

[Vidjeti Posebne temu u Djelima apostolskim 2:21: Spasenje \(SZ-ni pojam\); i u 4:30: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\); i Posebnu temu dolje: Vjera \(NZ\) – iz Titu poslanice 1:1.](#)

POSEBNA TEMA: VJERA (NZ) – iz Titu poslanice 1:1

IMENICA nema ODREĐENI ČLAN; stoga to može upućivati na:

1. nečije osobno pouzdanje u Krista
2. vjerno življenje (SZ-ni smisao)
3. tijelo kršćanske doktrine (s ČLANOM, usp. Djela 6:7; 18:8; 14:22; Gal 1:23; 3:23; 6:10; Fil 1:27; Juda stihovi 3,20).

Pavlova misija bila je kako bi:

1. poticala vjeru onih koji su bili već spašeni ili
2. dovela one izabrane od vječnosti k osobnoj vjeri (“pozivajući pozvane”).

Oboje je neophodno, ali što biva naglašeno u ovome okviru (tj. Tit 1:1) neizvjesno je.

Pavao koristi *kata* nekoliko puta u uvodnome dijelu poglavlja:

1. obzirom na vjeru, Titu poslanica 1:1
2. obzirom na pobožnost, Titu poslanica 1:1
3. obzirom na zapovijed, Titu poslanica 1:3
4. obzirom na zajedničku vjeru, Titu poslanica 1:4
5. obzirom na imenovanje, Titu poslanica 1:5 (složenica)
6. obzirom na naučavanje, Titu poslanica 1:9.

Očito postoji mjerilo istine i ponašanje (usp. Tit 3:5.7).

14:11 “na likaonskom jeziku” Očito Pavao i Barnaba nisu razumjeli što je svjetina govorila. Ovo je bio autohtoni jezik te regije.

14:12 “nazivati Barnabu, Zeus, a Pavla, Hermes” Mjesna predaja tvrdi da su grčki bogovi često posjećivali ljude u ljudskome obliku (usp. Ovidije, *Metamorphoses* 8:626 i dalje). Iz mjesnih natpisa učimo da su se u ovome području štovali Zeus i Hermes (usp. Djela 14:13).

Zabilježite da je Barnaba spomenut prvi. To je vjerojatno zašto je Pavao, kao govornik, bio shvaćen od ovih pogana kao ekvivalent Hermesu (Merkur); Barnaba koji je bio tiho morao je biti najviši bog Zeus (Jupiter).

14:13 “vrata” Ovo može upućivati na grad ili, vjerojatnije, na hram Jupitera (Zeusa) što je bio smješten izvan grada i sučelice. To je bilo vrijeme velike zbrke i krivoga shvaćanja.

14:14 “apostoli” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 14:4.

▣ **“Barnaba”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:36: Barnaba.](#)

▣ **“razderu svoje haljine”** Ovo je židovski znak žalovanja i blasfemije (usp. Mt 26:65; Mk 14:63). Zasiurno bi trebao čak i ovim poganima navijestiti kako postoji problem.

▣ **“jurnu”** Ovo je uobičajen pojam u Septuaginti za “skakati” ili “izletjeti”, iako je upotrijebljen jedino ovdje u NZ-u. Pavao i Barnaba su skočili na i u svjetinu.

14:15-17 Ovdje je sažetak prve Pavlove propovijedi poganima. To je više kao njegov govor na Areopagu (usp. Djela 17:22-33).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

14:15

NASB, NKJV

NRSV

TEV

NJB

REB

Pešita

“Ljudi iste prirode kao vi”

“mi smo smrtnici baš kao vi”

“mi smo samo ljudska bića kao vi”

“Mi smo samo ljudska bića, smrtni kao vi”

“Mi smo ljudska bića, baš kao vi”

“Mi smo također obična ljudska bića kao vi”

Pojam je *homoiopathēs*, što je složenica od “isto” i “strast”. Ovaj pojam upotrijebljen je jedino ovdje i u Jakovljevoj poslanici 5:17 u NZ-u. Lokalni ljudi mislili su da su Pavao i Barnaba bili bogovi (*homoiōthentes*, usp. Djela 14:11), što znači “stvoren kao” ljudi. Pavao koristi isti pojam za označavanje svoje zajedničke ljudskosti. Luka pokazuje poniznost Barnabe i Pavla u oprečju s Herodom Antipom u Djelima apostolski 12:20-23.

▣ **“kako biste se odvrtili od ovih ispraznih stvari”** Pojam “ispraznih” znači prazno, ništavno, ne-postojeće. Pavao se izravno suprotstavlja njihovu praznovjermome poganstvu.

▣ **“k živome Bogu”** Ovo je igra na pojam YHWH, što je iz hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). YHWH jeste taj uvijek-živi, jedino-živi Bog.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:34: Imena za Božanstvo, D.](#)

▣ **“KOJI STVORI”** Ovo je navod iz Knjige Izlaska 20:11 ili Psalma 146:6. Taj hebrejski pojam *Elohim* (usp. Post 1:1) opisuje Boga kao Stvoritelja i Davatelja (usp. *The Expositor's Bible Commentary*, tom 1, str. 468-469) kao što YHWH opisuje Sebe kao Spasitelja, Iskupitelja (usp. *The Expositor's Bible Commentary*, tom 1, str. 471-472) i Boga koji čini Savez.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:34: Imena za Božanstvo, C i D.](#)

14:16 “U prošlim naraštajima On je dopuštao da svi narodi idu svojim vlastitim putovima” Ovaj izričaj može biti smjeranje na Ponovljeni zakon 32:7-8 u kojem Mojsije tvrdi da je YHWH ustanovio granice naroda. Teološki ovaj pojam potvrđuje Božju skrb i pozornost prema narodima (poganima, usp. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 258-259). Bog žudi da Ga oni spoznaju, ali palost ljudstva prouzročila je praznovjerje i idolatriju (usp. Rim 1:18 - 2:29). Međutim, On ih nastavlja baviti s njima (usp. Djela 14:17).

Zanemarivanje Boga od strane pogana suprotstavljeno je sa spoznajom Boga od strane Židova. Ironija jeste ta da se pogani odazivaju masovno vjerom na Evanđelje, dok se Židovi odazivaju masovno odbacivanjem i progonoštvom prema Evanđelju (usp. Rim 9 - 11).

14:17 “On nije nikad ostavio Sebe bez svjedočanstva” Ovo je zamisao o prirodnome otkrivenju (usp. Ps 19:1-6; Rim 1:19-20; 2:14-15). Svi ljudi znaju nešto o Bogu iz Stvorenja i unutarnjega moralnog svjedoka.

▣ **“kiše ... hranom”** Predaja mjesnih pogana rekla je kako je Zeus bio davatelj kiše a Hermes davatelj hrane. Pavao, slijedeći Ponovljeni zakon 27 - 29, tvrdi da je Bog u nadzoru prirode.

Ovi pogani nisu poznavali Boga tako da su zavjetna prokletstva Ponovljenoga zakona zamijenjena Božjom strpljivošću (usp. Djela 17:30; Rim 3:25; 4:15; 5:13). Pavao je bio Božji jedinstven odabir (apostola za pogane) kako bi dohvatio narode! Pavao koristi Božje Stvorenje i opskrbu kroz prirodu (usp. Ps 145:15-16; 147:8; Jer 5:24; Jona 1:9) kao svoju točku kontakta.

Zanimljivo je kako nema ničeg od Evanđelja samog po sebi u ovome sažetom govoru. Pretpostavlja se da je Pavao nastavio po istoj crti davanja razloga kao što je napravio u govoru Atenjanima u Djelima apostolskim 17:16-34. Pitanje je ako je Luka dobio ovaj sažetak od Pavla ili moguće od Timoteja (ovo je bio njegov dom).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Prirodna bogatstva.](#)

POSEBNA TEMA: PRIRODNA BOGATSTVA

I. UVOD

- A. Čitavo Stvorenje je kulisa ili pozadina za Božje bavljenje s ljubavlju s čovječanstvom.
- B. Ona sudjeluje u Padu (usp. Post 3:17; 6:1 i dalje; Iz 24:3-8; Rim 8:18-20). Isto tako, ona će sudjelovati u eshatološkome iskupljenju (usp. Iz 11:6-9; Rim 8:20-22; Otk 21 - 22).
- C. Grješno, palo čovječanstvo obeščastilo je prirodni okoliš sa sebičnom razuzdanošću. Slijedi navod iz *The Canon of Westminster* od Edwarda Carpentera:
“... čovjekov nemilosrdni juriš, u sveopćem okviru, na svemir oko njega – to je na Božjem Stvorenju – napad na zrak što zagađuje; prirodne vodene putove što onečišćuje; tlo što truje; šume što siječe, ne pazeći na dugotrajne posljedice ovoga obijesnog uništavanja. Taj napad je postupan i neusklađen. Malo se pozornosti daje ikojoj ravnoteži prirode i posljedično malo je smisla za odgovornost o tome što jedan naraštaj duguje drugome.”
- D. Ne samo da mi žanjemo ishod zagađenja i iskorištavanja naše planete, nego će naši budući potomci žeti još teže, nepovratne posljedice.

II. BIBLIJSKA GRAĐA

- A. Stari zavjet
 1. Knjiga Postanka 1 – 3:
 - a. Stvorenje je posebno mjesto stvoreno od Boga za zajedništvo s čovječanstvom (usp. Post 1:1-25)
 - b. Stvorenje je dobro (usp. Post 1:4.10.12.18.21.25), o da, veoma dobro (usp. Post 1:31). Ono je moralo biti svjedokom Bogu (usp. Ps 19:1-14)
 - c. Ljudstvo je kruna svrhe stvaranja (usp. Post 1:26-27)
 - d. Ljudstvo je moralo vladati (hebrejski, “ići”) kao upravitelj za Boga (usp. Post 1:28-30; Ps 8:3-8; Heb 2:6-8). Bog jeste i ostaje Stvoritelj /Održavatelj /Gospodin Stvorenja (usp. Izl 19:5; Job 37 - 41; Ps 24:1-2; 95:3-5; 102:25; 115:15; 121:2; 124:8; 134:3; 146:6; Iz 37:16)
 - e. upravljanje Stvorenjem od strane čovječanstva može se vidjeti u Knjizi Postanka 2:15, “da ga obrađuješ i čuvaš i štitiš” (usp. Lev 25:23; 1. Ljet 29:14).
 2. Bog ljubi Stvorenje, posebice životinje:
 - a. Mojsijevski zakon za primjereno postupanje prema životinjama
 - b. YHWH je čak stvorio Levijatana za zabavu u moru (usp. Ps 104:26)
 - c. Bog skrbi za životinje (usp. Jona 4:11)
 - d. eshatološka prisutnost prirode (usp. Iz 11:6-9; Otk 21 - 22).

3. Priroda, u izvjesnoj mjeri, slavi Boga:
 - a. Psalam 19:1-6
 - b. Psalam 29:1-9
 - c. Knjiga o Jobu 37 – 41.
4. Priroda je jedno sredstvo kojim Bog pokazuje Svoju ljubav i odanost Savezu:
 - a. Ponovljeni zakon 27 - 28; 1. Knjiga o Kraljevima 17
 - b. kroz Proroke.

B. Novi zavjet

1. Bog je viđen kao Stvoritelj. Postoji samo jedan Stvoritelj, Trojedini Bog (*Elohim*, Post 1:1; Duh, Post 1:2; i Isus, NZ). Sve drugo je stvoreno:
 - a. Djela apostolska 17:24
 - b. Poslanica Hebrejima 11:3
 - c. Otkrivenje 4:11.
2. Isus je Božji posrednik stvaranja:
 - a. Evanđelje po Ivanu 1:3.10
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 8:6
 - c. Poslanica Kološanima 1:16
 - d. Poslanica Hebrejima 1:2.
3. Isus govori o Božjoj skrbi za prirodu na neizravan način u Svojim govorima:
 - a. Evanđelje po Mateju 6:26.28-30, ptice iz zraka i ljiljani iz polja
 - b. Evanđelje po Mateju 10:29, vrapci.
4. Pavao tvrdi kako su svi ljudi odgovorni za svoju spoznaju o Bogu po Stvorenju (tj. prirodno otkrivenje, usp. Rim 1:19-20; Otk 21 - 22).

III. ZAKLJUČAK

- A. Mi smo obvezni ovome prirodnom poretku!
- B. Grješno čovječanstvo zlostavilo je Božji dar prirode dok su imali sve druge dobre darove od Boga.
- C. Ovaj prirodni poredak je privremen. On će proći (2. Pt 3:7.10). Bog pokreće naš svijet prema povijesnome lancu. Grijeh će trčati prema svome prokletstvu, ali Bog je odredio njegove granice. Stvorenje će biti spašeno (usp. Rim 8:18-25).

14:18 Ovo je pojedinost očevica.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:19-23

¹⁹Ali Židovi dođu iz Antiohije i Ikonija, i osvojivši svjetinu, oni kamenovaše Pavla i odvukoše izvan grada, pretpostavljajući da je mrtav. ²⁰Ali kad su učenici stali oko njega, on ustane i uđe u grad. Narednoga dana on ode s Barnabom u Derbu. ²¹Nakon što su propovijedali evanđelje tome gradu i učinili mnoge učenicima, oni se vratiše u Listru i u Ikonij i u Antiohiju, ²²jačajući duše učenika, ohrabrujući ih da nastave u vjeri, i govoreći: “Kroz mnoge nevolje mi moramo ući u kraljevstvo Božje.” ²³Kad su imenovali starješine od njih u svakoj crkvi, moleći uz post, oni ih preporuče Gospodinu u koga su vjerovali.

14:19 Židovska opozicija u gradovima gdje je Pavao propovijedao sjedinila se u opetovanim napadima na njega (usp. 2. Kor 4:7-15; 6:3-10; 11:23-30). Zabilježite da je napad bio usredotočen na Pavla, ne na Barnabu. Zabilježite također primjenjivost poganske svjetine. Pavao i Barnaba bili su čašćeni kao bogovi jedan trenutak a idući kamenovani!

☐ **“oni kamenovaše Pavla”** Ovo nije bilo čudesno oživljavanje, nego izvješće o Pavlovoj fizičkoj izdržljivosti i hrabrosti (usp. Djela 14:20-21). U 2. Poslanici Korinćanima 11:25 i Galaćanima 6:17 također se upućuje na isti događaj. Kamenovanje planirano u Djelima apostolskim 14:5 sad je postalo stvarnost!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:26: Kamenovati do smrti \(iz Ponovljenoga zakona 13:10\).](#)

14:20 “kad su učenici stali oko njega” Iako nije posebno izjavljeno ja mislim da je to bio molitveni sastanak na koji se Bog čudesno odazvao. Zabilježite kako je progonstvo nastavljeno da bude mehanizam /motivacija za širenje Evanđelja (tj. novi grad).

14:21 “Nakon što su propovijedali evanđelje tome gradu” Ovo upućuje na Derbu (usp. Djela 14:20). Taj je grad također bio dio Likaonije u rimskoj provinciji Galacija. Bila je daleko istočno dok su Pavao i Barnaba putovali na ovome misijskom putovanju.

Taj se grad također čudesno odazvao Evanđelju i mnogi su bili spašeni.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma](#); i u [1:8: Evanđelje](#).

▣ **“oni se vrtišu u Listru i u Ikonij i u Antiohiju”** Očito oni nisu propovijedali javno na ovome povratnome posjetu, ali su se privatno organizirali i ohrabivali vjernike (usp. Djela 14:22-23).

14:22 Ovaj stih je sažetak Pavlove poruke učenishva. Zabilježite kako je žarište na: (1) ustrajnosti i (2) nevolji. Vjernici su zreli kroz kušnje (usp. Rim 5:3-4; 8:17-18; 1. Sol 3:3; 2. Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1. Pt 4:12-16).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:41: Zašto kršćane trpe?](#)

▣ **“jačajući”** Ovaj je pojam upotrijebljen nekoliko puta u Septuaginti u smislu “uzrokovati da se odmori” ili “biti učvršćen”. Luka koristi ovaj pojam nekoliko puta za opis slijeđenja Pavlove službe učenishva (usp. Djela 14:22; 15:32.41; 18:23).

▣ **“duše učenika”** Pojam duša (*psuchē*) upotrijebljen je u smislu o osobi ili njihovim mentalnim djelatnostima. Ovo nije grčka zamisao o svakoj osobi koja ima besmrtnu dušu, nego hebrejska zamisao o duši (*nefeš*, BDB 659, KB 711-713, usp. Post 2:7) kao način upućivanja na ljudsko biće (usp. Djela 2:41; 3:23; 7:14; 14:2.22; 15:24; 27:37).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tijelo i duh.](#)

POSEBNA TEMA: TIJELO I DUH

Tijelo i duh nisu ontološka dihotomija /dvojnost u čovječanstvu, nego dvojni odnos i prema ovoj planeti i prema Bogu. Hebrejska riječ *nefeš* (BDB 659, tj. vidjeti bilješku u Post 35:18 *online*) korištena je i za čovječanstvo (usp. Post 2:7) i za životinje (usp. Post 1:20.24.30; 9:12.15.16) u Knjizi Postanka, dok je “duh” (*ruah*) jedinstveno korišten za čovječanstvo. To nije dokazni tekst o prirodi čovječanstva kao dvo-dijelnom (dihotomnom, usp. 1. Kor 7:34; Heb 4:12) ili kao tro-dijelnom (trihotomnom) biću (usp. 1. Sol 5:23). Čovječanstvo je prvenstveno predstavljeno u Bibliji kao jedinstvo (usp. Post 2:7; 2. Kor 7:1).

Za dobar sažetak o teoriji o čovječanstvu kao trihotomnom, dihotomnom, ili jedinstvu, vidjeti od Millarda J. Ericksona *Christian Theology* (drugo izdanje), str. 538-557 i od Franka Stagga *Polarities of Man's Existence in Biblical Perspective*.

▣ **(14:22) “ohrabrujući ih da nastave u vjeri”** [Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Ustrajnost](#); i u [13:8: Novozavjetni kanon \(iz seminarskoga udžbenika dr. Utleva\)](#).

▣ **“kraljevstvo Božje”** Ovo je težak izričaj za tumačiti. Isus ga često koristi u vezi sa Svojom vlastitom službom. Međutim, apostoli su očito krivo razumijevali njegovu važnost (usp. Djela 1:3.6). U Djelima apostolskim gotovo je istoznačan s Evanđeljem (usp. Djela 8:12; 19:8; 20:25; 28:23.31). Međutim, u Djelima apostolskim 14:22 dobiva eshatološki suzvuk. To je “već” (usp. Mt 12:28; Lk 16:16) nasuprot “ne još” (usp. Mt 24:14.30.36-37; 25:30.31; 2. Pt 1:11) napetost što karakterizira ovo Doba. Kraljevstvo je došlo u Isusu Kristu (tj. Prvi dolazak), ali dovršenje je budućnost (tj. Drugi dolazak).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje](#); u [2:20: Pojmovi za Drugi dolazak](#); i u [1:11: Ovo i dolazeće Doba](#).

14:23 “imenovali (su) starješine” Pojam “starješine” (*presbuteros*) istoznačan je s pojmovima “biskup” (*episkopos*) i “pastori” (*poimenos*) u NZ-u (usp. Djela 20:17.28 i Tit 1:5.7; [vidjeti Posebnu temu dolje: Starješina](#)) ima židovsku pozadinu (usp. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 244-246 i Frank Stagg, *New Testament Theology*, str. 262-264), dok pojam “biskup” ili “nadglednik” ima pozadinu grčkoga grada-države. Postoje samo dvoje crkvene službe popisane u NZ-u: pastori i đakoni (usp. Fil 1:1)

Pojam “imenovali” može značiti “izabrani pokazivanjem ruku” (usp. 2. Kor 8:19 te Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, str. 363, 484). Pojam je kasnije korišten za “rukopolaganje” od očeva Rane crkve. Stvarna poteškoća je kako “izabran glasovanjem” odgovara ovome okviru? Glasovanja od ovih novih crkava čine se neprimjerenima (iako je Crkva u Jeruzalemu glasovala za Sedmoricu u Djelima 6 i Crkva glasuje kako bi potvrdila Pavlovu službu kod pogana u Djelima 15).

F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 79 kaže: “prvotno naznačeno imenovanje ili izbor pokazivanjem ruku (doslovno ispružanjem ruke), izgubilo je ovu posebnu snagu novozavjetnim vremenima i postalo je jednostavno značenje ‘imenovati’, bez obzira kojim postupkom. Ne može se braniti ili odbaciti neka eklezijastička politika uporabom ovoga pojma u NZ-u.”

Zabilježite da Pavao upućuje Tita neka također imenuje “starješine” na Kreti, ali Timoteju u Efezu Pavao kaže neka crkva izabere osobe unutar određenih sposobnosti (usp. 1. Tim 3). U novim područjima bile su imenovane starješine, ali u područjima gdje su osobine vodstva bile učvršćene oni su imali priliku biti očitovani i potvrđeni od mjesne crkve.

Zabilježite da Pavlova misijska strategija mora učvrstiti mjesne crkve koje će nastaviti zadatak evangelizacije i učenja u svome području (usp. Mt 28:19-20). To je Božja metoda za dohvaćanje čitavoga svijeta (tj. mjesne crkve)!

POSEBNA TEMA: STARJEŠINA

I. SZ-na UPORABA:

- A. korišteno o anđelima Božjim koji su činili anđeosko Vijeće (BDB 278, KB 278, usp. Iz 24:23). Ova ista terminologija korištena je o anđeoskim bićima u Otkrivenju (usp. Otk 4:4.10; 5:5.6.8.11.14; 7:11.13; 11:16; 14:3; 19:4)
- B. korišteno o plemenskim vođama u SZ-u (usp. Izl 3:16; Br 11:16). Kasnije se ovaj pojam u NZ-u primjenjuje na skupinu vođa iz Jeruzalema koji su činili visoki židovski sud, Sanhedrin (usp. Mt 21:23; 26:57). U Isusovo vrijeme ovo tijelo od sedamdeset članova nadziralo je potkupljivo svećenstvo (tj. ne iz Aronove loze nego kupljeno od rimskih vladara).

II. NZ-na UPORABA:

- A. korišteno o mjesnim vođama NZ-nih crkava. To je bio jedan od tri istoznačna pojma (pastor, nadglednik, i starješina, usp. Tit 1:5.7; Djela 20:17.28). Petar i Ivan koriste ga kako bi uključili sebe u skupinu vodstva (usp. 1. Pt 5:1; 2. Iv 1; 3. Iv stih 1)
- B. postoji igra na pojam starješina (*presbuteros*) u 1. Petrovoj poslanici 1:1 i 5. Pojam je očito korišten kao naslov za vodstvo (usp. stih 1) i oznaka za starosnu dob (usp. stih 5). Uporaba ovoga pojma iznenađuje obzirom na to da je to u osnovi židovska plemenska oznaka vodstva, dok je “biskup” ili “nadglednik” (*episcopos*) bila oznaka za vodstvo grčkoga grada-države. Prva Petrova poslanica koristi židovske pojmove za naslovljavanje poganskih vjernika.

Petar naziva sebe “drug starješina”, pojam *presbuteros* plus PRIJEDLOG *syn*, što podrazumijeva “zajedničko sudjelovanje s”. Petar ne tvrdi svoj apostolski autoritet (usp. 2. Iv 1, gdje drugi apostol naziva sebe “starješina”), ali upozorava (tj. “preklinjem vas”, PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA) mjesne vođe neka djeluju i žive u svjetlu:

1. Kristova primjera
2. skorosti Njegova povratka.

Rane crkve nisu plaćale za položaje vodstva, nego su prepoznavale Bogom dane darove za službu i vodstvo unutar svake mjesne crkve. Ova potvrda o darovitosti morala je biti uravnotežena s kulturološkim poštovanjem za “starosnu-mudrost”, posebice među židovskom vjerujućom zajednicom. Prema tome, Petar naslovljava obje vrste vodstva.

Također zabilježite da su “starješine” MNOŽINA. Ovo može upućivati na: (1) broj vođa kućne crkve (usp. Djela 20:17) ili (2) različite duhovne darove među tijelom vođa (usp. Ef 4:11), što jasno izjavljuje da služba pripada svim vjernicima. To je usporedno sa zamisli o “kraljevstvo svećenstva” (usp. 1 Pet. 2:5.9)

- C. korišteno o starijim ljudima u crkvi, ne neophodno za vodstvo (usp. 1 Tim. 5:1; Tit 2:2).

▣ “crkvi” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(eklesija\).](#)

▣ **“moleći uz post”** Ovo može biti namjeravana usporednica s Djelima apostolskim 13:2-3. Pavao je iskusio silu i usmjeravanje Duha u Antiohiji. On je nastavio taj isti duhovni obrazac. Oni su sebe morali pripremiti za Boga kako bi otkrili Njegovu volju.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:2: Post.](#)

▣ **“u koga su vjerovali”** Ovo je PLUSKVAMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA što označava ustaljeno djelovanje u prošlom vremenu. Ovi novi starješine morali su vjerovati neko određeno vremensko razdoblje i morali su dokazati da su vjerni vođe koje pokazuju osobine vodstva.

Ova gramatička građa *eis* povezana s *pisteuō* (usp. Djela 10:43) karakteristična je s Ivanovim pisanjima, ali prisutna je i u Pavlovim (usp. Rim 10:14; Gal 2:16; Fil 1:29) i Petrovim (usp. 1. Pt 1:8).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“oni ih preporuče Gospodinu”** Ovo ne upućuje na neku vrstu rukopoložanja. Isti GLAGOL upotrijebljen je u Djelima apostolskim 14:26 o Pavlu i Barnabi, dok je u Djelima apostolskim 20:32 upotrijebljen za one koji su već bili starješine. Rukopoložanje je korisno u tome što naglašava istinu kako Bog poziva ljude u uloge vođenja. Negativno je i nebiblijski ako to čini razlike među vjernicima. Svi su vjernici pozvani i daroviti za službu (usp. Ef 4:11-12). Ne postoji razlika svećenik-laik u NZ-u.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 6:6: Rukopoložanje \(iz 1. Timoteju poslanice 4:14\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:24-28

²⁴Oni su prošli kroz Pizidiju i došli u Pamfiliju. ²⁵Kad su govorili riječ u Pergu, sišli su u Ataliju. ²⁶Od tamo otplovili su za Antiohiju, od koje su bili predani milosti Božjoj za rad što su dovršili. ²⁷Kad su stigli i okupili se zajedno u crkvi, oni *započese* izvješćivati o svim stvarima što je Bog učinio s njima i kako je On otvorio vrata vjere poganima. ²⁸I oni su dugo vremena proveli s učenicima.

14:24 Brdovita provincija Pizidija sjeverno je od obalne provincije Pamfilije. Perga je bio glavni grad te regije. Pavao je očito samo prošao kroz ovaj grad ranije (usp. Djela 13:13), ali sad se vratio i propovijedao Evanđelje (usp. Djela 14:25).

14:25 “Ataliju” [Atalija] Ovo je bila morska luka Perge.

14:26 “otplovili su za Antiohiju” Oni se nisu vratili na Cipar. Barnaba će se vratiti nakon raspre s Pavlom oko Ivana Marka (usp. Djela 15:36-39).

▣ **“bili (su) predani milosti Božjoj”** GLAGOL je PERIFRASTIČKI PLUSKVAMPERFEKT PASIV. Ovo prvo misijsko putovanje, potaknuto i podržano od Duha, bio je čudesan uspjeh.

14:27 “okupili se zajedno u crkvi, oni *započese* izvješćivati o svim stvarima što je Bog učinio” Zabilježite oni su bili odgovorni Crkvi. “Čak je apostol pogana” izvješćivao mjesnu crkvu ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 5:11: Crkva \[ekkllesia\]](#)). Oni su također znali tko je izvršio ovo veliko postignuće – YHWH /Duh.

Oni nisu davali izvješće vođama (usp. Djela 13:1), nego zajednici i kasnije su podnijeli izvješće o svojoj misijskoj djelatnosti zajednici u Jeruzalemu (usp. Djela 15:4) i, zapravo, svima ostalim zajednicama na putu kojim su prolazili (usp. Djela 15:3). Ja mislim da je čitava zajednica bila ona koja je položila ruke na njih i opunomoćila ih za njihovo misijsko putovanje.

▣ **“kako je On otvorio vrata vjere poganima”** Pavao je koristio ovaj izričaj “vrata vjere” vrlo često (usp. 1. Kor 16:9; 2. Kor 2:12; Kol 4:3; i također zabilježite Otk 3:8). Bog je otvorio vrata u Evanđelje čitavome ljudstvu koja nitko ne može zatvoriti. Puna implikacija Isusovih riječi u Djelima apostolskim 1:8 sad biva ispunjena.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 5:9: “Vrata” u NZ-u; i u 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Napravite kratak pregled Pavlova prvoga misijskog putovanja prema zemljopisnim mjestima.
2. Napravite kratak pregled Pavlovih govora /propovijedi; Židovima i poganima.
3. Kako je post povezan sa suvremenim kršćanima?
4. Zašto je Ivan Marko napustio misijsku skupinu?

DJELA APOSTOLSKA 15

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Sabor u Jeruzalemu 15:1-5	sukob oko obrezanja 15:1-5	raspra zbog prijema pogana 15:1-5	sastanak u Jeruzalemu 15:1-2 15:3-5	raspra u Antiohiji 15:1-2 15:3-5 raspra u Jeruzalemu 15:5-7a
15:6-11	Sabor u Jeruzalemu 15:6-21	15:6-21	15:6-11	Petrov govor 15:7b-11
15:12-21			15:12-18	15:12 Jakovljevi govor
(16-18)	(16-18)	(16-18)	15:19-21	15:13-18 15:19-21
odgovor Sabora	jeruzalemski proglas		pismo poganskim vjernicima	apostolsko pismo
15:22-29	15:22-29 nastavljanje službe u Siriji	15:22-29	15:22-29	15:22-29 delegati u Antiohiji
15:30-35	15:30-35	15:30-35	15:30-34 15:35	15:30-35
Pavao i Barnaba se razdvajaju 15:36-41	podjela zbog Ivana Marka 15:36-41	razilazak na drugome misijskom putovanju 15:36-41	Pavao i Barnaba se razdvajaju 15:36-41	Pavao se razdvaja od Barnabe i regrutira Silu 15:36-38 15:39-40

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovi poglavlje često je nazivano “Sabor u Jeruzalemu”.
- B. Ovo je bila glavna prekretnica, teološko razvođe, u metodama i ciljevima Rane crkve. U izvjesnome smislu to je povezivanje dvaju središta kršćanstva, Jeruzalema i Antiohije.
- C. Preobraćenja ne-Židova u Djelima apostolskim 8 – 11 izgleda kako su bila dopuštena kao očekivanja (oni nisu bili u potpunosti, praktični pogani), ne kao novo uređenje što se mora energično provoditi (usp. 11:19).
- D. Odnos ovoga poglavlja s Poslanicom Galaćanima 2 osporavan je. Djela apostolska 15 ili 11:27-30 mogu biti pozadina Poslanice Galaćanima 2. [Vidjeti: Uvod u Djela apostolska 14. C.](#)
- E. Zanimljivo je da opetovani znak govorenja u jezicima što se dogodio na Pedeseticu (Djela 2; 8; i 10; moguće Djela 15:8) nije uopće spomenut kao dokaz za sigurnost spasenja pogana (tj. pagana).

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:1-5

¹Neki ljudi dođoše dolje iz Judeje i *započeše* učiti braću: “Osim ako ste obrezani prema običaju Mojsija, vi ne možete biti spašeni.” ²I dok su Pavao i Barnaba imali veliko neslaganje i raspru s njima, *braća* odrediše da Pavao i Barnaba i neki drugi od njih uzidu u Jeruzalem k apostolima i starješinama glede ovoga pitanja. ³Stoga, bivajući poslani na njihov put od crkve, oni su prolazili i kroz Feniciju i Samariju, opisujući u pojedinosti obraćenje pogana, i bijahu donijeli veliku radost svoj braći. ⁴Dok su stigli u Jeruzalem, oni bijahu primljeni od crkve i apostola i starješina, i izvijestih sve što je Bog učinio s njima. ⁵Ali neki od sljedbe farizeja koji su vjerovali ustadoše, govoreći: “Neophodno je obrezati ih i uputiti ih da obdržavaju Zakon Mojsija.”

15:1 “Neki ljudi dođoše dolje iz Judeje” Ovaj odlomak upućuje na događaje u Antiohiji. “Neki ljudi” upućuje na skupinu vjernih Židova koji su bili predani i judaizmu i Isusu. Oni su vidjeli Isusa kao ispunjenje SZ-ne vjere (usp. Mt 5:17-19), ne kao suparnika ili nadomjestak za nju (usp. Djela 11:2; 15:5; Gal 2:12). Teologija ovih osoba odnosi se na krive židovske učitelje (judaiste) na koje se upućivalo u Poslanici Galaćanima. Ovi ljudi bili su nekako povezani s Crkvom u Jeruzalemu (usp. Djela 15:24), ali nisu bili službeni predstavnici.

Zabilježite kako se kaže “dolje”. Ako pogledate kartu, čini se da je “gore”, ali za Židove sve je bilo “dolje”, teološki, od Jeruzalema (usp. Djela 15:2).

▣ **“započeše učiti”** Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME, što može značiti: (1) započeti učiti ili (2) učiti ponovno i opetovano.

▣ **“Osim ako ste obrezani”** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što znači moguće djelovanje. Obrezanje je bilo zavjetni znak za Abrahama i njegove potomke (usp. Post 17:10-11). To nije bila mala stvar u judaizmu, nego se izravno odnosila na spasenje. Ovi ljudi osjećali su kako je jedini put do YHWH bio kroz judaizam (usp. Djela 15:5). Takva vrsta ljudi postala je poznata kao judaisti (usp. Gal 1:7; 2:4). Oni su vjerovali u Krista plus usklađenost s Mojsijevskim Savezom (usp. Djela 15:5). Pravednost je bila temeljena na njihovome vršenju, ne na Božjemu besplatnom daru. Nečiji odnos s Bogom bio je postignut izvedbom (usp. Rim 3:21-30; Gal 5:2-9). Pravi problem jeste tko su “ljudi Božji” i kako ih karakterizirate?

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

15:2 “Pavao i Barnaba imali veliko neslaganje i raspru s njima” Luka koristi izričaj “veliku ... raspru” što pokazuje krajnje jaku emociju (usp. Lk 23:19.25; Djela 15:2; 19:40; 23:7.10; 24:5). Ova je rasprava bila ključna! Bila je usmjerena izravno na srce poruke Evanđelja:

1. kako je netko doveden u ispravan odnos s Bogom?
2. je li Novi Savez neodvojivo povezan s Mojsijevskim Savezom?

Izričaj u NASB, “imali veliko neslaganje i raspru” doslovno je “ne mali razdor i ispitivanje”. Youngov *Literal Translation of the Bible* (str. 95), ima “ne mali nesklad i raspravu”. Ova književna tehnika izražavanja nečeg u negativnome razumijevanju osobina je Lukinih pisanja. Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 12:18.

▣ **“Barnaba”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:36: Barnaba.](#)

▣ **“braća odrediše da”** Ovo upućuje na “crkvu” (usp. Djela 15:3). Postoji nekoliko skupina u Djelima apostolskim 15 što se odnose na različito vodstvo ili političke stilove:

1. u stihovima 2,3,12, i 22 spomenut je kongregacijski autoritet
2. u stihovima 6 i 22 spomenut je apostolski ili episkopalni /biskupski autoritet (tj. Jakov), što je Rimokatoličko ili Anglikansko uređenje
3. u stihovima 6 i 22 spomenut je autoritet starješina. Izgleda kako je to usporedno prezbiterijansko uređenje.

Novi zavjet zapisuje sve od ovih političkih ustroja. Postoji razvitak od autoriteta apostola (koji će jednoga dana umrijeti) do autoriteta kongregacije, s pastorima koji bivaju katalizatori vodstva (usp. Djela 15:19).

Po mome mišljenju politički ustroj nije ključan koliko je to duhovnost vođa. Veliko poslanje, Duhom ispunjeni vođe ključno je za Evanđelje. Izvjesni oblici uređenja padaju u i iz naklonosti, obično temeljeno na kulturološkome modelu uređenja.

▣ **“i neki drugi”** A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, str. 224, ima zanimljiv osvrt o ovome stihu: “Izvjesni Tit (Gal 2:1.3), Grk i vjerojatno Lukin brat koji nije spomenut u Djelima apostolskim.” To je zasigurno mogućnost, ali temeljena je na nekoliko pretpostavki. Mi moramo biti pozorni da zato što tekst (s našim pretpostavkama) može značiti ili podrazumijevati nešto, ne znači da to tako jeste! Moramo biti zadovoljni s pisanjima izvornih autora a ne s našim proširenim pretpostavkama, procijenjenima kroz ono što bi oni trebali biti.

▣ **“k apostolima”** Ustroj vodstva Crkve u Jeruzalemu nije riješen. Iz nekoliko tekstova izgleda kako je Jakov, Isusov polubrat, bio vođa. I u ovome poglavlju to izgleda tako. Ipak, postojale su druge skupine vodstva (usp. Djela 15:4.22):

1. Dvanaestorica
2. mjesni starješine
3. kongregacija kao cjelina.

Ono što je neizvjesno jeste kako se Jakov odnosi prema ovim skupinama. On je nazvan apostolom u Poslanici Galaćanima 1:19. Također je moguće da je on bio priznati vođa skupine starješina (usp. Petar sebe naziva starješinom u 1. Pt 5:1; Ivan naziva sebe starješinom u 2. Iv 1 i 3. Iv stih 1).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Crkveno uređenje \(iz 1. Timoteju poslanice 5:17\).](#)

POSEBNA TEMA: CRKVENO UREĐENJE (iz 1. Timoteju poslanice 5:17)

I. NZ-ni VOĐE

Pojam “starješina” (*presbuteros*) bio je SZ-na oznaka vodstva, dok je pojam “nadglednik” (*episkopos*, usp. 1. Tim 3:1) bio grčka oznaka grada-države za vodstvo. Ova dva pojma koriste se istoznačno u NZ-u (usp. Djela 20:17.28 i 1. Pt 5:1-2). Korišteni su o službi /djelatnosti pastora u Titu poslanici 1:5.7.

II. NZ-no UREĐENJE

NZ ne može biti korišten za učvršćivanje Božanskoga uređenja Crkve. On zapisuje sva tri razvojna oblika, posebice na Saboru u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:

1. episkopalni /biskupski (Jakov kao autoritativni vođa, usp. Djela 15)
2. prezbiterijanski (skupina starješina pregledana, usp. Djela 15)
3. kongregacijski (kongregacijski izglasovano, usp. Djela 15).

III. KUĆNE CRKVE

MNOŽINA u 1. Timoteju poslanici 5:17, Djelima apostolskim 20:17, i Titu poslanici 1:5 može moguće biti naglasak na kućne crkve. Rana crkva nije imala izgrađene građevine sve do trećega stoljeća. Ničiji dom nije bio dovoljno velik kako bi mogao smjestiti sve vjernike, stoga, razni kršćanski domovi oko velikih gradova otvorili su svoja vrata za redovite sastanke kršćanske zajednice. Ovaj pristup također je zaštitio Crkvu od bivanja uhićenima svih odjednom.

Točno kako je vodstvo grada s nekoliko kućnih crkava bilo uređeno nejasno je. Kako je Crkva rasla, uređenje je bilo potrebno. Oblik toga uređenja nije ključan kao što je pobožnost vođa (usp. 1. Tim 3).

▣ (15:2) “starješinama” U ovome okviru “starješinama” bi upućivalo na stariju skupinu vodstva uobličenu na sinagoškome obrascu. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 11:30 ili 14:23.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 14:23: Starješina.](#)

15:3 “crkve” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(eklesija\).](#)

▣ “oni su prolazili i kroz Feniciju i Samariju” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA. Fenicija je uglavnom bila poganska, dok je Samarija bila miješano žiteljstvo od Židova i pogana. Ova su područja prije bila evangelizirana (usp. Djela 8:5 i dalje; 11:19).

▣ “opisujući u pojedinosti obraćenje pogana” Izgleda da su Pavao i Barnaba izvješćivali o čudesnome Božjem djelu među “narodima” u svakoj zajednici s kojom su došli u dodir. Ljudi koji poznaju SZ, obraćenje “naroda” bilo je ispunjeno proročanstvo (tj. Iz 2:2-4; 42:6; 49:6)!

Također je moguće da se ovim širokim izvješćivanjem o uspjehu misije nastoji postići da Crkva u Jeruzalemu neće biti kadra šutjeti i tajno odbaciti problem (usp. Djela 21:18-20).

▣ “bijahu donijeli veliku radost svoj braći” Ovo su bila poganska područja. Crkve su bile miješane crkve. Njihov odaziv je proročki podsjetnik Crkvi u Jeruzalemu. Misija širom svijeta što je započela kod helenista, potvrđena je od helenističkih crkava.

15:4 “crkve i apostola i starješina” Ovdje su spomenute sve njihove skupine uređenja, kao u stihu 22.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 15:2: Crkveno uređenje \(iz 1. Timoteju poslanice 5:17\).](#)

▣ “izvijestite sve što je Bog učinio s njima” Ovo je postao obrazac!

15:5 “Ali neki od sljedbe farizeja koji su vjerovali” Vjera (PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA) u Isusa kao obećanog Mesiju bila je temelj Crkve. Ali unutar Crkve postojale su razlike mišljenja o tome kako se ova vjera u Krista odnosi prema Savezima i obećanjima Izraelu. Ova glasna skupina (“ustadoše” prednjače na grčkom kako bi pokazali svoj naglasak) spašenih farizeja osjećala je da je SZ bio nadahnut i vječan i stoga mora biti zadržan (usp. Mt 5:17-19)! Mora se pouzdati u Isusa i poslušati Mojsija (tj. *dei*, neophodnost [1] obrezanja; [2] okriviti ih; i [3] zadržati; sva tri su PREZENTI INFINITIVA). To je to isto pitanje što oblikuje teološki sadržaj Poslanice Rimljanima 1 – 8 i Galaćanima!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 5:34: Farizeji; i u 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣ “Neophodno je” Vidjeti punu bilješku o *dei* u Djelima apostolskim 1:16.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:6-11

⁶Apostoli i starješine dodoše zajedno kako bi promotrili ovu stvar. ⁷Nakon što je bilo puno raspre, Petar ustane i reče im: “Braćo, vi znate da je u prijašnjim danima Bog napravio odabir među vama, kako bi po mojim ustima pogani mogli čuti riječ evanđelja i povjerovati. ⁸I Bog, koji poznaje srce, posvjedoči im dajući im Svetoga Duha, upravo kao što On učini nama; ⁹i On nije činio razlike između nas i njih, čisteći njihova srca vjerom. ¹⁰Sad zašto stoga stavljate Boga na kušnju stavljajući na vrat učenika jaram kojeg ni naši očevi niti mi nismo kadri nositi? ¹¹Nego mi vjerujemo da smo spašeni kroz milost Gospodina Isusa, na isti način kao što su i oni.”

15:6 “Apostoli i starješine dodoše zajedno” Ovdje se vodstvo prvi puta sastaje privatno. To govori o prezbiterijanskome obrascu uređenja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 15:2: Crkveno uređenje \(iz 1. Timoteju poslanice 5:17\).](#)

15:7 “Nakon što je bilo puno raspre” Vodstvo nije bilo jednodušno. Neki su se slagali s izjavom u Djelima apostolskim 15:5. Svi su ovi bili iskreni vjernici. Ali neki su bili predani poznatome dok su bivali slijepi za radikalnu narav Evanđelja.

Čak su i apostoli bili spori u uviđanju punih suzvuka (usp. Djela 8:1). Zabilježite elemente uređenja što je bilo uspostavljeno:

1. privatnom rasprom
2. otvorenim raspravljanjem
3. glasovanjem zajednice.

▣ **“Petar ustane”** Ovo je morao biti način dobivanja prigode za govorenje okupljenoj skupini (usp. Djela 15:5). To je zadnje spominjanje njega u Djelima apostolskim. On se poziva na svoje iskustvo s Kornelijem (usp. Djela 10-11).

▣ **“pogani mogli čuti riječ evanđelja i povjerovati”** Bog je upotrijebio Petra kako bi svjedočio Svojoj ljubavi i prihvaćanju naroda! Bog dopušta ovo novo radikalno razumijevanje kako bi nastavio postupno ići dalje:

1. prvo Samarijancima, Djela apostolska 8
2. Etiopljaninu eunuhu, Djela apostolska 8
3. Korneliju, Djela apostolska 10 – 11.

Ovo nisu bili pogani koji su u potpunosti prakticirali poganstvo, nego su svi bili povezani s judaizmom. Međutim, 1 i 3 bili su potvrđeni iskustvom na Pedesetnicu, što je bio dokaz Ranoj crkvi o Božjem prihvaćanju ostalih skupina.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:8: Evanđelje](#); u [2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u](#); i u [Uvodu u Djela apostolska: Svrha i građa: Kerygma](#).

15:8 “Bog, koji poznaje srce” Ovo je bio način potvrđivanja Božjega potpunoga znanja (usp. 1. Sam 1:24; 16:7; Ps 26:2; 139:1; Izr 21:2; 24:12; Jer 11:20; 17:10; Lk 16:15; Rim 8:27; Otk 2:23) o vjeri ovih poganskih obraćenika.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:37: Srce](#).

▣ **“dajući im Svetoga Duha”** Ovo očito upućuje na istu vrstu duhovnoga iskustva kao na Pedesetnicu (“upravo kao što On učini nama”). Ovo isto očitovanje Duha dogodilo se u Jeruzalemu, u Samariji, i u Cezareji. To je bio znak židovskim vjernicima o Božjem prihvaćanju drugih skupina ljudi /naroda (usp. Djela 15:9; 11:17).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:32: Duh \(dar od ...\)](#).

15:9 “On nije činio razlike između nas i njih” Ovo je bio teološki zaključak do kojeg je Petar došao u Djelima apostolskim 10:28.34; 11:12. Bog nije sklon nekim osobama (usp. Gal 3:28; Ef 3:11 - 4:13; Kol 3:11). Svi su ljudi stvoreni u slici Boga (usp. Post 1:26-27). Bog žudi da svi ljudi budu spašeni (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9)! Bog ljubi čitav svijet (usp. Iv 3:16-17).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#); i u [10:28: Rasizam](#).

▣ **“čisteći njihova srca vjerom”** Ovaj pojam upotrijebljen je u Septuaginti za označavanje levitskoga očišćenja. To označava uklanjanje onoga što nas odvaja od Boga.

Taj isti GLAGOL upotrijebljen je o Petrovu iskustvu o čistim i nečistim životinjama u Djelima apostolskim 10:15 i 11:9 (što slijedi LXX-u u Post 7:2.8; 8:20).

U Evanđelju po Luki upotrijebljen je o čišćenju od gube (usp. Lk 4:27; 5:12.13; 7:22; 17:14.17). Postao je snažna metafora za čišćenje od grijeha (usp. Heb 9:22.23; 1. Iv 1:7).

Srce je SZ-ni način upućivanja na čitavu osobu. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:37: Srce](#). Ovi pogani bili su posve očišćeni i prihvaćeni od Boga kroz Krista. Sredstvo njihova očišćenja jeste vjera u poruku Evanđelja. Oni su povjerovali, primili, i potpuno se pouzdali u Osobu i djelo Isusa (usp. Rim 3:21 - 5:11; Gal 2:15-21).

15:10 “zašto stoga stavljate Boga na kušnju” SZ-na pozadina ove izjave je Knjiga Izlaska 17:2.7 i Ponovljeni zakon 6:16. Ovaj grčki pojam za “kušnju” (*peirazō*) ima suzvuk “ispitivati /kušati s pogledom prema uništenju”. To je bila ozbiljna raspra!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:9: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja](#).

▣ **“jaram”** Ovo su koristili rabini za recitiranje *Shema*, Ponovljeni zakon 6:4-5; prema tome, to stoji za Zakon, pisani i usmeni (usp. Mt 23:4; Lk 11:46; Gal 5:1). Isus to koristi u Evanđelju po Mateju 11:29 za zahtjeve o Novome savezu u Njemu.

▣ **“kojeg ni naši očevi niti mi nismo kadri nositi”** Ovo odražava Isusova naučavanja (usp. Lk 11:46). Tu je temu naslovio Pavao u Poslanici Galaćanima 3. Ali ovo je Petar koji, kao i Jakov, osjeća težinu judaizma (usp. Gal 2:11-21).

Ovaj izričaj dopušta teološku istinu da Zakon nije bio kadar donijeti spasenje jer palo ljudstvo nije moglo održavati čitav Zakon (usp. Rim 7)! Spasenje ne smije niti ne može biti temeljeno na ljudskoj izvedbi /vršenju. Međutim, spašen, darovit, i živući vjernik treba živjeti pobožan život (usp. Mt 11:30; Ef 1:4; 2:10). Pobožnost (Kristo-sličnost, tj. Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 4:13) jeste uvijek cilj kršćanstva, u svrhu osiguravanja prilika za evangelizaciju, ne za osobni ponos niti osuđujući legalizam.

15:11 Ovo je sažetak spasenja (tj. “spašeni”, AORIST PASIVNOGA INFINITIVA) milošću kroz vjeru (za Petra usp. Djela 2 - 3; za Pavla usp. Djela 13:38-39; Rim 3 - 8; Gal 3; Ef 1 - 2). Zabilježite da je način spasenja isti za Židove i za pogane (usp. Rim 3:21-31; 4; Ef 2:1-10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:12-21

¹²Svi su ljudi ušutjeli, i slušali Barnabu i Pavla dok su pripovijedali koje znakove i čudesa je Bog učinio kroz njih među poganima. ¹³Nakon što su prestali govoriti, Jakov odgovori, kazujući: “Braćo, slušajte me. ¹⁴Šimun je ispričao kako se Bog prvo pobrinuo uzevši Sebi među poganima narod za Svoje ime. ¹⁵S ovim se slažu riječi proroka, baš kao što je pisano: ¹⁶‘NAKON OVIH STVARI JA ĆU SE VRATITI, I JA ĆU PONOVO IZGRADITI SVETIŠTE DAVIDOVO KOJE JE PALO, I JA ĆU PONOVO IZGRADITI RUŠEVINE, I JA ĆU GA OBNOVITI, ¹⁷TAKO DA OSTATAK ČOVJEČANSTVA MOŽE TRAŽITI GOSPODINA, I SVI POGANI KOJI SU NAZVANI MOJIM IMENOM’, ¹⁸KAŽE GOSPODIN, KOJI ČINI OVE STVARI POZNATIMA OD DAVNINE.’ ¹⁹Prema tome prosuđujem da više ne dodijavamo onima koji se okreću Bogu među poganima, ²⁰nego da im napišemo neka se suzdržavaju od stvari zagađenima od idola i od bluda i od onoga što je zadavljeno i od krvi. ²¹Jer Mojsije od drevnih naraštaja ima u svakome gradu one koji mu propovijedaju, budući je on čitan u sinagogama svake subote.”

15:12 “Svi su ljudi ušutjeli, i slušali” Petrove riječi smirile su skupinu vođa. Iz okvira se čini da su u ovome trenutku dva misionara ponovile svoje izvješće o misijskome putovanju drugi puta. Ovaj put vodstvo je slušalo! *Jerome Biblical Commentary* (tom 2, str. 195) vjeruje da je to bio drugi sastanak odvojen od crkvenog Sabora u Djelima apostolskim 15:6-11. Ja mislim da se radi o istome sastanku.

▣ **“Barnabu i Pavla”** Zabilježite da su imena navedena obrnutim redom jer je ovo bila Barnabina kućna crkva.

▣ **“pripovijedali koje znakove i čudesa”** Teološka svrha govorenja u jezicima na Pedesetnicu u Djelima apostolskim bila je znak Božjega prihvatanja, tako se postavlja pitanje je li ovaj određen znak bio često ponavljan kao način potvrde.

Znakove je izvodio Isus (usp. Djela 2:22), apostoli (usp. Djela 2:43; 3:7; 4:16.30; 5:12), Sedmorica (usp. Djela 6:8; 8:6.13), te Pavao i Barnaba (usp. Djela 14:3; 15:12). Bog je potvrđivao Svoju prisutnost i silu kroz Evanđelje ovim znacima i čudesima. Oni su bili daljnji dokaz judaističkoj skupini da je Bog u potpunosti prihvatio pogane na temelju milosti same, kroz vjeru.

15:13 “Jakov” Ovo nije apostol Jakov jer je on bio ubijen u Djelima apostolskim 12:1-2. Ovo je Isusov polu-brat koji je postao vođom Crkve u Jeruzalemu i autor NZ-ne Jakovljeve poslanice. Bio je poznat kao “Jakov Just”. Ponekad je bio zvan “devina koljena” jer se tako često molio, klečeći. Dvojica glavnih jeruzalemskih vođa bila su glasna po ovome pitanju (Petar i Jakov).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:14: Jakov, Isusov polu-brat.](#)

15:14 “Šimun” Ovo je aramejski oblik od Simeon, što je Petar (usp. 2. Pt 1:1).

▣ **“uzevši Sebi među poganima narod za Svoje ime”** Ovo je sveopći naglasak SZ-nih proroka (posebice Iz 2:2-4; 42:6; 45:20-23; 49:6; 52:10). U Božji narod uvijek su bili uključeni i Židovi i pogani (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 9:16; Ef 2:11 - 3:13).

Izričaj “za Svoje ime” može biti smjeranje na Knjigu proroka Jeremije 13:11 i 32:20 ili Izaiju 63:12.14.

15:15-18 “pisano” Ovo je slobodan navod iz Knjige proroka Amosa 9:11-12 u Septuaginti. Pojam “čovječanstva” u stihu 17 je *Edom* (narod) u Masoretskome tekstu, ali Septuaginta ima *anthropos* (čovječanstvo). Jakov navodi Septuagintu jer u ovome slučaju to jedinstveno odgovara njegovoj svrsi izricanja sveopće naravi Božjeg obećanja o iskupljenju.

Zabilježite da su obećana djelovanja ona od YHWH. Ovo je slično Knjizi proroka Ezekielu 36:22-38. Zabilježite koliko je puta rečeno “Ja”!

Ovaj navod iz LXX-e, što je očito u suprotnosti s MT-om, pokazuje kako pravi problem vjere nije savršen tekst, nego savršen Bog i Njegov naum za čovječanstvo. Nitko od nas ne voli tekstualna neslaganja SZ ili NZ-a, ali ona ne utječu na vjeru vjernika u istinitost Pisma. Bog je učinkovito i vjerno otkrio Sebe palim ljudima! Rukom prepisivani drevni tekstovi ne mogu biti korišteni kao izgovor za odbacivanje toga otkrivenja. Vidjeti Manfred Brauch, *Abusing Scripture*, poglavlje 1, *The Nature of Scripture*, str. 23-32.

15:16 Iz okvira je očito da Jakov odabire i mijenja ovo navođenje iz Septuaginte kako bi potvrdio uključivanje naroda. Odabire li on ovaj tekst kako bi tvrdio i poništenje SZ-ne Mojsijevske religije? Novi Savez temeljito je drukčiji:

1. temeljen na milosti, nije temeljen na izvedbi /vršenju (dar a ne zasluga)
2. usredotočen na Mesiju, nije usredotočen na Hram (Isus je novi Hram)
3. doseg širom svijeta, a ne usredotočenost na židovsku rasu.

Ove promjene bile bi razorne za “obrezanu stranu” vjernika. Sad glavni apostol (Petar), obraćeni rabin apostol (Pavao), i vođa Crkve u Jeruzalemu (Jakov) svi su oni suglasni s njima, kao što su suglasne (glasovanje) majke Crkve i misijske crkve!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu;](#) i: [Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

15:17 Kakva predivna sveopća izjava. Ali također zabilježite izričaj o “izboru”, “svi pogani koji su nazvani Mojim imenom” (usp. Dn 9:19). Ovo označava neku vrstu iskustva štovanja (usp. LXX u Pnz 28:10; također zabilježite Iz 63:19; Jer 14:9).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

15:18 Zaključak jeste da su pogani uvijek bili Božji naum (usp. Gal 3:26-29; Ef 3:3-6). Sredstvo spasenja doći će kroz lozu kralja Davida (usp. Djela 15:16; 2. Ljet 6:33).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:39: Mojsijev Zakon i kršćanin.](#)

15:19 Ovo je Jakovljevo zaključak.

15:20 Ove su smjernice morale:

1. osigurati stol zajedništva u miješanim crkvama
2. potaknuti mogućnost mjesne židovske evangelizacije.

Ove stvari nemaju ništa s osobnim spasenjem poganskoga pojedinca! Ove smjernice bile su usmjerene i na židovsku osjetljivost i na neumjereno štovanje pogana (usp. Djela 15:29; 21:25).

Levitski zakoni bili su dati kako bi naglasili razliku (društvenu i religijsku) između Židova i Kanaanaca. Sâma njihova svrha bila je ne imati zajedništvo, ali ovdje je svrha posve oprečna. Ove “glavne stvari” morale su pomoći u održavanju zajedništva između vjernika dvaju kultura!

Postoje mnoge grčke rukopisne varijante što se odnose na apostolski proglas. Neke imaju dvije stavke, neke tri, a neke četiri stavke. (Za punu raspru o ovim mogućnostima, vidjeti Bruce M. Metzgerov *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 429-434). Većina engleskih prijevoda ima četverostruk popis.

NASB, NRSV, REB, Pešita	“od bluda”
NKJV, REV, NET	“od seksualne nećudorednosti”
NJB	“od nedopuštenih brakova”

Teško je sigurno znati je li ova zabrana bila usmjerena prema:

1. praksama poganskoga nećudorednog štovanja (tj. nemoral)
2. židovskoj osjetljivosti prema incestu (usp. Lev 18; vidjeti F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 43; NJB).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ljudska seksualnost.](#)

POSEBNA TEMA: LJUDSKA SEKSUALNOST

I. UVODNE NAPOMENE

- A. Kršćani su neopravdano bili pod utjecajem grčkoga asketizma, što čini i ljudsko tijelo i njegove normalne djelatnosti zlim. Biblija potvrđuje dobrost fizičkoga Stvorenja (usp. Post 1:31), ali priznaje ishode ljudske pobune (usp. Post 3). Jednoga će dana to prokletstvo biti uklonjeno (usp. Rim 8:18-22).
- B. Muškost i ženskost je Božja zamisao! Ljudska seksualnost dio je Božjega Stvorenja i nauma za ljudska bića stvorena u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27). Seks nije nešto što mi činimo; to je nešto što mi jesmo. Svako područje naših misli i života pod utjecajem je seksualnoga usmjerenja, kako ih tumače naše kulture.

II. BIBLIJSKI UVIDI (izdvojeni primjeri)

A. Iz Knjige Postanka

1. Postoji izvorna uzajamnost između muškaraca i žena (usp. Post 1:26-27; vidjeti proučavanje riječi o “suprug /muž” u Post 1:18 *online*).
2. Djeca su bila nalog od Boga (tj. Post 1:28; 9:1.7).
3. Čitavo Stvorenje potvrđeno je kao “veoma dobro” u Postanku 1:31, uključujući djelatnost ljudske seksualnosti.
4. Žene nisu oprečne, nego nadopuna, muškarcima (tj. Post 2:18).
5. Otvorena pobuna Eve i Adama utjecala je na sve nas i naš svijet, uključujući seksualnost (usp. Post 3:7.16; Rim 5:12-21).

B. Fizička ljubav potvrđena je u Pismu, čak i nakon Pada.

1. Izreke 5:15-23 potvrđuju monogamiju tijekom životnoga vijeka i redovitu seksualnu djelatnost.
2. Propovjednik 9:7-9, uživajte u životu u svima njegovim vidovima dok možete.
3. Pjesma nad Pjesmama potvrđuje fizičku ljubav.
4. Bog je vječan duh bez tijela, ipak “On” koristi metafore ljudske seksualnosti kako bi opisao Sebe (tj. Hoš 1-3; 11).

III. BOGOM DATE GRANICE ZA IZRAŽAVANJE LJUDSKE SEKSUALNOSTI

A. Brak:

1. obrazac u SZ-u i NZ-u
2. korišten kao primjer “Duhom ispunjenoga života”, Poslanica Efežanima 5:15 - 6:9
3. 1. Poslanica Korinćanima 7:3-5, seks je više nego razmnožavanje:
 - a. tijelo pripada Bogu, 1. Poslanica Korinćanima 6:19-20
 - b. tijelo pripada supružniku, 1. Poslanica Korinćanima 7:4.

B. Ljudska seksualnost korištena je za slikovit prikaz Boga i Njegove ljubavi:

1. Poslanica Galaćanima 3:28, sažetak Novoga doba, Evanđelja te njegova dostupnost i jednakost
2. Poslanica Efežanima 5:21-31, kršćanski dom postaje primjer odnosa između Krista i Njegove Crkve (kao što Hoš 1 – 3 koristi Hošein brak kao način objašnjavanja Božje ljubavi za Izraela).

C. Sâm Bog opisan je i kao muško i kao žensko:

1. muško, vrlo uobičajeno:
 - a. Otac, Ponovljeni zakon 1:31; 32:5; Psalam 103:13; Knjiga proroka Izaije 63:16; 64:8; Jeremija 3:4.19; 31:9; Hošea 11:1; Malahija 3:17
 - b. muž, Knjiga proroka Hošee 11:3-4
2. žensko:
 - a. Knjiga Postanka 1:2, Duh Božji lebdio je nad vodama
 - b. Knjiga Postanka 17:1, *El Šadaj* može imati ženske suzvuke (tj. arapski korijen)
 - c. Ponovljeni zakon 32:18, Bog je majka ptice
 - d. Knjiga Izlaska 19:4, Bog je majka orla
 - e. Knjiga proroka Izaije 49:14-15; 66:9-13, Bog je uspoređen s njegujućom majkom.

IV. IZOPAČENOSTI BOGOM DANE LJUDSKE SEKSUALNOSTI OD STRANE ČOVJEČANSTVA

A. Pred-bračno (blud) i van-bračno (preljub).

B. Neki izdvojeni tekstovi:

1. 1. Poslanica Korinćanima 6:15-20
2. Poslanica Galaćanima 5:19-21
3. Poslanica Hebrejima 13:4.

C. Seks (i u misli i u činu, usp. Mt 5:27-28) može postati dozvola za korištenje ljudi kao stvari za osobno zadovoljstvo.

D. Razvod:

1. uvijek je drugo bolje
2. dopušten u SZ-u, Ponovljeni zakon 24:1-4, ali ograničen od Isusa, Evanđelje po Mateju 5:27-32; 19:3-12
3. poslušajte audio kasete *online* u “Controversial and Difficult Texts” #2130 i 2131.

E. Homoseksualnost ([vidjeti Posebnu temu dolje: Homoseksualnost](#)):

1. nikad nije bila Božja volja:
 - a. Levitski zakonik 20:13
 - b. Poslanica Rimljanima 1:26-27
 - c. 1. Poslanica Korinćanima 6:9-11.
2. To je ozbiljno jer je to način života grijeha, ali ne gori negoli drugi načini života seksualnih grijeha (blud ili preljub ili požuda). To nije “neoprostiv grijeh” (što je nevjera).
3. Svi pali ljudi bore se s ljudskom seksualnošću. S ovom se snažnom, upornom, prožimajućom žudnjom, instinktom, i nagonom moramo svi mi baviti dnevno!
4. Mnogi vjernici bili su homoseksualni partneri u prostitucijskim poganskim hramovima, ali nakon spasenja oni više nikad nisu bili robovi toga, 1. Poslanica Korinćanima 6:9.11.

V. ZAKLJUČNE NAPOMENE

- A. Seksualnost je Božji naum za posve naseljenu Zemlju.
- B. Seksualnost je samo za ovo vrijeme, ne za vječnost, Evanđelje po Mateju 22:30; Marku 12:25; Luki 20:34-36.
- C. Seksualnost je bila zagađena Padom. Svaki od nas prirodno je egocentrična, sebična osoba.
- D. Seksualnost nam mora kao iskupljenim ljudima pomoći da postanemo oni koji imaju više samo-nadzora (završni kamen ploda Duh u Gal 5:23).
- E. Kršćani imaju prvenstvenu ulogu u pomaganju obiteljima, zajednicama, i narodima koji se bave ovim snažnim i prožimajućim problemom. Najbolji seksualni odgoj jesu dva roditelja koji ljube jedan drugog nesebično!
- F. Seks može biti divan ili strašan. Njime se moralo:
 1. ispuniti Zemlju
 2. vezati dvije osobe
 3. oblikovati obitelj i zajednice
 4. uživati.

POSEBNA TEMA: HOMOSEKSUALNOST

Postoji velik suvremeni pritisak za prihvaćanjem homoseksualnosti kao primjerenoga alternativnog načina života. Biblija ga popisuje kao uništavajući način života, van Božje volje za Njegovo Stvorenje:

1. ona krši zapovijed Knjige Postanka 1 da se bude plodonosan i o razmnožavanju
2. ona je osuđena u Knjizi Postanka 19 (usp. 2. Pt 2:6-8; Juda stih 7) i Knjizi o Sucima 19
3. ona karakterizira pogansko štovanje i kulturu (usp. Lev 18:22; 20:13; Rim 1:18-28; i Juda stih 7)
4. ona otkriva sebičnu [na sebe usmjerenu] neovisnost od Boga (usp. 1. Kor 6:9-10; 1. Tim 1:10).

Međutim, dopustite mi potvrditi Božju ljubav i oprost za sva pala ljudska bića. Homoseksualnost nije “neoprostiv grijeh”. Kršćani nemaju pravo djelovati s mržnjom i ohološću prema ovome određenom grijehu, posebice kad je očito kako mi svi griješimo, i s Isusovim riječima u Propovijedi na gori (Mt 5:27-28) što tvrdi da je grijeh u mislima kao i u činu, grijesi seksualnosti se eksponencijalno umnožavaju. Molitva, skrb, svjedočanstvo. I milosrđe čine mnogo više u ovome području nego žestoka osuda. Riječ Božja i Njegov Duh učinit će prikladno djelo ako im dopustimo. Svi seksualni grijesi, ne samo ovaj jedan, nisu ugodni Bogu i vode osudi. Seksualnost je snažan dar od Boga za dobrobit čovječanstva, radost, i stabilno

društvo. Ali ovaj prožimajući, Bogom dani nagon često je okrenut u pobune, sebičnost, traženje zadovoljstva, “više-za-mene-pod-svaku-cijenu” življenje (usp. Rim 8:1-8; Gal 6:7-8).

Često mi ljudi kažu: “Bog je stvorio takvim.” Istina je da još uvijek ne znamo izvor homoseksualnosti (tj. genetski ili društveno) ali što god da on jeste, Biblija mora voditi naše odabire; odabiri imaju posljedice. Tekstovi imaju prvenstvo nad osjećajima ili osobnim prvenstvima. Mi smo zajednica vjere vođena Božanskim otkrivenjem, a ne pojedinačnim pravima ili slobodama.

Samo završna riječ, kao crkveni vođa ja znam da se izvjestan broj kršćana bori s ovim problemom. Poteškoća nije sklonost nego čin. Neki crkveni studenti na mome sveučilištu bore se s drugim seksualnim problemima (oni su toliko snažni na tome životnome stupnju). Oni koji odabiru ograničiti svoje žudnje (tj. apstinencija) u ovome području (tj. seksualne žudnje) zasigurno su kandidati za položaje službe. Ovo je također isto tako za one koji se bore s homoseksualnošću. Taj čin, ne misao, stvaran je problem. Zašto su neki privučeni drugima istoga spola misterija je. Postoji odabir u tome području (kao u svim područjima). Mi smo odgovorni za svoje odabire!

Bog ljubi ljude i želi dugotrajno zdravlje, radost, i životnu snagu svima onima stvorenima u Njegovoj slici i sličnosti (Post 1:26-27; [vidjeti Posebnu temu gore: Ljudska seksualnost](#)). One stvari /djela koje razbijaju zdravlje i radost pojedinca, kao i zajednice, osuđene su. Bog želi naše najbolje! Mi želimo naše trenutačno zadovoljstvo! Bože imaj milosti za nas sve.

▣ (15:20) “od onoga što je zadavljeno i od krvi” Neki komentatori povezuju oboje s Mojsijevskim zakonima o hrani (usp. Lev 17:8-16). Moguće je, međutim, da “od krvi” upućuje na ubojstvo, što je također glavni predmet Mojsijevih pisanja.

15:21 Ovaj stih može značiti:

1. uvjeriti legaliste da su se Tori poučavali pogani na svim lokalitetima
2. budući je bilo Židova u svakome lokalitetu, njihove dvojbe moraju biti poštovane kako bi oni mogli biti učinkovito evangelizirani (usp. 2. Kor 3:14-15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:22-29

²²Onda se učini dobro apostolima i starješinama, s čitavom crkvom, odabrati ljude između njih kako bi ih poslali u Antiohiju s Pavlom i Barnabom – Judu zvanog Barsaba, i Silu, vodeće ljude među braćom – ²³i oni pošlaše ovo pismo po njima: “Apostoli i braća koji su starješine, braći u Antiohiji i Siriji i Ciliciju koji su od pogana, pozdravi. ²⁴Budući smo čuli da su vas neki od našega broja kojima mi nismo dali uputu zabrinuli sa *svojim* riječima, uznemirivši vaše duše, ²⁵čini nam se dobro, postaviš jednodušni, odabrati ljude među nama kako bismo ih poslali k vama s našim ljubljenima Barnabom i Pavlom, ²⁶ljudima koji su izložili svoje živote opasnosti za ime našega Gospodina Isusa Krista. ²⁷Stoga poslali smo Judu i Silu, koji će sami također izvijestiti o istim stvarima riječju *usmeno*. ²⁸Jer izgledalo je dobro Svetome Duhu i nama da ne stavljamo na vas veće breme od ovih bitnosti: ²⁹da se uzdržavate od stvari žrtvovanih idolima i od krvi i od stvorenja zadavljenih i od bluda; ako sebe držite slobodnima od takvih stvari, vi ćete činiti dobro. Zbogom!”

15:22 Ovo izaslanstvo bilo je u svrhu jedinstva (usp. Djela 15:23), a ne za ispunjavanje mandata.

▣ “Judu zvanog Barsaba” Ovaj vjeran vođa, kao toliko njih u NZ-u, nama je nepoznat. Ništa drugo o njemu nije rečeno u NZ-u. Ali Bog ga poznaje dobro!

Naprosto je moguće da je ovaj čovjek bio brat Josipa Barsabe, koji je bio jedan od kandidata za zamjenu Jude Iskariotskoga u Djelima apostolskim 1:23. Ako je tako, obojica su bili sinovi čovjeka zvanog Barsaba.

▣ “Silu” [Sila] On je bio, kao i Barnaba, vođa u Crkvi u Jeruzalemu. Nazvan je Silvan od Pavla i zamijenit će Barnabu kao Pavlov pratitelj na drugome misijskom putovanju. Pavao ga je moguće odabrao tako da kad ga netko osudi zbog: (1) propovijedanja Evanđelja drukčijeg od Dvanaestorice ili (2) bivanja van zajedništva s majkom Crkvom, Sila može odgovoriti na njihove zabrinutosti i optužbe.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sila /Silvan.](#)

POSEBNA TEMA: SILA /SILVAN

Sila, ili Silvan, bio je čovjek kojeg je Pavao odabrao da ide s njim na drugo misijsko putovanje (tj. Djela 15:40 - 18:5) nakon što su se Barnaba i Ivan Marko vratili na Cipar (tj. prepirka oko Marka, usp. Djela 15:36-39).

- A. On se prvi puta spominje u Bibliji u Djelima apostolskim 15:22 gdje je nazvan glavnim čovjekom među braćom Crkve u Jeruzalemu.
- B. On je bio i prorok (usp. Djela 15:32).
- C. On je bio rimski građanin kao Pavao (usp. Djela 16:37).
- D. On i Juda Barsaba bili su poslani u Antiohiju od Crkve kako bi izvidjeli stanje (usp. Djela 15:22.30-35).
- E. Pavao ga spominje u 2. Poslanici Korinćanima 1:19 kao druga propovjednika Evanđelja.
- F. Kasnije on je identificiran s Petrom u pisanju 1. Petrove poslanice (usp. 1. Pt 5:12; moguće je to razlog zašto Pavao zvuči toliko slično Pavlu).
- G. I Pavao i Petar nazivaju ga Silvan, dok ga Luka naziva Sila (aramejski od Šaul). Moguće je Sila bilo njegovo židovski ime a Silvan njegovo latinsko ime (usp. F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*, str. 213).

15:23 Pismo sa Sabora u Jeruzalemu usmjereno je samo izvjesnim crkvama, očevidno onim koje su imale veliku židovsku sastavnicu. Popisom jedino izvjesnih regija, Jakov pokazuje kako ono nije značilo pravila za sve poganske crkve. Pismo je bilo samo za svrhe zajedništva i evangelizacije a ne za smjernice za etiku ili spasenje!

Izbjegavate li vi kao suvremeni vjernik potpuno ne-košer hranu? Vidjeti:

1. Manfred Brauch, *Abusing Scripture*, poglavlje 7: *The Abuse of Context: Historical Situation and Cultural Reality*, str. 202-249
2. Gordon Fee, *Gospel and Spirit*
3. *Hard Sayings of the Bible*, “Kako bi kršćani trebali živjeti košer?”, str. 527-530 i “Jesti ili ne jesti”, str. 576-578.

Ovo su korisni članci. Vrlo je utješno čitati druge informirane, iskrene i u Bibliju vjerujuće kršćane koji se bore s ovim pitanjima. Njihova pisanja daju drugim vjernicima slobodu razmišljanja i življenja temeljeno na svjetlu kojeg imaju. Jedinstvo, ne jednolikost, ključ je zdravih, rastućih, crkava s Velikim poslanjem.

▣ **“Ciliciju” [Cilicija]** Ovo je Pavlovo domaće područje (usp. Djela 22:3).

15:24 Ovaj stih pokazuje kako je Crkva u Jeruzalemu postala svjesna da su neki od njihova članstva, koji nisu imali ni vlast niti službeni položaj (usp. Djela 15:1): (1) putovali k ovima misijskim crkvama i (2) zahtijevali suglasnost s Mojsijevskim zakonom (usp. Djela 15:1). GLAGOL (*anaskeuazō*) korišten u snažnome vojnom pojmu upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u za pljačkanje grada.

15:25

NASB

NKJV

NRSV, NJB, REB

TEV

Pešita

“postavši jednodušni”

“bivajući ujedinjeni jednodušno”

“odlučili smo jednoglasno”

“sastali smo se zajedno i svi se složili”

“dok smo skupljeni”

Ovo jedinstvo među vjernicima bila je osobina prisutnosti Duha (usp. Djela 15:28). Zabilježite kako to nije značilo da nije bilo raspre ili izmjene snažnih razmišljanja, nego da su nakon potpunoga pretresanja problema vjernici došli do jedinstvenog programa rada.

Ova ujedinjena teološka suglasnost trebala je biti objavljena izvan granice tako da se isti čimbenik ne pojavljuje opet i opet. Crkva u Jeruzalemu sad je zauzela službeni stav o sadržaju Evanđelja i njegovih implikacija za pogane!

15:26 Pavao i Barnaba nisu dijelili samo pobjede, nego i tegobe misijskoga rada. Ova povrijeđenost nije bio prolazni osjećaj, nego trajna opredijeljenost (PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA).

15:28 “Svetome Duhu i nama” Bog je bio prisutan na ovome presudnome sastanku. Izrazio je Svoju volju kroz raspravu! Sveti Duh jeste onaj koji stvara jedinstvo. Ovdje su istaknuta oba vida biblijskoga Saveza – Božja djelatnost i primjeren

ljudski odaziv. Zabilježite kako je to bila nagodba; svaka strana dobila je nešto. Evanđelje same-milosti, same-vjere bilo je potvrđeno, ali židovske osjetilnosti bile su poštivane.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha.](#)

▣ “**ovih bitnosti**” Ovo ne upućuje na osobno spasenje pojedinca, nego na zajedništvo između vjerujućih Židova i vjerujućih pogana u mjesnim crkvama.

15:29 Ovo je za pagane značilo potpuni prijekid s njihovim idolatrijama u prošlosti. Kršćansku slobodu i odgovornost teško je uravnotežiti, ali one moraju biti uravnotežene (usp. Rim 14:1-5:13; 1. Kor 8:1-13; 10:23-28). Ova prijašnja poganska štovanja uključivala su sve tri od ovih isključivih stvari!

Ove “bitnosti” popisane su na raznolike načine u različitim grčkim manuskriptima. Stvarno pitanje jeste na što se one odnose?:

1. stvari žrtvovane idolima upućivale bi na meso (usp. 1. Kor 8; 10:23-33)
2. krvi može upućivati ili na:
 - a. ne-košer jelo
 - b. ubojstvo s predumišljajem
3. stvari udavljene moraju upućivati na ne-košer načine ubijanja životinja, pretpostavljajući da su se dvije prethodne također odnosile na osjetljivost Židova na hranu (tj. Lev 11)
4. blud može upućivati na:
 - a. sudjelovanje u ritualima poganskog štovanja (kao i na hranu)
 - b. SZ-ne levitske zakone protiv incesta (usp. Lev 17:10-14, vidjeti F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 43).

Sve od ovih “bitnosti” ne odnose se na spasenje, nego na zajedništvo unutar miješanih crkava i proširene mogućnosti za židovsku evangelizaciju. Vidjeti F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 80-81.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kršćanska sloboda nasuprot kršćanske odgovornosti.](#)

POSEBNA TEMA: KRŠĆANSKA SLOBODA NASUPROT KRŠĆANSKE ODGOVORNOSTI **(iz Poslanice Rimljanima 14:1-15:13)**

- A. Poslanica Rimljanima 14:1 - 15:13 pokušava uravnotežiti paradoks kršćaninove slobode i odgovornosti. Književna jedinica ide od Rimljanima 14:1 - 15:13.
- B. Poteškoću što ističe ovo poglavlje bila je moguća napetost između poganskih i židovskih vjernika u crkvi u Rimu. Prije obraćenja židovski su stremili biti legalistički a pogani su stremili biti nemoralni. Zapamtite, ovo je naslovljeno na iskrene sljedbenike Isusa. To poglavlje ne naslovljava putene vjernike. Najviša pobuda pripisana je obojnim skupinama. Postoji opasnost od krajnosti na obje strane. Ova raspra nije dozvola za cjepidlačenje legalizma ili za gizdavu liberalnost.
- C. Vjernici moraju biti pozorni da ne čine svoju teologiju ili etiku mjerilom za sve druge vjernike (usp. 2. Kor 10:12). Vjernici moraju hodati u svjetlu što imaju ali razumjeti kako njihova teologija nije automatski i Božja teologija. Vjernici su još uvijek pod utjecajem grijeha. Mi moramo ohrabrivati, opominjati, i poučavati jedan drugog iz Pisma, razložno, i iz iskustva, ali uvijek u ljubavi. Što više netko to više on /ona zna kako ne zna (usp. 1. Kor 13:12)!
- D. Nečiji stav i porivi pred Bogom stvarni su ključevi u procjenjivanju djelovanja braće /sestara kršćana. Kršćani će stajati pred Kristom kako bi bili suđeni temeljem toga kako su postupali jedan prema drugom (usp. Djela 15:10.12 i 2. Kor 5:10).
- E. Martin Luther rekao je: “Kršćanin je najslobodniji od svih u Gospodinu, podložan nikome; kršćanin je najposlušniji sluga od svih, podložan svima.” Biblijska je istina često bila predstavljena u napetošću ispunjenoj paradoksom ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)).
- F. Ovim se teškim ali ključnim predmetom bavila čitava književna jedinica Poslanice Rimljanima 14:1 - 15:13 kao i 1. Korinćanima 8 - 10 te Kološanima 2:8-23.

G. Međutim, potrebno je izjaviti da pluralizam među iskrenim vjernicima nije loša stvar. Svaki vjernik ima jakosti i slabosti. Svaki vjernik ima jakosti i slabosti. Svaki mora hodati u svjetlu kojeg on/ona ima, uvijek otvoren prema Duhu i Bibliji za još više svjetla. U ovome razdoblju gledanja kroz tamno staklo (1. Kor 13:8-13) mora se hodati u ljubavi (Djela 15:15), i miru (Djela 15:17.19) za uzajamnu pouku.

Naše razlike kao vjernika Bogom su otvorena vrata nevjernicima za nalaženje oprostata i obnove u Kristu. Kršćanski pluralizam, unutar biblijskih granica, dobra je stvar za evangelizaciju!

H. Naslovi “jači” i “slabiji” što Pavao daje ovim skupinama ispunjavaju nas predrasudom. To zasigurno nije bila Pavlova nakana. Obje su skupine bile iskreni vjernici. Mi ne smijemo pokušavati ukalupiti ostale kršćane u nas same! Mi prihvaćamo jedni druge u Kristu!

I. Čitav bi dokaz mogao biti prikazan u kratkom pregledu:

1. prihvatiti jedan drugoga jer Bog prihvaća nas u Kristu (usp. Rim 14:1.3; 15:7)
2. ne suditi jedan drugoga jer je Krist naš jedini Gospodar i Sudac (usp. 14:3-12)
3. ljubav je važnija od osobne slobode (usp. 14:13-23)
4. slijediti Kristov primjer i položiti svoja prava za pouku i dobro drugima (usp. 15:1-13).

▣ (15:29) “ako” Gramatički to nije KONDICIONALNA REČENICA. NJB ima “izbjegavajte ove, i činit ćete što je ispravno”.

▣ “Zbogom” Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA PASIVA IMPERATIVA što se koristi za uobičajenu želju za snagom i zdravljem.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:30-35

³⁰Tako kad su bili otposlani, sišli su u Antiohiju; i skupivši zajednicu zajedno, oni uručiše pismo. ³¹Kad su ga pročitali, oni su se radovali zbog ohrabrenja. ³²Juda i Sila, također bivajući i sami proroci, ohrabriše i ojačaše braću s poduzom porukom. ³³Nakon što su proveli vrijeme tamo, oni bijahu otposlani od braće u miru k onima koji su ih poslali. ³⁴Ali učini se dobro Sili da ostane tamo. ³⁵Ali Pavao i Barnaba ostadoše u Antiohiji, poučavajući i propovijedajući s mnogima također, riječ od Gospodina.

15:30 Ovo je još jedan sastanak zajednice. To pokazuje važnost skupljanja mjesne crkve.

15:31 Ova druga zajednica (tj. poganska crkva iz Antiohije) nije vidjela ove bitnosti kao negativne ili ograničavajuće.

15:32 Ovaj stih određuje potisak NZ-noga proročanstva. To je prvenstveno propovijedanje Evandjelja i njegova primjena; tko zna, možda je to NZ-ni dokaz za duge propovijedi!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta](#); i u [15:22: Sila /Silvan](#).

15:33 “u miru” Ovaj NASB prijevod je nespretno. Vidjeti NKJV ili NRSV za jasniji način za prijevod ovoga stiha. Ovo može odražavati hebrejski zbogom, *Shalom* (tj. “mir”, BDB 1022). To je daljnji način pokazivanja potpune potpore Crkve u Jeruzalemu i njenog vodstva.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 10:36: Mir \(eirēnē\) \(NZ\)](#); i [Posebnu temu dolje: Mir \(shalom\) \(SZ\)](#).

POSEBNA TEMA: MIR (*shalom*) [SZ]

Hebrejski pojam *shalom* (BDB 1022, KB 1532) uobičajen je u semitskima srodnim jezicima:

A. akadski:

1. biti neozlijeđen
2. ostati dobro
3. biti u dobrome stanju

B. ugaritski (kanaanski):

1. biti neozlijeđen
2. biti zdrav

- C. arapski:
1. biti zdrav
 2. biti u sretnome stanju
- D. aramejski:
1. biti potpun
 2. doći do kraja /do potpunosti
 3. zaključiti mir
 4. ostati neozlijeđen
- E. hebrejski suzvuci:
1. potpunost
 2. glasnost
 3. blagostanje
 4. mir.

Danas je pojam *shalom* u hebrejskome pozdrav i izjava dobrodošlice. Ipak označava odsutnost zla i prisutnost dobra (tj. zadovoljstvo životom). Označava mentalno stanje sigurnosti i zadovoljstva. Zabilježite kako SZ govori o “zavjetnome miru” (usp. Br 25:12; Ez 34:25; 37:26; također zabilježite Post 26:29.31; Jš 9:15). To se mora slijediti (usp. Ps 34:14; Rim 14:19). AB, tom 5, str. 206, kaže: “Mir”, “istina”, i “pravda” usporedni su s hebrejskim zamislama (usp. Zah 8:16-19). YHWH je nazvan “Gospodin mira” (usp. Suci 6:24; Rim 16:20; 2. Kor 13:11; Fil 4:9; 1. Sol 5:23). Mesija će biti nazvan “Knezom mira” (usp. Iz 9:5). Novi dan kad će mir, istina, i pravda biti stvarnost u ljudskome postojanju (usp. Iz 60:17; 66:12.22). Onaj “vrlo dobro” iz Knjige Postanka 1:31 ponovna je mogućnost, o da, toga obećanja (tj. “novo Nebo i nova Zemlja”).

15:34 Ovaj stih nije uključen u grčke rukopise P⁷⁴, κ , A, B, E, niti u latinski prijevod Vulgate. Također je izostavljen u NRSV, TEV, NJB, i NIV. On je u promijenjenome obliku u drugim uncijalnim grčkim rukopisima (tj. C i D). Vjerojatno nije izvorni dio Djela apostolskih. UBS⁴ ocjenjuje njegovo isključivanje s ocjenom “A” (izvjesno).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

15:35 Ovaj stih pokazuje koliko je mnogo drugih propovjednika i učitelja bilo u prvome stoljeću o kojima mi danas ne znamo ništa. NZ je toliko selektivan u svome svjedočenju o životima drugih apostola i drugih misionara i propovjednika. Bog zna! Djela apostolska nemaju interes biti autobiografska.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:36-41

³⁶Nakon nekoliko dana Pavao reče Barnabi: “Hajdemo se vratiti i posjetiti braću u svakome gradu gdje smo navješćivali riječ Gospodinovu, i vidjeti kako su oni.” ³⁷Barnaba je želio uzeti Ivana, zvanog Marko, zajedno s njima također. ³⁸Ali Pavao je bio ustrajan da njega ne bi smjeli uzeti koji ih je napustio u Pamfiliji i nije otišao s njima na djelo. ³⁹I tamo se dogodi toliko jako neslaganje da se oni odvojiše jedan od drugog, i Barnaba uzme Marka sa sobom i otplovi za Cipar. ⁴⁰A Pavao izabra Silu i ode, bivajući predan od braće milosti Gospodinovoj. ⁴¹I on je putovao kroz Siriju i Ciliciju, osnažujući crkve.

15:36 “Hajdemo se vratiti” Pavlova i Barnabina svrha bila je vratiti se i ojačati nove crkve koje su započele na njihovome prvom putovanju. Zabilježite kako nije bilo Božanskoga očitovanja o ovoj misiji kao što je to bilo za prvu (usp. Djela 13:2).

15:38 “Pavao je bio ustrajan” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Očito je Pavao nastavljaio izražavati svoje opiranje.

▣ “koji ih je napustio” Točno zašto je Ivan Marko napustio prvu misiju neizvjesno je (usp. Djela 13:13).

15:39 “tamo se dogodi toliko jako neslaganje da se oni odvojiše jedan od drugog” Korijen značenja ovoga pojma je “oštro”, u značenju “izoštriti kao oštricu”. Upotrijebljen je u pozitivnome smislu u Poslanici Hebrejima 10:24. GLAGOL je upotrijebljen i u Djelima apostolskim 17:6 te u 1. Poslanici Korinćanima 13:5. Oni su stvarno imali svađu!

▣ **“Barnaba uzme Marka sa sobom i otplovi za Cipar”** Sad postoje dva misijska tima.

15:40 “Pavao izabra Silu” Pavao je odabrao drugog vođu iz Crkve u Jeruzalemu.

▣ **“bivajući predan od braće milosti Gospodinovoj”** Ovo bi uključivalo vrstu službu posvećene molitve (usp. Djela 6:6; 13:3 14:26; 20:32). To podrazumijeva čitavu crkvu, a ne izdvojenu skupinu.

15:41 “Ciliciju” Zašto i kako su ove crkve bile započete neizvjesno je. Moguće ih je započeo sam Pavao tijekom godina njegove šutnje u Tarzu. Cilicija je bila Pavlova domaća provincija.

▣ **“crkve”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(*ekklesia*\)](#).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je ovo poglavlje toliko važno?
2. Tko su judaisti-kršćani?
3. Zašto je Jakovljevu mišljenju data toliko velika težina?
4. Tko su starješine?
5. Upućuju li ograničenja stihova 28-29 za spasenje ili na zajedništvo?

DJELA APOSTOLSKA 16

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Timotej prati Pavla i Silu 16:1-5	Timotej se pridružuju Pavlu i Sili 16:1-5	Timotej se pridružuje Pavlu 16:1-5	Timotej ide s Pavlom i Silom 16:1-5	Likaonija: Pavao unovačuje Timoteja 15:41 - 16:3 16:4 16:5
Pavlovo viđenje čovjeka u Makedoniji 16:6-10	poziv iz Makedonije 16:6-10	kroz Malu Aziju u Troadu 16:6-10	u Troadi: Pavlovo viđenje 16:6-10	prijelaz u Malu Aziju 16:6-8 16:9-10
obraćenje Lidije 16:11-15	Lidija krštena u Filipima 16:11-15	Pavao i Sila u Filipima 16:11-15	u Filipima: obraćenje Lidije 16:11-15	dolazak u Filipe 16:11-15
utamničenje u Filipima 16:16-24	Pavao i Sila utamničeni 16:16-24	16:16-18 16:19-24	u zatvoru u Filipima 16:16-22a 16:22b-24	utamničenje pavla i Sile 16:16-18 16:19-24
16:25-34	tamničar iz Filipa spašen 16:25-34	16:25-34	16:25-28 16:29-30	čudesno oslobođenje Pavla i Sile 16:25-28 16:29-34
16:35-40	Pavao odbija otići potajice 16:35-40	16:35-40	16:35 16:36 16:37 16:38-40	16:35-37 16:38-40

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI U DJELA APOSTOLSKA 15:36 - 16:40

I. DRUGO MISIJSKO PUTOVANJE (Djela 15:36 - 18:23)

- A. Ova misija trajala je dulje od prvoga putovanja, moguće je trajala 3-4 godine..
- B. Ono se usredotočilo prvenstveno na Makedoniju i Ahaju, što je današnja Grčka.
- C. Kratak pregled:
 1. Barnaba i Pavao se razdvajaju, Djela apostolska 15:36-40 (prepirka zbog Ivana Marka)
 2. Sirija i Cilicija, Djela apostolska 15:41 (kad i kako su ove crkve započete neizvjesno je)
 3. Listra i Derba, Djela apostolska 16:1-5 (Timotej se pridružuje timu)
 4. Troada (Troja), Djela apostolska 16:6-10 (Pavao prima viđenje neka se okrene na zapad)
 5. Filipi, Djela apostolska 16:11-40
 6. Solun, Djela apostolska 17:1-9
 7. Bereja, Djela apostolska 17:10-14
 8. Atena, Djela apostolska 17:15-34
 9. Korint, Djela apostolska 18:1-17
 10. natrag u Antiohiju u Siriji, Djela apostolska 18:18-22.

II. PAVLOVI SURADNICI

- A. Ivan Marko (Ivan je židovsko ime. Marko je rimsko ime, Djela 12:25):
 1. on je odrastao u Jeruzalemu. Njegova rodna kuća spomenuta je u Djelima apostolskim 12:12 kao mjesto gdje se Rana crkva u Jeruzalemu sastajala na molitvu
 2. mnogi su tvrdili kako je njegova kuća bila mjesto Gospodinove Gornje sobe te da je goli muškarac iz Evanđelja po Marku 14:51-52 bio Ivan Marko. Oboje je moguće, ali to je samo nagađanje
 3. on je bio bratić Barnabe (usp. Kol 4:10)
 4. on je bio pratitelj Barnabe i Pavla (usp. Djela 13:5)
 5. on je napustio tim rano i vratio se u Jeruzalem (usp. Djela 13:13)
 6. Barnaba ga je želio uzeti na drugo putovanje, ali Pavao je to odbio (usp. Djela 15:36-41)
 7. kasnije su se Pavao i Ivan Marko očito pomirili (usp. 2. Tim 4:11; Flm 24)
 8. on je očito postao blizak prijatelj s Petrom (usp. 1. Pt 5:13)
 9. predaja kaže da je on napisao Evanđelje što nosi njegovo ime objavljujući Petrove govore propovijedane u Rimu. Markovo Evanđelje ima više latinskih pojmova nego ikoja druga NZ-na Knjiga i vjerojatno je bilo pisano za Rimljane. Ovo dolazi od Papija Hijerapolisa, kao što je to objavio Euzebije u *Eccl. His.* 3.39.15
 10. predaja kaže da je on bio povezan s ustrojem crkve u Aleksandriji.
- B. Sila:
 1. on je nazvan Sila u Djelima apostolskim i Silvan u Poslanicama
 2. on je, kao i Barnaba, bio vođa Crkve u Jeruzalemu (usp. Djela 15:22-23)
 3. on je bio usko povezan s Pavlom (usp. Djela 15:40; 16:19 i dalje; 17:1-15; 1. Sol 1:1)
 4. on je, kao Barnaba i Pavao, bio prorok (usp. Djela 15:32)
 5. on je nazvan apostolom (usp. 1. Sol 2:6)
 6. on je, kao i Pavao, bio rimski građanin (usp. Djela 16:37-38)
 7. on je, kao i Ivan Marko, također bio povezan s Petrom, čak je moguće radio kao pisar (usp. 1. Pt 5:12).

- C. Timotej:
1. njegovo ime znači “onaj koji časti Boga”
 2. on je bio dijete židovske majke i oca Grka i živio je u Listri. Latinski prijevod Origenova komentara Poslanice Rimljanima 16:21 kaže da je Timotej bio građanin Derbe. To je moguće zbog Djela apostolskih 20:4. On je bio upućen u židovsku vjeru od svoje majke i bake (usp. 2 Tim. 1:5; 3:14-15)
 3. on je bio zamoljen neka se pridruži timu Pavla i Sile na drugome putovanju (usp. Djela 16:1-5). Bio je potvrđen proročanstvom (usp. 1 Tim. 1:18; 4:14)
 4. Pavao ga je obrezao kako bi radio i sa Židovima i s Grcima
 5. on je bio odan pratitelj i suradnik Pavla. Spomenut je po imenu više nego ikoli drugi Pavlov pomoćnik (17 puta u 10 pisana, usp. 1 Kor 4:17; 16:10; Fil 1:1; 2:19; Kol 1:5; 1. Sol 1:1; 2:6; 3:2; 1. Tim 1:2.18; 4:14; 2. Tim 1:2; 3:14-15)
 6. on je nazvan “apostol” (usp. 1. Sol 2:6)
 7. dvije od tri Pastoralne poslanice bile su upućene njemu
 8. on je zadnji puta spomenut u Poslanici Hebrejima 13:23.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:1-5

¹Pavao dođe i u Derbu i u Listru. A učenik bijaše tamo, imenom Timotej, sin židovske žene koja je bila vjernica, ali otac bijaše Grk, ²i o njemu se dobro govorilo od braće koji su bili u Listri i Ikoniju. ³Pavao je želio da taj čovjek ide s njim; i on ga uzme i obreza ga zbog Židova koji bijahu u ovim dijelovima, jer svi su oni znali da je njegov otac bio Grk. ⁴Sad kad su oni prolazili kroz gradove, predali su proglašavajući što su bili određeni od apostola i starješina koji bijahu u Jeruzalemu, njima da ih razmotre. ⁵Tako crkve bijahu ojačane u vjeri, i bijahu se povećavale u broju dnevno.

16:1 “u Derbu i u Listru” Ovi gradovi bili su smješteni u južnome djelu rimske provincije Galacije (današnja Turska). Pavao je posjetio ovo područje na svome prvome misijskom putovanju (usp. Djela 16:14).

▣ **“A učenik bijaše tamo”** Luka koristi pojam *idou* kako bi uveo ovaj izričaj. To je bio način pokazivanja naglaska. Timotej će postati glavni sudionik u Pavlovoj službi.

▣ **“sin židovske žene koja je bila vjernica, ali otac bijaše Grk”** Iz 2. Timoteju poslanice 1:5 učimo da je njegova baka također bila židovska vjernica ili prema vjeri usmjerena Židovka. Njegovoj baki bilo je ime Loida a njegova majka zvala se Eunika. Njegova majka, i moguće baka, postale su vjernice na Pavlovu prvome putovanju.

16:2 “o njemu se dobro govorilo” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Ljudi su dobro govorili o Timoteju opet i ponovno. Jedna od osobina za crkvenoga vođu bila je “ne se držati kritičizma”, i unutar vjerujućih i nevjerujućih zajednica (usp. 1 Tim 3:2.7.10).

▣ **“u Listri”** Timotejev rodni grad bio je Listra. Međutim, neki grčki rukopisi Djela apostolskim 20:4 (i Origenova pisanja) pretpostavljaju kako je njegov rodni grad bio Derba.

16:3 “Pavao je želio da taj čovjek ide s njim” Zabilježite da Pavao zove Timoteja. To nije bio samo Timotejev odabir (usp. 1 Tim. 3:1). U određenome smislu Timotej postaje Pavlov apostolski delegat ili predstavnik.

▣ **“obreza ga”** Pavao je želio da on bude sposoban raditi sa Židovima (usp. 1. Kor 9:20; Djela 15:27-29). Ovo nije bila nagodba s judaistima zbog:

1. ishoda Sabora u Jeruzalemu (usp. Djela 16:15)
2. on je odbio obrezati Tita (usp. Gal 2:3).

Međutim, Pavlova djelovanja jamačno su stvorila pomutnju glede toga problema! Pavlova metodologija o postajanju svih stvari prema svim ljudima kako bi pobijedile neke (usp. 1. Kor 9:19-23) čini ljude i njihovo spasenje prvenstvom!

Vidjeti bilješku o obrezanju u Djelima apostolskim 7:8.

▣ “otac bio Grk” IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME podrazumijeva da je on bio mrtav.

16:4 Pavao i Sila izvijestili su (tj. IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA) o ishodima Sabora u Jeruzalemu (usp. Djela 15:22-29). Zapamtite ove “bitnosti” bile su za dvije svrhe:

1. zajedništvo unutar crkava
2. židovska evangelizacija (kao što je bilo Timotejevo obrezanje).

16:5 Ovo je još jedna Lukina sažeta izjava (usp. Djela 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31). Pavao je imao srce za učeništvo (usp. Djela 14:22; 15:36; 15:5). Evangelizacija bez učeništva krši Veliko poslanje (usp. Mt 28:18-20) i ishodi u “duhovnim neuspjesima /pobačajima”!

▣ “crkve” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(eklesija\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:6-10

⁶Oni su prošli frigijsku i galacijsku regiju, bivajući im zabranjeno od Svetoga Duha govoriti riječ u Aziji; ⁷i nakon što su došli u Miziju, pokušavali su ući u Bitiniju, a Duh Isusov nije im dopustio; ⁸i prošavši Miziju, oni dođoše u Troadu. ⁹Videnje se ukaza Pavlu u noći: čovjek iz Makedonije bijaše stao i zamolio ga, i rekao: “Dođi u Makedoniju i pomozí nam.” ¹⁰Kad je on vidio videnje, mi smo odmah zatražili da idemo u Makedoniju, zaključivši da nas je Bog pozvao kako bismo propovijedali evanđelje njima.

16:6 “prošli frigijsku i galacijsku regiju” U ovome okviru Luka govori više o rasnim, jezičnim grupiranjima nego o rimskim političkim podjelama ili o provincijama. Ovaj idiom može upućivati na neslužbenu granicu između ovih etničkih skupina.

▣ “bivajući im zabranjeno” Ovo je AORIST PASIVNOGA PARTICIPA. To je uobičajen pojam u Septuaginti i u NZ-u. Duh je prisno bio uključen u djelovanja i odluke Rane crkve (usp. Djela 2:4; 8:29.39; 10:19; 11:12.28; 15:28; 16:6.7; 21:4; Rim 1:13). Suvremena Crkva izgubila je dinamiku Rane crkve.

▣ “u Aziji” Ovo upućuje na rimsku provinciju Mala Azija, što je bila zapadni dio današnje Turske.

16:6.7 “Svetoga Duha ... Duh Isusov” Za osobnost Duha [vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha;](#) i u [7:59: Isus i Duh.](#)

16:7 “Miziju” [Mizija] Ovo je bilo etničko područje u sjeverno-zapadnoj rimskoj provinciji Mala Azija. Bila je brdovita s nekoliko glavnih rimskih cesta. Glavni gradovi bili su Troada, Assos, i Pergam.

▣ “Bitiniju” [Bitinija] Ova regija bila je također u sjeverozapadnoj Maloj Aziji, sjeveroistočno od Mizije. Ti nije bila rimska provincija u Lukinu vremenu, ali je s Pontom bila sastavljena kao jedna politička jedinica. Petar je kasnije evangelizirao ovo područje (usp. 1. Pt 1:1). Od Filona učimo kako je u ovome području postojalo mnogo židovskih kolonija.

16:8 “prošavši Miziju” U ovome okviru, to mora značiti “proći kroz /prolazak” ili “okolo” (usp. BAGD 625). Zapamtite, okvir određuje značenje a ne leksikoni /rječnici.

▣ “Troadu” [Troada] Ovaj grad bio je četiri milje od drevne Troje. Bio je utemeljen oko 400 godina ranije i ostao slobodan grčki grad sve dok nije postao rimska kolonija. Bio je redovita polazna luka od Mizije do Makedonije.

16:9 “Videnje se ukaza Pavlu” Bog je vodio Pavla nekoliko puta nadnaravnim sredstvima:

1. dovođenjem svjetla i Isusovim glasom, Djela apostolska 9:3-4
2. videnjem, Djela apostolska 9:10
3. videnjem, Djela apostolska 16:9.10
4. videnjem, Djela apostolska 18:9
5. zanosom, Djela apostolska 22:17
6. anđelom Božjim, Djela apostolska 27:23.

▣ **“čovjek iz Makedonije”** Kako je Pavao znao da je on bio iz Makedonije neizvjesno je. Moguće je to bilo zbog naglaska, odjeće, ornamenata, ili je bilo jednostavno izjavljeno u ovome viđenju. Neki komentatori misle kako je taj čovjek bio Luka (usp. Djela 16:10).

Ovo je bila glavna zemljopisna odluka. Evanđelje kreće u Europu!

▣ **“Dodi u ... pomози nam”** Prvi je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA, upotrijebljen kao IMPERATIV, drugi je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Viđenje je bilo vrlo posebno i snažno.

16:10 “mi” Ovo je prvi pojavak “mi” odjeljaka u Djelima apostolskim. To upućuje na Lukino proširenje misijske skupine Pavla, Sile, i Timoteja (usp. Djela 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; 27:1 - 28:16). Neki su komentatori mislili kako je čovjek koje je Pavao vidio u Djelima apostolskim 16:9 bio Luka, poganski liječnik te autor Evanđelja i Djela apostolskih.

▣ **“Makedoniju” [Makedonija]** Današnja Grčka bila je podijeljena na dvije rimske provincije:

1. Ahaju na jugu (Atena, Korint, Sparta)
2. Makedonija na sjeveru (Filipi, Solun, Bereja).

▣ **“zaključivši”** Ovo je pojam *sumbibazō*, što doslovno znači dovesti zajedno ili sjediniti. Ovdje ima suzvuk da je sve što se dogodilo bilo Božje vodstvo da se ide u Makedoniju:

1. Duh im ne dozvoljava propovijedati u Aziji, usp. Djela apostolska 16:6
2. Duh zatvara Bitiniju, usp. Djela apostolska 16:7
3. i viđenje iz Djela apostolskih 16:9.

▣ **“Bog (je) pozvao”** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Vodstvo Duha nije bilo zbog sigurnosti, nego zbog evangelizacije. To je uvijek Božja volja.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pozvan.](#)

POSEBNA TEMA: POZVAN

Bog uvijek poduzima prvi korak u pozivanju, izboru, i vabljenju vjernika k Sebi (usp. Iv 6:44.65; 15:16; 1. Kor 1:1-2; Ef 1:4-5.11). Pojam “pozivanje /poziv” korišten je u nekoliko teoloških značenja:

- A. u SZ-u “pozvati se na Ime” bilo je uvijek u okviru štovanja (usp. Post 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Izl 34:5)
- B. grješnici su pozvani na spasenje milošću Božjom (tj. Izl 34:6-7) kroz dovršeno Kristovo djelo i uvjeravanjem Duha u grijeh (tj. *klētos*, usp. Rim 1:6-7; 9:24, što je teološki slično 1. Kor 1:1-2 i 2. Tim 1:9; 2. Pt 1:10)
- C. grješnici se pozivaju na Gospodinovo Ime kako bi bili spašeni (tj. *epikaleō*, usp. Djela 2:21; 22:16; Rim 10:9-13). Ova izjava je židovski idiom štovanja
- D. vjernici se pozivaju na Njegovo Ime u vremenima kriza i stresa (tj. Djela 7:59)
- E. vjernici su pozvani živjeti Kristo-slične živote (tj. *klēsis*, usp. 1. Kor 1:26; 7:20; Ef 4:1; Fil 3:14; 2. Sol 1:11; 2. Tim 1:9)
- F. vjernici su pozvani na zadatke službe (usp. Djela 13:2; 1. Kor 12:4-7; Ef 4:1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:11-15

¹¹Tako isplovivši iz Troade, krenuli smo pravo u Samotraku, i sutrašnji dan u Neapolis; ¹²i od tamo u Filipe, što je vodeći grad okruga Makedonija, rimske kolonije; i bijasmo ostali u ovome gradu nekoliko dana. ¹³I na dan subote otišli smo izvan vrata k obali rijeke, gdje smo pretpostavljali da bi bilo mjesta za molitvu; i sjedosmo i započesmo govoriti ženama koje su se okupile. ¹⁴Žena imenom Lidija, iz grada Tijatire, prodavačica grimizne tkanine,

štovateljica Boga, bijaše slušala; i Gospodin otvori njeno srce da se odazove na stvari o kojima je govorio Pavao. ¹⁵I kad su ona i njeno kućanstvo bili kršteni, ona nas požuri, govoreći: “Ako ste me prosudili vjernom Gospodinu, udite u moju kuću i ostanite.” I ona nas nagovori.

16:11 “krenuli smo pravo” Ovo je jedan od mnogih nautičkih pojmova što je koristio Luka (usp. Djela 27). Uzeli su smjer za izravnu plovidbu brodom, a ne obalno plovilo. Luka je dobro poznao pojmove za plovidbu ili je razgovarao s mornarima.

▣ **“Samotraku” [Samotraka]** Ovo je mali stjenovit otok što se uzdiže iz Egejskoga mora od oko 5.000 stopa. Bio je otprilike na pola puta između Troade i Filipa.

▣ **“Neapolis”** Ovo je doslovno “novi grad”. Postojalo je nekoliko gradova u Mediteranu s ovim imenom. Ovaj je bila pomorska luka za Filipe, što je udaljena oko 10 milja. Kod te pomorske luke Ignacijski put, glavna rimska cesta što ide od istoka prema zapadu, završava svoj istočni put.

16:12 “Filipe” [Filipi] Grčki je MNOŽINA, vjerojatno označavajući ujedinjavanje nekoliko naselja u jedan ujedinjeni grad. Bio je smješten na slavnoj rimskoj glavnoj cesti, Ignacijski put. Ovaj grad izvorno se nazivao Krenides (izvori /bunari). Filip II. Makedonski zarobio ga je zbog njegovih nalazišta zlata i preimenovao ga po sebi.

▣

NASB, NRSV, REB

NKJV

TEV

NJB

Pešita

“vodeći grad okruga Makedonija”

“najvažniji grad toga dijela Makedonije”

“grad prvoga okružja Makedonije”

“glavni grad toga okružja”

“glavni grad Makedonije”

Ovaj je izričaj vrlo neizvjestan. Ampifol je bio “vodeći grad Makedonije”. Što je Luka mislio pod time uvelike je osporavano. Mogao je to biti počasni naslov važnosti.

▣ **“rimske kolonije”** Godine 42. pr.Kr., Oktavijan i Marko Antonije porazili su Kasija i Bruta blizu ovoga grada. U spomen toj pobjedi, Oktavijan je učinio Filipe rimskom kolonijom i umirovio svoje trupe tamo. Godine 31. pr.Kr., nakon poraza Antonija i Kleopatre kod Atrija, Oktavijan je naselio više trupa tamo. Druge rimske kolonije spomenute u NZ-u su Antiohija Pizidijska, Listra, Troada, Korint, i Ptolemaida. One su sve imale su povlastice gradova u Italiji:

1. samoupravu
2. bez poreza
3. posebne pravne povlastice.

Pavao je često propovijedao i utemeljivao crkve u ovima rimskim kolonijama.

16:13 “na dan subote” Očito da nije postojala sinagoga u Filipima. Ova rimska kolonija, vjerojatno nije imala deset Židova-muškaraca u gradu, što je bio minimalno zahtijevani broj da bi se mogla imati sinagoga. Očito su tamo postojali neki ljudi koji su se bojali Boga ili prozeliti (usp. Djela 16:14; 13:43; 17:4.17; 18:7). Mnoge žene bile su privučene moralnosti i etici judaizma.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Sabat /Subota \(NZ\); i Posebnu temu dolje: Sabat /Subota \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: SABAT /SUBOTA (SZ)

Ovo je iz hebrejske riječi u značenju “odmor” ili “prestanak” (BDB 992). Povezana je sa sedmim danom stvaranja gdje se Bog odmorio od Svoga rada nakon završetka početnoga Stvorenja (usp. Post 2:1-3). Bog se nije odmarao jer je On bio umoran, nego: (1) jer je Stvorenje bilo potpuno i dobro (usp. Post 1:31) i (2) kako bi dao čovječanstvu redovit obrazac za štovanje i odmor. Ovo korištenje kao što je dan za štovanje počinje s Knjigom Postanka 2:2-3, gdje YHWH koristi Svoj odmor kao obrazac za životinje (usp. Izl 23:12) i čovječanstvo (ljudi trebaju redovit raspored za rad, odmor, i štovanje). Subota započinje kao i svi dani u Postanku 1, u suton; prema tome, suton u petak do sutona u subotu bilo je uobičajeno vremensko razdoblje. Sve pojedinosti njegova običaja date su u Izlasku (posebice poglavlja 16; 20; 31; i 35) i Levitskome zakoniku (posebice poglavlja 23 - 26). Prva posebna uporaba ovoga dana od Izraela bila je u Izlasku 16:25-26 u skupljanju

mane. On potom postaje dio “Deset Riječi /Deset zapovijedi” (usp. Izl 20:8-11; Pnz 5:12-15). To je jedan primjer gdje je Deset zapovijedi u Izlasku 20 lagano različito od Deset zapovijedi u Ponovljenome zakonu. Ponovljeni zakoni je priprema Izraela za nastanjeni, ratarski život u Kanaanu.

Farizeji su uzeli ove odredbe i, svojim usmenim raspravama, tumačili ih kako bi uključili mnoga pravila. Isus je često izvodio čudesa, znalački kršeći njihova izbirljiva pravila tako da uđe u razgovor s njima. Nije subota bila ta što je Isus odbacio ili omalovažio, nego njihova samo-pravedni legalizam i nedostatak ljubavi.

▣ **(16:13) “k obali rijeke”** Ovi je čini se bilo zajedničko mjesto religijskoga štovanje (usp. Josip Flavije, *Antiquities of the Jews* 14.10.23).

▣ **“sjedosmo”** Ovo je bio tipičan rabinski položaj za poučavanje, ali budući je ovo bio rimski grad to, stoga, vjerojatno nije imalo važnosti. To je samo još jedna od Lukinih pojedinosti očevica.

16:14 “Žena imenom Lidija, iz grada Tijatire” Rimska provincija Makedonija imala je više prilika za žene nego druga mjesta u prvome stoljeću svijeta Mediterana. Lidija je bila iz grada u Maloj Aziji (usp. Otk 2:17 i dalje). Poznat je bio po bojanju grimizom, napravljenim od školjki mekušaca, što je bilo vrlo popularno kod Rimljana. U njenome rodnom gradu postojala je sinagoga. Njeno ime dolazi od Lidija, drevne provincije, gdje je grad bio smješten. Ona nije spomenuta u kasnijim Pavlovim pismima, prema tome, moguće je onda već bila mrtva.

▣ **“štovateljica Boga”** Ovo upućuje ne one koji se boje Boga što su bili privučeni judaizmu ali još nisu postali potpuni prozeliti.

▣ **“Gospodin otvori njeno srce”** Biblija opisuje odnos između Boga i čovječanstva kao Savez. Bog uvijek poduzima prvi korak u učvršćivanju toga odnosa i okolnost uvjeta Saveza ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom](#)). Spasenje je zavjetni odnos. Nitko ne može biti spašen osim ako Bog to ne započne /pokrene (usp. Iv 6:44.65). Međutim, Bog žudi da svi ljudi budu spašeni (usp. Iv 3:16; 4:42; Tit 2:11; 1. Tim 2:4; 4:10; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:1; 4:14); prema tome, implikacija jeste da Bog, na nekom stupnju (prirodno otkrivenje, usp. Ps 19:1-6 ili posebno otkrivenje, usp. Ps 19:7-14), suprotstavi svaku osobu s grijehom te osobe (usp. Rim 1 - 3) i s Njegovom naravi.

Misterija je zašto se neki odazovu a neki ne! Ja osobno ne mogu prihvatiti da je odgovor Božji odabir nekih, ali ne i drugih ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)). Svi ljudi stvoreni su u Božjoj slici (usp. Post 1:26-27) i Bog obećava da će ih sve iskupiti u Knjizi Postanka 3:15.

Možda nije toliko važno da mi shvatimo zašto, nego da vjerno predstavljamo Evanđelje svima i dopustimo Evanđelju raditi njegovo djelo u srcu i umu onih koji ga slušaju (usp. Mt 13:1-23). Pavao je propovijedao Lidiji i ona i njeni ukućani odazvali su se.

16:15 “njeno kućanstvo bili kršteni” Ovo očito upućuje na njenu obitelj, slugu, i radnike (usp. Kornelije, Djela 10:2; 11:14; i čuvar tamnice u Filipima, Djela 16:33). Isto tako, zabilježite kako je ona, kao i drugi u NZ-u, odmah bila krštena. To nije mogućnost! [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje](#); i [Posebnu temu dolje: Krštenje kućanstva /ukućana](#).

POSEBNA TEMA: KRŠTENJE KUĆANSTVA /UKUĆANA

Postoji nekoliko “krštenja kućanstva /ukućana” u NZ-u:

1. Djela apostolska 10:2, Kornelije
2. Djela apostolska 16:15, Lidija
3. Djela apostolska 16:33, tamničar iz Filipa.

Teološko pitanje što podiže ovaj stih je: “Jesu li djeca bila uključena u ove primjere obraćenja kućanstva u Djelima apostolskim?” Ako je tako, onda postoji biblijski presedan za krštenje male djece /dojenčadi u ovima “obiteljskim spasenjima”. Oni koji tvrde ovo kao dokaz također naglašavaju SZ-nu praksu uključivanja djece u narod Izraela kao novorođenčad (tj. obrezanje u starosti od osam dana, vidjeti James D. G. Dunn).

Iako je jamačno moguće da vjera u Krista trenutačno utječe na čitavu obitelj (usp. Pnz 5:9 i 7:9) u ovoj društvenoj okolnosti, ostaje pitanje: “Je li to sveopća istina što se mora provoditi u svakoj kulturi?” Ja tvrdim da je NZ otkrivenje o osobnim dragovoljnim odabirima povezanima sa svjesnim osjećajem o krivnji. Netko mora shvatiti svoju potrebu za Spasiteljem. Ovo vodi do daljnje pitanja: “Jesu li ljudi rođeni grješni u Adamu, ili su grješni kad odaberu ne poslušati Boga?” Judaizam dopušta razdoblje dječje nedužnosti sve do znanja o Zakonu i predanosti o njegovu održavanju; za mušku djecu, 13 godina, za žensku djecu, starost od 12 godina. Rabini ne naglašavaju Knjigu Postanka 3 kao što to čini Crkva.

NZ je Knjiga za odrasle. Ona tvrdi Božju ljubav za djecu, ali njena poruka usmjerena je prema odraslima! Međutim, moramo dopustiti da živimo u demokratskome, na pojedinca usmjerenom društvu, ali kultura Biblije je plemensko, klansko, obiteljsko društvo!

Teološko pitanje što podiže ovaj stih glasi: “Jesu li djeca bila uključena u ove primjere obraćenja kućanstva u Djelima apostolskim?” Ako je tako, onda postoji biblijski presedan za krštenje male djece /dojenčadi u ovima “obiteljskim spasenjima”. Oni koji tvrde ovo kao dokaz također naglašavaju SZ-nu praksu uključivanja djece u narod Izraela kao novorođenčad (tj. obrezanje u starosti od osam dana, vidjeti James D. G. Dunn str. 175-176).

Iako je jamačno moguće da vjera u Krista trenutačno utječe na čitavu obitelj (usp. Pnz 5:9 i 7:9) u ovoj društvenoj okolnosti, ostaje pitanje: “Je li to sveopća istina što se mora provoditi u svakoj kulturi?” Ja tvrdim da je NZ otkrivenje o osobnim dragovoljnim odabirima povezanima sa svjesnim osjećajem o krivnji. Netko mora shvatiti svoju potrebu za Spasiteljem. Ovo vodi do daljnje pitanja: “Jesu li ljudi rođeni grješni u Adamu, ili su grješni kad odaberu ne poslušati Boga?” Judaizam dopušta razdoblje dječje nedužnosti sve do znanja o Zakonu i predanosti o njegovu održavanju; za mušku djecu, 13 godina, za žensku djecu, starost od 12 godina. Rabini ne naglašavaju Knjigu Postanka 3 kao što to čini Crkva.

NZ je Knjiga za odrasle. Ona tvrdi Božju ljubav za djecu, ali njena poruka usmjerena je prema odraslima! Međutim, moramo dopustiti da živimo u demokratskome, na pojedinca usmjerenom društvu, ali kultura Biblije je plemensko, klansko, obiteljsko društvo!

▣ **“Ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je pravi vjernik s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:39: Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova.](#)

▣ **“ste me prosudili vjernom Gospodinu”** Prvo GLAGOLSKO je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Lidija tvrdi da je ona sad vjernik. Ona je pozvala ove misionare neka upotrebe njenu kuću i sredstva za Evanđelje. To je u skladu s Isusovom porukom sedamdesetorici kad ih je On poslao u misiju (usp. Lk 10:5-7).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Žene u Bibliji.](#)

▣ **“uđite u moju kuću i ostanite”** Lidija je bila izrična vrsta osobnosti, poslovna žena! Ovaj prvi GLAGOL je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA, upotrijebljenog kao IMPERATIV; drugi je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:16-18

¹⁶Dogodi se kad su išli na mjesto za molitvu, da nas je srela ropkinja koja je imala duh vraćanja, što je njenome gospodaru nosila mnogo dobiti proricanjem sudbine. ¹⁷Idući iza Pavla i nas, ona je vikala, govoreći: “Ovi su ljudi robovi-sluge Previšnjega Boga, koji vam navješćuju put spasenja.” ¹⁸Ona je to nastavljala raditi mnogo dana. Ali Pavao je bio vrlo ljutit, i okrenuo se i rekao duhu: “Zapovijedam ti u ime Isusa Krista da izadeš iz nje!” I on izade toga istog trenutka.

16:16 “Dogodi se” Očito se ovo dogodilo nekoga drugog dana, vjerojatno naredne subote. Ovo je bio slučaj susret, ali Bog je u potpunosti bio uključen za Svoje svrhe, kao što je On u svakome događaju, svakome osobnom susretu, svakoga dana!

▣ **“duh vraćanja”** Postoje dva pojma upotrijebljena u ovoj rečenici za opis ove ropkinje. Prvi, “vraćanja” (nađen jedino ovdje u NZ-u) ima SZ-nu pozadinu, ali koristi drukčije grčke pojmove u Septuaginti (usp. Lev 19:31; 20:6.27; Pnz 18:11; 1. Sam 28:3.7; 2. Kr 21:6; 1. Ljet 10:13). Ovo je bila demonom-opsjednuta osoba koja, pjesmama, bajanjima, ili tumačenjem prirodnoga fenomena (tj. let ptica, oblaci, ostaci u ispijenoj šalici, životinjska jetra, itd.) može pretkazati i, do nekoga stupnja, utjecati na budućnost.

U ovoj grčkoj kulturološkoj okolnosti pojam je *puthōn*, što dolazi iz grčke mitologije gdje je divovsku zmiju ubio Apolon. Taj je mit postao proročanski obred (tj. Delfi), gdje su ljudi mogli bogove pitati za savjet. Ovo je mjesto bilo poznato

po hramskim zmijama (tj. pitonima) što su puzale po ljudima koji su ležali u hramu i dopuštali zmiji da puže po njima kako bi spoznala i utjecaja na budućnost.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Vračar.](#)

POSEBNA TEMA: VRAČAR

Ovaj PARTICIP (BDB 890, KB 1116, *Qal* PARTICIP) znači “netko tko pokušava znati i nadzirati budućnost”. Korišteno je nekoliko različitih metoda:

1. bacanje kocki
2. savjetovanje idola
3. ispitivanje jetre ovaca
4. nekromancija ili prizivanje duhova
5. čitanje oblaka
6. let i puštanje ptica.

Neki tipični tekstovi su: Knjiga Brojeva 22:7; 23:23; Ponovljeni zakon 18:10.14; Jošua 13:22; 1. Samuelova 6:5; 15:23; 28:8; 2. Kraljevima 17:17; Knjiga proroka Izaije 2:6; 3:2; 44:25; Jeremija 14:14; 27:9; 29:8; Ezekiel 12:24; 13:6.7.9.23; 21:21.22.23.29; 22:28.

To je temeljeno na poganskome svjetnazoru kako postoje:

1. duhovna bića djelatna u ovome svijetu koja utječu na osobe i događaje
2. obavijest o budućnosti skrivenoj u prirodnim događajima te kako daroviti ljudi (tj. vračari, mediji, spiritisti, lažni proroci, npr. Jer 14:13-16; 27:9; 29:8; Ez 13:6.9.23; 22:28) mogu znati i utjecati na ovu budućnost.

▣ **(16:16) “proricanjem sudbine”** Ovaj pojam (PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA, JEDNINA ŽENSKOGA RODA) upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u. Korijen pojma uobičajen je u Septuaginti za “vračar, vidioc, prorok”, obično u negativnome smislu. To znači onaj tko zaneseno govori, označavajući time emocionalni zanos /trans što prati njihova predviđanja. Ovdje označava onoga tko pretkazuje budućnost za dobit. Okvirna i leksička implikacija jeste ta da je u djevojci obitavao nečisti duh.

16:17 “Idući iza Pavla ... ona je vikala” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA i IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Ona je nastavila slijediti i vikati (usp. Djela 16:18).

▣ **“Ovi su ljudi robovi-sluge Previšnjega Boga”** Isus ne bi prihvatio demonsko svjedočenje (usp. Lk 8:28; Mk 1:24; 3:11; Mt 8:29) a nije niti Pavao jer bi to moglo dovesti do suzvuca o podupiranju demonskoga.

Pojam “Previšnjega Boga” (usp. Mk 5:7; Lk 8:28) korišten je o YHWH-i (tj. *El, Elyon*) u Knjizi Postanka 14:18-19; 2. Samuelovoj 22:14 ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:34: Imena za Božanstvo, B](#)), ali koristio se u ovoj kulturi i za Zeusa. Ovaj duh nije davao svjedočanstvo kako bi proslavio Boga, nego povezoao Evanđelje s demonskim. [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u.](#)

Za “robovi-sluge” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:13: Moj Sluga.](#)

▣ **“koji vam navješćuju put spasenja”** Ne postoji ČLAN s “put” (usp. NRSV). Ona je moguće govorila kako su oni bili jedan od nekoliko putova do Previšnjega Boga. Ovaj demon ne pokušava pomoći Pavlovoj službi. Svrha ove izjave je:

1. postovjetiti Pavla s vraćanjem
2. predstaviti alternativni put, ne **taj** put spasenja (tj. vjera u Krista).

NET Biblija (str. 2022 #16) ima dobru raspru o gramatičkim poteškoćama uključenima u prijevod “taj put” nasuprot “neki put”. Ona daje prednost “taj put”.

Pravi problem jeste što bi slušatelji prvoga stoljeća u Filipima razumjeli. U njihovoj kulturološkoj okolini, “Previšnji Bog” upućivao bi na *Zeusa*, tako prisutnost odsutnosti ODREĐENOGA ČLANA s “put” nije egzegetski problem.

16:18 “Pavao je bio vrlo ljutit” U ovome slučaju Pavao je djelovao, ne u ljubavi, nego u razdraženosti. I Pavao je bio čovjek! Ovaj isti jak GLAGOL nađen je u Septuaginti u Propovjedniku 10:9, gdje znači težak rad. U NZ-u upotrijebljen je jedino ovdje i u Djelima apostolskim 4:2. Označava nekoga tko je potpuno iscrpljen.

▣ **“duhu”** Zabilježite da Pavao ne naslovljava ropkinju, nego demonsko obitavanje u njoj i nadzor nje. Pavlov egzorcizam bio je na isti način kao i ostali NZ-ni egzorcizmi (tj. u Ime Isusa).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:19-24

¹⁹Ali kad su njeni gospodari vidjeli kako njihova nada za dobit bijaše prošla, oni uhvatiše Pavla i Silu i odvukoše ih na trg pred vlasti, ²⁰i kad su ih doveli k glavnim sucima, oni rekoše: “Ovi ljudi bacaju naš grad u zbrku, bivajući Židovima, ²¹i proglašavaju običaje što nisu zakoniti za nas da ih prihvatimo ili da ih se pridržavamo, bivajući Rimljanima.” ²²Mnoštvo se digne zajedno protiv njih, a glavni suci strgaše njihovu odjeću s njih te nastave davati nalog za njih da budu izbatinani štapovima. ²³Kad su ih izudarali s mnogo udaraca, oni ih baciše u tamnicu, zapovjediše tamničaru da ih čuva sigurno; ²⁴i on, primivši takvu zapovijed, baci ih u nutarnju tamnicu i učvrsti njihove noge u klade.

16:19 “gospodari vidjeli kako njihova nada za dobit bijaše prošla” Ovi “gospodari” nisu uopće brinuli da je ljudsko biće bilo oslobođeno od okova zla. Oni su bili pogođeni zbog gubitka novaca (usp. Djela 16:16), vrlo slično kao ljudi u Evanđelju po Luki 8:26-39.

▣ **“uhvatiše Pavla i Silu”** Zašto nisu bili uhvaćeni Luka i Timotej neizvjesno je.

16:20 “glavnim sucima” Ovo je pojam *praetors* /pretori. Službeno njihovi su naslovi bili *duumvirs*, ali od Cicerona učimo kako se mnogima sviđjelo da ih se naziva *pretori*. Luka je vrlo precizan u svojoj uporabi naslova rimskim vladinih dužnosnika. Ovo je jedan od nekoliko dokaza o njegovoj povijesnosti.

16:20.21 “bivajući Židovima ... bivajući Rimljanima” Ovo pokazuje njihov rasni ponos i predrasudu. Pavlovo vrijeme u Filipima može biti blisko s vremenom edikta Klaudija o istjerivanju Židova iz Rima, godine 49-50. (zapravo on je zabranio ikoja židovska vršenja štovanja). Rimski protu-semitizam može se vidjeti u Ciceronovim *Pro Fiasco* 28 i *Javenal* 14.96-106.

▣ **“proglašavaju običaje što nisu zakoniti za nas da ih prihvatimo”** Zabilježite da ova optužba nema ništa s egzorcizmom ropkinje. To očito upućuje na njihovo propovijedanje Evanđelja o Isusu Kristu. Judaizam je bio zakonska religija u Rimskome Carstvu, ali kako je bilo jasno da je kršćanstvo predodređeno biti odvojenim i, time, nezakonitom religijom. Bilo je nezakonito da Židovi pokušavaju obratiti Rimljane, tako je bilo nezakonito i za Pavla.

16:22 “strgaše njihovu odjeću s njih te nastave davati nalog za njih” Glagolski oblici podrazumijevaju da su dva *pretora*, potaknuta galamom svjetine, strgala odjeću s Pavla i Sile (AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA, MNOŽINA). Za njih je aktivno sudjelovanje u sudskome događaju bilo vrlo neuobičajeno:

1. oni strgaše (AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA)
2. oni narediše batinanje (tj. IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA slijeđen PREZENTOM AKTIVNOGA INFINITIVA).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Bičevanje.](#)

POSEBNA TEMA: BIČEVANJE

Ovo je bila okrutna kazna! Često smrtonosna. Uvije je prethodila rimskome raspeću (vidjeti Livije, 33,36), ali čini se u početku iz Evanđelja po Luki 23:16.22; Ivana 19:1.12 da je to moguće bio još jedan Pilatov pokušaj dobivanja naklonosti za Isusa od svjetine.

Evanđelja koriste različite riječi za opis ovoga brutalnog batinanja:

1. *phragelloō* u Mateju 27:26; Marku 15:15, prevedeno u NASB kao “bičevanje”
2. *derō* u Luki 22:63, prevedeno u NASB kao “batinanje”
3. *mastigoō* u Ivanu 19:1, prevedeno u NASB kao “bičevanje” (usp. Mt 20:19; Mk 10:34; Lk 18:33; Djela 22:24).

Osoba je bila gola (tj. Djela 16:22) a njegove ruke bile su vezane za kolac na tlu (tj. Djela 22:25). Onda se bičem od kožnoga remenja s komadima kamena, kovine, ili kosti upletenih na kraju devet remena šibalo po otkrivenim leđima.

Zabilježeno je kako su ovi remeni često:

1. oslijepili žrtvu
2. otvorili rebra do kosti
3. izbili zube
4. čak prouzročili smrt.

Nije postojao ograničen broj udaraca što su zadavala dvojica rimskih vojnika, jedan sa svake strane (kao što je bilo židovsko batinanje, tj. 39, usp. Pnz 25:1-3; 2. Kor 11:24).

▣ (16:22) “**budu izbatinani štapovima**” Ova vrsta kazne (tj. *verberatio*, što je bila naređena od vlasti gradskoga suda) nije bila toliko okrutna kao rimsko bičevanje. Nije postojao određen broj udarac. Pavao je ovako bio batinan tri puta (usp. 2. Kor 11:25). Ovo je bilo jedno od zabilježenih (usp. 1. Sol 2:2).

16:24 “**nutarnju tamnicu**” Ovo znači sigurnost najvišega stupnja. Ovdje postoji čimbenik straha (usp. Djela 16:29). Pavlov egzorcizam privukao je njihovu pozornost.

▣ “**učvrsti njihove noge u klade**” Većina zatvora toga vremena imala je lance pričvršćene na zidove s kojima je zatvorenik bio vezan. Zato, vrata su bila samo zatvorena, ne zaključana. Ove klade široko bi raširile noge te prouzročile veliku neugodnost i dodale su sigurnosti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:25-34

²⁵Ali oko ponoći Pavao i Sila bijahu molili i pjevali ode slave Bogu, a zatvorenici ih bijahu slušali; ²⁶i najednom tamo dođe veliki potres, tako da se temelji tamnice bijahu uzdrмали; i odmah sva svata bijahu otvorena i svi lanci bijahu odriješeni. ²⁷Kad se tamničar probudio i vidio vrata tamnice otvorena, on povuče svoj mač i bijaše spreman ubiti se, pretpostavljajući da su uhićenici pobjegli. ²⁸Ali Pavao vikne s jakim glasom, govoreći: “Nemoj si nauditi, jer mi smo svi ovdje!” ²⁹I on potraži svjetla i uđe, i tresući se od straha padne pred Pavla i Silu, ³⁰i nakon što ih izvede van, reče: “Gospodo, što moram činiti da budem spašen?” ³¹Oni rekoše: “Vjeruj u Gospodina Isusa, i ti ćeš biti spašen, ti i tvoje kućanstvo.” ³²I oni govorahu riječ Gospodinovu njemu zajedno sa svima koji bijahu u njegovoj kući. ³³I on ih uze toga istoga trenutka noću i opra njihove rane, i odmah bijaše kršten, on i svi njegovi *ukućani*. ³⁴I on ih uvede u svoju kuću i stavi hranu pred njih, i uvelike se radovalo, povjerujući u Boga sa svojim čitavim kućanstvom.

16:25 “**oko ponoći**” Oni vjerojatno nisu mogli spavati zbog bolova od batinanja i klada.

▣ “**molili i pjevali ode slave Bogu**” Moguće je teološki sadržaj ovih molitava i oda prouzročio zatvorenicima pouzdanje u Krista (tj. “zatvorenici ih bijahu slušali”) jer nijedan od utamničenika nije pobjegao kad je potres otvorio vrata (usp. Djela 16:26.28, “mi smo svi ovdje”).

[Vidjeti Posebnu dolje: Pavlova molitva, slavljenje i zahvaljivanje Bogu.](#)

POSEBNA TEMA: PAVLOVA MOLITVA, SLAVLJENJE I ZAHVALJIVANJE BOGU

Pavao je bio čovjek slavljenja. On je poznavao Stari zavjet. Svaka od prve četiri podjele (tj. knjige) Psaltira završava s doksologijama (usp. Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48). Ljudi koji poznaju Boga slave Ga i veličaju često:

1. uvodni izričaji u njegovim pismima:
 - a. uvodna blaženstva ili pozdravi (usp. Rim 1:7; 1. Kor 1:3; 2. Kor 1:2)
 - b. uvodni blagoslovi (*eulogētos*, usp. 2. Kor 1:3-4; Ef 1:3-14)
2. kratki izljevi slavljenja:
 - a. Poslanica Rimljanima 1:25; 9:5
 - b. 2. Poslanica Korinćanima 11:31
3. doksologije (karakterizirane uporabom: [1] *doxa* {tj. slava} i [2] “za uvijek i uvijek”):
 - a. Poslanica Rimljanima 11:36; 16:25-27
 - b. Poslanica Efežanima 3:20-21
 - c. Poslanica Filipljanima 4:20

- d. 1. Timoteju poslanica 1:17
- e. 2. Timoteju poslanica 4:18
- 4. zahvaljivanja (tj. *eucharisteō*):
 - a. uvod pisama (usp. Rim 1:8; 1. Kor 1:4; 2. Kor 1:11; Ef 1:16; Fil 1:3; Kol 1:3.12; 1. Sol 1:2; 2. Sol 1:3; Flm 1:4; 1. Tim 1:12; 2. Tim 1:3)
 - b. poziv na davanje hvala (usp. Ef 5:4.20; Fil 4:6; Kol 3:15.17; 4:2; 1. Sol 5:18)
- 5. kratki izljevi zahvaljivanja:
 - a. Poslanica Rimljanima 6:17; 7:25
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 15:57
 - c. 2. Poslanica Korinćanima 2:14; 8:16; 9:15
 - d. 1. Poslanica Solunjanima 2:13
 - e. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
- 6. završna blaženstva:
 - a. Poslanica Rimljanima 16:20,24
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 16:23-24
 - c. 2. Poslanica Korinćanima 13:14
 - d. Poslanica Galaćanima 6:18
 - e. Poslanica Efežanima 6:24.

Pavao je poznao Trojedinoga Boga teološki i iskustveno. U svojim pisanjima on započinje s molitvom i slavljenjem. U sredini svojih predstavljanja on buktu u slavljenju i zahvaljivanju. U zaključku svojih pisama, on se uvijek podsjeća na molitvu, slavljenje, i zahvalu Bgu. Pavlova pisanja odišu s molitvom, slavljenjem, i zahvaljivanjem. On je poznao Boga, on je poznao sebe, on je poznao Evanđelje.

▣ (16:25) “**zatvorenici ih bijahu slušali**” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA, što podrazumijeva da su oni neprekidno slušali Pavla i Silu. GLAGOL *epakroaomai* rijetka je riječ u NZ-u i Septuaginti. Njena uporaba u 1. Knjizi o Samuelu 15:22 označava vrlo pažljivo slušanje s radošću. Ovi zatvorenici žudno su slušali i odazvali se poruci o Božjoj ljubavi, skrbi, i prihvaćanju!

16:26 “potres” Ovo je bio prirodni događaj, ali s nadnaravnom svrhom, vremenom, i učinkom (usp. Mt 27:51.54; 28:2). Bog je oslobodio Petra iz tamnice pomoću anđela (usp. Djela 4:31), ali ovdje je događaj bio odabran kako bi se Pavlu dala prilika za propovijedanje Evanđelja i utamničenicima i stražarima.

16:27 “mač” Ovo je bio mali, mač s dvije oštrice u pojasu, što je bio oblikovan kao jezik. To je bio instrument smrtne kazne za rimske građanin. Ako je tamničar izgubio utamničenike, on je pretrpio njihovu sudbinu (usp. Djela 12:19).

16:28 Pavlova i od Sile vjera te sadržaj njihovih molitava i pjesama snažno su utjecali na druge zatvorenike (ja mislim da su oni, također, bili spašeni)!

16:29 “potraži svjetla” Zabilježite MNOŽINU. Postojali su i drugi tamničari.

16:30 “Gospodo, što moram činiti da budem spašen” Ovo odražava za čovječanstvo: (1) strah od nadnaravnoga i (2) traženje mira s Bogom! On je želio mir i radost kojima su Pavao i Sila bili izloženi, čak i u ovima nepravičnim i bolnim okolnostima. Zabilježite ovaj je čovjek, kao i toliko drugih, znao kako mora postojati neka vrsta ljudskoga odaziva (usp. Lk 3:10.12.14; Djela 2:37; 22:10).

16:31 “Vjeruj u Gospodina Isusa” GLAGOL (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA) *pisteuō* može biti preveden kao “vjera”, ili “pouzdanje”. To je prvenstveno dragovoljan odaziv pouzdanja (usp. Djela 10:43). Također zabilježite kako je to pouzdanje u osobu, ne u doktrinu ili teološki sustav. Ovaj čovjek nije imao židovsku pozadinu (tj. Ninivljani u Joni). Ipak zahtjevi za potpuno spasenje vrlo su jednostavni i naprosto isti! Ovo je najkraći sažetak Evanđelja u NZ-u (usp. Djela 10:43). Njegovo pokajanje (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21) bilo je pokazano njegovim djelovanjima.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imena\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u; i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

▣ **“ti ćeš biti spašen, ti i tvoje kućanstvo”** U drevnome svijetu religija glave kuće bila religija svih njegovih članova (usp. Djela 10:2; 11:14; 16:15; 18:8). Kako je to djelovalo na pojedinačnome stupnju neizvjesno je, ali očito je bio uključen neki stupanj osobne vjere kod svakoga pojedinca. Pavao je slijedno propovijedao punu poruku Evanđelja tamničaru i njegovome kućanstvu (usp. Djela 16:32).

U ovome slučaju, ne samo njegovim ukućanima nego i njegovoj tamnici!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 16:15: Krštenje kućanstva /ukućana.](#)

16:32 “riječ Gospodinovu” Postoji varijanta uključena u ovaj izričaj:

1. “Riječ Gospodinova” je u MSS P^{45,74}, κ^2 , A, C, D, E. UBS⁴ daje tome ocjenu “B” (gotovo izvjesno)
2. “Riječ Božju” je u MSS κ^* , B.

U okviru pitanje je na koga “Gospodinovu” upućuje?:

1. Isusa, Djela apostolska 16:31
2. YHWH-u (usp. Djela 16:25.34; 13:44.48; to je SZ-ni izričaj, usp. Post 15:14; 1. Sam 15:10; Iz 1:10; Jona 1:1).

16:33 “i odmah bijaše kršten, on i svi njegovi ukućani” Ovo pokazuje važnost krštenja. Djela apostolska to spominju ponovno i ponovno. Isus je učinio to (usp. Lk 3:21) i zapovjedio to (usp. Mt 28:19) i utvrdio to (usp. Djela 2:38). U skladu je i s drugim primjerima u Djelima apostolskim da se krštenje događa odmah nakon njihova ispovijedanja vjere (usp. Djela 10:47-48). U određenome smislu to je bilo njihovo vidljivo i riječima javno ispovijedanje vjere u Krista (tj. Rim 10:9-13).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje; i u 16:15: Krštenje kućanstva /ukućana.](#)

16:34 “uvelike se radovao, povjerujući u Boga sa svojim čitavim kućanstvom” Dva GLAGOLA su JEDNINA što upućuju na tamničara. Međutim, PRILOŠKI IZRIČAJ podrazumijeva zaključak o proširenoj obitelji i slugama toga čovjeka.

GLAGOL “povjerujući” je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, što podrazumijeva ustaljeno stanje. Zabilježite promjenu u GLAGOLSKOME VREMENU od Djela apostolskih 16:31.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:35-40

³⁵Sad kad dođe dan, glavni suci pošalju svoje policajce, govoreći: “Pustite one ljude.” ³⁶I tamničar priopći ove riječi Pavlu, govoreći: “Glavni suci poslali su da vas se pusti. Stoga izađite sad i idite u miru.” ³⁷Ali Pavao im reče: “Oni su nas tukli javno bez suđenja, ljude koji su Rimljani, i bacili nas u tamnicu; a sad nas potajno otpuštaju? Ne uistinu! Nego neka oni sami dođu i izvedu nas.” ³⁸Policajci priopće ove riječi glavnim sucima. Oni bijahu prestrašeni kad su čili da su oni Rimljani, ³⁹i oni dođu i zamole ih, i kad su ih izveli, molili su ih neka ostave grad. ⁴⁰Oni izadoše iz tamnice i udoše u kuću od Lidije, i kad vidješe braću, oni ih ohrabriše i otputovaše.

16:35 “policajce” Ovo je doslovno “nositelj štapa” (*hrabdouchosta lictor*). To upućuje na one uključene u službenu stegu (usp. Djela 16:20). Talijanski “fašist” partija dobila je ime od ovoga pojma. Snop ovih štapova (iz latinskoga *fasces*) bio je simbol političkoga autoriteta.

16:37 “ljude koji su Rimljani” Filipi su bili rimska kolonija s posebnim zakonskim povlasticama što su mogle biti u opasnosti od Rima ako bi se izvijestilo o tome nepravednom postupanju s rimskim građanima. Batinanje rimskih građana bio je ozbiljan prekršaj njihova kolonijalnoga zakonskog statusa (usp. Djela 16:39; vidjeti Livije, “History” 10.9.4 ili Ciceron, “Pro Rabirio 4.12-13).

▣ **“nas”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 15:22: Sila /Silvan.](#)

16:39 Svrha Pavlova protesta bila je moguća zaštita mlade Crkve u Filipima i stjecanje izvjesnoga prepoznatljivog statusa za njih. Vođe, svojim djelovanjima, podrazumijevaju da propovijedanje Evanđelja nije bilo zakonski! Vrata su bila otvorena za buduće evangelizacijske pokušaje u Filipima.

16:40 “i otputovaše” Luka je očito ostao iza. Još uvijek ga nalazimo ovdje u Djelima apostolskim 20:5-6.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Sveti Duh nazvan Duh Isusa?
2. Zašto je Bog dopustio da se misionari susreću s toliko protivljenja i kušnji?
3. Zašto Pavao nije prihvatio svjedočenje ropkinje?
4. Popišite ljude spašene u Filipima.
5. Zašto su samo Pavao i Sula bili utamničeni?
6. Zašto ostali utamničeni nisu pobjegli?
7. Popišite elemente spasenja u ovome poglavlju. Jesu li oni drukčiji od onih u drugim poglavljima Djela apostolskih?
8. Je li ovaj tamničar imao ikakavu pozadinu u judaizmu ili kršćanstvu?
9. Što “njegovo kućanstvo bijaše spašeno” znači?
10. Zašto je Pavao učinio da se službeni dužnosnici ispričaju osobno?

DJELA APOSTOLSKA 17

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
metež u Solunu	propovijedanje Krista u Solunu	iz Soluna u Atenu	u Solunu	Solun: problemu sa Židovima
17:1-9	17:1-4 nasrtaj na Jasonovu kuću 17:5-9	17:1-9	17:1-4 17:5-9	17:1-4 17:5-9
apostoli u Bereji	služenje u Bereji		u Bereji	novi problemi u Bereji
17:10-15	17:10-15	17:10-15	17:10-15	17:10-12 17:13-15
Pavao u Ateni	filozofi u Ateni	Pavao u Ateni	u Ateni	Pavao u Ateni
17:16-21	17:16-21	17:16-21	17:16-21	17:16-18 17:19-21
17:22-28a	naslovljavanje Areopaga 17:22-34	17:22-31	17:22-31	17:22a Pavlov govor pred Vijećem Areopaga 17:22b-23 17:24-28
17:28b-31				17:29 17:30-31
17:32-34		17:32-34	17:32-34	17:32-34

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

Kratak pregled Pavlove poruke Grcima intelektualcima u Ateni (Djela 17:15-34). To je slično Djelima apostolskim 14:15-18.

- A. Postoji jedan Bog, Stvoritelj Neba (duh) i Zemlje (tvar):
 - 1. o kojem oni ne znaju
 - 2. koji ne prebiva u ljudskim hramovima ili idolima
 - 3. koji ne treba ništa od čovječanstva
 - 4. koji je jedini izvor stvarnoga života.
- B. On je u nadzoru čitave ljudske povijesti:
 - 1. stvorio je sve narode od jednoga čovjeka
 - 2. utvrdio granice naroda.
- C. On je u ljude stavio žudnju da spoznaju Njega, i Njega nije teško naći.
- D. Grijeh nas je odvojio od Njega:
 - 1. On je zanemario grijehe u vrijeme neznanja
 - 2. mi se moramo pokajati.
- E. On će suditi Svome Stvorenju:
 - 1. postoji određen dan za Sud
 - 2. Sud će se dogoditi putem Mesije
 - 3. taj Mesija uskrsnut je od mrtvih kako bi dokazao Svoju Osobu i djelo.

GRAD SOLUN

- A. Kratka povijest Soluna
 - 1. Solun je bio smješten na vrhu Termičkoga zaljeva. Solun je bio obalni grad na *Via Ignacija* (Put naroda /Ignacijski put), glavnoj rimskoj cesti, idući prema istoku od Rima. Pomorska luka, bila je i vrlo blizu bogate, dobro navodnjene, obalne ravnice. Ove tri prednosti učinile su Solun najvećim, najvažnijim trgovačkim i političkim središtem u Makedoniji.
 - 2. Solun je izvorno bio zvan Terma, povučeno od vrućih izvora u tome području. Rani povjesničar, Plinije Stariji, upućuje na Termu i Solun kao one što postoje zajedno. Ako je to slučaj, Solun je jednostavno okruživao Termu i pripojio je (Leon Morris, *The First and Second Epistles to the Thessalonians*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1991., str. 11). Ipak većina povjesničara vjeruje kako je Kasander, jedan od generala Aleksandra Velikoga, preimenovao Termu godine 315. pr.Kr. po kćeri Filipa Makedonskog te Aleksandrovoj polusestri i njegovoj ženi, u Solun (Strabon, VII. fragment 21). U neko vrijeme tijekom ranih stoljeća širenja kršćanstva, Solun je dobio nadimak "ortodokсни grad" zbog svoje kršćanske naravi (Dean Farrar, *The Life and Work of St. Paul*, New York: Cassell and Company, Limited, 1904., str. 364). Danas je Solun poznat kao Salonika i još uvijek je važan grad u Grčkoj.
 - 3. Solun je bio svjetska metropola slična Korintu, nastanjena narodima iz svega poznatog svijeta:
 - a. barbarskim germanskim narodima sa sjevera gdje su živjeli, donoseći sobom svoju pogansku religiju i kulturu
 - b. Grci koji su živjeli tamo, došli su iz Ahaje i iz otoka Egejskoga mora, zauzvrat donijevši svoju istančanost i filozofiju
 - c. Rimljani sa zapada također su bili nastanjeni tamo. Uglavnom su to bili umirovljeni vojnici i donijeli su svoju snažnu volju, bogatstvo i političku moć
 - d. konačno, došli su mnogobrojni Židovi s istoka; otprilike trećina populacije bili su Židovi. Donijeli su sobom svoju etničku monoteističku vjeru i svoje nacionalne predrasude.
 - 4. Solun, s populacijom od oko 200.000 stanovnika, bio je uistinu svjetski grad. Bio je pribježište i zdravstveno središte zbog vrućih izvora. Bio je trgovačko središte zbog svoje luke, plodnih ravnica i blizine Ignacijske ceste

5. kao glavni i najveći grad, Solun je također bio središte političke glavne uprave Makedonije. Bivajući glavnim gradom rimske provincije i domom mnogih rimskih građana (većinom umirovljenih vojnika), postao je slobodan grad. Solun nije plaćao danak i bio je upravljao prema Rimskom zakonu, budući je većina Solunjana bila rimski građani. Stoga su solunjski vladari bili zvani "politarsi". Ovaj se naslov ne pojavljuje nigdje drugdje u literaturi ali očuvan je s natpisa na lučnome slavoluku kod Soluna poznatome kao Vardarska vrata (Farrar, str. 371n.).

B. Događaji što su vodili do Pavlova dolaska u Solun:

1. mnogi su događaji vodili Pavla u Solun, ali iza svih fizičkih okolnosti jeste izravan, jasan poziv od Boga. Pavao prvotno nije imao na umu ući u europski kontinent. Njegova je želja na ovome drugom misijskom putovanju bila ponovno posjetiti crkve u Maloj Aziji koje je utemeljio na svome prvome misijskom putovanju i onda se vratiti na istok. Ipak, kad je došao trenutak za povratak na sjeveroistok, Bog mu je počeo zatvarati vrata. Vrhunac ovoga bilo je Pavlovo viđenje Makedonije (usp. Djela 16:6-10). To je uzrokovalo događanje dvojeg: prvo, kontinent Europa bio je evangeliziran i drugo, Pavao je, zbog okolnosti u Makedoniji, počeo pisati svoje Poslanice (Thomas Carter, *Life and Letters of Paul*, Nashville: Cokesbury Press, 1921., str. 112)
2. fizičke okolnosti što su Pavla vodile u Solun:
 - a. Pavao je otišao u Filipe, mali grad u kojem nije bile sinagoge. Njegov rad tamo propao je zbog vlasnika "proročke", demonske robinje i gradskoga vijeća. Pavao je bio pretučen i ponižen ali ipak crkva je bila ustanovljena čak usred svega toga. Zbog suprotstavljanja i fizičke kazne, Pavao je bio prisiljen otići, moguće prije negoli je onda to želio
 - b. kamo bi mogao ići nakon toga? Prošao je kroz Amfipolis i Apoloniju koji također nisu imali sinagogu
 - c. došao je u najveći grad u tome području, u Solun, koji je imao sinagogu. Pavao je imao obrazac ići prvo k mjesnim Židovima. On je to činio zbog:
 - (1) njihova poznavanja Staroga zavjeta;
 - (2) mogućnosti za poučavanje i propovijedanje što je predstavljala sinagoga;
 - (3) njihova položaja kao odabranoga naroda, Božjega zavjetnog naroda (usp. Mt 10:6; 15:24; Rim 1:16-17; 9 - 11);
 - (4) Isus je ponudio Sebe njima prvo, onda svijetu – tako je također, Pavao želio slijediti Kristov primjer.

PAVLOVI SUPUTNICI

- A. Pavla su pratili Sila i Timotej u Solun. Luka je bio s Pavlom u Filipima i on je ostao tamo. Ovo učimo iz "mi" i "oni" odlomaka Djela apostolskih 16 i 17. Luka govori "mi" u Filipima, ali "oni" kad se radi o putovanju u Solun.
- B. Sila, ili Silvan, bio je čovjek kojeg je Pavao odabrao da ide s njim na drugo misijsko putovanje nakon što su se Barnaba i Ivan Marko vratili na Cipar:
1. on je prvi put spomenut u Bibliji u Djelima apostolskim 15:22 gdje je nazvan glavnim čovjekom među braćom jeruzalemske Crkve
 2. on je bio i prorok (usp. Djela 15:32)
 3. on je bio rimski građanin kao Pavao (usp. Djela 16:37)
 4. on i Juda Barsaba bili su poslani u Antiohiju od Sabora u Jeruzalemu da izvide stanje (usp. Djela 15:22.30-35)
 5. Pavao ga hvali u 2. Poslanici Korinćanima 1:19 i spominje ga u nekoliko pisama
 6. kasnije on je prepoznat s Petrom u pisanju 1. Petrove poslanice (usp. 1. Pt 5:12)
 7. i Pavao i Petar nazivaju ga Silvan dok ga Luka naziva Sila.
- C. Timotej je također bio suputnik i suradnik Pavla:
1. Pavao ga je sreo u Listri, gdje se Timotej obratio na prvome misijskom putovanju
 2. Timotej je bio polu-Grk (otac) i polu-Židov (majka). Pavao ga je želio upotrijebiti za rad na evangelizaciji pogana
 3. Pavao ga je obrezao kako bi mogao raditi sa židovskim narodom

4. Timotej je spomenut u pozdravu u: 2. Poslanici Korinćanima, Kološanima, 1. i 2. Solunjanima i Filemonu poslanici
 5. Pavao je govorio o njemu kao o “mome sinu u službi” (usp. 1. Tim 1:2; 2. Tim 1:2; Tit 1:4)
 6. Pavlov opći ton kroz njegova pisma podrazumijeva da je Timotej bio mlad i plašljiv. Ipak Pavao je imao veliko povjerenje i pouzdanje u njega (usp. Djela 19:27; 1. Kor 4:17; Fil 2:19).
- D. Jedino se u odjeljku o spominjanju Pavlovih suputnika poklapaju ljudi koji su došli u Solun i pridružili se Pavlu na njegovima kasnijim misijama. Oni su Aristarh (Djela 19:29; 20:4; 27:2) i Sekund (Djela 20:4). Također, Dema je mogao biti iz Soluna (Flm 24; 2. Tim 4:10).

PAVLOVA SLUŽBA U GRADU

- A. Pavlova služba u gradu Solunu pratila je njegov uobičajeni obrazac o odlasku prvo k Židovima i onda okretanje k poganima. Pavao je propovijedao tri subote u sinagogi. Njegova poruka bila je: “Isus je Mesija”. Koristio je Pisma Staroga zavjeta kako bi pokazao da Mesija mora biti pateći Mesija (usp. Post 3:15; Iz 53), a ne politički zemaljski Mesija. Pavao je također naglašavao uskrснуće i ponudio spasenje svima. Isus je bio jasno predstavljen kao Mesija obećan od davnine koji može spasiti sve ljude.
- B. Odaziv na ovu poruku bio je taj da su neki Židovi, mnogi pobožni pogani, i mnoge važne žene prihvatile Isusa kao Spasitelja i Gospodina. Analiza ovih skupina obraćenika vrlo je značajna u razumijevanju Pavlovih kasnijih pisama ovoj crkvi.
- C. Pogani su bili većinski članovi crkve, što je vidljivo nedostatkom smjerenja na SZ u jednoj od dvije Poslanice. Pogani su lako prihvatili Isusa kao Spasitelja i Gospodina iz nekoliko razloga:
1. njihove tradicionalne religije bile su praznovjerje bez sile. Solun je ležao kod podnožja planine Olimp i svi su znali da su njegove visine bile prazne
 2. Evanđelje je bilo besplatno za sve
 3. kršćanstvo nije sadržavalo isključivo židovski nacionalizam. Židovska je religija privukla mnoge zbog svoga monoteizma i svoga visokog morala, ali je isto tako odbila mnoge zbog svojih neprijatnih obreda (kao što je obrezanje), i svojih svojstvenih rasnih i nacionalnih predrasuda.
- D. Mnoge su “žene poglavara” prihvatile kršćanstvo, jer su ove žene bile kadre učiniti svoje vlastite religijske odabire. Žene su bile slobodnije u Makedoniji i Maloj Aziji nego u ostatku rimsko-grčkoga svijeta (Sir Wm. M. Ramsay, *St. Paul the Traveller and Roman Citizen*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1896., str. 227). Ipak siromašnija klasa žena, iako slobodne, još je uvijek bila pod utjecajem praznovjerja i politeizma (Ramsay, str. 229).
- E. Mnogi su nalazili poteškoću u vremenskoj duljini Pavlova ostanka u Solunu:
1. Djela apostolska 17:2 govore o Pavlovu izlaganju u sinagogi tri subote dok je bio u Solunu
 2. 1. Poslanica Solunjanima 2:7-11 govori o Pavlovu radu na njegovu putu. To je bila izrada šatora ili kako su neki predlagali rad s kožom
 3. Poslanica Filipljanima 4:16 podupire dulji boravak, kad je Pavao primio najmanje dva novčana priloga iz crkve u Filipima dok je bio u Solunu. Udaljenost između ta dva grada je oko 100 milja. Neki predlažu da je Pavao ostao oko dva ili tri mjeseca te da tri subote upućuju samo na službu Židovima (Shepard, str. 165)
 4. različita izvješća o obraćenicima u Djelima apostolskim 17:4 te 1. Poslanici Solunjanima 1:9 i 2:4 podupiru ovo gledište, kako je ključna razlika u izvješćima bila odbacivanje idola od strane pogana. Pogani su u Djelima apostolskim bili židovski prozeliti i već su se odvratili od idola. Okvir podrazumijeva kako je Pavao mogao imati dulju službu među poganima negoli među Židovima
 5. kada se događala moguća dulja služba neizvjesno je zato jer je Pavao uvijek odlazio prvo Židovima. Nakon što su oni odbacili njegovu poruku, okrenuo se poganima. Kad su se oni odazvali Evanđelju u velikome broju, Židovi su postali ljubomorni (što je bila jedna od Pavlovih misijskih tehnika, usp. Rim 9 - 11) i započela je galama među gradskom ruljom.
- F. Zbog galame Pavao je napustio Jasonov dom i skrio se s Timotejem i Silom ili u najmanju ruku oni nisu bili prisutni kad je svjetina navalila u Jasonovu kuću tražeći ih. Politarsi su zatvorili Jasona kako bi osigurali mir. To je prouzročilo Pavlovo napuštanje grada noću i odlazak u Bereju. Unatoč tome, crkva je nastavila svoje svjedočenje Krista usprkos velikome suprotstavljanju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:1-9

¹Sad kad su putovali kroz Ampifol i Apoloniju, oni dodoše u Solun, gdje je postojala židovska sinagoga. ²I prema Pavlovu običaju, on ode k njima, i tri subote raspravljao je s njima iz Pisma, ³objašnjavajući i dajući dokaz da je Krist morao trpjeti i ponovno uskrsnuti od mrtvih, i rekao: “Ovaj Isus kojeg ja naviještam vama je Krist.” ⁴I neki od njih se uvjeriše i pridružiše Pavlu i Sili, zajedno s velikim brojem Grka koji su se bojali Boga i brojnim vodećim ženama. ⁵Ali Židovi, postavši ljubomorni i uzevši sobom neke zle ljude s trga osnovaše gomilu i stave grad u metež; i napadnuvši kuću Jasona, oni bijahu tražili da ih izvedu pred narod. ⁶Kad ih nisu našli, oni *započese* odvlačiti Jasona i neku braću pred gradske vlasti, vičući: “Ovi ljudi koji su uzburjali svijet došli su i ovdje; ⁷i Jason ih je primio, i oni svi djeluju suprotno proglasima Cezara, govoreći kako postoji drugi kralj, Isus.” ⁸Oni uskomešaše gomilu i gradske vlasti koji čuše ove stvari. ⁹I kad su primili jamstvo od Jasona i drugih, oni ih otpuste.

17:1 “kroz Ampifol i Apoloniju” Ova dva grada bila su smještena na rimskoj glavnoj cesti, Ignacijskome putu (tj. Cesta naroda), glavnoj istočno-zapadnoj cesti dugoj više od 500 milja, što je povezivala istočne i zapadne dijelove Carstva i koja je uobličila glavnu cestu Soluna.

▣ **“Solun”** Vidjeti Uvod u ovo poglavlje.

▣ **“gdje je postojala ... sinagoga”** Ovo je bio Pavlov obrazac i sljednost za navješćivanje (usp. Djela 17:2; 3:26; 13:46; Rim 1:16; 2:9.10; Djela 9:20; 13:5.14; 14:1; 17:2.10.17; 18:4.19; 19:8), vjerojatno jer je osjećao kako je Evanđelje prvo za Židove (usp. Rim 1:16) zbog SZ-noga proročanstva. Isto tako, mnogi ljudi koji su se bojali Boga pazili su na, poznavali, i odnosili se s poštovanjem prema Starome zavjetu.

17:2 “tri subote” Ovo znači da je on govorio u toj sinagogi samo tri subote. Vjerojatno je u gradu bio dulje od tri sedmice (usp. Fil 4:16), ali ne neko dulje razdoblje.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:12: Sabat /Subota \(NZ\).](#)

▣ **“raspravljao je s njima iz Pisma”** Pavao je sastavio proročanstva o Mesiji s Isusovim životom, naučavanjem, smrću, i uskrsnućem. On je taj obrazac uzeo od Stjepana (Djela 7) i svoje rabinske obuke.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 10:28: Rabinske hermeneutičke tehnike.](#)

17:3

NASB

“objašnjavajući i dajući dokaz”

NKJV

“objašnjavajući i pokazujući”

NRSV, NJB

“objašnjavajući i dokazujući”

TEV

“objašnjavajući Pisma, i dokazujući iz njih”

REB

“Objasnivši i primijenivši”

Pešita

“Tumačeći i dokazujući”

Prva riječ je *dianoigō*, što je upotrijebljena za Isusovo otvaranje Pisma za dvojicu na cesti za Emaus (usp. Lk 24:32.45). Također je upotrijebljena za Isusovo otvaranje njihovih očiju tako da su Ga mogli prepoznati (usp. Lk 24:31). Ova ista riječ korištena je u Djelima apostolskim 16:14 za Božje otvaranje Lidijina srca kako bi razumjela Evanđelje.

Drugi pojam, *paratithēmi*, korišten je često u Lukinim pisanjima za stavljanje hrane pred nekoga, ali ovdje podrazumijeva “staviti istinu pred” ili “preporučiti” (usp. Djela 14:23; 20:32). Dva puta u Evanđelju po Luki (usp. Lk 12:48; 23:46) upotrijebljena je o povjeravanju nečega drugome. Pavao pozorno i studiozno daje Evanđelje slušateljima (tj. depozit, *parathēkē*, 1. Tim 6:20; 2. Tim 1:12.14). Neki su se odazvali (neki Židovi, neki Grci koji su se bojali Boga, i nekoliko vodećih žena).

▣ **“Krist (je) morao trpjeti”** Pojam “morao je” (*dei*) je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što označava neophodnost (vidjeti punu bilješku u Djelima 1:16). Pateći Mesija bio je nagoviješten u SZ-u (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 52:13 - 53:12; Zah 12:10), ali nikad nije jasno bio viđen od rabina. To su snažno tvrdili apostolski propovjednici (usp. Lk 24:46; Djela 3:18; 26:23; 1. Pt 1:10-12). Ova istina bila je glavni kamen spoticaja Židovima (usp. 1. Kor 1:22-23). Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 3:18.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Pateći Mesija.](#)

▣ **“i ponovno uskrsnuti od mrtvih”** Ovo je uobičajen element u svima govorima /propovijedima Petra, Stjepana, i Pavla u Djelima apostolskim (dio *kerygme*). To je središnji stup Evanđelja (usp. 1. Kor 15).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*; i u 2:24: Uskrsnuće.](#)

▣ **“Ovaj Isus kojeg ja naviještam vama je Krist”** Postoje mnoge varijacije u grčkim rukopisima o posljednjim riječima ove rečenice:

1. “taj Krist, taj Isus” – MS B
2. “taj Krist, Isus” – neki prijevodi Vulgate i Koptski
3. “Krist Isus” – MSS P⁷⁴, A, D
4. “Isus Krist” – MS κ
5. “Isus (taj) Krist” – MS E i Bohairitska koptska verzija
6. “taj Krist” – George verzija.

Mnogi znanstvenici odabrali su slovanje #1 (*Vaticanus*) jer je toliko neuobičajen (UBS⁴ daje tome ocjenu “C”); [vidjeti Posebnu temu u Djelima 8:37: Tekstualni kritičizam](#).

U okolnosti ove sinagoge “taj Krist” značilo bi Pomazanik iz SZ-a, Mesija ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)). Postojale su tri pomazane službe u SZ-u: kraljevi, proroci, svećenici. Isus ispunjava sve tri ove djelatnosti (usp. Heb 1:1-3). Ovo pomazanje bilo je simbol Božjega odabira i opremanja za zadatak službe.

Rana crkva tvrdila je opet i opet da je Isus iz Nazareta bio obećani Mesija (usp. Djela 2:31-32; 3:18; 5:42; 8:5; 9:22; 17:3; 18:5.28), sljedeći Isusove vlastite jasne i opetovane potvrde.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 4:27: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\); i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

17:4 “pridružite” Ovaj grčki GLAGOL (AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA) nađen je jedino ovdje u NZ-u. Doslovno znači “dodijeliti kockom”. U ovome okviru označava “slijediti” ili “pridužiti se s”. “Kocka” je bila SZ-ni način spoznaje Božje volje. Implikacije od:

1. PRIJEDLOGA (*pros*)
2. korijena (*klēpoō*)
3. PASIVNOGA STANJA podrazumijevaju Božansko djelovanje.

Bog je otvorio njihova srca kao što je On otvorio i srce Lidije (usp. Djela 16:24; također zabilježite sličnu misao u 1. Pt 5:3).

▣ **“Grka koji su se bojali Boga”** Ovo su bili sljedbenici judaizma koji još nisu u potpunosti postali obraćenici, što je uključivalo:

1. bivanje obrezanim
2. krštenje
3. prinos žrtve kad je moguće u Hramu u Jeruzalemu.

▣ **“i brojnim”** Ovo je još jedan primjer Lukine uporabe *litotes* (namjerno nepotpuno izražavanje, usp. Djela 12:18; 15:2; 19:11.23.24; 20:12; 26:19.26; 27:20; 28:2), obično u obliku negacije. Ovdje je izričaj doslovno “ne nekolicina”, smješten na kraju rečenice za naglasak.

▣ **“vodećim ženama”** Žene su imale veću slobodu u Makedoniji (Lidija) nego u drugim dijelovima svijeta Mediterana. Obrazac postavljen u Antiohiji Pizidijskoj ponavljan je (usp. Djela 13:43.45.50). Zapadna obitelj grčkih rukopisa dodaje izričaj u Djelima apostolskim 17:4 tvrdeći kako su ove žene bile supruge vodećih muškaraca.

17:5 “Židovi, postavši ljubomorni” Židovska nevjera žalosna je za mene (usp. Djela 14:2), ali ljubomora (usp. Djela 5:17) je tragična! Ovi nisu bili motivirani religijskom revnošću kao Savao, nego ljubomorom! Broj obraćenika (usp. Djela 13:45), ne sadržaj propovijedanja, ono je što ih je smetalo.

Luka koristi pojam “Židovi” često u pejorativnome /pogrdnome, negativnom smislu (usp. Djela 12:3; 13:45; 14:2; 17:13), kao što čini i Pavao (usp. 1. Sol 2:15-16). To postaje istoznačnica s onima koji osporavaju i opiru se Evanđelju.

▣

NASB
NKJV
NRSV

“neke zle ljude s trga”
“neke zle ljude s trga”
“neke lupeže na trgovima”

TEV	“beskorisne lutalice s ulica”
NJB	“družine zločinaca s trga”
REB	“neke lupeže od otpada društva”
Pešita	“bandu loših ljudi s ulica grada”

Ovaj pojam opisuje one koji vise oko trga bez posla, lijene dobre-ni-za-što.

▣ **“gomilu”** Ova riječ nađena je jedino ovdje u NZ-u i vrlo je učestala u grčkoj književnosti. Nije nađena u Septuaginti. “Gomila” je okvirno pretpostavljeno značenje. Luka je bio obrazovan čovjek sa širokim rječnikom (tj. medicinskim, nautičkim, itd.).

17:6 “odvlačiti Jasona” Neki nagađaju kako je Jason spomenut u Poslanici Rimljanima 16:21 ista osoba, ali to je neizvjesno.

▣ **“i neku braću”** Ova građa podrazumijeva da Jason još nije bio vjernik. Točno kako je Jason dočeka misijsku skupinu neizvjesno je. Moguće da (su):

1. Pavao ili Sila radili za njega
2. oni unajmili sobu od njega
3. oni ostali u njegovu domu.

GLAGOL dočekati u Djelima apostolskim 17:7 znači “primiti kao gosta” (usp. Lk 10:38; 19:6; Jak 2:25).

▣ **“gradske vlasti”** Ovaj pojam “politarih” znači gradski vođa. To je bilo posebno ime za mjesne vladine vođe u Makedoniji. To je vrlo rijetka riječ, upotrijebljena jedino ovdje i u Djelima apostolskim 17:8 u NZ-u, ili u grčkoj književnosti a njegova uporaba pokazuje Lukino poznavanje ovog područja i podržava povijesnost Djela apostolskih (NASB *Study Bible*, str. 1607, ali riječ je nađena u grčkome natpisu na slavoluku na Ignacijskome putu u Solunu). Luka je bio precizan povjesničar u dobu kad je to bila rijetkost. On ima plan vjere, što vjernici potvrđuju kao nadahnuće.

NASB	“uzbunili svijet”
NKJV, NRSV, NJB	“okrenuli svijet naglavačke”
TEV	“prouzročili nevolju svugdje”
REB	“uzmenirili su čitav svijet”
Pešita	“stvorili su smetnje diljem svijeta”

Ovo podrazumijeva optužbu za nasilje (usp. Djela 21:38; također zabilježite 16:20; 24:5). To je vrlo jak pojam. Zabilježite njegovu uporabu od Pavla u Poslanici Galaćanima 5:12. Iz 1. Solunjanima 2:14-16 znamo da se ova crkva suočila s velikim progonstvom.

Pitanje je ako je ovo hiperbola ili su oni znali o širenju ove nove sljedbe judaizma.

17:7 “proglasima Cezara” Neki misle kako se ovo odnosi na Klaudijev (41.-54.) proglas iz godine 49.-50., koji je židovske obrede u Rimu stavio izvan zakona. Taj proglas, ustvari, prouzročio je židovskome stanovništvu napuštanje Rima. Međutim, ja mislim kako je iz okvira jasno da to upućuje na njihovo propovijedanje Evanđelja. Bilo je nezakonito da se bilo tko obraća Rimljanima.

▣ **“govoreći kako postoji drugi kralj, Isus”** Ova optužba može biti obzirom na:

1. Pavlov težak naglasak na eshatologiji u njegovu propovijedanju u Solunu
2. pojmove što su kršćani koristili za Isusa bivali su isti pojmovi što su Rimljani koristili za Cezara (kralj, gospodin, i spasitelj).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 7:52: SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg.](#)

17:8

NASB, TEV, Pešita	“gradske vlasti”
NKJV	“gradske vladare”
NRSV	“gradske dužnosnike”
NJB	“gradske savjetnike”
REB	“suce”

Ovo je grčki pojam *politarchs*, što su se godišnje imenovali u gradovima Makedonije. Oni nisu bili Rimljani nego gradski vođe (AB, tom 5, str. 384-389).

17:9 “jamstvo” Vjerojatno je ovo bila velika mjenica novčane sigurnosti, koju su dali nedavni obraćenici (usp. Djela 17:4.6.10), kako bi osigurali da Pavao ne nastavi propovijedati u gradu. Neki to povezuju s 1. Poslanicom Solunjanima 2:18.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:10-15

¹⁰Braća odmah otposlaše Pavla i Silu noću u Bereju, i kad su stigli, oni udoše u židovsku sinagogu. ¹¹Sad ovi su bili više plemenitoga srca negoli oni u Solunu, jer primiše riječ s velikom gorljivošću, ispitujući Pisma dnevno *kako bi vidjeli jesu li ove stvari bile tako*. ¹²Stoga mnogi od njih povjeroše, zajedno s brojnim istaknutim ženama i muškarcima. ¹³Ali kad su Židovi iz Soluna otkrili da je riječ Gospodinova naviještana od Pavla u Bereji također, oni dođoše i tamo, huškajući i komešajući svjetinu. ¹⁴Onda odmah braća otposlaše Pavla neka ode do mora; a Sila i Timotej ostadoše tamo. ¹⁵Sad oni koji su pratili Pavla doveli su ga u Atenu; i primivši zapovijed za Silu i Timoteja da dođu k njemu što je prije moguće, oni odoše.

17:10 “Bereju” [Bereja] Ovo je bio velik grad u Pavlovo vrijeme oko 60 milja zapadno, vrlo blizu Ignacijskome putu. Imao je i židovsku zajednicu, jednu koja je bila otvorena za slušanje Pavla i provjeru njegove teologije iz tekstova što je on navodio iz SZ-a.

▣ **“oni udoše u židovsku sinagogu”** Tekst podrazumijeva da odmah nakon što su stigli, čak nakon cijelo-noćnoga putovanja, odmah su otišli u sinagogu. Moguće se jednostavno dogodilo da je bila subota ili su znali kako će ih slijediti huškači. Vrijeme je bilo ključno. Suvremeni zapadnjački vjernici izgubili su hitnost i prvenstvo evangelizacije!

17:11 “ovi su bili više plemenitoga srca” Ovaj pojam koristio se za bogate, obrazovane, ljude visoke klase (usp. LXX, Job 1:3; Lk 19:12). Ta doslovna odredba ne odgovara Židovima iz Bereje; stoga, ona je metaforička za neke koji su voljniji čuti nove zamisli i procijeniti ih. Ovaj otvoreni stav moguće je bio osobina vodećih žitelja grada koji su štovali u sinagogi (usp. Djela 17:12).

▣ **“primiše riječ”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:41: Primiti \(iz 1. Solunjanima 2:13\).](#)

▣ **“ispitujući Pisma dnevno *kako bi vidjeli jesu li ove stvari bile tako*”** Ovo je pravi put za određivanje istine. Pavlova metoda propovijedanja bila je navođenje iz SZ-a i onda pokazivanje kako to primijeniti na Isusa.

Izričaj (“jesu li ove stvari bile tako”) sadrži ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (tj. *ei* s OPTATIVNIM NAČINOM, usp. Djela 17:27; 20:16; 24:19; 27:12), koji označava ono što je najudaljenije od stvarnosti (manje vjerojatno). Neki su se odazvali; neki se nisu (tajnovitost Evandjelja).

17:12 “mnogi od njih povjeroše” Ovo podrazumijeva da su se mnogi Židovi iz sinagoge i mnogi od onih koji su se “bojali Boga” odazvali.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“istaknutim”** Ovaj pojam složenica je od “dobar” i “oblik” ili “pojavak /ukazanje”. Koristio se za čestite, ugledne, i utjecajne ljude (usp. Djela 13:50 i Josip iz Arimateje, Mk 15:43).

17:13 Ovaj stih pokazuje svjesno suprotstavljanje Pavlovih židovskih neprijatelja. Mnogi od ovih bili su iskreni Židovi koji su djelovali iz religijskih pobuda (kao što je i Savao). Međutim, njihove metode otkrivaju njihova duhovna stanja.

17:14 “do mora” Ovo može značiti:

1. Pavao je putovao u Atenu obalnim brodom
2. Pavao je u Atenu putovao obalnom cestom.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:16-21

¹⁶Sad dok je Pavao čekao na njih u Ateni, njegov duh bijaše uznemiren u njemu dok je promatrao grad pun idola. ¹⁷Tako on se raspravljao u sinagogi sa Židovima i Bogo-bojznim *poganima*, i na trgu svaki dan s onima kojima se dogodi da budu prisutni. ¹⁸I isto tako neki od epikurejskih i stoičkih filozofa bijahu razgovarali s njim. Neki bijahu govorili: “Što ovaj besposlen brbljavac želi reći?” Drugi: “Čini se da je on navjestitelj tuđih božanstava” - jer je on

propovijedao Isusa i uskrsnuće. ¹⁹I oni ga uzeše i dovedoše na Areopag, govoreći: “Možemo li znati što je ovo novo učenje što navješćuješ? ²⁰Jer ti dovodiš neke čudne stvari u naše uši; tako želimo znati što ove stvari znače.” ²¹(Sad svi Atenjani i stranci koji su tamo dolazili u posjet trošili su svoje vrijeme ni u čem drugom nego pričanju ili slušanju nečeg novog.)

17:16 “Ateni” [Atena] Ovo je bio najveći grad grčkoga kulturološkoga nasljeđa i još uvijek intelektualno središte rimskoga svijeta. Bio je utopljen u tradiciju, praznovjerje i nemoralnost.

▣ **“njegov duh”** Grčki uncijalni rukopisi NZ-a nisu imali:

1. razmak između riječi
2. rečenična označja
3. velika slova (sva slova bila su velika)
4. podjele na stihove i poglavlja.

Prema tome, samo okvir može odrediti potrebu za velikim slovima. Uobičajeno velika su se slova koristila za:

1. imena za božanstvo
2. imena mjesta
3. osobna imena.

Ovaj pojam “duh” može upućivati na:

1. Svetog Duha (usp. Mk 1:5)
2. svjesni osobni vid ljudskosti (usp. Mk 8:12; 14:38)
3. neko biće duhovne kraljevine (tj. nečisti duhovi, usp. Mk 1:23).

U ovome okviru to upućuje na Pavla kao osobu.

Postoji nekoliko mjesta u Pavlovim pisanjima gdje je ova gramatička građa upotrijebljena za opis onoga što Sveti Duh proizvodi u pojedinačnome vjerniku:

1. “ne duh ropstva”, “duh posinjenja”, Poslanica Rimljanima 8:15
2. “duh blagosti”, 1. Poslanica Korinćanima 4:21
3. “duh vjere (vjernosti)”, 2. Poslanica Korinćanima 4:13
4. “duh mudrosti i otkrivenja”, Poslanica Efežanima 1:17.

Iz okvira je očito da Pavao koristi “duh” kao način upućivanja na sebe ili druge ljude (1. Kor 2:11; 5:4; 2. Kor 2:13; 7:13; Rim 1:9; 8:16; Fil 4:23).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

▣

NASB	“bijaše uznemiren u njemu”
NKJV	“bijaše uznemiren u njemu”
NRSV	“bijaše duboko uznemiren”
TEV	“uvelike uznemiren”
NJB	“bijaše uzbunjen”
REB	“bijaše ogorčen”
Pešita	“on mrmljaše prijetnjom u svome duhu”

Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA od *paroxunō*, što u osnovi znači “naoštriti”, ali ovdje je upotrijebljen slikovito za “uzburkati”. Ovo je pojam (u svome obliku IMENICE) što je upotrijebljen za opis Pavlove i Barnabine borbe oko Ivana Marka u Djelima apostolskim 15:39. Pozitivno je upotrijebljen u Poslanici Hebrejima 10:24.

17:17 Pavao je bio zabrinut i za Židove (“raspravljao u sinagogi”) i pogane, i za jedne i druge privučene judaizmu (bogobojazni) i za one koji su bili idolopoklonički pogani (“na trgu ... s onima kojima se dogodi da budu prisutni”). Pavao je naslovljavao ove raznolike skupine na različite načine: za Židove i bogobojazne koristio je SZ, ali za pogane je nastojao pronaći neko zajedničko tlo (usp. Djela 17:22-31).

17:18 “epikurejskih” Ova skupina vjerovala je da su zadovoljstvo ili sreća bili najveće dobro i cilj života. Oni nisu vjerovali u osobni, fizički život nakon smrti. “Uživati život sad” bio je njihov moto (oblik hedonizma). Oni su držali kako bogovi nisu bili zabrinuti za ljude. Svoje su ime dobili od Epikura, atenskog filozofa, koji je živio od 341.-270. g.pr.Kr., ali pretjerivali su

u njegovu temeljnome zaključku. Epikur je vidio zadovoljstvo u širem smislu negoli osobno, fizičko zadovoljstvo (tj. zdravo tijelo i spokojan um). “Za Epikura kažu da je rekao: ‘Ako ćete čovjeka učiniti sretnim, nemojte mu dodavati u bogatstvo, nego mu oduzmite njegove želje’” (*The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, tom IV., str. 153).

▣ **“stoičkih”** Ova skupina vjerovala je da je bog bio:

1. duša svijeta
2. imanentan /prisutan u čitavome Stvorenju (panteizam).

Oni su tvrdili da svi ljudi moraju živjeti u skladu s prirodom (tj. bog). Razlog je bio najviše dobro. Samonadzor, samodostatnost, i emocionalna stabilnost u svakoj situaciji bio je njihov cilj. Oni nisu vjerovali u osobni život poslije smrti. Njihov osnivač bio je Zenon, filozof s Cipra, koji se preselio u Atenu oko godine 300. pr.Kr. Svoje su ime dobili iz činjenice da je poučavao u obojenoj *stoi* u Ateni.

▣ **“besposlen brbljavac”** Ova riječ bila je korištena o vrapcima koji su jeli sjeme u polju. Kasnije se koristila metaforički o putujućim učiteljima koji su skupljali dijelove informacija tu i tamo i pokušavali ih prodati. *R.S.V. Interlinear* od Alfreda Marshalla prevodi to kao “neuk plagijator”. NJB ima “papagaj”.

▣ **“navjestitelj tuđih božanstava”** Ovo je doslovno “tuđinski *daimōn*” korišten u smislu duhovnih sila ili bogova (usp. 1. Kor 10:20-21). Ovi atenski filozofi bili su religijski politeisti (panteon na Olimpu).

1. Naprosto je moguće da su ovi atenski grčki filozofi uzeli Pavlove riječi kao upućivanje na dva boga (*Jerome Biblical Commentary*, tom 2, str. 199):
 - a. boginju zdravlja
 - b. boginju uskrsnuća (tj. Anastazija).
2. Čak je moguće da su jednog vidjeli kao:
 - a. muškog (Isus)
 - b. ženskog (uskrsnuće je IMENICA ŽENSKOGA RODA).
3. Terminologija Pavlova Evanđelja (usp. NET Biblija) sama po sebi može biti izvorom zbrke povezane s jednim Bogom u tri Osobe (tj. Trojstvo, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Trojstvo](#)):
 - a. Otac
 - b. Sin
 - c. Duh.

▣ **“jer je on propovijedao Isusa i uskrsnuće”** Kamen spoticanja Evanđelja za Židove bio je “pateći Mesija” a za Grke “uskrsnuće” (usp. 1. Kor 1:18-25). Osobni, tjelesni život poslije smrti nije se uklapalo u grčko razumijevanje bogova ili čovječanstva. Oni su tvrdili kako postoji božanska iskra u svakoj osobi, koju je fizičko tijelo uhvatilo u zamku ili zatvorilo. Spasenje je bilo oslobođenje od fizičkoga i ponovna apsorpcija u neosobno ili polu-osobno božanstvo.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*](#); i u [2:24: Uskrsnuće](#).

17:19 “oni ga uzeše i dovedoše na Areopag” Pojam *areopages* znači brdo Aresa (bog rata). U rimskome panteonu, bog rata bio je Merkur. U zlatnim vremenima Atene, to je bio filozofijski forum ovoga glasovitog intelektualnog grada. Ovo nije bilo suđenje, nego otvoreni gradski forum u prisutnosti vijeća gradskih vođa.

Ovo je uzorak Pavlova propovijedanja poganima, kao što je 13:16 i dalje bilo bogobožnim poganima. Hvala Bogu za ove kratke sadržaje Pavlovih poruka.

▣ **“Možemo li znati što je ovo novo učenje što navješćuješ”** Ovdje je razlika između intelektualne znatiželje (usp. Djela 17:20-21) i otkrivenja. Bog nas je stvorio znatiželjima (usp. Prop 1:8-9.18; 3:10-11), ali ljudski um ne može donijeti mir i radost. Jedino Evanđelje može učiniti to! Pavao raspravlja o razlici između ljudske mudrosti i Božjega otkrivenja u 1. Poslanici Korinćanima 1 - 4.

17:19-20 Ove su riječi društveno vrlo pristojne. Ovo je bilo, u određenome smislu, sveučilišna okolnost.

17:21 Ovaj stih je izgleda osvrt autora. On pokazuje da učtivost iz Djela apostolskih 17:19-20 nije bio istinsko intelektualno propitkivanje, nego tekući kulturološki hir. Oni su jednostavno uživali slušajući i raspravljajući. Pokušavali su oživjeti Atensku slavu iz prošlosti. Tragedija je što oni nisu mogli razlikovati ljudsku mudrost od Božanskoga otkrivenja (i tako je i danas na našim sveučilištima)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:22-31

²²Tako Pavao stane usred Areopaga i reče: “Ljudi Atene, ja opažam da ste vi vrlo religiozni u svim pogledima. ²³Jer dok sam prolazio i istraživao predmete vašeg štovanja, našao sam i oltar s ovim natpisom: ‘NEPOZNATOME BOGU.’ Stoga što vi štujete u neznanju, to vam ja navješćujem. ²⁴Bog koji stvori svijet i sve stvari u njemu, budući On jeste Gospodin neba i zemlje, ne obitava u hramovima stvorenima rukama; ²⁵niti je On posluživan ljudskim rukama, kao da On nešto treba, budući On Sâm daje svim ljudima život i dah i sve stvari; ²⁶i On stvori od jednoga čovjeka svaki narod čovječanstva da žive po čitavome licu zemlje, određivši njihova određena vremena i granice njihova staništa, ²⁷da bi oni tražili Boga, ako bi Ga možda mogli napipati i naći Ga, iako On nije daleko ni od jednoga od nas; ²⁸jer u Njemu živimo i krećemo se i postojimo, kao što je čak neki od vaših pjesnika rekao: ‘Jer i mi smo Njegova djeca.’ ²⁹Bivajući onda djeca Božja, mi ne smijemo misliti da je Božanska Suština kao zlato ili srebro ili kamen, neka slika uobličena od umjetnika i misli čovjekove. ³⁰Zato zanemariivši vremena neznanja, Bog sad obznanjuje ljudima da se svi ljudi bilo gdje moraju pokajati, ³¹jer On je odredio dan u kojem će On suditi svijetu u pravednosti kroz Čovjeka kojeg je On imenovao, dajući dokaz svim ljudima uskrisivši Ga od mrtvih.”

17:22 “da ste vi vrlo religiozni” Ovo je doslovno “bojati se bogova” (*daimōn*). To može značiti:

1. u negativnome smislu, “sujevjerni /praznovjerni”, kao u *King James Version*
2. u pozitivnome smislu, “vrlo točni u izvedbi religijske pojedinosti” (NKJV, NJB, usp. Djela 25:19).

Ovi su ljudi imali intelektualnu znatizeljju i poštovanje za religijske stvari, ali samo unutar izvjesnih parametara (njihovih tradicija).

▣ **“svim”** Zabilježite koliko puta u ovome govoru Pavao koristi uključujući “svi /sve /svim /čitavome” ili izričaje što su tome usporedni:

1. “svim pogledima”, Djela apostolska 17:22
2. “sve stvari”, Djela apostolska 17:24
3. “svim ljudima život i dah”, Djela apostolska 17:25
4. “sve stvari”, Djela apostolska 17:25
5. “svaki narod”, Djela apostolska 17:26
6. “po čitavome licu zemlje”, Djela apostolska 17:26
7. “ni od jednoga od nas”, Djela apostolska 17:27
8. “mi” (dvaput), Djela apostolska 17:28
9. “svi ljudi bilo gdje”, Djela apostolska 17:30
10. “svijetu” (doslovno: nastanjenoj Zemlji), Djela apostolska 17:31
11. “svim ljudima”, Djela apostolska 17:31.

Pavlove dobre vijesti bile su da je Bog ljubio sve ljude (tj. stvoreni u Njegovoj slici, usp. Post 1:26-27) i osigurao način za njih da Ga spoznaju (tj. izvorna svrha stvaranja bila je zajedništvo s Bogom, usp. Post 3:8) i da im bude oprošteno (tj. od učinaka Pada, usp. Post 3).

17:23 “natpisom: ‘NEPOZNATOME BOGU’” Grci su se bojali da su možda zaboravili ili izostavili štovanje nekoga važnog božanstva koji može uzrokovati nevolju ako je zapostavljeno, pa su redovito imali spomenike ove vrste (usp. Pauzanija, *Description of Greece* 1:1:4 i Filostrat, *Life of Apollonius* 6:3:5). To pokazuje njihov strah od duhovne kraljevine i njihov politeizam.

▣ **“Stoga što vi štujete u neznanju”** Postoji igra riječi između “nepoznatome” (*agnōetō*) i “neznanju” (*agnoountes*). Mi dobivamo englesku riječ “agnostik” iz ove grčke riječi. Pavao je prilagođavao predstavljanje Evandjelja poganima koji su vjerovali u neosobnu dušu svijeta.

▣ **“to vam ja navješćujem”** Pavao jasno tvrdi da on nije “brbljavac” (Djela 17:18) i da on poznaje najvišega Boga kojeg oni ne poznaju.

17:24 “Bog koji stvori svijet i sve stvari u njemu” Pavlov prvi teološki naglasak jeste da je Bog Stvoritelj (usp. Post 1 - 2; Ps 104; 146:6; Iz 42:5). Grci su vjerovali da su i duh (Bog) i materija (atomi) bili su-vječni. Pavao potvrđuje zamisao Knjige Postanka 1 o stvaranju gdje osoban, svjestan Bog stvara i nebesa i Zemlju (ovu planetu i svemir).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 14:17: Prirodna bogatstva.](#)

▣ **“ne obitava u hramovima stvorenima rukama”** Ovo je navod iz:

1. SZ (usp. 1. Kr 8:27; Iz 66:1-2)
2. grčkoga filofota, Euripida, fragment 968.

Postoji nekoliko navoda u ovome okviru od grčkih pisaca (usp. Djela 17:25; 28). Pavao je bio učen i u grčkim skolasticima.

17:25 “kao da On nešto treba” Ova ista misao nađena je kod /u:

1. Euripidovu *Heracles* 1345f
2. Platonovu *Euthyphro* 14c
3. Aristobulovu Fragmentu 4
4. Psalmu 50:9-12.

Grčki hramovi bili su često viđeni kao mjesta gdje su se bogovi hranili i bili zbrinuti.

▣ **“budući On Sâm daje svim ljudima život i dah i sve stvari”** Ovo može biti smjeranje na Knjigu proroka Izaije 42:5. To je Pavlov način potvrđivanja:

1. Božje ljubavi za ljudstvo (milosrđe, milost)
2. Božje veličanstvene opskrbe za ljudstvo (providnost).

Sličnu istinu stvorio je Zenon, utemeljitelj Škole stoicizma, što je zapisao Klement Aleksandrijski, u *Stromateis* 5:76:1. Zabilježite “autos”, On Sâm! Kakva predivna istina za pogane da je čuju i prihvate.

17:26 “On stvori od jednoga” Zapadna obitelj grčkih rukopisa dodaje “(od jedne krvi”. Međutim, grčki manuskripti P⁷⁴, x, A, i B izostavljaju taj pojam (UBS⁴ daje njegovu izostavljanju ocjenu “B” [gotovo izvjesno]). Ako je izvorno to upućuje na Adama. Ako je to smjeranje na grčku filozofiju to izražava jedinstvo ljudstva od jednoga stabla. Ovaj i naredni izričaj jasno tvrde jednodušnost čitavoga ljudstva (moguće smjeranje iz Mal 2:10, ili čak LXX-u u Pnz 32:8), i teološki tvrdi da su ljudi stvoreni u Božjoj slici (usp. Post 1:26-27).

Ostatak toga stiha može također smjerati na izvješće Knjige Postanka. Čovječanstvu je zapovjedbno neka bude plodonosno i ispuni Zemlju (usp. Post 1:28; 9:1.7). Ljudi su se nerado odvajali i ispunjavali Zemlju. Babilonska kula (usp. Post 10 - 11) pokazuje Božji mehanizam da to ostvari.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

▣ **“odredivši njihova određena vremena i granice njihova staništa”** Pavao tvrdi da Bog ne samo da je stvorio sve, nego i upravlja svime. Ovo može biti smjeranje na Ponovljeni zakon 32:8 (LXX). Međutim, ova istina potvrđena je i na drugim mjestima u SZ-u (usp. Job 12:23; Ps 47:7-9; 66:7).

17:27 Prvi izričaj može biti navod od grčkoga pjesnika, Arata.

▣ **“ako”** Ovo je ČETVRTI RAZRED KONDICINALA što znači da je najdalje uklonjeno od stvarnosti. Ljudi moraju shvatiti svoju potrebu. Oba GLAGOLA su AORISTI AKRIVNIH OPATATIVA.

▣

NASB, NKJV, NRSV

“bi Ga možda mogli napipati”

TEV

“kao da su ga osjećali oko sebe”

NJB

“osjećajući svoj put prema njemu”

REB

“pipajući za njim”

Pešita

“tražiti Boga”

Riječ znači “dodirnuti /taknuti” ili “osjećati” (usp. Lk 24:39). Ovaj okvir podrazumijeva pipanje obzirom na tamu ili zbrku. Oni pokušavaju naći Boga, ali to nije lako. Poganstvo je slijepa sila što obilježava Pad, kao što čini idolatrija i praznovjerje (usp. Rim 1 - 2), ali Bog je prisutan!

▣ **“On nije daleko ni od jednoga od nas”** Kakva čudesna istina. Bog nas je stvorio, Bog je za nas, Bog je s nama (usp. Ps 139)! Pavao snažno tvrdi Božju ljubav, skrb, i prisutnost sa svim ljudima. To je istina Evandjelja (usp. Ef 2:11 - 3:13).

Pavao moguće smjera na Ponovljeni zakon 4:7 ili Knjigu proroka Jeremije 23:23-24, ali izvodeći vrijednost na sve ljude. To je skrivena tajna Novoga saveza!

17:28 “čak neki od vaših pjesnika rekao” Prethodni izričaj: “u Njemu mi živimo i krećemo se i postojimo”, navod je iz:

1. Kleantove *Hymn to Zeus*. On je bio na čelu stoičke škole od godine 263.-232. pr.Kr.
2. Aratove (iz Solija, grada blizu Tarzusa) *Phainomena*, redak 5. Arat je bio iz Cilicije i živio je od godine 315.-240. pr.Kr. Ovaj navod naglašava ili:
 - a. Božju imanentnost (usp. Djela 17:27) ili
 - b. Božje stvaranje svih ljudi (usp. Djela 17:26).

Pavao također navodi epikurejce u 1. Poslanici Korinćanima 15:32 i Menandera, *Thais*, u 1. Korinćanima 15:33. Pavao je bio obučen u grčkoj književnosti i retorici, vjerojatno u Tarzu, što je bio glavni sveučilišni grad.

▣ **“Jer i mi smo Njegova djeca”** Ovo je drugi navod, vjerojatno od Epimenidesa, naveo ga je Diogen Laertius u *Lives of the Philosophers* 1:112.

17:29 Ovo je Pavlov zaključak i pobijanje idolatrije (usp. Ps 115:1-18; Iz 40:18-20; 44:9-20; 46:1-7; Jer 10:6-11; Hab 2:18-19). Tragedija paloga ljudstva jeste ta da oni traže duhovnu istinu i zajedništvo od stvari načinjenih ljudskom rukom što ne mogu čuti, odgovoriti, ili pomoći!

17:30 “zanemarivši vremena neznanja” Ovo je iznenađujući vid Božjega milosrđa (usp. Rim 3:20.25; 4:15; 5:13.20; 7:5.7-8; 1. Kor 15:56). Ali sad oni su čuli Evanđelje i duhovno su odgovorni!

▣ **“Bog sad obznanjuje ljudima da se svi ljudi bilo gdje”** Ova izjava tvrdi:

1. postoji samo jedan Bog
2. On želi da se svi ljudi svugdje pokaju.

To pokazuje univerzalizam Božjeg milosrđa i ljubavi (usp. Iv 3:16; 4:42; 1. Tim 2:4; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:1; 4:14). Ovo nije univerzalizam u smislu da će svi biti spašeni (usp. Djela 17:32-33), nego u smislu da Bog žudi da se svi ljudi pokaju i pouzdaju se u Isusa za spasenje. Isus je umro za sve! Svi mogu biti spašeni! Misterija zla jeste ta da neće svi biti spašeni.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **“pokajati”** Hebrejski pojam znači “promjena djelovanja”, dok grčki pojam upućuje na “promjenu uma”. Oboje je ključno. Obje škole filozofije spomenute u Djelima apostolskim 17:18 odbacile bi ovo, ali iz različitih razloga.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Starome zavjetu;](#) i: [Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

17:31 “jer On je odredio dan u kojem će On suditi svijetu” Pavlova poruka jasno je i uzastopno tvrdila Božje milosrđe i opskrbu. Ali to je samo pola poruke. Bog ljubavi i sućuti također je i Bog pravde koji žudi za pravednošću. Ljudi stvoreni u Njegovoj slici dat će račun o svome upravljanju darom života (tj. Ps 96:13; 98:9). Tema NZ-a da će Bog suditi svijetu (hiperbola o poznatome svijetu) ponavlja se (posebice Mt 10:15; 11:22.24; 16:27; 22:36; 25:31-46; Otk 20:11-15).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 10:42: Osuda u NZ;](#) i: [Kristovo sudačko mjesto \(iz 2. Kor 5:10\).](#)

▣ **“kroz Čovjeka kojeg je On imenovao”** Ova zamisao o Sudnjem danu temeljena na našem odnosu vjere prema uskrsnome čovjeku, Isusu iz Nazareta (YHWH-in posrednik u Sudu), bila je nečuvana i nevjerovatna ovima grčkim intelektualcima (usp. 1. Kor 1:23), ali ona je srce očevica Evanđelja (usp. Djela 10:42; Mt 25:31-33).

▣ **“uskrisivši Ga od mrtvih”** Ova tema često je ponavljana u Djelima apostolskim (usp. Djela 2:24.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31). Ona je srce potvrde Evanđelja da je Bog Otac prihvatio život, naučavanje, i nadomjesnu smrt Isusa. Puniji tekst što poučava o temi: (1) Isusovo uskrsnuće i (2) uskrsnuće vjernika nalazi se u 1. Poslanici Korinćanima 15.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:32-34

³²Sad kad su čuli o uskrsnuću od mrtvih, neki se *započеше* rugati, ali drugi rekoše: “Mi ćemo te opet čuti glede ovoga.” ³³Tako Pavao ode iz njihove sredine. ³⁴Ali neki ljudi mu se pridružiše i povjerovaše, među kojima bijahu i Dionizije Areopagit i žena imenom Damara te drugi s njima.

17:32 “kad su čuli o uskrsnuću od mrtvih” Grci, osim epikurejaca, vjerovali su u besmrtnost duše, ali ne i tijela. Uskrsnuće je bio glavni kamen spoticaja za ove Grke (usp. Djela 17:18; 1. Kor 1:23).

▣ **“rugati”** Ovaj pojam upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u, ali pojačani oblik pojavljuje se u Djelima apostolskim 5:30 i 26:21. Njegov korijen (*chleusma* ili *chleusmos*) korišten je u Septuaginti nekoliko puta za “ismijavanje” ili “sprdnju /porugu” (usp. Job 12:4; Ps 79:4; Jer 20:8).

▣ **“ali drugi rekoše: ‘Mi ćemo te opet čuti glede ovoga’”** Pavlova poruka o Božjoj ljubavi i skrbi za sve ljude bila je toliko temeljito nova da su ovi slušatelji bili privučeni, ali ne posve uvjereni.

17:34 “neki ljudi mu se pridružiše i povjerovaše, među kojima bijahu i Dionizije” Postoje tri moguća odaziva na Evanđelje:

1. odbacivanje: “neki se započеше rugati” (Djela 17:32)
2. zakašnjela odluka: “Mi ćemo te opet čuti glede ovoga.” (Djela 17:32)
3. povjerovati: “neki ljudi mu se pridružiše i povjerovaše” (Djela 17:34; 1. Sol 1:9-10).

Ovo je usporednica s parabolom o tlima (usp. Mt 13).

Za “povjerovaše” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“Dionizije Areopagit”** On je morao biti redovit polaznik ovih filozofijskih rasprava na brdu Mars. Barem jedan intelektualac postao je vjernik.

Euzebije, *Eccl. His.* 3:4:6-7 i 4:23:6 kaže da je on postao prvim biskupom Atene ili Korinta. Ako je to istina, kakva velika preobrazba! Evanđelje je u radu preobrazbe!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Pavao izbjegavao izvjesne veće gradove kao što su Amfipol i Apolonija?
2. Zašto je Kristova patnja bila toliko uzrujavajuća za Židove?
3. Zašto je odaziv Berejaca na Evanđelje toliko važan i ohrabrujući?
4. Zašto je Pavao bio toliko uznemiren zbog duhovnoga stanja Atenjana?
5. Zašto je Pavlov govor na brdu Mars toliko značajan? (stihovi 22-24)

DJELA APOSTOLSKA 18

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao u Korintu	služenje u Korintu	osnivanje Crkve u Korintu	u Korintu	utemeljenje Crkve u Korintu
18:1-4	18:1-17	18:1-4	18:1-4	18:1-4
18:5-11		18:5-11	18:5-8 18:9-11	18:5-11 Židovi odvođe Pavla na sud
18:12-17		18:12-17	18:12-13 18:14-17	18:12-17
Pavlov povratak u Antiohiju	Pavao se vraća u Antiohiju	kraj drugoga misijskog putovanja i početak trećega	povratak u Antiohiju	povratak i Antiohiju i polazak na treće putovanje
18:18-23	18:18-23	18:18-21	18:18-21	18:18 18:19-21
		18:22-23	18:22-23	18:22-23
Apolon propovijeda u Efezu	služba Apolona	Apolon u Efezu	Apolon u Efezu i Korintu	Apolon
18:24-28	18:24-28	18:24-28	18:24-28	18:24-26 18:27-28

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:1-4

¹Nakon ovih stvari on napusti Atenu i ode u Korint. ²I on nade Židova imenom Akvila, rodom iz Ponta, koji je nedavno došao iz Italije sa svojom ženom Priscilom, jer je Klaudije zapovjedio svim Židovima neka napuste Rim. On dođe k njima, ³i jer on bijaše istoga zanata, on ostane s njima i oni bijahu radili, jer po zanatu oni su bili izrađivači šatora. ⁴I on je raspravljao u sinagogi svake subote i pokušavao uvjeriti Židove i Grke.

18:1 “on napusti Atenu i ode u Korint” Korint je bio 50 milja zapadno od Atene na uskome području (tjesnacu). Pavao je bio sam u Ateni i čak zakratko u Korintu (usp. Djela 18:5). Pavao je imao poteškoće s očima (trn u tijelu, usp. 2. Kor 12). Za njega je bilo vrlo teško biti samome.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Grad Korint.](#)

POSEBNA TEMA: GRAD KORINT

- A. Zimski brodski putovi oko najjužnije točke Grčke (tj. Cape Malea) bili su vrlo opasni. Stoga, kopnena ruta najkraće moguće dužine bila je ključna. Zemljopisni položaj Korinta na četiri milje tjesnaca između Korinskoga zaljeva (tj. Jadransko more) i Saronškoga zaljeva (tj. Egejsko more) činio je grad glavnim trgovačkim (tj. brodsko i trgovačko središte specijalizirano za vrste keramike i posebnu vrstu mjedi) i vojnim središtem. U Pavlovo vrijeme to je doslovno bilo mjesto gdje su se susretale kulture Istoka i Zapada.
- B. Korint je bio i glavno kulturno središte grčko-rinskoga svijeta jer je bio domaćin dvogodišnjih Istamskih ili Istmijskih igara što su započele 581. g.pr.Kr. (u hramu Posejdona). Samo su im Olimpijske igre u Ateni, održavane svake četiri godine, mogle biti suparnici po veličini i važnosti (Tukidid, *Hist.* 1.13.5).
- C. Godine 146. pr.Kr. Korint je bio uključen u sukob (tj. Ahejska liga) protiv Rima i bio je uništen od rimskoga vojskovođe Lucija Mummiusa a stanovništvo je bilo rastjerano /raspršeno. Zbog njegove ekonomske i vojne važnosti ponovno ga je ili 46. ili 48. g.pr.Kr. izgradio Julije Cezar. Postao je rimska kolonija gdje su rimski vojnici bili umirovljeni. To je bilo oponašanje Rima u arhitekturi i kulturi i upravno središte rimske (tj. senatorske) provincije Ahaje godine 27. pr.Kr. Postao je Carska provincija 15. godine.
- D. Akropola Staroga Korinta, podignuta više od 1.800 stopa iznad ravnice, bila je mjesto hrama posvećenog Afroditi. U tome hramu služilo je 1.000 prostitutki (Strabon, *Geography*, 8.6.20-22). Biti nazvan “Korinćaninom” (tj. *Korinthiazesthai*, skovao Aristofan [450.-385. g.pr.Kr.]) bila je istoznačnica za raskalašen, buntovan život. Ovaj hram, kao i većina grada, bio je uništen u zemljotresu oko 150 godina prije negoli je došao Pavao, i ponovno 77. godine. Neizvjesno je ako se kult plodnosti nastavljao u Pavlovo vrijeme. Budući su Rimljani, 146. g.pr.Kr., uništili grad i pobili ili zarobili sve njegove stanovnike, grčki okus grada bio je zamijenjen svojim rimskim kolonijalnim (*Pausanias*, II.3.7).

18:2 “Židova imenom Akvila ... Priscilom” Njegova žena, Priscila, također zvana Priska, obično je spomenuta prva (usp. Djela 18:18.26; 1. Kor 16:19; 2. Tim 4:19), što je bilo vrlo neuobičajeno u ovoj patrijarhalnoj kulturi. Njeno ime odgovara imenu bogate rimske obitelji (*gens Prisca*). Za nju se nikad nije reklo da je Židovka. Kakva je to morala biti velika ljubavna priča ako je ona bila bogata rimska gospođa koja se zaljubila u židovskoga putujućeg izrađivača šatora ili kožara! Oni su se prijateljili i radili zajedno s Pavlom u toj radnji. Oni su pomogli učeniku Apolonu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Žene u Bibliji;](#) i [Posebnu temu dolje: Akvila i Priska /Priscila.](#)

POSEBNA TEMA: AKVILA I PRISKA /PRISCILA

Akvila je bio židovski izrađivač šatora (kožni ili laneni /platneni radni par), kao Pavao. Svi su Židovi, čak i rabini, bili učeni trgovini tako da ne bi uzimali novac za svoje poučavanje. Žena Akvile, Priscila ili Priska, popisana je prva četiri puta od ukupno šest puta koliko su spomenuti (usp. Djela 18:2.18.26; Rim 16:3; 1. Kor 16:19; 2. Tim 4:19). Mnogi su zabilježili kako je njeno ime bilo rimsko plemenitaško ime (*gens Prisca*). Budući je ona spomenuta prva, što je vrlo neuobičajeno za židovski narod, mnogi su u njima vidjeli veliku ljubavnu priču o bogatoj rimskoj gospođi i putujućem židovskom izrađivaču šatora!

Prvo susrećemo Akvilu u Rimu gdje je, čak premda je bio vjernik, pohađao sinagogu (tj. Židov iz Ponta, usp. Djela 18:2). On se preselio jer je rimski car Klaudije protjerao Židove iz Rima godine 49. On i njegova žena, Priska, preselili su se u Korint gdje ih je susreo Pavao. Očito je Akvila imao tamo radnju za izradu /popravak šatora. Pavao je radio s njima.

Nakon otprilike osamnaest mjeseci oni su se preselili u Efez gdje su započeli crkvu u svojoj kući. Oni su imali pozitivan utjecaj na Apolona (usp. Djela 18:24-28).

Nakon smrti Klaudija (54. G.), oni se vraćaju u Rim, gdje su također imali crkvu u svojoj kući (usp. Rim 16:3-5).

▣ **(18:2) “nedavno”** U *A Translator’s Handbook on the Acts of the Apostles*, str. 347, Newman i Nida čine zanimljiv naglasak o ovome PRIDJEVU, *prospatōs*. Izvorno on znači “svježe ubijen”, ali došao je do metaforičke uporabe kao “novije /skorašnje”. Ovo je dobar primjer o tome kako etimologija nije uvijek dobar navod za značenja. Riječi moraju biti shvaćene u njihovoj tadašnjoj i kontekstualnoj okolnosti. Mnoga kriva tumačenja Biblije dolaze od pogrešnoga shvaćanja suvremenoga tumača drevne metaforičke ili idiomске uporabe.

▣ **“došao iz Italije sa svojom ženom Priscilom, jer je Klaudije zapovjedio svim Židovima neka napuste Rim”** U *Historia Contra Paganus* 7.6.15, Orozije kaže da je nadnevak ovog proglašenja bio godina 49. Svetonije, u *Life of Claudius* 25.4, govori nam kako se radilo o neredu u židovskome getu na poticaj nekoga *Kresta*. Rimljani su pobrkali Krista s Krestom (usp. Tacit, *Annals* 25:44:3). Dijon Kasije Kokejan u *Histories* 60.6, kaže da Židovi nisu bili protjerani, nego im je bilo zabranjeno vršiti njihove drevne običaje.

ČLAN, “došao je”, jeste PERFEKT AKRIVNOGA PARTICIPA, što pretpostavlja da se taj pokret smatrao trajnim ili dugotrajnim. Klaudijev proglas (zapovijed) je PERFEKT PASIVNOGA INFINITIVA.

18:3 “jer on bijaše istoga zanata” Za ovo se obično mislilo da je izrađivač šatora, ali riječ može upućivati na rad s kožom. Pavlova rabinska pozadina zahtijevala je da on mora imati svjetovni posao ili radnju. Niti jedan rabin nije smio uzeti novac za poučavanje. Cilicija, Pavlovo domaće područje, bilo je poznato po kozjoj dlaci i kožama.

18:4 “on je raspravljao u sinagogi svake subote” Pavao je bio djelatna svake subote i “je raspravljao” i “pokušavao uvjeriti” (ovo su oba IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME). Pavao je išao Židovima prvo jer:

1. to je bio Isusov primjer (usp. Mt 10:5-6)
2. oni su poznali SZ
3. bogobojažni Grci tamo općenito su bili osjetljivi na njegovu poruku (usp. Rim 1:16)

Sinagoga se razvila tijekom sužanjstva u Babilonu kao mjesto štovanja, obrazovanja, i molitve. Bila je namijenjena njegovanju i održavanju židovske kulture.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:12: Sabat /Subota \(NZ\); i u 16:13: Sabat /Subota \(SZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:5-11

⁵Ali kad Sila i Timotej dodoše dolje iz Makedonije, Pavao se *započe* posvećivati riječi, svečano svjedočeći Židovima da je taj Isus bio Krist. ⁶Ali kad su se oni opirali i bogohulili, on otrese svoje halje i reče im: “Vaša krv *neka bude* na vašim vlastitim glavama! Ja sam čist. Od sad ja ću ići poganima.” ⁷Onda on ode otamo i ode u kuću čovjeka imenom Tit Just, štovatelja Boga, čija je kuća bila pored sinagoge. ⁸Krisp, vođa sinagoge, povjerovala u Gospodina sa svim svojim kućanstvom, i mnogi Korinćani kad čuše bijahu povjerovali i krstili se. ⁹I Gospodin reče Pavlu u noćnome viđenju: “Nemoj se bojati *više*, nego idi govoriti i nemoj šutjeti; ¹⁰jer Ja sam s tobom, i niti jedan čovjek neće te napasti kako bi ti našao, jer Ja imam mnogo ljudi u ovome gradu.” ¹¹I on se nastani *tamo* godinu i šest mjeseci, poučavajući riječ Božju među njima.

18:5 “Sila i Timotej dodoše dolje iz Makedonije” Oni su očito donijeli prinos ljubavi od vjernika iz Filipa, što je dopustilo Pavlu punovremeno propovijedanje (usp. 2. Kor 11:9; Fil 4:15). Timotej je također donio novosti o crkvi u Solunu kao odgovor na ono što je Pavao pisao u 1. i 2. Poslanici Solunjanima (usp. Djela 17:14). Čini se da je, baš kao što je Luka ostao u Filipima kako bi učinio učenicima nove vjernike, Timotej ostao u Solunu a Sila u Bereji. Pavao je bio vrlo zabrinut glede obuke novih kršćana (tj. Veliko poslanje je činiti i poučavati učenike, ne samo činiti odluke). On je želio ostati djelatna, rasti, osnivati crkve u svakome gradu kojeg je posjetio.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB
REB
Pešita

“Pavao se *započe* posvećivati riječi”
“Pavao bijaše primoran Duhom”
“Pavao bijaše zaokupljen navješćivanjem riječi”
“Pavao je dao svoje čitavo vrijeme propovijedanju poruke”
“Pavao je posvetio sve svoje vrijeme propovijedanju”
“Pavao se posvetio potpuno propovijedanju”
“Pavao je smatrao da nije bio slobodan govoriti”

Postoji varijanta grčkoga rukopisa u ovome izričaju. Stariji i bolji tekstovi imaju DATIV od *Logos* (usp. MSS P⁷⁴, s, A, B, D, E, zajedno s Vulgatom, Pešitom, i Koptskim prijevodima). UBS⁴ ocjenjuje to s ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

Textus Receptus ima “Duhom” (*pneumati*), što je nađeno samo u mnogo kasnijim minuskulnim grčkim rukopisima (tri iz desetoga stoljeća su najstariji).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

▣ **“svečano svjedočeci Židovima da je taj Isus bio Krist”** Usporedite Djela apostolska 9:22 sa 17:3 glede Pavlova načina osvjedočenja (IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA od *sunechō*, što znači suziti ili pritisnuti), što je bilo vrlo slično Stjepanovu načinu i entuzijazmu (usp. Djela 7). Ova često ponavljana teološka potvrda (tj. Isus jeste Mesija, vidjeti bilješku u Djelima 17:3) ključ je svima ostalima!

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\); i u 1:3: Mesija.](#)

18:6 “opirali i bogohulili” Ovo su oba PREZENTI SREDNJIH PARTICIPA što naglašavaju nastavljanje osobnoga sudjelovanja. Nažalost ovo je postao previše uobičajen odaziv svih Židova u dijaspori.

▣ **“on otrese svoje halje”** Ovo je bio židovski znak za odbacivanje (usp. Neh 5:13; Djela 13:51; Lk 9:5; 10:11). Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 13:51.

▣ **“Vaša krv neka bude na vašim vlastitim glavama”** Ovaj SZ-ni idiom ima nekoliko suzvuka:

1. odgovornost stražara, i pojedinačna i skupna, Knjiga proroka Ezekielia 3:16 i dalje; 33:1-6
2. osobna odgovornost, Knjiga o Jošui 2:19; 2. Samuelova 1:16; Ezekiel 18:13; Djela apostolska 18:6; 20:26
3. skupna odgovornost predaka ili naroda, 2. Knjiga o Samuelu 3:28-29; 2. Kraljevima 2:33
4. NZ-a složenica # 2 i #3, Evanđelje po Mateju 27:25.

Život je bio u krvi (usp. Lev 17:11.14). Prolijevanje krvi činilo je nekoga odgovornim Bogu za tu smrt (usp. Post 4:10; 9:4-6).

▣ **“Ja sam čist”** Ovo je SZ-na žrtvena metafora o osobnoj odgovornosti. Pavao nije više bio duhovno odgovoran (usp. Ez 33) za Židove da čuju Evanđelje u ovome gradu. On je podijelio poruku i oni se nisu odazvali. Jesmo li mi čisti?

▣ **“Od sad ja ću ići poganima”** Ovaj evangelistički postupak i prokletstvo postali su normativ za Pavla (usp. Djela 13:46; 18:6; 26:20; 28:28). Pavao se osjećao obvezatnim propovijedati prvo kući Izraela, slijedeći Isusa (usp. Mt 10:6; 15:24; Mk 7:27). On objašnjava teološki to u Poslanici Rimljanima 1:3.5.9-11 i emocionalno u Djelima apostolskim 9:15; 22:21; 26:17 (usp. Rim 11:13; 15:16; Gal 1:16; 2:7-9; Ef 3:2.8; 1. Tim 2:7; 2. Tim 4:17).

18:7 “Tit Just” Postoji nekoliko mogućnosti za poistovjećivanje ovoga “štovatelja Boga” koji je živio pored sinagoge u Korintu:

1. njegovo puno ime je Gaj Tit Just i crkva u Korintu sastajala se u njegovoj kući (usp. Rim 16:23)
2. on može biti Gaj spomenut u 1. Poslanici Korinćanima 1:14 kojeg je krstio Pavao
3. postoji grčka rukopisna varijanta povezana s ovim imenom:
 - a. *Titou Ioustou*, MSS B, D² (UBS⁴ daje tome ocjenu “C”)
 - b. *Titou Ioustou*, MSS κ, E, P
 - c. *Ioustou*, MSS A, B², D*
 - d. *Titou*, Pešita i Koptski prijevodi.

▣ **“štovatelja Boga”** Natpis iz Afrodizija (III. st.), koristi izričaj “štovatelj Boga” za one pogane koji su bili privučeni u i pohađali su sinagogu. Tako “bogobojažni” (10:1-2.22; 13:16.26) jeste sinonim za “štovatelj Boga” (usp. Djela 13:50; 16:14; 18:6-7).

Ovaj je izričaj teško odrediti. Taj isti izričaj upotrijebila je Lidija u Djelima apostolskim 16:14 i nekoliko Grka u Solunu u Djelima apostolskim 17:4 i u Bereji u Djelima apostolskim 17:17. Izgleda da su oni bili Grci privučeni judaizmu, pohađali su sinagogu kad je bilo moguće, ali nisu bili u potpunosti prozeliti. Međutim, izričaj “bogobojažan prozelit” korišten je za opis potpunih prozelita u sinagogi u Pergi Pamfilijskoj u Djelima apostolskim 13:43.

18:8 “Krisp” Ovaj čovjek bio je organizator i nadzornik mjesne sinagoge (usp. 1. Kor 1:14).

▣ **“povjerova u Gospodina sa svim svojim kućanstvom”** Djela apostolska zapisuju nekoliko puta gdje se glava kuće obratila i čitava proširena obitelj biva krštena (usp. Djela 11:14; 16:15.31-34; 18:8, vidjeti [Posebne teme u Djelima 1:5:](#)

Krštenje; i u 14:9: Vjera [NZ] – iz Titu poslanice 1:1). Zapadnjaci zaboravljaju mjesto proširene obitelji u drevnome svijetu Mediterana. Obitelj je bila prvenstvo. Pojedinačnost nije bila naglašena. Iako je ovo drukčije od našega individualističkoga shvaćanja evangelizacije, to ga ne čini neprimjerenim ili manje stvarnim.

Međutim, također mora biti zabilježeno da nisu svi članovi spašene obitelji koji su pohađali crkvu bili spašeni. Onezim je bio rob u kući Filemona gdje se sastajala crkva, ali on nije spašen sve dok ga Pavao nije sreo u zatvoru.

Za “povjerovali” vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje (pistis [fimenical], pisteuō, [glagol], pistos [pridjev]) u NZ-u; i: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.

▣ **“mnogi Korinćani kad čuše bijahu povjerovali i krstili se”** Mnogi u Korintu odmah su prihvatili Pavlovu poruku, ali Pavao je bio obeshrabren i morao je dobiti energiju posebnim Božanskim viđenjem (usp. Djela 18:10b). Korinške crkve (kućne crkve) bile su Pavlove najteže, najproblematičnije zajednice. On ih je ljubio, ali one su mu prouzročile veliku osobnu bol (usp. 1. i 2. Kor).

Postoji odgovarajuća usporednica za ovaj okvir u 1. Poslanici Korinćanima 1:14-17. Ovdje sam uključio jednu od svojih bilježaka iz moga komentara 1. Korinćanima. Vidjeti to besplatno *online* na www.freebiblecommentary.org:

“1. Poslanica Korinćanima 1:17: ‘Jer Krist me nije poslao krstiti, nego propovijedati’ Ovo ne znači omalovažavanje krštenja, nego reakcija na frakcijski duh u crkvi u Korintu što su podigli izvjesni vođe. Međutim, ova izjava ne ukazuje da krštenje nije bilo viđeno kao ‘sakramentalni’ posrednik milosti. Iznenađujuće je kako neki tumače Pavlova pisanja u sakramentalnome smislu kad u svima svojim pisanjima on posebice spominje Večeru Gospodnju samo jednom u 1. Korinćanima 11 i krštenje dva puta, u Poslanici Rimljanima 6:1-11 i Kološanima 2:12. Međutim, krštenje je volja Boga za svakoga vjernika:

1. to je Isusov primjer
2. to je Isusova zapovijed
3. to je očekivani, uobičajen postupak za sve vjernike.

Ja ne vjerujem da je ono kanal za primanje milosti od Boga ili Duha. To je bila javna prigoda za nove vjernike da izraze svoju vjeru na posve javnom mjestu i na odlučujući način. Nijedan NZ-ni vjernik neće pitati: ‘Moram li biti kršten kako bih bio spašen?’ Isus je to učinio! Isus je zapovjedio Crkvi neka do čini! ‘Činite to!’ Krštenje je još uvijek glavna odlučujuća izjava nečije osobne vjere, posebice u ne-kršćanskim kulturama.”

18:9 “Nemoj se bojati više” Ovo je PREZENT SREDNJEGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što obično znači zaustaviti djelovanje što je već u tijeku. Ovo može biti smjerenje na Knjigu Postanka 26:24 ili Ponovljeni zakon 1:29-33; 20:1, gdje se Izak bojao. Pavao se bojao i trebao je Kristovo ohrabrenje. Luka zapisuje ova posebna viđenja o ohrabrenju u Djelima apostolskim 22:17-18; 23:11; 27:23-24. Ako je čovjek kao Pavao postao umoran u činjenju dobra, čudi li vas što postajete vi, također? Isus je s nama isto tako (usp. Djela 18:10; Mt 28:20)! Veliko poslanje još uvijek je usmjereni cilj, glavna stvar (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8).

▣ **“nego idi govoriti i nemoj šutjeti”** Ovo su oba IMPERATIVI (PREZENT AKTIVA i AORIST AKTIVA). Strah ne smije ušutkati navjestitelja Evandjelja! Naše emocije idu gore i dolje, ali Djela apostolska 1:8 su još uvijek vodeće svjetlo (usp. 2. Tim 4:2-5).

18:10 “Ja sam s tobom” Ne postoji veće obećanje (usp. Post 26:24; Izl 3:12; 33:4; Ps 23:4; Mt 28:20; Heb 13:5). Zabilježite On je s nama, ne zbog naše osobne udobnosti ili sigurnosti, nego zbog hrabrosti za evangelizaciju (isto tako, svrha ispunjenja Duhom u Djelima). Prisutnost Duha je za naviještanje, ne samo za osobni mir.

▣ **“jer Ja imam mnogo ljudi u ovome gradu”** Izričaj “Ja imam mnogo ljudi” smjerenje je na SZ-nu uporabu ovoga pojma za Izraela (tj. Božji narod), ali sad u NZ-u to upućuje na ove u Korintu (Židove i pogane) koji će se odazvati na poruku Evandjelja. Ne postoji više Židov ili Grk (usp. Rim 3:22; 1. Kor 12:13; Gal 3:28; Kol 3:11). Crkva se sad naziva SZ-nim naslovima (usp. Gal 6:16; 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6).

Ovo je naglasak na Božju predestinaciju i predznanje (usp. Rim 9; Ef 1). Oh, kad bismo samo mogli vidjeti Knjigu Života sad! Svjedočenje Crkve je učinkovito (usp. Otk 13:8). Osobna sigurnost je za hrabrost za evangelizaciju, ne za potvrdu karte za Nebo kad vjernici umru!

18:11 Ovaj stih pomaže utvrditi moguću kronologiju Pavlovih misijskih putovanja. Iako je izričaj višeznačan, on podrazumijeva misiju propovijedanja od osamnaest mjeseci u Korintu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:12-17

¹²Ali dok Galion bijaše prokonzul Ahaje, Židovi jednoglasno ustadoše protiv Pavla i dovedoše ga pred sudačko mjesto, ¹³govoreći: “Ovaj čovjek nagovara ljude da štiju Boga protivno zakonu.” ¹⁴Ali kad je Pavao morao otvoriti svoja usta, Galion reče Židovima: “Ako postoji stvar krivoga ili opakoga zločina, o Židovi, bit će razložno za mene stati uz vas; ¹⁵ali ako postoje pitanja o riječima i imenima i vašemu vlastitom zakonu, pobrinite se sami; ja nisam voljan biti sudac ovih stvari.” ¹⁶I on ih otjera od sudačkoga mjesta. ¹⁷I oni se svi uhvatiše Sostena, vode sinagoge, i *započeše* ga udarati ispred sudačkoga mjesta. Ali Galion nije bio zabrinut ni za jednu od ovih stvari.

18:12 “Galion” Iz biblijskih i van-biblijskih izvora učimo da je ovo bio pošten i sposoban vođa. Njegov brat, Seneka, reče o njemu: “Čak oni koji vole moga brata Galiona do najveće njihove snage ne vole ga dovoljno” i “nijedan čovjek nije bio toliko drag svima kao Galion.” Ta određena politička osoba pomaže nam datirati Pavlova putovanja. On je bio prokonzul dvije i pol godine počevši od godine 51.

▣ **“Galion bijaše prokonzul Ahaje”** Luka je precizan povjesničar. Imena rimskih časnika u ovome području mijenjala su se od godine 44: “prokonzul” (usp. Djela 13:7; 19:38) je bilo ispravno jer je car Klaudije dao ovu provinciju Senatu.

▣ **“Židovi jednoglasno”** Luka često koristi ovaj izričaj kako bi izrazio jedinstvo vjernika (usp. Djela 1:14; 2:1.46; 4:24; 5:12; 8:6; 15:25), ali ovdje to označava jedinstvo ljubomornih Židova i pobune Židova u Korintu koji su bili protiv Evanđelja (usp. Djela 18:6). Drugi primjeri uporabe ovoga izričaja u negativnome smislu su u 7:57; 12:20; i 19:29. Pojam “Židovi” često ima pogrdan smisao u Lukinim pisanjima.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

▣ **“dovedoše ga pred sudačko mjesto”** Ovo je riječ *bēma* (doslovno, “korak”). To je bilo sjedište /sjedalo ili podignuta platforma rimskoga pravosuđa (usp. Mt 27:19; Iv 19:13; Djela 25:6.10.17; 2. Kor 5:10).

18:13 “štiju Boga protivno zakonu” Ova tvrdnja Židova da je kršćanstvo bilo kršenje njihovih zakona i, stoga, nije bilo dijelom judaizma, bio je vrlo važan zakonski problem. Ako je Galion vodio ovu optužbu, kršćanstvo bi postalo nezakonska religija. Ali, kao što je bilo, kršćanstvo je uživalo političku zaštitu (ono je bilo viđeno kao sljedba judaizma, koji je bio zakonska religija) po rimskome zakonu sve do progonstva što je provodio Neron, 10-12 godina kasnije.

Čak je moguće da je jedna od svrha Lukina pisanja Djela apostolskih bila dokumentirati kako kršćanstvo nije bilo prijetnja rimskoj vlasti. Za svakoga rimskog dužnosnika zabilježeno je da je priznao ovu činjenicu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:39: Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu.](#)

18:14 “ako” Ovo je DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. To je rijetka građa što čini lažnu izjavu zato da naglasi ili nastavi raspru. Često je zvana uvjetom “suprotnim činjenici”. Ovo može biti prevedeno: “ako je bila stvar u krivome ili pokvarenome zločinu, što nije, onda bi bilo razložno za mene stati uz vas, što nije”.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:39: Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova.](#)

18:15 “ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Zakonsko pitanje bilo je, zapravo, religijsko pitanje. Galion je mudro prepoznao istinski poriv Židova. On nije smio i želio djelovati kao sudac u ovim vrstama problema.

18:16 “on ih otjera” Ovo je jedino pojavljivanje toga GLAGOLA u NZ-u, ali nekoliko je puta upotrijebljen u Septuaginti (usp. 1. Sam 6:8; Ez 34:12). To je pojačani oblik od *elaunō*, što znači prisilno protjerati.

18:17 “oni se svi uhvatiše Sostena” Ovdje “oni svi” upućuje na Židove iz Djela apostolskih 18:12 ili moguće na Grke, što pokazuje temeljni anti-semitizam ovih grčkih gradova. Sosten je spomenut u 1. Poslanici Korinćanima 1:1; je li on ista osoba ili nije neizvjesno je, ali to je prilično rijetko ime. Ovaj Sosten zauzeo je mjesto Krispa kao vođa sinagoge. Zašto su ga Židovi tukli neizvjesno je. Moguće je on dopustio Pavlu govoriti u sinagogi.

▣ **“Ali Galion nije bio zabrinut ni za jednu od ovih stvari”** Ovoga rimskog političkoga vođu, nesličnog Pilatu, nije preuzela svjetina.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:18-21

¹⁸Pavao, ostavši mnogo dana dulje, ostavi braću i otplovi na more za Siriju, a s njim bijahu Priscila i Akvila. U Kenhreji on je ošišao svoju kosu, jer je držao zavjet. ¹⁹Oni dođoše u Efez, i on ih tamo ostavi. Sad on je sâm ušao u sinagogu i raspravljao sa Židovima. ²⁰Kad su ga molili neka ostane dulje vrijeme, on nije pristao, ²¹nego se rastane od njih i rekavši: “Ja ću se vratiti k vama ako Bog želi”, on otplovi iz Efeza.

18:18 “Kenhreji” [Kenhreja] Ovo je bila jedna od pomorskih luka u Korintu. Bila je smještena na Egejskome moru, na istočnoj strani uskoga tjesnaca na kojem je bio smješten Korint. Ponovno je spomenut kao grad u kojem je bila crkva u Poslanici Rimljanima 16:1.

▣ **“držao zavjet”** Ovo upućuje na kronološki ograničen nazirejski zavjet opisan u Knjizi Brojeva 6:1-21 (usp. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 52). Pavao ovo čini opet u Djelima apostolskim 21:24 (vidjeti bilješku tamo). Šišanje ili brijanje glave označavalo je kraj zavjeta.

I A. T. Robertson i M. R. Vincent misle kako to nije bio nazirejski zavjet jer je on mogao biti završen jedino u Jeruzalemu prema židovskome običaju. Pavao je postao sve svim ljudima kako bi ih zadobio (usp. 1. Kor 9:19-23). Mi možemo biti sigurni da je ovaj zavjet bio za evangelizaciju, ne za legalizam! I, naravno, uvijek postoji mogućnost da je i Akvila obrijao svoju glavu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Nazirejski zavjet.](#)

POSEBNA TEMA: NAZIREJSKI ZAVJET

- A. To je bilo za nekoga, muško ili žensko (usp. Br 6:1), tko nije bio iz plemena Levija, da se on ili ona posveti Božjoj službi (tj. “sveti Gospodu”). Nazirej znači “jedan odvojen” (BDB 634, KB 684), što je temeljna zamisao hebrejskoga pojma svet ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 4:27: Svet](#)).
- B. U SZ-u to je bio doživotni zavjet:
1. Samson (Suci 13:7)
 2. Samuel (1. Sam 1:21)
 3. Ivan Krstitelj.
- C. Judaizam je razvio kratkoročan nazirejski zavjet (vjerojatno razvijen od riječi u Br 6:5). Kraće vrijeme bilo je trideset dana. Ovaj kratkotrajni zavjet kulminirao je u brijanje glave i spaljivanjem strugotina zajedno sa žrtvom u Hramu.
- D. Posebni zahtjevi (usp. Br 6:1-8):
1. suzdržavanje od vina i jakih pića, ne jedenje proizvoda od vina (usp. Br 6:3-4)
 2. ne rezanje kose
 3. ne diranje mrtve osobe. Ovo bi učinilo nemogućim sudjelovanje u ikojima židovskim pogrebnim obredima
 4. naknada za slučajno oskrnuće je u Knjizi Brojeva 6:9. Očevidno Pavlovo stanje u Djelima apostolskim 21:23-25 uključuje ovaj problem. Postojalo je razdoblje očišćenja i propisane žrtve (usp. Br 6:9-12).

18:19 “Efez” Ovo je bio velik trgovački grad u zapadnoj Maloj Aziji. Nakon što je luka Milet bila uništena muljem s rijeke Maeander, trgovina se premjestila na obalu Efeza, koji je također imao prirodnu luku. Razdobljem NZ-a najbolji dani Efeza su prošli. To je još uvijek bio velik i utjecajan grad, ali ništa nije imao od slave u prošlim vremenima:

1. bio je najveći grad rimske provincije Mala Azija. Nije bio glavni grad, iako je rimski upravitelj živio tamo. Bio je trgovačko središte zbog izvanredne prirodne luke
2. bio je slobodan grad, kome je dopušteno imati mjesnu upravu i veliku slobodu, ne uključujući garnizon rimskih vojnika
3. bio je jedini grad kome je bilo dopušteno održavanje dvogodišnjih igara Azije
4. bio je grad hrama Artemide (Dijane na latinskome), što je bio jedan od sedam čuda dana svoga vremena. Bio je 425' x 220' sa 127 stupaca, što su bili visoki 60'; 86 od njih bilo je obloženo zlatom (vidjeti od

Plinija *Hist. Nat.* 36:95 i dalje). Smatra se da je pao meteor s neba sličan ženskome liku s mnogo dojki. Ovo znači da je tamo u gradu bilo mnogo prostitutki toga kulta (usp. Djela 19). Bio je to vrlo nemoralan, multi-kulturološki grad

5. Pavao je ostao u tome gradu više od tri godine (usp. Djela 18:18 i dalje; 20:13)
6. predaja tvrdi da je postao Ivanov dom nakon Marijine smrti u Palestini.

▣ **“on je sâm ušao u sinagogu i raspravljao sa Židovima”** Pavao je ljubio svoj narod (usp. Rim 9:1-5). On ih je bezuspješno pokušavao dohvatiti s i za Evanđelje.

18:20 Ovi Židovi bili su kao Berejci. Bili su voljni slušati. Zašto Pavao nije želio ostati nije izjavljeno u tekstu, ali u Djelima apostolskim 18:21 prikazano je kako se on želio vratiti prema Božjoj smjernici kasnije.

18:21 **“Ja ću se vratiti k vama ako Bog želi”** Pavao je vjerovao da je njegov život u Božjim rukama, ne u njegovim vlastitim (usp. Rim 1:10; 15:32; 1. Kor 4:19; 16:7). Ovo je biblijski svjetonazor (usp. Heb 6:3; Jak 4:15; 1. Pt 3:17). Pavao će se vratiti i Efez će postati njegovo glavno žarište na trećemu misijskom putovanju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:22-23

²²Kad je pristao u Cezareji, on uzide i pozdravi crkvu, i side u Antiohiju. ²³I provevši neko vrijeme *tamo*, on ode i prode uspješno kroz galacijsku regiju i Frigiju, učvršćujući sve učenike.

18:22 Stih 21 završava s Pavlovom plovidbom iz Efeza. Stih 22 spušta ga u Palestinu (Cezareju) i on posjećuje Crkvu u Jeruzalemu (“on uzide”, teološki govoreći) i onda (dolje) u Antiohiju u Siriji. Mora biti zapamćeno da Luka ne zapisuje dnevni iscrpni raspored putovanja, nego skače od jednoga važnog teološkog događaja na drugi. Djela apostolska nisu suvremena povijest, ali su dobra, točna povijest! Stih 22 završava drugo misijsko putovanje a stih 23 započinje treće misijsko putovanje.

▣ **“crkvu”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: *Kerygma*.](#)

▣ **“galacijsku regiju i Frigiju”** Ovaj izričaj “galacijsku regiju” još je uvijek izvor suprotivosti među znanstvenicima upućuje li ovo na rasnu ili političku podjelu unutar suvremene središnje Turske.

Regija Frigija prvo je spomenuta u Djelima apostolskim 2:10. Neki koji su iskusili Pedeseticu bili su iz ovoga područja. Pavlu je bilo zabranjeno propovijedati u ovome području u Djelima apostolskim 16:6.

Pitanje je upućuje li izričaj “učvršćujući sve učenike” kasnije u dijelu Djela apostolskih 18:23 na obraćenike Frigije na dan Pedesetnice ili na Pavlove obraćenike u Derbi, Listri, i Ikoniju, koji su bili u pizidijskome južnome dijelu rimske provincije Galacije.

Ovo je početak Pavlova trećega misijskog putovanja (usp. Djela 18:23 - 21:16).

▣ **“učvršćujući sve učenike”** Pavao je uzeo Veliko poslanje iz Evanđelja po Mateju 28:19-20 ozbiljno. Njegova služba uključivala je i evangelizaciju (usp. Mt 28:19) i učenje (usp. Djela 15:36; Mt 28:20).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:24-28

²⁴Sad Židov imenom Apolon, Aleksandrinac po rođenju, rječit čovjek, dođe u Efez; a on bijaše silan u Pismima. ²⁵Ovaj čovjek bijaše poučen u putu Gospodinovu; i bivajući vatren u duhu, on je propovijedao i poučavao točno stvari glede Isusa, poznavajući samo krštenje Ivanovo; ²⁶i on započe govoriti hlabro u sinagogi. Ali kad su ga Priscila i Akvila čuli, uzeše ga na stranu i objasniše mu put Gospodinov točnije. ²⁷I kad je on želio prijeći u Ahaju, braća ga ohrabriše i napisashe učenicima neka ga dobro prime; i kad je stigao, on je uvelike pomagao onima koji su povjerovali po milosti, ²⁸jer je on snažno pobijao Židove javno, pokazujući Pismima da je Isus bio Krist.

18:24-28 Ovo je izgleda izvješće povezano ili s:

1. Priscilom i Akvilom, ili sa
2. sljedbenicima Ivana Krstitelja (nije u kronološkoj sljednosti), ili
3. djeluje kao pismo o preporuci apostola Pavla za Apolona.

18:24 “Židov imenom Apolon” Vrlo je neuobičajeno za Židova da bude imenovan po grčkome bogu. On je bio visoko obrazovan i rječit propovjednik (usp. Djela 18:24 - 19:1). Njegova služba u Korintu bila je korisna, ali postala je problematična kad je jedna od tri frakcije (podupiratelji Pavla, Petra, Apolona, usp. 1. Kor 1 - 4) uzele njega kao svoga nositelja /zaštitnika. On je odbio vratiti se u Korint (usp. 1. Kor 16:12).

▣ **“Aleksandrinac po rođenju”** Ovo je bio drugi po veličini grad Rimskoga Carstva, poznat po svojoj velikoj knjižnici i akademskome svojstvu. Imao je veliku židovsku populaciju (za koje je Hebrejska Biblija bila prevedena na grčki, Septuaginta) i bio je dom Filona, slavnoga židovskog, neoplatonističkoga, alegorijskoga znanstvenika.

▣ **“dode u Efez”** Djela apostolska su zapis pojedinosti, kronološka. Pavao je upravo otišao (usp. Djela 18:23).

▣ **“rječit čovjek”** Ovaj pojam u *koine* grčkom može značiti ili rječit ili obrazovan. U Septuaginti *logios* se koristi o Božjim proroštvima. Apolon je očito bio više darovit za javno govorenje (grčki retorik) negoli Pavao (usporediti 1. Kor 1:17; 2:1; 2. Kor 10:10; i 11:6). On je bio snažan propovjednik!

▣ **“a on bijaše silan u Pismima”** Pojam “Pismima” upućuje na SZ (usp. 1. Sol 2:13; 2. Tim 3:16; 1. Pt 1:23-25; 2. Pt 1:20-21), s iznimkom 2. Petrove poslanice 3:15-16, gdje je Pavlovim pisanjima (analogijom) pripisan nadahnut status. Apolon je poznavao svoj SZ dobro.

Riječ “silan” je *dunatos*, što je korištena o Isusovoj moći /silnosti u riječi i djelu u Evanđelju po Luki 24:19, i o Mojsiju u Djelima apostolskim 7:22.

18:25 “Ovaj čovjek bijaše poučen” Ovo je PERIFRASTIČKI PLUSKVAMPERFEKT PASIV (usp. Lk 1:4). On je bio obučen u Isusovim poučavanjima, ali samo do određenoga stupnja ili vremenskoga razdoblja. Curtis Vaughan, *Acts*, str. 118, fusnota #2, opisuje ono što je Apolon mogao znati i propovijedati:

1. Ivan je bio glasnik Mesije
2. on je naglašavao Mesiju kao Janje Božje koje oduzima grijeha svijeta
3. Isus iz Nazareta bio je Mesija.

Ja također mislim kako je pokajanje vjerojatno bilo naglašavano u njegovu propovijedanju jer je ono bilo i u Ivanovu i u Isusovu propovijedanju.

▣ **“u putu Gospodinovu”** “Put” je bio prvi naslov upotrijebljen za opis Isusovih sljedbenika u Djelima apostolskim (usp. Djela 9:2; 19:9,23; 22:4; 24:14,22; Iv 14:6). Pojam je često korišten u SZ-u (usp. Pnz 5:32-33; 31:29; Ps 27:11; Iz 35:8), gdje govori o načinu života vjere. Neizvjesno je ima li to značenje u ovome tekstu (usp. Djela 18:26).

Apolon je isto tako znao nešto o Isusu, ali očito je to bila Njegova rana zemaljska služba a ne Evanđelje nakon-Golote, nakon-uskrsnuća.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

▣ **“bivajući vatren u duhu”** Ovo je doslovno “gorjeti u duhu”. Ovaj izričaj znači opis Apolonova zanosa za ono što je znao i razumio o životu i učenjima Isusa.

▣ **“poznavajući samo krštenje Ivanovo”** Ovaj izričaj o Apolonu može biti književna tehnika što je Luka koristio za uvođenje Ivanovih sljedbenika u Djelima apostolskim 19:1-7. Postojalo je nekoliko hereza što su se razvile u prvome stoljeću Palestine povezanih s učenjem i propovijedanjem Ivana Krstitelja.

Ivan je bi zadnji SZ-ni prorok koji se je pripremao za dolazak Mesije (usp. Iz 40:3; Mt 3:3), ali on nije bio prvi propovjednik Evanđelja. Ako je Apolonovo propovijedanje previše usredotočeno na Ivana, onda je on promašio puno značenje Isusa. I Ivan i Isus naglašavali su “pokajanje”, “vjeru”, i “pobožno življenje”. Obojica su početno pozivali Židove na novu predanost vjeri i vršenje (zavjetna vjernost i osobna vjera u YHWH-u). Međutim, Isusova poruka razvila se u snažnu tvrdnju o Njegovu središnjem mjestu (npr. Iv 10 i 14), moguće je to ono što je Apolonu nedostajalo.

18:26 “on započeh govoriti hrabro u sinagogi” Ovaj GLAGOL koristio je Pavao za govorenje Židovima u sinagogi u Djelima apostolskim 13:46; 14:3; 19:8 i pred Festom u Djelima apostolskim 26:26. Apolon je bio silan i učinkovit propovjednik.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“u sinagogi”** Zabilježite Priscila i Ajvila također su bili tamo. Ovo je bio i Pavlov redovit običaj.

▣ **“Priscila i Akvila”** Ona je spomenuta prva nekoliko puta, Djela apostolska 18:18.26; Poslanica Rimljanima 16:3; 2. Timoteju poslanica 4:19. Ovo je vrlo neuobičajeno. Moguće je ona bila jača osobnost ili rimska plemenitašica. U Djelima apostolskim 18:2, za Akvilu je rečeno da je Židov, ali to nikad nije rečeno za Priscilu. Oni su bili prisiljeni napustiti Rim prema proglasu cara Klaudija godine 49. Oni su sreli i sprijateljili se s Pavlom u Korintu i slijedili ga u Efez. Njih troje bili su izrađivači šatora.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 18:2: Akvila i Priska /Priscila.](#)

▣ **“uzeše ga na stranu”** Ovaj pojam upotrijebljen je za opis nekoga tko biva prihvaćen ili primljen kao prijatelj. Neizvjesno je kako i gdje su Priscila i Akvila to učinili za Apolona. Oni su s njim mogli razgovarati privatno ili ga uzeti k sebi doma. Zabilježite oni ga nisu osramotili ili izazivali javno!

▣ **“objasniše mu put Gospodinov točnije”** On je bio poučljiv, što je rijetko za darovite, obrazovane ljude! On se očito odazvao njihovoj punijoj obavijesti o Isusu.

18:27 “on želio prijeći u Ahaju” Grčki rukopis D dodaje “na poticaj korinških kršćana”. On je bio njihova vrsta propovjednika (grčki retorički stil).

▣ **“braća ... napisashe”** Na pisma preporuke od jedne crkve drugoj upućuje se u Poslanici Rimljanima 16:1; 2. Korinćanima 3:1; i 2. Ivanovoj poslanici. Ovo je bio način Rane crkve da izbjegne krive učitelje i razorne putujuće propovjednike.

▣ **“on je uvelike pomagao onima koji su povjerovali po milosti”** Postoje dva načina za razumijevanje ovoga izričaja:

1. ovo upućuje na vjernike koji su već bivali spašeni po milosti (NASB, NKJV, NRSV, TEV)
2. ovo upućuje na Božje veličanstveno osnaživanje Apolona (NJB).

Glavni GLAGOL, pomagao, (priložen) jeste AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA. Apolon je bio blagoslov!

PARTICIP “povjerovali” je PERFKET AKTIV, podrazumijevajući da su oni bili vjernici. Apolon je djelovao kao učenik, a ne kao evanđelist, u Korintu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

18:28 Apolon koristi SZ na isti način kao Petar, Stjepan, i Pavao. Pokazivanje iz SZ-a da je Isus bio Mesija bio je ponavljajući obrazac u propovijedima Židovima u Djelima apostolskim (vidjeti bilješku u Djelima 17:3).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Priscila popisana prvo toliko često u Novome zavjetu?
2. Kako je Pavao upoznao Priscilu i Akvilu? Zašto?
3. Jesu li se Priscila i Akvila ikad vratili u Rim? Kako to znamo?
4. Usporedite način propovijedanja Pavla i Apolona.
5. Je li Apolon bio kršćanin prije nego što je posjetio Akvilu i Priscilu?

DJELA APOSTOLSKA 19

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao u Efezu	Pavao u Efezu	Pavlova duga služba u Efezu	Pavao u Efezu	Ivanovi učenici u Efezu
19:1-7	19:1-10	19:1-7	19:1-2a 19:2b 19:3a 19:3b 19:4 19:5-7	19:1-7 osnivanje Crkve u Efezu
19:8-10		19:8-10	19:8-10	19:8-10
sinovi Skeve	čudesna veličaju Krista		sinovi Skeve	židovski egzorcisti
19:11-20	19:11-20	19:11-20	19:11-14 19:15 19:16-20	19:11-12 19:13-17 19:18-19 19:20
nered u Efezu	nered u Efezu		nered u Efezu	Pavlove nakane
19:21-27	19:21-41	19:21-22	19:21-22	19:21-22 Egfez: nered zbog srebrnjaka
		19:23-27	19:23-27	19:23-31
19:28-41		19:28-41	19:28-34 19:35-41	19:32-41

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:1-7

¹Dogodi se dok je Apolon bio u Korintu, Pavao je prošao kroz gornju zemlju i došao u Efez, i našao neke učenike. ²On im reče: “Jeste li primili Svetoga Duha kad povjerovaste?” I oni mu rekoše: “Ne, mi nismo čak ni čuli da postoji Sveti Duh.” ³A on reče: “U što ste onda bili kršteni?” I oni rekoše: “U Ivanovo krštenje.” ⁴Pavao reče: “Ivan je krstio s krštenjem pokajanja, govoreći ljudima da vjeruju u Njega koji je dolazio nakon njega, to jest, u Isusa.” ⁵Kad su to čuli, oni bijahu kršteni u ime Gospodina Isusa. ⁶I kad je Pavao položio svoje ruke na njih, Sveti Duh side na njih, i oni počеше govoriti u jezicima i proricati. ⁷Bijaše sveukupno oko dvanaest ljudi.

19:1 “gornju zemlju” Ovo upućuje na alternativnu rutu kroz višu (tj. uzvišica) zemlju i k crkvama započeto na Pavlovoj prijašnjoj misijskoj djelatnosti u Južnoj Galaciji.

▣ **“Efez”** Michael Magill, *NT TransLine*, str. 413, #25, ima informativnu bilješku:

“Ovo je bio glavni grad Azije, gdje je Pavlu bilo zabranjeno ići u Djelima apostolskim 16:6. On je stao tamo nakratko u Djelima apostolskim 18:19-21, planirajući se vratiti. Sad on provodi vrijeme ovdje, više od dvije godine, 19:10.”

▣ **“učenike”** Ovaj pojam podrazumijeva da su oni bili vjernici (usp. Djela 19:2, “kad povjerovaste”, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u](#)) u Isusa kao Mesiju po porukama Ivana Krstitelja ili moguće Apolonovu propovijedanju.

Duh je očito poslao Pavla ovom gornjom rutom za svaku svrhu pomaganja ovim “učenike” kako bi spoznali i iskusili potpunu istinu Evandjelja.

19:2 “Jeste li primili Svetoga Duha kad povjerovaste” Činjenica da su oni nazvani “učenike” (Djela 19:1) i izjava “kad povjerovaste” podrazumijeva da su bili vjernici. Ovo pitanje povezuje: (1) osobno primanje Duha u vrijeme kad netko povjeruje (AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA i AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA) i (2) Duhovo pripremanje djelovanja, bez čega nitko čak ni ne može povjerovati (usp. Iv 6:44.65; Rim 8:9). Postoje stupnjevi i pozornice rada Duha (usp. Djela 8:11.15-17). Sâma Djela apostolska upozoravaju suvremene tumače da ne budu dogmatički u “neophodnim” elementima i redosljedu spasenja. Djela apostolska zapisuju što se dogodilo, a ne što bi se trebalo dogoditi svaki puta. Spasenje je osobni odnos što uključuje čitavu osobu, ali često to je napredujuće iskustvo dok se odnos produbljuje i više se shvaća pisamska obavijest.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 5:32: Duh \(dar od ...\); i u 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

▣ **“Ne, mi nismo čak ni čuli da postoji Sveti Duh”** Ivanovo propovijedanje nije moglo proizvesti duhovni učinak bez Duha (usp. Rim 8:6-11; 1. Kor 12:3; 1. Iv 4:2). Ivan je spominjao Duha u svome propovijedanju (usp. Mt 3:11; Mk 1:8; Lk 3:16; Iv 1:32-33), ali mora se upamtiti da je njegova poruka bila priprema, ne ispunjenje (usp. Iz 40:3; Mt 3:3). Ivan je bio zadnji SZ-ni prorok i prijelazni propovjednik i onaj koji priprema dolazak Mesije. On je usmjeravao ljude k Isusu (usp. Iv 1:19-42).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha; i u 2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

19:3 “U što ste onda bili kršteni” Oni su bili sljedbenici Ivana Krstitelja. Očito oni su bili vjerni svjetlu kojeg su imali, ali trebali su daljnje objašnjenje o životu, smrti, uskrsnuću, i uznesenju (tj. Evandjelje) Isusa, baš kao i Apolon (usp. Djela 18:24-28).

19:3-4 “Ivanovo krštenje” Ivanovo krštenje uključivalo je pokajanje i očekivanje (usp. Mt 3:11; Mk 1:15). Međutim, ono mora biti dovršeno vjerom u Isusa. Iz povijesti znamo da je postojalo nekoliko heretičkih skupina koje su uobličile u prvome stoljeću tvrdnju da su sljedbenici Ivana Krstitelja (*Recognitions of Clement*, poglavlje 60). Pisanje ovoga izvješća moguće je bio Lukin način poništavanja učinka ovih skupina. Ivanova služba nije ukazivala na sebe nego prema Isusu (usp. Iv 1:19-42).

19:4 “vjeruju u Njega” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

19:5 “oni bijahu kršteni” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje.](#)

▣ **“u ime Gospodina Isusa”** Luka opisuje krštenje kao “u ime Isusa” (usp. Djela 2:38; 8:12.16; 10:48). Matej opisuje krštenje kao “u ime Oca i Sina i Svetoga Duha” (usp. Mt 28:19). Formula krštenja nije ključ za spasenje, nego srce osobe koja biva krštenom. Vidjeti formulu kao ključ jeste staviti naglasak na krivo mjesto. Spasenje nije sakramentalna ispravnost obreda, nego ulazak u pokajanje /vjera odnos s Isusom. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:38.

Koliko mi znamo, Apolon koji je također znao samo za Ivanovo krštenje, nije bio ponovno kršten! Duh je očevidno bio u njegovu snažnome propovijedanju i naučavanju.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

19:6 “Pavao položio svoje ruke na njih, Sveti Duh siđe na njih” Polaganje ruku često je spomenuto u vezi s Duhom (usp. Djela 8:16-17; 9:17), ali ne uvijek. Biblija povezuje Duha s vjernikom na tri različita načina:

1. u vrijeme kad se povjeruje
2. u vrijeme kad se krsti
3. s polaganjem ruku.

Ova raznolikost trebala bi nas upozoriti protiv dogmatizma po tom pitanju. Djela apostolska nisu namijenjena poučavanju postavljanja obrasca, nego opisivanju dinamičkoga kretanja Duha.

Moram dopustiti da me govorenje u jezicima ove dvanaestorice Ivanovih učenika iznenadilo. Uobičajeno su u Djelima apostolskim jezici dokaz za vjerujuće židovske navjestitelje da je Bog:

1. prihvatio novu skupinu ili
2. srušio zemljopisnu prepreku (vidjeti punu bilješku u Djelima 2:4b).

Koju su novu skupinu predstavljali ovi ljudi? Oni su već bili učenici (usp. Djela 19:1). Zašto je Luka odabrao zapisati ovaj događaj? On je odabrao uvesti ga s Apolonom u Djelima apostolskim 18. Ovo jednostavno ne odgovara uzorku, što vjerojatno znači kako suvremeni tumači pokušavaju prilagoditi raspored ili tumačiteljsku mrežu nad Lukinim pisanjima što naprosto ne odgovara! Moguće je ovaj događaj govorenja u jezicima više nalik onima u Korintu!

Postoji zanimljiva raznolikost u načinu kako NZ opisuje dolazak Duha na pojedince:

1. siđe na (*erchomai* plus *epi*), usp. Evanđelje po Mateju 3:16; Luka 19:6 [samo *epi*, 2:25]
2. kršten s, usp. Evanđelje po Mateju 3:11; Marko 1:8; Luka 3:16; 11:16; Ivan 1:33; Djela apostolska 1:5
3. spusti se na, usp. Evanđelje po Mateju 3:16; Marko 1:10; Luka 3:22
4. dođe na (*eperchomai* plus *epi*), usp. Evanđelje po Luki 1:35; Djela apostolska 1:8
5. ispunjeni s, usp. Evanđelje po Luki 1:15.41.67; Djela apostolska 2:4; 4:8.31; 9:17; 13:9.52
6. izliven (*ekcheō*), usp. Djela apostolska 2:17-18.33; 10:45; Titu poslanica 3:6
7. primiše, usp. Djela apostolska 2:33.38; 8:15.17.19; 10:47; 19:2
8. dat, Djela apostolska 5:32; 10:45; 15:8
9. padne /spusti se na (*epiptō*), usp. Djela apostolska 8:16; 10:44; 11:15.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

▣ **“i proricati”** Ovaj pojam ima SZ-na suzvučja o estatičkome ponašanju (usp. 1. Sam 10:10-12; 19:23-24). Okvir može poduprijeti ovo tumačenje. Međutim, ovaj pojam u 1. i 2. Poslanici Korinćanima (usp. 1. Kor 11:4.5.9; 14:1.3.4.5.24.31.39) podrazumijeva hrabro naviještanje Evanđelja. Teško je odrediti proročanstvo u NZ-u. Budući je ispunjenje Duhom često povezano sa smjelim navješćivanjem Evanđelja, ovo može biti nakana ovoga okvira isto tako.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

19:7 “Bijaše sveukupno oko dvanaest ljudi” Dvanaest je jedan od nekoliko brojeva često korištenih simbolički u Bibliji, ali ovdje je to izgleda povijesno.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:22: Broj dvanaest; i u 1:3: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:8-10

⁸I on uđe u sinagogu i nastavi govoriti hrabro tri mjeseca, raspravljajući i uvjeravajući ih o kraljevstvu Božjem. ⁹Ali kad neki postadoše otvrdnuti i neposlušni, govoreći zlo o Putu pred ljudima, on se povuče od njih i uzme učenike, raspravljajući dnevno u školi Tirana. ¹⁰Ovo se događalo dvije godine, tako da su svi koji su živjeli u Aziji čuli riječ Gospodinovu, i Židovi i Grci.

19:8 “on uđe u sinagogu” Ovo je bio njegov standardni obrazac (usp. Djela 9:20; 13:5.14; 14:1; 17:2.10; 18:4.19.26).

▣ **“govoriti hrabro”** Ovo je PERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA. Ovo je bio jedan od ishoda bivanja “Duhom ispunjenim” (usp. Djela 4:13.29.31; 9:28.29; 14:3; 18:26). Pavao se moli za ovu posve istu stvar u Poslanici Efežanima 6:19.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“tri mjeseca”** Ova sinagoga u Efezu očito je dopustila Pavlu propovijedati, naučavati, i raspravljati s njima mnogo subota. To samo po sebi pokazuje stupanj otvorenosti za Evanđelje i to je počast Pavlovim Bogom-danim sposobnostima.

▣ **“kraljevstvu Božjem”** Ovo je središnja tema Isusova propovijedanja. To upućuje na vladavinu Boga u ljudskim životima sad što će jednoga dana biti dovršeno nad cijelom Zemljom, kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje.](#)

19:9 “neki postadoše otvrdnuti i neposlušni” Svi koji su čuli Evanđelje imaju izvor (usp. Djela 17:32.34). Ovo odražava parabolu o sijaču (usp. Mt 13; Mk 4). To je tajnovitost zlobe (usp. 2. Kor 4:4).

Pojam “(postadoše) otvrdnuti” (*sklērunō*) je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA (“neposlušni” je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA), što podrazumijeva početak djelovanja ili ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme. Ova ista riječ upotrijebljena je u Poslanici Rimljanima 9:18 za opis Božjega otvrdnuća Izraelova srca te također ponovljeni GLAGOL u Hebrejima 3 i 4 (usp. Djela 3:8.13.15; 4:7) što se bavi s Izraelovim otvrdnućem srca tijekom razdoblja lutanja pustinjom. Bog ne otvrdnjuje aktivno srca ljudi koje On ljubi i koji su stvoreni u Njegovoj slici, nego On dopušta da se ljudska pobuna očituje (usp. Rim 1:24.26.28) te da osobno zlo utječe na Njegova stvorenja (usp. Ef 2:1-3; 4:14; 6:10-18).

▣ **“govoreći zlo o Putu pred ljudima”** Evanđelje je toliko temeljito različito od ekskluzivizma i uma judaizma usmjerenoga na vršenje da tamo nije postojalo moguće zajedničko tlo ako su temeljna načela Evanđelja bila odbačena.

Lučin ponavljajući uzorak nasilnosti židovske opozicije prema Evanđelju nastavlja se (usp. Djela 13:46-48; 18:5-7; 19:8-10; 28:23-28).

▣ **“Put()”** Vidjeti bilješke u Djelima apostolskim 18:25 i 19:23.

▣ **“školi Tirana”** Kodeks Bezae, D, iz petoga stoljeća, dodaje da je Pavao naučavao od 11 sati do 16 sati, kad je većina grada imala razdoblje počinaka i zgrada je bila dostupna. Ovo može biti pojedinost usmene predaje. Pavao bi radio svoj posao tijekom redovitih radnih sati a onda poučavao tijekom razdoblja odmora (usp. Djela 20:34).

Postoji nekoliko teorija o poistovjećivanju Tirana:

1. on je bio sofist kojeg spominje Suida. Suida je pisao u desetome stoljeću, ali koristio je renomirane izvore unatrag do klasičnih vremena. Njegov povijesni rad sličan je enciklopediji političkih, književnih, i crkvenih osoba
2. on je bio židovski rabin (Meyer) koji je radio u privatnoj školi za naučavanje Mojsijava zakona, ali ne postoji tekstualni dokaz za njegov položaj
3. ovo je bila zgrada što je prvotno bila gimnazija /vježbaonica ali kasnije je bila predavaonica u vlasništvu ili imanovana po Tiranu.

Pavao je napustio sinagogu i očito je postojalo previše obraćenika da bi se koristila kuća, tako on je iznajmio predavaonicu. To mu je omogućilo neki dodir sa stanovnicima Efeza.

19:10 “dvije godine” U Djelima apostolskim 20:31 Pavao izjavljuje duljinu svoga ukupnoga vremena u toj provinciji (tri godine).

▣ **“svi koji su živjeli u Aziji čuli”** Ovo je očito hiperbola. Isus je često govorio na način pretjeranoga naglašavanja. To je jednostavno dio idiomске naravi istočnjačke književnosti. Vidjeti G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:11-20

¹¹Bog je izvodio izuzetna čudesa po rukama Pavla, ¹²tako da su maramice ili pregače bile čak donošene od njegova tijela na bolesne, i bolesti su ih ostavljale i zli duhovi izlazili. ¹³Ali i neki od židovskih egzorcista, koji su išli od mjesta do mjesta, pokušavali su zazvati nad onima koji su imali zle duhove ime Gospodina Isusa, govoreći: “Zaklinjem vas Isusom kojeg Pavao propovijeda.” ¹⁴Sedam sinova nekog Skeve, židovskoga velikog svećenika, činili su to. ¹⁵I zli duh odgovori i reče im: “Ja poznajem Isusa, i znam o Pavlu, ali tko ste vi?” ¹⁶I čovjek, u kojem bijaše zli duh, skoči na njih i nadvlada ih sve od njih i svlada ih, tako da oni pobjegoše iz te kuće goli i izranjavani. ¹⁷Ovo je postalo poznato svima, i Židovima i Grcima, koji su živjeli u Efezu; i strah padne na njih sve i ime Gospodina Isusa bivalo je veličano. ¹⁸Mnogi također od onih koji su povjerovali nastave dolaziti, ispovijedajući i razotkrivajući svoja djela. ¹⁹I mnogi od onih koji su izvodili vraćanje donesoše svoje knjige i započeh ih spaljivati na oči sviju; i oni izračunaše njihovu cijenu i nadoše da je ona pedeset tisuća srebrnika. ²⁰Tako riječ Gospodinova bijaše rasla silno i prevladavala.

19:11 Ovo nije prvi puta da Bog koristi izuzetna čudesa kako bi potvrdio Svoju istinu i Svoga govornika (usp. Djela 3:1-10; 5:15; 8:6.13; 9:40-42; 13:11-12; 14:8-11). Praznovjerne i okultne prakse bile su vrlo rasprostranjene i ukorijenjene u Efezu. Bog, bivajući bogat i milosrdi, dopustio je Svojoj nadnaravnoj sili i autoritetu, što je obitavalo u Njegovome Mesiji, izraziti samu sebe u Pavlu prema Sotonom-zarobljenim ljudima. O, kakvo Božje milosrđe!

19:12 “maramice” Ovo su bile možda znojne trake čvrsto vezane oko glave tijekom rada.

▣ **“pregače”** Ovo upućuje na radne pregače, nešto kao stolarske pregače. Ova iscjeljivanja pokazala su Božju sućut, silu, te potvrdila Evanđelje i službu Pavla.

▣ **“zli duhovi izlazili”** Ovdje su ovi demoni (usp. Lk 10:17) nazvani “zli duhovi” (usp. Mt 12:45; Lk 7:21; 8:2; 11:26; Djela 19:12.13.15.16). Ali Luka ih naziva i “nečisti duhovi” (usp. Djela 5:16; 8:7). U Djelima apostolskim 16:16 demon je nazvan “duh pitona (vračanja)”. Svi ovi izričaji su izgleda istoznačnice.

Pavao često govori o demonskim skupinama kao “svakog poglavarstva i vlasti i sile i gospodstva” (Ef 1:21), “poglavarstvima i vlastima u nebeskim *prostorima*” (Ef 3:10), ili “protiv poglavarstava, protiv snage, protiv svjetovnih sila ovoga mraka, protiv duhovnih *sila* pokvarenosti u nebeskim *prostorima*” (Ef 6:12). Ovo mora upućivati na neke stupnjeve organiziranih demonskih duhova. Ali kako, zašto, gdje, i tko sve su to nagađanja jer Biblija nije odabrala otkriti detaljan opis duhovne kraljevine. To jasno otkriva snagu Isusa (i Njegovih apostola) nad Sotonom i njegovim kraljevstvom tame i smrti. Isusovo “Ime” je iznad svakoga imena! Poznajući Njega donosi spasenje, mir, potpunost, obnovu, i zdravlje.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:13: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u;](#) i [Posebnu temu dolje: Razine anđela u Pavlovim pisanjima.](#)

POSEBNA TEMA: RAZINE ANĐELA U PAVLOVIM PISANJIMA

Rabini su mislili da su anđeli bili ljubomorni na Božju ljubav i pozornost (tj. davanje Njegovog Zakona na planini Sinaj) prema palome čovječanstvu i, stoga, bili su neprijateljski prema njima (čovječanstvu). Gnostički krivi učitelji tvrdili su da je spasenje bilo dostupno jedino tajnim lozinkama kroz neprijateljske anđeoske sfere (usp. Kol i Ef), što su vodile do najvišega, dobrog boga.

George Eldon Ladd ima dobar sažetak u svojoj knjizi *A Theology of the New Testament* o pojmovima što je koristio Pavao za anđele:

“Pavao upućuje ne samo na dobre i zle anđele, na Sotonu i demone; on koristi i druge skupine riječi za označavanje razina anđeoskih duhova. Ta je terminologija kako slijedi:

‘Vladavina’ [*archē*], 1. Poslanica Korinćanima 15:24; Efežanima 1:21; Kološanima 2:10

‘Vladavine’ [*archai*; RSV, ‘kneževine’], Poslanica Efežanima 3:10; 6:12; Kološanima 1:16; 2:15; Rimljanima 8:38

‘Vlast’ [*exousia*], 1. Poslanica Korinćanima 15:24; Efežanima 1:21; Kološanima 2:10

‘Vlasti’ [*exousiai*; RSV, “authorities”], Poslanica Efežanima 1:21

‘Sila’ [*dynamis*], 1. Poslanica Korinćanima 15:24; Efežanima 1:21

‘Sile’ [*dynameis*], Poslanica Rimljanima 8:38

‘Prijestolja’ [*thronoi*], Poslanica Kološanima 1:16
 ‘Gospodstvo’ [*kyriotēs*; RSV, "dominion"], Poslanica Efežanima 1:21
 ‘Gospodstva’ [*kyriotētes*], Poslanica Kološanima 1:16
 ‘Svjetski vladari ove tame’, Poslanica Efežanima 6:12
 ‘Duhovni (domaćini) zla u nebesima’, Poslanica Efežanima 6:12
 ‘Vlast tame’, Poslanica Kološanima 1:13
 ‘Svako ime koje je imenovano’, Poslanica Efežanima 1:21
 ‘Nebeska, zemaljska, i podzemaljska bića’, Poslanica Filipljanima 2:10” (str. 401).

▣ (19:12) “izlazili” [Vidjeti Posebnu temu uDjelima apostolskim 5:16: Egzorcizam.](#)

19:13-16 “židovskih egzorcista” Židovski egzorcisti bili su uobičajeni (usp. Lk 11:19). Ovaj okvir jasno pokazuje da se egzorcizam ne provodi magičnom formulom (imenima), nego osobnim odnosom s Isusom. Da ovaj odlomak nije toliko tužan on bi bio smiješan! Josip Flavije govori o židovskome običaju vršenja egzorcizma u *Antiq.* 8.2.5 od nekog Eleazara, koji je koristio Salamonova bajanja /čarobne riječi.

[Vidjeti Posebnu temu i Djelima apostolskim 5:16: Egzorcizam.](#)

19:13 “zle duhove” Ovo upućuje na demonsko. NZ govori često o ovoj duhovnoj stvarnosti, ali ne raspravlja o njenome podrijetlu ili ne daje pojedinosti o njenu ustroju ili djelatnostima. Znatiželja, strah, i potrebe praktične službe prouzročilo je mnogo nagađanja. Nikad nije popisan dar egzorcizma u NZ-u, ali potreba je očita. Neke korisne knjige su:

1. *Christian Counseling and the Occultism* od Kocha
2. *Biblical Demonology i Demons in the World Today* od Ungera
3. *Principalities and Powers* od Montgomeryja
4. *Christ and the Powers* od Hendrika Berkhofa
5. *Tri Crucial Questions About Spiritual Warfare* od Clintona E. Arnolda.

[Vidjeti Posebnu temu uDjelima apostolskim 1:13: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u.](#)

▣ “ime Gospodina Isusa” [Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\); i u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

19:14 “od Skeve, židovskoga velikog svećenika” Suvremeni znanstvenici ne mogu naći ovo ime ni u kojim drugim spisima. Za židovskoga velikog svećenika (*archiereus*) problematično je biti u Efezu. Postojala je mjesna sinagoga, ali jedini židovski Hram bio je u Jeruzalemu. Luka koristi ovu istu riječ nekoliko puta u svome Evanđelju i Djelima apostolskim za Velikoga svećenika i njegovu obitelj u Jeruzalemu.

Neki nagađaju kako je ovaj čovjek bio nekako povezan s obitelji Velikoga svećenika, ili moguće poglavar jednoga od dvadeset i četiri reda svećenika što je uspostavio David (usp. 1. Ljet 24:7-19).

Ako je ovaj čovjek bio svećenik i njegovi sinovi isto tako, iznenađujuće je da oni nisu koristili ime YHWH kao silno Ime za nadzor duhova nego magiju ili okultno.

19:15 “Ja poznajem Isusa, i znam o Pavlu” Ovaj prvi GLAGOL je *ginōskō*; drugi je *epistamai*. Oni su nekako istoznačni. Oba su često korištena u Djelima apostolskim, ali u ovome okviru postoji očevidna razlika učinjena između ovoga znanja demona o Isusu kao Kristu i Pavla kao Njegovog govornika.

19:17 Luka zapisuje ovo izvješće kako bi pokazao kako je Duh veličao (IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA) Isusa (usp. Iv 14:25; 16:13-14).

19:18 “onih koji su povjerovali” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Pitanje je, jesu li oni bili vjernici u okultno ili upućuje li ovaj izričaj na njihovu novu vjeru u Evanđelje? Također je moguće da su novi vjernici u Evanđelje još uvijek bili početno pod utjecajem svojih prošlih sujevjerja.

Prijašnji okultisti moguće su bili uvjereni onime što se dogodilo židovskih egzorcistima u Djelima apostolskim 19:13-16. Poruka o ovome slučaju, što je pokazala silu Osobe /imena Isusa, brzo se širila (usp. Djela 19:17). Ovi ljudi bili su vrlo dobro svjesni sile “toga Imena”.

[Vidjeti Posebnu temu uDjelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

▣ **“nastave dolaziti”** Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA.

▣ **“ispovijedajući i razotkrivajući svoja djela”** Drevni ljudi Mediterana bili su preplavljeni okultnim. Uobičajeno je bilo vjerovanje da je otkrivanje nečije magične formule čini neučinkovitim. To je bio njihov način odbacivanja svojih prošlih okultnim djelatnosti. Postoji vrsta magične literature čuvane u drevnome svijetu nazvane “Efeška pisanja”! Ovaj slučaj pokazuje nadmoćnost Evanđelja nad okultnim (usp. Djela 19:20).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ispovijed /priznanje.](#)

19:19 “vraćanje” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:9: Magija.](#)

Ove “knjige” (*biblous*) mogu upućivati na velike knjige ili male svitke od papirusa na kojima su bile napisane zakletve ili prokletstva. One su bile nošene kao amuleti. Visoka cijena pokazuje:

1. koliko su sujevjerni bili ovi ljudi
2. kako ih je Evanđelje oslobodilo!

▣ **“ih spaljivati na oči sviju”** Ovo su bile vrlo skupe i tražene knjige i pergamene. Njihovo spaljivanje što su učinili ovi novi vjernici bilo je javno pokajanje i ispovijedanje vjere u Krista, a ne u “sile”!

19:20 Poruka Evanđelja je personificirana (tj. riječ Gospodinova) i sažeta. Lukini sažeci pomažu nam podijeliti Djela apostolska u šest odjeljaka (usp. Djela 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:21-22

²²Sad nakon što ove stvari bijahu završene, Pavao nakani u duhu ići u Jeruzalem, nakon što prođe kroz Makedoniju i Ahaju, govoreći: “Nakon što budem tamo, ja moram vidjeti i Rim.” ²²I poslavši u Makedoniju dvojicu od onih što mu služiše, Timoteja i Erasta, on ostane u Aziji neko vrijeme.

19:21

NASB, NKJV

“Pavao nakani u duhu”

NRSV

“Pavao odluči u Duhu”

TEV, NJB

“Pavao se sjeti”

TEV (fusnota)

“Pavao, vođen Duhom, odluči”

Ovdje je kombinacija Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva. Neizvjesno je upućuje li ova uporaba pojma “duhu” na:

1. Svetoga Duha ili
2. ljudskoga duha (usp. Djela 7:59; 17:16; 18:25; Rim 1:9; 8:16; 1. Kor 2:11; 5:4; 16:18; 2. Kor 2:11; 7:13; 12:18; Gal 6:18; Fil 4:23).

Ako je to Sveti Duh, ovo je još jedan primjer Božanskoga vodstva s primjerenim ljudskim odazivom.

Luka često ima kratak osvrt za uvođenje događaja što se događaju kasnije u njegovu izvješću. Jamačno je moguće da Luka vidi kako je Pavao odlučio ići u Jeruzalem kao ishod Božjega vođenja (tj. *dei*, Djela 19:21; vidjeti punu bilješku u Djelima 1:16), a ne kao ishod meteža što je prouzročio Demetrije i ceh srebrnjaka u Efezu (usp. Djela 19:23-41).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

▣ **“ja moram vidjeti i Rim”** Pavao je trebao (*dei*) posjetiti crkvu u Rimu (usp. Djela 9:15; Rim 1:10) na svome putu za Španjolsku (usp. Rim 15:24.28). Želio je da ga oni upoznaju i podupru u njegovu misijskome radu. On je želio i dodati svoj blagoslov /dar njihovome stanju.

19:22 “Erasta” [Erast] Postoji čovjek ovoga imena spomenut u Poslanici Rimljanima 16:23. On je nazvan gradskim blagajnikom Korinta. Ovo se ime ponovno pojavljuje u 2. Timoteju poslanici 4:20. To može upućivati na istu osobu, ali to je neizvjesno.

▣ **“on ostane u Aziji neko vrijeme”** Evanđelje se slavno širilo, utjecalo na provinciju i obraćalo je (usp. 1. Kor 16:9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:23-27

²³Nekako u to vrijeme nastane ne mali nered glede Puta. ²⁴Jer čovjek imenom Demetrije, srebrnar, koji je radio srebrne hramove Artemide, donosio je ne male poslove obrtnicima; ²⁵ove on skupi zajedno s radnicima sličnih obrta, i reče: “Ljudi, vi znate da naše blagostanje ovisi o ovome poslu. ²⁶Vi vidite i čujete da je ne samo u Efezu, nego u gotovo čitavoj Aziji, ovaj Pavao nagovorio i okrenuo značajan broj ljudi, govoreći kako bogovi napravljeni s rukama nisu bogovi uopće. ²⁷Ne samo da postoji opasnost da ovaj naš posao padne na loš glas, nego i da hram velike boginje Artemide bude smatran bezvrijednim i da će ona koju čitava Azija i svijet štuje biti čak skinuta s prijestolja svoga veličanstva.”

19:23 “Put” [Put] Ovo je bila najranija oznaka za kršćanstvo. Ona govori o SZ-noj zamisli (posebice Ps 1:1.6; 5:8; 25:4.8.9.12; 27:11; 37:5.7.23.34; 119:101.105) o načinu života vjere (usp. Djela 9:2; 19:9.23; 22:4; 24:14.22; također moguće 18:25-26).

19:24 “srebrne hramove” Ovo upućuje na male srebrne kipove: (1) Artemidina hrama ili (2) meteorita što je izgledao kao žena s mnogo grudi. Arheologija je pronašla mnogo srebrnih kipova ove boginje, ali nijedno svetište (hram). To je bilo jedno od sedam svjetskih čuda. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 18:19, #4.

▣ **“Artemide” [Artemida]** Artemida koja je bila štovana u Efezu ne smije se poistovjetiti s Dijanom rimskoga panteona. Ova boginja bliža je Cibeli, majci boginja. Ta religijska praksa ima mnogo zajedničkoga s kultovima plodnosti u Kanaanu (vidjeti M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 271).

▣ **“ne male poslove”** Ovaj progon ima gospodarstvenu osnovu (usp. Djela 19:25.27). Vidjeti punu bilješku u Lukinim svrhovitim ublaženim izričajima (tj. *litotes*) u Djelima apostolskim 12:18.

▣ **“obrnica”** Od ove grčke riječi dobivamo englesku riječ “tehničar”. U drevnome svijetu Mediterana cehovi ili udruženja obrtnika bili su vrlo popularni i snažni. Pavao bi bio dio ceha izrađivača šatora.

19:26-27 Ovo daje uvid u uspjeh i prodiranje Pavlove službe u Aziji.

▣ **“kako bogovi napravljeni s rukama nisu bogovi uopće”** Ovo odražava SZ-nu zamisao o ništavnosti idolopoklonstva (usp. Pnz 4:28; Ps 115:4-8; 135:15-18; Iz 44:9-17; Jer 10:3-11).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Posljedice idolopoklonstva \(usp. Ponovljeni zakon 11:16-17\).](#)

POSEBNA TEMA: POSLJEDICE IDOLOPOKLONSTVA (usp. Ponovljeni zakon 11:16-17)

- A. “Pazite, da vaša srca ne budu obmanuta” – BDB 834, KB 984, *Qal* IMPERFEKT, usp. Knjiga o Jobu 31:27:
1. “zašla s puta /odvratila se” – BDB 693, KB 747, *Qal* PERFEKT, usp. Knjiga Izlaska 32:8; Ponovljeni zakon 9:12; 17:11.17; Knjiga proroka Jeremije 5:23
 2. “služio drugim bogovima” – BDB 712, KB 773, *Qal* PERFEKT, usp. Ponovljeni zakon 7:4.26; 8:19; 11:16; 13:6.13; 17:3; 28:14.36.64; 29:26; 30:17; 31:20; Knjiga o Jošui 23:16; 24:2.16; Knjiga proroka Jeremije 11:10; 13:10; 16:11.13; 22:9; 25:6; 35:15
 3. “štovati” – BDB 1005, KB 295, *Hithpaal* (Owens, str. 805) i *Hishtaphel* (Parsing Guide, str. 146). Očito to je bilo ponavljano stremljenje Izraela! Posljedice idolopoklonstva bile su teške.
- B. “gnjev GOSPODINOV bit će rasplamsan protiv tebe” – BDB 354, KB 351, *Qal* PERFEKT, usp. Knjiga Izlaska 4:14; 22:24; 32:10; Brojevi 11:1.10; 12:9; 32:10; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 11:17; 29:27; Knjiga o Jošui 23:11:
1. “On će zatvoriti nebesa tako da tri godine neće biti kiše”. Ovo je dio prokletstva za neposlušnost Savezu, usp. Ponovljeni zakon 28:24; 2. Knjiga Ljetopisa 6:26-28; 7:13
 2. “zemlja neće donijeti svoj plod” – ishod ne padanja kiše.
- C. “ti ćeš brzo nestati iz dobre zemlje” – BDB 1, KB 2, *Qal* PERFEKT, usp. Ponovljeni zakon 4:26; 7:4; 8:19.20; 28:20.22; 30:18; Knjiga o Jošui 23:13.16.

Ne postoji srednja mogućnost! Bog predstavlja Svoj Savez kao posve usklađen ili uobičajen. Palo ljudstvo ne može postići ovaj stupanj usklađenosti ili potpune poslušnosti (usp. Još 24:19). Prema tome, postojala je /postoji potreba za Novim savezom temeljenim na Božjem milosrđu ili Njegovoj izvedbi (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38; Rim 3:9-18.23; Gal 3)!

19:27 Postoje mnogi odlomci u grčkoj književnosti prvoga stoljeća što spominju Artemidu iz Efeza. Očito je postojalo trideset i devet odvojenih gradova svijeta Mediterana koji su bili uključeni u štovanje plodnosti ove majke boginje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:28-41

²⁸Kad su oni čuli *to* i bili ispunjeni bijesom, oni *započеше* vikati, govoreći: “Velika je Artemida efeška!” ²⁹Grad bijaše ispunjen zbrkom, i oni *pojuriše* jednodušno u kazalište, vukući Gaja i Aristarha, Pavlove drugove na putovanju iz Makedonije. ³⁰I kad je Pavao želio ući među okupljene, učenici mu ne dozvole. ³¹Isto tako neki azijarsi koji su bili prijatelji poslaše po njega i opetovano ga poticali neka se ne izlaže opasnosti u kazalištu. ³²Tako potom, neki bijahu vikali jedno a neki drugo, jer skupština bijaše u zbrci a većina nije znala iz kojeg su se razloga okupili zajedno. ³³Neki iz mnoštva zaključiše *da to bijaše* Aleksandar, jer su ga Židovi gurnuli naprijed; i davši znak svojom rukom, Aleksandar bijaše nakanio održati obranu okupljenima. ³⁴Ali kad su oni shvatili da je on Židov, *jedan jedini* usklik izniknu od svih njih dok su vikali oko dva sata: “Velika je Artemida efeška!” ³⁵Nakon što je utišao svjetinu, gradski činovnik reče: “Ljudi Efeza, koji čovjek postoji od svih što ne zna da je grad Efez čuvar hrama velike Artemide i o *kipu* što je pao s neba? ³⁶Dakle, budući su ovo neporecive činjenice, morali biste ostati mirni i ne činiti ništa brzopleto. ³⁷Jer vi ste doveli ove ljude *ovdje* koji nisu niti razbojnici hramova ni bogohulnici naše boginje. ³⁸Tako onda, ako Demetrije i obrtnici koji su s njim imaju pritužbu protiv ikoga čovjeka, sudovi su na sjednici i prokonzuli su *dostupni*; neka donesu optužbe jedni protiv drugih. ³⁹Ali ako želite išta van toga, to će biti riješeno u zakonskoj skupštini. ⁴⁰Jer doista mi smo u opasnosti od bivanja optuženima za nered u vezi s današnjim događajima, buduće ne postoji stvarni uzrok *za to*, i u vezi s tim mi nećemo biti kadri objasniti ovo zbrkano okupljanje.” ⁴¹Nakon što je rekao *to on raspusti* skupštinu.

19:28 Ovaj stih pokazuje kako se je drevni svijet čvrsto držao religije i mjesnih predaja. Mnogo ljudi živjeli su svoje življenje na načine povezane s mjesnim poganskim hramovima.

▣ “Velika je Artemida efeška” Ova boginja plodnosti često je bila nazivana “Velika”. To je moguće bio hramski slogan štovanja.

19:29 “pojuriše ... u kazalište” Ruševine ovoga velikog rimskog amfiteatra ostale su još i do danas. Primao je između 25 i 56 tisuća ljudi (procjene se razlikuju).

▣ “jednodušno” Djela apostolska često koriste izričaj “jednodušno /jednoglasno” za opis jedinstva i zajedništva vjernika (usp. Djela 1:14; 2:1.46; 4:24; 5:12; 8:6; 15:25), ali i kako zlo može ujediniti (usp. Djela 7:57; 12:20; 18:12). Jedinstvo samo po sebi nije cilj. Svrha jedinstva jeste ona što je ključna!

▣ “Gaja” [Gaj] On je bio iz Derbe (usp. Djela 20:4). To je bilo vrlo uobičajeno ime, tako je konačno poistovjećivanje teško (usp. 1. Kor 1:14; 3. Iv 3).

▣ “Aristarha” [Aristarh] On je bio iz Soluna (usp. Djela 20:4; 27:2; Kol 4:10-11; Fil 2:4).

19:30 “učenici mu ne dozvole” Pavao je bio čovjek čvrste volje! Međutim, on je dopustio da drugi vjernici utječu na neke odluke (usp. Djela 19:31).

19:31 “neki azijarsi” Ovaj pojam znači “mjesno izabrani dužnosnici”, ali bio je korišten u nekoliko značenja. To je još jedan tehnički pojam za mjesne političke dužnosnike što Luka koristi vrlo precizno. Očito oni su također postali vjernici, ili u najmanju ruku Pavlovi prijatelji. Ponovno Luka pokazuje kako kršćanstvo nije bila prijetnja mjesnim upravnim vlastima. Stihovi kao ovaj jeste onaj što uzrokuje da neki komentatori nagađaju kako su Djela apostolska bila pisana da budu čitana na Pavlovu suđenju u Rimu. Ponovno i ponovno Crkva dolazi u sukob sa Židovima, a ne s upravnom vlašću!

19:32 “skupština” Ova je ista grčka riječ (*ekklesia*) korištena za Crkvu. U Djelima apostolskim 19:32.39, i 41 to upućuje na skupštinu građana.

Rana crkva odabrala je ovaj pojam zbog njegove uporabe u Septuaginti za “skupštinu Izraela”.
[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(eklesija\).](#)

▣ “većina nije znala iz kojeg su se razloga okupili zajedno” To je bila tipična scena svjetine.

19:33 “Aleksandar” Mjesni Židovi željeli su da se shvati kako su oni bili odvojena skupina od putujućih kršćanskih misionara, ali to im se osvetilo. Je li to isti čovjek spomenut u 2. Timoteju poslanici 4:14 neizvjesno je, ali 1. Timoteju 1:20 čini to dvojbenim.

▣ “davši znak svojom rukom” Ovo je kulturni način traženja tišine kako bi netko mogao govoriti (usp. Djela 12:17; 13:16; 19:33; 21:40).

▣ “obranu” Iz ovoga grčkog pojma mi dobivamo englesku riječ “apologija”, što upućuje na zakonsku obranu. Luka je koristio ovaj GLAGOL često (usp. Lk 12:11; 21:14; Djela 19:32; 24:10; 25:8; 26:1.2.24) i IMENICU u Djelima apostolskim 22:1 i 25:16.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pavlova zakonska obrana \(zajednički elementi u Djelima apostolskim\).](#)

Zajednički elementi	Pavao pred mnoštvom	Pavao pred Sanhedrinom	Pavao pred Feliksom	Pavao pred Festom	Pavao pred Agripom II.
njegova židovska pozadina	22:3		24:14.17-18		26:4
njegova farizejska obuka i revnost	22:3	23:6-9	24:15.21		26:5-8
njegovo progonstvo “Puti”	22:4-5				26:9-11
njegovo osobno svjedočanstvo o njegovu obraćenju	22:6-16				26:12-16
njegov poziv od Isusa za posebnu službu	22:17-22				26:16-23

19:34 Ovo pokazuje ili: (1) antisemitizam grčko-rimskoga svijeta ili (2) bijes svjetine kod Pavlove službe.

19:35 “gradski činovnik” Ovo je bio glavni gradski službenik, koji je djelovao kao službenik za vezu s rimskom Vladom u ovim gradovima s čuvenim hramovima. Pojam je *grammateus*. Najčešće je u Djelima apostolskim korišten za židovske pisare (usp. Djela 4:5; 6:12; 23:9). U Septuaginti upućuje na egipatske čelnike koji su slali zapise višim vlastima (usp. Izl 5:6) i na židovske dužnosnike (usp. Pnz 20:5).

▣ “da je grad Efez čuvar hrama” Riječ čuvar /zaštitnik doslovno je “hramski čistač” (*neōkos*, čuvar /stražar hrama). To je postao častan naslov, iako je izvorno upućivao na najniže hramske slugu.

▣ “kipu što je pao s neba” To je očito bio meteor oblika sličnog ženi s mnogo grudi. To je bio savršen idol za kult plodnosti. Pojam “neba” doslovno je “što je pao od Zeusa (*dios*)”.

19:37 Uzrok nereda nije imao pravu podlogu i, stoga, bio je odgovoran za rimsku sudsku stegu (usp. Djela 19:40).

19:38-39 “neka donesu optužbe jedni protiv drugih” Pustite ih neka prođu kroz primjerene kanale osigurane za pritužbe. Ova dva stiha imaju i dva PRVA RAZREDA KONDICIONALNE REČENICE.

19:38 “prokonzuli” Postojale su dvije vrste rimskih provincija, one koje je nadzirao Car i one koje je nadzirao Senat (August, *Acts of Settlement*, 27. g.pr.Kr.). Rimske provincije bile su upravljane od:

1. senatorskih pokrajina koje su bile upravljane od prokonzula ili vlasnika
2. imperijalne provincije upravljane od poručnika zapovjednika

3. ostale niže ili problematične provincije upravljane od prefekta /guvernera
 4. slobodni gradovi upravljani od mjesnih vođa, ali prema rimskim uputama
 5. klijent države kao što je Palestina upravljane od mjesnih vođa, ali s ograničenjima i restrikcijama.
- Efez je bio u senatorskoj provinciji i time je imao “prokonzula”. Prokonzuli su spomenuti tri puta:
1. Sergije Pavao, Cipar, Djela apostolska 13:7-8.12
 2. Aneus Galion, Ahaja, Djela apostolska 18:12
 3. nema posebnoga imena, nego je navedena kategorija, Efez, Djela apostolska 19:38.

19:39-41 “skupštinu” Ovo je riječ *ekklesia*, što se koristila za grčke gradove-države za gradsku skupštinu. Postala je pojam korišten za skupljanje Crkve jer je u Septuaginti preveden hebrejski pojam za “skupštinu” (*Qahal*).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Moramo na Djela apostolska 19:2-6 gledati kao na dokazni tekst za:
 - a. ponovno krštenje nekih vjernika
 - b. polaganje ruku kako bi se primio sukladan blagoslov za govorenje u jezicima?
2. Odredite prorokovanje /proročanstvo (Djela 19:6).
3. Zašto Djela apostolska bilježe susret i s Apolonom i s ovih dvanaest učenika Ivana Krstitelja?
4. Jesu li Djela apostolska 19:11-12 mjerilo za Crkvu u svim dobima i kulturama? Zašto /zašto ne??
5. Zašto egzorcizam nije uključen u popise duhovnih darova?
6. Zašto vjernicima nije dato više obavijesti o toj temi?
7. Što je bila svrha ovih izuzetnih /čudesnih događaja? (usp. Djela 19:17)

DJELA APOSTOLSKA 20

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavlovo putovanje u Makedoniju 20:1-6	putovanje u Grčku 20:1-6	posljednja posjeta Grčkoj 20:1-6	u Makedoniju i Ahaju 20:1-6	Pavao napušta Efez 20:1-6
Pavlova oproštajna posjeta Troadi 20:7-12	služenje u Troadi 20:7-12	Pavlov povratak u Palestinu (20:7-21:14) 20:7-12	Pavlova posljednja posjeta Troadi 20:7-12	Troada: Pavao podiže mrtvoga čovjeka u život 20:7-12
putovanje iz Troade u Milet 20:13-16	iz Troade u Milet 20:13-16	20:13-16	iz Troade u Milet 20:13-16	iz Troade u Milet 20:13-16
Pavao govori efeškim starješinama 20:17-24	Efeške starješine opomenute 20:17-38	20:17-18a 20:18b-24	Pavlov oproštajni govor starješinama Efeza 20:17-24	oprostajni govor starješinama Efeza 20:17-18a 20:18b-21 20:22-24
20:25-35		20:25-35	20:25-31 20:32-35	20:25-27 20:28 20:29-32
20:36-38		20:36-38	20:36-38	20:33-35 20:36-38

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI U STIHOVE 1-6

- A. Ovo je vrlo kratak i, stoga, nekako zbunjujući sažetak Pavlove službe u Makedoniji i Grčkoj na njegovu trećemu misijskome putovanju.
- B. Najbolji način raščlambe Pavlove službe u tome području jeste posavjetovati se s njegovim pismima, posebice s 1. i 2. Poslanicom Korinćanima.
- C. Luka nastoji dati pojedinosti Pavlova kretanja uporabom vremenskih oznaka i uporabom imena mjesta, ali ta jezgrovitost uzrokuje pomutnju.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:1-6

¹Nakon što se galama stišala, Pavao pošalje po učenike, i kad ih je opomenuo i otišao od njih, on ih ostavi kako bi išao u Makedoniju. ²Dok je prolazio kroz ova okružja i davao im mnoge opomene, on dođe u Grčku. ³I tamo on provede tri mjeseca, i kad je bila podignuta zavjera protiv njega od Židova kad je trebao otploviti za Siriju, on odluči vratiti se kroz Makedoniju. ⁴A pratili su ga Sopater iz Bereje, sin Pira, i Aristarh i Sekund iz Soluna, i Gaj iz Derbe, i Timotej, i Tihik i Trofim iz Azije. ⁵Ali ovi su otišli naprijed i čekali su nas u Troadi. ⁶Mi smo isplovili iz Filipa nakon dana Beskvasnih kruhova, i došli k njima u Troadu unutar pet dana; i tamo ostadosmo sedam dana.

20:1 “Nakon što se galama stišala” Ovaj je izričaj višeznačan. On ne znači kako podrazumijeva da je Pavao napustio Efez odmah zbog nereda što je započeo Demetrije. Pavao nije otišao zbog nereda, nego zato jer je njegov evangelizacijski rad bio završen, kao što Demetrijeve vlastite izjave to čine očitim (usp. Djela 19:26).

▣ **“Pavao pošalje po učenike, i kad ih je opomenuo”** Pavao se brinuo i za evangelizaciju i za učenje (usp. Djela 20:2; Mt 28:18-20). Evanđelje, iako primljeno pojedinačno, postaje obitelj kojoj je obveza služiti (usp. 1. Kor 12:7). Cilj mjesnih vjernika bila je Crkva!

20:2 “prolazio kroz ova okružja” Ovo moguće upućuje na: (1) Ilirik (usp. Rim 15:19) ili (2) makedonske gradove Filipi, Solun, i Bereja.

▣ **“on dođe u Grčku”** Grčka (*Hellas*) znači rimska provincija Ahaja (usp. Djela 19:21). Ovo uglavnom upućuje na grad Korint. Pavao nije proširio službu u tome području. Tijekom ovoga vremena on je napisao Poslanicu Rimljanima. Bio je zabrinut za Crkvu u Korintu, kao što 1. Poslanica Korinćanima 16:5-9 i 2. Korinćanima 2:12-13 jasno pokazuju.

20:3 Ovaj stih odnosi se na Pavlove planove putovanja. On ih je često mijenjao zbog okolnosti. U ovome slučaju Pavao je mislio kako nije mudro (tj. zavjera od Židova) ukrcati se na hodočasnički brod što ide prema Jeruzalemu, pa je tako putovao kopnom.

▣ **“zavjera protiv njega od Židova kad je trebao otploviti”** On je moguće planirao ploviti na hodočasničkome brodu koji je stajao u svim lukama na putu kojim su išli židovski hodočasnici na blagdane u Jeruzalem.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

▣ **“Sopater iz Bereje, sin Pira, i Aristarh i Sekund iz Soluna, i Gaj iz Derbe, i Timotej, i Tihik i Trofim”** Ovo su vjerojatno ljudi iz različitih crkava poslani da se pridruže Pavlu kako bi mu dali novčani dar za Crkvu u Jeruzalemu (usp. 1. Kor 16:1-3; 2. Kor 8-9):

1. Sopater je moguće Sosipater iz Poslanice Rimljanima 16:21
2. Aristarh je spomenut u Djelima apostolskim 19:29; 27:2 i Poslanici Kološanima 4:10
3. Tihik je spomenut u Poslanici Efežanima 6:21-22; Kološanima 4:7-8; 2. Timoteju poslanici 4:12 i Titu poslanici 3:12
4. Gaj je spomenut u Djelima apostolskim 19:29
5. Trofim je spomenut u Djelima apostolskim 21:29 i 2. Timoteju poslanici 4:20.

Sljedeće je uzeto iz moga komentara **1. Poslanice Korinćanima** (vidjeti www.freebiblecommentary.org):

“**milostinja**’ *Logia* je pojam što je nađen u grčkome papirusu u Egiptu kao novčani dar za religijske svrhe, ali nije povezan s redovitim porezom (usp. Moulton, Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 377). Neizvjesno je upućuje li to u ovome okviru na redovit dar ili poseban dar ovoj crkvi. Pavao je započeo ovu skrb za siromašne u Judeji poslije razgovora s Jakovom, Petrom, Ivanom, i Barnabom u Poslanici Galaćanima 2:10; 6:10. Ovaj osobit prinos započela je crkva u Antiohiji gdje su Pavao i Barnaba služili, Djela apostolska 11:27-30. Ovaj je prinos spomenut u nekoliko NZ-nih Knjiga (usp. Rim 15:26; 2. Kor 8 - 9; 1. Kor 16:1). To je bila nakana da se zapečati odnos između hebrejske majke Crkve i poganskih crkava. Pavao naziva na ovaj jednokratni prinos s nekoliko imena:

1. milostinja, Djela apostolska 24:17 (vidjeti [Posebnu temu u Djelima 3:3: Milostinja](#))
2. zajedništvo, Poslanica Rimljanima 15:26,27; 2. Korinćanima 8:4; 9:13 (vidjeti [Posebnu temu u Djelima 2:42: Koinōnia \[zajedništvo\]](#))
3. zaduženost, Poslanica Rimljanima 15:27
4. služba, Poslanica Rimljanima 15:27; 2. Korinćanima 9:12.”

Iz 2. Poslanice Korinćanima 8:6.16 izgleda da je moguće i Tit bio predstavnik crkve. Čudno je da Luka nikad ne spominje Tita u Djelima apostolskim. Postojala je teorija da je Tit bio Lukin brat te da mu je skromnost bila uzrok izostavljanja njegova imena. Ovo može objasniti i neimenovanoga brata u 2. Korinćanima 8:18, za kojeg mnogi misle da je to bio Luka (Origen zapisuje u Euzebijevoj *His. Eccl.* 6.25.6; A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, str. 245).

F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*, komentira Tita i Luka kao braću:

“Jedno od objašnjenja Lukine šutnje o onome tko je bio toliko pouzdan Pavlov namjesnik jeste da je Tit bio Lukin brat; usp. W. M. Ramsay, *St. Paul the Traveler and the Roman Citizen* (London, 1895.), str. 390; *Luke the Physician and Other Studies* (London, 1908.), str. 17 f.; A. Souter, ‘Predloženi odnos između Tita i Luke’, *kao gore*, str. 335 i dalje. Ali ako je taj odnos održan, onda je mogućnost da je Luka ‘brat’ iz 2. Poslanice Korinćanima 8:18 i dalje (vidjeti str. 320) isključen: Pavlova svrha u slanju toga ‘brata’ zajedno s Titom bila je da bi on trebao biti neovisan jamac čestitosti upravljanja fondom za pomoć, i ova bi svrha bila zbunjujuća ako kritičari daju mogućnost povlačenja pozornosti na krvni odnos između te dvojice. Ništa se nije moglo bolje izračunati kako bi se potakle već postojeće sumnje” (str. 339 fusnota #5).

20:5 “nas” Luka započinje ponovno svoje izvješće očevica, što je bilo prekinuto u Filipima (usp. Djela 16). Ovi “mi” odjeljci označeni su u 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; i 27:1-28:1b.

20:6 “(nakon) dana Beskvasnih kruhova” Ovaj sedmodnevni Blagdan sredinom travnja bio je spojen s jednodnevnim Blagdanom Pashe (usp. Izl 13). Pavlova židovska pozadina utjecala je na način viđenja kalendara. Mi ne znamo ništa o Židovima ili sinagogi u Filipima, tako Pavao nije držao taj Blagdan u svrhe svjedočenja (usp. 1. Kor 9:19-23). Moguće je to samo spomenuto jer je on planirao svoj put kako bi bio u Jeruzalemu na Pedeseticu (usp. Djela 20:16).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 12:3: Pasha.](#)

20:7 “Prvoga dana tjedna, kad smo se okupili zajedno da lomimo kruh” Ovo pokazuje način okupljanja Rane crkve nedjeljama (prvoga radnog dana tjedna) kako bi imali zajedničko javno blagovanje (Djela 20:11) i večeru sjećanja (“lomljenje kruha” je u NZ-u idiom za Večeru Gospodnju). Sâm Isus postavio je presedan nedjeljnoga štovanja sa Svoja tri ukazanja nakon uskrsnuća (usp. Iv 20:19,26; 21:1; Lk 24:36; 1. Kor 16:2).

Helps for Translator serija (*The Acts of the Apostles* od Newmana i Nidae, str. 384) kaže da Luka upućuje na židovsko vrijeme te da bi to trebala biti subotnja večer (usp. TEV), ali većina prijevoda doslovnija su: “prvoga dana tjedna”. Ovo je jedina uporaba toga izričaja u Djelima apostolskim. Pavao koristi izričaj “prvi dan tjedna” jedino u 1. Poslanici Korinćanima 16:2, gdje to podrazumijeva nedjelju.

▣ **“produži svoju poruku”** Pavao je želio koliko god je više moguće poučiti i ohrabriti (usp. Djela 20:2.31).

▣ **“sve do ponoći”** Židovi su započinjali dan u sumrak ili večer zbog Knjige Postanka 1, dok su Rimljani započeli dan u ponoć.

20:8 “Bilo je mnogo svjetiljki” Ovo je morala biti vruća, zagušljiva, čak zadimljena, atmosfera. Izgleda kako Luka gotovo pokušava objasniti zašto je Eutih pao u san.

20:9 “mladić” Pojam ovdje označava muškarca na vrhuncu života. Drukčiji pojam upotrijebljen je u Djelima apostolskim 20:12. On označava dijete. Eutih je bio mlada odrasla osoba.

▣ **“Eutih ... potonuvši u dubok san; i kako je Pavao nastavljao govoriti”** Ovaj PREZENT PASIVNOGA PARTICIPA pokazuje biblijski pokaz i za dugu propovijed i za spavajuće slušatelje!

▣ **“bio pokupljen mrtav”** Očito on je bio mrtav! Vidjeti stih 12.

20:10 “spusti se na njega, i nakon što ga objumi” Pavao je djelovao slično Iliji i Elizeju u SZ-u, koji su također na isti način podigli umrloga (usp. 1. Kr 17:21; 2. Kr 4:34). On govori svome slušateljstvu neka ne budu zabrinuti, ali zapravo, siguran sam da je Pavao bio potresen ovim događajem!

▣ **“Nemojte biti uznemireni”** Ovo je PREZENT IMPERATIVA s NEGATIVNIM ČLANOM što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku.

20:12

NASB, TEV

“i bijahu uvelike utješeni”

NKJV, NRSV

“oni ne bijahu malo utješeni”

NJB

“i oni bijahu uvelike ohrabreni”

REB

“uvelike umireni”

Pešita

“radovali su se nad njim neizmjerano”

NKJV i NRSV su doslovni i pokazuju Lukinu sklonost za niječne blaže izričaje (usp. Djela 12:18; 15:2; 19:11.23.24; 20:12; 26:19.26; 27:20; 28:2).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:13-16

¹³Ali mi, idući naprijed do broda, otplovismo za Asos, namjeravajući od tamo uzeti Pavla na brod; jer tako je on odredio, namjeravajući ići kopnom. ¹⁴I kad nas je sreo u Asosu, uzesmo ga na brod i dodosmo u Miletinu. ¹⁵Ploveći od tamo, stigismo idućega dana nasuprot Hiosu; a narednoga dana prijedosmo do Samosa; a sljedećega dana dodosmo u Milet. ¹⁶Jer Pavao je odlučio ploviti pokraj Efeza tako da ne bi morao provoditi vrijeme u Aziji; jer je žurio kako bi bio u Jeruzalemu, ako je moguće, na dan Pedesetnice.

20:13 “broda” Pavlovi planovi putovanja morali su se promijeniti zbog zavjere protiv njegova života, što je bilo planirano da se dogodi na moru (usp. Djela 20:3). Možda je Pavao želio znati tko je na ovome brodu prije negoli se ukrca. Pavao je prošao kroz Troadu u Asos, gdje će uhvatiti brod iz Troade. Svi ljudi spomenuti u Djelima apostolskim 20:4 bili su već na ovome brodu.

20:14 “dodosmo u Miletinu” Ovo je glavni grad otoka Lezbosa. To je najveći otok obale Male Azije (zapadna Turska).

20:15-16 Začuđujuće je koliko mnogo Luka zna o plovidbi. On koristi mnoge tehničke plovidbene pojmove u svojim izvješćima (“mi” odjeljci) u Djelima apostolskim. Nekoliko od “mi” odjeljaka uključuju putovanje morem. Očito on je bio dobro obrazovan čovjek koji je putovao vrlo često.

20:15 “Hiosu” [Hios] Ovo je još jedan otok u Egejskome moru. To je dug, uzak otok vrlo blizu obale.

▣ **“Samosa” [Samos]** Ovo je još jedan otok zapadne obale Male Azije, blizu Efeza.

▣ **“Milet”** Ovo je nekad bio velik i važan pomorski grad na južnoj obali rijeke Meandar. Pavao se iskrcao ovdje i poslao po crkvene vođe u Efez. To je bio put dug oko trideset milja.

20:16 “Pavao je odlučio ploviti pokraj Efeza” Ovo izgleda podrazumijeva da je Pavao imao neki voljni nadzor nad ovim brodom. Ako je tako, onda su ili:

1. oni unajmili čitav brod za sebe ili
2. oni su odabrali brod koji se ne zaustavlja.

▣ “ako” Ovo je ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNA (*ei* s OPTATIVNIM NAČINOM), što izražava neku želju.
[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:39: Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova.](#)

▣ “Pedesetnice” Ovo je bio židovski Blagdan petoga dana nakon Pashe. Pavao je propustio Blagdan Pashe zbog stiha 3.
[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 12:3: Pasha.](#)

OKVIRNI UVIDI U DJELA APOSTOLSKA 20:17 - 21:16

- A. Postoji element samoobrane u ovome odlomku, kao da bi netko nastavljao napadati Pavla osobno (usp. Djela 20:33).
- B. Ovo je jedini primjer u Djelima apostolskim o Pavlovu propovijedanju vjernicima. U Djelima apostolskim 13:16 i dalje on naslovljava Židove, dok u Djelima apostolskim 14:15 i dalje te u 17:22 i dalje on naslovljava poganske Grke.
- C. Ova poruka ima mnogo usporednica s Pavlovim pismima, kao što se i očekuje. Pavlov jedinstveni rječnik odmah se odražava u ovoj oproštajnoj opomeni. To pokazuje Lukinu odanost u zapisivanju svjedočanstava drugih.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:17-18a

¹⁷Iz Mileta on posla u Efez i pozva k sebi starješine crkve. 18I kad su oni došli k njemu, on im reče:

20:17 “Mileta” [Milet] Ova luka bila je oko 30 milja južno od Efeza.

▣ “starješine” Od ove riječi (*presbuteros*) dobivamo “prezbiter” ili “prezbiterijanac”. Zbog Djela apostolskih 20:17.28 i Titu poslanice 1:5.7 pojmovi “starješine” (*presbuteroi*) i “biskupi” (*episcopoi*) su sinonimni s pojmom “pastor” (*poimenos*, usp. Ef 4:11). Pojam “starješina” ima židovsku pozadinu (židovski plemenski poglavari) a “biskup” ili “nadglednik” ima grčku političku /upravnu pozadinu za grad-državu.

Spomenute su samo dvije skupine vođa mjesnih crkava u NZ-u: pastori i đakoni (usp. Fil 1:1). Moguće su postojale tri skupine popisane u 1. Timoteju poslanici 3, što uključuje ulogu udovica ili đakonisa (usp. Rim 16:1).

Zabilježite pojam je MNOŽINA. To vjerojatno upućuje na vođe kućnih crkava (usp. Djela 11:30; 14:23; 15:2.4.6.22-23; 16:4; 21:18; 1. Tim 5:17.19; Tit 1:5; Jak 5:14; 1. Pt 5:1).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 11:30: Biskupi /Nadglednici \(iz Filipljanima 1:1\).](#)

▣ “crkve” Ovaj grčki pojam (*ekklesia*) jeste riječ korištena za gradsku skupštinu (usp. Djela 19:39). Međutim, koristila se za prijevod SZ-noga izričaja “kongregacija /zajednica (*qahal*) Izraela” u Septuaginti. Rana crkva ga je odabrala za opis novoga tijela vjernika jer se s njim poistovjetila s SZ-nim narodom Božjim. NZ-na Crkva sebe je vidjela kao istinsko ispunjenje SZ-noga obećanja jer je Isus iz Nazareta bio istinski Mesija.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:11: Crkva \(*ekklesia*\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:18b-24

^{18b}“Vi sami znate, od prvoga dana kad sam kročio u Aziju, kakav sam bio s vama čitavo vrijeme, ¹⁹služeći Gospodinu sa svom poniznošću i sa suzama i s kušnjama što su došle na mene zbog zavjera Židova; ²⁰kako se nisam ustezao od obznanjivanja vama ono što je bilo korisno, i poučavanja vas javno i od kuće do kuće, ²¹svečano svjedočeći i Židovima i Grcima o pokajanju prema Bogu i vjeri u našega Gospodina Isusa Krista. ²²I sad, evo, svezan u duhu, ja sam na svome putu u Jeruzalem, ne znajući što će mi se dogoditi tamo, ²³osim što mi Sveti Duh svečano svjedoči u svakome gradu, govoreći kako me čekaju okovi i patnje. ²⁴Ali ja se uopće ne brinem o mome životu koliko mi je drag, tako da mogu dovršiti svoj smjer i službu što primih od Gospodina Isusa, da svjedočim svečano o Evandelju milosti Božje.”

20:18 “Vi sami znate ... kakav sam bio s vama čitavo vrijeme” Pavao je hodao i govorio tako da je potvrdio svoj odnos s Kristom. Činjenica da Pavao izjavljuje ovo toliko snažno u Djelima apostolskim 20:18-19 pokazuje prisutnost kritika.

20:19 “služeći Gospodinu sa svom poniznošću” Ovaj pojam započinje popis kršćanskih vrline što proizvode jedinstvo (usp. Ef 4:2-3). “Poniznost” je jedinstvena kršćanska vrline što nije bila uključena u grčki moralistički (stoički) popis vrline. I Mojsije (usp. Br 12:3) i Isus (usp. Mt 11:29) opisani su ovim pojmom. Pavao ga koristi nekoliko puta (usp. Ef 4:2; Fil 2:3; Kol 2:18.23; 3:12).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Mane i vrline u NZ-u.](#)

POSEBNA TEMA: MANE I VRLINE U NZ-U

Popisi i mane i vrline uobičajeni su u NZ-u. Često oni odražavaju i rabinske i kulturološke (stoičke) popise. NZ popisuje oprečne osobine što se mogu vidjeti u:

	mane	vrline
1. Pavao	Rimljanima 1:28-32 Rimljanima 13:13 1. Korinćanima 5:9-11 1. Korinćanima 6:10 2. Korinćanima 12:20 Galaćanima 5:19-21 Efežanima 4:25-32 Efežanima 5:3-5 --- Kološanima 3:5.8 1. Timoteju 1:9-10 1. Timoteju 6:4-5 2. Timoteju 2:22a.23 Titu 1:7; 3:3	--- Rimljanima 12:9-21 --- 1. Korinćanima 6:6-9 2. Korinćanima 6:4-10 Galaćanima 5:22-23 --- --- Filipljanima 4:8-9 Kološanima 3:12-14 --- --- 2. Timoteju 2:22b.24 Titu 1:8-9; 3:1-2
2. Jakov	Jakovljeva 3:15-16	Jakovljeva 3:17-18
3. Petar	1. Petrova 4:3 2. Petrova 1:9	1. Petrova 4:7-11 2. Petrova 1:5-8
4. Ivan	Otkrivenje 21:8; 22:15	---

▣ **(20:19) “sa suzama i s kušnjama”** Pavao popisuje fizičke i emocionalne stvari s kojima se on suočio kao apostol pogana u 2. Poslanici Korinćanima 4:7-12; 6:3-10; 11:24-28. Služba košta!

▣ **“zbog zavjera Židova”** Postoji nekoliko primjera ovih “zavjera” u Djelima apostolskim (usp. Djela 9:24; 13:45.50; 14:2.4.5.19; 17:5.13; 18:12; 20:3; 21:27; 23:12.27.30; 24:5-9.18-19).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

20:20 “nisam (se) ustezao” Ovo je pojam u jedrenju (usp. Djela 20:27, AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA) za udaranje jedra kad se brod približava pristaništu.

▣ **“ono što je bilo korisno”** Pavao ih je poučavao svemu što je bilo povezano s Evanđeljem: kako ga primiti, kako ga živjeti, kako ga braniti, i kako ga promicati.

▣ **“poučavanja vas javno i od kuće do kuće”** Ovo vjerojatno znači da nije samo Pavao poučavao na javnim skupovima (ne na tajnim sastancima), nego i po kućama pojedinaca (ili moguće u izdvojenim kućnim crkvama). Naglasak jeste da su oni znali vrlo dobro kako je Pavao djelovao među njima i također što je Pavao govorio.

Pavao mora da je bio napadnut od neke mjesne skupine. Ovo je bio njegov način odbijanja od kritika.

20:21 “svjedočeci i Židovima i Grcima” Postoji jedna poruka za obje skupine. Često predstavljanje varira ali sadržaj je isti, kao što govori u Djelima apostolskim (*kerygma*, vidjeti [Posebnu temu u Djelima: Uvod: Svrha i građa: Kerygma](#)) pokazuju. Pavao je učinio prvenstvo predstavljanja Evandjelja prvo Židovima (usp. Rim 1:16; 1. Kor 1:18.24).

▣ **“o pokajanju prema Bogu i vjeri u našega Gospodina Isusa Krista”** Pokajanje je promjena uma (grčka riječ), slijedena promjenom djelovanja (hebrejska riječ). Postoje najmanje dva uvjeta za spasenje. Drugi je vjera u našega Gospodina Isusa (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19). Jedan je negativan (okretanje od sebe i grijeha). Jedan je pozitivan (okretanje k prihvaćanju Isusa i Njegova izmirenja u našu korist). Oboje je zahtijevano. Ja sam došao do uvjerenja kako postoji nekoliko NZ-nih zahtjeva: zasigurno početno pokajanje i vjera te nastavljanje pokajanja i vjere, ali i poslušnost i ustrajnost.

Postoje neke varijante u drevnima grčkim tekstovima o “našega Gospodina Isusa Krista”. Naslov “Krist” izostavljen je u rukopisu B (*Vaticanus*), ali prisutan je u P⁷⁴, κ , A, i C. Kao i većina ovih varijanti, one ne mijenjaju smisao teksta. UBS⁴ grčki tekst vjeruje kako je kraće čitanje “gotovo izvjesno” jer ne postoji razlog zašto bi ga neki pisar izbrisao, ali postoji dokaz o njihovu proširivanju usporednim izricanjem kako bi dobili puno izricanje.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Novome zavjetu; Pokajanje u Starome zavjetu; Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u; u 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\); i u 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

20:22

NASB, NKJV, Pešita

“svezan u duhu”

NRSV

“zarobljen Duhom”

TEV

“u poslušnosti Svetome Duhu”

NJB

“u zarobljeništvu Duha”

REB

“ograničen Duhom”

Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. On pokazuje Pavlovo značenje Božanskoga vodstva (usp. Djela 18:21; 19:21; 20:23; 1. Kor 4:19; 7:40; 16:7). Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 19:21. Sveti Duh spomenut je u Djelima apostolskim 20:23.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

20:23 “Sveti Duh svečano svjedoči mi u svakome gradu, govoreći kako me čekaju okovi i patnje” Ovo je vjerojatno bilo učinjeno kroz različite proroke koji su bivali upotrijebljeni od Svetoga Duha da upozore Pavla (usp. Djela 9:16; 21:4.10-12). Često Bog šalje i koristi ono što se čini negativnim, u svrhu, pozitivnih načina (usp. Iz 55:8-11). Pavao nije bio skrenut osobnom tegobom sve dok je vjerovao da služi Božjim svrhama.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

20:24 “ja se uopće ne brinem o mome životu koliko mi je drag” Ova vrsta razmišljanja oprečna je razmišljanju paloga ljudstva usmjerenoga na sebe. Kršćani imaju različit svjetonazor. Oni su umrli sebi i grijehu i živi su Bogu (usp. Rim 6; 2. Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1. Iv 3:16). Smrt tiraniji sebičnosti donosi slobodu nesebičnoga služenja.

▣ **“dovršiti svoj smjer”** Ovo je atletske pojma za trčanje trke. Pavao je volio koristiti atletske metafore. On često govori o svome životu kao o atletske događaju (usp. 1. Kor 9:24-27; Gal 2:2; 5:7; Fil 2:16; 3:14; 2. Tim 2:5; 4:7). Pavao je vjerovao da Bog ima osobitu volju, naum, svrhu za njegov život.

▣ **“službu što primih od Gospodina Isusa”** Pavao je primio svoj poziv na cesti za Damask (usp. Djela 9). Svi vjernici su pozvani i daroviti službujući (usp. Ef 4:11-12). Ovo shvaćanje, ovaj svjetonazor promijenit će način našega života (usp. 2. Kor 5:18-20). Mi smo muškarci i žene u misiji! Mi smo spašeni kako bismo služili. Mi smo svi poslužitelji Evandjelja i dara!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

▣ **“Evandelju milosti Božje”** Jedina nada paloga čovječanstva je nepromjenljiva, milostiva milost Boga. Trojedini Bog osigurao je sve što trebamo za obilan život. Naša nada je u tome Tko On jeste i što je On učinio.

Iznenadujuće je kako rijetko Luka koristi IMENICU “Evandjelje” (uopće ne u Evandelju po Luki i samo dva puta u Djelima, 15:7; 20:24), ali koristi GLAGOL vrlo, vrlo često u obje svoje Knjige.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:8: Evandjelje.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:25-35

²⁵“I sad, evo, ja znam da svi vi, među koje sam išao propovijedati kraljevstvo, nećete više vidjeti moga lica. ²⁶Zato, svjedočim vam ovoga dana da sam nedužan od krvi svih ljudi. ²⁷Jer ja se nisam ustezao od obznanjivanja vama čitave svrhe Božje. ²⁸Budite oprezni za sebe i za čitavo stado, među kojima vam je Sveti Duh stvorio nadglednike, da pasu crkvu Božju koju je On kupio sa Svojom vlastitom krvi. ²⁹Ja znam da nakon što odem doći će divlji vukovi među vas, ne štedeći stado; ³⁰i među vama samima podiči će se ljudi, govoreći pokvarene stvari, kako bi povukli učenike za sobom. ³¹Stoga budite oprezni, sjećajući se kako noću i danju u razdoblju od tri godine nisam prestao opominjati svakoga sa suzama. ³²I sad vas predajem Bogu i riječi o Njegovoj milosti, koja je kadra izgraditi vas i dati vam baštinu među svima onima koji su sveti. ³³Ja nisam želio ničije srebro ili zlato ili odjeću. ³⁴Vi sami znate da su ove ruke služile za moje vlastite potrebe i ljudima koji su bili sa mnom. ³⁵U svemu sam vam pokazao da radeći teško u ovoj stvari vi morate pomoći slabima i sjetiti se riječi Gospodina Isusa, što je On Sâm rekao: ‘Blagoslovljenije je dati nego primiti.’”

20:25 “ja znam da svi vi ... nećete više vidjeti moga lica” On je naumio ići u Španjolsku (usp. Rim 15:24.28), ali ovo moguće okvirno upućuje na njegovo skorašnje, nagoviješteno utamničenje i moguće smrt u Jeruzalemu. Ako pastoralne Poslanice opisuju Pavlovo četvrto misijsko putovanje onda se on vratio u ovo isti područje ponovno:

1. Efez, 1. Timoteju poslanica 1:3; 3:14; 4:13
2. Milet, 2. Timoteju poslanica 4:20
3. moguće čak i u Troadu, 2. Timoteju poslanica 4:13.

Pavao je živio po vjeri u Božje vodstvo. On nije znao konkretnu budućnost.

▣ “**propovijedati kraljevstvo**” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:34.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvoda: Svrha i grada: Kerygma](#); i u [1:3: Kraljevstvo Božje](#).

20:26 “(ja) sam nedužan od krvi svih ljudi” Ovo je židovski idiom, kao u Djelima apostolskim 18:6, ili određenije, u Knjizi proroka Ezekielu 3:16 i dalje te 33:1 i dalje. Pavao je vjerno predstavio Evanđelje (usp. 2. Kor 2:17). Sad oni koji su se odazvali i oni koji su odbacili to nose breme svoje vlastite odluke. Jedan za služenje, drugi za uništenje (usp. 2. Kor 2:15-16).

20:27 “ja se nisam ustezao” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 20:20.

▣ “**čitave svrhe Božje**” Mi moramo uvijek navijestiti Božju potpunu poruku, ne samo naš omiljeni dio! Ovo može biti smjeranje na judaiste koji su tvrdili da je Pavao izostavio dio poruke (tj. Mojsijev Zakon - judaizam) ili na karizmatike iz 2. Poslanice Korinćanima 12 koji su mislili da je Pavao bio bez duhovnih iskustava. Božja svrha je da ljudi budu obnovljeni za potpuno zajedništvo s Njim, što je bila svrha stvaranja (usp. Post 1:26.27; 3:8; 12:3).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim: Uvoda: Svrha i grada: Kerygma](#).

20:28 “**Budite oprezni za sebe**” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ova opomena nalazi se i u 1. Poslanici Korinćanima 16:13; Kološanima 4:2; 1. Solunjanima 5:6.10. Kršćanski život ima i Božanski i ljudski vid. Bog uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored, ali vjernici se moraju odazvati i nastavljati se odazivati. U jednome smislu mi smo odgovorni za svoje duhovne živote (usp. Fil 2:12-13). Ono što je istinito za pojedinačne vjernike, istinito je za crkvene vođe (usp. 1. Kor 3).

▣ “**čitavo stado**” Ovo je metafora za narod Božji (usp. Ps 23; Lk 12:32; Iv 21:15-17). To je i podrijetlo pojma “pastor”. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 20:17. Crkveni vođe odgovorni su Bogu za sebe i njihove crkve (usp. 1. Kor 3).

▣ “**Sveti Duh stvorio**” Ovo pokazuje Božanski poziv od Boga u odabiranju crkvenih vođa.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: Osobnost Duha](#).

▣ “**nadglednike**” Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 20:17.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 11:30: Biskupi /Nadglednici \(iz Filipljanima 1:1\)](#).

▣ “**crkvu Božju**” Ovaj “Božju” nađeno je u drevnima grčkim rukopisima P⁷⁴, A, C, D, i E, dok je “Gospodinovu” nađeno u MSS κ i B. Pavao koristi izričaj “crkva Božja” često, ali nikad izričaj “crkva Gospodinova”. Zamisao podupire “crkvu Gospodinovu” jer naredni izričaj: “sa Svojom vlastitom krvi”, što jamačno upućuje na Krista. Međutim, ovo je samo vrsta

uredničke pisarske promjene što je očekivano (vidjeti Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary*, str. 480-482). Zato UBS⁴ grčki tekst zadržava “Božju”, ali daje ocjenu “C”. “Gospodinovu” može biti vrlo neuobičajeno i teško čitanje.

Ovaj tekst služi kao dobar primjer o tome kako su pisari mijenjali tekstove iz teoloških razloga. Dobra raspra nađena je od Bart D. Ehrmana u *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 87-89. Pisari su mijenjali tekstove kako bi ih učinili jačima doktrinarno protiv hereza njihova vremena o Kristu. Djela apostolska 20:28 nude raznolike izmjene vjerojatno povezane s unutarnjim povijesnim /teološkim napetostima.

Prije negoli se bacimo u očaj, moramo zapamtiti da Novi zavjet ima vrhunsku tekstualnu predaju, daleko bolju nego ikoje drugo drevno pisanje. Iako ne možemo biti potpuno sigurni o točnome sricanju izvornih rukopisa, mi ipak imamo vjerodostojan i točan tekst! Izvorne riječi su u varijantama. Ove varijante ne utječu na glavne doktrine!! Vidjeti *Rethinking New Testament Textual Criticism*, izdavač David Alan Black.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

▣ **“On (je) kupio sa Svojom vlastitom krvi”** Ovo upućuje na SZ-nu zamisao o zamjenskoj žrtvi (usp. Lev 1 - 7; Iz 53). Taj naglasak iznenađujuće nije spomenut često u *kerygmi* Djela apostolskih (vidjeti James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the NT*, str. 17-18). Moguće je to i jaka referenca na Božanstvo Isusa (tj. “crkvu Božju”). Pavao često koristi izričaje što naglašavaju ovu istinu (usp. Rim 9:5; Kol 2:9; Tit 2:13).

Također je moguće ovaj grčki izričaj prevesti kao: “kroz Svoga vlastitog”, u značenju bliskog rodaka (tj. Njegov Sin Isus). F. F. Bruce, *Commentary on the book of the Acts*, str. 416 #59, kaže kako bi ovaj izričaj morao biti preveden: “pomoću krvi Njegova vlastitoga”, što je tvrdi on dobro dokazano u egipatskoj *koine* papirusnoj literaturi.

20:29 “divlji vukovi među vas” Ovo je metafora temeljena na prijašnjim uporabama metafora “stado” i “pasite”. To naglašava poteškoću zbog krivih učitelja, i onih izvana (Djela 20:29) i iznutra (Djela 20:30). I jedni i drugi došli su u ovčjem ruhu (usp. Mt 7:15-23; Lk 10:3; Iv 10:12, također u među-biblijskoj apokaliptičkoj literaturi, 1. Hen 89:10-27; 4. Ezra 5:18).

Vjernici moraju ispitati one koji tvrde da govore za Boga (usp. 1. Iv 4:1). Ispitati ih glede njihove vjernosti Evanđelju, i u riječima i u djelima (usp. Djela 20:18-24; Mt 7; Rim 16:17-18).

20:30 “govoreći pokvarene stvari” Ovaj “govoreći” je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA, dok su “pokvarene stvari” PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, upotrijebljen kao SUPSTANTIV /NEOVISAN (IZRAVNI OBJEKT). Njegovo osnovno značenje je “uvrnuti /zakriviti”. Upotrijebljen je za opis ljudskoga društva (usp. Lk 9:41; Fil 2:15). Ova djelatnost opisana je (drukčijim pojmom) u 2. Petrovoj poslanici 3:15-16.

▣ **“kako bi povukli učenike za sobom”** Teološko pitanje je: “Jesu li oni odvučeni, duhovno izgubljeni ili zbunjeni?” (usp. Mt 24:24). Nemoguće je biti dogmatski, i nastaviti istinsku vjeru! (usp. 1. Iv 2:18).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Apostazija \[otpadništvo\] \(*aphistēmi*\).](#)

POSEBNA TEMA: APOSTAZIJA [OTPADNIŠTVO] (*APHISTĒMI*)

Ovaj grčki pojam *aphistēmi* ima široko semantičko polje. Doduše, engleski pojam “*apostasy*” izveden je od ovoga pojma i svojom uporabom stvara pretpostavke suvremenim čitateljima. Okvir je, kao i uvijek, ključ, a ne sadašnja odredba.

Ovaj pojam je složenica od prijedloga *apo*, što znači “iz [od]” ili “daleko od” i *histēmi*, “sjediti”, “stajati”, ili “učvrstiti”. Zabilježite sljedeće (neteološke) uporabe:

1. fizički ukloniti:
 - a. iz Hrama, Evanđelje po Luki 2:37
 - b. iz kuće, Evanđelje po Marku 13:34
 - c. od osobe, Evanđelje po Marku 12:12; 14:50; Djela apostolska 5:38
 - d. od svega, Evanđelje po Mateju 19:27.29
2. politički ukloniti, Djela apostolska 5:37
3. srodnički ukloniti, Djela apostolska 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. zakonski ukloniti (rastava), Ponovljeni zakon 24:1.3 (LXX) i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 5:31; 19:7; Marku 10:4; 1. Poslanica Korinćanima 7:11
5. ukloniti dugovanje, Evanđelje po Mateju 18:24
6. pokazati nebrigu napuštanjem, Evanđelje po Mateju 4:20; 22:27; Ivanu 4:28; 16:32

7. pokazati brigu ne-napuštanjem, Evanđelje po Ivanu 8:29; 14:18
8. dopustiti ili dozvoliti, Evanđelje po Mateju 13:30; 19:14; Marku 14:6; Luki 13:8.

U teološkome smislu GLAGOL također ima široku uporabu:

1. opozvati, oprostiti, ukinuti krivnju grijeha, Knjiga Izlaska 32:32 (LXX); Brojevi 14:19; Job 42:10 i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 6:12.14-15; Marku 11:25-26
2. uzdržavati se od grijeha, 2. Timoteju poslanica 2:19
3. zanemarivati okretanjem od:
 - a. Zakona, Evanđelje po Mateju 23:23; Djela apostolska 21:21
 - b. vjere, Knjiga proroka Ezekielu 20:8 (LXX); Evanđelje po Luki 8:13; 2. Poslanica Solunjanima 2:3; 1. Timoteju poslanica 4:1; Poslanica Hebrejima 2:13.

Suvremeni vjernici postavljaju mnoga teološka pitanja o kojima NZ-ni pisci nisu nikad morali razmišljati. Jedno od tih odnosilo bi se na suvremeno stremljenje odvajanja vjere od vjernosti.

U Bibliji postoje osobe uključene u narod Božji i nešto se događa.

I. STARI ZAVJET

- A. Oni koji su čuli izvješće dvanaest (deset) uhoda, Knjiga Brojeva 14 (usp. Heb 3:16-19).
- B. Korah, Knjiga Brojeva 16.
- C. Elijevi sinovi, 1. Knjiga o Samuelu 2; 4.
- D. Šaul, 1. Knjiga o Samuelu 11 – 31.
- E. Lažni proroci (primjeri):
 1. Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:19-22 (način prepoznavanja lažnog proroka)
 2. Knjiga proroka Jeremije 28
 3. Knjiga proroka Ezekielu 13:1-7.
- F. Lažna proročanstva:
 1. Knjiga proroka Ezekielu 13:17
 2. Knjiga Nehemije 6:14.
- G. Zli vođe Izraela (primjeri):
 1. Knjiga proroka Jeremije 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
 2. Knjiga proroka Ezekielu 22:23-31
 3. Knjiga proroka Miheja 3:5-12.

II. NOVI ZAVJET

- A. Ovaj grčki pojam je doslovno *apostasize*. I Stari i Novi zavjet potvrđuju povećanje zla i krivih učitelja prije Drugoga dolaska (usp. Mt 24:24; Mk 13:22; Djela 20:29.30; 2. Sol 2:9-12; 2. Tim 4:4). Taj grčki pojam može odražavati Isusove riječi u paraboli o tlima nađenoj u Evanđelju po Mateju 13; Marku 4; i Luki 8. Ovi krivi učitelji očito nisu kršćani, ali nalaze se među njima (usp. Djela 20:29-30; 1. Iv 2:19); međutim, sposobni su zavesti i osvojiti nezrele vjernike (usp. Heb 3:12).
Teološko pitanje je jesu li krivi učitelji uopće bili vjernici? Ovo je teško odgovoriti zato jer je bilo krivih učitelja u mjesnim crkvama (usp. 1. Iv 2:18-19). Često na ta pitanja odgovaraju naše teološke ili denominacijske predaje bez usmjeravanja na posebne biblijske tekstove (osim proof-text metode navođenja stiha van okvira kako bi se dokazala nečija navodna predrasuda).
- B. Prividna vjera
 1. Juda, Evanđelje po Ivanu 17:12
 2. Šimun Mag, Djela apostolska 8
 3. navedeni u Evanđelje po Mateju 7:13-23
 4. oni što govore o tome u Evanđelje po Mateju 13; Marku 4; Luki 8
 5. Židovi u Evanđelje po Ivanu 8:31-59
 6. Aleksandar i Himenej, 1. Timoteju poslanici 1:19-20
 7. oni iz 1. Timoteju poslanice 6:21
 8. Himenej i Filet, 2. Timoteju poslanici 2:16-18
 9. Dema, 2. Timoteju poslanici 4:10

10. krivi učitelji, 2. Petrova poslanica 2:19-22; Judina poslanica, stihovi 12-19
 11. antikristi, 1. Ivanova poslanica 2:18-19.
- C. Neplodna vjera
1. 1. Poslanica Korinćanima 3:10-15
 2. 2. Petrova poslanica 1:8-11.

Mi rijetko razmišljamo o ovim tekstovima jer naše sustavne teologije (kalvinizam, arminijanizam, itd.) diktiraju naređeni odaziv. Molim vas nemojte me osuditi prije jer iznosim ovaj predmet. Moja briga je primjereni hermeneutički postupak. Mi moramo pustiti Bibliji neka nam govori i ne pokušati ukalupiti je u sadašnju teologiju. Ovo je često bolno i potresno jer je mnogo od naše teologije denominacijsko, kulturološko, ili srodničko (roditelj, prijatelj, pastor), a ne biblijsko ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati”, i “Pozvati se”?](#)). Neki koji su u Narodu Božjem isključeni su da ne budu u Narodu Božjem (npr. Rim 9:6).

20:31 “budite oprezni” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA (usp. Mk 13:35), što je usporedno s Djelima apostolskim 20:28: “Budite oprezni za sebe” (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA). Božji vođe i Božja Crkva moraju biti stalno na straži zbog krivih učitelja—ne onih koji ne poštuju naša osobna prvenstva, nego onih koji ne poštuju Evanđelje i njegove primjene u načinu života.

▣ **“tri godine”** Ovo upućuje na Pavlov ostanak u Efezu. Ta vremenska oznaka uključuje sve Pavlove djelatnosti u tome području. On je ostao dulje s ovim vjernicima negoli u ikojemu drugom gradu, crkvi, ili području. Oni su poznavali Evanđelje. Sad ga moraju štiti i širiti!

20:32 “sad vas predajem Bogu” Ovo znači “povjeriti” (usp. Djela 14:23). Mi smo odgovorni Bogu za Evanđelje kojemu smo povjereni (usp. 1. Tim 1:18). Odgovorni smo dati ga drugima koji će ga dati opet drugima (usp. 2. Tim 2:2).

Ime “Bogu” nađeno je u MSS P⁷⁴, κ , A, C, D, i E. Pojam “Gospodinu” nađen je u MS B. UBS⁴ daje *Theos* “B” ocjenu (gotovo izvjesno).

▣ **“i riječi o Njegovoj milosti”** Ovo je sinonimni izričaj za “Evanđelje”. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 20:24.
[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:8: Evanđelje.](#)

▣ **“kadra izgraditi vas”** Zabilježite da je ovo Osoba i istina Božja (Evanđelje) koja vodi k zrelosti (usp. Djela 9:31). Pavao koristi ovu metaforu često. Ta grčka riječ može biti prevedena i kao “izgrađivati” i kao “poučiti” (usp. 1. Kor 14). To je cilj Evanđelja, ne samo zrelost pojedinačnoga vjernika, nego čitave Crkve.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Poučiti /izgrađivati.](#)

POSEBNA TEMA: POUČITI /IZGRAĐIVATI

Ovaj pojam *oikodomeō* i njegovi drugi oblici često su korišteni od Pavla. Doslovno on znači “graditi kuću” (usp. Mt 7:24), ali postao je pojam što se koristi metaforički za:

1. Kristovo Tijelo, Crkvu, 1. Poslanica Korinćanima 3:9; Efežanima 2:21; 4:16
2. nositi:
 - a. slabu braću, Poslanica Rimljanima 15:1
 - b. bližnje, Poslanica Rimljanima 15:2
 - c. jedan drugog, Poslanica Efežanima 4:29; 1. Solunjanima 5:11
 - d. svete za službu, Poslanica Efežanima 4:11
3. mi izgrađujemo ili poučavamo:
 - a. ljubavlju, 1. Poslanica Korinćanima 8:1; Efežanima 4:16
 - b. ograničavanjem osobnih sloboda, 1. Poslanica Korinćanima 10:23-24
 - c. izbjegavanjem nagađanja, 1. Timoteju poslanica 1:4
 - d. ograničavanjem govornika u službama štovanja (pjevača, učitelja, proroka, govornika u jezicima, i tumača), 1. Poslanica Korinćanima 14:3-4.12

4. o svemu treba biti poučavan /izgrađivan:
- Pavlov autoritet, 2. Poslanica Korinćanima 10:8; 12:19; 13:10
 - sažetak izjava u Poslanici Rimljanima 14:19 i 1. Korinćanima 14:26.

▣ (20:32) “**i dati vam baštinu**” U SZ-u Bog je bio baština levita i svećenika. U NZ-u Bog je baština svih vjernika jer su vjernici Božja djeca kroz Osobu i djelo Krista (usp. Rim 8:15.17; Gal 4:1-7; Kol 1:12).

NZ-ni vjernici, kao i SZ-ni Izraelci, jesu svećenici (usp. 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6). Mi moramo služiti izgubljenome svijetu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Baština vjernika \(iz 1. Petrove poslanice 1\).](#)

POSEBNA TEMA: BAŠTINA VJERNIKA (iz 1. Petrove poslanice 1)

U SZ-u svako pleme osim Levijevo primilo je zemlju u baštinu (usp. Jš 14 - 22). Leviti, kao pleme svećenika, služujući u Hramu, i mjesni učitelji, bili su viđeni kao oni koji imaju YHWH Sâmoga kao svoju baštinu (usp. Ps 16:5; 73:23-26; 119:57; 142:5; Tuž 3:24). NZ-ni pisci često su uzimali prava i povlastice levita i primjenjivali ih na sve vjernike. To je bio njihov način potvrđivanja da su sljedbenici Isusa bili istinski Božji narod te da su sad svi vjernici pozvani služiti kao svećenici Bogu (usp. 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6), kao što SZ tvrdi za čitav Izrael (usp. Izl 19:4-6). NZ-ni naglasak nije na pojedincu kao svećeniku s određenim povlasticama, nego na istini da su svi vjernici svećenici, što zahtijeva stav skupnoga služenja (usp. 1. Kor 12:7). NZ-nome narodu Božjem dat je SZ-ni zadatak o evangelizaciji svijeta (usp. Post 12:3; Izl 19:5b; Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)).

Ovo je zamisao o Isusu kao vlasniku Stvorenja zato jer je On bio Očev posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; 1. Kor 8:6; Kol 1:16; Heb 1:2-3). Mi smo su-baštinici jer je On baštinik (usp. Rim 8:17; Gal 4:7; Kol 3:24). Pisma govore o vjernicima koji baštine (usp. Djela 20:32; 26:18; Ef 1:4; Kol 1:12; 3:24) mnogo toga zbog svoga obiteljskoga odnosa s Isusom koji je baštinik svega (usp. Heb 1:2). Prema tome, oni su su-baštinici (usp. Rim 8:17; Gal 4:7):

- Kraljevstva (usp. Mt 25:34; 1. Kor 6:9-10; 15:50; Ef 5:5)
- vječnoga života (usp. Mt 19:29; Heb 9:15)
- Božjih obećanja (usp. Heb 6:12)
- Božje zaštite Njegovih obećanja (usp. 1. Pt 1:4-5).

▣ “**među svima onima koji su sveti**” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: NZ-na svetost /posvećenje.](#)

20:33 “srebro ili zlato ili odjeću” Ovo su bile stvari bogatih. Pavao brani svoja djelovanja i pobude. U NZ-u su pohlepa i seksualni poticaj često obilježja krivih učitelja (usp. 1. Kor 3:10-17).

20:34 “služile za moje vlastite potrebe” Pavao je odbijao uzeti pomoć od crkava koje je trenutačno služio zbog neprestane optužbe od krivih učitelja glede njegovih pobuda. Pavao je uzdržavao sam sebe (usp. 1. Kor 4:12; 9:3-7; 2. Kor 11:7-12; 12:13; 1. Sol 2:9; 2. Sol 3:6-13). Isto tako Pavao, bivajući obučeni rabin, imao bi osobnih prepreka glede prihvaćanja novca za poučavanje. Međutim, on tvrdi da službenici Evandjelja moraju biti plaćeni (usp. 1. Kor 9:3-18; 1. Tim 5:17-18).

Postoji odlična kratka povijest prvoga stoljeća svijeta Mediterana od James S. Jeffersa, *The Greco-Roman World of the New Testament Era*. Spominje da Pavao smjera na rad svojim vlastitim rukama kako bi osigurao svoje fizičke potrebe na sva tri misijska putovanja (usp. str. 28):

- prvo putovanje, 1. Poslanica Korinćanima 4:12; 9:6; 1. Solunjanima 2:9
- drugo putovanje, Djela apostolska 18:3
- treće putovanje, Djela apostolska 19:11-12; 20:34; 2. Poslanica Korinćanima 12:14.

20:35 Zabilježite da težak rad vjernika nije za osobnu korist ili luksuz, nego za dobro drugih u potrebi u Kristovu Imenu (usp. 2. Kor 9:8-11). Pavlov navod od Isusa nije nađen ni u jednome Evandjelju. Stoga, to mora da je usmena predaja.

Ovaj “slabima” nije upotrijebljen ovdje u smislu previše savjesnih kršćanina (usp. Rim 14:1; 15:1; 1. Kor 8:9-13; 9:22), nego fizički potrebitih. Pavao je radio kako bi uzdržavao sebe i druge vjernike u potrebi.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:36-38

³⁶Kad je rekao ove stvari, on klekne i pomoli se sa svima njima. ³⁷I oni *započeše* plakati glasno i zagrlīše Pavla, i opetovano ga ljubiti, ³⁸tugujući posebice nad riječju što je rekao, kako više neće vidjeti njegovo lice. I oni ga otpratiše na brod.

20:36 “klekne” Ovo nije bio uobičajen položaj molitve iz Pavlove židovske pozadine. To je moguće bio poseban obred predanosti (usp. Djela 20:32; 21:5).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 10:25: Štovanje.](#)

20:37 “zagrlīše Pavla” NKJV je doslovnija: “padoše Pavlu oko vrata”. Hvala Bogu za crkvene vođe koje dolaze pomoći nam!

20:38 “tugujući posebice nad riječju što je rekao” Ovo upućuje na Djela apostolska 20:25.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Pavao putovao s toliko mnogogo ljudi iz različitih gradova u Djelima apostolskim 20:4?
2. Što je teološka svrha Djela apostolskih 20:7-10?
3. Zašto su Djela apostolska 20:13 toliko zbunjujuća?
4. Zašto Pavao iznosi svoju obranu efeškim starješinama?
5. Zašto je Pavao išao u Jeruzalem ako su ga proroci upozorili o žestokim posljedicama njegove posjete? (Djela 20:22-23)
6. Zašto su lažni proroci uobičajeni u svakome dobu i mjestu? Jesu li oni iskupljeni? Jesu li oni koji slijede njih iskupljeni? Što je lažni prorok?
7. Zašto bi nas Djela apostolska 20:36-38 izazivala da ljubimo i molimo se za naše mjesne vođe?

DJELA APOSTOLSKA 21

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavlovo putovanje u Jeruzalem	upozorenja na putovanju u Jeruzalem	Pavao se vraća u Palestinu (20:7 -21:14)	Pavao ide u Jeruzalem	putovanje u Jeruzalem
21:1-6	21:1-14	21:1-6	21:1-6	21:1-6
21:7-14		21:7-14	21:7-11	21:7-14
	Pavao je pozivao na mir	Pavlova sukladnost s judaizmom	21:12-13	Pavlov dolazak u Jeruzalem
			21:14	
21:15-16	21:15-25	21:15-16	21:15-16	21:15-16
Pavao posjećuje Jakova			Pavao posjećuje Jakova	
21:17-26	uhićenje u Hramu	21:17-26	21:17-25	21:17-25
	21:26-36		21:26	21:26
Pavao uhićen u Hramu		Pavlovo uhićenje i obrana (21:27 - 22:29)	Pavao uhićen u Hramu	Pavlovo uhićenje
21:27-36		21:27-36	21:27-29	21:27-29
			21:30-36	21:30-36
Pavao se brani	oslovljavanje jeruzalemske svjetine		Pavao se brani	
21:37-22:5	(21:37 - 22:21)	21:37-40	(21:37 - 22:5)	21:37-40
			21:37a	
			21:37b-38	
			21:39	
			21:40 - 22:2	

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

Ovo poglavlje je iznenađujuće u onome što nije rečeno! Ne postoji spominjanje Pavlova naglaska na doprinos od poganskih crkava Crkvi u Jeruzalemu.

James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the NT*, str. 272-278, daje zanimljivu pretpostavku kako je postojala napetost između Jakova (poznat po svojoj odanosti predajama judaizma) i Pavla o mjestu usmenih predaja u životu vjerujućega Židova.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:39: Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu.](#)

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:1-6

¹Kad smo se odvojili od njih i isplovili, stigismo ravno u Kos a narednoga dana u Rod i od tamo u Pataru; ²i našavši brod što ide preko Fenicije, ušli smo na brod i isplovili. ³Kad smo došli napovir Cipra, ostavivši ga slijeva, nastavismo ploviti do Sirije i iskrcasmo se u Tiru; jer tamo je brod morao istovariti svoj teret. ⁴Nakon što smo potražili učenike, ostadosmo tamo sedam dana; i oni nastaviše govoriti Pavlu po Duhu neka ne kroči u Jeruzalem. ⁵Kad su naši dani tamo završili, mi odosmo i započesmo naše putovanje, dok su nas oni svi, sa ženama i djecom, pratili sve dok *mi ne bijasmo* van grada. Nakon što smo kleknuli na obali i molili, oprostili smo se jedni s drugima. ⁶Potom udosmo na brod, a oni se ponovno vratiše kućama.

21:1 “stigismo ravno ” Ovo je nautički pojam u značenju ploviti ravnim kursom (usp. Djela 16:11). Luka je bio vrlo dobro upoznat s plovidbenim pojmovima (usp. Djela 21:3). Većina “mi” odjeljaka Djela apostolskim uključuje plovidbu.

▣ **“Kos”** Ovo ime znači “sumit /vrh /sastanak na vrhu”. To je ime i otoka i njegova najvećega grada. Ovaj otok bio je dom Hipokrata (peto stoljeće pr.Kr.) i bio je mjesto velike medicinske škole. Bila je to slobodna država obzirom da je bila dijelom rimske provincije Azije. Bila je smještena oko četrdeset milja južno od Mileta.

▣ **“Rod”** Ovo je također ime otoka i njegova glavnog grada. Ovaj trgovački otok bio je poznat po: (1) svojim ružama i (2) svome sveučilištu, što se specijaliziralo u retorici i oratoriju /govornim vještinama. U prošlosti (29. g.pr.Kr.) bio je u svijetu poznat po bronci, 104 inča visokome divovskome muškarcu što je stajao kod luke. Kip je funkcionirao kao svjetionik.

▣ **“Pataru” [Patara]** Zapadnjačka obitelj grčkih rukopisa (usp. P⁴¹, D) i neke Staro-latinske verzije dodaju “i Mira” (najvjerojatnije dodatak iz Djela 27:5), što je bila glavna luka za brodove za Siriju. UBS⁴ daje kraćem čitanju ocjenu “A” (izvjesno).

Patara je bio obalni grad u Liciji. Bila je poznata po svome proročištu Apolona, koje je čak jedno vrijeme bila suparnik čak Delfima.

21:2 “i našavši brod što ide preko Fenicije” Ovo je morao biti veći brod. Manji brodovi pristajali su na obali. Ovaj ih je brod spasio mnogo vremena uzevši izravnu rutu.

21:3 “došli napovir Cipra” Ovo mora da je donijelo misli o Barnabi i prvome misijskome putovanju.

▣ **“Tiru” [Tir]** Ovo je bio obalni glavni grad Fenicije.

21:4 “učenike” Postojala je crkva u ovome gradu koja je vjerojatno započela nakon progonstva Stjepana (usp. Djela 8:4; 11:19). U ovome razdoblju vjernici će tražiti druge vjernike da ostanu s njima (usp. Djela 21:7.16).

▣ **“govoriti Pavlu po Duhu neka ne kroči u Jeruzalem”** Ovo upućuje na prisutnost proroka u ovoj mjesnoj zajednici (usp. Djela 20:23; 21:10-12). Njihova poruka glede progonstva bila je istinita ali ipak očito da je Pavlov put bio Božja volja (usp. Djela 21:14). Isus je, kroz Ananiju, rekao Pavlu o njegovu životnome radu (usp. Djela 9:15-16). Patnja će biti dio njega, ali isto tako on će biti svjedokom kraljevima.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

21:5 “Nakon što smo kleknuli na obali i molili” Ovo je predivna slika kršćanske ljubavi i brige. To je morala biti posebna služba, kao u Djelima apostolskim 20:32.36.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:7-14

⁷Kad smo završili putovanje iz Tira, stigismo u Ptolemaidu, i nakon pozdravljanje braće, ostadosmo s njima jedan dan. ⁸Narednoga dana odosmo i dođosmo u Cezareju, i ušavši u kuću Filipa evanđeliste, koji je bio jedan od sedmorice, ostadosmo s njim. ⁹Sad ovaj čovjek imao je četiri kćeri djevice koje su bile proročice. ¹⁰Dok smo mi ostali tamo nekoliko dana, prorok imenom Agab side iz Judeje. ¹¹I došavši k nama, on uzme Pavlov opasač i sveže svoje vlastite noge i ruke, te reče: “Ovo je što Sveti Duh kaže: ‘Na ovaj način Židovi u Jeruzalemu svezat će čovjeka koji posjeduje ovaj opasač i predati ga u ruke pogana.’” ¹²Kad smo to čuli, mi kao i mjesni stanovnici *započesmo* ga preklinjati neka ne ide u Jeruzalem. ¹³Onda Pavao odgovori: “Što činite, plaćete i slamate moje srce? Jer ja sam spreman ne samo biti svezan, nego čak umrijeti u Jeruzalemu za ime Gospodina Isusa.” ¹⁴I budući ga se nije dalo uvjeriti, mi zašutjesmo, napomenuvši: “Neka bude volja Gospodinova!”

21:7 “Ptolemaidu” [Ptolemaida] Ovaj grad bio je imenovan po vojskovođi Aleksandra Velikog koji je vladao u Egiptu i bio predak Ptolemeja II., koji je izgradio ovaj grad godine 26. pr.Kr. Ovo je jedina prirodna luka na obali Palestine. U SZ-u zvala se Akon (usp. Suci 1:31). Danas se zove svojim križarskim imenom, Akra.

▣ **“braće”** U Djelima apostolskim ovo je sinonim za “učenike” (usp. Djela 21:4.16). To označava vjernike u Isusa Krista.

▣ **“ostadosmo s njima”** Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 21:4.

21:8 “odosmo” Jesu li otišli kopnom ili morem neizvjesno je.

▣ **“Cezareju” [Cezareja]** Ovo je rimska glavna uprava Palestine. Bio je to obalni grad s malom lukom što su napravili ljudi. Filip evanđelist živio je ovdje (usp. Djela 8:40).

▣ **“evanđeliste”** Ovaj pojam je iznenađujuće upotrijebljen samo tri puta u NZ-u (usp. Ef 4:11 i 2. Tim 4:5). Nismo točno sigurno što ovaj dar za službu obuhvaća. Sam pojam znači “onaj tko naviješta Evanđelje”. Vidjeti bilješku u Poslanici Efežanima 4:11.

▣ **“koji je bio jedan od sedmorice”** Ovo upućuje na problem jadikovanja u jeruzalemskoj Crkvi o nepoštenoj raspodjeli hrane od udovica koje su govorile grčki. Crkva je izabrala sedmoricu koji su se bavili s tom potrebom. Svi od njih imali su grčka imena. Ova sedmorica bili su snažni propovjednici. Oni su bili prvi koji su shvatili viđenje Evanđelja širom svijeta (vidjeti bilješke u Djelima 6).

21:9 “imao je četiri kćeri djevice ... proročice” Zapamtite Luka se posebno brine za žene. Mi bismo trebali ponovno promisliti o svome položaju što se tiče žena na vodećim položajima (usp. Joel 2:28-32; Djela 2:16-21) u crkvi temeljeno na čitavome NZ-nom dokazu. Knjiga što mi je pomogla u tome području je od Gordon Feeja, *Gospel and Spirit*.

Crkvena predaja kaže da su se oni preselili u Malu Aziju (Frigiju) te da je njegove kćeri živjele dugo i služile Bogu do starosti. O ovom predaji učimo iz Euzebijeva navoda i Polikrata i Papija (usp. *Eccl. Hist.* 3:31:2-5).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:18: Žene u Bibliji;](#) i [Posebnu temu dolje: Osobine za crkvene radnice u 1. Timoteju poslanici.](#)

POSEBNA TEMA: OSOBINE ZA CRKVENE RADNICE U 1. TIMOTEJU POSLANICI

- A. Dostojanstvene /poštene (1 Tim. 3:11).
- B. Ne sklone ogovaranjima (1. Tim 3:11).
- C. Blage (1. Tim 3:11).
- D. Odane u svemu (1. Tim 3:11).
- E. Ne podržavane od rodbine (1. Tim 3:11).
- F. Nade utvrđene na Bogu (1. Tim 5:5).
- G. Nastavljaju u molitvi (1. Tim 5:5).
- H. Iznad sramote (1. Tim 5:7).
- I. Stare više od šezdeset godina (1. Tim 5:9).
- J. Supruga jednoga čovjeka (1. Tim 5:9).
- K. Ugledna zbog dobrih djela (1. Tim 5:10):
 - 1. djecu odgojila dobro (1. Tim 5:10).
 - 2. pokazala gostoljubivost strancima (1. Tim 5:10)
 - 3. prala svetima noge (1. Tim 5:10)
 - 4. pomagala onima u nevolji (1. Tim 5:10)
 - 5. posvećena svakome dobrom djelu (1. Tim 5:10).

M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 2, str. 752 i 1196, kaže da Apostolska konstitucija, datira iz kasnoga drugog ili ranoga trećeg stoljeća, čini razliku između obveza i zaređenih crkvenih pomagačica:

- A. đakonise
- B. udovice (usp. 1. Tim 3:11; 5:9-10)
- C. djevice (usp. Djela 21:9 i moguće 1. Kor 7:34).

Ove obveze uključuju:

- A. brigu za bolesne
- B. brigu za fizički progonjene
- C. posjećivanje onih koji su u zatvoru zbog vjere
- D. poučavanje novih vjernika
- E. asistiranje kod krštenja žena
- F. neko nadgledanje članica crkve.

21:10 “prorok imenom Agab” Postoje najmanje dva načina za razumijevanje ovoga pojma:

1. u pismima Korinćanima ovo upućuje na dijeljenje ili navješćivanje Evanđelja (usp. 1. Kor 14:1)
2. Djela apostolska spominju proroke (usp. Djela 11:27-28; 13:1; 15:32; 21:10, čak i proročice, 21:9)

Problem s ovim pojmom jeste, kako se NZ-ni dar prorokovanja odnosi prema SZ-nim prorocima? U SZ-u proroci su pisci Pisma. U NZ-u ovaj je zadatak bio dat izvornoj dvanaestorici apostola i njihovim pomagačima. Dok se pojam “apostol” očuvao kao trajni dar (usp. Ef 4:11), ali s izmijenjenim zadatkom nakon smrti Dvanaestorice, tako je također, služba proroka. Inspiracija /nadahnuće je prestalo; ne postoji daljnje nadahnuto Pismo (usp. 2. Pt 1:20-21). Zadatak proroka Novoga zavjeta je naviještanje Evanđelja, ali i pokazivanje kako primijeniti NZ-ne istine na trenutačna stanja i potrebe.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Inspiracija \(nadahnuće\); i u 2:18: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

21:11 Agab je, kao SZ-ni proroci Jeremija i Ezekiel, djelovao prema otkrivenju što je dobio.

21:12 “započesmo ga preklinjati” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Može značiti: (1) započeti neko djelovanje ili (2) ponovljeno djelovanje u prošleme vremenu.

21:13 Teško je uravnotežiti ovo proročko djelovanje s Pavlovim smislom da je to što on ide u Jeruzalem Božja volja (usp. stih 4).

▣ “ime Gospodina Isusa” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

21:14 “Neka bude volja Gospodinova” Ovo je PREZENT SREDNJEGA IMPERATIVA, upotrijebljenog u smislu molitve. Bog je imao naum i svrhu za Pavlov život. Pavao je osjećao kako zna Božju volju čak i u lice posebnoga i opetovanoga proročanstva o poteškoćama što su se nalazile ispred njega. Pavao mora da je osjetio kako su ova proročanstva bila za njegovu duhovnu i mentalnu pripremu a ne zbog zabrane.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Volja \(*thelēma*\) Božja.](#)

POSEBNA TEMA: VOLJA (*thelēma*) BOŽJA

“Volja” Božja uključuje nekoliko skupina.

EVANĐELJE PO IVANU

- Isus je došao činiti Očevu volju (usp. Iv 4:34; 5:30; 6:38)
- uskrisiti zadnjega dana sve koje je Otac dao Sinu (usp. Iv 6:39)
- da svi vjeruju u Sina (usp. Iv 6:29.40)
- odgovorena molitva povezana s vršenjem Božje volje (usp. Iv 9:31 i 1. Iv 5:14).

SINOPTIČKA EVANĐELJA

- vršenje Božje volje je ključno (usp. Mt 7:21)
- vršenje Božje volje čini jedno brata i sestru s Isusom (usp. Mt 12:50; Mk 3:35)
- nije Božja volja da itko propadne (usp. Mt 18:14; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9)
- Golgota je bila Očeva volja za Isusa (usp. Mt 26:42; Lk 22:42).

PAVLOVA PISMA

- zrelost i služba svih vjernika (usp. Rim 12:1-2)
- vjernici su bili oslobođeni od ovoga Doba zla (usp. Gal 1:4)
- Božja volja bila je Njegov iskupiteljski naum (usp. Ef 1:5.9.11)
- vjernici iskusišu i žive Duhom ispunjen život (usp. Ef 5:17-18)
- vjernici su ispunjeni spoznajom o Bogu (usp. Kol 1:9)
- vjernici su učinjeni savršenima i potpunima (usp. Kol 4:12)
- vjernici su posvećeni (usp. 1. Sol 4:3)
- vjernici zahvaljuju u svemu (usp. 1. Sol 5:18).

PETROVA PISMA

- vjernici čine ispravno (tj. podlažu se građanskim vlastima) i, time stišavaju lude ljude, tako osiguravajući mogućnost za evangelizaciju (usp. 1. Pt 2:15)
- vjernici trpe (usp. 1. Pt 3:17; 4:19)
- vjernici ne žive živote usmjerene sa sebe (usp. 1. Pt 4:2).

IVANOVA PISMA

- vjernici ostaju zauvijek (usp. 1. Iv 2:17)
- vjernici se oslanjaju na odgovorenu molitvu (usp. 1. Iv 5:14).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:15-16

¹⁵Nakon ovih dana mi smo bili spremni i krenusmo na naš put u Jeruzalem. ¹⁰Neki od učenika iz Cezareje također podoše s nama, odvedoše nas k Mnasonu iz Cipra, dugogodišnjem učeniku s kojim smo se trebali smjestiti.

21:15 “mi smo bili spremni” *King James Version* ima: “uzeli smo naše kočije” (NKJV ima “zapakirali”). Ovo je grafička riječ korištena za pripreme za putovanje i nađena je jedino ovdje u NZ-u.

▣ “Jeruzalem” Bio udaljen oko 64 milje.

21:16 “Mnasonu” [Mnason] Ovo je bio židovski kršćanin iz Cipra (kao Barnaba). On je bio jedan od helenističkih Židova, kao Sedmorica u Djelima apostolskim 6. Očito je bio vjernik od mladih dana; moguće je Luka razgovarao s njim za svoje Evanđelje dok su ostali u Palestini tijekom Pavlova utamničenja u Cezareji.

OKVIRNI UVIDI U DJELA APOSTOLSKA 21:17 - 23:30

A. KRATAK PREGLED DJELA APOSTOLSKIH 21:17 - 26:32 (Pavlovo utamničenje i obrana i u Jeruzalemu i u Cezareji):

1. nered i uhićenje u Hramu, Djela apostolska 21:17-40
2. Pavlova obrana pred svjetinom, Djela apostolska 22:1-22
3. rimsko ispitivanje, Djela apostolska 22:23-30
4. ispitivanje u Sanhedrinu, Djela apostolska 23:1-10
5. urota da se Pavao ubije, Djela apostolska 23:11-35
6. Pavao pred Feliksom, Djela apostolska 24:1-23
7. Pavao pred Feliksom i Druzilom privatno, Djela apostolska 24:24-27
8. Pavao pred Festom, Djela apostolska 25:1-12
9. Pavao pred Agripom II. i Berenikom, Djela apostolska 25:13 - 26:32.

B. ZAJEDNIČKI ELEMENTI PAVLOVE OBRANE

Zajednički elementi	Pavao pred svjetinom	Pavao pred Sanhedrinom	Pavao pred Feliksom	Pavao pred Festom	Pavao pred Agripom II.
1. njegova židovska pozadina	22:3		24:14.17-18		26:4
2. njegova farizejska obuka i revnost	22:3	23:6-9	24:15.21		26:5-8

3. njegov progon "Puti"	22:4-5	26:9-11
4. njegovo osobno svjedočanstvo o njegovu obraćenju	22:6-16	26:12-16
5. njegov poziv od Boga za posebnu službu	22:17-22	26:17-23

C. USPOREDBA SADUCEJA I FARIZEJA

	<u>SADUCEJI</u>	<u>FARIZEJI</u>
Origen	razdoblje Makabejaca	razdoblje Makabejaca
Ime znači	"Sadokovci"?	"Odvojeni"?
društveni status	svećenička aristokracija	srednja klasa laika
svetopisamsko pitanje	samo pisani Zakon (posebno Postanak do Ponovljenoga zakona)	sve od usmenoga i pisanoga Zakona plus Proroci i pisani odjeljci SZ-noga kanona
Teologija	konzervativna -baš suprotna od farizejske, koji su optuženi da su pod utjecajem zoroastrijanizma (usp. 23:8)	progresivna -visoko razvijena angeologija -vjerovanje u život nakon smrti i uskrsnuće -vrlo stroga pravila za dnevni život

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 4:1: Saduceji](#); i u [5:34: Farizeji](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:17-26

¹⁷Nakon što smo stigli u Jeruzalem, braća nas primiše radosno. ¹⁸I narednoga dana Pavao uđe s nama k Jakovu, i sve starješine bijahu prisutne. ¹⁹Nakon što ih pozdravi, on *započe* pripovijedati jednu po jednu stvar što je Bog učinio među poganima kroz njegovu službu. ²⁰I kad su to čuli oni *započeše* slaviti Boga; i oni mu rekoše: "Vidiš, brate, koliko mnogo tisuća postoji među Židovima od onih koji su povjerovali, i oni svi su ljubomorni zbog Zakona; ²¹i njima je bilo rečeno o tebi, kako ti učiš sve Židove koji su među poganima neka ostave Mojsija, govoreći im da ne obrežu svoju djecu niti ne hodaju sukladno običajima. ²²Što, onda, neka *bude učinjeno*? Oni će jamačno čuti da si došao. ²³Stoga napravi ovo što ti kažemo. Mi imamo četvoricu muškaraca koji su pod zavjetom; ²⁴uzmi ih i očisti se zajedno s njima, i plati njihove troškove tako da oni mogu obrijati svoje glave; i mi svi znat ćemo da nema ništa o stvarima što su rekli o tebi, nego da ti sâm hodaš ispravno, držeći Zakon. ²⁵Ali glede pogana koji su povjerovali, napisali smo, kako smo odlučili da se moraju uzdržavati od mesa žrtvovanog idolima i od krvi i od onoga što je zadavljeno i od bluda." ²⁶Onda Pavao uzme ljude, i narednoga dana, očistivši se zajedno s njima, uđe u hram dajući napomenu o dovršetku dana očišćenja, sve dok ne bude prinijeta žrtva za svakoga od njih.

21:17 Dobar znak je bio što su jeruzalemski vjernici dali Pavlu i ovima poganskim obraćenicima srdačan doček (usp. Lk 8:40; 9:11; Djela 2:41; 18:27; 21:17; 24:3; 28:30), ali postojala je i predrasuda u jeruzalemskoj Crkvi (usp. Djela 21:20-21).

21:18-19 "Pavao uđe s nama k Jakovu" Ovdje ne postoji posebno spominjanje dara od poganskih crkava (usp. Djela 24:17). Pavao je dao slično izvješće Jakovu u Djelima apostolskim 15:12. Jakov je Isusov polu-brat i poštovani vođa Crkve u Jeruzalemu (usp. Djela 12:17; 15:13).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:14: Jakov, Isusov polu-brat.](#)

21:18 "sve starješine bijahu prisutne" Zabilježite kako ne postoji spominjanje apostola. Očito oni su bili na misijskim putovanjima van zemlje, ili su moguće bili mrtvi. Ova uporaba pojma "starješine" odražava njegovu židovsku uporabu (usp. Djela 4:5.8.23; 6:12; 11:30; 15:2.4.6.22.23; 16:4; 23:14; 24:1.25; 25:15; Heb 11:2; Jak 5:14), ne njegovu kasniju crkvenu uporabu za pastore (usp. Djela 14:23; 20:17.18.23; 1. Tim 5:17.19; Tit 1:5; 1. Pt 5:1; 2. Iv 1; 3. Iv 1).

21:19 Neki komentatori misle da je Pavao primio hladan doček te da novac od poganskih crkava nije bio cijenjen. Ovdje je popis njihovih razloga:

1. Pavao je ostao u helenističkome židovskom domu, a ne kod jednoga od vođa jeruzalemske Crkve
2. nije bilo izričaja zahvalnosti za dar. To čak nije niti spomenuto
3. vodstvo je odmah reklo Pavlu koliko je nevoljen među tisućama u jeruzalemskoj Crkvi
4. Crkva nije nikad rekla da je poduprla Pavla u zatvoru ili pri njegovim kušnjama.

Mora biti rečeno kako je postojao sukob i pomutnja oko Pavlove poruke i misije. Međutim, Djela apostolska 21:19 meni se čine pozitivnima!

21:20 “koliko mnogo tisuća postoji među Židovima” Kakvo predivno svjedočanstvo o sili Evanđelja i Božjoj ljubavi prema židovskome narodu u Jeruzalemu. Postojao je vjeran Ostatak. Moguće je Knjiga proroka Zaharije 12:10 ispunjena!

▣ **“koji su povjerovali”** Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA. Ovo zasigurno podrazumijeva istinsku spasavajuću vjeru. Netko može biti spašen bez potpunoga razumijevanja ili čak usprkos krivoga shvaćanja svih teoloških problema (usp. Djela 1:6; Lk 19:11).

Pavao je mogao ovo okarakterizirati kao “slabi” kršćani (usp. Rim 14:1-15:13; 1. Kor 8; 10:23-33). On će se osvrtni unatrag kako bi ih ohrabrio, tako dugo dok njihova “slabost” ne utječe na Evanđelje (judaisti u Gal).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja.](#)

▣ **“oni svi su ljubomorni zbog Zakona”** Ovo pokazuje velik broj obraćenih farizeja, zelota, ili esena. Međutim, obraćenje nije uklonilo njihove religijske predrasude. Ovi su bili slični judaistima iz Poslanice Galaćanima. Upečatljivo je kako je Pavao ljubio i podupirao “slabe” vjernike, ali nije tolerirao “krive učitelje” ili one koji su krivo predstavljali Evanđelje.

21:21 “njima je bilo rečeno o tebi, kako ti učiš sve Židove koji su među poganima neka ostave Mojsija” Izričaj “rečeno” odražava hebrejski idiom “ponovno-odjek”, što podrazumijeva usmenu poučavanje. Ovo je složeno s PREZENT GLAGOLSKIM VREMENOM (učiš) kako bi se pokazalo da je Židovima u Jeruzalemu opetovano bilo govoreno o Pavlovim djelatnostima u pristranome smislu. Ove optužbe bile su ozbiljnije negoli propovijedanje poganima, što je prouzročilo vrlo veliku nevolju (usp. Djela 15).

Pojam “ostaviti” snažan je pojam što dolazi u engleski kao “apostazija /otpad” (usp. 2. Sol 2:3). Teološki problem povezan s time kako se vjerujući Židovi odnose prema SZ-u još nije bio riješen! U određenome smislu ovo odražava problem “Mesijanskih sinagoga”!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 13:39: Pavlovo gledište o Mojsijevskome Zakonu.](#)

21:23 “Mi imamo četvoricu muškaraca koji su pod zavjetom” Očito ovi su bili članovi Crkve. To upućuje na ograničeni nazirejski zavjet (usp. Br 6:1-8). Pavao je prije bio u sličnome zavjetu (usp. Djela 18:18). Vrlo smo nesigurni glede pojedinosti ovoga ograničenog zavjeta (usp. *Nazir* 1:3).

21:23-25 Ovaj odlomak daje nam uvid u Pavlovo gledište o odnosu židovskih kršćana prema Mojsijevskome Zakonu. Pavao je možda nastavljao promatrati židovske predaje (usp. Djela 18:18; 20:6), barem kad je pokušavao evangelizirati Židove (usp. 1. Kor 9:19-23). Ovo je moguće potvrda mesijanskih židovskih zajednica u naše vrijeme.

21:24 “plati njihove troškove” Pavao nije smio uzeti nazirejski zavjet za sebe u ovome trenutku, nego platiti za zahtijevanu žrtvu za druge. Rabini su učili kako je plaćanje za nazirejski zavjet bila velika čast (*Ned.* 10a).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 18:18: Nazirejski zavjet.](#)

▣ **“obrijati svoje glave”** O nazirejskome zavjetu raspravlja Knjiga Brojeva 6. Onima koji su uzeli trajni nazirejski zavjet nije bilo dopušteno šišanje njihove kose. Međutim, privremeni zavjet bio je okarakteriziran brijanjem glave na kraju toga vremenskoga razdoblja. Ovaj stih pokazuje kako se Pavao nastojao prilagoditi kulturi kojoj je pokušavao propovijedati (usp. 1. Kor 9:19-23; 10:23-33).

21:25 “napisali smo” Ovo upućuje na službenu izjavu Sabora u Jeruzalemu (usp. Djela 15:19-20.28-29). Ovaj je spis uglavnom uklonio ritualne i prehrabne prepreke između vjerujućih židovskih i vjerujućih poganskih skupina u miješanim crkvama dijaspore (izvan Palestine). To se, međutim, nije odnosilo na odnos Židova prema Mojsijevskome Savezu.

21:26 “ude u hram” Ovo je prouzročilo nevolju, a nije ju riješilo!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:27-36

²⁷Kad je prošlo gotovo sedam dana, Židovi iz Azije, kad su ga vidjeli u hramu, *započeše* buniti čitavu svjetinu i stavljati ruke na njega, ²⁸vičući: “Ljudi Izraela, dođite nam u pomoć! Ovo je čovjek koji propovijeda svim ljudima svugdje protiv našega naroda i Zakona i ovoga mjesta; i pored toga on je čak doveo pogane u hram i osvrknuo je ovo sveto mjesto.” ²⁹Jer oni su prije vidjeli Trofima Efežanina u gradu s njim, i pretpostavili su da ga je Pavao uveo u hram. ³⁰Potom čitav grad bijaše razdražen, i ljudi su pojurili zajedno, te uzevši Pavla oni ga izvukoše iz hrama, i odmah vrata bijahu zatvorena. ³¹Dok su ga pokušavali ubiti, izvješće dođe do zapovjednika *rimске* kohorte kako je čitav Jeruzalem u zbrci. ³²Odmah on uzme *neke* vojnike i stotnike i potrči dolje k njima; a kad vidješe zapovjednika i vojnike, oni prestadoše tući Pavla. ³³Onda zapovjednik dođe gore i uhvati ga, te naredi da bude svezan s dva lanca; i on *započe* ispitivati tko je on i što je učinio. ³⁴Ali među mnoštvom neki su vikali jedno a neki drugo, i kad nije mogao dokučiti činjenice zbog galame, on naredi da ga uvedu u vojarnu. ³⁵Kad dođe na stubu, vojnici su ga nosili zbog nasilja svjetine; ³⁶jer mnoštvo naroda nastavilo ih je slijediti, vičući: “Smakni ga!”

21:27 “Židovi iz Azije” Pavlovi stari neprijatelji došli su u Jeruzalem za Blagdan također. Sad Pavao je bio na judaističkome trkalištu.

21:28 “Ovo je čovjek koji propovijeda” Ovi azijski Židovi tumačili su Pavlovo propovijedanje kao protivno judaizmu umjesto ispunjenje SZ-nih obećanja. Ove optužbe slične su onima protiv Stjepana (usp. Djela 6:13). Osobno je Pavao to izjavio; on se zasigurno slagao s ovim židovskim teološkim položajem (usp. Djela 22:20) prije njegova susreta s Kristom na cesti za Damask. Poruka o Kristu potkopavala je popularnost legalizma i ritualizma prvoga stoljeća judaizma! Ovo se ne vidi samo u Pavlovu univerzalizmu – spasenje dostupno “svim ljudima” - nego i u teološkoj tvrdnji o isključivosti spasenja jedino u i kroz vjeru u Krista.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

▣ “on je čak doveo pogane u hram” Ovaj tobožnji incident dogodio se na Dvorištu za Izraela, gdje su se vršili nazirejski zavjeti u jugoistočnome dijelu /kutu. Poganima je bio zakonit ulazak samo u vanjsko dvorište Hrama. Ovo je bila kriva optužba (usp. Djela 21:29).

21:29 “Trofima Efežanina” Ovi Židovi iz Azije (Efeza) poznali su i Pavla i Trofima i prije su planirali Pavlovu smrt (usp. Djela 20:3). Sad su vidjeli svoju mogućnost igranja na židovskima rasnim predrasudama i imali su mogućnost ubiti Pavla (usp. Djela 21:31.36).

21:30 “vrata bijahu zatvorena” Ovo su očito bila vrata između Dvorišta za Izraela i Dvorišta za žene. Hram je imao vlastite policijske snage sastavljene od levita koju su održavali red. Ovo je djelovanje moralo:

1. čuvati Hram da ne bude oskvrnjen
2. čuvati Pavla od pokušavanja povratka u Hram zbog sigurnosti.

Ovi Židovi djelovali su na posve isti način kao svjetina u Efezu (usp. Djela 19).

21:31 “zapovjednika *rimске* kohorte” Ovo je doslovno vođa njih tisuću /tisućnik. To je bio najviše rangiran dužnosnik u rimskoj vojsci (konjički vod) koji je bio stacioniran u Jeruzalemu tijekom dana Blagdana kad se stanovništvo uvećalo tri puta od normalnoga broja. Njegov posao bio je čuvati red.

▣ “kohorte” Oni su živjeli u Utvrđi Antonija, što je nadgledala na Dvorište Hrama. Izgradio ju je Herod Veliki kao palaču, ali Rimljani su je koristili kao vojni glavni štab (usp. Josip Flavije, *Wars* 5.5.8).

21:32 “*neke* vojnike i stotnike” Stotnik je doslovno vođa njih stotinu. Utvrda Antonija nadgledala je na područje Hrama. Imala je jak garnizon, poglavito u dane Blagdane.

21:33 “svezan s dva lanca” Ovo može značiti: (1) ruke i noge ili (2) između dvojice rimskih vojnika. Očito su vojnici mislili da je on pobunjenik (usp. Djela 21:38).

21:34-35 Ovo pokazuje nasilje i bezumlje svjetine (usp. Djela 21:30).

21:35 “stube” Na ove stube što idu od Utvrde Antonija u područje Hrama smjera se u Djelima apostolskim 21:32, “potrči dolje”. Bila su dva prilaza ovim stubama, svaki je išao u drugo područje Hrama. Rimljani su željeli ugušiti svaki nered brzo. Blagdanski dani često su bili dani nacionalističkoga nereda.

21:36 “Smakni ga” Ovo su iste riječi što su vikali Isusu (usp. Djela 22:22; Lk 23:18; Iv 19:15). Postoji mnogo usporednica između postupanja s Pavlom i Isusom od strane Židova i Rimljana.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:37-40

³⁷Dok je Pavao morao biti uveden u vojarnu, on reče zapovjedniku: “Mogu li ti nešto reći?” I on reče: “Ti znaš grčki? ³⁸Onda ti nisi Egipćanin koji je prije nekog vremena potaknuo sukob i odveo četiri tisuće ljudi ubojica u pustinju?” ³⁹Ali Pavao reče: “Ja sam Židov iz Tarza u Ciliciji, građanin značajnoga grada; i molim te, dopusti mi govoriti ljudima.” ⁴⁰Kad mu je dao dopuštenje, Pavao, stojeći na stubama, dade narodu znak svojom rukom; i kad nastade velika tišina, on im progovori na hebrejskome narječju, govoreći:

21:37 “Ti znaš grčki” Pukovnik je bio iznenađen što Pavao govori *koine* grčki jer je očito mislio kako je Pavao egipatski pobunjenik o kojem je čuo (usp. Djela 21:38 i Josip Flavije *Antiq.* 2.13.5; 20.8.6). Egipatska pobuna dogodila se između godine 52. - 57.

21:38 “ljudi ubojica” Ovo je *sicarii*, latinski pojam za ubojice ili opasne ljude. Često su bili nazivani “zeloti /fanatici” u NZ-u (usp. Lk 6:15; Djela 1:13). Oni su bili skupina Židova predanih nasilnome zbacivanju Rimljana.

A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 3, str. 382, spominje kako je tu ista riječ koristio Josip Flavije za opis ovoga egipatskog sljedbenika pobunjenika (usp. Josip Flavije, *Wars* 2.13.5; *Antiq.* 20.8.6.10).

21:39 “građanin značajnoga grada” Ovo je idiom (*litotes*, vidjeti bilješku u Djelima 12:18), što je Pavao koristio za potvrdu svoga građanstva u svjetskoj klasi sveučilišnoga grada. Tekst ne govori je li rimski časnik bio začuđen.

21:40 “mu je dao dopuštenje” Ovaj zapovjednik ipak je želio znati o čemu se zapravo radi!

▣ **“dade narodu znak svojom rukom”** Ovo je očito bio dobro poznat pokret rukom za tišinu kako bi osoba mogla govoriti (usp. Djela 12:17; 13:16; 19:33; 21:40; 26:1). To je mogla biti retorička gesta što je Pavao naučio dok je studirao retoriku u Tarzu.

▣ **“on im progovori na hebrejskome narječju”** Pavao je govorio svjetini aramejski (Židovi su učili govoriti aramejski tijekom svojih godina pod perzijskom vladavinom). Ovo je utišalo svjetinu za neko vrijeme (usp. Djela 22:2).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Ako ju proroci u svakome gradu rekli Pavlu neka ne ide u Jeruzalem, zašto je išao?
2. Kako su se /kako se vjerujući Židovi odnosili /odnose prema Mojsijevskome Savezu?
3. Jesu li optužbe azijskih Židova protiv Pavla u Djelima apostolskim 21:28a istinite?
4. Podrazumijeva li osvrt ovoga zapovjednika (Djela 21:38) da je nekolicina Židova poznavalo grčki ili je on mislio da je Pavao Egipćanin?

DJELA APOSTOLSKA 22

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao se brani 21:37 - 22:5	oslovljavanje jeruzalemske svjetine 21:37 - 22:21	Pavlovo uhićenje i obrana (21:27 - 22:29) 21:37 - 22:1 22:2 22:3-5	Pavao se brani (21:37 - 22:5) 22:3-5	Pavlovo naslovljavanje jeruzalemskih Židova 22:1-5
Pavao govori o svome obraćenju 22:6-11 22:12-16		22:6-11 22:12-16	Pavao govori o svome obraćenju 22:6-11 22:12-16	22:6-11 22:12-16
Pavao poslan poganima 22:17-21		22:17-21	Pavlov poziv neka propovijeda poganima 22:17-21	22:17-21
Pavao i rimska tribina 22:22-29	Pavlovo rimsko građanstvo 22:22-29	22:22-29	22:22-25 22:26 22:27a 22:27b 22:28a 22:28b 22:29	Pavao rimski građanin 22:22-29
Pavao pred Vijećem (22:30 - 23:11) 22:30-23:5	Sanhedrin podijeljen 22:30 - 23:10	22:30	Pavao pred Vijećem (22:30 - 23:11) 22:30	njegovo pojavljivanje pred Sanhedrinom (22:30 - 23:11) 22:30

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:1

¹“Braćo i očevi, čujte moju obranu što vam sad nudim.”

22:1

NASB, Pešita

“Braćo i očevi”

NKJV

“Ljudi, braćo i očevi”

NRSV, REB

“Braćo i očevi”

TEV

“Moji prijatelji Židovi”

NJB

“Moja braćo, moji očevi”

A *Translator's Handbook on the Acts of the Apostles*, od Newmana i Nida kaže kako ovo podrazumijeva ljude Pavlovih godina i one starije od njega (usp. str. 419). Međutim, ja mislim da ovo mora biti idiom (Stjepan je koristio istu uvodnu izjavu u Djelima 7:2) jer je Pavao bio više od šezdeset godina u ovome trenutku a to ne odgovara starosnoj dobi svjetine.

Postojali su neki vjernici u ovome mnoštvu. Moguće pojam “braćo” jedinstveno upućuje na njih. Međutim, Pavao se uvijek poistovjećivao sa svojom rasom i nacionalnošću (usp. Rim 9:1-5; Fil 3:5).

▣ “**obranu**” Mi dobivamo englesku riječ “apologija” od ove grčke riječi (*apologia*). To znači zakonska usmena obrana. Ovaj pojam upotrijebljen je nekoliko puta u Djelima apostolskim za Pavlova suđenja (usp. Djela 25:16; 2. Tim 4:16).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 19:33: Pavlova zakonska obrana \(zajednički elementi u Djelima apostolskim\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:2

²I kad su čuli kako naslovljava njih na hebrejskome narječju, oni postadoše čak još tiši; i on reče:

22:2 “**hebrejskome narječju**” Ovo upućuje na aramejski. Sva mjesta u Evanđeljima gdje su zapisane stvarne Isusove riječi zapisane su na aramejskome. To je bio srodan jezik drevnome hebrejskom. Bio je to jezik Perzijskoga Carstva. Židovi su ga učili dok je bio pod nadzorom Carstva. Na primjer, u Knjizi Nehemije 8, gdje je Ezra čitao Mojsija na hebrejskome, leviti su to morali narodu tumačiti na aramejskome (usp. Neh 8:7).

▣ “**oni postadoše čak još tiši**” Pavlov uljudan uvod, kombiniran s njegovim tekućim aramejskim te činjenicom da su ga mnogi u ovoj svjetini poznavali ili su znali o njemu, prouzročio je trenutačnu, iznenađujuću tišinu. Oni su željeli čuti što je imao za reći – savršena prigoda za propovijedanje vođama judaizma.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:3-5

³“Ja sam Židov, rođen u Tarzu u Ciliciji, ali odrastao sam u ovome gradu, obrazovan pod Gamalielom, strogo prema zakonu naših očeva, bivajući revniteljem za Boga baš kao što ste vi svi danas. ⁴Progonio sam ovaj Put na smrt, vežući i stavljaajući i muškarce i žene u tamnice, ⁵kao što i veliki svećenik te čitavo Vijeće starješina mogu posvjedočiti. Od njih sam primio i pisma za braću, i započeo od Damaska zato da dovedem one koji su bili tamo u Jeruzalem kao utamničeničke da budu kažnjeni.”

22:3 “**Ja sam Židov, rođen u Tarzu**” Pavao se pokušava poistovjetiti s ovim židovskim mnoštvom. On potvrđuje svoje židovstvo (usp. 2. Kor 12:22; Fil 3:5-6). Bio bi smatran Židovom iz dijaspore koji govori grčki.

Izričaj “ali odrastao sam u ovome gradu” može upućivati na: (1) Tarz ili (2) Jeruzalem. Okvirno, podrazumijevan je Jeruzalem. Ako je tako, onda se Pavlova obuka u grčkoj retorici morala dogoditi negdje drugdje osim u Tarzu.

▣ “**obrazovan pod Gamalielom**” On je bio vrlo poštovan rabin (usp. Djela 5:34-40). Navodio je *Mišnu* nekoliko puta. Pavao je bio student liberalne rabinske škole Hillela. Ovo mnoštvo bilo je začuđeno ovom izjavom.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:34: Gamaliel.](#)

▣ **“strogo prema zakonu naših očeva”** Ovo bi podrazumijevalo da je bio farizej (usp. Djela 23:6; 26:5) i revan u tome (usp. Djela 22:4; Gal 1:14; Fil 3:6). Farizeji su bili predani strogim Usmenim predajama (tj. Talmudu), što su tumačile Stari zavjet.

▣ **“kao što ste vi svi danas”** Pavao poznaje njihov zanos i predanost. On je jednom bio kao oni!

22:4 “Progonio sam” Kroz Pavlovu službu on se osvrtao unatrag na ove dane s dubokim žaljenjem. On to spominje često (usp. Djela 9:1.13.21; 22:4.19; 26:10-11; Gal 1:13.23; Fil 3:6; 1. Tim 1:13). Pavao često upućuje na sebe kao na najmanjega od svetih zbog ovih činidbi (usp. 1. Kor 15:9; 2. Kor 12:11; Ef 3:8; 1. Tim 1:15).

▣ **“ovaj Put”** Ovo je bilo najranije ime za kršćansku Crkvu (usp. Djela 9:2; 19:9.23; 22:4; 28:14.22). To upućuje na:

1. Isusa kao “Put” (usp. Iv 14:6)
2. biblijsku vjeru kao način života (usp. Pnz 5:32-33; 31:29; Ps 27:11; Iz 35:8).

▣ **“na smrt”** Pavao je ubio neke kršćane (usp. Djela 8:1.3; 26:10)! On je jamačno bio uključen u Stjepanovu smrt (usp. Djela 7:58, 8:1).

▣ **“vežući i stavljajući i muškarce i žene u tamnice”** Činjenica da je Pavao to činio ženama stvarno pokazuje jačinu njegovih progona.

22:5 Pavao je dijelio okolnosti što su vodile do vjere u Isusa na cesti za Damask (usp. Djela 9).

▣ **“Vijeće starješina”** Ovo je doslovno “sve starješine”. Luka koristi taj isti pojam za Sanhedrin u Evanđelju po Luki 22:66. Ovo nije uobičajen pojam korišten o tome službenome tijelu židovskih vođa u Jeruzalemu (Sanhedrin). To bi moglo upućivati na mali upravni pod-odbor.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

▣ **“(ja) sam primio i pisma”** F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*, ima zanimljivu raspru i dokumentaciju o pravima Sanhedrina za izručenje iz okolnih zemalja (str. 72). Za više povijesne informacije vidjeti 1. Knjiga o Makabejcima 15:21 i Josipa Flavija.

▣ **“one koji su bili tamo”** Ovaj izričaj podrazumijeva da su ovi vjerujući Židovi bili oni koji su pobjegli pred progonoštvom u Jeruzalemu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:6-11

⁶“Ali dogodilo se da dok sam bio na svome putu, približavajući se Damasku oko podneva, vrlo jaka svjetlost iznenada bljesne s neka svuda oko mene, ⁷i ja padoh na tlo i čuh glas kako mi govori: ‘Savle, Savle, zašto Me progoniš?’ ⁸I ja odgovorih: ‘Tko si Ti, Gospodine?’ I On mi reče: ‘Ja sam Isus Nazarećanin, kojega progoniš.’ ⁹A oni koji su bili sa mnom vidjeli su svjetlo, da bude sigurno, ali nisu razumjeli glas Onoga koji mi je govorio. ¹⁰I ja rekoh: ‘Što moram činiti, Gospodine?’ I Gospodin mi reče: ‘Digni se i idi u Damask, i tamo će ti biti rečeno o svemu što je određeno za tebe činiti.’ ¹¹Ali budući nisam mogao vidjeti zbog blistavosti toga svjetla, bio sam vođen rukom od onih koji su bili sa mnom i ušli smo u Damask.”

22:6 “oko podneva” Ova dodana pojedinost nije nađena u Djelima apostolskim 9:3.

22:7 Ovo je ponavljanje iz Djela apostolskih 9:4.

22:8

NASB, NJB

NKJV, NRSV, TEV, REB, Pešita

“Isus Nazarećanin”

“Isus iz Nazareta”

Pavao dijeli svoje osobno svjedočanstvo tri puta u Djelima apostolskim 9:1-31; 26:4-18, ali ovdje i 26:9 jedina su mjesta gdje koristi ovu oznaku. Doslovno, to je "Isus Nazarenac". Ovaj je pojam ismjevanja u Djelima apostolskim 24:5, ali to je pojam proročanstva u Evanđelju po Mateju 2:23. Moguće to nije zemljopisna oznaka, nego Mesijanski naslov za "izdanak /mladica" (usp. Iz 11:1; 53:2) od hebrejske riječi *nēser* (usp. Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin.](#)

▣ **"kojega progoniš"** Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 9:4.

22:9 "ali nisu razumjeli glas" Ne postoji oprečje između izvješća o Pavlovu obraćenju u Djelima apostolskim 9:7 i 22:9. Grčka gramatika podrazumijeva da su njegovi pratitelji čuli zvuk, ali nisu razumjeli riječi. Vidjeti Djela apostolska 9:7 za puniju raspru.

22:10 "o svemu što je određeno za tebe činiti" Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. To odražava Isusove riječi Ananiji u Djelima apostolskim 9:15-16. Pavao je imao vrlo osobitu i tešku misiju za izvršiti. Na nekoliko načina Pavlovo viđenje i ovlaštenje slijede ona od SZ-nih proroka (usp. Iz 6; Jer 1; Ez 2 - 3).

22:11 Ja mislim da je to bio Pavlov "trn u tijelu". Neke teorije glede Pavlova trna u tijelu su:

1. očevi Rane crkve, Luther, i Calvin, kažu da su to bile poteškoće s njegovom palom naravi (tj. "u mesu /tijelu")
2. Ivan Zlatousti kaže kako je to bila poteškoća s osobama (usp. Br 33:55; Suci 2:3)
3. neki kažu kako je to bila epilepsija /padavica
4. Sir William Ramsay kaže kako je to bila malarija
5. ja mislim kako je to bila oftalmija, uobičajena poteškoća s očima (usporediti Gal 4:13-15 i 6:11) pogoršana ili prouzročena ovom početnom sljepoćom na cesti za Damask (usp. Djela 9, moguće SZ-no smjertanje u Jš 23:13).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:12-16

¹²"Izvjesci Ananija, čovjek koji je bio posvećen pravilu Zakona, i o kome je bilo dobro govoreno od svih Židova koji su živjeli tamo, ¹³dode k meni, i stane blizu mene te reče: 'Brate Savle, primi svoj vid!' I toga istoga trenutka ja sam ga pogledao. ¹⁴I on reče: 'Bog naših očeva odredio je tebe da spoznaš Njegovu volju i vidiš Pravednika i čuješ iskaz iz Njegovih usta. ¹⁵Jer ti ćeš biti svjedok za Njega svim ljudima o onome što si vidio i čuo. ¹⁶Sad zašto odgadaš? Ustani i budi kršten, i isperi svoje grijeh, pozivajući se na Njegovo ime."

22:12 Ovo je puniji opis Ananije negoli u Djelima apostolskim 9:10. On je bio laik koji je očito, kao i Pavao, bio predan mjerilu Mojsijevskoga Zakona. To može podrazumijevati da je i on bio farizej:

1. Luka slično opisuje Šimuna, onoga koji je vidio Isusa kao malo dijete u Hramu (usp. Lk 2:25)
2. Luka to također koristi o Židovima iz dijaspore koji su došli u Jeruzalem na Pedeseticu kad je Duh došao sa silom (usp. Djela 2:5)
3. Luka to koristi tri puta o ljudima koji su pokopali Stjepana nakon što je bio kamenovan (usp. Djela 8:2).

Prema tome, ovaj pojam ne odnosi se na vjernika u Krista koliko na iskrenoga sljedbenika judaizma. On je nazvan "učenik" u Djelima apostolskim 9:10; stoga, on je postao vjernik. Ipak, čak iako je bio kršćanin, on još uvijek ima poštovanje prema židovskoj zajednici u Damasku.

22:13 Ananijeva služba Pavlu pokazuje nam kako nije postojala jasna podjela u NZ-u između klera (posebno zaređena skupina) i laika. Isusove riječi bile su njegovo ovlaštenje za:

1. polaganje ruku (usp. Djela 9:12.17) na Pavla i zapovijed za iscjeljenje (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, Djela 22:13, vidjeti [Posebnu temu u Djelima 6:6: Rukopolaganje \[iz 1. Timoteju poslanice 4:14\]](#))
2. otkrivanje Isusove volje za Pavlovu službu (Djela 22:15)
3. reći Pavlu da bude kršten (Pavao se možda krstio kao što su Židovi zahtijevali od prozelita, AORIST SREDNJEGA IMPERATIVA, Djela 22:16)
4. bivanje oruđem za Pavlovo ispunjenje Duhom (usp. Djela 9:17).

Možete vidjeti Ananijevo srce kad naziva opakoga progonitelja i ubojicu (usp. Djela 9:13-14) "Brate Savle".

22:14 “Bog naših očeva” Ovaj je izričaj bio upotrijebljen za opis Božanstva židovskoga štovanja. Pavao želi učiniti jasnim da je bio YHWH Onaj koji ga je dotaknuo i ovlastio ga kroz Svoga Sina, Isusa. Pavao nije bio pozvan ni od kojega drugog boga nego Boga judaizma!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:34: Imena za Božanstvo, D.](#)

▣ **“spoznaš Njegovu volju”** YHWH-ina prvenstvena volja za ljude jeste spoznaja Isusa (usp. Iv 6:29.40). Božja daljnja volja za Pavla bila je biti misijskim apostolom za pogane (usp. Djela 9:15; 22:15; 26:16).

▣ **“vidiš Pravednika”** Ovo je Mesijanski naslov (usp. Ps 45; 72; Djela 3:14; 7:52; 1. Iv 2:1). Pavao će imati povlasticu osobnoga otkrivenja proslavljenoga Isusa (kao što je imao Stjepan, usp. Djela 7:55-56).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:27: Svetac.](#)

▣ **“i čuješ iskaz iz Njegovih usta”** Ovo čini se upućuje na glas s Neba u Djelima apostolskim 22:7-8 (tj. *Bat Kol*, usp. Pnz 4:12; 1. Kr 19:12-13; Job 4:16; Jer 25:30; Ez 1:25.28; Joel 3:16; Am 1:2; Lk 3:22; 9:35; Djela 10:13.15), ali moglo bi i upućivati na Djela apostolska 22:17-21. Također je moguće da to upućuje na nekoliko posebnih viđenja što je Pavao imao kroz svoju službu. Vidjeti popis u Djelima apostolskim 22:17-21.

22:15 “svjedok ... svim ljudima” Ovo je veličanstvena istina da je Evanđelje Isusa Krista za **svę** ljude (usp. Iv 3:16; 4:42; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:1; 4:14). Neće ga svi primiti, neće ga svi jasno čuti, ali svi su uključeni u Božju ljubav i Isusovu žrtvu i Pavlovo propovijedanje! Ovo je ta ista istina koju je svjetina odbacila (usp. Djela 22:22). [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

Pavao namjeravano ne koristi riječ “poganin” što mu je Ananija prenio od Isusa (usp. Djela 9:15). Pavao je znao kako je eksplozivan bio ovaj pogrdan pojam *go'im* (narodi ili pogani) za ultra-konzervativne Židove. Njihove predrasude i rasna oholost čak su oplijenile SZ-ne proroke od njihovih uključujućih proročanstava!

▣ **“što si vidio i čuo”** Ovaj prvi GLAGOL je PERFECT AKTIVNOGA INDIKATIVA; drugi je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA. Zašto su različita glagolska vremena neizvjesno je. Oni su naočigled usporedna. Pavao će nositi uspomenu ovoga osobnog susreta s uskrslim Kristom kroz svoj život. On ga spominje tri puta u Djelima apostolskim. Vjerojatno je u svakoj sinagogi dao svoje osobno svjedočanstvo.

22:16 “budi kršten, i isperi svoje grijeh” Ovo su oba AORISTI SREDNJIH IMPERATIVA. To je smjerenje na obredno pranje (usp. Lev 11:25.28.40; 13:6.34.56; 14:8-9; 15:5-13.21-22.27; 16:26.28; 17:15-16; Br 8:7.21; 19:19; Pnz 23:11). Ovdje je upotrijebljeno kao simbol našega duhovnog očišćenja u Kristu (usp. 1. Kor 6:11; Ef 5:26; Tit 3:5; Heb 10:22). Krštenje je bilo javna ispovijed vjere Rane crkve.

Zabilježite kako SREDNJE STANJE upućuje i na krštenje (AORIST SREDNJEGA IMPERATIVA) i na očišćenja (AORIST SREDNJEGA IMPERATIVA). Pavao nije mogao isprati svoje grijeh, ali se je mogao krstiti (židovska praksa za prozelite). Često je rečeno kako je uranjanje jedini NZ-ni obrazac (usp. Rim 6 i Kol 2), ali ovdje je krštenje povezano na metaforu o pranju (usp. Djela 2:38; 1. Kor 6:11; Ef 5:26; Tit 3:5; Heb 10:22). Teološki 1. Petrova poslanica 3:21 pokazuje da je to simbol, a ne sakrament!

Suvremeni tumači moraju biti pozorni od previše temeljenja na SREDNJEM ili PASIVNOM STANJU jer su ova bila povezana u PASIVNI oblik iz *koine* grčkog. Pavlu je rečeno da mora biti kršten (PASIV) u Djelima apostolskim 9:18. Način Pavlova krštenja nije problem, ali njegovo krštenje jeste!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:5: Krštenje;](#) i [Posebnu temu dolje: Pranje zbog obnove \(iz Titu poslanice 3:5\).](#)

POSEBNA TEMA: PRANJE ZBOG OBNOVE (iz Titu poslanice 3:5)

Ovo je doslovno “kroz kupelj obnove”. Pojam pranje (*loutron*) upotrijebljen je samo dva puta u NZ-u (Ef 5:26 i Tit 3:5). Rijetko je korišten u Septuaginti. Može upućivati na:

1. mjesto kupelji
2. voda kupelji
3. čin kupanja.

U Levitskome zakoniku, pranja (tj. dva hebrejska korijena, BDB 460, 934) bila su simbol čišćenja ili pročišćenja osoba ili stvari (usp. činila je i Esesnak zajednica, vidjeti Svitke s Mrtvog mora). U Poslanici Efežanima 5:26 kupanje upućuje na obrednu kupelj prije braka.

Pojam “obnova” (*palingenesia*) također je rijedak pojam, nađen jedino u Evanđelju po Mateju 19:28 i Titu poslanici 3:5. To je složenica od “ponovno” (*palin*) i “rođenje” (*genesis*). Prema tome, to upućuje na novo rođenje koje je donijelo Kristovo dovršeno djelo i vabljenje Duha. Prigoda javne potvrde novoga rođenja je vođeno krštenje; posrednik je Sveti Duh (usp. Tit 3:5-6); sredstvo je Kristova smrt i uskrsnuće (usp. Tit 3:6); temelj svega je Očeva ljubav i milosrđe (usp. Tit 3:4). Ovo nije tekst što podupire obnovu krštenjem ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:5: Krštenje](#)). Krštenje je bila prigoda za javno priznanje /ispovijed (usp. Djela 2:38) i simbol vjernikove smrti, ukopa, i uskrsnuća s Kristom u simboličkome činu (usp. Rim 6:3-9; Kol 2:12). U Ranoj crkvi krštenje je bilo mogućnost za javno priznanje vjere osobe (“Isus je Gospodin”, usp. Rim 10:13). Žarište je djelovanje Svetoga Duha (tj. rođenje i obnova).

▣ **(22:16) “pozivajući se na Njegovo ime”** Ovdje “ime” nije magična formula, nego javno priznanje Isusova vlasništva i početak osobnog odnosa s Njim (AORIST SREDNJEGA PARTICIPA upotrijebljen kao IMPERATIV), što ishodi u Kristo-sličnom stavu i načinu života. Formula krštenja Rane crkve kao ona što je izjavio kandidat usmeno bila je “Isus je Gospodin” (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 1:2; 2. Tim 2:22). Točne riječi ili formula nisu ključ (sakramentalizam), nego je srce kandidata ključ (povjerovati, primiti). Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 2:38.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:17-21

¹⁷“Dogodi se kad sam se vraćao u Jeruzalem i molio u hramu, da padoh u zanos, ¹⁸i vidjeh Njega kako mi govori: ‘Požuri, i izidi iz Jeruzalema brzo, jer oni neće prihvatiti tvoje svjedočanstvo o Meni.’ ¹⁹I ja rekoh: ‘Gospodine, oni razumiju da sam jednu sinagogu za drugom koristio kako bih utamničio i tukao one koji su povjerovali u Tebe. ²⁰I kad je krv Tvoga svjedoka Stjepana bivala prolivenom, ja sam također stajao odobravajući, i čuvao pokrivala od onih koji su ga ubijali.’ ²¹A On mi reče: ‘Idi! Jer Ja ću te poslati daleko k poganima.’”

22:17-21 Ovo je još jedan primjer Pavlovih posebnih viđenja (usp. Djela 18:9-10; 23:11; 27:23-24). U ovome okviru to odgovara proročanstvu iz Djela apostolskih 22:14.

22:17 “kad sam se vraćao u Jeruzalem” U Pavlovu svjedočenju i u Djelima apostolskim 9 i ovdje, izgleda kako se podrazumijeva da se on vraćao u Jeruzalem ubrzo nakon svoga obraćenja, ali Poslanica Galaćanima 1:11-24 otkriva dugo razdoblje (više od tri godine) prije Pavlova povratka.

▣ **“padoh u zanos”** Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 10:10.

22:18 Isus izgovara dva AORISTA AKTIVNIH IMPERATIVA Pavlu: “požuri” i “izidi”. Isusovo upozorenje slikovito je pokazano u zavjeri helenističkih Židova da ubiju Pavla, zapisano u Djelima apostolskim 9:29.

22:19 “Gospodine” Gramatički antecedent /prednji član ovome može biti ili: “Bog naših očeva” (Djela 22:14) ili “Pravednika” (Djela 22:14). Židovska svjetina razumjela bi YHWH, ali svi vjernici prisutni tamo razumjeli su Isus. Prijenos je uobičajen u SZ-nim navodima korištenima o Isusu u NZ-u. To je višeznačnost “trojedinoga monoteizma”.

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:2: Monoteizam; i: Trojstvo.](#)

▣ **“koristio kako bih utamničio i tukao”** Ovo su PERIFRASTIČKI IMPERFEKTI AKTIVA, što označava nastavljeno djelovanje u prošlo vrijeme. Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 22:4.

▣ **“one koji su povjerovali u Tebe”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

22:20 Vidjeti bilješku u Djelima apostolskim 7:58-59 i 8:1. Pavao opisuje svoja prijašnja mučna djela uporabom PERIFRASTIČKIH IMPERFEKTA PARTICIPA:

1. on je stajao tamo sa svjetinom
2. on je pristao na kamenovanje
3. on je držao odjeću onih koji su kamenovali Stjepana.

Stjepanov govor i smrt imalo je dalekovidan utjecaj na Pavla.

22:21 “**Ja ću te poslati daleko k poganima**” Ovo je očigledno referenca na Pavlova misijska putovanja i konačno, svjedočenje pred rimskim vladinim dužnosnicima i također pred Carem (usp. Djela 23:11). On je znao da će ova izjava rasplati mnoštvo!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:22-29

²²Oni su slušali njegovu izjavu, i *onda* podigli svoje glasove i rekli: “Makni takvoga čovjeka sa zemlje, jer njemu ne smije biti dopušteno živjeti!” ²³I dok su oni vikali i bacali svoje halje i bacali prašinu u zrak, ²⁴zapovjednik naredi neka on bude odveden u vojarnu, rekavši kako mora biti ispitan bičevanjem tako da može doznati zašto oni viču protiv njega tako. ²⁵Ali kad su ga rastegli s remenjem, Pavao reče stotniku koji je stajao pokraj: “Je li zakonito za vas bičevati čovjeka koji je Rimljanin i neoptužen?” ²⁶Kad je stotnik čuo *to*, on ode do zapovjednika i kaza mu, govoreći: “Što ćeš učiniti? Jer ovaj čovjek je Rimljanin.” ²⁷Zapovjednik dođe i reče mu: “Reci mi, jesi li ti Rimljanin?” I on reče: “Da.” ²⁸Zapovjednik odgovori: “Ja sam kupio ovo građanstvo s velikim iznosom novca.” A Pavao reče: “A ja sam zapravo bio rođen *građanin*.” ²⁹Zato su ga oni koji su ga htjeli ispitati odmah puste; i zapovjednik je također bio prestrašen kad je doznao da je on bio Rimljanin, i jer ga je stavio u okove.

22:22 Njihova izjava je idiomaska i ima dva dijela:

1. “Makni (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA) takvoga čovjeka sa zemlje” (usp. Lk 23:18; Djela 21:36)
2. “ne smije (IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA) biti dopušteno živjeti” (usp. Djela 25:24).

Njihove rasne i religijske predrasude su otkrivene. Svi ljudi su povijesno i kulturološki uvjetovani.

22:23

NASB	“bacali svoje halje”
NKJV	“skidali <i>svoje</i> haljine”
NRSV	“bacali svoje halje”
TEV	“mahali svojim haljinama”
NJB, REB	“mahali svojim haljinama”
Pešita	“bacili su svoju robu”

Ovo trganje sa sebe i mahanje s odjećom ili bacanje u zrak bili su SZ-ni znakovi žalovanja zbog blasfemije /bogohulja (*Greek-English Lexicon*, Louw i Nida, tom 1, str. 213, usp. Djela 14:14).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim dolje: Obredi žalovanja.](#)

POSEBNA TEMA: OBREDI ŽALOVANJA

Izraelci su izražavali tugu zbog smrti voljenih i zbog osobnoga pokajanja, kao i za skupne zločine, na nekoliko načina:

1. kidanje vanjske odjeće, Knjiga Postanka 37:29.34; 44:13; Suci 11:35; 2. Samuelova 1:11; 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Job 1:20
2. oblačenje kostrijeti, Knjiga Postanka 37:34; 2. Samuelova 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Knjiga proroka Jeremije 48:37
3. skidanje obuće, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; Knjiga proroka Izaije 20:3
4. stavljanje ruke na glavu, 2. Knjiga o Samuelu 13:19; Knjiga proroka Jeremije 2:37
5. stavljanje prašine na glavu, Knjiga o Jošui 7:6; 1. Samuelova 4:12; Nehemija 9:1
6. sjedenje na tlu, Tužaljke 2:10; Knjiga proroka Ezekielu 26:16 (ležanje na tlu, 2. Sam 12:16); Knjiga proroka Izaije 47:1
7. udaranje po grudima, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26; Knjiga proroka Nahuma 2:7
8. oplakivanje, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26
9. rezanje tijela, Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Jeremije 16:6; 48:37
10. post, 2. Knjiga o Samuelu 1:12; 12:16.21; 1. Kraljevima 21:27; 1. Ljetopisa 10:12; Nehemija 1:4
11. pjevanje tužaljke, 2. Knjiga o Samuelu 1:17; 3:31; 2. Ljetopisa 35:25
12. ćelavost (kosa iščupana ili obrijana), Knjiga proroka Jeremije 48:37

13. rezanje brade nakratko, Knjiga proroka Jeremije 48:37
14. pokrivanje glave ili lica, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; 19:4.

Ovo su bili vanjski znaci unutrašnjih osjećaja.

▣ **(22:23) “bacali prašinu u zrak”** Pavao je imao sreće što tamo nije bilo dostupno kamenje. Stavljati prašinu na nečiju glavu bio je znak žalovanja (usp. Jš 7:6; 1. Sam 4:12; 2. Sam 1:2; Job 2:12), ovdje žalovanje zbog blasfemije (usp. Iz 47; Tuž 2; Mih 1:10).

22:24 “zapovjednik” Ovo je riječ *chiliarch* (usp. Djela 22:27-29), što znači vođa od 1.000, kao što pojam *centurion* (usp. Djela 22:25.26) podrazumijeva vođu od 100. Međutim, broj je relativan. On je bio časnik zadužen za rimski garnizon u Jeruzalemu.

▣ **“vojarnu”** Ovo upućuje na Utvrdu Antonija, što je gledala na i bila povezana s Hramom. Izgrađena je bila tijekom razdoblja Perzije za vrijeme Nehemijina vremena (usp. Neh 2:8; 7:2). Herod Veliki preimenovao ju je po Marku Antoniju. Tijekom dana Blagdana Jeruzalem se uvećao u broju tri puta od normalnoga stanovništva. Rimljani su preselili velik broj trupa iz Cezareje u Utvrdu Antonija zbog sigurnosnih razloga.

▣ **“ispitan bičevanjem”** Ovo podrazumijeva “istući obavijest iz njega”. Bičevanje je bio okrutan način torture. Mnogi su umrli od toga. To je bilo mnogo okrutnije od židovskoga šibanja ili rimskoga udaranja sa šibama. Za bičevanje zatvorenika koristili su kožne bičeve s upletenim komadima kovine, kamena ili kosti.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:23: Bičevan.](#)

22:25 “kad su ga rastegli” Uobičajeno su žrtve bile pognute i svezane dolje kako bi se izvršilo bičevanje.

▣ **“Je li zakonito”** Ovi vojnici kršili su svoj vlastiti zakon na nekoliko načina:

1. rimski građanin nije smio biti vezan (usp. Djela 21:33 i 22:29)
2. rimski građanin nije smio biti bičevan (usp. Livy, *History* 10:9:4; Ciceron, *Pro Rabirio* 4:12-13)
3. Pavao nije bio suđen i pronađen krivim (usp. Djela 16:37).

22:27 “jesi li ti Rimljanin” Ovaj “ti” je naglašen. Ovaj rimski dužnosnik nije mogao vjerovati da je Pavao bio rimski građanin.

22:28 “Ja sam kupio ovo građanstvo s velikim iznosom novca” Postojalo je tri načina za postajanjem rimskim građaninom:

1. rođenjem
2. davanjem za posebnu državnu službu
3. kupnjom (Dio Cassius, *Rom. Hist.* 60:17:5-6).

Ime ovoga vojnika podrazumijeva da je kupio svoje građanstvo pod vladavinom Klaudija te da je bio Grk (Klaudije Lizije, usp. Djela 23:26). Klaudijeva žena, Mesalina, često je prodavala rimska građanstva za veliki iznos novaca.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:30

²²Ali narednoga dana, želeći znati zasigurno zašto je bio optužen od Židova, on ga oslobodi i naredi svećeničkim glavarima i čitavome Vijeću da se okupe, i dovedu Pavla dolje i stave ga pred njih.

22:30 “on ... naredi ... svećeničkim glavarima i čitavome Vijeću da se okupe” Ovo pokazuje rimsku snagu. Sanhedrin je bio prisiljen sastati se, moguće u Utvrdu Antonija. Ovo je izgleda bio neslužben, neformalan sastanak.

Pavao se morao suočiti s mjesnim optužbama ali u rimskoj okolnosti.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Pavao čak išao braniti sebe ovoj svjetini?
2. Zašto Luka tri puta zapisuje Pavlovo svjedočanstvo o njegovu obraćenju na cesti za Damask?
3. Kako uporaba Ananije od Duha pobija apostolsko nasljeđe?
4. Popišite Pavlova posebna viđenja. Zašto je on trebao toliko mnogo nadnaravnih susreta?
5. Kako ishod Pavlove obrane pred ovom svjetinom u Hramu odgovara Božjem naumu?

DJELA APOSTOLSKA 23

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao pred Vijećem	Sanhedrin podijeljen	Pavao pred Sanhedrinom	Pavao pred Vijećem	njegovo pojavljivanje pred Sanhedrinom
22:30 - 23:5	22:30 - 23:10	(22:30 - 23:10) 22:30 - 23:5	(22:30 - 23:11)	(22:30 - 23:11)
			23:1-3	23:1-5
			23:4	
			23:5	
23:6-10		23:6-10	23:6	23:6-10
			23:7-9	
	zavjera protiv Pavla	Pavao poslan u Cezareju	23:10	
23:11	23:11-22	23:11	23:11	23:11
zavjera protiv Pavlova života			zavjera protiv Pavlova života	urota Židova protiv Pavla
23:12-22		23:12-15	23:12-15	23:12-15
		23:16-22	23:16-18	23:16-22
			23:19	
			23:20-21	
			23:22	
Pavao poslan k Feliksu upravitelju	poslan k Feliksu		Pavao poslan k upravitelju Feliksu	Pavao prebačen u Cezareju
23:23-30	23:23-35	23:23-25	23:23-25	23:23-25
		23:26-30	23:26-30	23:26-30
23:31-35		23:31-35	23:31-35	23:31-35

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:1-5

¹Pavao, gledajući pažljivo Vijeće, reče: “Braćo, ja sam živio svoj život sa savršeno dobrom savješću pred Bogom do ovoga dana.” ²Veliki svećenik Ananija zapovjedi onima koji su stajali sa strane da ga udare po ustima. ³Onda mu Pavao reče: “Bog će udariti tebe, ti obijeljeni zide! Ti sjediš kako bi me sudio prema Zakonu, a oprečno Zakonu naređuješ da budem udaren?” ⁴Ali promatrači rekoše: “Ti grdiš Božjega velikog svećenika?” ⁵A Pavao reče: “Ja nisam bio svjestan, braćo, da je on veliki svećenik; jer pisano je: ‘NEMOJ GOVORITI ZLO O VLADARU SVOGA NARODA.’”

23:1

NASB, NRSV

“gledajući pažljivo”

NKJV

“gledajući ozbiljno”

TEV

“pogledao je ravno”

TEV

“pogledao je čvrsto”

REB

“sa svojim očima čvrsto pričvršćenima na”

Pešita

“promatrao je”

Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 1:10. Luka koristi ovaj pojam često. Ovdje ga koristi o Pavlu. Pavao ga koristi samo u 2. Poslanici Korinćanima 3:7.13.

▣ “Vijeće” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

▣ “**Braćo**” Pavao naziva Židove “braćo” nekoliko puta (Djela 13:26.38; 22:1.5; 23:1.5.6). Židovi nazivaju Pavla bratom u Djelima apostolskim 13:15. Ananija ga naziva bratom u Djelima apostolskim 9:17, kao i Crkva u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 21:20.

Međutim, židovski vjernici također su nazvani tim naslovom (npr. Djela 9:30; 10:23; 11:1.12; 12:17; 15:3.7.13.22). Riječ je povezana s “učenik” u Djelima apostolskim 11:29; 18:27. Također je korištena o grčkim vjernicima u Djelima apostolskim 16:2.40. Ovaj je pojam višeznačan i mora biti povezan s posebnim tekstom i skupinom.

▣ “**ja sam živio svoj život ... pred Bogom**” Ovo je PERFECT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA od *politeuō* od kojega dobivamo englesku riječ politički ili politika. Ovaj je pojam korišten sa suzvukom o građaninu (usp. Fil 1:27). Pavao tvrdi da se on vjerno oslobodio odgovornosti o bivanju članom judaizma pred Bogom.

▣

NASB

“savršeno dobrom savješću”

NKJV, Pešita

“u posve dobroj savjesti”

NRSV

“čistoj savjesti”

TEV

“moja savjest je savršeno čista”

NJB, REB

“savršeno čistoj savjesti”

Pavao koristi pojam “savješću” često u Poslanicama Korinćanima (usp. Djela 4:4; 8:7.10.12; 10:25.27.28.29; 2. Kor 1:12; 4:2; 5:11). To upućuje na taj moralni unutarnji smisao o onome što je primjereno ili neprimjereno (usp. Djela 23:1). Savjest može biti pod utjecajem našega života u prošlosti, ili loših odabira, ili pod utjecajem Duha Božjeg. Ona nije besprijekoran vodič, ali ona određuje granice vjere pojedinca. Prema tome, kršiti svoju savjest, čak iako je pogrešna ili grješna, glavna je poteškoća vjere.

Savjest vjernika treba biti više i više oblikovana Riječju Božjom i Duhom Božjim (usp. 1. Tim 3:9). Bog će suditi vjernike (tj. slabi ili jaki, usp. Rim 14:1 - 15:13) prema svjetlu što imaju, ali svi od nas moramo biti otvoreni Bibliji i Duhu za više svjetla i rasti u spoznaji Gospodina Isusa Krista.

▣ “**pred Bogom do ovoga dana**” Ovu istu tvrdnju Pavao navodi u 2. Poslanici Korinćanima 1:12; 2. Timoteju poslanici 1:3. On priznaje da je imao žudnju za nečim (usp. Rim 7:23). Njegov teološki čimbenik u Rimljanima 1 - 8 temeljen je na prekršaju zakona i savjesti svake osobe (usp. Djela 3:9-23; 4:15; 5:20).

23:2 “Veliki svećenik Ananija” U hebrejskome njegovo ime bilo bi Hananija. Ovo nije isto ime kao Ana iz Evanđelja po Luki 3:2; Ivanu 18:13, ili Djelima apostolskim 4:6, nego radije od nekoga (Ananija, sin Nebedeja ili Nedebe) koji je bio imenovan od Heroda Chalcisa, koji je vladao godine 48. – 59. (Josip Flavije, *Antiq.* 20.9.2).

Pisanja Josipa Flavija govore nam o ovome velikom svećeniku:

1. kad je postao velikim svećenikom, *Antiq.* 20.5.2; *Wars*, 2.12.6
2. kad su on i njegov sin (Ana) bili poslani u okovima u Rim, *Antiq.* 20.6.2
3. kad je bio ubijen od pobunjenika zajedno sa svojim bratom, *Wars* 2.17.9.

Josip Flavije često je naš drevni današnji izvor za židovske događaje i osobe u Palestini.

▣ **“da ga udare po ustima”** Ovo je bio znak bogohuljenja (usp. Iv 18:22).

23:3 “Bog će udariti tebe” Ovo Josip Flavije zapisuje s mnogo pojedinosti, *Wars* 2.17.9.

▣ **“ti objeljeni zide”** Neizvjesno je što je Pavao točno govorio:

1. Židovi su koristili metaforu za licemjerje (usp. Mt 23:27)
2. to može biti smjernje na Knjigu proroka Ezekijela 13:10-15.

▣ **“oprečno Zakonu”** Ovo može biti smjernje na Levitski zakonik 19:15. Također vidjeti Evanđelje po Ivanu 7:51.

23:5 “Ja nisam bio svjestan, braćo, da je on veliki svećenik” Teorije za Pavlovo neznanje su njegov:

1. slabi vid
2. nije bio upoznat s njim jer je Pavao otišao iz Jeruzalema na nekoliko godina
3. nije prepoznao velikoga svećenika jer nije nosio svoju službenu odoru
4. nije znao tko je govorio
5. neprimjerenosti njegovih činidbi (tj. sarkazam).

▣ **“jer pisano je”** Pavao pokazuje da on poznaje i poštuje Zakon navodeći Knjigu Izlaska 22:28.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:6-10

⁶Ali vidjevši da je jedna skupina bila saduceji a druga farizeji, Pavao *započne* vikati u Vijeću: “Braćo, ja sam farizej, sin farizeja; na sudu sam zbog nade i uskrsnuća mrtvih!” ⁷Dok je on to rekao, tamo nastane razdor između farizeja i saduceja, i skupština bijaše podijeljena. ⁸Jer saduceji govore da ne postoji uskrsnuće, niti anđeo, ni duh, a farizeji priznaju sve to. ⁹I tamo nastane velika galama; i neki od pisara farizejske stranke ustadoše i *započnu* žestoko raspravljati, govoreći: “Mi ne nalazimo išta krivo s ovim čovjekom; pretpostavimo da mu je govorio duh ili anđeo?” ¹⁰I dok se razvijao veliki razdor, zapovjednik se prestraši da će rastrgati Pavla na komade i naredi četama da siđu i odvedu ga od njih silom, i dovedu u vojarnu.

23:6 “vidjevši” Pavao je moguće shvatio da ne može dobiti pošteno saslušanje od ovoga saducejskog velikog svećenika.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 19:33: Pavlova zakonska obrana \(zajednički elementi u Djelima apostolskim\).](#)

▣ **“saduceji”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Saduceji.](#)

▣ **“farizeji”** Pavao je bio farizej (usp. Djela 26:5; Fil 3:5-6) iz obitelji farizeja.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:34: Farizeji.](#)

▣ **“na sudu sam zbog nade i uskrsnuća mrtvih”** Pavao je iznio teološki problem o kojem se nisu slagali saduceji i farizeji. Saduceji su nijekali život nakon smrti, dok su ga farizeji potvrđivali (usp. Job 14:14; 19:23-27; Iz 25:8; 26:19; Dn 12:2). Ovo je postavilo dvije skupine jednu protiv druge (usp. Djela 23:7-10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

23:7 “skupština bijaše podijeljena” Ovaj pojam u osnovi znači “rascijepati” (usp. Lk 5:36; 23:45). Došao je do metaforičke uporabe o podjeli unutar skupina (usp. Djela 14:4; 23:7). Podjela između ovih dviju židovskih sljedba bila je uvijek samo ispod površine. Pavao je potaknuo plamen.

23:8 “niti andeo, ni duh” Stih 8 jeste Lukin osvrt na njegov izvor. Podrazumijeva li ovaj izričaj kako su postojale dvije skupine duhovnih bića ili jedna? Podrijetlo obojih je biblijski višeznačno, ali Poslanica Hebrejima 1:5.13, i 14 podrazumijeva da su one iste.

Ono što su saduceji nijekali bio je dualizam dobrih i zlih duhovnih bića (dualizam zoroastrijanizma). Farizeji su razradili SZ-nu zamisao u kruti perzijski dualizam i čak su razvili hijerarhiju anđela i demona (sedam vođa od svake skupine). Najbolji izvor što sam našao za prvo stoljeće židovske angleologije je od Alfreda Edersheima, *The Life and Times of Jesus the Messiah*, Dodatak XIII.

Za “duh” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:2: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

▣ **“priznaju”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ispovijed /priznanje.](#)

23:9

NASB

“tamo nastane velika galama”

NKJV

“tamo se podigne glasan uzvik”

NRSV

“onda se podigne velika graja”

NJB

“vikanje postane glasnije”

REB

“Velika galama uslijedi”

Pešita

“Onda se tamo podigne velik krik”

Ovaj je isti izričaj nađen u Septuaginti u Knjizi Izlaska 12:30 (također zabilježite Izl 3:7; 11:6; Ester 4:3; Iz 58:4; 65:19). Riječ “krik” (*kraugē*) također je u Evanđelju po Mateju 25:6; Luki 1:42; Poslanici Efežanima 4:31; Hebrejima 5:7; Otkrivenju 21:4. Samo okvir može odrediti ovu vrstu “uzvika” (tj. pozitivan ili negativan).

Druga emocionalna riječ “žestoko raspravljati” (*diamachomai*) također je upotrijebljena u LXX-u i Knjizi proroka Daniela 10:20. Pavlov osvrt prouzročio je glasno, emocionalno suprotstavljanje, što je točno ono što je on želio!

▣ **“pisara”** Ovo su bili zakonski stručnjaci i u usmenome (Talmud) i pisanome zakonu (SZ). Većina njih bila su farizeji.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pisari.](#)

POSEBNA TEMA: PISARI

Naslov dolazi od hebrejske IMENICE (BDB 706, KB 767) što znači “izgovorena poruka”, “pisani spis /proglas” (KB 766). Grčki prijevod *grammateus* (LXX) uobičajeno upućuje na pisanu poruku. To može označavati:

1. odgajatelja (Neh 8)
2. vladinog dužnosnika (2. Kr 22:3-13)
3. zapisivača /tajnika (1. Ljet 24:6; 2. Ljet 34:13; Jer 36:22)
4. vojne poglavare (usp. Suci 5:14)
5. religijskoga vođu (tj. Ezra, Ezra 7:6; Neh 12:12-13).

U NZ-u oni su često povezani s farizejima ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 5:34: Farizeji](#)). U određenome smislu oni su bili ljudi koji su odgajali u SZ-nim i Usmenim predajama (tj. Talmud). Pomagali su tumačiti i primjenjivati židovske predaje na svakodnevni život (usp. Sirah 39:6). Očito su pisari bili nazivani i “pravnici” (usp. Mk 12:28; Lk 7:30; 10:25; 11:45; 14:3). Međutim, njihova pravednost (tj. židovski legalizam i obred) nije mogao donijeti mir s Bogom (usp. Mt 5:20; Rim 3:19-20; 9:1-5.30-32; 10:1-6; Kol 2:20-22).

Bili su često opisivani u sinoptičkim Evanđeljima (Ivan ih nikad ne spominje, Iv 8:3 ne izvorno), za razliku od Isusa, i očito dolaze kao dužnosnici iz Jeruzalema (usp. Mk 3:22; 7:1). Neki su se, međutim, odazvali Njemu (usp. Mt 8:19):

1. sukob o jedenju s grješnicima i skupljačima poreza, Evanđelje po Marku 2:16; Mateju 9:9-13
2. sukob o izvoru Isusove vlasti u egzorcizmu, Evanđelje po Marku 3:22
3. sukob o Isusova opraštanja grijeha, Evanđelje po Mateju 9:3; Luki 5:21
4. zahtijevanje spektakularnoga znaka, Evanđelje po Mateju 12:38
5. sukob o pranju ruku (tj. obredna pranja), Evanđelje po Mateju 15:1-2; Marku 7:1-5
6. sukob o potvrdi svjetine kod pobjedonosnoga ulaska u Jeruzalem, Evanđelje po Mateju 21:15
7. Isusova optužba njihovih poriva (tj. traženje časti i nadmoći), Evanđelje po Marku 12:38-40
8. Isusovo optuživanje njih o bivanju licemjernim i slijepim vođama na Mojsijevu mjestu, Evanđelje po Mateju 23:1-36.

Zbog njihova poznavanja Pisma, oni su prvi morali biti oni koji su prepoznali i prihvatili Isusa, ali njihove predaje (usp. Iz 29:13; 6:9-10) zaslijepile su ih! Kad svjetlo postaje tama, koliko je velika ta tama!

▣ (23:9) “**ovim čovjekom**” Uporaba ovoga IMENIČNOGA izričaja u ovome okviru pokazuje kako to nije automatski negativan izričaj.

▣ “**pretpostavimo**” Ovo je djelomičan ili nepotpun PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Ovi pisari tvrdili su da je Pavao vidio nešto od duhovne kraljevine, ali što je to točno bilo nisu bili sigurni. Njihova trenutačna i snažna obrana Pavla pokazuje koliko su imali predrasuda u svojoj vlastitoj skupini. Očito oni nisu voljeli saduceje više od navodno odmetnutog farizeja.

Zato jer je to nepotpuna gramatička građa, *Textus Receptus*, slijedeći grčke manuskripte H, L, i P, dodaje: “Nemojmo se boriti protiv Boga”, što je uzeto iz Djela apostolskih 5:39.

23:10 “naredi četama da siđu i odvedu ga od njih silom” Dva puta dosad rimski je upravitelj spasio Pavlov život u Jeruzalemu. Nije ni čudo što je Pavao vidio ovoga upravitelja kao službenika Božjeg (usp. Rim 13). Ovo je može odnositi na “onaj koji zadržava” u 2. Poslanici Solunjanima 2:6-7.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:11

¹¹Ali noću *odmah* nakon toga, Gospodin stane uz njegovu stranu i reče: “Budi hrabar; jer kao što si svečano svjedočio za Moju stvar u Jeruzalemu, tako moraš svjedočiti u Rimu također.”

23:11 “Gospodin stane uz njegovu stranu” Ovdje je još jedno osobno viđenje za ohrabrenje Pavla (usp. Djela 18:9-10; 22:17-19; 27:23-24). Pavao nije bio čovjek bez obeshrabrenja i sumnje.

▣ “**Budi hrabar**” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. To je jedina uporaba ovoga pojma u Lukinim pisanjima. Mora da je to Pavao podijelio s Lukom. Isus koristi taj pojam nekoliko puta (usp. Mt 9:2.22; 14:27; Iv 16:33).

▣ “**moraš svjedočiti u Rimu također**” Božja volja je bila za Pavla da bude utamničen tako da se može pojaviti pred Carem. Evanđelje će biti propovijedano u Rimu (usp. Djela 19:21; 22:21)!

Za “moraš” vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 1:16.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:12-15

¹²Kad je bio dan, Židovi skovaše zavjeru i obvezaše se pod zakletvom, govoreći da neće niti jesti ni piti sve dok ne ubiju Pavla. ¹³Tamo je bilo više od četrdesetorice koji skovaše ovu zavjeru. ¹⁴Oni dođoše velikim svećenicima i starješinama i rekoše: “Mi smo se obvezali pod svečanom zakletvom da ne okusimo ništa sve dok ne ubijemo Pavla. ¹⁵Sad dakle, vi i Vijeće izvijestite zapovjednika neka ga dovede dolje k vama, kao da će se njegov slučaj utvrditi s više istraživanja; a mi smo iz naše stranke spremni ubiti ga prije nego on dođe blizu *ovoga mjesta*.”

23:12-15 Ovaj odlomak obavještava nas o ubilačkome paktu Židova. To je još jedno ubojstvo s predumišljajem (usp. Djela 23:21) kao ono što su Židovi planirali za Isusa.

23:13 “više od četrdesetorice” Četrdeset je židovski idiom za dugo, neodređeno vremensko razdoblje, ali ovdje je upotrijebljen o osobama, tako da je to vjerojatno doslovno.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Simbolički brojevi u Pismu, #7.](#)

23:14 “velikim svećenicima i starješinama” Ovo je bio skraćen način upućivanja na Sanhedrin.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

▣

NASB, REB
NKJV, Pešita
NRSV
TEV
NJB

“Mi smo se obvezali pod svečanom zakletvom”

“mi smo se obvezali pod velikom zakletvom”

“mi smo se strogo vezali zakletvom”

“mi smo uzeli svečani zavjet”

“mi smo napravili svečan zavjet”

Ovi engleski prijevodi nakana su da se prevede srodan idiomski izričaj: “s prokletstvom mi proklinjemo sebe”. Ovi koji su se obvezali zakletvom nisu ubili Pavla. Pitam se jesu li gladovali do smrti? Očito usmena predaja dopušta izlaz za ove krvne prisega.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Prokletstvo \(*anathema*\).](#)

POSEBNA TEMA: PROKLETSTVO (*anathema*)

I. STARI ZAVJET

Postoji nekoliko riječi u hebrejskome za “prokletstvo”. *Herem /kerem* (BDB 356, KB 353) je bio korišten o nečemu što je dano Bogu (usp. LXX prevodi to kao *anathema*, BAGD 54, Lev 27:28). Uobičajeno je uključivalo uništenje predmeta jer je bio presvet za ljudsku uporabu (usp. Pnz 7:26; Jš 6:17-18; 17:12). Taj je pojam bio korišten u zamisli o “Svetome ratu”. Bog je rekao Jošui neka uništi Kanaance. Jerihon je bio prva prigoda, “prvi plodovi” ovoga svetog uništenja /očišćenja.

II. NOVI ZAVJET

U NZ-u *anathema* i njeni odnosni oblici bili su korišteni u nekoliko različitih značenja:

- A. kao dar ili prinos Bogu (usp. Lk 21:5)
- B. kao smrtna zakletva (usp. Djela 23:14)
- C. prokleti i zakleti se (usp. Mk 14:71)
- D. formula prokletstva što se odnosi na Isusa (usp. 1. Kor 12:3)
- E. davanje nekoga ili nečega za Božju osudu ili uništenje (usp. Rim 9:3; 1. Kor 16:22; Gal 1:8-9).

Točka D gore vrlo je oprečna. Uključio sam svoje bilješke iz **1. Poslanice Korinćanima 12:3**:

“Isus je proklet” šokantna je izjava. Zašto bi netko (osim tradicionalnih Židova) tko tvrdi da govori za Boga rekao to? Pojam (tj. *anathema*) ima SZ-nu pozadinu (tj. hebrejski, *herem*). Odnosi se na zamisao o Svetome ratu, gdje je grad bio predan Bogu i, stoga, postao je svet. Ovo znači da sve u njemu što diše, ljudi ili životinje, moraju umrijeti (usp. Jš 6:17; 7:12). Teorije o tome kako je ovaj pojam bio korišten u Korintu su:

1. da ima židovsku okolnost povezanu sa sinagoškim prisegama (usp. Djela 26:11, tj. kasnije, rabinske formule prokletstva koje su bile korištene kako bi uklonile kršćane iz sinagoge). Ostati članom značilo je odbaciti ili prokleti Isusa iz Nazareta
2. da ima rimsku okolnost povezanu sa štovanjem Cara gdje se jedino Car smio nazivati “Gospodin”
3. da ima pogansku okolnost štovanja gdje su prokletstva bila zazivana na ljude uporabom božjega imena. Ovo onda može biti prevedeno: “Neka Isus prokune _____” (usp. 1. Kor 16:22)
4. da je netko povezao ovaj izričaj na teološku zamisao o Isusu koji nosi SZ-no prokletstvo za nas (usp. Pnz 21:23; Gal. 3:13)
5. nedavne studije iz Korinta (usp. fusnotu #1, str. 164 od Bruce Wintera u *After Paul Left Corinth*) dokumentiraju prokletstva što su nađena pločicama na drevnoj akropoli u Korintu. Biblijski znanstvenici pretpostavljali su da vezni GLAGOL “je” mora biti osiguran u ovome izričaju: “Isus je proklet”, ali ovaj arheološki nalaz iz Korinta jasno pokazuje kako ova prokletstva iz prvoga stoljeća rimskoga razdoblja nemaju GLAGOL (kao što imaju neka prokletstva u LXX-u u Pnz 22:15-20), kao što ima 1. Poslanica Korinćanima 12:3. Postoji daljnji arheološki dokaz da su kršćani u prvome stoljeću rimskoga Korinta koristili formule prokletstva kod postupaka ukopa (tj. razdoblje Bizanta), nađeno na kršćanskim grobovima (J. H. Kent, Natpisi, 1926-50. Princeton: *American School of Classical Studies*, 1966., tom 8:3, br 644).

Neki dijelovi crkve u Korintu vratili su se poganskim prokletstvima u Isusovo Ime protiv drugih članova u crkvi. Nije samo način problem, nego i motiv mržnje. To je još jedan primjer napetosti unutar ove crkve. Pavao želi da oni grade crkvu, pouče crkvu; oni žele prokleti dio te crkve!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:16-25

¹⁶Ali sin Pavlove sestre čuo je o njihovoj zasjedi, i dođe i uđe u vojarnu i reče Pavlu. ¹⁷Pavao pozva jednoga od stotnika k sebi i reče: “Odvedi ovoga mladića zapovjedniku, jer mu on nešto ima za priopćiti.” ¹⁸Tako on ga uzme i odvede ga zapovjedniku i reče: “Pavao zatvorenik pozvao me k sebi i molio me da doveden ovoga mladića k tebi

budući ti on ima nešto za reći.”¹⁹Zapovjednik ga prime rukom i stupivši na stranu, *započeo* ga ispitivati nasamo: “Što je to o čemu me moraš izvijestiti?”²⁰I on reče: “Židovi su se složili da te mole neka dovedeš Pavla dolje sutra na Vijeće, kao da moraju ispitati nešto više o njemu.”²¹Tako nemoj ih slušati, jer više od četrdeset od njih leži u čekanju na njega koji su se obvezali pod prokletstvom da neće jesti niti piti dok ga ne ubiju; i sad oni su spremni i čekaju na obećanje od tebe.”²²Tako zapovjednik pusti mladića neka ide, uputivši ga: “Ne govori nikome da si me izvijestio o ovim stvarima.”²³I on pozva k sebi dva stotnika i reče: “Neka dvije stotine vojnika bude spremno do trećega sata u noći da se upute u Cezareju, sa sedamdeset konjanika i dvije stotine strijelaca.”²⁴*Oni su morali* također osigurati jahače konje da stave na njih Pavla i dovedu ga sigurno Feliksu upravitelju.²⁵I on napiše pismo u ovome obliku:

23:16 “sin Pavlove sestre” Mi imamo mnogo pitanja o Pavlovoj obitelji, ali ona je skrivena u tišinu. Kako je on doznao za naum također je neizvjesno. On je moguće isto bio farizej.

23:21 Ovaj napad uključio bi i ubojstvo rimskih stražara!

23:23 Kontingent četa koje su pratile Pavla bio je očito ili: (1) 200 pješaka, 70 konjanika, i 200 kopljanika ili (2) 200 kopljanika i 70 konjanika. Zapadna obitelj grčkih rukopisa ima dug opisan dodatak (usp. NKJV).

☐ **“trećega sata”** Ovo je očito rimsko vrijeme. Oni su započeli računati noć u 6 sati. Ovo bi bilo 9 sati.

☐ **“Cezareju”** Ovo je bilo glavno sjedište za rimske okupacijske snage u Palestini.

☐

NASB, NKJV, NRSV, TEV, Pešita

NJB

REB

NASB (fusnota)

NEB

“konjanika”

“pomoćnih četa”

“lako-naoružanih četa”

“dodatnih nosača” ili “tovarnih životinja”

“strijelaca”

Značenje pojma *dexiolabos* neizvjesno je. To je doslovno “postavljen ili naoružan na desnoj strani” (*dexios*). To upućuje na:

1. neku vrstu lako-naoružanih vojnika (strelica i koplje)
2. nekoga tko je vezan na zatvorenike s desne strane
3. netko tko drži drugoga konja
4. netkoga tko je na boku.

Toliko mnogo mogućnosti pokazuje da suvremenici ne znaju točno značenje.

23:24 “Feliksu” [Feliks] Rimski povjesničar Tacit (*Histories* 5:9, *Annals* 12:54) Antonija Feliksa naziva okrutnim i pohotnim. On je svoj položaj dobio kroz svoga brata, Pala (obojica su bili oslobođeni robovi), koji je bio blizak prijatelj cara Klaudija. On je služio kao jedanaesti prokurator Palestine od godine 52. – 59.

23:25 “obliku” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 7:43: Oblik \(*tupos*\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:26-30

²⁶“Klaudije Lizije, najodličniji upravitelju Felikse, pozdravi. ²⁷Kad je ovaj čovjek bio uhićen od Židova i morao biti ubijen od njih, ja dodoh gore k njima s četama i spasih ga, čuvši da je on Rimljanin. ²⁸I želeći doznati optužbu za koju su ga oni optužili, ja ga dovedoh dolje na njihovo Vijeće; ²⁹i nađoh da je optužen zbog pitanja o njihovu Zakonu, ali bez optužbe što zavređuje smrt ili utamničenje. ³⁰Kad sam bio obaviješten da će biti zavjera protiv ovoga čovjeka, ja ga poslah k tebi odmah, također uputivši njegove optužitelje da donesu optužbe protiv njega pred tebe.”

23:26-30 Ovo je traženo pismo objašnjenja o Pavlovu slučaju od zaduženoga časnika (usp. Djela 25:12 i dalje). Ono navodi tijek događaja, ali na takav način kao da čini da bi Lizije izgledao dobro.

23:26 U ovome stihu rečeno nam je upraviteljevo ime.

23:29 Ovaj stih odgovara Lukinu obrascu pokazivanja kako su kršćanstvo i njegovi vođe, čak optuženi pred državnim upraviteljima, bili uvijek oslobođeni optužbi i proglašeni nedužnima. Rim se nije imao ni zbog čega bojati “Putu”!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:31-35

³¹Tako vojnici, prema svojim naredbama, uzmu Pavla i dovedu ga noću u Antipatridu. ³²Ali narednoga dana, ostavivši konjanike da nastave s njim, oni se vratiše u vojarnu. ³³Kad su ovi došli u Cezareju i uručili pismo upravitelju, oni mu predstave Pavla također. ³⁴Kad ga je pročitao, pitao ga je iz koje je provincije, i dok je čuo da je iz Cilicije, ³⁵on reče: “Preslušat ću te nakon što stignu i tvoji optužitelji”, dajući naredbe za njega da bude čuvan u Herodovu pretoriju.

23:31 “dovedu ga noću u Antipatridu” Ovaj grad izgradio je Herod Veliki i dao mu ime po svome ocu, Antipateru II. Bio je vrlo dugi marš od moguće 30-40 milja. Točno mjesto grada je neizvjesno. Razlog zašto su se vojnici pješadije vratili (usp. Djela 23:32) u ovome trenutku je jer:

1. ovo je prvenstveno bilo pogansko područje
2. topografija je bila otvorena i ravna, tako postojala je mala opasnost od iznenadnog napada.

23:33 “upravitelju” Ovo je doslovno “prokuratoru”. Luka je vrlo točan u svome naslovljavanju mjesnih i rimskih časnika.

23:34 “pitao ga je iz koje je provincije” Ovime se morala utvrditi nadležnost. Budući je Pavao također bio iz imperijalne provincije Feliks je mogao suditi slučaj. Postojale su tri podjele nadležnosti u Rimskome Carstvu:

1. od Cara (Cezara)
2. od Senata
3. mjesna (kao Herodovci).

23:35 “nakon što stignu i tvoji optužitelji” Ovo su trebali biti Židovi iz Azije koji su optužili Pavla u Hramu zbog dovođenja poganina u ograničeno židovsko područje. Činjenica da se oni nisu pojavili mogla je ishoditi u odbacivanju optužbi. Ali, kao što se često događa, mjesna politika utječe na pravdu!

▣ **“čuvan u Herodovu pretoriju”** Rimljani su bili ljubazni prema Pavlu dok je on bio pod njihovim nadzorom (usp. Djela 24:23). Pavao je ostao u palači što je izgradio Herod Veliki, koja je prije bila korištena kao njegova osobna rezidencija, ali sad je postala rimska vojarna.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pretorijska straža.](#)

POSEBNA TEMA: PRETORIJSKA STRAŽA

Izvorni pojam, “pretorijska”, upućuje na šator rimskoga vojskovođe (*praetor*), ali nakon godina rimskoga osvajanja koristio se u upraviteljskome smislu za označavanje vojarni ili rezidencije političke /vojne uprave (usp. Mt 27:27; Iv 18:28.33; 19:9; Djela 23:35; Fil 1:13).

Međutim, u prvome stoljeću rimskoga svijeta koristio se za časnike koji su činili posebnu Carsku stražu. Ovu elitnu skupinu vojnika započeo je August (27. g.pr.Kr.) ali Tiberije ju je konačno usredotočio na Rim. Oni su:

1. bili svi istoga ranga, stotnici
2. primali dvostruku plaću
3. imali posebne povlastice (tj. bili su umirovljeni nakon 16 godina umjesto nakon 25 godina)
4. postali toliko moćni da je njihov odabir za Cara bio uvijek čast.

Tek u vrijeme Konstantina ova je elitna, politički snažna skupina bila konačno raspuštena.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Usporedite Pavlove obrane i popišite zajedničke elemente.
2. Je li Pavao vidio sebe kao vjernoga Židova?
3. Znamo li mi išta o Pavlovoj široj obitelji iz Djela apostolskih?

DJELA APOSTOLSKA 24

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
slučaj protiv Pavla 24:1-9	optužen za zavođenje 24:1-9	Pavao pred Feliksom 24:1-2a 24:2b-8 24:9	slučaj protiv Pavla 24:1-2a 24:2b-9	slučaj pred Feliksom 24:1-9
Pavao se brani pred Feliksom 24:10-21	odbrana pred Feliksom 24:10-21	24:10a 24:10b-21	Pavlova odbrana pred Feliksom 24:10a 24:10b-16 24:17-21	24:10a Pavlov govor pred rimskim upraviteljem 24:10b-13 24:14-16 24:17-21
24:22-23 Pavao zadržan u pritvoru	24:22-27 Feliks odugovlači	24:22-23	24:22-23 Pavao pred Feliksom i Druzilom	24:22-23
24:24-26 24:27		24:24-26 24:27	24:24-26 24:27	24:24-26 24:27

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:1-2a

¹Poslije pet dana veliki svećenik Ananija dođe dolje s nekim starješinama, s pravnim zastupnikom *imenom* Tertulije, i oni donesoše optužbe upravitelju protiv Pavla. ²Nakon što je *Pavao* bio pozvan, Tertulije je započeo optuživati ga, govoreći *upravitelju*:

24:1 “veliki svećenik Ananija” Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 23:2. Vau! Sâm veliki svećenik došao je iz Jeruzalema u Cezareju. Pavao je stvarno bio trn u njihovu tijelu!

▣ **“dođe dolje”** Za Židove, Jeruzalem je uvijek “gore” i sva ostala zemljopisna mjesta su “dolje”.

▣ **“starješinama”** U SZ-u ovaj pojam je upućivao na starije vođe plemena. Od vremena nakon izgnanstva pojam se počeo koristiti za bogate, utjecajne ljude Jeruzalema. Često je u NZ-u Sanhedrin opisan kao “veliki svećenici, pisari, i starješine”. Ovi su vjerojatno bili članovi Sanhedrina koji su podupirali saduceje. Hramsko vodstvo vidjelo je mogući problem, kad su farizeji bili prisutni (usp. Djela 23:6-10).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 14:23: Starješina](#); i u [4:1: Sanhedrin](#).

▣ **“Tertulije”** Ovo je bio zaposleni odvjetnik (advokat) ili orator /govornik (usp. NKJV). To je oblik grčke riječi *rēma* ili “izgovorena riječ”. Očito je on predstavljao Sanhedrinov slučaj u prihvatljivome rimskome zakonskom obliku, moguće na latinskome.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:2b-9

^{2b}“**Budući smo kroz tebe dobili mnogo mira, i budući smo tvojom dalekovidnošću proveli promjene za ovaj narod,** ³mi priznajemo *to* na svaki način i svugdje, preuzvišeni Felikse, sa svom zahvalnošću. ⁴Ali, kako te ne bih zamarao i dalje, ja te molim da nam dopustiš, svojom blagošću, kratko saslušanje. ⁵Jer mi smo našli ovoga čovjeka stvarnim štetnikom i drugom koji diže neslogu među svim Židovima diljem svijeta, i kolovodom sljedbe Nazarena. ⁶I on je čak pokušao oskrnuti hram; i onda smo ga uhitili. [Mi smo ga htjeli suditi prema našem vlastitom Zakonu. ⁷Ali Lizije zapovjednik je došao, i s velikim nasiljem oteo ga iz naših ruku, ⁸naredivši njegovim tužiteljima da dođu pred njega.] Ispitivanjem njega glede svih ovih pitanja ti ćeš biti kadar utvrditi te stvari za koje ga optužujemo.” ⁹Židovi su se također pridružili napadu, tvrdeći da su ove stvari bile takve.

24:2b-4 Ovaj uvod nije bio samo pokušaj laskanja (vjerojatno očekivanog), nego je ustvari bio neosnovan. Feliks je bio okrutan čovjek (usp. Tacit, *Histories* 5.9 i *Annals* 12.2). Feliks je na svome položaju bio samo zbog svoga brata, Pala, koji je, zajedno s Feliksom, bio slobodnjak kojeg je oslobodila Antonija (kći Marka Antonija), Klaudija, careva majka. Njega je kasnije uklonio Neron na zahtjev naroda (usp. Josip Flavije, *Wars* 2.12.8-13.7 i *Antiq.* 20.7.7-8.9).

24:2b “dobili mnogo mira” Neki misle kako ovo upućuje na njegovu nakanu zaustavljanja djelovanja židovskih ekstremista nazvanih *sicarii* (opasni ljudi). Vidjeti od Josipa Flavija *Wars* 2.13.2.

24:5 “mi smo našli ovoga čovjeka” Lukina svrha kroz Djela apostolska je pokazati rimskome svijetu da su optužbe protiv kršćanstva krive. To je razlog zašto Luka zapisuje toliko mnogo pojavaka pred rimskim sudovima i časnicima. Pavao je bio optužen za tri stvari:

1. bivanje stvarateljem nevolja
2. bivanjem vođe nove sljedbe
3. oskrnuće Hrama.

▣

NASB	“stvarnim štetnikom”
NKJV	“kugom”
NRSV, Pešita	“pogubnim drugom”
TEV	“opasnom smetnjom”
NJB	“savršenim štetnikom”
REB	“štetnikom”

Ovo dolazi od riječi što znači pošast /kuga (usp. Lk 21:11). U SZ-u (LXX) ima i značenje kuga, ali može biti metaforički korišteno o osobi (usp. Izr 19:25).

▣ “**diljem svijeta**” Ovo je jamačno namjeravana preuveličana izjava (hiperbola) a ipak koji je ona kompliment učinkovitosti Pavlove službe u dijaspori.

▣ “**kolovodom**” Ovo je složenica grčkoga pojma od “prvi” i “stajati”. Koristila se u Septuaginti u Knjizi o Jobu 15:24, “zapovjednik prvoga reda”. Nađena je jedino ovdje u NZ-u a uopće nije nađena u *koine* papirusu u Egiptu.

▣ “**sljedbe**” Pojam *hairesis* izvorno je značio “podjela” ili “stranka /frakcija” (doslovno, “odabrati”). Postao je pojam s negativnim suzvukom, kao što se može vidjeti u našem engleskom pojmu “hereza”, što dolazi od ovoga grčkog pojma. Saduceji su naslovljeni tim pojmom u Djelima apostolskim 5:17 a farizeji u Djelima apostolskim 15:5. U ovome okviru u Djelima apostolskim, Pavao smatra kršćanstvo sastavnim dijelom povijesne židovske vjere i nade (usp. Djela 24:14).

▣ “**Nazarena**” Ovaj pojam upućuje na sljedbenike Isusa iz Nazareta. Neki tvrde da pojam dolazi od grada Nazareta ali drugi ga povezuju s *nezer* (BDB 666) ili mladica /izdanak, naslovom za Mesiju (usp. Iz 11:1; 53:2).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin.](#)

24:6 Zabilježite optužba napravljena protiv Pavla u Djelima apostolskim 21:28 da je oskrvnuo Hram, sad se promijenila u “on je čak pokušao oskrvnuti hram”. Oni su stvarno imali slab slučaj. Pavlovo učinkovito propovijedanje bilo je stvarni problem.

24:7 Parenteza (zagrada) u NASB pokazuje tekstualni dodatak nađen u uncijalu MS E (VIII. st.) i u nekoliko minuskula početkom IX.-oga stoljeća. Dulje čitanje nađeno je u NKJV. Čini se da to mijenja nečiju /od nekih htijenje da povrijedi Pavla od židovskoga vodstva do Lizija.

UBS⁴ isključuje dodatak i ocjenjuje kraću verziju (MSS P⁷⁴, Ɑ, A, D, neke Starolatinske, Vulgata, Koptski, i Georgian verzije) ocjenom “B” (gotovo izvjesno). UBS³ uključuje dulje čitanje ali daje mu ocjenu “D” (visok stupanj sumnje).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:10-21

¹⁰Kad je upravitelj klimnuo za njega neka govori, Pavao odgovori: “Znajući da si mnoge godine bio sudac ovome narodu, ja radosno dajem svoju obranu, ¹¹budući ti možeš uzeti u obzir činjenicu da sam ne više od prije dvanaest dana išao gore u Jeruzalem štovati. ¹²Ni u hramu, niti u sinagogama, ni su *sârome* gradu nisu me našli kako vodim raspru s ikim ili uzrokuje nered. ¹³Niti ti oni mogu dokazati *optužbe* za koje me sad optužuju. ¹⁴Ali ovo ti odobravam, da sukladno Putu kojeg oni nazivaju sljedba ja služim Bogu naših očeva, vjerujući sve što je u skladu sa Zakonom i što je pisano u Prorocima; ¹⁵imajući nadu u Boga, što ovi ljudi njeguju, da će zasigurno postojati uskrsnuće i pravednih i nepravednih. ¹⁶Obzirom na to, ja također dajem svoje najbolje kako bih uvijek održao besprijekornu savjest pred Bogom i pred ljudima. ¹⁷Sad nakon nekoliko godina došao sam donijeti milostinje svome narodu i predstaviti prinose; ¹⁸u čemu su me našli *zauzetim* u hramu, bivajući očišćen, bez *ikojeg* mnoštva ili galame. Ali *tamo su bili* neki Židovi iz Azije – ¹⁹koji bi trebali biti prisutni pred tobom i dati optužbu, ako imaju išta protiv mene. ²⁰Ili inače neka ovi ljudi sami kažu koji su zločin našli kad sam stajao pred Vijećem, ²¹osim za ovu jednu izjavu što sam povikao dok sam stajao među njima: ‘Za uskrsnuće mrtvih ja sam na suđenju pred vama danas.’”

24:10 Kao što je odvjetnik za Sanhedrin koristio formalan uvod (vjerojatno kulturološki očekivano), isto tako, čini Pavao.

▣ “**obranu**” Iz ovoga grčkog pojma dobivamo englesku riječ “apologija” ili “apologetika”. Izvorno je značila zakonska usmena obrana na sudu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 19:33: Pavlova zakonska obrana \(zajednički elementi u Djelima apostolskim\).](#)

24:11-12 Pavao tvrdi kako su njegova javna djelovanja u Jeruzalemu bila sve osim nepravičnoga i spornoga. On je bio optužen za oskrvnenje Hrama, ali ustvari, on je vršio dopustljiv obred.

24:14 “odobravam” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ispovijed /priznanje.](#)

▣ **“Putu” [Put]** Ovo je bio rani naslov za kršćane koji su naglašavali da je Isus put k Bogu (Iv 14:6) i načinu života zajedništva (usp. Djela 9:2; 19:9.23; 22:4; 24:22 i moguće 18:25-26).

▣ **“ja služim Bogu naših očeva”** Pavao jasno tvrdi u ovome stihu da on propovijeda o Isusu ni na koji način ne kršeći SZ. Isus je ispunjenje Izraelovih nada i obećanja. On ne vidi kršćanstvo kao nešto novo i drukčije nego ispunjenje (usp. Isus u Mt 5:17-19).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 7:52: SZ-ni naslovi za Posebnoga dolazećeg;](#) i u [4:26: Božanstvo Krista iz SZ-a \(iz Miheja 5:2\).](#)

▣ **“Zakonom ... Prorocima”** Ovo su dvije od tri podjele SZ-noga Kanona:

1. Tora (Zakon) — Knjiga Postanka – Ponovljeni zakon
2. Proroci:
 - a. rani proroci — Knjiga o Jošui – Knjiga o Kraljevima (osim Rute)
 - b. kasniji proroci — Knjiga proroka Izaije – Knjiga proroka Malahije (osim Tužaljki i Knjige proroka Daniela)
3. Spisi:
 - a. *megiloth* — Knjiga o Ruti, Estera, Propovjednik, Pjesma nad Pjesmama, i Tužaljke
 - b. mudrosna književnost — Knjiga o Jobu, Psalmi, Izreke
 - c. povijest nakon izgnanstva — 1. i 2. Knjiga Ljetopisa, Knjiga Ezre, i Knjiga Nehemije.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:16: Hebrejski kanon.](#)

24:15 “imajući nadu u Boga, što ovi ljudi njeguju” Pavao tvrdi kako je njegov religijski smjer isti kao i od ovih optuženika (usp. Djela 24:16), osim njegova stajališta o uskrsnuću. Pavao se pokušava braniti pokazivanjem da je ovaj sukob nad teološkim problemima judaizma, u što Rim nije želio biti uključen.

Za “nadu” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:26: Nada.](#)

▣ **“da će zasigurno postojati uskrsnuće i pravednih i nepravednih”** Ovo upućuje na teologiju farizeja, ne saducejskoga vodstva Hrama. Josip Flavije, *Antiq.* 18.1.3, čak tvrdi da su neki farizeji nijekali uskrsnuće nepravednih (za suvremeno stajalište o anihilaciji vidjeti Edward Fudge, *The Fire That Consumes*). Biblija je puna ove zamisli o sveopćem uskrsnuću (usp. Iz 25:8; Dn 12:2; Mt 25:46; Iv 5:29; Rim 2:6-11; Otk 20:11-15). Pavao je vidio kršćanstvo kao prirodno ispunjenje SZ-a (usp. Mt 5:17-19). Ono nije bilo nešto novo!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

24:16 “ja također dajem svoje najbolje kako bih uvijek održao besprijekornu savjest” Ovaj isti izričaj jeste onaj što je toliko razbjesnio velikoga svećenika u Djelima apostolskim 23:1-2. Pavao to ponavlja opetovano u njegovoj prisutnosti. To je slično njegovoj raspravi o osobnome naporu u 1. Poslanici Korinćanima 9:24-27. Samo-nadzor što je propovijedao Feliksu (usp. Djela 24:25) nije bila mala stvar za izvršiti i provesti. Samo-nadzor je jedan od plodova Duha u Poslanici Galaćanima 5:22 i moguće zaglavni kamen popisa plodova!

24:17 “došao sam donijeti milostinje svome narodu” Ovo vjerojatno upućuje na prilog od poganskih crkava u Jeruzalem (usp. Rim 15:25-27; 1. Kor 16:1-4; 2. Kor 8 - 9). Iznenađujuće je što to nije spomenuto u Djelima apostolskim 21:15 i dalje. Ovo može pokazati kako to nije bilo dobro primljeno od Crkve u Jeruzalemu (vidjeti James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the New Testament*). S ukorijenjenim rasizmom teško se bave čak i vjernici.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 3:3: Milostinja.](#)

▣ **“i predstaviti prinose”** Ovo upućuje na:

1. završetak Pavlova ograničenog nazirejskog zavjeta (usp. Djela 21:24)
2. njegovo plaćanje za ograničene nazirejske zavjete drugih (usp. Djela 21:24).

Zato jer se čini kako je ovaj izričaj povezan gramatički s “donijeti milostinje”, moguće je da oba upućuju na židovske obrede, ne na prinose od crkava.

24:18 “su me našli zauzetim u hramu, bivajući očišćen” Ovaj židovski obredni postupak bio je na poticaj Jakova u starješina Crkve (usp. Djela 21:17-26). To je moralo smiriti legalističke židovske vjernike u Crkvi, ali ustvari, to je raspalilo Židove iz Azije koji su govorili grčki.

24:18-19 “Židovi iz Azije – koji bi trebali biti” Ovo je bio važan zakonski naglasak u Pavlovoj obrani (usp. Djela 24:19). Optužitelji očevidaca nisu bili prisutni! Oni koji su optuživali Pavla za štetu što je činio diljem svijeta nisu imali iskustveni dokaz (usp. Djela 24:20)!

Azija je zemljopisna referenca na židovski narod iz južne i zapadne Turske, onda nazivana Mala Azija.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

24:19b “ako” Ovo je ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, način izražavanja moжебitnosti što je najdalje uklonjena od mogućnosti. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, str. 420, naziva to miješanim uvjetom s DRUGIM RAZREDOM zaključka (tj. ali oni nisu prisutni, Djela 24:19a). Njegova *Grammar* (str. 1022) popisuje ostale miješane KONDICIONALNE REČENICE u Lukinim pisanjima (usp. Lk 17:6 i Djela 8:31).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:22-23

²²Ali Feliks, imajući točniju spoznaju o Putu, odbije ih, govoreći: “Kad Lizije zapovjednik dođe dolje, ja ću riješiti vaš slučaj.” ²³Onda je dao naredbe stotniku za njega da bude čuvan u pritvoru i da ipak ima neku slobodu, te neka ne sprječavaju ikojega od njegovih prijatelja da ga služe.

24:22 Očito Feliks je čuo o Isusu i kršćanstvu. Vjerojatno je kao rimski dužnosnik bio kratko upućen u mjesno stanje koje mu je bilo dodijeljeno.

Feliksova žena bila je Židovka (usp. Djela 24:24), što znači da je imao iskustvenu mogućnost znati o učenju judaizma. Put se smatrao sljedbom unutar judaizma i bio je, dakle, “zakonska” religija u Rimskome Carstvu.

24:23 Ovo znači da Feliks nije vidio Pavla kao prijetnju i dopustio je neku slobodu i pristup. Ovdje ponovno je rimski dužnosnik taj koji nema osjećaj da je kršćanstvo politički problem. To je jamačno bila jedna od Lukinih svrha u pisanju njegova Evanđelja!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:24-27

²⁴Ali nekoliko dana poslije Feliks dođe s Druzilom, svojom ženom koja je bila Židovka, i posla po Pavla i poslušao ga kako govori o vjeri u Krista Isusa. ²⁵Ali dok je raspravljao o pravednosti, samo-nadzoru i osudi koja će doći, Feliks postane uplašen i reče: “Idi za sad, i dok nađem vremena pozvat ću te.” ²⁶U isto vrijeme također, on se nadao da će mu biti dat novac od Pavla; stoga je on isto tako koristio da pošalje po njega vrlo često i razgovara s njim. ²⁷Ali nakon što su prošle dvije godine, Feliks je bio naslijeđen od Porcije Festa, i želeći biti omiljen Židovima, Feliks ostavi Pavla utamničenog.

24:24 “Druzilom” [Druzila] Ona je bila mlađa, i očito lijepa, kći Heroda Agripe I. i sestra Berenike i Agripe II. Bila je Feliksova treća žena, koju je uzeo od Aziza, kralja Emesa (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 20.7.2).

NASB, NRSV, TEV, NJB, REB

“Krista Isusa”

NKJV

“Krista”

Pešita

“kršćansku vjeru”

Mogućnost #1 nađena je u MSS P⁷⁴, s^{*}, B, E, i u Starolatinskoj, Vulgati verzijama. Kraće čitanje nađeno je u MSS s^c, A, C, i Pešiti te Koptskim verzijama. UBS⁴ daje duljoj verziji ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

Pitanje je ako bi u ovome okviru “u Krista” moralo biti prevedeno “u Mesiju” (MS 044 ima “Mesiju”).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Mesija.](#)

▣ “vjeri” Ovo je ključna teološka riječ. Zapamtite ovi teološki pojmovi u *koine* grčkom temeljeni su ne na grčkoj uporabi, nego na Septuaginti. Luka dobro poznaje Septuagintu. To je bio SZ za Crkvu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 14:9: Vjera \(NZ\) – iz Titu poslanice 1:1.](#)

24:24-25 Pavao je propovijedao Evandjelje često (usp. Djela 24:26b) Feliksu i Druzili. To je bilo točno ono što je Isus želio da on čini (usp. Djela 9:15). On je bio osuđen, ali i pohlepan (tj. on je želio da ga Pavao podmiti) i odbijao je donijeti svoju odluku (usp. Djela 24:26).

24:26 Očito Pavao je imao neke fondove tijekom ovoga zatvorskog razdoblja. Moguće od: (1) osobne tekovine ili (2) pomoći crkava (tj. Filipi ili Solun). Feliks je često pozivao Pavla, ne da ga čuje kako govori, nego u nadi da će primiti mito.

24:27 “nakon što su prošle dvije godine” Mnogi vjeruju da je tijekom ovoga razdoblja Luka za svoje Evandjelje skupio podatke od očevidaca koji su bili u Palestini (usp. Lk 1:1-4). Ovo je moralo biti obeshrabrujuće vrijeme za agresivnoga čovjeka kao što je bio Pavao! Međutim, on nije tražio slobodu putem mita. On je znao da je u Božjoj volji.

▣ **“Porcije Festa” [Porcije Fest]** Postoji neko nesuglasje između rimskoga povjesničara, Svetonija i Tacita, o početku nadnevka njegove službe. Feliks je bio osuđen godine 55., ali neizvjesno je ako je bio osuđen i uklonjen onda ili godine 59. Fest je umro godine 62., dok je još bio u službi (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 20.9.1). Malo je poznato o njemu (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 20.8.9-10; *Wars* 2.14.1).

▣ **“Feliks ostavi Pavla utamničenog”** Postojao je običaj da se oslobode svi zatvorenici kod promjene uprava. Ovaj stih pokazuje političko stanje u Palestini i slabost rimskih vođa, kao i snage Sanhedrina.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što pojam “Nazarenac” znači?
2. Što su implikacije prvoga naslova za bivanje Crkvom u Djelima apostolskim “Put”?
3. Objasnite važnost Djela apostolskih 24:15.

DJELA APOSTOLSKA 25

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao se žali Cezaru 25:1-5 25:6-12	Pavao se žali Cezaru 25:1-12	Pavao se žali Caru 25:1-5 25:6-12	Pavao se žali Caru 25:1-5 25:6-8 25:9 25:10-11 25:12	Pavao se žali Cezaru 25:1-5 25:6-12
Pavao doveden pred Agripu i Bereniku 25:13-22 25:23-27	Pavao pred Agripom (25:13 - 26:32) 25:13-27	Pavlova obrana pred Agripom 25:13-22 25:23-27	Pavao pred Agripom i Berenikom 25:13-21 25:22a 25:22b 25:23-27	Pavao se pojavljuje pred kraljem Agripom 25:13-22 25:23 - 26:1

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 25:1-5

¹Fest potom, stigavši u provinciju, tri dana poslije uzide u Jeruzalem iz Cezareje. ²I veliki svećenici i vodeći ljudi Židova donesu optužbe protiv Pavla, i oni ga požurivahu, ³zahtijevajući dozvolu protiv Pavla, kako bi ga mogli dovesti u Jeruzalem (*u isto vrijeme*, postavljajući zasjedu da ga ubiju na putu). ⁴Fest potom odgovori da je Pavao čuvan u pritvoru u Cezareji i da će on sam ubrzo otići tamo. ⁵“Stoga“, reče on, “neka utjecajni ljudi među vama idu tamo sa mnom, i ako postoji išta krivo o tome čovjeku, neka ga tuže.”

25:1 “Fest” Ovo je bio Feliksov nasljednik. Bio je plemenitije osobnosti, ali očito pod istim političkim pritiskom i istoga razmišljanja. On je bio dužnosnik dvije godine i umro je 62., dok je još bio u službi (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 20.8.9).

▣ **“tri dana poslje”** Ovo pokazuje kako je bilo uzrujano i uporno židovsko vodstvo glede Pavla. Fest je također želio napraviti dobar prvi utisak.

25:2 “veliki svećenici i vodeći ljudi Židova” Ovo može upućivati na Sanhedrin, koji je bio sastavljen od 70 židovskih vođa iz Jeruzalema. Oni su oblikovali najviše pravosudno tijelo Židova i u politici i u religiji. Međutim, to također može upućivati na druge bogate i elitne građane Jeruzalema koji su bili vrlo nestrpljivi glede susreta s novim rimskim upraviteljem i početka uspostavljanja dobrih odnosa s njim.

Zasigurno je moguće da to upućuje na obje skupine. Nakon dvije godine bio je novi veliki svećenik, Jišmael ben Fabus (56. – 62. g.). On je, također, želio učvrstiti svoj položaj a dobar način da napravi to bilo je napad na odmetnutoga farizeja, Pavla.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 4:1: Sanhedrin.](#)

▣ **“oni ga požurivahu”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Oni su molili ponovno i ponovno.

25:3 Ovo pokazuje animozitet protiv Pavla kod ovoga dijela religijskih vođa. Oni su vidjeli Pavla kao neprijatelja od iznutra!

▣ **“(u isto vrijeme, postavljajući zasjedu da ga ubiju na putu)”** Taktike Židova nisu se promijenile (usp. Djela 23:12-15).

25:5 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove svrhe (usp. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 3, str. 429). Dr. Bruce Tankersley, stručnjak za koine grčki na *East Texas Baptist University*, kaže da to može biti TREĆI RAZRED jer nema GLAGOLA u protazi. Fest je pretpostavljao da je Pavao kriv. Zašto bi inače jeruzalemski vođe bili toliko ustrajni, i toliko uporni?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 25:6-12

⁶Nakon što je poveo ne više od osam ili deset dana među njima, on ode dolje u Cezareju, i narednoga dana zauzme svoje sjedište na sudu i naredi da Pavao bude doveden. ⁷Nakon što je Pavao došao, Židovi koji su došli dolje iz Jeruzalema stanu oko njega, donoseći mnoge i ozbiljne optužbe protiv njega koje nisu mogli dokazati, ⁸dok je Pavao rekao u svoju vlastitu obranu: “Ja nisam počinio nikakav prekršaj niti protiv Zakona ili protiv hrama ili protiv Cara.” ⁹Ali Fest, želeći Židovima ugoditi, odgovori Pavlu i reče: “Jesi li voljan ići gore u Jeruzalem i stati na sudu pred mene za ove optužbe?” ¹⁰Ali Pavao reče: “Ja stojim pred carevim sudom, gdje bi mi se trebalo suditi. Ja nisam učinio ništa krivo Židovima, kao što ti vrlo dobro znaš. ¹¹Ako sam, onda, ja prijestupnik i počinio sam išta vrijedno smrti, ja ne odbijam umrijeti; ali ako ništa od ovih stvari nije istina za koje me ovi ljudi optužuju, nitko me ne može predati njima. Pozivan se na Cara.” ¹²Onda kad se Fest savjetovao sa svojim vijećem, on odgovori: “Ti si se pozvao na Cara, k Caru ćeš ići.”

25:6-9 Ovi događaji pokazuju da Pavao nije imao stvarnu nadu u pravdu s Festom. On je znao što ga očekuje u Jeruzalemu (usp. Djela 25:3). Također je znao kako Isus želi da on ide u Rim (usp. Djela 9:15).

25:6 “Nakon što je poveo ne više od osam ili deset dana među njima” Mogu si zamisliti židovske vođe koji su pili vino i jeli s Festom. Oni su manipulirali sve rimske dužnosnike.

25:8 Pavao tvrdi da je on nedužan glede svih optužbi protiv:

1. Zakona Mojsija (usp. Djela 21:21.28)
2. Hrama (usp. Djela 21:28; 24:6)
3. Cara (usp. Djela 16:21; 17:7).

Brojevi 1 i 2 točno je ono za što je bio optužen Stjepan u Djelima apostolskim 6:13-14.

25:10-11 Pavao tvrdi kako je on već bio pred primjerenim autoritetom i na primjerenome mjestu. Luka zapisuje u Djelima apostolskim 25:11 Pavlov službeni priziv na Cara.

Pravo na priziv na Cara prvotno je započeo s Oktavijanom godine 30. pr.Kr. (usp. Dio Cassius, *History*, 51.19). Ovaj početni nalog bio je proširen kako bi zabranio osljepljivanje, bičevanje, i mučenje ikojega rimskog građanina koji se prizvao na Cara (usp. Paulus, *Sententiae* 5.26.1).

Postoji dobra raspra o rimskome Zakonu prvoga stoljeća u *Roman Society and Roman Law in the New Testament* od A. N. Sherwin-Whitea, "lekcija četiri: Pavao pred Feliksom i Festom", str. 48-70.

25:11 "Ako ... ako" Ovo su dva PRVA RAZREDA KONDICIONALNIH REČENICA što pretpostavljaju da su istiniti s autorove točke gledišta ili za njegove svrhe. Ove dvije uporabe u okviru pokazuju kako se ova gramatička građa koristila da bi stvorila naglasak. Prvi je krivo u odnosu na stvarnost (ali točno isti uvjet upotrijebljen od Feliksa u Djelima 25:5); drugi je istinit u odnosu na stvarnost.

▣ **"ja ne odbijam umrijeti"** Pavao je razumio snagu ove države (usp. Rim 13:4). SZ-no gledište o smrtnoj kazni može se naći u Knjizi Postanka 9:6. Vidjeti zanimljivu raspru o smrtnoj kazni u *Hard Sayings of the Bible*, str. 114-116.

NASB, TEV, REB

"nitko me ne može predati njima"

NKJV, Pešita

"nitko me ne može isporučiti njima"

NRSV

"nitko me ne može okrenuti njima"

NJB

"nitko nema pravo predati me njima"

Pojam *charizomai* u osnovi znači "nagraditi /ugoditi" ili "darovati kao uslugu". Pavao je shvatio da Fest pokušava ostaviti dojam na židovsko vodstvo dajući im sebe!

Međutim, moguće je da Fest pokušava pridržavati se proglašenja od Julije Cezara (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 14.10.2), što je potaknulo rimske časnike u Palestini da dopuste ispunjenje želja velikoga svećenika.

▣ **"Pozivan se na Cara"** Ovo je bilo zakonsko pravo svakoga rimskog građanina u slučaju smrtno kazne (Plinije Mlađi, Pisma 10.96). U ovome trenutku u povijesti, car je bio Neron (54. – 68. g.).

25:12 "svojim vijećem" Ovo upućuje na Festove rimske pravne stručnjake, ne na židovske vođe.

OKVIRNI UVIDI U DJELA APOSTOLSKA 25:13 - 26:32

POZADINA

A. Herod Agripa II. (Marko Julije Agripa):

1. on je sin Herod Agripe I. (usp. Djela 12), koji je bio politički vladar Judeje i koji je nadzirao Hram i svećenstvo (41. -44. g.) te unuk Heroda Velikog
2. bio je obrazovan u Rimu i bio je pro-rimski. Vratio se u Rim nakon Židovskoga rata godine 70. i umro 100. godine
3. u dobi od 17 godina njegov je otac umro, ali on je bio premlad da bi preuzeo svoje Kraljevstvo
4. godine 50. Herod iz Kalkesa, ujak Agripe II., kralj Kalkesa (malo Kraljevstvo u Sjevernoj Palestini), umro je i Agripa II. car Klaudije dao mu je Kraljevstvo. Isto tako, dan mu je nadzor nad Hramom i veliko-svećenstvom
5. godine 53. on je razmijenio ovo malo Kraljevstvo za tetrarhe Heroda Filipa (Itureja i Trahonitida) i Lizanija (Abilena)
6. kasnije, car Neron dodao je izvjesne gradove i sela oko Galilejskoga mora njegovu nadzoru. Njegov glavni grad bio je Cezareja Filipa, koju je preimenovao u Neronias
7. za povijesne reference usporediti:
 - a. Josip Flavije, *Jewish Wars* 2.12.1,7-8; 15.1; 16.4; 7.5.1
 - b. Josip Flavije, *Antiquities of the Jews* 19.9.2; 20.5.2; 6.5; 7.1; 8.4; 9.6.

B. Berenika:

1. bila je najstarija kći Heroda Agripe I.
2. bila je sestra Agripe II., i neko je vrijeme bio njen incestuozni ljubavnik (ne postoji dokaz za to, samo glasina). Kasnije je bila ljubavnica cara Tita dok je on bio vojskovođa. On je bio taj vojskovođa koji je uništio Jeruzalem i Hram godine 70.
3. bila je sestra Druzile (usp. Djela 24:24)
4. bila je udana za Heroda od Kalkesa (brata Heroda Agripe I., njenog ujaka), ali kad je umro ona se preselila k svome bratu

5. poslije se udala za Polemona, kralja Cilicije, ali ostavila ga je kako bi se vratila svome bratu kojem je upravo bila dana titula “Kralj”
6. bila je ljubavnica cara Vespazijana
7. povijesne reference:
 - a. Josip Flavije, *Jewish Wars* 2.1.6; 15.1; 17.1.
 - b. Josip Flavije, *Antiquities of the Jew* 19.9.1; 15.1; 20.1.3
 - c. Tacit, *History* 2.2
 - d. Svetonije, *Life of Titus* 7
 - e. Dio Cassius, *Histories* 65.15; 66.18
 - f. Juvenal, *Satire* 61.156-157.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 25:13-22

¹³Sad kad je prošlo nekoliko dana, kralj Agripa i Berenika stigli su u Cezareju i odali poštovanje Festu. ¹⁴Dok su oni proveli mnogo dana zajedno, Fest je stavio Pavlov slučaj pred kralja, govoreći: “Ovdje je čovjek kojeg je Feliks ostavio kao zatvorenika; ¹⁵i dok sam bio u Jeruzalemu, svećenički glavari i starješine Židova podnijeli su optužbe protiv njega, tražeći kaznenu osudu protiv njega. ¹⁶Ja im odgovorih kako nije običaj Rimljana predati ikojeg čovjeka prije nego se optuženi sretne sa svojim otužiteljima licem u lice i ima mogućnost napraviti svoju obranu protiv optužbi. ¹⁷Tako nakon što su se oni skupili ovdje, ja nisam kasnio, nego sam narednoga dana uzeo svoje sjedište na sudu i naredio da čovjeka dovedu preda me. ¹⁸Kad su se optužitelji digli, oni *započeše* iznositi optužbe protiv njega ne za takva nedjela kao što očekivah, ¹⁹nego su oni *jednostavno* imali neke točke nesuglasja s njim o njihovoj vlastitoj religiji i o mrtvome čovjeku, Isusu, za kojeg Pavao tvrdi da je živ. ²⁰Bivajući zbunjen kako istražiti takva pitanja, pitao sam je li on voljan ići u Jeruzalem i tamo stati pred sud oko ovih pitanja. ²¹Ali kad se Pavao potužio da je držan u pritvoru zbog careve odluke, ja sam mu naredio da bude čuvan u pritvoru sve dok ga ne pošaljem u Cezareju.” ²²Onda Agripa reče Festu: “Ja također želim čuti toga čovjeka.” “Sutra”, reče on, “ti ćeš ga čuti.”

25:13 “kralj Agripa” Ovo upućuje na Agripu II. On je bio brat Druzile i Berenike. Bio je obrazovan u Rimu i bio je vrlo odan rimskoj politici i programima.

☐ “Berenika” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Berenika.](#)

POSEBNA TEMA: BERENIKA

1. Ona je bila najstarija kći Heroda Agripe I. (rođena godine 28.).
2. Ona je bila sestra Agripe II., i neko je vrijeme bio njen incestuozni ljubavnik. Poslije je bila ljubavnica Tita dok je bio vojskovođa.
3. Ona je bila i Feliksova treća žena, Druzilina sestra.
4. bila je udana za Heroda od Kalkesa (brata Heroda Agripe I., njenog ujaka), ali kad je umro ona se preselila k svome bratu.
5. Ona je poslije bila udana za Polemona, kralja Cilicije, ali ostavila ga je kako bi se vratila svome bratu kojem je upravo bila dana titula “Kralj”.
6. Ona je bila ljubavnica i Vespazijana i Tita.
7. Povijesne reference:
 - a. Josip Flavije, *Jewish Wars* 2.11.6; 15.1; 17.1.
 - b. Josip Flavije, *Antiquities of the Jews* 19.9.1; 15.1; 20.1:3
 - c. Tacit, *History* 2:2
 - d. Svetonije, *Life of Titus* 7
 - e. Dio Cassius, *Histories* 65.15; 66.18
 - f. Juvenal, *Satire* 61.156-157.

25:13-19 Ovo ponovno otkriva jednu od Lukinih književnih i teoloških svrha, što je bilo zato kako bi pokazao da kršćanstvo nije bilo politička prijetnja Rimu (usp. Djela 25:25). U ranim desetljećima prvoga stoljeća kršćanstvo je bilo smatrano sljedbom judaizma, što je od Rima bilo priznato kao zakonska religija. Rim nije želio imati dijela u prepirkama između židovskih religijskih sljedba!

25:18 “oni *započeše iznositi optužbe protiv njega ne za takva nedjela kao što očekivah*” Ovo pokazuje jačinu i narav židovske oporbe. Ona nije bila politička, nego religijska.

☐	
NASB, NRSV, NJB, NIV	“nedjela”
NKJV	“takve stvari”
TEV	“zla nedjela”
REB	“optužbe”
NET Biblija	“zla djela”
ASV	“zle stvari”
Pešita	“ozbiljne optužbe”

Postoji nekoliko varijanti:

1. *ponērōn* – GENITIV MNOŽINE u MSS κ^2 , B, E, u značenju “stvari zla” (usp. Djela 28:21)
2. *ponērau* – AKUZATIV NEUTRALNE JEDNINE u MSS P⁷⁴, A, C*
3. *ponēra* – AKUZATIV NEUTRALNE MNOŽINE u MSS κ^* , C²
4. izostavljeno – MSS L, P, i nekim Lekcionarima (usp. NKJV).

UBS⁴ stavlja mogućnost #1 u tekst s ocjenom “C” (poteškoće u odlučivanju).

Feliks je bio iznenađen da optužbe nisu bile ozbiljne i da imaju veze sa židovskim religijskim pitanjima, a ne sa zakonskim pitanjima.

25:19 “**religiji**” Ovo je doslovno složeni pojam od “strah” i “bogovi”. Taj pojam može značiti “suevjerje”, što je točno ono što su ovi rimski vođe mislili o židovskoj religije. Međutim, Fest nije želio uvrijediti svoje židovske dostojanstvenike, pa je upotrijebio višeznačan pojam (isto tako, i Pavao, Djela 17:22).

Stihovi 18-19 pokazuju opetovano da rimska pravda nije našla nikakvu krivnju kod Pavla ili kršćanstva.

☐ “o mrtvome čovjeku, Isusu, za kojeg Pavao tvrdi da je živ” Uskrsnuće je bio jedan od središnjih stupova propovijedi (*kerygma*) u Djelima apostolskim (usp. Djela 26:8). Kršćanstvo stoji ili pada na ovoj teološkoj tvrdnji (usp. 1. Kor 15).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 25:23-27

²³Tako, narednoga dana kad je Agripa došao zajedno s Berenikom usred velike raskoši, i ušao u gledateljstvo praćen zapovjednicima i istaknutim ljudima grada, na zapovijed Festa, Pavao je bio uveden. ²⁴Fest reče: “Kralju Agripa, i svi vi gospoda ovdje prisutna s nama, vidite ovoga čovjeka za kojeg mi se sav narod Židova potužio, i u Jeruzalemu i ovdje, glasno izjavljujući da on više ne treba živjeti. ²⁵Ali ja sam našao kako on nije počinio išta vrijedno smrti; i budući se on sam prizvao na cara, ja sam odlučio poslati ga. ²⁶Ipak ja nemam ništa određeno o njemu za napisati svome gospodaru. Zato sam ga doveo pred vas sve i posebno pred tebe, kralju Agripa, tako da nakon provedene istrage, mogu imati nešto za napisati. ²⁷Jer izgleda mi besmisleno slanje zatvorenika, a ne iznijeti i optužbe protiv njega.”

25:23 Kakva predivna mogućnost za propovijedanje Evanđelja!

☐ “zapovjednicima” Ovo je pojam *chiliarch*, što znači vođe tisuće, kao što stotnik znači vođa stotinu. Od Josipa Flavija u *Antiq.* 19.19.2, učimo da je postojalo pet pomoćnih četa u Cezareji u ovo vrijeme. Prema tome, moguće se ovdje upućuje na pet vojnika.

▣ **“istaknutim ljudima grada”** Ovo bi upućivalo na građanske vođe Cezareje.

Zabilježite skupine u skupštini:

1. rimski upravitelj
2. regionalni Kralj Itureje
3. rimski vojni vođe
4. istaknuti građanski vođe Cezareje.

▣ **25:26 “kralju”** Ovaj pojam je *sebastos*, što je u grčkome bio ekvivalent latinskoga pojma *augustus*. Njegova osnovna etimologija je “cijeniti”, “obožavati”, “častiti”, ili “štovati”, Prvi ga je upotrijebio Senat o Oktavijanu 27. g.pr.Kr. Ovdje, korišten je o Neronu (54. – 68. g.). Neron je čini se proširio kult štovanja Cara.

25:26 “ja nemam ništa određeno o njemu za napisati” Fest je imao isti problem kao Lizije, zapovjednik iz Jeruzalema. On je bio vezan rimskim zakonom da napiše optužnicu protiv Pavla zajedno s ikojim dokazom ili zakonskom mogućnošću. Pavao je bio tajna ovima rimskim vođama.

▣ **“gospodaru”** Ovo je grčka riječ *kurios*, što znači vlasnik, gospodar, vladar. Ovo je prva dokumentirana uporaba pojma *kurios* kao samostalni naslov Nerona. Ovaj naslov odbacili su carevi Oktavijan /August i Tiberije jer su osjećali kako je to preblizu latinskome *rex* (kralj), što je uzrokovalo rimskome narodu i Senatu nelagodu. Međutim, pojavljuje se često tijekom i nakon Neronova vremena. Vespazijan i Tit koristili su pojam “spasioc” a Domicijan je koristio pojam “bog” za opis sebe samog (usp. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World*, str. 101). Pojam *kurios* postao je žarište progonstva protiv kršćana, koji smiju koristiti ovaj pojam samo za Isusa Krista. Oni su odbacili koristiti ga u prinosu tamjana i zalogu vjernosti Rimu.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:5a: Gospodin \(*kurios*\).](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se židovski vođe boje i mrze Pavla?
2. Kako ovo poglavlje odražava jednu od Lukinih svrha u pisanju Djela apostolskih?
3. Što je bila Pavlova svrha u obrani sebe pred Agripom i Berenikom?

DJELA APOSTOLSKA 26

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao se brani pred Agripom 26:1-11	Pavlov prijašnji život 26:1-11	Pavlova obrana pred Agripom (25:13 - 26:32) 26:1 26:2-3 26:4-8 26:9-11	Pavao se brani pred Agripom 26:1 26:2-3 26:4-8 26:9-11	Pavao se pijavljuje pred kraljem Agripom 25:13 - 26:1 Pavlov govor pred kraljem Agripom 26:2-3 26:4-8 26:9-11
Pavao govori o svome obraćenju 26:12-18	Pavao prepričava svoje obraćenje 26:12-18	26:12-18	Pavao govori o svome obraćenju 26:12-18	26:12-18
Pavlovo svjedočanstvo Židovima i poganima 26:19-23	Pavlov život nakon obraćenja 26:19-23	26:19-23	Pavao govori o svome radu 26:19-23	26:19-23
Pavao poziva Agripu neka povjeruje 26:24-29	26:24-32	26:24-29	26:24 26:25-27 26:28 26:29	odazivi njegovih slušatelja 26:24-29
26:30-32		26:30-32	26:30-32	26:30-32

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:1

¹Agripa reče Pavlu: “Tebi je dopušteno govoriti za sebe.” Onda Pavao ispruži svoju ruku i *nastavi iznositi svoju obranu*:

26:1 “ispruži svoju ruku” Ovo je bila gesta pozdravljanja i govorničkoga uvoda (usp. Djela 12:17; 13:16 i 21:40, gdje su geste ruke korištene za pozornost i tišinu).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:2-3

²“Što se tiče svih stvari za koje sam optužen od Židova, smatram se sretnim, kralju Agripa, da mogu dati svoju obranu pred tobom danas; ³posebice jer si ti stručnjak u svim običajima i pitanjima među *ovim* Židovima; stoga te molim da me poslušas strpljivo.”

26:2-3 Pavao uvodi svoju obranu u tipičnome obliku i na laskav način, kao što je učinio na svome suđenju pred Feliksom (usp. Djela 24:10), što je vjerojatno bila kulturološka očekivana neophodnost.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 19:33: Pavlova zakonska obrana \(zajednički elementi u Djelima apostolskim\).](#)

26:2 “Što se tiče svih stvari za koje sam optužen od Židova” Agripa II. bio je zadužen od Rima za Hram i svećenstvo. Iako pro-rimski i obrazovan u Rimu, on je razumio zamršenosti židovske vjere (usp. Djela 26:3).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:23: Židovi.](#)

▣ **“sretnim”** Ovo je isti pojam što uvodi svako od Blaženstava u Evanđelju po Mateju 5:3-12; Luki 6:20-22; i Psalmu 1:1 u Septuaginti.

26:3

NASB, NKJV, Pešita

“svim običajima i pitanjima”

NRSV

“svim običajima i prepirkama”

TEV

“svima židovskim običajima i sporovima”

NJB

“običajima i prepirkama”

REB

“svima našim židovskim običajima i prepirkama”

Prvi pojam je *ethōn*, od kojega dobivamo englesku riječ “*ethnic*” /etnički, ili kulturološki vid određene skupine ljudi. Drugi pojam *dzētēmatōn* često je korišten u Djelima apostolskim za označavanje rasprava i čimbenicima o vidovima rabinskoga judaizma (usp. Djela 15:2; 18:15; 23:19; 25:19; 26:3). Ove nisu bile neuobičajene zbog postojanja nekoliko frakcija unutar prvoga stoljeća judaizma: saduceji, farizeji (također teološke frakcije škola Shammai i Hillel), i zeloti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:4-8

⁴“Tako dakle, svi Židovi poznaju moj način života od moje mladosti, koji je od početka bio proveden među mojim *vlastitim* narodom i u Jeruzalemu; ⁵budući me dugo poznaju, ako su željni svjedočiti, da sam ja živio *kao* farizej prema nastrožoj sljedbi naše religije. ⁶I sad stojim na sudu zbog nade o obećanju danome od Boga našim očevima; ⁷*obećanje* kojem se nadaju naši dvanaest plemena, dok ozbiljno služe *Bogu* noć i dan. I za tu nadu, o Kralju, ja sam optužen od Židova. ⁸Zašto se smatra nevjerojatnim među vama ljudima ako Bog uskrisuje mrtve?”

26:4 “svi Židovi poznaju moj način života” Pavao je ponovio ovo nekoliko puta (usp. Djela 22:3-5; 23:1; 24:16; 25:8). Pavao je živio primjeren život među Židovima u Jeruzalemu (usp. Djela 26:5).

▣ **“mojim vlastitim narodom”** Neizvjesno je gdje je Pavao odrastao. Ovo može upućivati na: (1) Tarz u Ciliciji ili (2) Jeruzalem.

26:5 “ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što znači moguće djelovanje. U ovome okviru Pavao zna da oni mogu svjedočiti o njegovoj prošlosti, ali ne žele.

▣ **“farizej prema najstrožoj sljedbi naše religije”** Ovo je bila teološka sljedba judaizma što se pojavila tijekom razdoblja Makabejaca. Bila je predana usmenoj i pisanoj predaji.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 5:34: Farizeji.](#)

26:6 “nade o obećanju danome od Boga našim očevima” Ovo upućuje na SZ-no proročanstvo o: (1) dolasku Mesije ili (2) uskrsnuću mrtvih (usp. Djela 23:6; 24:15; Job 14:14-15; 19:25-27; Dn 12:2). Pavao je vidio “Put” kao ispunjenje SZ-a (usp. Mt 5:17-19; Gal 3).

Za “nad(u)” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:26: Nada.](#)

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Sveha i građa: Kerygma.](#)

26:7 “naši dvanaest plemena” Plemenska linija (djeca Jakova) bila je još uvijek vrlo važna Židovima. Mnoga od deset sjevernih plemena nikad se nisu vratila iz izgnanstva iz Asirije (722. g.pr.Kr.). Neku plemensku obavijest imamo iz NZ-a:

1. Marija, Josip, i Isus bili su iz plemena Jude (usp. Mt 1:2-16; Lk 3:23-33; Otk 5:5)
2. pleme Ane identificirano je kao Ašerovo (usp. Lk 2:36)
3. pleme Pavla identificirano je kao Benjaminovo (usp. Rim 11:1; Fil 3:5).

Herod Veliki bio je ljubomoran zbog ovoga i spalio je zapise u Hramu, koji su sadržavali rodoslovlja.

Za “dvanaest” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:22: Broj dvanaest.](#)

▣ **“nadu”** Pitanje je na koju točno nadu Pavao upućuje. Iz šireg okvira pretpostavlja se kako se radi o uskrsnuću (usp. Djela 26:8).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:26: Nada.](#)

▣ **“dok ozbiljno služite Bogu noć i dan”** Pavao je volio svoju rasnu skupinu (usp. Rim 9:1-3). On je znao kako su teško oni pokušavali služiti YHWH-u. On je također jedinstveno znao opasnost legalizma, dogmatizma, i elitizma.

“Dan i noć” bio je idiom o jakosti i redovitosti (usp. Djela 20:31; Lk 2:37).

26:8 “Zašto se smatra nevjerovatnim među vama ljudima” Pavao govori dvjema skupinama:

1. Agripi i drugim prosutnim Židovima
2. prisutnim poganima, kao što je Fest.

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

▣ **“Bog uskrisuje mrtve”** Ovaj izričaj govori o židovskoj nadi o općem uskrsnuću (vidjeti Job 14:14-15; 19:25-27; Iz 25:8; 26:19; Dn 12:2-3; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 5:34: Farizeji](#)), ali Pavao je posebno imao na umu Kristovo uskrsnuće (usp. 1. Kor 15:1-28). Ovi saducejski optužitelji postali su vrlo nervozni u ovome trenutku (usp. Djela 23:1-10).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:24: Uskrsnuće.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:9-11

⁹“Tako onda, ja sam mislio da moramo učiniti mnogo stvari neprijateljskih imenu Isusa iz Nazareta. ¹⁰I to je upravo ono što sam činio u Jeruzalemu; ne samo da sam zatvorio mnoge svete u tamnice, dobivši ovlast od svećeničkih glavara, nego sam i kad su bivali osuđeni na smrt ja glasovao protiv njih. ¹¹I dok sam ih kažnjavao u svim sinagogama, pokušavao sam ih siliti na bogohulje; i bivajući ljutito bijesan na njih, nastavio sam ih slijediti čak u tude gradove.”

26:9 Pavao (*egō*, “ja” i *emautō*, “sâm”) ispovijeda svoj krivo usmjereni religijski zanos, za kojeg sad shvaća da nije bila Božja volja (usp. 1. Tim 1:13). On je mislio kako je proganjanjem Isusovih sljedbenika služio Bogu i ugađao Bogu. Pavlov svijet i svjetonazor potpuno su se promijenili na cesti za Damask (usp. Djela 9).

▣ **“imenu”** Ovaj semitski idiom znači “osoba od” (usp. Djela 3:6.16). To nije magična formula, nego osobni odnos!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

▣ **“Isusa iz Nazareta”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin.](#)

26:10 “svete” Doslovno ovo je “sveci”. Pavao je sad točno znao koga je progonio i ubijao, Božji narod! Kakvo je šokantno, tužno, i prosvjetiteljsko Pavlovo viđenje moralo biti na cesti za Damask, potpuno drugo usmjerenje razmišljanja i života!

Za “svete” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: Sveti \(hagios\)](#).

▣ **“dobivši ovlast”** Pavao je bio “službeni” progonitelj za Sanhedrin.

▣ **“kad su bivali osuđeni na smrt”** Ovo pokazuje jačinu progonstva. Taj “Put” nije bio mali problem; to je bio problem života-i-smrti i još uvijek jeste!

▣ **“glasovao protiv njih”** Ovo je tehnička riječ u grčkome za služeno glasovanje ili u Sanhedrinu ili mjesnoj sinagogi. Ali zato jer nijedna mjesna sinagoga nije smjela /mogla glasovati o pitanjima smrti, to je vjerojatno bio Sanhedrin. Ako je to bilo u Sanhedrinu, onda je Pavao morao biti oženjen. Pojam je izvorno značio “oblutak”, što se koristio za glasovanje – ili crni ili bijeli (usp. Otk 2:17).

26:11 “pokušavao sam ... siliti” Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME grčkoga pojma što znači siliti ili primorati (usp. Djela 28:19), ali ovdje se koristi u smislu pokušaja. To upućuje na ponovljeno djelovanje u prošlosti.

▣ **“bogohulje”** Savao ih je nastojao prisiliti na javno potvrđivanje njihove vjere u Isusa kao Mesiju i onda ih osuditi. U kasnijim progonstvima, vjernici su bili prisiljavani odbaciti vjeru u Krista, ali ovaj okvir je drukčije kulturološko stanje.

▣

NASB

“bivajući ljutito bijesan”

NKJV

“bivajući neizmjerno bijesan”

NRSV

“ja sam bio toliko ljutito bijesan”

TEV

“ja sam bio toliko bijesan”

NJB

“moj bijes protiv njih bio je toliko neizmjeran”

Pešita

“bivajući neizmjerno ljutit”

Ovo je vrlo jak PRIDJEV (“mnogo više”) i PARTICIP (PREZENT SREDNJI [deponent]). Fest koristi isti korijen za Pavla (tj. bijes u Djelima 26:24).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:12-18

¹²“Dok sam toliko bijesan putovao u Damask s ovlašću i preporukom svećeničkih glavara, ¹³u podne, o Kralju, ja sam vidio na putu svjetlost s neba, sjajnije od sunca, što je svijetlilo svuda oko mene i onih koji su putovali sa mnom. ¹⁴I kad smo svi mi pali na tlo, ja sam čuo glas koji mi govori na hebrejskome narječju: ‘Savle, Savle, zašto Me progoniš? Teško ti je udarati protiv jaraca.’ ¹⁵I ja rekoh: ‘Tko si Ti, Gospodine?’ A Gospodin reče: ‘Ja sam Isus kojega ti progoniš. ¹⁶Nego ustani i stani na noge; jer s ovom svrhom Ja sam se ukazao tebi, da te imenujem za službu i svjedoka ne samo za stvari što si vidio, nego i za stvari u kojima ću ti se Ja ukazati; ¹⁷spasavajući te od židovskoga naroda i od pogana, kojima te Ja šaljem, ¹⁸da otvoriš njihove oči tako da se oni mogu okrenuti od tmine k svjetlu i od vlasti Sotone k Bogu, kako bi mogli primiti oprost grijeha i baštinu među onima koji su bili posvećeni po vjeri u Mene.”

26:12 Luka zapisuje Pavlovo osobno svjedočenje tri puta u Djelima apostolskim, 9:1-31; 22:3-21, i ovdje. Božje milosrđe prema i odabir Savla toliko su očiti. Ako Bog u Kristu može oprostiti i koristiti ovoga čovjeka, On može oprostiti i koristiti svakoga!

26:13 Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 9:3.

Činjenica kako postoji varijacija u pojedinostima na sva tri mjesta gdje je Pavao dijelio svoje obraćenje govori o točnosti Lukinoga zapisa o Pavlovim zakonskim obranama (i, time, govorima također) u Djelima apostolskim!

26:14 Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 9:4.

Frank Stagg, *New Testament Theology*, ima velik odlomak o životnoj vezi između Isusa i Njegove Crkve:

“Najvažnija činjenica o osudi jeste ta da smo mi suđeni u odnosu na Krista. Zauzvrat, ovo je osuda u odnosu na njegov narod. Naš istinski odnos prema njemu odražen je u našem odnosu prema njegovu narodu. Služiti

njima jeste služiti njemu a zanemariti njih jeste zanemariti njega (Mt 25:31-46). Nikad Novi zavjet ne dopušta ikome da razdvaja njegov odnos prema Kristu od onoga prema drugim ljudima. Progoniti njih jeste progoniti njega (Djela 9:1-2.4-5; 22:4.7-8; 26:10-11.14-15). Griješiti protiv braće jeste griješiti protiv Krista (1. Kor 8:12). Premda mi nismo spašeni po našim djelima, mi smo suđeni po njima; jer ona odražavaju naš istinski odnos prema Kristu i njegovoj milosti. Osuda je milosrdna prema onima koji prihvaćaju osudu, i osuda je milosrdna prema onima koji su milosrdni (Mt 5:7)” (str. 333).

▣ **“hebrejskome narječju”** U Pavlova tri osobna svjedočenja u Djelima apostolskim, ovo je jedino u kojem je spomenuta pojedinost o Isusovu govorenju na aramejskome. Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 22:2.

▣ **“Savle, Savle”** Ova zadnja polovina Djela apostolskih 26:14 i zadnji dio Djela apostolskih 26:15, kao i Djela apostolska 26:16-18, Isusov su navod Pavlu na cesti za Damask.

▣ **“Teško ti je udarati protiv jaraca”** Ovaj izričaj jedinstven je ovome okviru, moguće jer je to bila grčko /latinska izreka, ne židovska. Pavao je uvijek znao kojem slušateljstvu govori i kako komunicirati njima! Ovo upućuje na:

1. šiljaste štapove što su koristili oni što su usmjeravali volove za izvlačenje kola i plugova
2. izbočine s prednje strane kola ili vagona kako bi se zadržale životinje od udaranja unazad.

Ova je izreka bila korištena za označavanje ljudske uzaludnosti otpora božanskim poticajima.

26:15 Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 9:5.

▣ **“Isus kojega ti progoniš”** Ovo pokazuje blisku vezu između Isusa i Njegove Crkve (usp. Mt 10:40; 25:40.45). Povrijediti njih jeste povrijediti Njega!

26:16 “Nego ustani i stani na noge” Ovo su oba AORISTI AKTIVNIH IMPERATIVA. Ovo zvuči vrlo slično proročkome pozivu Jeremiji u Knjizi proroka Jeremije 1:7-8 i Ezekielu 2:1.3.

▣ **“jer s ovom svrhom Ja sam se ukazao tebi”** Bog je imao poseban zadatak za Pavla. Pavlovo obraćenje i poziv nisu tipični, nego izvanredni! Božje milosrđe je snažno pokazano kao i Božji odabir za službu Kraljevstvu i rastu Kraljevstva.

▣ **“Ja sam se ukazao tebi ... ću ti se Ja ukazati”** Ovo su oba oblika od *horaō*. Prvo je AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA a drugi je FUTUR PASIVNOGA INDIKATIVA. U određenome smislu Isus obećava Pavlu buduće osobne susrete. Pavao je imao nekoliko Božanskih viđenja tijekom svoje službe (usp. Djela 18:9-10; 22:17-21; 23:11; 27:23-24). Pavao također spominje razdoblje obuke u Arabiji u kojem ga je poučavao Isus (usp. Gal 1:12.17.18).

▣ **“imenujem”** Ovo je doslovno “uzeti u ruku”. To je bio idiom za sudbinu (usp. Djela 22:14; 26:16).

▣ **“službu i svjedoka”** Prvi pojam doslovno upućuje na “pod-veslača” na brodu. Došao je do idiomске uporabe za slugu. Od drugoga pojma, *martus*, dobivamo engleski pojam “*martyr*” /mučenik. Ima dvojno značenje:

1. svjedok (usp. Lk 11:48; 24:48; Djela 1:8.22; 5:32; 10:39.41; 22:15)
2. mučenik (usp. Djela 22:20).

Obje konotacije bile su osobno iskustvo većine apostola i mnogih, mnogih vjernika kroz vjekove!

26:17 “spasavajući te” Ovo je PREZENT SREDNJEGA PARTICIPA. U SREDNJEM STANJU ova riječ uobičajeno znači odvojiti ili odabrati. Obično je prevedena “izbaviti /spasiti ili osloboditi” (usp. Djela 7:10.34; 12:11; 23:27). Božja providonosna briga očevitna je ovdje. Pavao je primio nekoliko od ovih viđenja tijekom svoje službe zato da ga ohrabre. Ovo možda smjera na Septuagintino čitanje Knjige proroka Izaije 48:10 ili moguće Jeremije 1:7-8.19.

▣ **“od židovskoga naroda i od pogana”** Pavao će trpjeti opoziciju od obje skupine (usp. 2. Kor 11:23-27).

▣ **“kojima te Ja šaljem”** Ovaj “Ja” je istaknut (*egō*) ovdje kao u Djelima apostolskim 26:15. GLAGOL je *apostellō* (PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA), od kojega dobivamo pojam “apostol”. Kao što Otac šalje Sina, tako Isus šalje Svoje svjedoke, apostole (usp. Iv 20:21).

26:18 “otvoriš ... okrenuti” Ovo su oba AORISTI INFINITIVA. To može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 42:7. Mesijina volja je otvoriti slijepa oči kao metafora za otvaranje duhovnih očiju (usp. Iv 9). Spoznaji i shvaćanju Evanđelja mora prethoditi poziv na dragovoljan odaziv (pokajanje i vjera). Sotona pokušava zatvoriti naše umova i srca (usp. 2. Kor 4:4) a Duh pokušava otvoriti ih (usp. Iv 6:44.65; 16:8-11).

▣ **“od tmine ... od vlasti Sotone”** Zabilježite paralelizam. “Vlast” je grčki pojam *exousia*, uobičajeno prevedena kao autoritet ili sila (usp. NKJV, NRSV, TEV; [vidjeti Posebnu temu dolje: Vlast \[exousia\]](#)). Svijet je pod utjecajem osobnoga zla (usp. Ef 2:2; 4:14; 6:10-18; 2. Kor 4:4; Kol 1:12-13; [vidjeti Posebnu temu u 1:13: Osobno zlo](#)).

U SZ-u, posebno u proročanstvima Izaije, Mesija je donio vid slijepima. To je bilo i fizičko proroštvo ali i metaforičko za tu istinu (usp. Iz 29:18; 32:3; 35:5; 42:7.16).

POSEBNA TEMA: VLAST (*exousia*)

- I. Luka – Zanimljivo je promatrati Lukinu uporabu pojma *exousia* (vlast, sila /snaga, ili zakonsko pravo).
1. U Evanđelju po Luki 4:6 Sotona tvrdi da je kadar dati Isusu vlast.
 2. U Evanđelju po Luki 4:32.36 židovski je narod bio začuđen o tome kako Isus uči, koristeći Osobnu vlast.
 3. U Evanđelju po Luki 9:1 On je dao Svoju silu i vlast Svojim apostolima.
 4. U Evanđelju po Luki 10:19 On je dao Svoju vlast sedamdesetorici misionara.
 5. U Evanđelju po Luki 20:2.8 postavlja se pitanje o Isusovoj vlasti.
 6. U Evanđelju po Luki 22:53 Zli je dozvolio vlast da se osudi i ubije Isusa.
Iako nije u Luki, Matejev uvod u Veliko poslanje (Mt 28:18), “dana Mi je sva vlast na nebu i na zemlji”, veličanstvena je izjava o Isusovoj vlasti.
Isus je tvrdio kako On ima vlast zbog:
 1. toga jer je Bog izgovorio riječi Njemu kod Njegova:
 - a. krštenja (Lk 3:21-22)
 - b. preobraženja (Lk 9:35)
 2. SZ je ispunjeno proročanstvo o:
 - a. plemenu Jude (usp. Post 49:10)
 - b. obitelji Jišaja (usp. 2. Sam 7)
 - c. rođenju u Betlehemu (usp. Mih 5:2)
 - d. rođenju tijekom Četvrtoga carstva (Rim) Knjige proroka Daniela 2
 - e. pomaganju siromašnima, slijepima, potrebitima (Iz)
 3. Njegov egzorcizam otkriva Njegovu silu i vlast nad Sotonom i njegovim kraljevstvom
 4. Njegovo uskrsnuće od mrtvih pokazalo je Njegovu silu nad fizičkim životom i smrću
 5. sva Njegova čudesa otkrivaju Njegovu silu i vlast nad vremenskom, prostornom, i fizičkom:
 - a. prirodom
 - b. hranjenjem
 - c. iscjeljivanjem
 - d. čitanjem misli
 - e. lovljenjem riba.
- II. Pavlova uporaba “vlasti” odnosi se na žene kršćanke.
O poteškoći vlasti također se raspravlja u 1. Poslanici Korinćanima 11 u vezi s pokrivanjem glave žena. Slijedeće je iz mojih bilježaka iz navedenoga teksta:
1. Poslanica Korinćanima **11:10: “Stoga žene moraju imati znak vlasti na svojoj glavi”**. Uporaba vlasti u 1. Korinćanima može se razumjeti na nekoliko načina. Ključna poteškoća (u ovome okviru) jeste što je ta “vlast” (*exousia*) predstavlja.
Prvo, mora biti zabilježeno kako se *exousia* često odnosi na *dunamis* (sila /snaga). Otto Betz ima zanimljiv članak o *exousia* u *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 606-611. Evo pet primjera:

“Za NZ zanimljiva je osobina da su *exousia* i *dunamis* povezani na Kristovo djelo, posljedicu novoga poretka građe kozmičkih sila i osnaživanje vjernika” (str. 609).

“*Exousia* vjernika. Vlast kršćanskoga vjernika nađena je u vladavini Krista i razoružanju svih sila. To podrazumijeva i slobodu i služenje” (str. 611).

“On je slobodan učiniti bilo što (1. Kor 6:12; 10:23 *exestin*); ova tvrdnja, što je prvotno bila izvedena od sektaških entuzijasta u Korintu, bila je preuzeta od Pavla koji ju je priznao ispravnom” (str. 611).

“U praksi, međutim, ova teorijska neograničena sloboda upravljana je razmatranjem o tome što je korisno drugim pojedinačnim kršćanima i kongregacijama kao cjelini obzirom na činjenicu da potpuno iskupljenje tek mora doći (1. Kor 6:12; 10:23)” (str. 611).

“‘Sve je zakonski [*exestin*] za mene’, ali nije sve korisno. ‘Sve je zakonski [*exestin*]’, ali nije sve na izgradnju. Neka nitko ne traži svoje vlastito dobro, nego dobro svoga bližnjega” (1. Kor 10:23 i dalje). Navod unutar ovih navoda vjerojatno su slogani slobodoumnika u Korintu. Pavao im se suprotstavlja priznajući im njihovu istinu, ali pokazuje da to nije čitava istina” (str. 611).

Pavao koristi ova dva pojma često u svojim pismima crkvi u Korintu:

1. *exousia*, 1. Poslanica Korinćanima 7:37; 9:4.5.6.12 (dva puta).18; 11:10; 2. Korinćanima 13:10
2. *dunamis*, 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 2:4.5; 4:19.20; 5:4; 15:24.43; 2. Korinćanima 4:7; 6:7; 8:3 (dva puta); 12:9; 13:4 (dva puta).

Prava i sila bile su glavne poteškoće i za legaliste i za slobodoumnike. Pavao pokušava hodati po tankoj crti između jednoga i drugog ekstrema. U ovome okviru žene kršćanske bile su ohrabrivane neka prihvate Bogom-dani red stvaranja (tj. Krist – muškarac - žena) u svrhu širenja Kraljevstva. Pavao tvrdi izvornu uzajamnost (usp. Post 1:26-27; 2:18) u stihovima u 1. Korinćanima 11:11-12. Teološki je opasno:

1. izdvojiti jedan stih u ovome okviru
2. primijeniti krutu sustavnu denominacijsku mrežu o pitanju odnosa muškaraca i žena /muževa i supruga prvoga stoljeća na svaku kulturu u svakome stoljeću
3. promašiti Pavlovu ravnotežu između kršćaninove slobode i kršćaninove skupne zavjetne odgovornosti.

Gdje je žena kršćanka dobila slobodu sudjelovanja kao vođa u okupljenome (tj. kuća-crkva) štovanju? Jamačno ne od sinagoge. Je li to bilo kulturološko stremljenje rimskoga društva prvoga stoljeća? To je zasigurno moguće i po mome mišljenju pomaže objasniti mnoge vidove ovoga poglavlja. Međutim, također je moguće da je sila Evanđelja, obnove prvotne “slike Božje” izgubljene u Padu, izvor. Postoji šokantna nova ravnopravnost u svim područjima ljudskoga života i društva. Ali ova ravnopravnost može se okrenuti u dozvolu za osobnu izopačenost. Na ovo neprimjereno proširenje jeste ono na što Pavao upućuje.

F. F. Bruce, *Answers to Questions*, stvarno mi je pomogao u promišljanju kroz mnoga sporna pitanja povezana s crkvenim predajama suvremenoga zapadnjačkog kršćanstva. Kao egzeget uvijek sam mislio da je ženino pokrivanje značilo pokazivanje Božje darovitosti (ili su-ravnopravnost iz 1:26.27), a ne vlast njenog supruga. Međutim, ne mogu naći ovo tumačenje među biblijskim izvorima koje koristim, stoga, bio sam protivan staviti to u svoje komentare ili propovijedati /učiti to. Još se uvijek sjećam uzbuđenja i slobode što sam osjetio kad je F. F. Bruce učio isto (vidjeti *Answers to Questions*, str. 95). Mislim da su svi vjernici pozvani, puno-vremeni, daroviti Kristovi službenici (usp. Ef 4:11-12)!

▣ (26:18) “**k svjetlu ... k Bogu**” Zabilježite paralelizam. Drevni ljudi bojali su se tame. Ona je postala metaforom za zlo. Svjetlo, u drugu ruku, postalo je metafora za istinu, ozdravljenje, i čistoću. Dobar usporedni odlomak o svjetlu je Evanđelje po Ivanu 3:17-21.

▣ “**kako bi mogli primiti**” GLAGOL u ovome izričaju je još jedan AORIST INFINITIV. U grčkome ne postoji “mogli” (usp. TEV, NJB). Jedinu uvjet u ovome okviru je kratka rečenica “po vjeri u Mene”, što je u grčkoj rečenici stavljena na zadnje mjesto za naglasak. Svi Božji blagoslovi ovisni su o odazivu u vjeri (tj. primiti, usp. Iv 1:12) na Njegovu milost (usp. Ef 2:8-9). To je NZ-ni kontrapunkt uvjetovanim Savezima u SZ-u.

▣ **“oprost grijeha”** Luka koristi ovaj pojam (*aphesis*) često:

1. u Evanđelju po Luki 4:18 upotrijebljen je u SZ-nome navodu iz Knjige proroka Izaije 61:1, gdje to znači osloboditi, što odražava uporabu LXX-e u Knjizi Izlaska 18:2 i Levitskome zakoniku 16:26
2. u Evanđelju po Luki 1:77; 3:3; 24:47; Djelima apostolskim 2:38; 5:31; 10:43; 13:38; 26:18, to znači “ukloniti krivnju grijeha”, što odražava uporabu LXX-e u Ponovljenome zakonu 15:3, gdje je korišteno o poništenju duga.

Lukina uporaba može odražavati obećanje Novoga saveza iz Knjige proroka Jeremije 31:34.

▣ **“i baštinu”** Ovo je grčki pojam *klēros*, što označava bacanje kocki (usp. Lev 16:8; Jona 1:7; Djela 1:26) za određivanje baštine, kao u Knjizi Postanka 48:6; Izlasku 6:8; i Jošui 13:7-8. U SZ-u leviti nisu imali zemlju kao baštinu, samo 48 levitskih gradova (usp. Pnz 10:9; 12:12), ali Sâm Gospodin bio je njihova baština (usp. Br 18:20). Sad u NZ-u svi su vjernici svećenici (usp. 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6). Gospodin (YHWH) jeste naša baština; mi smo Njegova djeca (usp. Rim 8:15-17).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 20:32: Baština vjernika \(iz 1. Petrove poslanice 1\).](#)

▣ **“onima koji su bili posvećeni”** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Vjernici (oni koji održavaju vjeru) bili su i nastavljaju biti posvećenima po vjeri u Krista (usp. Djela 20:21). Niti Sotona ni demoni ne mogu oduzeti to (usp. Rim 8:31-39).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 9:13: NZ-na svetost /posvećenje.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:19-23

¹⁹“Tako, kralju Agripa, ja nisam pokazao neposlušnost nebeskome viđenju, ²⁰nego sam *stalno* obznanjivao i onima iz Damaska prvo, i isto tako u Jeruzalemu i onda kroz sva područja Judeje, i čak poganima, kako bi se mogli pokajati i okrenuti k Bogu, vršeći djela primjerena pokajanju. ²¹Iz toga razloga neki Židovi su me uhvatili u hramu i pokušali ubiti. ²²Tako, dobivši pomoć od Boga, ja stojim do ovoga dana svjedočeći i malima i velikima, izjavljujući ništa nego ono što su Proroci i Mojsije rekli da će se dogoditi; ²³da će Krist morati trpjeti, i da će zbog Svoga uskrsnuća od mrtvih On biti prvi koji će navijestiti svjetlost i židovskome narodu i poganima.”

26:19 “Tako, kralju Agripa” Vidjeti punu bilješku u Djelima apostolskim 25:13, Uvod. Pavao je pokušavao doseći ovoga čovjeka za Evanđelje (usp. Djela 26:26-29).

▣ **“ja nisam pokazao neposlušnost”** Grčki pojam *peithō* je od imena boginje uvjerenja. U ovome okviru ima ALFA PRIVATIV, što to niječe, time označavajući “neposlušnost” (usp. Lk 1:17; Rim 1:30; 2. Tim 3:2; Tit 1:16; 3:3). Tako, u nekome smislu, ovo je bio snažan način u *koine* grčkom za nijekanje nečega, ali u ovome okviru, to je doslovno način potvrđivanja Pavlove poslušnosti!

▣ **“nebeskome viđenju”** Ovo upućuje na Pavlov susret na cesti za Damask s uskrslim, proslavljenim Kristom.

26:20 “Damaska ... Jeruzalemu” Vidjeti Djela apostolska 9:19-25.27 za Pavlovu službu u Damasku; 9:26-30 za Pavlovu službu u Jeruzalemu i moguće 9:31 za Pavlovu službu u Judeji.

▣ **“pokajati i okrenuti k Bogu”** Pavlova poruka (usp. Djela 20:21) bila je ista kao od:

1. Ivana Krstitelja (usp. Mt 3:1-12; Mk 1:4-8)
2. Isusovoj ranoj poruci (usp. Mk 1:15)
3. Petra (usp. Djela 3:16.19).

Grčki pojam pokajanje znači promjena uma. Hebrejska riječ znači promjena djelovanja. Oboje je uključeno u istinsko pokajanje. Dva zahtjeva Novoga zavjeta (što su i zahtjevi Staroga saveza) za spasenje su pokajanje (okretanje od sebe i grijeha) i vjera (okretanje k Bogu u Kristu).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 2:21: Pokajanje u Novome zavjetu; i: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

▣ **“vršeći djela primjerena pokajanju”** Način života vjernika (PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA) potvrđuje njegovu /njenu predanost početnoj vjeri (usp. Mt 3:8; Lk 3:8; Ef 2:8-10, Jak i 1. Iv). Bog želi ljude koji odražavaju Njegovu narav. Vjernici su pozvani na Kristo-sličnost (usp. Rim 8:28-29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10). Evanđelje je:

1. Osoba kojoj se daje dobrodošlica

2. istina o toj Osobi kojoj se mora vjerovati
3. život kao što je život te Osobe koji se mora živjeti.

26:21 Ovo nisu bila Pavlova teološka gledišta, nego su njegovo propovijedanje i uključivanje “poganima” (usp. Djela 26:20) prouzročili nered u Hramu.

▣ **“pokušali ubiti”** Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA (pokušavao opet i opet) s AORISTOM SREDNJEGA INFINITIVA (ubiti). Židovi (usp. Djela 9:24) iz Azije (usp. Djela 20:3.19; 21:27.30) pokušavali su ubiti Pavla nekoliko puta.

26:22 “svjedočeci i malima i velikima” Ovo je uključujući semitski idiom. To je Pavlova potvrda (kao Petrova, usp. Djela 10:38) da on, kao i Bog, nije štovatelj osoba (usp. Pnz 10:17; 2. Ljet 19:7, vidjeti puniju bilješku u Djelima 10:34). On propovijeda svim ljudima.

▣ **“izjavljujući ništa nego ono što su Proroci i Mojsije rekli”** Pavao tvrdi da njegova poruka i slušateljstvo (tj. pogani) nisu novotarija, nego SZ-no proročanstvo. On jednostavno slijedi SZ-ne smjernice, obećanja i istine.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:16: Hebrejski kanon.](#)

26:23 Zabilježite da se Pavlova poruka sastojala od tri dijela:

1. Mesija je trpio za ljudski oprost
2. Mesijino uskrsnuće bilo je prvi plod uskrsnuća svih vjernika
3. ove Dobre vijesti bile su za Židove i pogane.

Ova tri teološka vida moraju biti kombinirana sa stihom 20 što pokazuje kako mi osobno primamo Krista (pokajanje, okretanje od sebe i od grijeha; vjera, okretanje k Bogu u Kristu).

▣ **“da će Krist morati trpjeti”** Za osnovne teološke naglaske apostolskih govora /propovijedi u Djelima apostolskim, [vidjeti Posebnu temu: Uvod: Svrha i građa: Kerygma](#). To je bio kamen spoticanja za Židove (usp. 1. Kor 1:23), ali bilo je to SZ-no proroštvo (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 53). Ova ista istina nađena je u Evanđelju po Luki 24:7.26.44-47.

Grčki “Krist” odražava hebrejski naslov “Mesija”. Pavao tvrdi da je Isus, koji je bio razapet, bio istinski Krist, Obećani, Pomazanik (usp. Djela 2:36; 3:6.18.20; 4:10.26; 13:33; 17:3; 26:23).

[Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 1:3: Pateći Mesija; i: Mesija.](#)

▣ **“da će zbog Svoga uskrsnuća od mrtvih”** Zbog ovoga teksta, i Poslanice Rimljanima 1:4, razvila se rana hereza nazvana “adopcijanizam”, što je tvrdila da je čovjek Isus bio nagrađen za dobar život bivajući uskrsnutim od mrtvih. Međutim, ova neprirodna Kristologija zanemarila je sve tekstove o Njegovu pred-postojanju, kao što su Evanđelje po Ivanu 1:1; Filipljanima 2:6-11; Kološanima 1:15-17; i Hebrejima 1:2-3. Isus je uvijek postojao; On je bio uvijek Božanski; On je bio utjelovljen u vrijeme.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Adopcijanizam \(rana hereza\).](#)

POSEBNA TEMA: ADOPCIJANIZAM (rana hereza)

Ovo je bilo jedno od ranih stajališta o Isusovu odnosu prema Božanstvu kao potpunoga Boga a ipak potpunoga čovjeka (usp. 1. Iv 4:1-3). Ono u osnovi tvrdi da je Isus bio normalan čovjek na svaki način i bio je “posvojen”, “rođen” na poseban način od Boga kod Njegova krštenja (usp. Mt 3:17; Mk 1:11) ili kod Njegova uskrsnuća (usp. Rim 1:4). Isus je živio takav primjeren život da je Bog, u određenome trenutku (krštenje, uskrsnuće): [1] posvojio Njega kao Svoga “sina” (usp. Rim 1:4; Fil 2:9) ili [2] “rodio”, usp. Psalam 2:7, navedeno u Poslanici Hebrejima 1:5; 5:5, gdje se upućuje na Isusa. Ovo je bila hereza Rane crkve i osmoga stoljeća. Umjesto da Bog postane čovjekom (Utjelovljenje), hereza okreće to i sad čovjek postaje Bogom! To niječe pred-postojanje Isusa (usp. Iv 1:1-2; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Heb 1:3; 10:5-8).

Teško je izreći kako je Isus, Božji Sin, pred-postojeće Božanstvo, bio nagrađen ili uzveličan za primjeren život. Ako je On već bio Bog, kako je On mogao biti nagrađen? Ako je On imao pred-postojeću Božansku slavu (tj. Iv 1:1-2; Fil 2:6) kako je On mogao biti još više prihvaćen? Iako je to za nas teško shvatiti, Otac je nekako prihvatio Isusa na poseban način za Njegovo savršeno ispunjenje Očeve volje.

▣ (26:23) “svjetlost” Svjetlost je drevna metafora o istini i čistoći (usp. Djela 26:18; Iz 9:2; 42:6-7).

▣ “židovskome narodu i poganima” Postoji samo jedno Evanđelje za obje skupine (usp. Ef 2:11-3:13). Ovo je bila tajna skrivena od vjekova, ali sad je potpuno bila otkrivena u Kristu. Svi su ljudi stvoreni u slici jednoga Stvoritelja Boga (usp. Post 1:26-27). Knjiga Postanka 3:15 obećava da će Bog osigurati spasenje za palo ljudstvo. Izaija tvrdi sveopćenitost Mesije (npr. Iz 2:2-4; 42:4.6.10-12; 45:20-25; 49:6; 51:4; 52:10; 60:1-3; i također Mih 5:4-5).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:24-29

²⁴Dok je Pavao govorio ovo u svoju obranu, Fest reče jakim glasom: “Pavle, ti si van svoje pameti! Tvoje veliko znanje tjera te na tvoju ludost.” ²⁵Ali Pavao reče: “Ja nisam van svoje pameti, najodličniji Feste, nego govorim riječi razborite istine. ²⁶Jer kralj zna o ovim stvarima, i ja i njemu govorim s pouzdanjem, budući sam uvjeren da nijedna od ovih stvari neće pobjeći njegovoj pozornosti; jer ovo se nije dogodilo u nekome kutu. ²⁷Kralju Agripa, vjeruješ li Prorocima? Ja znam da vjeruješ.” ²⁸Agripa odgovori Pavlu: “U kratkome vremenu ti ćeš me uvjeriti da postanem kršćanin.” ²⁹A Pavao reče: “Ja bih želio od Boga, da bilo za kratko ili dugo vrijeme, ne samo ti, nego i svi koji me slušaju ovoga dana, mogu postati takav kao što sam ja, osim ovih okova.”

26:24 “Fest reče jakim glasom” Pavlova poruka bila mu je nevjerojatna. Njegov svjetonazor i kultura, obrazovanje, i položaj stvorili su pristranost njegovoj sposobnosti da razumije.

▣ “Tvoje veliko znanje tjera te na tvoju ludost” Na zaobilazan način ovo pokazuje dubinu, jasnoću, i uvjerljivost Pavlove obrane.

26:25 “razborite istine” Grčki pojam *sōphrosunē* dolazi od dvoje grčke riječi, “zvuk” i “um”. One znače uravnotežen pristup životu i razmišljanju. To je antonim od “van svoje pameti” i “ludost” (usp. Djela 26:24).

▣ “istine” [Vidjeti Posebnu temu dolje: “Istina” u Pavlovim pisanjima.](#)

POSEBNA TEMA: “ISTINA” U PAVLOVIM PISANJIMA

Pavlova uporaba ovoga pojma i njegovih srodnih oblika dolazi od njegova SZ-noga ekvivalenta, *emet*, što znači vjerodostojno ili vjerno (BDB 53; [vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \[821\]](#)). U međubiblijskim židovskim pisanjima bio je korišten o istini u oprečju s obmanom. Možda bi najbliža usporednica bila “Oda zahvalnosti” u Svicima s Mrtvoga mora, gdje je pojam korišten o otkrivenim doktrinama. Članovi zajednice esena postali su “svjedoci istine”.

Pavao koristi pojam kao način upućivanja na Evanđelje Isusa Krista:

1. Poslanica Rimljanima 1:18.25; 2:8.20; 3:7; 15:8
2. 1. Poslanica Korinćanima 13:6
3. 2. Poslanica Korinćanima 4:2; 6:7; 11:10; 13:8
4. Poslanica Galaćanima 2:5.14; 5:7
5. Poslanica Efežanima 1:13; 6:14
6. Poslanica Kološanima 1:5.6
7. 2. Poslanica Solunjanima 2:10.12.13
8. 1. Timoteju poslanica 2:4; 3:15; 4:3; 6:5
9. 2. Timoteju poslanica 2:15.18.25; 3:7.8; 4:4
10. Titu poslanica 1:1.14

Pavao također koristi ovaj pojam kao način izražavanja da je njegovo govorenje ispravno /posve istinito:

1. Djela apostolska 26:25
2. Poslanica Rimljanima 9:1
3. 2. Poslanica Korinćanima 7:14; 12:6

4. Poslanica Efežanima 4:25
5. Poslanica Filipljanima 1:18
6. 1. Timoteju poslanica 2:7.

On ga također koristi kako bi opisao svoje pobude u 1. Poslanici Korinćanima 5:8 i način života (i za sve kršćane) u Poslanici Efežanima 4:24; 5:9; Filipljanima 4:8. Ponekad ga koristi za ljude:

1. Bog, Poslanica Rimljanima 3:4 (usp. Iv 3:33; 17:17)
2. Isus, Poslanica Efežanima 4:21 (slično Iv 14:6)
3. apostolski svjedoci, Titu poslanica 1:13
4. Pavao, 2. Poslanica Korinćanima 6:8.

Pavao koristi oblik GLAGOLA (tj. *alētheuō*) samo u Poslanici Galaćanima 4:16 i Efežanima 4:15, gdje to upućuje na Evanđelje. Za daljnje proučavanje vidjeti od Colina Browna (izd.), *The New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 3, str. 784-902.

26:26-28 “kralj zna o ovim stvarima” Postojalo je mnogo raspre o ovim stihovima. Očito je Pavao želio upotrijebiti Agripu II. da potvrdi njegovo svjedočenje i ako je moguće da ga dovede do prihvaćanja istine toga svjedočenja. Stih 28 može biti preveden: “Ti želiš da ja budem kršćanski svjedok?”

26:26 “ja i njemu govorim s pouzdanjem” Luka često koristi ovaj pojam u Djelima apostolskim, uvijek povezano s Pavlom (usp. Djela 9:27.28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8). Uobičajeno je preveden: “govoriti sa smjelošću” (usp. 1. Sol 2:2). Ovo je jedno od očitovanja bivanja ispunjenim Duhom. To je bio predmet Pavlova molitvenog zahtjeva u Poslanici Efežanima 6:20. Naviještanje Evanđelja sa smjelošću cilj je Duha za svakoga vjernika.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“jer ovo se nije dogodilo u nekome kutu”** Petar daje ovu istu potvrdu ponovno i ponovno svojim prvim slušateljima u Jeruzalemu (usp. Djela 2:22.33). Činjenice o Evanđelju bile su dokazive i povijesne.

26:27 Pavao je znao da je Agripa poznavao SZ. Pavao tvrdi da je njegova poruka Evanđelja bila jasno vidljiva iz SZ-nih Pisama. To nije bila “nova” ili “inovativna” poruka! Ona je bila ispunjeno proročanstvo.

26:28

NASB

“U kratkome vremenu ti ćeš me uvjeriti da postanem kršćanin”

NKJV

“Ti ćeš me gotovo uvjeriti da postanem kršćanin”

NRSV

“Uvjeravaš li me tako brzo da postanem kršćaninom”

TEV

“U ovome kratkom vremenu misliš li da ćeš me učiniti kršćaninom”

NJB, REB

“Još malo, i tvoji će dokazi učiniti od mene kršćanina”

Pešita

“S malo napora ti si me gotovo uvjerio da postanem kršćanin”

Postoji leksička mogućnost o tome kako razumjeti *ligō* (u značenju kratak ili mali), “u kratkome vremenu” (NASB, NRSV, TEV), ili “s malo napora” (NKJV, NJB). Ova ista pomutnja također je prisutna u Djelima apostolskim 26:29.

Postoji i tekstualna varijanta povezana s ovim izričajem: “učiniti” ili “stvoriti” (*poieō*) u manuskriptima P⁷⁴, s, A (UBS⁴ daje tome ocjenu “A”), ili “postati” u MS E i Vulgati te prijevodima Pešite.

Značenje je očito u širem okviru. Pavao je želio predstaviti Evanđelje na takav način da oni koji su poznavali i potvrđivali SZ (Agripa) budu dovedeni pod uvjerenje ili u najmanju ruku, potvrde relevantnost ovih SZ-nih proročanstava.

▣ **“kršćanin”** Ljudi “Puti” (sljedbenici Krista) prvo su bili nazvani kršćanima u Antiohiji Sirije (usp. Djela 11:26). Jedino drugo mjesto s ovim imenom pojavljuje se u Djelima apostolskim na usnama Agripe II., što znači da je ime postalo naširoko poznato.

26:29 “Ja bih želio od Boga” Stih 29 je djelomično ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (*an* s OPTATIVNIN NAČINOM), što izražava žudnju što bi se izdaleka mogla ostvariti. To je obično molitva ili želja. Pavao je želio da svi njegovi slušatelji, rimski i židovski, dođu k vjeri u Krista kao što je došao on.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 26:30-32

³⁰Kralj ustane i upravitelj i Berenika, i oni koji su sjedili s njima, ³¹i kad su oni otišli na stranu, oni *započеше* pričati jedan drugome, govoreći: “Ovaj čovjek nije učinio ništa vrijedno smrti ili utamničenja.” ³²I Agripa reče Festu: “Ovaj čovjek mogao je biti oslobođen da se nije prizvao na Cara.”

26:30 Kako je Luka dobio ovu obavijest? To je bio privatan razgovor između vladinih vođa (i njihovih obitelji):

1. sluga je čuo to i prenio Luki
2. Luka pretpostavlja što su oni rekli temeljem naknadnih izjava
3. Luka koristi ovu mogućnost da pojača svoju književnu svrhu pokazivanja da ni Pavao niti kršćanstvo nisu bili prijatelja Rimu.

26:31-32 “Ovaj čovjek mogao je biti oslobođen da se nije prizvao na Cara” Ovo pokazuju jednu od Lukinih glavnih svrha u pisanju Djela apostolskih, što je morala pokazati da kršćanstvo nije bilo izdajničko prema Rimu. Ovo je DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što čini krivu tvrdnju kako bi se naglasila istina. Ovaj čovjek mogao je biti oslobođen (što nije) da se nije prizvao na Cara (što jeste).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako je ova obrana drukčija od obrane pred Festom i Feliksom?
2. Kako se Pavlovo osobno svjedočanstvo uklapa u njegovu opću obranu?
3. Zašto je pateći Mesija bio toliko stran Židovima?
4. Zašto je stih 28 toliko teško tumačiti?
5. Kako se raspra Festa, Agripe i Berenike (Djela 26:30-31) uklapa u Lukinu sveobuhvatnu književnu svrhu u Djelima apostolskim?

DJELA APOSTOLSKA 27

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao plovi za Rim 27:1-8	putovanje u Rim 27:1-8	putovanje za Maltu 27:1-8	Pavao plovi za Rim 27:1-6	odlazak za Rim 27:1-3 27:4-6
27:9-12	Pavlovo upozorenje zanemareno 27:9-12	27:9-12	27:7-8 27:9-12	27:7-8 27:9-12
oluja na moru 27:13-20	u buri 27:13-38	27:13-20	oluja na moru 27:13-20	oluja i brodolom 27:13-20
27:21-26		27:21-26	27:21-26	27:21-26
27:27-32		27:27-32	27:27-32	27:27-32
27:33-38		27:33-38	27:33-38	27:33-38
brodolom 27:39-44	brodolom na Malti 27:39-44	27:39-44	brodolom 27:39-41 27:42-44	27:39-41 27:42-44

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Luka je imao ogromno znanje, koje je pokrivalo i plovidbu (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 3, str. 456, kaže da je Luka koristio složenice s *pleō*, ploviti) kao i književnost, medicinu, povijest i teologiju. Ovdje je popis tehničkih, nautičkih pojmova i izričaja:
 1. plovili smo (usp. Djela 13:4; 14:26; 20:15; 27:1)
 2. zaklonjeni (usp. Djela 27:4.7)

3. digoše sidro (usp. Djela 27:13)
4. *eurquilo* /Sjeverositočni vjetar (usp. Djela 27:14)
5. oduprijeti vjetru (usp. Djela 27:15)
6. prolazeći pod zaklonom (usp. Djela 27:16)
7. podvodnome (usp. Djela 27:17)
8. morsko sidro (*skeuos*, usp. Djela 27: 17)
9. brodsku opremu (*skeuēn*, usp. Djela 27:19)
10. visak za dubinsko mjerenje (usp. Djela 27:28 [dva puta])
11. hvati (usp. Djela 27:28 [dva puta])
12. četiri jedra s krme (usp. Djela 27:29.40)
13. užad od kormila (usp. Djela 27:40)
14. izvukavši prednje jedro prema vjetru (usp. Djela 27:40)
15. jedrenje protiv vjetra (MSS P⁷⁴, κ, A, usp. Djela 28:13).

- B. Jedna starija knjiga od velike pomoći je od Jamesa Smitha *The Voyage and Shipwreck of St. Paul*, 1848.
- C. Ovo putovanje u Rim bilo je u opasnom vremenu u godini za plovidbu (usp. Djela 27:1.4.7.9.10.14). Uobičajeno je najopasnije vrijeme za putovanje bilo studeni – veljača, s dva do tri tjedna graničnoga razdoblja prije i poslije. Redovite plovidbe za Rim sa žitaricom trajale su od deset do četrnaest dana, ali zbog smjera vjetra povratak bi mogao uzeti šezdeset dana.
- D. Postoje tri različita, moguće četiri, broda spomenuta u ovome odlomku:
1. obalni brod što se zaustavljao u svakoj luci i plovio uz obalu
 2. dva egipatska broda sa žitaricama što su plovila iz Egipta u Italiju
 3. moguće izletničko putovanje između Napulja do dolaska na kopno 43 milje južno od Rima.
- Zanimljivo je slijediti Lukino izvješće o ovome putovanju na karti Mediterana.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:1-8

¹Kad je bilo odlučeno da ćemo mi ploviti za Italiju, oni isporučše Pavla i neke druge zatvorenike stotniku augustanove čete imenom Julije. ²I ušavši u adramitijski brod, koji je morao ploviti u područja duž obale Azije, isplovili smo na more u pratnju Aristarha, Makedonca iz Soluna. ³Narednoga dana pristali smo u Sidonu; a Julije je postupao s Pavlom obzirno i dopustio mu da ide k svojim prijateljima i primi njegu. ⁴Od tamo isplovili smo na more i plovili zaklonjeni Ciprom jer vjetrovi su bili protivni. ⁵Kad smo plovili kroz more duž obale Cilicije i Pamfilije, pristali smo na kopno u Miri u Liciji. ⁶Tamo je stotnik našao aleksandrijski brod što plovi za Italiju, i on nas ukrca na njega. ⁷Dok smo plovili polako mnogo dana, i s poteškoćama stigli nedaleko Knida, budući nam vjetar nije dopuštao ići dalje, mi smo plovili zaklonjeni Kretom, nedaleko Salmone; ⁸i s teškoćom ploveći došli smo u mjesto zvano Dobra пристаништа, blizu kojeg je bio grad Laseja.

27:1 “Kad je bilo odlučeno da ćemo mi ploviti za Italiju” Fest ih je poslao u opasno vrijeme godine za plovidbu. Ovaj “mi” upućuje na Pavla i Luku (moguće i druge). Većina “mi” odjeljaka u Djelima apostolskim imaju komponentu plovidbe (usp. Djela 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; 27:1-28:16).

▣ “neke druge zatvorenike” Ništa ne znamo o njima osim da su bili carski zatvorenici koji su krenuli za Rim.

▣ “stotniku” Ovi ljudi uvijek su predstavljeni u pozitivnim pojmovima u NZ-u (usp. Mt 8; Lk 7; 23:47; Djela 10; i Pavlova suđenja, Djela 21-28).

▣ “augustanove čete” Mislilo se da su oni bili službeni kuriri između Rima i provincija (usp. W. M Ramsay, *St. Paul the Traveler and Roman Citizen*, str. 315, 348), ali to je samo nedokumentirana pretpostavka prije cara Hadrijana (117. – 138. g.).

27:2 “adramitijski brod” Ovo je bio mali obalni brod što se zaustavljao u svakoj luci. Domaća luka ovoga broda bila je morska luka Mizija u Maloj Aziji. Ovo je prvi stupanj dugoga i opasnog puta za Rim.

▣ **“Aristarha” [Aristarh]** Njegov dom bio je u Solunu; moguće se vraćao kući (usp. Djela 19:29; 20:4; Kol 4:10; Flm 24). Možda ga je pratio Sekund (usp. Djela 20:4 i neke zapadne grčke manuskripte za ovu vrstu).

27:3 “Sidonu” [Sidon] Ovo je bio grad Fenicije oko šezdeset i sedam milja sjeverno od Cezareje. Bio je drevni glavni grad Fenicije, ali dugo je bio zasjenjen od Tira.

▣	
NASB	“obzirno”
NKJV, NRSV	“ljubazno”
TEV	“bijaše ljubazan”
NJB	“bijaše obziran”
REB	“vrlo obziran”
Pešita	“s ljubaznošću”

Ovo je složen pojam od “ljubav” (*philos*) i “ljudstvo” (*anthrōpos*). Pojam je upotrijebljen dva puta u Djelima apostolskim, IMENICA u Djelima apostolskim 28:2 (usp. Tit 3:4) i PRIDJEV ovdje u u Djelima apostolskim 27:3. Julije je bio suosjećajna osoba (nekako iznenađujuće za rimskoga okupacijskog vojnika). On je vjerojatno čuo o Pavlovu slučaju.

▣ **“svojim prijateljima”** Ovo vjerojatno upućuje na kršćane tamo. Julije je imao pouzdanja u Pavla, ali moguće je rimski stražar išao s njim.

▣ **“primi njegu”** Tekst ne specificira koju vrstu (emocionalnu, fizičku, novčanu).

27:4 “zaklonjeni Ciprom” Ovo je zbunjujući izričaj jer čini da engleski čitatelji misle “južno od Cipra”, ali u stvarnosti, to znači sjeverno. Druga spomenuta imena su na južnoj i zapadnoj obali današnje Turske.

27:6 “aleksandrijski brod što plovi za Italiju” Ovo je bio veći brod (276 ljudi na brodu plus ogromna količina žita) iz Egipta na njegovu putu za Rim. Suvremenici znaju o ovima velikim brodovima iz slika na zidovima Pompeja i iz Lucijanovih pisanja, oko 150.-e godine. Mira je bila glavna luka za ove velike brodove s teretom žitarica.

27:7 “Knida” [Knid] Ovo je bio slobodan pomorski grad na jugozapadnoj obali rimske provincije Azije. Većina brodova povezanih s Rimom koristila su ovu luku (usp. Tukidid, *Hist.* 8.35). Imala je dva skloništa jer je bila smještena na poluotoku.

▣ **“Salmone” [Salmona]** Ovo je bio grad na istočnoj strani otoka Krete. Zbog vremena u godini oni su pokušavali putovati zapadno ploveći blizu toga otoka.

27:8 “Dobra pristaništa” Ovo je uvala blizu južnoga grada Lasej na Kreti. To nije zaklonište, nego uvala. Bilo bi teško ostati ovdje čitavu zimu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:9-12

⁹Kad je prošlo prilično vremena i putovanje je bilo sad opasno, budući je već post prošlo, Pavao ih *započe* opominjati, ¹⁰i reče im: “Ljudi, vidim da će putovanje biti zasigurno s opasnošću i velikim gubitkom, ne samo po teret i brod, nego i po naše živote.” ¹¹Ali stotnik je više bio uvjeren od strane sprovođenika i zapovjednika broda nego onime što je bivalo rečeno od Pavla. ¹²Zbog toga jer luka nije bila prikladna za zimovanje, većina je donijela odluku da isplovimo na more od tamo, ako bi nekako mogli doseći Feniks, luku na Kreti, što gleda prema jugozapadu i sjeverozapadu, i provedemo zimu *tamo*.

27:9 Postoje izvjesna vremena godine (zimski mjeseci) kad brzo kretanje obalnih oluje i smjerova vjetrova čine plovidbu opasnom u Mediteranu.

▣ **“post”** Ovo upućuje na Dan pomirenja (usp. Lev 16). To je jedini Blagdan posta spomenut u Mojsijevim pisanjima. To bi činilo da je putovanje bilo negdje između rujna i listopada. Listopad je bio granično razdoblje za putovanje morem.

▣ **“Pavao ... započe”** Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME što može upućivati na: (1) neprekidno djelovanje u prošlo vrijeme ili (2) početak nekog djelovanja. U okviru mogućnost #2 je bolja.

27:10 Pavao daje jako i određeno upozorenja. Međutim, ustvari, to se nije dogodilo. Je li Pavao davao svoje osobno mišljenje (“vidim”), ili je Bog promijenio Svoje mišljenje i odlučio poštedjeti ljude na brodu (usp. Djela 27:24)?

27:11

NASB	“sprovodnika i zapovjednika”
NKJV	“kormilara i vlasnika”
NRSV	“sprovodnika i vlasnika”
TEV, NJB, REB	“zapovjednika i vlasnika”
Pešita	“gospodara i vlasnika”

Ovo označava dva odvojena naroda:

1. sprovodnik (*kubernētēs*), što upućuje na kormilara, onaj koji kormilari brodom (usp. Otk 18:17)
2. zapovjednika /kapetana (*nauklēros*, složnica od “brod” [*naus*] i “naslijediti” ili “kocka” [*klēros*]), iako riječ može značiti “vlasnici broda” (usp. F. F. Bruce, *The Book of Acts*, str. 507, navodi Ramsayja, *St. Paul the Traveler*, str. 324, koji navodi *Inscriptiones Graecae*, 14.918). Njegova uporaba u *koine* papirusu je “zapovjednik /kapetan”. Točna razlika između ova dva pojma je neizvjesna (usp. Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 1, str. 548 vs. Harold Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 275), ali vjerojatno je na brodu ove veličine (aleksandrijski brod za žitarice) postojalo nekoliko stupnjeva vođa, kao i običnih mornara.

27:12 “ako” Ovo je ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što označava želju ili molitvu. Oni koji su odlučili ploviti znali su da će biti opasno ali mislili su da to mogu učiniti.

▣ **“Feniks”** Ovo je luka na južnoj obali Krete, zapadno od Dobrih pristaništa. Postoji neka dvojba iz drevnih izvora o njenome točnom položaju (Strabon, *Geography*, 10.4.3 vs. Ptolemej, *An Egyptian Geography* 3.17.3). Ipak su plovili blizu obale duž južne obale Krete.

▣ **“što gleda prema jugozapadu i sjeverozapadu”** Očividno su kod Feniksa postojala dva odvojena grada komadom kopna izbočenim u more. Jedna je luka bila povoljna u odnosu na vjetrove s jednoga smjera a druga pogodna u odnosu na vjetrove s drugoga smjera. Vrijeme godine odredilo je koja je luka bolja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:13-20

¹³Kad se pojavio umjereni južni vjetar, pretpostavljajući da su postigli svoju nakanu, oni digoše sidro i započeše ploviti duž Krete, blizu obale. ¹⁴Ali ubrzo poslije toga spusti se s kopna silovit vjetar, nazvan Sjeveroistočni; ¹⁵i kad je brod bio uhvaćen u njega i nije se mogao oduprijeti vjetru, mi smo *mu se* predali i pustili se biti upravljani njime. ¹⁶Prolazeći pod zaklonom maloga otoka zvanog Klauda, mi smo jedva bili sposobni uhvatiti *brodski* čamac pod nadzor. ¹⁷Nakon što su ga podigli, oni su upotrijebili podupirajuće konopce u podvodnome brodu; i bojeći se da će se nasukati na *plićake* Sirte, oni spustiše morsko sidro i tako se pustili bivanju upravljanim njime. ¹⁸Narednoga dana dok smo bili silovito bacani olujom, oni započeše izbacivati teret; ¹⁹a trećega dana izbacili su brodsku opremu sa svojim vlastitim rukama. ²⁰Budući se ni sunce niti zvijezde nisu pojavljivale mnogo dana, a nasrtala je ne mala oluja na *nas*, od tada svaka nada o našem bivanju spašenima bijaše postupno nestala.

27:14

NASB, NRSV, REB	“silovit vjetar”
NKJV	“olujni vjetar”
TEV	“vrlo jak vjetar”
NJB, Pešita	“uragan”

Ova grčka riječ je *tuphōn* (tajfun) + *ikos* (kao). Ovo je bio iznenađan, vrlo silovit vjetar. Bio je vjerojatno pojačan planinama Krete od 7.000 stopa.

NASB	“Euraquico /Sjeveroistočni vjetar”
NKJV	“Euroklidon /Sjeveroistočnjak”
NRSV, TEV, REB	“sjeveroistočnjak”
NJB	“sjevero-istočnjak”
Pešita	“Tifonski Euroklidon /tifonski Sjeveroistočnjak”

Ovo je bilo posebno ime što su mornari dali ovoj vrsti vjetra tijekom ove sezone. Sastavljeno je od:

1. grčkoga pojma, “sjeverni vjetar” (*euros*)
2. latinskoga pojma “sjeverni vjetar” (*aquilo*).

To je bio jak, iznenađan sjeveroistočni vjetar.

Zbog ovoga postao je tehnički nautički pojam (*eukakulōn*), krivo je bio shvaćen od kasnijih pisara koji su ga promijenili na nekoliko načina pokušavajući stvoriti okvirni smisao.

27:15 “nije se mogao oduprijeti vjetru” Drevni brodovi imali su nacrtane oči na svakoj strani pramca. Kasnije su stavljali kipove ljudi ili životinja na pramac (usp. Djela 28:11). Čak i danas personificiramo brodove kao ženske rodove. Ovaj izričaj je doslovno “protiv” (*anti*) plus “oči” (*ophthalmos*). Oni nisu mogli voditi brod u vjetar.

27:16 “Klauda” Ovaj mali otok je oko pedeset milja od južne obale Kreta. Oni se sad nisu mogli suočiti jakome sjeveroistočnome vjetru. Iskoristili su prednost kratkoga zakloništa od vjetra kako bi mogli pripremiti brod za sezone burnoga mora.

Postoji nekoliko grčki rukopisnih varijanti o imenu toga otoka:

1. *Kauda*, MSS P⁷⁴, κ², B
2. *Klauda*, MSS κ^{*}, A
3. *Klaudēn*, MSS H, L, P, i mnogi kasniji minuskulni rukopisi
4. *Gaudēn*, grčki tekst što je koristio Jeronim
5. *Klaudion*, neki minuskulni rukopisi.

UBS³ i UBS⁴ da #1 ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Prve dvije mogućnosti mogu biti grčki oblik i latinski oblik toga imena.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

▣ **“uhvatiti brodski čamac pod nadzor”** Ovo upućuje na manji brod za vuču (usp. Djela 27:30.32). Ovaj vučeni brod stvorio je prepreku što je činila teškim kormilarenje većega broda.

27:17 “upotrijebili (su) podupirajuće konopce u podvodnome brodu” Ovo upućuje na omotavanje posebnih užadi oko trupa kako bi se pomoglo držati ih zajedno u olujama (usp. Aristotel, *Rhetoric* 2.5.18).

▣ **“plicake Sirte”** Ovo su pokretne pješćane brane obale sjeverne Afrike. Bile su nazvane Sirtis Veliki i Sirtis Mali (usp. Plinije, *Nat. Hist.* 5.4,27). One su bile groblje za mnoge ploveće brodove. Kako bi izbjegli Sirtis Veliki mornari su upravljali brodom bočno, tako da polako krenu prema jugu.

▣ **“morsko sidro”** Ključ primjerenoga tumačenja ovoga okvira jeste pojam “spustiše”. Što su oni spustili: (1) morsko sidro ili (2) dio jedra? Svrha je bila usporiti brod, ali istovremeno omogućiti neki nadzor.

Morsko sidro nije sidro što je zahvatilo dno, nego padobran – sličan ploči što je koristila težinu vode što je sadržavala kako bi usporila brod od spuštanja prema jugu (usp. Staro-latinski tekst i NASB, NRSV, te NJB).

Postoji nekoliko engleskih prijevoda što prevode ovo kao “spustiti jedro” (usp. NKJV, TEV, NJB, i Pešita u engleskome).

Grčki pojam doslovno znači “stvar” (usp. Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 2, str. 223) i mora se tumačiti u svjetlu posebnoga okvira. Postoji nekoliko papirusnih tekstova što ga koriste za jedro (usp. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 577). Ako je tako, oni su spustili dio jedara ali ne sve. Morali su zadržati neki nadzor i nastojati ploviti bočno sporije koliko god je to bilo moguće.

27:18-19 Ovo pokazuje kako je silovito i opasno izgledala ova oluja ovima iskusnim mornarima (usp. Djela 20).

27:18 “izbacivati teret” Ova činjenica pokazuje da su se ovi mornari uistinu bojali za svoje živote.

27:19 “brodsku opremu” Na što to upućuje neizvjesno je, moguće na glavno jedro i njegovu montažu. Pojam je višeznačan. Ovaj isti pojam upućuje na morsko sidro, ili dio jedara, u Djelima apostolskim 27:17.

27:20 “ni sunce niti zvijezde nisu pojavljivale mnogo dana” Ovaj izričaj očito otkriva kako nisu imali pojma gdje se nalaze. Bojali su se obale sjeverne Afrike, ali nisu mogli reći koliko su joj blizu bili (usp. Djela 27:29). Bez zvijezda ili Sunca nisu mogli ploviti ili razabrati svoj položaj.

▣ **“od tada svaka nada o našem bivanju spašenima bijaše postupno nestala”** Ovo postavlja pozornicu za Pavlovo ohrabrenje temeljeno na njegovu prijašnjem viđenju (usp. Djela 27:21-26). Njihova su sredstva nestala!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:21-26

²¹Kad su proveli mnogo dana bez hrane, onda Pavao stane usred njih i reče: “Ljudi, trebali ste slijediti moj savjet i ne isploviti iz Krete i izbjeći ovu štetu i gubitak. ²²Ipak ja vas pozivam da zadržite svoju hrabrost, jer neće biti gubitka života među vama, nego *jedino* broda. ²³Jer ovu noć anđeo od Boga kojem pripadam i kome služim stao je pred mene, ²⁴govoreći: ‘Nemoj se bojati, Pavle; ti moraš stati pred Cara; i gle, Bog ti daje sve ove koji plove s tobom.’ ²⁵Stoga, zadržite svoju hrabrost, ljudi, jer ja vjerujem Bogu da će izvršiti točno kako mi je bilo rečeno. ²⁶Ali moramo se nasukati na neki otok.”

27:21 “proveli (su) mnogo dana bez hrane” Postoji najmanje tri moguća značenja u odnosu na Djela apostolska 27:33:

1. moguće su imali morsku bolest od silne, dugotrajne oluje
2. oni su se molili i postili zbog religijske svrhe da budu pošteđeni (tj. poganski obred, usp. Djela 27:29)
3. oni su bili toliko zaposleni pokušavajući spasiti brod, da je jedenje postao manji problem.

▣ **“trebali ste slijediti moj savjet”** Ovo je Pavlovo: “Rekao sam vam tako!” To je osiguralo Pavlu mogućnost djelovanja kao govornik Duha.

27:22 “nego *jedino* broda” Zabilježite uporabu *dei* u Djelima apostolskim 27:26. Vidjeti punu bilješku o *dei* u Djelima apostolskim 1:16. Upotrijebljeno je tri puta u ovome poglavlju (Djela 27:21.24.26).

27:23 “anđeo od Boga” Nekoliko se puta Isus ili anđeo ukazuju Pavlu kako bi ga ohrabрили (usp. Djela 18:9-10; 22:17-19; 23:11; 27:23-24). Bog ima evangelistički naum i svrhu za Pavlov život (usp. Djela 27:26; 9:15) i oluja se nije stižavala.

27:24 “Nemoj se bojati, Pavle” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM što uobičajeno znači zaustaviti neko djelo što je već u tijeku (usp. Djela 23:11; Izr 3:5-6).

▣ **“Bog ti daje sve ove koji plove s tobom”** Ovaj prvi GLAGOL je PERFECT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. Bog je imao naum i svrhu za Pavlovu službu (usp. Djela 9:15; 19:21; 23:11). On mora (*dei*) svjedočiti u Rimu pred vladinim i vojnim vođama.

Pavlov život i vjera utjecali su na sudbinu njegovih drugova. Ovo isto produženje milosti može se vidjeti u Ponovljenome zakonu 5:10; 7:9; 1. Poslanici Korinćanima 7:14. Ovo ne uklanja osobnu odgovornost, nego naglašava moguć utjecaj vjerujućih obitelji, prijatelja, i suradnika.

27:25 Pavlova opomena iz Djela apostolskih 27:22: “zadržite svoju hrabrost”, PREZENT INFINITIVA, ponovljena je: “zadržite svoju hrabrost”, što je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA.

▣ **“jer ja vjerujem Bogu”** Pavlov susret sa živim Kristom osposobio ga je da vjeruje Riječi Božjoj (“izvršiti [će se] točno kako mi je bilo rečeno” - PRERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA). Vjera je ruka koja prima darove od Boga—ne samo spasenje, nego i dalekovidnost.

Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament* ima važnu izjavu i navod iz Rimljanina, *Life of Faith* [Život vjere]:

“Sad pristupamo NZ-u s jasnim razlikovanjem između vjere u jednu ruku, te pouzdanja i nade u drugu ruku. Vjera je uzimanje Boga za Njegovu riječ, dok su pouzdanje i ustrajnost kao i nada prikladni plodovi vjere, što se očituju u raznolikim oblicima povjerenja što vjernici osjećaju. Poruka dolazi do mene od Autora moga postojanja; to može biti prijetnja, obećanje, ili zapovijed. Ako to uzmem kao ‘da i amen’, to je Vjera;

i čin što ishodi jeste čin **amune** ili vjernosti Boga. Vjera. Sukladno Pismu, izgleda podrazumijeva riječ, poruku, ili otkrivenje. Tako načitan Rimljanin kaže u svome *Life of Faith*:—‘Vjera znači vjerovati istini Riječi Božje; to se odnosi na Njegovu neku izgovorenu riječ ili neko obećanje, i ona izražava uvjerenje da je osoba koja je to čula drži istinitom; on je odobrava, počiva na njoj, i djeluje sukladno njoj: to je vjera.’ Njen plod će se razlikovati obzirom na narav primljene poruke, i obzirom na okolnosti primatelja. Ona je vodila Nou da izgradi arku, Abrahama da prinese svoga sina, Mojsija da odbije biti zvan sinom faraonove kćeri, Izraelce da stupaju oko zidina Jerihona. Ja vjerujem Bogu da će biti onako kako mi je rekao – ovo je slika tijeka što Biblija naziva vjera” (str. 104-105).

Za “vjerujem” [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:27-32

²⁷Ali kad je došla četrdeseta noć, dok bijasmo tjerani u Jadransko more, oko ponoći mornari *započеше* slutiti da se približavaju nekom kopnu. ²⁸Oni uzeše visak za dubinsko mjerenje i nadoše da će ono biti dvadeset hvati; i malo kasnije uzeše drugi visak za mjerenje dubine i nadoše da će to biti pedeset hvati. ²⁹Bojeći se da bismo se mogli nasukati negdje na stijene, oni su bacili četiri jedra s pramca i željno čekali osvit dana. ³⁰Ali dok su mornari pokušavali pobjeći s broda i spustili brodski čamac u more, pretvarajući se da namjeravaju spustiti sidra s pramca, ³¹Pavao reče stotniku i vojnicima: “Osim ako ovi ljudi ne ostanu na brodu, vi sami ne možete biti spašeni.” ³²Onda vojnici prerežu užad od broskoga čamca i puste ga da padne.

27:27 “četrdeseta noć” Ovo vrijeme odgovara točnoj udaljenosti pokrivenoj njihovom plovidbenom konfiguracijom (tj. morsko sidro). Oni su putovali 476 milja po 36 milja na 24 sata.

▣ **“Jadransko more”** Ovo upućuje na južni središnji Mediteran (Jadran). Ne upućuje na Jadransko more našega vremena.

▣ **“započеше slutiti da se približavaju nekom kopnu”** Oni su možda čuli pljačkaše ili vidjeli određene ptice ili ribe.

27:28 “visak za mjerenje dubine” Ovo je od GLAGOLA što znači “baciti olovo”, što upućuje na ispuštanje teškoga užeta, koje je služilo označavanju dubine vode.

▣ **“hvati” [hvat]** Ovo je bio prostor između ispruženih ruku. To označava mjeru što su koristili mornari za izricanje dubine vode.

27:29 Još je uvijek bila tama. Nisu točno znali gdje su. Oni su željeli usporiti ili zaustaviti pristup broda na kopno sve dok ne vide gdje se brod kretao.

27:30 Ovi mornari nisu bili ljudi vjere. Oni bi napravili bilo što kako bi se spasili.

27:31 Postojali su neki uvjeti (TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE) povezani s Pavlovim najnovijim viđenjem i Božjim obećanjem.

▣ **“spašeni”** Ovo je SZ-ni smisao o fizičkome oslobođenju (usp. Jak 5:15). Znajući Pavla, ovi mornari, vojnici, i suputnici također su čuli Evanđelje, što donosi NZ-ni smisao pojma o duhovnome spasenju. Kakva tragedija je biti spašen od fizičke smrti kako bi se umrlo vječnom smrću!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:21: Spasenje \(SZ-ni pojam\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:33-38

³³Sve dok nije počelo svitati, Pavao ih je sve ohrabrivao neka uzmu nešto hrane, govoreći: “Danas je četrdeseti dan da neprekidno promatrate i bez hrane ste, ne uzimajući išta. ³⁴Zato vas ohrabrujem da uzmete nešto hrane, jer to je za vašu zaštitu, jer niti dlaka s glave ni od koga od vas neće propasti.” ³⁵Rekavši to, on uzme kruh i daje zahvale Bogu u prisutnosti svih, i prelomi ga i počne jesti. ³⁶Svi od njih bijahu ohrabreni i oni sâmi uzeše hranu. ³⁷Svih nas u brodu bijaše dvije stotine i sedamdeset i šest osoba. ³⁸Kad su pojeli dovoljno, oni *započеше* olakšavati brod izbacujući žitarice u more.

27:34 “**niti dlaka s glave ni od koga od vas neće propasti**” Pavao koristi riječ sličnu Isusovim riječima (usp. Lk 12:7; 21:18). To je bio hebrejski idiom o zaštiti (usp. 1. Sam 14:45; 2. Sam 14:11; 1. Kr 1:52).

27:35 Ovo ne upućuje na Večeru Gospodnju, nego pokazuje Pavlovu vjeru, čak usred krize. Pavlova vjera utjecala je na druge (usp. Djela 27:36).

27:37 “**dvije stotine i sedamdeset i šest**” Ovo uključuje posadu i putnike:

1. manuskript B (četvrto stoljeće) ima “76”
2. MSS κ (četvrto stoljeće) i C (peto stoljeće) imaju “276”
3. manuskript A (peto stoljeće) ima “275”
4. svi suvremeni engleski prijevodi imaju “276”.

UBS⁴ daje tome ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

27:38 Ovo je bio veliki brod za prijevod žitarica iz Egipta. Oni su već bacili u more sav drugi teret i opremu (usp. Djela 27:18).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 27:39-44

³⁹Kad je došao dan, oni nisu mogli prepoznati kopno; ali opazili su obalu s plažom, i odlučili potjerati brod na nju ako će moći. ⁴⁰I bacivši sidra, oni ih spustiše u more dok su istovremeno spustili užad od kormila; i izvukavši prednje jedro prema vjetru, krenuli su prema obali. ⁴¹Ali udarivši greben gdje se sastaju dva mora, oni su nasukali lađu; i pramac je bio zaglavljen čvrsto i ostao nepomičan, ali krma se počela lomiti od jačine valova. ⁴²Naum vojnika bio je ubiti zatvorenike, tako da nitko od njih ne može otplivati i pobjeći; ⁴³ali stotnik, želeći privesti Pavla sigurno, zadrži ih od njihove namjere, i zapovjedi neka oni koji mogu plivati skoče preko broda prvi i dođu do kopna, ⁴⁴a ostatak neka ih slijedi, neki na daskama, a drugi na raznim stvarima s broda. I tako se dogodi da oni svi bijahu došli sigurno na kopno.

27:39 Oni su još uvijek mogli nadzirati brod do nekog stupnja (usp. Djela 27:40).

Postoji grčka rukopisna varijanta povezana s “potjerati brod na nju” (usp. MSS κ , A, B²) i “dovesti brod na kopno sigurno” (usp. MSS B^{*} i C). Ove dvije riječi zvuče vrlo slično (*exōsai* vs. *eksōsai*). Drevni grčki manuskripti bili su često čitani jedan po jedan a prepisivali su ih mnogi. Pojmovi što zvuče slično često su zbunjivali.

27:40 Ovo upućuje na obalu što je uzrokovala mnoge brodolome. U ovome slučaju greben se razvio tamo gdje su se sastajali oceanski valovi i obalne vode.

NASB, NKJV, NJB

“kormila”

NRSV, TEV

“upravljačka vesla”

REB

“upravljačka vesla”

Ovo upućuje na dvojna kormila, što je bilo tipično za velike brodove. Jakovljeva poslanica 3:4 koristi ovu istu riječ za “kormilo”.

▣ “**prednje jedro**” Ovo je rijedak pojam, ali mora upućivati na malo jedro na pramcu (usp. Juvenal, *Sat.* 12.69).

27:42 “**Naum vojnika bio je ubiti zatvorenike**” Ako bi pobjegli vojnici bi snosili njihovu kaznu!

27:43 Pavlove riječi, vjera, i djelovanja uvjerile su vođu rimskoga kontingenta da mu vjeruje i zaštiti ga.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Lukino izvješće o Pavlovoj plovidbi za Rim ima mnogo nautičkih tehničkih pojmova. Što je implikacija toga?
2. Zašto su Djela apostolska 27:20 toliko teološki važna?

DJELA APOSTOLSKA 28

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Pavao na otoku Malti 28:1-10	Pavlova služba na Malti 28:1-10	Pavao na Malti 28:1-6 28:7-10	na Malti 28:1-6 28:7-10	čekanje na Malti 28:1-6 28:7-10
Pavao dolazi u Rim 28:11-15 28:16	dolazak u Rim 28:11-16	putovanje u Rim 28:11-15 28:16	od Malte do Rima 28:11-15 u Rimu 28:16	od Malte do Rima 28:11-14 28:15-16
Pavao propovijeda u Rimu 28:17-22	Pavlova služba u Rimu 28:17-31	Pavao i Židovi Rima 28:17-22	28:17-20 28:21-22	Pavao kontaktira rimske Židove 28:17-20 28:21-22
28:23-29		28:23-29 zaključak	28:23-27 28:28 28:29	Pavlovo očitovanje rimskim Židovima 28:23-27 (26-27) 28:28
28:30-31		28:30-31	28:30-31	Epilog 28:30-31

ČITANJE KRUGA TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuti, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:1-6

¹Kad su ih oni dovezli sigurno, onda doznadosmo da se otok zove Malta. ²Domoroci su nam pokazali izvanrednu ljubaznost; jer zbog kiše što je padala i zbog hladnoće, oni upališe vatru i prime nas sve. ³Ali kad je Pavao skupio svežanj prutova i stavio ih na vatru, izide zmija otrovnica zbog vrućine i čvrsto se uhvati se za njegovu ruku. Kad su domoroci vidjeli da stvor visi s njegove ruke, oni *započеше* govoriti jedan drugome: “Nesumnjivo ovaj je čovjek ubojica, i iako se spasio od mora, pravda mu ne dozvoljava živjeti.” ⁵Medutim on strese stvora u vatru i ne pretrpje ikakvu štetu. ⁶Ali oni su očekivali da će on oteći ili najednom pasti mrtav. Ali nakon što su čekali dugo vremena vidjevši kako mu se nije dogodilo ništa neobično, oni promijene svoja mišljenja i *započеше* govoriti da je on bog.

28:1 “oni dovezli sigurno” Ovo može biti pojam *sōzō* (usp. Djela 27:31) s *dia* prefiksom. Uobičajeno je bio korišten za nekoga tko je stigao sigurno (usp. Djela 23:24; 27:44; 28:1.4). Luka ga čak koristi za fizičko iscjeljenje u Evanđelju po Luki 7:3.

AORIST PASIVNOGA PARTICIPA pokazuje da je Luka dodao sigurnost kao bivanu osiguranu od Boga (PASIVNO STANJE) sukladno Njegovoj riječi (usp. Djela 27:21-26).

▣ **“Malta”** Fenicijski mornari također su ovaj otok nazivali Malta, što je bio kanaanski pojam što znači “utočište /zaklonište”. To je prvotno bila fenicijska kolonija. Smješten je između Sicilije i Sjeverne Afrike. Dug je samo osamnaest milja i širok osam milja, ali njegov položaj davao mu je veliku pomorsku trgovačku vrijednost. Imao je nekoliko dobrih luka.

28:2 “Domoroci” Ovo je doslovno “barbari”. To nije pogrđan naslov, nego jednostavno upućuje na bilo koga tko nije govorio grčki ili latinski.

▣

NASB	“izvanrednu ljubaznost”
NKJV, NRSV, NJB	“neuobičajenu ljubaznost”
TEV	“bijahu vrlo prijateljski”
REB	“neobično ljubazni”
Pešita	“veliku ljubaznost”

Ovo pojačani izričaj ima pojam *philanthrōpos*, što je doslovno “ljubitelj ljudi” kao u Djelima apostolskim 27:3. Posebna briga i opskrba što su dali ovi domoroci bila jer zbog Pavlova čudesna susreta sa zmijom na obali. Ovo, i druga čudesna djela (usp. Djela 28:7-10), otvarala su vrata za evangelizaciju! Pavao je uvijek imao na umu naviještanje Evanđelja (usp. 1. Kor 9:19-23).

28:3 “Pavao (je) skupio svežanj prutova” Ovo stvarno pokazuje Pavlovu poniznost. On je radio zajedno sa svima ostalima. Nikakav elitizam od događaja na cesti za Damask!

▣ **“zmija otrovnica ... čvrsto se uhvati se za njegovu ruku”** Ova osnova pojma znači “pričvrstiti”. Može značiti “ugristi” ili “uviti se”.

28:4 “stvor ” Ovaj pojam za “stvor” postao je medicinski pojam za zmije otrovnice (usp. Djela 10:12).

▣ **“pravda mu ne dozvoljava živjeti”** Ova “pravda” bila je ime jednoga od njihovih bogova. Oni su izražavali ironiju situacije, slično Knjizi proroka Amosa 5:19. Stih 6 pokazuje da su ovi otočki domoroci bili sujevjerni mnogobošci.

28:6 Ovo otočani imali su osobno iskustvo sa zmijama na otoku. Njihova temeljita promjena stava slična je poganskim reakcijama na čudesa u Djelima apostolskim 14:11-13.

▣ **“oteći”** Ovo je jedan od mnogih medicinskih pojmova što koristi Luka (usp. Djela 28:8). Nađen je jedino ovdje u NZ-u.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:7-10

⁷Sad u susjedstvu toga mjesta bila su zemljišta što su pripadala vodećem čovjeku otoka, imenom Publije, koji nam je dao dobrodošlicu i ugostio nas ljubazno tri dana. ⁸I dogodi se da otac Publija bijaše ležao u krevetu zaražen s opetovanom vrućicom i proljevom; i Pavao ode vidjeti ga i nakon što se pomolio, položio je svoje ruke na njega i iscijelio ga. ⁹Nakon toga što se dogodilo, ostatak ljudi na otoku koji su imali bolesti bijahu dolazili k njemu i bivali izliječenima. ¹⁰Oni su nas također počastili s mnogim znacima poštovanja; i kad smo krenuli ploviti, oni su nas opskrbili sa svime što smo trebali.

28:7 “vodećem čovjeku” Ova riječ znači neku vrstu vladinoga dužnosnika, doslovno “prvi” (usp. Djela 13:50; Lk 19:47, “od ljudi”; 16:12, “od grada”). To je nađeno na dva natpisa na ovome otoku, jedan na grčkome a jedan na latinskome. Rim je dopustio ovome otoku samo-upravu do neke točke, puno rimsko građanstvo.

28:8 “ležao u krevetu zaražen s opetovanom vrućicom i proljevom” Malta je bila poznata po svojoj vrućici što je dolazila od mikroba u njihovu kozjem mlijeku.

▣ **“položio je svoje ruke na njega i iscijelio ga”** [Vidjeti Posebne teme u Djelima apostolskim 6:6: Polaganje ruku u Bibliji;](#) i u [4:30: Iscjeljenje \(je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?\)](#).

28:9 Oba od ovih GLAGOLA su IMPERFEKT što podrazumijeva ponovljeno ili nastavljeno djelovanje u prošlosti (INDIKATIVNI NAČIN). Oni su nastavili dolaziti. Bog ih je nastavljao iscjeljivati kroz Pavla.

Grčki GLAGOL iza engleskoga prijevoda “bivali izliječenima” je *therapeuō*, od kojeg dobivamo englesku riječ “therapy” /terapija. Pojam se može koristiti za “službu” kao i za “iscjeljenje”. Jedino određeni okvir može odrediti koji je prikladan.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:11-15

¹¹Po završetku tri mjeseca mi nastavismo ploviti na aleksandrijskome brodu koji je prezimio na otoku, i koji je imao sprijeda kip glave Blizanaca. ¹²Nakon što smo došli u Sirakuzu, ostadosmo tamo tri dana. ¹³Od tamo plovili smo okolo i stigli u Regij, i dan kasnije pojavio se južni vjetar, a drugoga dana došli smo u Puteole. ¹⁴Tamo smo našli neku braću, i bijasmo pozvani neka ostanemo s njima nekoliko dana; i tako smo došli u Rim. ¹⁵A braća, kad su čuli za nas, došli su od tamo do Trga Apii i Tres Tabernae kako bi nas sreli; i kad ih je Pavao vidio, on zahvali Bogu i ohrabrio se.

28:11 “aleksandrijskome brodu” Ovo je bio vjerojatno još jedan veliki brod za prijevoz žitarica što je išao u Napuljski zaljev iz Egipta (usp. Djela 27:6,38).

▣ **“brodu koji je prezimio na otoku”** Mediteransko more bilo je previše olujno za plovidbu tijekom zimskih mjeseci. Brodske linije otvarale su se opet u kasnoj veljači ili ožujku.

▣ **“sprijeda kip glave Blizanaca”** Ovo upućuje na Zeusove sinove-blizance, Kastera i Poluksa. Oni su u rimskome panteonu bili zaštitnici mornara. Posejdon im je davao snagu i nadzor nad vjetrom, valovima, i olujama. Njihovo posebno zvijezde bilo je Gemini /Blizanci. Očito je postojao njihov drvorez na pramcu, dva mala patuljka slična ljudima.

28:12 “Sirakuzu” [Sirakuza] Ovo je bio glavni grad Sicilije na istočnoj obali. Ova luka bila je osamdeset milja sjeverno od Malte.

28:13 “plovili smo okolo” Drevni uncijalni manuskripti ⳉ (*Siniaticus*), i B (*Vaticanus*) imaju “mjerno sidro”, što je bio tehnički plovidbeni pojam (toliko osobit za Luku), ali drugi drevni rukopisi P⁷⁴, ⳉ^c, i A imaju “prošli”, kao u 16:8.

▣ **“Regij”** Ovo je grad na jugozapadnome putu Italije.

▣ **“Puteole”** Ovo je bilo središte uvoza žitarica za Rim u Napuljskome zaljevu. Proputovali su oko 180 milja u dva dana.

28:14 “Tamo smo našli neku braću” Postojale su kršćanske zajednice u Italiji (usp. Djela 28:15) i u Rimu koje su prigrlile Pavla.

28:15 “Trga Apii” Ovo je bio završetak puta s lađom od juga Italije i početak velike rimske glavne ceste nazvane *Via Apija* /Apijski put. Do Rima je bilo četrdeset i tri milje.

▣ **“Tres Tabernae”** Ovo je bilo odmaralište oko trideset i tri milje od Rima.

▣ **“Pavao ... se ohrabri”** Pavao je očito postao opet obeshrabren. Čini se da je tome bio sklon. Isus mu se ukazao osobno nekoliko puta da ga ohrabri.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:16

¹⁶Kad smo ušli u Rim, Pavlu je bilo dopušteno ostati sâm, s vojnikom koji ga je čuvao.

28:16 “Kad smo ušli u Rim” Ovo nije bio način što je Pavao očekivao da će doći u Rim. Ali, to je bio Božji način pripreme Pavla da govori rimskim vladinim, vojnim, i religijskim vođama.

▣ **“Pavlu je bilo dopušteno ostati sam, s vojnikom koji ga je čuvao”** Pavao je bio smješten u kućni pritvor. Svjedočanstvo časnika koji ga je doveo bilo je instrument u ovoj odluci.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:17-22

¹⁷Nakon tri dana Pavao je pozvao zajedno one koji su bili vodeći ljudi Židova, i kad su došli zajedno, on im *započe* govoriti: “Braćo, iako nisam učinio ništa protiv našega naroda ili običaja naših očeva, ipak ja sam bio predan kao zatvorenik iz Jeruzalema u ruke Rimljana. ¹⁸I kad su me oni ispitali, bili su voljni osloboditi me jer nije postojala osnova za osuditi me na smrt. ¹⁹Ali kad su se Židovi usprotivili, bio sam prisiljen prizvati se na Cara, ne zato što sam imao ikakvu pritužbu protiv svoga naroda. ²⁰Iz toga razloga, dakle, zahtijevao sam vidjeti vas i govoriti s vama, jer ja nosim ovaj okov zbog nade Izraela.” ²¹Oni mu rekoše: “Mi nismo niti primili pisma iz Judeje glede tebe, niti je došao ikoji od braće ovdje i izvijestio ili rekao išta loše o tebi. ²²Nego mi žudimo čuti od tebe koji su tvoji pogledi; jer što se tiče ove sljedbe, nama je poznato da se protiv nje govori posvuda.”

28:17 “Pavao je pozvao zajedno one koji su bili vodeći ljudi Židova” Ovo je bio Pavlov uobičajen pristup (usp. Rim 1:16; 2:9). On objašnjava svoje trenutačne okolnosti i otvara vrata za predstavljanje Evandjelja.

28:18-19 Ovdje se ponovno može jasno vidjeti Lukina apologetska svrha! Kršćanstvo nije bilo prijjetnja rimskoj vladi.

28:19 “Židovi usprotivili” Ova frazeologija je izgleda čudna židovskim vođama u Rimu. Luka koristi *Ioudaios* (Židovi) u dva smisla:

1. nacionalnost – Djela apostolska 2:5.11; 9:22; 10:22.28; 11:19; 13:56; 14:1; 16:1.3.20; 17:1; 17:10.17; 18:2.4.5.19; 19:10.17.34; 20:21; 21:21.39; 22:3.12; 24:5.9; 24:24.27; 25:8.9.24; 20:7; 28:17
2. oni koji su imali spoznaju od očevidaca o posljednjem tjednu Isusova života - Djela apostolska 2:15; 10:39.

On ju također koristi u različitim procjenama:

1. u negativnome smislu – Djela apostolska 9:23; 12:3.11; 13:45.50; 14:2.4.5.19; 17:5.13; 18:12.14.28; 19:13.14.33; 20:3.19; 21:11.27; 22:30; 23:12.20.27; 24:19; 25:2.7.10.15; 26:2.21; 28:19
2. u pozitivnome smislu – Djela apostolska 13:43; 14:1; 18:2.24; 21:20.

Moguće je najbolji tekst u Djelima apostolskim što pokazuje različita suzvučja toga pojma onaj u Djelima apostolskim 14:1-2.

28:20 “zbog nade Izraela” Pavao naslovljava ove židovske vođe na takav način kao da učvršćuje odnos sa svojim slušateljstvom. On pokušava naći zajedničko tlo s ovima židovskim vođama u “nade Izraela”. Za Pavla, to je upućivalo na Isusa, za njih, na Obećanoga Dolazećeg, Mesiju ili moguće na uskrsnuće!

28:21 Manjak obavijesti o Pavlu iznenađujuće je u svjetlu Pavlove službe na tri misijska putovanja te događaja i glasina u Jeruzalemu.

28:22 Očito su se novosti o Isusu širile i mnogi su se odazvali Evanđelju. U židovskim krugovima to nisu bile dobre vijesti! Međutim, ovi židovski vođe bili su voljni slušati Pavla.

▣ “**ove sljedbe**” [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:22: Isus Nazarećanin.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:23-29

²³Kad su odredili dan za Pavla, oni dodoše k njemu u njegov stan u velikome broju; i on im bijaše objašnjavao svečano svjedočeci o kraljevstvu Božjem i pokušavao ih uvjeriti glede Isusa, i iz Zakona Mojsija i iz Proroka, od jutra sve do večeri. ²⁴Neki su bivali uvjereni izgovorenim stvarima, ali drugi nisu htjeli povjerovati. ²⁵I kad se nisu složili jedni s drugima, oni *započeše* odlaziti nakon što je Pavao izgovorio jednu *razdvajajuću* riječ: “Sveti Duh pravo je rekao kroz Izaiju proroka vašim očevima, ²⁶govoreći:

‘IDI K OVOME NARODU I RECI,
VI ĆETE SLUŠATI, ALI NEĆETE RAZUMIJETI;
I VI ĆETE GLEDATI, ALI NEĆETE UVIDJETI;
²⁷JER SRCE OVOGA NARODA POSTALO JE TUPO,
I SA SVOJIM UŠIMA ONI JEDVA ČUJU,
I ONI SU ZATVORILI SVOJE OČI;
INAČE BI MOGLI VIDJETI SA SVOJIM OČIMA,
I ČUTI SA SVOJIM UŠIMA,
I RAZUMIJETI SA SVOJIM SRCEM I VRATITI SE,
I JA BIH IH ISCIJELIO.’

²⁸Stoga neka bude znano vama da je ovo spasenje Božje poslano poganima; oni će također slušati.” ²⁹[Dok je on izgovorio ove riječi, Židovi su otišli, s velikom prepirkom među sobom.]

28:23 “oni dodoše u velikome broju ... od jutra sve do večeri” Pavao je objašnjavao kršćansku vjeru ovim Židovima čitav dan! Kakva čudesna prigoda.

▣ “**kraljevstvu Božjem**” Ovo je bila središnja tema Isusova propovijedanja i učenja (parabole). Ono je sadašnja stvarnost u životima vjernika i buduće dovršenje Božje vladavine nad čitavom palom Zemljom (usp. Mt 6:10). Ovaj izričaj očito nije povezan samo s Izraelom, nego je bio sastavni dio Izraelove nade (usp. Djela 28:20).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ “**iz Zakona Mojsija i iz Proroka**” Ovo su dvije od tri podjele Hebrejskoga kanona (vidjeti bilješku u Djelima 24:14) što je stajala za čitav SZ (usp. Mt 5:17; 7:12; 22:40; Lk 16:16; 24:44; Djela 13:15; 28:23). Pavlova metodologija (Kristološka tipologija i navješćujuće proročanstvo) morala je postaviti SZ-ne tekstove usporedo s Isusovim životom.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:16: Hebrejski kanon.](#)

28:24 Ovo odražava misteriju Evanđelja. Zašto neki povjeruju a neki ne misterija je suverenosti Božje i ljudske slobodne volje.

U neku ruku Pavlova služba židovskim vođama u Rimu jeste mikrokozmos Pavlove službe. On je prvo dijelio sa Židovima. On je podijelio Isusovo ispunjenje SZ-nih Pisama. Neki su povjerovali, ali većina nije. To je isto bilo naviješteno u SZ-u (usp. Iz 6:9-10).

28:25-27 “**Sveti Duh pravo je rekao kroz Izaiju**” Ovo otkriva Pavlovo viđenje tajne Izraelove nevjere! Navod u stihovima 26-27 je iz Knjige proroka Izaije 6:9-10. Isus je koristio ovaj stih često o ljudskoj nevjeri (usp. Mt 13:14-15; Mk 4:12; Lk 8:10; Iv 12:39-40). Do ovoga vremena Pavao je već napisao Poslanicu Rimljanima 9 - 11 (zašto je Izrael odbacio svoga Mesiju?). Izrael SZ-a nije želio /nije također u potpunosti vjerovao. Postojao je Ostatak od vjere, ali većina od nevjere.

28:28 “**ovo spasenje Božje poslano (je) poganima**” Ovo može biti smjeranje na Psalam 67, posebice Djela apostolska 28:2. Ovaj sveopći vid kršćanstva jeste onaj što je prouzročio nered u Jeruzalemu i bio je neprekidni problem za mnoge

Židove. Ovo je logično iz Knjige Postanka 1:26.27; 3:15; 12:3. To je bilo prorečeno u Knjigama proroka Izaije, Miheja, i Jone. To je Pavao jasno izjavio kao Božji vječni naum u Poslanici Efežanima 2:11 - 3:13!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **“oni će također slušati”** Ovo je istina iz Poslanice Rimljanima 9 - 11. Židovi su odbacili Mesiju jer On nije odgovarao njihovim očekivanjima i jer je Evanđelje otvorilo vrata vjere svim ljudima.

NZ-ni problem zapravo nije Židov nasuprot poganina, nego vjernik nasuprot nevjernika. Problem nije tko je vaša majka, nego je li vaše srce otvoreno Božjem Duhu i Božjem Sinu?!

28:29 Ovaj stih izostavljen je u drevnima grčkim rukopisima P⁷⁴, κ , A, B, i E. Ne pojavljuje se ni u kojem grčkom manuskriptu prije P, što datira u šestome stoljeću. UBS⁴ ocjenjuje njegovo isključivanje ocjenom “A” (izvjesno).

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 8:37: Tekstualni kriticizam.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 28:30-31

³¹I on je ostao dvije pune godine u svojoj vlastitoj iznajmljenoj četvrti i dao je dobrodošlicu svima koji su došli k njemu, ³¹propovijedajući kraljevstvo Božje i učeci glede Gospodina Isusa Krista s potpunom otvorenosću, nesmetano.

28:30 “dvije pune godine” Ovo je moguće bilo:

1. normalno vremensko razdoblje zahtijevano kako bi se moglo vidjeti Cezara
2. vrijeme potrebno kako bi se dobili novi papiri od Festa
3. naredeno razdoblje čekanje za svjedoka iz Azije ili Jeruzalema
4. blizu pravnoga statusa zastara.

Tijekom ovoga vremena Pavao je napisao svoja pisma iz zatvora (Kol, Ef, Flm, i Fil).

▣ **“u svojoj vlastitoj iznajmljenoj četvrti”** Pavao je imao neke izvore prihoda:

1. on je radio kao izrađivač šatora ili kao kožarski radnik
2. on je bio pomognut od crkava (Solun i Filipi)
3. on je imao neka naslijeđena sredstva.

▣ **“dao je dobrodošlicu”** Luka koristi ovaj pojam često sa suzvukom o “srdačna dobrodošlica” (usp. Djela 18:27; 28:30 i *paradechōmai* u Djelima 15:4). Korišten je o mnoštvu koje je dobrodošlo k Isusu u Evanđelju po Luki 8:40 i 9:11. Upotrijebljen je o dobrodošlosti Evanđelja što je propovijedao Petar u Djelima apostolskim 2:41.

▣ **“svima koji su došli”** Ovo je bio problem. Pavlovo Evanđelje imalo je sveopći doseg. To su “dobre vijesti” za sve ljude, ne samo za Židove!

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim: Uvod: Svrha i građa: Kerygma.](#)

28:31 “propovijedajući ... učeci” Rana, poslije-apostolska Crkva činila je razliku između ova dva načina predstavljanja istine. Tijelo propovijedi zapisanih u Djelima apostolskim (Petar, Stjepan, Pavao) nazvano je *Kerygma* (naviještanje, usp. Djela 20:25; 28:31; Rim 10:8; Gal 2:2; 1. Kor 9:27; 2. Tim 4:2), dok je Isusovo učenje tumačeno u Poslanicama nazvano *Didahe* (poučavanje, usp. Djela 2:42; 5:28; 13:12; Rim 16:17; 1. Kor 14:20).

▣ **“s potpunom otvorenosću”** [Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

▣ **“kraljevstvo Božje”** Ovo je bio subjekt Isusova propovijedanja. To upućuje na vladavinu Boga u srcima ljudi sad što će biti jednoga dana dovršeno na Zemlji kao što je na Nebu. Ovaj odlomak također pokazuje da glavna tema nije samo za Židove.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 1:3: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ **“Gospodina”** “Gospodin” je prijevod hebrejskoga pojma *adon*, što znači “vlasnik, muž, gospodar, ili gospodin”. Židovi su se bojali izgovaranja svetoga Imena YHWH kako ga ne bi uzimali uzaludno i prekršili jednu od Deset zapovijedi. Bilo kad su

čitali Pisma, oni su zamijenili *Adon* umjesto YHWH. To je razlog zašto naši engleski prijevodi koriste sva velika slova GOSPODIN za YHWH-u u SZ-u. Prijenosom ovoga naslova (*kurios* u grčkome) na Isusa, NZ-ni autori potvrđuju Njegovo Božanstvo i jednakost s Ocem.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:34: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“Isusa”** “Isus” je ime što je anđeo dao bebi u Betlehemu (usp. Mt 1:21). Sastavljeno je od dvije hebrejske imenice: “YHWH”, zavjetno Ime za Božanstvo, i “spasenje” (tj. Hošea). To je isto hebrejsko ime kao Jošua. Kad se koristi samo često poistovjećuje čovjeka, Isusa iz Nazareta, sina Marije (npr. Mt 1:16.25; 2:1; 3:13.15.16).

▣ **“Krista”** “Krist” je grčki prijevod hebrejskog *Mesija* (tj. Pomazanik, [vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:3: Mesija](#)). Ono potvrđuje Isusov SZ-ni naslov kao YHWH-inog Obećanog poslanog da uspostavi Novo doba pravednosti.

[Vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:36: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Korinćanima 4:5\).](#)

▣

NASB

“s potpunom otvorenošću, nesmetano”

NKJV

“s potpunim pouzdanjem, ništa ne izostavljajući”

NRSV

“s potpunom smjelošću i bez prepreke”

TEV

“govoreći s potpunom smjelošću i slobodom”

NJB

“s potpunom neustrašivošću i bez ikoje prepreke ni od koga”

REB

“posve otvoreno i bez prepreke”

Pešita

“bez prepreke”

Ovaj stih pokazuje da rimske vlasti nisu smatrale kršćanstvo rušilačkim ili opasnim. Grčki tekst završava s PRIDJEVOM “nesputano” ili “nesmetano”. Ovo čini se naglašava neprekidnu narav zadatka navješćivanja **ī** sile Duha.

Mnogi su pretpostavljali, temeljeno na Djelima apostolskim 1:1 uporabu “prvoj”, što podrazumijeva više nego dvije, da je Luka naumio napisati i treći tom. Neki čak misle da bi treći tom mogla biti Pastoralna pisma (1. Tim, 2. Tim i Tit).

Za grčki pojam (*parrhēsia*), preveden “otvorenošću” u NASB-i, [vidjeti Posebnu temu u Djelima apostolskim 2:29: Smjelost \(*parrhēsia*\).](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto Djela apostolska završavaju s Pavlom koji je još uvijek u zatvoru? Zašto završavaju tako naglo?
2. Zašto Luka uzima toliko mnogo vremena u opisivanju Pavlova puta i ostanka u Rimu?
3. Zašto Pavao uvijek pokušava svjedočiti Židovima prvo?
4. Objasnite razliku između *Kerygma* i *Didache*.

DODACI

KRATKE ODREDBE GRČKIH GRAMATIČKIH POJMOVA

Koine grčki, često nazvan helenistički grčki, bio je zajednički jezik mediteranskoga svijeta počevši od osvajanja Aleksandra Velikoga (336.-323. g.pr.Kr.) i trajao je oko osam stotina godina (300. g.pr.Kr. – 500. g.po.Kr.). To nije bio samo pojednostavljen, klasičan grčki, nego na mnogo načina noviji oblik grčkoga što je postao drugim jezikom drevnoga Bliskog Istoka i mediteranskoga svijeta.

Grčki Novoga zavjeta bio je jedinstven na neke načine zbog njegovih korisnika, osim Luke i autora Poslanice Hebrejima, koji su vjerojatno koristili aramejski kao svoj prvenstveni jezik. Prema tome, njihova su pisanja bila pod utjecajem idioma i gradbenih oblika aramejskoga. Isto tako, oni su čitali i navodili Septuagintu (grčki prijevod SZ-a) koji je također bio pisan u koine grčkom. Ali Septuaginta je isto tako bila pisana od židovskih znanstvenika čiji materinji jezik nije bio grčki.

Ovo služi kao podsjetnik da ne možemo gurati Novi zavjet u zbijenu gramatičku građu. On je jedinstven a ipak ima mnogo zajedničkoga s: (1) Septuagintom; (2) židovskim pisanjima kao onima od Josipa [Flavija – op.prev.]; i (3) papirusima nađenima u Egiptu. Kako onda pristupamo gramatičkoj raščlambi Novoga zavjeta?

Gramatičke osobine koine grčkog i koine grčkoga Novoga zavjeta su isprepletene. Na mnogo načina to je bilo vrijeme pojednostavljenja gramatike. Okvir će biti naš glavni vodič. Riječi jedino imaju značenje u širem okviru, prema tome, gramatička građa može biti jedino razumljiva u svjetlu: (1) određenoga autorova stila; i (2) određenoga okvira. Nisu moguće ikakve zaključne odredbe grčkih oblika i građa.

Koine grčki bio je prvenstveno govorni jezik. Često ključ za tumačenje jeste vrsta i oblik GLAGOLA. U većini glavnih kratkih rečenica GLAGOL će se pojaviti prvi, pokazujući svoju nadmoćnost. U raščlanjivanju grčkoga GLAGOLA moraju biti zabilježena tri dijela obavijesti: (1) temeljni naglasak GLAGOLSKOGA VREMENA, STANJA i NAČINA (akcidencija ili morfologija); (2) temeljno značenje određenoga GLAGOLA (leksikografija); i (3) tijek okvira (sintaksa).

I. GLAGOLSKO VRIJEME

A. Glagolsko vrijeme ili vid uključuje odnos GLAGOLA s dovršenim djelovanjem ili nedovršenim djelovanjem. To se često naziva “SVRŠENI GLAGOL“ i “NESVRŠENI GLAGOL”.

1. SVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na okolnost nekog djelovanja. Nije dana daljnja obavijest osim da se nešto dogodilo! Njen početak, nastavak ili vrhunac nije naslovljen.
2. NESVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na nastavljujući tijek nekog djelovanja. Ono može biti opisano u pojmovima pravocrtnoga djelovanja, trajnoga djelovanja, napredujućega djelovanja, itd.

B. Glagolska vremena mogu se grupirati po tome kako autor vidi djelovanje kao napredovanje:

1. to se dogodi = AORIST
2. to se dogodilo i ishodi ostaju = PERFEKT
3. to se bijaše dogodilo u prošlosti i ishodi su ostali, ali ne sad = PLUSKVAMPERFEKT
4. to se događa = PREZENT
5. to se dogodiše = IMPERFEKT
6. to će se dogoditi = FUTUR

Jasan primjer o tome kako ova GLAGOLSKA VREMENA pomažu u tumačenju mogao bi biti pojam “spasiti”. Bio je korišten u nekoliko različitih glagolskih vremena kako bi pokazao oboje i njegov tijek i vrhunac:

1. AORIST – “bijasmo spašeni” (usp. Rim 8:24)
2. PERFEKT – “bili smo spašeni i ishod se nastavlja” (usp. Ef 2:5.8)

3. PREZENT – “spašeni smo” (usp. 1. Kor 1:18; 15:2)
 4. FUTUR – “bit ćemo spašeni” (usp. RIm 5:9.10; 10:9).
- C. Usredotočujući se na GLAGOLSKA VREMENA, tumači traže razlog izvornoga autorovog izbora za izražavanjem sâmoga sebe u određenome VREMENU. Mjerilo “ne natrpanog” vremena bio je AORIST. On je bio redovito “neodređen”, “neoznačen”, ili “bez dodataka” oblik GLAGOLA. Mogao se koristiti na mnogostruke načine koje mora odrediti okvir. Jednostavno je bilo navedeno da se nešto dogodilo. Vid prošloga vremena bio je jedino namjeravan u INDIKATIVNOM NAČINU. Ako je bilo upotrijebljeno ikoje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, bilo je naglašeno nešto više određeno. Ali što?
1. PERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o dovršenome djelovanju s trajnim ishodima. Na neki je način to bila složenica AORISTA i PREZENTA GLAGOLSKIH VREMENA. Uobičajeno je žarište na trajnim ishodima ili dovršetku nekog djelovanja (primjer: Ef 2:5 i 8: “vi ste bili i nastavljate biti spašeni”).
 2. PLUSKVAMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ovo je kao PERFEKT osim što su trajni ishodi završeni. Primjer: Evanđelje po Ivanu 18:16: “Petar bijaše stajao na vratima s vanjske strane”.
 3. PREZENT GLAGOLSKO VRIJEME. On govori o nekome nepotpunome ili nedovršenome djelovanju. Žarište je uobičajeno na nastavljanju događaja. Primjer: I. Ivanova poslanica 3:6 i 9: “Svatko tko prebiva u Njemu ne nastavlja grijehiti.” “Svatko tko je rođen od Boga ne nastavlja činiti grijeh.”
 4. IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. U ovome glagolskom vremenu odnos s GLAGOLSKIM VREMENOM PREZENTA analogan je odnosu između PERFEKTA i PLUSKVAMPERFEKTA. IMPERFEKT govori o nedovršenome djelovanju koje se dogodilo ali sad je završeno ili o početku nekog djelovanja u prošlosti. Primjer: Evanđelje po Mateju 3:5: “tada sav Jeruzalem nastavljaše uzlaziti k njemu” ili onda sav Jeruzalem počeo uzlaziti k njemu”.
 5. FUTUR GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o nekom djelovanju koje je uobičajeno preneseno u okvir budućega vremena. Usredotočuje se na mogućnost za neki događaj prije negoli na sadašnji događaj. Često govori o izvjesnosti događaja. Primjer: Evanđelje po Mateju 5:4-9: “Blagoslovljeni su oni oni će...”

II. STANJE

- A. STANJE opisuje međusobni odnos između djelovanja GLAGOLA i njegova SUBJEKTA.
- B. AKTIVNO STANJE bilo je uobičajeno, očekivano, nenaglašen način potvrde da je subjekt izvršio djelovanje GLAGOLA.
- C. PASIVNO STANJE znači da je subjekt primio djelovanje GLAGOLA proizvedenog od vanjskog posrednika. Vanjski posrednik koji proizvodi djelovanje bio je naznačen u grčkome NZ-u sljedećim PRIJEDLOZIMA i padežima:
 1. osobni izravni posrednik s *hupo* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22; Djela 22:30)
 2. osobni prijelazni posrednik s *dia* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22)
 3. neosobni posrednik s *en* s INSTRUMENTALOM
 4. ponekad ili osobni ili neosobni posrednik sa sâmim INSTRUMENTALOM.
- D. SREDNJE STANJE znači da subjekt proizvodi djelovanje GLAGOLA i također je izravno uključen u djelovanje GLAGOLA. To je često nazvano stanje povećanoga osobnog zanimanja. Ovakva građa naglašavala je subjekt kratke rečenice ili rečenicu na neki način. U engleskome takva građa nije nađena. U grčkome ima široke mogućnosti značenja i prevođenja. Neki primjeri oblika su:
 1. POV RATNO – izravno djelovanje subjekta na samog sebe. Primjer: Evanđelje po Mateju 27:5: “objesio se”.
 2. KOJE POJAČAVA – subjekt proizvodi djelovanje za samoga sebe. Primjer: II. Poslanica Korinćanima 11:14: “Sâm se Sotona pretvara u anđela svjetla”.
 3. RECIPROČNO (UZAJAMNO) – uzajamno djelovanje dva glagola. Primjer: Evanđelje po Mateju 26:4: “oni se savjetovahu jedan s drugim”.

III. NAČIN (ili "OBLIK")

- A. U koine grčkom postoje četiri NAČINA. Oni označavaju odnos GLAGOLA sa stvarnošću, barem u okviru autorova vlastitog mišljenja. NAČINI su podijeljeni u dvije široke skupine: onu koja označava stvarnost (INDIKATIV) i onu koja označava mogućnost (KONJUNKTIV, IMPERATIV i OPTATIV [željni način– op.prev.]).
- B. INDIKATIVNI NAČIN bio je uobičajen način za izražavanje djelovanja koje se pojavilo ili se pojavljivalo, barem u autorovom razmišljanju. To je bio jedini grčki način koji je izražavao konačno vrijeme, ali čak i ovdje je njegov vid bio drugotan [sporedan].
- C. KONJUNKTIVNI NAČIN izražavao je moguće buduće djelovanje. Nešto se još nije dogodilo, ali prilike su bile pogodne da se bude dogodilo. On ima mnogo zajedničkoga s FUTUROM INDIKATIVA. Razlika je bila ta da KONJUNKTIV izražava neki stupanj sumnje. U engleskome to je često izraženo pojmovima "moći", "htjeti", "smjeti" ili "može biti".
- D. OPTATIVNI NAČIN izražavao je želju teorijski moguću. Smatrao se jednim korakom dalje od stvarnosti nego KONJUNKTIV. OPTATIV je izražavao mogućnost pod određenim uvjetima. OPTATIV je bio rijedak u Novome zavjetu. Najučestalija uporaba je Pavlov čuveni izričaj: "Daleko od toga" (KJV "Bože sačuvaj"), korišten pedeset puta (usp. Rim 3:4.6.31; 6:2.15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1. Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Ostali primjeri nađeni su u Evandelju po Luki 1:38; 20:16, Djelima apostolskim 8:20, i 1. Poslanici Solunjanima 3:11.
- E. IMPERATIVNI NAČIN naglašavao je moguću zapovijed, ali naglasak je bio na nakani govornika. On potvrđuje samo voljnu mogućnost i bio je uvjetovan izborom drugoga. Postojala je posebna uporaba IMPERATIVA u molitvama i zahtjevima treće osobe. Ove su zapovijedi u NZ-u nađene jedino u PREZENTU i AORIST GLAGOLSKOME VREMENU.
- F. Neke gramatičke skupine razvrstavaju PARTICIPE kao još jednu vrstu načina. U grčkome NZ-u vrlo su zajednički, uobičajeno određeni kao GLAGOLSKI PRIDJEVI. Oni su prevedeni zajedno s glavnim GLAGOLOM s kojim su u odnosu. Bila je moguća široka mogućnost prevođenja PARTICIPA. Najbolje se savjetovati s nekoliko engleskih prijevoda. *The Bible in Twenty Six Translations* izdan od Bakera ovdje je od velike pomoći.
- G. AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA bio je uobičajen ili "neoznačen" način za bilježenje događaja. Bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE ili NAČIN imali su neko osobito značenje tumača koje je izvorni autor želio prenijeti.

IV. Za osobu koja nije osposobljena za grčki sljedeća će pomagala za proučavanje osigurati potrebne obavijesti:

- A. Friberg, Barbara i Timothy: *Analytical Greek New Testament*; Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred: *Interlinear Greek-English New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D.: *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray: *Essentials of New Testament Greek*; Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akademski ovlašten dopisni tečaj koine grčkog dostupan je preko *Moody Bible Institute* u Chicagu, IL.

V. IMENICE

- A. Prema sintaksi, IMENICE su razvrstane prema PADEŽU. PADEŽ je bio onaj sklanjajući oblik IMENICE koji je pokazivao njen odnos s GLAGOLOM i ostalim dijelovima rečenice. U koine grčkom mnoga od djelovanja PADEŽA bila su naznačena PRIJEDLOZIMA. Budući da je oblik PADEŽA bio sposoban odrediti nekoliko različitih međusobnih odnosa, PRIJEDLOZI su se razvili kako bi dali jasnije razdvajanje ovih mogućih djelovanja.
- B. Grčki PADEŽI razvrstani su na sljedećih osam načina:
1. NOMINATIV je bio korišten za imenovanje i to je uobičajeno bio SUBJEKT rečenice ili kratke rečenice. Bio je također korišten za PREDIKATNE IMENICE i PRIDJEVE s povezivanjem GLAGOLA "biti" ili "postati".

2. GENITIV je bio korišten za opis i uobičajeno pridružen dodatku ili vrsnoći riječi na koju se odnosio. Odgovarao je na pitanje: “Koje vrste?” Često se izražavao uporabom engleskog PRIJEDLOGA “of” (iz, kod, na, o, od, po, s(a), u, za, zbog).
3. ABLATIV je koristio iste oblike spreznja kao GENITIV, ali bio je korišten za opis odvajanja. Uobičajeno je poricao odvajanje od točke u vremenu, prostoru, izvoru, podrijetlu ili stupnju. Često je bio izražen uporabom engleskoga PRIJEDLOGA “from” (iz, kod, od, odakle, po, s(a), u).
4. DATIV je bio korišten za opis osobnoga zanimanja. Ovaj bi mogao obilježavati pozitivni ili negativni vid. Često je to bio INDIREKTAN OBJEKT. Često je bio izražen engleskim PRIJEDLOGOM “to” (do, k, kako, na, prema, u [mjesto], za).
5. LOKATIV je bio isti oblik spreznja kao DATIV, ali on je opisivao položaj ili mjesto u prostoru, vremenu ili logičkim granicama. Često je izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “in” (iz, kod, među, na, po, pri, u, za), “on” (iz, iznad, k, kod, na, o, po, pod, pri, u), “at” (do, k, kod, na, oko, pored, pri, u, uz, za), “among” (između, među, pored), “during” (dok, po, prilikom, tijekom, u toku, u vrijeme, za, za vrijeme), “by” (blizu, dalje, iz, kod, kraj, od, ovdje, po, pomoću, pored, prije, uz, za), “upon” (gore, na, nakon, o, po, odozgo, po, pri, prilikom, na temelju čega), i “beside” (blizu, do, kraj, mimo, okolo, osim, pokraj, pored, uz).
6. INSTRUMENTAL je bio isti oblik spreznja kao DATIV i LOKATIV. Izražava sredstvo ili pridruživanje. Često je bio izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “by” [vidi #5 – op.prev.] ili “with” (kod, kraj, od, pomoću, protiv, s(a), uz, za).
7. AKUZATIV je bio korišten za opis zaključka nekog djelovanja. Izražavao je ograničenja. Njegova glavna uporaba bila je DIREKTNI/IZRAVNI OBJEKT. Odgovara na pitanje: “Kako daleko?” ili “Do koje granice?”
8. VOKATIV je bio korišten za izravno oslovljavanje.

VI. VEZNICI I POVEZNICE

- A. Grčki je vrlo točan jezik zato jer ima tako mnogo veznika. Oni povezuju misli (KRATKE REČENICE, REČENICE, i ODLOMKE). Toliko su uobičajeni da je njihov nedostatak (asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.]) često egzegetski [koji tumači – op.prev.] značajan. Činjenica jeste, ovi VEZNICI i POVEZNICE pokazuju smjer autorove misli. Oni su često ključni u određivanju što se točno pokušava prenijeti.
- B. Ovdje je popis nekih VEZNIKA i POVEZNICA te njihova značenja (ova je obavijest skupljena uglavnom iz *A Manual Grammar of the Greek New Testament* od H. E. Dana i Juliusa K. Manteyja).
 1. Vremenske POVEZNICE
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (veznik) – “kad”
 - b. *heōs* – “dok”
 - c. *hotan, epan* (VEZNIK) – “bilo kad”
 - d. *heōs, achri, mechri* (VEZNIK) – “dok (ne), sve dok”
 - e. *priv* (BESKONAČAN) – “prije”
 - f. *hōs* – “budući da, otad,” “kad” “i, kad”
 2. Logičke POVEZNICE
 - a. Svrha
 - (1) *hina* (VEZNIK), *hopōs* (VEZNIK), *hōs* – “zato da”, “da”
 - (2) *hōste* (ARTIKULARNI [zglobni] AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - (3) *pros* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) ili *eis* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - b. Ishod (postoji bliska veza između gramatičkih oblika svrhe i ishoda)
 - (1) *hōste* (INFINITIV, najuobičajeniji, najčešći) – “zato da”, “dakle”
 - (2) *hiva* (VEZNIK) – “tako da”
 - (3) *ara* – “tako”
 - c. Uzročni ili povod
 - (1) *gar* (uzrok/učinak ili povod/zaključak) – “budući da, jer” “stoga, jer, zbog”
 - (2) *dioti, hotiy* – “stoga, jer, zbog”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – “budući da, jer”
 - (4) *dia* (s akuzativom) i (s artikularnim infinitivom) – “budući da, jer”

- d. Izveden zaključivanjem
 - (1) *ara, poinun, hōste* – “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (2) *dio* (najjače izveden zaključivanjem VEZNIKA) – “zbog čega”, “čemu, zašto”, “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (3) *oun* – “dakle, zato”, “tako”, “dakle, nego”, “otuda, prema tome, stoga”
 - (4) *toinoun* – “prema tome”
 - e. Suprotno ili oprečno
 - (1) *alla* (jako SUPROTNO) – “ali”, “osim, osim ako, ako ne”
 - (2) *de* – “ali”, “ionako, kakogod, doduše, međutim”, “ali, bez obzira na, iako, dapače”, “u drugu ruku”
 - (3) *kai* – “ali”
 - (4) *mentoi, oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - (5) *plēn* – “ništa-manje” (najčešće u Luki)
 - (6) *oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - f. Usporedba
 - (1) *hōs, kathōs* (uvodi USPOREDNE KRATKE REČENICE)
 - (2) *kata* (u složenicama, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (Hebrejima poslanica)
 - (4) *ē* – “nego, od, onda”
 - g. Neprekidno ili niz
 - (1) *de* – “i”, “sad”
 - (2) *kai* – “i”
 - (3) *tei* – “i”
 - (4) *hina, oun* – “budući da”
 - (5) *oun* – “onda, potom” (u Ivanu)
3. Posebno naglašene uporabe
- a. *alla* – “jamačno, izvjesno”, “jest, tako”, “zapravo, uistinu”
 - b. *ara* – “zaista, naravno”, “jamačno, izvjesno”, “doista, stvarno, ustvari, zapravo”
 - c. *gar* – “ali stvarno”, “jamačno, izvjesno”, “zaista, naravno”
 - d. *de* – “zaista, naravno”
 - e. *ean* – “čak, dapače, pače čak”
 - f. *kai* – “čak, dapače, pače čak”, “zaista, naravno”, “doista, stvarno, ustvari”
 - g. *mentoi* – “doista, stvarno, ustvari”
 - h. *oun* – “doista, stvarno, ustvari”, “svakako, na svaki način”

VII. KONDICIONALNE REČENICE

- A. KONDICIONALNA REČENICA jeste ona koja sadrži jednu ili više kondicionalnih kratkih rečenica. Ova gramatička građa pomaže tumaču jer osigurava uvjete, razloge ili uzroke zašto se pojavljuje ili se ne pojavljuje djelovanje glavnoga GLAGOLA. Postojale su četiri vrste KONDICIONALNIH REČENICA. One pomiču oblik od onoga koji je zamišljen da bude istinit s autorove točke gledišta ili za njegovu svrhu na onaj koji je bio samo želja.
- B. PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE izražavao je djelovanje ili postojanje koje je bilo istinito s piščeve točke gledišta ili za njegove svrhe čak iako je bio izražen s “ako”. U nekoliko okvira mogao bi biti preveden kao “budući da, otad, jer” (usp. Mt 4:3; Rim 8:31). Doduše, to ne znači podrazumijevanje da su svi PRVI RAZREDI istiniti do zbilje. Često su korišteni za isticanje u nekoj činjenici ili isticanje obmane (usp. Mt 12:27).
- C. DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE često je nazvan “oprečno činjenici”. On izjavljuje nešto što je bilo neistinito do istinitosti da se naglasi. Primjeri:
 - 1. “Ako je On uistinu bio prorok, što On nije, On bi znao tko i kakve je naravi žena koja Ga se dotiče, ali On ne zna” (Lk 7:39)

2. “Ako ste stvarno vjerovali Mojsiju, što ne vjerujete, vjerovali biste Meni, što ne vjerujete” (Iv 5:46)
 3. “Ako bih ipak pokušavao свидjeti se čovjeku, što ne radim, ne bih bio rob Kristov uopće, što ja jesam” (Gal 1:10).
- D. TREĆI RAZRED govori o mogućem budućem djelovanju. Često pretpostavlja vjerojatnost toga djelovanja. Uobičajeno podrazumijeva možećitnost. Djelovanje glavnoga GLAGOLA ovisno je o djelovanju u kratkim “ako” rečenicama. Primjeri iz 1. Ivanove poslanice: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. ČETVRTI RAZRED najviše je odmaknut od mogućnosti. Rijedak je u NZ-u. Činjenica jeste, ne postoji potpun ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE u kojem oba dijela uvjeta odgovaraju odredbi. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je početna rečenica u 1. Petrovoj poslanici 3:14. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je zaključna kratka rečenica u Djelima apostolskim 8:31.

VIII. ZABRANE

- A. PREZENT IMPERATIVA s MĚ PARTIKULOM [ČESTICOM –op.prev.] često (ali ne isključivo) ima naglasak na zaustavljanju djela koje je već u tijeku. Neki primjeri: “prestanite skupljati vaša blaga na zemlji...” (Mt 6:19); “prestanite se brinuti o vašem životu...” (Mt 6:25); “prestanite davati za griješenje dijelove vaših tijela kao oruđa prijestupa...” (Rim 6:13); “morate prestati vrijeđati Božjega Svetog Duga...” (Ef 4:30); i “prestanite se pijati vinom...” (5:18).
- B. AORIST KONJUNKTIVA s MĚ PARTIKULOM ima naglasak na “nemoj čak ni početi ili započeti neko djelo”. Neki primjeri: “Nemojte čak početi pretpostavljati da ...” (Mt 5:17); “nemojte nikad započeti brinuti se ...” (Mt 6:31); “ne smijete nikad biti posramljeni...” (2. Tim 1:8).
- C. DVOSTRUKA NEGACIJA s KONJUNKTIVNIM NAČINOM vrlo je naglašena negacija. “Nikad, ne nikad” ili “ni pod kojim okolnostima”. Neki primjeri: “on neće nikad, ne nikad iskusiti smrt” (Iv 8:51); “Ja neću nikad, ne, nikad...” (1. Kor 8:13).

IX. ČLAN

- A. U koine grčkom ODREĐENI ČLAN “the [taj]” ima sličnu uporabu u engleskom. Njegova osnovna djelatnost bila je “naglašavanje”, način privlačenja pozornosti na riječ, ime ili izričaj. Uporaba u Novome zavjetu razlikuje se od autora do autora. ODREĐENI ČLAN može također djelovati:
1. suprotno sredstvo kao pokazna ZAMJENICA;
 2. kao znak upućivanja na prethodno uvedeni SUBJEKT ili osobu;
 3. kao način poistovjećivanja SUBJEKTA u rečenici s veznim GLAGOLOM. Primjeri: “Bog je Duh” (Iv 4:24); “Bog je svjetlo” (1. Iv 1:5); “Bog je ljubav” (1. Iv 4:8.16).
- B. Koine grčki nije imao NEODREĐENI ČLAN kao engleski “a” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.] ili “an” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.]. Izostanak ODREĐENOG ČLANA može značiti:
1. žarište na osobinama ili kakvoći nečega
 2. žarište na stupnju nečega.
- C. NZ-ni autori vrlo su se razlikovali u tome kako je ČLAN bio upotrijebljen.

X. NAČINI POKAZIVANJA NAGLASKA U GRČKOME NOVOM ZAVJETU

- A. Tehnike pokazivanja naglaska u NZ-u razlikuju se od autora do autora. Najdosljedniji i najpravičniji pisci bili su Luka i autor Hebrejima poslanice.

- B. Ranije smo ustanovili da je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA mjerilo i nenaznačen za naglasak, ali bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE, ili NAČIN imaju značajku tumačenja. To ne podrazumijeva da AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA nije često upotrebljavan u znakovitome gramatičkom smislu. (Primjer: Rim 6:10 [dva puta]).
- C. Redosljed riječi u koine grčkom
1. Koine grčki bio je jezik sa spregom koji nije ovisio, kao engleski, o redosljedu riječi. Stoga, autor bi mogao promijeniti uobičajeno očekivani redosljed kako bi pokazao:
 - a. što je autor želio naglasiti čitatelju
 - b. što je autor mislio da bi bilo iznenađujuće za čitatelja
 - c. što je autor duboko osjećao o tome.
 2. Uobičajeni redosljed riječi u grčkome još je uvijek neriješeno pitanje. Doduše, pretpostavljeni uobičajeni redosljed je:
 - a. za povezivanje GLAGOLA
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) DOPUNA
 - b. za PRIJELAZNE GLAGOLE
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) OBJEKT
 - (4) POSREDNI OBJEKT
 - (5) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ
 - c. za IMENIČNE IZRIČAJE
 - (1) IMENICA
 - (2) RIJEČ KOJA ODREĐUJE DRUGU
 - (3) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ.
 3. Redosljed riječi može biti krajnje važan za ezzegetsku svrhu. Primjeri:
 - a. “dadnu desnicu meni i Barnabi u znak zajedništva”. Izričaj “desnica zajedništva” je podijeljen i smješten naprijed za pokaz njegovog značaja (Gal 2:9)
 - b. “s Kristom” je bilo smješteno na prvo mjesto. Njegova je smrt bila središnjica (Gal 2:20)
 - c. “Bilo je malo pomalo i na mnogo različitih načina” (Heb 1:1) bilo je na prvome mjestu. Onako kako je Bog otkrio Sámoga Sebe bila je srž razlikovanja, ne činjenica otkrivenja.
- D. Uobičajeno su neki stupnjevi naglaska bili pokazani:
1. ponavljanjem ZAMJENICE koja je bila već prisutna u GLAGOLSKOM obliku sprezanja. Primjer: “Ja, osobno, sigurno ću biti s vama. . .” (Mt 28:20)
 2. izostankom očekivanog KONJUNKTIVA, ili nekoga drugog poveznog sredstva između riječi, izričaja, kratkih rečenica ili rečenica. Ovo je nazvano asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.] (“nepovezan”). Povezujuće sredstvo bilo je očekivano, tako bi njegov izostanak privukao pozornost. Primjeri:
 - a. blaženstva, Evandjelje po Mateju 5:3 i dalje (naglašen popis)
 - b. Evandjelje po Ivanu 14:1 (nova tema)
 - c. Poslanica Rimljanima 9:1 (novi dio)
 - d. II. Poslanica Korinćanima 12:20 (naglašava popis)
 3. ponavljanje riječi ili izričaja prisutno u datom okviru. Primjeri: “na hvalu Njegove slave” (Ef 1:6.12 i 14). Ovaj je izričaj bio korišten za pokaz djela svake Osobe Trojstva
 4. uporaba idioma ili riječi (zvuk) djeluje između pojmova kao:
 - a. eufemizmi [ublaženi izraz – op.prev.] – zamjenske riječi za tabu [zabrana– op.prev.] subjekte, kao “spavanje” za smrt (Iv 11:11-14) ili “stopala” za muške genitalije (Rut 3:7-8; I. Sam 24:3)
 - b. potanka opisivanja [ili okolišanja] – zamjenske riječi za Božje Ime, kao “Nebesko kraljevstvo” (Mt 3:21) ili “glas s neba” (Mt 3:17)

- c. SLIKOVIT GOVOR
- (1) nemoguće preuveličavanje (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) blago preuveličavanje (Mt 3:5; Djela 2:36)
 - (3) personifikacije (I. Kor 15:55)
 - (4) ironija (Gal 5:12)
 - (5) lirski odlomci (Fil 2:6-11)
 - (6) igra glasa između riječi:
 - (a) “crkva”:
 - (i) “crkva” (Ef 3:21)
 - (ii) “poziv” (Ef 4:1.4)
 - (iii) “pozvani” (Ef 4:1.4)
 - (b) “slobodno”:
 - (i) “slobodna žena” (Gal 4:31)
 - (ii) “sloboda” (Gal 5:1)
 - (iii) “slobodno” (Gal 5:1)
- d. idiomski jezik – jezik koji je uobičajeno kulturološki i jezično osobit:
- (1) slikovita uporaba “hrane” (Iv 4:31-34)
 - (2) slikovita uporaba “Hrama” (Iv 2:19; Mt 26:61)
 - (3) hebrejski idiom za suosjećaj, “mržnja” (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Iv 12:25; Rim 9:13)
 - (4) “Sve” nasuprot “mnogo”. Usporedi Knjigu proroka Izaija 53:6 (“svi”) s 53:11 i 12 (“mnoge”). Pojmovi su istoznačni kao što pokazuju Poslanica Rimljanima 5:18 i 19.
5. Uporaba potpunoga jezičnog izričaja umjesto jedne riječi. Primjer: “Gospodin Isus Krist”.
6. Posebna uporaba *autos*:
- a. kad je s ČLANOM (atributni položaj) preveden je kao “jednak, isti sličan”
 - b. kad je bez ČLANA (predikatni položaj) preveden je kao POJAČANA POVRATNA ZAMJENICA—“on sâm”, “ona sâma” ili “ono sâmo”.
- E. Učenici Biblije koji ne čitaju grčki mogu odrediti naglasak na nekoliko načina:
1. uporabom analitičkog leksikona i grčko/engleskoga teksta koji je napisan između redaka
 2. usporedbom engleskih prijevoda, posebice iz različitih teorija prevođenja. Primjer: uspoređivanje “riječ-za-riječ” prijevoda (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) s “dinamičkim ekvivalentom” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Ovdje dobra pomoć može biti *The Bible in Twenty-Six Translations*, izdao Baker
 3. uporabom *The Emphasized Bible* od Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994.)
 4. uporabom potpuno doslovnog prijevoda:
 - a. *The American Standard Version* iz 1901.
 - b. *Young’s Literal Translation of the Bible* od Roberta Younga (Guardian Press, 1976.).

Učenje gramatike je zamorno ali neophodno za pravilno tumačenje. Ove kratke odredbe, osvrti i primjeri namijenjeni su ohrabrivanju i osposobljavanju ne-grčkih čitatelja za korištenje gramatičkih zabilješki omogućenih u ovoj knjizi. Svakako ove su odredbe pojednostavljene. One ne smiju biti upotrebljavane u dogmatskom, nepopustljivome načinu, nego kao stepenica naprijed ka većem razumijevanju sintakse Novoga zavjeta. Nadam se kako će ove odredbe također omogućiti čitateljima razumjeti osvrte drugih pomagala za proučavanje kao što su tehnički komentari Novoga zavjeta.

Moramo biti sposobni provjeriti svoje tumačenje temeljeno na dijelovima izvješća nađenog u tekstu Biblije. Gramatika je jedna od najveće pomoći u ovim predmetima; drugi predmeti mogu uključiti povijesnu pozadinu, književni okvir, suvremenu uporabu riječi, i usporedne odlomke.

TEKSTUALNI KRITICIZAM

Ovaj će se predmet baviti time kako objasniti tekstualne bilješke nađene u ovome osvrtu. Bit će korišteni sljedeći opći pregledi:

- I. Tekstualni izvori naše engleske Biblije
 - A. Stari zavjet
 - B. Novi zavjet
- II. Kratko objašnjenje poteškoća “niže kritike” nazvane također “tekstualna kritika”.
- III. Predloženi izvori za daljnje čitanje.

I. TEKSTUALNI IZVORI NAŠE ENGLJSKE BIBLIJE

A. Stari zavjet

1. Masoretski tekst (MT) – Hebrejski suglasnički tekst bio je postavljen od strane Rabbi Aquiba godine 100.-te. Mjesta samoglasnika, naglasci, rubne zabilješke, umetanje samoglasnika i pomoćne točke počele su biti dodavane u šestome stoljeću i bile dovršene u devetome stoljeću. To je bilo učinjeno od strane obitelji židovskih znanstvenika znanih kao Masoreti. Oblik teksta što su koristili bio je isti kao onaj u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti, i Vulgati.
2. Septuaginta (LXX) – Predaja kaže da je Septuagintu napravilo 70 židovskih znanstvenika u 70 dana za Aleksandrijsku knjižnicu pod pokroviteljstvom kralja Ptolomejevića II. (285.-246. g.pr.Kr). Prijevod je vjerojatno zatražen od židovskih vođa koji su živjeli u Aleksandriji. Ova predaja dolazi od “Aristejevog pisma”. LXX je često bila temeljena na različitoj tekstualnoj predaji iz teksta Rabbi Aquiba (MT).
3. Svici s Mrtvoga mora (DSS) – Svici s Mrtvoga mora bili su pisani u razdoblju Rimljana prije Krista (200. g.pr.Kr. do 70. g.p.Kr.) od izdvojene židovske sekte nazvane “eseni”. Hebrejski rukopisi, pronađeni u nekoliko gradova u okolici Mrtvoga mora, pokazuju neku razliku hebrejske tekstualne obitelji u pozadini oba i MT i LXX.
4. Neki posebni primjeri o tome kako je usporedba ovih tekstova:
 - a. LXX je pomogla prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) LXX u Izaiji 52:14: “Kao što će mnogi biti začuđeni nad njim”.
 - (2) MT u Izaiji 52:14: “Kao što su mnogi bili zapanjeni nad tobom”.
 - (3) u Izaiji 52:15 razlike zamjenice u LSS potvrđena je:
 - (a) LXX: “tako će se mnogi narodi diviti nad njim”
 - (b) MT: “tako on poškropi mnoge narode”.
 - b. DSS pomogli su prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) DSS u Izaiji 21:8: “tada vidio viknu, Gore na stražarskoj kuli ja stojim...”
 - (2) MT u Izaiji 21:8: “a ja viknuh kao lav! Moj Gospodine, ja uvijek danju stojim na stražarskoj kuli. . .”
 - c. Oba i LXX i DSS pomogli su pojasniti Izaiju 53:11:
 - (1) LXX i DSS: “nakon muka njegove duše neće vidjeti svjetlo, on će biti zadovoljan”
 - (2) MT: “on će vidjeti. . .u mucu njegove duše, On će biti zadovoljan”.

B. Novi zavjet

1. Postoji više od 5.300 rukopisa čitavoga ili dijelova grčkoga Novog zavjeta. Njih oko 85 pisano je na papirusima i 268 rukopisa koji su svi pisani velikim slovima (uncijali). Poslije, oko devetoga stoljeća, bilo je razvijeno pismo s malim slovima (minuskula). Ima oko 2.700 grčkih rukopisa u pisanome obliku. Imamo također i oko 2.100 prepiska listova teksta Pisma korištenih za štovanje koje nazivamo zbirka odlomaka iz Biblije.
2. Oko 85 grčkih rukopisa koji sadržavaju dijelove Novoga zavjeta pisanih na papirusima pohranjeno je u muzejima. Neki su datirani iz drugoga stoljeća, ali većina ih je iz trećega i četvrtoga stoljeća. Ni jedan od ovih MSS ne sadržava čitavi Novi zavjet. Samo zato jer su ovo najstarije prepiske Novoga zavjeta samo po sebi ne znači da sadržavaju manje inačica. Mnogi su se od njih brzo prepisivali za uporabu u nekome mjestu. U tome se postupku nisu nje govali. Stoga, oni sadržavaju mnogo inačica.

3. Codex Sinaiticus, poznat iz hebrejskoga pisma \aleph (*aleph*) ili (01), našao je Tischendorf u samostanu Sv. Katarine na brdu Sinaj. Datiran je iz četvrtoga stoljeća i sadržava oboje i LXX SZ-a i grčki NZ. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
4. Codex Alexandrinus, poznat kao "A" ili (02), grčki je rukopis petoga stoljeća nađen u Aleksandriji u Egiptu.
5. Codex Vaticanus, poznat kao "B" ili (03), nađen je u rimskoj knjižnici Vatikana i datiran je iz sredine četvrtoga stoljeća. Sadrži oboje i LXX SZ-a i grčki Novi zavjet. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
6. Codex Ephraemi, poznat kao "C" ili (04), grčki rukopis iz petoga stoljeća koji je bio djelomično uništen.
7. Codex Bezae, poznat kao "D" ili (05), grčki je rukopis petoga ili šestoga stoljeća. On je glavni predstavnik onoga što se naziva "Zapadni tekst". Sadržava mnogo dopuna i bio je glavno grčko svjedočanstvo za prijevod kralja Jamesa (King James).
8. NZ MSS može biti grupiran u tri, moguće četiri, obitelji koje dijele određene osobine.
 - a. Aleksandrijski tekst iz Egipta
 - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (oko godine 200.-te), koji bilježi Evanđelja
 - (2) P⁴⁶ (oko godine 225.), koji bilježi Pavlova pisma
 - (3) P⁷² (oko godine 225.-250.), koji bilježi Petrova i Judina pisma
 - (4) Codex B, Vaticanus [Vatikanski] (oko godine 325.), koji uključuje čitavi SZ i NZ
 - (5) Origenovi navodi iz ovih vrsta tekstova
 - (6) ostali MSS koji pokazuju ove vrste tekstova su \aleph , C, L, W, 33
 - b. Zapadni tekst iz sjeverne Afrike
 - (1) navodi iz crkvenih otaca sjeverne Afrike, Tertulijana, Ciprijana, staro-latinskoga prijevoda
 - (2) navodi iz Ireneja
 - (3) navodi iz Tacijana i staro-sirijskoga prijevoda
 - (4) Kodeks D "Bezae" slijedi ove vrste tekstova
 - c. Istočnji Bizantinski tekst iz Konstantinopola
 - (1) ova vrsta teksta izražena je u više od 80% od 5.300 MSS
 - (2) navedeni su crkveni oci iz Antiohije sirijske, Kapadocena, Krisostoma, i Terodoreta
 - (3) Kodeks A, samo u Evanđeljima
 - (4) Kodeks E (osmo stoljeće) za čitavi NZ
 - d. četvrta moguća vrsta je "Cezarejski" iz Palestine
 - (1) prvenstveno je viđen samo u Marku
 - (2) neka svjedočanstva za njega su P⁴⁵ i W.

II. POTEŠKOĆE I TEORIJE "NIŽE KRITIKE" ILI "TEKSTUALNE KRITIKE"

- A. Kako su se pojavile inačice
 1. nenamjerno ili slučajno (velika većina pojavaka)
 - a. previd prepisivača koji čita drugu pojavu sličnih riječi i pritom ispušta sve riječi u sredini (homioleuton):
 - (1) previd u ispuštanju dvostruke riječi pisma ili izričaja (haplografija)
 - (2) previd uma u ponavljanju izričaja ili reda grčkoga teksta (ditografija)
 - b. previd u uhu prepisivača kod usmenoga kazivanja u pero kad se događa pogrješno pisanje (itacizam). Pogrješno pisanje često miješa ili slovka grčke riječi koje zvuče slično
 - c. najraniji grčki tekstovi nemaju podjele na poglavlje ili stih, malo ili ništa interpunkcija i nema razmaka između riječi. Moguće je podijeliti pisma na različitim mjestima oblikujući različite riječi.
 2. namjerno
 - a. promjene su bile napravljene kako bi se poboljšao gramatički oblik prepisanog teksta

- b. promjene su bile napravljene kako bi uskladile tekst s ostalima biblijskim tekstovima (usklađivanje usporednica)
- c. promjene su bile napravljene spajanjem dva ili više različita štiva u jedan dugi usklađen tekst (konflacija)
- d. promjene su bile napravljene kako bi ispravile uočenu poteškoću u tekstu (usp. I. Kor 11:27 i I. Iv 5:7-8)
- e. neke dodatne obavijesti o povijesnoj okolnosti ili primjerenome tumačenju teksta jedan je prepisivač stavio na marginu a drugi u tekst (usp. Iv 5:4).

- B. Temeljna načela tekstualne kritike (logičan vodič za određivanje izvornoga štiva teksta kad postoje inačice)
- 1. najmučniji ili gramatički najneobičniji tekst vjerojatno je izvornik
 - 2. najkraći tekst je vjerojatno izvornik
 - 3. stariji tekst daje veću težinu zbog njegove povijesne bliskosti s izvornikom, sve drugo je podjednako
 - 4. MSS koji je zemljopisno različit obično ima izvorno štivo
 - 5. doktrinarno slabijim tekstovima, posebice onima koji se odnose na glavne teološke rasprave o razdoblju rukopisnih promjena, kao o Trojstvu u I. Ivanovoj 5:7-8, mora se dati prednost
 - 6. tekst koji najbolje može objasniti izvornik ostalih inačica
 - 7. dva navoda koji pomažu pokazati ravnotežu u ovim inačicama koje stvaraju poteškoće:
 - a. knjiga J. Harolda Greenleeja, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68: “Ni jedna kršćanska doktrina ne visi iznad spornoga teksta; i znanstvenici NZ-a moraju se čuvati želje da njihov tekst bude ortodoksniji ili doktrinarno jači od nadahnutog izvornika.”
 - b. W. A. Criswell rekao je Gregu Garrisonu u *The Birmingham News* da on (Criswell) ne vjeruje da je svaka riječ u Bibliji nadahnuta: “u najmanju ruku ne svaka riječ koja je dana suvremenoj javnosti kroz stoljeća prevođenja.” Criswell je rekao: “Ja sam veliki pobornik kritike teksta. Kao takav, mslim, posljednja je polovica 16.-toga poglavlja Marka hereza: nije nadahnuta, jednostavno je izmišljena ... Kad usporedite ove rukopise vrativši se na ondašnje, ne postoje takve stvari kao što je zaključak Markove knjige. To je netko dodao”
- Patrijarh SBC-a nepogrešivo je također tvrdio da je “interpolacija” [umetnuta riječ, rečenica ili tekst – op.prev.] također vidljiva u Ivanu 5, Isusova izjava na rubnjaku Bethesda. I on se osvrće na dva različita izvješća o samoubojstvu Jude (usp. Mt 27 i Djela 1): “To je jednostavno različit prikaz samoubojstva”, rekao je Criswell. “Ako je u Bibliji, za to postoji objašnjenje. A dva izvješća o samoubojstvu Jude jesu u Bibliji.” Criswell je dodao: “Tekstualna kritika je predivna znanost sama po sebi. Nije kratkotrajna, nije nevezana na predmet. Ona je dinamička i središnja...”

III. POTEŠKOĆE S RUKOPISOM (TEKSTUALNA KRITIKA)

- A. Za daljnje čitanje predlažem izvore:
- 1. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, od R.H. Harrisona
 - 2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* od Bruce M. Metzgera
 - 3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, od J. H Greenleeja.

POVIJESNE PRIPOVIJETKE STAROGA ZAVJETA

- I. Uvodne izjave
- A. Odnos između SZ-a i drugih načina određivanja kronologije događaja
1. druga drevna književnost Bliskoga Istoka je mitološka:
 - a. politeistička (uobičajeno humanistički bogovi koji odražavaju sile prirode ali koristeći pobude međusobnih sukoba)
 - b. temeljena na prirodnim ciklusima (umirući i uskrsavajući bogovi)
 2. grčko-rimska jeste za razonodu i ohrabrenje radije negoli objavljivanje samih povijesnih događaja (Homer na mnogo načina odražava mezopotamijske pobude).
- B. Moguća uporaba tri njemačka pojma slikovito prikazuju razliku u vrstama ili odredbama povijesti:
1. "Historie", objavljivanje događaja (puke činjenice)
 2. "Geschichte", tumačenje događaja pokazivanjem njihova značenja za čovječanstvo
 3. "Heilsgeschichte", upućuje iznimno na Božji iskupiteljski naum i djelatnost unutar povijesnoga tijeka.
- C. Pripovijetke SZ-a i NZ-a su "Geschichte" koje vode razumijevanju "Heilgeschichte". One su odvojene teološki usmjerenim povijesnim događajima:
1. odvojeni samo događaji
 2. kronologija nije važna kao teologija
 3. događaji zajednički otkrivenoj istini.
- D. Pripovijetka je najuobičajeniji žanr u SZ-u. Procijenilo se da je 40% SZ-a pripovijetka. Prema tome, ovaj je žanr pogodan Duhu u navješćivanju Božje poruke i naravi palome čovječanstvu. Ali, to je napravljeno, ne predloženo (kao NZ-ne poslanice), suzvukom, sažetkom ili izabranim dijalogom/monologom. Netko se mora nastaviti pitati zašto je to objavljeno. Što se pokušava naglasiti? Što je njena teološka svrha?
- Ovim se načinom ne misli podcijeniti povijest. Ali, to je povijest kao sluga i kanal otkrivenja.
- II. Biblijske pripovijetke
- A. Bog je djelatna u Svome svijetu. Nadahnuti biblijski autori odabrali su određene događaje kako bi otkrili Boga. Bog je glavni lik SZ-a.
- B. Svaka je pripovijetka djelotvorna na nekoliko načina:
1. tko je Bog i što On radi u Svome svijetu
 2. čovječanstvo je otkriveno kroz Božje bavljenje s pojedincima i narodnim entitetima
 3. kao primjer posebno zabilježite Jošuinu vojnu pobjedu povezanu s vršenjem Saveza (usp. 1:7-8; 8:30-35).
- C. Često pripovijetke su nanizane zajedno kako bi činile širu književnu jedinicu koja otkriva jednu teološku istinu.
- III. Načela tumačenja SZ-nih pripovijedaka
- A. Najbolja rasprava što sam vidio o tumačenju SZ-nih pripovijedaka jeste od Douglasa Stuarta u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 83-84:
1. SZ-na pripovijetka obično izravno ne uči doktrinu
 2. SZ-na pripovijetka obično slikovito prikazuje doktrinu ili doktrinarnu misao predloženu bilo gdje drugdje
 3. pripovijetke objavljuju ono što se dogodilo – ne neophodno što se moralo dogoditi ili što se trebalo dogoditi svaki puta. Prema tome, nema svaka pripovijetka pojedinačno odredljiv moral priče
 4. ono što ljudi rade u pripovijetkama nije nužno dobar primjer za nas. Učestalo, to je samo oprečje
 5. mnogi likovi u SZ-nim pripovijetkama daleko su od savršenoga, i takva su njihova djelovanja

6. ne kaže nam se uvijek na kraju pripovijetke je li ono što se dogodilo dobro ili loše. Od nas se očekuje biti sposobnima prosuditi to na temelju onoga što nas je Bog učio izravno i izričito bilo gdje u Pismu
 7. sve su pripovijetke različite i nepotpune. Nisu uvijek date sve svrsishodne pojedinosti (usp. Iv 21:25). Ono što se pojavljuje u pripovijetki jeste sve što je nadahnuti autor mislio kako je važno za nas da znamo
 8. pripovijetke nisu napisane kako bi odgovorile na sva naša teološka pitanja. One imaju posebne, osobite, ograničene svrhe i bave se određenim pitanjima, ostavljajući ostalima baviti se s drugima, na druge načine
 9. pripovijetke mogu učiti ili izričito (jasnim izjavljivanjem nečega) ili izravno (jasnim kazivanjem nečega bez stvarnoga izlaganja toga)
 10. u konačnim raščlambama, Bog je junak svih biblijskih pripovijedaka.
- B. Druga dobra raspra o tumačenju pripovijedaka nalazi se u *Toward Exegetical Theology* od Waltera Kaisera:
- “Jedinstveni vid dijelova pripovijedaka Pisma je taj da pisac uobičajeno dozvoljava riječi i djelovanja ljudi u svojoj pripovijetki kako bi prenio glavnu istinu svoje poruke. Dakle, umjesto naslovljavanja nas kroz izravne izjave, kao one nađene u doktrinarnim ili poučnim dijelovima Pisma, pisac umjesto toga teži ostati nekako u pozadini što se tiče izravnoga poučavanja ili predmetnih prosudbenih izjava. Zbog toga, kritički postaje važno shvatiti širi okvir u kojem je pripovijetka odgovarajuća i pitati zašto je pisac koristio određeni odabir događaja u točnome slijedu u koji ih je smjestio. Dvostruki tragovi za značenje sada bit će *priprema* zгода i *odabir* pojedinosti iz zbrke mogućih govora, osoba, ili zгода. Štoviše, Božanski odaziv na i procjena tih ljudi i događaja moraju često biti određeni iz načina kojeg autor dopušta jednoj osobi ili skupini ljudi odazvati se na vrhunac odabranih nizova događaja; to jest, ako nije prekinuo pripovijetku kako bi dao svoju vlastitu (na ovoj razini, Božju) procjenu onoga što je zauzelo mjesto” (str. 205).
- C. U pripovijetkama istina je nađena u čitavoj književnoj jedinici a ne u pojedinostima. Pazite se dokaza-riječ-po-riječ ili uporabe SZ-nih pripovijedaka kao presedana za vaš život.
- IV. Dva stupnja tumačenja
- A. YHWH-ina iskupiteljska, značajna djelovanja za Abrahamovo sjeme.
 - B. YHWH-ina volja za život svakoga vjernika (u svakome dobu).
 - C. Prvi se usredotočuje na “spoznaju” Boga (spasenje); drugi na služenje Njemu (kršćaninov život vjere; usp. Rim 15:4; I. Kor 10:6.11).

RJEČNIK

Adopcionizam Ovo je bilo jedno od ranih viđenja Isusova odnosa s Božanstvom. U osnovi tvrdi da je Isus bio običan čovjek na svaki način i da je bio na poseban način usvojen od Boga pri Njegovu krštenju (usp. Mt 3:17; Mk 1:11) ili pri Njegovu uskrsnuću (usp. Rim 1:4). Isus je živio takav primjeren život da Ga je Bog, u nekome trenutku, (krštenje, uskrsnuće) usvojio kao Svoga “sina” (usp. Rim 1:4; Fil 2:9). Ovo je bilo manjinsko stajalište rane Crkve i osmoga stoljeća. Umjesto da Bog postane čovjekom (utjelovljenje) to se okrenulo i sad je čovjek postao Bogom!

Teško je izreći riječima kako je bio Isus, Bog Sin, pred-postojeće Božanstvo, nagrađen ili uznesen zbog primjerenog života. Ako je On već bio Bog, kako je On mogao biti nagrađen? Ako je On imao pred-postojeću Božansku slavu kako je mogao biti više prihvaćen? Iako je to za nas teško razumjeti, Otac je nekako prihvatio Isusa u posebnome smislu za Njegovo savršeno dovršenje Očeve volje.

Aleksandrijska škola Ovaj način biblijskoga tumačenja bio je razvijen u Aleksandriji, Egipat, u drugome stoljeću. Koristila je temeljna načela tumačenja Phila, sljedbenika Platoa. Često je nazvana alegorijski način. Ona je zadržavala utjecaj u crkvi sve do vremena Reformacije. Njeni najjači predlagači bili su Origen i Augustin. Vidi Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?* (Academic, 1987.).

Alexandrinus Ovaj grčki rukopis petoga stoljeća iz Aleksandrije, Egipat, uključuje Stari zavjet, apokriife, i većinu Novoga zavjeta. On je jedan od našega glavnog svjedočanstva za čitavi grčki Novi zavjet (osim dijelova Mateja, Ivana, i 2. Korinćanima). Kad se ovaj rukopis, označen s “A”, i rukopis označen s “B” (*Vaticanus*) slažu u čitanju, to se smatra izvornikom od većine znanstvenika u većini slučajeva.

Alegorija Ovo je vrsta biblijskog tumačenja izvorno razvijenog u okviru aleksandrijskog judaizma. Bilo je učinjeno poznatim od Phila iz Aleksandrije. Njen temeljni potisak je želja da se Pisma učine mjerodavnima za jednu kulturu ili filozofijski sustav zanemarivanjem biblijske povijesne okolnosti /ili književnog okvira. Ona traži skriveno ili duhovno značenje iza svakoga teksta Pisma. Mora biti uvaženo da su se Isus, u Evanđelju po Mateju 13, i Pavao, u Poslanici Galaćanima 4, koristili alegorijom za navješćivanje istine. Ovo je bilo, međutim, u obliku doktrine, ne strogo alegorije.

Analitički leksikon Ovo je vrsta istraživačkog alata koji nekome omogućuje odrediti svaki grčki oblik u Novome zavjetu. To je kompilacija, po grčkome alfabetskome redu, oblika i temeljnih odredbi. U složenici s prijevodom napisanim između redaka, on omogućava ne-grčkim vjernicima koji čitaju raščlaniti grčku gramatiku Novoga zavjeta i oblike sintakse.

Analogija Pisma Ovo je izričaj korišten za opis stajališta kako je čitava Biblija od Boga nadahnuta i, stoga, nije oprečna nego dopunjujuća. Ta pretpostavljena tvrdnja osnova je za korištenje usporednih odlomaka u tumačenju biblijskoga teksta.

Ambigvitet Ovo upućuje na neizvjesnost što proizlazi u pisanome spisu kad postoji dva ili više mogućih značenja ili kad upućuje na dvije ili više stvari istovremeno. Moguće Ivan koristi ambigvitet namjerno (dvostruki ulazi).

Antropomorfno Značenje “imati osobine pridružene ljudskim bićima”; ovaj je pojam bio korišten za opis našega religijskog jezika o Bogu. Dolazi od grčkoga pojma za čovječanstvo. To znači da mi govorimo o Bogu kao da je On bio čovjek. Bog je opisan u fizičkim, sociološkim, i psihološkim pojmovima koji se odnose na ljudska bića (usp. Post 3:8; 1. Kr 22:19-23). Ovo je, naravno, samo analogija. Međutim, za nas ne postoje druge skupine ili pojmovna osim onih ljudskih koje koristimo. Stoga, naše je znanje o Bogu, iako istinito, ograničeno.

Antiohijska škola Ova je metoda biblijskoga tumačenja bila razvijena u Antiohiji, Sirija, u trećem stoljeću kao reakcija na alegorijsku metodu Aleksandrije, Egipat. Njen temeljni potisak bio je usredotočenost na povijesno značenje Biblije. Tumačila je Bibliju kao običnu, ljudsku književnost. Ova se škola uključila u raspru o tome je li Krist imao dvije naravi (nestorijanizam) ili jednu narav (potpuni Bog i potpuni čovjek). Ona je od strane Rimokatoličke crkve označena kao heretička i bila preseljena u Perziju ali škola je imala mali značaj. Njena temeljna hermeneutička načela kasnije postala su načela tumačenja klasičnih protestantskih reformatora (Luthera i Kalvina).

Antiteza [oprečan, proturječan] Ovo je jedan od tri opisna pojma korištena za označavanje odnosa između redaka hebrejske poezije. Odnosi se na retke poezije što su oprečni u značenju (usp. Izr 10:1; 15:1).

Apokaliptička književnost Ovo je bila prevladavajuća, moguće čak jedinstvena, židovska književna vrsta. Bila je tajnovita vrsta pisanja korištena u vremenima najezda i zauzimanja Židova od moćnika stranoga svijeta. Ona pretpostavlja da je osoban, iskupljujući Bog stvorio i nadzire svjetska zbivanja, te da je Izrael Njemu posebno zanimanje i briga. Ova književnost obećava konačnu pobjedu kroz Božji osobit napor.

Ona je visoko simbolička i maštovita s mnogo tajnovitih pojmova. Često je izražavala istinu u bojama, brojevima, viđenjima, snovima, anđeoskim posredovanjem, tajnim kôdnim riječima i često oštrim dualizmom između dobra i zla.

Neki primjeri ove književne vrste su: (1) u SZ-u: Knjiga proroka Ezekijela (poglavlja 36 – 48), Knjiga proroka Daniela (poglavlja 7 – 12), Knjiga proroka Zaharije; i (2) u NZ-u: Evanđelje po Mateju 24; Evanđelje po Marku 13; 2. Poslanica Solunjanima 2 i Knjiga Otkrivenja.

Apologetičar (apologetika) Ovo je oblik grčkoga korijenja za “zakonsku obranu”. To je posebna znanost unutar teologije što traži davanje dokaza i razumskih razloga za kršćansku vjeru.

A priori U osnovi ovo je istoznačnica s pojmom “pretpostavka”. Uključuje izlaganje iz prethodnih prihvaćenih odredbi, načela ili položaja pretpostavljenih da jesu istiniti. To je ono što je prihvaćeno bez istraživanja ili raščlambe.

Arijanizam Arije je bio prezbiter [crkveni starješina – op.prev.] u crkvi u egipatskoj Aleksandriji u trećem i ranome četvrtom stoljeću. On je tvrdio da je Isus pred-postojao ali ne Božanski (nije iste biti kao Otac), moguće slijedeći Izreke 8:22-31. Bio je izazvan od biskupa Aleksandrije, koji je započeo (318. godine) raspru što je trajala mnogo godina. Arijanizam je postala službena vjeroispovijed Istočne crkve. Nicejski koncil je godine 325. osudio Arija i potvrdio punu jednakost i Božanstvo Sina.

Aristotel On je bio jedan od filozofa stare Grčke, učenik Platona i učitelj Aleksandra Velikog. Njegov utjecaj, čak i danas, doseže u mnoga područja suvremenih studija. To je zato jer je on naglašavao spoznaju putem promatranja i razvrstavanja. To je jedno od pravila znanstvene metode.

Autograf Ovo je ime dato izvornim spisima Biblije. Ti izvornici, rukom pisani rukopisi bili su izgubljeni. Ostali su samo prijepisi ostataka. To je izvor mnogih tekstualnih različnosti u hebrejskim i grčkim rukopisima te drevnim verzijama.

Bezae Ovo je grčki i latinski rukopis šestoga stoljeća. Označen je s “D”. Sadržava Evanđelja i Djela apostolska te neke opće Poslanice. Okarakteriziran je brojnim pisarskim dodacima. On oblikuje osnovu za “*Textus Receptus*”, glavnu grčku rukopisnu predaju u pozadini Verzije Kralja Jamesa [*King James Version*].

Bias Ovo je pojam korišten za opis jake sklonosti prema nekom predmetu ili točki gledišta. To je način razmišljanja u kojem je nepristranost nemoguća u odnosu na određeni predmet ili točku gledišta. To je pristrano gledište.

Biblijski autoritet Ovaj je pojam korišten u vrlo stručnome smislu. Određen je kao razumijevanje što je izvorni autor rekao svome vremenu i primjenjivanje te istine na naše vrijeme. Biblijski autoritet uobičajeno je određen kao promatranje same Biblije kao našega jedinog autoritativnog vodiča. Međutim, u svjetlu tekućih, neprimjerenih tumačenja, ja sam ograničio pojam na Bibliju budući je tumačena prema pravilima povijesno-gramatičke metode.

Kanon Ovo je pojam korišten za opis spisa za koje se vjeruje da su jedinstveno nadahnuti. Korišten je u vezi s Pismima Staroga i Novoga zavjeta.

Kristocentrik Ovaj je pojam korišten za opis Isusova središnjeg položaja. Ja ga koristim vezanog s poimanjem da Isus jeste Gospodin čitave Biblije. Stari zavjet ukazuje prema Njemu i On je njegovo ispunjenje i cilj (usp. Mt 5:17-48).

- Komentar** Ovo je posebna vrsta istraživačke knjige. Daje opću pozadinu Knjiga Biblije. Tada pokušava objasniti značenje svakoga dijela Knjige. Neki se usredotočuju na primjenu, dok se drugi bave tekstem na više tehnički način. Ove su knjige pomagala, ali morale bi se koristiti nakon što netko napravi vlastito pripremno proučavanje. Tumačenja komentatora nikad ne bi smjela biti prihvaćena nekritički. Uspoređivanje nekoliko komentara iz različitoga teološkog gledišta obično je od pomoći.
- Konkordanca** Ovo je vrsta istraživačkog alata za proučavanje Biblije. Popisuje svaki pojavak svake riječi u Starome i Novome zavjetu. Ona pomaže na nekoliko načina: (1) određuje hebrejsku ili grčku riječ što leži iza svake određene engleske riječi; (2) uspoređuje odlomke gdje je korištena ista hebrejska ili grčka riječ; (3) pokazuje gdje su dva različita hebrejska ili grčka pojma prevedena istom engleskom riječi; (4) pokazuje učestalost uporabe određenih riječi u određenim knjigama ili autorima; (5) pomaže nekom pronaći odlomak u Bibliji (usp. Walter Clark *How to Use New Testament Greek Study Aids*, str. 54-55).
- Svici s Mrtvoga mora** Ovo upućuje na nizove drevnih tekstova na hebrejskom i aramejskom što su pronađeni blizu Mrtvoga mora 1947. godine. Oni su bili religijske knjižnice sektaškog judaizma prvoga stoljeća. Pritisak rimske okupacije i ratova zelota 60.-ih uzrokovali su skrivanje svitaka u hermetički zatvorene glinene ćupove u pećinama ili jamama. Oni su nam pomogli razumjeti povijesnu okolnost prvoga stoljeća Palestine i potvrdili su Masoretski tekst kao vrlo pouzdan, najmanje do ranoga razdoblja prije Krista. Označeni su skraćenicom “DSS”.
- Deduktivno** Ova metoda logike ili izlaganja kreće od općih načela do specifičnih primjena na osnovu razloga. Ona je oprečna induktivnom izlaganju, koje odražava znanstvenu metodu što se kreće od promatranih osobitosti do općih zaključaka (teorije).
- Dijalektičko** Ovo je metoda izlaganja čime ono što izgleda oprečno ili paradoksalno stoji zajedno u napetosti, tražeći jedinstveni odgovor što uključuje obje strane paradoksa. Mnoge biblijske doktrine imaju dijalektičke parove, predestinacija – slobodna volja; sigurnost – ustrajnost; vjera – djela; odluka - učenje; kršćanska sloboda – kršćanska odgovornost.
- Dijaspora** Ovo je tehnički grčki pojam korišten od palestinskih Židova za opis drugih Židova koji žive izvan zemljopisnih granica Obećane zemlje.
- Dinamički ekvivalent** Ovo je teorija o prevođenju Biblije. Prijevod Biblije može biti viđen kao neprekidnost od “riječi do riječi” prepiske, gdje neka engleska riječ mora podupirati svaku hebrejsku ili grčku riječ, do “izričaja” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome pisanju ili izražavanju. Između te dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji stremi uzeti izvorni tekst ozbiljno, ali ga prevodi u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Vrlo dobra rasprava o ovima različitim teorijama prevođenja pronađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta i u Uvodu u TEV od Robert Bratchera.
- Eklektički** Ovaj je pojam korišten u vezi s tekstualnim kriticizmom. Upućuje na praksu odabiranja podataka iz različitih grčkih rukopisa zato da se dođe do teksta što je pretpostavljeno blizak izvornim vlastoručnim pismima. Odbacuje stajalište da ikoja obitelj grčkih rukopisa zarobljava izvornike.
- Eizegeza** Ovo je oprečno egzegezi. Ako je egzegeza “izvođenje” izvorne autorove nakane, ovaj pojam podrazumijeva “uvođenje” tuđe zamisli ili mišljenja.
- Etimologija** Ovo je vid proučavanja riječi što pokušava utvrditi izvorno značenje riječi. Iz toga značenja korijena, lakše je odrediti posebne uporabe. U tumačenju, etimologija nije glavno žarište, radije suvremeno značenje i uporaba riječi.
- Egzegeza** Ovo je tehnički pojam za provedbu tumačenja posebnog odlomka. On znači “izvoditi” (iz teksta) podrazumijevajući kako je naša svrha razumjeti izvornu autorovu nakanu u svjetlu povijesne okolnosti, književnog okvira, sintakse i suvremenoga značenja riječi.
- Žanr** Ovo je francuski pojam koji označava različite vrste književnosti. Potisak pojma je podjela književnih oblika u skupine što dijele zajedničke osobine: povijesnu pripovijetku, pjesništvo, mudru izreku, apokaliptičko i zakonodavstvo.

Gnosticizam Većina našega znanja o ovoj herezi dolazi od gnostičkih spisa drugoga stoljeća. Međutim, početne su zamisli bile prisutne u prvome stoljeću (i prije).

Neka utvrđena načela Valencijana i Cerinta iz drugoga stoljeća su: (1) materija i duh bili su su-vječni (ontološki dualizam). Materija je zla, duh je dobar. Bog, koji je duh, ne može biti izravno uključen s oblikovanjem zle materije; (2) postoje emanacije [zračenja; isijavanja – op.prev.] (*eoni* ili stupnjevi anđela) između Boga i materije. Zadnji ili najniži bio je YHWH SZ-a, koji je oblikovao svemir (*kosmos*); (3) Isus je bio emanacija kao YHWH ali viši na ljestvici, bliži pravome Bogu. Neki Ga stavljaju kao najvišeg ali ipak nižeg od Boga i sigurno nije utjelovljeno Božanstvo (usp. Iv 1:14). Budući da je materija zla, Isus ne bi mogao imati ljudsko tijelo i ipak biti Božanski. On je bio duhovna prikaza (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:1-6); i (4) spasenje je bilo postignuto kroz vjeru u Isusa plus osobito znanje, koje je znano samo posebnim osobama. Znanje (lozinka) bilo je potrebno za prolaz kroz nebeske sfere. Židovski legalizam također je zahtijevao dohvaćanje Boga.

Gnostički krivi/lažni učitelji zastupali su dva oprečna etička sustava: (1) za neke, način života bio je u potpunosti nevezan na spasenje. Za njih, spasenje i duhovnost bili su zatvoreni u tajno znanje (lozinke) preko anđeoskih sfera (*eoni*); ili (2) za druge, način života bio je ključan za spasenje. Oni su naglašavali asketski [isposnički – op.prev.] način života kao dokaz istinske duhovnosti.

Hermeneutika Ovo je tehnički pojam za načela što vode egzegezu. To je i skupina posebnih smjernica i vještina/dar. Biblijski, ili vjerski, hermeneutika je uobičajeno podijeljena na dvije skupine: opća načela i posebna načela. Ova se odnose na različite književne vrste pronađene u Bibliji. Svaka različita vrsta (žanr) ima vlastite jedinstvene smjernice ali i dijeli neke zajedničke pretpostavke i postupke tumačenja.

Viši kriticizam Ovo je postupak biblijskoga tumačenja što se usredotočuje na povijesnu okolnost i književnu građu određene biblijske Knjige.

Idiom Ova je riječ korištena za izričaje nađene u različitim kulturama što imaju posebno značenje nevezano na uobičajeno značenje pojedinačnih pojmova. Neki suvremeni primjeri su: “to je bilo strašno dobro”, ili “baš me ubijaš”. Biblija također sadržava ove vrste izričaja.

Iluminacija Ovo je ime dato za zamisao da je Bog govorio čovječanstvu. Čitava je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u povijesti čovječanstva; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Induktivno Ovo je metoda logike ili zaključivanja što kreće od pojedinosti ka cjelini. To je iskustvena metoda suvremene znanosti. U osnovi ovo je Aristotelov pristup.

Interlinearno Ovo je vrsta istraživačkog alata što omogućava onima koji ne čitaju biblijski jezik da budu sposobni raščlaniti njegovo značenje i građu. Ono smješta engleski prijevod na stupanj riječ za riječ odmah ispod izvornoga biblijskog jezika. Taj alat, kombiniran s “analitičkim leksikonom”, dat će oblike i osnovne odredbe hebrejskoga i grčkoga.

Nadahnuće Ovo je zamisao da je Bog govorio čovječanstvu vođenjem biblijskih autora da točno i jasno zabilježe Njegovo otkrivenje. Potpuna je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Opisni jezik Korišten je vezano s idiomima u kojima je pisan Stari zavjet. Govori o našem svijetu u pojmovima na način kako stvari izgledaju našim pet osjetilima. To nije znanstveni opis, niti je zamišljen da bude.

Legalizam Ovaj je stav obilježen prenaglašavanjem pravila ili obreda. Nastoji se osloniti na ljudsku izvedbu pravila kao sredstva prihvaćanja od Boga. Nastoji podcijeniti odnos i razviti izvedbu, I JEDNO I DRUGO od kojih su važni vidovi zavjetni odnos između svetoga Boga i grješnog čovječanstva.

- Doslovno** Ovo je drugo ime za tekstualno-usredotočenu i povijesnu metodu hermeneutike iz Antiohije. To znači da tumač uključuje uobičajeno i očito značenje ljudskoga jezika, iako se još uvijek prepoznaje prisutnost slikovnog jezika.
- Književna vrsta** Ovo upućuje na različite oblike što ljudska komunikacija može prihvatiti, takva kao što je poetska ili povijesna pripovijetka. Svaka vrsta književnosti ima svoje posebne hermeneutičke postupke uz opća načela za svu pisanu književnost.
- Književna jedinica** Ovo upućuje na glavnu zamisao podjela biblijske Knjige. Može biti napravljena od nekoliko stihova, odlomaka ili poglavlja. To je samo-sadržavajuća jedinica sa središnjim subjektom.
- Niži kriticizam** Vidi “tekstualni kriticizam”.
- Rukopis** Ovaj se pojam odnosi na različite prepiske grčkoga Novog zavjeta. Uobičajeno su podijeljeni u različite vrste obzirom na: (1) materijal na kojem su napisani (papirus, koža), ili (2) oblik samog pisanja (sva velika slova ili pisana slova bez odvajanja). Skraćeno je to “MS” (jednina) ili “MSS” (množina).
- Masoretski tekst** Ovo upućuje na deveto stoljeće hebrejskih rukopisa Staroga zavjeta napravljenog od naraštaja židovskih znanstvenika koji sadrži samoglasničke točke i druge tekstualne bilješke. On oblikuje temeljni tekst za naš engleski Stari zavjet. Njegov je tekst bio povijesno potvrđen od hebrejskih MSS, posebice Knjiga proroka Izaije, poznata iz svitaka s Mrtvoga mora. Njegova skraćunica je “MT”.
- Metonimija** Ovo je slikovit govor u kojem je ime jedne stvari upotrijebljeno za predstavljanje nečega drugog povezanog s njom. Primjerice: “kotlić vrije” što zapravo znači “voda u kotliću što vrije”.
- Muratorijevi fragmenti** Ovo je popis kanonskih knjiga Novoga zavjeta. Bio je napisan u Rimu prije 200.-te godine. On daje istih dvadeset i sedam knjiga kao i protestantski NZ. Jasno pokazuje da su mjesne crkve u različitim dijelovima Rimskoga Carstva “praktički” imale kanon prije glavnih crkvenih koncila četvrtoga stoljeća.
- Prirodna objava** Ovo je jedna skupina Božjeg samo-objavljenja čovjeku. Uključuje prirodni poredak (Rim 1:19-20) i moralnu svjesnost (Rim 2:14-15). O tome se govorilo u Psalmu 19:1-6 i Poslanici Rimljanima 1 – 2. Ona je različita od posebnoga otkrivenja, što je Božja posebna objava u Bibliji i konačna u Isusu iz Nazareta.
Ova je teološka kategorija bila ponovno naglašena pokretom “stare zemlje” među kršćanskim znanstvenicima (npr. spisi Hughja Rossa). Oni su koristili ovu kategoriju za potvrdu da je sva istina Božja istina. Priroda su otvorena vrata znanju o Bogu; to je različito od posebnoga otkrivenja (Biblija). Ona omogućuje suvremenoj znanosti slobodu istraživanja prirodnoga reda. Po mome mišljenju to je predivna nova mogućnost za svjedočenje suvremenome znanstvenom zapadnom svijetu.
- Nestorijanizam** Nestorije je bio patrijarh Konstantinopola u petome stoljeću. Bio je obučen u Antiohiji sirijskoj i tvrdio da je Isus imao dvije naravi, jednu potpunu ljudsku i jednu potpuno Božansku. Ovo je stajalište odstupalo od aleksandrijskoga ortodoksnog stajališta o jednoj naravi. Nestorijeva glavna briga bila je naslov “majka Božja”, dat Mariji. Nestorije je bio opreka Ćirilu iz Aleksandrije i, prešutno, svojoj vlastitoj obuci u Antiohiji. Antiohija je bila sjedište povijesno – gramatičko – tekstualnome pristupu biblijskome tumačenju, dok je Aleksandrija bila sjedište četverostrukoj (alegorijskoj) školi tumačenja. Nestorije je konačno bio udaljen iz službe te prognan.
- Izvorni autor** Ovo upućuje na stvarne autore/pisce Pisma.
- Papirus** Ovo je vrsta materijala iz Egipta za pisanje. Bio je napravljen iz riječnih trski. To je materijal na kome su napisane naše najstarije prepiske grčkoga Novog zavjeta.
- Usporedni odlomci** Oni su dio zamisli da je čitava Biblija Bogom–dana te je, stoga, ona svoj najbolji tumač i davatelj ravnoteže paradoksalnih istina. Ovo je također od pomoći kad netko pokušava tumačiti neki nejasan ili dvoznačni odlomak. Isto tako oni pomažu naći najjasniji odlomak o danome subjektu kao i svima drugim vidovima Pisma o danome subjektu.

Parafraza Ovo je ime za teoriju biblijskoga prijevoda. Biblijski prijevod može biti gledan kao neprekidnost prepiske od “riječi do riječi”, gdje engleska riječ mora biti ponuđena za svaku hebrejsku ili grčku riječ “parafrazi” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome izražavanju ili načinu pisanja. Između ove dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji nastoji ozbiljno uzeti izvorni tekst, ali prevodi ga u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Uistinu dobra rasprava o ovim raznolikim teorijama prevođenja nađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta.

Paragraf U osnovi ovo je tumačenje književne jedinice u prozi. Sadrži jednu središnju misao i njen razvitak. Ako ostanemo kod njene glavne misli nećemo polagati važnost na manje važno ili propustiti izvornu autorovu nakanu.

Parohijalizam Ovo se odnosi na predrasude [vidi *bias* – op.prev.] što su zatvorene u mjesnu teološku /kulturalnu okolnost. Ne prepoznaje transkulturalnu prirodu biblijske istine ili njene primjene.

Paradoks Ovo upućuje na one istine što izgledaju oprečno, iako su oboje istinite, premda su u napetosti jedna s drugom. One uobličuju istinu predstavljajući je iz njenih oprečnih strana. Većina biblijske istine predstavljena je u paradoksalnim (ili dijalektičkim) parovima. Biblijske istine nisu izdvojene zvijezde, nego zvijezda napravljena prema uzorku zvijezda.

Plato On je bio jedan od filozofa drevne Grčke. Njegova je filozofija uvelike utjecala na Ranu crkvu preko znanstvenika Aleksandrije, Egipat, i kasnije, Augustina. On je tvrdio da je sve na Zemlji bilo prividno i potpuna preslika duhovnoga pralika. Teolozi su kasnije izjednačili Platove “oblike/zamisli” s duhovnom kraljevnom.

Pretpostavka Ovo upućuje na naše unaprijed stvoreno razumijevanje stvari. Često oblikujemo mišljenja ili prosudbe o pitanjima prije negoli pristupimo samim Pismima. Ta je sklonost poznata i kao *bias*, *a priori* stanje, nagađanje ili pred-razumijevanje.

Proof-texting Ovo je primjena tumačenja Pisma navođenjem stiha bez obzira na njegov trenutačni okvir ili širi okvir u njegovoj književnoj jedinici. To pomiče stihove od nakane izvornoga autora i uobičajeno uključuje nakanu za dokazivanjem osobnoga mišljenja ma da izjavljuje biblijski autoritet.

Rabinski judaizam Ovaj stupanj života židovskoga naroda započinje u babilonskome progonstvu (586.-538. g.pr.Kr.). Kad je bio uklonjen utjecaj svećenstva i Hrama, mjesne su sinagoge postale žarište židovskoga života. Ova mjesna središta židovske kulture, zajedništva, štovanja i biblijskoga proučavanja postala su žarište nacionalnoga religijskog života. U Isusovo vrijeme ova “religija pisara [književnika – op.prev.]” bila je usporedna s onom od svećenika. Kod pada Jeruzalema 70.-te godine, pisarski oblik, što je prevladavao kod farizeja, nadzirao je smjer židovskoga religijskog života. Osobina mu je bila primjenjivo, legalističko tumačenje Tore objašnjene usmenom predajom (Talmud).

Otkrivenje Ovo je ime dato zamisli da je Bog govorio čovječanstvu. Puna zamisao uobičajeno je izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Semantičko polje Ovo upućuje na potpuni doseg značenja povezanog s riječju. To je u osnovi razlika što imaju značenja riječi u različitim okvirima.

Septuaginta Ovo je ime dato grčkom prijevodu hebrejskoga Starog zavjeta. Predaja kaže da je bila napisana u sedamdeset dana od strane sedamdeset židovskih znanstvenika za knjižnicu u Aleksandriji, Egipat. Nadnevak prema predaji je oko 250. g.pr.Kr. (u stvarnosti je uzeo više od stotinu godina da se dovrši). Taj je prijevod značajan jer: (1) daje nam drevni tekst za usporedbu s Masoretskim hebrejskim tekstom; (2) pokazuje nam stanje židovskoga tumačenja u trećem i drugom stoljeću prije Krista; (3) daje nam židovsko mesijansko razumijevanje prije odbacivanja Isusa. Njena kratica je “LXX”.

Sinaiticus Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Našao ga je njemački znanstvenik, Tischendorf, u samostanu sv. Katarine na Jebel Musi, tradicionalnome mjestu brda Sinaj. Ovaj je rukopis označen prvim pismom hebrejskoga

alfabeta nazvanog “*aleph*” (א). Sadrži oba i Stari i čitavi Novi zavjet. To je jedan od naših najstarijih uncijalnih MSS.

Spiritualiziranje Ovaj je pojam istoznačnica s alegoriziranjem u smislu da on uklanja povijesni i književni okvir odlomka i tumači ga na temelju drugog mjerila.

Sinonim Ovo upućuje na pojmove s točnim ili vrlo sličnim značenjima (iako u stvarnosti ne postoje dvije riječi što se potpuno semantički preklapaju). One su tako usko povezane da mogu zamijeniti jedna drugu u rečenici bez gubitka značenja. Također je korišten za označavanje jednoga od tri oblika hebrejskoga pjesničkog paralelizma. U ovome smislu on upućuje na dva retka pjesništva što izražavaju istu istinu (usp. Ps 103:3).

Sintaksa Ovo je grčki pojam što upućuje na građu rečenice. Povezuje načine dijelova rečenice stavljenih zajedno kako bi se stvorila potpuna misao.

Sintetski Ovo je jedan od tri pojma što se odnose na vrste hebrejskoga pjesništva. Taj pojam govori o redcima pjesništva što se grade jedan na drugom u zbirnome smislu, ponekad nazvan “klimatik” (usp. Ps 19:7-9).

Sustavna teologija Ovo je stupanj tumačenja što pokušava povezati biblijske istine u jedinstven i razumski stil. Ona je logička, radije negoli čisto povijesna, predstavka kršćanske teologije prema kategorijama (Bog, čovjek, grijeh, spasenje, itd.).

Talmud Ovo je naziv za kodificiranje židovske usmene predaje. Židovi vjeruju da je bio od Boga usmeno dat Mojsiju na brdu Sinaj. U stvarnosti kroz godine postaje skupna mudrost židovskih učitelja. Postoje dvije različite pisane verzije Talmuda: Babilonski i kraći, nedovršen Palestinski.

Tekstualni kritičizam Ovo je proučavanje biblijskih rukopisa. Tekstualni kritičizam je neophodan jer ne postoje izvornici a prepiske se razlikuju jedna od druge. Njegova nakana je objasniti različnosti i postići (što je bliže moguće) izvorno izražavanje autografa Staroga i Novog zavjeta. Često je nazvan “niži kritičizam”.

Textus Receptus Ova se oznaka razvila u Elzeviru izdanju grčkoga NZ-a 1633. godine. U osnovi to je oblik grčkoga NZ-a napravljen iz nekoliko kasnijih grčkih rukopisa i latinskih verzija Erazma (1510.-1535.), Stefana (1546.-1559.) i Elzevira (1624.-1678.). U *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, str. 27, A. T. Robertson kaže: “Bizantski tekst je praktički Textus Receptus.” Bizantski tekst je najmanje vrijedan od tri obitelji ranih grčkih rukopisa (Zapadni, Aleksandrijski i Bizantski). On sadrži nagomilane pogriješke kroz stoljeća rukom-prepisivanih tekstova. Međutim, A.T. Robertson također kaže: “Textus Receptus je očuvao za nas u suštini ispravan tekst.” (str. 21). Ovaj oblik predaje grčkoga rukopisa (pogotovo Erazmovo treće izdanje 1522. godine) oblikuje osnovu za *King James Version* 1611. godine.

Tora Ovo je hebrejski pojam za “učenje”. To postaje službeni naslov za Mojsijeva pisanja (od Postanka do Ponovljenog zakona). To je, za Židove, najautoritativnija podjela Hebrejskoga kanona.

Tipološko To je posebna vrsta tumačenja. Uobičajeno uključuje istinu Novoga zavjeta pronađenu u odlomcima Staroga zavjeta posredstvom analoškog simbola. Ova kategorija hermeneutike bila je glavni element aleksandrijske metode. Zbog zlorabe ove vrste tumačenja, može se ograničiti njegovu uporabu na posebne primjere zapisane u Novom zavjetu.

Vaticanus Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Nađen je u knjižnici Vatikana. Izvorno je sadržavao čitavi Stari zavjet, apokriife i Novi zavjet. Međutim, neki su dijelovi izgubljeni (Postanak, Psalmi, Hebrejima poslanica, pastoralne poslanice, Poslanica Filemonu i Otkrivenje). To je rukopis od velike pomoći za određivanje izvornoga izričaja autografa. Označen je velikim slovom “B”.

Vulgata Ovo je ime Jeronimova latinskog prijevoda Biblije. Postao je osnovom ili “općim” prijevodom za Rimokatoličku crkvu. Bio je napravljen 380.-tih godina.

Mudrosna književnost Ovo je bila književna vrsta zajednička drevnome blisko-istočnome (i suvremenome) svijetu. U osnovi ona je bila nakana upućivanja novoga naraštaja vodičima za uspješan život kroz pjesništvo, mudru izreku, ili esej. Upućena je bila više pojedincima negoli skupnome društvu. Nije koristila smjerenja na povijest nego se temeljila na životnim iskustvima i promatranju. U Bibliji, Job kroz Pjesmu nad pjesmama sažimlje prisutnost i štovanje YHWH, ali ovaj religijski pogled na svijet nije izričit za svako ljudsko iskustvo u svakome vremenu.

Kao književna vrsta ona izjavljuje općenite istine. Međutim, ova književna vrsta ne može biti korištena u svakoj osobitoj prilici. Ovo su općenite izjave koje se ne primjenjuju uvijek za svaku pojedinačnu priliku.

Ovi su se mudraci usudili pitati teška životna pitanja. Često su promijenili tradicionalne religijske poglede (Job i Propovjednik). Oblikuju ravnotežu i streme prema lakim odgovorima o životnim potresnim događajima.

Slika svijeta i pogled svijeta Ovo su pojmovi koji prate jedan drugoga. Oba su filozofijske zamisli vezane na stvaranje. Pojam “slika svijeta” upućuje na “kako” stvaranja dok se “pogled svijeta” odnosi na “Tko”. Ovi pojmovi odgovaraju tumačenju da se Knjiga Postanka 1 – 2 prvenstveno bavi s Tko, ne kako, stvaranja.

YHWH Ovo je Zavjetno Ime za Boga u Starome zavjetu. Određeno je u Knjizi Izlaska 3:14. To je **UZROČAN** oblik hebrejskoga pojma “biti”. Židovi su se bojali izgovoriti to Ime, u najmanju ruku ne uzaludno; stoga, oni su ga nadomjestili hebrejskim pojmom *Adonai*, “Gospodin”. To je način kako je Zavjetno Ime prevedeno u engleskome.

BOBOVA DOKTRINARNA IZJAVA

Ne brinem se posebno za izjave vjere ili vjeroispovijedi. Dajem prednost potvrdi same Biblije. Međutim, uviđam da će izjava vjere onima koji me ne poznaju osigurati način procjene moga doktrinarnog gledišta. U našim vremenima tako punima teološke pogriješke i obmane, ponuđen je kratki sažetak moje teologije.

1. Biblija, oba i Stari i Novi zavjet, nadahnuti je, nepogriješiva, autoritativna, vječna Riječ Božja. Ona je Božje samo-otkrivenje zapisano od čovjeka pod nadnaravnim vodstvom ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i Njegovim svrhama ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Također je i jedini izvor vjere i primjene za Njegovu Crkvu.

2. Postoji samo jedan vječni, Stvoritelj, Iskupitelj Bog ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Monoteizam](#)). On je Stvoritelj svega, vidljivoga i nevidljivoga. On je objavio Sâm Sebe kao ljubećeg i brižnog dok je istovremeno On i pravičan i pravedan. On je Sâm Sebe objavio u tri zasebne Osobe: Otac, Sin i Duh, istinski odvojene ali ipak iste u biti ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Trojstvo](#)).

3. Bog je djelatno u nadzoru Svojeg svijeta. Postoje oba i vječni naum za Njegovo Stvorenje koji je nepromjenljiv i pojedinačni koji je usredotočen na omogućavanje slobodne volje čovjeka. Ništa se ne događa bez Božjega znanja i dopuštenja, ali ipak On dozvoljava pojedincima izbore i među anđelima i među ljudima. Isus je Očev Izabrani Čovjek i svi su pretpostavljeno izabrani u Njemu. Božje predznanje o događajima ne ograničava ljude na konačan pred-pisani spis. Svaki je od nas odgovoran za svoje misli i djela ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:2: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)).

4. Čovječanstvo, iako stvoreno prema Božjoj slici i oslobođeno od grijeha, izabralo je pobuniti se protiv Boga. Iako iskušavani od nadnaravnog posrednika ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 1:13: Osobno zlo](#)), Adam i Eva bili su odgovorni za svoju voljnu okrenutost samima sebi. Njihova je pobuna pogodila čovječanstvo i Stvorenje. Mi smo svi potrebni Božjeg milosrđa i milosti za oboje i za naše zajedničko stanje u Adamu i za našu pojedinačnu voljnu pobunu.

5. Bog je osigurao sredstvo oprostjenja i obnove za palo čovječanstvo. Isus Krist, Božji jedinstveni Sin, postao je čovjek, živio je bezgriješnim životom, i posredstvom Njegove zamjenske smrti, platio kaznu za grijeh čovječanstva. On je jedini način za obnovu i zajedništvo s Bogom. Ne postoji nijedno drugo sredstvo spasenja osim kroz vjeru u Njegovo dovršeno djelo.

6. Svaki od nas mora osobno primiti Božju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu. To je postignuto posredstvom voljnoga pouzdanja u Božja obećanja kroz Isusa i voljnim okretanjem od poznatoga grijeha ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati", i "Pozvati se"?](#)).

7. Svakome je od nas potpuno oprosteno i obnovljeni smo temeljem našeg pouzdanja ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \[\(Pistis\) \[IMENICA\], Pisteuō, \[GLAGOL\], Pistos \[PRIDJEV\] u NZ-u](#)) u Krista i pokajanja ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 2:21: Pokajanje u Novome zavjetu](#)) zbog grijeha. Međutim, dokaz za taj novi odnos vidljiv je u promijenjenome, te mijenjajućem, životu. Božji cilj za čovječanstvo nije jedino Nebo jednoga dana nego Kristo-sličnost sada. Oni koji su stvarno iskupljeni, bez obzira na povremeno grijehenje, bit će stalno u vjeri i pokajanju kroz svoje živote.

8. Sveti Duh jeste "drugi Isus" ([vidjeti Posebnu temu u Djelima 7:59: Isus i Duh](#)). On je prisutan u svijetu kako bi vodio izgubljene Kristu i razvijao Kristo-sličnost u spašenima. Darovi Duha dati su prilikom spasenja. To su život i služba Isusa podijeljeni između Njegova Tijela, Crkve. Darovi koji su u osnovi stavovi i pobude Isusa moraju biti potaknuti plodom Duha. Duh je djelatno u našem vremenu kao što je On bio u biblijska vremena.

9. Otac je učinio uskrsloga Isusa Krista Suceom svega. On će se vratiti na Zemlju kako bi sudio svemu čovječanstvu. Oni koji su se pouzdali u Isusa i oni čija su imena zapisana u Janjetovoj Knjizi života primit će kod Njegova povratka svoja vječna proslavljena tijela. Oni će biti s Njim zauvijek. Međutim, oni koji su odbili odazvati se Božjoj istini bit će vječno odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Sotonom i njegovim anđelima.

Ovo zasigurno nije potpuno ili cjelokupno ali nadam se da će vam dati teološki okus moga srca. Želim izjaviti:

“U biti—jedinstvo, prema van—sloboda, u svemu—ljubav.”